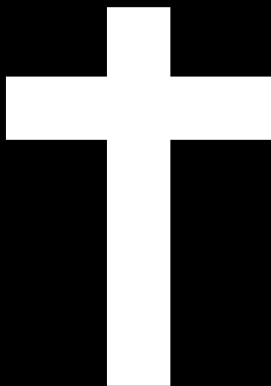

Ijwa'anli Kin a
Fhi

Bambalang: Ijwa'anli Kin a Fhi (New Testament+)

Ŋwa'anli Kin̄ a Fhi

Bambalang: Ŋwa'anli Kin̄ a Fhi (New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bambalang

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

850ef3bb-da84-57bb-be90-e9077e8294e0

Contents

Matio	1
Maaku	72
Luka	115
Jouŋ	187
Nwa'anli Fà'a	238
Roma	303
1 Korin	334
2 Korin	362
Galashia	381
Efesho	392
Filipai	402
Koloshe	410
1 Teshalonika	418
2 Teshalonika	424
1 Timoti	428
2 Timoti	437
Taitu	443
Filemu	447
Hibru	449
Jein	472
1 Pita	479
2 Pita	488
1 Jouŋ	494
2 Jouŋ	502
3 Jouŋ	504
Jude	506
Nnu Nōon	509

**Pwa Pisha'akho
 nkwan ha'an
 Matio
 fi'i ne
 Kaoŋ nu pa tho
 nu**

Matio ni nā'an nwa'anli yei mfe pi ni pa ngwa Juu. Matio nōon Jisho ŋa a ŋon ŋa mishweishwei ngwa Juu ni ntho nchrā nu nthē vi, pugu pa ŋa a Ju ye ŋa Minnwi ni Nchu'ō Ntaon nō Nkwe ne.

A pini nu'un mfi'i ŋa Jisho ni nshwi'i chonkhi Jodaŋ nkwe nkhi fō, ntōgō moŋ mōon nu moŋ nkūnu njō. Matio pini nu'un nōon ŋa Jisho ni ntere paanchro ghan ntaon nō nōon nu paanchro la'ataon Ishrae. A pini nu'un nōon Jisho ŋa a Mushi fhi ŋa a tho nthē ŋa a kiri pa yaon ye'i ŋa Jisho ni nje'i ne moŋ tien kwie. Wu'ō nō ha'an Mushi ni nā'an tien nwa'anli ne, a wu'ō nkwan ha'an Matio nū'on chrā Jisho moŋ tien memme kwie ne.

Nwa'anli yei gha ndwigi nu, nōon nkwan ha'an Jisho tho ni nkwan lūgu nu fhi ni ngwa pi ne. Jisho tho ni lūgu nu yei ntōgō pi nkuaon khu nu mi mbinī nkua'ō moŋ gu.

Pa ndaonon Jisho Krishto

¹ Ye pa ndaonon Jisho *Krishto mbo muun *Devi ŋa a ni mbo muun Abrahan

ne. ² Abrahan ni mbo taa Aiji, Aiji po taa Jako, Jako po taa Juda pugu pa lin pi. ³ Juda po taa Pere pugu Shera, muun vugu ni mbo Tama, Pere po taa Heshron, Heshron po taa Ran. ⁴ Ran po taa Aminada, Aminada po taa Nashon, Nashon po taa Shalmon. ⁵ Shalmon po taa Boa, muun vi ni mbo Raha, Boa po taa Obe, muun vi ni mbo Ru, Obe po taa Jeshe. ⁶ Jeshe po taa Fūon Devi.

Devi po taa Sholomu, ni mbhi vi pi pugu mingwe ye ŋa a ni mbo ngwe Yuria ne. ⁷ Sholomu po taa Rehoboan, Rehoboan po taa Abija, Abija po taa Asha.* ⁸ Asha po taa Jehoshafa, Jehoshafa po taa Joran, Joran po taa Ujia. ⁹ Ujia po taa Jotaŋ, Jotaŋ po taa Aha, Aha po taa Hejekaya. ¹⁰ Hejekaya po taa Manashe, Manashe po taa Amo, Amo po taa Joshaya. ¹¹ Joshaya po taa Jekonia pugu pa lin pi. Ye ni mbo pii ndii ye ŋa ngwa Babilon ni ngwēin puon la'ataon Ishrae ngēi nō ghō la'ataon pugu ne.

¹² Ndi ŋa puon Ishrae ni ngu'ō mbo Babilon ne, Jekonia ni mbo taa Sheatie, Sheatie po taa Sherubabe. ¹³ Sherubabe po taa Abihu, Abihu po taa Eliakin, Eliakin po taa Asho. ¹⁴ Asho po taa Shado, Shado po taa Akin, Akin po taa Eliu. ¹⁵ Eliu po taa Eliasha, Eliasha po taa

* **1:7** 1:7 Pichēi pa Nwa'anli Minnwi fā'ō pi Ashafi (1 *Nwa'anli pa Nnu ŋa A ni Ndōgo Li'i ne 3:10).

Matan, Matan pɔ tãa Jakɔ.
 16 Jakɔ pɔ tãa Joshe mbo
 ndaon Meri na a ni mbhi
 Jishɔ na pi mēin vi na Ju
 na Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ
 Nkwe nɛ.

17 Nenne nguon ngwreinjon
 llo tho Abraham ti ngēi
 nchəinj mbinj Devi ni mbo
 khwenchrɔ, llo tho Devi ti
 ngēi nchəinj ndii na pi ni
 ngwēinj puon Ishrae ngēi nɔ
 Babilon nɛ pɔ khwenchrɔ,
 llo ndii na pi ni ngwēinj
 puon Ishrae ngēi nɔ Babilon
 nɛ, ti ngēi nchəinj ndii na
 pi ni mbhi Ju na Minnwi
 Chu'ɔ Ntaon nɔ Nkwe nɛ,
 pɔ khwenchrɔ.

Pi phi Jishɔ

18 Yei nkwan ha'an nnu
 phi Jishɔ Krishto ni ntɔgɔ nɛ.
 Pi ni nga nɔon Meri muun vi
 ni Joshe nɔ ngwe vi, nkaon
 pugu yu maa nchwē lán ti
 nji non, a kwo thi pi ni shūu
 ntɔgɔ pi nkuon ghrí Jijwe
 Minnwi. 19 Joshe ndaon vi ni
 mbo non ndindí ki lɔ ntá'a
 nu mā'an lrithɔ tho yu, nne
 a lɔgɔ nthí mi nɔ shāan nu
 pugu yu pi njinjnj.

20 A ni nga ngu'ɔ ntho
 mbí'i nnu yei njú'ɔ yu, nga
 njəi nu nɛ, *ngan ntaon
 Taathɔ nɔon non yi ghɔ mon
 njəinj, nchhu nu na, "Joshe,
 muun Devi, ki'i mbɔgɔ nɔ
 lɔgɔ nu Meri nɔ ngwe ghɔ,
 nthɛ na muun na a shūu
 nɛ tɔgɔ pi mon ghrí Jijwe
 Minnwi. 21 A shi mbhi muun

mimbhia, ɔ chhɔ ligi yi ni
 Jishɔ† nthɛ na a shi nkwe
 ngwa pi mon phi yugu."

22 Nguon nnu pei ni ndɔgɔ
 lí'i nɔ chwē nu nnu na
 Taathɔ ni nchhu ntɔgɔ mbinj
 pa njəli'i yi nɛ pɔ nnu shini
 na:

23 "Lii njəi, Mingwe ha'an a
 shi ya'a ji mimbhia nɛ
 shi nshūu mbhi muun
 mimbhia
 Pi chhɔ ligi yi na Emanue,
 njinj yi pɔ na,
 'Minnwi pɔ pia pugu
 ka'a.'"

24 Joshe ni nga ngū'u lɔgɔ,
 nchwē nɔ ha'an ngan ntaon
 Taathɔ ghɔ chhu nɛ, ndɔgɔ
 ngwe vi. 25 Nɔ pa'a nɔ
 nji vi nɔ ngwe vi ti a nu'un
 mbhi muun mimbhia, Joshe
 chhɔ ligi yi ni Jishɔ.

2

*Ghan kra llo ngei sha'a
 minaon*

1 Ndi na pi ni nkwo
 phi Jishɔ Betelehein mon Ju-
 dia nɛ, mon pii ndii na
 Herɔ ni mbo fɔon nɛ, nga
 njəi nu nɛ, ghan shiethɔ*
 llo ngei sha'a minaon tho
 Jerushaleinj. 2 Mbie na, "Ju
 vɛ na pi phi vi mbo fɔon pa
 Juu nɛ hin? Nthɛ na pigi ni
 njəi ffinəi na a nɔon na pi
 phi vi nɛ ndii na a ni nku'ɔ
 ngei sha'a minaon nɛ, ntho
 lí'i gha'o vi."

3 Fɔon Herɔ ni nga nja'o
 yei, nnu ghɔ ghana vi pugu
 pa nguon ngwa Jerushaleinj.

† 1:21 1:21 Njin Jishɔ pɔ na non na a ghà nkwe ngwa nɛ. * 2:1 2:1 Yei ni mbo
 ngwa na pugu ghà nshwei njinj nnu na finəi nɔon nu nɛ pugu pa njinj njəinj.

4 A mēin ηguon pa *thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ηgwa ni gí Mushi, mbie vugu ni li'i ηa pi ni mfā'ο nο phi nu Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon nο Nkwe ne. 5 Pugu ni ηkhwē ghο ηa, "Betelēhein mon Judia nthe ηa yei yaon ηa *njēli'i Minnwi ni nā'an ne:

6 'Ndo gò ma Betelēhein shhe Juda,

ο lo nji'i ηkigēi shina pa ηguon mme la'ataon mon Juda,

nthe ηa yichēi nthishi ηgwa shi ntaon la'a ghο ηkē'i ηgwa pan puon Ishrae."

7 Nenne Hero mēin pa ghan shietho pigho njinjin ntou vugu ti nji ndii ηa finēi ghο ni ηku'ο ne. 8 Ntaon vugu Betelēhein, nchhu nu ηa, "Pēi ghēi ntā'a muun ghο pōpō, ηga njēi vi, pēi chwīe nji. Nne ηa mmu ηkaa mu nthe ηgēi ηga'ο vi."

9 Pugu ni ηga nja'ο ηguon nnu ηa fūon Hero ni nchhu ne, ηgwēin ndaon ηgēi. Nga njēi nu ne, finēi ye ηa pugu ni njēi ηgei la'ataon sha'a minaon ne ghēi nu shhi pugu ti nu'un ηgēi ntithi nο li'i ha'an muun ghο ni mbo ne. 10 Pugu ni ηga njēi finēi ghο tithi, njū'ο yugu pwa ti ηga'a. 11 Pugu ni ηga nii nda ghο, njēi muun ghο pugu Meri mūun vi, ntu'u non yugu ηginō vi,

mfu'u pa maon tininchuon pīen pugu, mbo pa laongo, ni yichēi ηkwan lēi pi mēin ni frankishen, ni laminda ηa pi mēin ni mēə ne.†

12 Nthe ηa Minnwi ni ηkwo shūu tēnə yugu mon njēin ηa ki'i pugu nu'un ηgēi njēi Fūon Hero ne, pugu tōgo ndaon nduon mbini la'a pugu.

Pi tei ni Jisho ηgēi Ijpti

13 Ndiη ηa ghan shietho pigho ni ηgēi ne, Joshe gha njēi nu ne ηgan ntaon Taatho nōon non yi ghο mon njēin, nchhu ghο ηa, "Lollo tothi ndōgo muun vei pugu mūun vi ntei pēi pugu ghēi Ijpti, ηkina fo ti nshi nu'un nchhu ni pēi ηa pēi kwēi pēi maa ηkwēi. Nthe ηa Hero shi ntā'a muun ghο nο jwi nu vi."

14 A lollo tothi, ndōgo muun ghο pugu mūun vi ni tu'u pugu tei ηgēi Ijpti.

15 Nkina fo ti Hero nu'un ηkhu. Yei ni mbo nο chwīe nu nnu ηa Taatho ni nchhu ntōgo pi mbīn njēli'i yi ne lōgo li'i, a ni nchhu ηa, "Mi ni mēin Muun a, a taon Ijpti."

Hero jwi pa puon pro

16 Hero ni ηga ndugwi nji ηa ghan shietho pigho chwīe a gū na ne, a linaon ni pigitua, mfe gí pa shooge pi taon njwi ηguon puon pimbia ηa pugu pō jē mon paa

† 2:11 2:11 Pa maon pei ni mbo pi ηkwan maon pa pifūon. Frankishen pō pi nkien lēi tininchuon llo la'ataon Arabia. Mēə pō pi wru lun pwapwa mbini mbo yi shā'ο mbīn khu non.

a kwe vugu ni ηkhĩ ne, a chhu ni pugu ηa, "Pa Mbhe mitwe'i! A shũu gǝ ténə yəi ηa pəi tei pigitua Minnwi ηa a thə nu ne? ⁸ Pəi chwie nnu pe ηa a shi nōon ηa pəi pā'a ηkũnu yəi ni pəi ne. ⁹ Ki'i pəi nu'uj nyien mbi'i nu ηa pəi shi ndũgu nthe ηa pəi chhu nu ηa, 'Abrahan taa vigi.' Nchhu ni pəi ηa mimfe Minnwi pi'i ηgũ'ə pei nchwie puon nə ghə mfe ni Abrahan. ¹⁰ Pi kwo piri njien nə kə'i nu thi nə ghə llo ηkuon ηien yi, nthe yie ghə sheshe thi ηa a lo nji'i njuη ntien shi'i ne, pi shi ηkə'i mā'an mon mōnon."

¹¹ "Nju'ə ηkwe vəi ni ηkhĩ pi mon ηkhĩ nə nōon nu ηa pəi pā'a ηkũnu yəi ni phi. Ndo yichəi non thə nu ηa a chaa a, ndə nji'i ηkə'ə fi'i non ηa a nthe ntien tra yi ne. A shi ηkwe vəi ni ηkhĩ mon Jijwe Minnwi pugu pa mōnon. ¹² A tuo yaon figəi reshi mbhə yu, mfigəi mfu'u ηkien reshi mon ηku'u maon nũ'əη shaon yu, ntūon ηku'u maon ghə mon mōnon ki phe."

Jishə kwe ηkhĩ

(Maaku 1:9-11; Luka 3:21-22)

¹³ Ndiη ghə Jishə chəin ηkin ninəi Jodaη llo Galili. Nthə njəi Joun ηa a kwe vi ni ηkhĩ. ¹⁴ Joun pa'ə nə lāa nu, nchhu nu ηa, "A kə'ə ηa a kwe gə ηkwe a ni ηkhĩ, ə pinə nu'uj nthə nu njəi pi mmu ηa ηkwe ghə ni ηkhĩ?"

¹⁵ Ndo Jishə khwē ghə ηa, **"Mien a pə nenne ndwe, nthe ηa yei ηkwan ha'an pia shi nchwie ηguon nnu ηa Minnwi tā'a nu ne."** Nenne Joun pin ki'ε.

¹⁶ Jishə ni ηga ηkwe ηkhĩ, ntaon mon ηkhĩ chomilaon ghə. Nga njəi po ηa'an, a yəi Jijwe Minnwi taon po nə mintu'olibun ndia mbin yu. ¹⁷ Nga njəi nu ne, yichəi ηggi chhu po ηa, "Yei muun a ηa ηkhwā nja mfā'ə pwanju'ə nthe vi."

4

Shata mōon Jishə

(Maaku 1:12-13; Luka 4:1-13)

¹ Nenne Jijwe Minnwi lōgo Jishə ηgəi ni ju mon ηkũnu njə ηa devə mōon vi fə. ² A ni ηga nji ηkhĩ nə khwe wun naonchi pugu pa khwe wun tu'u, nji yia vi. ³ Nne devə, mbə ηgaη mōon non thə nchhu ghə ηa, "Ə mbə Muun Minnwi ne, ə fe ne gi pa ηgũ'ə pei kara ηgũ brei pia."

⁴ Ndo a khwē ghə ηa, **"Pi nā'an mon Nwa'anli Minnwi ηa, 'Njonmishua shi'a ηgu'ə njru pi ηkuon brei tə'i vi, ndə a ghə mbini njru ηkuon ηguon chrə ηa a taon nchə Minnwi ne."**

⁵ Nne devə lōgo vi ηgəi pugu yu Jerushalein, mbə mme la'ataon taon taon, ntigi vi ηkuon nchwere *Nda Minnwi, ⁶ nchhu ghə ηa, "Ə mbə Muun Minnwi, ə thi ne

heinj ndhi nchøinj shhe nthē
 ŋa pi nā'anj monj Ŋwa'anli
 Minnwi ŋa,

'Minnwi shi mfe gí ni pa
 ghanj ntaonj pi nthē
 ghø,

pugu jā ghø tøthi ni mbhø,
 nne ŋa ki'i ø chhwi kwø
 yo ŋkuonj ŋgù'ø.'"

7 Jishø khwē ŋa, **"Pi
 pini nu'uj nā'anj monj
 Ŋwa'anli Minnwi ŋa, 'Ki'i
 ma njwē'i Taathø mbø
 Minnwi yø.'"**

8 Devi lōgø vi ŋkamu'øn
 ŋku'ø ni ju ŋkuonj thø ŋkiej
 ntaonj mbra, nōonj ŋguonj
 pa la'ataonj ŋkuonj mbhi
 ghø pugu pa ndigha'ø yugu,
 9 nchhu ghø ŋa, "Nshi mfe
 ŋguonj yi ve ghao nø ha'anj
 ø ŋgū shhe ŋga'ø a."

10 Nne Jishø khwē ghø
 ŋa, **"Lollo shhi a, ma
 Shata! Nthe ŋa pi nā'anj
 monj Ŋwa'anli Minnwi ŋa,
 'Gha'ø Taathø mbø Min-
 nwi yø, ŋgu'ø mfā'a pi
 mbhø yu tø'i vi.'"**

11 Nenne devi mienj vi
 ŋgøi, ŋga njøi nu, pa ghanj
 ntaonj Minnwi thø mā'anj
 ghrí yi.

Jishø jē fà'a yi Galili

(Maaku 1:14-15; Luka
 4:14-15)

12 Ndwe Jishø ni ŋga nja'ø
 ŋa pi kwo wēinj Jounj, a
 pīni njinj nii Galili. 13 A ni
 ndhø monj la'ataonj Nasharē,
 ŋgøi nthø nchhø nu Ka-
 panunj, mbø la'ataonj ŋa a
 ni mbø ŋkinj ŋkhí, ŋgei
 la'ataonj Shebulunj pugu Naf-
 tali, 14 nenne ŋa nnu ŋa

njøili'i Minnwi, mbø Ishaya,
 ni nā'anj ne lōgø li'i:

15 "La'ataonj Shebulunj pugu
 la'ataonj Naftali,
 shendaonj ghøi nu cho
 mme ŋkhí, mførø Jo-
 danj,

ŋgwa ŋa pugu la'a nu
 krao ŋgei Galili ŋa
 ŋgwa taonj nduonj ni
 mbø fø ne.

16 Ŋgwa ŋa pugu chhø nu
 monj njinj ne
 yøi mme lí'ē.

Ni ŋgwa ŋa pugu chhø pi
 monj mili'i gu ne,
 lí'ē kwo the mbinj pugu."

17 Jē ndii ghø, Jishø jē nthø
 nchii chrà Minnwi ŋa, **"Pøi
 pā'a ŋkūnu yøi ni phi,
 nthē ŋa Sha'afuonj Po kwo
 para.'"**

*Jishø gē fūonj ghanj younjinj
 pi*

(Maaku 1:16-20; Luka 5:1-
 11)

18 Jishø ni ŋga nyienj nu
 ŋkinj mme ŋkhí Galili, njøi
 paa pimbja mbø pa līj.
 Shemu, ŋa pi mēinj vi ni
 Pita ne, pugu Andru ndīj vi,
 pugu thø mā'anj ndánj monj
 ŋkhí nthē ŋa pugu ni mbø pi
 ghanj ŋgunu. 19 Jishø chhu ni
 pugu ŋa, **"Pøi yōu njinj a,
 nchwie pøi pø ghanj wēinj
 ŋgwamishua.'"** 20 Wu'ø
 ndii ghø, pugu mienj ndánj
 pugu njōu njinj yi.

21 A gha ndollo fø ŋgøi
 nu, mbini njøi pichøi paa pa
 līj, Jēinj mbø muunj Shebedi
 pugu Jounj ndīj vi monj
 kikuonj pugu pa Shebedi tää
 vugu, pugu chhø nta'a pa

ndán yugu. A gē vugu.
 22 Wu'ó ndii ghó, pugu mien
 kikuon yugu pugu pa taa
 vugu njou njin yi.

*Jishó ye'i ngwa, nchii
 chrà Minnwi ndó njigi ghĩno
 ngwa*

(Luka 6:17-19)

23 Jishó nyien mon nguon
 Galili ghao, ntho nje'i
 ngwa mon pa *nda luon
 Minnwi, ntho nchii nkini
 pwa pisha'akho mbo yi
 Sha'afuon, ntho njigi nguon
 nkwan ghĩno pugu pa
 chəichəi mbin ngwa. 24 Nne
 ndigha'ó yi ghəi shhi nyien
 mon nguon Shiria. Pi tho
 ni nguon ghan ghĩno, pa
 ghan ngwa pe na nguon
 nkwan nkwan ghĩno pugu
 pɔ yú'ó pɔ mbin pugu ne,
 pa ngwa na minwein ni mfe
 ngə'i ni pugu, ghan gutho,
 pa ngwa na pichəi li'i non
 yugu khu ne, a yigi ghĩno
 nguon yugu ghao. 25 Nkien
 mme yú ngwa yōu njin yi
 llo mon nguon Galili pugu
 pa mon Dekapoli* pugu pa
 mon Jerushalein ni Judia ti
 ngəi ti mfərə ninəi Jodan.

5

*Jishó chii chrà Minnwi
 nkuon mbra*
(5:1-7:29)

1 Jishó ni nga njəi ntou
 yú ngwa, nku'ó nkuon mbra
 nga nchochho shhe, pa ghan
 younjin pi tho mbara vi.

Nkien pwatua
(Luka 6:20-23)

2 A na'an nchò yi nje'i
 vugu, nchhu nu na,

3 **"Mbɔɔ yi ghan pou mon
 jiwɛ,***

**nthɛ na Sha'afuon Po
 pɔ pi yugu.**

4 **Mbɔɔ yi ngwa pɛ na
 pugu pɔ ni tu'utho
 nɛ,**

**nthɛ na Minnwi shi
 mā'an njù'ó yugu.**

5 **Mbɔɔ yi ngwa pɛ na
 pugu pɔ juju nɛ,**

**nthɛ na nkuon shhɛ lɛ
 mbo yugu.**

6 **Mbɔɔ yi ngwa pɛ na
 pugu fā'ó nji pugu
 pa yaon njù'ó nthɛ**

**nnu ndindi nɛ,
 nthɛ na pi shi nchwɛ
 pugu yru.**

7 **Mbɔɔ yi ghan kwoshini,
 nthɛ na pi shi nōon
 kwoshini ni pugu.**

8 **Mbɔɔ yi ngwa pɛ
 na njù'ó yugu yi
 taontaon nɛ,**

**nthɛ na pugu shi njəi
 Minnwi.**

9 **Mbɔɔ yi ghan chwɛ
 ta'anggi,**

**nthɛ na pi shi mēin
 vugu ni pa puon
 Minnwi.**

10 **Mbɔɔ yi ngwa pɛ na
 pi fɛ ngə'i ni pugu
 nthɛ nnu ndindi nɛ,
 nthɛ na Sha'afuon Po
 shi mbo yugu.**

11 **"Mbɔɔ yəi ndii na
 ngwa wɛ'i vəi, mfe ngə'i
 ni pəi, ndó ndɛ'i ngien**

* 4:25 4:25 Njin yi pɔ na wuɣ la'ataon.

a pie na pugu fā'ó ghère llo mbho Minnwi ne.

* 5:3 5:3 Yei ngwa pɛ na pugu ji na

nchhu nguon ñkwan nnu piphi tho pæi nthε a nε.
 12 Pæi tεnε ndo mfā'o pwanju'ο nthε ña ñkien mme kñein pο ni pæi pο, nthε ña a wu'ο ha'an pugu ni mfe ñgə'i ni pa ñjæli'i Minnwi ña pugu ni mfuon ntho shhi pæi nε.

Khî pugu lí'ε

13 "Pæi pa khîñkuon shhε, ndo ti khî mbhé ghrí yi nο chwie nu yaon pwa, ο pini nu'uy ñkwæi ni ghrí yi ghο pi ñein? A lo nu'uy mfā'o ghère nο sheshe yaon, ñkien ña pi mī'an vi ñgwamishua nñ ni kwò yugu.

14 "Pæi pο nο lí'ε ni nguon ñgwa ñkuon mbhi. Mme la'ataon ña pi krao ñkuon mbra nε shi'a ñji'i ndōin non yi. 15 Non shi'a nchu'u truka ni'in la'o mikuo, pi ghà ntigi pi ñkuon li'i tigi truka, a fε lí'ε ni nguon ñgwa ña pugu pο mon nda nε. 16 Wu'ο ñenne, a pie ña lí'ε yæi the shhi ñgwamishua, nne ña a nthε pugu yæi pa fà'a pæi pi shi'i, ñga'o Tãa væi ña a pο pο nε.

Ntigi nthε gí

17 "Ki'i pæi pi'i ña ñtho pi nο lãa nu gí ki pa nnu ña pa ñjæli'i Minnwi yε'i nε, ñshini ndo ntho pi nο lãa nu, ñki tho pi nο chwie

nu nnu ña pugu yε'i nu nε lōgο li'i. 18 Nthε ña shishini ñshwei væi ña, nο ha'an pο pugu shhε wu'ο mbο nε, mba'a ta'a muon mi ligi yaon, ki ta'a pra ligi yaon yi'i ntogο ghagha mon ñwa'anli gí ki lo ndōgο li'i pi wu'ο nο ha'an pi nā'an nε. 19 Nthε yie ghο, sheshenon ña a pæi ta'a muon mi kina shina pa kina pei, ndo ñjε'i ñgwa nduon nο chwie nu ñenne ñkaa pugu nε, pi shi ma mēin vi ni ndugwi muon mi non mon Sha'afuon Po, ndo ti sheshenon ña a nū'on gí pigho ndo ñjε'i ñgwa nduon ña pugu nū'on nε, pi shi ma mēin vi ni non ndien mon Sha'afuon Po. 20 Nthε yie ghο, ñshwei væi ña ñdindi yæi mien ki lo nchaa yi pa ghan yε'i gí Mushi pugu pa ñgwa Farashi, pa'a pæi lo nii mon Sha'afuon Po.

Pa yaon yε'i nthε pigitua

21 "Pæi ya'ο ña pi ni nchhu ni ñgwa llshhi ña, 'Ki'i pæi ma ñjwi non, ndo sheshenon ña a jwi non nε shi nthi shá'a. 22 Ndo ñchhu ni pæi ña sheshenon ña a pigitua ni ndin vi nε shi nthi shá'a, ò nchhu ni ndin ghο ña, 'Non ghagha yei,' kan pi shi ñgəi ni gο nda ncha'ο, ndo sheshenon ña a chhu

† 5:13 5:13 Khî ghà nchwie yaon lin, mbini nchwie ña ki'i a fōro, nne pa ghan pin fā'ο nο ghère nu ñgwa ña ki'i pugu gū mon phi. ‡ 5:21 5:21 A shi nthi shá'a mbο ñgusha'a ndasha'a.

ni ndiŋ vi ŋa, 'o na,'
minthe a pɔ mon ɔlwiwi
nɔ ghɛi nu mon monon
ngũ'ɔ liɛŋ shɛ.

²³ "Nthe yie ghɔ, ɔ
nthɔ nu li'i mfe yaon fɛ
yɔ ŋkuon *li'i fe'ingien
ŋkwien fɔ ŋa ndiŋ ghɔ fã'o
nnu njũ'ɔ yu nthe ghɔ, ²⁴ ɔ
mien yaon fɛ yɔ fɔ shhi
li'i fe'ingien mfũon mbini
ngɛi ndugwi, nchini nggɛ
pɛi ndiŋ ghɔ, nne mbini
ki'ɛ mfe yaon fɛ yɔ.

²⁵ "Ŋon nchhu nnu tho
ghɔ pɛi yu fã'o nɔ thi
nu shã'a ndasha'a, kɛnɔ
pɛi yu lŋwi ŋkaon maa
nchɛiŋ ndasha'a, kaŋ a
shi ncha'a ghɔ nɛ mfe ni
brushi pi ni'ing ghɔ chɛiŋ.
²⁶ Shishini, nshwei ghɔ,
mba'a ɔ ma ntaon ki lo
naa mbe ŋguon njɔ yɔ
ghao.

*Pa nnu ye'i nthe
kwoshuon*

²⁷ "Pɛi ya'o ŋa pi ni
nchhu ŋa, 'Ki'i ŋgaŋ lãŋ
kwoshuon.' ²⁸ Nɔ nchhu
ni pɛi ŋa, sheshe mimbia
ŋa a pɛ'i mingwe nshɔɔ
nũaŋ nu pugu yu nɛ, kwo
nũaŋ pugu yu mon njũ'ɔ
yu. ²⁹ Nenne, ŋgei ligi yɔ
yi ji nchwie ŋa ɔ gũ mon
phi, ɔ fi'a mfu'u mi'an
nthe ŋa a pwa ŋa a phe
ta'a ghrã non yɔ nchaa ŋa
ŋguon non yɔ ghɛi mon
monon ngũ'ɔ liɛŋ shɛ.
³⁰ Ti ŋgei mbho yɔ yi ji
nchwie ŋa ɔ chwie phi, ɔ
ya'a mi'an, a pwa ŋa a phe

ta'a ghrã non yɔ nchaa ŋa
ŋguon non yɔ ghɛi mon
monon ngũ'ɔ liɛŋ shɛ.

*Pa yaon ye'i nthe nnu
shãaŋ lãŋ*

(Matio 19:9; Maaku 10:11-
12; Luka 16:18)

³¹ "Pi ni mbini nchhu ŋa,
'Sheshenon ŋa a shãaŋ lãŋ
pugu ngwe vi nɛ, a pie
ŋa a fe ŋwa'anli shãaŋ
lãŋ ghɔ.' ³² Nɔ ndwe
nshwei vɛi ŋa, sheshenon
ŋa a shãaŋ lãŋ pugu ngwe
vi nthe sheshe nnu ŋkien
pi nnu shuon nɛ, ŋon
ghɔ ngusha'a nɔ chwie nu
mingwe ghɔ kwo shuon nɔ
ha'an a mbini ndaŋ, nɔ
mimbia ŋa a laŋ mingwe
ŋa a taon lãŋ nɛ kwo
shuon ŋkaa yu.

*Pa ntigi nthe nnu shwrɛi
kina*

³³ "Pɛi ni mbini nja'o
ŋa pi ni nchhu ni pa
ŋgwa lleshhi ŋa, 'Ki'i ma
shwrɛi nnu ni mbe, nɔ
chwie nnu ŋa ɔ shwrɛi ni
Taathɔ ŋa ɔ shi nchwie
nɛ.' ³⁴ Nɔ nchhu ni
pɛi ŋa ki'i nshwrɛi nnu
kaŋ shigɛi, ki'i nshwrɛi
po nthe ŋa a faaŋ Min-
nwi, ³⁵ ki shɛ, nthe
ŋa a krɛ tigi kwɔ Min-
nwi, ki Jerushalɛiŋ, nthe
ŋa a la'ataon Fũon ndien.
³⁶ Ki'i nji'i nɔ nshwrɛi
pi tho yɔ nthe ŋa minthe
pa'a ɔ lo nchwie ta'a
ngiithɔ a pɔ pi yi fhu ki
yi shhi. ³⁷ Nɔ a pie
ŋa, 'Oon' yɛi pɔ 'Oon' ki

'Nga' yæi pɔ 'Nga.' Sheshe nnu nduoŋ ntɔgɔ yei llo pi mbhɔ ŋoŋ mbimbhi.

Ntīgi ŋkuoŋ lu'u nu phi ni phi

(Luka 6:29-30)

³⁸ "Pæi ni nja'o ŋa pi chhu ŋa, 'Ŋoŋ mfu'u ta'a ligi ŋoŋ pi fu'u ji, ti ŋoŋ nchu'o ta'a shua ŋoŋ pi chu'o ji.' ³⁹ Ndo ñchhu ni pæi ŋa ki'i ndu'u phi ŋoŋ ni phi. Ŋoŋ ŋgwie ŋgei ghè'i yɔ yi ji, ɔ kara ŋgei mbhɔ ŋkwrei a wie ŋkaa yu. ⁴⁰ Ŋoŋ mburu gho ŋkwe muuŋ ndhwí yɔ, ô mien a kwe mme ndhwí yɔ ŋkaa yu. ⁴¹ Ŋoŋ ŋi gho ŋa ɔ nyien ta'a ŋkaŋ ni tien ŋkii kwò, ô ghèi trei ŋkaŋ kwò pæi yu. ⁴² Ŋoŋ nduoŋ yaon mbhɔ gho, ô fe gho, ŋoŋ mfò yaon mbhɔ gho, ki'i ɔ lãa fe nu gho.

Pæi khwā mbina pæi

(Luka 6:27-28,32-36)

⁴³ "Pæi ni nja'o ŋa pi chhu ŋa, 'ɔ khwā taakuo yɔ, mbina mbina yɔ.' ⁴⁴ Ndo ñchhu ni pæi ŋa, Pæi khwā pa mbina pæi, nduoŋ Minnwi mfe ni ŋgwa pe ŋa pugu fe ŋgə'i ni pæi ne, ⁴⁵ nne ŋa pinthe pæi pɔ puoŋ Tãa væi ŋa a pɔ po ne, nthe ŋa a ghà nchwie minaon yi the mbin pa ŋgwa piphi pugu pa ŋgwa shi'i, mfe mbì ni ŋgwa ndindi

pugu pa ŋgwa taitæi. ⁴⁶ Minnwi shi ŋkinein gho nthe pi kho nɔ ha'an ɔ ŋgu'o ŋkhwā pi ŋgwa pe ŋa pugu khwā gho ne? Nji'i nthe pi pa ŋgwēin taashi^Sghà ŋgu'o nchwie pi nne. ⁴⁷ Ti pæi ŋgu'o ntho nchrā pi ni lin pæi, nnu ghagha'a fɔ pɔ pi kho? Nji'i nthe pi ghan ki pin Minnwi shi'a nchwie nenne? ⁴⁸ Nthe yie gho, pæi pɔ ŋgwa tithi nɔ ha'an Tãa væi po ŋoŋ tithi ne.

6

Fe nu yaon ni ghan pou

¹ "Pæi lina nu nɔ fã'a nu fã'a ndindi yæi shhi ŋgwa pi ŋa pugu yæi væi, nthe ŋa pæi nchwie nenne, pa'a pæi lo nji'i mfã'o kinein mbhɔ Tãa væi ŋa a pɔ po ne. ² Nenne, ndii ŋa ɔ fe yaon ni ghan pou ne, ki'i ɔ tua ntan nɔ chwie nu ŋgwa ji nɔ ha'an ghan mifi ghà nchwie mon pa nda luon Minnwi pugu pa ta'andaon, nne ŋa pa ŋgwamishua pin vugu. Shishini nshwei væi, pugu kwo fã'o kinein yugu ti a kã'o. ³ Ndo ti ndii ŋa ɔ fe yaon ni ghan pou ne, ki'i nchwie ŋgei mbhɔ yɔ yi ŋkwrei yæi yaon ŋa ŋgei mbhɔ yɔ yi ji chwie nu ne, ⁴ nne ŋa fé yɔ pɔ yi lōin, Tãa gho ŋa a ghà

^S 5:46 5:46 Pa ŋgwēin taashi ni ntho ŋkwe taashi mbhɔ pa Juu mfe nu ni pa ŋgwa Roma. Pugu ni mbigi yugu mbin tho taashi gho. Pa Juu lii vugu nɔ pa ndugwi ghan phi.

njəi nnu ɲa pi chwīe lōin
nɛ shi ɲkinɛin ghɔ.

*Yaon ye'i nthe luon Min-
nwi*

(Luka 11:2-4)

⁵ “Ndiɪ ɲa pəi luon
Minnwi nɛ, ki'i pəi pɔ nɔ
ghan mifiɪ, nthe ɲa pugu
khwā nɔ thi nu nduon
Minnwi mon pa nda luon
Minnwi pugu pa ɲkin
ndaon, nne ɲa ɲgwa yəi
vugu. Shishini, nshwei
vəi, pugu kwo fā'o kɪnɛin
yugu. ⁶ Ndo ndiɪ ɲa
ɔ luon Minnwi nɛ, ghəi
mon ɲjiɛn nda yɔ, nchri
chonda nduon ni Tāa ghɔ
ɲa a pɔ li'i lōin nne kan
Tāa ghɔ ɲa a ghā njəi nnu
ɲa pi chwīe lōin nɛ shi
ɲkinɛin ghɔ.

⁷ “Ndiɪ ɲa pəi luon Min-
nwi nɛ, ki'i nthɔ nchrā
mbi'i pa nnu ghagha ɲa a
lɔ mfā'o ɲjin yi ɲkwan nɔ
ha'an pa ghan ki pin Min-
nwi ghā nchwīe nɛ, nthe
ɲa pugu pi'i ɲa Minnwi shi
ɲkhwē luon yugu nthe pi
ntou chrā pighɔ. ⁸ Nenne,
ki'i mbɔ nɔ pugu nthe ɲa
Tāa vəi ji yaon ɲa pəi pou
nu nɛ ɲkaon pəi maa ndɔ
mbie vi nɔ ghɔ. ⁹ Yei
ki'ɛ, ɲkwan ha'an pəi shi
nduon nɛ:

Tāa vigi ɲa a chɔ po nɛ,
gha'o nu pɔ ni ligi yɔ.

¹⁰ Sha'afuon yɔ thɔ,
nnu ɲa ɔ tā'a nu nɛ pɔ,

ɲkuon shhɛ nɔ ha'an
a pɔ po nɛ.

¹¹ Fɛ maon ɲa a pie ɲa pigi
yru ɲkuon ghɔ shi'a
nɛ ni pigi.

¹² Ndo ndi'ɛ phi yigi,
nɔ ha'an pigi ɲkaa
pigi ghā ndi'ɛ phi
ɲgwa pɛ ɲa pugu
fāan mbin pigi nɛ.

¹³ Ki'i nchwīe pigi nii mon
titini mōon nu
ndo kwe vigi mbho
ɲon mbimbhi.*

¹⁴ “Nthe ɲa pəi ndi'ɛ
phi ɲa ɲgwa nduon chwīe
mbin pəi nɛ, kan Tāa vəi
ɲa a pɔ po nɛ shi ndi'ɛ yəi.

¹⁵ Ndo ti pəi mien ki li'ɛ
phi ɲa ɲgwa nduon chwīe
mbin pəi nɛ, kan mba'a
Tāa vəi po yi'i ndi'ɛ yəi
ɲkaa pəi.

Yaon ye'i nthe nnu jī ɲkhī

¹⁶ “Sheshe ndiɪ ɲa pəi
jī ɲkhī nɛ, ki'i pəi chwīe
ligi yəi kuo nɔ pa ghan
mifiɪ, nthe ɲa pugu ghā
nchwīe ligi yugu fūn nne
ɲa sheshon ji ɲa pugu
jī ɲkhī. Shishini nshwei
vəi, pugu kwo fā'o kɪnɛin
yugu. ¹⁷ Ndo gɔ, ndiɪ
ɲa ɔ jī ɲkhī nɛ, shiri thɔ
yɔ ni wru, nshigao ligi yɔ,

¹⁸ nne ɲa ki'i ɲgwa yəi
ɲa ɔ thɔ ɲjī ɲkhī, ndɔ a
wu'o njəi Tāa ghɔ ɲa a
pɔ mon li'i lōin nɛ, nne
Tāa ghɔ ɲa a ghā njəi nnu
ɲa ɔ chwīe nu lōin nɛ shi
ɲkinɛin ghɔ.

* 6:13 6:13 Pichəi pa ndunu ɲwa'anli Minnwi mon Gri pigi ɲa: *Nthe ɲa
Sha'afuon pɔ pi jɔ pugu pa ghrī ni ndigha'o ki ndugwi yi. A yie.*

Nū'ɔŋ pa fā'o pɔ pɔ
(Luka 12:33-34)

19 “Ki'i pəi ləiŋ pa fā'o ni non pəi ŋkuon shhe heiŋ li'i na shə'i pugu pa wrukiɛŋ shi mbiri nɛ, li'i ha'an pa ŋgina shi mbə'i nii njoo nɛ. ²⁰ Ndo pəi ləiŋ pa fā'o ni non pəi pi pɔ, mbɔ li'i ha'an mba'a shə'i, ki wrukiɛŋ yi'i mbiri nɛ, ndo mbɔ li'i ha'an mba'a pa ŋgina pə'i nii njoo. ²¹ Nthe na li'i na fā'o yɔ pɔ nɛ, a li'i na njū'ɔ yɔ shi mbɔ ŋkaa yu nɛ.

Lí'ɛ non ŋonmishua
(Luka 11:34-36)

22 “Ligi yɔ pɔ pi lan non yɔ, nɛnnɛ ligi yɔ mbɔ shi'ɪ, mbɔ na mbhɔ yɔ ghà ntaon, ŋguon non yɔ linaon ni lí'ɛ. ²³ Ndo ligi yɔ mien ki pɔ shi'i, mbɔ na ɔ ŋgan ghí'ɛ, ŋguon non yɔ linaon ni njiŋnjin. A mbɔ na lí'ɛ na ɔ pi'i na ɔ fā'o nɛ pɔ pi njiŋnjin, kan njiŋnjin ghɔ gha'o pi ŋkwan nɛiŋ!

24 “Mba'a ta'a ŋon pɔ muun fā'a mbhɔ paa masha, nthe na a shi mbina ta'a yi ŋkhwā vichəi, ki nɛ, a fɛ non yi ni ta'a yi nchī'ə vichəi. Mba'a pəi fā'a mbhɔ Minnwi pugu mbiŋ.

Ki'i mfā'o ghana njū'ɔ
yi'ə non yɔ mbiŋ Minnwi
(Luka 16:13; 12:22-31)

25 “Nthe yie ghɔ, nchhu ni pəi na ki'i pəi fā'o ghana njū'ɔ nthe chombhi yəi na pəi shi nji pi khɔ ki nnu khɔ, ki nthe ŋgrào non yəi na pəi shi mā'an pi khɔ? Chombhi lo ncha maon ji, non yəi chaa ndhwí? ²⁶ Pɛ'i pa mishi na pugu ghà njei tothi njəi, pugu shi'a mbhi maon, ki kwōo, ki nū'ɔŋ maon shaon, ndo Taa vəi pɔ ghà ŋkugwi vugu ghao. Pəi lo ŋgā'o ncha pa mishi? ²⁷ Minthe sheshenon vəi pini mbigi chombhi yi wu'ɔ shigei nthe na a wie non yi?

28 “Ti pəi fā'o ghana njū'ɔ nthe ndhwí pi nɔ khɔ? Pi'i mbiŋ pa frawa mon trū, pugu shi'a mfa'a ndo pa'a ndo ntun ndhwí, ²⁹ ndo nshwei vəi na nji'i nthe pi Sholomu mon ŋguon ndigha'o yi ghao shini ndo mbwa ti nchəiŋ nɔ ta'a frawa. ³⁰ Ti Minnwi mā'an fi'i ndipwa yei mbiŋ pa trū na a yi maon shi'a, yua gha mbɔ nu a kwo yaon ti pi tūon nɛ, pəi pi'i na a shi ndina ni pəi pi fi'i yi nɛiŋ? Ngwa piŋ kike'i pei?

31 “Ki'i pəi fā'o ghana njū'ɔ, ntho nchhu nu na, “Ti pigi shi nji pi khɔ, ki pigi shi nnu pi khɔ, ki pigi shi mā'an pi khɔ?” ³² Nthe na pa gan piŋ Minnwi tho ntei pi njin

† 6:22 6:22 Mon nū'ɔŋ pa Juu, ndii na ligi ŋon pɔ shi'i nɛ, a pɔ na a ŋgan wpaun. Ndi na pi ghà nchhu na ligi ŋon yi piphi kan a ŋgan pei.

pa maon pei, Tăa vâi po ji ȳa a pie ȳa p̄ai f̄a'ō maon pei. ³³ P̄ai ka shigi pi Sha'afuon Minnwi pugu pa ndindi yi, kaŋ Minnwi shi mfe ŋguon maon pei ghao ni p̄ai.

³⁴ "Nthe yie ghō, ki'i ŋjū'ō yō ghana nthe llem̄bhi yua, nthe ȳa llem̄bhi yua f̄a'ō ji pa nnu nō ghana nu nō ghō. Sheshe ll̄é f̄a'ō pa ji ghagha'a.

7

Sha'a nu ŋgwa nduon
(Luka 6:37-38,41-42)

¹ "Ki'i p̄ai sha'a pa ŋgwa nduon nne ȳa ki'i pi sha'a v̄ai. ² Nthe ȳa nō ha'an̄ p̄ai sha'a ŋgwa nduon ne, a ŋkwan̄ ha'an̄ pi shi nsha'a v̄ai ne, nthiŋkwo ha'an̄ p̄ai lōgō nō sha'a nu ŋgwa nō ne, pi shi nsha'a v̄ai pi wu'ō ni fi'i nthiŋkwo ghō.

³ "A chw̄ie khō ȳ ȳai muun̄ ŋku'u thi ȳa a pō ligi ndiŋ ghō, ndō ki lō mf̄a'ō ndii ni mme mbii ŋkweiŋ ȳa a pō mon̄ jō ligi ne? ⁴ Ki minthe ȳ kie neiŋ nchhu ni ndiŋ ghō ȳa, 'Na'an̄ mfu'u ŋku'u thi ligi ghō,' ndō mme mbii ŋkweiŋ lō mbō nō jō ligi? ⁵ Ngan̄ mifīi vei, f̄uon̄ mfu'u mme mbii ŋkweiŋ ȳa a pō mon̄ jō ligi ne ŋkaon̄, kaŋ ȳ shi nj̄aili'i shishi'i nō fu'u nu muun̄ ŋku'u thi ȳa a pō ligi ndiŋ ghō ne.

⁶ "Ki'i mfe yaon̄ ȳa a yi taon̄taon̄ ne ni pa miŋgu, kaŋ pugu shi ŋkara nsh̄aa ghō paapaa, ndō ki'i p̄ai mā'an̄ pa ŋgū'ō tinin̄chuon̄ ȳa pi m̄eiŋ ni p̄əə ne shhi pa miŋkunyaŋ, kaŋ pugu shi ne n̄ii ni kwō.

Pie kaŋ pi shi mfe ve
(Luka 11:9-13)

⁷ "P̄ai pie, kaŋ Minnwi shi mfe ni p̄ai, p̄ai ta'a, kaŋ Minnwi shi nchw̄ie p̄ai ȳai, p̄ai kw̄ei kaŋ Minnwi shi nchu'ō chonda ni p̄ai. ⁸ Nthe ȳa shesh̄eŋon̄ ȳa a pie ne, gh̄a mf̄a'ō, ŋon̄ ȳa a tā'a ne ȳai, ni ŋon̄ ȳa a kw̄ei ne, pi shi nchu'ō chonda ghō.

⁹ "Ki a gō ŋon̄ shina p̄ai ȳa müun̄ vi mbie k̄eiŋ br̄ei mbhō yu, a fe pi k̄eiŋ ŋgu'ō ghō, ¹⁰ ki mbie vi ni shhu, a fe pi mitw̄e'i ghō? ¹¹ Ti p̄ai ki'e ȳa p̄ai gh̄a nchw̄ie phi ne nji fe nu maon̄ shi'i ni puon̄ p̄ai, ti Tăa v̄ai ȳa a chhō po ne shi mfe pa ŋkieiŋ maon̄ ni ŋgwa ha'an̄ pugu pie ne pi fi'i yi neiŋ?

¹² "Nthe yie ghō, mon̄ ŋguon̄ pa nnu ghao, chw̄ie mbiŋ ŋgwa nduon̄ wu'ō nō ha'an̄ ȳ khw̄ā ȳa pi chw̄ie mbiŋ ghō ne, nthe ȳa yei nnu ȳa ḡi Mushi pugu pa nj̄aili'i Minnwi chhu nu ne.

Chonka'a kike'i
(Luka 13:24)

¹³ "Tōgō pi chonka'a kike'i nii, nthe ȳa

chonka'a na a togo nii mon monon ngu'o lien shhe ne gha'o ndo nji'e, ntou ngwa togo nu fo nii nu. ¹⁴ Nthe na chonka'a pugu pa ndaon na a togo nii mon chombhi ne yi kike'i, ngwa pe na pugu vai ntogo fo ne po shigei.

*Thi pugu ntien yi
(Luka 6:43-44)*

¹⁵ "Pai chho ndina pa njaili'i mifii na pugu tho ni pai mon ngrao pa minjii ndo mon gho pugu po pa minanien* pigei li'i.

¹⁶ Pai shi nji vugu nkuon ntien yugu. Pi shi'a ndiga nguun la'o shie ndo pa'a ndo nka chia nkuon mbiembie.

¹⁷ Nenne sheshe thi na a lo mfā'o ghino ne gha njun ntien shi'i, ndo thi na a fā'o ghino ne yun ntien piphi.

¹⁸ Mba'a thi na a lo mfā'o ghino ne yun ntien piphi, ki thi na a fā'o ghino ne yun ntien shi'i. ¹⁹ Sheshe thi na a lo njun ntien shi'i, pi shi nkə'i mā'an shhe ndo mā'an mon monon.

²⁰ Nenne, o shi nji vugu nkuon ntien yugu.

*Nshini ndo nji'i nji gho
(Luka 13:25-27)*

²¹ "A lo mbo sheshenon na a mein a na, 'Taatho, Taatho,' ne na a le ma nii mon Sha'afuon Po, a wu'o non ye na a gha nchwie

nnu na Taa a po tā'a nu ne na a shi nii. ²² Llembhi gho, ntou pa ngwa ma nchhu vai na, 'Taatho, Taatho, pigi shini ndo njei pa nnu chhu no ligi yo, mfu'u pa minwein no ligi yo, mfā'a pa memme titini fā'a no ligi yo?' ²³ Nchhu ki'e ni pugu na, 'Nshini ndo nji vai, pai lollo, pa nguo nnu mbimbhi pei.'

*Paa ghan krao nda
(Luka 6:47-49)*

²⁴ "Sheshenon na a ya'o pa chra pan pei ndo nchwie ne po no ngan shietho na a ni nkrao nda yi nkuon nkien ngu'o,

²⁵ mbi gha ndho, nkhi shwi'i, fifrai tho ntun nda gho, pa'a a lo ngu nthe na pi ni krao pi nkuon nkien ngu'o. ²⁶ Ndo sheshenon na a ya'o chra a yei ki lo nchwie ne, shi mbo no nana na a ni nkrao nda yi pi nkuon shishhe.

²⁷ Mbi ni nga ndho, nkhi shwi'i, fifrai tho ntun nkuon nda gho, a gu nwī'in ghao."

Nji Jisho

²⁸ Jisho ni nga mi'en chhu nu nnu pei, pa yu ngwa pigho fo ne ghrāo nkwan ha'an a ni nje'i nu ne, ²⁹ nthe na a ni ntho nje'i vugu pi no non na a fā'o ghrī, ki lo mbo pi no pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi.

* 7:15 7:15 Yei yichai nkwan minyen na a po no mingu, ndo ngā'o ncha vi. A gha nkru pichai mimaon ndo minthe a kru non nkaa yu.

8

Jisho yīgi ghinombalun mbiḡ ḡon

(Maaku 1:40-45; Luka 5:12-16)

¹ Jisho ni ḡga nshwi'i ḡkuonḡ mbra, yú ḡgwa yōu njiḡ yi. ² ḡga njəi nu nɛ, ḡgaḡ ghinombalun chəi tho njəi vi, ḡkwi kwére yi shhi yu, nchhu nu ḡa, "Taatho, ɔ ntā'a nu, ɔ chwīe n̄bo yi taonḡaonḡ."

³ Jisho fɛ mbho yi ḡkāon vi, nchhu nu ḡa, "**Ntā'a nu, pɔ yi taonḡaonḡ.**" Wu'ɔ chomilaon ḡho, ghinombalun mme mbiḡ yu. ⁴ Jisho chhu ḡho ḡa, "**Ki'i nshwei sheshonḡ, ndo ghəi nōon non yɔ ni *ḡgaḡ fɛ'ḡḡiḡ Minnwi, a lii ḡho nɔ nōon nu ḡa Minnwi yīgi ḡh̄no yɔ. Fɛ yaonḡ fɛ'ḡḡiḡ nɔ ha'an ḡi Mushi chhu nɛ.**"

Jisho yīgi ḡh̄no muun fà'a mmeḡon ta'a ḡkii shooge Roma

(Luka 7:1-10)

⁵ Ndiḡ ḡa Jisho ni nii Kapanun nɛ, yichəi nthishi pa ta'a ḡkii shooge tho njəi vi ndīgəi vi ḡa, ⁶ "Taatho, muun fà'a a nūan kúonḡ, ta'a ḡgei non yi khu, a tho njəi ḡḡə'i ḡkien yie ḡho."

⁷ Jisho khwē ḡho ḡa, "**Nshi ntho njīgi ḡh̄no yi.**"

⁸ Ndo nthishi ḡho khwē ḡa, "Taatho, ndo nji'i ḡkā'o fi'i ḡon ḡa minthe ɔ nii nda mu nɛ, wu'ɔ fɛ pi ḡi ḡh̄no muun fà'a a toḡo. ⁹ Nthe ḡa mmu ndutho a, ḡga mfā'a mbho

ḡgwa ndo ntho nsha'a pa shooge ḡkaa mu. ḡga mfe ḡi ni ta'a yi ḡa, 'Ghəi,' a ghəi, mfe ḡi ni yichəi ḡa, 'Tho,' a tho. Mfe ḡi ni muun fà'a a ḡa chwīe yei, a chwīe."

¹⁰ Jisho ni ḡga nja'o nnu yei ḡgrāo, nchhu ni ḡgwa pɛ ḡa pugu ni ntho njōu njiḡ yi nɛ ḡa, "**Shishini, nshwei vəi, ndo naa njəi ḡon ni fi'i ḡkwan piḡ yei mon la'ataon Ishrae.**

¹¹ Nshwei vəi ḡa ntou ḡgwa shi ndho ḡgei la'ataon sha'a minaon ni ḡgei nii minaon nchho ḡkuonḡ taprei pugu pa Abraham ḡi Aiji ni Jakɔ mon Sha'afuon Po. ¹² Ndo pi mā'an puon Sha'afuon mbhi mon njiḡnjiḡ mbo li'i ḡa kəi nu pugu pa kru nu shua shi mbo fɔ."

¹³ Jisho chhu ni nthishi ḡho ḡa, "**Ghəi, nɔ ha'an ɔ piḡ nɛ, a nɔ ha'an a shi ndōḡo li'i vɛ nɛ.**" ḡh̄no muun fà'a ḡho kā'o ndo ntogotogɔ wu'ɔ ndii ḡho.

Jisho yīgi ḡh̄no ntou ḡgwa

(Maaku 1:29-34; Luka 4:38-41)

¹⁴ Jisho ni ḡga nii nda Pita, njəi mūun ḡgwe vi nūan kúonḡ ntho ḡḡiḡ shīgao.

¹⁵ Jisho kāon mbho yi shīgao ḡho taonḡ mbiḡ yu, a lollo nchwīe maonḡ mfe ḡho.

¹⁶ Fanaonḡ ni ḡga mbo, pi tho ni ntou pa ḡgwa ni miḡweḡ mbiḡ pugu njəi vi nɔ ḡho, a fu'u pa jijwe pigho ni ta'a chrà, ndo njīgi

ghĩno ɲguon ɲgwa ɲa pugu ni ɲgĩno nu ne. ¹⁷ Yei ni mbo no chwĩe nu nnu ɲa njəli'i Minnwi mbo Ishaya ni nchhu ne lōgo li'i:

"Ju ndutho yi ni ɲkwe pa non kieke yia ndo nchwĩe pa ghĩno pia togo."

Nchuoɲ yōu nu njin Jisho
(Luka 9:57-62)

¹⁸ Jisho ni ɲga njəi yu ɲgwa yəi yu, mfe gi ni ghan younjin pi ɲa pugu shā'a no njien ɲkhĩ nduoɲ.

¹⁹ Yichəi masha ɲgan ye'i gi Mushi tho nchhu gho ɲa, "Masha, nshi njōu njin yo sheshe li'i ɲa o shi ɲgəi ne."

²⁰ Jisho chhu gho ɲa, "**Pa mimbaanquo fā'o pa pùo pugu, pa mishi fā'o pa nda pugu, ndo *Muun Nonmishua lo nji'i mfā'o li'i lēre tho yi.**"

²¹ Yichəi ta'a *ɲgan younjin yi chhu gho ɲa, "Taatho, fūon mien ɲgəi ntwei taa a ɲkaon."

²² Jisho chhu gho ɲa, "**Tho njōu njin a, mien ɲgwa ɲa pugu khu* ne twei khu ɲgwa pugu.**"

Jisho chwĩe fin tithi

(Maaku 4:35-41; Luka 8:22-25)

²³ Jisho ni ɲga nii mon kikuon, pa ghan younjin pi yōu njin yi. ²⁴ ɲga njəi nu ne, mme fin gū mon ɲkhĩ ti kikuon tā'a nu njie, ndo Jisho ka tho ndelle. ²⁵ Pugu

ghəi ɲgū'u vi logo, nchhu nu ɲa, "Kwe vigi, ma Taatho, pia chho ne ɲkukhu."

²⁶ A chhu ni pugu ɲa, "**Pəi chho mbogo pi kho, ghan pin kike'i pei?**" Ndollo ki'e mbiga fifrəi gho pugu pa ɲkhĩ, mme juju gū mon ɲkhĩ.

²⁷ ɲgwa pigho ghrāo, nchhu nu ɲa, "Yei po pi yəi ɲkwan ɲon nein ɲa nji'i nthe pi fifrəi pugu pa ɲkhĩ ya'o nchō yi?"

Jisho fu'u minweinj mbin paa ɲgwa

(Maaku 5:1-20; Luka 8:26-39)

²⁸ Jisho ni ɲga nshā'a ɲkhĩ ntaon krao ɲgei la'ataon Gadara, mbāon pugu pa paa ɲgwa ɲa minweinj ni mbo mbin pugu, pugu taon nu mon fūn mon ɲgū'o, pugu ni nchigəi ti minthe pa'a ɲon lo ntogo ndaon gho.

²⁹ ɲga njəi nu ne, pugu pa'o ɲgòu, nchhu nu ɲa, "Yo! Muun Minnwi, pia fā'o pi kho? O tho hein no fe nu ɲgə'i ni pigi ki ndii lo naa ɲkā'o?"

³⁰ Kwie ntou ɲkunyaɲ ni ntho nji nu ni ɲgei li'i gho yəi pugu. ³¹ Pa minweinj pigho jē ntho ndigəi vi, nchhu nu ɲa, "A mbo ɲa o shi mfu'u vigi, o taon vigi pigi nii mbin kwie ɲkunyaɲ pine."

³² A chhu ni pugu ɲa, "**Ghəi!**" Pugu taon ki'e nii mbin pa ɲkunyaɲ pigho. ɲga njəi nu ne, ɲguon kwie

* **8:22** 8:22 Njin nnu ɲa Jisho chhu ne po ɲa ɲgwa pe ɲa pugu lo naa mbin Minnwi ne.

ηκυναν γηο τει λο ηκιν
mbra γηο nshwi'i ηγū mon
ηkhĩ ηkhu.

³³ Ghan kē'i ηκυναν
pigho tei, nga ηγōi mon la'a,
nshwei ηγουη πα nnu ηα α
ni ndōgo li'i ne, mī'εη mbo
nnu ηα α ni ndōgo li'i mbiη
paa ηγwa pigho ηα pugu ni
mfā'o miηweiη ne. ³⁴ Nga
njēi nu ne, ηγουη ηγwa
mon la'ataonη γηο taonη ntho
li'i para Jisho, nga njēi vi,
ndīgēi vi ηα α taonη mon krao
ηgei la'a yugu ηγōi.

9

*Jisho chwīe ηonη ηα ηgei
nonη yi khu pō shi'i*

(Maaku 2:1-12; Luka 5:17-
26)

¹ Jisho nii monη kikuonη
nshā'a ntaonη monη ji
la'ataonη. ² Nganη njēi nu,
pichēi ηγwa tho ni yichēi
ηkwīni ηkuonη kúonη. Jisho
ni nga njēi fi'i piη yugu,
nchhu ni ηkwīni γηο ηα,
**"Fā'o tininju'ō, ma muun
a, pi li'ε pa phi pō."**

³ Nga njēi nu, pichēi pa
ghanη ye'i gī Mushi chhu ni
nonη pugu ηα, "Nōη vei chrā
chrā nchi'ōsho nō ligi Min-
nwi!"

⁴ Jisho ni nji nnu ηα pugu
ni mbi'i nu ne nchhu ηα,
**"Pēi tho mbi'i nnu piphi
njū'ō pēi nthē khō?"** ⁵ A
yī'ε yēi: Chhu nu ηα,
**'Pi li'ε pa phi pō,' ki
chhu nu ηα, 'Lollo, nyien'?**
⁶ Ndo nō chwīe nu pēi ji

**ηα Muunη Nōηmishua fā'o
ghrī ηkuonη shhe nō li'ε nu
pa phi,"** a chhu ni ηkwīni
γηο ηα, **"Lollo, lōgo kúon
yō ηγōi la'a."**

⁷ A lollo ηγōi la'a. ⁸ Yú
ηγwa pigho ni nga njēi nnu
ηα α lōgo li'i ne, mbo go gu
ηga'o Minnwi ηα α fe ηkwanη
ghrī γηο ni ηgwamishua ne.

Jisho gē Matio

(Maaku 2:13-17; Luka
5:27-32)

⁹ Jisho ni nga ndollo fo,
njēi nonη chēi, ligi yi pō Ma-
tio, a chho monη ntāa kwe
taashi, a chhu γηο ηα, **"Yōu
njin a!"** A yrei shhe njōu
njin yi.

¹⁰ Nō ha'anη Jisho ni nchho
yēi taprei ntho nji maonη nda
Matio ne, ntou pa ghanη wēiη
taashi pugu pa ghanη chwīe
phi tho ntho nji maonη pugu
pa Jisho pugu pa ghanη youn-
jin pi. ¹¹ Pa ηγwa Farashi ni
ηga njēi nnu yei, nchhu ni
ghanη younjin pi ηα, "A chwīe
kho masha vēi ji yaonη pugu
pa ghanη wēiη taashi pugu pa
ghanη phi?"

¹² A ni ηga nja'o, nchhu
ηα, **"Ngwa pe ηα pugu pō
shi'i ne lo mfā'o chà ηgan
fhō, a fā'o ηγwa pe ηα
pugu ghīnō nu ne."** ¹³ Pēi
ghēi ntā'a njin nnu yei
ηα Nwa'anli Minnwi chhu
ne ηα, 'Ntā'a nu ηα ηγwa
nōonη kwoshini ki lo ηgu'ō
mfε pi yaonη *fe'ingien.'
Nthē ηα nshini ndo ntho

* 9:13 9:13 Pa ghanη Farashi ni ndii pa ηγwa nduonη nō pa ghanη phi ndo ha'anη
pugu mienη ki lo ηgwēiη nū'ōη pa Juu titini.

pi nɔ gē nu ɲgwa ndindi, nthɔ nthɛ pi ghaɲ phi.*"

Pie nthɛ nnu jī ɲkhi

(Maaku 2:18-22; Luka 5:33-39)

¹⁴ Nnɛ pa ghaɲ younjin Joun ɲgaɲ Fɛ ɲkhi tho ɲjɛi Jishɔ mbie vi ɲa, "A chwīe kho pigi pa ɲgwa Farashi jī ɲkhi, ndɔ pa'a pa ghaɲ younjin pɔ lɔ ɲji?"

¹⁵ Jishɔ khwē ni pugu ɲa, **"Mimfɛ pa ghaɲ gè lǐ'i lán pɔ ni tu'uthɔ ndii ɲa pugu pa mimbia ɲgaɲ lán ghɔ wu'ɔ mbɔ ka'a nɛ? Ndɔ pa llɛ pighɔ shi nthɔ ɲa pi shi mfu'u mimbia lán ghɔ shina pugu, nɛnnɛ pugu shi ɲji ɲkhi.**

¹⁶ "Mba'a ɲon chri pa'ɔ ɲkuon ndunu ndhwí ni pra ndhwí fhi, nthɛ ɲa pra ndhwí fhi ghɔ shi ɲga ɲjɛin, a ka mǐ'ɛɲ mā'an pi mmɛ mbo ɲkuon ndhwí ghɔ.

¹⁷ "ɲgwa shi'a ni'in là'o fhi mon ndunu mikei ɲgrào, pǐ ni'in, là'o fhi ghɔ fā'o ntúgu mikei ɲgrào ghɔ ɲkwri shɛ, ɲgrào ghɔ piri. Ndɔ pi ghà ni'in là'o fhi mon mikei ɲgrào fhi, nɛnnɛ ɲguon yi ghao pɔ shi'i."

Jishɔ ywin muun mingwe ɲa a khu, mbini ɲjigi ghǐnɔ yichɛi mingwe

(Maaku 5:21-43; Luka 8:40-56)

¹⁸ Nɔ ha'an Jishɔ ni ɲgu'ɔ nthɔ nchhu nnu pei ni pugu

nɛ, a gha ɲjɛi nu, yichɛi nthishi pa Juu nii ɲkwi kwére yi shhi yu, nchhu nu ɲa, "Muun a yi mingwe khu wu'ɔ ndwe yei. Tho nū'ɔɲ mbhɔ yɔ mbin yu nne ɲa a ywin."

¹⁹ Jishɔ lollo ɲjɔ ɲjin yi pugu pa ghaɲ younjin pi. ²⁰ ɲga ɲjɛi nu, yichɛi mingwe ɲa a ni ɲkwo yɛi ndii yi ki a lɔ ntithi nɔ paanchɔ ɲga'ɔ tho ɲjin yu, ɲkɔon pɔ ndhwí yi. ²¹ Nthɛ ɲa a ni nchhu ni non yi ɲa, "Mi ɲgu'ɔ ɲkɔon pi pɔ ndhwí yi, ghǐnɔ a tɔgɔ."

²² Ndɔ Jishɔ gha ɲkara ɲjɛi vi, nchhu ɲa, **"Fā'o tininju'ɔ, ma muun a, pin yɔ chwīe ghǐnɔ yɔ tɔgɔ."** Wu'ɔ ndii ghɔ, pi ni nchwīe ghǐnɔ mingwe ghɔ tɔgɔ.

²³ Jishɔ ni ɲga ɲgɛi nda nthishi ghɔ, ɲjɛi pa ghaɲ tua ndua pugu pa yú ɲgwa pugu yɔnɔ nu mon finthɔ. ²⁴ A chhu ni pugu ɲa, **"ɲguon vɛi taon! Muun mingwe yei lɔ ɲkukhu, a chhɔ ndellɛ."** Pugu gwē vi.

²⁵ Ndɔ pi ni ɲga mfu'u ɲguon yú ɲgwa pighɔ mɛ mbhi, a nii nda ɲgwɛin muun mingwe ghɔ nɔ mbhɔ yi, a lollo. ²⁶ Shaanga nnu yei nyien mon ɲguon krao la'ataon ghɔ.

Jishɔ chu'ɔ ligi paa pa nchriligi

²⁷ Nɔ ha'an Jishɔ ni ndhɔ fɔ ɲgɛi nu nɛ, paa pa nchriligi yɔ ɲjin yi, mba'ɔ ɲgɔu, nchhu nu ɲa, "Muun

Devi, fā'ō kwoshini mbin pigi."

²⁸ Jisho ni nga nii nda, paa pa nchriligi pigho tho njai vi, a pie vugu na, "**Pai pin na a nthe nchu'o ligi yai?**"

Pugu chhu gho na, "Oon, ma Taatho."

²⁹ Nne Jisho kaon ligi yugu, nchhu nu na, "**A po ni pai nkwan no ha'an pin yai po ne.**" ³⁰ Ligi yugu chu'o. Jisho shuu tena yugu, nchhu nu na, "**Ki'i pai chwie non ji nnu yei.**" ³¹ Ndo pugu taon ngai nchi pa nnu na Jisho chwie ne mon nguon krao la'ataon gho ghao.

Jisho chwie fhincho chra

³² No ha'an pugu ni ngai nu ne, nga nai nu ne, pi tho nu ni non chai na minweinj ni mbo mbin yu, a po fhincho, nai vi ni ju. ³³ No ha'an pi ni mfu'u minweinj gho ne, fhincho gho chra. Yu ngwa pigho ghrao, nchhu nu na, "Pi lo naa ma nai nkwan nnu yei mon Ishrael!"

³⁴ Ndo pa ngwa Farashi chhu na, "A fu'u minweinj pi ni ghr'i nthishi pa minweinj."

Maon kwoo yien, ghan fa'a kigai

³⁵ Jisho nyien mon nguon pa memme la'ataon pugu pa puon mi la'ataon, nje'i ngwa mon pa nda luon Minnwi, ntho nchi pwa pisha'akho mbo yi Sha'afuon, ntho njigi nguon nkwan ghino pugu pa chachai. ³⁶ A ni nga nai yu ngwa pigho, mfa'o

kwoshini mbin pugu, nthe na pugu ni mbo mon ngai ndo mbou ghr'i no ghene nu non pugu no pa minji ki nke'i yi. ³⁷ Nne a chhu ni pa ghan younjij pi na, "**Maon kwoo yien ndo ghan kwoo pi kigai,** ³⁸ **nthe yie gho, pai luon ni ta'anju'o mbho Taatho na a fa'o maon pigho ne, a taon pa ghan fa'a pugu ghai nkwoo maon pi.**"

10

Paanchro pa ghan ntaon Jisho

(Maaku 3:13-19; Luka 6:12-16)

¹ Jisho mein paanchro ghan younjij pi, mfe ghr'i ni pugu na pugu fu'u pa jijwe piphi no gho, ndo njigi nguon nkwan ghino pugu pa chachai.

² Yei ligi paanchro ghan ntaon pi pigho: fuon yi, Shemu, na pi ni mein vi ni Pita ne, ni Andru ndij vi, ni Jiej muun Shebedi, ni Jou ndij vi, ³ Fili pugu Batolomiu, Toma ni Matio mbo ngwain taashi, ni Jiej muun Afiohi, ni Tadio, ⁴ ni Shemu mbo kwini la'a, ni Judashi Ishikario na a ni mfini vi ne.

Jisho taon paanchro ghan younjij pi

(Maaku 6:7-13; Luka 9:1-6)

⁵ Jisho ni ntaon paanchro pei, ni ntigi yei, "**Ki'i pai ghai la'a ngwa taon nduon ki mon sheshe la'a pa ngwa Shamaria.**

⁶ Pəi ka ghəi pi wu'ɔ mon mbaanda Ishrae, ɲa pugu pɔ nɔ minjii ɲa a kwo phe nɛ. ⁷ Nɔ ha'anj pəi ghəi nu nɛ, pəi chii nu ɲa, 'Sha'afuon Po kwo para!' ⁸ Pəi yigi ghinɔ ɲgwa, ɲjwin ɲgwa ɲa pugu khu nɛ, ɲjigi ghinɔ ghan ɲhinɔmbaluɲ, mfu'u pa miɲwein mbin ɲgwa. Pəi ni ɲkwe ghrí chwie nu nnu pei mbhɔ mu pi ki lɔ mbe, nthɛ yie ghɔ, pəi chwie pa nnu pei mbin ɲgwa pi ki pugu lɔ mbe.

⁹ "Ki'i pəi lɔgɔ sheshe laonɔ, ki mbin nti'ə ki yi kike'i mon piɛn mbin yəi, ¹⁰ Ki'i pəi lɔgɔ piɛn kra, ki kwri ndhwí, ki tra, ki mbie, nthɛ ɲa a pie ɲa ɲgan fà'a fā'o maon ji pi.

¹¹ "Sheshe mmɛ la'ataon ki muon la'ataon ɲa pəi nii fɔ nɛ, pəi lili ɲon ɲa a kā'o ndɔ ɲkhwā nɔ tuo nu vəi nɛ, nda'a pəi pugu ti shi nu'un ɲgəi.

¹² Nɔ ha'anj pəi nii mon nda ghɔ nɛ, pəi chrā ni pugu ɲa, 'Ghighri pɔ mbin pəi.' ¹³ Ti ghan nda pighɔ ɲkā'o, ghighri yəi kina nda ghɔ, ti pugu mien ki kā'o ghighri yəi pini mbin pəi. ¹⁴ Ti sheshe nda mien ki lɔ mbin vəi, ki mbin chrà yəi, pəi krū kwò məi ndii ɲa pəi taon nu nda ghɔ ki la'ataon ghɔ nɛ.

¹⁵ Shishini, ɲshwei vəi ɲa a shi ndɛ ɲji'ɛ ni la'ataon Shodon pugu Gomora mon llɛmbhi shá'a ncha yie

la'ataon ɲa pugu lāa vəi nɛ!

Ngə'i shi nthɔ
(Maaku 13:9-13; Luka 21:12-17)

¹⁶ "Pəi lili ɲjəi, ɲtaon vəi nɔ pa minjii shina pa miɲanien. Nnɛ pəi chhɔ ni lina məi nɔ pa mitwɛ'i ndɔ ɲjū nɔ pa mintu'olibuɲ. ¹⁷ Pəi

chhɔ ndina pichəi ɲgwa nthɛ ɲa pugu shi ɲgwɛin vəi ncha'a mɛ mon pa ndasha'a, pi wie vəi mon pa nda luon Minnwi yugu.

¹⁸ Pi shi ɲgwɛin vəi ɲgəi nɔ shhi ghan sha'a ɲgwa pugu pa fūon nthɛ a, pəi pɔ pa miɲkwentie shhi pugu, pugu pa ɲgwa taon nduon. ¹⁹ Ndi ɲa pi wɛin vəi ncha'a mɛ ɲa pi sha'a vəi nɛ, ki'i ɲjū'ɔ yəi ghana vəi ni ɲkwan ha'anj pəi shi nchrā nɛ pugu pa nnu ɲa pəi shi nchhu nɛ. Nthɛ ɲa pi shi mɛ yaon ɲa pəi shi nchu nɛ ndii ghɔ. ²⁰ Nthɛ ɲa a lɔ nchrā pəi, a chrā Jijwɛ Tāa vəi mbin pəi.

²¹ "Nɔn shi ncha'a ndin vi mɛ ɲa pi jwi, Tāa fɛ muon vi ɲa pi jwi, pa puon kara mbara pa tāa, pugu pa ma ni nchhɔ, nchwie pi jwi vugu. ²² Nguon ɲgwa shi mbina vəi nthɛ a, ndɔ ɲon ɲa a shi ntii shii ti ɲgəi ndugwi nɛ shi ndūgu.

²³ Ndi ɲa pi fɛ ɲgə'i ni pəi mon ta'a la'ataon nɛ, pəi tei ɲgəi mon yichəi la'ataon. Nthɛ ɲa shishini ɲshwei vəi,

mba'a p̄ai yi'i mī'εη fà'a ȳai mon ηguon la'ataon mon Ishrae ki Muun Nonmishua lo ntho.

24 "Mba'a n̄gan̄ younj̄in̄ ηon̄ chaa masha vi, ndo pa'a muun̄ fà'a lo nchaa ju nchaa masha vi. 25 A k̄ā'o ni n̄gan̄ younj̄in̄ ηon̄ no po nu no masha vi, muun̄ fà'a po no masha vi. Ti pi m̄ēin̄ masha nda ni Bejebu* kan̄ pi shi n̄ka m̄ēin̄ pa ηgwa nda gh̄o pi ni ligi ηa a pigi nchaa yie n̄e.

N̄on̄ ηa a pie ηa o p̄oḡo vi n̄e
(Luka 12:2-7)

26 "N̄n̄e ki'i mfā'o p̄oḡo gu nth̄e vugu, nth̄e ηa yich̄ai yaon̄ lo n̄ji'i mbo fo ηa pi p̄uon̄ ηa mba'a Minnwi mien̄ ki n̄on̄ p̄aa. Pa'a yich̄ai nnu l̄ōin̄ lo mbo ηa mba'a pi yi'i mien̄ ki ji. 27 Nnu ηa n̄chhu ni p̄ai mon̄ n̄jin̄ n̄e, p̄ai chhu nth̄e minaon̄, yaon̄ ηa p̄ai ya'o pi ch̄uun̄ n̄e, p̄ai thi ηkuon̄ pa th̄onda n̄ch̄ii.

28 "Ndo ki'i p̄ai p̄oḡo ηgwa p̄e ηa mimfe pugu wu'o n̄jwi pi fr̄einon̄ ȳai, ndo pa'a ndo mfā'o gh̄ri no jwi nu n̄ch̄ai ȳai n̄e. P̄ai ka p̄oḡo pi Minnwi ηa minth̄e a p̄iri fr̄einon̄ pugu pa n̄ch̄ai ȳai mon̄ m̄on̄on̄ ηḡu'o lien̄ sh̄h̄e. 29 Pi shi'a fini paa puon̄ milunu pi wu'o ni ta'a muun̄ mi m̄bin̄? Ndo mba'a ta'a ηon̄ vugu ḡū

sh̄h̄e ki a lo m̄bin̄ T̄aa. 30 N̄ji'i nth̄e pi ηguon̄ η̄giith̄o yo yi shia ghao. 31 Nth̄e yie gh̄o, ki'i mfā'o p̄oḡo gu, nth̄e ηa o gha'o mbho Minnwi nchaa ntou milunu.

Ki'i mfā'o lrith̄o nth̄e Kr-ishto

(Luka 12:8-9)

32 "N̄n̄e shesh̄on̄ ηa a chhu sh̄hi ηgwamishua ηa a n̄yan̄ n̄e, mummu ηkaa mu shi n̄chhu sh̄hi T̄aa a po ηa a n̄yan̄. 33 Ndo shesh̄on̄ ηa a l̄āa a sh̄hi ηgwamishua, mummu shi nd̄aa vi sh̄hi T̄aa a ηa a ch̄ho po n̄e.

Ndo nth̄o pi ni ta'anggi, nth̄o pi ni kafa

(Luka 12:51-53; 14:26-27)

34 "Ki'i n̄ji'i m̄bi'i ηa nth̄o pi no fe nu ta'anggi ηkuon̄ sh̄h̄e. Ndo nth̄o pi no fe ni ta'anggi, nth̄o pi ni kafa.

35 'Nth̄o pi no chw̄ie nu muun̄ m̄imbia kara ηk̄ūnu yi ni t̄aa vi, muun̄ m̄ingw̄e p̄ā'a ηk̄ūnu yi ni m̄ūun̄ vi, muun̄ m̄ingw̄e p̄ā'a ηk̄ūnu yi ni m̄angaon̄ vi.

36 Mb̄ina ηon̄ shi ηgu'o mbo pi pa nd̄aa pi.'

37 "Shesh̄on̄ ηa a khw̄ā t̄aa vi ki m̄ūun̄ vi nchaa a n̄e lo n̄ji'i ηk̄ā'o n̄gan̄ younj̄in̄ a. Ndo shesh̄on̄ ηa a khw̄ā muun̄ vi yi m̄imbia ki vi m̄ingw̄e nchaa a n̄e lo

* 10:25 10:25 Bejebu po pi taatho pa m̄in̄wein̄.

nji'i nkā'o ngan younjij a.
³⁸ **Sheshenon na a lo nji'i ntiɛn wá'a yi njōu njin a nɛ lo nji'i nkā'o ngan younjij a.** ³⁹ **Sheshenon na a yəi chombhi yi nɛ shi mbhɛ chombhi yi ghɔ, ndo sheshenon na a phɛ chombhi yi nthɛ a nɛ shi njəi chombhi yi ghɔ.**

*Pa kɛnɛij
 (Maaku 9:41)*

⁴⁰ **"Sheshenon na a pin ghɔ na ɔ thɔ a pwa nɛ pin pi mmu. Sheshenon na a pin a nɛ pin pi non na a taon a nɛ.** ⁴¹ **Sheshenon na a pin njəili'i Minnwi nthɛ na a njəili'i Minnwi nɛ shi mfā'o nkwan kɛnɛij njəili'i Minnwi, wu'ɔ nɛnnɛ sheshenon na a pin non ndindi nthɛ na a non ndindi nɛ shi mfā'o nkwan kɛnɛij non ndindi.** ⁴² **Sheshenon na a fɛ ndua nkhi ghighri ni ta'a muun mi ngan younjij a yei nthɛ na a ngan younjij a nɛ, shishini nshwei vəi, mba'a a yi'i nshien kɛnɛij yi."**

11

*Ghan ntaon llo mbho Joun
 Ngan Fe Nkhi
 (Luka 7:18-35)*

¹ Jisho ni nga nkwo mī'ɛn tigi nu paanchro ghan younjij pi, ndollo fo ngəi ntho ntigi nu ndo nchi nu mon pa la'a pugu.

² Ndwe Joun ni nga nchho mon chəij nja'o fā'a Ju

na Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe nɛ, ntaon pa ghan younjij pi ni Jisho ³ na pugu ghəi mbie vi na, "A gò mbo non vɛ na a ni mbo na a shi ntho nɛ, ki pigi ywɛrɛ non nduon?"

⁴ Jisho khwɛ ni pa ghan ntaon Joun na, "**Pəi pini shwei Joun ni yaon na pəi ya'o ndo njəi nɛ,** ⁵ **pa nchriligi yəi li'i, pa nkwin nyien, ghan ghinombalon pɔ shi'i, pa fhitanə ya'o li'i, pi pi'i pa ngwa khu mon gu, pi chii nkini pwa pisha'akhɔ ni ghan pou.** ⁶ **Mboro pɔ ni ngwa pɛ na pugu lo nji'i mfā'o ki'ingini mon pin yugu nthɛ a nɛ."**

⁷ Nɔ ha'an ghan younjij Joun ni ndollo ngəi nɛ, Jisho jɛ ntho nchrā nu ni yu ngwa pigho nthɛ Joun, "**Pəi ni ngəi mon nkunu njó njəi pi kho fo? Tru na fifrəi chi'i nu? Nga!** ⁸ **Pəi ni ngəi ki'ɛ njəi pi kho fo? Non na a ni mā'an mbwa ndhwí? Nga! Lii njəi, ngwa na pugu ghà mā'an mbwambwa ndhwí nɛ ghà mbo pi mon ntu'ɔ pa fuon.** ⁹ **Ti pəi ni ngəi nu ki'ɛ njəi pi kho fo? Njəili'i Minnwi? Oon, nshwei vəi, non na a chaa njəili'i Minnwi nɛ.** ¹⁰ **Nthɛ na Joun non na chrà Minnwi chrà no ligi yi na,** **'Lii njəi, nshi ntaon ngan ntaon a,** **a ghəi shhi pəi mbiri ndaon ni pəi.'**

11 “Shishini, nshwei v̄ei, shina ηguoη ηgwa ηa piηge kwo ma mbhi ne, yich̄ei ta’a yi lo mbo ηa a gha’o nchaa Jouη Ngan̄ F̄e Nkh̄i, ndo ηoη ηa a kiḡei nchaa ηguoη ηgwa moη Sha’afuoη Po ne, gha’o nchaa Jouη. 12 Llo ndii Jouη Ngan̄ F̄e Nkh̄i ti ntho nch̄eiη ndwe, Sha’afuoη Po kwo ȳei ηḡo’i mbho kikri, ghan̄ kikri kwe ni ghri.* 13 Nguoη pa nj̄eli’i Minnwi pugu pa gi ni ntho nchr̄a nth̄e pi Sha’afuoη Po ti ntho nch̄eiη tho Jouη, 14 ti ö ηkhw̄a no piη nu ηk̄ini yugu, kan̄ Jouη ndutho yi Elaija ηa a ni mf̄a’o no tho nu ne. 15 Shesh̄eηoη ηa a f̄a’o t̄an̄e ne, â ya’o!

16 “Mimfe mà’an̄ fi’i ηgwrēiηoη yei pi ni k̄ho? A p̄o no pa mik̄e’i ηa pugu ch̄ho moη li’i tan̄, ntho m̄eiη pakwo michwe pugu ηa,

17 ‘Pigi mà’an̄ ηkh̄i pwanju’o ni p̄ei ndo pa’a p̄ei lo mbini, pigi yr̄ao ηkh̄i gu ndo pa’a p̄ei lo ηk̄ei.’

18 Jouη ni ntho pa’a ndo n̄ji maoη ki nnu yaon̄ pugu ch̄hu ηa, ‘A f̄a’o miηwēiη mb̄iη yu.’

19 Muuη N̄oηmishua ntho n̄ji maon̄ ndo nnu nu pugu ch̄hu ηa, ‘Lii nj̄ei, a njru mm̄e yaon̄, ndo mbo mbaa là’o, mb̄ini mbo sh̄uoη

ghan̄ w̄eiη taashi pugu pa ghan̄ phi.’ Ndo shietho n̄oη noη yi ηa a k̄a’o pi ni ηkwan̄ nt̄ieη ηa a yuη ne.”

Nḡo’i ni la’ataoη ηa pugu lo mb̄a’a ηk̄unu yugu ni phi ne

(Luka 10:13-15)

20 Jisho j̄e nch̄ho mb̄iga ηgwa pa la’ataoη pe ηa a ni n̄jieη nchw̄ie pa nnu ghraoghrao fo ne, nth̄e ηa pugu shini ndo mb̄a’a ηk̄unu yugu ni phi. 21 “Nḡo’i p̄o ni p̄ei, ma ηgwa Korash̄iη! Nḡo’i p̄o ni p̄ei, ma ηgwa Beshaida! Nth̄e ηa pa nnu ghraoghrao pei ηa a l̄oḡo li’i hēiη ne kan̄ ni mbo pi Taire pugu Shidoη, pugu kan̄ ni ηkwo mā’an̄ ndhw̄i ywei gu nch̄ho moη phu no n̄oη nu ηa pugu p̄a’a ηk̄unu yugu ni phi.

22 Ndo nshwei v̄ei, a shi nd̄e n̄ji’ε ni ηgwa Taire pugu Shidoη moη l̄embhi sh̄a’a nchaa v̄ei. 23 Ndo ni p̄ei, ma ηgwa Kapanuη, p̄ei p̄i’i ηa Minnwi shi nd̄oḡo v̄ei ηku’o no po? Nga! A shi nshwi’i v̄ei moη li’i ηgwa khu. Pa

nnu ghraoghrao pei ηa n̄chw̄ie nu sh̄hi p̄ei ne kan̄ ni nd̄oḡo li’i pi Shodoη, pugu kan̄ ni ηkwri nne ηgu’o mbo shi’a. 24 Ndo nshwei v̄ei, a shi nd̄e n̄ji’ε ni ηgwa la’ataoη Shodoη moη l̄embhi sh̄a’a nchaa v̄ei.”

* 11:12 11:12 Yich̄ei n̄jiη yi p̄o ηa Sha’afuoη Minnwi tho ηḡei nu sh̄hi ni ghri.

Tho njəi a, m̄fɛ fɛrɛ non vɛ
(Luka 10:21-22)

²⁵ Mon ndii ghɔ Jishɔ chhu
ɲa, “Tǎa, a gò mbɔ Taathɔ
pɔ pugu pa ɲkuon shɛ.
Ntɔo ghɔ nthɛ ɲa yaon
ɲa ɔ ləin ni ghan shi-
ethɔ pugu pa ghan lina nɛ,
ɔ nɔon ni pa puon fhu.
²⁶ Oon, ma Tǎa, yei ɲkwan
ha’an ɔ ni ɲkhwā ɲa a
lɔgɔ li’i nɛ.

²⁷ “Tǎa a kwo cha’a
ɲguon yaon m̄fɛ mbhɔ
mu, yichəi ɲon lo nji ɲon
ɲa Muun yie ghɔ nɛ ɲkien
Tǎa, ndɔ pa’a yichəi ɲon
lo nji ɲon ɲa Tǎa yie ghɔ
nɛ ɲkien Muun pugu pa
sheshon ɲa muun chu’ɔ
nɔ nɔon nu Tǎa ghɔ nɛ.

²⁸ “Pəi tho njəi a, ɲguon
vəi ɲa pəi wie non pəi
ndɔ ntiɛn lr̄i nɛ, m̄fɛ
fɛrɛ non ni pəi. ²⁹ Tiɛn
shhɔ a mbə’i ghɔ, nje’i
mbhɔ mu nthɛ ɲa mi ɲon
mbombɔɔ ndɔ mbɔ ɲon
juju llo mon ɲjù’ɔ mu,
nɛ, kan n̄shi m̄fɛ fɛrɛ ni
nchəi yɔ. ³⁰ Nthɛ ɲa shhɔ
a yī’ɛ, lr̄i a pɔ yi yī’ɛ yī’ɛ
ɲkaa yu.”

12

Pa pie nthɛ nnu Llɛ Ji
(Maaku 2:23-28; Luka 6:1-

5)

¹ Mon ndii ghɔ Jishɔ nyien
nu *Llɛ Ji pa Juu mon nyien
shie gɛ. Nji yia ghan younjin
pi, pugu ka shie gɛ ɲkru
nu. ² Pa ɲgwa Farashi ni

ɲga njəi, nchhu ghɔ ɲa, “Lii
njəi, pa ghan younjin pɔ tho
nchwie nnu ɲa gí lo mbin ɲa
pi chwie Llɛ Ji nɛ.”

³ A chhu ni pugu ɲa, “Pəi
lo naa m̄ɛin nnu ɲa Devi
ni nchwie ndii ɲa nji ni
njia vugu pa ɲgwa pi nɛ?

⁴ ɲkwan nɔ ha’an a ni nii
Nda Minnwi pugu pa ɲgwa
pi, ndɔgɔ brɛi ɲa pi ni m̄fɛ
ni Minnwi nɛ ɲkru, mbɔ
nnu ɲa gí shini ndɔ mbin
ɲa a kru, ki ɲa ɲgwa ɲa
pugu pugu ni mbɔ nɛ kru,
ɲkien pa ghan fɛ’ingien
Minnwi. ⁵ Ki pəi lo m̄ɛin
mon ɲwa’anli gí ɲkwan nɔ
ha’an ghan fɛ’ingien mon
Nda Minnwi ghà mbə’i Llɛ
Ji* ndɔ pa’a gí lo ɲgwɛin
vugu? ⁶ Nshwei vəi,
yaon ɲa a cha Nda Min-
nwi nɛ pɔ hɛnɛin. ⁷ Pəi
kan nji njin nnu yei ɲa,
‘Ntá’a nu ɲa ɲgwa nɔon
kwoshini ki lo ɲgu’ɔ m̄fɛ
pi yaon fɛ’ingien,’ pəi shi
kan ndɔ ɲgwɛin ɲon ɲa
mbhɔ yi yi woo nɛ nɔ
ɲgusha’a. ⁸ Nthɛ ɲa
Muun ɲonmishua Taathɔ
Llɛ Ji pa Juu.”

Jishɔ ywin mbhɔ ɲkwini
Llɛ Ji pa Juu
(Maaku 3:1-6; Luka 6:6-
11)

⁹ Jishɔ lollo fɔ ɲgəi nii
mon nda luon Minnwi yugu.
¹⁰ Non chəi ni mbɔ fɔ mbɔ
ɲkwini mbhɔ. Pugu pie Jishɔ
ɲa, “Gí pin ɲa pi yi gi ghɔnɔ

* **12:5** 12:5 Pi chhu ɲa pugu ghà mbə’i Llɛ Ji pa Juu nthɛ ɲa fɛ’ingien ɲa pugu
ghà m̄fɛ’i nɛ fà’a ɲa pugu fà’a nu.

mfu'u Shata, kan a thi pi mon minduonduon ni non yi, sha'afuon yi lara pi neiŋ?

²⁷ Ti ä mbo ŋa mfu'u minweŋ pi ni ghrí Bejebu, kan pa ghan younjin pæi ghà, mfu'u yugu ki'ε pi ni ghrí gō? Nthe yie ghō, pugu shi mbo pa ŋgwa ha'an pugu shi nsha'a væi ne. ²⁸ Ndo ä mbo ŋa mfu'u pa minweŋ pi ni Jijwe Minnwi, kan Sha'afuon Minnwi tho shina pæi.

²⁹ "Ki minthe ŋon kie neiŋ nii nda ŋgan ghrí ntiŋ maon pi ŋgæi nō ghō ki lō mfūon ŋkrao ŋgan ghrí ghō. A wu'ō kæ'i ghō, ŋa minthe a tiŋ maon pi ntaon nō nda yu. ³⁰ Sheshenon ŋa a lō mbo ŋgei mu ne mbina a, ŋon ŋa pigi yu lō ŋkiri nu ka'a ne tho nshaanshaan.

³¹ "Nthe yie ghō, nshwei væi, pi shi ndi'ε sheshe phi pugu pa chrà nchi'æshə ŋa ŋgwa chrà ne, ndo ti sheshenon ŋa a shi nchrà chrà nchi'æshə nō ligi Jijwe Minnwi ne, mba'a pi li'ε phi yi. ³² Sheshenon ŋa a shi nchrà nnu piphi nthe Muuŋ Nonmishua ne pi shi ndi'ε phi yi, ndo sheshenon ŋa a chrà phi nthe Jijwe Minnwi ne, mba'a pi li'ε phi yi mon yei mbhi ndwe ki mon ye ŋa a tho nu ne.

Pi ghà nji thi pi ŋkuon

ntiŋ yi

(Luka 6:43-45)

³³ "Chwie thi pwa kan ntiŋ yi shi mbwa, ndāa nne o chwie a pō yi piphi, ntiŋ yi pō yi piphi, nthe ŋa pi ghà nji thi pi ŋkuon ntiŋ yi. ³⁴ Mbhe mitwe'i pei! Pæi nthe pæi kie pi neiŋ nchrà nnu shi'i ŋa pæi pō pi ŋgwa piphi ne. Nthe ŋa nchō ghà nchrà pi yaon ŋa a pigæi lō mon nju'ō ne. ³⁵ Non shi'i ghà nthō ni maon shi'i lō mon piŋ maon shi'i pi, ŋon mbimbhi tho ni maon piphi lō mon piŋ maon pi pi piphi. ³⁶ Nshwei væi, mon llemmbhi shá'a, ŋgwa shi mfi'i sheshe muuŋ mi chrà ki tou ŋa a taon nchō pugu ne. ³⁷ Pi shi ndōgo chrà yō nsha'a ghō nō ghō, nō nōon nu ŋa o tōgo shá'a ki ŋa o gū shá'a."

Jishō pīga ŋgwa ha'an pugu tā'a li ne

(Maaku 8:11-12; Luka 11:29-32)

³⁸ Nne pichæi pa ghan ye'i gí Mushi pugu pa ŋgwa Farashi chhu ni Jishō ŋa, "Masha, pigi tā'a nu ŋa o nōon li pigi yæi."

³⁹ A khwē ni pugu ŋa, "Ngwreŋon piphi pugu pa ŋgwreŋon ŋa a lō ŋkina pugu Minnwi ghà ntā'a pi li, ndo mba'a pi nōon kan ta'a li ghō ŋkien yi njæli'i Minnwi mbo Jona.

⁴⁰ Nthe ŋa wu'ō nō ha'an Jona

ni mbɔ puŋ mme shhu nɔ trɛi naonchi ni trɛi tu'u nɛ, a wu'ɔ nɔ ha'an Muuŋ Nonmishua shi mbɔ mon njù'ɔ shhɛ nɔ trɛi naonchi ni trɛi tu'u nɛ. ⁴¹ Mon lɛmbhi shá'a, ngwa Nineve shi ma ntithi pugu pa ngwɛingwa yei ngwɛin vugu nɔ pa ngusha'a, nthɛ na pugu ni mbá'a nkũnu yugu ni phi ndii na Jona ni nchu chrà Minnwi ni pugu nɛ, ndɔ ti lii njɛi, yaon na a chaa Jona nɛ pɔ hein. ⁴² Mon lɛmbhi shá'a, Ngwafuon lɔ mbiɛn shi ma ntithi pugu pa ngwɛinon yei ngwɛin vugu nɔ pa ngusha'a nthɛ na a ki nyien nkien ntaan ndaon lɔ la'ataon yu nthɔ njwɛɛ ntigi shiethɔ mbhɔ Fùon Sholomu, ndɔ lii njɛi, yaon na a chaa Sholomu nɛ pɔ hein.

Jijwe piphi pini nkwaè
(Luka 11:24-26)

⁴³ "Ndi na jijwe minwɛin taon mbinon non nɛ, a nyien mon pa li'i yó nthɔ ntá'a li'i fɛɛɛ non yi, ndɔ pa'a ndɔ njɛi sheshe yi. ⁴⁴ Nnɛ nchhu na, 'Nshi mbini nda mu li'i na mi ni ndhɔ nɛ.' A ghà mbini, njɛi mon nda a pɔ yi yo ki yaon lɔ mbɔ fɔ, pi kwo yigi ndɔ nchwɛ a ká'o. ⁴⁵ Nɛnɛ, a pini ki'ɛ ndɔgɔ khwachai pichai jijwe ha'an pugu

pigi nchaa vi nɛ pugu pugu thɔ nii nda'a nu fɔ, chombhi non ghɔ pini mbigi nchaa nɔ ha'an a ni fion mbɔ nɛ. A nɔ ha'an a shi mbɔ ni ngwɛinon piphi yei nɛ."

Pa müun Jishɔ pugu pa lin pi pi pimbia
(Maaku 3:31-35; Luka 8:19-21)

⁴⁶ Nɔ ha'an Jishɔ ni ngu'ɔ nthɔ nchrá nu ni ngwa pighɔ nɛ, nga njɛi nu müun vi pugu pa lin pi pi pimbia thi mbhi nthɔ ntá'a nu nchrá pugu pugu. ⁴⁷ Nɛnɛ, pichai pa ngwa na pugu ni nthi fɔ nɛ chhu ghɔ na, "Lii njɛi, müun ghɔ pugu pa lin pɔ pi pimbia pɔ nɛ mbhi ntá'a nu na pɛi pugu chrá."§

⁴⁸ Nɔ Jishɔ khwɛ ni non ghɔ na a ni nchhu ghɔ nɛ na, "Müun a pɔ pi gɔ, pa lin pan pɔ pa gɔ?" ⁴⁹ Mfɛ mbhɔ yi nshwɛ pa ghan younjij pi nchhu na, "Lii njɛi, müun a pugu pa lin pan pɔ nɛin! ⁵⁰ Nthɛ na sheshenon na a chwɛ nnu na Tãa a pɔ tã'a nu nɛ, ndin a yi mimbia pugu yi mingwɛ ni müun a."

13

Lu'ɔ chrà nthɛ non na a ghɛi li'i phi mbhɛ

(Maaku 4:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Wu'ɔ llɛ ghɔ, Jishɔ taon nda ngɛi nchhɔ nkien nkhi. ² Mmɛ yú ngwa kiri yei yu ti a nii pi mon kikuon

nchöchho fɔ, yú ngwa pigho thi nkɪŋ nkħĩ. ³ A chhu ntou pa nnu ni pugu mon lu'ɔ chrà ɲa, "Nɔŋ chəi ni ma mbɔ fɔ ngəi li'i mā'an mbħě maon. ⁴ Nɔ ha'an a ni mā'an nu nɛ, pichəi gū shhembua, pa mishi shwi'i nkru. ⁵ Pichəi gū mon shhɛ ɲkwá li'i ha'an ntou nchí'a shi ki lo mbɔ nɛ, nji'a ɲkhɛkħɛ nthɛ ɲa nchí'a shi ki lo njiɛŋ fɔ. ⁶ Ndo minaon ghà nthɛ ntūon vugu, nthɛ ɲa pugu shini ndo mfā'o ɲiɛŋ yugu nɛ, pugu kā'o mbraoprao ɲkhu. ⁷ Pichəi mbħě gū mon shisha'a, shisha'a yí'ɛ ɲku'ɔ mfigi maon pigho pugu khu. ⁸ Pichəi mbħě maon pigho gū mon shhɛ shi'i, mbūgu fɔ ɲku'ɔ nja njuŋ: pichəi yuŋ ta'a ɲkii yi, pichəi yuŋ ntigao wuŋ yi, pichəi yuŋ trɛi wuŋ. ⁹ Nɔŋ ɲa a fā'o tónɔ nɛ, â ya'o."

Lá'o nnu ɲa a chwīɛ Jishɔ chrà mon lu'ɔ chrà nɛ

(Maaku 4:10-12; Luka 8:9-10)

¹⁰ Nnɛ pa ghan younjɪŋ pi thɔ nchhu ghɔ ɲa, "A chwīɛ khɔ ɔ chrà nu ni pugu pi mon lu'ɔ chrà?"

¹¹ Jishɔ khwē ni pugu ɲa, "Pi fɛ nji ni pəi ɲa pəi ji pa nnu ləiŋ ɲa a pɔ mon Sha'afuon Po nɛ, ndo pa'a ndo mfɛ ni pugu. ¹² Nthɛ ɲa ni ɲon ɲa a kwo fā'o nɛ, pi shi mbigi ntou yi a fā'o a yiɛŋ, ndo ni ɲon ɲa a lo mfā'o nɛ, nji'i nthɛ

pi shigɛi yɛ ɲa a fā'o nɛ, pi shi ɲka kwɛkwɛ. ¹³ A chwīɛ yie ñchrā ni pugu pi mon lu'ɔ chrà nthɛ ɲa, Pugu shi njəi nu ndo pa'a ndo njəi, nja'o nu ndo pa'a ndo nja'o ki nji.

¹⁴ Nnɛ nnu ɲa njəili'i Min-nwi mbɔ Ishaya ni nchhu nɛ wēiŋ vugu, nnu ghɔ ni mbɔ ɲa,

'Pəi shi nja nja'o ndo pa'a ndo nji njɪŋ yi, Pəi shi nja ndii ndo pa'a ndo njəi.

¹⁵ Nthɛ ɲa njù'ɔ ngwa pei kwo fini, tónɔ yugu chri ki lo nu'uy nja'o li'i, pugu kwo kwiri ligi yugu nnɛ ɲa ki'i pugu yəi ni ligi yugu, nja'o ni tónɔ yugu, nji ni njù'ɔ yugu ɲkara mbara a, ñchwīɛ pugu pɔ shi'i.'

¹⁶ "Ndo ni pəi, pəi fā'o mbɔɔ, nthɛ ɲa ligi yəi yəi li'i tónɔ yəi ya'o li'i.

¹⁷ Nthɛ ɲa shishini ñshwei vəi, ntou pa njəili'i Min-nwi pugu pa ngwa ndindi ni njūa nu nɔ yəi nu nnu ɲa pəi yəi nɛ, ndo pa'a ndo njəi, njūa nɔ ya'o nu nnu ɲa pəi ya'o nɛ, ndo pa'a ndo nja'o.

Njɪŋ lu'ɔ chrà nthɛ ɲgan mā'an mbħě ghɔ

(Maaku 4:13-20; Luka 8:11-15)

¹⁸ "Ya'o nɛ njɪŋ lu'ɔ chrà nthɛ ɲgan mā'an mbħě.

19 Ndīi ña sheshenon ya' o chrà Sha'afuon Po ki lo nji njin yi ne, non mbimbhi tho mfu'u yaon ña pi phi njù' o yu ne. Yei po no ye mbhě ña pugu ni ngũ pi shembua ne. 20 Pe mbhě maon ña pugu ni ngũ pi mon shhe ñkwá ne po pi pe ngwa ña pugu ya' o chrà Minnwi nji' e ñkwe ni pwanju' o 21 ndo pa' a ndo mfā' o ñien yugu yi titini, ngu' o ntithi pi no muun kuo ndii, mōon nu pugu pa ngō' i gha ntho nthē chrà gho ña pugu ya' o ne, pugu pā' a ñkũnu yugu ni chrà gho. 22 Pe mbhě ña pugu ni ngũ mon shisha' a ne, pe ngwa ña pugu ya' o chrà Minnwi, ñga ngōi, pa ghaghana ñkuon mbhi yei, pugu pa mifīi ña pa fā' o ghā ntho no ne figi chrà gho pa' a a lo ma njuun ntien. 23 Pe mbhě ña pi ni mbhi mon shhe shi' i ne pe ngwa ña pugu ya' o chrà Minnwi ndo nji njin yi, nja njuun ntien, pichēi yun ti nchēin ta' a ñkii yi, pichēi po ntigao wun, pichēi po trei wun."

Lu' o chrà nthē trũ shina maon phi

24 Jisho pini nchhu yichēi lu' o chrà ni pugu: "A nthē pi mā' an fi' i Sha'afuon Po ni non ña a ni mā' an mbhě maon shi' i mon nyien yu 25 ndo no ha' an ngwa pi ni ndhe nu ne, mbina vi tho mā' an mbhě trũ shina pa

shie ge pigho ngōi ni vhi. 26 Maon pigho gha ñkhē ti njuun nu, pa trũ pigho khē ñkaa pugu.

27 "Pa puon fā' a non gho tho nchhu gho ña, 'Masha, o ni mā' an pi ñkien mbhě mon nyien, ti a kie pi nein pa trũ po mon gho?"

28 "A khwē ni pugu ña, 'Nnu yei chwē Mimbina.'

"Puon fā' a pigho pie vi ña, 'O tā' a nu ki' e ña pigi ghōi shū' o pa trũ pigho?'"

29 "Ndo a khwē ni pugu ña, 'Ñga! A nthē pēi gha ntho nshū' o pa trũ, nshū' o pa shie ge ñkaa pugu. 30 Pēi mien nguon yi ghao ku' o ka' a ti ndii kwōo nu' un ntho, mon ndii kwōo, ñshi nshwei ni ghan kwōo ña, pēi fūon nshū' o pa trũ, ñkrao mon pa ká' a ntūon, ndo nshū' o shie ge ki' e nū' on shaon mu.'"

Lu' o chrà ñkuon muun mi mbhě yaon ge

(Maaku 4:30-32; Luka 13:18-19)

31 Jisho pini nu' un nchhu yichēi lu' o chrà ni pugu, "Sha'afuon Po po pi no mbhě yaon mbo ñkien yi ge, ña non lōgo ngōi mā' an mon nyien yu.

32 A lo mbo ngigēi nchaa nguon pa pichēi mbhě maon, ndo a gha ñku' o, mbo ñkien mme yi nchaa nguon yaon mon nyien, ngũ thi, nne pa mishi tho ñkrao pa nda pugu ñkuon pa mbho mi."

Lu'ò chrà nthe yaon chwīe prupina ku'ò

(Luka 13:20-21)

³³ A pini nu'uj nchhu yichai lu'ò chrà ni pugu ña, **"Sha'afuon Po pò pi nò yaon chwīe prupina ku'ò, ha'an mingwε lōgò ni'in mon ta'a bruma'a prupina, a chwīe nguon prupina ghò ku'ò ghao."**

Yaon ña Minnwi nōon ne pugu pa lu'ò chrà

(Maaku 4:33-34)

³⁴ Jishò ni nchhu nguon nnu pei ni pa yú ngwa pighò mon lu'ò chrà, a shini ndò nchhu kan ta'a nnu ni pugu ki lò mbò pi mon lu'ò chrà. ³⁵ Yei ni mbò nò chwīe nu nnu ña njəili'i Minnwi ni nchhu ne lōgò li'i ña,

"Nshi ña'an nchò a nchrā mon pa lu'ò chrà.

Nshi nchhu pa nnu ña pi shi ki lò nji llo mon ndii ña pi ni nchwīe mbhi ne."

Jishò fī'i njiñ lu'ò chrà nthe trū shina pa maon phi

³⁶ Jishò ni ñga miēñ yú ngwa pighò nii nda, pa ghan younjin pi thò njəi vi, nchhu nu ghò ña, "Fī'i njiñ lu'ò chrà nthe trū mon nyien ni pigi."

³⁷ A khwē ni pugu ña, **"Ñon ghò ña a mā'an ñkien mbhě maon ne Muun Ñonmishua.**

³⁸ **Mon nyien ghò pò ñkuon mbhi, mbhě maon shi'i pò**

ngwa pe ña pugu puon Sha'afuon Po ne, pa trū pò pa puon ñon mbimbhi, ³⁹ **mimbina ña a phi trū ghò ne pò devi, maon kwōo pò ndii ña mbhi shi ndugwi ne, ghan kwōo maon pò pa ghan ntaon Minnwi.**

⁴⁰ **"Wu'ò nò ha'an pi ghà ñkiri trū ntūon ni mōon ne, a wu'ò nò ha'an a shi mbò ndii ña mbhi lūgwi ne. ⁴¹ Muun Ñonmishua shi ntaon ghan ntaon pi pugu kiri nguon ngwa pe ña pugu ghà nchwīe ngwa chwīe phi ndò mbə'i kina ne mfu'u mon Sha'afuon yi, ⁴² mā'an vugu mon nda mōon ngu'ò liēñ. Mon li'i ghò, kēi pugu pa kru shua shi mbò fò. ⁴³ Nne ngwa ndindi the nò mi-naon mon Sha'afuon Tāa vugu. Sheshenon ña a fā'o tənə ne, ā ya'o.**

Lu'ò chrà nthe fà'o ña pi ləiñ

⁴⁴ **"Sha'afuon Po pò nò fà'o ña pi ləiñ mon nyien ña yichai ñon ghēi njəi mbūon. Nne mon pwanju'ò yi, a ghēi mfini nguon yaon ña a fā'o ne ngəi njuon nyien ghò.**

Lu'ò chrà nthe ngù'ò tininchoon

⁴⁵ **"Ñkamu'on, Sha'afuon Po pò nò ngan pi'ε tan ña a ni nthò ntā'a ñkien ngù'ò* tininchoon, ⁴⁶ ñga**

* 13:45 13:45 Yei pa puon mi ngu'ò ña a ni ndhò nu mon pa ñkin ñkhí, mbò yi fhu ña pi ni nthò nchwīe pa shíga tininchoon nò ghò.

nji'i nkā'o ve ɲa ɔ lan Herodia!"⁵ Nji'i nthe nɔ ha'an Herɔ ni ntā'a nu njwi vi ndii gho ne, a ni mbogo pa ngwa juu nthe ɲa pugu ni ndogo Joun nɔ njēli'i Minnwi.

⁶ Pi ni ɲga ntho nji llē phi Herɔ, muuɲ Herodia yi mingwe pini pini shhi ngwa, túa Herɔ pwa. ⁷ Nne, a kā'a vi ndo nshwrēi ɲa a shi ŋkinein vi ni sheshe yaon ɲa a shi mbie vi nɔ gho ne. ⁸ Mũuɲ vi chwīe a pie ɲa, "Fe tho Joun Ngan Fe Nkhī vāi hein ŋkuon pashinja yei." ⁹ Fūon ni mbo ni tu'utho, ndo nthe kina ɲa a ni ŋkwo shwrēi shhi ghan gè pi ne, a fe gí ɲa pi tho ni tho Joun mfe gho. ¹⁰ A taon ngwa pi ya'a tho Joun mon chéin, ¹¹ ntho ni tho yi gho ŋkuon pashinja, mfe ni muuɲ mingwe gho, a ghēi njēi mũuɲ vi nɔ gho. ¹² Pa ghan younjin Joun tho ndogo khu Joun ngēi ntwei, ndo ngēi nshwei Jisho nɔ gho.

*Jisho kugwi tien ŋkan pimbia
maa ndogo pinje pugu pa puon*

(Maaku 6:30-44; Luka 9:10-17; Joun 6:1-14)

¹³ Jisho ni ɲga nja'o yei nnu, ndollo fo mon kikuon ngēi li'i ɲa ngwa lo mbo ne. Ndo pa ngwa ni nja'o, njou njin yi ni kwo lo mon pa la'a. ¹⁴ A ni ɲga ntaon ŋkaon mbhi, njēi ŋkien mme yú ngwa, mfā'o kwoshini mbin pugu, njigi ghino yugu.

¹⁵ A ni ɲga mbo ni fanaon, ghan younjin pi tho njēi vi nchhu gho ɲa, "Yei po pi li'i ɲa ngwa lo mbo, ndii lo ŋkwo ya ngēi, chhu yú ngwa pei ghēi mon pa la'a, njuon maon ji pugu fo nji."

¹⁶ Ndo Jisho khwē ɲa, **"Pugu lo nji'i mfā'o no ghēi nu, pāi fe yaon ni pugu pugu ji."**

¹⁷ Pugu chhu gho ɲa, "Pigi wu'o mfā'o pi tien kēin brei hein ni paa shhu."

¹⁸ Jisho chhu ni pugu ɲa, **"Pāi tho no hein."** ¹⁹ Nenne a fe gí ni yú ngwa pigho ɲa pugu chocho ŋkuon trū. A lōgo tien kēin brei ni paa shhu pigho, ɲga mbi'i ligi yi ndii po, mfe tōo nu ni Minnwi. Mbə'i brei pigho ki'e mfe ni pa ghan younjin pi. Pa ghan younjin pi fe ni yú ngwa pigho. ²⁰ Nguon yugu kru ti njru. Pugu ni ndiga pa pə'i pə'i pigəi pi, a linaon paanchro mikuo. ²¹ Nguon ngwa pe ɲa pugu ni ŋkru ne ni mbo tien ŋkan pimbia maa ndogo pinje pugu pa puon.

*Jisho nyien ŋkuon ŋkhī
(Maaku 6:45-52; Joun 6:15-21)*

²² Wu'o ndii gho Jisho chwīe ghan younjin pi nii mon kikuon ngēi shhi nɔ sha'a nu ntaon njien hin nɔ ha'an a ni nchhu nu ni kiri gho ɲa pugu ghēi ne. ²³ A ni ɲga ŋkwo chhu ni kiri gho ti pugu ghēi, a ku'o ŋkuon mbra li'i luon Minnwi tə'i

vi. Fanaon ni nga ntho, Jisho wu'ɔ mbo fɔ tɛ'i vi.

²⁴ Ndo ndii yei, kikuon gho ni nkwo ya ngɛi ndaon shiga mon nkhi, fifrɛi tho ndi'i vi nthe na a ni ntaon pi ngei ye na pugu ni ngɛi nu nɛ.

²⁵ A ni nga mbo ni nda'a mbhi lan, mon shina trei minaon pugu ntigao minaon, a nyien nu nkuon nkhi ntho nu yɛi pugu. ²⁶ Ndo pa ghan younjɪn pi ni nga njɛi vi a nyien nu nkuon nkhi ntho nu nɛ, pɔgɔ gu wɛin vugu pugu chhu na, "A pɔ pi nkhusɛ!" mba'o ngɔu mon pɔgɔ gu.

²⁷ Ndo wu'ɔ chomilaon gho Jisho chrā ni pugu, nchhu nu na, "**Pɛi fā'o wɛin njū'ɔ, a mmu, ki'i pɛi pɔgɔ gu.**"

²⁸ Pita chhu gho na, "Taathɔ, ä mbo gɔ, ɔ fe gɪ vɛi na ntho nkuon nkhi mbara gho."

²⁹ A chhu gho na, "**Thɔ.**"

Nnɛ, Pita taon mon kikuon nyien nkuon nkhi ngɛi li'i para Jisho. ³⁰ Ndo a ni nga njɛi fifrɛi, pɔgɔ gu wɛin vi, a jɛ yie nu, nkɛi na, "Taathɔ, kwe a!"

³¹ Jisho fe mbho yi chomilaon gho ngwɛin vi, nchhu nu gho na, "**Yo, ngan pin kikɛ'i vei! A ni nchwɛi kɔ ɔ fā'o khuthɔ?**"

³² Pugu yu gha nii mon kikuon, fifrɛi gho tithi. ³³ Ngwa pɛ na pugu ni mbo mon kikuon nɛ gha'o vi, nchhu nu na, "Shishini, ɔ Muun Minnwi!"

Jisho yɪgi ghɪnɔ ghan ghɪnɔ

li'i na pi mɛin ni Geneshare nɛ

(Maaku 6:53-56)

³⁴ Pugu ni nga nsha'a, ntaon mbhi li'i na pi mɛin ni Geneshare nɛ, ³⁵ pa ngwa li'i pigho gha nji na a Jisho, ntaon ngwa mon nguon krao ngei gho, pugu tho ni pa ghan ghɪnɔ njɛi vi nɔ gho. ³⁶ Pugu ligɛi vi na a mien ghan ghɪnɔ wu'ɔ nkāon pi po ndhwɪ yi. Nguon ngwa na pugu ni nkāon ndhwɪ yi nɛ, non yugu tɔgɔ.

15

Nū'ɔn ngwamishua pugu pa gɪ Minnwi

(Maaku 7:1-13)

¹ Nnɛ, a gha ndara pa ngwa Farashi pugu pa ghan ye'i gɪ Mushi tho llo Jerushalein njɛi Jisho nchhu na, ² "A chwɛi kɔ pa ghan younjɪn pɔ pɛ'i nū'ɔn pa tǎa? Pugu shi'a nji'i nshigao mbho yugu maa nji maon."

³ A khwɛ ni pugu na, "**Ti a chwɛi kɔ pɛi pɛ'i kina Minnwi nthe nū'ɔn yɛi?**

⁴ **Nthe na Minnwi fe gɪ na, 'Gha'o tǎa gho pugu mūun gho,' ndo 'Sheshenon na a chrā nnu piphi nthe tǎa vi, ki mūun vi nɛ yi'i na pi shi njwi vi.'** ⁵ Ndo pɛi chhu yɛi na, 'Nɔn nchhu ni tǎa vi ki mūun vi na, "Yaon na nkā ni mfe ve nɛ, mfe ni Minnwi,"

⁶ **nɔn gho lo mfā'o nɔ gha'o nu tǎa vi.' Nnɛ nthe nū'ɔn yɛi,**

pæi chwïe chrà Minnwi pɔ gha. ⁷ Pa ηgwa mifiï

pei! Njëili'i mbɔ Ishaya ni nchhu shini ndii ηa a ni nchrā nthε væi ηa,

⁸ 'Ngwa pei ghà nga'ò a pi ni nchò yugu,

ndɔ pa'a njù'ɔ yugu lɔ mbara yæi mu,

⁹ Ghèrε lɔ mbɔ ni pugu mon ghà'ò nu ma, nthε ηa pugu yε'i nū'ɔη ηgwamishua nɔ ha'anj a pɔ pi gí a!"

Yaon ηa a ghà mfuo ηon nε

(Maaku 7:14-23)

¹⁰ Jishɔ mēin ηgwa pighɔ pugu thɔ njæi vi, a chhu ni pugu ηa, "Pæi ywεrε ndɔ nja'ò.

¹¹ A lɔ nji'i mbɔ yaon ηa a ghà nii nchò ηon nε ηa a ghà mfuo vi, a pɔ pi yaon ηa a taon nchò yu nε. A yie ghɔ mbɔ yaon ηa a ghà mfuo ηon nε."

¹² Nnε pa ghan younjin pi thɔ njæi vi nchhu ghɔ ηa, "ɔ ji ηa pa ηgwa Farashi fā'ò pigitua ndii ηa pugu ya'ò ɔ chhu nnu yei nε?"

¹³ A khwē ni pugu ηa, "Sheshe thi ηa a lɔ mbhi Tāa a pɔ nε, pi shi nshū'ɔ.

¹⁴ Ki'i pæi wie non yæi nthε vugu. Pugu pa nchriligi nthɔ nōon ndaon ni pa nchriligi. Nɔ ti nchriligi nōon ndaon ni nchriligi, ηguon vugu gū mon tiεη."

¹⁵ Nɔ Pita chhu ghɔ ηa, "Shwei njin lu'ɔ chrà ghɔ ni pigi."

¹⁶ A chhu ni pugu ηa, "Pæi wu'ɔ mbou pi lina ηkaa pæi?"

¹⁷ Pæi lɔ naa njæi ηa sheshe yaon ηa a nii nchò nε tiri nii mon pun, ntiri ntaon nii mon krao?

¹⁸ Nɔ ti yaon ηa a taon mon nchò nε, lɔ pi mon njù'ɔ, nchwïe ɔ pɔ yi fuo.

¹⁹ Nthε ηa pa kwà'a piphi, jwi nu ηon, nnu shúon mbhɔ ghan lán, ηguon ηkwan nnu kwoshuon ghao, ηgina, kwe nu ntiε ni mbe pugu pa chrā nu phi nɔ ligi ηon, lɔ pi mon njù'ɔ ηon.

²⁰ A pa pie ghɔ mbɔ pa maon pε ηa a ghà mfuo ηon nε. Nɔ ji nu yaon ki lɔ nshigao mbhɔ shi'a nji'i mfuo ηon."

Fí'i pin yichæi mingwe

(Maaku 7:24-30)

²¹ Jishɔ lollo fɔ nshūu mbini njinjin ηgæi mon krao ηgei Taire pugu Shidon.

²² Nga njæi nu nε, mingwe Kanan chæi lɔ krao ηgei ghɔ taon mba'ò ηgòu nchhu ηa, "Fā'ò kwoshini mbin mu, yo Taathɔ, Muun Devi, muun a yi mingwe thɔ mfā'ò ηgæ'i lɔ mbhɔ pa minwein."

²³ Nɔ pa'a Jishɔ lɔ nji'i ηkhwē ta'a chrà ghɔ. Nɔ pa ghan younjin pi thɔ njæi vi ndigæi vi ηa, "Yōu vi a ghæi nthε ηa a nyien mba'ò ηgòu nthɔ nu njin pia!"

²⁴ Jishɔ khwē ηa, "Pi ni ntaon a pi wu'ɔ ni pa puon

Ishrae ña pugu pɔ nɔ pa minji ña pugu phe ne."

25 Ndo mingwɛ gho tho ñkwi kwere yi shhi yu, nchhu nu ña, "Taathɔ, ghɛre a."

26 A khwɛ ña, "A lo nji'i ñkã'ɔ nɔ lɔgɔ nu maon ji puon mā'an ni pa mingu."

27 Mingwɛ gho chhu ña, "Oon, ma Taathɔ, ndo nji'i nthe pi pa mingu ghà nji pa ñku'u maon ña a gū llo ñkuon taprei taathɔ vugu ne."

28 Jisho khwɛ gho ki'ɛ ña, "Yo, mingwɛ vei! ɔ fã'ɔ mme pin! Nnu ña ɔ tã'a nu ne pi shi nchwie mfe ve." Chomilaon gho non muon vi gho ki'i ndo ntogotogɔ.

Jisho yigi ghɛno ntou ngwa

29 Jisho lollo fɔ ngɛi nyien nu ñkin ñkhĩ Galili. Nku'ɔ ñkuon mbra nchochho fɔ. 30 Nkien ntou yú ngwa tho ñjɛi vi ni pa ñkwini kwo, pa nchriligi, pa sheshe ñkwan ñkwini, pa fhincho, pugu pa ntou pichɛi ghan ghɛno, nũ'ɔn vugu shhi Jisho a yigi ghɛno yugu. 31 Pa yú ngwa pigho ni ñgrão ndii ña pugu ni ñjɛi fhincho chrã nu, pa sheshe ñkwan ñkwini pɔ nu shi'i, pa ñkwini kwò nyien nu, pa nchriligi yɛi li'i. Pugu gha'ɔ Minnwi ngwa Ishrae.

Jisho kugwi khwe ñkan pimbia

maa ndɔgɔ pinje pugu pa puon

(Maaku 8:1-10)

32 Jisho mɛin pa ghan younjin pi yɛi yu nchhu ni pugu ña, "Mfã'ɔ kwoshini mbin yú yɛi nthe ña pugu kwo pɔ pigi pugu ndwe ni trei llé ndo pa'a ndo mfã'ɔ yaon nji. Ndo nji'i ntã'a nu mien pugu ghɛi ni nji, kan minthe shono ngũ ndaon."

33 Pa ghan younjin pi chhu gho ña, "Pia shi ñjɛi ntou brei pi hin mon li'i yó yɛi ti fi'i mme yú ngwa pei kru njru?"

34 Jisho chhu ni pugu ña, "Pɛi fã'ɔ pi ndigi brei yi kho?"

Pugu chhu ña, "Yi khwachɛi, ni shigɛi puon mi shhu."

35 Jisho chhu ni yú ngwa pigho ña pugu chɔchɔ shhe. 36 A lɔgɔ khwachɛi ndigi brei gho pugu pa shhu gho, ñga ñkwo tɔo Minnwi, mbɛ'i mfe ni ghan younjin pi, pa ghan younjin pi fe ni yú ngwa pigho.

37 Nguon vugu ghao kru ti njru. Pa ghan younjin pi liga pa pɛ'ipɛ'i pigɛi pi, a linaon mon khwachɛi memme mikuo. 38 Nguon pimbia pe ña pugu ni nji maon pigho ne ni mbo khwe ñkan yugu, ñkaon maa ndɔgɔ pinje pugu pa puon. 39 A gha ñkwo chhu pa yú ngwa pigho ghɛi, a nii mon kikuon ngɛi mon krao ñgei Magadan.

16

Pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi tā'a pa nnu ghraoghrao

(Maaku 8:11-13; Luka 12:54-56)

¹ Pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi tho njəi Jisho, ntā'a nu mōon vi, nchhu gho ɲa a nōon li ni pugu llo po.

² A khwē ni pugu ɲa, "A ghà ɲga mbɔ ni fanaon, pəi chhu ɲa mbhi shi mbwa nthɛ ɲa pəi lii ghaa mbhi njəi ɲa a pie.

³ A ghà mbɔ ni tutu'u, pəi chhu ɲa, 'mbi shi ndho nthɛ ɲa mbhi pie nshishini.' Pəi ya nji lii nu ghaa mbhi nshwei njin yi ndo pa'a ndo nji njin pa li ɲa a tho nōon nu mon mbhi nɛ.

⁴ Ngwreijon piphi pugu pa ngwreijon ɲa a lo ɲkina pugu Minnwi ghà ntā'a pi li, ndo mba'a pi yi'i nōon kan ta'a li gho ɲkiɛɲ li Jona." Nne a mien vugu ɲgəi ni vhi.

Pəi chho ndina ntigi pa ngwa Farashi

pugu pa ngwa Shadushi (Maaku 8:14-21)

⁵ Pa ghan younjin Jisho ni ɲga nshā'a ntaon njien hin, ndi'ɛ nɔ lōgɔ nu brɛi.

⁶ Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi lina yishi* pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi."

⁷ Pugu jē ntho nchrā nu ni non pugu, nchhu nu ɲa, "Pia lo ntho ni brɛi, a chwīe yie a chhu nne."

⁸ Ndo Jisho ni ɲga nji nnu pei, nchhu ɲa, "Yo, ghan fā'o pin kike'i pei, A chwīe kho pəi chrā nu ni non pəi ɲkuon nnu pou brɛi?"

⁹ Tho yəi lo naa nshie ya'a? Pəi lo ɲkwij tien ndigi brɛi ye ni tien ɲkan pimbia, ni fi'i mikuo ye ɲa pigəi yi ni ndinaon nɛ? ¹⁰ Ki ɲkwij khwachəi ndigi brɛi ni khwe ɲkan pimbia, ni fi'i pa memme mikuo ndinaon ɲa pəi ni ndiga nɛ?

¹¹ A po pi neiɲ ɲa pəi lo nji ɲa ndo nji'i nchrā nthɛ pi brɛi? Pəi chho ndina yishi pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi."

¹² Nenne tho yugu shie ki'ɛ ɲa a shini ndo nchhu pi ɲa pugu chho ndina yishi brɛi, a ni nchhu pi ɲa pugu lina yaon ɲa pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi ghà ntigi nɛ.

Pita chhu ɲa Jisho Ju ɲa Minnwi Chu'o Ntaon nɔ Nkwe nɛ

(Maaku 8:27-30; Luka 9:18-21)

¹³ Jisho ni ɲga ntho mon krao ɲgei Kaisharia Filipai, mbie ghan younjin pi ɲa, "Ngwa ghà nchhu ɲa Muun Nonmishua po pi gɔ?"

* 16:6 16:6 Yishi yaon ɲa pi ghà ntrao prupina brɛi ni'in mon gho a chwīe a ku'o nɛ. Jisho ni ntho mā'an pi fi'i ntigi pa ngwa Farashi pugu pa ngwa Shadushi ni yishi ndo pa'a pa ghan younjin pi lo nji.

14 Pugu chhu ña, “Pichəi chhu ña Jouñ Ngan Fə Nkhǎ, pichəi chhu ña Elaija, pichəi ña Jerimaya ki ta’a njəilǎi Minnwi.”

15 A chhu ni pugu ña, **“Ti pəi chhu ña mi pə pi gǎ?”**

16 Shemu Pita khwē ña, “O Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon nɔ Nkwe nɛ, mbɔ Muuñ Minnwi maonj.”

17 Jisho khwē gho ña, **“Mbɔɔ pɔ vɛ, ma Shemu muuñ Jona. A lo nji’i nōon ñonmishua nōon yinɛ nnu vɛ, a nōon Tăa a ña a chhɔ pɔ nɛ.** 18 Ndo ñshwei gho, o Pita (njin yi pɔ ña ngù’o), ndo ñkuonj ngù’o yei ñshi ñkrao choshi a, ndo ti mba’a nji gu lɛ ñga’a vi.

19 Nshi mfe chu’o nda Sha’afuonj Po vɛ, sheshe yaonj ña o krao ñkuonj shhɛ heinj nɛ shi mbɔ yi krao pɔ, sheshe yaonj ña o fəi ñkuonj shhɛ nɛ shi mbɔ yi fəi pɔ.†”

20 Nnɛ, Jisho fɛ gǎ ni pa ghanj younjinj pi ña ki’i pugu shwei sheshenonj ña a Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon nɔ Nkwe nɛ.

Jisho chrā ñkuonj ñkwan ha’anj a shi njəi ngə’i ñkhu nɛ

(Maaku 8:31-9:1; Luka 9:22-27)

21 Jē ndii gho Jisho jē nōon nu ni ghanj younjinj pi ña a yi’i ña a ghəi Jerushalɛinj, njəi ngə’i nthe ntou pa nnu llo mbho pa thishi pugu pa

thishi ghanj fə’ingien ni pa ghanj ye’i ngwa ni gǎ Mushi, pi jwi vi, a gha mbɔ trei llé, a ku’o.

22 Pita lōgo vi pugu yu ghəi li’i tə’i vugu njē piga nu vi, nchhu nu ña, “Mba’a a yi’i mbɔ nne vɛ, ma Taathɔ. Mba’a nnu yei ma ndōgo li’i mbiñ gho.”

23 Ndo a kara nchhu ni Pita ña, **“Lollo yəi mu, ma Shata. O pɔ pi ki’ingini vəi nthe ña o lo nji’i nū’onj njù’o yɔ pi ñkuonj pa nnu Minnwi, o ka nū’onj pi ñkuonj nnu ngwamishua.”**

Tien wá’a yɔ njōu njin Jisho

24 Nnɛ Jisho chhu ni ghanj younjinj pi ña, **“Sheshenonj ntā’a nu njōu njinj a, a mienj phi nnu ha’anj a khwā nɛ, ntiɛnj wá’a yi njōu njinj a.** 25 Nthe ña sheshenonj ña a tā’a nu ndūgu ni chombhi yi nɛ shi shienj chombhi yi gho, ndo sheshenonj ña a mǎ’anj chombhi yi nthe a nɛ, shi ndūgu ni chombhi yi gho.

26 Nthe ña ñonmishua nthe a shei pi khɔ nɔ ha’anj ä mfā’o ñguonj mbhi ghao nɔ ji ndo nshienj chombhi yi, ki ñonmishua nthe a kwri chombhi yi ñkwe pi khɔ? 27 Nthe ña Muuñ Njonmishua shi ntho pugu pa ghanj ntaon pi monj ndigha’o Tăa vi,

† 16:19 16:19 Minthe pi pini ñkara yei ña Yaonj ña o krao ñkuonj shhɛ nɛ shi ñkwo fūonj mbɔ yi krao pɔ; yaonj ña o fəi ñkuonj shhɛ nɛ shi ñkwo fūonj mbɔ yi fəi pɔ.

ηkinειν sheshenon wu'ο ηkwan no ha'an non gho fā'a nε. ²⁸ **Shishini, nshwei v̄ai, pich̄ai ηgwa thi hein ηa mba'a pugu yi'i ηkhu ηkaon maa nj̄ai Muun Nonmishua a tho no f̄uon.**"

17

Jisho n̄on non yi mon ndigha'o yi

(Maaku 9:2-13; Luka 9:28-36)

¹ Ntigao ll̄e ni nga nt̄oḡo, Jisho l̄oḡo Pita, ni J̄ein, ni Jouη nd̄in vi, pugu pugu ku'ο ηkuon ntaan mbra mb̄o fo wu'ο pugu. ² N̄o ha'an pugu ni nd̄ii Jisho nε, a kwri ligi pugu, min̄i mi the no min̄aon, ndhw̄i yi fugu ti nch̄ia no l̄i'ε. ³ Nga nj̄ai nu nε, Mushi pugu Elaija n̄on non yugu, pugu pa Jisho chr̄a nu.

⁴ Pita chhu ni Jisho ηa, "Taath̄o, a pwa no ha'an pia p̄o hein nε. ̄J ηkhw̄ā, ηkrao tr̄ei nt̄āa hein, ta'a yi vε, ta'a yi ni Mushi, ta'a yi ni Elaija."

⁵ A ni ηgu'ο nchr̄a nu ηga nj̄ai nu nε, l̄ulun chiachia kuru vugu, ηgḡi chhu mon l̄ulun gho ηa, "Yei ηkien Muun a ηa ηkhw̄ā, mf̄ā'o pwatua nthε vi. P̄ai ya'o mb̄o yu." ⁶ Pa ghan̄ younj̄in Jisho ni nga nja'o nnu yei, mf̄un̄ ni tho yugu shhε, p̄oḡo gu w̄ein vugu.

⁷ N̄o Jisho tho ηk̄aon vugu, nchhu nu ηa, "**P̄ai lollo, ki'i p̄ai f̄ā'o p̄oḡo gu.**" ⁸ Pugu gha mbi'i tho

yugu, pa'a nd̄o nj̄ai kan̄ ta'a non ηkien Jisho.

⁹ N̄o ha'an pugu ni ntho nshwi'i mbra nε, Jisho fε ḡi ni pugu ηa, "**Ki'i p̄ai shwei non ni nnu ηa p̄ai ȳai nε ti Muun Nonmishua shi nu'un̄ ηku'ο mon gu.**"

¹⁰ Pa ghan̄ younj̄in pi pie vi ηa, "Ti a ni nchw̄ie kh̄o pa ghan̄ yε'i ḡi Mushi chhu ηa Elaija shi f̄uon ntho?"

¹¹ A khw̄e ni pugu ηa, "**Elaija tho nu, nd̄o shi mb̄iri ηguon̄ yaon̄ ghao a k̄ā'o no ha'an a ni f̄uon mb̄o nε.**" ¹² N̄o nshwei v̄ai ηa Elaija kwo tho, nd̄o pa'a pugu lo n̄ji vi, pugu f̄ā'a mbin̄ yu ηkwan no ha'an pugu khw̄ā nε. A ha'an Muun Nonmishua ηkaa yu shi nj̄ai ηḡē'i mb̄ho pugu nε." ¹³ Tho ghan̄ younj̄in pi shie ki'ε ηa a tho nchhu pi Jouη Ngan̄ Fε Nkh̄i.

Jisho ȳigi gh̄n̄o yich̄ai mik̄ē'i ηa a ni mf̄ā'o min̄wein
(Maaku 9:14-29; Luka 9:37-43)

¹⁴ Pugu ni ηga ntho nj̄ai yú ηgwa pigh̄o, ch̄ai non tho nj̄ai vi ηkwi kw̄ere yi shhε sh̄i yu, ¹⁵ nchhu ηa, "Taath̄o, f̄ā'o kwoshini mbin̄ muun̄ a, a gh̄a ηgū tho, ntho nj̄ai ηḡē'i ηkien ntou yi. A gh̄a ηgū mon̄ m̄on̄on̄ pugu pa mon̄ ηkh̄i ηgen̄ge. ¹⁶ Mi ni nd̄oḡo vi ntho nj̄ai ghan̄ younj̄in p̄o no gh̄o, nd̄o pugu ȳigi gh̄n̄o yi k̄ikie."

¹⁷ Jisho khw̄e ni pugu ηa, "**Ngwr̄eingwa ki f̄ā'o pin̄**

ndo mbo ngwa taitai mon kwā'a nu mæi, mi shi mbo pia pi fi'i yi neiŋ? Mi shi mfā'o wēiŋ njū'ō nthε væi pi fi'i yi neiŋ? Pæi tho nu muuŋ ghō heiŋ."
 18 Jishō pīga miŋweiŋ, ghō a taonŋ mbiŋ muuŋ ghō, ghīno muuŋ ghō mme wu'ō ndii ghō.

19 Pa ghanŋ younjinŋ Jishō tho njinŋinŋ mbara vi mbie vi ŋa, "A ni nchwīe khō pigi fu'u miŋweiŋ ghō kikiē?"

20 A chhu ni pugu ŋa, "Nthε ŋa pæi fā'ō pi puonŋ mi piŋ. Nthε ŋa shishini nshwei væi, pæi mfā'ō piŋ, a wu'ō ŋkigæi ti mbo pi nō ŋkieiŋ muuŋ mi mbhē yaonŋ gε, pæi chhu ni mbra yei ŋa, 'Lollo heinŋ nyiēŋ ŋgæi hiŋ,' kanŋ a shi nyiēŋ, ndō mba'a yichæi nnu gha'a væi." 21 [Ndo yei ŋkwanŋ miŋweiŋ shi'a ntaonŋ, kanŋ a neiŋ pi luonŋ Minnwi ni jī ŋkhi.]

*Jishō pini nchrā
 ŋkamū'ōŋ ŋkuonŋ nnu gu yi
 (Maaku 9:30-32; Luka
 9:43-45)*

22 Nō ha'anŋ pa ghanŋ younjinŋ pi ni ŋkiri nu Galili nε, Jishō chhu ni pugu ŋa, "Pi tothō ncha'a Muuŋ Nōŋmishua mfe mbhō ŋgwamishua. 23 Pugu shi njwi vi, a gha mbo mon trei llé, Minnwi ku'ō ni ju mon gu." Nnu ghō ghana vugu ŋkieiŋ yie ghō.

Mā'anŋ nu taashi Nda Minnwi

24 Pugu ni ŋga nthō nchœiŋ Kapanuŋ, pa ghanŋ kwe taashi monŋ Nda Minnwi* tho njæi Pita, nchhu ghō ŋa, "Masha yō shi'a mbe taashi monŋ Nda Minnwi?"

25 A khwē ŋa, "A ghā mbe."

Pita ni ŋga nii nda, a fūonŋ Jishō nchrā ghō, nchhu nu ŋa, "Ɔ pī'i jō ŋa, Shemu? Pa fūonŋ ŋkuonŋ mbhi yei ghā ŋkwe shebe ki taashi pi mbhō pa gō? Llo mbhō puonŋ pugu ki llo mbhō pa ŋgwa nduonŋ?"

26 Pita khwē ŋa, "Pa ŋgwa nduonŋ."

Jishō chhu ghō ŋa, "A nōonŋ ŋa pa puonŋ lo mfā'ō nō pe nu. 27 Ndo nō chwīe nu ŋa ki'i túa yugu pigi, ghōi monŋ ŋkhi mā'anŋ mba'a. Fūonŋ shhu ŋa Ɔ wēiŋ nε, ŋa'anŋ nchō yi, Ɔ shi nε njæi mbiŋ fo. Fu'u ŋgæi mbe ni pugu nō ligi yōgō."

18

*Ŋonŋ ndieiŋ gō?
 (Maaku 9:33-37; Luka
 9:46-48)*

1 Ndiī ghō, pa ghanŋ younjinŋ Jishō tho njæi vi mbie vi ŋa, "A gō mbo ŋonŋ ndieiŋ monŋ Sha'afuonŋ Po?"

2 Nnε, Jishō gha mēiŋ muuŋ mbrō ntigi vi shina pugu 3 nchhu ŋa, "Shishini, nshwei væi, pæi mienŋ ki

* 17:24 17:24 Taashi yei ni mbo fi'i mbiŋ ŋa ŋonŋ fā'a nō paa llé pi pe vi nō nε.

lɔ nji'i ŋkara mbɔ nɔ puon prɔ pa'a pɛi lɔ ma nii mon Sha'afuon Po. ⁴ Sheshenon ŋa a jū non yi mbɔ nɔ muun vei nɛ pɔ ju non ndien mon Sha'afuon Po. ⁵ Sheshenon ŋa a pin ta'a muun nɔ yei nɔ ligi a nɛ pin pi mmu.

⁶ "Nɔ sheshenon ŋa a chwie ta'a yi shina puon mi puon pei ŋa pugu pin a nɛ kɔrɔ ŋgū mon phi nɛ, a ni mbwa ŋa pi chu mme ŋgū'ɔ wu'ɔ yaon mmi yu njie vi la'o ŋkhī nchaa ŋa a thi shá'a Minnwi.

Pa ki'ingini

(Maaku 9:42-48; Luka 17:1-2)

⁷ "Wuwuru ŋgə'i pɔ ni ŋkuon mbhi nthe ŋa pa yaon ŋa a nthe a chwie ŋgwa gū mon phi nɛ pɔ mon ghɔ. Nɔ a yi'i ŋa pa yaon nɔ chwie nu ŋgwa gū mon phi shi nthɔ. Nɔ ŋgə'i pɔ ni non ŋa pa nnu pighɔ kie pi mbhɔ yu maa nthɔ nɛ. ⁸ Nɔ ti kwɔ yɔ ki mbhɔ yɔ nchwie ɔ gū mon phi, ɔ ya'a vi mi'an. A pwa ŋa ɔ nii mon chombhi nɔ ŋkwini ki ŋkwini kwɔ, nchaa ŋa ɔ fá'o paa mbhɔ yɔ pugu paa kwɔ yɔ, pi lɔ mā'an ghɔ mon monon ki ndugwi yi. ⁹ Ligi yɔ nchwie ɔ gū mon phi, ɔ fu'u vi mbin ghɔ mi'an. A pwa ŋa ɔ nii chombhi ni ta'a ligi nchaa fá'o nu paa ligi pi lɔ mā'an ghɔ mon monon ŋgū'ɔ lien shhe.

Lu'ɔ chrà nthe ta'a minjii ŋa a ni mbhe pi pini njəi (Luka 15:3-7)

¹⁰ "Pa'o nɔ yəi nu ŋa pɛi lɔ nchī'ə ta'a puon mi ŋgwa pei, nthe ŋa ñchhu ni pɛi ŋa ghan ntaon Minnwi pugu ghà ŋgu'ɔ mbɔ shhi Taa a po. ¹¹ [Nthe ŋa Muun Nonmishua ni nthɔ pi nɔ kwe nu ŋgwa pɛ ŋa pugu phe nɛ.]

¹² "Pɛi pi'i yəi ŋa? Non mfā'o ta'a ŋkii minjii, ta'a yi ghəi mbhe, pa'a non ghɔ lɔ mien ndipu'u wun ni ndigi ndipu'u ŋkuon ŋkūnu, ŋgəi nɔ tā'a nu ta'a yi ye ŋa a phe nɛ? ¹³ Ti ä njəi, shishini ñchhu ni pɛi ŋa, a shi mfā'o pwanju'ɔ nɔ ghɔ nchaa ndipu'u wun ni ndigi ndipu'u ŋa pugu lɔ nji'i mbhe nɛ. ¹⁴ Nnɛ, a lɔ nji'i mbɔ khwă njū'ɔ Taa a ŋa kan ta'a yi shina puon mi ŋgwa pei phe gha.

Ndi ŋa yichəi non chwie phi mbin ghɔ nɛ

¹⁵ "Ndin ghɔ nchwie phi mbin ghɔ, ɔ ghəi njəi vi nshwei fan yi ghɔ, wu'ɔ shina pɛi yu pi paa. Ti a njwɛɛ nnu ŋa a chhu nu nɛ, kan ɔ ghɛɛ ndin ɔ ŋkwəi ni ju. ¹⁶ Nɔ ä mien ki lɔ nja'o nnu ŋa ɔ chhu nɛ, ɔ lɔgɔ ta'a non ki paa ŋgwa mbigi mbin ghɔ nɛ ŋa paa ŋgwa ki trei ŋgwa shi mbɔ pa minkwentie mon nnu ŋa pugu chhu nɛ nɔ non

nu ɲa nnu ghɔ nnu shini.
 17 Ndo ti ä ndāa ki lo nja'ɔ vugu, ɔ shwei chɔshi no ghɔ. Ti ä mienɲ ki ya'ɔ nji'i nthɛ pi mbhɔ chɔshi, pɛi tuo vi no ha'anɲ pi ghà ntuo ɲon ɲa a lo mbinɲ Minnwi nɛ pugu pa ɲgwɛin taashi.

18 "Shishini, nshwei vɛi, sheshe yaon ɲa pɛi krao ɲkuon shhɛ heinɲ nɛ shi mbo yi krao po, sheshe yaon ɲa pɛi fɛi ɲkuon shhɛ nɛ shi mbo yi fɛi po.*

19 "Nkamuwon nshwei vɛi, pɛi pi paa mbinɲ nnu ɲkuon shhɛ ɲa pɛi luon nu ɲa Minnwi chwɛ nɛ, Tāa a po shi nchwɛ mɛ ni pɛi. 20 Nthɛ ɲa li'i ɲa paa ɲgwa ki trei ɲgwa kiri no ligi a nɛ, mbo fo pigi pugu."

21 Nnɛ Pita thɔ nchhu ghɔ ɲa, "Taathɔ, ndinɲ a nthɛ a chwɛ phi mbinɲ a pi fi'i yi neinɲ ɲgu'ɔ ndi'ɛ phi yi li'ɛ? Khwachɛi ɲɛ?"

22 Jishɔ chhu ghɔ ɲa, "Nga, ndo nji'i nchhu ɲa khwachɛi ɲɛ. Nchhu pi ɲa khwachɛi wun ɲgɛ ti nchɛin khwachɛi li'i!†

23 "Nthɛ yie ghɔ, minthe mā'anɲ fi'i Sha'afuon Po pi ni yichɛi fɔon ɲa a ni ntā'a nu ɲka ɲkrù yi mbhɔ puonɲ fà'a pi. 24 Nga njɛ pi'i nu, pi thɔ ni yichɛi ta'a muunɲ fà'a yi ghɔ njɛi vi no ghɔ ɲa

ɲkrù taathɔ yi ghɔ ni mbo puɲ yu fi'i mbinɲ ɲa müunɲ fà'a mfà'a a togo paa ɲkii ɲkanɲ ɲga'ɔ pi pe vi no ghɔ nɛ. 25 Nthɛ ɲa a kanɲ mɛ pa'a a lo mbe nɛ, taathɔ yi fɛ gi ɲa pi fini vi pugu pa ɲgwɛ vi, ni puonɲ pi pugu pa ɲguonɲ yaonɲ ɲa a ni mfà'o nɛ no kɛ'i nu ɲkrù ghɔ.

26 "Nnɛ muunɲ fà'a ghɔ gū ni kwɛrɛ yi shhi taathɔ yi ghɔ ndigɛi, nchhu nu ɲa, 'Fā'o wɛinɲ njù'ɔ mbinɲ mu, nji ɲa nshi ɲkɛ'i ɲguonɲ ɲkrù yɔ ghaol!' 27 Nthɛ kwoshini, taathɔ muunɲ fà'a ghɔ, li'ɛ ɲkrù yi ghɔ mienɲ vi a ghɛi.

28 "Ndo muunɲ fà'a ghɔ gha ntaon mbhi, njɛi yichɛi ɲon ɲa ɲkrù yi ni mbo puɲ ɲon ghɔ fi'i mbinɲ ɲa müunɲ fà'a mfà'a no ta'a ɲkii llɛ pi pe vi no ghɔ nɛ. Ngwɛinɲ vi njɛ kienɲ nu mmi yi, nchhu nu ɲa, 'Kɛ'i ɲkrù a.'

29 "Ndo ɲon ghɔ ɲa a ni mbo muunɲ fà'a no ju nɛ gū shhɛ, ndigɛi vi, nchhu nu ɲa, 'Fā'o wɛinɲ njù'ɔ mbinɲ mu, nji ɲa nshi ɲkɛ'i ɲkrù yɔ.' 30 A lāa, ɲgɛi shhi ndɔgo vi ɲgɛi ni'in chɛinɲ ti a shi nu'un ɲkɛ'i ɲkrù yi.

31 "Pichɛi pa puonɲ fà'a ni ɲga njɛi nnu ɲa a lɔgo li'i nɛ, a pigi vugu nshā'a

* 18:18 18:18 Minthe pi pini ɲkara li'i yei ɲa Yaon ɲa ɔ krao ɲkuon shhɛ nɛ shi ɲkwo fɔon mbo yi krao po, yaon ɲa ɔ fɛi ɲkuon shhɛ nɛ shi ɲkwo fɔon mbo yi fɛi po. † 18:22 18:22 Khwachɛi wun ɲgɛ ni ɲgɛ yi khwachɛi.

la'a muɲu. Pugu ghāi mfi'i nguon nnu ghao ɲa a lōgo li'i nɛ ni fūon ghō. ³² Nenne, a gē muɲ fā'a ghō, nchhu ghō ɲa, 'Muɲ fā'a mbimbhi vei! Ndi'ɛ nguon ɲkrù yō nthe ɲa ɔ ligəi a. ³³ A ka ni mfe pa'a ɔ lō mfā'o kwoshini mbiɲ muɲ fā'a nō gò wu'ɔ nō ha'an ɲki fā'o kwoshini mbiɲ ghō nɛ?' ³⁴ Mon pigitua, fūon ghō cha'a vi mfe ɲa pi ni'in vi chəin mfe ɲgə'i ghō ti a shi nu'un mbe nguon mbiɲ ghō.

³⁵ "A ha'an Tāa a po shi nchwie ni sheshenon vəi nō ha'an pəi mien ki li'ɛ phi pa liɲ pəi lō mon ɲjù'ɔ pəi."

19

Ntīgi ɲkuon nnu shāan lán (Maaku 10:1-12)

¹ Ndi ɲa Jishō ni ɲkwo mī'en chhu nu pa nnu pei nɛ, a lōlō Galili ɲgəi krao ɲgei Judia ɲien ɲkhǐ Jodaɲ.

² Ntou yú ɲgwa yōu ɲjin yi, a yīgi ghino yugu fō. ³ Pa ɲgwa Farashi thō ɲjəi vi, mōon vi ni pie nu ɲa, "Gí Mushi piɲ ɲa ɲon shāan lán pugu ɲgwe vi nthe sheshe nnu?"

⁴ A khwē ɲa, "Pəi lō naa mēin ɲa ɲon vɛ ɲa a ni nchwie vugu lō mon ɲjē yi nɛ ni nchwie mimbhia pugu mingwe ⁵ nchhu ɲa, 'Nthe yie ghō, mimbhia shi mien tāa vi pugu mūun vi nchini mbiɲ ɲgwe

vi. Pugu pi paa gū ta'a freinon?' ⁶ Nne pugu lō nu'un mbi'i paa ɲgwa. Pugu pō pi ta'a freinon. Nthe yie ghō, yaon ɲa Minwi chini nɛ, ki'i ɲon fēnɛ."

⁷ Pugu pie vi ɲa, "Ti a ni nchwie khō Mushi fɛ gí ɲa pi fɛ ɲwa'anli shāan lán mbhō mingwe ghō ɲjōu vi a ghəi?"

⁸ A chhu ni pugu ɲa, "Nthe ɲa thō yəi ni ɲkwei nɛ, Mushi ni mien ɲa pəi shāan lán pəi pa ɲgwe pəi. Ndo lō mon ɲjē yi a shini ndo mbō pi nenne. ⁹ Ndo nshwei vəi ɲa sheshenon ɲa a shāan lán pugu ɲgwe vi ɲkien ɲa a kwo shūon mbini ndan mingwe nduon nɛ, kwo shūon."

¹⁰ Pa ghan youngin pi chhu ghō ɲa, "Shina mimbhia pugu ɲgwe vi mbō pi nenein, a pwa ɲa ɲon chhō ki lan."

¹¹ Ndo Jishō chhu ni pugu ɲa, "Yei ntīgi lō mbō pi ni nguon ɲgwa ghao, a wu'ɔ mbō pi ni ɲgwa pɛ ɲa Minwi fɛ ni pugu nɛ.

¹² Nthe ɲa ntou pa nnu pō fō ɲa a chwie ki ɲgwa lō ndan, pichəi pō nthe ɲa pi ni mbhi vugu ɲa pugu pō nenne, pichəi pō nthe ɲa ɲgwamishua chwie ɲa pugu pō nenne, pichəi chwie non yugu mbō nenne nthe Sha'afuon Po. ɲon ɲa a nthe a piɲ ntīgi yei nɛ chwie nenne."

Jisho fe mboro ni puon pro
(Maaku 10:13-16; Luka
18:15-17)

13 Nne pi tho ni pa puon pro na a nu'on mbho yi mbin pugu nduon Minnwi mfe ni pugu, pa ghan younjin pi piga vugu.

14 Jisho chhu na, "**Pai mien pa puon pro tho njei a, ki'i pai po ki'ingini ni pugu nthe na Sha'afuon Po po pi ni nkwan ngwa pei.**" 15 A gha nu'on mbho yi mbin pugu, ndollo ngoi.

Ma'an mikhwa chae mbo ngan fa'o

(Maaku 10:17-31; Luka
18:18-30)

16 Yichae non ni ntho njei Jisho nchhu na, "Masha, a yai nkwan nnu shi'i na minthe nchwie no fa'o nu chombhi ki mme?"

17 A khwe gho na, "**A chwie kho o pie a ni nnu na a yi shi'i ne? A wu'o Ta'a non shi'i. Ndo o nt'a a nu nii mon chombhi ki mme, o nu'on pa kina.**"

18 Nne a chhu gho na, "Mbo pa pai kina?"

Jisho chhu na, "**'Ki'i njwi non, ki'i ngan lan kwoshuon, ki'i njo, ki'i nkwe nthe non ni mbe.**

19 **Gha'o ta'a gho pugu muun gho, nkwa taakuo yo no ha'an o khwa non yo ne.**"

20 Ma'an mikhwa gho chhu gho na, "Nkwo nu'on nguon yei ghao, ti mi pou pi kho nkamu'on?"

21 Jisho chhu gho na, "**J nt'a mbo yi ka'oka'o, o ghoi mfini maon po mfe ni ghan pou, kan o shi mfa'o fa'o po, ndo ntho njou njin a.**"

22 Ndo ma'an mikhwa gho ni nga nja'o nnu yei, ndollo ngoi mon tu'utho nthe na a ni mbo nkien ngan fa'o.

23 Jisho chhu ni pa ghan younjin pi na, "**Shishini, nchhu ni pai na, a shi ngu'o togo pi mon ghagha'a ngan fa'o maa nii mon Sha'afuon Po.**

24 **Mbini nshwei vai na, a yi'e ni minyienlai* no togo nu mon mbo mita'a ncha ngan fa'o no nii nu mon Sha'afuon Minnwi.**"

25 Pa ghan younjin Jisho ni nga nja'o yei, ngrao nkien ntou yi nchhu na, "A nthe a lugu go ki'e?"

26 Ndo Jisho lii vugu nchhu na, "**Ni nonmishua, minthe pa'a a lo mfa'a, ndo ni Minnwi, minthe a fa'a.**"

27 Nne Pita khwe na, "Lii njei, pigi mien nguon yaon ghao njou njin yo, ti pigi shi mfa'o pi kho?"

28 Jisho chhu ni pugu na, "**Shishini, nchhu ni pai na pai na pai you njin a ne, a shi nga mbo mon mbhi fhi ndii na Muun Nonmishua shi ncho nkuon faan ndigha'o yi ne, pai nkaa pai shi ncho nkuon paanchro faan ntho sha'a paanchro**

* 19:24 19:24 Ye i ya mbo pi nkwan minyien chae na pi mein ni kamela.

la'ataon Ishrae. ²⁹ Nguon ngwa na pugu mien pa la'a pugu, pa lin pugu pi pimbia pugu pa pinje, ki ta'a vugu, ki muon vi, ki pa puon pi, ki pa shhe pi nthε a nε, shi mbini mfā'o ta'a nkii li'i, mbini mfā'o chombhi ki mme. ³⁰ Ndo ntou ngwa na pugu thi shhi nε shi mbo ndugwi njin, pa ndugwi njin thi shhi."

20

Pa ghan fa'a mon nyien

¹ "Sha'afuon Po po pi no yichai ngan nyien na a taon ni muon tutu'u ngoi li'i ta'a pa puon fa'a pugu fa'a mon nyien yu. ² A ni nga nkwo chra fi'i nchuon fa'a nu ta'a lle, mbo fi'i mbin na non gha mfā'a pi pe vi no ta'a lle nε, ntaon vugu mon nyien yu.

³ "A gha ntaon ngoi tan mon ndipu'u minaon ni tutu'u, njai pichai ngwa thi fo ki lo ntho nchwie yaon; ⁴ a chhu ni pugu na, 'Pai nkaa pai ghai mon nyien a, sheshe yaon na a ka'o nε nshi mbe vai no gho.' ⁵ Nne pugu ghai. A gha mbini mbo mon paanchro minaon pugu trei minaon, a wu'o mbini nchwie pi nenne.

⁶ "A gha ngoi pi tien minaon, a pini ngoi njai pichai ngwa pugu tithi mon tan, a chhu ni pugu na, 'A chwie kho pai thi

hein nguon ndii ki lo ntho nchwie yaon?'

⁷ "Pugu chhu gho na, 'Nthe na non lo mbe vigi ni fa'a.'

"Non gho khwe ni pugu na, 'Pai ghai mon nyien gho nkaa pai.'

⁸ "Fanaon gha ntho, ngan nyien gho chhu ni non na a gha ndina ni puon fa'a nε na, 'Mein puon fa'a mbe mbin yugu lo nkuon pa ndugwi pi ngoi nchoin nkuon pa fun pi.' ⁹ Ngwa pe na pi ni ndogo vugu mon tien minaon ni nga ntho, pi pe vugu ni fi'i mbin na non gha mfā'a ta'a lle pi pe vi no gho nε. ¹⁰ Ngwa pe na pi ki fun ndogo vugu nε ni nga ntho, mbi'i nu na yugu pe shi njien, ndo sheshenon vugu nkaa pugu fa'o pi fi'i mbin na non gha mfā'a ta'a lle pi pe vi no gho nε. ¹¹ Pugu ni nga nkwe mbin yugu, nduo nu ni ngan nyien gho, ¹² nchhu nu na, 'Pe ngwa na pugu tho ni njin nε wu'o mfā'a pi no ta'a awa, o logo vigi pugu nkuon ta'a nthinkwo, pigi lo mbo ngwa pe na pigi fa'a no ta'a lle gho ghao, minaon tuon vigi.'

¹³ "Ndo ngan nyien gho khwe ni ta'a yi na, 'Taannu a, ndo nji'i mfaan yichai nnu mbin gho, pogo shini ndo nchra na nshi mbe gho ni fi'i mbin na non mfā'a ta'a lle pi pe vi

nɔ ghɔ nɛ? ¹⁴ **Kwe yaon ɲa a jɔ nɛ ɲgɛ̄i.** Nɔɔ ɲkhwā nɔ fɛ nu ni ndugwi njin muun fā'a wu'ɔ fī'i yaon ɲa m̄fɛ vɛ nɛ. ¹⁵ **A lɔ ɲkā'o vɛi nɔ chwīe nu nnu ɲa ɲkhwā nɛ ni yaon ɲa a nyan nɛ, ki ɔ thɔ mfā'o kighi'ə nthɛ ɲa n̄oɔn pwapun nɛ?**

¹⁶ **"Nnɛ, ɲgwa ɲa pugu lūgwi njin nɛ shi nthi shhi, pɛ ɲa pugu thi shhi nɛ, lūgwi njin."**

Jishɔ pini nchrā nɔ ɲgɛ̄ yi trɛi ɲkuon nnu gu yi
(Maaku 10:32-34; Luka 18:31-34)

¹⁷ Nɔ ha'an Jishɔ ni ɲku'ɔ nu Jerushalein nɛ, a gɛ paanchrɔ ghan younjin pi njinjin, pugu pugu gha mbɔ shendaon a chhu ni pugu ɲa, ¹⁸ **"Pɛi lii njɛi, pia ku'ɔ nu nɛ Jerushalein. Pi shi ncha'a Muun Nɔnmishua m̄fɛ mbhɔ pa thishi ghan fɛ'ingien pugu pa ghan yɛ'i ɲgwa ni gí Mushi, pugu fɛ njó gu ghɔ,** ¹⁹ **ncha'a vi m̄fɛ mbhɔ pa ɲgwa taon nduon, pugu mā'an vi ni kwəin, ɲgwie vi ndɔ ɲkwīn vi ɲkuon wá'a, a gha mbɔ mon trɛi llɛ a pini ɲku'ɔ."**

Yaon ha'an mamuun pie nɛ
(Maaku 10:35-45)

²⁰ Nnɛ, müun Jɛin pugu Joun, mbɔ puon Shebedi, ghɛi njɛi Jishɔ ɲkwi kwére yi shhi yu nduon yaon mbhɔ yu. ²¹ Jishɔ pie vi ɲa, **"ɔ tā'a pi khɔ?"**

A chhu ghɔ ɲa, **"Kā'a ɲa paa puon pan pei shi nchhɔ, ta'a yi ɲgei mbhɔ yɔ yi ji, ta'a yi ɲgei mbhɔ ɲkwrei, ndii ɲa ɔ thɔ nsha'a fūon yɔ nɛ."**

²² Jishɔ khwē ɲa, **"Pɛi lɔ nji'i nji yaon ɲa pɛi pie nu nɛ, minthɛ pɛi nnu ndua ɲgɛ̄'i ɲa n̄shi nnu nɛ?"**

Pugu khwē ghɔ ɲa, **"A nthɛ pigi nnu."**

²³ A chhu ni pugu ɲa, **"Pɛi shi nnu llɔ mon ndua a, ndɔ chhɔ nu ɲgei mbhɔ a yi ji pugu pa ɲkwrei lɔ mfā'o mmu nji nɔ fɛ nu, ndɔ a pɔ pi ni ɲgwa pɛ ɲa Tāa a kwo piri ni pugu nɛ."**

²⁴ Nɔ pigɛi wun ghan younjin Jishɔ ni ɲga nja'o nnu yei, mbigi túa ni paa pa lin pighɔ. ²⁵ Nɔ Jishɔ m̄ein vugu, pugu thɔ njɛi vi, a chhu ni pugu ɲa, **"Pɛi ji ɲa pa thishi ɲkuon mbhi yei ghà nsha'a ɲgwa pugu sha'a, pa memme ɲgwa pugu n̄on pi nnu ghri ni pugu.** ²⁶ **Nɔ mba'a a yi'i mbɔ pi nne ni pɛi. Sheshenon ɲa a tā'a nu nɔ pɔ nu ɲon ndien shina pɛi nɛ fā'o nɔ pɔ nu muun fā'a vɛi.** ²⁷ **Sheshenon ɲa a tā'a nu mbɔ nthishi shina pɛi nɛ, fā'o nɔ pɔ nu ɲkūna vɛi.** ²⁸ **Wu'ɔ nɔ ha'an Muun Nɔnmishua shini ndɔ nthɔ pi ɲa pi fā'a mbhɔ yu, a ni nthɔ pi nɔ fā'a nu ndɔ m̄fɛ chombhi yi nɔ nchúon yuon thɔ ntou ɲgwa."**

Jisho chu'ó ligi paa nchriligi

(Maaku 10:46-52; Luka 18:35-43)

²⁹ Nɔ ha'an Jisho pugu pa ghan younjij pi ni ntaon nu Jeriko ne, mme yú ngwa yōu njij yi. ³⁰ Paa pa nchriligi ni nchho nkij ndaon, pugu ni nga nja'ó na Jisho tɔgo nu shendaon gho, mba'ó ngòu na, "Taathɔ, fā'ó kwoshini mbinj pigi, ma Muun Devil!"

³¹ Yú ngwa pigho pīga vugu, nshwei vugu na pugu lere lan, pugu pini nu'un mba'ó pi ngòu ni nji na, "Taathɔ, fā'ó kwoshini mbinj pigi, ma Muun Devil!"

³² Jisho gha ntithi, mēinj vugu mbie vugu na, **"Pəi tā'a nu na nchwīe kho mbinj pəi?"**

³³ Pugu chhu gho na, "Taathɔ, na'an ligi yigi, pigi yəi li'i." ³⁴ Jisho fā'ó kwoshini mbinj pugu, nkāon ligi yugu. Wu'ó chomilaon gho ligi yugu chu'ó, pugu yəi li'i, njōu njij Jisho.

21

Jisho nii Jerushaleinj nɔ fūon

(Maaku 11:1-11; Luka 19:28-40; Jounj 12:12-19)

¹ Pugu ni nga mbara nu Jerushaleinj, ti nkwo chəinj Befegε nkuonj Mbra pa Thi Olive ne, Jisho taonj paa pa ghan younjij pi shhi, ² nchhu nu ni pugu na, **"Pəi ghəi mon la'ataonj yinε shhi pəi, pəi shi nga nchəinj fɔ, pəi ki'ε njəi**

nkwéinj yəi ni muunj vi yəi yu. Pəi kigei vugu, ntho ni pugu mfe vəi. ³ Ti sheshenonj nchhu sheshe nnu ni pəi, pəi chhu gho na, 'Taathɔ fā'ó chà nɔ gho' kan a shi mienj vugu ni pəi wu'ó ndii gho.'"

⁴ Yei ni ndōgo li'i nɔ chwīe nu nnu na Minnwi ni nchrā ni njəili'i yi ne lōgo li'i na,

⁵ "Chhu ni puonj la'ataonj Shayaonj,

'Lii njəi, fūonj vəi tho nu ne njəi vəi mon juju, ndo nchho nkunonj nkweinj, mbo muunj nkweinj.' "

⁶ Pa ghan younjij pi ghəi ngu'ó nchwīe pi nɔ ha'an Jisho ni nchhu ni pugu na pugu chwīe ne. ⁷ Pugu ghəi ntho ni nkweinj pugu muunj nkweinj, nū'ɔnj pa ndhwí pugu mbinj pugu a ku'ó nchho fɔ.

⁸ Ntɔu ngwa monj yú gho shēinj pa ndhwí pugu shendaonj, pichəi ya'a pa mbhəthi nshēinj shendaonj.

⁹ Yú ngwa pigho ni ngəi nu shhi yu, pa ngwa na pugu ni ntho nu njij yu ne ni ntho mba'ó ngòu na,

"Ndigha'ó pɔ ni Muun Devil!

Mbɔrɔ pɔ ni ju na a tho nɔ ligi Taathɔ ne!

Ndigha'ó pɔ ni Minnwi ti ngəi nchəinj fie mon ndugwi po!"

¹⁰ A gha nii Jerushaleinj, nguonj la'ataonj gho chī'i ghao, ngwa pie nu na, "Yei pɔ pi gɔ?"

¹¹ Yú ngwa pigho khwē na, "Yei njəili'i Minnwi

mbɔ Jishɔ llo Nashare mon Galili.”

Jishɔ ghēi Nda Minnwi

(*Maaku 11:15-19; Luka 19:45-48; Jouŋ 2:13-22*)

¹² Jishɔ ghēi Nda Minnwi njōu ŋuonŋ ŋgwa ŋa pugu ni nthɔ mfini yaonŋ pugu pa ghanŋ yuonŋ yaonŋ monŋ Nda Minnwi, nshrī taprei ghanŋ kwri mbinŋ pugu pa lēi ghanŋ ŋgwa pɛ ŋa pugu ni thɔ mfini pa mintu'olibuŋ nɛ.

¹³ Nchhu ni pugu ŋa, **“Pi nā'anŋ ŋa, 'Nda a shi mbɔ li'i luonŋ Minnwi,' ndɔ pɛi lɔgɔ a pɔ pùo pa ŋgina.”**

¹⁴ Pa nchriligi pugu pa ŋkwini kwò thɔ njɛi vi monŋ Nda Minnwi, a chwīe pugu pɔ shi'i. ¹⁵ Ndɔ pa thishi ghanŋ fe'ingienŋ pugu pa ghanŋ ye'i ŋgwa ni gí Mushi ni ŋga njɛi pa mbwambwa nnu ŋa a chwīe, pugu pa mikə'i ŋa pugu ni mba'o ŋgòu monŋ Nda Minnwi ŋa, “Ndigha'o pɔ ni Muonŋ Devi!” nɛ, pugu pigitua. ¹⁶ Nchhu ni Jishɔ ŋa, “Ɔ ya'o nnu ŋa ŋgwa pei chhu nu nɛ?”

Jishɔ chhu ŋa, **“Oonŋ, pɛi lɔ naa mēiŋ ŋa, 'Llo nchò pa puonŋ fhu pugu pa puonŋ prɔ ɔ piri ndigha'o ŋa pi gha'o ghɔ nɔ ghɔ.’”**

¹⁷ Jishɔ mienŋ vugu ntaonŋ monŋ la'ataonŋ ghɔ ŋgēi Betani nda'a fɔ.

Jishɔ chōnɔ thi wunu

(*Maaku 11:12-14,20-24*)

¹⁸ A ni ŋga mbɔ ni tutu'u, nɔ ha'anŋ a ni mbini nu la'ataonŋ ghɔ nɛ, nji yia vi. ¹⁹ A gha njɛi thi wunu ŋkinŋ

shendaonŋ, ŋgēi fɔ ndɔ pa'a ndɔ njɛi sheshe yaonŋ ŋkienŋ wu'ɔ pa fhothi. A chhu ni thi ghɔ ŋa, **“Mba'a kanŋ ta'a ntienŋ ma nu'unŋ njunŋ mbinŋ ghɔ ŋkamu'ɔŋ,” thi wunu ghɔ wu'ɔ mbráo pi ndii ghɔ.**

²⁰ Pa ghanŋ younjinŋ pi gha njɛi, ŋgráo, nchhu nu ŋa, “A kie pi neiŋ thi wunu ghɔ ki'i mbraoprao ta'a ŋge?”

²¹ Jishɔ khwē ni pugu ŋa, **“Shishini, nshwei vɛi, p̄ɛi mfā'o pinŋ ki lɔ mfā'o khuthɔ, pa'a pɛi lɔ ŋgu'ɔ nchwīe pi nnu ŋa pi chwīe mbinŋ thi wunu yei nɛ, p̄ɛi nji'i nchhu pi ni mbra yei ŋa, 'Shū'ɔ heinŋ ŋgēi ŋgū monŋ ŋkhi,' a wu'ɔ mbɔ pi nɛ. ²² Sheshe yaonŋ ŋa pɛi pie monŋ luonŋ nɛ, pɛi shi ŋgu'ɔ mfā'o nɔ ha'anŋ p̄ɛi mfā'o pinŋ.”**

Pie nthɛ ghrí Jishɔ

(*Maaku 11:27-33; Luka 20:1-8*)

²³ Jishɔ ni ŋga nii monŋ Nda Minnwi, pa thishi ghanŋ fe'ingienŋ pugu pa pichəi thishi thɔ mbara vi nɔ ha'anŋ a ni nje'i nu nɛ nchhu ghɔ ŋa, “Ɔ thɔ nchwīe nnu pei pi ni ghrí gɔ, a lɔ mfe gɔ mfe ghrí ghɔ vɛ?”

²⁴ Jishɔ khwē ni pugu ŋa, **“Mummu ŋkaa mu shi mbie vɛi ni ta'a pie, ti p̄ɛi mfe khwē vɛi, kanŋ nshi nshwei vɛi ni ghrí ŋonŋ ŋa nthɔ nchwīe nnu pei nɔ ghɔ nɛ. ²⁵ Kwe ŋkhi Jouŋ ni ndhɔ pi hinŋ? A**

ni ndhɔ pi po ki mbhɔ ɲgwamishua?"

Pugu chrā nnu yei shina pugu, nchhu nu ɲa, "Pia nchhu ɲa a ni ndhɔ pi po, a chhu ni pia ɲa ti a ni nchwīe khɔ pa'a pia lɔ mbiɲ vi? ²⁶ Nɔɔ pia nchhu ɲa a lɔ mbhɔ ɲgwamishua, pia thɔ mbɔɔ nnu ɲa yu ɲgwa pei shi nchwīe nɛ, nthɛ ɲa ɲguon vugu ji ɲa Jouɲ ni mbo ɲjɛli'i Minnwi."

²⁷ Nnɛ pugu khwē ni Jishɔ ɲa, "Pigi lɔ ɲji'i ɲji."

Jishɔ chhu ni pugu ɲa, "**Kaɲ mba'a mummu shwei vɛi ni li'i ɲa m̄fā'o ghr̄i nthɔ nchwīe nnu pei nɔ ghɔ nɛ.**

Lu'ɔ chrà nthɛ paa puon

²⁸ "Pɛi pī'i yɛi ɲa? Yichɛi ɲon ni m̄fā'o paa puon pi mimbia, ɲgɛi ɲjɛi fūon yi nchhu ghɔ ɲa, 'Muun a, ghɛi m̄fā'a fà'a mon nyien shi'a.'

²⁹ "Muun ghɔ khwē ɲa, 'Mba'a ɲji'i ɲgɛi,' ndɔ a gha ndara shigɛi yi, a kwri ɲjù'ɔ yi, nnɛ ɲgɛi mon nyien ghɔ.

³⁰ "Nɔn ghɔ ghɛi mbara yichɛi muun vi ɲgu'ɔ nchhu pi ta'a nnu ghɔ. Muun ghɔ khwē ɲa, 'Nshi ɲgɛi, ma baba,' ndɔ pa'a ndɔ ɲgɛi. ³¹ A yɛi shina paa puon pei ɲa a chwīe nnu ɲa tãa vi ni ntã'a nu nɛ?"

Pugu chhu ɲa, "Fūon yi."

Jishɔ chhu ni pugu ɲa, "Shishini, ñshwei vɛi, pa ghan wēiɲ taashi pugu pa

shakhi thɔ ɲgɛi nu mon Sha'afuon Minnwi shhi pɛi. ³² Nthɛ ɲa Jouɲ Ngan Fɛ Nkh̄i ni nthɔ ɲjɛi vɛi, nōon ndaon ndindi ɲa pɛi tɔɔ, ndɔ pa'a pɛi lɔ mbiɲ vi, ndɔ pa ghan wēiɲ taashi pugu pa shakhi piɲ vi, ndɔ ɲji'i nthɛ pi ndii ɲa pɛi ni ɲjɛi nnu pei nɛ, pa'a ndɔ nda'a ɲkwri ɲjù'ɔ yɛi mbiɲ vi."

Lu'ɔ chrà nthɛ puon fà'a piphi

(Maaku 12:1-12; Luka 20:9-19)

³³ Jishɔ chhu ɲa, "Pɛi pini ɲa'o yichɛi lu'ɔ chrà. Yichɛi ɲgan nyien ni mbo fɔ ɲa a ni mbhi faan ntien thi ɲa pi mēiɲ ni grape nɛ. A ni ɲkrao ɲka'a ɲgɛi nɔ, ndɔ ntuo ɲku'ɔ n̄i ntien thi ghɔ ɲkh̄i yi taon nɔ chwīe nu là'o, ndɔ ɲkrao muun nda tothi nɔ chhɔ nu fɔ ɲkē'i nyien ghɔ. Mfɛ nyien ghɔ ni ghan fà'a ɲa pugu lina nu nɔ ghɔ ɲga ɲkwōo maon, pugu pugu ghr̄a, ndɔllo ɲgɛi la'ataon nduon. ³⁴ Ndii kwōo ntien thi ghɔ ni ɲga ɲkã'o, a taon puon fà'a pi ni ghan fà'a mon nyien ɲa pugu ghɛi ɲkwe ji ghrà ntien thi ghɔ.

³⁵ "Pa ghan fà'a pighɔ wēiɲ puon fà'a pi pighɔ ɲa a ni ntaon nɛ, ɲgwie ta'a yi, ɲjwi ta'a yi, ntun yichɛi ni ɲgù'ɔ. ³⁶ Ngan nyien ghɔ pini ntaon pichɛi puon fà'a ɲa pugu yien

nchaa fūon pi pe ɲa a ni ntaon ne, ghan fà'a mon nyien gho wu'ò nchwie mbin pugu pi nenne.

³⁷ “Ndugwi yi ngan nyien gho taon muun vi, nchhu nu ɲa, ‘Pugu shi ɲga’o muun a.’

³⁸ “Ndo pa ghan fà'a mon nyien gho ghà njèi muun vi tho nu, pugu chhu ni non pugu ɲa, ‘Yei muun ngan nyien gho ɲa nguon maon shi mbo ji ne, pèi tho pia jwi vi nshin maon pi.’ ³⁹ Pugu wèin vi mfu’u vi mon faan ntien thi gho mā’an vi mbhi, njwi vi.

⁴⁰ “Ndwε, ndii ɲa ngan faan ntien thi gho shi ntho ki’ε ne, a shi nchwie pi nein ni ghan fā’a mon nyien gho?”

⁴¹ Pugu khwē gho ɲa, “A shi njwi ngwa pipi pigho, mfe faan ntien thi gho ni pa ghan fà'a nduon ɲa pugu shi mfe ji ntien thi ndii ɲa ndii kwōo kā’o ne.”

⁴² Jisho chhu ni pugu ɲa, “Pèi lo naa mēin yaon ɲa Nwa’anli Minnwi nchhu ne ya’a?”

‘Muun nchí’a ye ɲa pèi ghan krao nda ni ndāa ɲa a lo mfā’o ghère ne,

pini ne ɲkara ju mbo muun nchí’a kwonda.

Yei fà’a llo mbho Taatho,

ndo mbo ɲkien nnu pwapwa ligi pia.’

⁴³ Nthe yie gho, nshwei vèi, pi shi ɲkwe Sha’afuon Minnwi mbho pèi mfe ni ngwa pe ɲa pugu yun ntien ɲa a kā’o ne.

⁴⁴ Sheshenon ɲa a gū ɲkuon ɲgù’o yei shi shina kraokrao, ndo ti a ɲgū ɲgù’o gho mbin non ɲa a nwī’in vi.”*

⁴⁵ Pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ngwa Farashi ni ɲga ɲa’o pa lu’o chrà pi pei, nji ɲa a ni nchrā nthe pi pugu. ⁴⁶ Ndo nji’i nthe pi no ha’an pugu ni ntho ntā’a nu ɲgwēin vi ne, pugu ni mbo go pa ngwa nthe ɲa ngwa pigho ni ndōgo Jisho ɲa a njèli’i Minnwi.

22

*Lu’o chrà nthe ji tini
(Luka 14:15-24)*

¹ Jisho pini nchrā ni pugu ɲkamu’on mon pa lu’o chrà, nchhu nu ɲa, ² “**Minthe pi mā’an fi’i Sha’afuon Po pi ni yichèi fūon ɲa a ni mbiri ji no nnu tini muun vi yi mimbia.** ³ Ntaon puon fà’a pi ɲa pugu ghèi mēin ngwa pe ɲa pi ni ɲgē vugu no nnu ji tini gho ne, ndo pa’a pugu lo ɲkhwā no tho nu.

⁴ “A pini nu’u ɲtaon pichèi puon fà’a, nchhu nu ɲa, ‘Pèi chhu ni pa ngwa pe ɲa pi gē vugu ne ɲa ɲkwo piri maon ji ne,

* **21:44** 21:44 Pichèi pa ndunu Nwa’anli Minnwi lleshhi mon chrà Gri lo nji’i mfā’o ghrà yei.

ɲkwo sho pa fua pugu pa na'an fu'u, ti mbiri nguon yaon a ka'o. Pɛi tho li'i ji tini gho.' ⁵ Ndo pa'a pugu lo ndii a fhi nnu, nne pugu ghɛi ni vugu, ta'a yi mon nyien yu, yichɛi ta'a yi li'i tan yi. ⁶ Pigi yi wɛin puon fa'a pi pigho, mfe ngɛ'i ni pugu, njwi vugu.

⁷ "Tua funon gho pigi, a fe gi ni pa shooge pi pugu ghɛi njwi ngwa pigho na pugu ni njwi puon fa'a pi pigho ne ndo ntunon la'a munu mfe shhe. ⁸ Nne funon gho chhu ni puon fa'a pi na, 'Maon ji tini gho ka'o ne, ndo pa'a pa ngwa na nki ge ne lo nka'o nkwan ngwa na minthe pugu ji ne. ⁹ Nthe yie gho, pɛi taon ngɛi mon pa ta'andaon fi'i ngwa na pɛi yɛi fo ne, pɛi ge vugu na pugu tho li'i ji tini gho.' ¹⁰ Nne pa puon fa'a pigho ghɛi mon pa shendaon, nkiri nguon pa ngwa na pugu ni njɛi ne, ngwa shi'i pugu pa pi pipi. Nne nda ji tini gho ni ndinaon ni ngwa na pi ge vugu ne.

¹¹ "Ndo funon gho ghantho li'i yɛi pa ghan ge pigho, njɛi yichɛi non fo pa'a a lo mfa'o ndhwɛi tini. ¹² A chhu gho na, 'Taannu a, o kie pi nei maa nii hein ki lo nji'i mfa'o ndhwɛi tini?' Non gho pou chra. ¹³ Nne funon gho chhu ni pa ghan fa'a li'i tini gho na, 'Pɛi krao kwɔ ni pugu pa mbho mi ma'an

vi mbhi mon njin. Mon li'i gho, kɛi pugu pa kru shua shi mbo fo.'

¹⁴ "Nthe na pi ge ntou ngwa, ndo ngu'o ntere pi shigei yi."

Pie nthe nnu pe taashi ni Kaisha
(Maaku 12:13-17; Luka 20:20-26)

¹⁵ Nne pa ngwa Farashi nyian ntan nkwan ha'an a nthe pugu piri Jisho ngwɛin vi nkuon chra yi ne. ¹⁶ Nne pugu taon pa ghan younjin pugu pugu pa ngwa funon Herɔ, nchhu nu na, "Masha, pigi ji na o gha nchra nnu shini, nje'i nnu na Minnwi ta'a nu ne mon nnu shini ki lo mbogo ligi sheshenon nthe na o shi'a nji'i ndii pi na non po pi mon yɛi nkwan nthinkwo. ¹⁷ Ndwe shwei vigi, o pi'i jo na? A ka'o na pi ma'an taashi ni Kaisha ki nga?"

¹⁸ Jisho kwo ji ntan pipi na pugu ni mfa'o ne, nne nchhu na, "Pɛi ta'a nu njwe'i a na pa ngwa mifi pei? ¹⁹ Pɛi non ndigi mbin na pi gha ma'an taashi no ne vɛi." Pugu tho ni ndigi mbin gho mbo fi'i mbin na non gha mfa'a ta'a lle pi pe vi no gho ne. ²⁰ Jisho pie vugu na, "Yei tho go pugu pa ligi go nkuon gho?"

²¹ Pugu chhu na, "A yi Kaisha."

A chhu ni pugu ki'e na, "Nthe yie gho, pɛi fe yaon na a yi Kaisha ne ni

Kaisha, mfe yi Minnwi ni Minnwi."

²² Pugu ni nga nja'o nnu yei, a ghrāo vugu, pugu lollo mien vi ngēi.

Pie nthe nnu khu nu mbini ŋku'ɔ

(Maaku 12:18-27; Luka 20:27-40)

²³ Wu'ɔ llé ghɔ, pa ŋgwa Shadushi ŋa pugu ghà nchhu ŋa ŋon ghà ŋkhu pa'a ndo nu'ur ŋku'ɔ ne tho njēi vi mbie vi ni ta'a pie ŋa, ²⁴ "Masha, Mushi ni nchhu ŋa, 'Ŋon ŋkhu ki lo nji'i mfā'o muuŋ, a yi'i ŋa ndiŋ vi lōgɔ ŋkugu yi ghɔ mbhi muuŋ nɔ ghɔ nɔ ligi ndiŋ vi ŋa a khu ne.' ²⁵ Ndwe khwachēi puon pimbia pichēi ni mbo shina pigi mbo ta'a puŋ. Fūon yi ni ndaŋ ŋkhu ki lo nji'i mfā'o muuŋ, nne mien ŋgwe vi ndiŋ vi lōgɔ. ²⁶ Mbra yi, pugu yichēi mbra yi wu'ɔ mbo pi nenne ti ŋguon vugu pi khwachēi nu'ur mme. ²⁷ A ni ŋga ndugwi, mingwe ghɔ khu ŋkaa yu. ²⁸ Ndwe, mon lembhi ŋa ŋgwa le mbini ŋku'ɔ mon gu ne, mingwe ghɔ shi mbo pi ŋgwe gɔ shina pugu pi khwachēi pei, nthe ŋa ŋguon yugu ghao ni ndaŋ vi?"

²⁹ Ndo Jishɔ khwē ni pugu ŋa, "Pēi fāaŋ nthe ŋa pēi lo nji Nwa'anli Minnwi ndo pa'a ndo nji nji Minnwi. ³⁰ A le ŋga mbo ndii ŋa ŋgwa ŋa pugu khu le mbini ŋku'ɔ ne, pa'a ŋgwa lo ndaŋ ki ngēi lāŋ.

Ŋgwa le mbo pi nɔ pa ghaŋ ntaon Minnwi po.

³¹ "Ndo nthe ŋgwa pē ŋa pugu shi nde ŋku'ɔ mon gu ne, pēi lo naa mēiŋ nnu ŋa Minnwi ni nchhu ni pēi ne: ³² 'A mmu mbo Minnwi Abrahāŋ, mbo Minnwi Aiji, mbo Minnwi Jakɔ'? A lo nji'i mbo pi Minnwi pa ŋgwa khu, a pɔ pi yi ŋgwa maon."

³³ Yú ŋgwa pighɔ ni ŋga nja'o yei nnu, ŋgrāo ŋkwan ha'an a ni njēi nu ne.

Mme kina ŋa a chaa ŋguon yi ne

(Maaku 12:28-34; Luka 10:25-28)

³⁴ Ndo pa ŋgwa Farashi ni ŋga nja'o ŋa Jishɔ chri nchɔ pa ŋgwa Shadushi, ŋkiri non yugu ta'a li'i. ³⁵ Yichēi ta'a yi shina pugu ŋa a ni nji gí Mushi ŋga'a pie Jishɔ ni ta'a pie nɔ mōon nu vi. ³⁶ "Masha, a yēi mbo mme kina ŋa a chaa ŋguon yi mon gí ne?"

³⁷ A chhu ghɔ ŋa, "Khwā Taathɔ mbo Minnwi yɔ ni ŋguon njù'ɔ yɔ ghao, ŋguon nchēi yɔ ghao, ni ŋguon kwā'a nu mɔ ghao.'

³⁸ Yei mme kina ndo mbo fūon yi. ³⁹ Mbra yi pɔ nɔ yie ghɔ: 'Khwā taakuo yɔ nɔ ha'an ɔ khwā non yɔ ne.' ⁴⁰ Ŋguon gí Mushi ghao pugu pa yaon ŋa pa njēili'i Minnwi ye'i ne yi'ə pi ŋkuon paa kina yei."

Pie nthε Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon nο Nkwe ne
(Maaku 12:35-37; Luka 20:41-44)

⁴¹ Ndiη ηa pa ηgwa Farashi ni ηkiri ta'a li'i ne, Jisho pie vugu ni ta'a pie, ⁴² nchhu nu ηa, "Pai pi'i yai ηa nthε Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon nο Nkwe ne? A pο pi muun gō?"

Pugu chhu ghο ηa, "Muun Devi."

⁴³ Jisho pie vugu ki'ε ηa, "Ti a ki pο pi neiη ki'ε Devi monη nji Jijwe Minnwi mēiη vi ηa 'Taatho,' nchhu nu ηa,

⁴⁴ "Taatho ni nchhu ni Taatho a ηa, Chochο heiη ηgei mbhο a yi ji

ti nshi nu'unη nchwie pa mimbina pο pο la'ο kwò ya.'" "

⁴⁵ "Ti nο ha'anη Devi mēiη vi ni 'Taatho,' ti a pini ηkie pi neiη mbο pi muun vi?"

⁴⁶ Kan ta'a ηonη shini ndo mfā'ο khwè nο fe nu ghο, ndo pa'a ndo nu'unη mbie vi ni kan ta'a pie jē llé ghο.

23

Jisho shūu ténə pa masha ghan ye'i gi Mushi pugu pa ηgwa Farashi
(Maaku 12:38-39; Luka 11:43,46; 20:45-46)

* **23:5** 23:5 Pa ηgwa Juu ni mfā'ο nù'οη ηa a ni nchu ηa sheshe muun mimbina jē ηkuonη treinchro nga'ο ne fā'ο nο nā'anη nu khwe li'i monη Nwa'anli Ndunu Kina (Nwa'anli Ndiη Taonη nu 13:1-10; 13:11-16; Nwa'anli Mbra Fe nu Gí 6:4-5; 11:13-21) ηkuonη ηgrào nchhu choyei yugu pugu pa ηgei mbhο ηkwrei. Pa pimbina ni mbini mfā'ο nο chhu nu pa shigoi ηkuonη pa khwe ghaa ndhwí yugu (Nwa'anli Shia ηgwa 15:37-41).

¹ Nne Jisho chhu ni kiri ghο pugu pa ghan younjin pi ηa, ² "Pa ghan ye'i ηgwa ni gi Mushi pugu pa ηgwa Farashi pο pi ηgwa ηa pi ji vugu nο ghan tūgu gi Mushi. ³ Nthe yie ghο, pai ya'ο nchò yugu ndo nchwie ηguonη nnu ηa pugu shwei vai nο ghο ne, ndo ki lo mbini vugu. Nthe ηa pugu ghà nchhu ndo pa'a ndo nchwie nnu ηa pugu chhu ne.

⁴ Pugu ghà ηkrao pa lrì ηa a gha'a nο tienη nu ne nū'οη mbə'i ηgwa, ndo pa'a ndo ηkhwā nο fe nu muunshimbhο yugu nο ghēre nu ηgwa pigho ni lrì ghο.

⁵ "Pugu ghà mfā'a ηguonη yugu fā'a pi ηa ηgwa yai vugu, nthε ηa yugu ηgrào ηa pugu ghà nā'anη chrà Minnwi ηkuonη ghο nchu nο pa yéi yugu pugu pa ηgei mbhο yugu yi ηkwrei ne gha'ο nga'a ndo nchwie pa yugu shigoi ηkuonη pa ndhwí pugu shiga nga'a.* ⁶ Pugu khwā pa lāi chiichii li'i ji pugu pa lāi ηgwa liηη monη pa nda luonη Minnwi, ⁷ ndo ηkhwā ηa pi tu'u nonη nchrā ni pugu monη li'i tanη pugu pa ηa ηgwamishua mēiη vugu ηa 'Masha.'

⁸ “Ndo ki’i pi mēinj vāi ḡa ‘Masha,’ nthε ḡa pāi fā’o pi wu’o ta’a Masha ndo ḡuonj vāi ḡhao pō pi pa lij. ⁹ Ki’i pāi mēinj sheshenonj ḡkuonj shhε hēinj ni tāa vāi, nthε ḡa pāi wu’o fā’o pi ta’a Tāa, mbō ju ḡa a pō po nε. ¹⁰ Ki’i pi mēinj vāi ni ‘pa ḡhanj fε ntigi,’ nthε ḡa ḡganj fε ntigi wu’o ta’a yi, mbō Ju ḡa Minnwi Chu’o Ntaonj nō ḡkwe nε. ¹¹ Ndo ḡonj ndienj shina pāi shi mbō muonj fā’a vāi. ¹² Sheshenonj ḡa a kārē nonj yi nε, pi shi nshwi’i vi shhε, sheshenonj ḡa a shwi’i nonj yi nε, pi kārē vi.

Ngə’i shi nii pa ḡgwa Farashi pugu pa ḡhanj yε’i ḡgwa ni ḡí Mushi mbō pa ḡhanj mifií
(Maaku 12:40; Luka 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Ndo ḡḡə’i shi nii vāi ma pa ḡhanj yε’i ḡgwa ni ḡí Mushi pugu pa ḡgwa Farashi. Pāi ḡgwa mifií, nthε ḡa pāi finí Sha’afuonj Po ni ḡgwa, ndo pāi nduthō yāi lō nii monj ḡhō, ndo pa’a ndo mienj ḡgwa ha’anj pugu nii nu nε ḡa pugu nii. ¹⁴ [ḡḡə’i shi nii vāi ma pa ḡhanj yε’i ḡgwa ni ḡí Mushi pugu pa ḡgwa Farashi, pa ḡgwa mifií, nthε ḡa pāi ḡhà nchigi pa pingε kugu ḡkwe maonj pugu, ḡkuru nnu ḡa pāi chwīe nε ni pa ntaanjntaanj luonj

Minnwi li’i ka’a, nthε yie ḡhō, yāi shá’a shi mbō yi wuwuru.]

¹⁵ “ḡḡə’i shi nii vāi, ma pa ḡhanj yε’i ḡgwa ni ḡí Mushi pugu pa ḡgwa Farashi pāi ḡgwa mifií, nthε ḡa pāi ḡhà nshā’a ḡkhí pugu pa ndaonj ntuon nō ḡhāi nu kara ḡonj a younjinj nnu Minnwi yāi, ndo a ḡha njōu njinj yāi, pāi chwīe vi a pini mbigi nchaa vāi paa li’i nō ḡhāi nu monj mōḡonj ḡḡu’o lienj shhε.

¹⁶ “ḡḡə’i shi nii vāi, ma pa ḡhanj chriligi ḡa pāi thō nōonj ndaonj ni ḡgwa nε, ḡa pugu chhu ḡa, ‘ḡonj nshwrēi ligi Nda Minnwi, pa’a nnu lō mbō, ndo ti ḡḡonj nshwrēi pi laonjḡo ḡa a pō monj Nda Minnwi nε, a yi’i vi.’ ¹⁷ Pa na ḡa ligi yugu yi chri! A ḡha’o yāi? Laonjḡo ki Nda Minnwi ḡa a chwīe laonjḡo ḡhō pō yi taonjtaonj nε? ¹⁸ Pāi ḡhà mbini nchhu ḡa ḡḡonj nshwrēi li’i fε’ingienj pa’a nnu lō mbō, ndo ḡḡonj nshwrēi yaonj fε’ingienj ḡkuonj li’i fε’ingienj, kanj a yi’i vi.

¹⁹ Pāi pa ḡhanj chriligi, a ḡha’o yāi nchaa yichāi, yaonj fé, ki li’i fε’ingienj ḡa a ḡhà nchwīe yaonj fε ḡhō pō yi taonjtaonj nε. ²⁰ Sheshenonj ḡa a shwrēi li’i fε’ingienj nε, shwrēi li’i ḡhō pugu sheshe yaonj ḡa a pō ḡkuonj ḡhō nε. ²¹ Nnε sheshenonj ḡa a

shwrēi Nda Minnwi nε, shwrēi Nda ghō pugu Minnwi mbo ηon ηa a pō Nda ghō nε. ²² Sheshenon ηa a shwrēi po nε, shwrēi faan Minnwi pugu Minnwi mbo ηon ηa a chhō ηkuon ghō nε.

²³ “Ngə’i shi nii vəi, ma pa ghan ye’i gí Mushi pugu pa ηgwa Farashi. Pəi pa ηgwa mifii. Nthe ηa pəi ghà mfε shwéi pa mishwrēi pugu pa pichəi pa puon mi mbhe ηa pi ghà ni’iη mon maon ji, ndo ki lo mfā’o ndii nō nū’on nu pa memme ntigi mon ηwa’anli gí nō pa ndindi, ni kwoshini pugu pa ya’o nu nchō Minnwi, ndo yei pa nnu pe ηa pəi kan ni nchwie ndo ki lo nchī’ə pi ni. ²⁴ Ghan chri ligi pei ηa pugu nōon ndaon ni ηgwa, pəi ghà nde minjinji mfu’u mon là’o yəi, ndo mmi minyienləi†!

²⁵ “Ngə’i shi nii vəi, ma ghan ye’i ηgwa ni gí Mushi pugu pa ηgwa Farashi. Pəi ghan mifii! Nthe ηa pəi shigao ηkuon ndua pugu pa kumbu ndo moon yi linaon ni piga pugu pa pou wēiη nu non. ²⁶ Pa ghan chri ligi pei mbo pəi Farashi, pəi fūon nshigao pa moon ndua pugu pa moon kumbu nne ηa minthe ηkuon yi gū yi taontaon ηkaa yu.

²⁷ “Ngə’i shi nii vəi, ma

pa ghan ye’i gí Mushi pugu pa ηgwa Farashi. Pəi pa ghan mifii! Pəi pō nō fún ηa pi shini njù’o ni yaon fhu ηa a pwa mbhi, ndo moon yi linaon ni kwéi khu ηgwa pugu pa ηguon ηkwan maon tōtro. ²⁸ A ha’an pi lii vəi mbhi pəi pō nō ηgwa ndindi, ndo moon njù’o yəi linaon ni nnu mifii pugu pa ηguon ηkwan phi.

²⁹ “Ngə’i shi nii vəi, ma pa ghan ye’i gí Mushi pugu pa ηgwa Farashi. Pəi pa ghan mifii, pəi krao fún pa njəili’i Minnwi, nchwie fún pa ηgwa ndindi a pwa, ³⁰ nchhu nu ηa, ‘Pigi kan ni mbo mbhi pi ndii pa taa pigi, pigi shi kan ndo nchi kwò pigi pugu nō jwi nu pa njəili’i Minnwi.’

³¹ “Nne pəi pa minkwentie ni non pəi ηa pəi pa puon ηgwa pe ηa pugu ni njwi pa njəili’i Minnwi nε. ³² Pəi ghəi nε shhi mi’εη nnu pe ηa pa ηkhu taa pəi ni njē. ³³ Pa mitwe’i, pa mbhě mitwe’i mbimbhi pei, pəi shi ηkie pi neiη maa ntei njó mónon ηgù’o lieη shhe?

³⁴ “Nthe yie ghō, nshi ntaon pa njəili’i Minnwi ni pa ghan shietho ni pa ghan ye’i gí Mushi ni pəi. Pəi shi njwi pichəi, ηkwīη pichəi ηkuon wá’a, ηgwie pichəi ni ηgwàn mon pa nda luon Minnwi

† 23:24 23:24 A ya mbo pi ηa kamela.

pəi, mfε ngə'i ni pichəi llo mon ta'a la'ataon nii mon yichəi la'ataon. ³⁵ Nshi ntaon vugu nenne, nji ɲa chhi ɲguon ɲgwa ndindi ɲa pi ni nshrao vugu njwi ɲkuon shhe, llo tho Abe ɲa mbho yi ni mbo yi woo ne ti ngəi nchəin tho jwi nu Shakaria, mbo muuɲ Berekia, shina Nda Minnwi pugu li'i Fe'ingien Minnwi. ³⁶ Shishini nshwei vəi, ɲguon nnu pei shi nshwi'i mbin ɲgwreionɲ yei.

Jisho fā'o pə'i njū'ɔ nthe Jerushalein

(Luka 13:34-35)

³⁷ "Yo, Jerushalein, Jerushalein! La'ataon ɲa a jwi pa njəili'i Minnwi, ntun pa ghan ntaon Minnwi pε ɲa pi taon vugu ghɔ ne ni ngū'ɔ. A fi'i yi nein ɲa mi ni ntā'a nu ɲkiri puon pɔ ta'a li'i nɔ ha'an minguo ghà ɲkiri puon pi la'o pră yi ne, ndo pa'a pəi lo ntā'a nu!

³⁸ Lii njəi, nda yəi ku'ɔ fun. ³⁹ Nthe ɲa nchhu ni pəi ɲa, jε ndwe ngəi nu shhi, mba'a pəi nu'un njəi a, ti nu'un nchəin ndii ɲa pəi shi nchhu ɲa, 'Mbɔɔ pɔ ni ju ye ɲa a tho nɔ ligi Taathɔ ne!'"

24

Jisho chhu ɲa pi shi mbūo Nda Minnwi

(Maaku 13:1-2; Luka 21:5-

6)

¹ Jisho ni ntaon Nda Minnwi ngəi nu, ndii ghɔ pa ghan younjin pi tho njəi vi ntho nōon pa nda ghɔ mon Nda Minnwi. ² Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi yəi ɲguon maon pei hein ghao? Shishini, nshwei vəi, mba'a ta'a ngū'ɔ hein yi'i ɲkina ɲkuon ndin vi ki pi lo mbūo mfε shhe."

Ngə'i pugu pa mōon nu (Maaku 13:3-13; Luka 21:7-19)

³ Nɔ ha'an Jisho ni nchɔchɔ ɲkuon Mbra pa Thi Olive ne, pa ghan younjin pi tho njinjin njəi vi, nchhu nu ɲa, "Shwei vigi, pa nnu pei shi ndōgo li'i pi ndii kho? Li tho nu yo pugu pa yi ndugwi mbhi yei shi mbo pi kho?"

⁴ Jisho khwē ni pugu ɲa, "Pəi lina nu ki'i ɲon fi vəi.

⁵ Nthe ɲa ntou ɲgwa shi ntho nɔ ligi a, nchhu nu ɲa, 'Mbo pi Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ Nkwe ne,' mfi ntou ɲgwa. ⁶ Pəi shi nja'o pa nchhɔ pugu pa pisha'akhɔ nnu nchhɔ. Ndo ki'i pəi fā'o pɔgo gu nthe ɲa pa nnu pighɔ shi ngū'ɔ ndōgo li'i, ndo yine lo naa mbo ndugwi yi.

⁷ Pa la'ataon shi ndollo mā'an yichəi ni nchhɔ, ɲgwa ta'a fūon mā'an ɲgwa yichəi ni nchhɔ. Nji shi ngū mon pa li'ili'i, shhe shi nchi'i ti shina mon pa li'ili'i. ⁸ ɲguon nnu pei pɔ pi nɔ

ha'anj muun ghà njē naon nu mingwe shūu nē.

⁹ "Nnē pi shi ncha'a vāi mfē na pi fē ngə'i ni pəi ndo njwi vāi. Nguon pa la'ataon shi mbina vāi nthē a. ¹⁰ Ntou ngwa shi ngū mon pin yugu, mfini non pugu, mbina non pugu. ¹¹ Ntou pa njəili'i mifii shi ntho mfii ntou ngwa. ¹² Nthē na phi shi mbigi nē, khwā na ntou ngwa fā'o nē shi nkere. ¹³ Ndo non na a tii shii ti nchəinj no ndugwi yi nē shi ndūgu. ¹⁴ Ndo pi shi nchii pwa pisha'akho yei na Minnwi sha'a fuon yi mon nguon mbhi yei nne na nguon pa la'ataon ghao ya'o, ndugwi yi tho ki'ē.

Ngə'i na a tho nu nē

(Maaku 13:14-23; Luka 21:20-24)

¹⁵ "Nnē ndii na pəi shi njəi nnu wuwuru yē na a fuo Nda Minnwi nchwie pi tei nē, a thi Li'i Taon^{taon},* mbo nnu na njəili'i Minnwi mbo Dania ni nchhu nē, (sheshenon na a mēinj yaon yei nē pī'i, nji na a shi nji njinj nnu yei), ¹⁶ nne ngwa pē na pugu pō mon Judia nē tei nkū'o tho pa mbra. ¹⁷ Ki'i non na a chho thonda nē nu'unj nshwi'i shhē li'i lōgo yaon na a pō mon nda nē, ¹⁸ ki'i sheshenon na a pō mon nyien nē nu'unj

mbini la'a li'i lōgo mme ndhwi yi. ¹⁹ Ndo a shi mbo nkien wuwuru ngə'i ni pa pinjē shūu pugu pa mapuon ha'anj pugu tho nu'on puon nē mon llé pigho! ²⁰ Pəi luon ni Minnwi na ki'i nnu pei lōgo li'i pi mon laon ki llé ji. ²¹ Nthē na mon pii ndii ghō, ngə'i shi mbo ti nchəinj fi'i nkwan no ha'anj a lo naa ma mbo, jē ndii na Minnwi ni mbuon mbhi nē ti ntho nchəinj ndwē, ndo pa'a ndo mbi'i pi'i ma nu'unj mbo. ²² Ti pi kan ni mien ki kere fi'i llé pigho pa'a kan ta'a non lo ndūgu. Ndo nthē ngwa pē na Minnwi ni nchu'o vugu nē, Minnwi shi nkere fi'i llé pigho.

²³ "Nenne sheshenon nchhu ni pəi na, 'Lii njəi, Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe nē pō nēinj,' ki na, 'A pō ni hin!' Ki'i pəi pinj, ²⁴ nthē na pa mifii na pugu chhu nu na pi chu'o vugu ntaon no nkwe nē, pugu pa njəili'i mifii shi nōon non yugu, nōon ntou pa memmē li pugu pa nnu ghraoghrao no fi nu pa ngwa ti mfii pa ngwa ha'anj Minnwi chu'o nē no ha'anj a kan nji'ē. ²⁵ Pəi lii njəi, nkwo shwei vāi nkaon ndii maa nkā'o.

²⁶ "Nenne, pugu nchhu ni pəi na, 'Lii njəi, a pō nē mon nkūnu njó!'

* 24:15 24:15 Li'i yei ni mbo pi mon Nda Minnwi.

Ki'i pæi ghæi fo. Ti þugu nchhu ña 'Lii njæi, a pɔ ne hein mon njiɛn nda,' ki'i pæi pin. ²⁷ Nthe ña wu'ɔ nɔ ha'an fiembi ghà nshei llo ñgei sha'a minaon ñgæi nii ñgei nii minaon ne, a ha'an tho nu Muun Nonmishua shi mbo ne. ²⁸ Sheshe li'i ña khu miyaon pɔ ne, pa mishi ña pugu ghà ñkru khu miyaon ne shi ñkiri fo.

Muun Nonmishua shi mbini nu'un ntho

(Maaku 13:24-27; Luka 21:25-28)

²⁹ "Pa ñgæ'i pei shi ña ntɔgo, wu'ɔ chomilaon gho,

minaon shi ñgū njin,
pa'a fhú lo nu'un mfe li'e,

pa finæi gū llo po,
Minnwi chī'i pa nji mon tothi.

³⁰ "Li Muun Nonmishua shi nōon non yi po, nne ñguon pa la'ataon ñkuon shhe shi njūa, njæi Muun Nonmishua a tho nu mon luluon po ni ghrí pugu pa mme ndigha'o. ³¹ Pi shi ntua ntàn ñggi ya ñku'ɔ, a taon ghan ntaon pi pugu kiri pa ñgwa pi ña a chu'ɔ ne mon ñguon mbhi mon khwe ghaa mbhi, llo mon ta'a ñgei po ñgæi mon yichæi.

Ntigi llo ñkuon thi wunu
(Maaku 13:28-31; Luka 21:29-33)

³² "Ye'i ntigi llo ñkuon thi wunu: Nɔ ha'an fhɔ yi nu'un ñjē tua nu ñkuon mbho yi ne, ɔ ji ña ñkwæi mbì para. ³³ Wu'ɔ nenne, ndii ña pæi ñkaa pæi yæi ñguon nnu pei ne, pæi ji ña Muun Nonmishua kwo para ti mbo chonda. ³⁴ Shishini, nshwei væi, mba'a ñgwreionon yei yi'i ñkhu mme ki ñguon nnu pei lo ndɔgo li'i. ³⁵ Po pugu shhe shi ntɔgo gha, ndo mba'a pa chrà pan yi'i ntɔgo gha.

Ndii ña Muun Nonmishua shi ntho ne

(Maaku 13:32-37; Luka 17:26-30,34-36)

³⁶ "Ndo nɔ llé gho pugu pa ndii gho, non lo nji, nji'i nthe pi ghan ntaon Minnwi po, ki ndutho Muun ni non yi. A wu'ɔ nji Tãa tæ'i vi. ³⁷ Nɔ ha'an a ni mbo mon pii ndii Noa ne, a ha'an tho nu Muun Nonmishua shi mbo ne.

³⁸ Nthe ña a ni mbo ndii ña ñkhī shini ndo naa ñku'ɔ mfigi mbhi ne, ñgwa ni nji maon ndo nnu nu, ndan nu ndo mfe ñgwa nda lán, ti ñgæi nchæin ndii ña Noa ni nii mon mme pie ña a pɔ nɔ nda ne. ³⁹ Pugu shini ndo nji ti ñkhī nu'un ñku'ɔ mfigi njigi vugu ñgæi nɔ gho. A ha'an tho nu Muun Nonmishua shi mbo ne.

⁴⁰ "Paa ñgwa shi mbo mon nyien, pi lɔgo ta'a yi, ta'a yi kina. ⁴¹ Paa pingæ

shì ntho ñgu'ò maon, pi lōgò ta'a yi, ta'a yi kina.

⁴² "Nthe yie gho, p̄ai chho ni lina m̄ai, nthe ña p̄ai lo ñji'i ñji llé ye ña Taatho v̄ai tho nu ne.

⁴³ Ndo p̄ai ji yei nnu ña, ñgan̄ nda kan̄ ñji ndii ye ña ñgina tho nu ni tu'u ne, a kan̄ nchho ni lina mi, ndina nu ni nda yi ña ki'i pi p̄ai. ⁴⁴ Nthe yie gho, p̄ai ñkaa p̄ai p̄iri non̄ ȳai, nthe ña Muun̄ Non̄mishua tho nu mon̄ ndii ña mba'a p̄ai yi'i mbi'i ne.

⁴⁵ "A ḡo ki'ε mbo muun̄ f̄a'a ta'anju'ò, mf̄a'o shietho ña masha vi nū'on̄ vi ña a lina nu ni pich̄ai puon̄ f̄a'a mon̄ mbaanda yi, mfe maon̄ ji mon̄ ndii ka'oka'o. ⁴⁶ Mb̄oro shi mbo ni muun̄ f̄a'a ye ña masha vi ȳai vi a f̄a'a nu shi'i ndii ña a tho ne. ⁴⁷ Shishini ñshwei v̄ai, a shi nū'on̄ vi a lina nu ni ñguon̄ maon̄ pi.

⁴⁸ Ndo ti ä mbo muun̄ f̄a'a mbimbhi, kan̄ a shi nchhu ni non̄ yi ña, 'Mba'a masha a yi'a ñkw̄ai,' ⁴⁹ ñjē wie nu pich̄ai puon̄ f̄a'a, ñji maon̄ ndo nnu nu pugu pa mbaa là'o. ⁵⁰ Taatho muun̄ f̄a'a yei shi ñkw̄ai mon̄ llé ye ña muun̄ f̄a'a gho shini ndo mbi'i ne, pugu pa ndii ña a lo ñji'i ñji ne

⁵¹ nchrei vi kaon̄kaon̄, m̄i'anj̄ vi li'i ña pa ñgwa mifi shi ñḡai ne. Nò li'i

gho k̄ai pugu pa kru shua shi mbo f̄o."

25

Lu'ò chr̄a nthe wun̄ puon̄ pinḡe

¹ "Nne Sha'afuon̄ Po shi mbo nò wun̄ puon̄ pinḡe ña pugu lo naa ñji mimb̄ia, ña pugu ni ndōgò pa lan̄ pugu ñḡai li'i para mimb̄ia lán. ² Yi tien̄ ni mbo pa na, yi tien̄ p̄o pa ndina. ³ P̄e ña pugu ni mbo pa na ne ni ñga ndōgò lan̄ yugu pa'a ndo ntuo yich̄ai krashi*, ⁴ ndo p̄e ña pugu ni ndina ne lōgò tu'ò krashi yugu pugu pa lan̄ yugu. ⁵ Nò ha'an̄ mimb̄ia ñgan̄ lán gho ni ntho ñjiyiri ne, lōgò w̄ein̄ vugu pugu llé.

⁶ "Ndo a gha mbo mon̄ ntun̄ mbhi pi pa'ò ñgòu ña, 'Mimb̄ia ñgan̄ lán gho p̄o ñein̄! P̄ai taon̄ ntho mbara vi.'

⁷ "Wun̄ puon̄ pinḡe pigho lollò mb̄iri lan̄ yugu. ⁸ P̄e ña pugu ni mbo pa na ne chhu ni p̄e ña pugu ni mbo pa ndina ne ña, 'P̄ai fe yich̄ai krashi ȳai ni pigi nthe ña lan̄ yigi tho mb̄eph̄e.'

⁹ "Ndo pa pi shietho pigho khw̄e ña, 'Ña minthe pa'a ye ña pigi f̄a'o ne lo ñk̄a'o ni pia ne, p̄ai gh̄ai mon̄ nda tan̄ ñjuon̄ ȳai f̄o.'

* 25:3 25:3 Yeì ni mbo wr̄u olive ña pugu ni nchu'u lan̄ yugu nò gho.

10 “Ndīi ɲa pugu ni ɲgōi li’i yuon ɲɛ, mimbia lán ghɔ thɔ, pɛ tien pinɲɛ ɲa pugu ni mbiri non yugu mbɔ fɔ ɲɛ ghōi pugu pa mimbia ɲgan lán ghɔ li’i ji lán, pi fini nda.

11 A gha ndara pichəi nchũ’o mbini pighɔ thɔ ɲkaa pugu, nchhu nu ɲa, ‘Taathɔ, taathɔ, chu’o nda ni pigi.’

12 “Ndo a khwē ɲa, ‘Shishini nshwei vəi, ndo nji’i nji vəi.’”

13 Jishɔ lūgwi ɲa, “Nthe yie ghɔ, pəi chhɔ ni lina məi, nthe ɲa pəi lɔ nji llé ki ndii.

Lu’o chrà nthe trei puon fà’a

(Luka 19:11-27)

14 “Ndīi ghɔ, Sha’afuon Po shi ma mbɔ pi nɔ ɲon ɲa a tā’a nu ɲgōi kra, nne mēin pa puon fà’a mfe maon pi ni pugu ɲa pugu ti’i nchhɔ ndina nu nɔ ghɔ.

15 A ni mfe tien p̄ien mbin ni ta’a yi. Ta’a p̄ien pɔ fi’i mbin ɲa ɲon mfa’a nɔ paa wun ɲga’ombhi, pi pe vi nɔ ghɔ ɲɛ, ni vichəi, a fɛ paa p̄ien mbin, ni vichəi a fɛ ta’a p̄ien mbin. A ni mfe mbin ni sheshenon vugu nɔ fi’i nji yi ndollo ki’ɛ ɲgōi kra yi.

16 “Chomilaon ghɔ, ye ɲon ɲa a ni ɲkwe tien p̄ien mbin ɲɛ ghōi ni ji mbin mbi’ɛ tan nɔ ghɔ nshei tien p̄ien mbin mbigi.

17 Wu’o nenne, ye ɲon ɲa ji mbin ni mbɔ paa p̄ien

ɲɛ shei paa p̄ien mbin mbigi. 18 Ndo ye ɲon ɲa ji mbin ni mbɔ ta’a p̄ien ɲɛ ghōi ntou tien ndəin mbin taathɔ yi mon ghɔ.

19 “A ni ɲga nda’a nɔ ntaan ndii, taathɔ pa puon fà’a pighɔ pini, pugu pugu p̄i’i ɲkrù yi.

20 Ye ɲon ɲa a ni mfe tien p̄ien mbin ghɔ ɲɛ thɔ ɲjəi taathɔ vi ni tien p̄ien mbin nduon mbigi, nchhu nu ɲa, ‘Taathɔ, ɔ ni mfe tien p̄ien mbin vəi. Njəi, mbini nu’uɲ nshei tien p̄ien mbigi.’

21 “Taathɔ vi chhu ghɔ ɲa, ‘ɔ ya mfa’a, ma muun fà’a shishi’i ndo mbɔ muun fà’a ta’anju’o. ɔ tɔgɔ ndaon ntou ni shigɛi yaon, nshi mfe ntou yi vɛ ɔ lina nɔ ghɔ, thɔ pɔgɔ fā’o pwanju’o ka’a!’

22 “Vɛ ɲkaa yu ɲa pi ni mfe paa p̄ien mbin ghɔ ɲɛ thɔ nchhu ɲa, ‘Taathɔ, ɔ ni mfe paa p̄ien mbin vəi. Mbini nu’uɲ nshei paa p̄ien mbin mbigi.’

23 “Taathɔ yi chhu ghɔ ɲa, ‘ɔ ya mfa’a, ma muun fà’a shishi’i ndo mbɔ muun fà’a ta’anju’o. ɔ tɔgɔ ndaon ntou ni shigɛi yaon, shi mfe ntou yi vɛ ɔ lina nɔ ghɔ, thɔ pɔgɔ fā’o pwanju’o ka’a.’

24 “Ye ɲkaa yu ɲa pi ni mfe ta’a p̄ien mbin ghɔ ɲɛ thɔ nchhu ɲa, ‘Taathɔ, ɲji ghɔ ɲa ɔ ɲon titini, ɲkwoo nu li’i ha’an ɔ shini ndo nji’i mbhi, ɲkiri

nu li'i ha'an o shini ndo
nji'i ma'an kan ta'a mbhe.
²⁵ Nki mfā'o pogo gu ngāi
ndōin mbin yō mon shē.
Njēi, yaon yō pō nei.

²⁶ "Ndo taathō yi khwē
nchhu ghō ḡa, 'Muun
fā'a mbimbhi, muun fā'a
li'eli'ē, o ni nji ḡa ḡga
ḡkwōo li'i ha'an nshini
ndo nji'i mbhi nē, ḡkiri
li'i ha'an nshini ndo
nji'i mā'an mbhe nē.

²⁷ Nennē, o ni mfā'o nō
ni'in nu mbin a mon bēin,
ḡga mbini ḡkwe mbin a
pugu pa thō yi. ²⁸ Nthē
yie ghō, pēi kwe mbin ghō
mbhō yu mfe ni ḡon ḡa a
ni mfā'o wun pīen mbin
nē. ²⁹ Nthē ḡa sheshenon
ḡa a kwo fā'o nē, pi shi
mbigi ntou yi ghō nji ḡa
a shi mfā'o a ya njien ti
ḡga'a, ndo ni ḡon ḡa a lo
nji'i mfā'o nē, nji'i nthē
pi shigēi ye ḡa a pō mbhō
yu nē, pi shi ḡkwe. ³⁰ Pēi
mā'an muun fā'a ghagha
yinē mbhi mon njinjin,
mon li'i ghō, kēi pugu pa
kru shua shi mbō fō.'

Ndugwi shā'a

³¹ "Ndiḡ ḡa Muun
Nōnmishua shi nthō mon
ndigha'o yi, pugu pa
ḡguon pa ghan ntaon
Minnwi pō, kan a shi
nchhō ki'ē ḡkuon faan
ndigha'o yi. ³² ḡguon
pa la'ataon ghao shi ḡkiri
shhi yu, a shēre vugu

pugu taon li'i yi paa,
wu'o nō ha'an ḡkē'i pa
minjiḡ ghā shēre pa minjiḡ
mfu'u shina pa mimbhi
nē. ³³ A shi nū'on pa
minjiḡ ḡgei mbhō yi yi ji,
pa mimbhi pō yugu ḡgei
mbhō ḡkwēi.†

³⁴ "Nnē fūon ghō shi
nchhu ni pē ḡgwa ḡa pugu
pō ḡgei mbhō ji nē ḡa,
'Pēi ḡa mbōrō Tāa a pō
mbin pēi nē thō, pēi shi
nshei Sha'afuon ḡa pi ni
mbiri ni pēi mon njē mbhi
nē. ³⁵ Nthē ḡa njī ni

njiā a, pēi fē maon ji vēi,
njū'o a yaon pēi fē yaon
nnu vēi, ḡki pō ḡgāni, pēi
chu'o chonda vēi. ³⁶ Nki
pō ntii, pēi ḡwē ndhwī
mbin mu, ḡki ḡhīnō nu,
pēi kra a, ḡki pō mon
chōin, pēi thō njēi a.'

³⁷ "Pa ḡgwa ndindi shi
khwē ghō ḡa, 'Taathō, pigi
ni njēi ghō pi yēi ndii nji
yia ghō pigi fē maon ji vē,
ki njū'o yō yaon pigi fē
yaon nnu vē? ³⁸ Ndo pigi
ni njēi ghō pi yēi ndii o pō
ḡgāni pigi chu'o nda yigi
ḡa o nū fō, ki o pō ntii pigi
mā'an ndhwī mbin ghō?
³⁹ Pigi ni njēi ghō pi yēi
ndii o ḡhīnō nu ki mbō
mon chōin pigi thō ḡkra
ghō?'

⁴⁰ "Fūon ghō shi ḡkwe
nchhu ni pugu ḡa,
'Shishini, nshwei vēi, nō
ha'an pēi ni nchwē nne
ni ta'a minkwasha shina

† 25:33 25:33 Pa minjiḡ hein thō nōon pi pa ghan pin mbō pa ḡgwa ndindi, pa mimbhi pō pa ghan ki pin Minnwi.

pa lĩḡ paḡ pei ne, p̄ai ni nchw̄ie pi v̄ai!’

41 “Nne a shi nchhu ni p̄e ḡa pugu p̄o ḡgei mbh̄o yi yi ḡkw̄rei ne ḡa, ‘P̄ai lallo ȳai mu, p̄ai ḡa nch̄oḡ Minnwi p̄o mb̄iḡ p̄ai ne, ḡḡ̄i moḡ m̄oḡoḡ ki ndugwi yi ḡa pi ni mb̄iri ni Devi pugu pa ḡhaḡ ntaoḡ pi ne. 42 Nthe ḡa ḡj̄i ni ḡj̄ia a pa’a p̄ai lo mfe maoḡ j̄i v̄ai, ḡj̄u’o a ni ḡjaoḡ pa’a p̄ai lo mfe yaooḡ v̄ai ḡa ḡnu, 43 ḡki p̄o ḡḡ̄ini pa’a p̄ai lo nchu’o chonda ȳai v̄ai ḡa ḡii f̄o, ḡki p̄o ntii pa’a p̄ai lo mā’an ḡndhw̄i mb̄iḡ mu, ḡḡ̄iḡo ndo mb̄ini mb̄o moḡ ch̄oiḡ pa’a p̄ai lo ḡji’i ḡkra a.’

44 “Pugu ḡkaa pugu shi ḡkhw̄e ḡa, ‘Taath̄o, pigi ni ḡj̄oi ḡho pi ḡḡ̄i k̄ho ḡji yia ḡho, ki ḡj̄u’o yo yaooḡ, ki o p̄o ḡḡ̄ini, ki o p̄o ntii, ki ḡḡ̄iḡo nu ki mb̄o moḡ ch̄oiḡ ki pigi lo ḡḡ̄e ḡho?’

45 “Nne a shi ḡkhw̄e ni pugu ḡa, ‘Shishini, ḡchhu ni p̄ai ḡa no ha’an p̄ai shini ndo nchw̄ie nenne ni miḡkwasha sh̄ina ḡgwa pei ne, p̄ai shini ndo ḡji’i nchw̄ie v̄ai.’

46 “Nne pi shi mfe pei moḡ ḡḡ̄i’i ki mme ndo pa ḡgwa ḡḡ̄iḡi, pi fe vugu moḡ ch̄omb̄hi ki mme.”

Nt̄aḡ no jwi nu Jish̄o
(Maaku 14:1-2; Luka 22:1-2; Jooḡ 11:45-53)

1 Jish̄o ni ḡa m̄i’ey ye’i nu ḡguooḡ pa nnu pei, nchhu ni pa ḡhaḡ younḡiḡ pi ḡa, 2 “P̄ai j̄i ḡa paa ll̄e shi ḡḡ̄a nt̄oḡo, a p̄o j̄i *Lli ḡji’a, ndo pi shi ncha’a Muoḡ ḡoḡmishua mfe ḡa pi kw̄iḡ vi ḡkuooḡ w̄a’a.”

3 Nne pa thishi ḡhaḡ fe’ḡḡ̄ieḡ pugu pa thishi pa ḡgwa Juu paooḡ ntu’o Kaifa, mb̄o *taath̄o pa thishi ḡhaḡ fe’ḡḡ̄ieḡ, 4 nt̄aḡ no w̄eiḡ nu Jish̄o ḡjiḡḡ̄iḡ ki ḡgwa lo ḡji ndo ḡj̄wi vi. 5 Ndo pugu ni nchhu nu ḡa, “Ki’i a p̄o pi ḡḡ̄i j̄i Lli ḡji’a, kieḡ nne kaḡ ḡgwa shi nsha miḡhei.”

Pi yu’o laminda mb̄iḡ
Jish̄o la’ataoḡ Betani

(Maaku 14:3-9; Jooḡ 12:1-8)

6 Jish̄o ni ḡa mb̄o Betani ḡda Shemu mb̄o ḡḡ̄aḡ ḡḡ̄iḡombaluḡ, 7 no ha’an Jish̄o ni ḡji maooḡ ḡkuooḡ taprei f̄o ne, miḡḡwe ch̄ai th̄o ḡj̄oi vi ni yich̄ai nch̄iḡ ḡa pi chw̄ie ni ḡḡ̄u’o, laminda tin̄inchuoḡ linaooḡ moḡ ḡho, a sh̄a’o th̄o Jish̄o no p̄oḡo nu vi no ḡho.

8 Ndo pa ḡhaḡ younḡiḡ pi ni mb̄iḡi túa ḡḡ̄i ḡa pugu ni ḡj̄oi nnu yei ne, nne nchhu ḡa, “Lá’o yei phe p̄o pi ḡa? 9 Nthe ḡa a ka ni mfe pi fini laminda yei ni ḡkieḡ ntou mb̄iḡ ḡḡ̄e pa ḡhaḡ pou no ḡho.”

10 Ndo Jish̄o j̄i nnu ḡa pugu chhu nu ne, nne, nchhu

ni pugu ɲa, **“Pɛi ghana minɲwɛ vi nɛ ɲa? A chwɛ pi nnu shi’i vɛi.** ¹¹ Nthɛ ɲa pɛi ghà ɲgu’o mfā’o pa ghan pou ɲguon ndii, ndo mba’a pɛi yi’i mfā’o a ɲguon ndii. ¹² A shā’o laminda yei mbiɲ mu nɔ piri nu non a nɔ twei nu. ¹³ Shishini, nchhu ni pɛi ɲa sheshe li’i ɲa pi shi nchii ɲkɛni pwa pisha’akho yei mon ɲguon mbhi nɛ, nnu ɲa minɲwɛ vɛi chwɛ nɛ, pi shi nchhu nɔ kwiɲ nu vi.”

Judashi piɲ nɔ fini nu Jisho (Maaku 14:10-11; Luka 22:3-6)

¹⁴ Ta’a ɲon shina paanchro pa ghan younjin Jisho mbo Judashi Ishikario ghɛi njɛi pa thishi ghan fe’ingien, ¹⁵ nchhu ni pugu ɲa, “Pɛi shi mfe pi kho vɛi nɔ ha’an mi mfini vi ni pɛi?” Nne pugu pe vi ni trei wun ndigi mbiɲ.* ¹⁶ Llo ndii gho ɲgɛi nu shhi a ta’a shina nɔ fini nu vi.

Jisho ji Ji Lli Nji’a pugu pa ghan younjin pi

(Maaku 14:12-21; Luka 22:7-13,21-23; Jour 13:21-30)

¹⁷ A ni mbo fion llɛ ji Ji Brei Ki Ku’o, pa ghan younjin Jisho tho njɛi vi, nchhu nu gho ɲa, “O ta’a nu ɲa pigi piri maon ji Lli Nji’a vɛ pi hiɲ?”

¹⁸ A chhu ni pugu ɲa, **“Pɛi nii mon la’a, nchhu ni ɲon chɛi ɲa pɛi shi njɛi vi nɛ**

ɲa, ‘Masha chhu ɲa ndii a kwo para, nshi nji Lli Nji’a nda gho pigi pa ghan younjin paɲ.” ¹⁹ Pa ghan younjin pi chwɛ wu’o nɔ ha’an Jisho ni nchhu ni pugu nɛ, mbiri maon ji Lli Nji’a gho.

²⁰ A ni ɲa mbo ni fanaon, a chocho yei taprei ntho nji maon pugu pa paanchro gho. ²¹ Nɔ ha’an pugu ni nji nu nɛ, Jisho chhu ɲa, **“Shishini, nshwei vɛi, ta’a ɲon shina pɛi shi mfini a.”**

²² Nnu gho wini vugu ɲkien ntou yi, pugu jɛ nchhu nu gho pa ta’a yi ta’a yi ɲa, “Taatho, ɲa a lo mbo mmu?”

²³ A khwɛ ɲa, **“Non ɲa mbho yigi yu shi mbɔon mon peiɲ nɛ, a ju ɲa a shi mfini a nɛ.** ²⁴ **Muon Nonmishua shi ɲgu’o ɲgɛi pi nɔ ha’an pi nā’an nthɛ vi nɛ, ndo ɲgɛ’i shi ɲgwɛiɲ ɲon vɛ ɲa a fini vi nɛ. A ni mbwa gho ɲa ki’i pi phi vi.”**

²⁵ Judashi, ɲa a ni mfini vi nɛ, chhu ɲa, “Masha, ɲa a lo mbo mmu?”

Jisho chhu ɲa, **“A chhu gò ni non yɔ.”**

Ndugwi maon ji Jisho pugu pa ghan younjin pi

(Maaku 14:22-26; Luka 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²⁶ Nɔ ha’an pugu ni nchho nji nu nɛ, Jisho lɔgo brei, ɲa ɲkwo tɔo Minnwi, mbɛ’i mfe ni pa ghan younjin pi, nchhu

* 26:15 26:15 Shakaria 11:12.

ηα, **“Pəi kwe ηkru, yei frəinoη a.”**

²⁷ A lōgɔ ndua, ηga ηkwo tōo Minnwi mfe ni pugu, nchhu nu ηa, **“Nguoη yəi ghao nnu. ²⁸ Nthe ηa là'o yei chhī a ηa a krao *kìna ye ηa Minnwi wrā pugu pɔ ηgwa pi nε, ηa a ni ηkwī nthe ntou ηgwa nɔ lī'ε nu pa phi. ²⁹ Ndo nshwei vəi ηa mba'a nu'uy nnu là'o yei pia, ti ηgəi nchəiη ndii ηa nshi mbini nnu pia ka'a fifhi moη Sha'afuoη Tāa a nε.”**

³⁰ Pugu gha njrāo ta'a ηkhī ntaoη kə'i ghɔ ηku'ɔ ηkuoη Mbra pa Thi Olive.

Jishɔ chhu ηa Pita shi ndāa vi

(Maaku 14:27-31; Luka 22:31-34; Jouη 13:36-38)

³¹ Nne Jishɔ chhu ni pugu ηa, **“Ni tu'u yei, pəi shi ntei mienη a nthe ηa pi nā'an ηa,**

‘Nshi njwi ηkē'i minjii, pa minjii sha.’

³² Ndo pi shi ηga ηkwo ku'ɔ ni mmu moη gu, ηgəi shhi pəi Galili.”

³³ Ndo Pita chhu ηa, “Nji'i nthe pi nɔ ha'an pi shi ntei njij yɔ ghao nε, mba'a nji'i ntei.”

³⁴ Jishɔ chhu ghɔ ηa, **“Shishini nshwei ghɔ ηa ni tu'u yei ηkaoη minkə'i maa ηkhwe, ɔ shi ηkwo lāa a ni trei ηge.”**

³⁵ Pita chhu ghɔ ηa, “A nji'i mbɔ pi ηa pɔgɔ khu ka'a, pa'a ndɔ ndāa ghɔ.”

Nguoη pichəi pa ghan younjin pi wu'ɔ nchhu pi nne.

Jishɔ luoη Minnwi Geshemani

(Maaku 14:32-42; Luka 22:39-46)

³⁶ Jishɔ lollo ηgəi pugu pugu li'i chəi ηa pi mēiη ni Geshemani, nchhu ni ghan younjin pi ηa, **“Pəi chɔchɔ heiη ηgəi hiη nduoη Minnwi.” ³⁷ A lōgɔ Pita pugu pa paa puoη Shebedi, nje nthɔ mfā'o yu'ɔ njù'ɔ. ³⁸ Nne, a chhu ni pugu ηa, “Njù'ɔ a ya mbə'i ti minthe ηka kukhu, pəi kina heiη pia yra nu ka'a.”**

³⁹ A chəne ηgəi shigei yi shhi, mfūη thɔ yi shhe nduoη Minnwi, nchhu nu ηa, **“Tāa a, ä nji'ε, ɔ pəi ndua ηgə'i yei vəi, ndɔ ki'i a pɔ pi nɔ ha'an n̄tā'a nu nε, a pɔ pi nɔ ha'an ɔ tā'a nu nε.”**

⁴⁰ A gha nthɔ, njəi pa ghan younjin pi pugu thɔ ndelle. A chhu ni Pita ηa, **“Nne minthe pa'a pəi lɔ nchɔ tothi pia ka'a nɔ ta'a awa?**

⁴¹ **Pəi chɔ tothi nduoη Minnwi nne ηa ki'i pəi gū moη mōoη nu. Jijwe yəi khwā nu, ndɔ frəinoη yəi pou ghri.”**

⁴² Nɔ mbra ηge, a pini ηgəi nduoη Minnwi, nchhu nu ηa, **“Tāa a, ä mbɔ ηa minthe pa'a ndua ηgə'i yei lɔ togɔ ki ndɔ nji'i nnu, a pɔ nε nɔ ha'an ɔ tā'a nu nε.” ⁴³ Jishɔ pini ηkamuw'oη njəi vugu pugu lle nu, nthe ηa lōgɔ ni ndinaoη ligi pugu.**

44 A pini nu'uj mien vugu ngēi nduon Minnwi, a pō trēi nge, ngu'ō nchhu pi ta'a nnu ghō na a ni nkwo fūon nchhu nē. 45 Nne a thō njēi pa ghan younjij pi nchhu ni pugu na, "**Pēi wu'ō nchhō ndhe nu mferē non yēi?†Njēi, ndii kā'ō nē, pi fini Muuj Nōnmishua nē ni pa ghan phi.** 46 **Pēi lōllo pia ghēi. Pēi lii njēi, non na a fini a nē pō neij!**"

*Pi fini Jishō pi wēij vi
(Maaku 14:43-50; Luka
22:47-53; Joun 18:3-12)*

47 Jishō ni nga ngu'ō nchrā nu, Judashi, mbo ta'a non shina paanchrō ghan younjij pi chēij pugu pa ntou yū ngwa, pugu tuo pa kafa pugu pa wrēi, llo mbhō pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichēi pa thishi pa ngwa mon la'a. 48 Non na a ni mfini vi nē ni nkwo fe li ni pugu, nchhu nu na, "Non na nshi mban vi nē, ju, pēi wēij vi." 49 Judashi ku'ō nthō mbara Jishō nchhu ghō na, "Nchrā vē, ma Masha," mban vi nō chrā nu ghō.

50 Jishō chhu ghō na, "**Taannu a, chwē yaon na o ni nthō nō chwē nu nē.**"

Nne ngwa pighō thō ngwēij Jishō nshūu vi ngēi nō. 51 Nga njēi nu nē, yichēi ta'a non na pugu pa Jishō ni mbo nu nē shua kafa nkē'i muuj fā'a taathō pa thishi

ghan fe'ingien nō ghō nja'a tēnē yi.

52 Jishō chhu ghō na, "**Pini ni'ij kafa yō li'i na o fu'u nē. Ghan wie nkro ndō njwi ngwa ni kafa ghā ngu'ō nkhu ntogo pi nkuon kafa.** 53 **Ki o pi'i na minthe pa'a ndō njūa ni Tāa a na a ghēre a, a wu'ō ntaon pa ghan ntaon po na pugu ghā mā'an nchhō nē pugu tōgo khwachēi wun nkan yugu ni nkan yi paa wu'ō chomilaon ghō?**

54 **Ndō ä mbo nenne ki'ē, nnu na Nwa'anli Minnwi chhu nē shi nkie pi neij ndōgo li'i, na a yi'i na a wu'ō mbo pi nenne nē?"**

55 Mon ndii ghō Jishō chhu ni yū ngwa pighō na, "**Mbo pi ngina minwi na pēi thō nu ngwēij a ni pa kafa pugu pa wrēi? Pa lēlle nga nchhō Nda Minnwi njē'i nu pa'a pēi lo ngwēij a.** 56 **Ndō nguon pa nnu pei lōgo li'i nne nō chwē nu nnu na pa njēli'i Minnwi ni nā'an nē lōgo li'i.**" Nne nguon pa ghan younjij pi mien vi ntei ni vugu.

Jishō shhi Kaifa pugu pa thishi

*(Maaku 14:53-65; Luka
22:54-55,63-71; Joun 18:13-
14,19-24)*

57 Ngwa pē na pugu ni ngwēij Jishō nē lōgo vi ngēi nō shhi Kaifa, mbo taathō pa thishi ghan fe'ingien, mbo li'i na pa ghan ye'i ngwa ni

† 26:45 26:45 Pichēi chhu na Pēi lē ndō mferē non yēi ngē nduon.

gí Mushi pugu pa pichəi pa thishi ni ŋkiri nɛ. ⁵⁸ Pita ni tho nu njiŋ pugu ndo mbo pi fie hiŋ, mbo no ha'an yina taatho pa thishi ghan fe'ingien ni mbo nɛ nii nchochho pugu pa ghan kē'i li'i no yəi nu nnu ŋa a shi ndōgo li'i nɛ.

⁵⁹ Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ŋguon pa kún ghao ni ntho ntā'a le'ingien ŋa minthe pugu shwi'i tho Jisho nne ŋa pugu jwi vi nɛ. ⁶⁰ Ndo pugu shini ndo fā'o sheshe yi, nji'i nthe pi no ha'an ntou pa ghan piŋ nnu mbe ni ntaon ntho nɛ. Ndugwi yi, yi paa taon ntho shhi ⁶¹ nchhu ŋa, "Ŋon vei ni nchhu ŋa, 'Mfā'o ghrí no sha'a nu Nda Minnwi mfe shhe mbini ŋkrao mon trei llé.'"

⁶² Ndo taatho pa thishi ghan fe'ingien lollo ntithi tothi nchhu ŋa, "O lo mfā'o khwè no fe nu? Nnu ŋa ŋgwa pei wēiŋ gho ŋa o chwīe nɛ po pi kho?" ⁶³ Ndo pa'a Jisho lo nchrā. Taatho pa thishi ghan fe'ingien chhu gho ŋa, "Mfe gí ve no ligi Minnwi maon ŋa o shwei vigi ŋa o Ju ŋa Minnwi Chu'o Ntaon no Ŋkwe mbo Muon Minnwi nɛ?"

⁶⁴ Jisho chhu gho ŋa, "**O chhu nenne. Ndo nshwei gho, llo ndwe ŋgəi nu shhi, pəi shi njəi Muon Ŋonmishua a chho ŋgei mbho ji ju ŋa a fā'o ghrí no chwīe nu sheshe nnu nɛ, ndo nshwi'i nu mon luluŋ llo po.**"

⁶⁵ Taatho pa thishi ghan fe'ingien ni ŋga nja'o yei, nshāa ndhwí yi nchhu ŋa, "A chī'ə ligi Minnwi. Pia nu'un ntā'a pa minkwentie mbigi nchwīe kho no ndwe? Lii njəi, pəi ya'o chrà nchi'əshə yei ni non yəi. ⁶⁶ Pəi pī'i yəi ŋa?"

Pugu khwē ŋa, "A pie ŋa a khu."

⁶⁷ Nne pugu thu thwe no ligi yi ndo ŋgwie vi, pichəi chrəi vi ni lrī ⁶⁸ nchhu ŋa, "Gò ŋa pi Chu'o gho Ntaon no Ŋkwe nɛ, yəi nɛ li'i nshwei vigi, ŋon ŋa a chwi gho nɛ gō?"

Pita lāa Jisho

(Maaku 14:66-72; Luka 22:56-62; Jouŋ 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pita ni nchho mbhi mon yina, muon fā'a chəi, mbo mingwe, tho njəi vi nchhu gho ŋa, "Gogo ŋkaa gho ni mbo pəi Jisho ŋon Galili."

⁷⁰ Ndo Pita lāa shhi pugu ghao, nchhu nu ŋa, "Ndo nji'i nji njin nnu ŋa o chhu nu nɛ."

⁷¹ A gha nchəiŋ cho yina, yichəi muon fā'a mbo mingwe yəi vi nchhu ni ŋgwa pɛ ŋa pugu ni nthi fo nɛ ŋa, "Ŋon vei ni mbo pugu Jisho llo Nashare."

⁷² A pini nu'un ndāa ti nshwrēi ŋa, "Ndo nji ŋon gho."

⁷³ A gha ndara shigəi, ŋgwa ha'an pugu ni nthi fo nɛ ku'o mbara Pita nchhu gho ŋa, "Shishini, o ta'a

pakwo pugu, nthe ɲa ɲkwan ha'aɲ ɔ chrā nu ne fini ghɔ." 74 Nne a jē chōnɔ nu non yi nshwrēi nu ɲa, "Ndo nji'i nji non ghɔ." Ndo chomilaon ghɔ minkə'i khwε.

75 Nne Pita kwɪn nnu ɲa Jishɔ ni nchhu ne ɲa, "**ɲkaon minkə'i ma ɲkhwε, ɔ shi ndāa a ni trei ɲgε.**" Ntaon mbhi ɲkəi a gha'a.

27

Pi cha'a Jishɔ mfe ni Paile (Maaku 15:1; Luka 23:1-2; Jouɲ 18:28-32)

1 A ni ɲga mbo ni muun tutu'u, ɲguon pa thishi ghan fe'ingien pugu pa thishi pa ɲgwa Juu nyian ɲkwan ha'aɲ pugu shi njwi Jishɔ ne. 2 Pugu krao vi, ɲgəi ni ju ncha'a mfe ni Paile, mbo ɲgan sha'a ɲgwa.

Judashi krəi non yi (Fə'a 1:18-19)

3 Nne ndii ɲa Judashi, ɲa a ni mfini Jishɔ ne, ni ɲəi ɲa pi fe njɔ gu ni Jishɔ ne, a kwri njù'ɔ yi mbini ndu'u trei wun ndigi mbin pighɔ ni pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichəi thishi, 4 nchhu nu ɲa, "Nchwie phi nɔ fini nu non ɲa mbhɔ yi yi wo ne pi jwi vi."

Ndo pugu chhu ɲa, "Yine pɔ pi kɔ ni pigi? Yine yəi pi gè!"

5 Judashi mā'aɲ mbin ghɔ mon Nda Minnwi ndollo ɲgəi ɲkrəi non yi.

6 Ndo pa thishi ghan fe'ingien lōgɔ mbin ghɔ nchhu ɲa, "Gí lo nji'i mbin ɲa pia ni'ɲ mon li'i nū'ɔn mbin Nda Minnwi nthe ɲa a pɔ pi mbin chhi." 7 Nne pugu pini, njuon li'i shhe ɲa pi mēin ni shhe ɲgan puon pa kɲ, ndōgɔ nɔ li'i twei pa ghini. 8 Nthe yie ghɔ, pi mēin shhe ghɔ ni Shhe Chhi ti nchəin thɔ pa shi'a. 9 Nne nnu ɲa njəli'i Minnwi mbo Jerimaya ni nchhu ne lōgɔ li'i ɲa,

"Ndo pugu lōgɔ trei wun ndigi mbin ghɔ, mbo fi'i nchuon thɔ ju ye ɲa pichəi pa ɲgwa Ishrae ni nū'ɔn nɔ pe nu nɔ thɔ yi ne,

10 Mfe mbin ghɔ nɔ yuon nu li'i shhe ye ɲa pi ni mēin ni shhe ɲgan puon yaon, nɔ ha'aɲ Taathɔ ni nōon vəi ne."

Jishɔ shhi Paile (Maaku 15:2-5; Luka 23:3-5; Jouɲ 18:33-38)

11 Jishɔ thi shhi ɲgan sha'a ɲgwa, ɲgan sha'a ɲgwa ghɔ pie vi ɲa, "**ɔ Fùon pa Juu?**"

Jishɔ chhu ɲa, "**A ha'aɲ ɔ chhu ne.**"

12 Ndo pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichəi pa thishi ni ɲga nchhu pa nnu thɔ yu, pa'a a lo nji'i ɲkhwε. 13 Nne Paile chhu ghɔ ki'ε ɲa, "ɔ lo nja'o fi'i pa nnu ɲa pugu chhu nu thɔ ghɔ ne?"

14 Ndo pa'a a lo nji'i ɲkhwε sheshe nnu ghɔ ki ta'a ndigi

nnu ña pi chhu tho yu ñe, nne ti ñgan sha'a ñgwa gho ghrāo ñkieñ ntou yi.

Pi fe ñjó gu ni Jisho

(Maaku 15:6-15; Luka 23:13-25; Joun 18:39-19:16)

15 A ghà mbo nù'oj ñgan sha'a ñgwa mon sheshe ndii Ji Lli Nji'a no chu'ó nu sheshe ñgan chéin ña ñgwa chhu ña a chu'ó ñe. 16 A ni ñga mbo ndii gho, pugu fá'ó yichéi wuwuru ñgan nchəin ña pi ya ñji vi, ligi yi pō Baraba. 17 Nne pugu gha ñkiri, Pailé chhu ni pugu ña, "Pəi tā'a nu ña ñchu'ó pi gǒ mfe ni pəi, Baraba ki Jisho ña pi mēin vi ña Ju ña Minnwi Chu'ó Ntaon no Ñkwe ñe?" 18 Nthe ña a ni ñji ña a ni nchwīe nnu kighi'ə pugu wēin vi ncha'a mfe gho.

19 No pigi nu, a ni ñga mbo no ha'an ju Pailé ni nchəchho ñkuon faan yi nchho sha'a nu ñe, ñgwe vi taon ñkəni gho ña, "Ki'i nchwīe nnu mbin ñon ndindi yine, nthe ña ñkwo yəi ñgə'i shi'a ntou yi mon ñjəin nthe vi."

20 Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichəi pa thishi kwo ni'in pun yú ñgwa pigho fə ñe ña pugu pie pi ña pi fe Baraba ni pugu ñjwi Jisho. 21 Ñgan sha'a ñgwa gho pini mbie vugu ñkamu'oj ña, "Pəi tā'a nu ña ñchu'ó yəi ñon shina paa ñgwa pei mfe ni pəi?"

Pugu ña, "Baraba!"

22 Pailé pie ni pugu ña, "Ti mi shi nchwīe pi ñein ni Jisho ña pi mēin vi ni Ju ña Minnwi Chu'ó Ntaon no Ñkwe ñe."

Ñguon yugu chhu ña, "Pi kwīn vi ñkuon wá'a!"

23 A chhu ña, "Nthe kho? Nnu piphi ña a chwīe ñe kho?"

Ndo pugu pini mba'ó ñgòu mbigi ñgəi shhi ña, "Pi kwīn vi ñkuon wá'a!"

24 Pailé ni ñga ñjəi ña ghère lo mbo no ghəi nu shhi ndou nu, ndo ñjəi ña minthe ñgwa pigho sha mighei ñe, a kwe ñkhi nshigao mbho mi no gho shhi yú ñgwa pigho, nchhu nu ña, "Mbho ma yi wo no chhi ñon vei, yei pō pi fà'a yəi."

25 Ñguon ñgwa pigho khwē ña, "Chhi yi shi mbo tho pigi pugu pa tho puon pigi!"

26 Nne, a chu'ó Baraba mfe ni pugu, ñga ñkwo wie Jisho, ncha'a vi mfe ña pi kwīn vi ñkuon wá'a.

27 Nne pa ghan mā'an nchhə ñgan sha'a ñgwa gho lōgo Jisho ñgəi ni ju mon ntu'ó, ñkiri kwie ntigao ñkii pa shooge yəi yu. 28 Pugu shrāo ndhwí yi mā'an piri pipie mbin yu. 29 Pugu ni ñga ñkra ñkie michwe'ichwe'i, ñgwe tho yu, ni'in mbie pa fūon ñgei mbho yi yi ji, ñkwi kwere yugu shhi yu mā'an vi ni kwəin, nchhu nu ña, "Chrā ñji yə, ma fūon pa ñgwa Juu!" 30 Pugu thu

thwe mbij yu, nkwe mbie gho ndo ngwie vi no tho yi. ³¹ Pugu ni nga nkwo mā'an vi ni kwèin, nshrāo piri pipie gho mbij yu mā'an ji ndhwí mbij yu, ndōgo vi ngōi no li'i kwīn vi nkuoŋ wá'a.

Pi kwīn Jisho nkuoŋ wá'a
(Maaku 15:21-32; Luka 23:26-43; Jouŋ 19:17-27)

³² No ha'an pugu ni ntaon nu mbhi ne, njai non chai llo Shirin, ligi yi po Shemu, pugu ni vi na a tien wá'a Jisho. ³³ Pugu ni nga nchəin li'i chai na pi mēin ni Gogota, njin yi po na Li'i Kwéi Tho. ³⁴ Pugu fe la'o gho na pi nyāan ni yaon lwilwi na a nnu, ndo a gha njwe'i, pa'a ndo nnu.

³⁵ Pugu ni nga nkwo kwīn vi nkuoŋ wá'a, mā'an pe'i no ghrā nu ndhwí yi shina pugu. ³⁶ Nne pugu chocho shhe nchho nkē'i vi fo. ³⁷ Pugu nā'an yaon na pi ni ngwēin vi no gho ne nkuoŋ wá'a tho yu na, "Yei Jisho, mbo Fūon pa Ngwa Juu." ³⁸ Pi ni nkwiŋ vugu pa paa ngina minwi ka'a, ta'a yi ngei mbho ji, ta'a yi ngei mbho nkwe'i.

³⁹ Ngwa pe na pugu ni ntogo nu fo ne ni ntho ngwe'i vi, nchi'i tho yugu, ⁴⁰ nchhu nu na, "Gò na o kan ni ntho o shā'a Nda Minnwi mbini nkrao mon trei llé ne, kwe ne non yo pia! A mbo na o Muuŋ Minnwi, o shwi'i ne nkuoŋ wá'a yine pia."

⁴¹ Wu'o nenne, pa thishi ghan fe'ingien, pugu pa ghan ye'i ngwa ni gí Mushi pugu pa pichai thishi mā'an vi ni kwèin nkaa pugu, nchhu nu na, ⁴² "A ni nkwe ngwa ndo minthe pa'a a lo nkwe non yi. A po pi Fūon pa ngwa Ishrae, a shwi'i ne nkuoŋ wá'a ndwe pigi pin vi. ⁴³ A ni nji'ə non yi pi mbij Minnwi, Minnwi kwe ne vi ndwe no ha'an ä nkhwā vi, ntho na a ni nchhu na, 'Mbo pi Muuŋ Minnwi.'" ⁴⁴ Pa ngina minwi na pi ni nkwiŋ vugu pugu ne ni mā'an vi ni kwèin wu'o nenne nkaa pugu.

Gu Jisho
(Maaku 15:33-41; Luka 23:44-49; Jouŋ 19:28-30)

⁴⁵ A ni nga mbo mon ntun minaon, njinjijin gū mon nguoŋ la'a ghao ti ngōi nchəin mon trei minaon ni naonchi. ⁴⁶ A gha mbo mon trei minaon gho, Jisho kai na, "**Eli, Eli, lema shabatani?**" njin yi po na, "**Minnwi a, Minnwi a, o mi'an a na?**"

⁴⁷ Pichai ngwa na pugu ni nthi fo ne gha nja'o, nchhu na, "Non vei tho mēin pi Elaija." ⁴⁸ Wu'o ndii gho, yichai ta'a non vugu kē'i ntei tei ngōi ndōgo kusha ni'in la'o chəchigəi fo nchwe'i tho muuŋ thi mfe gho na a nnu. ⁴⁹ Ndo pichai ngwa na pugu ni nthi fo ne chhu na, "Mien vi pia yai na Elaija shi ntho nkwe vi."

⁵⁰ Ndo Jisho pini nkēi nkien ni nji, jijwe yi taonj. ⁵¹ Nga njəi nu nε, ndhwí kǐ'í lí'í ɲa a ni mbo monj Nda Minnwi shāa ntaonj yi paa llo tho gho nshwi'í mfe là'o gho, shhe chī'í, pa ɲgù'ó shina. ⁵² Pa fúnj monj ɲgù'ó chu'ó ɲkaa pugu, ntou khu ɲgwa Minnwi pi taonjtaonj ɲa pugu ni ɲkwo khu nε ku'ó monj gu, ⁵³ ntaonj monj fúnj monj ɲgù'ó, Jisho ni ɲga ɲku'ó monj gu, pugu pugu ghēi monj mme la'ataonj taonjtaonj nōonj nonj yugu ni ntou ɲgwa.

⁵⁴ Ndiɪ ɲa nthishi pa ta'a ɲkii shooge, pugu pa ɲgwa ɲa pugu pugu ni mbo nchho ɲkē'í Jisho ni njəi shhe nchi'í pugu pa nnu ɲa a lōgo lí'í nε, pogo gu wēinj vugu, pugu chhu ɲa, "Shishini, ɲonj vei ni mbo Muunj Minnwi."

⁵⁵ Ntou pa piɲge ni mbo fo ɲkaa pugu nthi fie hini nchho mbe'í nu. Yei ni mbo piɲge pε ɲa pugu ni njou njinj Jisho llo Galili nchho ɲgēre vi nε. ⁵⁶ Shina pugu ni mbo Meri Madalinj, ni Meri mūunj Jeinj ni Joshe, ni mūunj puonj Shebedi.

Pi twei Jisho

(*Maaku 15:42-47; Luka 23:50-56; Jouj 19:38-42*)

⁵⁷ A ni ɲga mbo ni fanaonj, ɲganj fà'o chəi llo Arimatia, ligi yi pō Joshe, ɲa juju ɲkaa yu ni mbo ɲganj younjinj Jisho nε tho. ⁵⁸ A ni ɲgēi mbara Paile mbie vi ɲa a fe khu Jisho gho. Nne Paile fe gí ɲa pi fe gho. ⁵⁹ Joshe lōgo khu Jisho ndinj

monj mbho ndhwí fhu, mbo yi fhi, ⁶⁰ ni'inj vi monj ji fúnj ɲa a ni ɲgu'ó ɲka fi'ifi'í monj ɲgù'ó, ɲkēnə ɲkienj mme ɲgù'ó nchri chofunj gho nō, ɲgēi ni vhi. ⁶¹ Meri Madalinj pugu yichəi ta'a Meri ni mbo fo nchəchho njina chofunj monj ɲgù'ó gho.

Ghanj kē'í fúnj

⁶² Mbhi ni ɲga ndanj, llé piri nonj kwo togo pa thishi ghanj fe'ingienj pugu pa ɲgwa Farashi kiri shhi Paile, ⁶³ nchhu ɲa, "Masha, pigi kwinj ɲa ɲganj mifiɪ yine ni ɲga ɲgu'ó mbo yi maonj, nchhu ɲa, 'Trei llé shi ɲga ntogo, mbini ɲku'ó.' ⁶⁴ Nthe yie gho, mfe gí pi tho ɲkē'í chofunj ti trei llé nu'unj ntogo kanj pa ghanj younjinj pi shi ntho njoo khu yi ɲgēi nō gho nchhu ni pa ɲgwa ɲa, 'A ku'ó monj gu.' Ndugwi njinj fiɪ nu yei wūru nchaa fūonj yi."

⁶⁵ Paile chhu ni pugu ɲa, "Pəi lōgo pa shooge kē'í lí'í ɲgēi nchwīe pugu ya ndina ni fúnj gho nō ha'anj pəi tā'a nu nε." ⁶⁶ Nne pugu fiɪ chofunj gho nō ha'anj mba'a ɲonj niɪ fo ntogo pi ɲkuonj lēi nu pugu pa mienj nu ghanj kē'í lí'í fo.

28

Jisho pini nu'unj ɲku'ó
(*Maaku 16:1-10; Luka 24:1-12; Jouj 20:1-10*)

¹ Llé ji pa Juu ni ɲga ntogo, mbhi jē lanj nu, mbo fūonj llembhi monj shwi'í tanj gho,

mbɔ Shonde, Meri Madalin pugu yichəi ta'a Meri gho ghəi li'i yəi fún.

² Nga njəi nu, shhe chī'i ηkieη yie gho nthē ηa ngaη ntaoη Taatho ni nshwi'i llo po ηkənə ηgu'ɔ chofuη mbini nɔ njiη nchɔchho ηkuoη gho. ³ Mini mi ni nshei nɔ fiembi, ndhwí yi fugu nɔ wěi. ⁴ Pa ghaη kē'i li'i pɔgɔ vi ηgrū ti noη yugu khu.

⁵ Ndo ngaη ntaoη gho chhu ni pinɔe pigho ηa, "Ki'i pəi fā'o pɔgɔ gu, nji ηa pəi tho ntā'a pi Jisho ηa pi ni ηkwīη vi ηkuoη wá'a nē. ⁶ A lo nji'i mbɔ hein, nthē ηa a kwo ku'ɔ moη gu nɔ ha'an a ni nchhu nē, pəi tho njəi li'i ηa pi ni ntwei vi nē. ⁷ Nnē, pəi yi'a ηgəighəi nchhu ni ghaη younjin pi ηa a kwo ku'ɔ moη gu, ndo pəi lii njəi, a ghəi nu nē shhi pəi moη Galili, ndo pəi shi njəi vi fɔ! Pəi kwīη nnu ηa nshwei vəi nɔ gho nē."

⁸ Nnē pugu lollo chofuη ni tei moη pɔgɔ gu pugu pa mme pwanju'ɔ, ntei ηgəi li'i shwei pa ghaη younjin pi nɔ gho. ⁹ Ndo nga njəi nu nē, Jisho paoη pugu pugu nchhu ηa, "**Nchrá ni pəi!**" Ndo pugu tho ηgwēin kwò yi nga'o vi. ¹⁰ Nnē Jisho chhu ni pugu ηa, "**Ki'i pəi fā'o pɔgɔ gu, pəi ghəi nchhu ni pa liη paη ηa pugu ghəi Galili kaη pugu shi njəi a fɔ.**"

Nkìni pa ghaη kē'i fún

¹¹ Nɔ ha'an pinɔe pigho ni ηgəi nu nē, nga njəi nu, pichəi pa ghaη kē'i fún gho tho moη la'a mfi'i nguoη pa nnu ηa a ni ndɔgɔ li'i nē ni pa thishi ghaη fe'ingieη. ¹² Pa thishi ghaη fe'ingieη pigho kiri pugu pa pichəi pa thishi, mbini ntaoη mfe ntou mbiη ni pa shooge pigho, ¹³ nchhu ηa, "Pəi fā'o nɔ chhu nu pi ηa, 'Pa ghaη younjin pi tho ni tu'u njoo vi ηgəi nɔ gho ndii ηa pigi ni ndhe nu nē.' ¹⁴ Ndo ti yēi nchəin tənə ngaη sha'a ηgwa, pigi ji ηkwaη nɔ ha'an pigi shi ηkara vi nne ηa ki'i pəi fā'o ηgə'i." ¹⁵ Pugu kwe mbiη gho nchwie nɔ ha'an pi ni nchhu ni pugu nē. Chrà yei nyieη wu'ɔ nne shina pa Juu ti ntho nchəin tho pa shi'a.

Ndugwi njiη gí ηa Jisho fe ni ghaη younjin pi nē
(Maaku 16:14-18; Luka 24:36-49; Jour 20:19-23; Fà'a 1:6-8)

¹⁶ Ta'anchro ghaη younjin pi pigho ghəi Galili ηkuoη mbra nɔ ha'an Jisho ni nshwei vugu nē. ¹⁷ Pugu ni nga njəi vi, nga'o vi ndo pichəi fā'o khutho.

¹⁸ Jisho tho nchhu ni pugu ηa, "**Pi kwo fe ηguoη ghri po pugu pa ηkuoη shhe vəi.**" ¹⁹ Nthē yie gho, **pəi ghəi nchwie ηgwa pugu po pa ghaη younjin paη moη nguoη pa la'ataoη ghao nchho ηkwe vugu ni ηkhī moη ligi Tāa ni Muuη ni Jijwe Minnwi,** ²⁰ nchho

**njε'i vugu ηa pugu nū'ɔη
ηguon pa nnu ηa ñchhu ni
pəi ne ghao. Pəi lii njəi,
pia shi mbɔ ka'a ηguon
ndii ti mbhi shi nu'un
ndugwi."**

**Pwa Pisha'akho
ηkwan ha'an
Maaku
fi'ne
Kaon nu pa tho
nu**

Nwa'anli yei na'an Maaku. Mon ghɔ, Maaku jē na'an nu nchhu nu ηa a pwa pisha'akho nthe Jisho Krishto, mbo Muon Minnwi. Maaku non Jisho ηa a po pi ηgan chwie pa nnu ndo mbo non ηa a fa'o nji ne. Jisho non nji yi ghɔ mon ηkwan ha'an a ni nje'i nu ne, pugu pa fu'u nu pa minwein, pugu pa fi'e nu phi ηgwa. Jisho ndutho yi mon ηwa'anli yei yei non yi no Muon Nonmishua ηa a ni ntho no fe nu chombhi yi ηkhu nthe ηgwamishua ne.

Maaku fi'ne mishweishwei no ligi Jisho nja nja pi ndaon, mfe ndii ntou yi ηkuon pa nnu ηa Jisho ni nchwie ne, ki lo mfe pi ηkuon pa yaon ηa a ni nje'i ne pugu pa nnu pe ηa a ni nchhu ne. Maaku gha nchrā shigei ηkuon nnu phi Jon ηgan fe ηkhi pugu pa nnu kwe ηkhi Jisho pugu pa mon nu mi, ηki'i ndo ηgəighəi shhi nchrā nu ntou yi ηkuon nnu fa'a Jisho, ηkuon nnu yigi nu pa ghino pugu pa ye'i nu ηgwa. No ha'an ndii ni ηgəi nu ne, pa ghan younjin Jisho ji vi mbigi ηgəi shhi. Ndo pa

mbina pi pina vi mbigi ηgəi shhi ηkaa pugu. Nwa'anli yei gha ndugwi nchrā ηkuon ηkwan ha'an chombhi Jisho ηkuon mbhi hein ni ndugwi ne, mbo kwon nu mi ηkuon wa'a pugu pa ku'o nu mi mon gu.

Jon Njan Fe Nkhi piri shendaon

¹ Yei nje pwa pisha'akho Jisho, mbo Ju ηa Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne, mbo Muon Minnwi.

² Pi na'an mon ηwa'anli njəli'i Minnwi mbo Ishaya ηa,

"Li njəi, nshi ntaon ηgan ntaon a,

a ghəi shhi pəi mbiri ndaon ni pəi,

³ Non chəi tho mfe gə mon ηkunu njɔ ηa: 'Piri shendaon Taatho,

chwie pa li'i togo yi po yi tithi.'"

⁴ Nenne, Jon Njan Fe Nkhi ni ntho mbo mon ηkunu njɔ ntho mfe ηkhi ni ηgwa, ndo nchii nu ηa, "Pəi pā'a ηkunu yei ni phi, mfe ηkhi ni pəi, Minnwi fi'e phi yei."

⁵ Ngon ηgwa mon la'ataon Judia, pugu pa ngon ηgwa Jerushalein taon ηgəi njəi vi, a kwe vugu ni ηkhi mon ninəi Jodan. Pugu yua phi yugu. ⁶ Jon ni mā'an ndhwī ηa pi chwie pi ni ηgəi yichəi ηkwan minyien pi mein ni kamela,* ni ηkandan ηgrəo minyien no ntu'u yi, maon ji

* 1:6 1:6 Minyien yei po no minyienləi. Nɡwa ghə nyien ηkuon ghɔ ηgei pa la'ataon ηkunu njɔ.

pi ni mbo ηgwīn pugu pa llō ηkūnu. ⁷ A ni nchīi nu ηa, “Nōn ηa a shi nthō njin a ne gha’o nchaa a, pa’a ndō nji’i ηkā’o nōn ηa minthe ntu’u nōn a mfēi ηkīi tra yi ne. ⁸ Mi ni ηkwe vāi pi ni ηkhī, ndō a shi ηkwe vāi pi ni Jijwe Minnwi.”

Jishō kwe ηkhī ndō nii mon mōon nu

(Matio 3:13-4:11; Luka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ A ni mbo mon llē pighō, Jishō thō llō Nashare mon Galili, Joun kwe vi ni ηkhī mon ninēi Jodaη. ¹⁰ Jishō gha mbi’i nōn yi ntaon mon ηkhī ghō ne, njāi po ηa’an chomilaon ghō, Jijwe Minnwi shwi’i nu mbin yu mbo nō mintu’olibuη. ¹¹ Nggī taon po, nchhu nu ηa, “Ō muun a ηa ηkhwā, nja mfā’o pwatua nthe ghō.”

¹² Wu’ō chomilaon ghō, Jijwe ghō chwīe a ghēi mon ηkūnu njō. ¹³ A ni mbo mon ηkūnu njō ghō nō khwe wuη llē, Shata thō mōon vi. A ni mbo fō pugu pa mimaon moon trū, ndō pa ghaη ntaon Minnwi chhō ηgēre vi.

Jishō mēin khwe ghaη ηgunu

(Matio 4:12-22; Luka 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Pi ni ηga ηkwo wēin Joun ti mfīni, Jishō ghēi Galili nthō nchīi ηkīni pwa pisha’akhō Minnwi, ¹⁵ nchhu nu ηa, “**Ndii kwo kā’o, Sha’afuon Minnwi kwo para, pāi pā’a ηkūnu**

yāi ni phi, ηkara mbin pwa pisha’akhō.”

¹⁶ Jishō ni ηga nyīen nu ηkīn mme ηkhī Galili, njāi Shemu pugu Andru ndīn vi, pugu thō mā’an ndān mon ηkhī, nthe ηa pugu ni mbo pa ghaη ηgunu. ¹⁷ Jishō chhu ni pugu ηa, “**Pāi yōu njin a, nchwīe pāi pō ghaη wēin ηgwamishua.”**

¹⁸ Wu’ō ndii ghō pugu mien ndān pugu njōu njin yi.

¹⁹ A ni ηga nyīen ηgēi shigei, njāi Jēin mbo muun Shebedi pugu Joun ndīn vi, pugu pō mon kikuon yugu nta’a pa ndān pugu. ²⁰ Wu’ō chomilaon ghō Jishō mēin vugu, pugu mien tāa vugu, mbo Shebedi, mon kikuon pugu pa puon fā’a, njōu njin Jishō.

Jishō yīgi ghīnō nōn ηa a ni mfā’o jijwe piphi

(Luka 4:31-37)

²¹ Pa Jishō ni ηgēi Kapanuη, wu’ō chomilaon ghō, a gha mbo llē ji, a nii mon nda luon Minnwi nthō nje’i ηgwa. ²² Pa ηgwa pe ηa pugu ni nja’o a ye’i nu ne ghrāo ηkwan ha’an a ni nje’i nu ne, nthe ηa a ni nje’i nō mmeηon ηa a fā’o ghrī, a shini ndō nje’i pi nō ghaη ye’i gī Mushi.

²³ Wu’ō ndii ghō, yichēi nōn ni jijwe piphi nii mon nda luon Minnwi yugu, ηkēi nchhu nu ηa, ²⁴ “Pia fā’o pi khō Jishō llō Nashare? Ō thō pi nō piri nu vigi? Nji nōn

na ɔ yie ne, ɔ yi taon̄taon̄ llo mbho Minnwi.”

²⁵ Jisho p̄iga vi, nchhu nu na, **“Lere lan̄ ndo ntaon̄ mbij̄ yu.”** ²⁶ Jijwe p̄ip̄hi gho shwi’i mipr̄iligi mbij̄ yu, nga nk̄aī nk̄ien̄ ni nji, ntaon̄ mbij̄ yu ki’e.

²⁷ Nguon̄ ngwa p̄igho ghr̄aō ti mbie non̄ pugu na, “Yei p̄o pi k̄ho? A p̄o pi yich̄aī nk̄wan̄ ye’i yaon̄ fhi! A fe ḡi n̄o mmēnon̄ ni ghr̄i, nji’i nthe pi ni pa jijwe p̄ip̄hi, pugu ya’o vi.” ²⁸ Nthe pa nnu pei, ligi Jisho n̄o non̄ ndien̄ ni nyien̄ mon̄ nguon̄ li’i mon̄ nguon̄ Galili ghao.

Jisho ȳigi gh̄n̄o ntou ngwa

(Matio 8:14-17; Luka 4:38-41)

²⁹ Wu’o chomilaon̄ gho Jisho taon̄ mon̄ nda luon̄ Minnwi nḡaī pugu pa J̄ein̄ ni Joūn̄ nda Shemu pugu Andru. ³⁰ Ndīi gho, ngun̄ Shemu ni ntho nḡin̄o sh̄igao, pi shwei Jisho n̄o wu’o ndīi gho. ³¹ A tho ngw̄ein̄ mbho yi mbi’i vi tothi, sh̄igao gho ki’i ndo ntaon̄taon̄, ngun̄ shemu gho fe maon̄ ni pugu.

³² Ni fanaon̄ gho mon̄ nii minaon̄, pi tho ni nguon̄ ghan̄ gh̄n̄o pugu pa ngwa na pa mīn̄weinj̄ ni ngana vugu ne. ³³ Nguon̄ ngwa mon̄ mme la’ataon̄ gho kiri chonda na a ni mbo fo ne. ³⁴ A ȳigi gh̄n̄o ntou ngwa pe na pugu ni ntho nḡin̄o nk̄wan̄ nk̄wan̄ gh̄n̄o ne, mfu’u ntou pa mīn̄weinj̄. A shini ndo mfe shina ni

sheshe mīn̄weinj̄ n̄o chr̄a nu nthe na pugu ni nji vi.

Jisho ch̄i chr̄a Minnwi Galili

³⁵ A ni nga mbo nk̄ien̄ ni tutu’u ki li’i lo naa nja mf̄ei shi’i, Jisho lollo ntaon̄ nḡaī li’i na non̄ lo nji’i mbo fo ne, nduon̄ Minnwi. ³⁶ Shemu pugu pa ngwa pe na pugu pugu ni mbo ka’a ne taon̄ ntho nt̄a’a vi. ³⁷ Pugu ni nga nj̄aī vi, nchhu gho na, “Nguon̄ ngwa tho ne nt̄a’a gho.”

³⁸ Ndo a chhu ni pugu na, **“Pia gh̄aī mon̄ p̄ich̄aī pa la’ataon̄, nne na minthe ñch̄ii chr̄a ni pugu fo nkaa pugu, nthe na mi ni ntho nthe pi yie.”** ³⁹ Nne,

a nyien̄ mon̄ nguon̄ Galili ghao, ntho nch̄ii chr̄a Minnwi mon̄ pa nda luon̄ Minnwi ndo mfu’u pa mīn̄weinj̄.

Jisho ȳigi gh̄n̄o ngan̄ ghin̄ombalun̄

(Matio 8:1-4; Luka 5:12-16)

⁴⁰ Ngan̄ ghin̄ombalun̄ tho nj̄aī vi, nd̄iḡaī vi, nk̄wi kw̄ere yi shhe nchhu na, “Ŋ nk̄hw̄a, ɔ chw̄ie mbo yi taon̄taon̄.”

⁴¹ Nthe kwoshini na Jisho ni mf̄a’o ne, Jisho shw̄ii mbho yi nkaon̄ vi, nchhu gho na, **“Nk̄hw̄a. P̄o yi taon̄taon̄.”** ⁴² Wu’o chomilaon̄ gho ghin̄ombalun̄ mme mbij̄ yu, a ḡu yi taon̄taon̄. ⁴³ Nne Jisho gha nk̄wo sh̄uu t̄en̄e yi, nchhu gho na a gh̄aī wu’o ndīi gho. ⁴⁴ Nchhu gho na, **“Ki’i nchhu ni sheshen̄on̄, ndo gh̄aī n̄on̄**

noŋ yɔ ni ŋgaŋ fɛ'ingɛɛŋ Minnwi a lii ghɔ, ndɔ mfe yaon fɛ'ingɛɛŋ nɔ ha'an ɣi Mushi chhu nɛ, nɔ nɔon nu ŋa Minnwi yigi ghɛnɔ yɔ."

⁴⁵ Nɔ a taon njɛ chrā nu nnu pighɔ ki lo ŋgī'ɛ, ntho nchii nnu pighɔ. Nchrā ti nchɛiŋ mon nthiŋkwo ŋa Jishɔ kaŋ ni mfe pa'a a lo nu'unj nii mon la'a shhente, a ni ŋkina pi mon pa li'i ŋa ŋgwa shi ki lo mbo fɔ nɛ, ŋgwa llo mon ŋguon ntə'i ŋgəi ntho njəi vi.

2

Jishɔ chwɛ ŋkwini nyien
(*Matio 9:1-8; Luka 5:17-26*)

¹ Shigɛi llé ni ŋga ntɔgo, Jishɔ pini Kapanuŋ pa chrā nyien ŋa a pɔ la'a. ² Ntou pa ŋgwa tho ŋkiri ti pa'a shina lo nu'unj mbo, nji'i nthɛ pi chonda. Jishɔ ni ntho nchhu chrā Minnwi ni pugu. ³ Ŋgwa chɛiŋ pugu pa ŋkwini kwò, khwe pimbɛ tiɛŋ vi ntho nu ni ju li'i yəi Jishɔ. ⁴ Shina ni ŋga mien ki lo mbo ni pugu nɔ para nu yəi Jishɔ nthɛ yú ŋgwa pighɔ, pugu ku'ɔ thonda ŋa'an mbo fɔ*, nshwi'i ŋkwini ghɔ ŋkuon kúon. ⁵ Jishɔ ni ŋga njəi fi'i piŋ yugu, nchhu ni ŋkwini ghɔ ŋa, "**Muun a, pi li'ɛ pa phi pɔ.**"

⁶ Pichəi pa ghan ye'i ɣi Mushi ni nchho fɔ, mbie nu mon njù'ɔ pugu ŋa, ⁷ "Non vei kie neiŋ nchrā neiŋ? Yei pɔ pi chrā nchi'əshə! Mimfɛ a li'ɛ ɣɔ ndi'ɛ phi ŋkien Minnwi tə'i vi?"

⁸ Wu'ɔ ndii ghɔ, Jishɔ ni nji nnu ŋa pugu ni mbī'i nu mon njù'ɔ pugu nɛ mon jijwe yi, nchhu ni pugu ŋa, "**Pəi kie neiŋ ntho mbī'i ŋkwanj nnu pei neiŋ njù'ɔ pəi?**" ⁹ A yī'ɛ yəi, chhu nu ni ŋkwini ŋa, '**Pi li'ɛ pa phi pɔ,**' ki chhu nu ŋa, '**Lollo, lɔgo kúon yɔ, nyien?**' ¹⁰ Nɔ nɔ chwɛ nu pəi ji ŋa **Muun Nonmishua fā'o ghrī ŋkuon shhɛ nɔ li'ɛ nu pa phi.**" A chhu ni ŋkwini ghɔ ŋa, ¹¹ "**Nchhu vɛ, lollo, lɔgo kúon yɔ ŋgəi la'a.**"

¹² Wu'ɔ ndii ghɔ, a lollo, ndɔgo kúon yi, ntaon ni vhi ligi ŋguon yugu ghao, nenne, ŋguon yugu ghrāo, ŋga'o Minnwi, nchhu nu ŋa, "Pigi lo naa ma njəi sheshe nnu nɔ yei!"

Jishɔ ɣɛ Levi
(*Matio 9:9-13; Luka 5:27-32*)

¹³ Jishɔ pini ŋgəi ŋkin mme ŋkhī ŋkamu'ɔŋ, ŋguon yú ŋgwa ni ŋgəi nu li'i yəi vi, a tho nje'i vugu. ¹⁴ Nɔ ha'an a ni nyien nu nɛ, a yəi Levi, muun Afioŋi, a chho mon ntāa kwe taashi,

* **2:4** 2:4 Pi ni ntho nchwɛ pa nchwi mburu nda llo shhɛ ŋku'ɔ ntaon thonda. Thonda ghɔ ni sheiŋsheiŋ, pi chwɛ pi ni mbéiŋ tūon. A ni nchwɛ yie shina pɔ nɔ ŋa'an nu mbo fɔ.

a chhu ghɔ ɲa, **“Yōu njin a.”** A yrei shhe njōu njin yi.

¹⁵ Ndo ha'an Jisho ni nchho yei taprei ntho nji maon nda Levi ne, ntou pa ghan wein taashi pugu pa ghan phi chho yei yu pugu pa ghan younjin pi, ntho ɲa ntou ngwa ni ntho njōu njin Jisho. ¹⁶ Pa ghan ye'i gi Mushi ɲa pugu ni mbo pa ngwa Farashi ne ni nga njoi ɲa a tho nji maon pugu pa ghan chwie phi pugu pa ghan wein taashi, nchhu ni ghan younjin pi ɲa, **“A chwie kho a ji maon pugu pa ghan wein taashi pugu pa ghan phi?”**

¹⁷ Jisho ni nga ɲa'o yei nnu, nchhu ɲa, **“Ngwa pe ɲa pugu po shi'i ne lo mfā'o chà ngan fhɔ, a fā'o ngwa pe ɲa pugu ghɔ nu ne. Ndo nji'i ntho pi no gē nu pa ngwa ndindi, ntho ntho pi ghan phi.”**

Pie ntho nnu ji nkhi

(Matio 9:14-17; Luka 5:33-39)

¹⁸ Ghan younjin Joun Ngan Fe Nkhi, pugu pa ngwa Farashi ni ntho nji nkhi. Pichoi pa ngwa tho mbara Jisho mbie vi ɲa, **“A chwie kho pa ghan younjin Joun Ngan Fe Nkhi pugu pa ghan younjin pa ngwa Farashi ji nkhi, ndo pa'a pa ghan younjin po lo nji?”**

¹⁹ Jisho khwe ni pugu ɲa, **“Mimfe pa ghan gē li'i lan ji nkhi ndii ɲa pugu pa mimbia ngan lan ghɔ wu'o mbo ka'a ne? Ndo**

ha'an pugu pa mimbia ngan lan ghɔ wu'o mbo ka'a ne, mba'a pugu ji nkhi. ²⁰ Ndo pa llé pigho shi ntho ɲa pi shi mfu'u mimbia ngan lan ghɔ mon shina pugu, nenne, pugu shi nji nkhi mon llé ghɔ.

²¹ **“Mba'a non ta'a pa'o nkuon ndunu ndhwí ni pra ndhwí fhi. A nchwie nenne, kan ndhwí fhi ghɔ shi njinein, nshuu ndunu ndhwí ghɔ nshaa mbini nka chwie a taon pi mme mbo.**

²² **“A wu'o ha'an a po ni miki ngrao ne. Mba'a non ni'in la'o fhi mon ndunu miki ngrao, a nchwie nenne, la'o ghɔ fa'o ntugu miki ngrao ghɔ, ne kan la'o ghɔ pugu pa miki ngrao ghɔ shi mbiri gha. A yi'i ɲa ngwa ni'in la'o fhi mon miki ngrao fhi.”**

Pie ntho nnu llé ji

(Matio 12:1-8; Luka 6:1-5)

²³ A ni mbo llé ji pa juu choi, Jisho nyien ntogo nu mon nyien shie ge. No ha'an pugu ki togo nu ne, pa ghan younjin pi ka shie ge. ²⁴ Nenne, pa ngwa Farashi pie ni Jisho ɲa, **“Lii njoi, a chwie kho pa ghan younjin po tho nchwie nnu ɲa gi lo nji'i mbin ɲa pi chwie llé ji ne?”**

²⁵ A khwe ni pugu ɲa, **“Poi lo naa mein nnu ɲa Devi ni nchwie ndii ɲa a ni mbou yaon ji, nji ni njia vugu pa ngwa pi ne?”**

26 Nkwanj nɔ ha'an a ni nii Nda Minnwi, ndii ɲa Abiata ni mbo taathɔ pa thishi ghan fɛ'ingien nɛ? A ni nii nkru brɛi ɲa pi ni mfɛ ni Minnwi, ndɔ mbini mfɛ yi ngwa pi, mbo yaon ɲa kina lɔ nji'i mbinj ɲa a nthe sheshenon kru nkien ngan fɛ'ingien Minnwi."

²⁷ Jishɔ lɔgwi ɲa, "**Minnwi ni nū'on Llé Ji nthe pi nonmishua, a lɔ nchwie nonmishua nthe pi Llé Ji.**" ²⁸ Nenne, Muon Nonmishua taathɔ, **nji'i nthe pi Llé Ji."**

3

Non ni mbho kwikwi

(Matio 12:9-14; Luka 6:6-11)

¹ Jishɔ ni mbini nkamu'on mon nda luon Minnwi, non chɛi ni mbo fɔ mfā'o mbo kwikwi. ² Pichɛi pa ngwa ni mbo fɔ mbe'i vi nɔ yɛi nu ɲa a shi njigi ghino non ghɔ Llé Ji pa Juu, nne ɲa a nthe pugu wɛin vi ɲa a chwie nnu ɲa a lɔ nkā'o.

³ Jishɔ chhu ni non ghɔ ɲa mbho yi ni nkwikwi nɛ ɲa, "**Taon ntho hein.**"

⁴ Nenne, a pie vugu ɲa, "**Gí pinj ɲa pi chwie pi yɛi Llé Ji, nnu shi'i ki nnu piphi, kwe nu non ki jwi nu non?"** Ndo pa'a pugu lɔ nchhu nnu.

⁵ A kara non yi mbe'i vugu mon pigitua, mfā'o pɛ'i njú'ɔ nthe tinithɔ yugu, nchhu ni non ghɔ ɲa, "**Shwii mbho yɔ.**" A shwii,

mbho yi ki'i ndo mbo pi shi'i. ⁶ Pa ngwa Farashi taon mon nda luon Minnwi ghɔ ngɛi chomilaon ghɔ nyian ntán pugu pa ghan younjin fūon Herɔ, nkwanj ha'an pugu shi njwi Jishɔ nɛ.

Yú ngwa nkij nkhi

⁷ Jishɔ pugu pa ghan younjin pi shū'u mbini ngɛi nkij nkhi, mme yú ngwa lɔ Galili yōu njin yi pugu pa ngwa lɔ Judia, ⁸ pugu pa Jerushalein pugu Idumia pugu pa lɔ nji'a Jodan pugu pa lɔ ngei pa la'ataon Taire pugu Shidon. Nguon mme yú ngwa pei ni nthɔ li'i yɛi Jishɔ nthe ɲa pugu ni nja'o pa nnu ha'an a ni nchwie nu nɛ.

⁹ A chhu ni ghan younjin pi ɲa pugu piri pie ghɔ nthe yú ngwa pighɔ, kien nenne kan pugu shi nw'in vi. ¹⁰ A ni nkwo yigi ghino ntou ngwa, nenne nguon pa ngwa ha'an pugu ni mfā'o ghino nɛ, ni ɲi nu nɔ káon nu vi. ¹¹ Sheshe ndii ɲa pa jijwe piphi ki yɛi vi nɛ, pugu gū shhe shhi yu mba'o ngòu ɲa, "**ɔ Muon Minnwi!**" ¹² A fɛ titini gí ni pugu ɲa ki'i pugu chwie pi ji vi.

Jishɔ tere paanchro ghan ntaon pi

(Matio 10:1-4; Luka 6:12-16)

¹³ Jishɔ ku'ɔ nkunon mbra, ngɛ pa ngwa pɛ ɲa a ni ntā'a nu ɲa pugu thɔ mbara vi nɛ ɲa pugu thɔ, pugu thɔ mbara vi. ¹⁴ A chu'ɔ paanchro ɲa a ni nchhɔ ligi yugu ni ghan

ntaon pi nε, ɲa pugu pugu
pɔ nu, ɲa a nthe a shi ntaon
vugu pugu ch̄i chrà Minnwi,
15 ndɔ mfā'o ɲi nɔ fu'u nu
pa miɲweinj. 16 Yei paanchrɔ
ɲgwa pε ha'an a ni nchu'ɔ
nε:

Shemu, ɲa a ni nchhō ligi
yi ni Pita nε,

17 ni Jεinj, mbo muun
Shebedi,

ni Jouɲ, mbo nd̄inj Jεinj, ɲa
a ni nchhō ligi yugu ni
Boanegeshi, ɲinj yi pɔ
ɲa, "Puonj ɲgwara mb̄i"

18 ni Andru,

pugu Fili,

ni Batolomiu,

pugu Matio,

ni Toma,

ni Jεinj mbo muun Afiooshi,

ni Tadio,

ni Shemu ɲa a kw̄ini la'a
nε,

19 ni Judashi Ishikario ɲa a
ni mfini vi nε.

Jishɔ pugu Bejebu

(Matio 12:22-32; Luka
11:14-23; 12:10)

20 Nenne Jishɔ gh̄i la'a, yú
ɲgwa pini ɲkiri ɲkamu'ɔɲ ti
pa'a a lɔ mfā'o shina pugu
pa ghanj younjin pi nɔ ji nu
maonj. 21 Pa ndaonj yi ni
ɲga ɲja'o, ntaonj mbhi li'i
wēinj vi, nthe ɲa pugu ni
nchhu nu ɲa, "A paapaa."

22 Pa ghanj ye'i ɲgwa ni
gí Mushi ɲa pugu ni shwi'i
lɔ Jerushaleinj nε chhu ɲa,
"Bejebu* pɔ mb̄inj yu, a
fu'u pa miɲweinj pi ni ghr̄i
nthishi pa miɲweinj."

23 Nenne, Jishɔ gē vugu
pugu thɔ yēi yu, a chr̄a

ni pugu monj lu'ɔ chrà,
"Mimfε Shata kie nεinj
mfu'u Shata mb̄inj ɲonj?"

24 Ta'a la'ataonj ɲgrā nonj
yi monj pa kw̄ie, nthɔ
mā'an nchhò ni nonj pugu,
kanj mba'a la'ataonj ghɔ
yi'i ntithi. 25 Ti ta'a

nda mbo pi monj min-
duonjnduonj, kanj mba'a
nda ghɔ yi'i ntithi. 26 Ti

Shata ndollo nɔ mā'an nu
nonj yi ni nchhò, ndɔ mbo
monj minduonjnduonj, kanj
lūgwi nu mi para. 27 Ndɔ

mba'a yich̄ai ɲonj nii nda
ɲganj ghr̄i, ntiεj maonj pi
ɲgēi nɔ ghɔ, ki lɔ mfūonj
ɲkrao ɲganj ghr̄i ghɔ. A
wu'ɔ kē'i ghɔ ɲa minthe a
tiεj maonj pi ntaonj nɔ nda
yu.

28 "Shishini n̄shwei v̄ai,
Minnwi shi nd̄i'ε ɲguonj
phi ɲa ɲgwamishua
chw̄ie nε, pugu pa sheshe
chrà nch̄i'əshə ɲa a taonj
nchò pugu nε, 29 ndɔ
sheshenonj ɲa a ch̄i'ə Jijwe
Minnwi nε, mba'a Minnwi
ma nd̄i'ε phi yi, nthe ɲa a
chw̄ie phi ki li'ε."

30 A ni nchhu nne nthe ɲa
pugu ni nchhu nu ɲa, "A fā'o
jijwe piphi."

*Mūunj Jishɔ pugu pa l̄inj pi
pi pimb̄ia*

(Matio 12:46-50; Luka
8:19-21)

31 Mūunj Jishɔ pugu pa l̄inj
pi pi pimb̄ia thɔ nthi mbhi
ntaonj ɲk̄ini ɲa pi mēinj Jishɔ.

32 Yú ɲgwa ni nchɔchhɔ yēi
yu, nne pugu chhu ghɔ ɲa,

* 3:22 3:22 Yei yich̄ai ligi Shata.

“Mũuŋ ghɔ pugu pa lĩŋ pɔ pi pimbɪa pɔ nɛ mbhi ntā'a nu njɛi ghɔ.”

³³ Jishɔ khwē ŋa, “**Mũuŋ a pugu pa lĩŋ paŋ pɔ pi pa gɔ?**” ³⁴ A pɛ'i pa ŋgwa pɛ ŋa pugu chɔchɔ ŋgɛŋ vi mbāon nɛ, nchhu ŋa, “**Mũuŋ a pugu pa lĩŋ paŋ pi pimbɪa pɔ nɛiŋ hɛiŋ.**” ³⁵ Sheshɛŋon ŋa a chwɛ nnu ŋa Minnwi tā'a nu nɛ, a ndiŋ a vi mimbɪa pugu pa ndiŋ a vi mingwɛ ni mũuŋ a.”

4

Lu'ɔ chrà nthɛ ŋon ŋa a ghɛi li'i phĩ mbhě

(Matio 13:1-9; Luka 8:4-8)

¹ Jishɔ pinɪ nu'uŋ njɛ yɛ'i nu ŋkiŋ mme ŋkhĩ ŋkamu'ɔŋ, ŋkiɛŋ mme yú ŋgwa kiri yɛi yu, nne a ni ni nchɔchhɔ pi mon kikuon mon ŋkhĩ, yú ŋgwa pighɔ pɔ ŋkiŋ ŋkhĩ li'i yó. ² A ni njɛ'i vugu ni ntou pa nnu mon lu'ɔ chrà, mon pa nnu ha'an a ni njɛ'i nu nɛ, a ni nchhu ni pugu ŋa.

³ “**Pɛi ya'o! Non chɛi ni ma mbo fɔ ŋgɛi li'i mā'an mbhě.**” ⁴ Nɔ ha'an a ni mā'an nu nɛ, pichɛi gū shhembua, pa mishi shwi'i ŋkru. ⁵ Pichɛi

gū mon shhɛ ŋkwá, li'i ha'an ntou nchí'a shi ki lo mbo nɛ, nji'a ŋkɛkhe nthɛ ŋa nchí'a shi ki lo njiɛŋ fɔ, ⁶ ndɔ minaon ghà nthɛ, ntúon vi, nthɛ ŋa a shini ndɔ mfá'o ŋiɛŋ

yi nɛ, a ká'o mbraoprao ŋkhu. ⁷ Pichɛi mbhě

gū mon shisha'a, shisha'a yí'ɛ ŋku'ɔ mfigi vi, pa'a a lo ŋku'ɔ ti njuŋ ntíɛŋ.

⁸ Nɔ pichɛi pa mbhě gū mon shhɛ shi'i, ŋkhɛ ŋku'ɔ njuŋ. Pichɛi yuŋ trɛi wuŋ, pichɛi ntigao wuŋ, pichɛi ta'a ŋkii.”

⁹ Jishɔ lūgwi ŋa, “**Non ŋa a fā'o tónɔ nɛ, á ya'o.**”

Njiŋ lu'ɔ chrà ghɔ

(Matio 13:10-17; Luka 8:9-10)

¹⁰ Ndiŋ ŋa Jishɔ ni mbo tɔ'i vi nɛ, ŋgwa ha'an pugu ni mbo yɛi yu nɛ, pugu pa paanchɔ ghan younjin pi thɔ njɛi vi mbie vi ni njin pa lu'ɔ chrà pighɔ.

¹¹ A chhu ni pugu ŋa, “**Minnwi tūgu pa nnu ŋa a ni mbo yi lɛiŋ mon Sha'afuon yi ni pɛi, ndɔ ni ŋgwa nduon ŋa pugu lo nji'i mbiŋ nɛ, ŋguon nnu pɔ pi mon pa lu'ɔ chrà,**” ¹² nne ŋa,

‘**Pugu shi nja ndii ndɔ pa'a ndɔ njɛi, Pugu shi nja njwɛɛ, ndɔ pa'a ndɔ nja'o nji kiɛŋ nɛnnɛ, kan pugu shi mbā'a ŋkūnu yugu ni phi, Minnwi li'ɛ phi yugu.**”

¹³ Jishɔ pie vugu ŋa, “**Pɛi lo nji njiŋ lu'ɔ chrà yɛi? Ti pɛi shi ŋkie pi nɛiŋ nji njiŋ ŋguon pa lu'ɔ chrà?**” ¹⁴ Ngan mā'an mbhě mā'an pi chrà Min-

nwi. ¹⁵ Pichɛi pa ŋgwa

ɲa pugu ya'ò chrà Minnwi nɛ pɔ pi nɔ mbhě ɲa a gū shembua. Pugu gha nja'ò, Shata kā'ò ndɔ ntɔthɔ mfu'u chrà ghɔ ɲa pi chhu ni pugu nɛ. ¹⁶ Wu'ò

nɛnnɛ, pichəi pa ɲgwa ha'an pugu ya'ò chrà Minnwi nɛ pɔ nɔ pɛ mbhě ɲa a gū mon shhɛ ɲkhwā nɛ. Pugu gha nja'ò chrà Minnwi, ɲki'i mbin pin ni pwatua. ¹⁷ Ndɔ pa'a

ɲien yugu lɔ ntini, pin yugu wu'ò mbɔ pi nɔ kuo ndii, nɛ ndii ɲa ɲgə'i pugu pa mɔon nu thɔ nthɛ chrà Minnwi nɛ, pugu kā'ò mbā'a ɲkūnu yugu pa'a nɔ ghɔ. ¹⁸ Pichəi pa ɲgwa

ha'an pugu ya'ò chrà Minnwi nɛ pɔ nɔ pɛ mbhě ɲa pi mā'an a gu mon shisha'a nɛ, ¹⁹ ndɔ pa

ghaghana nthɛ maon nɔ yru nu mon yei chɔmbhi, pugu pa mifi ɲa pa fā'ò ghā nthɔ nɔ nɛ pugu pa shōrɔ nu pichəi pa maon nduon, nii njù'ò pugu mfigi chrà ghɔ pugu kara mbɔ nɔ thi ki yun ntien.

²⁰ Ndɔ pɛ mbhě maon ɲa pi ni mā'an mon shhɛ shi'i nɛ pɛ ɲgwa ha'an pugu ya'ò chrà Minnwi, mbin ndɔ njun ntien, pichəi trɛi wun, pichəi ntigao wun, pichəi ta'a ɲkii nɛ."

*Truka la'ò mikru
(Luka 8:16-18)*

²¹ Jishɔ ghəi shhi nchhu ɲa, "Yichəi ɲon pɔ fɔ ɲa a ghā nii ni truka nda ni'in la'ò mikru, ki la'ò kúon,

ki lɔ nū'ɔn pi ɲkuon li'i thi truka?"

²² "Yichəi yaon lɔ mbɔ fɔ ɲa pi ləin ɲa mba'a pi ma mien ki nɔon li'i wo, ki nnu ɲa pi kuru ɲa mba'a a ma mien ki taon li'i li'ɛ."

²³ Jishɔ lūgwi ɲa, "Sheshon mfā'ò tənə, ā ya'ò."

²⁴ A pini nchhu ni pugu ɲa, "Pəi ywɛɛ nnu ha'an pəi ya'ò nɛ shi'i. Yaon ɲa pəi fi'i yaon nɔ ghɔ mfɛ ni ɲon nɛ, Minnwi shi ɲgu'ò mfi'i pi mon ghɔ mfɛ ni pəi, ndɔ ɲgu'ò mbini mbigi ntou yi ni pəi. ²⁵ Nthɛ ɲa ni ɲon ɲa a fā'ò nɛ, Minnwi shi mbigi ntou yi, ndɔ ni ɲon ɲa a lɔ mfā'ò nɛ, Minnwi shi ɲkwe shigɛi yɛ ɲa a fā'ò nɛ mbhɔ yu."

Lu'ò chrà nthɛ mbhě ɲa a ku'ò nu

²⁶ Jishɔ ghəi shhi nchhu ɲa, "Yei nɔ ha'an Sha'afuon Minnwi pɔ nɛ. Non lōgɔ mbhě yaon mā'an, ²⁷ ndhɛ nu ɲgū'u nu mon pa tu'u pugu pa naonchi, mon ɲguon ndii ghɔ, mbhě ghɔ khɛ ɲku'ò ndɔ pa'a a lɔ nji ɲkwan ha'an a kie nɛ.

²⁸ Shhɛ ghɔ chwɛ mbhě ghɔ ku'ò njun, fūon yaon pɔ ɲa a tua, mbra yi pɔ ɲa ɲkwéi yi taon, nɛnnɛ ntien yun ɲkuon ɲkwéi yi ghɔ. ²⁹ Ndi ɲa ntien ghɔ tini nɛ, a kā'ò njɛ pi kwɔo nu nthɛ ɲa ndii kwɔo kā'ò."

Lu'ò chrà nthe mbhě yaon mbo ñkien yi gε
(Matio 13:31-32,34; Luka 13:18-19)

³⁰ Jisho pie ña, **"Mimfe pia mā'an fi'i Sha'afuon Minnwi pi ni kħo, pia shi mfi'i pi ni yai lu'ò chrà?"**

³¹ **A pò pi nò mbhě yaon mbo ñkien yi gε, ña ndii ña pi thò mbhī vi nε, a pò ndugwi mbhě ña a yi gε nε ñkuonj mbhi.**

³² **Ndò ti ndii ña pi phi vi nε, a ku'ò ñgū ñkien ndugwi mme thi, ñgā'ò nchaa ñguonj maonj phi ghao monj nyienj ghò, mfu'u memme mbhò pi, nne pa mishi thò ñkrao nda pugu ñkuonj pa mbhò pi."**

³³ Jisho shwei chrà Minnwi ni pugu monj ntou pa lu'ò chrà nò pei, nò fi'i ha'an a nthe pugu ya'ò ñji nε.

³⁴ Jisho ni nshwei chrà Minnwi ni yú ñgwa wu'ò monj pa lu'ò chrà, ndò ndii ña a ni ñgu'ò mbo pi pugu pa ghanj younjinj pi nε, a fi'i ñguonj nnu ntūgu ni pugu.

Jisho chwīe finj tithi

(Matio 8:23-27; Luka 8:22-25)

³⁵ A ni ñga mbo ni fanaonj llé ghò, Jisho chhu ni pa ghanj younjinj pi ña, **"Pia shā'a ntaonj ñjienj hinj."** ³⁶ Pugu mienj yú ñgwa pighò ndògò vi wu'ò nò ha'an a ni mbo nε monj kikuonj pugu pugu ghēi. Pichēi pa kikuonj nduonj ni mbo fò. ³⁷ Mmε finj gū

monj ñkhī, ntunj ñkhī ni'inj monj kikuonj ti kikuonj thò ndinaonj linaonj.

³⁸ Jisho ni mbo la'o* kikuonj, nū'onj thò yi ñkuonj nu'onjthò nthò ndhe nu, pugu thò ñgū'u vi nchhu ghò ña, "Masha, pia ñkhu pa'a a lo mbo nnu vε?"

³⁹ Jisho lollo tothi mbīga finj ghò, nchhu ni ñkhī ña, **"Ghighri pò! Tithi!"** Fifrēi ghò tithi, li'i ya ñjū.

⁴⁰ A chhu ni pugu ña, **"Pai pògò pi gu kħo? Pai wu'ò mbi'i ki lo mfā'o pinj?"**

⁴¹ Pògò gu nii vugu, pugu chhu ni nonj pugu ña, "Nonj vei pò pi g'ò ki'ε ña finj pugu pa ñkhī ya'ò nchò yi nε?"

5

Jisho fu'u jijwe piphi mbinj ñonj

(Matio 8:28-34; Luka 8:26-39)

¹ Jisho pugu pa ghanj younjinj pi shā'a ñkhī Galili ntaonj ñjienj hini monj krao ñgei la'ataonj pa ñgwa Gerasha.

² A ni ñga ntaonj monj kikuonj ghò nchēinj mbhi, mbāonj pugu ñonj chēi chomilaonj ghò ni jijwe piphi mbinj yu. Nonj ghò ni ntaonj monj pa li'i ha'an pi ghà ntwei ñgwa nε.

³ Nonj ghò ni nda'a pi monj li'i twei ñgwa. A kanj ni mfe pa'a yichēi ñonj lo ñkrao vi, ñji'i nthe pi ni cheinj, ⁴ nthe ña monj yienj ndii pi ni nthò ñkrao mbhò mi ni cheinj, ñgwe kipa'ò nò kwò mi, ndò

* 4:38 4:38 La'ò kikuonj yei ni ñga'ò ndò mfā'o li'i ña minthe ñonj nūanj mfere nonj yi fò.

a tini chein gho, mbini mbə'i kipa'o gho kikri, ndo pa'a yichai non lo mbo na a kan ni mfe a wein vi. ⁵ A ni ntho mba'o ngou ni tu'u pugu pa naonchi mon pa li'i twei ngwa pugu pa nkuon mbra, ntho nshe non yi ni ngu'o.

⁶ A ni nga njai Jisho fie hin, ntei ngəi ngū ni kwere yi shhi yu. ⁷ Mba'o nkiem mme ngou nchhu na, "Pia fā'o pi kho, Jisho Muon Minnwi na a chaapifuson ne, mba'o mbho shhi gho ni ligi Minnwi, ki'i ni'in mon ngə'i." ⁸ Nthe na Jisho ni ntho nchhu nu gho na, **"Taon mbin non vei, ma gə jijwe piph yei."**

⁹ Jisho pie vi na, **"Ligi yo kho?"**

A khwē na, "Ligi a Ká'a Yi, nthe na pigi ntou yigi."

¹⁰ A ghəi shhi ndigəi vi nkiem ntou yi na ki'i a fu'u vugu mon la'ataon gho.

¹¹ Nkiem mme kwie nkunyan ni nji nu nkin mbra fo. ¹² Nenne, pugu ligəi Jisho na, "Ntaon vigi ni pa nkunyan pine, pigi nii mbin pugu". ¹³ Nenne, a fe shina ni pugu, pa jijwe piph pigho taon nii mbin pa nkunyan pigho. Nguon kwie nkunyan pigho, pugu ni mbo yaon no paa nkan yugu, ntei ntaon tho mbra gho nkin nkhi ne nshwi'i ngū mon nkhi, nkhu.

¹⁴ Pa ghan kē'i nkunyan pigho tei ngəi nchhu mon la'a pugu pa mon ngunu.

Ngwa taon li'i tho njai nnu na a lōgo li'i ne. ¹⁵ Pugu tho mbra Jisho, njai non gho na pa jijwe piph pigho ni mbo mbin yu ne a chho fo, mā'an ndhwí, lina yi po shi'i, mbo non gho na a ni mfā'o ka'a jijwe piph pigho ne, pugu fā'o pogo gu.

¹⁶ Ngwa pe na pugu ni njai nnu na a ni ndōgo li'i ne fi'i nnu na a ni ndōgo li'i mbin ngan minweinj gho pugu pa nkunyan ne ni pugu. ¹⁷ Pugu jē ntho ndigəi Jisho na a mien krao li'i yugu gho ngəi ni yhi.

¹⁸ Ndo ha'an Jisho ni ndollo nii nu mon kikuon ne, non gho na a ni mfā'o minweinj ne ligəi vi na a mien a tho pugu yu ghəi ka'a. ¹⁹ Jisho lāa, nchhu gho na, **"Ghəi mbra pa taannu po la'a, nshwei vugu ni fi'i nnu na Taatho chwie mbin gho ne, pugu pa fi'i nkwan no ha'an a nōon kwoshini ve ne."**

²⁰ Non gho lollo ngəi mon Dekapoli* ntho nchi fi'i nnu na Jisho chwie mbin yu ne, nguon ngwa ghrāo.

Jisho ywin muon Jairu mbini njigi ghino mingwe chəi

(Matio 9:18-26; Luka 8:40-56)

²¹ Jisho ni nga nkwo pini shā'a mon kikuon ntaon njien hin nkin nkhi, nkiem ntou yú ngwa kiri yəi yu.

²² A gha ndara, Jairu, mbo ta'a mmenon mon nda luon

* 5:20 5:20 Njin Dekapoli po na wuj la'ataon.

Minnwi chəiŋ. A ni ŋga njəi Jisho, ŋgū shhe shhi yu, ²³ ndāgəi vi, nchhu nu ŋa, “Muun a yi mingwe chho ŋkhu nu. Tho nū’oŋ mbho yo mbiŋ yu, nne ŋa a nthē ghīno yi mme a pō yi maon.”

²⁴ A ghəi pugu yu. Nkien mme yú ŋgwa yōu njiŋ yi, ntho mfra vi mon ŋguon ŋgei ghao. ²⁵ Shina ŋgwa pei, mingwe chəi ni mbo fo ŋa a ki yəi ndii yi ni nji no paanchro ŋga’o. ²⁶ A ni ŋkwo yəi ŋgə’i ntou yi mbho ntou pa ghan fhō, ŋkwo tūon ŋguon mbiŋ yi ghao, pa’a non yi lo njo, a ka we’iwe’i. ²⁷ A ni ŋkwo ya’o pa nnu no ligi Jisho, ntho njiŋ Jisho mon yú ŋgwa pigho ŋkāon ndhwí yi. ²⁸ Nthe ŋa a ni chhu ŋa, “Mi nji’i ŋgu’o ŋkaon pi ndhwí yi, non a tōgo.” ²⁹ Wu’o chomilaon ghō, ndii yi ghō kā’o ti pi thi, a ya’o mon non yu ŋa ghīno yi tōgo.

³⁰ Jisho ya’o mon non yu ŋkwan no ha’an ghrí taon mbiŋ yu ne, ŋki’i nshri non yi shri mon yú ghō mbie ŋa, **“A kāon gō ndhwí a?”**

³¹ Pa ghan younjin pi chhu ghō ŋa, “Ō yəi yú ŋgwa tho mfra ghō mon ŋguon ŋgei, o pini mbie nu ŋa, ‘A kāon gō ŋkāon a?’”

³² A kara ligi yi ndii no yəi nu ŋa a chwīe gō nnu ghō. ³³ Mingwe ghō gha nja’o nnu ŋa a lōgo li’i mon non yu ne, ntaon ntho shhi Jisho mon pōgo gu ndo ŋgrū nu, nshwei vi ni ŋguon nnu shini ŋa

a lōgo li’i ne. ³⁴ Nenne, Jisho chhu ghō ŋa, **“Muun a, pin yo chwīe ghīno yo tōgo, ghəi ni gō mon ghighri Minnwi, pi yīgi ghīno yo.”**

³⁵ Ndo ha’an a ni ŋgu’o nchrā nu ne, ŋon llo nda mmeŋon mon nda luon Minnwi ghō tho nchhu ghō ŋa, “Muun ghō kwo khu. Ō pini nu’un ŋgana Masha ŋgəi nu shhi pi ŋa?”

³⁶ Ndo pa’a Jisho lo mfā’o ndii ni nnu ŋa pugu chhu ne, ŋka chhu ni mmeŋon ghō mon nda luon Minnwi ne pi ŋa, **“Ki’i mbōgo, wu’o ntho mfā’o pi pin.”** ³⁷ Pa’a a lo mbiŋ sheshenon tho njiŋ yu ŋkien Pita, ni Jeiŋ pugu Jouŋ ndiŋ Jeiŋ ghō. ³⁸ Pugu ni ŋga nchəiŋ mon nda mmeŋon ghō mon nda luon Minnwi ne, Jisho yəi vuvu’u fintho pugu pa ŋgwa ha’an pugu ŋkəi nu ndo njūa nu ŋkien ni nji. ³⁹ Jisho gha nii nda, nchhu ni pugu ŋa, **“A chwīe kho pəi tho fā’o vuvu’u fintho ndo ŋkəi nu, muun ghō lo ŋkukhu, a ləlle.”**

⁴⁰ Pugu gwē vi, ndo a fu’u vugu ghao mfe mbhi, ndōgo wu’o tǎa muun ghō pugu mūun vi pugu pa trei ŋgwa pe ŋa pugu pugu ni ntho ne, pugu pugu nii mon njiŋ nda ŋa muun ghō ni nūan ne.

⁴¹ A wēiŋ mbho yi, nchhu ghō ŋa, **“Talita kumi,”** njiŋ yi pō ŋa, **“Miyaa, nchhu ve ŋa lallo.”** ⁴² Wu’o chomilaon ghō, muun mingwe ghō ŋa a ni mbo paanchro ŋga’o ne lallo njē nyien nu. Yei

nnu ni nga ndōgɔ li'i, nguon yugu ghao ghrāo. ⁴³ Ndo Jisho shūu tēnə yugu ŋkien yie gho ŋa ki'i pugu chwīe sheshenon ji, ndo nchhu ni pugu ŋa pi fe yaon gho a ji.

6

Pi lāa Jisho Nashare

(*Matio 13:53-58; Luka 4:16-30*)

¹ Jisho lollo fo ngēi mon yugu la'ataon, pa ghan younjin pi yōu njin yi. ² A gha mbo llé ji pa Juu, a jē ye'i nu mon nda luon Minnwi, ntou ngwa ŋa pugu ni nja'o vi ne ghrāo, nchhu nu ŋa, "Njon vei ye'i yei nnu pi hin? A fā'o fi'i shietho yei pi llo hin? A fā'o yei ghrí pi hin no chwīe nu pa nnu ghraoghrao pei no gho? ³ Yei lo mbo kaminda, mbo muun Meri, mbo ndin Jēin ni Josheshi* ni Judashi ni Shemu? Pia pa lin pi pi pinje lo mbo hein ka'a?" Nne pugu lāa vi.

⁴ Jisho chhu ni pugu ŋa, **"Pi shi'a nchi'o njəili'i Minnwi ŋkien la'a pugu shina ngwa pi, pugu pa ji ndaonon."** ⁵ A kan ni nthe pa'a a lo nji'i nchwīe pa nnu ghraoghrao fo ŋkien ŋa a ni nū'ɔn mbho yi mbin shigēi ghan ghino njigi ghino yugu. ⁶ A ni ngrāo nthe fi'i ki pin ŋa pugu ni mfā'o ne.

A ni nyien njin mon la'a ntho nje'i nu.

Jisho taon paanchro ghan ntaon pi

(*Matio 10:5-15; Luka 9:1-6*)

⁷ Jisho gē paanchro pigho, ntaon vugu ŋa pugu ghēi pa pi paa, mfe nji ni pugu no fu'u nu pa jijwe piphi. ⁸ Mfe gí ni pugu ŋa, "Ki'i pēi lōgɔ sheshe yaon no ha'an pēi ghēi nu ne, ŋkien mbie, ki'i pēi lōgɔ brei, ki pien kra, ki ntuo mbin mon pien pēi."

⁹ Mbini mbigi ŋa, **"Pēi gwe tra ndo ki'i pēi tuo kwri ndhwi."** ¹⁰ A chhu ni pugu ŋa, **"Sheshe nda ŋa pēi nii fo ne, pēi la'a fo ti shi nu'un ntaon la'ataon gho."** ¹¹ **Sheshe li'i ŋa pi lo mbin vōi fo ne, ki njwεε nnu ŋa pēi chhu nu ne, pēi nga ntaon nu fo, pēi krū kwō mōi no nōon nu ni pugu ŋa Minnwi pīna nnu ŋa pugu chwīe ne."**

¹² Pugu ni ntaon ngēi, nchi nu ŋa ngwamishua pā'a ŋkūnu yugu ni phi. ¹³ Pugu ni ntho mfu'u pa minjwein mbin ngwa, njū'ɔ wru mbin ntou ghan ghino, ntho njigi ghino yugu.

Tho Hero fin

(*Matio 14:1-12; Luka 9:7-9*)

¹⁴ Fūon Hero ni nja'o nnu yei, nthe ŋa ligi Jisho ni nyien nguon li'i. Ngwa chhu nu ŋa, "Joun Ngan Fe Nkhí pinini nu'un ŋku'ɔ mon gu, a chwīe yie a fā'o ghrí no chwīe nu pa nnu ghraoghrao pei." ¹⁵ Ndo pichēi chhu nu

* 6:3 6:3 A yichēi ŋkwan ha'an pi ghā mēin Joshe ne.

ɲa, “A Elaija.” Pichəi ni ntho nchhu yugu ɲa, “A njəili’i Minnwi, nɔ ta’a njəili’i Minnwi lleshhi.”

¹⁶ Ndo Herɔ ni ɲga nja’o nnu pei, ntho nchhu nu ɲa, “Jouɲ, ɲa mi ni nja’a tho yi ne, pini nu’uɲ ɲku’o!”

¹⁷ Ndutho Herɔ ni ɲkwo taon ɲgwa pugu ghəi ɲgwəiɲ Jouɲ mfini mon chəiɲ ntho nnu Herodia mbo ɲgwe Fili ndiɲ vi, ntho ɲa Herɔ ni ɲgugwei vi. ¹⁸ Jouɲ ni ntho shwei Herɔ ɲa, “A lo nji’i ɲkə’o ve nɔ wugwei nu ɲgwe ndiɲ gho.” ¹⁹ Herodia ni mfā’o kipina njū’o yu ntho Jouɲ, ntho ntā’a shendaon nɔ jwi nu vi, ndo pa’a ndo mfā’o shina, ²⁰ ntho ɲa Herɔ ni mbɔgɔ Jouɲ ntho ɲa a ni nji ɲa Jouɲ ɲon taon taon, nne, nū’ɔɲ vi nɔ ha’an mba’a kə’a kēe vi ne. A ni ɲkhwā nɔ ya’o nu pa nnu mbho Jouɲ, nji’i ntho pi nɔ ha’an sheshe ndii ɲa a ni nja’o vi ne, nnu pigho tāra vi ɲkierɲ ntou yi ne.

²¹ Nduɲgwi yi shina taon llé ɲa Herɔ ni ntho nji llé phi yi pugu pa kún pi, ni pa thishi pa shooge pi, pugu pa memme ɲgwa mon Galili.

²² Ndiɲ ɲa muɲ Herodia yi miɲgwe ni ntaon shhi mbini pini ne, a pwa Herɔ pugu pa ghan gè pi, fùon chhu ni muɲ miɲgwe gho ɲa, “Pie sheshe yaon ɲa ɔ khwā ne vəi mfe ve.” ²³ Nshwrēi pa kina shhi yu ɲa, “Sheshe yaon ɲa ɔ shi mbie ne, nji’i ntho ä nchəiɲ pi ghrà la’ataon a nshi mfe ve.”

²⁴ Muɲ miɲgwe gho taon mbhi, nchhu ni müuɲ vi ɲa, “Mi shi mbie pi kho?”

A chhu gho ɲa, “Tho Jouɲ ɲgan Fe ɲkhi.”

²⁵ A ki’i mbini pini mon kəkɔnɔ wu’o ndii gho ɲəi fùon nchhu gho ɲa, “Ntā’a nu ɲa ɔ fe tho Jouɲ ɲgan Fe ɲkhi vəi wu’o ndwe ɲkuon pashinja yei.”

²⁶ Fùon ni nja mbo ni tu’utho, ndo ntho kina ɲa a ni ɲkwo shwrēi shhi ghan gè pi ne, a shini ndo ntā’a nu mbə’i chrà ɲa a ni ɲkwo fe gho ne. ²⁷ Wu’o chomilaon gho fùon taon ta’a ɲkē’i vi, mfe gi gho ɲa a ghəi ntho ni tho Jouɲ. A ghəi nja’a tho yi mon chəiɲ, ²⁸ ntho ni tho yi gho ɲkuon pashinja, mfe ni muɲ miɲgwe gho, muɲ miɲgwe gho fe ni müuɲ vi. ²⁹ Pa ghan younjin Jouɲ ni ɲga nja’o yei nnu, ntho ndɔgɔ khu yi ɲgəi ni’iɲ mon fún mon ɲgū’o.

Jisho kugwi tierɲ ɲkan ɲgwa

(Matio 14:13-21; Luka 9:10-17; Jouɲ 6:1-14)

³⁰ Pa ghan ntaon Jisho gha mbini nɔ ha’an a ni ntaon vugu ne, ɲkiri yəi yu, nshwei vi ni ɲguon nnu ɲa pugu ni nchwīe ndo ntigi. ³¹ A chhu ni pugu ɲa, “**Pəi ta’a li’i ha’an ɲgwa lo mbo fo ne, pia ghəi fo mferɛ non nɔ kuo ndii.**” Ntho ɲa ntou ɲgwa ni ntho nu ndo ɲgəi nu pugu shini ndo mfā’o shina fere non ti nji maon.

32 Pugu nii mon kikuon ηgōi nō li'i ha'an ηgwa lō mbo ne nō pō nu fō tē'i vugu.

33 Ndo ntou ηgwa ni njēi vugu nji ηa a pugu, ntei yugu ηkuon shhe llō mon ηguon pa la'ataon ghao, mfūon pugu nchēin fō shhi Jishō pugu pa ghan younjin pi.

34 Jishō ni ηga ntaon ηkaon mbhi, njēi ηkien mme yū ηgwa, mfā'o kwoshini mbin pugu nthe ηa pugu ni mbo nō pa minji ki ηkē'i yugu. Nne a jē nthō nje'i vugu ni ntou nnu.

35 Nji'a ni ηga ntōgō, pa ghan younjin pi thō njēi vi, nchhu ghō ηa, "Yei li'i ha'an ηgwa lō mbo, ndii lō ηkwo ya ntōgō. 36 Chhu ηgwa pei ghēi, nne ηa a nthe pugu ghēi mon pa mbān mbambara pugu pa mon la'a njuon yaon fō nji."

37 Ndo a khwē ni pugu ηa, **"Pēi fe yaon pugu ji."**

Pugu chhu ghō ηa, "Pigi shi ηgōi njuon brei ni fi'i mbin ηa mimfe ηon fā'a nō paa ηkii llemmbhi ne nthō mfe ni pugu pugu kru?"

38 A pie ni pugu ηa, **"Pēi fā'o ndigi brei yi khō? Pēi ghēi ndii!"** Pugu ni ηga ndii, nchhu ghō ηa, "Ndigi yi tien ni paa shhu."

39 Jishō fe gī ηa ηguon ηgwa pighō chōchō ηkuon trū mon pa kwiekwie. 40 Pugu chōchō mon pa kwie, pichēi pō ta'a ηkii, pichēi pō tien wun.

41 Nenne a lōgō kēin brei ghō ni paa shhu, mbi'i ligi yi

ndii pō, ntōo Minnwi, mbē'i brei ghō mfe ni pa ghan younjin pi ηa pugu fe ni pa ηgwa pighō, ηgrā paa shhu ghō shina pugu ghao.

42 Nguon yugu kru ti njru.

43 Pugu ni ndiga pa pē'i pē'i pigēi brei, pugu pa shhu a linaon paanchrō mikuo.

44 Fi'i pa pimbia ha'an pugu ni ηkru brei ghō ne ni mbo tien ηkan yi.

Jishō nyien ηkuon ηkhī
(Matio 14:22-33; Joun 6:15-21)

45 Wu'ō ndii ghō Jishō chwē pa ghan younjin pi nii mon kikuon ηgōi shhi nō shā'a nu ntaon njien hin mon Beshaida, a lara shigei nō chhu nu ni yu ηgwa pighō ηa pugu ghēi la'a. 46 A gha ηkwo cha'a vugu, ηku'ō ηkuon mbra li'i luon Minnwi.

47 A ni ηga nchēin ni fanaon, kikuon ni mbo titri ηkhī, Jishō ni mbo mbhi tē'i vi. 48 Jishō yēi ηa pugu pa'ō nu ni prā nō chhwi nu kikuon a ghēi shhi, nthe ηa fifrēi ni ntaon pi shhi pugu. A gha mbo ni nda'a mbhi lan, mon shina trēi minaon pugu ntigao minaon, a nyien nu ηkuon ηkhī nthō nu yēi pugu, ntā'a nu mfērē vugu. 49 Ndo pugu gha njēi vi a nyien nu ηkuon ηkhī, pugu gē ηa a pō pi ηkhushe, mba'ō ηgōu. 50 Nthe ηa ηguon yugu ni njēi vi, pōgō gu wēin vugu, ndō a chrā ni pugu nchhu ηa, **"Pēi fā'o wēin njū'ō, a mmu,**

ki'i p̄ai fā'o pogo gu."

⁵¹ Nenne, a nii mon kikuon mbara vugu, fifr̄ai gh̄o tithi, nnu gh̄o llwi nch̄o yugu.

⁵² Nthē na th̄o yugu shini nd̄o nji'i nshie ni nnu kugwi nu ngwa ni br̄ei, nd̄o pugu ni mb̄o pa f̄ini th̄o n̄o ji nu.

Jish̄o ȳigi gh̄ino li'i na pi m̄ein̄ ni Genesharē ne

(Matio 14:34-36)

⁵³ Pugu ni nga nshā'a, ntaon mbhi li'i na pi m̄ein̄ ni Genesharē ne, nchu kikuon yugu nkin̄ nkh̄i. ⁵⁴ Pugu gha ntaon mon kikuon, pa ngwa ȳei vi nki'i njiji, ⁵⁵ ntei mon nguon yie krao li'i ghao, nth̄o nu ni ghan̄ gh̄ino nkuon pa k̄uon pugu n̄o li'i na pugu ni nja'o na Jish̄o p̄o ne. ⁵⁶ Sheshe li'i na a ni nḡei ne, mon puon mi la'ataon pugu pa memme la'ataon pugu pa moon̄ ngunu, pugu nū'ōn̄ pa ghan̄ gh̄ino mon pa tan̄, nd̄iḡei vi na a mien̄ pa ghan̄ gh̄ino pigh̄o k̄aon̄ pi wu'ō muun̄ th̄o ndhw̄i yi. Nguon pa ngwa p̄e na pugu ni n̄k̄aon̄ ne, gh̄ino yugu togo.

7

Pa nū'ōn̄ pugu pa ḡi
(Matio 15:1-9)

¹ Pich̄ei pa ngwa Farashi pugu pa ghan̄ ȳei ngwa ni ḡi Mushi na pugu ni ndh̄o Jerushalein̄ ni n̄kiri ȳei Jish̄o.

² Pugu ni nj̄ei na pich̄ei ghan̄ younj̄in̄ Jish̄o th̄o nji yaon̄ ni mb̄h̄o ki sh̄igao mon̄ n̄kwan̄ shendaon̄ ha'an̄ nū'ōn̄ chhu ne. ³ Pa ngwa Farashi pugu

pa nguon̄ pa ngwa Juu ghao shi'a nji yaon̄ ki lo nsh̄igao mb̄h̄o yugu n̄kwan̄ ha'an̄ a pie ne, nne nch̄h̄o nū'ōn̄ nū'ōn̄ pa thishi pugu, ⁴ ki nji sheshe yaon̄ ki lo nsh̄igao non̄ n̄o ha'an̄ nū'ōn̄ chhu ne ndii na pugu kw̄ei tan̄ ne. Ntou pich̄ei pa nū'ōn̄ p̄o f̄o na pugu gh̄a nū'ōn̄, n̄o sh̄igao nu pa ndua pugu pa k̄in̄ pugu pa pich̄ei k̄in̄ t̄ini pugu pa n̄gr̄ao na pi gh̄a nch̄h̄o nkuon̄ nji maon̄ ne.

⁵ Pa Farashi pugu pa ghan̄ ȳei ḡi Mushi pie vi na, "A gh̄a nchw̄ie kh̄o pa'a pa ghan̄ younj̄in̄ p̄o lo nch̄h̄o ch̄ombhi yugu n̄kwan̄ ha'an̄ nū'ōn̄ pa thishi chhu ne, nth̄o nji yaon̄ ni mb̄h̄o ki sh̄igao?"

⁶ A khw̄e ni pugu na, "A **n̄k̄ien̄ nnu shini n̄o ha'an̄ Minnwi ni n̄on̄ ni Ishaya a chhu nth̄e v̄ei ma pa ghan̄ mifii pei, wu'ō n̄o ha'an̄ a ni n̄a'an̄ na, 'A chhu ju Minnwi na, Ngwa pei gh̄a nga'o a pi ni nch̄o yugu**

nd̄o pa'a nj̄u'ō yugu lo mbara ȳei mu,

⁷ **Gh̄ere lo mb̄o ni ngwa pei mon̄ gha'o nu ma,**

nth̄e na pugu ȳei nū'ōn̄ ngwamishua, pi n̄o ha'an̄ a p̄o pi ḡi a.'

⁸ **P̄ei mien̄ k̄ina Minnwi ngw̄ein̄ pi nū'ōn̄ ngwamishua."**

⁹ A p̄ini nchhu ni pugu na, "P̄ei fā'o n̄k̄ien̄ shendaon̄

nɔ lāa nu kina Minnwi nne
 ɲa pɛi nū'ɔŋ yɛi nū'ɔŋ.
 10 Mushi ni nchhu ɲa,
 'Ya'ò nchò tǎa ghɔ pugu
 müŋ ghɔ,' ndɔ 'Nɔŋ ɲa
 a wɛ'i tǎa ki müŋ vi
 nɛ, yi'i ɲa pi shi njwi vi.'
 11 Ndɔ pɛi chhu yɛi ɲa,
 'Nɔŋ nchhu ni müŋ vi ki
 tǎa vi ɲa yaɔŋ ɲa mfā'ò
 nɔ ghɛrɛ nu ghɔ nɔ nɛ
 pɔ pi Koban (njin yi pɔ
 ɲa yaɔŋ fé ni Minnwi)',
 12 nne pɛi lɔ nu'uy mbin
 ɲa a ghɛrɛ tǎa vi ki müŋ
 vi. 13 Nne nthɔ ndāa chrà
 Minnwi ni nū'ɔŋ yɛi ɲa
 pɛi tigi ngwɛingwa pɛi
 nɔ ghɔ nɛ. Pugu pa pichɛi
 ntou ɲkwan nnu pi nɛ ɲa
 pɛi chwɛ."'

14 Jishɔ mɛin ɲgwa pighɔ
 pugu thɔ ɲɛi vi, a chhu ni
 pugu ɲa, "Pɛi ywɛrɛ nnu
 ɲa nchhu nu nɛ ndɔ nja'ò.
 15 Yichɛi yaɔŋ lɔ mbɔ fɔ ɲa
 ä nii mbin ɲɔŋ llɔ mbhi
 a fuo vi, a ka pɔ pi yaɔŋ
 ɲa a taɔŋ mon ɲɔŋ ɲɔŋ
 nɛ ɲa minthe a fuo vi."
 16 ["Sheshɛŋɔŋ ɲa a fā'ò
 tɛnɔ ya'ò."']

17 A ni ɲga mien yu ɲgwa
 pighɔ nii nda, pa ghan youn-
 jin pi chhu ghɔ ɲa a shwei
 njin lu'ɔ chrà ghɔ. 18 A
 chhu ni pugu ɲa, "Pɛi wu'ɔ
 mbou pi lina ɲkaa pɛi?
 Pɛi lɔ naa ɲɛi ɲa sheshe
 yaɔŋ ɲa a llɔ mbhi nii
 mbin ɲɔŋ nɛ nthɛ pa'a
 a lɔ mfuo vi. 19 Nthɛ
 ɲa a lɔ nji'i ɲgɛi pi njù'ɔ
 yu, a ghɛi pi puŋ yu ntiri

ntaɔŋ nii mon krao." (Nne
 nchii ɲa ɲguon maon ji yi
 taɔŋtaɔŋ.)

20 Nchhu ɲa, "A yaɔŋ ɲa
 a taɔŋ mon ɲɔŋ ɲɔŋ nɛ
 ɲa a fuo vi. 21 Nthɛ ɲa
 llɔ mon ghɔ, mon njù'ɔ
 ɲɔŋmishua, pa kwà'a
 piphi ghà ntaɔŋ, nɔ pa
 kwoshuon, ɲgina, jwi
 nu ɲɔŋ, 22 shúon mbhɔ
 ghan lán, lúa, mbha nnu
 piphi, mifi, pa nnu totɔ,
 kighi'ə, chhu nu phi thɔ
 ɲgwa, ntita'ò, mbha nnu
 na. 23 ɲguon pa nnu
 piphi pei ghà ntaɔŋ pi
 mon ɲɔŋ ɲɔŋ, mfuo ɲgan
 vi."

F'i piŋ mingwe chɛi
(Matio 15:21-28)

24 Jishɔ ni ndhɔ fɔ ɲgɛi
 krao ɲgei Tairɛ*. A ni nii
 mon nda pa'a ndɔ ntā'a nu
 ɲa sheshɛŋɔŋ ji, ndɔ pa'a
 shendaɔŋ lɔ mbɔ ɲa a kan
 ni mfe a lɛrɛ. 25 Wu'ɔ ndii
 ghɔ, mingwe chɛi ɲa jiwɛ
 piphi ni mbɔ mbin muŋ
 vi yi mingwe nɛ ni nja'ò
 ɲa a pɔ, nthɔ ɲgū la'ò kwò
 Jishɔ. 26 Mingwe vei ni
 mbɔ mingwe taɔŋ nduon,
 llɔ krao ɲgei Fonishia mon
 Shiria. Ndīgɛi Jishɔ ɲa a fu'u
 minwɛin mbin muŋ vi.

27 Jishɔ khwɛ ɲa, "A
 pie ɲa pi fúon kugwi pa
 puon ɲkaon nthɛ ɲa a
 lɔ nji'i ɲkā'ò nɔ lɔgɔ nu
 maon ji puon mā'an ni pa
 mingwɛ."

* 7:24 7:24 Pichɛi ɲwa'anli Minnwi mon chrà Gri fā'ò pugu Shidonj.

28 Minḡwe ḡho khwē ḡa, “Ooḡ, ma Taatho, ndo nji'i nthe pi pa minḡu ḡhà nji ḡku'u maon puon la'o taprei.”

29 Jisho chhu ḡho ḡa, **“Nthe yine ndigi chrà, minthe o ḡhài ni ḡo, minḡwein ḡho kwo taon mbin muun ḡho.”** 30 A pīni la'a, njəi muun ḡho a nūan kúon, minḡwein ḡho kwo taon mbin yu.

Jisho chwīe fhì ya'o lí'i ndo nchrā

31 A pīni llo mon krao ḡgei Taire, nyīen ntiri mon Shidon nchəin ḡkin ḡkhí Galili, mon krao ḡgei Dekapoli. 32 Pichəi ḡgwa lōḡo yichəi ḡon ḡa a ni mbo fhītənə ndo ki lo nchrā nu shi'i, ntho mbara vi ni ju, ndīgəi vi ḡa a nū'əḡ mbo yi mbin yu. 33 Jisho lōḡo vi ḡḡəi nō lí'i tə'i vi, ni'in mbo yi tənə yu, ḡa nthu thwe, ḡkaon lin yi. 34 Jisho pi'i ligi yi ndii po, nshəon nchhu ni ḡon ḡho ḡa, **“Efata†”,** njin yi po ḡa, **“Chu'ə!”** 35 Tənə yi chu'ə, lin yi kīgəi, a chrā ki kòro.

36 Jisho fe ḡi ni pugu ḡa ki'i pəi chhu ni sheshəon. Ndo fi'i ḡkwan ha'an a ni mbigi ḡi ḡa ki'i pugu chhu ni ḡgwa ne, wu'ə mbo fi'i ḡkwan ha'an pugu ni nchhu mbigi ne. 37 Pa ḡgwa ni ḡgrāo ti a ḡha'a, nchhu nu ḡa, “A chwīe ḡguon pa nnu ḡhao shishi'i. A chwīe fhītənə ya'o lí'i, fhincho chrā.”

8

Jisho kugwi khwe ḡkan ḡgwa

(Matio 15:32-39)

1 Mon pii ndii ḡho, ntou yú ḡgwa ni ḡga mbīni ḡkiri ki lo mfā'o yaon nō ji nu, Jisho mēin ḡhan younjin pi nchhu ni pugu ḡa, 2 **“Mfā'o kwoshini mbin ḡgwa pei nthe ḡa pigi pugu kwo chho nō trei llé ki lo nji'i mfā'o yaon nō ji nu.** 3 **Mi mfe vugu la'a ni nji, pugu taon shendaon nji mā'an vugu, nthe ḡa pichəi llo a shiga.”**

4 Pa ḡhan younjin pi khwē ḡho ḡa, “Nəon shi njəi maon ji pi hin mon ḡkūnu njó yei nō kugwi nu fi'i ḡgwa pei nō ḡho?”

5 Jisho pie vugu ḡa, **“Pəi fā'o pi ndigi brei yi kho?”**

Pugu chhu ḡa, “Yi khwachəi.”

6 A fe ḡi ni ḡgwa pigho ḡa pugu chocho shhe. Ndōḡo khwachəi brei ḡho ḡga ntōo Minnwi, mbə'i mfe ni ḡhan younjin pi ḡa pugu fe ni pugu. Nne pugu fe ni ḡgwa pigho. 7 Pugu ni mfā'o shigəi puon mi shhu, Jisho ḡha ḡkwo tōo Minnwi nō ḡho, mbini mfe ḡi ḡa pi fe ni pugu.

8 Pugu kru ti njru, pa ḡhan younjin pi liga pa pə'i pigəi pi a linaon mon khwachəi memme mikuo. 9 Yaon nō khwe ḡkan ḡgwa ni mbo fo. Jisho chhu ni pugu ḡa pugu ḡhəi la'a. 10 Nki'i ndo nii nii

† 7:34 7:34 Yei ni mbo pi mon chrà Aramai mbo chrà la'a pa fhì ḡho.

ndii gho mon kikuon pugu pa ghan younjij pi nshā'a ntaon Dalmanuta.

Pa ngwa Farashi tā'a nnu ghraoghrao

(Matio 16:1-4)

11 Pa Farashi tho njē lōu nu pugu pa Jisho, nchhu nu gho na a nōon li llo pō, nne nō mōon nu mi.

12 A shōnō nkien yie gho mon njū'ō yu, nchhu na, **"Ngwreingwa pei tā'a li nthε kho? Shishini nshwei vāi na mba'a pi nōon ta'a li ni pugu."** 13 A mien vugu nga mbini nii mon kikuon nkamu'ōn nshā'a ntaon njiēn hij.

Mbha nnu pa Farashi pugu pa Hero

(Matio 16:5-12)

14 Pa ghan younjij Jisho li'ε nō lōgo nu brēi, ngu'ō mfā'ō pi ta'a yi mbho pugu mon kikuon. 15 Jisho shūu tēnə yugu, nchhu nu na, **"Pāi lina yishi* llo mbho pa ngwa Farashi pugu pa Hero."**

16 Pugu jē ntho nchrā nu shina pugu nthε nnu brēi na pugu shini ndo mfā'ō nε.

17 Jisho ji nnu na pugu ni nchrā nu nε, nenne mbie vugu na, **"A chwīe kho pāi chrā nu nkuon nnu pou brēi? Pāi lo nji, ki mfā'ō shietho pa nnu ya'a? Tho yāi kweikwei?"** 18 **Pāi fā'ō ligi ki lo njāi li'i, mfā'ō tēnə ki lo nja'ō li'i? Pāi shi'a nkwin nnu?"** 19 **Ndii**

na mi ni mbə'i tien brēi nkugwi tien nkan ngwa nō gho nε, pigāi pə'i brēi na pāi ni nkiri nε ni mbo mikuo yi kho?"

Pugu chhu gho na, "Paanchro."

20 **"Ndii na nki pə'i yi khwachəi nkugwi khwe nkan ngwa nō gho nε, pigāi pə'i brēi na pāi ni nkiri nε ni mbo njou yi kho?"**

Pugu khwē gho na, "Yi khwachəi."

21 A chhu ni pugu na, **"Tho yāi wu'ō mbi'i ki lo naa nshie?"**

Jisho chwīe nchriligi yāi li'i

22 Pugu ghāi nchəin Beshaida, pichəi ngwa lōgo nchriligi ntho njāi vi ni ju ndigəi vi na a kāon vi. 23 A wēin mbho nchriligi gho, ntaon ni ju mon la'a, nga kwo thu thwe nō ligi yi ndo mbini nu'uy nū'ōn mbho yi mbin yu mbie vi na, **"ō yāi sheshe yaon?"**

24 A pi'i ligi yi tothi nchhu gho na, "Njāi pa ngwa ndo pugu fhi pi pa thi nyien nu."

25 Nne Jisho pini nū'ōn mbho mi nō ligi yi, a fēi ligi yi, ligi yi shie, a yāi nguon yaon shishi'i. 26 Jisho chhu ki'ε a ghāi nda yu, mfe gí gho na, **"Ki'i nii mon la'a."**

Pita chhu na Jisho Ju ye na Pi Chu'ō Ntaon nō Nkwe nε
(Matio 16:13-20; Luka 9:18-21)

* 8:15 8:15 Yishi yaon na pi ghā ntrao prupina gato ni'in mon gho a chwīe a ku'ō.

27 Jisho pugu pa ghan younjin pi ghēi mon pa la'ataon mon Kaisharia Filipai. Pugu pugu ni nga mbo shendaon, a pie pa ghan younjin pi na, **“Pa ngwa ghà nchhu na mi pɔ pi gɔ?”**

28 Pugu chhu gho na, “Joun Ngan Fe Nkhi, pichai chhu na ɔ Elaija ndo pichai chhu na ɔ yichai ta'a njeli'i Minnwi.”

29 A ghēi shhi mbie vugu na, **“Ti pɔi chhu yai na mi pɔ pi gɔ?”**

Pita khwē gho na, “ɔ Ju na Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe ne.”

30 Nenne Jisho shūu téné yugu na ki'i pugu shwei sheshenon no gho.

Jisho chrā nkuon nnu khu nu mi mbini nku'ɔ

(Matio 16:21-28; Luka 9:22-27)

31 Jisho jē ntho nje'i vugu na a yi'i na Muun Njonmishua shi njai ngə'i nthē ntou pa nnu, pa thishi pa Juu pugu pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ngwa ni gí Mushi lāa vi, pi jwi vi, a gha nda'a trei llé, a pini nku'ɔ. 32 Nchwie tho ghan younjin pi ya nshie ni yei nnu. Pita lōgɔ vi ngə'i njinjin ntho mbiga vi.

33 Jisho gha nkara non yi, mbe'i ghan younjin pi, mbiga Pita nchhu na, **“Lollo yai mu, ma Shata! ɔ lo nji'i nū'ɔn kwā'a nu mɔ pi nkuon nnu Minnwi, ɔ**

ka nū'ɔn pi nkuon pa nnu ngwamishua.”

34 Jisho mēin kiri ngwa pigho fo nchhu ni pugu na, **“Sheshenon ntā'a nu njou njin a, a mien phi nnu ha'an a khwā ne, ntiēn wā'a yi, njou njin a.**

35 **Nthē na sheshenon na a tā'a nu ndugu ni chombhi yi ne shi shien chombhi yi gho, sheshenon na a mi'an chombhi yi nthē a pugu pa nthē pwa pisha'akhɔ Minnwi ne shi ndugu ni chombhi yi gho.**

36 **Nthē na njonmishua shi nshei pi kho no ha'an ä mfā'o nguon mbhi ghao ndo shien chombhi yi?**

37 **Minthē non fe pi kho no kwri nu chombhi yi no gho?** 38 **Sheshenon mfā'o lritho nthē a pugu pa chrā a mon mbhi ngwreingwa ki fā'o pɔgɔ Minnwi, pugu pa ngwreingwa piphi yei,**

kan Muun Njonmishua shi mfā'o lritho nthē vi ndii na a tho mon ndigha'o Tāa vi pugu pa yi ghan ntaon Minnwi pi taontaon ne.”

9

1 Jisho chhu ni pugu na, **“Shishini, nshwei vai na pichai ngwa thi hein na mba'a pugu khu ki lo njai Sha'afuon Minnwi tho mon ghri.”**

Jisho non non yi mon ndigha'o yi

(Matio 17:1-13; Luka 9:28-36)

² Ntigao llé ni nga ntogo Jisho lōgo Pita, pugu Jēin ni Jouŋ, pugu pugu ku'ó tē'i vugu ŋkuon mme ntaan mbra. Nō ha'an pugu ni mbē'i vi nē, a kwri ligi pugu, ³ ndhwí yi gu yi fufhu, nchīa ti nga'a, mfugu nchaa fi'i ŋkwan nō ha'an minthe sheshenon ŋkuon mbhi shīgao nē. ⁴ Elaija pugu Mushi nōon non yugu ni trēi ghan younjin Jisho pigho, ntho nchrā nu pugu pa Jisho.

⁵ Pita chhu ni Jisho ŋa, "Masha, a pwa ŋa pia pō hein nē. Pigi shi ŋkrao trēi ntāa, ta'a yi vē, ta'a yi ni Mushi, ta'a yi ni Elaija." ⁶ Nthe ŋa a shini ndo nji nnu ŋa a nthe a chhu nē, nthe ŋa pogo gu ni ŋgwēin vugu ŋga'a.

⁷ Lulun kuru vugu, ŋgḡi taon mon lulun gho ŋa, "Yei ŋkien Muun a ŋa ŋkhwā, p̄əi ya'ō mbho yu." ⁸ Pugu gha ndii nē, ŋgwī'i ki lo nu'un njēi sheshenon ŋkien Jisho. ⁹ Nō ha'an pugu ni ntho nshwi'i mbra gho nē, Jisho fē gí ni pugu ŋa ki'i pugu shwei sheshenon ni nnu ŋa pugu yēi, ti ŋgēi nchēin ndii ŋa Muun Nonmishua shi ŋku'ó mon gu nē. ¹⁰ Pugu wēin ndigi chrā gho, ntho nchrā nu ni non pugu ŋa, "Njin ku'ó nu mon gu yei pō pi ŋa?"

¹¹ Pugu pie Jisho ŋa, "A chwēi kho pa ghan ye'i gí Mushi chhu nu ŋa Elaija shi fūon ntho ŋkaon?"

¹² A khwē ni pugu ŋa, **"Shishini Elaija shi fūon ntho nō piri nu pa nnu a kā'o. Ndo a chwēi kho Ŋwa'anli Minnwi chhu ŋa Muun Nonmishua shi njēi ntou ŋgō'i, ndo pi lāa vi?"** ¹³ **Ndo nshwei vāi ŋa Elaija kwo tho ŋgwa fā'a mbin yu nō ha'an pugu khwā nē, nō ha'an Ŋwa'anli Minnwi chhu nthē vi nē."**

Jisho yīgi ghīno yichēi mikə'i ŋa a ni mfā'o minwein (Matio 17:14-19; Luka 9:37-43)

¹⁴ Pugu ni ŋga mbini, njēi pigēi ghan younjin pi pugu pa ntou yú ŋgwa pugu pa ghan ye'i gí Mushi lōu nu. ¹⁵ Wu'ó ndii gho, ŋguon yú ŋgwa pigho gha njēi Jisho, ŋgrāo ti a gha'a, ntei ŋgēi njēi vi nchrā gho. ¹⁶ A pie ghan younjin pi ŋa, **"Pāi pugu lōu pi kho?"**

¹⁷ Yichēi non mon yú gho khwē ŋa, "Masha, ntho ni muun a, njēi gho nō gho, ŋa minwein pō mbin yu, nchwē ŋa ki'i a chrā. ¹⁸ Sheshe ndii ŋa a ghā ncho vi nē, a ghā mā'an vi shhē, fa'ofa'ō taon nu nchō yu, a kru shua yi, non yi tii. Nchhu ni pa ghan younjin pō ŋa pugu fu'u minwein gho, pugu pa'ō kie."

¹⁹ A khwē ni pugu ŋa, **"Yo ŋgwreingwa ki fā'o pin, mi shi mbō pia pi fi'i yi nēin? Mi shi mfā'o wēin njū'ó ni pāi pi fi'i yi nēin? Pāi tho ni ju mfē vāi."**

20 Pugu tho ni muun gho njæi vi nɔ, jiwε gho gha njæi Jisho ηgwεiη muun gho ni mipriliigi, a gū shhe ηkēnə nu fa'ofa'ο taon nu nchò yu.

21 Jisho pie tãa muun gho ηa, **"Nnu yei kwo lɔgo li'i mbiη yu nɔ fi'i ndii neiη?"**

A khwē gho ηa, "Jē kə'i prɔ. 22 A ghà njiη mǎ'an vi kie pugu pa moon ηkhǐ nɔ jwi nu mi. Ndo ä mbɔ ηa minthe ɔ chwie nnu, ɔ fǎ'ο kwoshini mbiη pigi ηgēre vigi!"

23 Jisho khwē gho ηa, **"ɔ chhu vǎi ηa, 'A mbɔ ηa minthe ɔ chwie nnu?' Sheshe nnu yī'ε ni ηon ηa a fǎ'ο piη nε."**

24 Tãa muun gho ki'i ηkæikæi ni nji ηa, "Oon mbiη, ghēre ki piη a!"

25 Jisho gha njæi ηkwan nɔ ha'an ntou yú ηgwa tei ntho nu ta'a li'i nε, a pīga jiwε gho, nchhu nu ηa, **"Jiwε fhincho pugu pa fhitənə, taon mbiη yu ki lɔ ma nu'un nii mbiη yu ηkamu'ɔη."**

26 Nenne jiwε gho kēi ni nji, mǎ'an vi mon ηkien mipriliigi, ntaon mbiη yu. Muun gho pɔ nɔ khu ηon, nne ntou yugu ni nchhu ηa, "A khu!" 27 Ndo Jisho wēiη vi ηgēre vi, a lollo tothi.

28 Jisho ni ηga nii nda, pa ghan younjin pi tho mbie vi ηa, "A ni nchwie kho pigi fu'u kikiε?"

29 A khwē ni pugu ηa, **"Yaon ηa minthe a fu'u yei ηkwan nε wu'ɔ luon*."**

Jisho pini nchrā ηkamu'ɔη nthε nnu gu yi
(Matio 17:22-23; Luka 9:43-45)

30 Jisho pugu pa ghan younjin pi lollo fo ntiri mon Galili. Pa'a a lɔ nji'i ntǎ'a nu ηa sheshenon ji, 31 nthε ηa a ni ntho nje'i ghan younjin pi, nchhu nu ηa, **"Pi shi ncha'a Muun Nonmishua mfe lieη mbhɔ ηgwamishua pugu njwi vi. Pi gha njwi vi, a la'a trei llé, a ku'ɔ."**

32 Ndo pa'a pugu lɔ nji'i nji njin chrà yei, ndo mbɔgo nɔ pie nu vi nɔ gho.

Mindoundou ηa ηon ndien gɔ?

(Matio 18:1-5; Luka 9:46-48)

33 Pugu ghēi nchēiη Kapanon, a gha nii nda, mbie ghan younjin pi ηa, **"Pǎi ni ntho nchrā pi kho shendaon?"**

34 Pugu lere pi lan nthε ηa pugu ni ηga mbɔ shendaon, ndou nu ni non pugu ηa a gɔ mbɔ non ndien ncha pichēi ghao. 35 A chɔchɔ shhe, mēiη paanchrɔ pigho nchhu ni pugu ηa, **"Sheshenon vǎi ntǎ'a nu mbɔ nthishi, a pie ηa a lɔgo non yi nɔ minkwasha, mbɔ nɔ muun fǎ'a ηguon ηgwa ghao."**

* 9:29 9:29 Pichēi pa Nwa'anli Minnwi chhu ηa ni jī ηkhǐ.

36 A lōgɔ muun mbro ntigi vi shina pugu, mban vi, nchhu ni pugu ɲa, 37 “Sheshenon ɲa a piɲ ta’a miké’i nɔ yei nthɛ a nɛ piɲ pi mmu, ki sheshenon ɲa a piɲ a nɛ lɔ mbiɲ pi mmu, a piɲ pi ɲon ɲa a taon a nɛ.”

Ʋon ɲa a lɔ nda vɛi nɛ pɔ pɛi pugu ta’a ɲgei
(Luka 9:49-50)

38 Joun chhu ghɔ ɲa, “Masha, pigi yɛi yichɛi ɲon a fu’u miɲweɪɲ ni ligi yɔ, pigi ka nɔ lāa nu ghɔ nthɛ ɲa pigi pugu lɔ nthɔ ɲjɔu ɲjɪɲ yɔ ka’a.”

39 Ndɔ Jishɔ chhu ɲa, “Ki’i pɛi lāa ghɔ, nthɛ ɲa mba’a sheshenon ɲa a chwɛ nnu ghraoghrao ni ligi a nɛ pini ɲkara nchrā nnu piphi nthɛ a.

40 Nthɛ ɲa ɲon ɲa a lɔ ndāa via nɛ, pɔ ɲgei pia.

41 Shishini, nchhu ni pɛi ɲa sheshenon ɲa a fɛ ndua ɲkhɪ ɲa pɛi nnu nthɛ ɲa pɛi yi Krishto nɛ, nthɛ pa’a a lɔ shien kɪnɛɪɲ yi.

42 “Sheshenon ɲa a chwɛ muun mi muun vei ɲa a piɲ a nɛ gū mon phi nɛ, a ni mbwa pi chu mmɛ ɲgù’ɔ wu’ɔ yaon nɔ mmi yi ɲjie vi ɲkhɪ, nchaa ɲa a thi shá’a shhi Minnwi. 43 Ti mɪbhɔ yɛi nchwɛ pɛi gū mon phi, pɛi ya’a mɪ’an. A pwa pɛi nii mon chɔmbhi nɔ ɲkwini nchaa fá’o nu paa

mbhɔ yɔ ndɔ ɲgɛi mon mɔnon ɲgù’ɔ lien shhɛ, mbɔ mɔnon ki phɛ, 44 [li’i ɲa mba’a nthrishie khu, ndɔ mba’a mɔnon lɛ ma mbhɛ nɛ.] 45 Ti kwo yɔ nchwɛ ɔ gū mon phi, ɔ ya’a mɪ’an, nthɛ ɲa a pwa ɔ nii mon chɔmbhi nɔ ɲkwini nchaa ɲa pi mā’an ghɔ mon mɔnon ɲgù’ɔ lien shhɛ ni paa kwɔ yɔ, 46 [li’i ɲa mba’a nthrishie khu, ndɔ mba’a mɔnon lɛ ma mbhɛ nɛ.] 47 Ti ligi yɔ nchwɛ ɔ gū mon phi, ɔ fi’a mfu’u mɪ’an, a pwa nɔ nii nu mon Sha’afuon Minnwi ni ta’a ligi nchaa ɲa pi mā’an ghɔ mon mɔnon ɲgù’ɔ lien shhɛ ni paa ligi yɔ, 48 li’i ɲa mba’a nthrishie khu, ndɔ mba’a mɔnon lɛ ma mbhɛ nɛ.

49 “Pi shi ni’ɪɲ mɔnon mbiɲ sheshenon ɲkwan ha’an pi ghà ni’ɪɲ khí mon yaon nɛ.† 50 Khí pwa, ndɔ ghri yi nɔ chwɛ nu yaon pwa mbhɛ, ɔ pini ɲkwɛi ni ghri yi ghɔ pi ɲɛɪɲ? A yi’i ɲa pɛi pɔ nɔ khí ni non pɛi, nchhɔ mon ta’anggi pɛi pa ɲgwa.”

10

Pa yaon ɲa Jishɔ yɛ’i nthɛ nnu shāan lán nɛ
(Matio 19:1-12; Luka 16:18)

1 Jishɔ lɔllɔ Kapanun ɲgɛi krao ɲgei Judia, ntiri Jodan, yú ɲgwa pini ɲkiri yɛi yu

† 9:49 9:49 Ʋjɪɲ li’i yei pɔ ɲa sheshe ɲgan piɲ shi ntɔgɔ mon ɲgɛ’i nɔ chwɛ nu a pɔ yi taonɲon.

ηkamu'ων. Nο ha'an nū'ων
yi ni mbo ne, a jē ntho nje'i
vugu.

² Pichēi pa ηgwa Farashi
tho mbara Jisho ntā'a nu
mōon vi, mbie ηa, "Gí Mushi
piη ηa ηon nthē a shāan lán
pugu ηgwe vi?"

³ A khwē ni pugu ηa,
"Mushi ni nchhu ni pēi ηa
mon gí?"

⁴ Pugu chhu, "Mushi ni
mien ηa ηon nā'an ηwa'anli
shāan lán mfe ni ηgwe vi,
mfu'u vi ηa a ghēi."

⁵ Jisho chhu ni pugu ηa,
"A ni nā'an yie kina mfe
ni pēi nthē pi ηa tho yēi
tini ni nji. ⁶ Ndo no nje
ndii ηa pi ni mbuon mbhi
ne, 'Minnwi ni nchwē
pi mimbia pugu mingwe.'"

⁷ 'Nthē yie gho, mimbia shi
mien taa vi pugu muun
vi, nchini pugu ηgwe vi.

⁸ Paa ηgwa pigho chini
ngū ta'a freinon.' Nne
pugu lo nu'un mbi'i yi
paa, pugu po pi ta'a yi.

⁹ Nthē yie gho, yaon ηa
Minnwi chini ne, ki'i ηon
shēre."

¹⁰ Pugu pugu gha mbini
nda pa ghan younjin pi pini
mbie vi ni nnu yei. ¹¹ A chhu
ni pugu ηa, "Sheshenon ηa
a shāan lán pugu ηgwe vi
ndan yi nduon ne chwē
phi mbin ηgwe vi. Mbo
phi shuon. ¹² Ti mingwe
nshāan lán pugu ndaon vi,
ndan ηon nduon kan a
kwo shuon."

Jisho fe mboro ni puon pro
(Matio 19:13-15; Luka
18:15-17)

¹³ Pa ηgwa ni ntho nu ni
pa puon ηa a kōon vugu, pa
ghan younjin pi piga ηgwa
pigho. ¹⁴ Jisho gha njei,
mbigi tūa nchhu ni pugu ηa,
"Pēi mien puon pigho tho
njei a, ki'i pēi po ki'ingini
ni pugu nthē ηa Sha'afuon
Minnwi po pi ni ηkwan
ηgwa pei. ¹⁵ Shishini,

nshwei vāi, sheshenon ηa
a lo nji'i mbin Sha'afuon
Minnwi mon chombhi yi
no muun mbo ne nthē
pa'a a lo nii mon gho."

¹⁶ A pan vugu nū'ων mbho yi
mbin sheshenon vugu, mfe
mboro ni pugu.

Ngan fā'o chēi
(Matio 19:16-30; Luka
18:18-30)

¹⁷ Nο ha'an Jisho ni ndho
nyien ne, ηon chēi tei ηku'ο
ηkwi kwere yi shhi yu, mbie
vi ηa, "Nkien Masha, a yi'i
ηa nchwē kho no fā'o nu
chombhi ki mme?"

¹⁸ Jisho pie gho ηa, "O
mēin a ni ηkien ηon nthē
kho? A wu'ο Minnwi mbo
ηkien ηon. ¹⁹ O ji yaon
ηa pa kina chhu ne, 'Ki'i
njwi ηon, ki'i ngan lán
kwoshuon, ki'i njōo, ki'i
ηkwe nte ηon ni mbe, ki'i
nchigi, ya'o nchō taa gho
pugu muun gho.'"

²⁰ A khwē ηa, "Masha,
ηguon kina pei ηkwo nū'ων
llo ndii ηa mi ni mbo ma'an
mikhwa ne."

²¹ Jisho lii vi, mfā'o khwā
mbin yu, nchhu gho ηa, "O

pou ta'a yaon. Ghēi fini nguon maon pɔ ghao ngrā ni ghan pou, kan fā'o yo shi mbo po, nne ntho njōu njin a."

²² A ni nga nja'o yei nnu, non yi shwi'i, a ghēi mon pē'i njū'o nthe na a ni mfā'o nga'a.

²³ Jisho kara ligi mbe'i pa ghan younjin pi, nchhu ni pugu na, "A ya nga'a ni ghan fā'o nɔ mien nu Minnwi sha'a fūon yi mon chombhi yugu."

²⁴ Pa ghan younjin pi ghrāo pa chrā pi pei ndo Jisho ghēi shhi nchhu na, "Pa puon pan, a ya nga'a nɔ nii nu mon Sha'afuon Minnwi.

²⁵ A yī'ε ni minyienlɛi* nɔ tɔgɔ nu mon mbo mita'a nchaa ngan fā'o nɔ mien nu Minnwi sha'a fūon yi mon chombhi yi."

²⁶ Pugu ghrāo ti a gha'a, nchhu gho† na, "Ti minthe a lugu gɔ ki'ε?"

²⁷ Jisho pē'i vugu nchhu na, "Minthe pa'a a lo mfā'a ni ngwamishua ndo pa'a ndo nga'a pi ni Minnwi. Nguon pa nnu ghao yī'ε ni Minnwi."

²⁸ Pita jē ntho nchhu nu gho na, "Lii njɛi, pigi mien nguon yaon ghao njōu njin yo."

²⁹ Jisho chhu na, "Shishini, nchhu ni pɛi na, yichɛi non lo nji'i mbo fo na ä mien mbaanda yi,

ki lin pi pi pimbia pugu pa pinɔε, ki müun vi, ki tãa vi, ki puon pi, ki nyien yi, nthe a pugu pa nthe nkini pwa pisha'akhɔ, ³⁰ na mba'a a yi'i mien ki fā'o pa nda, pa lin pi pi pimbia pugu pa pinɔε, pa müun, pa puon, pa nyien, a yien ti mbo nkii ngé mon yei chombhi ndo mbini mfā'o ngə'i na pi shi mfe gho nthe a. Mon mbhi ye na a tho nu ne, a pini mfā'o chombhi ki mme. ³¹ Ndo ntou ngwa na pugu thi shhi ne shi mbo ndugwi njin, pa ndugwi njin thi shhi."

Jisho pini nchrā nkuon nnu gu yi nkamu'ɔn
(Matio 20:17-19; Luka 18:31-34)

³² Pugu ni mbo shendaon nku'o nu Jerushalein, Jisho nyien ngēi nu shhi pugu. Pa ghan younjin pi ghrāo, pɔgɔ gu wēin ngwa pɛ na pugu ni ntho nu njin pugu ne. Nkamu'ɔn Jisho kiri paanchro ghan ntaon pi li'i tɛ'i vugu, nchhu pa nnu na a shi ndɔgɔ li'i mbin yu ne ni pugu, ³³ nchhu nu na, "Pɛi lli njɛi, pia ku'o nu Jerushalein pi cha'a Muon Nonmishua mfe mbho pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ngwa ni gí Mushi, pi fe njó gu gho ncha'a vi mfe ni ngwa taon nduon. ³⁴ Pugu le

* 10:25 10:25 Minyien yei ya mbo pi kamela. Pi nã'an nein nthe na kamela lo mbo mon Chrambo. † 10:26 10:26 Pichɛi pa Nwa'anli Minnwi lleshhi fā'o pi na nchhu ni non pugu na.

mā'an vi ni kwèin, nthu thwe mbin yu, ngwie vi, njwi vi, a gha nda'a trei llé, a pini nk'u'ó."

Nnu na Jein pugu Joun ni ntā'a nu ne
(Matio 20:20-28)

³⁵ Jein pugu Joun, mbo pa puon Shebedi tho njæi Jisho nchhu gho na, "Masha, pigi tā'a nu na o chwie nnu ye na pigi shi mbie ve ne ni pigi."

³⁶ A pie vugu na, **"Pæi tā'a nu na nchwie kho mfe ni pæi?"**

³⁷ Pugu chhu gho na, "Fe shina ni pigi, pigi chho yæi gho, ta'a non vigi ngei mbo yo yi ji, yichæi ta'a yi ngei mbo nkwræi yo, ndii na o po mon ndigha'o yo ne."

³⁸ Jisho chhu ni pugu na, **"Pæi lo nji yaon na pæi pie nu ne. Minthe pæi nnu ndua ngæ'i na shi nnu ne? Ki nkwe nkwan kwe nkhi ye na a yi'i na nkwe ne?"**

³⁹ Pugu khwæ gho na, "Oon, pinthe pigi togo mon gho."

Jisho chhu ni pugu na, **"Ndua ngæ'i na nshi nnu ne pæi shi nnu, kwe nkhi na nshi nkwe ne pæi kwe."**

⁴⁰ Ndo no chho nu ngei mbho a yi ji ki ngei nkwræi, a lo nji'i mbo li'i a no fe nu. A po pi ni ngwa pe na Minnwi kwo piri ni pugu ne."

⁴¹ Ndo pigæi wun ghan younjin Jisho ni nga nja'o nnu yei, mfā'o pigitua mbin Jein pugu Joun. ⁴² Jisho gæ vugu pugu tho njæi vi, a

chhu ni pugu na, **"Pæi ji na ngwa pe na pi ji vugu na a ghan sha'a ngwa mon mbhi ne ghà nsha'a ngwa pugu sha'a, pa memme ngwa pugu non pi nnu ghri ni pugu."** ⁴³ Ndo

mba'a a yi'i mbo pi nne ni pæi. Sheshenon na a tā'a nu no po nu non ndien shina pæi ne fā'o no po nu muun fā'a væi.

⁴⁴ Sheshenon na a tā'a nu mbo nthishi shina pæi ne fā'o no po nu nkuna nguon ngwa. ⁴⁵ Nthe na Muun Nonmishua shini ndo nji'i ntho pi na pi fā'a mbo yu, a ni ntho pi no fā'a nu mbho ngwa, ndo mfe chombhi yi no nchúon tho ntou ngwa."

Jisho chu'o ligi Batimau
(Matio 20:29-34; Luka 18:35-43)

⁴⁶ Pugu tho Jeriko, Jisho lollo ngæi nu pugu pa ghan younjin pi pugu pa mme yú ngwa, ngan luon chæi mbo nchriligi, ligi yi po Batimau, muun Timau, chho nkij shendaon. ⁴⁷ A ni nga nja'o na a Jisho llo Nashare ntogo nu, a jē pa'o nu ngou, nchhu nu na, "Jisho, Muun Devi, fā'o kwoshini mbin mu!"

⁴⁸ Ntou ngwa piga vi, nchhu nu gho na a lere lan.

A ka mī'en mba'o pi ngou ni nji mbigi, "Muun Devi, fā'o kwoshini mbin mu!"

⁴⁹ Jisho tithi nchhu na, **"Pæi mæin vi hein."**

Nenne pugu mēiṅ nchriligi gho, nchhu nu gho ṅa, “Wēiṅ nju’o yo, lollo tothi, a tho ne mēiṅ gho.” ⁵⁰ A mī’an mme ndhwí yi, ndhi tothi ntho njəi Jisho.

⁵¹ Jisho chhu gho ṅa, “**Ɔ tā’a nu ṅa ñchwīe neiṅ vε?**”

Nchriligi gho chhu gho ṅa, “Masha, ñtā’a nu mbini njəi li’i.”

⁵² Jisho chhu gho ṅa, “**Ghēi ni go, piṅ yo chwīe ghĩno yo tɔgo.**” Wu’o chomilaon gho, ligi yi chu’o a yōu njiṅ Jisho shendaon.

11

Jisho nii Jerushaleiṅ no fūon

(*Matio 21:1-11; Luka 19:28-40; Joun 12:12-19*)

¹ Pugu ni ṅa mbara nu Jerushaleiṅ, ṅkiṅ Befεge pugu Betani ṅkuon Mbra pa Thi Olive ne, Jisho taon paa ghan younjin pi, ² nchhu ni pugu ṅa, “**Pəi ghēi mon muuṅ la’ataon yine shhi pəi ne, wu’o no ha’an pəi nii ne, pəi shi njəi muuṅ mi ṅkwéiṅ pi chu ṅa ṅon shi lo naa nchho ṅkuon yu. Pəi fēi ntho no gho.** ³ **Sheshenon nchhu ni pəi ṅa, ‘Pəi fēi nu ṅa?’ pəi chhu ṅa, ‘Taatho fā’o fā’a no gho, a shi mbini nu’uṅ ndu’u heneiṅ no kuo ndii.’**”

⁴ Pugu lollo ṅgēi, njəi muuṅ ṅkwéiṅ pi chu chonda mbhi ṅkiṅ shendaon, pugu fēi. ⁵ Pichəi ṅgwa ṅa pugu

ni nthi fo ne pie ni pugu ṅa, “Pəi chwīe pi kho? Pəi fēi pi ṅkwéiṅ yine?” ⁶ Pugu chhu nnu ṅa Jisho ni nshwei vugu ne ni pugu, ṅgwa pigho ṅa pugu ni nju fo ne mien vugu pugu ghēi. ⁷ Pugu tho ni muuṅ ṅkwéiṅ gho mfe ni Jisho, mā’an pa memme ndhwí pugu ṅkuon ṅkwéiṅ gho, Jisho chho ṅkuon gho.

⁸ Ntou ṅgwa shēiṅ pa memme ndhwí pugu shendaon, pichəi shēiṅ pa mbhothi ni fhothi ṅkuon gho ṅa pugu ni nja’a mon pa nyien. ⁹ Pa ṅgwa pe ṅa pugu ni mbo shhi ne pugu pa pe ṅa pugu ni mbo njiṅ ne pa’o ṅgou, nchhu nu ṅa,

“Ndigha’o pə ni Minnwi, mboro pə ni ju ṅa a tho no ligi Taatho ne!

¹⁰ Minnwi nū’on mboro yi ṅkuon Sha’afuson fūon Devi taa via, ṅa a tho nu ne.

Ndigha’o pə ni Minnwi ṅa a chho po ne.”

¹¹ A nii Jerushaleiṅ, ṅgēi mon Nda Minnwi, ṅga ndii ṅguon yaon no ha’an nji’a ni ṅkwo tɔgo ne, ntaon ṅgēi Betani pugu pa paanchro ghan younjin pi.

Jisho chōno thi ṅa a ghà njuṅ ne

(*Matio 21:18-19*)

¹² Mbhi ni ṅa ndan, no ha’an pugu ni ṅkwəi nu llo Betani ne, nji yia Jisho. ¹³ A thi hini nji’e njəi thi ṅa a ghà njuṅ ne a ya ntə’i, a ghēi no yəi nu ṅa minthe a fā’o ntien llo ṅkuon gho. A gha ntho

nchəiŋ yəi thi ghɔ, pa'a ndo njəi sheshe yaonŋ ŋkien pa fhothi, nthe ŋa a shini ndo mbɔ ndii ŋa pa thi ghɔ ghà njuŋ nɛ. ¹⁴ A chhu ni thi ghɔ ŋa, **"Ki'i ŋon ma nu'unŋ nji ntienŋ llo mbinŋ ghɔ."** Pa ghanŋ younjinŋ pi ya'ɔ.

Jishɔ ghəi Nda Minnwi
(*Matio 12:12-17; Luka 19:45-48; Jouŋ 2:13-22*)

¹⁵ Pugu ni ŋga nchəiŋ Jerushaleiŋ, Jishɔ ghəi Nda Minnwi njouŋ ŋgwa pɛ ŋa pugu ni mfini yaonŋ pugu pa ŋgwa pɛ ŋa pugu ni njuonŋ nu Nda Minnwi nɛ, nshri taprei ghanŋ kwri mbinŋ pugu pa ghanŋ fini mintu'olibuŋ, ¹⁶ pa'a ndo nu'unŋ mbinŋ ŋa shesheŋonŋ mfe a tienŋ yaonŋ ntiri nɔ yina Nda Minnwi. ¹⁷ A ni ntho nje'i vugu, nchhu nu ŋa, **"Pi shi lo nā'anŋ ŋa, 'Pi shi mēiŋ nda a ni nda luonŋ Minnwi ni ŋguonŋ pa taonŋ taonŋ ghao,' ndo pəi kara a gū puo pa ŋgina minwi."**

¹⁸ Nnɛ pa thishi ghanŋ fe'ingienŋ pugu pa ghanŋ ye'i ŋgwa ni gí Mushi ya'ɔ ntho ntā'a shendaonŋ njwi vi, nthe ŋa pugu ni mbɔgo vi, nthe ŋa ŋguonŋ yú ŋgwa pighɔ ŋa pugu ni mbɔ fɔ nɛ ni ŋgrāo ŋkwanŋ nɔ ha'anŋ a ni nje'i nu nɛ.

¹⁹ Fanaonŋ ni ŋga ntho, pugu taonŋ monŋ la'a.

Yaonŋ ye'i nthe thi wunu ŋa a ni njaonŋ nɛ
(*Matio 21:20-22*)

²⁰ Nɔ ha'anŋ pugu ni ntɔgo nu ni tutu'u nɛ, pugu yəi

thi wunu yɛ, a kwo yaonŋ ti nshwi'i nchəiŋ monŋ ŋien pi. ²¹ Pita kwienŋ, nchhu ŋa, "Masha, lii njəi! Thi wunu yɛ ŋa ɔ ni nchɔnɔ nɛ kwo yaonŋ."

²² Jishɔ khwē ni pugu ŋa, **"Pəi fā'ɔ pinŋ mbinŋ Minnwi.** ²³ **Shishini, nshwei vəi, shesheŋonŋ ŋa a shi nchhu ni mbra yei ŋa, 'Lollo tothi ŋgū monŋ ŋkhī', ki lo mfā'ɔ khuthɔ monŋ njù'ɔ yu nɛ, ndo mbinŋ ŋa nnu ŋa a chhu nɛ shi ndɔgo li'i nɛ, pi shi nchwie mfe ghɔ.**

²⁴ **Nthe yie ghɔ, nshwei vəi, sheshe yaonŋ ŋa pəi pie monŋ luonŋ Minnwi nɛ, pəi mfā'ɔ pinŋ ŋa pəi kwo fā'ɔ yaonŋ ghɔ, kaŋ a shi mbɔ yəi.** ²⁵ **Ndo sheshe ndii ŋa ɔ tithi nduonŋ Minnwi nɛ, ɔ mfā'ɔ sheshe yaonŋ monŋ njù'ɔ ghɔ nthe yichəi ŋonŋ, ɔ li'ɛ phi yi, nnɛ ŋa Tāa ghɔ ŋa a chho po nɛ ŋkaa yu nthe a li'ɛ jo phi."** ²⁶ **[Ndo pəi mienŋ ki lo nji'i ndi'ɛ phi yichəi ŋonŋ, kaŋ mba'a Tāa vəi po li'ɛ pa yəi phi.]**

Pie nthe ghrí Jishɔ
(*Matio 21:23-27; Luka 20:1-8*)

²⁷ Pugu pini ntho Jerushaleiŋ. Nɔ ha'anŋ a ni nyienŋ nu Nda Minnwi nɛ, pa thishi ghanŋ fe'ingienŋ pugu pa ghanŋ ye'i gí Mushi tho mbara vi, ²⁸ nchhu ghɔ ŋa, "ɔ fā'ɔ pi yəi ghrí nɔ chwie nu pa nnu pei ki a fe gɔ ghrí

yei ve nɔ chwīe nu pa nnu pei nɔ ghɔ?"

²⁹ Jishɔ chhu ni pugu ŋa, "Nshi mbie v̄ai ni ta'a pié, p̄ai mfe khwè v̄ai, ñshwei v̄ai ni ye ghrí ŋa ñchwīe nnu pei nɔ nɛ. ³⁰ P̄ai shwei a, Jouŋ ni ŋkwe ghrí nɔ fɛ nu ŋkhĩ pi llo mbhɔ Minnwi ki ŋgwamishua?"

³¹ Pugu chrā nnu ghɔ ni non pugu, nchhu nu ŋa, "Pia nchhu ŋa, 'Llo mbhɔ Minnwi', a chhu ŋa, 'Ti a ni nchwīe khɔ pa'a p̄ai lo mbiŋ Jouŋ?' ³² Ti pia nchhu ŋa, 'A llo pi mbhɔ ŋgwamishua?'" nthe ŋa pugu ni nthɔ mbɔgo pa ŋwa nthe ŋa sheshenon ni nji ŋa Jouŋ ni nja mbo nj̄eli'i Minnwi.

³³ Nne pugu khwē ni Jishɔ ŋa, "Pigi lo nji."

Jishɔ chhu ni pugu ŋa, "Kaŋ mba'a mummu ŋkaa mu shwei v̄ai ni li'i ŋa ghrí a lo nɛ."

12

Lu'ɔ chrà nthe puon fà'a p̄iphi

(Matio 21:33-46; Luka 20:9-19)

¹ Nenne Jishɔ jē nthɔ nchrā nu ni pugu mon lu'ɔ chrà. "Non ch̄ai ni ma mbhĩ faan ntien thi* yi, ŋkrao ŋka'a ŋgīŋ nɔ ghɔ, ntou ŋku'ɔ n̄ii ntien thi ghɔ ŋkhĩ yi taon nɔ chwīe nu la'o, ndo ŋkrao muun nda tothi nɔ chhɔ nu fo ŋkē'i

nyien. Nne mfe ni ghan fà'a ŋa pugu lina nɔ ghɔ ŋga ŋkwōo maon pugu pugu ghrā, ndhɔ ki'ɛ ŋḡai la'ataon nduon. ² Ndi ni ŋga ŋkā'o nɔ kwōo nu ntien thi ye, Non ghɔ taon muun fà'a ni pa ghan fà'a pe ŋa a gh̄ai ŋkwe ji ghrā ntien thi ghɔ. ³ Ndo pa ghan fà'a pighɔ wie muun fà'a yi ghɔ ndu'u vi ni mbhɔ yó.

⁴ "A pini nu'un ntaon muun fà'a nduon, pugu wie vi nɔ tho yi, nchwīe nnu lrithɔ mbiŋ yu. ⁵ A pini nu'un ntaon yich̄ai pugu jwi vi, ŋgu'ɔ nchwīe mbiŋ ntou pich̄ai pi nenne, ŋgwie pich̄ai, njwi pich̄ai. ⁶ A pini mfā'o ta'a non ŋa a nthe a taon, mbo muun vi ŋa a khwā nɛ, ndugwi yi a taon vi ni pugu, nchhu nu ŋa, 'Pugu shi mfā'o pɔgo yɔ.'

⁷ "Ndo ghan fà'a pighɔ chhu ni non pugu ŋa, 'Yei njinda yi, pia ch̄iri njwi vi maon pi gū yia!' ⁸ Pugu w̄eiŋ vi, njwi vi, mfu'u khu yi mon nyien mī'an.

⁹ "Ti ŋgan nyien ghɔ shi nchwīe pi neiŋ ki'ɛ? A shi nthɔ njwi pa ghan fà'a pighɔ, mfe faan ghɔ ni ŋgwa nduon. ¹⁰ P̄ai lo naa m̄eiŋ li'i Nwa'anli Minnwi yei ŋa a chhu ŋa, 'Ngù'ɔ ye ŋa ghan nū'on nda ni ndāa ŋa a lo

* 12:1 12:1 Ntien thi ghɔ ni mbo grape. Mon la'ataon pa Juu, pugu ni ŋga nchhu pich̄ai ndii ŋa faan grape, njij yi po pi ŋa Ishrae.

**nji'i mfā'o ghèrè nè
pini nè nkara ju mbo
ndugwi ngu'ò shi'i
nchaa nguon yi.†**

**11 Yei fà'a Taathò
ndo mbo nkien nnu
ghraoghrao ligi
pigi'?"**

12 Pa thishi ngwa Juu pighò ni nthò ntā'a shendaon nò wēin nu mi, nthè òa pugu ni nji òa a chhu lu'ò chrà yei nthè pi pugu, ndò pugu fā'ò pògò gu nthè yú ngwa òa pugu ni mbo fò nè, nne mien vi ngēi ni vugu.

Pie nthè nnu pe taashi ni fūon

(Matio 22:15-22; Luka 20:20-26)

13 Pugu taon pa pichəi ngwa Farashi pugu pa pichəi pa ghan younjin Herò, òa pugu ghəi mbiri Jishò ngwēin vi ni pa nnu òa a shi nchhu nè. 14 Pugu thò nchhu ghò òa, "Masha, pigi ji òa ò ghà nchrā nnu shini ki lo ndii pi nnu òa ngwa pī'i nu nè, ò shi'a nōon shieligi ni sheshenon, ò ghà nje'i nnu òa Minnwi tā'a nu òa ngwa chwīe nè mon ndindī. A kā'ò òa pi pe taashi ni Kaisha ki ngā? Pigi pe ki ki'i pigi pe?"

15 Ndo Jishò kwo yəi mbe yugu, nchhu ni pugu òa, "**Pəi mōon a òa? Pəi thò ni ta'a ndigi mbin nōon njəi.**" 16 Pugu thò ni ta'a yi. A chhu ni pugu òa, "**Yei thò gǒ pugu ligi gǒ nkumon ghò?**"

Pugu khwē òa, "A yi Kaisha."

17 Jishò chhu ni pugu òa, "**Pəi fə yaon òa a yi Kaisha nè ni Kaisha, mfə yi Minnwi ni Minnwi.**"

Pie nthè nnu khu nu mbini nkū'ò

(Matio 22:23-33; Luka 20:27-40)

18 Pa ngwa Shadushi, òa pugu ni mbī'i òa òon shi'a nkhu mbini nkū'ò nè thò mbara Jishò, mbie vi òa, 19 "Masha, Mushi ni nā'an gí yei mfə ni pigi òa, òon nkhu mien ngwə vi ki lo mfā'ò muon, a yi'i òa ndin vi, yi mimbia, ti'i ndōgò nkugu ghò mbhi puon nò ghò nò ligi ndin vi. 20 Pa lin pichəi ni mbo fò pi khwachəi mbo pimbia, fūon yi lan, nkhu ki lo mfā'ò puon, 21 mbra yi lan mingwə ghò, nkhu ki lo mfā'ò puon. Yichəi mbra yi wu'ò nenne. 22 Ti nguon yugu pi khwachəi khu ki lo mfā'ò puon. Ndugwi yi mingwə ghò khu nkāa yu. 23 Ndwe, a lə òa mbo ndii ye òa ngwa lə mbini nkū'ò nè, mingwə ghò pò pi yi gǒ, òa nguon yugu pi khwachəi ni nkwo lan vi nè?"

24 Jishò khwē ni pugu òa, "**Yei lo mbo nnu òa a chwīe pəi fāan nè? Nthè òa pəi lo nji Nwa'anli Minnwi ndò pa'a ndò nji ghrī Minnwi.**"

25 Nthè òa ngwa ghà òa nkū'ò mon gu pa'a ndò ndan ndò pa'a

† 12:10 12:10 *Nwa'anli Nkhī 118:22.

ndo ngəi lán, mbo pi no pa ghan ntaon Minnwi po.

26 “**ndo nthe nnu ngwa no khu nu mbini nku’o mon gu, pəi lo naa mēin mon nwa’anli Mushi mon li’i ha’an a chrà no nnu mōnōn tho muun thi yuyu’u ne, nkwan ha’an Minnwi ni nchrā ni Mushi fo, nchhu nu na, ‘Mi Minnwi Abrahan, mbo Minnwi Aiji, ni Minnwi Jak?’** 27 **A lo nji’i mbo pi Minnwi ngwa khu, a po pi yi ngwa maon. Pəi ya fān.**”

Kina na a chaa nguon yi ne
(*Matio 22:34-40; Luka 10:25-28*)

28 Yichəi ta’a masha pa ghan ye’i gí Mushi, na a ni nthi fo nja’o nnu na pugu ni nchrā nu ne, gha njəi na Jisho nkhwē pa nnu pigho shi’i, mbie vi na, “A yəi kina na a chaa nguon yi ghao?”

29 Jisho khwē na, “**Yei kina na a chaa nguon yi ne, ‘Ya’o, ma Ishrae, Taatho mbo Minnwi yia wu’o ju tə’i vi mbo Taatho.**

30 **A yi’i na o khwā Taatho, mbo Minnwi yo, ni nguon njū’o yo ghao, ni nguon nchəi yo ghao, ni nguon kwā’a nu yo ghao, ni nguon ghrí yo ghao.’**

31 **Mbra yi po yei, ‘o shi nkhwā taakuo yo no ha’an o khwā non yo ne.’ Yichəi kina nduon lo nu’un mbo fo na a chaa pa pei.”**

32 Nghan ye’i gí Mushi chhu gho na, “**o chhu a kā’o, ma Masha. o ya nchhu shini na Minnwi wu’o ju tə’i vi ndo pa’a yichəi lo mbo no ju.** 33 **A yi’i na o khwā vi ni nguon njū’o yo pugu pa nguon kwā’a nu mo, ni nguon ghrí yo ndo nkhwā taakuo yo no ha’an o khwā non yo ne. A pwa paa kina yei nchaa fe nu minyien nkuon li’i fe’ingien pugu pa maon fe’ingien nduon ni Minnwi.”**

34 Jisho ni nga njəi na a khwē ni shietho, a chhu gho na, “**o kwo para mien nu Minnwi sha’a fūon yi mon chombhi yo.**” Jē ndii gho, pa’a sheshenon lo nu’un mon mbie vi ni sheshe pie.

Pie nthe Non na pi Chu’o Ntaon no Nkwe ne
(*Matio 22:41-46; Luka 20:41-44*)

35 No ha’an Jisho ni nje’i nu Nda Minnwi ne, a ni mbie na, “**Mimfe pa ghan ye’i gí Mushi kie pi nei nchhu na ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Nkwe ne po pi muun Devi?** 36 **Jijwe Minnwi ni nkaon njū’o Devi a chhu na,**

‘Minnwi Taatho chhu ni Taatho a na,

“Chho hein ngei mbho a yi ji

ti nshi nu’un nchwie pa mbina po gū yaon tigi kwò yo.”

37 **Ndutho Devi mēin ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Nkwe ne ni Taatho vi, a**

nthe a kie pi neiŋ mbo muuŋ vi?" Mme kiri ŋgwa pigho ya' o nnu ŋa Jisho ni nchhu ne ni pwanju' o.

Jisho shūu tónə ŋgwa nthe pa ghan ye' i ŋgwa ni gí Mushi pa Juu

(Matio 23:1-36; Luka 20:45-47)

³⁸ Mon nnu ŋa Jisho ni nje' i nu ne, a ni nchhu ŋa, **"Pəi lina pa ghan ye' i ŋgwa ni gí Mushi a pwa, pugu khwā nō nyien nu mon pa memme ndrawa' a ndo ŋkhwā ŋa pi tu' u non nchrā ni pugu li' i ka' a,** ³⁹ **ŋkhwā chho nu nō pa li' i lien mon pa nda luon Minnwi pugu pa li' i ji.** ⁴⁰ **Pugu ghà nchigi pa piŋge kugu ŋkwe maon pugu, luon Minnwi yugu shiga ni nji nne ŋa ŋgwa yəi vugu nō pa ŋgwa taontaon. Yugu ngə' i shi mbo yi wuwuru."**

Yaon ŋa mingwe ŋkugu fe ne

(Luka 21:1-4)

⁴¹ Nō ha' an Jisho ni nchho yəi ŋkūŋ ni' in pa yaon fé Nda Minnwi ne, a ni chho mbe' i ŋgwa nō ha' an pugu ni' in mbin mon ŋkūŋ ni' in pa yaon fé ne. ⁴² Ntou pa ghan fā' o ni ntho ni' in ntou memme mbin mon ŋkūŋ ghō. Mingwe ŋkugu chəi ŋa a ki ya mbou ni' in paa puon mi mbin ŋa pi nchiri a pō nō ta' a ndola.

⁴³ A mēin pa ghan younjin pi yəi yu nchhu ni pugu ŋa, **"Shishini, nchhu ni pəi**

ŋa, mingwe ŋkugu vei ŋa a pō pi mbou ne, fe ncha ŋguon ŋgwa ŋa pugu ni' in pa mbin mon ŋkūŋ yaon fé ne, ⁴⁴ **Nthe ŋa ŋguon ŋgwa nduon fu' u maon fe yugu shina ntou maon ŋa pugu fā' o ne, ndo mingwe vei mon pou yi fe ŋguon yaon ŋa a fā' o nō yru nu ŋkuon ghō ne."**

13

Jisho chhu ŋkwan ha' an pi shi mbūo Nda Minnwi ne

(Matio 24:1-2; Luka 21:5-6)

¹ Nō ha' an Jisho ni ntaon nu Nda Minnwi ne, ta' a pa ghan younjin pi chhu ghō ŋa, **"Masha, lii njəi pa ngū' o pwapwa pugu pa nda pwapwa njəi."**

² Jisho chhu ni pugu ŋa, **"Pəi yəi mbwambwa nda pei? Mba' a ta' a ngū' o nu' uŋ nūan ŋkuon ndin vi ki pi lo mbūo mfe shhe."**

Ngə' i pugu pa mōon nu

(Matio 24:3-14; Luka 21:7-19)

³ Nō ha' an a ni nchochho ŋkuon Mbra pa Thi Olive njien piprəi llo yəi Nda Minnwi ne, Pita ni Jēin pugu Jouŋ ni Andru pie vi njinjin ŋa, ⁴ **"Shwei vigi pa nnu pei shi mbo pi ndii kho? Pa li nō nōon nu ndii ŋa nnu pei shi ndōgo li' i ne pō pa kho?"**

⁵ Jisho chhu ni pugu ŋa, **"Pəi lina nu, ki' i non fi vəi.** ⁶ **Ntou ŋgwa shi ntho nō ligi a, nchhu nu ŋa, 'A mmu mbo Ju ŋa**

Minnwi Chu'ó Ntaon nɔ Nkwe nɛ! mfi ntou ngwa.

⁷ Ndi na pɛi ya'ɔ pi thɔ mā'an nchhɔ ki pa pisha'akhɔ nnu nchhɔ, ki'i pɛi fā'ɔ pɔgɔ gu. A yi'i na nkwan nnu pei shi ngu'ɔ ndɔgɔ li'i ndɔ a lɔ naa mbɔ ndugwi mbhi ya'a.

⁸ Pa la'ataon shi ndɔllɔ mā'an pichɛi ni nchhɔ, ngwa yichɛi ta'a fɔnɔ mā'an ngwa yichɛi ni nchhɔ. Shɛ shi nchi'i ti shina mon pa li'li'i, nji gū. Pa nnu pei pɔ pi nɔ ha'an muun ghà njɛ naon nu mingwɛ shūu nɛ.

⁹ "Nɔ pɛi chhɔ ni lina mɛi. Nthɛ na pi shi ngwɛin vɛi ngɛi nɔ shhi pa kún, ngwie vɛi mon pa nda luon Minnwi, ntigi vɛi pɛi thi shá'a shhi pa ghan sha'a ngwa pugu pa fɔnɔ nthɛ a na pɛi pɔ pa minkwentie pan shhi pugu.

¹⁰ Nɔ pi shi ngu'ɔ mfɔn nchi nkini pwa pisha'akhɔ ni nguon taon taon ghao ndugwi mbhi ma nthɔ.

¹¹ Ndi na pi wɛin vɛi ncha'a mfɛ li'i shá'a nɛ, ki'i njù'ɔ yɛi ghana vɛi ni nnu na pɛi shi nchhu nɛ, ndɔ pɛi chhu sheshe nnu na pi fɛ ni pɛi nɛ ndii ghɔ, nthɛ na a lɔ nchrá pɛi, a chrá Jijwe Minnwi.

¹² "Non shi ncha'a ndin vi mfɛ na pi jwi, taa fɛ muun vi na pi jwi, pa puon kara mbara pa taa pugu pa maa ni nchhɔ nchwɛ pi

jwi vugu. ¹³ Nguon ngwa shi mbina vɛi nthɛ a. Nɔ non na a ti shii ti ngɛi nchɛin nɔ ndugwi yi nɛ shi ndugu.

Nnu wuwuru na a thɔ nu mbiri li'i

(Matio 24:15-28; Luka 21:20-24)

¹⁴ "Ndi na ɔ shi njɛi nnu wuwuru na a shi nchwɛ pi tei Nda Minnwi thi li'i ha'an a shini ndɔ mfá'ɔ nɔ thi nu nɛ (sheshenon na a mɛin yaon yei nɛ pi'i, nji na a shi nji nin nnu yei!) nɛ ngwa pɛ na pugu pɔ mon la'ataon Judia nɛ tei nku'ɔ thɔ mbra.

¹⁵ Ki'i non na a chhɔ thɔnda nɛ nu'un shwi'i shɛ ki nii nda yu nɔ lɔgɔ nu sheshe yaon ntaon nɔ.

¹⁶ Ki'i sheshenon na a pɔ mon nyɛn nɛ nu'un mbini li'i lɔgɔ mɛ ndhwí yi.

¹⁷ Nɔ a shi mbɔ nkiɛn wuwuru ngɛ'i ni pa pinɛ shūu pugu pa mapuon ha'an pugu thɔ nu'on puon mon pii ndii ghɔ nɛ!

¹⁸ Pɛi luon ni Minnwi na ki'i nnu pei lɔgɔ li'i pi mon mbɛ, ¹⁹ nthɛ na mon pii ndii pighɔ, ngɛ'i shi mbɔ ti nchɛin fi'i ha'an a lɔ naa ma mbɔ jɛ ndii na Minnwi ni mbuon mbhi nɛ ti nthɔ nchɛin ndwɛ, ndɔ pa'a ndɔ mbi'i pi'i ma nu'un mbɔ.

²⁰ Nɔ a kan mien ki pɔ na Taathɔ kɛɛ fi'i llɛmbhi pighɔ, yichɛi nonmishua shi kan ndɔ ndugu, ndɔ, nthɛ pi pa

ngwa pe ɲa a chu'ɔ vugu ne, a kere lembhi pigho.

21 “Nenne sheshenon nchhu ni pɛi ɲa, ‘Pɛi lii njɛi, Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe ne po neiɲ heneiɲ!’ ki ɲa, ‘Pɛi lii njɛi, a pi ni hini,’ ki'i pɛi piɲ. 22 Nthe ɲa pa ngwa shi ntho ndɛ'i ngien ɲa pugu Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe ne, pa njɛili'i mifi shi nɔon non yugu, nɔon ntou pa li pugu pa nnu ghraoghrao, no fi nu pa ngwa ti mfi pa ngwa ha'an Minnwi chu'ɔ ne, no ha'an a nji'e ni pugu. 23 Ndo pɛi chho ni lina mɛi! Nkwo chhu nguon nnu ni pɛi ɲkaon ndii gho ma ntho.

Muun Nonmishua shi mbini nu'uy ntho

(Matio 24:29-31; Luka 21:25-28)

24 “Ndo mon pii ndii gho no ha'an ngɛ'i pei shi ɲkwo togo ne,

‘Minaon shi ngū njinjin, ndo pa'a fhú lo nu'uy nthɛ.

25 Pa finɛi shi ngū nu shhɛ lo po,

pa nji ɲa a po mon tothi ne chi'i.’

26 “Nenne, pi shi njɛi Muun Nonmishua, a tho nu mon luluɲ ni mme ghrí pugu pa ndigha'ɔ. 27 A shi ntaon pa ghan ntaon Minnwi, pugu kiri pa ngwa pi ɲa a chu'ɔ ne lo mon khwe ghaa mbhi ti ngɛi nchɛin mon ndugwi tothi.

Ntigi lo ɲkuon thi wunu
(Matio 24:32-35; Luka 21:29-33)

28 “Ye'i ntigi lo ɲkuon thi wunu, no ha'an fhɔ yi nu'uy njɛ tua nu ɲkuon mbho yi ne, o ji ɲa ɲkwɛi mbì para. 29 Wu'ɔ nenne, ndii ɲa pɛi ɲkaa pɛi yɛi pa nnu pei tho ndɔgo li'i ne, pɛi ji ɲa a kwo para ti mbho chonda. 30 Shishini, nshwei vɛi, mba'a ngwɛinon yei yi'i ntɔgo ki nguon pa nnu pei lo ndɔgo li'i. 31 Po pugu shhɛ shi ntɔgo, ndo mba'a pa chrà pan yi'i ntɔgo gha.

32 “Ndo a mbho pi no llɛ gho pugu pa ndii gho, yichɛi non lo nji, nji'i nthe pa ghan ntaon Minnwi po, ki Muun, a wu'ɔ nji Tãa tɛ'i vi. 33 Pɛi lina nu, mbiri non yɛi, nthe ɲa pɛi lo nji ndii ɲa ndii gho shi ntho ne.

34 “A po pi no non ɲa a chho ngɛi kra, ɲga ndollo la'a, nū'on puon fà'a pi ɲa pugu ti'i ndina ni pa yaon, sheshenon fã'o ji fà'a, mfe gí ni ngan lina ni chonda ɲa ki'i a llɛ.

35 Nthe yie gho, pɛi piri non pɛi, nthe ɲa pɛi lo nji ndii ɲa ngan nda gho shi ɲkwɛi ne. Ki a po pi ni fanaon, ki ni ntun mbhi, ki mon ɲkhwɛinɲkɛ'i, ki ni tutu'u. 36 A ngwí'i nchɛin, ki'i a yɛi gho o llɛ nu. 37 Nnu ɲa nchhu ni pɛi ne, nchhu ni nguon pa

ngwa nduon: Pəi piri non pəi."

14

Ntəj nɔ jwi nu Jishɔ

(Matio 26:1-5; Luka 22:1-2; Joun 11:45-53)

¹ A ni mbi'i paa llé, llé Lli Nji'a pugu llé Ji Brei ki Ku'ɔ kā'ò. Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i gí Mushi thɔ ntā'a shendaon nɔ wēin nu Jishɔ njinjin njwi vi. ² Pugu ni nchhu ɲa, "Mba'a a yi'i mbo pi mon ndii ji yei kan ɲgwa shi mba'ò ɲgòu."

Pi pɔɔ Jishɔ ni wru Betani

(Matio 26:6-13; Joun 12:1-8)

³ Jishɔ ni ɲga mbo Betani nda Shemu ɲa a ni mbo ɲgan ghinɔmbalun nɛ, nɔ ha'an a ni nji maon ɲkuon taprei nɛ, mingwe chəi nii ni nchin ɲa pi chwie ni ɲgù'ɔ, laminda taonɲaon ɲa pi mēin ni nadi, mbo yi tininchuon linaon mon ghɔ. A pə'i cho nchin ghɔ, nshā'ò laminda ghɔ thɔ Jishɔ.

⁴ Pichəi ɲgwa chhu ni non pugu fɔ mon pigitua ɲa, "A piri wru laminda yei nenein ɲa? ⁵ Pi ka nɛ mfini wru ghɔ, a tɔgɔ mbin ɲa ɲon mfā'a a tɔgɔ trei ɲkii llé pi pe vi nɔ ghɔ nɛ, mfe mbin ghɔ ni ghan pou." Nne pugu fē'i vi.

⁶ Jishɔ chhu ni pugu ɲa, "**Pəi mien vi, pəi ghana vi ɲa? A chwie pi nnu shi'i vəi.** ⁷ Nthe ɲa pəi pa ghan pou shi ɲgu'ɔ mbo

nu ka'a, ti sheshe ndii ɲa pəi khwā nɛ, pinthe pəi chwie shi'i ni pugu, ndo mba'a pia pɔ pi ɲguon ndii. ⁸ A chwie nnu ɲa a kan nthe a chwie nɛ. A piri non a nɔ twei nu ɲkaon ndii maa ɲkā'ò. ⁹ Ndo shishini, nshwei vəi, sheshe li'i ɲa pi chii ɲkɛni pwa pisha'akhɔ fɔ mon mbhi nɛ, yaon ɲa mingwe vei chwie nɛ pi shi nchhu nɔ kwɛn nu vi."

Judashi pin nɔ fini nu Jishɔ

(Matio 26:14-16; Luka 22:3-6)

¹⁰ Nne Judashi Ishikario, ɲa a ni mbo ta'a ɲon shina paanchɔ ghan younjin Jishɔ nɛ, ghəi mbara pa thishi ghan fe'ingien nne nɔ fini nu Jishɔ ni pugu. ¹¹ Pugu ni ɲga nja'ò mfā'ò pwatua, ɲkā'a nɔ fe nu mbin ghɔ. Nne a tā'a shina nɔ fini nu vi ni pugu.

Jishɔ ji Lli Nji'a pugu pa ghan younjin pi

(Matio 26:17-25; Luka 22:7-14,21-23; Joun 13:21-30)

¹² A ni ɲga mbo fūon llé Ji Brei ki Ku'ɔ, mbo llé ɲa pi ghà njwi muon minji Ji Lli Nji'a nɛ, pa ghan younjin pi pie ghɔ ɲa, "Ɔ tā'a nu ɲa pigi ghəi mbiri maon ji Lli Nji'a ve pi hin?"

¹³ A taon paa ghan younjin pi, nchhu nu ni pugu ɲa, "**Pəi ghəi mon la'a, pəi shi mbāon pəi pa mimbia, a tien kin ɲkhɛ thɔ yu, pəi yōu njin yi.** ¹⁴ Sheshe li'i ɲa a nii nɛ, pəi chhu ni

ngan nda gho na, 'Masha chhu na, njieng nda pa ghini hin, mbo li'i ha'an a nthe nji maon Lli Nji'a fo pigi pa ghan younjij pan ne?' ¹⁵ **A shi non mme njien nda tothi ni pai pi kwo chwie ti a ka'o, pai piri fo.** ¹⁶ Pa ghan younjij pi taon ngoi mon la'a, njei wu'o nkwan no ha'an a ni nu'un nchhu ni pugu ne, mbiri maon ji Lli Nji'a gho fo.

¹⁷ A gha mbo ni fanaon, Jisho tho pugu pa paanchro gho fo. ¹⁸ No ha'an pugu ni nchochho nkuon taprei nji maon ne, Jisho chhu ni pugu na, **"Shishini, nshwei vai, ta'a non vai shi mfini a, ta'a non na pigi yu ji maon ka'a ne."**

¹⁹ Pugu je ntho mfa'o pa'i nj'u'o, nchhu nu gho pa ta'a ta'a na, "A lo nji'i mbo mmu, ki kho?"

²⁰ A chhu ni pugu na, **"A ta'a non shina paanchro yei, ye na pigi yu chru brei mon peij ka'a ne.** ²¹ **Nthe na Muon Nonmishua shi ngu'o ngoi pi no ha'an pi na'an nthe vi ne, ndo ngoi shi ngwain non ve na a fini vi ne. A ni mbwa gho na ki'i pi phi vi."**

Ndugwi maon ji Jisho pugu pa ghan younjij pi

(Matio 26:26-30; Luka 22:14-20; 1 Korin 11:23-25)

²² No ha'an pugu ni nji nu ne, a loko brei, nga nkwo too Minnwi, mbe'i mfe ni

pugu, nchhu na, **"Pai kwe, yei freinon a."**

²³ A loko ndua la'o nga nkwo too Minnwi, mfe ni pugu, nguon yugu nnu. ²⁴ A chhu ni pugu na, **"Yei chhi a, mbo yi kana na a shi nkwi nthe ntou ngwa ne.**

²⁵ **Shishini, nchhu ni pai na, mba'a ma nu'un nnu la'o yei nkamu'on ti ngoi nchoin le ye na nshi nnu fifhi mon Sha'afuon Minnwi ne."** ²⁶ Pugu gha nrao ta'a nkhi, ntaon kai gho nku'o nkuon Mbra pa Thi Olive.

Jisho chhu na Pita shi ndaa vi

(Matio 26:31-35; Luka 22:31-34; Joun 13:36-38)

²⁷ Jisho chhu ni pugu na, **"Pai shi ntei njin a ghao nthe na pi na'an na, 'Nshi njwi ke'i minji,**

pa minji sha.*'

²⁸ **Ndo pi shi nga nkwo ku'o ni mmu mon gu, ngoi shhi pai Galili."**

²⁹ Ndo Pita chhu gho na, "Nji'i nthe no ha'an nguon ngwa shi ntei njin yo ghao ne, mba'a nji'i ntei."

³⁰ Jisho chhu gho na, **"Shishini, nshwei gho, ni tu'u yei nkaon minka'i ma nkhwē ni paa ngé, o shi nkwo laa ni trei ngé."**

³¹ Ndo Pita chhu titini na, "A nji'i mbo pi na pogo khu pa'a ndo nji'i ndaa gho."

Nguon yugu ghao wu'o nchhu pi ta'a nnu gho.

* 14:27 14:27 Shakaria 3:17.

*Jisho luonj Minnwi Geshe-
mani*

(Matio 26:36-46; Luka
22:39-46)

³² Pugu ghēi nɔ li'i chēi pi
mēinj ni Geshemani. Jisho
chhu ni ghanj younjinj pi ŋa,
"Pēi chocho hēinj nɔ ha'anj
nduonj Minnwi nē." ³³ A

lōgo Pita, Jēinj ni Jouj pugu
pugu ghēi. Ghaghana pugu
pa yu'ɔ njù'ɔ shwi'i mbinj yu.

³⁴ A chhu ni pugu ŋa, "Njù'ɔ
a ya mbə'i ti minthe ŋka
kukhu. Pēi kina hēinj njra
nu."

³⁵ Nchənə nonj yi ŋgēi
shigei shhi, nshāonj ni puŋ
yi shhe nduonj Minnwi ŋa a
nji'ɛ, ndii ŋgə'i gho togo vi.

³⁶ Nchhu ŋa, "Baba, Tāa a,
ŋguonj nnu yī'ɛ mbho gho.
Pi'i ndua ŋgə'i yei ki ndo
nnu. Ndo ti ki'i a po pi
nɔ ha'anj ntā'a nu nē, a po
nɔ ha'anj ɔ tā'a nu ŋa a po
nē."

³⁷ Ntho njēi vugu pugu
lle nu, a chhu ni Pita ŋa,
"Shemu, ɔ lēlle? A nthē
pa'a ɔ lo nchho tothi nɔ
ta'a awa? ³⁸ Pēi chho
tothi nduonj Minnwi nne
ŋa ki'i pēi gū monj mōonj
nu. Jijwe yēi khwā nu ndo
freinonj yēi pou ghrī."

³⁹ Mbini ndollo ŋgēi
nduonj Minnwi, ŋgu'ɔ mbi'i
pi nnu ye ŋa a ŋkwo luonj
nē. ⁴⁰ A gha mbini ŋkamujonj
njēi vugu pugu lle nu, nthē
ŋa lōgo ni ndinaonj ligi pugu,
pa'a pugu lo nji nnu ŋa
minthe pugu khwē gho nē.

⁴¹ A gha mbini ntho ndii
gho nɔ trei ŋge, nchhu ni

pugu ŋa, "Pēi wu'ɔ ntho
ndhe nu mferε nonj yēi?
A kā'o, ndii gho kā'o nē.
Pi fini Muonj Nonjishua
liēnj mbho pa ghanj phi.
⁴² Pēi lollo pia ghēi. Pēi lii
njēi, nonj ŋa a fini a nē po
nēinj!"

Pi wēinj Jisho

(Matio 26:47-56; Luka
22:47-53; Jouj 18:3-12)

⁴³ Wu'ɔ chomilaonj gho,
nɔ ha'anj a ni ŋgu'ɔ nchrā
nu nē, Judashi, mbɔ ta'a
nonj shina paanchro gho tho
pugu pa yú ŋgwa, pugu tuo
kafa pugu pa wréi lo mbho
pa thishi ghanj fe'ingienj,
pugu pa ghanj ye'i gí Mushi
pugu pa pichēi thishi. ⁴⁴ Nonj
ŋa a ni mfini vi nē ni ŋkwo
fe li ni pugu, nchhu nu ŋa,
"Nonj ŋa nshi mbanj vi nē, ju.
Pēi wēinj vi, ŋkē'i vi ŋgēi ni
ju."

⁴⁵ Judashi ni ŋga ntho
nchēinj, ŋku'ɔ mbara vi
wu'ɔ ndii gho, nchhu ŋa,
"Masha!" Mbanj vi. ⁴⁶ Nenne
pugu wēinj Jisho, nshinj vi
ŋgēi ni ju. ⁴⁷ Ndo yichēi
ta'a nonj ŋa a ni nthi fo nē
shua kafa yi, nchhwi muonj
fà'a taatho pa thishi ghanj
fe'ingienj nɔ gho, nche téné
yi.

⁴⁸ Jisho chhu ni pugu ŋa,
"Mbɔ pi ŋgina minwi ŋa
pēi tho nu ŋgwēinj ni pa
kafa pugu pa wréi? ⁴⁹ Pa
lēlle pia ghà ŋgu'ɔ mbɔ
Nda Minnwi, nje'i nu, ndo
pa'a pēi lo ŋgwēinj a. Ndo
nnu pei lōgo li'i nɔ chwē

nu chrà Minnwi thi no ha'an a ni nchhu ne."

⁵⁰ Ndo pa ghan younjin pi kwien ghao ntei. ⁵¹ Muun chài pōō njōu njin yi ki lo mā'an sheshe yaon nkiem mbho ndhwí na a ni ngwara mbij yu, pugu wēin vi. ⁵² A shrāo mbho ndhwí gho mien mbho pugu ntei ntontii.

Jisho shhi pa kún

(Matio 26:57-68; Luka 22:54-55,63-71; Jouŋ 18:13-14,19-24)

⁵³ Pi lōgo Jisho ngēi no shhi taatho pa thishi ghan fe'ingien. Nguon pa thishi ghan fe'ingien pugu pa thishi ni pa ghan ye'i gí Mushi kiri. ⁵⁴ Pita ni njōu njin yi mbo fie hini, nii mon yina taatho pa thishi ghan fe'ingien. Nchho pugu pa ghan kē'i li'i ntho njigo mōnjon.

⁵⁵ Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa nguon pa kún ghao tho ntā'a tho nnu ha'an minthe pugu wēin Jisho no nne na minthe pugu jwi vi, ndo pa'a ndo mfā'o. ⁵⁶ Nthe na ntou pa ngwa ni ntho nchhu pa nnu mbe tho yu. Ndo pa nnu pigho na pugu ni nchhu ne taon pi nduonduon. ⁵⁷ Pichai ngwa lollo nde'i ngien yei tho yu, nchhu nu na, ⁵⁸ "Pigi ni nja'o a chhu na, 'Nshi nshā'a Nda Minnwi yei na pi chwīe pi ni mbho ne, ndōgo trei llé nkrao yi nduon, ki lo mbo yi krao ni mbho.'" ⁵⁹ Ndo nji'i nthe pi no yei

nnu, pa'a nchō yugu lo mbo ta'a yi.

⁶⁰ Taatho pa thishi ghan fe'ingien lollo ntithi shhi mbie Jisho na, "O lo nkhwē nnu pei na ngwa pei chhu nthe gho ne?" ⁶¹ Jisho wu'o ndere pi lan ki lo nchrā kan ta'a nnu. Taatho pa thishi ghan fe'ingien gho pini mbie vi na, "A gò mbo Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne, mbo Muun Njon na pigi ghà nga'o ne?"

⁶² Jisho chhu na, "**MI JU! Pài shhi njai Muun Njonmishua pi chera vi ngei mbho ji Njon na a Fā'o Nguon Ghrí ne, a tho nu pugu pa luluŋ po."**

⁶³ Taatho pa thishi ghan fe'ingien shāa ndhwí yi nchhu na, "Pia nu'un ntā'a pa minkwentie nchwīe kho no? ⁶⁴ Pài ya'o chrà nchi'eshē yei. Nthi mēi po pi na?" Pugu kwa'a nchhu na, "A ngusha'a, mbie na pi jwi vi."

⁶⁵ Pichai jē thu nu thwe mbij yu, mbūon ligi yi nchwi vi, nchhu nu na, "Tha na a chwi gō nchhwi gho." Pa ghan kē'i li'i lōgo vi nchrēi lrī tho yu.

Pita lāa Jisho

(Matio 26:69-75; Luka 22:56-62; Jouŋ 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Pita ni ngu'o mbo mbembien mon yina. Yichai ta'a muun fā'a, mbo mingwe mbo muun fā'a taatho pa thishi ghan fe'ingien tho, ⁶⁷ njai Pita tho njigo mōnjon.

Mbe'i Pita nchhu ɲa, "Gɔgɔ ɲkaa ghɔ ni mbo pɛi Jisho llo Nashare."

⁶⁸ Ndo a lāa, nchhu nu ɲa, "Ndo nji, ndo pa'a tho a lo nshie ni nnu ɲa ɔ chhu nu ne." Ndo Pita ghɔ lollo ɲgɛi ɲkuon shendaon ɲa a taon choŋka'a ne. Wu'ɔ ndii ghɔ minkə'i khweɛ.

⁶⁹ Muun fà'a ghɔ pini njɛi vi njɛ chhu nu ni ɲgwa pɛ ɲa pugu ni nthi fo ne ɲa, "Non vei ta'a ɲon vugu." ⁷⁰ Ndo a pini nu'un ndāa ɲkamu'ɔɲ.

A gha ndara shigɛi, ɲgwa pighɔ ɲa pugu ni nthi fo ne jɛ chhu nu ni Pita ɲa, "Shishini, ɔ ta'a ɲon vugu. ɔ ɲon Galili."

⁷¹ A jɛ chɔno nu non yi nshwrɛi nu ɲa, "Ndo nji ɲon vei ɲa pɛi chrā nu nthɛ vi ne." ⁷² Wu'ɔ ndii ghɔ, minkə'i pini nu'un ɲkhweɛ. Pita kwɪɲ ɲkwan nɔ ha'an Jisho ni nchhu ghɔ ɲa, "**Ŋkaon minkə'i ma ɲkhweɛ ni paa ɲgɛ, ɔ shi ndāa a ni trɛi ɲgɛ.**" Pita wɛiɲ non yi kie nsha'a ni kɛi.

15

Jisho thi shá'a shhi Paile
(Matio 27:1-2,11-14; Luka 23:1-5; Joun 18:28-38)

¹ A ni ɲga mbo ɲkien ni tutu'u, pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichɛi thishi pugu pa ghan ye'i gí Mushi ni ɲguon pa kún ghao paon mbini. Nkrao Jisho ndɔgo vi ɲgɛi ncha'a vi mfe ni Paile.

² Paile pie vi ɲa, "ɔ fùon pa Juu?"

A khwɛ ghɔ ɲa, "**A ha'an ɔ chhu ne.**"

³ Pa thishi ghan fe'ingien tigi ntou pa nnu tho yu.

⁴ Paile pini mbie vi ɲa, "ɔ lo nji'i mfā'o khwè nɔ fe nu? Lii njɛi fi'i pa nnu ɲa pugu chhu nthɛ ghɔ ne." ⁵ Ndo pa'a Jisho lo nu'un ɲkhweɛ sheshe nnu, nne Paile ghrāo.

Pi fe njó gu ni Jisho

(Matio 27:15-26; Luka 23:13-25; Joun 18:39-19:16)

⁶ A ghà mbo llé Ji Lli Nji'a, Paile chu'ɔ ta'a ɲgan chɛiɲ ɲa ɲgwa pie ghɔ ne. ⁷ Non chɛi ni mbo mon chɛiɲ shina pa ghan tinithɔ pɛ ɲa pugu ni njwi ɲon ndii ɲa min-duonduon ni ɲgū mon la'a ne, ligi yi pɔ Baraba. ⁸ Pa yú ɲgwa pighɔ ghɛi mbara Paile, mbie vi ɲa a chwɛ nɔ ha'an a ghà mbigi nchwɛ ne ni pugu.

⁹ A khwɛ ni pugu ɲa, "Pɛi tā'a nu ɲa nchu'ɔ 'Fùon pa Juu' mfe ni pɛi?" ¹⁰ Nthɛ ɲa a ni nji ɲa pa thishi ghan fe'ingien ni ɲgwɛiɲ vi nthɔ mfe ghɔ nthɛ pi kighi'ɔ. ¹¹ Ndo pa thishi ghan fe'ingien kāon yú ɲgwa pighɔ ɲa pugu pie ɲa Paile chu'ɔ pi Baraba. ¹² Paile pini nchhu ɲa, "Ti mi shi mbo pi neiɲ ni ɲon ɲa pɛi mɛiɲ vi ni Fùon pa Juu ne?"

¹³ Pugu pa'o ɲgòu ni nji ɲa, "Kwɪɲ vi ɲkuon wá'a!"

† 14:68 14:68 Minke'i khwe lo nji'i mbo mon pichɛi Nya'anli Minnwi ndunu.

14 Paille pie ña, “Nthe kho? Nnu piphi ña a chwie ne po pi kho?”

Ndo pugu pini mba’o ngòu mbigi ngõi shhi, “Kwĩn vi ñkuon wá’a!”

15 Nne Paille tá’a nu nchwie ña túa yú ngwa pigho pwa, nchu’o Baraba mfe ni pugu, nga ñkwo wie Jisho, ncha’a vi mfe ña pi kwĩn vi ñkuon wá’a.

Pi mā’an Jisho ni kwèin

(Matio 27:27-31; Joun 19:2-3)

16 Pa shooge lōgo Jisho nii nò mon yina ntu’o ngan sha’a ngwa, mēin nguon kwie ntigao ñkii shooge ghao li’i mu’on. 17 Pugu mā’an piri mbin yu, mba’a ñkie ni pa michwe’ichwe’i shhō tho yu. 18 Pugu jē ntho nginō vi, nchhu nu ña, “Nduunya! Ma Fùon pa Juu!” 19 Ntho ñkwā’a tho yi ni muun thi, ntho nthu thwe mbin yu, ñkwi kwere yugu nga’o vi. 20 Pugu ni nga ñkwo mā’an vi ni kwèin ti mī’ey, nshrāo piri gho mbin yu, mā’an ji ndhwí mbin yu, ngõi ni ju li’i kwĩn ñkuon wá’a.

Pi kwĩn Jisho ñkuon wá’a

(Matio 27:32-44; Luka 23:26-43; Joun 19:17-27)

21 Pugu ñi non chài ña ligi ni mbo Shemu llo Shirin ña tien wá’a yi. Non gho ni mbo taa Aleshanda pugu Rufushi, ña a ni nii nu mon tri la’a llo mon ngunu. 22 Pugu lōgo Jisho ngõi li’i ha’an pi mēin

ña Gogota. Njin yi po ña, “Li’i Kwéi Tho.” 23 Pugu fe là’o gho ña pi nyāan ni yichai fhō yú’o pi mēin ni mæ, ndo a lāa ki lo nnu. 24 Pugu kwĩn vi ñkuon wá’a, ngrā ndhwí yi shina pugu, mā’an yaon nò pe’i, nò yèi nu ña sheshenon vugu shi ñi pi yèi pra ndhwí yi.

25 A ni mbo ndipu’u minon ni tutu’u ña pugu ni ñkwĩn vi ñkuon wá’a. 26 Pi nā’an nnu ña pugu ni ngwēin vi nò ñkwĩn vi ñkuon wá’a ne ña, “Fùon pa Juu.” 27 Pi kwĩn vi pugu pa paa ngina. Ta’a yi ngei mbho ji, ta’a yi ngei mbho ñkwrei. 28 [Nenne chrà Minnwi ye ña pi ni nā’an ña pi ni shia vi shina ghan chwie phi ne ni ndōgo li’i].*

29 Ngwa pe ña pugu ni ntōgo nu ne ni ntho ngwe’i vi, nchi’i tho yugu, nchhu nu ña, “Hoho! O ni ntā’a nu shā’a Nda Minnwi mbini ñkrao mon trei llē. 30 Kwe ne non yo nshwi’i ñkuon wá’a pia.”

31 Wu’o nenne pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i gí Mushi mā’an vi ni kwèin shina pugu ni non yugu nchhu ña, “A ni ñkwe ngwa nduon, ndo minthe pa’a a lo ñkwe non yi. 32 Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon nò ñkwe, mbo Fùon ngwa Ishrae, shwi’i ne ñkuon wá’a, nne ña minthe pigi yèi mbin vi.” Ngwa pe ña pi ni ñkwĩn vugu pugu ka’a

* 15:28 15:28 Ishaya 53:12.

ne mā'anj vi ni kwə̄inj ηkaa pugu.

Gu Jisho

(Matio 27:45-56; Luka 23:44-49; Jouj 19:28-30)

³³ A ni nga mbo mon ntuj minaon, njinjnjij gū mon ηguon la'a ghao ti ηgə̄i nchə̄inj mon trei minaon ni naonchi. ³⁴ A gha mbo mon trei minaon gho, Jisho chhu ηkien ni nji ηa, "**Eloi, Eloi, lema shabatani?**" njinj yi pɔ ηa, "**Minnwi a, Minnwi a, ɔ mi'anj a ηa?**"

³⁵ Pichə̄i ηgwa ηa pugu ni nthi fɔ ne gha nja'o nnu gho nchhu ηa, "Lii njə̄i, a chho mēinj pi Elaija." ³⁶ Yichə̄i ηon tei ηgə̄i ni'in kusha mon la'o chə̄chigə̄i, nchwe'i tho muun thi, mfe gho ηa a nnu, nchhu nu ηa, "Pə̄i tithi pia yə̄i ηa Elaija shi ntho nshwi'i vi shhe!"

³⁷ Jisho pa'o ηgə̄u ndo ηkhu. ³⁸ Ndhwi ki'i li'i Nda Minnwi shāa ntaon yi paa, llo tɔthi nshwi'i mfe shhe. ³⁹ Nthishi pa ta'a ηkii shooge ηa a ni nthi fɔ ntho mbe'i vi ne, gha njə̄i ηa yei ηkwan ha'anj a khu ne, nchhu ηa, "Shishini, ηon vei ni mbo Muun Minnwi!"

⁴⁰ Pichə̄i pinje ni nthi hini nji'ε mbe'i nu. Shina pinje pigho ni mbo Meri Madalin pugu Meri mūun Jeij mikə̄'i pugu Josheshi, ni Shalome. ⁴¹ Ndiη ηa a ni mbo Galili ne, pugu yōu njij yi ηgēre vi. Ntou pa pinje nduon ηa pugu pa Jisho ni ηku'ɔ Jerushaleinj ka'a ni mbo fɔ.

Pa taannu Jisho twei vi
(Matio 27:57-61; Luka 23:50-56; Jouj 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Fanaon ni ηkwo tho nu, yichə̄i ηon ligi yi pɔ Joshe llo Arimatia chə̄inj. A ni mbo ηkien ηon nda pa kúnj, ni ntho njwere Sha'afuon Minnwi ηa a tho. A ni mbo llé piri nu non (mbo llé ηa a fe ni llé Ji pa Juu ne). Joshe wēinj njū'ɔ yi, ηgə̄i shhi Paile nduon khu Jisho mbho yu. ⁴⁴ Paile ni ηgrāo nɔ ya'o nu ηa Jisho kwo khu. Mēinj nthishi pa ta'a ηkii shooge mbie vi ηa Jisho kwo khu. ⁴⁵ A ni nga nja'o mbho nthishi pa ta'a ηkii shooge gho ηa a kwo khu, mfe khu yi ni Joshe. ⁴⁶ Joshe yuon mbho ndhwí fhu, nshwi'i khu Jisho shhe, ndinj vi mon ndhwí fhu gho, ni'in mon fúnj ηa pi fi'i mon ηgū'ɔ ne. Nkə̄nə̄ ηgū'ɔ nchri chofun gho nɔ. ⁴⁷ Meri Madalin, ni Meri mūun Josheshi yə̄i li'i ηa pi ni ntwei vi ne.

16

Jisho pini nu'unj ηku'ɔ
(Matio 28:1-8; Luka 24:1-12; Jouj 20:1-10)

¹ Llé Ji ni nga ntɔgɔ, Meri Madalin pugu Meri muun Jeij ni Shalome yuon pa wru laminda, nɔ ghə̄i nu nshā'o mbinj Jisho. ² A gha mbo ηkien ni muun tutu'u ndiη ηa minaon ni ηkwo sha'a mon fūon llembhi, mbo Shonde, pugu ghə̄i chofun Jisho. ³ Pugu chhu nu ni

non pugu na, "A shi nkēnə gǔ ngù'ó mbi'í chofun mfe ni pia?" ⁴ Nga ndii nu ne, njəi pi kwo nkēnə ngù'ó gho. A ni mbo nkien mme ngù'ó.

⁵ Pugu gha nii mon fun gho, njəi yichəi ma'an mikhwa chho fo ngei mbho ji, mā'an shalaon fhu, pugu ghrāo. ⁶ A chhu ni pugu na, "Ki'í pəi nu'un ngrāo, pəi tā'a pi Jisho lo Nashare na pi ni nkwin vi nkuon wá'a ne. A kwo ku'ó, a lo nji'í mbo hein. Lii njəi, yei lí'í ye na pi ni nū'ón vi ne. ⁷ Ndo pəi ghəi nchhu ni ghan younjin pi, pugu pa Pita na, 'A ghəi nu ne shhi pəi mon Galili. Pəi shi njəi vi fo, wu'ó no ha'an a ni nshwei vəi ne.'" ⁸ Tho yugu ni fin, pugu wrū nu nthe pogo gu, ntaon mon fun gho ntei. Pugu shini ndo nchhu kan ta'a nnu ni sheshenon nthe na pogo gu ni ngwəin vugu.

[Pichəi pa fūon ndunu Nwa'anli Minnwi lleshhi lo nji'í mfā'ó jē mon ghrà ndipu'u ti ngəi nchəin no ndugwi yi.]

Jisho nōon non yi ni Meri Madalin

(Matio 28:9-10; Joun 20:11-18)

⁹ [Ndii na Jisho ni nkwo ku'ó nkien ni muun tutu'u ni Shonde ne, mfūon nōon non yi pi ni Meri Madalin, mbo mingwə ye na a ni mfu'u khwachəi minwəin mbin yu ne. ¹⁰ A ghəi nshwei ngwa pə na pugu pa Jisho ni mbo nu ka'a ne, na pugu ni ntho

nkəi nu ndo njūa nu ne. ¹¹ Pugu ni nga nja'ó na Jisho yi maon, Meri Madalin gho kwo yəi vi ne, pa'a ndo mbin.]

Jisho nōon non yi ni paa ghan younjin pi

(Luka 24:13-35)

¹² Pa nnu pei ni nga ntogo, Jisho nōon non yi mon shendaon nduon ni paa ghan younjin pi ndii na pugu ni mbo shendaon ngəi nu mon la'a ne. ¹³ Pugu pini nchhu ni pichəi, ndo pa'a pugu lo mbin nnu na pugu ni nchhu ne.

Jisho nōon non yi ni ta'anchro ghan ntaon pi

(Matio 28:16-20; Luka 24:36-49; Joun 20:19-23; Fà'a 1:6-8)

¹⁴ Pa nnu pei gha ntogo, Jisho nōon non yi ni ta'anchro ghan ntaon pi ndii na pugu ni nji maon ne, mbiga vugu nthe pou pin yugu pugu pa tinitho no pin nu nnu na ngwa pə na pugu yəi vi a po yi maon chhu ne.

¹⁵ A chhu ni pugu na, "**Pəi ghəi mon nguon mbhi ghao, nchii nkini pwa pisha'akho ni nguon ngwamishua ghao.** ¹⁶ Sheshenon na a pin ndo nkwe nkhi ne shi ndugu. Ndo sheshenon na a lo mbin ne shi mfā'ó njó no ngusha'a. ¹⁷ Pa li pei shi njou njin ngwa pə na pugu pin ne. Ni ligi a pugu shi mfu'u pa minwəin, nchrā mon pa

**chrà fhi.* 18 Pugu shi
 ηgwēiη pa mitwε'i, ti
 pūgu nnu sheshe nji'i,
 pa'a kà'a lo ηkēe vugu.
 Pugu shi nū'ōη mbhō yugu
 ηkuoη pa ghaη ghīnō, noη
 yugu tōgō."**

¹⁹ Nenne Jishō Taathō ni
 nga mī'eiη chrā nu ni pugu,
 pi lōgō vi ηku'ō no po,
 nchəreη ηgei mbhō Minnwi
 yi ji. ²⁰ Pugu taoη chhu chrā
 Minnwi ηguoη li'i, Taathō
 fā'a pugu pugu nōoη ηa chrā
 ηa pugu chhu nu ne yi shini
 ntōgō pi ηkuoη pa li.]

---

* **16:17** 16:17 A nthe njiη chrà yei pini mbo ηa *Pa liη fhi*.

**Pwa Pisha'akho
ηkwan ha'an
Luka
fī'i nē
Kāon nu pa tho
nu**

Pwa pisha'akho ηkwan ha'an Luka fī'i nē nōon Jisho nō ηkwe Ishrae ηa Minnwi ni ηkā'a nē, pugu pa ηa a ju mbo ηkwe ηguon ηgwa. Luka nā'an ηa a ni nchu'ō Jijwe Minnwi nchu'ō Jisho ηa a chīi pwa pisha'akho ni pa ghan pou. Luka fī'i ηkwan Jisho fā'ō njū'ō mbin ηguon ηkwan ηgwa ηa pugu fā'ō ηguon nthwe chà nē.

Luka nā'an ntou pa nnu ηa a fe pwanju'ō. Fūon yi po mon njē yi ηa a fī'i ηkwan ha'an tho nu Jisho ni mbo nē, mbini mbo mon ndugwi yi li'i ha'an Jisho ku'ō po nē. Luka pini nu'un nā'an ηkwan ha'an ηgwa ni nchho mbin Jisho ndo ηku'ō nu mon pin yugu ndii ηa Jisho ni ηkwo ku'ō po nē mon Nwa'anli Fā'a Ghan Ntaon Jisho.

Nnu ηa a chwīe Luka nā'an ηwa'anli yei nē

¹ Ndo ha'an ntou ηgwa pa'ō nō nā'an nu pa nnu pe ηa a lōgo li'i shina pia nē, ² wu'ō ηkwan ha'an pia nu'un nja'ō mbho ηgwa ha'an pugu ni mbo nō njē yi,

njēi mbini nu'un nchīi chrà Minnwi, ³ nthe ηa ηkwo ya ntou ηguon pa nnu shishi'i ηkwan ha'an a ki kie llo nō njē yi nē, a pwa ηa nā'an nnu pigho mfe ve ηkwan ha'an a ki ya ntogo nē, ma Tiofilu ηon ndien, ⁴ nenne ηa mimfe o ya nji shishi'i pa nnu ha'an pi shwei ghō nō nē.

Pi chīi nnu phi Jouη Ngan Fe Nkhī

⁵ A ni mbo tho Hero, mbo fūon Judia, yichai ngan fe'ingien Minnwi ni mbo fo, ligi yi po Shakaria. A ni ndho mon ghrà ghan fe'ingien Minnwi, llo mon ndaonon Abija. A ni mfā'ō ηgwe vi llo mon ηgwreionon Eron*, ligi yi ni mbo Elishabe. ⁶ Nguon vugu ni mbo ηgwa ndindi shhi Minnwi, ntho nū'ōn ηguon kina pugu pa gi Taathō ndo ki lo mfā'ō ntai. ⁷ Ndo pa'a pugu lo nji'i fā'ō muon, nthe ηa Elishabe ni mbo pi ηkhwē, ndo pugu ni ηkwo ya ndunu.

⁸ A ni ηga mbo llé chēi, a po ndii ghrà pa Shakaria nō fā'a nu nō ghan fe'ingien Minnwi, Shakaria fē'i nu, ⁹ ηkwan ha'an nū'ōn ghan fe'ingien Nda Minnwi ni mbo nē, pugu mā'an yaon nō yēi nu ηon ηa Minnwi chu'ō ηa a tūon *lēi nē. A gū mbin yu ηa a nii ju Nda Minnwi li'i tūon yichai ηkwan lēi nō gha'ō nu Minnwi. ¹⁰ Ntou ηgwa ni mbo mbhi nchho

* 1:5 Eron ni ηgu'ō mbo pi ngan fe'ingien Minnwi ηkaa yu.

nduon Minnwi mon ndii gho na pi ni ntho ntūon lēi nē.

¹¹ Ngan ntaon Taathō nōon non yi yēi yu, nthi ngei mbhō ji li'ī fē'ingien na pi ni ntūon lēi nē. ¹² Shakaria ni nga njēi vi, njū'ō yi taon, pōgō gu wēin vi. ¹³ Ndo ngan ntaon gho chhu na, "Ki'ī mfā'ō pōgō gu, ma Shakaria. Minnwi ya'ō luon yo. Elishabe ngwē gho shi mbhi muon mimbia o chhō ligi yi ni Jouŋ. ¹⁴ Muon vei shi mbo pwanju'ō ni pwatua vē, ntou ngwa pini mfā'ō pwanju'ō na pi phi vi. ¹⁵ A shi mbo mmeion shhi Taathō. Ki'ī a ma nnu là'ō ki sheshe là'ō titini. A shi ndinaon ni Jijwē Minnwi llo ndii na a pō mon puŋ nē. ¹⁶ A shi nchwē ntou puon Ishrae pini mbara Taathō vugu, mbo Minnwi. ¹⁷ A shi ngēi ju nō likien Taathō mon jijwē pugu pa ghrī nō yi njēli'ī Minnwi mbo Elaija, nō chini nu njū'ō pa taa pugu pa yi puon, nkara pa ntinithō pugu kwēi nkuon mbha shiethō ngwa ndindi nenne nō nchwē nu ngwa na pugu piri non yugu ni Taathō."

¹⁸ Shakaria pie ni ngan ntaon gho na, "Mi shi nkie pi nein mfā'ō tininju'ō ni nnu pei na nkwo lulunu nga'a, ngwē a kwo lulunu nkaa yu nē?"

¹⁹ Ngan ntaon gho khwē gho na, "Mi Gabreya. Nthi shhi Minnwi, na a taon a na nchrā vē ndō nshwei gho ni pwa pisha'akhō yei. ²⁰ Lii

njēi, nthē na o lo nji'ī mbin chrā a nē, o shi ngū fhincho ti ngēi nchēin llē ye na nnu pei shi ndōgō li'ī nē."

²¹ Pa ngwa ni nchhō njwēre Shakaria, nthō ngrāo nu nkwan nō ha'an a yiyiri Nda Minnwi nē. ²² A gha ntaon mfifhi, pugu yēi ki'ē na a yēi pi nnu Nda Minnwi, a thō nōon nnu pi ni mbhō nkina mbo fhincho.

²³ Ndii na ndii fā'a yi Nda Minnwi ni mme nē, a pini la'a. ²⁴ Pa llē gha ntōgō, Elishabe ngwē vi shūu, ndēin non yi nō tien nāon, nchhu nu na, ²⁵ "Yei nnu na Taathō fā'a mbin mu, Taathō lli a ni pwapuŋ nō pi'ī nu lrithō mbin mu shina ngwamishua."

Pi chii nnu phi Jishō

²⁶ A ni nga mbo ndii na Elishabe ni nkwo shūu nō ntigao nāon nē, Minnwi taon ngan ntaon vi, mbo Gabreya, na a ghēi Nashare, mbo yichēi li'ī Galili, ²⁷ njēi muon mingwē chēi, ligi yi pō Meri, na a shi ya'a ji mimbia nē. Pi ni nōon vi ni Joshe nō ngwē vi. Joshe ni mbo non llo mon ndaonon fūon Devi. ²⁸ Ngan ntaon gho ghēi nchhu ni Meri gho na, "Nchrā vē, ma mbrōthō mingwē, Taathō pō pēi yu ka'al"

²⁹ Meri fā'ō finthō, mbini ngrāo na yei pō pi yēi nkwan chrā nu nein. ³⁰ Ngan ntaon gho chhu gho na, "Ki'ī mfā'ō pōgō gu, ma Meri, Minnwi lōgō

nthi mi nɔ nɔŋ nu pwapuŋ ve. ³¹ Lii njəi, ɔ shi nshuu mbhi muuŋ mimbhia nchhɔ ligi yi ni Jishɔ. ³² A shi mbo ŋkieŋ mmeŋon ndieŋ, pi mēiŋ vi ni Muuŋ Minnwi ŋa a Chaapifuon ne. Minnwi Taathɔ shi nchərə vi ŋkuon faaŋ taa vi, mbo Devi. ³³ A shi nsha'a ŋgwreijon Jakɔ nɔ ŋguon ndii, mba'a ndugwi Sha'afuon yi ma nji'i mbo."

³⁴ Meri pie ŋgaŋ ntaon ghɔ ŋa, "Mimfe a kie pi neiŋ mbo nne, ŋa ndɔ naa nji mimbhia ne?"

³⁵ Ngan ntaon khwē ghɔ ŋa, "Jijwe Minnwi shi nshwi'i mbiŋ ghɔ. Nji ju ŋa a Chaapifuon ne kuru ghɔ. Nthe yie ghɔ, muuŋ ŋa ɔ shi mbhi ne, shi mbo yi taonŋon. Pi mēiŋ vi ŋa Muuŋ Minnwi. ³⁶ Lii njəi, ndiŋ ghɔ Elishabe pɔ ni shuu muuŋ mimbhia ŋkaa yu nɔ ntigao nɔŋ mon ndilunu, mbo ju ŋa pi ni mēiŋ vi ni ŋkhwē ne. ³⁷ Nthe ŋa yichəi nnu shi'a ŋga'a Minnwi."

³⁸ Meri chhu ŋa, "Mbo neiŋ, mbo muuŋ fà'a Taathɔ, a pɔ vəi ŋkwan ha'aŋ ɔ chhu ne." Nenne ŋgaŋ ntaon ghɔ ghəi ni vhi.

Meri kra Elishabe

³⁹ A gha nda'a shigei llé, Meri lollo ŋkɔnɔ ŋgəi mon yichəi la'ataon mon Juda, la'ataon ntou mbra. ⁴⁰ A ghəi nii nda Shakaria nchrā ni Elishabe. ⁴¹ Elishabe ni ŋga nja'o chrā Meri, muuŋ ŋāna ni nji mon puŋ

yu. Elishabe ni ndinaon ni Jijwe Minnwi, ⁴² nenne nchhu ni nji ŋa, "ɔ mbrɔthɔ shina ŋguon pingɛ ghao, ndɔ mbrɔthɔ pɔ muuŋ ŋa ɔ shi mbhi ne! ⁴³ Mi pɔ pi gǔ, ŋa yei ŋkwan nnu chwē a, ŋa müuŋ Taathɔ a thɔ ŋkra a? ⁴⁴ Nthe ŋa ndii ŋa mi ni nja'o ɔ chrā vəi ne, muuŋ ŋa a pɔ puŋ mu ne ŋāna ni nji nthe pwatua. ⁴⁵ Mbrɔ pɔ ve nthe ŋa ɔ piŋ nnu ŋa Taathɔ chhu ve ne!"

Nkhǐ Meri nɔ gha'o nu Minnwi

⁴⁶ Meri khwē ŋa,

"Nchhu ni ŋguon njù'ɔ a ŋa ndigha'o pɔ ni Taathɔ.

⁴⁷ Mbini mfā'o pwanju'ɔ nthe Minnwi mbo ŋkwe a,

⁴⁸ nthe ŋa a kwiŋ muuŋ fà'a yi, yi juju.

Lii njəi, llo ndwe ŋgəi nu shhi ŋguon ŋgwreijgwa shi mēiŋ a ni mbrɔthɔ.

⁴⁹ Nthe ŋa ju ŋa a tini ŋga'a ne,

chwē pa memme nnu vəi, ligi yi pɔ Nɔŋ Ki Fhi Yi.

⁵⁰ Llo ŋkuon ŋgwreijon nshwi'i ŋkuon ŋgwreijon,

a nɔŋ kwoshini ni ŋgwa pe ŋa pugu pɔgɔ vi ne.

⁵¹ A chwē pa nnu titini ni mbhɔ mi,

nshāaŋ pa ghaŋ ntita'o mon pa kwā'a nu muŋu.

⁵² A shwi'i pa memme fūon llo ŋkuon faaŋ yugu,

ɲkēɾə pa ɲgwa pe ɲa
yugu lɔ mbɔ ne tothi.

53 A ni'ɲ pa ghaɲ ɲji ni pa
maoɲ shi'i,
ɲjɔu pa ghaɲ fā'o pugu
ghēi ni mbhɔ yó.

54 A ghēre muuɲ fā'a vi mbo
Ishrae,
nthɔ ɲkwɲ pi kwoshini
yi,

55 ɲkwaɲ ha'an a ni ɲkā'a ni
pa taa pia,
ni Abrahaɲ pugu pa
mbhě ɲoɲ yi nɔ
ɲguoɲ ndii ghao ne."

56 Meri chhɔ pugu
Elishabe nɔ trei nàon, maa
mbini ki'e la'a yu.

Pi phi Jouɲ Ngan Fe ɲkhi

57 Ndi phi Elishabe ni ɲga
ɲkā'o, a phi muuɲ mim-
bia. 58 Pa taakuo pi pugu
pa ndaaoɲ yi ni ɲa ɲja'o
fi'i ntou kwoshini ɲa Taathɔ
nōoɲ ni Elishabe ne, pugu
pugu fā'o pwanju'o.

59 Fúoɲ llembi ni ɲga
ɲkā'o, pi thɔ li'i ni'ɲ vi
ɲgunu mbrei, ntā'a nu
nchhɔ ligi yi ni Shakaria,
mbo ligi taa vi. 60 Mũuɲ vi
lāa, nchhu ɲa, "Pi fā'o nɔ
mēiɲ nu vi pi ɲa Jouɲ."

61 Ndo pugu chhu ghɔ ɲa,
"Yichəi ndaaoɲ yɔ lɔ mbo
fɔ ɲa pi mēiɲ vi ni ligi yi
ne." 62 Nenne, pugu nōoɲ
ni mbhɔ nɔ pie nu taa vi ni
ligi ɲa a khwā ɲa muuɲ ghɔ
fā'o ne. 63 Shakaria chhu pi
thɔ ni yaooɲ nā'an yaooɲ, a
nā'an ɲkuooɲ ghɔ ɲa, "Ligi
yi Jouɲ." Nnu ghɔ ghrāo
vugu. 64 Wu'o ndii ghɔ, nchɔ

Shakaria chu'o, liɲ yi kigei, a
chrā, ɲjē gha'o nu Minnwi.

65 Pɔgɔ gu wēiɲ pa taakuo
pugu. Shaanga nnu pei
nyien mon ɲguooɲ la'ataooɲ
mon ɲguooɲ Judia, mbo
la'ataooɲ mbra. 66 Sheshooɲ
ɲa a ni ɲja'o nnu yei ne
ywere mon ɲjù'o yu, nchhu
nu ɲa, "Muuɲ vei ma mbo pi
ɲkwaɲ khɔ? Nthe ɲa mbhɔ
Taathɔ ni ɲja mbo mbiɲ yu."

*ɲkhi Shakaria nɔ gha'o
nu Minnwi*

67 Shakaria taa Jouɲ ni
ndinaooɲ ni Jijwe Minnwi,
nenne nchhu nnu ɲa Min-
nwi nōooɲ ghɔ ne:

68 "Gha'o Taathɔ mbo Min-
nwi Ishrae,
nthe ɲa a kra ɲgwa pi
nɔ ɲja'andi'i yugu,

69 Mfe titini ɲkwe ni pia
llo mon nda Devi muuɲ
fā'a vi.

70 Wu'o ndo ha'an a ni mfe
kà'a yi

ni pa ɲjəli'i pi pi
taoɲtaooɲ llo lleshhi ɲa
pugu chii ni ɲgwa,

71 ɲa pia shi ndūgu mbhɔ pa
mimbina pia pugu pa
ɲguooɲ

pa ɲgwa ha'an pugu
pina via ne.

72 A ni ɲkā'a ɲa a shi nōooɲ
kwoshini ni pa taa pia
ndo mbini ɲkwɲ kina yi
yi taoɲtaooɲ,

73 kina ɲa a ni nshwrēi
ni taa via Abrahaɲ ne.

74 A ni ɲkā'a ɲa a shi ɲkwe
via mbhɔ pa mimbina
pia,

nenne ɲa mimfe pia fā'a
fā'a yi ki lo mfā'o pogo
gu,

⁷⁵ mon taontaon pugu
pa ndindi shhi yu mon
ɲguon chombhi yia
ghao.

⁷⁶ Ndo gò, muun a,
o shi mbo njəli'i Min-
nwi ɲa a Chaapifuson
ne,
nthe ɲa o shi ɲgəi shhi
Taatho mbiri ndaon
yi.

⁷⁷ O shi nshwei ɲgwa pi,
mbo ɲgwa Juu ɲkwan
ha'an mimfe pugu kie
ndugu ne,
ɲa Minnwi shi ndi'e phi
yugu.

⁷⁸ Nthe pi juu kwoshini Min-
nwi ni pia,
ndii ɲa li'e llo tothi shi
nthe mbin pia,

⁷⁹ no fe nu li'e ni ɲgwa
pe ɲa pugu chho mon
ɲjinɲin pugu pa mili'i
gu ne,
ɲkə'i via ɲgəi no
shendaon ghighri."

⁸⁰ Joun muun ghə ni ɲku'o
ntini mon jijwe, nda'a pi
mon pa ɲkunu njó ti nchəin
ndii ɲa a ni njə chii nu chrə
Minnwi ni ɲgwa Ishrae ne.

2

Pi phi Jisho (Matio 1:18-25)

¹ A ni ɲga mbo mon pii
ndii ghə, Kaisha Agoshtu
po fūon mon ɲguon mbhi
Roma, mfe gí ɲa pi nā'an
ligi ɲguon ɲgwa Roma ghao
no nnu shia ɲgwa. ² Yei
ni mbo fūon nā'an nu ligi

no nnu shia ɲgwa ndii ɲa
Kwirinu ni ntho sha'a Shiria
ne. ³ Sheshenon ni mbini
mon ji la'ataon no nā'an nu
ligi yi no nnu shia ɲgwa ghə.
⁴ Nthe ɲa Joshe ni mbo pi
ɲgwreison fūon Devi ne, a
ku'o llo Nashare mon Galili,
ɲgəi Betelehein mon Judia
mbo la'ataon Devi. ⁵ A ghəi
fo li'i nā'an ligi yugu Meri ɲa
pi ni nōon vi ghə no ɲgwe vi,
a ni mbo ni shūu ne.

⁶ No ha'an pugu ni mbo fo
ne, muun kəon vi. ⁷ A phi
fūon muun vi, mbo muun
mimbia, mbara vi mon nd-
hwí, ni'in mon ɲku'o ji khí
pa minji, nthe ɲa li'i shi ki
lo mbo ni pugu mon nda ghə
ɲa pa ghini ghə ntho nda'a
ne.

Ghan kə'i minji pugu pa ghan ntaon Minnwi

⁸ Mon ɲkunu mon la'ataon
ghə pa ɲkə'i minji ni mbo fo
ntho ɲkə'i pa minji pugu ni
tu'u. ⁹ Ngan ntaon Taatho
nōon non yi shina pugu,
ndigha'o Taatho the ɲgin
vugu, pogo gu wəin vugu.
¹⁰ Ngan ntaon ghə chhu
ni pugu ɲa, "Ki'i pəi fā'o
pogo gu, ntho ni ɲkani pwa
pisha'akhə pwatua, mbo yi
ɲguon ɲgwa ghao. ¹¹ Shi'a
mon la'ataon Devi pi phi
ɲkwe vəi mbo Ju ɲa Minnwi
Chu'o Ntaon no ɲkwe, ɲa a
Taatho ne. ¹² Yei shi mbo li
ni pəi: Pəi shi njəi muun pi
para vi mon ndhwí, a nūan
mon ɲku'o ji khí pa minji."

¹³ Wu'o ndii ghə, yú pichəi
shooge llo po wi'i nchəin,

pugu pa yie gho jē ntho nga'o Minnwi, nchhu nu ja:

14 "Ndigha'o po ni Minnwi ti ngōi nchəinj fie mon ndugwi po, ghrinju'ɔ po ni ngwa pe nkwoj shhe ja pwapu Minnwi po mbin pugu ne."

15 Ndi ja pa ghan ntaon pigho mien vugu mbini po ne, pa ghan kē'i minji pigho chhu ni noj pugu ja, "Pia ghōi Betelheinj njəi nnu yei ja a lōgo li'i Taatho chwē pia ji ne."

16 Nne pugu kəno ngōi njəi Meri ni Joshe, ni muuj gho a nūanj mon nkwo'ɔ ji khī pa minji. 17 Pugu ni nga njəi muuj vei nchi nnu ja ghan ntaon pigho ni nchhu nthē muuj gho ne. 18 Sheshenon ja a ni nja'o nnu gho ne ghrāo nnu ja ghan kē'i minji pigho ni nchhu ne. 19 Meri ləinj nguon nnu pei njū'ɔ yu ntho njwere nu. 20 Pa ghan kē'i minji pini ni vugu, ntho nga'o Minnwi ndo mbini ntōo vi nthē nguon nnu pe ja pugu ya'o ndo njəi wu'ɔ no ha'an pi shwei vugu ne.

Pi chhō ligi muuj, nōon vi mon Nda Minnwi

21 Fúon llemphi ni nga nkā'o, pi ni'in muuj gho ngunu mbrei nchhō ligi yi ni Jisho, mbo ligi ja ngan ntaon Minnwi ni mfe nkaoj pi maa nshūu vi ne.

22 Ndi ja fi'i llemphi ja a ni mbie ja Joshe pugu Meri chwē mbo yi taonjaon nkwan ha'an jwa'anli gi Mushi chhu ne ni nkā'o ne*, pugu ku'ɔ ni Jisho Jerushaleinj li'i fe vi ni Taatho. 23 Yei ni mbo wu'ɔ no ha'an pi nā'an mon gi Taatho ne, "Sheshe fūon phi ja a mimbia ne, pi nū'ɔnj vi li'i tē'i vi ni Taatho." 24 Ndo mbini nu'un fe'ingien nkwan no ha'an gi Taatho chhu ne, "mbo paa mintho ki paa puon mintu'olibu."

Nnu ja Minnwi ni nōon ni Shimion a chhu ne

25 Mon ndi gho, non chəi ni mbo Jerushaleinj, ligi yi po Shimion. A ni mbo nkien non ndindi ndo mbogo Minnwi. A ni ntho njwere nu ja lūgu nu tho ni puon la'ataon Ishrae, Jijwe Minnwi ni mbo mbin yu. 26 Jijwe Minnwi ni nkwo nōon gho ja mba'a a yi'i nkhu ki lo njəi Ju ja Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe, ja Taatho ni nkā'a ne. 27 Jijwe Taatho kəon vi ja a ghōi Nda Minnwi ndi ja Meri pugu Joshe ni ntho ni muuj gho fo no chwē nu nū'ɔnj mbin yu nkwan ha'an gi ni nchhu ne. 28 Shimion kwe muuj gho ntuo mbho yu, ntōo Minnwi, nchhu nu ja,

29 "Ndwe, Taatho, ɔ mien nu ja muuj fā'a yɔ khu ndwe mon ghigri

* 2:22 2:22 *Nwa'anli Ghan Fā'a Nda Minnwi 12:3,6,8; Nwa'anli Ndi Taon nu 13:2.

ηκwanη ha'anη chrà yο
chhu nε,

³⁰ nthε ηa ligi a yəi ηοη ηa ο
taοη vi ηa a thο ηkwe
ηgwa nε,

³¹ ηa ο piri vi ηa ηguοη
ηgwa yəi nε,

³² mbο li'ε nο nοοη nu nnu
ηa ο tā'a nu nε ni pa
taοη nduοη,

mbini nthο ni ndigha'ο
ni ηgwa pο, mbο puοη
Ishrae."

³³ Tāa Jishο ghο pugu
mūuη vi ghrāο pa nnu ηa
Shimioη chhu nthε Jishο nε.

³⁴ Shimioη fε mbοrο ni pugu,
nchhu ni Meri mūuη vi
ηa, "Lii njəi, Minnwi chu'ο
muuη vei ηa nthε vi, ntou
ηgwa shi mbhε gha ntou pi
lūgu Ishrae, ndο mbο li ηa
mba'a pi piη nε, ³⁵ nenne nο
nοοη nu pa nnu ha'anη ηgwa
pī'i nu njū'ο pugu nε. Ndο
ni gò, ο shi mfā'ο yu'ο njū'ο
nο ha'anη pi she njū'ο yο pi ni
kafa."

*Nnu ηa Minnwi ni nοοη ni
Ana a chhu nε*

³⁶⁻³⁷ Ndunu mingwe
ηkugu chəi ni mbο fο, ligi
yi pο Ana, ni mbο njəili'i
Minnwi, mbο muuη Fanue,
llo moη ηgwreioη Asha. A
ni ndaη nchwie khwachəi
ηga'ο ndaοη vi khu, a kina
ηkugu ti ηgəi nchəiη fúοη
wuη ηga'ο ni yi khwe ndi
ηa a ni njəi Jishο nε. Nο
ηkugu, a shi ki lo ncha'a
nu Nda Minnwi li'i gha'ο
Minnwi moη jī ηkhi pugu
pa luοη nu, ni tu'u pugu pa
naοηchi. ³⁸ Wu'ο chomilaοη

ghο, a chənə mbara yəi
Joshe pugu Meri, nthο ntōο
Minnwi, ndο nthο nchhu pa
nnu nthε muuη ghο ni pa
ηgwa pε ηa pugu ni nchhο
njwεε nu ηa Minnwi taοη
nja'andi'i ηa a thο ηkwe
Jerushaleiη nε.

³⁹ Joshe pugu Meri ni ηga
mī'εη ηguοη pa nnu ηkwan
nο ha'anη gi Taathο chhu
nε, mbini la'a pugu Nashare
moη Galili. ⁴⁰ Muuη ghο
ni ηku'ο ntini, ndinaοη ni
shiethο, mbhο Minnwi pο nu
mbiη yu.

*Jishο ghəi Nda Minnwi
mbο paanchrο ηga'ο*

⁴¹ Sheshe ηga'ο pa tāa
Jishο ghà ηgəi Jerushaleiη
nο nnu ji Lli Nji'a. ⁴² Jishο
ni ηga mbο paanchrο ηga'ο,
pugu ku'ο nο ha'anη nū'οη
yugu chhu nε li'i ji Lli Nji'a.
⁴³ Ji ghο gha ndugwi ti pugu
chhο mbini nu, Jishο kina
njin Jerushaleiη ki pugu lo
nji. ⁴⁴ Pugu ni mbi'i ηa a
pο shina pa ηgwa ηa pugu
pugu ni mbini nu nε, nyiēη
nο ta'a llemphi njē tā'a nu
vi shina ndaοη yugu pugu
pa shuoη pugu. ⁴⁵ Pugu ni
ηga mienη ki yəi vi, mbini
ki'ε Jerushaleiη nchhο ntā'a
vi. ⁴⁶ Nga ntā'a vi nο
trei llé, ηgəi njəi vi Nda
Minnwi, a chhο shina pa
ghan yε'i ηgwa nthο njwεε
nnu ha'anη pugu chhu nu
nε, ndο mbie vugu ni pa
píe. ⁴⁷ Nguοη pa ηgwa ha'anη
pugu ni nja'ο vi nε ni ηgrāο
fi'i ηkwanη ha'anη a ji nnu nε

pugu pa khwè ña a ni mfe nu nɛ.

⁴⁸ Pa tãa pi ni ñga njɛi vi, nja ñgrão. Müuñ vi chhu ña, “Muuñ vei, ɔ kie ñeiñ mfã’a mbiñ pigi ñeiñ? Lii njɛi, pigi tãa ghɔ ñi nthɔ ntã’a ghɔ ni shigi.”

⁴⁹ A chhu ni pugu ña, **“Pɛi ni nthɔ ntã’a a ña? Pɛi shi ki lo nji ña mfã’o no po nu nda Tãa a?”** ⁵⁰ Ndo pa’a pugu lo nji njiñ chrà ghɔ ña a ni nchhu nɛ.

⁵¹ Nenne pugu pa Jishɔ pini Nashare a ya ñja’o nchò yugu. Müuñ vi lëiñ ñguon nnu pei ghao njù’o yu. ⁵² Jishɔ ni ñku’o nu ñgũ mmeñon mon shiethɔ pugu pa fi’i non yi. Minnwi pugu pa ñgwamishua piñ vi mbigi ñgɛi shhi.

3

Jouñ Ngan Fe Nkhĩ tho nchhu nnu Minnwi
(Matio 3:1-12; Maaku 1:1-8; Jouñ 1:19-28)

¹ Ndiñ ña Tiberu Kaisha ni ñkwo pɔ fùon Roma no tieñchrɔ ñga’o nɛ, Pontiu Pailɛ tho sha’a krao Roma ña pi mëiñ ni Judia nɛ, Hero ni nthɔ sha’a yichɛi krao, mbo Galili. Ndiñ vi, mbo Fili, ni nthɔ sha’a yichɛi krao, pi mëiñ ni Iturea pugu Trakoniti, Lishania ni nsha’a ji pi Abilene. ² Ndiñ ghɔ, Anañ pugu Kaifa ni mbo pa taathɔ pa thishi ghan fe’ingien Minnwi. Ndiñ ghɔ, chrà Minnwi ni nthɔ ni Jouñ, muuñ Shakaria mon ñkũnu njó. ³ A ghɛi

mon ñguon ñkin Jodañ nchho nchii nu ña, “Pɛi pã’a ñkũnu yɛi ni phi, mfe ñkhĩ ni pɛi, Minnwi li’ɛ phi yɛi.” ⁴ A ni ñga nchho nchhu yei, nthɔ nchwie pi nnu ña Ishaya nã’an mon ñwa’anli njɛi’i Minnwi, mbo ñwa’anli Ishaya ña, “Ñon chɛi tho mfe gè mon ñkũnu njó, nchhu nu ña,

‘Piri shendaon ni Taathɔ, Chwie pa li’i tɔgɔ pi pɔ pi tithi.

⁵ Pi shi mã’an ñguon wéiñ ghao nshêrɔ ñguon puon mi mbra pugu pa memme pi, nju’u ñguon ndaon tɛitɛi, Ndwêe ñguon ndaon chɛiñchɛiñ.

⁶ Nguon ñgwa shi njɛi ña Minnwi ghà ñkwe ñgwa mon phi pugu.”

⁷ Yú ñgwa taon nthɔ ña a fe ñkhĩ ni pugu. A chhu ni pugu ña, “Pa Mbhe mitwɛ’i! A shũu gɔ tɛnɔ yɛi ña pɛi tei pigitua Minnwi ña a tho nu nɛ? ⁸ Pɛi chwie pa nnu pɛ ña a kã’o nɛ, no nõon nu ña pɛi kwri, ki lo nu’un nyien nchhu nu ña, ‘Abrahan tãa vigi.’ Nchhu ni pɛi ña mimfe Minnwi pi’i ñgũ’o pei nchwie puon no ghɔ mfe ni Abrahan. ⁹ Pi kwo piri njiñ no kɛ’i nu thi no ghɔ, llo ñkuon ñien yi, nthɛ yie ghɔ, sheshe thi ña a lo nji’i njun ntien shi’i nɛ, pi shi ñkɛ’i mã’an mon mónon.”

10 Yú ngwa pigho pie vi ña, “Ti pigi shi nchwīe pi ñeiñ?”

11 A khwē ni pugu ña, “Ñon ña a fā’o paa ndhwí figəi ñe fe ta’a yi ni ñon ña a lo nji’i mfā’o ñe, ñon ña a fā’o maon jì ñe, fe yi pichəi ngwa.”

12 Pa ghan wēiñ taashi tho ñkaa pugu ña a fe ñkhǐ ni pugu, nchhu ghə ña, “Masha, pigi shi nchwīe pi ñeiñ?”

13 A chhu ni pugu ña, “Ki’i pəi nu’uñ ñkwe mbiñ taashi a togo fi’i ñkwan ha’an a kā’o ña pəi kwe ñe.”

14 Pichəi shooge pie vi ña, “Ti pigi ñe?”

A khwē ni pugu ña, “Ki’i pəi kwe mbiñ ñon ni nchei. Ki’i pəi nu’uñ nde’i ngien tho ngwa no fā’o nu mbiñ. Pəi yru ni fi’i yaon ña pi ghə mbe vəi no ghə ñe.”

15 Pa ngwa ni nchho njwere nu ndo mbi’i tho yugu ña kə’ichəi a pə ñenne a pə Joun mbo Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon no Ñkwe ñe.

16 Joun khwē ni pugu ña, “Ñgu’o mfe pi ñkhǐ ni pəi, ndo yichəi ñon tho nu ña a chaa a, ñdo nji’i ñkā’o no fēi nu ñkhǐ tra yi, a shi ñkwe vəi ni ñkhǐ mon Jijwe Minnwi, pugu pa mónon. 17 A tuo yaon figəi reshi mbho yu, mfigəi mfu’u ñkien reshi mon ñku’u maon nū’on shaon yu, ntūon ñku’u maon ghə mon mónon ki phe.”

18 Mon ntou puon shendaon, Joun ghəi shhi ntho nchhu

pwa pisha’akho ni pugu, ñkaa nu ña pugu piñ.

19 Joun ni mbiga Hero, mbo fūon Galili, ña a wugwei Herodia ngwe ndiñ vi pugu pa pichəi nnu piphi nduon ña ju Hero ni ñkwo chwīe ñe. 20 Hero pini mbigi phi yi no fini nu Joun.

Jisho kwe ñkhǐ mbho Joun (Matio 3:13-17; Maaku 1:9-11)

21 Ñkaon Joun maa ngəi chəiñ, ndii ña nguon ngwa ni ñkwo kwe ñkhǐ ñe, Jisho kwe ñkaa yu, ñga nchho nduon Minnwi, po ña’an, 22 Jijwe Minnwi shwi’i mbiñ yu mbo no mintu’olibun, ñggì taon po, nchhu nu ña, “Ñkien muun ña ñkhwā, mñfā’o pwatua ntho ghə.”

Ndaanon Jisho (Matio 1:1-17)

23 Jisho ni ñga njē fā’a yi, mbo trei wun ñga’o.

Ngwa ni mbi’i ña a muun Joshe, ña a ni mbo muun Heli, 24 mbo muun Matate, mbo muun Levi, mbo muun Meleki, mbo muun Janai, mbo muun Joshe, 25 mbo muun Matatia, mbo muun Amo, mbo muun Nahun, mbo muun Eshu, mbo muun Nagai, 26 mbo muun Maa, mbo muun Matatia, mbo muun Shemeiñ, mbo muun Josheke, mbo muun Joda, 27 mbo muun Joanan, mbo muun Resha, mbo muun Sherubabe, mbo muun Sheatie, mbo muun Neri, 28 mbo muun Meleki, mbo

muunj Adi, mbo muunj Koshanj, mbo muunj Elemadanj, mbo muunj Ere,²⁹ mbo muunj Joshua, mbo muunj Elieja, mbo muunj Jorinj, mbo muunj Matate, mbo muunj Levi,³⁰ mbo muunj Shimionj, mbo muunj Juda, mbo muunj Joshe, mbo muunj Jonanj, mbo muunj Eliakinj,³¹ mbo muunj Melea, mbo muunj Mena, mbo muunj Matata, mbo muunj Natanj, mbo muunj Devi,³² mbo muunj Jeshe, mbo muunj Obe, mbo muunj Boa, mbo muunj Shamonj, mbo muunj Nashonj,³³ mbo muunj Aminada, mbo muunj Adaminj, mbo muunj Anij, mbo muunj Heshronj, mbo muunj Pere, mbo muunj Juda,³⁴ mbo muunj Jakob, mbo muunj Aiji, mbo muunj Abrahamj, mbo muunj Tera, mbo muunj Nahob,³⁵ mbo muunj Sheru, mbo muunj Ruu, mbo muunj Pele, mbo muunj Eba, mbo muunj Shela,³⁶ mbo muunj Kainanj, mbo muunj Arafaka, mbo muunj Sheinj, mbo muunj Noa, mbo muunj Lame,³⁷ mbo muunj Metushela, mbo muunj Enoke, mbo muunj Jare, mbo muunj Mahalale, mbo muunj Kainanj,³⁸ mbo muunj Enoshe, mbo muunj Shente, mbo muunj Adanj, mbo muunj Minnwi.

4

Shata mōonj Jisho
(Matio 4:1-11; Maaku
1:12-13)

¹ Jisho ni ndho Jodanj ndinaonj ni Jijwe Minnwi. Jijwe gho lōgo vi ngōi no monj nkūnu njó. ² Shata mōonj vi fō no khwe wunj llemphi. Monj nguonj ndii gho, a shini ndo nji sheshe yaonj, nenne nji ni njia vi ndii ja yie ndii ni mme ne.

³ Devi chhu gho ja, “O mbo Muunj Minnwi, o chhu ngū’o yei kara ngū brei.”

⁴ Jisho khwē gho ja, **“Pi nā’anj monj Nwa’anli Minnwi ja, ‘Njonmishua shi’a ngū’o njru pi nkuonj brei tē’i vi.’”**

⁵ Devi lōgo vi nku’o no tōthi nōonj nguonj pa la’ataonj nkuonj mbhi gho ta’a ngé ja nməinj! ⁶⁻⁷ Nchhu gho ja, “Nshi mfe nji ve no sha’a nu nguonj taonj, fà’o yugu pō jo ti o ngā’o a, mfe ve, nthe ja pi kwo fe vəi, ti mi nkhwā mfe ni sheshenonj ja nkhwā ne.”

⁸ Jisho khwē gho ja, **“Pi nā’anj monj Nwa’anli Minnwi ja, ‘Gha’o Taatho mbo Minnwi yo, ngū’o mfā’a pi mbho yu tē’i vi.’”**

⁹ Shata lōgo vi kə’i gho ngōi pugu yu Jerushaleinj, ntigi vi nkuonj nchwere Nda Minnwi, nchhu gho ja, “O mbo Muunj Minnwi, o thi heinj ndhi nchəinj shhe. ¹⁰ Nthe ja pi nā’anj monj Nwa’anli Minnwi ja,

‘Minnwi shi mfe gí ni pa ghanj ntaonj pi nthe gho no kē’i nu gho.’

11 Mbini nā'an̄ ɲa, 'Pugu shi
n̄jā gho tothi ni mbho,
nne ɲa ki'i ɔ chhwi kwò
yɔ ɲkuon̄ ɲgù'ò.'"

12 Jisho khwē gho ɲa,
**"Nwa'an̄li Minnwi chhu
ɲa, 'Ki'i ma ɲjwε'i Taatho
mbo Minnwi yɔ.'"**

13 Ndī ɲa devi ni mī'εɲ
mōon̄ nu Jisho mon̄ ɲguon̄
puon̄ shendaon̄ ne, a mien̄
vi, nchēi shina nduon̄.

Jisho jē fà'a yi Galili

(*Matio 4:12-17; Maaku
1:14-15*)

14 Jisho p̄ini Galili mon̄
ghr̄i Jijwε Minnwi. Pa chrà
nò ligi yi nyien̄ ɲkwe ɲguon̄
li'i gho ghao. 15 A ye'i nu
mon̄ pa nda luon̄ Minnwi.
N̄guon̄ ɲgwa gha'ò vi ghao.

Pi lāa Jisho Nashare

(*Matio 13:53-58; Maaku
6:1-6*)

16 Nenne Jisho ghēi
Nashare, mbo li'i ɲa a ni
ɲku'ò ne. A gha mbo
Llé Ji pa Juu, a ghēi nda
luon̄ Minnwi wu'ò nò ha'an̄
a ghà mbigi nchwīe ne.
Ndollo ntithi tothi li'i mēin̄
Nwa'an̄li Minnwi. 17 Pi
ni mfe ɲwa'an̄li ɲa ɲjēli'i
Minnwi, mbo Ishaya, ni
nā'an̄ ne. A ɲa'an̄ ɲwa'an̄li
gho, ɲjēi li'i ɲa pi ni nā'an̄
fo ɲa,

18 **"Jijwε Taatho pɔ mbin̄
mu,**

**nthe ɲa, a chu'ò
a ɲa nchii pwa
pisha'akhò ni ghan̄
pou.**

**A taon̄ a ɲa nchii lūgu nu
ni ghan̄ chéin̄,**

**ɲa pa nchriligi shi ɲjēi
li'i,**

**nchwīe ɲgwa pε ɲa pi
fε vugu ni ɲgò'i ne
lūgu,**

19 **ndo mbini nchii ɲa,
ndii tho ɲa Taatho
shi ɲkwe ɲgwa pi."**

20 Jisho gha mī'εɲ, ɲkra
ɲwa'an̄li gho, mfe ni muon̄
fà'a mon̄ nda gho, nchòchho
shhe, ligi ɲguon̄ ɲgwa nda
luon̄ Minnwi chu mbin̄ yu.

21 A jē ntho nchhu nu ni
pugu ɲa, **"Shi'a, chrà Min-
nwi yei lōgo li'i ligi p̄oi!"**

22 ɲgwa ni nchrā nnu shi'i
nthe vi. Pugu ghrāo pa
ɲkwan̄ chrà shi'i ɲa a ni
ntaon̄ nu nchò yu ne, mbie
nu ɲa, "Yei shi lo mbo muon̄
Joshε?"

23 A chhu ni pugu ɲa,
**"Ndo ɲji'i mfā'ò khutho
ɲa p̄oi shi nchhu yei lu'ò
chrà v̄oi ɲa, 'Ngan̄ ɲjigi
gh̄ino, gh̄ere non̄ yɔ pia.
N̄guon̄ pa nnu ɲa pigi ya'ò
ɲa ɔ chwīe Kapanun̄ ne,
p̄ini ne nu'un̄ nchwīe h̄ein̄
shhe la'a p̄oi.'"** 24 Jisho pigi
ɲa, **"Shishini, pi shi'a ma
mbin̄ sheshe ɲjēli'i Min-
nwi la'a pugu.**

25 **"Ndo, mon̄ nnu shini,
nchhu ni p̄oi ɲa ntou pa
ɲkugu ni mbo Ishrae mon̄
ndii Elaija, ndii ɲa Minnwi
ni mfini po nò trei ɲga'ò
ni ntigao n̄on̄, ndii ɲa
ɲkien̄ mme ɲji ni ɲgū
mon̄ ɲguon̄ la'a ghao.**

26 **Ndo pa'a Minnwi lo ɲji'i
ntaon̄ Elaija ni kan̄ ta'a
non̄ vugu, ɲkien̄ mingwε**

ηkugu chəi Sharafa mon la'ataon Shidon.* ²⁷ Ntou pa ghan ghinombalun ni mbo Ishrae mon ndii njəili'i Minnwi Elaisha, ndo pa'a Minnwi lo njigi ghino kan ta'a yi, ηkieη Neman mbo ηon Shiria."

²⁸ Nguon ηgwa mon nda luon Minnwi ni ηga nja'ο yei, ndinaon ni pigitua, ²⁹ njrei shhe nshūu vi ntaon no mon la'a, ηku'ο ni ju tho nchwere mbra gho ηa pugu ni ηkrao la'a munu fo ne, ntā'a nu mā'an vi mon wəiη. ³⁰ Ndo a shoo shina yu ηgwa pigho ηgəi ni vi.

Jisho fā'o ghrí no pīga nu miηwein a taon
(Maaku 1:21-28)

³¹ Jisho shwi'i Kapanun, mbo yichəi la'ataon Galili, ntho nje'i vugu Llé Ji pa Juu. ³² Pugu ni ηgrāo ηkwan ha'an a ni nje'i nu ne, nthē ηa a ni nje'i ni ghrí.

³³ Non chəi ni mbo mon nda luon Minnwi gho, mfā'ο jijwe miηwein, a ni mba'ο ηgəu ni nji ηa, ³⁴ "Yo! Pia fā'ο pi kho, Jisho llo Nashare? O tho pi no pirí nu vigi? Nji ηon ηa o yie ne, o yi taon taon llo mbho Minnwi."

³⁵ Jisho pīga vi, nchhu nu ηa, "**Lere lan ndo ntaon mbiη yu!**" Miηwein gho gha mā'an vi shhe shina pugu, ntaon mbiη yu ki'e, ndo pa'a ndo ndəiη vi.

³⁶ Nguon ηgwa pigho ghrāo nchhu ηa, "Yei po pi yəi ηkwan chrà neiη? A fe gí ni pa jijwe piphi ni ghrí pugu pa nji pugu taon!" ³⁷ Pi fī'i pa nnu nthē vi njiη nguon ηgei la'ataon gho ghao.

Jisho yīgi ghino mbiη ntu
ηgwa
(Matio 8:14-17; Maaku 1:29-34)

³⁸ Jisho taon mon nda luon Minnwi gho ηgəi la'a Shemu. Ndiη gho, mūun ηgwē Shemu tho ηgino shigao ndieη, pugu shwei Jisho no gho. ³⁹ A ghəi ntithi yəi yu mbīga shigao gho, a taon mbiη yu. Wu'ο chomilaon gho a lollo, nchwie maon, mfe ni pugu.

⁴⁰ A ni ηga mbo ni fanaon, nguon ηgwa ηa pugu ni mfā'ο ηgwa, pugu ghino ηkwan ηkwan ghino ne tho ni pugu, a nū'οη mbho yi mbiη pugu njigi ghino yugu. ⁴¹ Pa miηwein taon mbiη pichəi ηgwa, mba'ο ηgəu ηa, "O Muun Minnwi!" A pīga vugu pa'a ndo nji'i mien ηa pugu chrā, nthē ηa pugu ni nji ηa a Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon no ηkwe ne.

Jisho chhu nnu Minnwi mon nda luon Minnwi
(Maaku 1:35-39)

⁴² Mbhi ni ηga ndan, Jisho taon mon la'a ηgəi mon ηkūnu njó, ηgwa jē ntho ntā'a vi, ηga njəi vi ntho ndi'i vi ηa ki'i

* 4:26 4:26 Nguon ηgwa ηa pugu ni ntho nja'ο chrà Jisho ne ni nji ηa mingwe ηkugu gho pugu Neman shi ki lo mbo ηgwa Ishrae.

a mien vugu. ⁴³ Ndo a chhu ni pugu ña, **“A pie ña ñchii pwa pisha’akho nthε Sha’afuonj Minnwi ni pichæi pa la’ataonj ñkaa pugu, nthε ña a nnu ña Minnwi taonj a ña ñtho nchwie nε.”** ⁴⁴ A ni ntho ñchii ñkini pwa pisha’akho gho monj pa nda luonj Minnwi Judia.

5

*Jisho gē fūonj ghanj younjij
pi*

(Matio 4:18-22; Maaku 1:16-20)

¹ A ni mbo llé chæi, Jisho thi ñkinj ñkhĩ chæi, pi mēinj ni Geneshare, ñgwa tho fra nu mbinj yu no ya’o nu chrà Minnwi. ² A yæi paa kikuonj a kaonj ñkinj ñkhĩ, ghanj ñgunu pigho kwo taonj monj gho ñgæi ntho shīgao ndánj yugu. ³ Jisho nii monj ta’a kikuonj gho, mbo yi Shemu, nchhu gho ña a tū’o a nii monj ñkhĩ shigei. A chho pi monj kikuonj gho ntho nje’i ñgwa.

⁴ Jisho gha mī’enj chrā nu, nchhu ni Shemu ña, **“Chhwi kikuonj a pinii nii li’i shishhi. Pæi mā’anj ndánj yæi ñkhĩ no kwo nu shhu.”**

⁵ Shemu khwē ña, “Masha, pigi kwo ya mā’anj ñguonj tu’u pa’a ndo ñgwēinj yaonj, ndo no ha’anj a chhu gò nε, ñshi mā’anj ndánj pigho ñkhĩ.” ⁶ Pugu ni ñga mā’anj ndánj yugu, ñgwēinj ñkienj ntou shhu ti pa ndánj yugu jē shāa nu. ⁷ Pugu krao pichæi

pakwo ñgunu pugu ña pugu tho ñgēre vugu. Pugu tho mfu’u shhu ni’inj monj paa kikuonj gho, a linaonj ti ntā’a nu ñjē.

⁸ Shemu Pita ni ñga ñjæi yei nnu, ñgū ni kwére yi shhi Jisho, nchhu nu ña, “Lollo shhi a, ma Taatho, mbo pi ñganj nchwie phi.” ⁹ Ndutho Shemu pugu pa ñguonj ñgwa ña pugu pugu ni mbo nε ghrāo nthε fi’i ntou shhu ña pugu ni ñgwēinj nε. ¹⁰ Jēinj pugu Jouñ mbo puonj Shebedi ni ñgrāo ñkaa pugu, mbo pakwo ñgunu Shemu.

Jisho chhu ni Shemu ña, **“Ki’i nu’uj mboḡo, jē ndwe ñgæi nu shhi, o shi ñgwēinj pi ñgwamishua.”** ¹¹ Pugu ni ñga ntaonj ñkaonj pa kikuonj yugu mbhi, mienj ñguonj yaonj ghao ñjōu ñjinj Jisho.

*Jisho yīgi ghĩno yichæi ñonj
(Matio 8:1-4; Maaku 1:40-45)*

¹² Jisho ni ñga mbo monj la’ataonj chæi, ñga ñjæi nu, ñonj chæi ghinombalunj kwo kru vi ti ñga’a yæi vi, ñgū ni punj yi shhe ndīgæi vi ña, “Taatho, o ñkhwā, o chwie mbo yi taonjtaonj.”

¹³ Jisho fε mbho yi ñkāonj vi, nchhu nu ña, **“Ntā’a nu, po yi taonjtaonj!”** Chomilaonj gho, ghinombalunj mme mbinj yu. ¹⁴ Jisho fε gí gho ña, **“Ki’i nshwei ñonj, ndo ghæi nōonj ñonj yo ni ñganj fε’ingienj Minnwi a lii gho no nōonj nu ña Minnwi yīgi ghino yo, ndo mfe**

yaon fe'ingien no ha'an gi Mushi chhu ne."

¹⁵ Ndo pa pisha'akho nthe vi ka mi'en nyienyien mbigi mon ntou li'i, ntou yu ngwa kiri no ya'o nu pa nnu llo mbho yu, a lo mbini njigi pa ghino yugu. ¹⁶ Ndo a tho mfu'u non yi, ngoi nu li'i na non shi ki lo mbo ne, ntho nduon Minnwi.

Jisho chwie hkwini nyien (Matio 9:1-8; Maaku 2:1-12)

¹⁷ Llé chai ni nga mbo Jisho tho nje'i nu ne, pa ngwa Farashi pugu pa ghan ye'i ngwa ni gi chho yei yu. Pugu ni ndho mon nguon pa la'ataon Galili, ni Judia, ni Jerushalein. Ghrí Taatho ni mbo mbij Jisho no yigi nu ghino.

¹⁸ Wu'o ndii gho, pichai pa ngwa tien hkwini hkuon kúon ntho nu no gho, mba'o no nii nu ni ju nda, nu'on vi shhi Jisho. ¹⁹ Nthe na ngwa ni njien ni nji ne, pa'a pugu lo mfa'o shendaon no nii nu ni ju. Nenne pugu tien vi hku'o no thonda, na'an mbo fo, nshwi'i vi hkuon kúon gho tri kiri shhi Jisho. ²⁰ Ndi na Jisho ni njai fi'i pin na pugu fa'o ne, a chhu ni hkwini gho na, **"Taannu a, pi li'e pa phi po."**

²¹ Pa ghan ye'i gi Mushi pugu pa ngwa Farashi je nchhu nu ni non pugu na, "Yei po pi go na a nu'on non yi no li'i Minnwi? Mimfe a li'e go ndi'e phi hkien Minnwi te'i vi?"

²² Jisho ni nji nnu na pugu ni mbi'i nu ne mbie vugu na, **"Pai kie nein ntho mbi'i hkwian nnu pei nein?"** ²³ **A yi'e yei, chhu nu na, 'Ndi'e phi yo', ki chhu nu na, 'Lollo nyien'?"** ²⁴ **Yei po no chwie nu na pai ji na Muon Nonmishua fa'o ghri no li'e nu pa phi."** A chhu ni hkwini gho na, **"Nchhu ve na lollo, ligo kúon yo ngoi la'a."**

²⁵ Wu'o ndii gho, a lollo ligi pugu, ndogo yaon na a ni nuan hkuon gho ne, ngoi la'a nchho nga'o Minnwi. ²⁶ Nguon yugu ni ngra'o, wiwini wein vugu, pugu gha'o Minnwi, nchhu nu na, "Pigi yei hkien nnu ghraoghras shi'a!"

Jisho ge Levi (Matio 9:9-13; Maaku 2:13-17)

²⁷ Nguon nnu pei ni nga ntogo, Jisho taon mbhi njei ngwein taashi chai, ligi yi po Levi, a chho mon ntai kwe taashi, Jisho chhu gho na, **"Tho njou njin a."** ²⁸ A mien nguon yaon ghao, ndollo njou njin yi.

²⁹ Levi piri mme ji nda yu no gha'o nu Jisho. Ntou pa ngwein taashi pugu pa ngwa nduon ni ntho ji gho hkaa pugu. ³⁰ Pa ngwa Farashi pugu pa ghan ye'i ngwa ni gi Mushi luo nu ni pa ghan younjin Jisho, nchhu nu na, "A chwie kho pai ji yaon ndo nnu nu pai pa ghan wein taashi pugu pa ghan phi?"

³¹ Jisho khwē ni pugu ŋa, “Ŋgwa ŋa pugu pɔ shishi’i nɛ lo mfā’o chà ŋgaŋ fhɔ, a fā’o ŋgwa ha’an pugu ghɛno nu nɛ. ³² Ndo nji’i ntho pi no gē nu ŋgwa ndindi, ntho nthɛ pi ghaŋ phi, ŋa pugu pā’a ŋkūnu yugu ni phi.”

Pie nthɛ nnu jī ŋkhī

(*Matio 9:14-17; Maaku 2:18-22*)

³³ Pa thishi Nda Minnwi pie vi ŋa, “Pa ghaŋ younjɛŋ Joun ghà njiɛŋ njī ŋkhī nduon Minnwi, ghaŋ younjɛŋ pa ŋgwa Farashi wu’o nchwīe pi nenne. Ti a chwīe kho pa jo ji maon ndo nnu nu?”

³⁴ Jisho khwē ni pugu ŋa, “Mimfɛ o lāa maon ji ni ghaŋ gè li’i lán ndii ŋa mimbia ŋgaŋ lán ghɔ wu’o mbo pugu pugu nɛ? ³⁵ Llé shi ntho ŋa pi shi mfu’u mimbia lán ghɔ mon shina pugu, nenne, pugu shi njī ŋkhī mon llé pigho.”

³⁶ Jisho chhu lu’o chrà yei ni pugu, “Mba’a ŋon shāa ndhwī fhi nchri pa’o ŋkuon ndunu ndhwī no ghɔ. A nchwīe nenne, kaŋ a piri ndhwī fhi ghɔ ndo mba’a pra ndhwī fhi ghɔ yi’i nyien ŋkā’o pugu yi ndunu. ³⁷ A wu’o ha’an a pɔ ni mikei ŋgrào nɛ. Mba’a ŋon ni’in la’o fhi mon ndunu mikei ŋgrào. A nchwīe nenne la’o fhi ghɔ fā’o ntugu mikei ghɔ nthɛ ŋa minthɛ pa’a a lo nu’un shwii mbigi, kaŋ

la’o ghɔ shi ŋkwri, mikei ŋgrào ghɔ piri gha. ³⁸ A lo nji’i ŋkā’o nne. Pəi wu’o fā’o no ni’in nu la’o fhi mon mikei ŋgrào fhi. ³⁹ Yichəi ŋon lo mbo fo ŋa a ghà ŋga ŋkwo nnu ndunu la’o mbini ntā’a la’o fhi. Nthɛ ŋa a shi nchhu ŋa a pwa ndunu la’o.”

6

Mindoundou nthɛ nnu Llé Ji pa Juu

(*Matio 12:1-8; Maaku 2:23-28*)

¹ A ni mbo Llé Ji pa Juu chəi, Jisho nyien ntogo nu mon nyien shie gɛ, pa ghaŋ younjɛŋ pi ka shie gɛ, nchi’i ŋkrū nu. ² Pichəi pa ŋgwa Farashi pie ŋa, “A kie pi neiŋ pəi tho nchwīe nnu ŋa gí lo nji’i mbin ŋa pi chwīe Llé Ji nɛ?”

³ Jisho khwē ŋa, “Pəi lo naa mēiŋ nnu ŋa Devi ni nchwīe ndii ŋa njī ni njia vugu pa ŋgwa pi nɛ?”

⁴ A ni nii Nda Minnwi, ndogo brei ŋa pi ni mfɛ ni Minnwi ŋkru ndo mbini fɛ ni ŋgwa pi, mbo nnu ŋa gí shini ndo mbin ŋa minthɛ sheshenon kru, ŋkien ŋgaŋ fə’ingien Minnwi.”

⁵ Jisho lūgwi nchhu ŋa, “Muon ŋonmishua taatho Llé Ji pa Juu.”

Jisho ywin mbo ŋkwini Llé Ji pa Juu

(*Matio 12:9-14; Maaku 3:1-6*)

6 A ni mbo yichai Llé Ji pa Juu, Jisho nii nda luon Minnwi nje'i nu. Non chai ni mbo fo ngei mbho yi yi ji po yi kwikwi. 7 Ghan ye'i ngwa ni gi Mushi pugu pa ngwa Farashi ni ntho ntā'a shina no wein nu Jisho na a chwie nnu na a lo nji'i nkā'o ne. Nthe yie gho, pugu pe'i vi, njei na a shi njwin mbho non gho Llé Ji.

8 Ndo a ni nji nnu na pugu ni mbi'i nu ne, nchhu ni non gho na mbho yi ni kwikwi ne na, **"Lollo ntithi shhi nguon ngwa."** A lollo ntithi. 9 Jisho pini nchhu ni pugu na, **"Mfā'o pie yei ni pēi. Gí pin na pi chwie pi yai Llé Ji, nnu shi'i ki nnu piphi? Kwe nu non ki jwi nu mi?"**

10 Jisho kara non yi mbe'i nguon yugu ghao, nchhu ni ngan ninein mbho gho na, **"Shwii mbho yo."** A shwii, mbho yi ki'i ndo mbo pi shi'i. 11 Túa ghan ye'i gi Mushi pigho pugu pa ngwa Farashi pigi nkien ntou yi, pugu je ntho nkri nnu na mimfe pi chwie mbin Jisho ne.

Jisho tere paanchro ghan ntaon pi

(Matio 10:1-4; Maaku 3:13-19)

12 Mon lle pigho, Jisho taon nku'o nkuon mbra li'i luon Minnwi. Nkina fo nduon Minnwi nguon tu'u ghao. 13 Mbhi ni nga ndan, a ge ghan younjin pi, ntere paanchro shina pugu, mein vugu ni ghan ntaon pi;

14 Shemu, na a ni nchho ligi yi ni Pita, ni Andru ndin vi, ni Jein, pugu Jou, ni Fili, ni Batolomiu, 15 ni Matio, pugu Toma, ni Jein mbo muon Afiohi, ni Shemu na pi ni mein vi ni kwini la'a ne, 16 ni Judashi, mbo muon Jein, ni Judashi Ishikario na a ni mfini vi ne.

Yú ngwa ghāi nu njin Jisho

(Matio 4:23-25)

17 Jisho shwi'i pugu pa ghan ntaon pi mon piprai pugu pa nkien mme yu ghan younjin pi pugu pa ntou ngwa llo Judia ni Jerushalein, ni ngwa llo nkien mme nkhi Taire pugu Shidon. 18 Pugu ni ntho li'i ya'o pa nnu mbho yu, a lo mbini njigi ghino yugu. Ngwa na jiwwe minwein ni ngana vugu ne ni ntho nkaa pugu a kwe vugu. 19 Nguon ngwa pigho ni mba'o nu no kaoon nu vi nthe na nji ni ntaon nu mbin yu ntho njigi ghino yugu ghao.

Pichai ngwa shi mfā'o mboro

(Matio 5:1-12)

20 A kero ligi yi mbe'i ghan younjin pi nchhu ni pugu na, **"Mboro yai mbo ghan pou, nthe na sha'afuon Minnwi shi mbo yai."**

21 **Mboro yai na nji yia vai ndwe ne, nthe na poi le njru. Mboro po ni poi na poi kai nu ne,**

nthe ɲa pɛi lɛ ɲgwɛ̄.

22 Mbɔrɔ yɛi ndii ɲa ɲgwa
pīna vɛi, mfu'u
vɛi shina pugu ndɔ
ɲgwɛ̄'i vɛi,
ndɔ mɛiɲ ligi yɛi ɲa
pɛi ɲgwa piphi nthe
Muɲ ɲonmishua.

23 "Pɛi fā'o pwanju'ɔ
mon ndii ghɔ ndɔ ndhi
ni pwatua nne nthe ɲa
kineiɲ yɛi yiɛɲ po. A
wu'ɔ ɲkwan nɔ ha'an pa
tāa pugu ni nchwie ni pa
ɲjɛili'i Minnwi nɛ.

*Pichɛi ɲgwa shi mbɔ mon
ɲgɔ'i*

24 "Nɔ ɲgɔ'i pɔ ni pɛi
ɲa pɛi ghan fā'o nɛ,
nthe ɲa pɛi kwo fā'o
yɛi nchhó shi'i.

25 ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ɲa pɛi
yru ndwɛ nɛ,
nthe ɲa ɲji lɛ njia vɛi,
ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ɲa pɛi gwɛ̄
nu ndwɛ nɛ,
nthe ɲa pɛi lɛ ɲkɛi
ndɔ njūa.

26 ɲgɔ'i pɔ ni pɛi ndii ɲa
ɲguon ɲgwa piɲ vɛi
piɲ nɛ,
nthe ɲa a wu'ɔ ɲkwan
nɔ ha'an pa tāa pugu
ni mbiɲ pa ɲjɛili'i
mifi nɛ.

*Khwā ɲgwa ɲa pugu pīna
ghɔ nɛ*

(Matio 5:38-48; 7:12)

27 "Nɔ ni gɔ ɲa ɔ ya'o
nnu ɲa ñchhu nu nɛ,
khwā mbina yɔ, nchwie
shi'i mbiɲ ɲgwa ɲa pugu
pīna ghɔ nɛ. 28 Luon
mbɔrɔ mbhɔ Minnwi mfe
ni ɲgwa pɛ ɲa pugu chɔnɔ

ghɔ nɛ, nduon Minnwi mfe
ni ɲgwa ha'an pugu fe
ɲgɔ'i vɛ nɛ. 29 ɲon ɲgwie
ghɔ nɔ ghə'i yɔ, ɔ nɔon
ɲgei nduon ghɔ a pini
ɲgwie, ɲon nshiri mme
ndhwí figɛi yɔ ɲkwe, ɔ
mien fɔ a kwe muon nd-
hwí yɔ ɲkaa yu. 30 ɲon
nduon yaon mbhɔ ghɔ,
ɔ fe ghɔ, ti ɲon nshiri
yaon yɔ ɲkwe, ɔ mien
ghɔ. 31 Chwie mbiɲ ɲgwa
nduon nnu ha'an ɔ tā'a nu
ɲa pugu chwie mbiɲ ghɔ
nɛ.

32 "Á mbɔ ɲa ɔ wu'ɔ
ɲkhwā pi ɲgwa ɲa pugu
khwā ghɔ nɛ, ɔ fā'o mbɔrɔ
ki'ɛ nthe pi kɔ? Nthe
ɲa ɲji'i nthe pi pa ghan
phi ghà ɲkhwā pa ɲgwa
pɛ ɲa pugu khwā vugu
nɛ. 33 Á mbɔ ɲa ɔ wu'ɔ
nchwie shi'i pi mbiɲ ɲgwa
ɲa pugu chwie shi'i mbiɲ
ghɔ nɛ, ɔ fā'o mbɔrɔ
ki'ɛ nthe pi kɔ? ɲji'i
nthe ghan nchwie phi ghà
ɲgu'ɔ nchwie pi nɛnɛ.

34 ɔ ɲgu'ɔ fɔo yaon pi ni
ɲgwa ɲa pugu shi mbini
ndu'u nɛ, ɔ fā'o mbɔrɔ
nthe pi kɔ? ɲji'i nthe
ghan chwie phi ghà mfɔo
pichɛi ghan chwie phi ni
yaon, ɲji nu ɲa pugu lɛ
ndu'u.

35 "Nɔ khwā ɲgwa ɲa
pugu pīna ghɔ nɛ, nchwie
shi'i mbiɲ pugu, mfɔo ɲon
ni yaon ki lɔ njwɛɛ nu
ɲa a pini ndu'u, nne kan
kineiɲ yɔ shi ɲjiɛɲ, a lɔ
nɔon ɲa ɔ muon Minnwi

ɲa a Chaapifuon ɲɛ, nthɛ
 ɲa a ghà nōon pwapuɲ
 ni ɲgwa ɲa pugu lo ɲji
 shi'i ɲɛ pugu pa ghan phi.
³⁶ Fā'ò kwoshini wu'ò nɔ
 ha'an Minnwi Tāa gho fā'ò
 kwoshini ɲɛ.

Sha'a nu ɲgwa nduon
 (Matio 7:1-5)

³⁷ "Ki'i nsha'a ɲgwa
 nduon nɛ ɲa ki'i pi sha'a
 gho. Ki'i ntuo ɲon nɔ
 ɲgusha'a, kan mba'a ɲon
 tuo gho nɔ ɲgusha'a. Li'e
 phi ɲgwa, kan pi shi ndi'e
 jo. ³⁸ Fe yaon ni ɲgwa
 nduon, kan pi shi mbini
 mfe jo. Yaon ɲa o fe ɲɛ shi
 mbini mbini mbho gho pi
 ni'in ti mfrēi, nchi'i ɲa a
 linaon ti ɲkwri. Yaon ɲa
 o fi'i yaon mon gho mfe
 ɲɛ, ki a gha'o ki a kigəi,
 pi shi ɲgu'ò mfi'i pi mon
 gho ndu'u vɛ."

³⁹ Jisho shwei lu'ò chrà yei
 ni pugu: "Mba'a nchriligi
 nōon shendaon ni yichəi
 nchriligi, ä nōon, kan
 ɲguon vugu shi ɲgū mon
 tien. ⁴⁰ Mba'a ɲgan youn-
 jin ɲon chaa masha vi,
 ndo ndii ɲa ɲon mi'ɛɲ ye'i
 nu yaon ɲɛ, a fhi Masha vi.

⁴¹ "A chwie kho o yei
 muun ɲku'u thi ɲa a po
 ligi ndin gho, ndo ki lo
 mfā'ò ndii ni mme mbii
 ɲkwein ɲa a po mon jo
 ligi ɲɛ? ⁴² Ki minthe o
 kie ɲein nchhu ni ndin gho
 ɲa, 'Nā'an mfu'u ɲku'u
 thi ɲa a po ligi gho ɲɛ',
 ndo pa'a ndo ɲəi mme
 mbii ɲkwein ɲa a po mon

jo ligi ɲɛ. ɲgan mifi yei,
 fūon mfu'u mme Kuo thi
 ɲa a po ligi gho ɲɛ, nɛ
 kan o shi ɲəi li'i shishi'i
 nɔ fu'u nu ɲku'u thi ɲa a
 po ligi ndin gho ɲɛ.

Thi pugu ntien yi
 (Matio 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ "Nthe ɲa thi shi'i shi'a
 ɲjun ntien thi piphi, ndo
 pa'a thi piphi lo ɲjun
 ntien thi shi'i. ⁴⁴ Pi ghà ɲji
 ɲkien thi pi ɲkuon ntien
 yi. Pi shi'a ndiga ɲguun
 la'o shie, ndo pa'a ndo
 ɲka chia ɲkuon mbiem-
 bie. ⁴⁵ ɲon shi'i ghà nchrā
 nnu shi'i lo shina pa nnu
 shi'i ɲa a linaon ɲjū'ò yu
 ɲɛ, ɲon piphi chrā nnu
 piphi lo shina pa nnu
 piphi ɲa a linaon ɲjū'ò yu
 ɲɛ, nthɛ ɲa ɲjū'ò ghà ɲga
 ndinaon, nchò chrā.

Paa ghan krao nda
 (Matio 7:24-27)

⁴⁶ "A chwie kho o
 tho mēin a ɲa, 'Taatho,
 Taatho,' ndo pa'a ndo
 nchwie nnu ɲa nchhu vɛ
 ɲɛ? ⁴⁷⁻⁴⁸ Sheshon ɲa a
 tho ɲəi a nja'o nchrā a
 nchwie ndo ha'an nchhu
 ɲɛ, nshi nshwei gho ni
 ɲkwan yaon ɲa a fhi ɲɛ.
 A po nɔ ɲon ɲa a gha ntho
 ɲkrao nda, nja ntou kwò
 yi a shhi, a nū'on ɲkuon
 ɲgū'ò. Ninəi gha mbigəi,
 ɲkhi tho mbin nda gho
 ndo pa'a ndo nchi'i vi
 nthɛ ɲa pi ni nja ɲkrao
 vi shi'i. ⁴⁹ Ndo ti ɲon ɲa
 a ya'o chrà a ki lo nchwie

**νε πο νο ηοη ηα α κραο
nda shhe ndo ki lo nū'oy
kwò yi, ninəi gha mbīgəi,
ηkhī tho mbinj nda ghə,
a gū wu'ə ndii ghə nwī'in
ghao."**

7

Jisho yīgi ghño muun fà'a

*mmeηon ta'a ηkii shooge
Roma*

(Matio 8:5-13)

¹ Jisho ni nga mī'ey chhu nu ηγουη πα nnu pei ni ηγωα pigho, ηγəi Kapanuη. ² Nthishi ta'a ηkii pa shooge Roma ni mfā'o muun fà'a vi ηα a ni nja ηkhwā vi. Muun fà'a vi ghə ni nja ηgño nu ti mbi'i shigēi ηkhu. ³ Ndiη ηα a ni nja'ο πα nnu no ligi Jisho ne, a taon πα thishi ηγωα Juu ghə ηα a tho njīgi ghño muun fà'a vi. ⁴ Pugu ni nga ntho mfi'i ni Jisho, ndīgəi vi ηkien yie ghə, nchhu nu ηα, "Njon vei kā'ο ηον ηα a pie ηα ο ghēre vi, ⁵ nthē ηα a khwā ηγωα pia, ηkrao ju nda luon Minnwi yia."

⁶ Nenne Jisho ghəi pugu pugu. A ni nga ntho ti mbara chonda, nthishi ghə taon taannu pi ηα pugu chhu ghə ηα, "Taatho, ki'i ηgwie non yo, ndo nji'i ηkā'ο no ηον ηα mimfe ο nii nda a ne. ⁷⁻⁸ Ndo pa'a ndo nji'i ηkā'ο no tho nu ηjəi ghə ndutho a. Wu'ο fe pi gī non muun fà'a a tōgo. Nthē ηα mmu ndutho a, ηga mfā'a mbho ηγωα, ndo ntho nsha'a πα shooge ηkaa mu. Nga mfe

gī ni yei ηα, 'Ghəi!' a ghəi. Mfe gī ni vini ηα, 'Tho!' a tho. Mfe gī ni muun fà'a a ηα, 'Chwīe yei!' a chwīe."

⁹ Jisho ni nga nja'ο nnu yei, ηgrāo, nchhu ni yú ηγωα pe ηα pugu ni njōu njin yi ne ηα, "**Nji'i nthē pi Ishrae ndo naa njəi ηon a fā'ο fi'i pinj yei.**" ¹⁰ Ndiη ηα ηγωα pe ηα pi ni ntaon vugu ni mbini nda nthishi πα shooge ghə ne, pugu yəi muun fà'a ghə, ghño yi kwo tōgo.

*Jisho ywinj muun mingwe
ηkugu*

¹¹ A gha ndara, Jisho lollo ηγəi la'ataon chəi pi mēin ni Naiη. Πα ghan younjin pi pugu πα mme yú ηγωα πο njin yu. ¹² A ni nga mbara nu chonka'a la'ataon ghə, ηga njəi nu pi tien khu ηon ntaon nu no, mbo fiēn muun mimbia mbho mūun vi, ndo mbo mingwe ηkugu. Yú ηγωα, llo la'ataon ghə, πο pugu πα mingwe ghə. ¹³ Taatho ni ηga njəi mingwe ghə, mfā'ο kwoshini mbinj yu nchhu ghə ηα, "**Ki'i nu'uy ηkəi,**" ¹⁴ ηγəi ηkaon ηkunghu ghə, ηγωα pe ηα pugu ni ntien ne tithi. A chhu ηα, "**Ma'an mikhwa, nchhu ve ηα, lollo.**" ¹⁵ Nkukhu ghə lollo nchochho njē chrā nu, Jisho fe vi ni mūun vi.

¹⁶ Pogo gu wēin ηγουη yugu ghao, pugu gha'ο Minnwi, nchhu nu ηα, "Mme njəli'i Minnwi chəin shina

pia." Mbini nchhu ña, "Min-nwi tho ño kwe nu ñgwa pi." ¹⁷ Pisha'akho yei ño ligi Jisho nyien mon ñguon Judia ghao pugu pa la'ataon ñkin Judia.

Ghan ntaon llo mbo Joun Ngan Fe Nkhĩ
(Matio 11:2-19)

¹⁸ Pa ghan younjin Joun ni nga shwei vi ni ñguon pa nnu ña Jisho ni nchwie ne, a mein yi paa shina pugu ¹⁹ ntaon vugu ni Taatho ña pugu pie vi ña, "A gò mbo ñon ve ña a ni mbo ña a shi ntho ne, ki pigi ywere ñon nduon?"

²⁰ Paa ñgwa pigho gha ñgõi njai Jisho, nchhu gho ña, "Joun Ngan Fe Nkhĩ taon vigi ve ña pigi pie ña 'A gò mbo ñon ve ña a ni mbo ña a shi ntho ne, ki pigi ywere ñon nduon?"

²¹ Wu'ò ndii gho, Jisho yigì ghĩno ntou ñgwa pugu pa ñgwa pe ña jijwe piphi ni mbo mbin pugu ne, ña'an ligi pa nchriligi. ²² A khwē ni pa ghan ntaon Joun ña, "Pai pini shwei Joun ni yaon ña pai yai ndo nja'ò ne, pa nchriligi yai li'i, pa ñkwini nyien, ghan ghinombalun pò shi'i, pa fhitənə ya'ò li'i, pi pi'i pa ñgwa khu mon gu, pi chii ñkini pwa pisha'akho ni ghan pou. ²³ Mboro pò ni ñgwa pe ña pugu lo nji'i mfā'ò ki'ingini mon pin yugu nthə a ne."

²⁴ Pa ghan ntaon Joun ni nga ñkwo ghõi, Jisho jē ntho nchrā nu ni yú ñgwa pigho

nthə Joun, "Pai ni ñgõi mon ñkũnu njó njai pi kho fò? Trũ ña fifrəi ch'i nu? Nga! ²⁵ Ti pai ni ñgõi ki'ε njai pi kho fò? Non ña a ni mā'an ñkien ndhwí chigəi nchuon? Nga! Lii njai, ñgwa ña pugu ghà mā'an ñkwan ndhwí pigho ne ndo mbo mon nchho shi'i ne ghà mbo pi mon ntu'ò pa fùon. ²⁶ Shwei a ne, ti pai ni ñgõi nu ki'ε njai pi kho fò? Njaili'i Minnwi? Oon, ñshwei vəi, ñon ña a chaa njəili'i Minnwi ne. ²⁷ Nthə ña Joun ñon ña chrà Minnwi chrā ño ligi yi ña,

'Lii njai, ñshi ntaon ngan ntaon a,
a ghõi shhi pai mbiri ndaon ni pai.'"

²⁸ Jisho pini mbigi ña, "Ñshwei vəi ña Joun gha'ò nchaa ñguon ñgwa ña pinge kwo ma mbhi ne, ndo ñon ña a kigəi nchaa ñguon ñgwa mon Sha'afuon Minnwi ne gha'ò nchaa Joun."

²⁹ Nguon ñgwa pugu pa ghan wēin taashi ni nga nja'ò yei nnu, mbin ña nnu ña Minnwi chwie ne yi ndindi, mbo ñgwa ña Joun ni mfe ñkhĩ ni pugu ne. ³⁰ Ndo pa ñgwa Farashi pugu pa ghan ye'i ñgwa ni gí lāa nnu ña Minnwi ni ñkā'a nthə vugu ne, nne ki lo ntogo mon kwe ñkhĩ Joun.

³¹ Jisho ghõi shhi nchhu ña, "Mi nthə mā'an fi'i ñgwa mbhi shi'a pi ni

khò? Pugu fhi pi khò?
³² **Pugu pò nò pa mikè'i ña pugu chhò tan, ta'a kwie chhu nu ni vichèi ña, 'Pigi mā'an ñkhĩ pwanju'ò ni pèi, ndò pa'a pèi lo mbini, pigi yrào ñkhĩ gu ndò pa'a pèi lo ñkèi.'** ³³ **Jouñ Ngan Fe Ñkhĩ ni nthò, ki lo ñkru brei ndò pa'a ndò nnu là'ò pèi chhu ña 'a fā'ò minwèin mbin yu.'**
³⁴ **Muun Ñonmishua thò ñji maon ndò nnu nu, pèi ña, 'a ñjru mme yaon ndò mbò mbaa là'ò, mbini mbò taannu ghan wèin taashi pugu pa ghan phi.'**
³⁵ **Ndò ñguon ñgwa ña pugu pin shiethò Minnwi nē nōon ña shiethò ghò yi shini."**

Jishò ghèi kra nda Shemu ñon Farashi

³⁶ Yichèi ta'a Farashi ni mēin Jishò ña a thò pugu yu jì maon, a ghèi nda Farashi ghò nchòchhò li'i jì maon. ³⁷ Mingwè chèi ni mbò mon la'ataon ghò, mbò nchwè phi, ñga ñja'ò ña Jishò pò nda ñon Farashi ghò li'i jì maon, a thò ni yichèi nchín ña pi chwè ni ngù'ò, laminda tininchuon linaon mon ghò, ³⁸ nthi ñjin Jishò, yèi kwò yu ñkèi nu, ñkwrĩ ñkhĩ ligi yi nò kwò yi, ñjigi ni ñgiithò yi, nthò nuan kwò yi, mbòrò kwò yi ni laminda ghò.

³⁹ Ñon Farashi ghò ni ñga ñjèi yèi nnu nchhu ni non yi ña, "Ñon vei kan ñja mbò ñjèli'i Minnwi, a kan ñji

ñkwan ñon ña mingwè vei ña a chhò ñkàon vi yie ghò nē, ñkwan chombhi piphi ña a ghà nchhò nē."

⁴⁰ Nò khwè nu Jishò chhu ña, "**Shemu, mēfā'ò nnu nò chhu nu vè."**

Shemu pie ña, "Mbò khò, ñgan ye'i ñgwa?"

⁴¹ "**Yichèi ñgan fōo ñgwa ni mbin ni mbò fò mfā'ò paa ghan ñkru pi. Ñkrù yi pò puñ ta'a yi mbò fi'i mbin ña ñon mfā'a nò tien ñkii llé pi pe vi nò nē, yichèi pò fi'i mbin ña ñon mfā'a nò tien wun llé, pi pe vi nò nē.** ⁴² **Pa'a kan ta'a ñon vugu lo mfā'ò mbin ghò nò pe nu ni ñon ghò, nthè yie, a chi'i ñkrù yugu ghò. A yèi shina pugu ña a shi ñkhwā vi nchaa vichèi?"**

⁴³ Shemu khwè ña, "Mbī'i ña a ye ña jì ñkrù ni ñjen nē."

Jishò chhu ghò ña, "**Ò chhu a kà'ò."**

⁴⁴ Nenne Jishò kara ndii mingwè ghò, nchhu ni Shemu ña, "**Ò yèi mingwè vei? Mi nì nii nda ghò pa'a ò lo mfe ñkhĩ shigao kwò vèi, ndò mingwè vei shigao kwò ma ni ñkhĩ ligi yi, ndò ñjigi ni ñgiithò yi.**

⁴⁵ **Ò shini ndò nchhu ña ñthò a pwa ni pan nu ma, ndò jē nò ha'an ñthò hein nē, a lo naa mien nuan nu kwò ma ya'a.** ⁴⁶ **Ò shini ndò ñji'i mbòrò thò a ni wru, ndò ti a pòrò kwò ma ni laminda chigèi nchuon.**

47 Nthe yie gho, ñchhu ve ña fi'i ntou khwã ña a nōon ne, nōon ña pi li'ε phi yi ña a yiεn ne. Ndo ñon ña a wu'ɔ nchwie pi shigēi phi, pi li'ε ne, nōon khwã pi shigēi yi."

48 Jisho chhu ki'ε ni miŋgwe gho ña, "Ñdi'ε phi yo."

49 Pichəi ngwa ña pugu pugu ni mbo ñkuon taprei ne, jē nchhu nu ni non pugu ña, "Yei pɔ pi gɔ ña a pɔ ti ndi'ε pi phi non?"

50 A chhu ni miŋgwe gho ña, "Piŋ yo chwie ɔ lūgu, ghəi ni gɔ mon ghighri."

8

Piŋge pe ña pugu pa Jisho ni nyien nu ka'a ne

1 A ni nga nda'a, Jisho nyien mon pa memme la'ataon pugu pa puon mi la'ataon, ntho nshwei pwa pisha'akho mbo yi Sha'afuon Minnwi. A ni mbo pugu pa paanchro ghan ntaon pi, 2 pugu pa pichəi piŋge, ña a ni mfu'u jijwe piphi mbin pugu, mbin njigi pa ghino mbin pugu. Piŋge pigho ni mbo Meri, ña pi ni mein vi ni Madalin, ña khwachəi miŋwein ni ntaon mbin yu ne, 3 ni Joana, mbo ngwe Kusha, mbo muun fa'a Herɔ, ni Shushana, pugu pa ntou pichəi piŋge ña pugu ni ntho ngere Jisho pugu pa ghan younjin pi llo mon yugu ñkaa nu ne.

* 8:10 8:10 Ishaya 6:9.

Lu'ɔ chrà nthe non ña a ghəi li'i phi mbhě

(Matio 13:1-9; Maaku 4:1-9)

4 Ndi ña ntou yu ngwa ni ntho ñkiri nu, pichəi llo mon ntou pa li'i nyien ngəi nu yei Jisho ne, a chhu yei lu'ɔ chrà ni pugu:

5 "Non chəi ni ma mbo fo, ngəi li'i mā'an mbhě maon. Nɔ ha'an a ni mā'an nu ne, pichəi gū shembua, ngwa tie ni kwò yugu, pa mishi llo tothi shwi'i kru. 6 Pichəi gū mon shhe ñkwá, nga ñkhē, ñki'i ndo njaon yaon nthe ña a lo nji'i mfā'o ñkhi. 7 Pichəi gū mon shisha'a, shisha'a yi'ε ñku'ɔ mfigi maon pigho pugu khu. 8 Pichəi mbhě maon pigho ni ngū mon shhe shi'i mbūgu fo ndo nja nju, nchaa mbhě yi ni ñkii ngε." Jisho ghà nga nchhu nnu pei mi'en, mfe gè ña, "Non ña a fā'o tónə ne, á ya'o."

9 Pa ghan younjin pi pie vi ña, "Njin lu'ɔ chrà gho pɔ pi ña?" 10 A khwē ña, "Minnwi chwie pəi ji pa nnu ləin mon Sha'afuon yi. Ndo ni pichəi ngwa, a pɔ pi mon lu'ɔ chrà nne ña:

'Pugu shi ndii,
ndo pa'a ndo njəi;
Njwεε ndo pa'a,
ndo nja'o nji.*

11 "Yei njin lu'ɔ chrà gho: Mbhě yaon gho chrà Minnwi. 12 Pe mbhě ña a

ni ngū shembua tho nōon pi ngwa pε na pugu ya'ο chrà Minnwi, ndo devi tho fu'u chrà ghο njù'ο pugu, nne na mba'a pugu piη ndo ndūgu. ¹³ Pa mbhě pε na pugu ni ngū mon shhe ηkwá nε pε ngwa na pugu ya'ο chrà ghο, mbiη ni pwatua ndo pa'a ηiη yugu lo ntini. Pugu piη nο kuo ndii, mōon nu gha ntho pugu pā'a ηkūnu yugu. ¹⁴ Pa mbhě na pugu ni ngū mon shisha'a nε, ngwa na pugu piη chrà Minnwi, mbiη, ηga ηgēi pa ghaghana, pa fā'ο, ni nchhό shi'i ηkuon ηgrào mbhi yei figi vugu, pa'a ntíη yugu lo ma ntini. ¹⁵ Ndo ti mbhě mon shhe shi'i pε ngwa na pugu ya'ο chrà Minnwi ni ηkiη njù'ο shi'i, ndo ηgwēiη a tini, ηgwēiη njù'ο ti njuη ntíη.

*Truka la'ο mikru
(Maaku 4:21-25)*

¹⁶ "Nōn shi'a nchu'u truka ηkuru ni mikru ki ni'ιη la'ο kúon, ηon ghà nchu'u ntigi pi li'i thi truka, nne na ηgwa na pugu nii nu nda nε yēi li'ε ghο. ¹⁷ Yichēi yaon lo mbo fo na pi lōiη na mba'a pi ma mien ki nōon li'i wo, ki nnu na pi kuru na mba'a pi ma mien ki ji a lo mbini ntaon li'i li'ε. ¹⁸ Lina nu ki'ε ηkwan nο ha'an ο ywεε nnu nε, nthε na ηon na a fā'ο nε,

pi shi mbigi ntou yi ghο, ndo ηon na a lo nji'i mfā'ο nε, pi shi ηkwe shigēi ye na a pi'i ηa a fā'ο nε mbho yu."

Mūuη Jisho pugu pa liη pi pi pimbia

(Matio 12:14-50; Maaku 3:31-35)

¹⁹ Mūuη Jisho pugu pa liη pi pi pimbia tho li'i yēi vi, ndo pa'a ndo mfā'ο shina nthε yú ngwa yēi yu. ²⁰ Yichēi ηon chhu ni Jisho na, "Mūuη ghο pugu pa liη pο pi pimbia pο nε mbhi ntā'a nu njēi ghο." ²¹ Jisho khwē ni pugu na, "Mūuη a pugu pa liη pan ηgwa pε na pugu ya'ο chrà Minnwi ndo nchwīe nnu na chrà ghο chhu nε."

Jisho chwīe fiη tithi

(Matio 8:23-27; Maaku 4:35-41)

²² Llē chēi, Jisho nii mon kikuon pugu pa ghan younjin pi nchhu na, "**Pia shā'a ntaon njiη hiη.**" Nne pugu wēiη ndaon. ²³ Nο ha'an pugu ni nchwi kikuon ghο ηgēi nu nε, logo wēiη Jisho. Mmε fiη gū mon ηkhī, ηkhī jē linaon nu mon kikuon yugu, ti pugu thi pi mon gu. ²⁴ Pugu ghēi ηgū'u Jisho, nchhu nu na, "Masha! Masha! Pia khu nu nε ma!"

A wū'u, mbīga fifrēi ghο pugu pa fiη mon ηkhī, ηguon yi tithi, mon ηkhī ju. ²⁵ A chhu ni ghan younjin pi na, "**Piη yēi pο pi hiη?**"

Pugu pogo ndo ηgrào, nchhu ni nōn pugu na, "Yei

pɔ pi yəi ŋkwan ɲon, ɲa a fe gí ni fifrəi pugu pa fiŋ ɲa pugu tithi pugu ya'ò nne?"

Jishɔ fu'u miŋweinj mbiŋ ɲon

(*Matio 8:28-34; Maaku 5:1-20*)

²⁶ Jishɔ pugu pa ghan younjɪŋ pi shā'a ŋkhi llo Galili ntaon krao ŋgei Gerasha. ²⁷ Nɔ ha'an Jishɔ taon mon kikuon ne, mbəon pugu yichəi ɲon a fā'ò pa miŋweinj, a shini ndo mā'an ndhwí nɔ ntaon ndii, pa'a ndo nda'a nu nda, ŋka la'a pi mon li'i twei ŋgwa. ²⁸ A ni ŋga njəi Jishɔ, mū'un ɲgòu, ɲgū shhe shhi yu, nchhu ni nji ɲa, "Pɔgɔ fā'ò pi khɔ, Jishɔ Muun Minnwi ɲa a chaa ŋguon ŋgwa ne? Mba'ò mbhɔ shhi ghɔ, ki'i ni'in a mon ɲgə'i!" ²⁹ A ni nchhu yei nthe ɲa Jishɔ ni ŋkwo fe gí ni miŋweinj ghɔ ɲa a taon mbiŋ yu. Yiŋ ndii miŋweinj ghɔ ni ntho ncho vi, nji'i nthe nɔ ha'an pi ni ŋkrao mbhɔ mi, ŋgwe kipa'ò nɔ kwò mi ntho ŋkə'i vi ne, a shi ŋgu'ò nja'a maon pighɔ ya'a, miŋweinj ghɔ fra vi ɲgəi nɔ mon ŋkunu njó.

³⁰ Jishɔ pie vi ki'ɛ ɲa, "**Ligi yɔ khɔ?**"

A ɲa, "Ligi a Ká'a Yi," nthe ɲa ntou miŋweinj ni nii mbiŋ yu. ³¹ Pa miŋweinj pighɔ liŋgəi Jishɔ ɲa ki'i a fe vugu mon li'i ɲgə'i. ³² Ŋkien mme kwie ŋkunyan ni ntho nji nu fo ŋkiŋ mbra, pugu liŋgəi vi ɲa a mien pugu nii mon pa ŋkunyan pighɔ, a

mien vugu. ³³ Pugu taon ki'ɛ mbiŋ ɲon ghɔ, nii mbiŋ pa miŋkunyan pighɔ. Ŋguon kwie ŋkunyan pighɔ tei llo ŋkiŋ mbra ghɔ, nshwi'i ŋkiŋ ŋkhi, ɲgū mon ghɔ ŋkhu.

³⁴ Ghan kə'i ŋkunyan pighɔ ni ŋga njəi nnu ɲa a lɔgɔ li'i ne, ntaon tei ɲgəi nchhu mon la'a pugu pa mon nyien. ³⁵ Ŋgwa taon nɔ ghəi nu njəi nnu ha'an a lɔgɔ li'i ne. Ŋga ntho njəi Jishɔ, njəi ɲon ghɔ ɲa miŋweinj pighɔ ni ntaon mbiŋ yu ne, a chɔchɔ yəi yu ni ndhwí mbiŋ yu ndo mbɔ shishi'i, pɔgɔ gu wəinj vugu. ³⁶ Pa ŋgwa pe ɲa pugu ni njəi nnu ghɔ ne, shwei vugu ŋkwan ha'an pi kwe ɲon ghɔ ɲa pa miŋweinj ni mbɔ mbiŋ yu ne. ³⁷ Nenne ŋguon pa ŋgwa mon krao ŋgei Gerasha yōu Jishɔ ɲa a ghəi, nthe ɲa ŋkien pɔgɔ gu ni ɲgwəinj vugu.

Nenne Jishɔ nii mon kikuon ɲgəi. ³⁸ Ŋon ɲa miŋweinj pighɔ ni ntaon mbiŋ yu liŋgəi Jishɔ ɲa, "Mien ntho pɔgɔ ghəi ka'a." Jishɔ lāa, nchhu nu ɲa, ³⁹ "**Pini la'a, nshwei ŋgwa pɔ fi'i ŋkwan ha'an Minnwi fā'a mbiŋ ghɔ ne.**" Ŋon ghɔ nyien mon ŋguon la'a ntho mfi'i nnu ɲa Jishɔ chwie mbiŋ yu ne.

Jishɔ ywiŋ muun miŋgwe

nchwie ghɪnɔ yichəi miŋgwe mme

(*Matio 9:18-26; Maaku 5:21-43*)

⁴⁰ Ndo ha'anj Jisho ni mbini ne, pa ngwa ni nchhu gho na a tho a pwa, nthe na nguon vugu ni nchho njwere vi. ⁴¹ Non chaei na ligi yi Jairu, yiga nchaj. A ni mbo mmejon mon nda luon Minnwi, ngu shhe shhi Jisho nchho ndigaei vi na a tho nda yu, ⁴² nthe na fiex muun vi yi mingwe na a ni mfā'o, mbo muun paanchro nga'o, ni ntho nkhu nu.

Ndo ha'anj Jisho weinj ndaon ne, yu ngwa ni ntho mfra vi mon nguon ngei ghao. ⁴³ Shina ngwa pei, mingwe chaei ni mbo fo na a ki yaei ndii yi ni nji no paanchro nga'o, nkwo tuon nguon mbin yi ghao mbho pa dokto, ndo pa'a pi lo nchwie ndii yi ya'a. Kan ta'a non shi ki lo nji'i mbo na a kan ni mfe a chwie ghino yi mme. ⁴⁴ Nenne, a ni ntho njin Jisho nkaoon po ndhwí yi. Ndi yi gho lo nki'e nja'a ya'a chomilaon gho.

⁴⁵ Jisho pie na, **"A kaoon go nkaoon a?"**

Nguon ngwa ni nga ndaa non yugu, Pita chhu na, "Taatho, yu ngwa tho nkiri nu ndo mfra gho."

⁴⁶ Jisho chhu na, **"Yichaei non kaoon a, mi ni nja'o nkwan ha'anj nji ntaon mbin mu."** ⁴⁷ Ndi na

mingwe vei ni njae na yichaei shendaon lo mbo na mimfe a lere ne, a wrū ntho nu, ngu shhe ni pun yi shhi Jisho ndo mfi' shhi nguon ngwa nnu ha'anj a ni nchwie vi a kaoon

Jisho ne, pugu pa nkwan ha'anj ghino yi mme chomilaon gho ne. ⁴⁸ Nenne, Jisho chhu gho na, **"Muun a, pin yo chwie ghino yo togo, ghai ni go mon ghighri Minnwi."**

⁴⁹ Ndo ha'anj Jisho wu'o nchho nchrā nu ne, yichaei non llo nda Jairu, mmejon mon nda luon Minnwi, ntho nchhu gho na, "Muun gho kwo khu, ki'i nu'un ngana masha ghagha."

⁵⁰ Ndi na Jisho ni nja'o nnu yei ne, a chhu ni Jairu na, **"Ki'i nu'un mbo go gu, wu'o nchho mfā'o pi pin, nne kan muun gho shi nduun."**

⁵¹ Ndi na Jisho ni nchaj nda Jairu ne, a shini ndo mbin na non nduon nii nda nkien Pita pugu Jon ni Jein, ni taa muun mingwe gho pugu muun vi. ⁵² Nguon ngwa ni ntho nkoi nu ndo njua vi, Jisho ka chhu pi na, **"Ki'i pae nu'un nkoi, nthe na a lo nkhu, a lelle."**

⁵³ Pugu gwē vi nthe na pugu ni nji na a kwo khu.

⁵⁴ Jisho ka weinj pi mbho yi, meinj nchhu ni nji na, **"Miyaa, lollo!"** ⁵⁵ A ywin, ndollo jijwe yi pini, a lollo tothi wu'o ndii gho. Jisho chhu ni pugu na pugu fe maon gho a ji. ⁵⁶ A ni ngrao taa vi pugu muun vi. Jisho chhu ni pugu na ki'i pugu shwei sheshenon ni nnu na a lōgo li'i ne.

9

Jisho taon paanchro ghan ntaon pi

(Matio 10:5-15; Maaku 6:7-13)

¹ Jisho gē paanchro pigho li'i mu'ōn mfe nji pugu pa ghrí ni pugu nō fu'u nu pa miñweinj ndo njīgi pa ghĩno, ² ntaon vugu na pugu ghēi nchii Sha'afuon Minnwi ndo mbini njīgi ghĩno. ³ Nchhu ni pugu na, "**Ki'i pēi lōgo sheshe yaon nō ha'an pēi ghēi nyien ghō ne. Ki'i pēi lōgo mbie, ki piēn kra, ki maon ji, ki mbiñ, ki ngēi ni pa kwri ndhwí.** ⁴ Sheshe nda na pēi nii fō ne, pēi la'a fō ti shi nu'un ntaon la'ataon ghō. ⁵ Sheshe li'i na pi lo mbiñ vōi fō ne, pēi krū kwò mēi, ntaon ni vōi la'ataon ghō nō nōon nu ni pugu na Minnwi pīna nnu na pugu chwīe ne."

⁶ Pa ghan ntaon pi pigho taon, nyien mon nguon puon mi la'ataon ghao, ntho nchii nkini pwa pisha'akho ghō ndo njīgi ghĩno nguon li'i ghao.

Tho Hero fin

(Matio 14:1-12; Maaku 6:14-29)

⁷ Ndiñ na Hero, mbo fūon Galili, ni nja'o nguon nnu pei ne, tho yi fin nthe na pichēi ngwa ni ntho nchhu nu na Jouñ Ngan Fe Nkhí ni ngwa pini nku'ō. ⁸ Pichēi chhu yugu na Elaija nōon non yi, pichēi chhu yugu pi na yichēi ta'a ndunu njēli'i Minnwi pini nku'ō.

⁹ Hero chhu na, "Nki ya'a tho Jouñ, ndo yei pini mbo pi gō na nja'o pa nnu nō ligi yi ne?" Mba'o nō yēi nu Jisho vei.

Jisho kugwi tien nkan ngwa

(Matio 14:13-21; Maaku 6:30-44; Jouñ 6:1-4)

¹⁰ Ghan ntaon Jisho pigho ni nga mbini, nshwei vi ni nguon nnu na pugu ni nchwīe ne. Jisho lōgo vugu pugu pugu fu'u non yugu shina ngwa, ngēi Beshaida. ¹¹ Yú ngwa ni nga nja'o, njōu njin yi. Jisho gha nchhu ni pugu na pugu tho a pwa, ntho nchii nkini pwa pisha'akho Sha'afuon Minnwi ni pugu, njīgi ghĩno ngwa pe na pugu ni ngīno nu ne.

¹² Minaon ni nga njē nii nu, paanchro ghan ntaon pigho tho njēi Jisho nchhu ghō na, "Chhu ngwa pei ghēi, nji na minthe pugu ghēi mon pa la'a pugu pa moon mbàn mbambara, ntā'a li'i la'a pugu pa maon ji, nthe na li'i yei pō pi nkūnu njó."

¹³ Jisho khwē ni pugu na, "**Pēi nkaa pēi fe maon pugu ji.**"

Pugu chhu na, "Nguon yaon na pigi fā'o ne wu'ō tien brei pugu paa shhu. O ta'a nu na pigi ghēi njuon maon ji ni mbalan ngwa pei?" ¹⁴ Pimbia ni mbo fō nchēin nō tien nkan yugu.

Jisho chhu ni ghan younjin pi pigho na, "**Pēi chhu ni pugu na pugu chocho**

shhε, ta'a kwie pɔ nɔ tien wuɲ ngwa." ¹⁵ Pugu

wu'ɔ nu'uwɲ nja'o pi nenne, nchwie nguonɲ ngwa chɔchɔ. ¹⁶ A gha ndɔgɔ tien kɛɲ brei ghɔ ni paa shhu ghɔ, mbi'i ligi yi ndii po ntɔo Minnwi, mbɛ'i, mfe ni pa ghanɲ younjɲ pi ɲa pugu ghrā ni ngwa pighɔ. ¹⁷ Nguonɲ yugu kru ti njru, ti pugu līga pa pɛ'i pi ɲa a ni mbigɛi nε, a linaonɲ paanchrɔ mikuo.

Yaonɲ ɲa Pita chhu ɲa Jishɔ yie ghɔ nε

(Matio 16:13-19; Maaku 8:27-29)

¹⁸ Ta'a llε chɛi ni mbɔ, Jishɔ thɔ nduonɲ Minnwi tɛ'i vi, pa ghanɲ younjɲ pi thɔ mbara vi. A pie vugu ɲa, **"Pa ngwa ghā nchhu ɲa mi pɔ pi gɔ?"**

¹⁹ Pugu khwē ɲa, "Pichɛi ngwa ghā nchhu ɲa ɔ Jouɲ Nganɲ Fε Nkhɪ, pichɛi ɲa ɔ Elaija, pichɛi ɲa ɔ ta'a njɛli'i Minnwi lleshhi ɲa a pini nu'uwɲ ɲku'ɔ."

²⁰ A pie vugu ɲa, **"Ti pɛi nε? Pɛi chhu yɛi ɲa mi gɔ?"**

Pita khwē ɲa, "ɔ Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaonɲ nɔ Nkwe nε, llo mbhɔ Minnwi."

Jishɔ chrā ɲkuonɲ ɲkwan ha'anɲ a shi njɛi ngɛ'i ndɔ ɲkhu nε

(Matio 16:20-28; Maaku 8:30-9:1)

²¹ Jishɔ fε titini gɪ ni pugu ɲa ki'i pugu shwei nnu ɲa a lɔgɔ li'i nε ni sheshenɲ. ²² Mbinɲ nchhu ni pugu ɲa, **"Muɲ Nɔnmishua shi**

ngu'ɔ njɛi ngɛ'i nthε ntou pa nnu, pa thishi pa Juu pugu pa thishi ghanɲ fε'ingienɲ pugu pa ghanɲ ye'i ngwa ni gɪ Mushi lāa vi, pi jwi vi, a gha nda'a trei llε a ku'ɔ."

²³ Mbinɲ nchhu ni nguonɲ vugu ɲa, **"Sheshenɲ ntā'a nu njɔu njɲ a, ā mienɲ phi nnu ha'anɲ a khwā nε, ntienɲ wā'a yi sheshe llε ndɔ njɔu njɲ a.** ²⁴ Nthε ɲa sheshenɲ ɲa a tā'a nu ndūgu ni chɔmbhi yi nε shi nshienɲ chɔmbhi yi ghɔ, ti ɲonɲ ye ɲa a mɪ'an chɔmbhi yi nthε a nε, shi ndūgu ni chɔmbhi yi ghɔ. ²⁵ Nɔnmishua nthε a shei pi khɔ nɔ ha'anɲ ā mfā'o nguonɲ yaonɲ monɲ mbhi heinɲ ndɔ mbhε chɔmbhi yi? ²⁶ Nthε ɲa sheshenɲ ɲa a fā'o lrithɔ mbinɲ mu, ki ni chrā a nε, Muɲ Nɔnmishua shi mfā'o lrithɔ mbinɲ yu ndii ɲa a thɔ monɲ ndigha'o yi nε, pugu pa ndigha'o Tāa, ni pa ghanɲ ntaonɲ taonɲtaonɲ. ²⁷ Ndɔ nchhu pi nnu shini ni pɛi ɲa pichɛi ngwa thi heinɲ ɲa mba'a pugu khu ki lɔ njɛi Sha'afuonɲ Minnwi."

Jishɔ nɔonɲ nonɲ yi monɲ ndigha'o yi

(Matio 17:1-8; Maaku 9:2-8)

²⁸ A ni ɲga nchhu nnu pei ti nda'a ta'a tanɲ, ndɔgɔ Pita, ni Jouɲ, ni Jeinɲ pugu pugu ku'ɔ ɲkuonɲ mbra li'i luonɲ Minnwi. ²⁹ Ndɔ ha'anɲ

a ni ntho nduonj Minnwi ne, minji mi kwri mbo nkwanj nduonj, ndhwí pi fugu, nchía ña ñmeinj no fiembi. ³⁰ Nğa njæi nu ne, paa ñgwa chrā nu pugu yu, pugu ni mbo Mushi pugu Elaija, ³¹ nōonj nonj yugu monj ndigha' o pa po, ntho nchrā nu ñkuonj nnu gu yi ña ju Jisho ni ntho nchwīe nu ña a lōgō li' i Jerushaleinj, ñkwanj no ha' anj Minnwi ni nū' onj ne.

³² Ndo lōgō ni njienj mbinj Pita pugu pa ñgwa ña pugu pugu ni mbo ne. Pugu gha ña ñgū' u, njæi lí' e ndigha' o Jisho, pugu pa paa ñgwa pe ña a ni nthi pugu pugu ne. ³³ Ndi ña ñgwa pigho ni mienj Jisho ñgōi nu ne, Pita chhu gho ña, "Masha, a pwa no ha' anj pia po heinj ka' a ne, pigi shi ñkrao trei ntāa! Ta' a yi ve, ta' a yi ni Mushi, ta' a yi ni Elaija." Ndo a shini ndo nji' i nji nnu ña a ni chhu nu ne. ³⁴ A ni ñga ñgu' o nchrā nu, lūlunj shwi' i ñkuru vugu, pōgō gu wēinj vugu no ha' anj lūlunj gho ni ñkuru vugu ne.

³⁵ Yichæi ñggì chhu monj lūlunj gho ña, "Yei Muunj a ña ñchū' o vi, p̄æi ya' o mbho yu." ³⁶ Nggì gho ni ñga nchrā ti mī' eñ, pugu yæi Jisho pi tæ' i vi, nū' onj nnu pei shina pugu, ki lo nji' i nshwei sheshenonj ni nnu ña pugu yæi ne wu' o ndii gho.

Jisho yāgi ghñō yichæi mikə' i ña a ni mfā' o miñweinj (Matio 17:14-18; Maaku 9:14-27)

³⁷ Mbhi ni ñga ndanj, Jisho pugu pa trei ghanj ntaonj pi pigho shwi' i lo ñkuonj mbra gho, ñkienj mme kiri ñgwa tho mbara Jisho. ³⁸ Nğa njæi nu, yichæi ñonj pa' o ñgōu monj kiri gho, nchhu ña, "Masha, m̄ba' o mbho ve, lii muunj a vei njæi, ndo mbo fienj yi. ³⁹ Yichæi miñweinj ghā ncho vi, a wī' i mba' o ñgōu, miñweinj gho mā' anj vi shhe, a kwēi nu, fa' ofa' o taonj nu nchō yu, ñja nchho nwī' inj vi nwī' inj ndo pa' a ndo mienj vi! ⁴⁰ Mi ni ndīgōi pa ghanj younjinj po ña pugu fu' u miñweinj gho mbinj yu, pugu fu' u kie."

⁴¹ Jisho khwē ña, "**Pæi ñgwa ki fā' o pinj, ñgwa piphi, mi shi nchho pia pi fi' i ndii neinj, mfā' o fi' i wēinj njū' o neinj nthē vøi? Tho ni muunj gho heinj.**" ⁴² Ndo ha' anj muunj gho ni ntho nu ne, miñweinj gho mā' anj vi shhe, a kwēi nu, fa' ofa' o taonj nu nchō yu. Jisho pīga miñweinj gho, njīgi ghñō yi, mfe vi ni taa vi. ⁴³ Nguonj ñgwa ni ñgrāo fi' i ghrī ña Minnwi fā' o ne.

Jisho pini nchrā ñkamū' onj nthē nnu gu yi (Matio 17:22-23; Maaku 9:30-32)

Ñgwa ni ñga ñgu' o ntho ñgrāo ñguonj nnu ña Jisho ni nchwīe ne, a chhu ni ghanj younjinj pi ña, ⁴⁴ "**Pæi ya' o nnu yei ña ntā' a nchhu ni pæi ne shishi' i! Pi tōtho ncha' a Muunj Nōnmishua mfe**

liɛŋ mbhɔ ɲgwamishua.”
 45 Ndo pa'a ghan younjɪŋ pi lo nji njɪŋ nnu ghɔ. Pi ni ndɔɪŋ vugu nɔ nne ɲa ki'i tho yugu shie ni nnu ghɔ, ndo pugu pɔgɔ nɔ pie nu vi ni nnu ghɔ.

Mindoundou ɲa ɲon ndien gɔ?

(Matio 18:1-5; Maaku 9:33-37)

46 Mindoundou gū shina ghan younjɪŋ pi ɲa a gɔ mbo ɲon ndien nchaa pichɛi?
 47 Jishɔ ni nji nnu ɲa pugu ni mbɪ'i nu njù'ɔ pugu ne, ndɔgɔ muuŋ mbrɔ nū'ɔŋ yɛi yu, 48 nchhu ni pugu ɲa, **“Nɔŋ ɲa a piŋ muuŋ vei nɔ ligi a ne piŋ pi mmu, ti sheshenɔŋ ɲa a piŋ a ne, piŋ pi ɲon ɲa a taon a ne. Nthe ɲa ɲon ɲa a kigɛi shina pɛi nchaa ɲguon ɲgwa ne, a ju mbo ɲon ndien nchaa ɲguon yɛi.”**

Ŋon ɲa a lo ndāa vɛi ne pɔ pɛi pugu ta'a ɲgei
(Maaku 9:38-40)

49 Joun khwē ɲa, “Masha, pigi yɛi ɲon a fu'u miŋwein mbin ɲon ni ligi yɔ, pigi lāa ghɔ nthe ɲa pigi pugu shi'a njou njɪŋ yɔ ka'a.”

50 Jishɔ chhu ghɔ ɲa, **“Ki'i nu'uy ndāa ghɔ nthe ɲa ɲon ɲa a lo ndāa ghɔ ne pɔ ɲgei ghɔ.”**

Ŋgwa mon yichɛi la'ataon Shamaria lāa Jishɔ

51 Pa llé ni ɲga mbara nu ɲa pi shi ndɔgɔ Jishɔ po ne, a lɔgɔ nthi mi titini nɔ ghɛi

nu Jerushaleiŋ. 52 A taon ghan ntaon shhi, pugu ghɛi nii mon yichɛi la'ataon mon Shamaria nɔ piri nu ɲguon pa yaon ghɔ. 53 Ndo pa'a ɲgwa pighɔ lo mbin vi nthe ɲa a shini ndo nu'uy mbo pi nnu khuthɔ ɲa a ghɛi pi Jerushaleiŋ. 54 Ndi ɲa ghan younjɪŋ pi, Jɛiŋ pugu Joun, ni njɛi nnu pighɔ ne, pugu pie vi ɲa, “Taathɔ, ɔ tā'a nu ɲa pigi mɛiŋ mɔŋon po, a shwi'i njigi vugu?” 55 Jishɔ shrī mbiga vugu. 56 Pugu pugu kara ki'e ɲgɛi la'ataon nduon.

Nchuoŋ yōu nu njɪŋ Jishɔ
(Matio 8:19-22)

57 Nɔ ha'an pugu ni ɲgɛi nu shendaon ne, yichɛi ɲon chhu ni Jishɔ ɲa, “Nshi njou njɪŋ yɔ sheshe li'i ɲa ɔ shi ɲgɛi ne”.

58 Jishɔ chhu ghɔ ɲa, **“Pa mimbaanguo fā'o pa pūo pugu, pa mishi fā'o pa nda pugu, ndo Muuŋ Ŋonmishua lo nji'i mfā'o li'i lɛre tho yi.”**

59 Jishɔ kara nchhu ni yichɛi ɲon ɲa, **“Tho njou njɪŋ a.”**

Ŋon ghɔ chhu ɲa, “Taathɔ, fūon mien ɲgɛi ntwei tāa a ɲkaon.”

60 Jishɔ khwē ghɔ ɲa, **“Mien ɲgwa ɲa pugu khu ne twei khu ɲgwa pugu. Ndo ni gò ghɛi nchii sha'a nu fūon Minnwi.”**

61 Yichɛi ɲon pini nchhu ɲa, “Nshi njou njɪŋ yɔ, ma Taathɔ, ndo fūon mien ɲgɛi nchā'a ɲgwa la'a pigi.”

⁶² Jisho chhu gho na, "Njon na a weinj nkii na'an fa'a nyien na a fa'a nyien, mbini nkara ntho ndii njinj ne, lo nji'i mfao' ghere mon Sha'afuon Minnwi."

10

Jisho taon khwachai wun ngwa ni yi paa

¹ Pa nnu pei ni nga ntogo, Taatho pini ntere khwachai wun ngwa ni yi paa ntaon vugu pa pi paa na pugu ghai shi yu mon nguon pa la'ataon pe na a ta'a nu ngai fo ne. ² A ni nchhu ni pugu na, "Maon kwoo yien ndo ghan kwoo pi kigai. Nthe yie gho, pai luon ni ta'anju'o mbho Taatho na a fa'o maon pigho ne na a taon pa ghan fa'a pugu ghai nkwoo maon pi. ³ Pai ghai! Ntaon vai no pa puon minji shina pa minjanien. ⁴ Ki'i ntuo pien mbin, ki pien maon ji, ki kwri tra. Ki'i nchra ni non shendaon.

⁵ "Sheshe nda na pai nii fo ne, fion nchhu na, 'Ghighri po mon nda heinj.' ⁶ Ti non mbo fo na a khwa ghighri, kan ghighri yo shi nshwi'i mbin yu. Nkien nenne, kan ghighri yo shi mbini mbho gho. ⁷ Kina mon yie nda ntho nji nu ndo nnu sheshe yaon na pi fe ve ne, nthe na a pie na ngan fa'a fa'o pe yi. Ki'i nyien pi nda nda.

⁸ "Sheshe la'ataon na pai nii fo pi pin vai fo ne, pai ji sheshe yaon ye na pi fe ni pai fo ne. ⁹ Pai yigi ghino pa ngino fo, nchhu ni pugu na, 'Sha'afuon Minnwi tho ne ti mbara vai pai.' ¹⁰ Ndo ti pai nii mon sheshe la'ataon ki pugu lo mbin vai, pai ghai ta'andaon pugu nchhu fo na, ¹¹ 'Ti mfe pi ni pru la'ataon vai na a ku'o no kwò minji ne, pigi yigi ne mfe tho pai. Ndo pai kwinj na Sha'afuon Minnwi tho ne ti mbara.' ¹² Shishini, nshwei vai, mon lembhi sha'a, a shi nji'e ni la'ataon Shodon nchaa yie la'ataon na pugu laa vai ne.

¹³ "Ngai' po ni pai, ma ngwa Korashin! Ngai' po ni pai, ma ngwa Beshaida! Nthe na pa nnu ghraoghrao pei na a logo li'i heinj ne, kan ni mbo pi Taire pugu Shidon, pugu kan ni nkwo ma'an ndhwí ywei gu nchho mon phu no non nu na pugu pa'a nkunu yugu ni phi. ¹⁴ Mbapa nenne, a shi nde nji'e ni la'ataon Taire pugu Shidon mon lembhi sha'a nchaa vai. ¹⁵ Ndo ni pai, ma ngwa Kapanun, pai pi'i na Minnwi shi ndogo vai nku'o no po? Nga! A shi nshwi'i vai mon li'i ngwa khu."

¹⁶ Jisho chhu ni ghan youngin pi na, "Sheshenon na a ya'o nnu na pai chhu ne, ya'o pi mmu, sheshenon

ɲa a lāa nnu ɲa pɛi chhu nɛ lāa pi mmu. Ndo sheshɛɲon ɲa a lāa a nɛ lāa pi ɲon ɲa a taon ɲa nɛ.”

Khwachɛi wun ɲgwa ni yi paa pighɔ pīni

¹⁷ Khwachɛi wun ɲgwa ni yi paa pighɔ pīni mon pwanju’o, nchhu ɲa, “Taathɔ, pa miɲweɪɲ ya’o nchò yigi ndii ɲa pigi fɛ gí ni pugu ni ligi yɔ nɛ.”

¹⁸ Jishɔ chhu ni pugu ɲa, “Mi nì njɛi Shata gū llo po nɔ fiembi. ¹⁹ Lii njɛi, mɛ njɛi ni pɛi ɲa pɛi nyien ɲkuon pa mitwɛ’i pugu pa ɲien pugu pa ɲguon ghri mimbina ki kà’a lo ɲkɛe vɛi. ²⁰ Mbapa nenne, ki’i pɛi fā’o pwanju’o nthɛ pi ɲa pa miɲweɪɲ ya’o nchò yɛi. Pɛi ka fā’o pwanju’o nthɛ pi ɲa Minnwi nā’an ligi yɛi po.”

Jishɔ fā’o pwanju’o

(Matio 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Mon ndii ghɔ, Jishɔ fā’o pwanju’o mon Jijwe Minnwi nchhu ɲa, “Tāa, a gò mbo Taathɔ po pugu pa ɲkuon shhɛ. Ntòo ghɔ nthɛ ɲa yaon ɲa ɔ lɔin ni ghan shiethɔ pugu pa ghan lina nɛ, ɔ nɔon ni pa puon fhu. Oon, ma Tāa, yei ɲkwan ha’an ɔ ni ɲkhwā ɲa a lɔgo li’i nɛ.

²² “Tāa a kwo cha’a ɲguon yaon mɛ mbho mu, yichɛi ɲon lo nji ɲon ɲa Muun yie ghɔ nɛ ɲkien Tāa, ki nji ɲon ɲa Tāa yie

ghɔ nɛ ɲkien Muun pugu pa sheshɛɲon ɲa Muun chu’o nɔ nɔon nu Tāa ghɔ nɛ.”

²³ Jishɔ kara nchhu ni pa ghan younjin pi njinjin ɲa, “Pɛi fā’o ntou prɔthɔ nɔ yɛi nu pa nnu pɛ ɲa pɛi yɛi nu nɛ. ²⁴ Nshwei vɛi ɲa ntou pa njɛli’i Minnwi pugu pa fùon ni ɲkhwā nɔ yɛi nu pa nnu ɲa pɛi yɛi nu nɛ, ndo pa’a ndo njɛi. Ki nɔ ya’o nu pa nnu ɲa pɛi ya’o nu nɛ, ndo pa’a ndo nja’o.”

Lu’o chrà nthɛ ɲon Shamaria

²⁵ Yichɛi ta’a ɲgan ye’i ɲgwa ni gí lollo tothi li’i mɔon Jishɔ, mbie vi ɲa, “Masha, a yi’i ɲa nchwie nɛin nɔ fā’o nu chombhi ki mme?”

²⁶ Jishɔ khwɛ ɲa, “Nwa’anli Minnwi chhu pi ɲa? Njin yi po pi ɲa vɛ?”

²⁷ Non ghɔ khwɛ ɲa, “Khwā Taathɔ mbo Minnwi yɔ ni ɲguon njù’o yɔ ghao, pugu pa nchɛi yɔ, pugu pa ɲguon nji yɔ, pugu pa ɲguon pī’i nu yɔ, ndo mbini nu’un ɲkhwā taakuo yɔ ndo ha’an ɔ khwā non yɔ nɛ.”

²⁸ Jishɔ chhu ghɔ ɲa, “ɔ khwɛ a kà’o. Chwɛ nenne mfā’o chombhi.”

²⁹ ɲgan ye’i ɲgwa ni gí ghɔ tā’a nu nɔ nɔon nu ɲa a ɲon ndindi, nenne mbie Jishɔ ɲa, “Taakuo a po pi gɔ?”

³⁰ Jishɔ khwɛ ɲa, “Non Juu ni ndho Jerushalein nshwi’i nu Jeriko, ɲgwi’i

mbiŋ pa ŋgina minwi. Pugu wie vi, ŋkwe ndhwí yi pugu pa mbiŋ yi, ŋgāi ni vugu mien vi a pi'í shigēi ŋkhu.

³¹ “A ni ŋga mbo nenne, ŋgaŋ fe'ingien Minnwi, mbo ŋoŋ Juu, ni shwi'i nu shendaon gho ŋga njəi vi, mbəi ntogɔ po ndaon nduon. ³² Wu'ɔ nenne, ŋoŋ Levi* ni nshwi'i nu shendaon gho ŋkaa yu, ŋga njəi vi, mbəi ntogɔ po ndaon nduon.

³³ “Ndo ŋoŋ Shamaria† ŋa a ni ŋgāi kra taon ŋgwí'i mbiŋ yu, ŋga njəi vi, mfā'ɔ kwoshini mbiŋ yu, ³⁴ nshwi'i ŋgāi mbara ŋoŋ vei, nshā'ɔ wru pugu pa là'ɔ ŋkuon fí yi ndo ŋkrao. Ntien vi nū'ɔŋ ŋkuon ŋkwéiŋ yi, ŋgāi ni ju moŋ nda pa ghini, nchho ndina nu ni ju fɔ. ³⁵ Mbhi ni ŋga ndan ŋoŋ Shamaria vei fu'u mbiŋ mfe ni taatho moŋ nda yei, nchhu gho ŋa, ‘Lina nu ni ju ti nshi mbini. Mbiŋ ŋa a shi mbigi ne, nshi mbe ve.’”

³⁶ Jisho pie ŋa, “A yəi shina trei ŋgwa pei ŋa a taakuo ŋoŋ vei ŋa pa ŋgina minwi ni ŋgwéiŋ vi ŋgwie vi ndəiŋ vi ne?”

³⁷ Ŋgaŋ ye'i gí Minnwi khwē ŋa, “Ŋoŋ ŋa a ki nōon kwoshini ne.”

Jisho chhu ŋa, “Ghāi ŋgu'ɔ nchwie pi nenne.”

Jisho ghāi kra Mata pugu Meri

³⁸ Jisho pugu pa ghan younjin pi ni ŋga nyien nu, a ghāi nii moŋ yichəi la'ataon. Mingwe chəi, ligi yi pɔ Mata, chhu gho ŋa a tho a pwa nda yu. ³⁹ A ni mfā'ɔ ndin vi, ligi yi pɔ Meri. Meri chho shhe la'ɔ kwɔ Taatho ntho nja'ɔ ntigi yi. ⁴⁰ Njū'ɔ Mata ni ŋgana vi nthe ntou pa maon ji ŋa a ni mfā'ɔ nɔ piri nu ne. A pie Jisho ŋa, “Taatho, a lo ŋgana gho ŋa ndin a mien a ŋa mbiri ŋguon pa maon tə'i a? Chhu ne gho a tho ŋgēre a.”

⁴¹ Ndo Taatho ka khwē gho pi ŋa, “**Mata, Mata, njū'ɔ yɔ ghana nu, ɔ wie non yɔ nthe ntou pa nnu,** ⁴² a wu'ɔ ta'a yaon mbo mme nnu. Meri kwo tere ŋkien yi gho, mbo ye ŋa mba'a pi ma ŋkwe mbho yu ne.”

11

Jisho ye'i ghan younjin pi ni luon nu Minnwi

(Matio 6:9-13; 7:7-11)

¹ Llé chəi ni mbo, Jisho tho nduon Minnwi li'i chəi, ŋga mī'en, yichəi ta'a ŋgaŋ younjin yi tho nchhu gho ŋa, “Taatho, ye'i vigi ni luon nu Minnwi ŋkwan ha'an Jouŋ ni nje'i ghan younjin pi ne.”

² Jisho chhu ni pugu ŋa, “**Ndi ŋa pəi luon Minnwi ne, pəi chhu ŋa,**

* 10:32 10:32 Ŋgwa Levi ni mbo ghan fə'a Nda Minnwi. † 10:33 10:33 Pa Juu ni mbi'i ŋa Ŋgwa Shamaria lo nji Minnwi, nch'i'ə vugu ch'i'ə kə'i gho.

'Minnwi Tăa vigi, gha' o nu
pɔ ni ligi yɔ,
sha'afuon yɔ tho.

³ Fɛ maon ni pigi na pigi
shi njru nkuon gho
sheshe llɛ nɛ,

⁴ ndɔ ndi'ɛ phi yigi,
nthe na pigi gha ndi'ɛ
phi nguon ngwa pɛ
na pugu fāan mbiɲ
pigi nɛ.

Ki'i nchwie pigi nii mon
titini mōon nu!"

⁵ Nne a pini nchhu ni ghan
younjiɲ pi na, "Lōgɔ na ta'a
non vāi ghōi nda taannu
vi mon ntuj mbhi nchhu
gho na, 'Taannu a, fōo a
ni trei ndigi brei, ⁶ nthe
na taannu a na a chho
ngōi kra, chōiɲ nda mu,
pa'a ndo mfā'o maon ji
nɔ fɛ nu gho!" ⁷ Lōgɔ na
taannu yɔ gho khwē nda
na, 'Ki'i ngana a! Nkwo
chri nda ti pigi pa puon
pan kwo nanuan. Minthe
pa'a ndo nu'uj ndollo mfe
yaon vɛ.' ⁸ Nchhu vɛ na,
nji'i nthe nɔ ha'an mba'a
a yi'i ndollo mfe vɛ nthe
na a taannu yɔ nɛ, ndo ti
a shi ndollo mfe vɛ nthe
na ɔ lo nji'i ndritho nɔ pie
nu ki jwɛ.

⁹ "Ndo ti nshwei vāi,
pāi pie, kan Minnwi shi
mfe ni pāi, pāi tā'a, kan
Minnwi shi nchwie pāi
yāi, pāi kwēi kan Minnwi
shi nchu'ɔ chonda ni pāi.
¹⁰ Nthe na sheshon na
a pie nɛ gha mfā'o, non
na a tā'a nɛ yāi, ni non

na a kwēi nɛ pi shi nchu'ɔ
chonda gho.

¹¹ "A gō shina pāi na
miun vi mbie shhu gho,
a fɛ pi mitwɛ'i gho? ¹² Ki
mbie vi ni mbāon, a fɛ pi
nien gho? ¹³ Ti pāi ki'ɛ na
pāi gha nchwie phi nɛ nji
fɛ nu pi pa maon shi'i ni
puon pāi, ti Tăa vāi na a
chho po nɛ shi mfe Jijwɛ
Minnwi pi fi'i yi neiɲ ni
ngwa pɛ na pugu pie vi
nɛ?"

*Jisho fu'u miɲweɲ pi ni
ghri Minnwi ki ni yi Bejebu?*
(Matio 12:22-30; Maaku
3:20-27)

¹⁴ Yichai ndi, Jisho ni ntho
mfu'u miɲweɲ mbiɲ non
na a ni nchwie non gho
pɔ pi fhincho. Miɲweɲ
gho ni nga ntaon, fhincho
gho chrā, ngwa pigho ghrāo.
¹⁵ Ndo pichai ngwa pigho
chhu na, "A fu'u miɲweɲ ni
ghri Bejebu, mbo nthishi pa
miɲweɲ." ¹⁶ Pichai tā'a nu
mōon vi, nne nchhu gho na
ā chwie ta'a li nɔ nōon nu na
nji yi llo pi mbho Minnwi.

¹⁷ Jisho ni nji nnu na
pugu ni mbi'i nu nɛ, nne
nchhu ki'ɛ ni pugu na,
"Mba'a sheshe la'a na
ngwa chho mā'an non
pugu ni nchhɔ nɛ mien ki
gū, ndo ti sheshe nda na
a pɔ pi ni minduonduon
nɛ shi ngū nshāan. ¹⁸ Nne
ti Shata nthi pi mon
minduonduon ni non
yi, sha'afuon yi lara pi
neiɲ? Nthe na ɔ chhu
na mfu'u miɲweɲ pi ni

ghrí Bejebu. ¹⁹ Ti ä mbo ña mfu'u miñweinj pi ni ghrí Bejebu, kañ pa ghan younjij pæi ghà mfu'u pi ni ghrí gó? Nthe yie gho, pugu shi mbo ñgwa ha'an pugu shi nsha'a væi ne. ²⁰ Ndo ä mbo ña mfu'u pa miñweinj pi ni mbho Minnwi, kañ yie nōon ña Sha'afuonj Minnwi kwo nyienj ti mbara væi. ²¹ Ndiij ña ñganj ghrí tuo maonj nchhò pi ntho ñkē'i la'a yi ne, kañ maonj pi pigho pō shi'i. ²² Ndo ti ndiij ña ñonj ña a pini mfā'o ghrí nchaa vi, nii vi ñga'a vi ne, kañ a shi ñkwe maonj nchhò pi ña a yí'ə nonj yi ñkuonj gho ne, ndōgo maonj pi pigho ñgōi nō ñgra.

²³ "Sheshenonj ña a lo mbo ñgei mu ne mbina a, ñonj ña pigi yu lo ñkiri nu ka'a ne tho nshaanshaan.

Jijwe piphi pini nu'unj ñkwæi

(Matio 12:43-45)

²⁴ "Ndiij ña jijwe miñweinj taonj mbinj ñonj ne, a nyienj monj pa li'i yó ntho ntá'a li'i ferε nonj yi. Ñga mienj ki yæi sheshe li'i, nchhu ña, 'Nshi mbini nda mu, li'i ña mi ni ndho ne.' ²⁵ A ghà mbini, njæi monj nda pi kwo yīgi ndo nchwie a ká'o. ²⁶ A pini ki'ε ndōgo khwachæi pichæi jijwe ña pugu pini mbigi nchaa vi ne, pugu pugu tho nii nda'a nu fo, chombhi ñonj gho pini

mbigi nchaa nō ha'an a ni fūonj mbo ne."

Ñkienj mboro

²⁷ Jisho ni ñga nchhu nnu yei, yichæi miñgwe shina yú ñgwa pigho kērε ñggi yi nchhu gho ña, "Mboro yi puñ ye ña a phi gho ne, pugu pa yi pini ye ña a nu'onj gho ne."

²⁸ Ndo a khwē ña, "Mboro ka pō pi yi ñgwa pε ña pugu ya'o chrà Minnwi ndo nchwie ne."

Pie ña Jisho nōonj li llo mbho Minnwi
(Matio 12:38-42)

²⁹ Nō ha'an yú ñgwa ni mbigi nu ne, a jē nchhu nu ña, "Ñgwreinjonj yei ñgwreinjonj piphi, a ta'a li llo mbho Minnwi ndo mba'a pi nōonj kañ ta'a li ni pugu ñkienj nnu ghraoghrao Jona. ³⁰ Wu'ō nō ha'an Jona ni mbo li ni ñgwa Nineve ne, a wu'ō ñkwanj ha'an Muunj Ñonmishua shi mbo li ni ñgwreinjonj yei ne.

³¹ "Monj llemphi shá'a, Ñgwafuonj Sheba shi ma ntithi pugu pa ñgwreinjonj yei ñgwēinj vugu nō pa ñgusha'a nthε ña a ki nyienj ñkienj ntaanj ndaonj llo la'ataonj yu ntho njwεε ntīgi shietho mbho Fūonj Sholomu, ndo lii njæi, yaonj ña a chaa Sholomu ne pō heinj. ³² Monj llemphi shá'a, ñgwa Nineve shi ma ntithi ñgwēinj væi nō pa ñgusha'a, nthε ña pugu

ni mbā'a ḡkūnu yugu ni phi ndii ḡa Jona ni nshwei chrà Minnwi ni pugu nε, ndo ti lii njəi, yaon ḡa a chaa Jona nε pɔ hɛiḡ.

Lí'ε non ḡonḡmishua
(Matio 5:15; 6:22-23)

³³ "Nɔḡ shi'a nchu'u truka ndo ndəiḡ, ki ni'in la'o mikru, ḡon ḡhà nchu'u ntigi pi ḡkuon ntigi, nne ḡa ḡgwa ḡha nii nu pugu yəi lí'ε. ³⁴ Ligi yɔ pɔ pi laḡ non yɔ. Ndii ḡa ɔ yəi fà'a Minnwi mbiḡ shi'i* nε ḡguon non yɔ linaon ni lí'ε. Ndii ḡa ɔ ya'o ḡḡi'ε piḡ nu nε, non yɔ linaon ni njiḡnjiḡ. ³⁵ Nthe yie ḡhɔ, lina nu ḡa ki'i yaon ḡa ɔ pi'i ḡa a lí'ε mbiḡ ḡhɔ nε pɔ pi njiḡnjiḡ. ³⁶ Ti ḡguon non yɔ ndinaon pi ni lí'ε ki yichəi ḡhrà lo mbo njiḡ, kan ḡguon non yɔ shi ndi'ε, wu'ɔ nɔ ha'an truka ḡhà ndi'ε shi'i ɔ yəi ḡguon non yɔ nε."

Jishɔ nɔon fan ḡhan Farashi pugu pa ḡhan ye'i ḡgwa ni ḡí

(Matio 23:1-36; Maaku 12:38-40)

³⁷ Jishɔ ni ḡga mī'en chrā nu, ḡon Farashi ḡē vi ḡa pugu yu ji maon, nne a nii nda nchɔchhɔ nɔ ji nu maon pighɔ. ³⁸ Nɔḡ Farashi ḡhɔ ni ḡḡrəo ndii ḡa a ni njəi Jishɔ ji nu ki lo nji'i nshigao mbhɔ yi nɔ ha'an nù'ɔḡ yugu ni

nchhu nε. ³⁹ Taathɔ chhu ḡhɔ ḡa, "Pəi Farashi ḡhà nshigao ḡkūnu ndua pugu pa mikru, ndo ndinaon ni piga pugu pa mbha nnu piphi. ⁴⁰ Pa na pei! Minnwi ḡa a chwie ḡkuon yi nε, lo ḡgu'ɔ nchwie ju nchwie moon yi? ⁴¹ Ndo lɔḡɔ maon pε ḡa a pɔ mon ndua pugu pa mikru nε ḡḡēε ḡhan pou nɔ ḡhɔ, kan ḡguon yaon shi mbo yi taonḡaon nɔ ha'an nù'ɔḡ yəi chhu nε.

⁴² "Ndo ḡḡə'i shi ḡḡwēiḡ vəi, ma ḡgwa Farashi, nthe ḡa pəi fε shwéi pa mishwrei pugu pa laon, ni pa trū kru, ndo pa'a ndo ntu'ɔshə nɔ pɔ nu ḡgwa ndindi ni ḡḡwamishua ndo mbini ḡkhwā Minnwi. Pəi chwie nnu pei ndo ki lo mien pichəi.

⁴³ "ḡḡə'i shi ḡḡwēiḡ vəi, ma ḡgwa Farashi, nthe ḡa pəi khwā nɔ chhɔ nu ḡkuon ləi pa ḡgwa ndien mon nda luon Minnwi pugu pa ḡa pi chrā ni pəi ni ndigha'o mon pa li'i ka'a. ⁴⁴ ḡḡə'i shi ḡḡwēiḡ vəi, nthe ḡa pəi pɔ nɔ fún ḡa pi lo nù'ɔḡ li yi, ḡgwa nyien nu ḡkuon ḡhɔ ki lo nji."

⁴⁵ Yichəi ta'a ḡgan ye'i ḡgwa ni ḡí chhu ḡhɔ ḡa, "Masha, ɔ ḡhà ḡga nchhu neiḡ ḡḡwē'i vigi wē'i."

⁴⁶ Jishɔ khwē ḡhɔ ḡa, "ḡḡə'i shi ḡḡwēiḡ vəi

* 11:34 11:34 Mon nù'ɔḡ pa Juu, ndii ḡa ligi non pɔ shi'i nε, a pɔ ḡa a ḡgan wpaun. Ndii ḡa ligi non yi piphi kan a ḡgan pei.

ηkaa p̄ai, ma ghan̄ ye'i ηgwa ni gí, nthε ηa p̄ai ghà mfrēi ηgwa ni lr̄i ηa a gha'a n̄o tien̄ nu, nd̄o pa'a nd̄o mfe muunshimbho ȳai ηkaa p̄ai ndr̄i n̄o gh̄o.

⁴⁷ Nḡo'i shi ηgwēiη v̄ai, nthε ηa p̄ai ghà ηkrao pa ηk̄ien̄ fún̄ ni pa nj̄aili'i Minnwi, n̄o kw̄iη nu vugu, ηgu'̄o mb̄o pa nj̄aili'i Minnwi pε ηa t̄aa p̄ai ni njwi nε. ⁴⁸ P̄ai ηkaa p̄ai n̄oη nu ηa p̄ai piη nnu ηa pa t̄aa p̄ai ni nchw̄ie nu nε, pugu ni njwi pa nj̄aili'i Minnwi, p̄ai krao fún̄ yugu. ⁴⁹ Nthε yie gh̄o, shieth̄o Minnwi chhu ηa, 'Nshi ntaoη pa nj̄aili'i Minnwi pugu pa ghan̄ ntaoη, pi jwi pich̄ai nd̄o mfe ηḡo'i ni pich̄ai.'

⁵⁰ "Nenne chh̄i ηguoη pa nj̄aili'i Minnwi ηa pi jwi jē ndii ηa Minnwi ni mba'o mbhi nε shi nthi th̄o ηgwa mbhi shi'a.

⁵¹ L̄o ηkuoη jwi nu Abe ti ηḡoi nch̄aiη ηkuoη jwi nu Shakaria, ηa pi ni njwi vi shina li'i fε'inḡien̄ pugu li'i Taontaοη Nda Minnwi nε. A yie, ñchhu ni p̄ai ηa chh̄i yugu shi nthi th̄o p̄ai. Shishini, p̄ai mbhi shi'a f̄a'o nj̄o n̄o th̄o yugu ghao.

⁵² "Nḡo'i shi nii v̄ai, ma pa ghan̄ ye'i ηgwa ni gí Mushi, p̄ai l̄aiη chu'̄o nda ye ηa shieth̄o p̄o moη gh̄o nε, p̄ai ηkaa p̄ai l̄o n̄ji'i mbiη n̄o nii nu moη gh̄o, nd̄o pa'a nd̄o mien̄ ηgwa

ηa pugu t̄a'a nu nii f̄o nε ηa pugu nii."

⁵³ Jish̄o ni ηga nd̄ollo f̄o, pa ghan̄ ye'i ηgwa ni gí Mushi pugu pa ηgwa Farashi th̄o nd̄aa chr̄a yi ηk̄ien̄ ntou yi, nth̄o mfra vi ni ntou pie ηa a chr̄a ntou nnu. ⁵⁴ Nnε nth̄o ηku'̄o puη yi ηa a chr̄a nnu ηa a l̄o n̄ji'i ηk̄a'o nε, pugu wēiη vi.

12

Shūu nu t̄an̄o nthε nnu mifīi

(Matio 10:26-27)

¹ Ndīi n̄o ha'aη pa ηkan̄kan̄ ηgwa ni ηk̄iri nu ta'a li'i nε ti pich̄ai ku'̄o nu mbiη pich̄ai nε, Jish̄o f̄uοη njē chr̄a nu pi ni ghan̄ youn̄jiη pi, nchhu nu ηa, "P̄ai lina yishi pa ηgwa Farashi mb̄o nnu mifīi. ² Yich̄ai yaοη l̄o n̄ji'i mb̄o f̄o ηa pi p̄uοη ηa mba'a Minnwi mien̄ ki n̄oη p̄aa. Pa'a yich̄ai nnu l̄aiη l̄o mb̄o f̄o ηa mba'a pi yi'i mien̄ ki ji. ³ Nenne, sheshe nnu ηa o chhu moη nj̄iη nε, pi lε n̄ja'o li'i li'ε, sheshe nnu ηa o chūuη moη n̄jiη nda nε, pi lε nch̄ii mbhi.

Wu'̄o mb̄oḡo pi Minnwi

(Matio 10:28-31)

⁴ "Nchhu ni p̄ai, ma pa taannu paη, ki'i p̄ai p̄oḡo ηgwa pε ηa mimfe pugu wu'̄o njwi pi freinoη nd̄o pa'a nd̄o nu'uy mf̄a'o gh̄ri n̄o chw̄ie nu nnu ηa a piḡi nchaa yie nε. ⁵ Nd̄o ñshi nshwei v̄ai ni ηoη ηa a pie

na pæi pɔgɔ vi nɛ, pæi pɔgɔ pi ɲon ɲa a pini mfā'o ghrī nɔ mā'an nu mon mɔnɔn ɲgù'ɔ liɛn shhɛ ndii ɲa a kwo jwi nɛ. Pæi pin nnu ɲa ñchhu ni pæi nɛ, a ju mbɔ ɲon ɲa a pie ɲa pæi pɔgɔ nɛ.

6 "Pi shi'a fini tien puon milunu pi wu'ɔ ni paa puon mi mbin? Nɔɔ ti Minnwi shi'a ndi'ɛ kan ta'a yi shina pugu. 7 Ki'i mfā'o pɔgɔ gu, ɔ gha'o mbhɔ Minnwi nchaa ntou milunu. Minnwi shia nguon ngiithɔ yɔ ghao.

Ki'i mfā'o lrithɔ nthɛ Jishɔ
(Matio 10:32-33; 12:32;
10:19-20)

8 "Nɔɔ ñshwei væi ɲa sheshɛnɔn ɲa a chhu shhi ɲgwamishua ɲa a nyan nɛ, Muun ɲonmishua shi nchhu ɲkaa yu ɲa a ji shhi pa ghan ntaon Minnwi. 9 Nɔɔ sheshɛnɔn ɲa a lāa a shhi ɲgwamishua nɛ, Muun ɲonmishua shi ndāa vi shhi ghan ntaon Minnwi. 10 Sheshɛnɔn ɲa a shi nchhu nnu piphi nɔ ligi Muun ɲonmishua nɛ, Minnwi shi ndi'ɛ phi yi, nɔɔ ti sheshɛnɔn ɲa a shi ɲgwɛ'i Jijwɛ Minnwi nɛ, mba'a Minnwi li'ɛ phi yi.

11 "Ndi ɲa pi lɔgɔ ghɔ ɲgæi nɔ nda luon Minnwi ki shhi ghan shā'a, ki shhi pa memmɛ ɲgwa nɛ, ki'i ɲgwie non yɔ ni nnu ɲa ɔ shi nchhu nɛ ki ɲkwan ha'an ɔ shi ntaa non yɔ nɛ.

12 Nthɛ ɲa Jijwɛ Minnwi

shi ntigi ghɔ ndii ghɔ ni nnu ɲa a kā'o ɲa ɔ chhu nɛ."

Ngan fā'o ndɔ mbɔ na

13 Yichæi ɲon mon kiri ɲgwa pighɔ chhu ni Jishɔ ɲa, "Masha, chhu ni ndin a ɲa a ghrā maon pɛ ɲa taa mien ni pigi nɛ, mfe nyan."

14 Jishɔ khwɛ ghɔ ɲa, "Taannu a, a nū'ɔn gɔ nū'ɔn a nɔ ɲgan sha'a shā'a ki ɲgan ghrā maon shina pæi ndin ghɔ?"

15 Jishɔ chhu ni pugu ɲa, "Pæi ywɛɛ tho yæi, nthɔ ndina nu ɲa ki'i pæi fā'o sheshe ɲkwan piga nthɛ ɲa chɔmbhi ɲon lɔ nji'i mbɔ pi mon ntou maon ɲa a fā'o nɛ."

16 Jishɔ shwei yei lu'ɔ chrà ni pugu: "Ngan fā'o chæi ni mbɔ fɔ, maon pwa mon nyien yu ɲga'a.

17 A pi'i nu mon njù'ɔ yu ɲa, 'Mi shi nchwie pi nɛin yɔ? Nthɛ ɲa ñɔ mfā'o li'i ɲa minthɛ nū'ɔn nguon maon pan pei fɔ.'

18 Nɛnnɛ a chhu ɲa, 'Yei nnu ɲa ñshi nchwie nɛ, ñshi mbini nshā'a li'i nū'ɔn maon pan, ɲkrao pi nduon mbɔ pi gha'ogha'o, nū'ɔn maon ji pan pugu pa pichæi maon pan mon ghɔ.

19 Nchhu ni non ɲa ɲa, "Mbrɔthɔ ɲon! ɔ fā'o ɲguon maon shi'i ɲa a pie ɲa ɔ fā'o nɔ ntou ɲga'o nɛ, fɛɛɛ non yɔ, nji, nnu, mfā'o pwanju'ɔ.'"

20 "Nɔɔ Minnwi chhu ghɔ ɲa, 'Yaon na yei! Ni tu'u

yei ñshi ñkwe chombhi yɔ. A shi nga mbɔ nɛnnɛ, maon pinɛ ña ɔ kiri nɛ po yi gɔ?"

²¹ Jishɔ lūgwi ña, "Yei ñkwan ha'an a shi mbɔ ni ngwa pɛ ña pugu kiri fā'ɔ ni non pugu ki lo mfā'ɔ ligi Minnwi nɛ."

Minnwi ghà ndina ni puon pi

(Matio 6:25-34)

²² Jishɔ chhu ni ghan younjin pi ña, "Nthɛ yie ghɔ, ñshwei vɛi ña ki'i pɛi wie non yɛi nthɛ chombhi yɛi, ña pɛi shi ñji pi khɔ ki nthɛ ngrào non yɛi, ña pɛi shi mā'an pi khɔ. ²³ Nthɛ ña chombhi chaa maon ji, non yɔ chaa ndhwí.

²⁴ Pí'i mbin pa mishi, pugu shi'a mbhi, ndɔ pa'a ndɔ ñkwɔo, pa'a ndɔ mfā'ɔ shaon ki lí'i nū'ɔn maon, ndɔ Minnwi kugwi vugu ghao. Ndɔ ɔ gha'ɔ mbhɔ Minnwi nchaa pa mishi.

²⁵ Minthɛ sheshonon vɛi pini mbigi chombhi yi wu'ɔ shigɛi nthɛ ña a wie non yi? ²⁶ Ña mimfɛ pa'a ɔ lo ñji'i nchwíe muon mi nnu nɔ yinɛ nɛ, ɔ nu'un ngwie non yɔ ni pichɛi pa nnu nthɛ khɔ?

²⁷ "Pí'i mbin pa frawa ñkwan ha'an pugu ghà ñku'ɔ nɛ, pugu shi'a mfā'a ndɔ pa'a ndɔ ntun ndhwí, ndɔ ñshwei ghɔ ña ñji'i nthɛ pi Sholomu mon nguon ndigha'ɔ yi ghao shini ndɔ mbwa ti mbɔ nɔ ta'a frawa. ²⁸ Ti Minnwi

mā'an fi'i ndipwa yei mbin pa trū ña a yi maon shi'a, yua gha mbɔ nu a kwo yaon ti pi tūon nɛ, pɛi pí'i ña a shi ndina ni pɛi pi fi'i yi ñein? Ngwa pin kike'i pɛi! ²⁹ Nɛnnɛ ki'i pɛi wu'ɔ nthɔ ngwie non yɛi pi lí'i ta'a yaon ña pɛi shi ñji ki nnu nɛ, ki mfā'ɔ ghaghana mon njù'ɔ pɛi.

³⁰ Pa ghan ki pin Minnwi ñkuon mbhi yei thɔ ntei pi ñjin maon pɛi, ndɔ ni pɛi, Minnwi Taa vɛi ji ña a pie ña pɛi fā'ɔ maon pɛi. ³¹ Pɛi ka shigi pi Sha'afuon Minnwi mon chombhi yɛi, nɛnnɛ kan Minnwi shi mfe nguon maon pɛi ghao ni pɛi.

Fà'o po

(Matio 6:19-21)

³² "Ñji'i nthɛ nɔ ha'an pɛi, ghan younjin pan po pi shigɛi nɔ muon kwíe minji nɛ, ki'i pɛi fā'ɔ pɔgɔ gu ña mba'a pɛi yi'i mfā'ɔ yaon ña a pie ña pɛi yru ñkuon ghɔ nɛ, nthɛ ña Taa vɛi Minnwi lɔgɔ nthi Mi mon khwá njù'ɔ yi ña pɛi pugu shi nsha'a fūon ka'a.

³³ "Pɛi fini maon pɛi, mfe mbin ghɔ ni ghan pou, mba'ɔ nɔ fā'ɔ nu p̄ien mbin ña mba'a a yi'i mbiri nɛ, pugu pa fà'ɔ po ña mba'a a ma mme, lí'i ña mba'a ngina chɛin fɔ, ndɔ mba'a shé'i kru.

³⁴ Nthɛ ña lí'i ña fà'ɔ yɔ pɔ nɛ, a lí'i ña njù'ɔ yɔ shi mbɔ ñkaa yu nɛ.

Puon fà'a ki lī'ε non

³⁵ “Pəi piri non yəi ni sheshe nnu ɲa a shi ntho nε, ɲkrao ɲkandan yəi a tini, nchu'u lan yəi a kii nu, ³⁶ nɔ ɲgwa ɲa pugu ywεrε taatho vugu a kwəi li'i ji lán, nenne ɲa a shi ɲga ɲkwəi ɲkwēi nda, pugu ki'i nchu'ɔ chu'ɔ ta'a ɲgε. ³⁷ Pwatua pɔ ni pε puon fà'a ɲa taatho vugu kwəi ɲjəi vugu pugu wu'ɔ mbi'i tɔthi nε. Shishini, ɲshwei vəi, a shi mbiri non yi nshwei vugu ɲa pugu chhɔ ɲkuon taprɛi, a thɔ ɲgrā maon ni pugu. ³⁸ Pwatua shi mbɔ ni puon fà'a pε ɲa taatho vugu gha ɲjəi vugu pugu kwo piri non yugu nɔ sheshe ndii ɲa a shi ntho nε. Ki a thɔ pi mon ntun mbhi, ki ni nda'ambilan.

³⁹ “Ndo mimfε ɔ fā'ɔ tininju'ɔ ɲa ɲgan nda kan nji ndii ɲa ɲgina shi ntho nε, a shi kan ndo mien nda yi a pə'i. ⁴⁰ Pəi ɲkaa pəi piri non yəi, nthε ɲa Muon Nonmishua thɔ nu mon ndii ɲa mba'a pəi yi'i mbi'i nε.”

Ngan fà'a tithi ki ngan fà'a tətəi

(Matio 24:45-51)

⁴¹ Pita pie ɲa, “Taatho, ɔ chrā yei lu'ɔ chrà pi ni pigi ki ni ɲguon ɲgwa?”

⁴² Taatho khwē ɲa, “A gɔ ki'ε mbɔ muon fà'a tithi ndo mfā'ɔ shiethɔ, ɲa taatho shi nū'ɔɲ vi a lina nu ni nda yi ndo ɲgrā

maon ji ni pichəi ghan fà'a ndii ɲa ndii kā'o nε? ⁴³ Mbɔrɔ shi mbɔ ni muon fà'a ye ɲa masha vi yəi vi a thɔ fā'a nu shi'i ndii ɲa a thɔ nε. ⁴⁴ Shishini, ɲshwei vəi, a shi nū'ɔɲ vi a thɔ ndina ju ni ɲguon maon pi. ⁴⁵ Ndo ti müun fà'a ghɔ mbi'i mon njù'ɔ yu ɲa mba'a taatho vi yi'ε mbini, nchhɔ ɲgwie pichəi ghan fà'a, mbɔ pi pimbia pugu pa pi pingε, ntho nji maon ndo nnu mbaa nu, ⁴⁶ kan taatho vi shi nε ɲkwəi pi llé ye ɲa a shi lɔ mbi'i nε pugu pa ndii ɲa a shi lɔ nji nε, ndo nchrei vi kaonkaon. A yəi ɲkwan ɲgə'i ghan fà'a mbe.

⁴⁷ “Ngan fà'a ɲa a ji nnu ɲa taatho vi tā'a nu ɲa a chwie nε, ki lɔ nji'i mbiri non yi, ki nchwie nnu ghɔ ɲa taatho vi tā'a nu nε, shi mfā'ɔ ɲkien titini wie. ⁴⁸ Ndo ti ɲon ɲa a shini ndo nji, ndo nchwie nnu ɲa a pie wie nε, shi ɲkwe shigəi wie. Non ɲa pi fε ntou yi ghɔ nε, pi shi mbie ntou yi mbhɔ yu. Ndo ɲon ɲa pi fε ɲkien ntou yi ghɔ nε, pi shi mbie vi pi ni ɲkien ntou yi.

Nnu ɲa Jishɔ ni nje'i ɲgwa nɔ nε ni nthɔ ni mindoundou
(Matio 10:34-36)

⁴⁹ “Nki thɔ pi nɔ mā'an nu mɔnon ɲkuon mbhi, ɲjūa ɲa a kan ni ɲkwo kii nu. ⁵⁰ Ndo, mfā'ɔ kwe ɲkhɪ nɔ tɔgɔ nu mon

gho, mbo ngə'i pugu pa gu. Mfā'o yu'ɔ njū'ɔ ti a shi ntho ntogo. ⁵¹ Pəi pī'i na ntho pi no fe nu ta'anggi nkuon mbhi hein? Nga, ntho pi ni minduonduon. ⁵² Nthe na jē ndwe ngəi nu shhi, mon nda na tien ngwa po fo ne, pugu shi nchho kieke, trei ngwa po ni ta'a kwò, pi paa po ni ta'a kwò. ⁵³ Pugu shi nthi pi nduonduon, taa pugu muun vi yi mimbha po kieke, maa pugu muun vi yi mingwe po kieke, mangaoŋ pugu ngwe muun vi chho kieke, ngwe muun chho kieke pugu mangaoŋ vi."

Ji nu njin nnu na Jisho ntho nchwie nu ne
(Matio 16:2-3)

⁵⁴ Jisho pini nchhu ni yu ngwa pigho na, "Ndihi na pəi yəi mbì ku'ɔ nu ngei nii minaon ne, pəi ki'i nchuchu ta'a ngé na, 'Mbì shi ndho.' Ndo a wu'ɔ mbo pi nenne. ⁵⁵ Ndihi na pəi yəi fifrəi laon llo mbien ne*, pəi ki'i nchuchu na, 'Minaon shi ntuoŋ.' Ndo a wu'ɔ mbo pi nenne. ⁵⁶ Pa ngwa mifihi pei, mimfe pəi lii nkwan ha'an po pugu shhe po ne nchhu nkwan ha'an yie lembhi shi mbo ne, ti a chwie kho pa'a pəi lo nji njin pa nnu na a tho ndogo li'i ndwe ne?"

* 12:55 12:55 Mon la'ataon Judia ndii na fifrəi llo ngei nkunu njó pa li'i laonlaon nthe na a fifrəi laon.

Lūgwi pəi non na pəi yu taon nu kieke ne
(Matio 5:25-26)

⁵⁷ "A chwie kho pa'a lo mbii ni non yo nnu na a kə'o ne ndo nchwie? ⁵⁸ No ha'an o ghəi nu pəi non ha'an a puru gho shhi ngan shá'a ne, kaa no lūgwi nu pəi yu shendaon. O mien ki chwie nenne, kan a shi ndogo gho ngəi no shhi ngan shá'a mfe gho ni pa brushi, pugu ni'in gho choin. ⁵⁹ Nshwei gho, mba'a o ma ntaon ki lo naa mbe nguon njó yo ghao."

13

Pā'a nkunu yo ni phi kien nne kan o shi khu
(Matio 16:2-3)

¹ Pichəi pa ngwa ni mbo fo ndii gho na pugu ni nshwei Jisho nkwan ha'an Paile ni njwi pichəi ngwa Galili ndii na pugu tho fe yaon fe'ingien ni Minnwi ne. ² Jisho khwē ni pugu na, "Pəi pī'i na ngwa Galili pei chwie phi nchaa nguon ngwa Galili nduon nthe na pi jwi vugu nne ne? ³ Nshwei vəi na nga! Ndo ti pəi mien ki pā'a nkunu yəi ni phi kan pəi shi nkhu ghao nkaa pəi. ⁴ Ki pəi pī'i na fuonchro ngwa la'ataon Shiloan, na nda tothi ni ngū njwi vugu ne, ni mbo pi pa ngwo nnu mbimbhi nchaa nguon pa

ngwa na pugu ni nchho Jerushalein* ne? ⁵ Nshwei v̄ei na nga! Ndo ti p̄ei mien ki p̄a' a nkunu ȳei ni phi, kaŋ p̄ei ghao shi nkhu nkaa p̄ei."

Lu'ó chrà nthe thi ki yuŋ

⁶ Jisho chhu yei lu'ó chrà ni pa ghaŋ younjin pi: "Yich̄ei non ni mbhi wunu mon nyien yu, ntho li'i ka ntien nkuon gho pa'a a lo mbo. ⁷ Nne, a chhu ni ngan fà'a yi na, 'Lii nj̄ei, n̄o trei nga'ó ntho ntho nu hein n̄o tho nu ntā'a ntien thi ndo pa'a ndo nj̄ei sheshe yi. K̄e'i mā'an shhe, ki'i a nu'un ntho nji shhe gha.'

⁸ "Muun fà'a yi gho khwē gho na, 'Taatho, pini mien fo n̄o ta'a nga'ó, ntou la'ó yi ni'in khi fo. ⁹ Ti ä njuŋ ntien nga'ó yini, a pwa, ti ä nchho ki yuŋ, o k̄e'i vi mā'an shhe.'" "

Jisho ȳigi gh̄ino mingwe Llé Ji pa Juu

¹⁰ Yich̄ei ta'a Llé Ji pa Juu ni mbo, Jisho tho nje'i nu mon nda luon Minnwi. ¹¹ Nga nj̄ei nu, yich̄ei mingwe ch̄ein fo, mfā'ó jijwe piphi na a ni nchwīe a gh̄ino nu n̄o fuonchr̄o nga'ó. A ni ntu'utu'u, ti mimfe pa'a a lo ntithi tothi ndindi. ¹² Jisho gha nj̄ei vi, m̄ein vi, nchhu gho na, "Mingwe, o lūgu mon

gh̄ino yo." ¹³ Nū'ón mbho mi mbin yu, a pi'i ntithi ndindi chomilaon gho, nga'ó Minnwi.

¹⁴ Mmenon mon nda luon Minnwi pigitua na Jisho ȳigi gh̄ino Llé Ji. Nchhu ni pa ngwa na, "Pi fā'ó n̄o fā'a nu n̄o ntigao lembhi, nthe yie gho, p̄ei tho pi mon shina llé pigho pi ȳigi gh̄ino ȳei, ki'i a po pi Llé Ji."

¹⁵ Taatho khwē gho na, "Ghaŋ mifi pei, sheshenon shina p̄ei shi'a mf̄ei fua yi pugu nkwein yi mon nda na pugu gh̄a nda'a ne, nḡei ni ju chonkhi mfe nkhi gho Llé Ji? ¹⁶ Ti ndwe, mba'a nkwe mingwe vei Llé Ji, muun Abrahan, na Shata nkrao vi n̄o fuonchr̄o nga'ó ne?" ¹⁷ A ni nga nchhu nnu yei, lritho w̄ein pa mbina pi, ndo nguon pich̄ei pa ngwa nduon fā'ó pwanju'ó nthe nguon pa memme nnu na a chwīe ne.

Paa lu'ó chrà nkuon Sha'afuon Minnwi

(Matio 13:31-33; Maaku 4:30-32)

¹⁸ Nenne Jisho pie na, "Sha'afuon Minnwi po pi n̄o k̄ho? Mimfe mā'an fi'i yi pi ni k̄ho? ¹⁹ A po pi n̄o mbh̄e yaon mbo nkien yi ge, na non lōgo nḡei mā'an mon nyien yu, a ku'ó ngū thi, pa mishi tho nkrao nda pugu nkuon pa mbho pi."

* 13:4 13:4 Jisho ni nkhwē nne nthe na pa Juu ni mbi'i yugu na nnu piphi shi'a ntho ni non ki a lo ntā'a ju.

²⁰ A pini nu'uj mbie na, "Mimfe mā'an fi'i no Sha'afuon Minnwi pi ni kho? ²¹ A po pi no yaon chwie prupina ku'ō ha'an mingwe lōgo ni'in mon ta'a bruma'a prupina, a chwie nguon prupina gho ku'ō ghao."

Chonda kike'i
(Matio 7:13-14,21-23)

²² Jisho ni nyien ntogo mon pa memme la'ataon pugu pa puon mi puon pi, ntho nje'i nu no ha'an a ni ntogo ngēi nu Jerushalein ne. ²³ Yichoi non pie vi na, "Taathō, a wu'ō shigei ngwa ha'an pugu shi ndūgu?"

Jisho chhu gho na, ²⁴ "Nshwei vāi, pāi pa'ō no nii nu pi mon muun chonda, nthē na ntou ngwa shi mba'ō no nii nu ndo a gha'a vugu. ²⁵ Ndiī na ngan nda shi nu'uj ndollo mfini chonda ne, pāi tithi mbhi ntho nkweī chonda, nchhu nu na, 'Taathō, chu'ō chonda ni pigi.' A shi nkhwē nchhu ni pāi na, 'Ndo nji'i nji vāi ki li'i ha'an pāi llo ne.' ²⁶ Nenne, pāi shi nchhu na, 'Pia ni nji ndo nnu ka'a, ndo o ni nje'i shendaon la'ataon pigi.' ²⁷ Ndo a shi nchhu ni pāi na, 'Ndo nji'i nji vāi ki li'i ha'an pāi llo ne. Pāi lollo, nguon vāi pa ngūo nnu mbimbi.'

²⁸ "Pāi shi nkāi ndo nkru shua mēi fo ndiī na pāi yāi Abrahan, ni

Aiji, ni Jakō, ni nguon pa njāilī'i Minnwi, pugu po mon ntu'ō fūon Minnwi ndo, pi mā'an vāi mbhi.

²⁹ Ngwa shi ma ndho ngei la'ataon sha'a minaon, ni yi ngei nii minaon pi ma ndho khwi pugu pa mbiēn, nchho yāi taprei mon ntu'ō fūon Minnwi.

³⁰ Liī njāi, pichāi pa ngwa na pugu po ndugwi njin ne ma mbo shhi, pichāi na pugu po shhi lūgwi njin."

Jisho fā'ō pā'i njū'ō nthē Jerushalein

(Matio 23:37-39)

³¹ Wu'ō ndiī gho, pichāi pa ngwa Farashi tho mbara Jisho nchhu gho na, "Kwiēn nki'e ngāighāi, nthē na Hero tā'a nu njwi gho."

³² Jisho khwē ni pugu na, "Ghāi nshwei mimbaanguo gho fe a no gho na ntho ne mfu'u pa minwēin ndo njigi pa ghino shi'a pugu pa yua, ndo a gha mbo mon trei llē mī'en fā'a a. ³³ Ndo a kā'ō vāi na shi'a, ni yua, pugu pa yua vini, mbo shendaon ngēi nu, nthē na mimfe pa'a pi lo njwi njāilī'i Minnwi ki a lo mbo pi Jerushalein.

³⁴ "Jerushalein, Jerushalein, la'ataon na pugu jwi pa njāilī'i Minnwi ndo ntun pa ngwa na pi taon vugu ve ne ni ngū'ō, a ngē yi kho na ntā'a nu nkiri puon po ta'a li'i nkwan ha'an minguo ghā nkiri

puonj pi la'o prä yi ne, ndo pa'a o lo ntä'a nu. ³⁵ Lii njäi, nda yäi kina nku'ö fuj. Ndo nchhu ni päi ja mba'a päi nu'uj njäi a, kanj a neinj ndii tho ja päi shi nchhu ja, 'Mböro po ni non ja a tho no ligi Taathö ne.'"

14

Jishö yägi ghäno non

¹ Yichäi Llé Ji ni mbö, Jishö ghäi nda yichäi nthishi pa ngwa Farashi li'i ji maonj, pa ngwa tho mbé'i vi. ² Nga njäi nu, yichäi non ja a ni mfä'o ghäno miku'ö kwö pugu pa mbhö chöinj. ³ Jishö pie ni pa ghanj ye'i ngwa ni gí pugu pa ngwa Farashi ja, "Gí pinj ja pi yägi ghäno non Llé Ji ki nga?" ⁴ Pa'a pugu lo nkhwë, Jishö lögo nganj ghäno ghö njägi ghäno yi mienj vi ki'é ja a ghäi. ⁵ Nenne a chhu ni pugu ja, "A yäi non shina päi ja müuj vi ki fua yi ngü mon tienj nkhí shishi, pa'a a lo nki'i nshüu vi shüu mfu'u Llé Ji?" ⁶ Pugu pou khwë.

Lu'ö chrà ja Jishö ni nchhu ni pa ghanj gè

⁷ Jishö jë nthö nchrä lu'ö chrà ni pa ghanj gè pi ndii ja a yäi nkwanj no ha'anj pugu chhö ntere pa li'i lienj yäi taprei ne, nchhu nu ni pugu ja, ⁸ "Ndi ja pi gë ghö li'i ji lán ne, ki'i ndögo li'i lienj, nthé ja kähäi pi gë non ja a chii ncha ghö. ⁹ Nne ja

non ja a gë väi ne shi nthö nchhu ve ja, 'Fé li'i yö ni non vei!', kanj o shi ngäi ki'é monj shhunonj ndögo ndugwi njinj li'i.

¹⁰ "Ndo ndii ja pi gë ghö li'i ne, ghäi nchhö no ndugwi njinj li'i, nenne ja ndii ja non ve ja a gë ghö tho ne, kähäi a chhu ve ja, 'Taannu a, ku'ö no li'i lienj'. Nenne o shi nchii ligi nguonj pa ngwa ja päi pugu po nkuonj taprei ne. ¹¹ Nthé ja sheshenonj ja a kërö non yi ne, pi shi nshwi'i vi shhé. Sheshenonj ja a shwi'i non yi shhé ne, pi shi nkërö vi tothi."

¹² Jishö chhu ni non ghö nkaa yu ja a ni ngë vi ne ja, "Ndi ja o piri nkienj maonj ji ne, ki'i mëinj pi taannu po, ki linj po, ki ndaanonj yö, ki taakuo po, mbö ghanj fä'o, nthé ja pugu shi ma ngë ghö nkaa pugu nne a po ja o kwo fä'o pe yö ni nnu ja o ni nchwie ne. ¹³ Ndi ja o piri ji ne, gë pi pa mbou, pa nkwinj, pa nchriligi, ¹⁴ nne, kanj o shi mfä'o mböro nthé ja mimfé pa'a pugu lo ma ndu'u ve. Minnwi shi ndu'u shi'i yö ndii ja pa ngwa shi'i le nku'ö ne."

Lu'ö chrà nthé nnu mme ji

(Matio 22:1-10)

¹⁵ Ndi ja yichäi ta'a nganj gè ja a ni nchhö nkuonj taprei ni nja'o yei nnu ne,

nchhu ni Jisho ŋa, “A fi’i pwatua neiŋ ni ŋoŋ ŋa a shi mbo ŋgia ji moŋ ntu’o fùoŋ Minnwi?”

¹⁶ Jisho khwē ŋa, “**Yichəi ŋoŋ ni ma mbiri mme ji ŋgē ntou ŋgwa.** ¹⁷ **Ndii ji gho ni ŋga ŋkā’o, a taon muuŋ fà’a vi ŋa a chhu ni ghaŋ gè pi ŋa, ‘Pəi tho, ŋguoŋ yaon kwo kā’o!’** ¹⁸ **Ŋguoŋ yugu ghao jē ntho njūa shwieshwie. Fūoŋ yi chhu ni muuŋ fà’a gho ŋa, ‘Njuoŋ shhe, a pie ŋa ŋgu’o ŋgəi njəi, mba’o mbho ŋa a mien a ndu’u.’** ¹⁹ **Yichəi chhu ji ŋa, ‘Ŋkwo yuoŋ wuŋ fua fā’a nyien ŋgəi nu li’i ywε’i vugu, nthε yie gho, nduoŋ ŋa a li’ε fəŋ a.’** ²⁰ **Vichəi chhu ji ŋa, ‘Ŋgu’o ŋka lanlan. Nthe yie gho, minthe pa’a ndo ntho.’**

²¹ “**Muuŋ fà’a gho pini nshwei taatho vi ni pa nnu pei. Ŋgaŋ nda gho chhu ni muuŋ fà’a vi gho moŋ pigitua ŋa, ‘Taon ŋgəi moŋ pa la’a, pugu pa fra, nchhu ni pa ghaŋ pou, pa ŋkwini, pa nchriligi ŋa pugu tho.’** ²² **A gha ndara muuŋ fà’a gho chhu ŋa, ‘Taatho, ŋkwo fā’a ŋkwaŋ ha’an o chhu ne, ndo shina wu’o mbi’i ni pichəi ŋgwa moŋ nda.’**

²³ **Nenne, taatho pini nchhu gho ŋa, ‘Taon ŋgəi shendaon ntou, pugu pa ndaon moon trü, nini ŋa ŋgwa tho nii nne ŋa nda a linaon.** ²⁴ **Ndo nshwei vəi,**

mba’a kaŋ ta’a ŋoŋ ŋa mi ni ŋgē vugu ne ywε’i sheshe yaon ji.’”

Nchuoŋ yōu nu njiŋ Jisho (Matio 10:37-38)

²⁵ **Ndwe, yu ŋgwa ni ntho njōu njiŋ Jisho, a kara nchhu ni pugu ŋa, ²⁶ “Ŋoŋ ntho njiŋ a ki lo mbina taa vi, pugu pa müuŋ vi, ni ŋgwe vi, pugu pa puoŋ pi, ni liŋ pi pi pimbia, pugu pa pi piŋge, oon, pugu pa chombhi yi, kaŋ minthe pa’a a lo mbo ŋgaŋ younjin a. ²⁷ Sheshəoŋ ŋa a lo nji’i ntiəŋ wá’a yi ntho njiŋ mu ne, nthε pa’a a lo njōu njiŋ a.**

²⁸ **“A yəi ŋoŋ shina pəi ŋa ä ntā’a nu ŋkrao nda tothi, pa’a a lo mfūoŋ nchochho shhe ndii fi’i nchuoŋ yi, no yəi nu ŋa a fā’o fi’i mbiŋ ŋa mimfe a krao no gho mi’əŋ ne? ²⁹ Kieŋ nenne, kaŋ a shi ŋga mbo ndii ŋa a nū’oŋ kwonda tothi gho ki lo mi’əŋ nda tothi gho ne, sheshəoŋ gha njəi, mā’an vi ni kwəiŋ, ³⁰ nchhu nu ŋa, ‘Ŋoŋ vei ni njē ŋkrao nu nda ki lo nji’i mi’əŋ.’**

³¹ **“Ki a yəi fūoŋ ŋa minthe a ghəi nu mā’an yichəi fūoŋ ni wuŋ ŋkaŋ ghaŋ mā’an nchhò, yie fūoŋ lo fā’o pi paa wuŋ ŋkaŋ ghaŋ nchhò, ki a lo fūoŋ nchochho shhe ndii ŋa mimfe a mā’an vi ni wuŋ ŋkaŋ ghaŋ nchhò**

pigho. ³² Ti a nchochho njəi ɲa mimfɛ pa'a a lo mā'an vi, a taon ɣhan ntaon ɲa pugu ghəi mbie vie fūon ɲa, 'Pigi chwie neiŋ nji ɲa mimfɛ pia fā'o ta'anggi.' ³³ Wu'ɔ nenne, sheshonon vəi nthɛ pa'a a lo njoŋ njiŋ a ki lo mī'an nguon nnu pi nthɛ a.

Khī ɲa a lo nji'i mfā'o ghère

(Matio 5:13; Maaku 9:50)

³⁴ "K^hí pwa, ndo ghrí yi nɔ chwie nu yaon pwa mbhe, ɔ pini ɲkwəi ni ghrí yi gho pi neiŋ? ³⁵ Nthɛ ɲa mba'a a yi'i nu'uy mfā'o ghère shhɛ, ki nɔ gwí ɲku'u maon chwie yaon pwa. Pi ghà mī'an khí yɛ ɲa a lo nu'uy mfā'o ghère nɛ mī'an. Ywɛɛ, ɲon ɲa a fā'o tónə nɛ, â ya'o!"

15

Pwanju'ɔ nthɛ ta'a minjii ɲa a ni mbhe pi pini njəi

(Matio 18:12-14)

¹ Llé chəi, ɣhan wēin taashi pugu pa pichəi ɣhan chwie phi tho yəi Jisho nɔ ya'o nu nnu ɲa a ni nje'i nu nɛ, ² pa ɲgwa Farashi pugu pa ɣhan yɛ'i ɲgwa ni gí Mushi jē luo nu, nchhu nu ɲa, "Nɔŋ vei piŋ pa ɣhan chwie phi ti ntho nji maon ji pugu pugu."

³ Nenne, Jisho ni nchhu yei lu'ɔ chrà ni pugu: ⁴ "A yəi ɲon shina pəi ɲa ä mfā'o ta'a ɲkii minjii, ta'a yi shina pugu phɛ, pa'a

a lo mien ndipu'u wuŋ ni ndigi ndipu'u mon ɲkūnu, ɲgəi njiŋ yɛ ɲa a phɛ nɛ, ntā'a vi ti njəi? ⁵ Ndii ɲa a yəi vi nɛ, a tien vi ɲkambə'i yu, mbini nɔ mon pwatua. ⁶ Ndii ɲa a pini la'a nɛ, a gē pa taannu pi, pugu pa taakuo pi, nchhu ni pugu ɲa, 'Pia fā'o pwatua nthɛ ɲa ɲjəi minjii a yɛ ɲa a ni mbhe nɛ.'" ⁷ Nenne Jisho lūgwi ɲa, "Wu'ɔ nenne, nchhu nu vɛ ɲa ntou pwatua shi mbo po nthɛ ta'a ɲgan phi ɲa a pā'a ɲkūnu yi ni phi nɛ, nchaa ndipu'u wuŋ ni ndigi ndipu'u ɲgwa shi'i ɲa pugu pī'i ɲa pugu lo mfā'o nɔ pa'a nu ɲkūnu yugu ni phi nɛ.

Pwanju'ɔ nthɛ mbiŋ ɲa a ni mbhe pi pini njəi

⁸ "Kⁱ a yəi mingwɛ ɲa a mfā'o wuŋ ndigi mbiŋ, ta'a yi phɛ, a mien ki lo nchu'u lan, ɲjigi ɲguon nda ghao, ntā'a pɔpɔɔ ti nu'uy njəi. ⁹ Nga njəi, mēin taannu pi, pugu pa taakuo pi, nchhu ni pugu ɲa, 'Pia fā'o pwatua, nthɛ ɲa ɲjəi ndigi mbiŋ a yɛ ɲa a ni mbhe nɛ.'" ¹⁰ Nenne, Jisho lūgwi ɲa, "Wu'ɔ nenne, nchhu nu vɛ ɲa, pwatua shi mbo shina pa ɣhan ntaon Min-nwi nthɛ ta'a ɲgan phi ɲa a pā'a ɲkūnu yi ni phi nɛ."

Pwanju'ɔ nthɛ muuŋ ɲa a ni mbhe mbini ɲkwəi

11 Jisho ghēi shhi, nchhu nu ḡa: “Nḡon chēi ni mbo fō mfā’o paa puon pimbia. 12 Vi mikə’i chhu ni tǎa vugu ḡa, ‘Ghrā maon mfe nyan, mbo maon pē ḡa a kaḡ mbo nyan ndii ḡa ɔ khu nε.’ Tǎa ghō ghrā maon pi ni pugu.

13 “A ni ḡga nda’a shigēi llé, vi mikə’i kiri ḡguon maon pi ghao, ḡgwēiḡ ndaon ḡḡēi fie mon yichēi la’ataon, nshāaḡ fō ghao mon jī ki tou. 14 A ni ḡga nji ḡguon mbiḡ yi ghao, nji gū mon la’ataon ghō, a jē pɔ nu mon pou. 15 A ghēi mfe non yi ni ḡon la’ataon ghō nɔ ḡgaḡ fà’a, ḡgaḡ vi taon vi mon nyiēḡ yu ḡa a ghēi ntho ḡkugwi ḡkunyan. 16 A khwā nɔ kugwi nu non yi ni maon ḡa pa ḡkunyan ni nji nu nε, ndo pa’a ḡon lo mfe sheshe yaon ḡa a jī.

17 “Ndugwi yi, lina yi gha ḡkwēi, a chhu ni non yi ḡa, ‘A fā’o ghaḡ fà’a tǎa a pi khō mfā’o maon jī ti a ka yiēḡyiēḡ ntɔɔ, ntho ḡkhu nji hēiḡ? 18 Nshi ndollo ḡḡēi nḡēi tǎa a, nḡūa ghō ḡa, “Tǎa, mḡfāaḡ mbiḡ Minnwī, mbini mḡfāaḡ mbiḡ ghō. 19 Ndo nu’uḡ ḡkā’o nɔ pɔ nu muuḡ ghō, lōḡo a pi nɔ ta’a ḡgaḡ fà’a yɔ.”’

20 “Nnε a lollo ḡḡēi lī’i yēi tǎa vi, ḡga ḡḡu’ɔ mbo fie hiḡ, tǎa vi yēi vi, mfā’o kwoshini mbiḡ yu, ntaon ntei ḡḡēi mbaḡ vi,

nchrā ghō shi’i. 21 Muuḡ ghō chhu ni tǎa vi ḡa, ‘Tǎa, mḡfāaḡ mbiḡ Minnwī, mbini mḡfāaḡ mbiḡ ghō. A lo nu’uḡ ḡkā’o ḡa pi mēiḡ a ḡa muuḡ ghō.’

22 “Ndo tǎa ghō chhu ni pa ghaḡ fà’a pi ḡa, ‘Pēi kɔnɔ ntho ni ḡkierḡ ndhwī mǎ’aḡ mbiḡ yu, ḡḡwε krēi nɔ mbhō yi, mbini ḡḡwε tra nɔ kwō yi. 23 Ntho ni muuḡ nà’aḡ fu’u nḡwi pia fā’o jī, 24 nthε ḡa muuḡ a vei ni ḡkwo khu, mbini nḡwiḡ! A ni mbhε, mbini nḡēi vi!’ Pugu jē jī nu kī’ε.

25 “Ndiḡ ghō muuḡ shhi vi ni mbo mon nyiēḡ. ḡga ḡkwēi nu ti mbara la’a, nḡa’o lōu pugu pa pini. 26 Mēiḡ yichēi ta’a muuḡ fà’a mbie vi ḡa, ‘A lōḡo khō, ndōḡo lī’i?’ 27 A chhu ghō ḡa, ‘Ndiḡ ghō pini, tǎa vēi jwi muuḡ nà’aḡ tutru, nthε ḡa a kwēi la’a shishi’i.’

28 “A pigitua ndāa ḡa mba’a a yi’i nii nda. Tǎa vi taon ndiḡēi vi. 29 A lu’u ghō ḡa, ‘Lii nḡēi, mḡfā’a mbhō ghō nɔ ntou ḡga’o pa’a ndo ma nchī’ə nchò yɔ, ndo pa’a ɔ lo ma mfe muuḡ mimbhi vēi ḡa ḡḡwrā pigi pa taannu paḡ mfā’o jī nɔ ghō. 30 Ndo ti yaon muuḡ ghō vei, ḡa a shāaḡ maon pɔ ghao ḡkuon pa shakhi, gha ḡkwēi, ɔ jwi muuḡ nà’aḡ tutru ghō.’

31 "A khwē ghō ña, 'Muun a, pōgō ghà ngu'ò mbō ka'a, sheshe yaon ña a nyan nē, a jō. 32 Ndo a kā'ò nō jì nu, ndō mfā'ò pwatua, nthē ña ndiñ ghō vei ni ñkhu mbini njwiñ, a ni mbhē mbini njəi vi.'"

16

Lu'ò chrà nthē muun fà'a tətəi

1 Jishō ghəi shhi nchhu ni ghan younjin pi ña: "Ngan fà'ò chəi ni mbō fō mfā'ò nthishi pa puon fà'a pi, ñgwa thō ntūgu ghō ña muun fà'a yi ghō thō nshāan mbin yi shāan.

2 Nthē yie ghō, a mēiñ vi nchhu ghō ña, 'Yei khō ña ñthō ñja'ò nu nthē ghō? Fī'i vəi ñkwan nō ha'an ò thō ntuo maon pan nē, nthē ña mba'a ò nu'un mbi'i nthishi pa puon fà'a pan.'

3 "Nthishi pa puon fà'a ghō chhu ni non yi ña, 'Mi shi nchwē pi nēiñ ndwē ña masha a tā'a nu mfu'u a fu'u mon fà'a a nē. Ndo nji'i mfā'ò ghrī fā'a nu nyien pi pe a, ndō thō a lilri nō luon nu. 4 Nji nnu ña ñshi nchwē nē ndwē, nji ña ñgwa shi mbin a nda pugu ndii ña pi fu'u a mon fà'a nē.'

5 "Nnē a gē ñguon ghan ñkrù masha vi pa ta'a yi ta'a yi, ña pugu thō njəi vi. A pie ni fūon yi ña,

'Ñkrù masha a pō puñ ghō yi khō?' 6 A khwē ña, 'Ta'a ñkii jō wru.' A chhu ghō ña, 'Chōchō ñkwe ñwa'anli ñkrù yō ñkērē nā'an ña a tiēñ wun jō puñ ghō.'

7 "A pini nchhu ni yichəi ña, 'Jō ñkrù yi khō?' A chhu ña, 'Ta'a ñkii pīēñ pilei.' A chhu ghō ña, 'Kērē nā'an fūon wun pīēñ.'

8 "Nthē yie ghō, masha nthishi pa puon fà'a yei pin vi* nthē nnu shiethō yei ña a ni nchwē nē. Nthē ña ghan ñkuon mbhi yei fā'ò shiethō ni ñkwan ha'an pugu ghà nchwē nnu pugu nchaa ñgwa ña pugu pō mon lí'ē nē. 9 Ndo ñshwei ghō, lōgō maon ñkuon mbhi yei mbwa puñ nō ghō, nji ña maon pighō shi ñga mien ki lo nū'ōñ mbō, Minnwi fē la'a vē pō.

10 "Ñon ña a tōgō ndaon ntou mon puon mi nnu nē shi ntōgō ndaon ntou mon mēmmē nnu. Wu'ò nō ha'an ñon ña a chwē nnu fifiri mon puon mi nnu nē, shi nchwē fifiri mon mēmmē nnu. 11 Ti pəi mien ki tōgō ndaon ntou ni ñkwan ha'an pəi tuo fà'ò ñkuon mbhi yei nē, Minnwi kie pi nēiñ mfē ñkierē fà'ò llo po ni pəi, ña pəi lina nō ghō? 12 Ti pəi mien ki tōgō ndaon ntou

* 16:8 16:8 Nji'i nthē nō ha'an a ni mbin vi nē, a ni ngu'ò mfu'u vi fu'u mon fà'a.

ni yaon̄ ña a yi ñon̄ nduon̄ nɛ, Minnwi kie pi ñeiñ mfe fà'o ña a shi mbɔ yəi nɛ ni pəi?

¹³ “Mba'a ta'a muun̄ fà'a fā'a mbhɔ paa masha. A shi ngu'ɔ mbina ta'a yi ñkhwā vichəi, a shi nja'o ta'a yi, nchī'ə nchò vichəi. Mba'a pəi fā'a mbhɔ Minnwi pugu mbiñ.”

Pichəi pa ntigi Jishɔ

(Matio 11:12-13; 5:31-32; Maaku 10:11-12)

¹⁴ Pa Farashi ni ñga nja'o nnu yei, mā'an̄ Jishɔ ni kwəiñ nthɛ ña pugu ni ñkhwā mbiñ. ¹⁵ Ndɔ a chhu ni pugu ña, “Pəi pa ñgwa ha'an̄ pəi ghà nchwie ña ñgwamishua lii vəi nɔ pa ñgwa tithi, ndɔ Minnwi ji njù'ɔ yəi. Nthɛ ña yaon̄ ña ñgwamishua lii a pɔ mme yi nɛ, pɔ pi yaon̄ piphi ligi Minnwi.

¹⁶ “Gí Mushi pugu pa nnu ña pa njəili'i Minnwi ni nā'an̄ nɛ ni nthɔ fā'a nu ti ñgəi nchəiñ mon̄ ndii Jouñ. Jē ndii ghɔ, pi chii pwa pisha'akhɔ Sha'afuon̄ Minnwi, ñgwa ña pugu piñ nɛ chhɔ mfra nu nii mon̄ ghɔ ni pri. ¹⁷ A yī'ɛ ni pɔ pugu shhɛ nɔ piri nu nchaa ña ta'a muun̄ mi nnu ña a pɔ mon̄ ñwa'an̄li gí mien̄ ki lɔ ndɔgɔ li'i.

¹⁸ “Sheshen̄on̄ ña a shāan̄ lán̄ pugu ñgwɛ vi ndán̄ miñgwɛ nduon̄ nɛ kwo shúon̄, ñon̄ ña a lan̄ miñgwɛ ña a taon̄ lán̄ nɛ kwo shúon̄ ñkaa yu.

Ñgan̄ fà'o pugu Lasharɔ

¹⁹ “Ñgan̄ fà'o chəi ni mbɔ fɔ nthɔ mā'an̄ pa ndhwí tinin̄chuon̄, nchhɔ nji ñkien̄kien̄ maon̄ ji ñguon̄ llé ghao. ²⁰ Ñgan̄ pou chəi ni mbɔ fɔ, ligi yi pɔ Lasharɔ, ña pi ni nū'ɔñ vi chon̄ka'a ñgan̄ fà'o yei, non̄ yi ni ñgu'ɔ mbɔ pi fifi ghao. ²¹ A ni ñkhwā nu nji pa ñku'u maon̄ pɛ ña a gū llɔ ñkuon̄ taprɛi ñgan̄ fà'o ghɔ nɛ. Nɔ pigi nu, pa miñgu ni nthɔ nchhɔ ndra fí yi. ²² Ñgan̄ pou ghɔ khu, ghan̄ ntaon̄ Minnwi thɔ ndɔgɔ vi ñgəi nū'ɔñ shoyəi Abrahan̄. Ñgan̄ fà'o ghɔ khu ñkaa yu, pi twei vi, ²³ a ghəi li'i ha'an̄ ghan̄ phi ghà ñkhu ñgəi nɛ, nchhɔ njəi ñgəi'ɔ fɔ, ñga mbi'i ligi yi, njəi Abrahan̄ fie hiñ pugu Lasharɔ shoyəi yu.

²⁴ “Ñgan̄ fà'o ghɔ yūa ni Abrahan̄ ña, ‘Tāa, fā'o kwoshini mbiñ mu, ntaon̄ Lasharɔ ña a chrū thɔ muun̄shimbhɔ yi mon̄ ñkhī nthɔ ñgri túa a nɔ ghɔ, nthɛ ña m̀bɔ mon̄ titini yú'ɔ mon̄ món̄on̄ yei.’

²⁵ “Ndɔ Abrahan̄ chhu ghɔ ña, ‘Muun̄ a, kwiiñ ña mon̄ chombhi yɔ pi ni mfe pa maon̄ shi'i vɛ, Lasharɔ fā'o ji pi piphi. Ndɔ ti ndwɛ, a pɔ mon̄ nchhó shi'i hein̄, ɔ pɔ hɛnɛ mon̄ titini ñgəi'ɔ. ²⁶ Mbapa nenne, pi nū'ɔñ mme wəiñ, a fɛnɛ via,

nenne ɲa sheshenɔŋ ɲa a tā'a nu nshā'a hene ne nthe pa'a a lo nshā'a, wu'ɔ no ha'an mba'a ɲon lo ɲgei pɛi ntho ɲɛi vigi ne.'

²⁷ "Ngaŋ fà'o gho chhu ɲa, 'Mba'o mbho ne shhi gho, ma tãa, ɲa ɔ taon ne Lasharɔ puŋ nda pigi.

²⁸ Nthe ɲa mfā'o liŋ paŋ pi pimbia pi tien, nenne ɲa a ghɛi shūu tónə yugu, kien nenne, kaŋ pugu ɲkaa pugu shi nii mon li'i ɲgə'i yei.'

²⁹ "Abrahaŋ khwē ɲa, 'Pugu fā'o gí Mushi pugu pa nnu ɲa pa ɲɛili'i Minnwi nā'an ne, pugu ya'o pie gho.'

³⁰ "A chhu ɲa, 'Nga, ma tãa vigi Abrahaŋ, ɲon ɲa a khu ne mbini ɲku'ɔ ɲgəi nchrā ni pugu, pugu kwri.'

³¹ "Abrahaŋ chhu gho ɲa, 'Pugu mien ki ya'o gí Mushi pugu pa nnu ɲa pa ɲɛili'i Minnwi nā'an ne, kaŋ mba'a pugu yi'i mbin ɔ ha'an a ɲji'i ntho ɲon ɲa a khu mbini ɲku'ɔ ne.'"

17

Pa ntigi nthe phi

(Matio 18:6-7,21-22; Maaku 9:42)

¹ Jisho chhu ni ghaŋ younjij pi ɲa, "Pa nnu ɲa a nthe a chwie ɲgwa gū mon phi ne shi ɲgu'ɔ ntho. Ndo ti wuwuru ɲgə'i yi ɲon ye ɲa a kie pi mbho yu maa ntho ne. ² A kaŋ

ni mbwa ɲa pi chu mme ɲgù'ɔ wu'ɔ yaon mmi yu mā'an vi mon ɲkhi, nchaa ɲa a chwie sheshe ta'a puon mi puon paŋ pei gū mon phi. ³ Pɛi lina ni non pɛi!

"Ndiŋ gho nchwie phi, ɔ fē'i vi, ndo ti a mbā'a ɲkūnu yi, ɔ li'ε phi yi. ⁴ Ndo ti a nchwie phi mbin gho ni khwachai ɲgé mon ta'a llé, sheshe ɲgé a pini nchhu ve ɲa a pā'a ɲkūnu yi ɔ gho, a yi'i ɲa ɔ li'ε phi yi."

Nji mon pin

⁵ Pa ghaŋ ntaon Jisho chhu gho ɲa, "Taatho, pigi luon ɲa ɔ pigi pin yigi."

⁶ Taatho khwē ɲa, "Pɛi mfā'o pin ti a wu'ɔ mbo pi ɔ fi'i mbhě frushiga, kaŋ a nthe pɛi chhu ni thi wuŋ ɲa, 'Mū'un ɲgəi mbhi non yo mon ɲkhi!', a ya'o ntho yɛi.

Fà'a ɲa ɲkūna ghà mfā'a ne

⁷ "Lōgo ɲa ta'a ɲon vɛi fā'o ɲkūna ɲa a chho mfā'a nyien, ki ɲkē'i minjii, a nthe a gha ɲkwɛi mon nyien a chhu gho pi ɲa, 'Tho nchho hein ta'a ɲgé ɲji maon?' ⁸ Nga! A shi ɲka chhu gho pi ɲa, 'Nyian maon ji vɛi, mbiri non yo, ntho mfe vɛi ti ɲga ɲji ndo nnu, ɔ ghɛi ki'ε ɲji jo ndo nnu.' ⁹ Mba'a a yi'i ntōo ɲkūna gho nthe ɲa a chwie fà'a ɲa a chhu gho ɲa a chwie ne. ¹⁰ A ha'an

a pɔ ni pɛi nɛ, ndii ɲa pɛi kwo chwɛ ɲguon nnu ɲa Minnwi chhu ɲa pɛi chwɛ nɛ, pɛi chhu ni non pɛi ɲa, 'Pigi wu'ɔ mbo pi pa ɲkuna, pigi wu'ɔ nchwɛ pi yaon ɲa a ni ɲkwo pɔ fà'a yigi nɛ.'"

Jisho yīgi ghĩnɔ wuɲ ɲgwa

¹¹ Jisho ni ɲgɛi nu Jerushalein, ntɔgo nu shina Shamaria pugu Galili. ¹² ɲga nii mon yichai muuɲ la'ataon, wuɲ ghan ghinɔmbaluɲ paon pugu pugu. Pa ghan ghĩnɔ pigho ni nthi pi fie hini, ¹³ mɛin ni nji ɲa, "Jisho! Taatho! Fà'o kwoshini mbin pigi!"

¹⁴ Jisho ni ɲga ɲjɛi vugu, nchhu ni pugu ɲa, "**Pɛi ghɛi nɔon non yɛi ni ghan fɛ'ingien Minnwi, pugu lii vɛi ɲjɛi ɲa ghĩnɔ yɛi mme.**"

Pugu ni ɲga ɲgɛi nu, Jisho yīgi ghĩnɔ yugu.

¹⁵ Yichai ta'a ɲgan ghinɔmbaluɲ gho ni ɲga ɲjɛi ɲa ghĩnɔ yi mme nɛ, mbini nchho ɲga'o Minnwi ɲkien ni nji, ¹⁶ ntho gū shhi Jisho ni puɲ yi ntho ntɔo vi. Non vei ni mbo non Shamaria.

¹⁷ Jisho pie ni ɲgwa ɲa pugu ni mbo fɔ nɛ ɲa, "**Mi ni ɲjigi pi ghĩnɔ wuɲ ɲgwa, pichai ndipu'u hin?**" ¹⁸ **A chwɛ kho a wu'ɔ ntho ɲgini vei nɔ tɔo nu Minnwi?*** ¹⁹ Nchhu gho ki'ɛ

ɲa, "Lollo ɲgɛi ni go! Pin yɔ chwɛ ɔ lugu."

Tho nu Sha'afuon Minnwi (Matio 24:23-28,37-41)

²⁰ Pichai ɲgwa Farashi ni ɲga mbie Jisho ni ndii ɲa Minnwi shi ɲjɛ sha'a nu fɔon yi nɛ, Jisho khwɛ ɲa, "**Sha'afuon Minnwi shi'a nji'i ntho pi ɲkwan nɔ ha'an mimfe ɔ tho ɲjɛi yɛi nɛ.**" ²¹ **Mba'a yichai kan ta'a non yi'i nchhu ɲa, 'Lii ɲjɛi, a pɔ nɛin hein!' ki ɲa, 'A pɔ ni hini!', nthɛ ɲa, lii ɲjɛi, Minnwi tho nsha'a fɔon yi shina pɛi!"**

Ndii ɲa Muuɲ Nonmishua shi ntho nɛ

²² Jisho chhu ni ghan younjin pi ɲa, "**Ndii chho ntho nu ɲa pɛi shi ɲkhwā nɔ yɛi nu ta'a llɛ mon llɛmbhi Muuɲ Nonmishua, ndo mba'a pɛi yɛi.**" ²³ Pichai ɲgwa shi nchhu ni pɛi ɲa, '**Lii ɲjɛi, a pɔ ni, lii ɲjɛi, a pɔ nɛin!**' Ndo ki'i mbin nnu ɲa pugu chhu nu nɛ ki ɲjɔu njin yugu. ²⁴ Nchhu nɛin nthɛ ɲa ndii ɲa Muuɲ Nonmishua shi mbini nɛ, a shi mbo po nɔ fiembi ɲa a shɛi llo mon ta'a ɲgei po ti ɲgɛi nchɛin mon yichai, sheshonon yɛi nji. ²⁵ Ndo a shi ɲgu'ɔ mfɔon ɲjɛi ɲgə'i, ɲgwa mbhi shi'a lāa vi.

²⁶ "Nkwan nɔ ha'an a ni mbo mbhi non ɲa ligi

* **17:18** 17:18 Kə'ichai pichai ni mbo pi ɲgwa Juu. Pa ɲgwa Juu ni ndɔgo non yugu nɔ ɲkien ɲgwa, nɔon nu ɲa a kan ni ɲka tho pa Juu li'i tɔo.

yi ni mbɔ Noa nɛ, a nɔ ha'an a shi mbɔ ndii ɲa thɔ nu Muuɲ Ɲonmishua kaon nɛ. ²⁷ Ɲgwa ni nchho ɲji maon, ndɔ nnu nu, ndan nu, ndɔ ɲgɔi nu nda lán ti ɲgɔi nchɔiɲ llé yɛ ɲa Noa ni nii mon mme pie ɲa a pɔ nɔ nda nɛ. Ɲkhi thɔ ki'ɛ ɲjwi ɲguon yugu ghao.†

²⁸ "Wu'ɔ ɲkwan nɔ ha'an a ni mbɔ mon mbhi ɲon ɲa ligi yi ni mbɔ Loti nɛ. Pugu ni nthɔ ɲji maon ndɔ nnu nu, nchwɛ tan, nthɔ mbhi maon pugu, ɲkrao la'a muɲu. ²⁹ Ndo ti a ni ɲga mbɔ llé yɛ ɲa Loti ni ntaon ni vhi Shodon nɛ, mɔɲon pugu mɔɲon ɲgù'ɔ mikan[‡]llɔ vugu, ɲjwi vugu ghao. ³⁰ A ɲkwan ha'an a lɛ mbɔ llé yɛ ɲa Muuɲ Ɲonmishua shi mbini nɔon non yi nɛ.

³¹ "A mbɔ llé ghɔ, ki'i ɲon ɲa a pɔ mbhi, maon pi pɔ nda nɛ, pini nii nda li'i lɔgɔ maon pighɔ. Wu'ɔ nenne ki'i ɲgwa pɛ ɲa pugu pɔ mon nyien nɛ pini mbini la'a li'i lɔgɔ sheshe yaon. ³² Kwin nnu ɲa a ni mfi'i ɲgwe Loti nɛ!§

³³ Sheshenon ɲa a tā'a nu ɲkwe chɔmbhi yi nɛ shi nshien chɔmbhi yi ghɔ, ndɔ ti ɲon yɛ ɲa a mi'an chɔmbhi yi nɛ shi ɲkwe chɔmbhi yi ghɔ. ³⁴ Ɲshwei vɛi, a lɛ ɲga mbɔ ni tu'u

ghɔ, paa ɲgwa nuan kúon, pi lɔgɔ ta'a yi, vichɔi kina. ³⁵ Paa pingɛ lɛ nthɔ ɲgù'ɔ shie ka'a, pi lɔgɔ ta'a yi, ta'a yi kina.

³⁶ "[Paa pimbia shi mbɔ mon nyien, pi lɔgɔ ta'a yi, ta'a yi kina.]"

³⁷ Pa ghan younjin pi pie vi ɲa, "Ɔ shi mbini pi hin, Taathɔ?"

Jishɔ khwɛ ɲa, "Li'i ɲa khu miyaon pɔ nɛ, pa mishi pɛ ɲa pugu gha ɲkru khu miyaon nɛ shi ɲkiri fɔ."

18

Mingwe ɲkugu pugu ɲgan sha'a shá'a

¹ Jishɔ ni nshwei ghan younjin pi ni yei lu'ɔ chrá nɔ tigi nu vugu ɲa pugu fá'ɔ nɔ luon nu Minnwi ɲguon ndii ghao ki lɔ mfá'ɔ li'ɔnon.

² A ni nchhu ɲa, "La'ataon chɔi, ɲgan sha'a shá'a chɔi ni mbɔ fɔ ɲa a lɔ ɲji'i mbɔgɔ Minnwi ndɔ pa'a ndɔ fá'ɔ ndii ɲonmishua.

³ Mingwe ɲkugu chɔi ni mbɔ la'ataon ghɔ ɲa a ni ɲgu'ɔ nthɔ ɲgana ɲgan sha'a shá'a ghɔ ghana, nchhu nu ghɔ ɲa, 'Ghɛɛ a nsha'a shá'a yigi mbina a yei mon ndindi.' ⁴ Ɲgan sha'a shá'a vei ni ndáa nɔ kuo ndii. A ni ndugwi nchhu ni non yi ɲa, 'Nji'i nthɛ pi ndɔ ha'an ndɔ mbɔgɔ Minnwi ki mfá'ɔ

† 17:27 17:27 Ye ni ndɔgɔ li'i nda'a ɲkina ɲkaon pi maa mbhi Jishɔ. ‡ 17:29

17:29 *Nwa'anli Njɛ yi 18:16-19:29. § 17:32 17:32 Ɲgwe Loti ni mbi'i kaku mbini, ndugwi yi pɔ a khu.

ndii ñoñmishua ne, ⁵ ndo ti nthe fi'i ghaghana ña mingwe ñkugu vei fe nu vëi ne, ñshi nsha'a shá'a yi mon ndindi, kien ñenne, kan a shi nshien a mon tho nu ñgana a ñguon ndii ghao.'"

⁶ Taathó ghëi shhi nchhu ña, "Pëi ya'ó nnu ha'an ñgan sha'a shá'a ni mbe chhu nja'ó. ⁷ Mba'a Minnwi sha'a shá'a ñgwa pi ña a tere ne mon ndindi, ñgwa ha'an pugu yúa ghó mon tu'u pugu pa naonchi ne? Pëi pi'i ña a shi ñgu'ó nchho ñjiri nu nó ntaan ndii? ⁸ Nshwei vëi ña Minnwi shi nsha'a shá'a yugu mon ndindi pi ni tei. Mbapa ñenne, ndii ña Muun Ñoñmishua shi nthó ne, pëi pi'i ña a shi ma ñjëi ñgwa ñkuon mbhi pugu fá'ó piñ?"

Farashi pugu ñgan wëin taashi

⁹ Jishó chhu yei lu'ó chrà ni pichëi ñgwa ña pugu ni mbí'i ña pugu pó shí'i shhi Minnwi, ndó nchí'ë pichëi ñgwa ne. ¹⁰ "Paa ñgwa pichëi ni mbó fó ñgëi Nda Minnwi lí'i luon Minnwi. Ta'a yi ni mbó ñon Farashi, vichëi pó ñgan wëin taashi. ¹¹ Ñon Farashi ghó thi të'i vi nduon ña, 'Ntôo ghó, ma Minnwi, ña ñdo mbó ñon mbembe nó pichëi ñgwa. Ñshi'a nchigi ñon, pa'a ndó mbó ñgan mbe, ndó pa'a ndó mbó

ñkwoshuon, ki mbó nó ñgwëin taashi yini hini ne. ¹² Ñga ñji ñkhí paa ñgé mon ta'a tan, mfe shwéi ñguon yaon ña ñga mfá'ó ne ghao.'

¹³ "Ñgan wëin taashi thi fie hini, pa'a ndó mbí'i ligi yi ndii pó, mbó ni tu'uthó, nchhu nu ña, 'Minnwi, fá'ó kwoshini mbin mu, nchwë phi.'" ¹⁴ Jishó chhu ña, "Nshwei ghó, ñon vei ni mbó shí'i shhi Minnwi nchaa ñon Farashi. Nthe ña sheshenon ña a kërë non yi ne, pi shi nshwi'i vi shhe, ñon ña a shwi'i non yi shhe ne, pi kërë vi."

Jishó fe mbó nó ni puon pró (Matio 19:13-15; Maaku 10:13-16)

¹⁵ Pichëi ñgwa ni nthó ni pa puon pró ñjëi Jishó nó ghó ña a nū'ón mbhó yi tho pugu nó fe nu mbó nó ni pugu. Pa ghan younjin pi gha ñjëi, mbíga ñgwa pighó. ¹⁶ Jishó mëin puon pighó pugu tho yëi yu, a chhu nu ña, "Pëi mien puon pró tho ñjëi a, kí'i pëi pó kí'ingini ni pugu nthe ña Sha'afuon Minnwi pó pi ni ñgwa pë ña pugu pó nó puon pró ne. ¹⁷ Shishini, ñshwei vëi, mba'a sheshenon ña a ló ñji'i mbin Sha'afuon Minnwi nó muun mbó ne, yi'i nii mon ghó."

Ñgan fá'ó ña a ló ñji Minnwi (Matio 19:16-30; Maaku 10:17-31)

18 Yichəi nthishi pa Juu pie ɲa, “Ŋkien masha, mimfɛ n̄chwɛ pi neiŋ mfā’o chɔmbhi ki mme?”

19 Jisho pie ɲa, “**Ɔ mēiŋ a ni ɲkien ɲoŋ nthɛ khɔ? A wu’o Minnwi mbo ɲkien ɲoŋ.** 20 **Ɔ ji yaon ɲa pa kina chhu nɛ: ‘Ki’i ɲgan lán kwoshuon, ki’i njwi ɲoŋ, ki’i njōo, ki’i ɲkwe nte ɲoŋ ni mbe, ya’o nchò taa ghɔ pugu muuŋ ghɔ.’”**

21 A khwē ɲa, “Ŋguon kina pei ɲkwɔ nū’oŋ llo ndii ɲa mi ni mbo ma’an mikhwa nɛ.”

22 Jisho gha nja’o nnu yei, nchhu ghɔ ɲa, “**Ɔ wu’o mbini mbou yichəi ta’a nnu. Fini ɲguon maon po ghao ɲgrā ni ghan pou, kan fā’o yɔ shi mbo po, nne nthɔ njōu njiŋ a.”**

23 A ni ɲga nja’o nnu yei non yi shwi’i nthɛ ɲa a ni mfā’o ɲga’a.

24 Jisho pɛ’i vi ɲkwan ha’an non yi shwi’i nɛ, nchhu ɲa, “**A ya ɲga’a ni ghan fā’o nɔ mien nu Minnwi sha’a fūon yi mon chɔmbhi yugu.** 25 **A yī’ɛ ni minyienlɛi* nɔ tɔgɔ nu mon mbo mita’a nchaa ɲgan fā’o nɔ mien nu Minnwi sha’a fūon yi mon chɔmbhi yi.”**

26 Ngwa pɛ ɲa pugu ni nja’o nnu yei ɲa Jisho ni nchhu nɛ chhu ɲa, “Ti ɲoŋ ɲa mimfɛ a lūgu nɛ pɔ pi gɔ?”

27 Jisho khwē ɲa, “**Nnu ɲa mba’a ɲoŋmishua chwɛ nɛ yī’ɛ ni Minnwi.”**

28 Pita chhu ɲa, “Lii njəi! Pigi mien pa la’a mini nthɔ njōu njiŋ yɔ.”

29 Jisho chhu ni pugu ɲa, “**Shishini, nshwei vəi, yichəi kan ta’a ɲoŋ lo mbo ɲa a mien nda yi, ki ɲgwɛ vi, ki ndiŋ vi, ki taa vi pugu muuŋ vi, ki puon, nthɛ pi Sha’afuon Minnwi nɛ,** 30 **ɲa a shi mien ki fā’o ntou yi mon yei chɔmbhi ndɔ shi mfā’o chɔmbhi ki mme ndii ɲa n̄shi ndɛ mbini nthɔ nɛ.”**

Jisho chrā ɲkamu’oŋ nɔ nnu gu yi

(Matio 20:17-19; Maaku 10:32-34)

31 A mēiŋ paanchro ghan younjiŋ pi, nchhu ni pugu ɲa, “**Pəi lli njəi, pia ku’o nu Jerushaleiŋ, ɲguon nnu ɲa pa njəili’i Minnwi ni nā’an thɛ Muuŋ ɲoŋmishua nɛ lōgɔ li’i.**

32 **Pichəi ɲgwa shi ncha’a vi mfe mbho ɲgwa pɛ ɲa pugu lo nji’i mbo ɲgwa Juu, pi mā’an vi ni kwəiŋ, ɲgwɛ’i vi, nthu thwɛ mbiŋ yu.** 33 **Pi shi ɲgwie vi ni ɲgwàn, njwi vi, a gha nda’a trei llé, a pini ɲku’o.”**

34 Tho ghan younjiŋ pi shi ki lo nji’i nshie ni nnu pei, pi ni ndəiŋ vugu ni njiŋ nnu pighɔ, pa’a pugu lo nji nnu ɲa a ni nchhu nu nɛ.

* 18:25 18:25 Minyien yei ya mbo pi kamela. Pi nā’an neiŋ nthɛ ɲa kamela lo mbo mon Chrambo.

Jisho chu'ɔ ligi nchriligi
(Matio 20:29-34; Maaku
10:46-52)

³⁵ A ni nga nyien mbara Jeriko, nchriligi chɛi chho ɲkɛɲ shendaon nduon nu.

³⁶ Nchriligi gho gha nja'o yu ɲgwa togo nu, a pie ɲa, "A lɔgo kho ndɔgo li'i?" ³⁷ Pi shwei vi ɲa, "A Jisho llo Nashare ntogo nu." ³⁸ A mɛin ni nji ɲa, "Jisho! Muon Devi! Fā'o kwoshini mbin mu!" ³⁹ ɲgwa pe ɲa pugu ni mbo shhi ne piga vi, nchhu gho ɲa, "Lere lan!" A pini mɛin pi ni nji ɲa, "Muon Devi, fā'o kwoshini mbin mu!"

⁴⁰ Jisho tithi, mfe gi ɲa pi tho ni ju. A gha ntho mbara yei yu, a pie vi ɲa, **“ɔ tā'a nu ɲa nchwɛ pi nɛin vɛ?”**

A khwɛ ɲa, "Taatho, n̄tā'a nu mbini njɛi li'i!"

⁴² Jisho chhu gho ɲa, **“Pini ne njɛi li'i! Pin yɔ chwɛ ghɛno yɔ togo.”** ⁴³ Wu'ɔ chomilaon gho, ligi yi chu'ɔ a yɔu njin Jisho, nchho ɲga'o Minnwi. Yu ɲgwa pigho fo ne gha njɛi, mfe ndigha'o ni Minnwi.

19

Jisho pugu Shakio

¹ Jisho nii ntiri nu mon Jeriko.

² Non chɛi ni mbo fo, ligi yi po Shakio, mbo mmenon pa ghan wɛin taashi, mbo ɲgan fā'o. ³ A ni mba'o nu no yei nu non ɲa Jisho yie ne, nthɛ ɲa ɲgwa ni njien fo ne, pa'a a lo nji'e gho nthɛ ɲa a ni mbo non

kwikwi'i. ⁴ Nthɛ yie gho, a tei ɲgɛi shhi ɲku'ɔ ɲkuon thi shikamoo nne ɲa a yei Jisho, nthɛ ɲa Jisho shi ntogo pi ɲgei gho.

⁵ Jisho gha ntho nchɛin no li'i gho, ndii tothi nchhu ɲa, **“Shakio, kono nshwi'i shhe, nthɛ ɲa a yi'i ɲa nda'a nda gho shi'a.”**

⁶ A kono nshwi'i shhe, mbo ni pwanju'ɔ no chhu nu gho ɲa a tho a pwa. ⁷ ɲguon pa ɲgwa pe ɲa pugu ni njɛi ne jɛ luon nu, nchhu nu ɲa, "Non yei ghɛi nu mbo ɲgan kra nda nchwɛ phi."

⁸ Shakio tithi tothi nchhu ni Taatho ɲa, "Lii njɛi, Taatho, n̄shi mfe ghrà ndindi maon pan ni ghan pou, ti sheshenon ɲa mi ni nchigi vi ne, n̄shi ndu'u gho khwe li'i."

⁹ Jisho chhu gho ɲa, **“Shi'a, lugu nu tho nda hein nthɛ ɲa non vei ɲkaa yu muon Abraham.”** ¹⁰ Nthɛ ɲa Muon Nonmishua ni ntho no tā'a nu ndo ɲkwe ɲgwa pe ɲa pugu phe ne."

Lu'ɔ chrà nthɛ mbin pi'e tan

(Matio 25:14-30)

¹¹ No ha'an pugu ni ntho njwɛɛ chrà yei ne, Jisho ghɛi shhi no chhu nu lu'ɔ chrà ni pugu. Nthɛ ɲa a ni ɲkwo para Jerushalein ne, pugu pa ɲa ɲgwa pigho ni mbi'i ɲa Minnwi shi nsha'a no fɔon chomilaon gho ne ¹² a chhu ki'e ɲa, "Non ndien chɛi ni ɲgɛi fie la'ataon chɛi, ɲgɛi nji

lǎi fùon ɲkwəi sha'a la'a yugu. ¹³ Nkaon a ni maa ɲgəi, a mēin wuɲ puon fà'a pi, mfe ɲkien ntou mbin ni pugu nchhu ni pugu ɲa, 'Pəi ti'i ntho mbi'ε tan nɔ ghɔ ti nshi nu'uw ɲkwəi.' ¹⁴ Ndo ɲgwa pi pīna vi pīna. Nthe yie ghɔ, pugu taon ghan ntaon njin yu ɲa pugu ghəi nchhu ɲa, 'Pigi lo nji'i ntā'a nu ɲa ɲon vei pɔ fùon vigi.'

¹⁵ "Ndo pi wu'ɔ nchərə vi chərə nɔ fùon. A gha mbīni, ɲgē puon fà'a pi pɛ ɲa a ni mfe mbin ni pugu ɲa pugu pi'ε tan nɔ nɛ, nne ɲa a nthɛ a ji fi'i shéi yɛ ɲa pugu fā'o nɛ. ¹⁶ Fùon muuɲ fà'a thɔ nchhu ɲa, 'Taathɔ, mbin yɛ ɲa ɔ ni mfe vəi nɛ shei wuɲ li'i.' ¹⁷ Nɔn ndien ghɔ chhu ghɔ ɲa, 'ɔ ya mfā'a, ma muuɲ fà'a a yi shishi'i, nthɛ ɲa ɔ tɔgɔ ndaon ntou mon puon mi nnu nɛ, mfe ghrí vɛ ɲa ɔ sha'a wuɲ la'ataon a.'

¹⁸ "Mbri yi thɔ nchhu ɲa, 'Taathɔ, mbin yɛ ɲa ɔ ni mfe vəi nɛ shei tien li'i.' ¹⁹ Taathɔ vi ghɔ khwē ghɔ ɲa, 'Kwe tien la'ataon nsha'a nu.'

²⁰ "Nenne, yichəi muuɲ fà'a thɔ, nchhu nu ɲa, 'Taathɔ, mbin yɔ pɔ nɛin, ɲki krao mon pra ndhwí nū'ɔn, ²¹ nthɛ ɲa ɲki pɔgɔ, nthɛ ɲa ɔ ɲkien ɲon titini. ɔ ghà ndɔgɔ li'i ɲa ɔ

shi ki lo nū'ɔn, ɲkwōo li'i ɲa ɔ shi ki lo mbhi.'

²² "Taathɔ vi chhu ghɔ ɲa, 'Muuɲ fà'a mbimbhi vei! Nshi ndɔgɔ chrà yɔ ɲkrao ghɔ nɔ ghɔ! ɔ ya nji ɲa mi ɲon titini, ɲkwe yaon ɲa a lo mbɔ nyan nɛ, ɲkwōo li'i ɲa nshi ki lo mbhi nɛ. ²³ A ni nchwīe khɔ ki'ε pa'a ɔ lo ni'in mbin a mon bəin? Nji ɲa nshi ɲga ɲkwəi, ɲkwe pugu pa thɔ yi?' ²⁴ Nenne nchhu ni ɲgwa pɛ ɲa pugu ni nthi fɔ nɛ ɲa, 'Pəi kwe mbin ghɔ mbhɔ yu, mfe ni muuɲ fà'a yɛ ɲa a ni nshei wuɲ li'i nɛ.'

²⁵ "Ndo pugu chhu ghɔ ɲa, 'Taathɔ, kwa'a a kwo shei wuɲ li'i?'

²⁶ "Fùon ghɔ khwē ɲa, 'Nshwei vəi, sheshenon ɲa a kwo fā'o nɛ, pi shi mbigi ntou yi ghɔ, ndɔ ti ni ɲon yɛ ɲa a lo nji'i mfā'o nɛ pi shi ɲkwe shigɛi yɛ ɲa a fā'o nɛ mbhɔ yu. ²⁷ Ndo ndwɛ pa mbina pan pɛ ɲa pugu shini ndɔ ntā'a nu ɲa mbɔ fùon vugu nɛ, pəi wēin vugu nthɔ nsho vugu ligi mu.'"

Jisho nii Jerushalein nɔ fùon

(Matio 21:1-11; Maaku 11:1-11; Jouɲ 12:12-19)

²⁸ Jisho ni ɲga nchhu yei nnu ti mī'ɛn, ɲgwēin ndaon ɲgəi nu shhi, ɲku'ɔ nu Jerushalein. ²⁹ A ni ɲga nyien ti mbara Befegɛ pugu Betani ɲkuon mbri ɲa pi mēin ni Olive nɛ, ntaon paa

ghan younjij pi, ³⁰ nchhu nu na, **“Pəi ghəi mon muuj la’ataon yini shhi pəi ne, pəi shi njəi muuj nkweinj na non lo naa ma nku’o ne, pi chu fo, pəi kigei ntho no heinj.** ³¹ **Sheshenon mbie vəi na, ‘Pəi kigei nu na?’ pəi chhu na, ‘Taatho fā’o fā’a no gho.’”**

³² Nenne ngwa pigho na a ni ntaon vugu ne ghəi ngu’o njəi nguon nnu pi nkwan ha’an a ni nshwei vugu ne. ³³ No ha’an pugu ni ntho mfəi muuj nkweinj gho ne, ngwa pe na minyien gho ni mbo yugu ne pie na, “Pəi fəi nu na?”

³⁴ Pugu khwē na, “Taatho fā’o fā’a no gho.” ³⁵ Pugu lōgo muuj nkweinj gho ngəi fe ni Jisho, nga nshēinj ndhwí pugu nkuon gho, ngēre Jisho a ku’o nchho nkuon gho.

³⁶ No ha’an a ni nchho nkuon gho nyien ngəi nu ne, pa ngwa shēinj pa memme ndhwí pugu shendaon.

³⁷ Ndi na a ni nyien mbara Jerushaleinj ne, no li’i na shendaon shwi’i la’o Mbra pa Thi Olive ne, mme kiri ghan younjij pi jē ntho ntōo Minnwi ni nji mon pwanju’o nthē nguon pa nnu ghraoghrao na pugu ni njəi ne, ³⁸ nchhu nu na,

“Mboro po ni Fūon na a tho no ligi Taatho ne,

Ghigri po po,

ndigha’o po ni Minnwi ti ngəi nchəinj fie mon ndugwi po!”

³⁹ Pichəi pa ngwa Farashi mon yú ngwa pigho chhu ni Jisho na, “Masha, pīga pa ghan younjij po na pugu lere lan.”

⁴⁰ Jisho khwē na, **“Nshwei vəi, ngwa pei ndere lan, kan pa ngū’o shi nchrā ni nji!”**

Jisho yūa Jerushaleinj

⁴¹ Jisho ni nga nyien mbara ti njəi mon Jerushaleinj gho, nkəi nthē vi, ⁴² nchhu nu na, **“Njūa na o kan ni nji shi’a yaon na a ghā ntho ni ghigri ne, ndo ndwe, Minnwi chwē na ki’i o yəi, ⁴³ nthē na yichəi ndi tho ntho nu na pa mbina po shi nginj gho ni nka’a mbāon, nshwi’i mbinj gho mon nguon ngei ghao. ⁴⁴ Pugu shi nshi’i gho pəi pa mbaanda yo. Mba’a kan ta’a yaon yi’i mbigəi mbho gho, nthē na o shini ndo nji ndi na Minnwi ni ntho no kwe nu gho ne.”**

Jisho ghəi Nda Minnwi

(Matio 21:12-17; Maaku 11:15-19; Jouj 2:13-22)

⁴⁵ Jisho nii Nda Minnwi, njē yōu nu ngwa pe na pugu ni ntho mfini yaon fo ne, ⁴⁶ nchhu nu ni pugu na, **“Pi nā’an mon Nwa’anli Minnwi na, ‘Nda a shi mbo pi nda luon Minnwi,’ ndo pəi kara a gū pūo pa ngina.”**

⁴⁷ Nguon llé ghao Jisho tho nje’i ngwa Nda Minnwi. Pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i gí Mushi

pugu pa pichəi thishi ta'a shendaon nɔ jwi nu vi. 48 Ndo pa'a ndo mfā'o shendaon, nthe ɲa pa ɲgwa ni mfe ɲguon tənə yugu ntho nja'o ɲguon nnu ɲa a ni nchhu nu nɛ.

20

Ghrí Jisho llo mbho Minnwi ki mbho ɲgwamishua
(Matio 21:23-27; Maaku 11:27-33)

1 Llé chəi, Jisho gha mbo Nda Minnwi ntho nje'i nu ndo ntho nshwei pa pwa pisha'akho, pa thishi ghan fe'ingien Minnwi ni pa ghan ye'i ɲgwa ni gí Mushi pugu pa thishi tho, 2 nchhu gho ɲa, "Shwei vigi, ɔ fā'o pi yəi nji nɔ chwie nu pa nnu pei, ki a fe gɔ mfe nji yei ve?"

3 Jisho khwē ɲa, "Mummu nshi mbie vəi ni ta'a nnu. Ndwɛ, pəi shwei a, 4 a ni mfe Minnwi mfe nji ni Jouɲ ɲa a fe ɲkhí ni ɲgwa ki a ni mfe ɲgwamishua?"

5 Pugu pini nnu gho shina pugu, nchhu nu ɲa, "Pia nchhu ɲa a ni ndho mbho Minnwi, a pie via ɲa, 'Ti a ni nchwie kho pa'a pia lo mbin vi?' 6 Ndo pia nchhu ɲa, 'A ni mfe ɲonmishua nji gho', kan ɲguon pa ɲgwa pei shi ntun via ni ɲgù'o nthe ɲa pugu ya nji ni tininju'o ɲa Jouɲ ni mbo njəil'i Minnwi." 7 Nenne, pugu chhu

gho ɲa, "Pigi lo nji'i nji li'i ɲa a ni ndho nɛ."

8 Nenne Jisho chhu ni pugu ki'e ɲa, "**Kan mba'a mummu shwei vəi ni li'i ɲa nji ɲa nchwie nnu pei nɔ llo nɛ.**"

Lu'o chrà nthe puon fà'a piphi

(Matio 21:33-46; Maaku 12:1-12)

9 Nenne, Jisho chhu yei lu'o chrà ni pa ɲgwa pe ɲa pugu ni ɲkiri yəi yu nɛ: "**Non chəi ni ma mbhi kèi ntien thi*yi mfe ni ghan fà'a ɲa pugu lina nɔ gho, ɲga ɲkwōo, pugu pugu ghrā. Nenne, ɲgəi kra nda'a ntaan ndii.** 10 **Ndii ni ɲga ɲkā'o nɔ kwōo nu ntien thi gho, mmeɲon ye taon muɲ fà'a vi ni pa ghan fà'a pe, ɲa a ghəi ɲkwe ji ghrà ntien thi gho. Pa ghan fà'a pigho wie muɲ fà'a vi gho ndu'u vi ni mbho yó.** 11 **A pini nu'uj ntaon muɲ fà'a nduon, pugu wie vi ɲkaa yu, nshhū vi, ndo ndu'u vi ni mbho yó.** 12 **A nu'uj ntaon yichəi muɲ fà'a vi, a po yi trei, pugu ləin vi, mfu'u vi mon nyien gho mā'an mbhi.**

13 "Nenne, ɲgan nyien gho chhu ɲa, 'Mi shi nchwie pi nɛin? Nshi ntaon ta'a muɲ a ɲa ɲkhwā nɛ, kə'ichəi pugu fā'o pɔgɔ mbin yu.'

* 20:9 20:9 Ntien thi gho ni mbo grape. La'ataon pa Juu pugu ni ɲga nchhu pichəi ndii ɲa faan grape njin yi po pi Ishrae.

14 “Ndo ndii na pa ghan fà’a pigho ki yai vi, pugu chhu ni non pugu na, ‘Yei ya muon ngan nyien gho, pia jwi vi nne na a nthe nyien gho gu yia!’
15 Pugu fu’u vi ntaon no mon nyien gho njwi vi.”

Jisho lūgwi mbie vugu na, “Ti ngan nyien gho shi nchwie pi kho mbin pa ghan fà’a pei?”
16 A shi ntho njwi pa ghan fà’a pei, mfe kèi ntien thi gho ni ngwa nduon.”

Pa ngwa pe na pugu ni njwere nu ne ni nga nja’o nnu yei, nchhu na, “Ki’i Minnwi ma mien nkwan nnu yei.”

17 Jisho tigi ligi yi mbin pugu nchhu na, “Ti njin chrà Minnwi yei po pi na? ‘Ngù’o ye na ngan nū’on nda ni ndaa na a lo mfà’o ghère ne, pini ne nkara ju mbo ndugwi ngù’o shi’i ncha nguon yi.’†

18 Sheshenon na a gu nkumon ngu’o yei shi shina kraokrao. Ndo ti ä ngū ngù’o gho mbin non, a nwī’in vi.”

Pie nthe nnu pe taashi

(Matio 22:15-22; Maaku 12:13-17)

19 Pa ghan ye’i ngwa ni gí Mushi ni pa thishi ghan fe’ingien pa’o no wēin nu Jisho ndii gho, nthe na pugu ni nji na Jisho chhu yei lu’o chrà pi ni pugu, ndo pugu

po go nnu ha’an pa ngwa shi nchwie ne.

20 Nenne pugu tā’a shina, ntaon pa miyra, na pugu ni mfi na pugu ngwa ndindi ne, nenne na pugu wēin vi nkumon chrà yi, no cha’a nu vi mfe ni non na Roma ni mfe na a sha’a ye ngei li’i ne.
21 Pa miyra pigho pie Jisho na, “Masha, pigi ji na o ghà nchrà ndo nje’i nnu ndindi ki lo mbin mbe, ndo nje’i pi nnu ndindi na Minnwi tā’a nu ne.
22 Shwei vigi, a kā’o na pi pe taashi ni Kaisha ki nga?”

23 Jisho kwo yai mbe yugu nchhu ni pugu na, 24 “Pai noon ndigi mbin vai. Yei po pi tho go pugu ligi go nkumon gho?”

Pugu khwē na, “A yi Kaisha.”

25 Nenne, a khwē ni pugu na, “Fe yaon Kaisha ni Kaisha. Mfe yi Minnwi ni Minnwi.”
26 Fo shhi pa ngwa, pugu shi ki lo mfà’o sheshe yaon lo nkumon chrà yi no wēin nu vi no gho. Nenne pugu lere lan, nja ngrāo nkwan no ha’an a khwē ne.

Pie nthe khu nu mbini nkū’o

(Matio 22:23-33; Maaku 12:12-27)

27 Pa ngwa Shadushi, na pugu ni nkwa’a na mba’a non khu mbini nu’un nkū’o ne, tho mbara Jisho mbie vi na, 28 “Masha, Mushi ni nā’an gí yei mfe ni pigi na, ‘Ndin non ndan mingwe

† 20:17 20:17 Nwa’anli Nkhi 118:22.

ηkhu ki lo mbhi puon, ηon gho lōgo ηkugu ndiη vi gho ηa a khu ne mbhi puon no gho no ligi ndiη vi gho.²⁹ Pimbhia pichai ni mbo puη nda pugu pi khwachai. Vi shhi lan ηkhu ki lo mbhi muon,³⁰ mbra yi lōgo ηkugu gho ηgu'ο ηkukhu ki lo mbhi muon,³¹ ηian mbra yi lōgo ηkaa yu ηgu'ο ηkukhu, wu'ο nne ti ηguon vugu pi khwachai nu'un mme ndo pa'a kan ta'a ηon vugu lo mbhi puon.³² A ni ηga ndugwi nu, miηgwe gho khu ηkaa yu.³³ Ndwe, mon lembhi ηa ηgwa ηa pugu khu ma mbini ηku'ο ne, miηgwe vei shi mbo pi ηgwe gō, no ha'an ηguon vugu pi khwachai ki lōgo vi no ηgwe vugu ne?"

³⁴ Jisho chhu ni pugu ηa, "N̄gwa mbhi shi'a lan nu ndo ηgōi nu nda lan.³⁵ Ndo ηgwa pe ηa pugu shi ηkā'ο no pini nu nu'un ηku'ο ndii ηa pugu khu ne ndo fā'ο chombhi mon ye mbhi ηa a shi ntho ne, mba'a pugu ma nu'un ndan ki ηgōi nda lan.³⁶ Nthe ηa minthe pa'a pugu lo ma nu'un ηkhu ηkamu'οη, nthe ηa pugu po pi no pa ghan ntaon Minnwi ndo mbo puon Minnwi, mbo pa ηgwa ηa Minnwi kwo ku'ο ni pugu mon gu ne.³⁷ No pigi nu, Mushi ni nja nōon ηa ηgwa ghà ηkhu mbini nu'un ηku'ο. Mon

li'i Nwa'anli Minnwi ηa a chrā nu nthε mōon tho muon thi yuyu'u ne, Mushi gē Taatho fo ηa a Minnwi Abrahan, Minnwi Aiji, ni Minnwi Jakō.
³⁸ **Minnwi lo mbo pi Minnwi ηgwa ha'an pugu khu ne. A po pi Minnwi pa ηgwa ha'an pugu pi maon ne, nthε ηa ni Minnwi, ηguon ηgwa pi maon."**

³⁹ Pichai pa ghan ye'i ηgwa ni gi Mushi khwē ηa, "Masha, ο ya ne nchrā shishi'i."⁴⁰ Nthe ηa pugu shi ki lo nu'un ηjwe'i no pie nu vi ni sheshe nnu.

*Pie nthε Krishto
(Matio 22:41-46; Maaku 12:35-37)*

⁴¹ Jisho pie vugu ηa, "A nthε pi kie neiη nchhu ηa Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon no N̄kwe ne, po muon Devi?⁴² Nthe ηa ndutho Devi chhu mon Nwa'anli N̄khī ηa,

'Minnwi Taatho chhu ni Taatho a ηa,

"Chho heiη ηgei mbho a yi ji,

⁴³ ti n̄shi nu'un nchwie pa mbina

po gū kri tigi kwò yo."†

⁴⁴ Ti no ha'an Devi ni mēiη Krishto gho pi ni Taatho vi ne, a nthε a kie pi neiη Krishto pini mbo pi muon vi?"

Jisho shūu tənə ngwa nthe pa ghan ye'i ngwa ni gí pa Juu

(Matio 23:1-36; Maaku 12:38-40)

⁴⁵ Jisho chhu ni ghan younjin pi shhi nguon ngwa ghao na, ⁴⁶ **"Pəi lina pa ghan ye'i ngwa ni gí Mushi a pwa. Pugu khwā nɔ nyien nu mon pa memme ndrawa'a, ndo nkhwā na pi tu'u non nchrā ni pugu li'i ka'a, nkhwā chho nu nɔ pa li'i lien mon nda luon Minnwi pugu pa li'i ji.** ⁴⁷ Pugu ghā nchigi pa pinɛ kugu nkwe maon pugu, luon Minnwi yugu shiga ni nji nne na ngwa yəi vugu nɔ pa ngwa taontaon. Yugu ngə'i shi mbɔ yi wuwuru."

21

Yaon na mingwe nkugu fe ne

(Maaku 12:41-44)

¹ Jisho pi'i ligi yi njəi nkwan nɔ ha'an pa ghan fā'o tho ni'in pa maon fe pugu mon mikuo yaon fé Nda Minnwi nɛ. ² A yəi mingwe nkugu chəi ha'an a ki ya mbou ni'in paa puon mi mbin mon mikuo. ³ Nenne, Jisho chhu na, **"Shishini, nshwei vəi, mingwe nkugu vei na a pɔ pi mbou nɛ fe nchaa nguon ngwa ghao.** ⁴ Nthe na nguon ngwa nduon fu'u yaon fé yugu pi shina ntou maon ha'an pugu fā'o nɛ, ndo mingwe vei mon pou yi fe nguon yaon

na a ni mfā'o nɔ yru nu nkuan ghɔ nɛ."

Jisho shwei nkwan ha'an pi shi mbūo Nda Minnwi nɛ

(Matio 24:1-2; Maaku 13:1-2)

⁵ Pichəi ghan younjin Jisho ni nchrā nu nthe Nda Minnwi, nkwan ha'an pi ni nchwē vi ni pa ngū'ɔ pwapwa pugu pa maon fe ha'an pi ki fe fɔ nɛ. Jisho khwē na, ⁶ **"Nguon pa maon pei na pəi yəi nu nɛ, ndii tho nu na mba'a ta'a ngū'ɔ yi'i nu'un nuan nkuan ndin vi. Pi shi mbūo ghao mfe shhɛ."**

Ngə'i pugu pa mōon nu

(Matio 24:3-14; Maaku 13:3-13)

⁷ Pa ghan younjin Jisho pie vi na, "Masha, yei nnu shi ndɔgɔ li'i pi ndii kho? Li na a shi nōon na ndii kā'o ni nnu yei nɔ lɔgɔ nu li'i nɛ pɔ pi kho?"

⁸ Jisho chhu na, **"Lina nu, ki'i non fi vəi, nthe na ntou ngwa le ntho nɔ ligi a, nchhu nu na, 'a mmu mbɔ Krishto ghɔ', pugu pa na 'ndii kā'o nɛ', ki'i njou njin yugu.** ⁹ **Ki'i pəi pɔgɔ ndii na pəi ya'o na nchhɔ pɔ ki pa yɔyɔnɔ, nthe na nkwan nnu pine shi ngu'ɔ ndɔgɔ li'i ndo pa'a mbhi lo ndugwi pi ndii ghɔ."**

¹⁰ Nenne, Jisho chhu na, **"Pa la'ataon shi mā'an nchhɔ pugu pa pichəi, ngwa ta'a fūon mā'an nchhɔ pugu pa ngwa vichəi fūon.** ¹¹ Shhɛ shi nchī'i ti shina, pa

ghĩno pĩphi gũ lili'i, pa nji gũ, pa nnu wuwuru lōgo li'i, pi yəi pa memme li llo po.

¹² “Ndo ŋkaon ŋguon pa nnu pei ma ndōgo li'i, pi shi ŋgwēin vəi ŋgũo ŋgə'i mbiŋ pəi. Pi shi ŋi vəi ŋgəi no mon pa nda luon Minnwi pugu pa chəin, pi shi ŋgəi ni pəi shhi pa fūon pugu pa ghan shá'a li'i nthe ligi a. ¹³ Yei shi mfe shina ni pəi no shwei nu pwa pisha'akho a ni pugu. ¹⁴ Pəi nū'on mon njú'ɔ pəi ŋa pəi lo mfā'o no wie nu non, ŋkwan no ha'an pəi shi ŋkwe tho yəi ne, ŋkaon ndii maa ŋkā'o nu. ¹⁵ Nthe ŋa nshi mfe chrà pugu pa shietho ni pəi ŋa mba'a kan ta'a mbina pəi yi'i ŋkā'o no pə'i nu ki ndāa chrà gho pugu pa shietho gho. ¹⁶ Pa taa pəi pugu pa liŋ pəi, ni pa ndaonon pəi pugu pa taannu pəi shi mfini vəi, pi jwi pichəi shina pəi. ¹⁷ Ŋguon ŋgwa shi mbina vəi nthe a ¹⁸ ndo mba'a ta'a ŋgiitho yəi phe. ¹⁹ Mon thi nu a tini, pəi shi ndūgu.

Jisho shwei ŋgə'i ŋa a tho nu nii Jerushalein

(Matio 24:15-21; Maaku 13:14-19)

²⁰ “Ndiŋ ŋa ɔ yəi pa ghan mā'an nchhò ghin Jerushalein mbāon ne, ɔ ji ŋa shi'i nu mi para. ²¹ Nenne pa ŋgwa ŋa pugu po Judia ne tei ŋku'ɔ

ŋkuon pa mbra, pe ŋgwa ŋa pugu po mon tri la'a ne tei ntaon, pe ŋgwa ŋa pugu lo nji'i mbo mon gho ne ki'i pugu nu'un nii. ²² Nthe ŋa yei llembi ŋgə'i ni ŋgwa Ishrae, no chwie nu nnu ha'an pi ni nā'an mon chrà Minnwi ne lōgo li'i. ²³ A shi mbo ŋkieŋ wuwuru ŋgə'i ni pa piŋge shūu pugu pa mapuon ha'an pugu tho nu'on puon mon ndii gho ne. Wuwuru ŋgə'i shi mbo mon la'ataon yei, pigitia Minnwi shwi'i mbiŋ ŋgwa pei. ²⁴ Pi shi njwi pichəi ni kafa, ŋgwēin pichəi ŋgəi no mon pa chəin no po nu ŋkuna nchhò mon pa la'ataon, pa ghini shi ŋkie ŋkuon Jerushalein ti yugu ndii ŋa Minnwi nū'on ne kā'o.

Muun Nonmishua shi mbini nu'un ntho

(Matio 24:29-31; Maaku 13:24-27)

²⁵ “Pa li shi nōon mon minaon pugu pa fhú ni finəi. Ŋgwa pa la'ala'a taon shi mbo ni fintho nthe mba'an'khi ŋa a tho ŋgwara nu ne. ²⁶ Pogo gu shi nchwie njú'ɔ ŋgwa shāna nthe pa nnu ŋa pugu ywere nu ŋa a tho nu ndōgo li'i ŋkuon mbihi ne, nthe ŋa pi shi nchi'i pa nji ha'an a po mon tothi ne. ²⁷ Nenne, pi shi njəi Muun Nonmishua tho shwi'i nu mon tothi ni

nji pugu pa mme ndigha' o.
 28 **Ndii ha'an nnu pei jē ntho ndōgo li'i ne, lollo fēi non yō, nthē nā lūgu nu yō para."**

Ntīgi llo ŋkuon thi wūnu
 (Matio 24:32-35; Maaku 13:28-31)

29 Jisho chhu lu'ō chrà yei ni pugu: **"Lii thi wūnu pugu pa ŋguon pa thi nduon,** 30 **nō ha'an fhō yugu nu'un njē tua nu ne, o pē'i ni non yō nji nā ŋkwēi mbì para.** 31 **Wu'ō nenne, ndii ha'an o shi njēi nnu pei lōgo li'i ne, o ji nā Sha'afuon Minnwi para.** 32 **Shishini, nshwei vāi, mba'a ŋgwreijon yei yi'i ntōgo nnu pei maa ndōgo li'i.** 33 **Po pugu shhē shi ntōgo, ndō mba'a chrà a ma ntōgo gha.**

Pēi lina nu!

34 **"Pēi lina nu, ki'i pēi nū'ōn njū'ō yēi ŋkuon pa ji pugu pa nnu nu mbaa ni pa maon ŋkuon ŋgrào mbhi yei pugu fii vāi, nne nā kē'i llembhi ghō le ŋgwī'i vāi nō ha'an minyien ghā ŋgwī'i ŋkuon shi'i ne.** 35 **Nthē nā llembhi ghō shi ntho ŋkuon ŋguon ŋgwa nā pugu pō ŋkuon shhē ne.** 36 **Ndō lina nu ŋguon ndii, nduon nu nā o fā'ō ghrī nō lē'i nu ŋguon nnu pei nā a shi ndōgo li'i ne, nne nā mimfē o thi shhi Muun Nōnmishua."**

37 Jisho ni njē'i nu ŋguon llembhi ghao mon Nda Minnwi, ndō tu'u gha mbo, a ku'ō ŋkuon mbra nā pi mēin ni Olive ne. 38 Nkien ni muun tutu'u, ŋguon ŋgwa kiri yēi yu mon Nda Minnwi nō ya'ō nu ntīgi mbhō yu.

22

Ntāj nō jwi nu Jisho
 (Matio 26:1-5; Maaku 14:1-2; Joun 11:45-53)

1 Ndii ji mme llé brei ki ku'ō ni nā mbara nu, mbo mme llé nā pi mēin ni Lli Nji'a ne, 2 pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan ye'i ŋgwa ni gí Mushi tho ntā'a shendaon nō jwi nu Jisho njijnjin nthē nā pugu ni nchhō mbōgo nnu nā ŋgwa shi nchwē ne.

Judashi piñ nō fini nu Jisho
 (Matio 26:14-16; Maaku 14:10-11)

3 Judashi, nā pi ni mēin vi ni Ishikario ne, nā a ni mbo ta'a non shina paanchro ghan younjin Jisho ne, mien non yi Shata nii nū'ōn yu. 4 A ghēi mbara pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ghan kē'i Nda Minnwi, nchrā pugu pugu ŋkwan ha'an minthe a fe Jisho ni pugu ne. 5 Túa yugu ni mbwa. Pugu chrā nā pugu shi mfe mbin ghō. 6 Nenne, a piñ ntho ntā'a shina ki'e ŋkwan ha'an minthe a fini vi ni pugu li'i ha'an ntou ŋgwa lo nji'i mbo ne.

Jisho p̄iri nonj yi nɔ ji nu maonj Lli Nji'a

(Matio 26:17-25; Maaku 14:12-21; Jouj 13:21-30)

⁷ Llé ji brei ki ku'ɔ ni nga nthɔ, mbɔ llé ɲa a ki pie ɲa pi jwi minji ji Lli Nji'a nɛ,
⁸ Jisho taonj Pita pugu Jouj, nchhu nu ni pugu ɲa, "**Pɛi ghɛi mbiri yia maonj ji Lli Nji'a nne ɲa minthe pia ji.**"

⁹ Pugu pie vi ɲa, "Ɔ tã'a nu ɲa pigi p̄iri pi hinj?"

¹⁰ A chhu ni pugu ɲa, "**Ndii ɲa pɛi shi nii monj la'a Jerushaleinj nɛ, pɛi shi njɛi mimbia, a tiej ɲkhĩ monj k̄inj nchĩ'a. Pɛi yõu njinj yi, pɛi pugu ghɛi nda ɲa a shi nii fɔ nɛ,**
¹¹ nchhu ni nganj nda gho ɲa, 'Masha chhu ɲa pi pie gho ɲa, "Njiej nda pa ghini pɔ pi hinj, ɲa minthe pigi pa ghanj younjinj panj ji Lli Nji'a fɔ?""
¹² A shi nɔonj mme njiej nda tothi ni pɛi ɲa pi kwo chwie, pɛi p̄iri ji Lli Nji'a gho fɔ."

¹³ Pugu lollo ngɛi, njɛi nguonj yaonj wu'ɔ ɲkwanj ha'anj a ni nshwei vugu nɛ, mbiri maonj ji Lli Nji'a gho fɔ.

Ndugwi maonj ji Jisho pugu pa ghanj younjinj pi

(Matio 26:26-30; Maaku 14:22-26; 1 Korinj 11:23-25)

¹⁴ Ndii ni nga nthɔ, Jisho chocho yɛi taprei pugu pa ghanj ntaonj pi, ¹⁵ nchhu ni pugu ɲa, "**Mi ni ɲkwo ya nthɔ ntã'a nu nɔ ji nu Lli Nji'a yei pia ɲkaonj maa**

njɛi ngɛ'i. ¹⁶ **Mba'a ɲji'i nu'uj mbini njɛi maonj pei pia ti ngɛi nchɛinj ndii ɲa njinj yi lɔgo li'i nɛ, ndii ɲa Minnwi shi nsha'a fùonj yi nɛ.**"

¹⁷ A lɔgo ndua là'o, nga ntɔo Minnwi, nchhu ɲa, "**Pɛi kwe yei ngɛi shina pɛi.** ¹⁸ **Shishini, nchhu ni pɛi ɲa jɛ ndwe ngɛi nu shhi, mba'a nu'uj nnu là'o yei, ti Sha'afuonj Minnwi tho.**"

¹⁹ A lɔgo brei, nga ntɔo Minnwi, mbɛ'i, mfe ni pugu, nchhu nu ɲa, "**Yei freinonj a ɲa pi fe ni pɛi. Pɛi chwie nejinj nɔ kwinj nu ma.**" ²⁰ Wu'ɔ nenne, a pini ndɔgo ndua ndii ɲa pugu ni ɲkwo kru nɛ, nchhu nu ɲa, "**Ndua là'o yei nɔonj kina fhi ɲa Minnwi wrã monj chhi a ɲa pi shi ɲkwri nthe vɛi nɛ.**"

²¹ "**Ndɔ lii njɛi, ɲonj ɲa a shi mfini a nɛ, mbho yigi yu pɔ ɲkuonj taprei.** ²² **Nthe ɲa Muonj Nonmishua shi ngu'ɔ ngɛi pi ɲkwanj ha'anj Minnwi ni nũ'ɔn nɛ, ndɔ ngɛ'i wuwuru shi nii ɲonj ɲa a fini vi nɛ.**"

²³ Pa ghanj younjinj pi jɛ mbie nonj pugu ɲa a yɛi ɲonj shina pugu ɲa a shi nchwie yei nnu.

Mindoundou ɲa ɲonj ndiej gɔ

²⁴ Mindoundou gũ shina pugu ɲa a gɔ ɲa minthe pi lii vi nɔ ɲonj ndiej. ²⁵ Jisho chhu ni pugu ɲa, "**Pa fùonj**

ηκουη mbhi heinj ghà nsha'a ηgwa pugu sha'a, ndo pa ηgwa pei wu'ο mēinj pa fùonj pigho pi ni tãa ghanj ghēre vugu. ²⁶ Ndo ni p̄ai, a lo nji'i mbo pi nne, a ka pie pi ηa ηonj ndienj shina p̄ai ge mi po no mikə'i, nthishi po no muunj fà'a. ²⁷ A ḡo mbo ηonj ndienj, ηonj ηa a chocho ηkuonj taprei ne ki muunj fà'a? A lo mbo pi ηonj ηa a chho ηkuonj taprei ne? Ndo m̄bo shina p̄ai pi no muunj fà'a. ²⁸ P̄ai lo nji'i mī'anj a monj ndii ηa m̄onj nu tho v̄ai ne, ²⁹ wu'ο no ha'anj Tãa a fe ghr̄i v̄ai no sha'a nu ne, m̄fe ni p̄ai ηkaa mu, ³⁰ nenne ηa p̄ai shi nji ndo nnu ηkuonj taprei a monj Sha'afuonj a, ndo nchho ηkuonj pa faanj nsha'a ηgwa paanchro taonj Ishrae.

Jisho chhu ηa Pita shi ndāa vi

(Matio 26:31-35; Maaku 14:27-31; Jounj 13:36-38)

³¹ Shemu, Shemu, lii nj̄ai! Shata kwo luonj shina mbho Minnwi no krū nu v̄ai no ha'anj pi ghà ηkrū prupina ne. ³² Ndo ηkwo luonj Minnwi m̄fe ve, ma Shemu, ηa ki'i pinj yo chī'i. Ndiη ηa ο pini ηkw̄ai nj̄ai a ne, ο mā'anj ghr̄i l̄inj po."

³³ Pita khwē ηa, "Taatho, m̄biri nonj a ηa pogo shi

ηgu'ο ηḡei ch̄oinj ka'a, ηkhu ka'a."

³⁴ Jisho khwē gh̄o ηa, "Pita, n̄shwei gh̄o, mba'a minj kə'i khwe shi'a ki ο lo nchhu ni trei ηḡe ηa ο lo nji'i nji a."

Jisho shūu t̄onə ghanj younjij pi

³⁵ Jisho pini nchhu ni pugu ηa, "Ndiη ηa mi ni ntaonj v̄ai ki p̄ai lo ntuo p̄ienj mbinj, ki lo ntuo p̄ienj, ki tra, p̄ai ni mbou yaonj?"

Pugu ηa, "Nga."

³⁶ A pini nchhu ηa, "Ndo ti ndwe, ηonj ηa a fā'ο mbinj ne l̄oḡo pugu p̄ienj. Nonj ηa a lo nji'i mfā'ο kafa ne, fini ndhw̄i fiḡai yi njuonj no gh̄o. ³⁷ Nthe yie gh̄o, n̄chhu ni p̄ai ηa chr̄a Minnwi yei ηa pi nā'anj ηa, 'pi shia vi shina ghanj chw̄ie phi ne*,' shi ηgu'ο ndōḡo li'i mbinj mu nthe ηa pa nnu pe ηa pi nā'anj nthe a ne tho ηgu'ο ndōḡo li'i ηkwanj ha'anj pi ni nā'anj ne."

³⁸ Pa ghanj younjij pi chhu gh̄o ηa, "Taatho, lii nj̄ai paa kafa po neinj."

A chhu ni pugu ηa, "Yine chr̄a l̄ugwi nne."

Jisho luonj Minnwi ηkuonj mbra

(Matio 26:36-46; Maaku 14:32-42)

³⁹ Jisho taonj monj la'a ηkwanj ha'anj a ghà mb̄igi ntaonj ne, ηḡei ηkuonj Mbra pa Thi Olive pugu pa ghanj

* 22:37 22:37 Ishaya 53:12.

younjij pi. ⁴⁰ Nga nchəinj fə, nchhu ni ghan younjij pi ɲa, **“Pəi luonj Minnwi nne ɲa ki’i pəi gū monj mōonj nu.”**

⁴¹ Nchənə ndollo ti ɲgəi nchəinj fi’i li’i ɲa ɲonj mā’an ɲgù’o a chəinj nɛ, ɲkwi kwére yi shhɛ nduonj Minnwi ɲa, ⁴² **“Tāa a, a mbo khwatua yə, o pəi ndua ɲgə’i piphi yei ki ndo nnu. Ndo ti ki’i a pə pi no ha’an ɲtā’a nu nɛ, a pə no ha’an o tā’a nu ɲa a pə nɛ.”** ⁴³ Yichəi ɲganj ntaonj Minnwi llo pə ntho mā’an ghrí yi monj yú’o ghə, ⁴⁴ a luonj Minnwi ni ɲji ti lie yi taonj mbo no chhi nchəinj nu shhɛ.

⁴⁵ A gha mī’ɛj luonj nu, ɲgəi mbara pa ghanj younjij pi pugu llɛ nu nthɛ yu’o ɲjù’o. ⁴⁶ A pie vugu ɲa, **“Pəi llɛ pi kho? Pəi lollo tətthi nduonj Minnwi nne ɲa ki’i pəi gū monj mōonj nu.”**

Pi wəinj Jisho

(*Matio 26:47-56; Maaku 14:43-50; Jounj 18:3-11*)

⁴⁷ A gha ɲgu’o nchrā nu nɛ, yú ɲgwa chəinj, ɲonj chəi, ligi yi pə Judashi, ɲa a ni mbo tā’a ɲonj shina paanchro ghə, pə ju shhi. Nchənə ntho yəi Jisho mbanj vi no chrā nu ghə. ⁴⁸ Ndo Jisho chhu ghə ɲa, **“Judashi, o shi mfini a, Muonj ɲonj mishua, ni panj nu ma no chrā nu?”**

⁴⁹ Pa ɲgwa pɛ ɲa pugu ni mbo yəi yu nɛ gha ɲjəi nnu ɲa a tā’a nu ndɔgo li’i

nɛ, nchhu ghə ɲa, “Taatho, ɲigi shua kafa nshāan vugu no?” ⁵⁰ Yichəi ta’a yi shina pugu che tənə ɲgei mbho ji muonj fà’a ta’a taatho pa thishi ghanj fe’ingienj.

⁵¹ Jisho chhu ɲa, **“Ki’i pəi nu’uj nchwie!”** ɲkəonj tənə muonj fà’a ghə, a tini.

⁵² Nenne, Jisho chhu ni pa thishi ghanj fe’ingienj pugu pa ghanj kē’i Nda Minnwi pugu pa thishi ɲa pugu ni ntho nu ɲgwəinj vi nɛ ɲa, **“Mbo pi ɲgina minwi ɲa pəi tho nu ɲgwəinj ni pa kafa pugu pa wréi?”** ⁵³ **ɲguonj llé ghao pia pə nu monj Nda Minnwi, pa’a pəi lo mba’o no wəinj nu ma. Ndo yei ndii yəi pugu pa yi ɲji monj ɲjinj.”**

Pita lāa Jisho

(*Matio 26:57-58,69-75; Maaku 14:53-54,66-72; Jounj 18:12-18,25-27*)

⁵⁴ Nenne, pa ghanj kē’i Nda Minnwi wəinj vi ɲgəi ni ju nda taatho pa thishi ghanj fe’ingienj. Pita yōu ɲjinj yugu ndo mbo pi fie ɲjinj. ⁵⁵ Pugu ni ɲga mfrəi mónonj monj titri yina, ti ɲkiri nchəchho ka’a, Pita chho shina pugu. ⁵⁶ Ta’a muonj fà’a mbo mingwɛ, ni ɲga ɲjəi Pita a chho yəi mónonj ghə, a ya ligi yi mbinj yu, nchhu ɲa, “ɲonj vei ni mbo pugu Jisho ɲkaa yu.”

⁵⁷ A lāa, nchhu nu ɲa, “Maa, ndo ɲji’i ɲji vi!”

⁵⁸ A gha ndara, yichəi ɲonj pinj nu’uj ɲjəi vi, nchhu ɲa, “O ta’a pakwo pi!”

Pita chhu ña, “Tăa, ñdo ñji’i mbo ta’a ñon vugu!”

⁵⁹ A ni ñga nu’uñ njunu, yichai ñon pini nu’uñ ñjoi vi, ntii nu ña, “Shishini, ñon vei ni mbo pugu Jisho nthē ña, a llo Galili ñkaa yu!”

⁶⁰ Ndo Pita khwē ña, “Tăa, ñdo ñji’i ñji nnu ha’an ɔ tho nchhu nu ne!”

Nɔ ha’an Pita ni ñgu’o nchrā nu ne, minkə’i khwē.

⁶¹ Taatho kara mbe’i Pita. A kwiñ chrā Taatho, ñkwan ha’an a ni nchhu gho ña, “**Ñkaon minkə’i maa ñkhwē shi’a, ɔ shi ndāa a ni trei ñge.**” ⁶² Nenne, Pita taon mbhi ñkəi a gha’a.

Pi wie Jisho mbini mā’an vi ni kwəin

(Matio 26:67-68; Maaku 14:65)

⁶³ Pa ñgwa ña pugu ni ñkē’i Jisho ne ni ñjē mā’an nu vi ni kwəin ñdo mbini ntho ñgwie vi. ⁶⁴ Pugu ni ñkrao ligi yi ni ndhwí, mbie vi ña, “Nɔ ñjəil’i, shwei vigi ni ñon ña a wie gho ne!”

⁶⁵ Pugu ni ntho mbini nchhu pichai ntou pa nnu, ñgwē’i vi.

Jisho shhi pa kún

(Matio 26:59-66; Maaku 14:55-64; Jouñ 18:19-24)

⁶⁶ Mbhi ni ñga ndan, pi lōgo Jisho ñgəi nɔ shhi kiri pa thishi, mbo pa thishi ghan fe’ingien, pugu pa ghan ye’i ñgwa ni gí Mushi. Pugu chhu gho ña, ⁶⁷ “ɔ mbo Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon nɔ Ñkwe ne, ɔ chhu ni pigi.”

Jisho khwē ña, “**Mi nshwei vəi pa’a pəi lo mbin,** ⁶⁸ **ñdo mi mbie vəi ni ta’a nnu, pa’a pəi lo mfā’o khwē.** ⁶⁹ **Ndo llo ndwē ñgəi nu shhi pi shi nchərə Muuñ Nɔnmishua ñgei mbho ji Minnwi ña a fā’o ñguon ghrí ne.**”

⁷⁰ Nenne ñguon yugu pie vi ña, “Yie nōon ña ɔ pɔ Muuñ Minnwi?”

A chhu ña, “**Pəi chhu ña mi yie.**”

⁷¹ Nenne, pugu chhu ña, “Pia nu’uñ ntā’a pi kho ndwē ñja’o, pia ya’o ni ñon yia llo mbho yu.”

23

Jisho shhi Paile

(Matio 27:1-2,11-14; Maaku 15:1-5; Jouñ 18:28-38)

¹ Ñguon kiri pa thishi pigho yrei ndōgo Jisho ñgəi nɔ shhi Paile, ² nchhu pa nnu tho yu ña, “Ñon yei tho ntho nu ni titini minduonduon shina ñgwa pigi, ndāa nu ña ki’i pigi mā’an taashi ni Kaisha, ñdo nchhu nu ña ju ndutho yi, Ju ña Minnwi Chu’o Ntaon nɔ Ñkwe ne, mbo fūon.”

³ Paile pie vi ña, “ɔ fūon pa Juu?”

A khwē gho ña, “**A ha’an ɔ chhu ne.**”

⁴ Paile chhu ni pa thishi ghan fe’ingien pugu pa yú ñgwa pigho ña, “Ndo ñjəi fən ñon vei.”

⁵ Pugu wu’o mfrafra, nchhu nu ña, “A ni’in puñ ñgwa ni yaon ña a ye’i nu ne

mon ɲuon ɲudia, llo Galili ti ntho nchəin hein.”

⁶ Paile ni nja’o mbie ɲa, “Nɲon vei llo pi Galili?” ⁷ A ni ɲga nja’o ɲa Jisho llo pi mon ye li’i ɲa a sha’a fūon Hero ne, a taon vi ghɔ. Hero ni mbo Jerushalein ndii ghɔ.

Jisho shhi Hero

⁸ Ndi ɲa Hero ni njəi Jisho ne, mfā’o ntou pwatua, nthe ɲa a ni ɲkwo tho nja’o ntou pa nnu no ligi yi ɲkhwā nu no yəi nu vi. A ni ɲkhwā nu no yəi nu, a chwīe pa nnu ghraograo. ⁹ Nthe yie ghɔ, a tou vi ɲkien ntou yi, ndo pa’a Jisho lo ɲkhwē. ¹⁰ Pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan ye’i ɲgwa ni gí Mushi taon shhi ntigi ntou pa nnu tho yu. ¹¹ Hero pugu pa ghan nchhò pi ni ɲga nshhū vi ndo mā’an vi ni kwəin, ndōgo piri mā’an mbin yu mbin ndu’u vi ni Paile. ¹² Hero pugu Paile gū pa taannu yua ghɔ nthe ɲa pugu ni mfūon mbo pi ni kipina.

Pi fe njó gu ni Jisho

(*Matio 27:15-26; Maaku 15:6-15; Joun 18:39-19:16*)

¹³ Paile kiri pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ghan shá’a, ni pa ɲgwa gha, ¹⁴ nchhu ni pugu ɲa, “Pəi tho ni ɲon vei hein nchhu ɲa a tho nchwīe nu ɲgwa tinitho, ɲga ntou vi shhi pəi, pa’a ndo njəi a fən sheshe nnu mon ɲuon pa nnu ɲa pəi wəin vi no ne. ¹⁵ Ndo pa’a Hero lo njəi ɲkaa yu,

nne a pini ndu’u vi ni pia. No ha’an pəi yəi ne, a lo nji’i nchwīe yichəi nnu ɲa a pie ɲa pi jwi vi, ¹⁶ nthe yie ghɔ, nshi ɲgu’o ɲgwie vi wie, mien vi a ghəi.” ¹⁷ [Sheshe llé ji Lli Nji’a Paile ghà nchu’o ta’a ɲgan chəin no ligi yugu.]

¹⁸ ɲuon kiri ɲgwa pa’o ɲgòu ɲa, “Jwi vi, nchu’o Baraba mfe ni pigi!” ¹⁹ Baraba ni mbo ɲon ɲa pi ni ni’in vi chəin nthe ɲa titini minduonduon ni ɲgū mon la’a pi jwi ɲon. ²⁰ Paile chrā ni pugu ɲkamu’on nthe ɲa a ni ntā’a nu mien vi a ghəi ne. ²¹ Pugu pa’o ɲgòu ɲa, “Kwin vi ɲkuon wá’a, kwīn vi ɲkuon wá’a!”

²² No ɲgé yi trei, Paile pie ni pugu ɲa, “Nthe kho, phi ɲa ɲon vei chwīe ne po pi kho? Ndo njəi sheshe fən mbin yu ɲa a pie ɲa pi jwi vi jwi ne, nthe yie ghɔ, nshi ɲgu’o ɲgwie vi wie, nchu’o vi a ghəi.”

²³ Ndo pugu li’i, njōno nu ɲkien ni nji, nchhu nu ɲa pi kwīn vi ɲkuon wá’a. Pugu yōno ti yugu chəin. ²⁴ Nenne, Paile sha’a ɲa pi jwi Jisho no ha’an pugu ta’a nu ne. ²⁵ A chu’o ɲon ɲa pugu tā’a nu ne, mbo ɲon ve ɲa pi ni ni’in vi chəin nthe titini minduonduon ɲa a ni nchwīe a gū mon la’a pi jwi ɲon ne, mfe Jisho ni pugu ɲa pugu jwi vi, mbo nnu ha’an pugu ni ntā’a nu ne.

Pi kwīn Jisho ηkuonj wá'a
(*Matio 27:32-44; Maaku*
15:21-32; Jouj 19:17-27)

26 Pa ghanj mā'anj nchho Roma wēinj Jisho ηgōi nō. Nō ha'anj pugu ni ηgōi nu nē, pugu wēinj ηonj chēi, ligi yi pō Shemu, mbō ηonj la'ataonj Shirinj ηa a ni ndhō monj yichēi lí'i la'ataonj ghō nthō nu. Pugu nū'ōnj wá'a mbə'i yu, ηi vi ηa a tienj ηgōi nō njinj Jisho.

27 Mmē kiri ηgwa yōu njinj Jisho pugu pa pinjge ηa pugu ni nthō ηkēi vi ni nji nē. 28 Ndō Jisho kara nchhu ni pugu ηa, **"Pinjge Jerushaleinj, kí'i pēi kēi a, pēi kēi nonj pēi pugu pa puonj pēi.** 29 **Nthe ηa yichēi llé tho nthō nu ηa pi shi nchhu ηa, 'Mbrotho minjgwe ηa a ηkhwē nē, ni pa puonj pē ηa muonj shi ya'a taonj fō nē, ni pa pinj pē ηa pugu shi ya'a nu'ōnj muonj nē.'** 30 **Nenne, ηgwa njē nchhu nu ni memme mbra ηa, 'Gū mbinj pigi,' nchhu ni puonj mi mbra ηa, 'Kuru vigi!'** 31 **Pi mfe ηgə'i ni ηonj ηa mbhō yi yi wo nē fi'i yei, kanj a shi mbō pi nēinj ni ηonj ηa a fāanj nnu nē?"***

32 Pa ghanj mā'anj nchho Roma lōgō pichēi paa ηgwa ηa pugu ni mbō pa ηgusha'a ηkaa pugu, ηgōi nō lí'i jwi vugu pugu pa Jisho. 33 Nga nthō nchēinj lí'i chēi ηa pi

mēinj ni "Kwēi Tho", ηkwīn Jisho fō ηkuonj wá'a pugu pa ηgusha'a pighō, ta'a yi ηgei mbhō ji, ta'a yi ηgei mbhō ηkwreí.

34 Jisho chhu ηa, **"Tāa, lí'ε phi yugu nthe ηa pugu lo nji nnu ha'anj pugu chwīe nu nē."** Nenne, pugu mā'anj yaonj nō pē'i nō yēi nu ηa a shi nji gō ndhwí yi shina pugu.

35 Pa ηgwa thi fō mbē'i nu, pa thishi mā'anj vi ni kwēinj ηa, "A ni nthō ηkwe ηgwa, a kwe nē nonj yi pia nō ha'anj a mbō Ju ηa Minnwi Chu'ō Ntaonj nō Nkwe, llo mbhō Minnwi, ye ηa Minnwi chu'ō vi nē." 36 Pa ghanj mā'anj nchho mā'anj vi ni kwēinj ηkaa pugu mfe là'ō chēchigēi ghō. 37 Nchhu nu ghō ηa, "Ō mbō fūonj pa Juu, o kwe nē nonj yō pia! Pigi yēi!" 38 Pi ni nā'anj yaonj ηkwīn ηkuonj tho wá'a tho yu ηa, "Yei fūonj pa ηgwa Juu."

39 Yichēi ta'a ηgusha'a ghō ηa pi ni ηkwīn vugu pugu nē wē'i vi, nchhu nu ηa, "Ō lo mbō Ju ηa Minnwi Chu'ō Ntaonj nō Nkwe nē? Kwe nē nonj yō, mbini ηkwe vigi."

40 Vichēi ta'a ηgusha'a ghō pigā vi, nchhu nu ηa, "Ō lo ndou ti mbōgō Minnwi, nthe ηa pi ya'a ta'a fi'i njō ni pia, mbō gu? 41 Yōgō njō kā'ō nthe ηa pōgō khu nō nnu ηa pōgō tā'a, ndō ti

* 23:31 23:31 Yei ghrà pō monj Nwa'anji Minnwi lleshhi pi ηa *Nthe ηa ηkwanj nnu pei ndōgō lí'i ndii ηa thi yi fhe nē, kanj a shi mbō pi nēinj ndii ηa thi yi yō nē?*

ḡonḡ vei lō nji'i mfāan kan ta'a nnu." ⁴² Nchhu ki'ε ḡa, "Jishō, kwihḡ a ndāi ḡa ɔ nii monḡ Sha'afuonḡ yō nε."

⁴³ Jishō lu'u ḡhō ḡa, **"Shishini, nshwei ḡhō, shi'a pōḡō shi mbo monḡ nchhō shi'i Po."**

Gu Jishō

(*Matio 27:45-56; Maaku 15:33-41; Jounḡ 19:28-30*)

⁴⁴ A ni mbo monḡ ntunḡ minaonḡ ḡa njinḡninḡ ni ḡū monḡ ḡguonḡ li'i ḡhao fō ti ḡḡōi nchēinḡ monḡ trei minaonḡ ni naonḡchi, ⁴⁵ nthε ḡa minaonḡ shi ki lō nu'unḡ nthε nu. Ndhwī ki'i li'i ḡa a ni mbo monḡ Nda Minnwi shāa ntaonḡ yi paa. ⁴⁶ Jishō ḡha ḡkōi ni nji nchhu ḡa, **"Tāa a, mfe jiwε a mbhō ḡhō!"** A ni ḡga nchhu nenne, jiwε yi taonḡ.

⁴⁷ Nthishi pa ta'a ḡkii shooge ni ḡga njēi nnu ha'anḡ a lōḡō li'i nε, ḡga'o Minnwi nchhu ḡa, "Shishini, ḡonḡ vei ni mbo ḡonḡ ndindi."

⁴⁸ Ndiḡ ḡa ḡgwa ḡa pugu ni ḡkiri fō nō yēi nu nnu ḡa a shi ndōḡō li'i ni njēi nnu ḡa a ni ndōḡō li'i nε, pugu wie njū'ō yugu mbini la'a monḡ tu'uthō. ⁴⁹ Ndo ḡguonḡ ḡgwa pε ḡa pugu ni nji Jishō, mbigi pugu pa pinḡε ḡa pugu ni njōu njinḡ yi llo Galili nε, thi fie hinḡ nthō njēi nnu pei.

Pa taannu Jishō twei vi

(*Matio 27:57-61; Maaku 15:42-47; Jounḡ 19:38-42*)

⁵⁰ Nonḡ chēi ni mbo fō, ligi yi pō Joshe, llo yichēi li'i

Judia ḡa pi mēinḡ ni Arimatia, mbo ḡonḡ shi'i ndō mbo ḡonḡ ndindi. ⁵¹ Nji'i nthε pi nō ha'anḡ a ni mbo ḡḡia pa thishi pighō nε, a shi ki lō nji'i mbinḡ nnu ḡa pi ni ḡkā'a ndō nchwīe mbinḡ Jishō nε, ni nthō njwεε Sha'afuonḡ Minnwi. ⁵² A ni ḡḡōi mbara Paile ḡa a fε khu Jishō ḡhō. ⁵³ A shwi'i khu yi shhe, mbara vi monḡ mbhō ndhwī fhu, ni'inḡ vi monḡ mbo ḡa pi fi'i ḡkuonḡ ḡḡū'ō nō fúnḡ, mbo ye ḡa pi shi ki lō naa ma ntwei ḡonḡ fō. ⁵⁴ A ni mbo llé piri nu nonḡ nō llé Ji. llé Ji ḡhō kwo tā'a nu njē.

⁵⁵ Pinḡε ḡa pugu pa Jishō ni ndhō Galili nε yōu njinḡ Joshe ḡḡōi njēi fúnḡ ndō njēi ḡkwanḡ ha'anḡ pi ni nū'ōnḡ khu Jishō monḡ ḡhō nε. ⁵⁶ ḡḡōi ki'ε la'a mbiri laminda pugu pa pichēi pa mbwa wru nū'ōnḡ, mferε nonḡ llé Ji nō ha'anḡ kina chhu nε.

24

Jishō pini nu'unḡ ḡku'ō

(*Matio 28:1-10; Maaku 16:1-8; Jounḡ 20:1-10*)

¹ Monḡ fūonḡ llembhi mbo Shonde monḡ shwi'i tanḡ ḡhō, ḡkierḡ ni muunḡ tutu'u, pinḡε pε lōḡō laminda ḡa pugu ni mbiri nε, ḡḡōi nō chofunḡ.

² ḡḡa nchēinḡ fō, njēi ḡa pi kwo kēnē ḡḡū'ō ha'anḡ a ni nchri chofunḡ nε. ³ Pugu ni ḡga nii monḡ ḡhō, pa'a ndō njēi khu Taathō mbo Jishō. ⁴ Nō ha'anḡ thō yugu ni nthō mfinḡ nu ni nnu ha'anḡ a lōḡō li'i nε, paa ḡgwa wī'i nthi

yəi pugu ndhwí yugu tho sheishei nɔ fiembi. ⁵ Pɔgɔ gu ni ŋga ŋgwēiŋ vugu, pugu tu'u tho yugu shɛ, pa ŋgwa pighɔ pie ŋa, "Pəi kie neiŋ nthɔ ntā'a ŋon maon shina pa ŋgwa khu? ⁶ A lɔ nji'i mbo hein, a ku'ɔ llo mon gu! Kwini nnu ŋa a ni nchhu ni pəi ndii ŋa a ni mbo Galili ne: ⁷ 'Pi shi ncha'a Muun Ŋonmishua mfe mbho ghan phi, pi kwīŋ vi ŋkuon wá'a. A gha nda'a trei llé, a pini ŋku'ɔ.'"

⁸ Pinɛ pighɔ kwini chrà yi, ⁹ ŋkwəi llo chofun ghɔ, nshwei ŋguon nnu pei ni ta'anchrɔ pa ghan ntaon pi pugu pa ŋguon pichəi ghan younjini pi. ¹⁰ Pinɛ pighɔ ni mbo Meri Madalin, Joana, ni Meri müun Jēiŋ, pugu pa pichəi pa pinɛ nduon ŋa pugu ni nshwei pa nnu pei ni pa ghan ntaon pi nɛ. ¹¹ Pugu lli a pɔ nɔ nnu na, nenne pa'a ndo mbin nnu pighɔ. ¹² Ndo Pita yrei ntei ŋgəi chofun, ŋga ntu'u non yi mbe'i mon fún, njəi ndhwí fhu fɔ ki yaon nduon lɔ mbo fɔ. A pini la'a, nchho ŋgrāo nnu ŋa a lɔgɔ li'i nɛ.

Jishɔ para paa ŋgwa shendaon Emao

(Maaku 16:12-13)

¹³ Wu'ɔ llé ghɔ, paa ghan younjini Jishɔ ghəi nu li'i chəi, pi mēiŋ ni Emao, wun ŋkan kwò llo Jerushalein. ¹⁴ Pugu ni nthɔ nshāa Shaanga ŋkuon ŋguon nnu pɛ ŋa a lɔgɔ li'i nɛ. ¹⁵ Nɔ ha'an pugu ni nchrā nu ndo

nshāa nu nɛ, Jishɔ nyien mbara vugu, pugu pugu nyien nu ka'a. ¹⁶ Yaon chri ligi yugu, pugu yəi vi ndo pa'a ndo nji ŋgan vi.

¹⁷ A pie vugu ŋa, "**Pəi gha nyien nu, nthɔ nchrā pi kɔ?**"

Pugu tithi ŋkuokuo. ¹⁸ Ta'a ŋon shina pugu, ligi yi pɔ Kleopa, chhu ghɔ ŋa, "A wu'ɔ gò tə'i ghɔ mbo ŋgan kra Jerushalein ŋa a lɔ nji nnu pɛ ŋa a lɔgɔ li'i fɔ mon llé pei nɛ?"

¹⁹ Jishɔ pie vugu ŋa, "**Mbo pa kɔ?**"

Pugu chhu ghɔ ŋa, "Pa nnu nɔ ligi Jishɔ llo Nashare, a ni mbo njəili'i Minnwi, ntini mon ŋguon nnu ŋa a ni nchhu ndo nchwīe nɛ, nōon nu ŋa Minnwi ni mbin vi, ŋgwamishua gha'o vi. ²⁰ Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichəi pa memme ŋgwa pia fe vi ŋa pi fe njó gu ghɔ pi kwīŋ vi ŋkuon wá'a. ²¹ Pigi ni ŋkwā'a ŋa a ju mbo ŋon ŋa a shi ŋkwe puon Ishrae nɛ. Mbapa nenne, a trei llé shi'a ndo ha'an nnu pei lɔgɔ li'i nɛ. ²² Nɔ pigi nu ŋkuon ghɔ, pichəi pinɛ pigi chhu nnu ghraoghrāo ni pigi. Pugu ni mbo chofun ni tutu'u, ²³ ndo pa'a ndo njəi khu yi, mbin nchhu nu ŋa pugu yəi ghan ntaon Minnwi, pugu chhu ŋa a yi maon. ²⁴ Pichəi pa ŋgwa ŋa pigi pugu ni mbo nɛ ghəi chofun ghɔ ŋgu'ɔ njəi pi ŋkwan ha'an pinɛ pighɔ ni

nchhu nε, ndo pa'a ndo njɛi vi fɔ."

²⁵ Jisho chhu ni pugu na, **"Pɛi ki'i na pi nɛiɲ, a lo nkɛ'i nga'a vɛi pi nɛiɲ no piɲ nu pa nnu ha'an pa njɛili'i Minnwi ni nchhu nε.** ²⁶ **A shi ki lo mbie na Ju na Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe nε, yɛi ngɔ'i pei nii mon ndigha'o yi?"** ²⁷ A jɛ mon nwa'anli Mushi ti ngɛi nii mon pa nwa'anli pichɛi pa njɛili'i Minnwi, nterɛ ni pugu nguon yaon na Nwa'anli Minnwi ni nchhu nthɛ vi nε.

²⁸ No ha'an pugu ni mbara nu la'ataon ghɔ nε, Jisho chwɛ nɔ ha'an a fɛfɛrɛ. ²⁹ Pugu wɛiɲ vi na a kina, nchhu nu ghɔ na, "Pia la'a ka'a, lɛmbhi kwo tho memmɛ, li'i lo nkwo shini nu." Nɛnnɛ, a nii nda no la'a nu pugu pugu. ³⁰ Ndi na pugu pugu ni mbo nkunon taprei li'i ji maon nε, a lɔgo brei mfe tɔo nu, mbɛ'i ngrā ni pugu. ³¹ Ligi yugu na'an, pugu ji vi, ndo a phɛ ligi pugu.

³² Pugu chhu ni non pugu na, "Njũ'ɔ yɔgo lo ngu'ɔ ntho nkikii mon ghɔ no ha'an a ni ntho ntũgu Nwa'anli Minnwi ni pɔgo nɛ?" ³³ Pugu yrei shɛ ndii ghɔ mbini Jerushaleiɲ njɛi ta'anchro pa ghan ntaon Jisho pugu kiri fɔ pugu pa pichɛi pi nduon. ³⁴ Pugu chhu ni paa ngwa pɛ na, "Taathɔ ku'ɔ shini. A nonon non yi ni Shemu."

Jisho nonon non yi ni pa ghan younjin pi

(Matio 28:16-20; Maaku 16:14-18; Jour 20:19-23; Fa'a 1:6-8)

³⁵ Paa ngwa pighɔ fi'i pa nnu na a lɔgo li'i shendaon Emao nɛ ni pugu, pugu pa nkwan ha'an pugu ni nji Taathɔ ndii na a pɛ'i brei nε. ³⁶ No ha'an paa ngwa pighɔ ni ntho nshwei vugu ni nnu pei nε, Jisho wɛi nthi shina pugu, nchhu ni pugu na, **"Ghighri Minnwi pɔ mbin pɛi."** ³⁷ Non nguon yugu wɛini, pɔgo gu wɛiɲ vugu, pugu gɛ na pugu yɛi pi nkushɛ.

³⁸ A chhu ni pugu na, **"Pɛi kie nɛiɲ mbɔgo gu nɛiɲ? A chwɛ khɔ pɛi tho mfā'o yei fi'i khuthɔ?"** ³⁹ **Lii mbho ma pugu pakwo ma, njɛi na a lo mbo mmu? Kāon nja'o, nthɛ na nkushɛ shi'a mfā'o frɛi pugu pa kwɛi no ha'an pɛi yɛi mfā'o nε.** ⁴⁰ A ni nchhu nnu yei, nonon mbho mi pugu pakwo mi ni pugu.

⁴¹ Pugu ni mfā'o pwanju'ɔ ndo ngrāo ti a fhi ni pugu pi no ha'an a pɔ pi njɛiɲ. Nɛnnɛ, Jisho pie vugu na, **"Pɛi fā'o sheshe yaon ji hɛiɲ?"** ⁴² Pugu fɛ nyi'an tũon ghɔ, ⁴³ a kwe nkru shhi pugu.

⁴⁴ Nchhu na, **"Yei pa nnu na nki chhu ni pɛi ndii na pia ni ngu'ɔ mbo ka'a nε, na nguon pa nnu na pi ni nā'an no ligi a mon gi Mushi ni yi pa njɛili'i Minnwi pugu pa Nwa'anli**

Ŋkhĩ nɛ shi ŋgu'ɔ ndɔgo li'i pi nenne." ⁴⁵ Nenne, a ŋa'an lina yugu ŋa pugu ji chrà Minnwi. ⁴⁶ Nchhu ni pugu ŋa, **"Pi ni nā'an ŋa, 'Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ Ŋkwe nɛ shi njəi ŋgə'i ndo ŋkhu a gha mbɔ mon trei lɛmbhi, a ku'ɔ."** ⁴⁷ Pugu pa ŋa mon ligi Krishto gho, pi shi nchii ni pa ŋguon ŋgwa ŋkuon mbhi ŋa pugu pā'a ŋkūnu yugu ni phi, Minnwi li'ɛ mfe ni pugu, pəi jē Jerushalein. ⁴⁸ Pəi yəi pa nnu pei, pəi ghəi nshwei ŋgwa nduon nɔ gho.

⁴⁹ "Nshi ntaon kà'a Tăa a ni pəi. Ndo pəi chocho Jerushalein hein ti nji llo tɔthi shi nshwi'i mbin pəi."

Jisho ku'ɔ po

(Maaku 16:19-20; Fà'a 1:9-11)

⁵⁰ Nenne, Jisho lōgo vugu llo Jerushalein ŋgəi ti nchəin mbin la'ataon Betani, mbi'i mbhɔ mi tɔthi nduon mbɔɔ Minnwi mfe ni pugu. ⁵¹ Ndo ha'an a fe mbɔɔ ni pugu nɛ, mien vugu, Minnwi lōgo vi ŋku'ɔ nɔ po. ⁵² Nenne, pugu gha'o vi, mbini Jerushalein ni ntou pwanju'ɔ. ⁵³ Pugu ni ŋkina mon Nda Minnwi ŋguon llé ntho ntō Minnwi.

**Pwa Pisha'akho
ŋkwan ha'an
Jouŋ
fi'i ne
Kaon nu pa tho
nu**

Jouŋ lūgwi nā'an nu ŋwa'anli yei pi ni chhu nu njin nnu ŋa a nā'an ŋwa'anli gho nthē yie ne. A fi'i ŋa pi nā'an ŋwa'anli yei nne ŋa ŋgwa ji ŋa Jisho Ju Na Minnwi ni Nchu'o Ntaon no Ŋkwe ne, pugu pa ŋa ŋon mbin vi, a fā'o chombhi.

Jouŋ fi'i mishweishwei yi yei mon paa memme ghrà. Fūon yi fi'i fā'a Jisho mon nthē minaon. A pini nu'uj mfi'i ŋkwan ha'an ŋgwa ni nchwīe ndii ŋa pugu ni nja'o ndo njei pa fā'a Jisho ne, Ki pugu ni ŋkakara mbin vi ki pugu ni ndāa vi lāa. Mon mbra mme ghrà, Jouŋ fe ndii no fi'i nu pa nnu ŋa a ni ndōgo li'i mon shwi'i tan Lli Nji'a ne.

Jouŋ fi'i mon khwachai li'i mon ŋwa'anli yei ŋkwan ha'an Jisho nōon non yi ni ligi ye ŋa Minnwi ni nōon non yi no gho ŋkaa yu ne. Ligi gho pɔ: A Mmu. Wu'o nenne Jouŋ pini nu'uj nōon khwachai li ghoghrao ŋa Jisho ni nōon ne. Jouŋ fi'i paa ŋgé ŋa Jisho ni ŋku'o mon gu pi fūon llé mon shwi'i tan. Jouŋ chrā ntou yi ŋkuon nnu fā'o nu chombhi ki mme pi no tōgo nu mbho

Jisho. A fi'i ŋa Chombhi ki mme yei gha njē ni non pi ndii ŋa ŋan vi pin Jisho Kr-ishto ŋa a ju mbo shendaon, mbini mbo chombhi, mbini mbo nnu shini ne. Ta'a mme nnu ŋa a pɔ mon ŋwa'anli yei pɔ ŋa Jouŋ logo pa yaon ŋa ŋgwa ji ne, mā'an fi'i pa nnu mon jijwe no gho. Pa maon pigho pa yaon no ŋkhī, brei, lí'ε, ŋkē'i minjii pugu pa minjii, ndāa grape pugu pa ntien yi.

Chrà chombhi

¹ Ŋkaon pi maa nchwīe mbhi, Chrà gho ni ŋkwo pɔ, Chrà gho pɔ pugu Minnwi, Chrà gho pɔ Minnwi. ² A ni mbo pugu Minnwi ka'a no njē yi. ³ Sheshe yaon ŋa pi pūon ne tōgo pi mbho yu. A kan ni ŋkien pa'a sheshe yaon ŋa pi pūon ne lo mbo yi pūon. ⁴ Chombhi ni ndho pi mbho Chrà gho, chombhi gho pɔ lí'ε ŋgwamishua. ⁵ Lí'ε gho the mon njinjin ndo pa'a njinjin lo ŋga'a vi.

⁶ Minnwi ni ntaon yichai non, ligi yi pɔ Jouŋ. ⁷ A ni ntho no minkwentie no chrà nu nthē lí'ε gho, nne ŋa ŋguon ŋgwa nthē pugu pin ntōgo pi ŋkuon chrà yi. ⁸ A shini ndo mbo ju mbo lí'ε gho. A ni ŋgu'o mbo pi minkwentie no chrà nu nthē lí'ε gho. ⁹ Ŋkien lí'ε gho ni ntho nu ŋkuon mbhi, mbo lí'ε ŋa a the mfe lí'ε ni ŋguon ŋgwa ne.

¹⁰ A ni mbo ŋkuon mbhi ndo pi tōgo pi mbho yu

nchwīe mbhi, ndo pa'a mbhi lo nji vi. ¹¹ A ni ntho ntho jī, ndo pa'a ŋgwa pi pigho lo ŋa'an njū'ɔ yugu gho. ¹² Ndo ni ŋguon ŋgwa pē ŋa pugu ni ŋa'an njū'ɔ yugu gho nē, ŋa pugu ni mbiŋ vi nē, a fē ghrī ni pugu no gū nu puon Minnwi, ¹³ mbo puon ŋa pi lo mbhi vugu pi ŋkwan ha'an ŋgwamishua ghà mbhi nē, mbo ŋgwa ŋa pi shi lo mbhi vugu pi ni khwā nu ŋgwamishua, ki ni pī'i nu mimbīa ŋa a laŋ nē. Minnwi ndutho yi chwīe pi phi vugu.

¹⁴ Chrà gho ni ŋgū ŋonmishua nshwi'i nchho shina pia. Pia yəi ndigha'o yi, mbo ndigha'o yē ŋa a wu'ɔ fā'o ju no ta'a fiēŋ Muuŋ Tāa nē. A ni ndinaon ni pwapuŋ pugu pa nnu shini.

¹⁵ Jouŋ ni mbo minkwentīe yi, nchhu ni nji ŋa, "Yei ni mbo ju ŋa mi ni nchrā ntho vi ŋa, 'Ju ŋa a tho nu njiŋ a nē, nthiŋkwo yi chaa nyan, ntho ŋa a ni ŋkwo po ŋkaon māa mbo.'" "

¹⁶ Llo mon linaon nu mi ni pwapuŋ, a fē mboro ŋkuon mboro ni pia. ¹⁷ Ntho ŋa pi ni mfe gí ntogo pi mbho Mushi, ndo pwapuŋ pugu pa nnu shini tho ntogo pi mbho Jisho Krishto. ¹⁸ Yichəi kaŋ ta'a ŋon lo naa njəi Minnwi, ndo fiēŋ ta'a Minnwi ŋa a po yəi Tāa nē, chwīe pi jī Minnwi.

Nkini Jouŋ Ngan Fē Nkhī (Matio 3:1-12; Maaku 1:1-8; Luka 3:1-18)

¹⁹ Pa ŋgwa Juu llo Jerushaleiŋ ni ŋga ntaon pa ghan fē'ingīeŋ Minnwi pugu pa ŋgwa Levi* ŋa pugu pie Jouŋ Ngan Fē Nkhī ŋa, "ɔ po pi gɔ?" yei po nnu ŋa Jouŋ ni nchhu nē. ²⁰ Jouŋ shini ndo ndāa khwē nu, a ni nja nchrā li'i wo ki lo nji'i nchiēŋ nchò yi, nchhu nu ŋa, "Nshi lo nji'i mbo Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe nē."

²¹ Pugu pie vi ŋa, "Ti ɔ po pi gɔ? ɔ Elaija?"

Jouŋ khwē ŋa, "Ŋga, ndo mbo ju."

"ɔ njəili'i Minnwi gho?"

Jouŋ khwē ŋa, "Ŋga."

²² Nenne, pugu chhu gho ŋa, "ɔ gɔ? Pigi fā'o no pīni nu ni khwē nshwei ŋgwa ha'an pugu taon vigi nē. ɔ chhu pi ŋa ntho non yɔ?"

²³ Jouŋ khwē ŋa,

"Mi ŋgɔ ŋon ŋa a kəi nu mon ŋkūnu njò.

'Pəi pīri Shendaon tithi ni Taatho ŋa a tɔgo fo no ha'an njəili'i Minnwi mbo Ishaya ni nchhu nē.'" "

²⁴ Pichəi pa ŋgwa Farashi ŋa pugu ni mbo shina ghan ntaon pigho† nē ²⁵ pie vi ŋa, "Ti ɔ mīeŋ ki lo mbo Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaon no Nkwe, ki lo mbo Elaija, ki lo mbo njəili'i Minnwi gho,

* **1:19** 1:19 Ŋgwa Levi ni mbo ghan fā'a Nda Minnwi. † **1:24** 1:24 Yichəi shendaon no tūgu nu ghrà yei po ŋa A ni ntaon ŋgwa Farashi ntaon ghan ntaon pigho.

ɔ tho kwe ŋgwa ni ŋkhĩ ki'e ŋa?"

²⁶ Jouŋ khwē ni pugu ŋa, "Ŋga ŋkwe ŋgwa ni ŋkhĩ pi moŋ ŋkhĩ, ndo yichəi ta'a ŋoŋ thi shina pəi ŋa pəi shi lo nji vi, ²⁷ a tho nu njiŋ a, ndo ndo nji'i ŋkā'o no ŋoŋ ŋa mimfə m̄fēi ŋk̄i tra yi."

²⁸ Ŋguoŋ nnu pei ghao ni ntho ndōgɔ li'i Betani, njiɛŋ ninəi Jodaŋ li'i ŋa Jouŋ ni ŋkwe ŋgwa ni ŋkhĩ nɛ.

Jisho pɔ pi muuŋ minjii Minnwi

²⁹ Mbhi gha ndaŋ, Jouŋ yəi Jisho a tho nu yəi yu, a chhu ŋa, "Lii njəi! Muuŋ Minjii Minnwi ŋa a kwe phi ŋgwa ŋkuoŋ mbhi nɛ. ³⁰ Yei pɔ pi ŋoŋ ye ŋa mi ni nchrā nu nthɛ vi ndii ŋa ŋki chhu ŋa, 'Ju ŋa a tho nu njiŋ a nɛ nthiŋkwo yi chaa nyan, nthɛ ŋa a ni ŋkwo pɔ ŋkaŋ m̄aa mbo.' ³¹ Mmu ndutho a shini ndo nji vi. Ndo ŋki tho, nchho mfe ŋkhĩ ni ŋgwa nne ŋa ŋgwa Ishrae ji vi."

³² Jouŋ kwe ntiɛ yi, nchhu nu ŋa, "Mi ni njəi Jijwe Minnwi shwi'i nu mbiŋ yu no mintu'olibuŋ llo po, nshwi'i ŋkina mbiŋ yu. ³³ Mmu ndutho a shini ndo nji'i nji vi, ndo ju ŋa a ni ntaoŋ a ŋa ŋkwe ŋgwa ni ŋkhĩ moŋ ŋkhĩ nɛ ni nchhu vəi ŋa, 'Ŋoŋ ŋa ɔ shi njəi Jijwe shwi'i ŋkina mbiŋ yu nɛ, a ju ŋa kwe nu ŋkhĩ ŋa a shi mfe ni ŋgwa nɛ shi mbo pi moŋ Jijwe Minnwi.' ³⁴ Ndo njəi,

ndo mbo miŋkwentie ŋa yei Muuŋ Minnwi."

Jisho gē fūoŋ ghan younjij pi

³⁵ Mbhi ni ŋga ndaŋ, Jouŋ pini ntithi pugu pa paa ghan younjij pi, ³⁶ mbe'i Jisho no ha'an a ni ntogɔ nu nɛ nchhu ŋa, "Lii njəi, Muuŋ Minjii Minnwi!" ³⁷ Paa ghan younjij pi pigho ni ŋga nja'o nnu yei, ndollo njōu njiŋ Jisho.

³⁸ Jisho kara noŋ yi njəi vugu pugu tho nu njiŋ yu, a pie vugu ŋa, "**Pəi ta'a pi kho?**"

Pugu khwē ŋa, "Rabai" (njiŋ yi pɔ ŋa "Masha"), "ɔ la'a pi hiŋ?"

³⁹ A chhu ni pugu ŋa, "**Pəi tho nɛ njəi.**" A ni mbo yaŋ no khwe minaŋ ni naŋchi ŋa pugu pugu ni ŋgəi njəi li'i ŋa a ni nda'a nu nɛ, pugu pugu la'a llé ghɔ.

⁴⁰ Ta'a ŋoŋ shina paa ŋgwa pigho ŋa pugu ni nja'o Jouŋ chrā, pugu yōu njiŋ Jisho nɛ, ni mbo Andru, mbo ndiŋ Shemu Pita. ⁴¹ Andru ghəi ntā'a ndiŋ vi, mbo Shemu, nchhu ghɔ ŋa, "Pigi yəi Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaŋ no Ŋkwe nɛ" (njiŋ yi pɔ ŋa "Krishto").

⁴² A lōgɔ vi pugu yu ghəi njəi Jisho. Jisho pɛ'i vi nchhu ŋa, "**ɔ Shemu, muuŋ Jouŋ, pi shi mēiŋ ghɔ ndwɛ pi ŋa, 'Kefa' njiŋ yi pɔ ŋa Pita.**"

Jisho gē Fili pugu Natania

‡ 1:42 1:42 Njiŋ Kefa pugu Pita wu'ɔ ta'a yi, mbo ŋa ŋgɔ'u.

43 Mbhi ni nga ndan, Jisho lōgo nthi mi na a shi ngēi Galili. Njəi Fili nchhu gho na, **“Tho njou njin a.”**
44 Fili ni ndho Beshaida mbo la’ataon pa Andru pugu Pita.

45 Fili yəi Natania nchhu gho na, “Pigi yəi non ve na Mushi ni nā’an nthe vi mon Nwa’anli Gí, pa njəli’i Minnwi piní nā’an nthe vi nkaa pugu ne. A Jisho llo Nashare, mbo muon Joshə.”

46 Natania chhu gho na, “A nthe nnu shi’i taon Nashare?”

Fili chhu gho na, “Tho ne njəi.”

47 Jisho yəi Natania tho nu yəi yu, a chhu gho na, **“Lii njəi, yei nkiə non Ishrae shishini, na a lo mbo ngan mifi ne!”**

48 Natania pie vi na, “O kie nein nji a?”

Jisho khwē gho na, **“Nkaon Fili maa mēin gho ndii na o ni mbo la’o muon thi wunu ne, mi ni njəi gho.”**

49 Nne Natania khwē na, “Masha, O Muon Minnwi, O funon pa ngwa Ishrae.”

50 Jisho khwē gho na, **“O wu’o mbin nthe pi na nshwei gho na mi ni njəi gho la’o muon thi wunu ne? O shi njəi pa nnu a chaa yei.”** 51 A chhu gho na, **“Shishini, nshwei vəi na, pəi shi njəi po na’an, pəi yəi pa ghan ntaon Minnwi ku’o nu ndo nshwi’i nu mbin Muon Nonmishua.”**

2

Jisho kara nkhǐ a gū là’o

1 Paa llé ni nga ntogo, pi tho nji yichəi tini Kanan mon Galili, mūon Jisho po fo. 2 Pi ni ngē Jisho nkaa yu li’i tini gho pugu pa ghan younjin pi. 3 Là’o ni nga mme, mūon Jisho chhu gho na, “Pugu lo mfā’o là’o.”

4 Jisho chhu gho na, **“Ma! Yine fā’o pi kho no chwie nu vəi? Ndi a lo naa nkā’o ya’a.”**

5 Ndo mūon vi chhu ni pa ghan fā’a na, “Pəi chwie sheshe nnu na a chhu ni pəi ne.”

6 Ntigao ndigi kin ni’in nkhǐ na pi chwie ni ngù’o ne ni nthi fo nne no wēin nu nkhǐ mbo yi taontaon nkwan ha’an nū’on pa Juu no kie nu mbo yi taontaon chhu ne. Ta’a yi lōgo jē nkuon khwe jo ngēi pi ntigao jo. 7 Jisho chhu ni pugu na, **“Pəi ni’in nkhǐ mon pa kin pigho a linaon.”** Pugu ni’in a linaon ti njwē cho gho. 8 A chhu ni pugu na, **“Pəi nwaa yichəi fo ngēi mfe ni non na a lina nu ni ngwa li’i ji tini yei ne.”** Pugu nwaa.

9 Non na a ni ndina nu ni pa ngwa li’i ji tini gho ne ni nga njwe’i nkhǐ gho na pi kara a gū là’o ne, pa’a ndo nji li’i na a llo ne (ndo pa ghan fā’a li’i tini gho na pugu ni nwaa nkhǐ gho ne ni nji) ngan lina ni ngwa li’i ji tini gho mēin mimbia ngan tini gho, 10 nchhu gho na,

“Sheshenon ghà fūon ngrā pi là’o shi’i ti ngwa gha nja nnu shi’i a maa ntho ni ye ŋa a lo nja mbwa nē. Ndo ɔ nū’on là’o shi’i ti ntho nchəin ndwē.”

¹¹ Yei ni mbo fūon li ŋa Jisho ni nōon Kanan mon Galili, nōon ndigha’o yi, pa ghan younjin pi pin vi.

¹² Tini gho ni ŋga ntogo, Jisho shwi’i Kapanun pugu pa mūun vi ni pa lin pi pugu pa ghan younjin pi nda’a fo no shigei llé.

Jisho ghəi Nda Minnwi

(*Matio 21:12-13; Maaku 11:15-17; Luka 19:45-46*)

¹³ Ndīi ji Lli Nji’a pa Juu ni ŋkwo para nu, nne Jisho ku’o Jerushalein. ¹⁴ A yəi ngwa Nda Minnwi, pugu chho mfini pa fua, pa minjīi, pa mintu’olibun, ni pa ghan kwri mbin pugu chho ŋkuon pa taprei pugu. ¹⁵ Jisho chwē ngwəŋ ni ŋkīi njōu vugu no ghao Nda Minnwi mfe mbhi pugu pa minjīi, pugu pa fua, ŋkwri mbin ghan kwri mbin ŋkara taprei yugu ŋkuru. ¹⁶ Nenne, nchhu ni ngwa pe ŋa pugu ni mfini mintu’olibun ne ŋa, **“Pəi pei maon pei ntaon no gho hein, ki’i pəi lōgo Nda Tāa a, a gū nda tan.”**

¹⁷ Pa ghan younjin pi kwir ŋa pi ni nā’an ŋa, “Ni’in njū’o nthē Nda yo shi nji a.*”

¹⁸ Nne pa Juu chhu gho ŋa, “ɔ nōon pi yəi li ni pigi no

nōon nu ŋa ɔ fā’o ghrī no chwē nu nnu pei?”

¹⁹ Jisho chhu ni pugu ŋa, **“Pəi shā’a Nda Minnwi yei, mbini nu’un ŋkrao mon trei llé.”**

²⁰ Pa Juu chhu ŋa, “Kho nya! A lōgo khwe wun ŋga’o ni ŋga’o yi ntigao no krao nu Nda Minnwi yei, ɔ ŋa ɔ shi mbi’i totho no trei llé nya?”

²¹ Ndo Nda Minnwi ye ŋa Jisho ni chrà nu nthē vi ne ni mbo pi non yi. ²² A ni ŋga mbo ndīi ye ŋa Jisho ni mbini nu’un ŋku’o mon gu nē, pa ghan younjin pi kwir ŋa a ni nchhu yei nnu, mbin chrà Minnwi pugu pa chrà ŋa Jisho ni nchrā nē.

Jisho ji njū’o ŋonmishua

²³ Ndīi ŋa a ni mbo Jerushalein li’i ji Lli Nji’a nē, ntou ngwa pin vi no ha’an pugu ni njəi ntou pa li ŋa a ni nōon nu nē. ²⁴ Ndo Jisho shini ndo nji’ə non yi mbin pugu nthē ŋa a ni nji vugu ghao. ²⁵ Yichəi non shini ndo mfā’o no shwei nu vi ni yaon ŋa ŋonmishua yie gho nē, nthē ŋa ju ndutho yi ni nji njū’o yugu.

3

Jisho pugu Nikodemu

¹ Yichəi nthishi pa Juu ni mbo fo, mbo non Farashi, ligi yi po Nikodemu. ² Non vei tho njəi Jisho ni tu’u nchhu gho ŋa, “Masha, pigi ji ŋa ɔ ngan ye’i ngwa llo mbo Minnwi, nthē ŋa a nthē pa’a

* 2:17 2:17 Ŋwa’anli Ŋkhī 69:9.

non lo nōon pa li pei na o nōon ne ki Minnwi lo mbo pugu yu ka'a."

³ Jisho khwē gho na, "Shishini, nshwei gho, non mien ki lo mbo phi nkamu'ōn*, pa'a Minnwi lo nsha'a fuon yi mon chombhi yi."

⁴ Nikodemu chhu gho na, "Mimfe pi pini mbhi non pi nei noni na a kwo po mmenon ne? A nthe a pini nii mon pun mūon vi pi pini mbhi vi?"

⁵ Jisho khwē gho na, "Shishini, nchhu ve na pi mien ki phi non ni nkhi pugu pa Jijwe, pa'a a lo nii mon Sha'afuon Minnwi.

⁶ Ye na a phi freinon mbhi vi ne freinon, ye na a phi Jijwe mbhi vi ne, po jijwe. ⁷ Ki'i ngrāo no ha'an nchhu ve na a yi'i na pi phi vei nkamu'ōn ne. ⁸ Fifrēi ghā ntogo ngōi nu li'i na a khwā ne, o ya'o nkaon yi ndo pa'a ndo nji li'i na a lo ne, ki li'i na a ghōi nu ne. A ha'an a po ni sheshenon na a phi Jijwe Minnwi mbhi vi ne."

⁹ Nikodemu pie na, "Pa nnu pei nthe a lōgo li'i pi nei?"

¹⁰ Jisho khwē gho na, "O ngan ye'i ngwa Ishrae ki lo nji nnu pei? ¹¹ Shishini, nchhu ve na pigi ghā nchrā pi nnu na pigi ji ne, nkwe nte yaon na pigi yēi

ne, ndo pa'a pēi lo mbin nnu na pigi chhu nu ne.

¹² Mi nshwei vei ni pa nnu nkuon mbhi yei ki pēi lo mbin, pēi shi mbin ndii na nshwei vei ni pa nnu po ne pi nkwan nei? ¹³ Yichēi kan ta'a non lo naa nku'o po nkien non na a lo po nshwi'i shhe ne, mbo Muon Nonmishua. ¹⁴ Ndo no ha'an Mushi ni nkēre mitwe'i tothi mon nkūnu njō ne, wu'o nenne, a yi'i na pi shi nkēre Muon Nonmishua tothi, ¹⁵ nne na sheshenon na a pin vi ne, shi mfā'o chombhi ki mme.

¹⁶ "Nthe na Minnwi ni nkhwā ngwa nkuon mbhi yei ntou yi ti mfe ta'a fien muon vi, na sheshenon na a pin vi ne, mba'a a yi'i nkhu†, a shi mfā'o chombhi ki mme. ¹⁷ Nthe na Minnwi shini ndo ntaon muon vi nkuon mbhi pi na a tho nsha'a mbhi sha'a, a ni ntaon vi pi na a tho nne na ngwa nkuon mbhi hein kie mbin yu ndūgu.

¹⁸ "Mba'a pi yi'i nsha'a non na a pin vi ne. Ndo non na a lo mbin vi ne kwo po ngusha'a nthe na a lo mbin fien ta'a Muon Minnwi. ¹⁹ Yei nkwan ha'an shā'a gho po ne: na li'e tho nkuon mbhi, ngwa mien li'e gho nkhwā pi njinjin nthe na mbha

* 3:3 3:3 Mon chrā Gri, a nthe nin yi pini mbo na lo tothi. † 3:16 3:16 Yei lo mbo pi na mba'a non gho khu gu mon freinon. A po pi na mba'a non gho ma nji'i ngōi mon mōnon.

nnu pugu pɔ pi pa pi piphi. ²⁰ Sheshenon ɲa a ghà nchwìe pa nnu piphi nɛ pīna lí'ɛ, nne pa'a ndo ntho mbara yəi lí'ɛ gho nthɛ ɲa mbha nnu pi pi piphi shi ntaon paa. ²¹ Ndo sheshenon ɲa a ghà nchwìe nnu shini nɛ ghà ntho mon lí'ɛ, nne ɲa a nthɛ pi yəi ɲa nnu ɲa a chwìe nu nɛ a ya'o pi nchò Minnwi."

Jouŋ pi'i ligi Jisho tɔthi

²² Nnu pei ni ɲa ntogo, Jisho pugu pa ghan younjij pi ghəi mon shhe Judia, nchho fɔ pugu pugu, ɲkwe ɲgwa ni ɲkhi. ²³ Jouŋ ɲkaa yu ni ntho ɲkwe ɲgwa mon ɲkhi Aenon ɲkin Shalin, nthɛ ɲa ɲkhi ni njien fɔ, ɲgwa tho nu fɔ ɲkwe ɲkhi. ²⁴ (Yei ni mbo ndii ɲa pi shini ndo naa ni'in Jouŋ chəin nɛ.) ²⁵ Mindoundou ni ɲgū shina pa ghan younjij Jouŋ pugu pa yichəi ɲon Juu ɲkuon nnu shigao nu non mbo yi taonɲaon nɔ ha'an nù'ɔŋ chhu nɛ. ²⁶ Pugu tho mbara Jouŋ nchhu gho ɲa, "Masha, Ii njəi, ɲon ye ɲa pəi yu ni mbo njien ɲkhi Jodaŋ, ɔ chrà nɔ ligi yi nɛ tho nɛ mfe ɲkhi, ɲguon ɲgwa ghəi mbara vi."

²⁷ Jouŋ khwē ɲa, "Mba'a ɲon fā'o kan ta'a yaon kan a neiŋ pi fe fe gho llo po. ²⁸ Pəi ɲkaa pəi pa minkwentie paŋ ɲa ɲki nchhu ɲa, 'Ndo mbo Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ ɲkwe nɛ, ndo pi

taon a ɲa ɲgəi shhi yu.' ²⁹ ɲon ɲa a lan mingwe fhi nɛ, ju mbo mimbia lan. Ndo taannu mimbia ɲgan lan gho gha ntithi nja'o ɲggi mimbia ɲgan lan gho, mfā'o pwanju'ɔ ntou yi. Nthɛ yie gho, pwanju'ɔ a linaon ndwɛ. ³⁰ A shi ɲgu'ɔ ɲku'ɔ ku'ɔ mbo ɲon ndien, ɲgu'ɔ nshwishwi'i mbo ɲon kike'i.

³¹ Ju ɲa a llo pi tɔthi nɛ gha'o ncha ɲguon ɲgwa, ju ɲa a llo pi ɲkuon shhe nɛ pɔ ɲon ɲkuon shhe, nchrā pi nnu ɲkuon shhe, ndo ju ɲa a llo pi po nɛ chaa ɲguon ɲgwa. ³² A chhu nnu pɛ ɲa a yəi ndo nja'o nɛ, ndo pa'a kan ta'a ɲon lo mbin ɲkani yi. ³³ Ndo sheshenon ye ɲa a pin ɲkani yi nɛ frēi mbho yi ɲkuon yei nnu, ɲa Minnwi ɲgan nnu shini. ³⁴ Nthɛ ɲa ɲon ɲa Minnwi taon nɛ chrā pi chrà Minnwi nthɛ ɲa Minnwi fe Jijwe yi gho ki fi'i. ³⁵ Tāa khwā Muun vi, mfe ɲguon yaon lien mbo yu ghao. ³⁶ Sheshenon ɲa a pin Muun nɛ fā'o chombhi ki mme, ndo sheshenon ɲa a lo nja'o nchò Muun nɛ, mba'a a lɛ mfā'o ɲkien chombhi ndo ɲgə'i pigitua Minnwi shi ɲkina mbin yu."

4

Jisho pugu mingwe llo Shamaria

¹ Jisho ni nji ɲa pa ɲgwa Farashi kwo ya'o ɲa a tho mfā'o ntou ghan younjij pi ndo ɲkwe vugu ni ɲkhi ncha Jouŋ. ² (Ndo Jisho

ndutho yi shini ndo ntho nkwe ngwa ni nkhi, a ni nkwe ghan younjin pi nkwe ngwa ni nkhi.) ³ A ni nga nji nenne, ndollo Judia mbini Galili.

⁴ A pie na a togo Shamaria.

⁵ Nne a tho nchoin mon yichai mme li'i Shamaria na pi mein ni Shaika, nkin nyien na Jakɔ ni mfe ni Joshe muun vi ne. ⁶ Tien nkhi Jakɔ ni mbo fo. Jisho ni nkwo kina nthe fi'i nyien nu na a ni nkwo nyien ne, nne, nchochho nkin nkhi gho. Ndi gho ni mbo mon ntun minaon. ⁷ Mingwe Shamaria tho li'i shuu nkhi, Jisho chhu gho na, **"Fe nkhi vai nnu."** ⁸ Pa ghan younjin pi ni ngai mon la'a li'i yuon maon ji.

⁹ Mingwe Shamaria gho chhu na, "A kie pi nein, go mbo non Juu, pie yaon nnu llo mbho a mbo mingwe Shamaria?" (Nthe na pa ngwa Juu shini ndo ntho mbo nu ni pra pugu pa ngwa Shamaria.)

¹⁰ Jisho khwe gho na, **"O kan nji fe Minnwi, ki nji non ye na a tho nchhu nu na, 'Fe nkhi nnu ne', o kan mbie vi, a fe nkhi na a gha mfe chombhi ne ve."**

¹¹ Mingwe gho chhu na, "Masha, o lo nji'i mfa'o yaon no shuu nu nkhi no gho, tien nkhi gho lo nja nshii. Ti o shi mfa'o nkhi fe chombhi yei pi hin? ¹² A ni mfe nkhu taa vigi Jakɔ mfe tien nkhi yei ni pigi. Ju ndutho yi pugu

pa puon pi pugu pa minyien pi ni ngu'o nnu nkhi pi llo fo. O ta'a nu nchhu na o gha'ogha'o nchaa Jakɔ taa vigi gho?"

¹³ Jisho khwe gho na, **"Nji nkhi shi ngu'o mbini njia ngwa pe na pugu nnu yei nkhi ne. ¹⁴ Ndo non na a nnu ye nkhi na nshi mfe ne, mba'a nji nkhi ma nu'un njia vi. Nkhi na nshi mfe ne shi ngu sha'ashhe mon non yu nk'u'o nu mfe chombhi ki mme."**

¹⁵ Mingwe gho chhu gho na, "Masha, fe nkhi yei vai nji na mba'a ma nu'un mfa'o nji nkhi, ki ntho hein li'i shuu nkhi."

¹⁶ Jisho chhu gho na, **"Ghai mein ndaon gho pai yu tho."**

¹⁷ Mingwe gho khwe gho na, "Ndo nji'i mfa'o ndaon a."

Jisho chhu gho na, **"O chhu a ka'o na, 'Ndo mfa'o ndaon a', ¹⁸ nthe na o kwo lan tien pimbia, ndo ti ye na pai yu po ndwe ne lo nji'i mbo ndaon gho, nnu na o chhu ne nnu shini."**

¹⁹ Mingwe gho chhu gho na, "Masha, njai na o po pi njai'i Minnwi. ²⁰ Pa taa pigi ni ntho nga'o Minnwi pi nkuon mbra yei, ndo pai chhu na a pie na ngwa wu'o nga'o Minnwi pi Jerushalein."

²¹ Jisho chhu gho na, **"Ma! Pin nnu na nchhu nu ne,**

ndii tho nu na mba'a pi yi'i nga'o Taa pi nkuon mbra yei ki Jerushalein. ²² **Pai gha'o yaon na pai lo nji ne, pigi gha'o yaon na pigi ji. Nthe na lugu nu togo pi mbho ngwa juu.** ²³ **Ndo ndii chho tho nu, ndo nkwo po hein, na nkien ghan gha'o Minnwi shi nga'o Taa mon Jijwe pugu pa nnu shini. Nthe na Taa ta'a pi nkwan ngwa pigho na pugu gha'o vi.** ²⁴ **Minnwi po pi Jijwe, a pie na ngwa ha'an pugu shi nga'o vi ne, gha'o mon jijwe pugu pa nnu shini."**

²⁵ Mingwe gho chhu gho na, "Nji na Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne tho nu (mba ju na pi mein ni Krishto ne). A shi nga ntho, kan a shi nshwei vigi ni nguon nnu."

²⁶ Jisho chhu gho na, **"Mmu na nchrā nu ve ne ju."**

²⁷ Wu'o ndii gho pa ghan younjin pi pini, ngrao na a chrā nu pugu mingwe, ndo pa'a kan ta'a non vugu lo mbie vi na, "O ta'a pi kho?" ki na, "Pai yu chrā nu nthe kho?" ²⁸ Nne mingwe gho mien kēn nkhi yi, ngēi mon la'a nchhu ni pa ngwa na, ²⁹ "Pai tho njei non na a shwei a ni nguon pa nnu na mi ni nkwo ma nchwie ne. A nthe yei po Ju na Minnwi Chu'o Ntaon no Nkwe ne?" ³⁰ Pa ngwa pigho mien mon la'a ntho nu li'i yei Jisho.

³¹ Ndi gho pa ghan younjin pi ligēi Jisho, nchhu nu na, "Masha, ji maon."

³² Ndo a chhu ni pugu na, **"Mfā'o maon ji no ji nu na pai shi lo nji'i nji."**

³³ Nne pa ghan younjin pi chhu nu ni non pugu na, "Yichai non ni ntho ni maon ji mfe gho na a ji?"

³⁴ Jisho chhu ni pugu na, **"Maon ji pan po pi no chwie nu nnu na non na a taon a khwā ne, ti mī'en fā'a yi gho.** ³⁵ **Pai lo nchhu na a wu'o mbi'i khwe nāon pi maa nkwo maon? Lii njei, nshwei vāi, pai pi'i ligi yei ndii pa mon nyien. Pa maon kwo tini nkā'o kwōo nu.**

³⁶ **Non na a kwōo maon ne kwo ntho mfā'o pe yi, ntho nu ni maon kwōo pigho na pugu fā'o chombhi ki mme, nne na non ha'an a phi ne pugu non ha'an a kwōo ne fā'o pwanju'o ka'a.** ³⁷ **Nthe na chrā yei nnu shini na, 'Yichai non phi, non nduon kwōo.'** ³⁸ **Ntaon vāi na pai ghēi nkwo yaon na pai shini ndo mfā'a. Ngwa nduon fā'a, pai shei no gho."**

³⁹ Ntou pa ngwa Shamaria mon la'ataon gho pin vi nthe chrā mingwe gho na, "A shwei a ni nguon nnu na mi ni nkwo ma nchwie ne." ⁴⁰ Pa ngwa Shamaria ni nga ntho njei vi, ndigēi vi na a la'a pugu pugu. A la'a fo no paa llé. ⁴¹ Ntou pa ngwa pini mbigi mbin vi ntogo nkuon

chrà yi. ⁴² Nchhu ni mingwe gho ña, “A lo ŋgu’o mbo nthē pi pa nnu pē ña o chhu nē ña pīgi piñ. Pīgi ya’o ni non yigi llo mbho yu, ndo nji ña a ju shini mbo Ñkwe mbhi.”

Jisho yīgi ghño muuñ nthishi chēi

⁴³ Paa llé gha ntogo, a lollo ŋgēi Galili. ⁴⁴ (Nthē ña ndutho yi ni nchhu ña, “Pi shi’a ma ŋga’o pa njēli’i Minnwi la’a pugu.”) ⁴⁵ Nnē, a gha ŋgēi Galili, pa ŋgwa Galili piñ vi nthē ña pugu ni ŋga ŋgēi li’i jī Lli Nji’a Jerushaleiñ, njēi fi’i nnu pē ña a ni nchwīe li’i jī gho nē.

⁴⁶ Nnē, a pini nu’uñ ntho ŋkamu’oñ Kanañ mon Galili, li’i ña a ni ŋkara ŋkhī a gū là’o nē. Mmēñon ndien chēi ni mbo Kapanuñ ña muuñ vi yi mimbā ni ŋgño nu. ⁴⁷ A ni ŋga nja’o ña Jisho lollo Judia ntho Galili, a ghēi ndīgēi vi ña a shwi’i Kapanuñ njīgi ghño muuñ vi nthē ña a ni ŋkwo chho ŋkhukhu.

⁴⁸ Nnē Jisho chhu gho ña, **“Pēi mien ki yēi pa li pugu pa nnu ghraoghrao pa’a pēi lo mbiñ.”**

⁴⁹ Mmēñon ndien gho chhu gho ña, “Masha, tho ŋkaon muuñ a maa ŋkhu.”

⁵⁰ Jisho chhu gho ña, **“Ghēi, muuñ gho shi mbo yi maon.”** Non gho piñ chrà Jisho ndho nyēñ.

⁵¹ Nō ha’an a ni nshwi’i nu nē, puon fā’a pi para vi nchhu gho ña muuñ gho yi maon. ⁵² Nnē a pie vugu ni ndii ña non yi ni njē yo nu nē. Pugu chhu gho ña, “A yua mon ta’a minaon ni naonchi ña shigao gho ni ntaon mbiñ yu.” ⁵³ Tāa gho jī ki’ē ña a ndii yē ña Jisho ni nchhu gho ña, **“Muuñ gho shi mbo yi maon nē.”** Ju ndutho yi pugu pa mbaanda yi gū pa ghan piñ. ⁵⁴ Yei ni mbo mbra li ña Jisho ni nōon ndii ña a ni ntaon mon Judia ŋgēi Galili nē.

5

Jisho yīgi ghño ñon Llé Ji

¹ Pa nnu pei ni ŋga ntogo, yichēi jī pa Juu tho ndogo li’i Jerushaleiñ, Jisho ku’o fo. ² Yichēi ŋkhī* ni mbo Jerushaleiñ nō li’i ña pi ni mēiñ ni Chonka’a Minji nē, pi mēiñ mon chrà Hibru ña Bejata†, ña a ni mfā’o tien li’i fere non ŋkiñ gho. ³ Ntou pa ghan ghño ni nuan fo: pa nchriligi, pa kwini kwò ni pa ŋgwa ña ŋgei non yugu khu. [Pugu ni ntho njwēre nu ña pi chī’i ŋkhī gho ⁴ nthē ña ŋgan ntaon Taatho ni ntho nshwi’i nu mon ŋkhī gho pichēi ndii nchi’i nu. Fūon ñon ña a nii mon gho ndii ña pi kwo chī’i nē, sheshe ŋkwan ghño ña a ghana vi nē togo.] ⁵ Non chēi ni mbo ña a ni ŋkwo ghño nō trei

* 5:2 5:2 Pi ni ntou ŋkhī yei tou puñ yi pō ndipu’u wuñ kwò ni kwò yi tien.

† 5:2 5:2 Pi nā’an mon pichēi pa Nwa’anli Minnwi ndunu mon chrà Gri ña, Beteshda pichēi pō Beshaida.

wuŋ ɲa' o ni yi fúoŋ. ⁶ Jisho ni ɲa ɲjɛi vi a nūaŋ fɔ, ndo nji ɲa ghĩɔ gho ni ɲkwo la'a mbiŋ yu nɔ ntaaŋ ndii, mbie vi ɲa, **“O tã'a nu mbo shi'i?”**

⁷ ɲgĩɔ gho khwē gho ɲa, “Masha, ñdo nji'i mfã'o sheshenon nɔ ni'in nu ma mon ɲkhi ndii ɲa pi chi'i nɛ. Ndi ɲa ɲga mba'o nu nɔ nii nu nɛ, ɲon nduoŋ kwo fũon nii mon gho shhi a.”

⁸ Jisho chhu gho ɲa, **“Lollo tothi, lōgo kúon yo ndo nyien.”**

⁹ Wu' o ndii gho, ɲon gho pɔ shi'i, ndōgo kúon yi ɲjē nyien nu! Llé ɲa nnu yei ni ndōgo li'i nɛ ni mbo llé ji. ¹⁰ Nenne pa ɲgwa Juu chhu ni ɲon gho ɲa pi yĩgi ghĩɔ yi nɛ ɲa, “Shi'a llé ji, pa'a gí yia lo mbiŋ ɲa o tien kúon yo.”

¹¹ Ndo a khwē ni pugu ɲa, “Nɔŋ ɲa a ni ɲjigi ghĩɔ a nɛ ni nchhu ɲa, ‘Lōgo kúon yo nyien.’”

¹² Pugu pie vi ɲa, “Nɔŋ gho gɔ ɲa a chhu ve ɲa lōgo kúon yo nyien nɛ?”

¹³ Ndo ɲon gho ɲa pi ni ɲjigi ghĩɔ yi nɛ shini ndo nji vi. Nthe ɲa yú ɲgwa ni mbo fɔ Jisho kwo phe shina pugu ɲgēi. ¹⁴ Yichēi ndii ni ɲga mbo, Jisho yēi vi mon Nda Minnwi nchhu gho ɲa, **“Lii ɲjɛi ɲa o pɔ shi'i. Ki'i nu' uŋ nchwē phi ɲkamu' oŋ nne ɲa ki'i nnu wuwuru ncha yie lōgo li'i mbiŋ gho.”** ¹⁵ Nɔŋ gho ghēi ni vhi, nshwei pa

ɲgwa Juu ɲa a ni ɲjigi Jisho ɲjigi ghĩɔ yi.

¹⁶ Yei nnu ɲa a ni nchwē pugu fɛ ɲgə'i ni Jisho, nthe ɲa a ni nchwē nnu yei llé ji. ¹⁷ Ndo Jisho khwē ni pugu ɲa, **“Tãa a wu' o ntho mfã'a fã'a ti nchəiŋ ndwɛ. Nnɛ, mummu fã'a nu.”** ¹⁸ Yei nnu ɲa a ni nchwē pa thishi ɲgwa Juu mi' en ntã'a nu ɲjwi vi nɛ, nthe ɲa a lo ɲgu' o mbə'i pi llé ji. A pini ntho mēiŋ Minnwi ɲa a Tãa vi, nchwē non yi mbo ta'a fi'i pugu Minnwi.

Ghrí Muuŋ Minnwi

¹⁹ Nne Jisho chhu ni pugu ɲa, **“Shishini, ñchhu ni pəi ɲa, minthe pa'a Muuŋ lo nchwē nnu ni tho yi, a wu' o nchwē pi nnu ɲa a yəi Tãa vi chwē nu nɛ. Nthe ɲa sheshe nnu ɲa Tãa ghà nchwē nɛ, Muuŋ ghà ɲgu' o nchwē pi yie gho ɲkaa yu.”** ²⁰ Nthe ɲa Tãa khwā Muuŋ nōon ɲguon nnu ɲa ju ndutho yi chwē nu nɛ gho. Ndo ti Tãa shi nōon memmɛ fã'a ɲa a chaa pei nɛ gho, nenne ɲa pəi ghráo. ²¹ Nthe ɲa wu' o nɔ ha' aŋ Tãa pi'i ɲgwa khu mfe chombhi ni pugu nɛ, a ha' aŋ Muuŋ fɛ chombhi ni pa ɲgwa pɛ ɲa a khwā nɔ fɛ nu nɛ. ²² Tãa shi'a ɲji'i nsha'a sheshenon. A fɛ ɲguon ghrí sha'a nu ɲgwa pi ni Muuŋ, ²³ nne ɲa minthe ɲguon ɲgwa gha' o Muuŋ nɔ ha' aŋ pugu gha' o Tãa nɛ. Nɔŋ ɲa a lo

nji'i nga'o Muuŋ ne lo nji'i nga'o Tãa ŋa a taonj Muuŋ ne.

²⁴ "Shishini, ñchhu ni pæi ŋa ŋon ŋa a ya'o chrà a mbiŋ ŋon ŋa a taonj a ne, fã'o chombhi ki mme, mba'a pi nu'uŋ nsha'a vi. A kwo tɔgɔ monj gu nii monj chombhi.

²⁵ "Shishini, ñchhu ni pæi ŋa ndii chhɔ nthɔ nu, ŋkwo thɔ ti nchæiŋ, ŋa ŋgwa khu shi nja'o ŋggì Muuŋ Minnwi, ŋgwa pe ŋa pugu ya'o mbiŋ ne fã'o chombhi. ²⁶ Nthe ŋa nɔ ha'anj Tãa nduthɔ yi ŋon ŋa chombhi llo mbhɔ yu ne, a wu'ɔ ha'anj a chwie ŋa Muuŋ vi pɔ ŋon ŋa chombhi shi ndhɔ mbhɔ yu ne. ²⁷ A fe ghri' ghɔ nɔ sha'a nu ŋgwa nthe ŋa a Muuŋ Nɔŋmishua. ²⁸ Ki'i ŋgrão nnu yei, nthe ŋa ndii chhɔ nthɔ nu ŋa ŋguonj ŋgwa pe ŋa pugu pɔ monj fúnj ne shi nja'o ŋggì yi, ²⁹ ndɔ ntaonj monj fúnj ghɔ. Pe ŋa pugu ni nchwie pa nnu shi'i ne, pugu ku'ɔ monj chombhi ki mme, ŋgwa pe ŋa pugu chwie phi ne ku'ɔ pi wëiŋ vugu nɔ pa ŋgusha'a.

Pa miŋkwentie Jishɔ

³⁰ "Minthe pa'a ñdɔ nchwie yichæi nnu pi ni nyanj ghri'. Nga nsha'a pi wu'ɔ nɔ ha'anj Minnwi chhu væi ŋa ñsha'a ne, nne sha'a nu ma pɔ pi yi ndindi, nthe ŋa ñchwie pi nnu ŋa ŋon ha'anj a taonj

a tã'a nu ne. Ndɔ nji'i nchwie pi nnu ŋa ñtã'a nu.

³¹ Mi ŋkwe ntie nonj a ni nonj a pa'a pi lo ndii nnu ŋa ñchhu nu ne ŋa a nnu shini. ³² Ndɔ yichæi ŋon pɔ fɔ mbɔ miŋkwentie a, ñji ŋa nnu ŋa a chhu nu nthe a ne, nnu shini.

³³ Jouŋ, ŋon ŋa pæi ni ntaonj ghanj ntaonj pæi ghɔ ne, a chhu nnu shini nthe a. ³⁴ A lo mbɔ pi ŋa a ŋonmishua mbɔ miŋkwentie a. Nchrã pei nnu pi ŋa minthe pæi kie nne ndügu. ³⁵ Jouŋ ni mbɔ nɔ laŋ ŋkii nu ndɔ ndi'ε nu. Pæi ni mfã'o pwanju'ɔ nɔ kuo ndii monj li'ε yi.

³⁶ "Ndɔ mfã'o yichæi miŋkwentie ŋa a chaa pe nnu ŋa Jouŋ ni nchhu nthe a ne. Nthe ŋa pa fã'a ŋa Tãa fe væi ŋa mfã'a ne, mbɔ fã'a pe ŋa mfã'a nu ne, kwe ntie a ŋa a taonj Tãa ntaonj a. ³⁷ Tãa ŋa a taonj a ne, kwe ntie a. Pæi lo naa ma nja'o ŋggì yi monj sheshe ndii, ki njæi vi ŋkwanj ha'anj a pɔ ne. ³⁸ Pæi lo nũ'ɔŋ chrà yi monj njü'ɔ pæi nthe ŋa pæi lo nji'i mbiŋ ŋon ŋa a taonj vi ne.

³⁹ "Pæi tã'a monj Nwa'anli Minnwi nthe ŋa pæi pi'i ŋa pæi shi ma mfã'o chombhi ki mme monj ghɔ. Ndɔ Nwa'anli Minnwi yei chrã nthe pi mmu. ⁴⁰ Ndɔ pæi lãa thɔ nu njæi a nne ŋa pæi fã'o chombhi.

41 “Ndo nji’i ntā’a ndigha’o pi llo mbho ngwa. 42 Nji nkwan ngwa ŋa pɛi yie gho ne, ŋa pɛi lo nji’i mfā’o khwā Minnwi mbiŋ pɛi. 43 Ntho mon ligi Tāa a ndo pa’a pɛi lo mbiŋ a. Yichəi ŋon ntho mon ji ligi pɛi piŋ vi. 44 Pinthe pɛi kie pi neiŋ mbiŋ ŋa pɛi tā’a ndigha’o pi mbho non pɛi ne. Ndo pa’a ndo ntā’a ndigha’o ŋa a llo mbho fiŋ ta’a Minnwi ne.

45 “Ki’i pɛi pi’i ŋa nshi ngwēiŋ vɛi shhi Tāa. A ta’a ŋon ŋa a shi ngwēiŋ vɛi shhi Tāa, mbo Mushi ŋa pɛi nū’oŋ kwā’a yɛi mbiŋ yu ne. 46 Nthe ŋa pɛi kan ni mbiŋ Mushi, pɛi kan mbiŋ a, nthe ŋa a ni nā’an nthe pi mmu. 47 Ti pɛi mien ki piŋ pa nnu ha’an a nā’an, pɛi kie pi neiŋ mbiŋ chrà a?”

6

Jisho kugwi tien ŋkan pimbia pugu pa pichəi ngwa

(Matio 14:13-21; Maaku 6:30-44; Luka 9:10-17)

1 Pa pei nnu ni ŋa ntogo, Jisho lollo ngəi shā’a ntaon no yini njiŋ ŋkhī Galili, ŋa pi mēiŋ ni ŋkhī Tiberia ne.

2 Nkien ntou yu ngwa yōu njiŋ yi nthe ŋa pugu ni nɔi fi’i pa li ŋa a nōon nu, mbo yīgi nu ghīno ghan ghīno ne. 3 Jisho ku’o ŋkuon mbra nchəchho fo pugu pa ghan younjin pi. 4 Ndii ji Lli Nji’a, mbo ji pa Juu ni ŋkwo para.

5 Nthe yie gho, Jisho gha ŋkərə ligi yi, nɔi ŋkien ntou yu ngwa tho nu yɛi yu, a chhu ni Fili ŋa, “**Pia shi njuon brei pi hin nne ŋa a nthe fi’i ngwa pei kru?**”

6 A ni nchhu yei pi no ywe’i nu Fili nthe ŋa ju ndutho yi ni nji nnu ŋa a shi nchwē ne.

7 Fili khwē ŋa, “Pi nji’i njuon brei pi ni fi’i mbiŋ ŋa ŋon nthe a fā’a no paa ŋkii llé ne, pa’a a lo nji’i ŋkā’o no fi’i brei ŋa a nthe sheshenon fā’o shigei fo ne.”

8 Yichəi ta’a ŋgan younjin yi mbo Andru ndiŋ Shemu Pita chhu gho ŋa, 9 “Muon mimbia chəi po heiŋ ŋa a fā’o tien brei ŋa pi chwē ni bale ne, ni paa shhu. Ndo yie po pi kho ni fi’i ntou ngwa pei.”

10 Jisho chhu ŋa, “**Chwē ngwa chocho shhe.**” Ntou trū ni mbo no li’i gho. Nguon ngwa pigho chocho shhe, pimbia ni mbo no tien kan yugu. 11 Jisho lōgo brei gho ŋga ŋkwo tōo Minnwi, ŋgrā ni ngwa ŋa pugu pi nchho shhe ne. Ngu’o nchwē pi nne ni shhu gho, sheshenon fā’o fi’i ŋkwan ha’an a khwā ne.

12 Pugu ni ŋga njru, a chhu ni ghan younjin pi ŋa, “**Pɛi kiri pa pigəi kuo pi, ki’i sheshe yaon phe.**”

13 Nenne pugu kiri, a linaon paanchro mikuo pa kuo brei llo ŋkuon tien ndigi brei gho ŋa ngwa pigho kru a pigəi ne.

14 Ngwa pigho ni nga njæi yei li ña a ni nōon ne, nchhu ña, “Yei ya mbo njæli’i Minnwi shini ña a ni mfā’o nō tho nu mon mbhi ne.”
 15 Jisho ni nga nji ña pi tā’a nu ntho ngwēin vi mfra vi nū’ōn vi nō fūon, a pīni njinjin ngōi ñkuon mbra mbo fō tē’i vi.

Jisho nyien ñkuon ñkhī
 (Matio 14:22-23; Maaku 6:45-52)

16 A ni nga mbo ni fanaon, pa ghan younjin Jisho shwi’i ñkin ñkhī, 17 nii mon kikuon, njē shā’a nu ntaon Kapanun. Tu’u ni ñkwo shini, ndo pa’a Jisho lo naa ntho mbara vugu ya’a. 18 Ñkien titini fifræi ni ntōgo nu tho ñkhī, mon ñkhī gū pa ngwanyien. 19 Nenne pugu ni nga ñkwo chhwi pie ngōi yaon nō tien ñkan ki ntigao ñkan kwō mon ñkhī, njæi Jisho a nyien ñkuon ñkhī ntho nu yæi kikuon gho, pōgo gu wēin vugu. 20 Ndo a chhu ni pugu ña, “**A mmu, ki’i pæi pōgo.**” 21 Nne pugu ni ñkhwā ña a nii mon kikuon, wu’ō ndi gho, pugu kaon pie yugu nō li’i ña pugu ni ngōi nu ne.

A mmu mbo bræi chombhi
 22 Mbhi ni nga ndan, yu ngwa pe ña pugu ni ñkina nō yini njien ñkhī ne yæi ña pichæi pa puon mi kikuon shini ndo nji’i mbo fō ñkien ta’a yi ndo pa’a Jisho lo nii kikuon pugu pa ghan younjin pi ngōi ka’a, pugu ni ngōi

pi tē’i vugu. 23 Pichæi pa kikuon lo Tiberia ni ntho mbara nō li’i ha’an pugu ni ñkru bræi gho ndi ña Taatho ni ñkwo fe tōo nu ne. 24 Nenne yu ngwa pigho ni nga njæi ña Jisho shi lo mbo fō, ki pa ghan younjin pi ne, pugu ni ndutho yugu nii mon pa kikuon nshā’a Kapanun ntho ntā’a Jisho. 25 Pugu ni nga njæi vi mon yini njien ñkhī, mbie vi ña, “Masha, o ni ntho hein pi ndi kho?”

26 Jisho khwē ni pugu ña, “**Shishini, nshwei væi, pæi lo ntā’a a nthæ pi ña pæi yæi pa li, pæi tā’a a nthæ pi ña pæi ni ñkru bræi ti njru.** 27 **Ki’i pæi wie non yæi pi nō maon ji pe ña a ghà mbiri ne, pæi wie non yæi pi nō maon ji ña a ghà kina mfe chombhi ki mme ne, ña Muun Nonmishua shi mfe ni pæi ne, nthæ ña Minnwi mbo Tāa kwo nū’ōn li yi mbin yu ña a pin vi.**”

28 Nne pugu chhu gho ña, “Pigi shi nchwæ pi nein nō tho nu fā’a fā’a Minnwi?”

29 Jisho khwē ni pugu ña, “**Yei fā’a Minnwi, ña pæi pin ju ña Minnwi taon ne.**”

30 Nne pugu chhu gho ña, “Ti o nōon pi yæi li nne ña pigi yæi mbin gho? Nnu ña o shi nchwæ ne kho? 31 Pa tāa pigi ni nji maon ji ña pi mēin ni mana* ne mon ñkūnu njó wu’ō nō ha’an Nwa’anli Minnwi chhu ña,

* 6:31 6:31 Njin mana pō ña *Yei pō pi kho?*

'A ni mfe brei llo po ŋa pi kru.'

³² Jisho chhu ki'e ni pugu ŋa, "Shishini, nchhu ni pæi, a shi ki lo mfe Mushi mfe brei llo po ni pæi, ndo Taa a fe ŋkien brei ŋa a llo po ne. ³³ Nthe ŋa brei Minnwi Ju ŋa a llo po nshwi'i shhe mfe chombhi ni ŋgwa ŋkuon mbhi ne."

³⁴ Pugu chhu gho ŋa, "Masha, fe brei yei ni pigi ŋguon ndii."

³⁵ Jisho chhu ni pugu ŋa, "A mmu mbo brei chombhi, sheshenon ŋa a tho njæi a ne, mba'a nji ma nu'uy njia vi, ndo sheshenon ŋa a piŋ a ne, mba'a njù'ò yi ma nu'uy njaon. ³⁶ Ndo nchu ni pæi ŋa pæi lo mbiŋ a, nji'i nthe no ha'an pæi yæi a ne.

³⁷ Ŋguon ŋgwa ŋa Taa fe væi ne shi ntho njæi a, ndo sheshenon ŋa a shi ntho njæi a ne, mba'a nji'i ndaa vi. ³⁸ Nthe ŋa ndo nji'i nshwi'i llo po pi no chwie nu nyan nnu ŋa ntã'a nu ne, nshwi'i pi no chwie nu nnu ŋon ŋa a taon a ne.

³⁹ Yei nnu ŋa Minnwi ŋon ŋa a taon a ne tã'a nu ne, ŋa ki'i mbhe sheshe yaon shina ŋguon yi ye ŋa a fe væi ne, ŋa mbi'i vugu tothi mon ndugwi njin llé.

⁴⁰ Yei nnu ŋa Taa a tã'a nu ne, ŋa sheshenon ŋa a pi'i ligi yi ndii Muun ndo mbiŋ vi ne, fã'o chombhi ki mme, nshi mbi'i vi tothi mon ndugwi njin llé."

⁴¹ Nne pa ŋgwa Juu jê luo nu nthe vi, nthe ŋa a chhu ŋa, "A mmu mbo brei ŋa a llo po nshwi'i ne." ⁴² Pugu chhu ŋa, "Yei lo mbo Jisho muun Joshe, ŋa pigi ji tãa vi pugu müun vi ne? A nthe a kie pi neiŋ nchhu ndwe ŋa, 'Ndo pi po nshwi'i?'"

⁴³ Jisho khwê ni pugu ŋa, "Ki'i pæi luo nu shina pæi.

⁴⁴ Minthe pa'a kaŋ ta'a ŋon lo ntho njæi a ki Taa ŋa a taon a ne lo nshuu vi ntho no. Ndo nshi mbini mbi'i vi mon gu no ndugwi njin llé. ⁴⁵ Pa njæli'i Minnwi ni nã'an ŋa, 'A le nje'i Minnwi nje'i vugu.' Sheshenon ŋa a kwo ya'ò ndo nje'i yaon mbho Taa ne shi ntho njæi a. ⁴⁶ Yei lo mbo pi ŋa yichæi ŋon kwo yæi Taa, Ju ŋa a llo mbho Minnwi ne wu'ò fiŋ ŋon ŋa a yæi Taa ne.

⁴⁷ "Shishini, nshwei væi, sheshenon ŋa a piŋ ne fã'o chombhi ki mme. ⁴⁸ A mmu mbo brei chombhi. ⁴⁹ Pa tãa pæi ni nji mana mon ŋkunu njó, ndo ŋguon yugu wu'ò ŋkhukhu. ⁵⁰ Yei ye brei ŋa a shwi'i llo po, nenne ŋa mimfe ŋon kru ki lo ŋkhu. ⁵¹ A mmu mbo brei maon ŋa a shwi'i llo po. Sheshenon ŋkru brei yei, kaŋ a shi mfã'o chombhi ki ndugwi yi. Ndo brei ye ŋa nshi mfe no chombhi ŋgwa ŋkuon mbhi yei ne, po pi freinon a."

⁵² Nne pa Juu jê min-

doundou shina pugu, nchhu nu ɲa, “Mimfe ɲoŋ vei kie neiŋ mfe frèi yi ɲa pia kru?”

⁵³ Nthe yie, Jisho chhu ni pugu ɲa, “**Shishini, nshwei vɛi, pɛi mien ki kru frèi Muuŋ Ɔoŋmishua, mbini nnu chhi yi, nthe pa’a pɛi lo mfā’o chombhi mbiŋ pɛi.** ⁵⁴ Sheshenon ɲa a kru freinon a ndo nnu chhi a ne fā’o chombhi ki mme, ndo mbini mbi’i vi mon gu mon ndugwi niŋ llé. ⁵⁵ Nthe ɲa freinon a ya ɲkien maon ji, chhi a po ya ɲkien maon nnu. ⁵⁶ Sheshenon ɲa a kru freinon a ndo nnu chhi a ne ghà ɲkina mbiŋ mu, ɲkina mbiŋ yu. ⁵⁷ Nɔ ha’an Taa ɲa a yi maon taon a, mfā’o chombhi nthe pi Taa gho ne, nenne, sheshenon ɲa a kru freinon a ne, ju ɲkaa yu shi mbo yi maon nthe a. ⁵⁸ Yei brei ɲa a ni nshwi’i llo po ne, a lo mbo pi no ye ɲa pa taa ni ɲkru nda’a ɲgu’o ɲkukhu ne. Sheshenon ye ɲa a kru freinon a yei ne shi nchho mbhi ki ndugwi yi.”

⁵⁹ Jisho ni nchhu pa nnu pei mon nda luon Minnwi no ha’an a ki ye’i nu Kapanuŋ ne.

Chrà chombhi ki mme

⁶⁰ Ndi ɲa ntou pa ghan younjin pi ni nja’o yei ne, pugu chhu ɲa, “Yei chrà tiniŋ ɲga’a, a nthe a ywere gò chrà gho?”

⁶¹ Ndo Jisho ni nji ɲa pa ghan younjin pi tho nduo nu nthe nnu yei, nne a chhu ni pugu ɲa, “**Nnu yei pigi vɛi?** ⁶² **Ti a kan ni mi’ɛŋ mbo pɛi yɛi Muuŋ Ɔoŋmishua ku’o nu li’i ɲa a ni fūon mbo ne?** ⁶³ **A ghà mfe Jijwe chombhi, freinon lo mfā’o ghère kan shigei. Chrà pe ɲa nchrà ni pɛi ne po pi jijwe pugu chombhi.** ⁶⁴ **Ndo pichɛi shina pɛi lo nji’i mbiŋ.**” (Nthe ɲa Jisho ni nji llo no njè yi pe ɲgwa ɲa pugu shini ndo mbiŋ ne, ndo nji ɲoŋ ve ɲa a shi mfini vi ne.) ⁶⁵ A chhu ɲa, “**Yei nnu ɲa a ni nchwie nchhu ni pɛi ɲa mba’a ɲoŋ tho njɛi a, kan a ne a fe Taa ghrí gho no tho nu.**”

⁶⁶ Jè ndii yei ntou pa ghan younjin pi pini ki lo nu’un nyien pugu pugu. ⁶⁷ Nne Jisho pie paanchro ghan younjin pi ɲa, “**Pɛi tā’a nu ɲgɛi ɲkaa pɛi?**”

⁶⁸ Shemu Pita khwē gho ɲa, “Taatho, pigi shi ɲgɛi njɛi pi gɔ? O fā’o chrà chombhi ki mme, ⁶⁹ ndo pigi kwo pin, ndo nji ɲa o Yi Taon taon Llo Mbho Minnwi.”

⁷⁰ Nne Jisho chhu ni pugu ɲa, “**A lo nchu’o mmu nchu’o vɛi Paanchro? Ndo ta’a ɲoŋ shina pɛi po devi.**” ⁷¹ A ni nchhu pi Judashi, mbo muuŋ Shemu Ishikario, nthe ɲa a ta’a ɲoŋ shina Paanchro gho ne, ni mbo no fini nu vi.

7

Jisho pugu pa lɪŋ pi

¹ Nnu pei ni ŋga ntɔgɔ, Jisho nyien nu mon Galili. A shini ndo ntā'a nu nyien mon Judia nthe ŋa pa thishi ŋgwa Juu ni ntā'a nu njwi vi. ² A ni mbi'i shigēi ndii ji pa ŋgwa Juu ŋa pi mēin ni ji pa ntāa ne kā'o.* ³ Pa lɪŋ pi chhu ghɔ ŋa, "Lollo hein ŋgēi Judia nji ŋa pa ghan younjin pɔ shi njəi pa fā'a ŋa ɔ chwie nu ne. ⁴ Nthe ŋa ŋon ŋa a tā'a nu ŋa pi ji vi ne ghā fā'a pi li'i wo. Ŋa ɔ tho nchwie pa nnu pei ne, chwie ŋkuon mbhi ji ghɔ." ⁵ Nthe ŋa nji'i nthe pa lɪŋ pi shini ndo mbin vi.

⁶ Jisho khwē ni pugu ŋa, "Ndi a lo naa ŋkā'o ya'a. Ni pəi, sheshe ndii ka'oka'o. ⁷ Mba'a ŋkuon mbhi pīna vəi ndo a pīna a nthe ŋa nchhu pa nnu nthe vi ŋa mbha fā'a pi, pi piphi ne. ⁸ Pəi ku'ɔ li'i ji ghɔ. Ndo nji'i ŋku'ɔ nu li'i ji ghɔ nthe ŋa ndii a lo naa nja ŋkā'o ya'a." ⁹ A ni ŋga nchhu yei nnu, ŋkina Galili.

Jisho Li'i Ji Pa Ntāa

¹⁰ Pa lɪŋ pi ni ŋga ŋkwo ku'ɔ li'i ji ghɔ, juju ku'ɔ ŋkaa yu, ki lo mbo pi li'i wo, mbo pi njinjin. ¹¹ Pa thishi ŋgwa Juu ni ntho ntā'a vi li'i ji ghɔ, mbie nu

ŋa, "A pɔ pi hin?" ¹² Ntougwa nchhu ni mbo nu shina pa ŋgwa nthe vi, pichəi ni ŋga nchhu nu ŋa, "A ŋkien ŋon," pichəi ŋa, "Ŋga, a tho nchwie nu ŋgwa fāan ndaon." ¹³ Ndo pa'a kan ta'a ŋon lo nchrā nthe vi shente, nthe ŋa pugu ni ntho mboɔ pa thishi ŋgwa Juu.

¹⁴ Ji ghɔ ni ŋga ŋgēi ti nchəin titri, Jisho ku'ɔ mon Nda Minnwi njē ye'i nu. ¹⁵ Pa thishi pa ŋgwa Juu ghrāo, nchhu nu ŋa, "A kie pi neiŋ ŋon vei ji fi'i yaon yei, ndo ki lo naa ma ŋgēi shiku?"

¹⁶ Nne Jisho khwē ni pugu ŋa, "Yaon ŋa nje'i nu ne lo mbo pi nyan, a pɔ pi yi ŋon ŋa a taon a ne. ¹⁷ Sheshe nnu ŋa ŋon tā'a nu nchwie ne mbo pi nnu ŋa Minnwi tā'a nu ne, kan a shi nji ŋa yaon ŋa nje'i nu ne lo pi mbho Minnwi ki mi chrā pi ni nyan ghrī? ¹⁸ Ŋon ŋa a ghā nchrā pi ni ji ghrī ne ghā ntā'a pi ji ndigha'o ni ŋon yi. Ndo ŋon ŋa a ghā ntā'a pi ndigha'o ŋon ŋa a taon vi ne, ŋgan nnu shini pa'a ndo mfā'o kan ta'a nnu mifi. ¹⁹ Mushi lo ŋkwo fe gi ni pəi? Ndo kan ta'a ŋon vəi shi'a nū'ɔŋ. Pəi tā'a nu njwi a ŋa?"

²⁰ Kiri ghɔ khwē ŋa, "ɔ fā'o minweinj! A tā'a gɔ njwi

* 7:2 7:2 Ji yei ni mbo ji ŋa ŋgwa Juu ni nji nu Jerushalein no fúon llé no kwijn nu ndii ŋa pugu ni nda'a nu mon pa ntāa mon ŋkūnu njó ndii ŋa pugu ni ndho Ijpti ne. † 7:8 7:8 Mon pichəi pa ndunu Ŋwa'anli Minnwi mon chrā Gri a pɔ ŋa Ndo ŋku'ɔ nu ya'a.

gho?"

²¹ Jisho khwē ni pugu ŋa, "Nki chwīe ta'a fā'a, ŋguoŋ yēi ghrāo nthē ta'a fā'a gho. ²² Mushi ni mfe gí ŋa pēi ni'ing puoŋ pēi ŋgunu mbrei (a lo nji'i mbo ŋa a ni ndho pi mbho Mushi, a ni ndho pi mbho pa tãa), nne pēi ni'ing ŋoŋ ŋgunu mbrei llé ji. ²³ Ti pēi ni'ing ŋoŋ ŋgunu mbrei llé ji nne ŋa a pɔ ŋa pēi lo mbə'i gí Mushi, pēi pini mbigi túa vəi ŋa ñchwīe ŋguoŋ noŋ ŋoŋ ya togo shi'i llé ji nthē kho? ²⁴ Ki'i pēi sha'a ŋgwa pi ŋkwan ha'an a fhi nɔ ha'an a kā'o ligi pēi nɛ, pēi sha'a ŋgwa pi ŋkwan ha'an a kā'o ŋa pi sha'a nɛ."

Yei nthē a pɔ Ju ŋa Minnwi Chu'o Ntaoŋ nɔ Nkwe nɛ?

²⁵ Pichəi pa ŋgwa Jerushaleiŋ chhu ŋa, "Yei shi lo mbo ŋoŋ ŋa pi tā'a vi njwi nɛ? ²⁶ A pɔ neiŋ heiŋ nchrā nu shhente. Ndo pa'a pugu lo nchhu nnu gho! Pinthe a pɔ ŋa pa thishi ji ŋa a Ju ŋa Minnwi Chu'o Ntaoŋ nɔ Nkwe nɛ? ²⁷ Ndo ndii ŋa Ju ŋa Minnwi Chu'o Ntaoŋ nɔ Nkwe tho nɛ, mba'a ŋoŋ ji li'i ŋa a llo nɛ. Ndo pia ji li'i ŋa vei ŋoŋ llo nɛ."

²⁸ Nɔ ha'an Jisho ni nje'i nu moŋ Nda Minnwi nɛ, a ni nchhu ni nji ŋa, "Pēi ji a, ndo nji li'i ha'an ñdho nɛ? Ndo nji'i ntho pi ni tho a. Ju ŋa a taon a nɛ ŋgan chrā nnu shini, ndo pēi lo

nji vi. ²⁹ Nji vi nthē ŋa ñdho pi mbho yu, a taon a."

³⁰ Nenne pugu ni ntho ntā'a shendaon nɔ wēiŋ nu mi, ndo pa'a ŋoŋ lo ŋkāoŋ vi nthē ŋa ndii yi shini ndo naa ntho ya'a. ³¹ Ndo ntou ŋgwa ka piŋ vi piŋ nchhu ŋa, "Ndo Ju ŋa Minnwi Chu'o Ntaoŋ nɔ Nkwe nɛ, shi ŋga ntho, a nōoŋ li a yiŋ ncha a yi ŋoŋ vei?"

Pi taon pa ghan kē'i li'i ŋa pugu wēiŋ Jisho

³² Pa Farashi ya'o yú ŋgwa pigho tho nchūŋ nnu pei nthē Jisho. Nenne pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ŋgwa Farashi taon pa ghan kē'i Nda Minnwi ŋa pugu ghəi ŋgwēiŋ vi. ³³ Jisho chhu ki'ɛ ŋa, "**Pia shi mbini mbo ka'a nɔ kuo ndii, ŋgəi ki'ɛ njəi ŋoŋ ŋa a taon a nɛ. ³⁴ Pēi shi ntā'a a ndo mba'a pēi yi'i njəi a. Li'i ha'an ŋgəi nu fo nɛ mba'a pēi tho fo.**"

³⁵ Pa thishi ŋgwa Juu chhu ni noŋ pugu ŋa, "Noŋ vei tā'a ŋgəi pi hiŋ ŋa mba'a pigi yi'i njəi vi? A tā'a nu ŋgəi moŋ la'ataoŋ nduoŋ li'i ha'an ŋgwa pia pɔ nɛ, nje'i pa ŋgwa nduoŋ pigho? ³⁶ A chhu ŋa, '**Pēi shi ntā'a a ndo mba'a pēi yi'i njəi a',** pugu pa ŋa, '**Li'i ha'an ŋgəi nu fo nɛ mba'a pēi tho fo.**' Njiŋ nnu pigho pɔ pi ŋa?"

Pa ninəi ŋa ŋkhī fe chombhi ghā ntaoŋ moŋ gho nɛ

37 Mon ndugwi njin llemphi ji gho, mbo mme lle, Jisho lollo ntithi tothi nchhu ni nji na, **“Njù’o ñon njaon, a tho mbara a nnu yaon.** 38 **Sheshenon na a pin a ne, pa ninai ñkhi fe chombhi shi ñkhi ntaon nu njù’o yu, no ha’an Nwa’anli Minnwi chhu ne.**” 39 A ni nchhu yei nthe pi Jijwe Minnwi na ngwa pe na pugu pin vi shi mfá’o ne. A ni nga mbo ndii gho pa’a pi lo naa mfe Jijwe Minnwi nthe na Jisho shini ndo naa nii mon ndigha’o yi.

Minduonduon shina ngwa

40 Pugu ni nga nja’o pa chrà pei, pichai pa ngwa pigho chhu na, “Yei ya mbo pi njaili’i Minnwi shini.” 41 Pichai chhu na, “Yei Ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Ñkwe ne.” Ndo pichai chhu yugu na, “Ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Ñkwe ni mbo no llo nu pi Galili? 42 Nwa’anli Minnwi lo nchhu na Ju na Minnwi Chu’o Ntaon no Ñkwe ne shi ndho pi mon ngwreion fion Devi, pi phi vi Beteleheion mbo la’ataon fion Devi?” 43 Nne minduonduon gu shina ngwa pigho nthe vi. 44 Pichai shina pugu ni ntá’a nu ngwain vi ndo pa’a ñon lo ñkaon vi.

45 Pa ghan kē’i Nda Minnwi ni nga mbini, pa thishi ghan fe’ingien pugu

pa ngwa Farashi pie vugu na, “A chwie kho pa’a pēi lo ñkwai ni ju?”

46 Pa ghan kē’i Nda Minnwi pigho khwē na, “Yichai ñon lo naa ma nchrā no ñon vei.”

47 Pa Farashi pie vugu na, “Pi fi vāi ñkaa pēi?”

48 Sheshe pa thishi pugu pa ngwa Farashi pin vi? 49 Yú ngwa pei na pugu lo nji gi Mushi ne, nchōno Minnwi po mbin pugu.”

50 Nikodemu na a ni mbo ta’a ñon vugu ne, ni ñkwo ghāi ñjāi vi ñgé chāi ne, chhu ni pugu na, 51 “Gí yia ghā ngwain ñon na a ngusha’a ki lo fion mfe shina gho na a chrā? Ndo mbini nu’un ndii nnu ha’an a chwie ne?”

52 Pugu khwē na, “O llo pi Galili ñkaa gho? Ta’a ne mon Nwa’anli Minnwi ñjāi na yichai njaili’i Minnwi ni ñkwo ma ndo Galili?”

Mingwe lán na pi ni ngwain vi mon shion

53 † [Sheshenon vugu ghāi mon ji la’a.

8

1 Ndo Jisho ku’o ñkuon Mbra pa Thi Olive. 2 Ñkien ni muon tutu’u a pini ntho mon Nda Minnwi ñguon ngwa tho ñjāi vi, a chocho shhe ntho ñjē’i vugu. 3 Pa ghan ye’i ngwa ni gi Mushi pugu pa ngwa Farashi tho ni mingwe lán chāi na pi ni

† 7:53 7:53 Ghrā 53 ti ñgāi nchāi mon ñjien 8:11 shi lo mbo mon pichai pa Nwa’anli Minnwi lleshhi mon chrā Gri.

ngwēinj vugu mimbia mon shúon, ntho ni ju ntigi vi shhi nguon ngwa ghao.

4 Pugu chhu ni Jisho na, "Masha, pigi ya ngwēinj mingwe lan vei pugu mimbia. 5 Mon gi Mushi, a chhu na pi tun kwaw mingwe vei ni ngù'ò a khu. 3 chhu jo na?"

6 Pugu ni nchhu yei no mōon nu Jisho nne na pinthe pugu fā'ò nnu no wēinj nu mi no gho. Ndo Jisho tu'u non yi nā'an yaon ni muonshimbho yi shhe. 7 No ha'an pugu ni ngēi shhi ngu'ò mbie vi ne, a lollo tothi nchhu ni pugu na, "**Non na a lo nji'i nchwie phi shina pae ne, fūon ju ntun vi ni ngù'ò.**" 8 Mbini nu'un ntu'u non yi nkamu'on ntho nā'an yaon shhe.

9 Ndo ndii na pugu ni nja'ò ne, ngēi ghao pa ta'a ta'a, jē nkuon pa memme ngwa. Jisho kina fo tē'i vi, ni mingwe gho, a thi shhi yu. 10 Jisho lollo tothi, nchhu gho na, "**Má, pugu hin? Non lo ngwēinj gho no ngusha'a?**"

11 A chhu na, "Kan ta'a yi, ma Taatho!"

Jisho chhu gho na, "**Mummu nkaa mu shi lo ngwēinj gho no ngusha'a, ghēi, ndo jē ndwe ngēi nu shhi ki'i nu'un nchwie phi.**"

A mmu mbo lí'ε nkuon mbhi

12 Jisho pini nchrā ni pugu nkamu'on, nchhu nu na,

"A mmu mbo lí'ε nkuon mbhi. Mba'a sheshenon na a tho njin a ne nu'un nyien mon njin. A shi mfā'ò lí'ε na a ghà mfe chombhi ne."

13 Nenne pa ngwa Farashi chhu gho na, "3 tho nkwe pi nte non yo. Chrà yo lo mbo nnu shini."

14 Jisho khwē na, "**Nga, nji'i nthe pi no ha'an nkwe nte non a ne, nnu na nchrā nu ne nnu shini. Nthe na nji lí'i na ndho ne pugu pa lí'i ha'an ngēi nu ne. Ndo pae lo nji lí'i ha'an ndho ne ki lí'i ha'an ngēi nu ne.**

15 **Pae sha'a pi ni nthinkwo ngwamishua. Ndo ndo nji'i nsha'a non. 16 A nji'i ndo mbo pi na nsha'a, kan sha'a nu ma yi ndindi, nthe na ndo nji'i nsha'a pi tē'i a. Pigi Taa na a taon a ne po ka'a. 17 Pi nā'an mon nwa'anli gi yai na paa ngwa mbo minkwentie, kan nnu na pugu chhu nu ne nnu shini. 18 A kwe mmu nkwe nte non a, Taa na a taon a ne kwe nte a nkaa yu."**

19 Nthe yie, pugu chhu gho na, "Taa gho gho hin?"

Jisho khwē ni pugu na, "**Pae lo nji'i nji a ki Taa a, pae kan ni nji a, pae kan nji Taa a nkaa yu.**" 20 A ni nchrā nnu pei no ha'an a ni nje'i nu no lí'i na nkun ni'in mbin Nda Minnwi ni nthi ne, ndo pa'a non lo ngwēinj vi

nthe ɲa ndii yi shini ndo naa ɲkã'ò ya'a.

²¹ Mbini nchhu ni pugu ɲkamu'ɔŋ ɲa, "Ntho ɲgəighəi ni ɲwa, ndo pəi shi ntã'a a, ndo ɲkhu mon phi yəi. Li'i ha'an ɲgəi nu fo ne mba'a pəi tho fo."

²² Nne pa thishi pa ɲgwa Juu pigho chhu ɲa, "A shi ɲjwi non yi nthe ɲa a chhu pi ɲa, 'Li'i ɲa ɲgəi nu ne mba'a pəi tho fo ne?'"

²³ Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi llo pi ɲkuon mbhi yei mbembiɛŋ, ndo ɲdho nyan pi tothi. Pəi llo pi ɲkuon mbhi hein, ɲdo ɲji'i ndho pi ɲkuon mbhi hein, ²⁴ ɲki chhu ni pəi ɲa pəi shi ɲkhu mon phi yəi, nthe ɲa pəi mien ki pin ɲa, 'A Mmu mbo Ju,' pəi khu mon phi yəi."

²⁵ Nne pugu chhu gho ɲa, "Ɔ pə pi gɔ?"

Jisho chhu ni pugu ɲa, "Wu'ɔ yaon ɲa mi ni ntho nchhu nu ni pəi no ɲjɛ yi ne. ²⁶ Mfã'ò ntou nnu no chhu nu nthe vəi, pugu pa ntou nnu no sha'a nu vəi no gho, ndo Ju ɲa a taon a ne ɲgan nnu shini, ndo nnu ɲa ɲja'ò mbho yu ne, ɲchii ni ɲkuon mbhi."

²⁷ Tho yugu shini ndo shie ɲa a ni nchrã nu ni pugu nthe pi Tãa gho.

²⁸ Nne Jisho chhu ni pugu ɲa, "Pəi shi ɲga ɲkwo ɲkərə Muuŋ Ɗonmishua, pəi ji ki'ɛ ɲa 'A Mmu mbo ju,' pugu pa ɲa ɲshi'a nchwie sheshe nnu

ni nyan ɲji, ɲgu'ɔ chhu pi nnu ye ɲa Tãa tigi a no ne. ²⁹ Ndo ju ɲa a taon a ne pə pigi yu, a lo ɲji'i mien a tə'i a nthe ɲa ɲga ɲgu'ɔ nchwie pi pa yaon ɲa a khwã ne." ³⁰ No ha'an a ni ntho nchrã pa nnu pei ne, ntou ɲgwa pin vi.

Nnu shini shi ɲkigei ɲkii mbin pəi

³¹ Nne Jisho chhu ni pa Juu pe ɲa pugu ni mbin vi ne ɲa, "Pəi ɲkina ɲkuon chrã a kan pəi ghan younjin pan shishini. ³² Ndo pəi shi ɲji nnu shini, nnu shini shi ɲkigei ɲkii mbin pəi."

³³ Pugu khwɛ gho ɲa, "Pigi pə pi puon Abrahan, pa'a ndo naa ma mfã'a ɲkuna mbho ɲon. Ti a kie pi nein ɔ chhu ɲa, 'Pi shi ɲkigei ɲkii mbin pəi?'"

³⁴ Jisho khwɛ ni pugu ɲa, "Shishini, ɲshwei vəi, sheshenon ɲa a gha nchwie phi ne ɲkuna phi.

³⁵ ɲkuna shi'a ɲji'i ɲkina mbo ɲgia ndaonon no ɲguon ndii ndo muuŋ pə pi no ɲguon ndii. ³⁶ Nenne ti miuŋ ɲkigei ɲkii mbin pəi, kan pəi ya ntaon mon ɲkii shishini. ³⁷ Nja ɲji ɲa pəi puon Abrahan, ndo pəi tã'a nu ɲjwi a nthe ɲa pəi lo mbin chrã a.

³⁸ Nchrã nthe pi pa nnu ɲa Tãa a nōon vəi ndo pəi chwie pi nnu ɲa tãa vəi chhu ni pəi ne."

Pəi puon devi tãa vəi

39 Pugu khwē gho ŋa, "Abrahaŋ tǎa vigi!"

Jisho chhu ni pugu ŋa, "Pǎi kaŋ mbo puoŋ Abrahaŋ, pǎi kaŋ ntho nchwie pi pa nnu ha'aŋ Abrahaŋ ni nchwie ne. 40 Ndo ndwe pǎi ka tǎ'a nu njwi a jwi, mbo ŋoŋ ŋa a shwei vǎi ni nnu shini ŋa a ya'o llo mbho Minnwi ne. Yei lo mbo nnu ha'aŋ Abrahaŋ ni nchwie ne. 41 Pǎi chwie pi nnu ŋa tǎa vǎi ni nchwie ne."

Pugu chhu gho ŋa, "Pi shini ndo mbhi vigi pi moŋ shuoŋ, Minnwi ndutho yi Tǎa vigi."

42 Jisho chhu ni pugu ŋa, "Minnwi kaŋ mbo Tǎa vǎi, pǎi kaŋ ŋkhwā a, nthē ŋa ñdho mbho Minnwi ndo mbo hein. Ndo nji'i ntho pi ni nyan tho, a taon Ju ntaon a. 43 A chwie kho pa'a tho yǎi lo nshie ni nnu ŋa ñchhu ne? A chwie nthē ŋa minthe pa'a pǎi lo nja'o chrà a. 44 Pǎi po pi puoŋ tǎa vǎi mbo Shata, khwā njù'o yǎi po no chwie nu nnu ŋa tǎa vǎi tǎ'a nu ne. A ni mbo njwi ŋoŋ llo no njē yi, pa'a ndo ma mbo ni pra pugu pa nnu shini nthē ŋa nnu shini lo mbo mbiŋ yu. A ghà ŋga nde'i ŋgiēŋ, kaŋ a wu'o nchwie pi nù'oŋ yi nthē ŋa a nde'ingieŋ ndo mbo tǎa pa le'ingieŋ. 45 Ndo nthē ŋa ñchhu pi nnu shini ne, a chwie yie pa'a pǎi llo mbiŋ a. 46 Pinthe a nōon

gǎ shina pǎi shishini ŋa ñchwie phi? Ti mi ntho nchhu pi nnu shini, a po kho pa'a pǎi lo mbiŋ a. 47 Noŋ ŋa a yi Minnwi ne ghà nja'o chrà Minnwi. Pǎi lo nji'i mbo yi Minnwi a chwie yie gho pa'a pǎi lo nja'o chrà Minnwi."

Jisho pugu Abrahaŋ

48 Pa thishi ŋgwa Juu pigho pie Jisho ŋa, "Pigi lo nchhu a kā'o ndii ŋa pigi chhu ŋa o ŋoŋ Shamaria mfā'o miŋwein mbiŋ gho ne?"

49 Jisho khwē ŋa, "Ndo nji'i mfā'o miŋwein, ñga'o pi Tǎa a, ndo pa'a pǎi lo ñga'o a. 50 Ndo ndo nji'i ntǎ'a pi ndigha'o ni noŋ a. A ta'a ŋoŋ ŋa a tǎ'a ndigha'o a ne, mbo ju mbo ŋgaŋ sha'a shá'a. 51 Shishini, ñchhu ni pǎi ŋa, sheshenon nja'o chrà a nchwie, pa'a a lo ma ŋkhu."

52 Pa thishi ŋgwa Juu chhu gho ŋa, "Ndwe pigi ya njei ŋa o fā'o miŋwein! Abrahaŋ ni ŋkhu, wu'o no ha'aŋ pichēi pa njeili'i Minnwi ni ŋkhu ne, ndo o chhu ŋa, 'Sheshenon nja'o chrà a nchwie, pa'a a lo ma ŋkhu.'

53 O po pi ŋoŋ ndieŋ nchaa Abrahaŋ tǎa vigi ŋa a ni ŋkhu ne, Pa njeili'i Minnwi khu ŋkaa pugu ne? O pi'i ŋa o po pi gǎ?"

54 Jisho khwē ŋa, "Mi ñga'o noŋ a, kaŋ ndigha'o a po pi gha. 'A Tǎa a ŋa a gha'o a,' mbo ju ŋa

pæi chhu ŋa, 'A Minnwi yigi'* nɛ. ⁵⁵ Ndo pæi lo nji vi, nji vi. Nka ni nchhu ŋa ndo nji'i nji vi, kaŋ mbo pi nde'ingien no pæi. Ndo nji vi, ndo nchwie nnu ŋa chrà yi chhu nɛ. ⁵⁶ Tãa vœi mbo Abrahan ni mfã'o pwanju'ɔ ŋa a shi njœi ndii ŋa nshi ntho nɛ, a ni njœi mfã'o pwanju'ɔ."

⁵⁷ Pa Juu chhu gho ŋa, "ɔ lo naa nchœiŋ tieŋ wuŋ ŋga'o nchhu ŋa ɔ yœi Abrahan pi nein?"

⁵⁸ Jisho chhu ni pugu ŋa, **"Shishini, nchhu ni pæi ŋa, ŋkaon Abrahan maa mbo, A Mmu†!"** ⁵⁹ Nne pugu lɔgo pa ŋgù'ɔ no tuŋ nu vi no gho. Jisho lɛre, ntaon mon Nda Minnwi.

9

Jisho chwie nchriligi yœi li'i

¹ No ha'an Jisho ni nyien ntɔgo nu nɛ, njœi ŋon chœi ŋa a ni mbo nchriligi jê ndii ŋa pi ni mbhi vi nɛ. ² Pa ghan younjin pi pie vi ŋa, "Masha, a chwie gɔ phi, ŋon vei ki tãa vi pugu múuŋ vi, ŋa a chwie pi phi vi a taon nchriligi?"

³ Jisho khwê ŋa, **"A shini ndo nchwie phi ŋon vei ki yi tãa vi pugu múuŋ vi. A ni mbo nenne pi ŋa fã'a Minnwi nœon mbij yu pi yœi.** ⁴ Pigi shi ŋgu'ɔ mfã'a fã'a ŋon ye ŋa a

taon a nɛ no ha'an minaon wu'ɔ nthɛ nu nɛ. Tu'u chho ntho nu ŋa mba'a ŋon nu'un mfã'a fã'a. ⁵ No ha'an mbo ŋkuon mbhi nɛ, a mmu mbo li'ɛ ŋkuon mbhi."

⁶ A ni ŋga kwo chhu nnu pei, nthu thwe shhe, ntrao titwrei ni thwe gho. Nju'ɔ titwrei gho no ligi nchriligi gho. ⁷ Nchhu gho ŋa a ghœi mon ŋkhï ŋa pi mœiŋ ni Shiloan nɛ. (Njin Shiloan po ŋa taon.) Nenne a ghœi nshigao, mbini, ntho njœi li'i.

⁸ Pa taakuo pugu pa ŋgwa pe ŋa pugu ni ŋkwo yœi vi no ŋgan luon nɛ chhu nu ŋa, "Yei lo mbo ŋon ye ŋa a ni ntho nchochho nduon nu nɛ?" ⁹ Pichœi ŋa, "A ju," pichœi chhu ŋa, "Ŋga, ndo a fhi vi."

Ndo ŋon gho wu'ɔ ntho nchhu nu ŋa, "A mmu mbo ju."

¹⁰ Nne pugu chhu gho ŋa, "Ti ligi yo kie pi nein nchu'ɔ?"

¹¹ A khwê ŋa, "Ŋon ye ŋa pi mœiŋ vi ŋa Jisho nɛ trao titwrei nju'ɔ ligi a no gho nchhu vœi ŋa, 'Ghœi mon ŋkhï Shiloan nshigao ligi yo fo.' Nenne ŋgœi nshigao ligi a, njœi li'i ki'ɛ."

¹² Pugu chhu gho ŋa, "A hiŋ?"

A khwê ŋa, "Ndo nji'i nji."

¹³ Ŋgwa pigho lɔgo ŋon gho ŋa a ni mfũon mbo

* **8:54** 8:54 Pichœi pa Ŋwa'anli Minnwi mon chrà Gri chhu pi ŋa *Mbo ju ŋa pœi chhu ŋa a Minnwi yœi nɛ.* † **8:58** 8:58 Jisho gha chhu hein ŋa a mmu, njin yi po pi ŋa a Minnwi ŋa a ghà ŋgu'ɔ Mbo, mbo Minnwi ŋa a ni nœon ŋon yi ni Mushi nchhu ŋa ligi yi A Mmu nɛ (Ŋwa'anli Ndi Taon nu 3:14).

nchriligi nē, ηgōi nō shhi pa ηgwa Farashi. ¹⁴ Llé ηa Jishō ni nchwīe titwrei nchu'ō ligi ηon ghō nō nē ni mbo llé ji. ¹⁵ Nnē pa ηgwa Farashi pini mbie vi ηkwan ha'an a kie ηkaon maa njəi li'i nē. A chhu ni pugu ηa, "A yu'ō titwrei nō ligi a, nshigao, njəi li'i."

¹⁶ Pichəi pa ηgwa Farashi chhu ηa, "Njon vei lō nji'i ndhō pi mbhō Minnwi nthe ηa a shi'a nū'ōη Llé Ji." Ndo pichəi chhu ηa, "Pinthe ηon mbimbhi kie pi neiη nōon ηkwan li pei?" Min-duonduon gū shina pugu.

¹⁷ Nnē pugu pini mbie ηon ghō ηa, "Ō chhu ηa a chu'ō ligi yō. Ti ō khwē jō ηa nthe vi?"

Njon ghō khwē ηa, "A njəili'i Minnwi."

¹⁸ Pa Juu shini ndō mbin ηa ηon ghō ni mbo nchriligi ηkaon maa mbini njəi li'i. Mēiη tāa vi pugu mūun vi. ¹⁹ Mbie vugu ηa, "Yei muun vəi ηa pəi chhu ηa pi ni mbhi vi a pō pi nchriligi nē? Ti a kie pi neiη ndwē ma njəili'i?"

²⁰ Tāa vi pugu mūun vi khwē ηa, "Pigi ji ηa yei muun vigi, pugu pa ηa pi ni mbhi vi a taon nchriligi. ²¹ Ndo ti ηkwan ha'an a kie ηkaon maa njəi li'i ndwē nē pigi lō nji'i nji, ki nji ηon ηa a chu'ō ligi yi nē. Pie vi a ntinimmē. A shi nchrā ni non yi." ²² Pa tāa pi ni nchhu nnu pei nthe ηa pugu ni nthō mbōgō pa thishi pa Juu. Nthe ηa pugu ni ηkwo taon ni ta'a

nchō ηa sheshenon mbin ηa Jishō Ju ηa Minnwi Chu'ō Ntaon nō Nkwe nē, pi fu'u vi nda luon Minnwi. ²³ Nthe yie ghō, tāa vi pugu mūun chhu ηa, "A ηon ntinimmē, pəi pie vi."

²⁴ Nō mbra ηgē pugu pini mēiη ηon ghō ηa a ni mbo nchriligi nē nchhu ghō ηa, "Chhu nnu mbōgō ligi Minnwi. Pigi ji ηa ηon vei nchwīe phi."

²⁵ A khwē ηa, "Ki a pō pi nchwīe phi nshi lō nji! Ta'a nu ηa nji nē pō ηa mi ni mbo nchriligi, ndō ndwē nthō njəi li'i."

²⁶ Pugu chhu ghō ηa, "A ni nchwīe pi neiη mbin ghō? A ni nchu'ō ligi yō pi neiη?"

²⁷ A khwē ni pugu ηa, "Nkwo shwei vəi pa'a pəi lō ntā'a nu nja'o. Pəi tā'a nu mbini nja'o nthe pi khō? Pəi ηkaa pəi tā'a nu ηgū pa ghan younjin pi?"

²⁸ Pugu wē'i vi, nchhu ηa, "Ō ηgan younjin ηon yinē, ndō pigi pō pi pa ghan younjin Mushi. ²⁹ Pigi ji ηa Minnwi ni nchrā ni Mushi. Ndo ni ηon vei pigi lō nji li'i ηa a llo nē."

³⁰ Njon ghō khwē ηa, "Nthe kho, yei nnu ghraoghrao! Pəi lō nji'i nji li'i ha'an a llo nē, ndō a chu'ō ligi a. ³¹ Pia ji ηa Minnwi shi'a nji'i nja'o pa ghan nchwīe phi ndō sheshenon mbo ηgan gha'o Minnwi, nchwīe nnu ηa Minnwi ghō tā'a nu nē, a ya'o vi. ³² Fie nō ha'an mbhi ni njē nē pi lō naa nja'o ηa yichəi ηon chu'ō ligi ηon ηa

pi phi vi a pɔ nchriligi nɛ.
³³ Nɔŋ vei kaŋ mien ki llo pi
 mbhɔ Minnwi, nthɛ pa'a a lɔ
 nchwɛ sheshe yaon."

³⁴ Pugu khwɛ ghɔ ɲa, "ɔ
 ya mbo pi ɲaŋ phi llo ndii
 ɲa pi ni mbhi ghɔ nɛ, ɔ tã'a
 nu nɛ'i vigi?" Pugu wɛin vi
 mfu'u mã'an mbhi.

Chri ligi moŋ jijwe

³⁵ Jishɔ ya'o ɲa pi wɛin
 vi mã'an mbhi, ɲa nɲɛi vi,
 nchhu ghɔ ɲa, "ɔ pin Muuŋ
 Nɔŋmishua?"

³⁶ A khwɛ ɲa, "Masha,
 Muuŋ Nɔŋmishua pɔ pi gɔ,
 nne ɲa minthe mbin vi?"

³⁷ Jishɔ chhu ghɔ ɲa, "ɔ
 kwo yɛi vi, a ju ɲa a chrà
 nu vɛ nɛ!"

³⁸ Nɔŋ ghɔ chhu ɲa,
 "Taathɔ, mbin!" Ndo ɲa'o
 vi.

³⁹ Jishɔ chhu ɲa, "Mi ni
 nthɔ moŋ mbhi yei pi nɔ
 sha'a nu, ɲa ɲgwa pɛ ɲa
 pugu pa nchriligi nɛ nthɛ
 pugu yɛi li'i, ɲgwa pɛ ɲa
 minthe pugu yɛi li'i nɛ gũ
 nchriligi."

⁴⁰ Pichɛi pa ɲgwa Farashi
 ɲa pugu ni mbara yɛi yu,
 nja'o nnu pei nɛ chhu ghɔ
 ɲa, "Pigi pa nchriligi ɲkaa
 pigi?"

⁴¹ Jishɔ chhu ni pugu
 ɲa, "Pɛi kaŋ ni mbo pa
 nchriligi pa'a pɛi lɔ mbo
 pa ɲgusha'a ndo ndwe
 ɲa pɛi chhu ɲa, 'Pigi yɛi
 li'i nɛ, pɛi kina mbo pa
 ɲgusha'a."

10

*Lu'ɔ chrà nthɛ ɲkɛ'i
 minji*

¹ Jishɔ chhu ɲa, "Shishini,
 nchhu ni pɛi ɲa, ɲon ɲa
 a nii moŋ ɲka'a minji
 ki lɔ ntɔgɔ pi choŋka'a
 nɛ, ɲku'ɔ ntɔgɔ pi li'i
 nduon nii nɛ, ɲon ghɔ
 ɲgina, mbini mbo ɲgina
 minwi. ² Ndo ti ɲon ɲa
 a nii pi choŋka'a nɛ, a
 ɲkɛ'i minji ghɔ. ³ Nɲaŋ
 lina ni choŋka'a ghà chu'ɔ
 choŋka'a ghɔ. Pa minji
 ghà nja'o ɲggì yi, a gɛ
 pa phi minji ni ligi yugu,
 ɲkɛ'i vugu ntaon nɔ ghɔ
 mbhi. ⁴ Nɲa ntaon ni
 ɲguon ji minji mbhi ɲgɛi
 nu shhi pugu, pa minji
 pighɔ younjin yi nthɛ ɲa
 pugu ji ɲggì yi. ⁵ Ti a mbo
 ɲgini, pa'a pugu lɔ njou
 njin yi, pugu tei vi tei nthɛ
 ɲa pugu lɔ nji'i nji ɲggì pa
 ghini." ⁶ Jishɔ ni nchrà lu'ɔ
 chrà yei ni pugu, ndo pa'a
 thɔ yugu lɔ nshie ni nnu ɲa
 a chhu nu nɛ.

*Jishɔ pɔ pi ɲkien ɲkɛ'i
 minji*

⁷ Nne Jishɔ pini nchhu
 ni pugu ɲa, "Shishini, a
 mmu mbo choŋka'a pa
 minji. ⁸ Nguon pa ɲgwa
 ɲa pugu ni nthɔ shhi a
 nɛ pɔ pi pa ɲgina pugu
 pa ɲgina minwi, ndo pa'a
 pa minji lɔ nja'o vugu.
⁹ A mmu mbo chonda.
 Sheshenon ntɔgɔ mbin mu
 nii a lugu, ndo nii mbini
 ntaon nu mfã'o ɲkien

trũ ŋkru. ¹⁰ Ngina ghà ntho pi nɔ yōo nu, njwi ndo mbiri. Mi ni ntho nne ŋa minthe pugu fā'o chombhi. Ndo nja mfā'o chombhi lolinaon.

¹¹ "A mmu mbo ŋkien ŋkē'i minjii shi'i. Ŋkien ŋkē'i minjii shi'i ghà mfe chombhi yi nthe minjii pi. ¹² Non ye ŋa pi pe vi pe ki a lo mbo ŋkē'i minjii ki minjii gho lo mbo pi ji ne gha njai minanien a tho nu, a mien pa minjii ntei ni vhi, minanien gho wēin vugu ndo nshāan vugu. ¹³ A tei nthe ŋa a fā'a pi pe, pa'a ndo nji'i mfā'o ndii ni pa minjii.

¹⁴ "A mmu mbo ŋkien ŋkē'i minjii shi'i, ñji pa minjii paŋ pugu ji a, ¹⁵ wu'ɔ nɔ ha'an Tāa ji a ŋkaa yu mummu ji Tāa ne. Mfe chombhi a nthe pa minjii. ¹⁶ Mfā'o pichai pa minjii ŋa pugu lo mbo mon yei ŋka'a. Nshi ngu'ɔ ntho ni pugu ŋkaa pugu, pugu ya'o nggì a. Nne pugu chiri mbo ta'a kwie, mfā'o ta'a ŋkē'i vugu. ¹⁷ Yei nnu ŋa a chwie Tāa a khwā a ne, ŋa mfe chombhi a nɔ khu nu, nne ŋa mimfe mbini nɔ gho ŋkamu'on. ¹⁸ A lo nji'i ŋkwe yichai non ŋkwe chombhi a mbho mu. Mfe pi khwatua a, mfā'o ghrí nɔ fe nu ndo mbini mfā'o ghrí nɔ pini

nu nu'un ŋkwe. A nnu ŋa Tāa fe gí ŋa ñchwie ne."

¹⁹ Minduonduon ni ngū shina pa Juu nthe pa chrà pei. ²⁰ Ntou yugu chhu ŋa, "A fā'o minwein, ndo mbaa paa, pae ywere pi kho mbho yu?" ²¹ Pichai chhu yugu ŋa, "Yei lo mbo ŋkwan chrà non ŋa minwein tho fe ngə'i gho ne. Mimfe minwein chu'ɔ ligi pa nchriligi?"

Mmu pigi Tāa a ta'a yi

²² Mon ndii gho, ji fe nu Nda Minnwi ni Minnwi ni ndogɔ li'i Jerushalein. A ni mbo mon ndii laon. ²³ Jisho ni ntho nyien nu mon Varinda Sholomu mon Nda Minnwi. ²⁴ Nne pa Juu kiri yai yu mbie vi ŋa, "ɔ shi ntigi vigi mon mitiri pi fi'i yi nein, ɔ mbo Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ ŋkwe ne, ɔ shwei vigi tho yigi shie."

²⁵ Jisho khwē ni pugu ŋa, "Mi ni ŋkwo shwei vai ndo pa'a pae lo mbin. Pa fā'a ŋa mfā'a nu ni ligi Tāa ne kwe nte a ni yaon ŋa mi yie ne. ²⁶ Ndo pa'a pae lo mbin nthe ŋa pae shi lo mbo ghrà minjii paŋ. ²⁷ Pa minjii paŋ ghà nja'o nggì a, ñji vugu, pugu younjin a. ²⁸ Mfe chombhi ki mme ni pugu, mba'a pugu le ma ŋkhu. Ndo mba'a kan ta'a non fi'a vugu mfu'u lien mbho mu. ²⁹ Tāa a ŋa a fe vugu vai ne*, chaa vugu ghao, ti minthe pa'a sheshenon llo mfi'a vugu

* 10:29 10:29 Pichai pa Nwa'anli Minnwi chhu pi ŋa Yaon ŋa Tāa a fe vai ne.

mfu'u lien mbho Taa gho.
30 Mmu pigi Taa a po pi ta'a yi."

31 Pa ngwa Juu līga pa ngù'ò shhe nkamu'òŋ li'i tuŋ vi nò. 32 Jishò khwē ni pugu ŋa, "**Ŋkwo nōŋ ntou fà'a shi'i ni pèi llo mbho Taa, ti pèi tã'a nu ntun a nthe pi yèi shina fà'a pei?"**

33 Pa Juu pighò khwē gho ŋa, "Pigi lo nji'i ntã'a nu ntun gho nthe pi fà'a shi'i, pigi tã'a nu ntun gho nthe pi nchi'eshè. Nthe ŋa ò wu'ò mbo pi ŋoŋmishua ntã'a nu ndōgo noŋ yo mbo Minnwi."

34 Jishò khwē ni pugu ŋa, "**Pi lo nã'an mon ŋwa'anli gí yèi ŋa, Minnwi chhu ŋa, 'Pèi pa nnwi!'** 35 **Ti a mēin vugu ŋa chrà Minnwi ni ntho mbho pugu ne ni pa nnwi, ndo pia ji ŋa mba'a pi pè'i chrà 'minnwi',** 36 **pèi kie neiŋ nchhu ni ju ye ŋa Taa chu'ò vi nò tho fà'a ntaoŋ vi mon mbhi ne ŋa, 'Ò fã'o nchi'eshè' nthe ŋa mi ni nchhu ŋa, 'Mi Muuŋ Minnwi' ne.** 37 **A mbo ŋa ndo nji'i nchwie pi fà'a Taa a, ki'i pèi piŋ a.** 38 **Ndo mi nchwie pi fà'a yi, nji'i nthe pi nò ha'an pèi lo nji'i mbin a ne, pèi piŋ ne fà'a pighò, nne ŋa pèi shi nji, tho yèi lo nshie ŋa Taa po mbin mu, mbo mbin Taa."**

39 Pugu pini nu'un ntã'a nu ngwēin vi nkamu'òŋ a lèrè ntaoŋ mbho pugu.

40 Jishò pini mbini njeŋ ŋkhí Jodaŋ, li'i ŋa Jouŋ ni mfūoŋ ntho ŋkwe ngwa ni ŋkhí ne, ŋkina fò. 41 Ntòu ngwa tho njei vi nchhu ŋa, "Jouŋ shini ndo nōŋ sheshe li, ndo nguoŋ nnu ŋa Jouŋ ni nchhu nthe ŋoŋ vei ne nnu shini." 42 Ntòu ngwa piŋ vi fò.

11

Lasharò khu

1 Ŋoŋ chèi ni ngīno nu ligi yi po Lasharò llo Betani, mbo la'ataoŋ Meri pugu ndīŋ vi Mata. 2 Meri vei ni mbo ŋoŋ ye ŋa a ni nshã'ò wru laminda mbin Taathò, njigi kwò yi ni ngiithò yi ne, ŋa ndīŋ vi Lasharò ni ngīno nu.

3 Piŋge pighò ŋa pugu ni mbo pa liŋ ne taŋ ŋkìni ni Jishò ŋa, "Taathò, ŋkien taannu yo ŋa ò khwã vi ngà'a ne ghīno nu."

4 Ndo Jishò ni ngà nja'ò, nchhu ŋa, "**Ghīno gho lo mbo yi gu. A po pi nò fe nu ndigha'ò ni Minnwi nne ŋa Muuŋ Minnwi tōgo ŋkuoŋ gho mfã'ò ndigha'ò.**" 5 Jishò ni ŋkhwã Mata pugu Meri ndīŋ vi, ni Lasharò. 6 Nne, ni ngà nja'ò ŋa Lasharò ghīno nu, mbini nda'a paa llé mbigi li'i ŋa a ki po ne.

7 Nne, nchhu ni pa ghan younjin pi ŋa, "**Pia pini ngōi Judia.**"

8 Pa ghan younjin pi chhu gho ŋa, "Masha, a lo nji'i shiga nò ha'an ngwa Juu ni ntã'a nu ntun gho ni ngù'ò ne, ò kwo pini ngōi nu fò?"

⁹ Jisho khwē ŋa, **“A lo mbo paanchro awa ŋa pi gha mfā’o lí’ε? Sheshenon nyien mon lí’ε pa’a a lo nji’i ŋkōro, nthe ŋa a tho njəi lí’ε ŋkuon mbhi yei.**
¹⁰ **Ndo ti sheshenon nyien pi ni tu’u, a kōro nthe ŋa a lo nji’i mfā’o lí’ε.”**

¹¹ Jisho ni ŋga nchhu nnu pei mī’en, nchhu ni pugu ŋa, **“Lasharō taannu via gū lōgo, nshi ŋgōi ŋgū’u vi.”**

¹² Pa ghan younjij pi chhu gho ŋa, **“Taathō, A ŋgū mon lōgo, kan non yi shi ntōgo.”**

¹³ Jisho ni ŋga nchhu nne, njij yi pō pi ŋa a kukhu, pugu pī’i yugu ŋa a pō pi wu’o lōgo gha nō fere nu.

¹⁴ Nne, Jisho shietho yugu ŋa, **“Lasharō kwo khu!**

¹⁵ **Ndo, nthe vəi, mfā’o pwanju’o ŋa nshini ndo mbo fō, nne ŋa pəi shi mbiŋ. Ndo pia ghəi njəi vi.”**

¹⁶ Nne, Toma ŋa pi ni mēiŋ vi ni kə’i ne chhu ni pe ghan younjij ŋa pugu pugu ni njōu njij Jisho ka’a ne ŋa, **“Pia ghəi ŋkaa pia, nne ŋa minthe pia pa Masha* khu ka’a.”**

A mmu mbo ŋgan ku’o mon gu

¹⁷ Jisho ni ŋga nchəiŋ, njəi ŋa Lasharō kwo pō mon fún† nō khwe lembhi. ¹⁸ A shini ndo nji’i nchəiŋ khwe ŋkan kwò nō llo nu Betani

ŋgəi Jerushaleiŋ. ¹⁹ Ntou pa ŋgwa Juu ni ŋgəi lí’i kra Mata pugu Meri nō mā’an nu njū’o yugu nthe gu ndiŋ vugu. ²⁰ Nne Mata gha nja’o ŋa Jisho tho nu, ntaon ŋgəi njəi vi, ndo Meri kina nchəchho nda.

²¹ Mata chhu ni Jisho ŋa, **“Taathō, o kan ni mbo heiŋ, ndiŋ vigi shi kan ndo ŋkhu.**

²² **Ndo nji’i nthe pi ndwe, nji ŋa sheshe yaon ŋa o shi mbie mbho Minnwi ne, Minnwi shi mfe ve.”**

²³ Jisho chhu gho ŋa, **“Ndiŋ gho shi mbini ndollo mfā’o chombhi.”**

²⁴ Mata chhu gho ŋa, **“Nji ŋa a shi mbini ndollo mon ndiŋ ŋa ŋgwa le ŋku’o mon ndugwi llé ne.”**

²⁵ Jisho chhu gho ŋa, **“A mmu mbo ŋgan ku’o mon gu ndo mbo chombhi. Sheshenon ŋa a piŋ a ne, nji’i nthe pi nō ha’an a shi ŋkhu ne, a shi mfā’o chombhi.** ²⁶ **Ndo ti sheshenon ŋa a yi maon ndo mbiŋ a ne, mba’a a yi’i ma ŋkhu. O piŋ nnu yei?”**

²⁷ Mata gho chhu gho ŋa, **“Oon, ma Taathō, mbiŋ ŋa o Ju ŋa Minnwi Chu’o Ntaon nō ŋkwe ne, mbo Muun Minnwi ŋa a ni mfā’o nō tho nu mon mbhi ne.”**

Jisho kəi

²⁸ A ni ŋga nchhu nnu yei, ŋgəi mēiŋ Meri ndiŋ

* **11:16** 11:16 A pō mon Chrà Gri Pi ŋa pia pugu. † **11:17** 11:17 Pi ni fi’i pi ŋgu’o nō fún. ‡ **11:25** 11:25 Ndo mbo chombhi lo nji’i mbo mon pichəi pa Ŋwa’anli Minnwi mon chrà Gri.

vi, nchhu ghɔ njiŋnjiŋ ŋa, “Masha pɔ hein nthɔ mɛin ghɔ.” ²⁹ A gha nja’o, nji’a ndo pi llo ŋgɛi njɛi vi. ³⁰ Jishɔ shini ndo naa nchɛin mon la’a ya’a. A ni ŋgu’ɔ mbi’i li’i ha’an Mata ni mbara vi nɛ. ³¹ Ndiŋ ŋa pa Juu pɛ ŋa pugu pugu ni mbo nda pugu nthɔ mɛ’an njù’ɔ yi yɛi Meri lallo ni nji ntaon mbhi nɛ, pugu younjiŋ yi, mbi’i yugu ŋa a tã’a ŋgɛi chofun ŋkɛi fɔ.

³² Meri ni ŋga nthɔ nɔ li’i ŋa Jishɔ ni mbo nɛ njɛi vi, ŋgũ ni puŋ yi shhi yu, nchhu nu ŋa, “Taathɔ, ɔ kan ni ŋkwo pɔ hein, ndiŋ a shi kan ndo ŋkhu!”

³³ Jishɔ ni ŋga njɛi a kɛi nu, mbini njɛi pa Juu ŋa pugu pugu ni mbo nɛ kɛi nu ŋkaa pugu, nnu ghɔ pigi vi, njù’ɔ yi ghana vi ntou yi.

³⁴ A pie ŋa, **“Fúŋ ŋa pɛi nũ’ɔŋ vi fɔ nɛ pɔ pi hiŋ?”**

Pugu chhu ghɔ ŋa, “Taathɔ, thɔ ŋgɛi njɛi.”

³⁵ Jishɔ ni ŋkɛi.

³⁶ Nnɛ pa ŋgwa Juu chhu ŋa, “Pɛi lii fi’i ŋkwan ha’an a khwã vi njɛi!”

³⁷ Ndo pichɛi chhu yugu ŋa, “A kan ni mfe pa’a Ju ŋa a ni nchu’ɔ ligi pa nchriligi nɛ lo nchwɛ ki a lo nji’i ŋkhu?”

Jishɔ ywiŋ Lasharɔ

³⁸ Nnɛ, nnu ghɔ pini mbigi Jishɔ, a ghɛi chofun ghɔ. A ni mbo llù, pi nũ’ɔŋ ŋgũ’ɔ cho ghɔ. ³⁹ Jishɔ chhu ŋa, **“Pɛi pi’i ŋgũ’ɔ ghɔ.”**

Mata, ndiŋ ŋkuŋkhu ghɔ, chhu ŋa, “Taathɔ, yiga yi shi ŋga’a a kwo pɔ khwɛ llɛ nɔ ha’an pi twei vi nɛ.”

⁴⁰ Jishɔ chhu ghɔ ŋa, **“Nshi ni ndo nchhu vɛ ŋa ɔ mbin, kan ɔ shi njɛi ndigha’o Minnwi?”**

⁴¹ Nnɛ, pugu pi’i ŋgũ’ɔ ghɔ. Jishɔ kɛrɛ ligi yi tothi nchhu ŋa, **“Tãa, ntɔo ghɔ ŋa ɔ ya’o a nɛ. ⁴² Nji ŋa ɔ ghã ŋgu’ɔ nja’o a, ndo nchhu yei nthɛ pi ŋgwa pɛi ŋa pugu thi hein nɛ, nnɛ ŋa pinthɛ pugu pin ŋa a taon gò ntaon a.”**

⁴³ A ni ŋga nchhu pɛi nnu, mba’o ŋgòu ni nji ŋa, **“Lasharɔ, taon mbhi hein!”** ⁴⁴ Non ghɔ ŋa a ni ŋkwo khu taon mbhi, pa mbho mi ni kwò mi pɔ yi liŋ ni ndhwí fhu, ligi yi wu’ɔ mbo yi liŋ ni ndhwí.

Jishɔ chhu ni pugu ŋa, **“Pɛi fɛi vi mien vi a ghɛi.”**

Ntán nɔ jwi nu Jishɔ

(Matio 26:1-5; Maaku 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Nthɛ yie ghɔ, ntou pa Juu ŋa pugu ni nthɔ li’i kra Meri, njɛi nnu ŋa Jishɔ chwɛ nɛ, pin Jishɔ. ⁴⁶ Ndo pichɛi ghɛi njɛi pa ŋgwa Farashi nshwei vugu ni nnu ŋa Jishɔ chwɛ nɛ. ⁴⁷ Nnɛ pa thishi ghan fe’ingien pugu pa ŋgwa Farashi kiri pa kún nchhu ŋa, “Pia shi nchwɛ pi neiŋ? Nthɛ ŋa non vei thɔ nɔon ntou pa li! ⁴⁸ Pia mien vi a ghɛi nu shhi nennɛ, ŋguon ŋgwa pin vi, pa ŋgwa

Roma tho nshā'a Nda Min-nwi yia pugu pa la'ataoŋ yia."

⁴⁹ Ndo ta'a ŋoŋ vugu, ligi yi pɔ Kaifa, mbo taathɔ pa thishi ghan fe'ingien ŋga'o gho, chhu ni pugu ŋa, "Pɛi lo nji kan ta'a nnu. ⁵⁰ Pɛi lo nji ŋa, a pwa ni pɛi ŋa ta'a ŋoŋ khu nthe ŋguoŋ ŋwa nchaa ŋa ŋguoŋ la'ataoŋ shi'i."

⁵¹ A shini ndo nchhu yei nnu pi ni tho yi, ndo no taathɔ pa thishi ghan fe'ingien ŋga'o gho, a ni nchhu no nɛi'li'i Minnwi ŋa Jisho shi ŋkhu no tho pa ŋgwa la'ataoŋ pa Juu, ⁵² ki lo ŋgu'o mbo pi ŋgwa la'ataoŋ pa Juu tɛ'i vugu, mbo no kiri nu ŋguoŋ pa puoŋ Minnwi ŋa pugu sha moŋ ghaa mbhi ne pugu pɔ ta'a yi.

⁵³ Nne, jɛ yua gho, pa thishi pa ŋgwa Juu piri ŋkwan no ha'an pugu shi njwi Jisho ne. ⁵⁴ Nthe yie gho, pa'a Jisho lo nu'un nyien li'i wo shina pa Juu. A lollo fo ŋgɛi moŋ krao la'ataoŋ ye ŋa a para moŋ ŋkunu njɔ ne, moŋ la'ataoŋ Efren ŋda'a fo pugu pa ghan younjɪŋ pi.

⁵⁵ Ndi jɛ Jɛ Lli Nji'a pa Juu ni ŋkwo para nu, ntou ŋgwa ku'o llo moŋ la'a ŋgɛi Jerushaleiŋ no chwie nu noŋ yugu mbo yi taonjaon no ha'an nu'oŋ chhu ne. ⁵⁶ Pugu ni nchho ntā'a Jisho, nchhu nu ni noŋ pugu no ha'an pugu ni nthi Nda Minnwi ne ŋa, "Pɛi pi'i ŋa? Pɛi pi'i ŋa mba'a a yi'i ndo ntho li'i jɛ gho?" ⁵⁷ Pa

thishi ghan fe'ingien pugu pa ŋgwa Farashi ni ŋkwo fe gɛi ŋa sheshenon nji li'i ŋa a pɔ ne, a chwie pugu jɛ nne ŋa minthe pugu wɛiŋ vi.

12

Meri pɔɔ Jisho ni wru laminda Betani

(*Matio 26:6-13; Maaku 14:3-9*)

¹ A ni ŋga mbi'i ntigao llɛ ŋkaon llɛ jɛ Lli Nji'a maa ŋkā'o, Jisho tho Betani, mbo li'i ŋa Lasharɔ mbo ŋoŋ ŋa Jisho ni mbi'i vi moŋ gu ni mbo ne. ² Pugu piri jɛ fo no ligi Jisho. Mata ghɛre ŋgrā maon pigho. Lasharɔ ni mbo ta'a ŋoŋ ŋa pugu pa Jisho ni nchho ŋkuoŋ taprei li'i jɛ maon pigho ka'a ne. ³ Meri lōgo nchɪŋ laminda tininchoŋ ŋa pi chwie ni yichɛi ŋkwan yaon ŋa pi mɛiŋ ni nadi, mbɔɔ kwo Jisho no gho njigi ni ŋgiitho yi. Moŋ nda gho linaon ni mbwa luŋ laminda gho.

⁴ Ndo Judashi Ishikario, ta'a ŋgan younjɪŋ yi, mbo ye ŋa a ni mbo no fini nu vi ne chhu ŋa, ⁵ "A ni mbo kɔ pa'a pi lo mfini laminda yine mfe mbiŋ gho ni ghan pou? Pi kan ni nthe pi fini ni fi'i mbiŋ ŋa ŋoŋ mfā'a no trei ŋki lɛmbhi pi pe vi no gho ne?" ⁶ A ni nchhu yei pa'a ndo mbo pi ŋa a ni ŋkhwā lina nu ni ghan pou. A ni nchhu nthe pi ŋa a ni mbo ŋgina, ni ntho ntuo ju ntuo piɛŋ mbiŋ. Ni ntho ŋi'an

mfu'u pichæi mon ghɔ ngɛrɛ non yi nɔ ghɔ.

⁷ Jishɔ chhu ŋa, **"Mien vi tæ'i vi, nji ŋa mimfɛ a nū'ɔŋ laminda ghɔ nɔ llɛmbhi ŋa pi shi ntwei a nɛ.** ⁸ **A mbo pi ni pa ghan pou, pæi pugu shi ŋgu'ɔ mbo ka'a, ndɔ mba'a pæi wu'ɔ fā'o a ŋguon ndii."**

Ntɔŋ nɔ jwi nu Lasharɔ

⁹ Ndiɔ ŋa mme yú pa ŋgwa juu ni nja'o ŋa Jishɔ pɔ fɔ nɛ, pugu thɔ pa'a ndɔ ŋgu'ɔ nthɛ pi ju, pugu thɔ nɔ yæi nu Lasharɔ, ŋa Jishɔ ni mbi'i vi mon gu nɛ. ¹⁰ Nnɛ pa thishi ghan fɛ'ingien taan nɔ jwi nu Lasharɔ ŋkaa yu. ¹¹ Nthɛ ŋa a ni mbo nthɛ pi Lasharɔ ŋa ntou pa juu ni ndāa vugu ndɔ ŋgɛi nu nthɔ mbin Jishɔ.

Jishɔ nii Jerushaleiŋ nɔ fùon

(Matio 21:1-11; Maaku 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Mbhi ni ŋga ndan, mme yú ŋgwa pɛ ŋa pugu ni mbo li'i ji ghɔ nɛ ya'o ŋa Jishɔ thɔ nu Jerushaleiŋ. ¹³ Nnɛ pugu lɔgɔ pa ghia tan ntaon ŋgɛi mbara vi nɔ ghɔ, mba'o ŋgɔu ni nji ŋa,

"Ndigha'o pɔ ni Minnwi! Minnwi fɛ mbɔrɔ ni ju ŋa a thɔ nɔ ligi Taathɔ nɛ!

Minnwi fɛ mbɔrɔ ni fùon pa ŋgwa Ishrae!"

¹⁴ Jishɔ yæi muun ŋkwéiŋ chæi ŋku'ɔ nchɔchɔ ŋkuon, wu'ɔ nɔ ha'an pi nā'an ŋa,

¹⁵ "Kí'i fā'o pɔgɔ gu, ma la'ataon Shayaon.

Fùon yɔ pɔ neiŋ ŋku'ɔ muun ŋkwéiŋ nthɔ nu."

¹⁶ Thɔ ghan younjin pi shini ndɔ mfùon nshie nɔ nnu pei, ndɔ a gha mbo ndii ŋa Jishɔ nii mon ndigha'o yi nɛ, pugu kwiŋ ŋa Ŋwa'anli Minnwi ni nchhu nnu pei nthɛ pi ju ndɔ pi kwo chwíe mbin yu. ¹⁷ Yú ŋgwa pɛ ŋa pugu pugu ni mbo ndii ŋa a ni mɛiŋ Lasharɔ a taon mon fún a ywiŋ vi mon gu nɛ wu'ɔ ŋgɛi shhi nthɔ mbo pa minkwentie pi. ¹⁸ A ni nchwíe li yei ŋa a ni nōon nɛ, yú ŋgwa pighɔ ghɛi mbara vi. ¹⁹ Nnɛ pa ŋgwa Farashi chhu ni non pugu ŋa, "Pæi yæi ŋa pæi lɔ nthɔ nshei yichæi yaon. Pæi pɛ'i nɔjæi, ŋguon mbhi ghɛi njin yu."

Pichæi pa ŋgwa Gri tā'a nu nɔjæi Jishɔ

²⁰ Pichæi pa ŋgwa Gri ni mbo shina ŋgwa pɛ ŋa pugu ni ŋgɛi Jerushaleiŋ nɔ gha'o nu Minnwi li'i ji ghɔ nɛ.

²¹ Pichæi ŋgwa pighɔ thɔ mbara Fili ŋa a ni ndhɔ Beshaida mon Galili nɛ, mbie vi ŋa, "Masha, pigi tā'a nu nɔjæi Jishɔ." ²² Fili ghɛi nchhu ni Andru, Andru ghɔ pugu Fili ghɛi nchhu ni Jishɔ.

²³ Jishɔ khwé ni pugu ŋa, **"Ndiɔ kã'o ni Muun Ŋonmishua nɔ fā'o nu mme ndigha'o.** ²⁴ **Shishini, nchhu ni pæi, mibia shíe gɛ mien ki gū shhɛ ŋkhu, a kina ta'a yi, ndɔ ti ä ŋkhu, a khɛ ŋku'ɔ njuŋ ntou ntien.** ²⁵ **Ŋgwa pɛ ŋa**

pugu khwā chōmbhi yugu nε shi nshien chōmbhi yugu ghō, ndō ti ηgwa pε ηa pugu pīna chōmbhi yugu mon mbhi yei nε, shi nū'ōŋ chōmbhi yugu ghō mfā'ō chōmbhi ki ndugwi yi. ²⁶ **Sheshenōŋ mfā'a mbhō mu, a yi'i ηa a yōu njiŋ a, nne ηa li'i ηa mbo nε, muuŋ fā'a a shi mbo fō ηkaa yu. Sheshenōŋ mfā'a mbhō mu, kaŋ Tāa a shi nga'ō vi.**

Jishō chrā nthe nnu gu yi

²⁷ **"Ndwe njū'ō a ghana a. Ti mi shi nchhu pi ηa? Tāa, kwe a mon pii ndii yei? Ndo nthō ηkuon mbhi yei nthe pi tōgō nu mon ηgō'i yei.** ²⁸ **Tāa gha'ō ligi yō."**

Nggì taon po ηa, "Ŋkwo gha'ō, ndō shi mbini nga'ō ηkamu'ōŋ." ²⁹ Yú ηgwa pε ηa pugu ni nthi fō nja'ō ηggì ghō nε chhu ηa mbì wara. Pichēi chhu ηa, "Ngaŋ ntaon Minnwi chrā ghō."

³⁰ Jishō khwē ηa, **"Nggì yei thō nthe pi pēi, a lo nji'i mbo nthe pi mmu.** ³¹ **Ndwe ndii ηa pi shi nsha'a ηkuon mbhi yei nε. Ndwe pi shi mbi'i ŋon ηa a sha'a ηkuon mbhi yei ηkuon faaŋ.** ³² **Ndo ni mmu, pi shi ηga ηkārē a tōthi llo ηkuon shhe, nshūu ηguon ηgwa nthō no ghō mbiŋ mu."** ³³ A

ni nchhu yei pi no nōon nu ηkwan gu ηa a shi ηkhu nε.

³⁴ Nne yú ηgwa pighō khwē ghō ηa, "Pigi ya'ō mon ηwa'anli gi ηa Ju ηa Minnwi Chu'ō Ntaon no Ŋkwe nε ma ηkina mbhi ki ndugwi yi. Ti o kie pi neiŋ nchhu ηa pi shi ηkārē Muuŋ Ŋonmishua ηkwiŋ vi ηkuon wá'a? Yie Muuŋ Ŋonmishua pō pi gō?"

³⁵ Jishō chhu ni pugu ηa, **"Lí'ε shi mbo shina pēi wu'ō no kuo ndii mbigi. Pēi nyien ndii ηa lí'ε pō nε nne ηa ki'i njiŋjiŋ gha'a vōi. Nthe ηa ŋon ηa a nyien mon njiŋ nε lo nji'i njēi li'i ηa a ghēi nu nε.** ³⁶ **No ha'an pēi fā'ō lí'ε nε, pēi piŋ lí'ε ghō, nji ηa pēi shi mbo pa ηgwa lí'ε."**

Pa ηgwa Juu kina mon ki piŋ

Jishō ni ηga nchrā pei nnu ti mī'en, ndollo ηgēi ndere. ³⁷ Nji'i nthe no ha'an Jishō ni nōon ntou pa li shina pa Juu pighō nε, pugu shini ndō mbiŋ vi. ³⁸ Yei ni mbo no chwīe nu yaon ηa njēil'i Minnwi mbo Ishaya ni nā'an nε lōgō li'i ηa,

"Taathō, a piŋ gō mbiŋ chrà yigi, ndō ti Taathō nōon ghrí yi pi ni gō?"*

³⁹ Nthe yie ghō, pugu kaŋ ni nthe pa'a pugu lo mbiŋ, nthe ηa Ishaya pini nchhu ηa,

⁴⁰ **"Minnwi chri ligi yugu, mfini njū'ō yugu,**

* 12:38 12:38 Ishaya 53:1.

nne ɲa ki'i pugu yɛi li'i ni
ligi yugu,

nji ni njù'ɔ yugu ɲkara,
nchwiɛ pugu pɔ shi'i."†

41 Ishaya ni nchhu pa
nnu pei nthe ɲa a ni njɛi
ndigha'ɔ Jishɔ, nchrā pa nnu
nthe vi. 42 Nji'i nthe nenne,
ntou pa thishi ni mbiŋ vi ndɔ
pa'a ndɔ nchwiɛ pi ji nthe
ɲa pugu ni mbɔgɔ nu ɲa pa
ɲgwa Farashi shi fu'u vugu
nda luon Minnwi. 43 Nthe ɲa
pugu khwā ndigha'ɔ ɲa a llo
mbhɔ ɲgwamishua nchaa
yɛ ɲa a llo mbhɔ Minnwi.

*Jishɔ tho pi nɔ kwe nu
ɲgwa ɲkuon mbhi*

44 Jishɔ chhu ni nji ɲa,
"Sheshɛŋon ɲa a piŋ nɛ lo
ɲgu'ɔ mbiŋ pi mmu. A
piŋ pi ɲon ɲa a taon a nɛ.

45 Sheshɛŋon ɲa a yɛi a nɛ
yɛi ɲon ɲa a taon a nɛ.

46 Nthɔ mon mbhi nɔ li'ɛ,
nne ɲa mba'a sheshɛŋon
ɲa a piŋ a nɛ kina mon
njinjinj.

47 Sheshɛŋon
nja'ɔ chrà a, ndɔ ki lo
chwɛ, pa'a ndɔ nsha'a vi,
nthe ɲa nshini ndɔ nji'i
nthɔ pi nɔ sha'a nu ɲgwa
ɲkuon mbhi. Nki tho pi
nɔ kwe nu vugu. 48 Non
yɛ ɲa a lāa a ki lo nji'i
mbiŋ chrà a nɛ fā'ɔ yaon
ɲa a shi nsha'a vi. Chrà
ɲa nchrā nɛ shi nsha'a vi
mon ndugwi llé. 49 Nthe
ɲa ndɔ nji'i nchrā pi ni
nyan nji. Ndɔ ti Tāa ɲa a
taon a nɛ fɛ gí vɛi ni nnu
ɲa nshi nchrā ndɔ nchhu

nɛ. 50 Nji ɲa gí yi pɔ
pi chɔmbhi ki mme, nne
yaon ɲa nchhu nɛ, a yaon
ɲa Tāa chhu vɛi nɛ."

13

*Jishɔ shīgao kwò ghan
younjin pi*

1 Nkaon llé ji Lli Nji'a maa
ɲkā'ɔ, Jishɔ ni ɲkwo ji ɲa
ndii yi kā'ɔ nɔ llo nu ɲkwo
shhe hein ɲgɛi mbara Tāa.
A ni ɲkhwā pa ghan youn-
jin pi ɲkuon mbhi hein ndɔ
ɲkhwā vugu ti ɲgɛi nchɛin
nɔ ndugwi yi.

2 A ni ɲga mbo ndii ji
maon, devi kwo kāon njù'ɔ
Judashi Ishikario muon
Shemu, ɲa a fini Jishɔ.

3 Jishɔ gha nji ɲa Tāa kwo
fɛ ɲguon ghrí ghɔ ndɔ
mbini nji ɲa ju nduthɔ yi
llo pi mbhɔ Minnwi ɲgu'ɔ
mbini pi mbhɔ Minnwi ghɔ,
4 ndɔllo tɔthi mon li'i ji maon
nshrāo mme ndhwí yi nū'on,
ndɔgɔ tawrei ndin la'ɔ ntu'u
yu 5 nshā'ɔ ɲkhí mon pein
shīgao yaon njɛ shīgao nu
kwò ghan younjin pi njɛ yigi
nu ni tawrei ɲa a ni ndin lá'ɔ
ntu'u yu nɛ.

6 A ni ɲga nchɛin mbiŋ
Shemu Pita, a chhu ɲa,
"Taathɔ, ɔ tā'a nu nshīgao
kwò ma?"

7 Jishɔ khwɛ ghɔ ɲa, "Tho
yɔ lo naa nchu'ɔ ɲkuon
nnu ɲa nchwiɛ nu nɛ ya'a,
ndɔ a shi ɲga nda'a, tho
yɔ chu'ɔ."

8 Pita chhu ghɔ ɲa, "Mba'a
ɔ ma nshīgao kwò ma!"

† 12:40 12:40 Ishaya 6:10.

Jisho khwē ghō ña, **“Mi mien ki shīgao ghō, pa’a pogo lo nu’uñ mbo ni pra.”**

⁹ Shemu Pita chhu ghō ña, **“Taathō, ki’i ngu’o nshīgao pi kwò ma, shīgao pa mbho ma pugu pa tho a!”**

¹⁰ Jisho chhu ghō ña, **“Ñon ña a kwo shīgao non nē lo mbie ña a pini nu’uñ nshīgao non ñkien kwò mi nthe ña a kwo pō yi taontaon. Ndo pēi pi taontaon, ndo pa’a ndo mbo pi nguon yēi.”** ¹¹ Nthe ña a ni ñji non ña a shi mfini vi nē, a ni nchwīe yie a chhu ña, **“A lo mbo nguon yēi mbo yi taontaon.”**

¹² A ni ñga ñkwo shīgao kwò yugu ti mbini mā’an mme ndhwí yi, nchōchho nō li’i yi, nchhu ni pugu ña, **“Tho yēi chu’o ni nnu ña nchwīe ni pēi nē?”** ¹³ Pēi ghà mēin a ni ‘Masha’ pugu ‘Taathō,’ ndo nchhu shini nthe ña mi yie. ¹⁴ Ndo ti ä mbo mmu Taathō vāi mbini mbo masha vāi nshīgao kwò yēi, pēi ñkaa pēi wu’o mfā’o nō shīgao nu kwò non pēi. ¹⁵ Ñkwo nōon li ni pēi, ña pēi ñkaa pēi chwīe wu’o nō ha’an nchwīe ni pēi nē. ¹⁶ Shishini, ñshwei vāi, muun fā’a lo ñgā’o nchaa masha vi, ndo pa’a non ña pi taon vi nē lo ñgā’o nchaa non ña a taon vi nē. ¹⁷ Ña pēi ji nnu pei nē, mbōrō shi mbo yēi nō ha’an pēi nchwīe.

¹⁸ **“Ndo nchrā nthe pi nguon yēi ghao, ñji ngwa pē ña ñchu’o vugu nē. Ndo nnu ña Nwa’anli Min-nwi chhu nē shi ndōgo li’i ña, ‘Ñon ña pigi yu ji maon ka’a nē kara mā’an a ni nchhō.’**

¹⁹ **“Nthō nchhu yei nnu ni pēi ndwe ñkaon a maa ndōgo li’i, ñji ña a shi ñga ndōgo li’i, pēi piñ ña A mmu mbo Ju. ²⁰ Shishini, ñshwei vāi, sheshenon ña a piñ non ña ñtaon nē piñ a, sheshenon ña a piñ a nē piñ non ña a taon a nē.”**

*Ta’a non vāi shi mfini a
(Matio 26:20-25; Maaku 14:17-21; Luka 22:21-23)*

²¹ Jisho ni ñga ñkwo chhu nnu yei ti mī’ēñ, ñjù’o yi ghana vi ntou yi, a chhu ña, **“Shishini, ñchhu ni pēi ña ta’a non vāi shi mfini a!”**

²² Pa ghan younjin pi lii non pugu, ñgrāo nu ña a nthe a chhu pi gō. ²³ Yichēi ta’a ñgan younjin yi ña Jisho ni ñkhwā vi nē ni nchhō ñkuon taprei yēi Jisho. ²⁴ Nnē Shemu Pita nōon ghō ni mbho ña a pie Jisho ña a chhu nthe pi gō. ²⁵ Nnē, yie ta’a ñgan younjin yi yī’ē non yi minjinnjin mbin Jisho nchhu ghō ña, **“Taathō, yie pō pi gō?”**

²⁶ Jisho khwē ña, **“A ye non ña ñshi mfe brei ña ñchrū mon kumbu nē ghō.”** A gha nchru brei ghō, mfe ni Judashi, mbo muun Shemu Ishikario. ²⁷ Judashi

ni nga ŋkwe brei ghɔ, Shata nii mbiŋ yu*.

Jishɔ chhu ŋa, **“Nnu ŋa ɔ tā'a nu nchwīe nɛ, yi'a kɔkɔnɔ nchwīe.”** ²⁸ Kaŋ ta'a ŋon ŋa pugu pugu ni nchhɔ ŋkuon taprei nɛ shini ndɔ nji nnu ŋa a ni nchwīe a chhu ghɔ nne nɛ. ²⁹ Pichɛi ni mbi'i ŋa, nthe ŋa Judashi ni ntuo piɛŋ mbiŋ nɛ, Jishɔ ni nchhu nu ghɔ pi ŋa, “Yuoŋ pa maon ŋa a pie ŋa pia fā'o nɔ nnu ji ghɔ nɛ”, ki ŋa a fe yaon ni ghaŋ pou. ³⁰ Nne, Judashi gha ŋkwo kru brei ghɔ, ŋki'i ntaonŋaon mbihi. Tu'u ni ŋkwo shini.

Jishɔ fe kina fhi

³¹ Judashi ni nga ŋkwo taon, Jishɔ chhu ŋa, **“Ndīi kā'o ni Muuŋ Noŋmishua nɔ nii nu mon ndigha'o yi, Minnwi fā'o ndigha'o nthe vi.** ³² Ndɔ Minnwi mfā'o ndigha'o yi nthe muuŋ, kaŋ Minnwi nduthɔ yi shi ŋga'o muuŋ ŋkaa yu mon nduthɔ ju Minnwi. Ndɔ a shi ŋga'o vi wu'ɔ ndwɛ.

³³ **“Pa puon mi puon paŋ, a wu'ɔ mbo pi nɔ muuŋ kuo ndii ŋa pia shi mbo ka'a. Pɛi shi ntā'a a ndɔ nɔ ha'an mi ni nchhu ni thishi pa Juu nɛ, a ha'an mbini nchhu nu ni pɛi ndwɛ, ŋa, 'Li'i ha'an ŋgɛi nu fɔ nɛ mba'a pɛi thɔ fɔ.’** ³⁴ Mfɛ kina fhi ni pɛi ŋa pɛi khwā non pɛi. Pɛi khwā non pɛi wu'ɔ nɔ ha'an ŋkhwā vɛi

nɛ. ³⁵ **Ŋguon ŋgwa shi nji ŋa pɛi ghaŋ younjin paŋ nɔ ha'an pɛi mfā'o khwā non pɛi.”**

Jishɔ chhu ŋa Pita shi ndāa vi

(Matio 26:31-35; Maaku 14:27-31; Luka 22:31-34)

³⁶ Shemu Pita chhu ghɔ ŋa, **“Taathɔ, ɔ ghɛi pi hin?”**

Jishɔ khwē ghɔ ŋa, **“Li'i ŋa ŋgɛi nu nɛ minthe pa'a ɔ lɔ njou njin a nthɔ fɔ ndwɛ, ndɔ ɔ shi njou njin a nthɔ fɔ ndii nduoŋ.”**

³⁷ Pita khwē ŋa, **“Taathɔ, minthe pa'a ndɔ njou njin yɔ pɔgɔ ghɛi fɔ ka'a nthe khɔ? Nshi ŋkhu nthe ghɔ.”**

³⁸ Jishɔ khwē ghɔ ŋa, **“ɔ shi ŋkhu nthe a nyan? Shishini, nshwei ghɔ, mba'a minkɛ'i yi'i ŋkhwē shi'a ki ɔ lɔ naa ndāa a ni trei ŋge!”**

14

A mmu mbo shendaon, mbo nnu shini, mbini mbo chombhi

¹ **“Ki'i njū'ɔ yɛi ghana vɛi, pɛi piŋ Minnwi, mbini mbiŋ a ŋkaa mu.** ² Ntuo njien nda pɔ mon nda Tāa a. A kaŋ mien ki pɔ nne, ŋkaŋ ŋkwo shwei vɛi, nthe ŋa ŋgɛi li'i piri li'i ni pɛi. ³ Nshi ŋga ŋkwo piri li'i ni pɛi nɛ, nthɔ ndɔgɔ vɛi pia ghɛi, nne ŋa li'i ŋa mbo nɛ, pia shi ŋgu'ɔ mbo fɔ ka'a. ⁴ Pɛi

* 13:27 13:27 Jishɔ shini ndɔ nchwīe pi fhɔ mbiŋ yu, a ni ŋgu'ɔ nɔon pi ŋa a ji ŋon ŋa a shi mfini vi nɛ.

ji shendaon li'i na ngōi nu ne."

⁵ Toma chhu ghō na, "Taathō, pigi lo nji'i nji li'i na o ghōi nu ne. Ti minthe pigi kie pi neiŋ nji shendaon."

⁶ Jishō chhu ghō na, "A mmu mbō shendaon, mbō nnu shini mbō chōmbhi. Yichōi ŋon nthe pa'a a lo ngōi njōi Tāa ki lo ntōgo pi mbhō mu. ⁷ Pōi ŋkwo ji a, kaŋ pōi shi ŋkwo ji Tāa a ŋkaa yu. Llo ndwe ngōi nu shhi, pōi ji vi ndo njōi vi."

⁸ Fili chhu ghō na, "Taathō, nōon Tāa ghō ni pigi, a ŋuon nnu na pigi tā'a nu ne."

⁹ Jishō chhu ghō na, "Pia kwo pō no fi'i ntaan ndii yei, pōi wu'ō mbi'i ki lo nji a, Fili? Ŋon na a kwo yōi a ne kwo yōi Tāa. Ti minthe o kie pi neiŋ nchhu na, 'Nōon Tāa ghō ni pigi?' ¹⁰ O lo mbiŋ na mbō mon Tāa, Tāa pō mon non mu? Pa chrà na nchrā nu ne, ndo nji'i nchrā pi ni tho a, ndo Tāa na a chhō mon non mu ne tho nchwīe fà'a yi. ¹¹ Piŋ a no ha'an nchhu nu na mbō mon Tāa, Tāa pō mon non mu ne, ndāa ne nne, o piŋ nthe fà'a pe na mfā'a nu ne.

¹² "Shishini, nshwei vōi, sheshenon na a piŋ a ne shi mfā'a fà'a na mfā'a nu ne, ndo nshi mfā'a fà'a na a chaa yie ghō ne, nthe na ngōi nu njōi pi Tāa.

¹³ Sheshe yaon na o shi mbie pi no ligi a ne, nshi nchwīe nne na Tāa fā'o ndigha'o yi ntōgo pi mbhō muuŋ. ¹⁴ Pōi mbie a*ni sheshe yaon no ligi a, kaŋ nshi nchwīe.

Jishō kā'a na Tāa shi mfe Jijwe yi

¹⁵ "Pōi ŋkhwā a, kaŋ pōi shi nū'ōŋ pa kina paŋ. ¹⁶ Nne kaŋ nshi mbie Tāa a, a fe yichōi ŋan ghère ni pōi, pōi pugu chhō ki ndugwi yi, ¹⁷ mbō Jijwe nnu shini na mba'a ŋgwa ŋkuon mbhi piŋ vi, nthe na pugu shi lo njōi ki nji vi, ndo pōi ji vi nthe na pōi pugu chhō ka'a ndo shi mbō mon chōmbhi yōi. ¹⁸ Mba'a nji'i mien vōi no puon minthi, nshi mbini ntho njōi vōi. ¹⁹ Ndo no muuŋ kuo ndii, mba'a ŋgwa ŋkuon mbhi yei nu'uy njōi a, ndo pōi shi njōi a. Nthe na mi yi maon ne, pōi ŋkaa pōi shi mbō yi maon. ²⁰ A shi ŋga mbō llé ghō, pōi ji na mbō mon Tāa, pōi pō mbiŋ mu, mummu pō mbiŋ pōi. ²¹ Ŋon ye na a piŋ pa kina paŋ ndo nū'ōŋ ne, a ju mbō ŋon na a khwā a ne. Ndo ti ju na a khwā a ne, Tāa a shi ŋkhwā vi ŋkaa yu, mummu khwā vi nōon non a ghō."

²² Judashi (ki lo mbō pi Judashi Ishikario) chhu ghō

* 14:14 14:14 A lo nji'i mbō mon pichōi ndunu Nwa'anli Minnwi mon chrà Gri lleshhi.

ŋa, “Taathɔ, a pɔ pi neiŋ ŋa ɔ shi nōon non ɔ ni pigi, ki lo nōon ni ŋgwa ŋkuon mbhi?”

²³ Jishɔ khwē ghɔ ŋa, “Sheshenon ŋkhwā a, kan a shi nja’o nchɔ a, Tāa a khwā vi, pigi tho njɛi vi, nchɔ pigi pugu.

²⁴ Sheshenon ŋa a lo nji’i ŋkhwā a nɛ shi’a nū’on chrà a. Ndo chrà ŋa pɛi ya’o nchrā nu nɛ lo mbo pi nyan. A yi Tāa ŋa a taon a nɛ.

²⁵ “Ŋki nchrā nnu pei ni pɛi ndii ŋa pia wu’ɔ mbo ka’a nɛ. ²⁶ Ndo ŋgan ghɛrɛ, mbo Jijwe Minnwi, ŋa Tāa shi ntaon no ligi a nɛ, shi nje’i vɛi ni ŋguon yaon ghao ndo mbini nu’un ŋkwiŋ vɛi ni ŋguon yaon ŋa nchhu nɛ.

²⁷ Mien ghighri ni pɛi; mɛ ghighri a ni pɛi. Ndo nji’i mɛ ni pɛi pi ŋkwan ha’an ŋkuon mbhi fɛ nɛ. Ki’i njū’ɔ yɛi ghana vɛi, ndo ki’i pɛi fā’o pɔɔ gu.

²⁸ “Pɛi ni nja’o a no ha’an ŋki chhu ni pɛi ŋa nthɔ ŋgɛi ghɛi ndo mbini nthɔ njɛi vɛi nɛ. Pɛi kan ni nja nthɔ ŋkhwā a, pɛi fā’o pwanju’ɔ nthɛ ŋa ŋgɛi njɛi pi Tāa, nthɛ ŋa Tāa lo mbini ŋgā’o nchaa a. ²⁹ Ndo ndwe ŋkwo shwei vɛi ŋkaon a maa ndɔɔ li’i, nne ŋa ndii ŋa a lɔɔ li’i nɛ, a nthɛ pɛi piŋ.

³⁰ Mba’a nu’un nchrā ntou yi pia, nthɛ ŋa ŋgan sha’a

ŋkuon mbhi yei tho nu. A lo nji’i mfā’o ghrí mbiŋ mu. ³¹ Ndo ŋga nchwɛ pi no ha’an Tāa a fɛ gí vɛi ŋa nchwɛ nɛ, nne ŋa ŋgwa ŋkuon mbhi ji ŋa ŋkhwā Tāa.

“Pɛi lollo, pia ghɛi.

15

Jishɔ ŋkien ndaa grape

¹ “A mmu mbo ŋkien ndaa grape*, Tāa a pɔ ŋgan nyien. ² Sheshe figa mbhɔ ma ŋa a lo nji’i njun nɛ a ya’a mi’an. Ti sheshe mbhɔ ŋa a yun ntien nɛ, a fɛe ŋa a pini njun shi’i. ³ Ndo pɛi kwo pɔ yi taontaon nthɛ chrà ŋa mi ni nchrā ni pɛi nɛ. ⁴ Pɛi kina mbiŋ mu, ŋkina mbiŋ pɛi. Minthe pa’a figa ndaa grape lo njun ntien ni non yi ki lo ŋgu’ɔ ŋkina pi ŋkuon ndaa grape ghɔ. Wu’ɔ no ha’an mba’a pɛi ŋkaa pɛi yun ntien kan a neiŋ pɛi kina mbiŋ mu.

⁵ “A mmu mbo ndaa grape, pɛi pɔ pa figa mbhɔ ma. Sheshenon ŋa a kina mbiŋ mu, ŋkina mbiŋ yu nɛ, a ju ŋa a shi njun ntou ntien. Nthɛ ŋa mi ŋkien, pa’a pɛi lo nchwɛ sheshe nnu. ⁶ Sheshenon mien ki kina mbiŋ mu, pi mi’an vi no figa mbhɔ, a yaon, pi kiri pa mbhɔ mi pighɔ mā’an mon monon pugu kii. ⁷ Pɛi ŋkina mbiŋ

* 15:1 15:1 Grape yichɛi ŋkwan ntien thi ŋa a ghà njun pi ŋkuon ndi’i. A ni njiŋ Ishrae ŋga’a.

mu, chrà a kina mbiŋ pəi, pəi pie sheshe yaon ɲa pəi tā'a nu nɛ, kaŋ pi shi nchwie mɛ ni pəi. ⁸ Ntogo pi ɲkuon yei nnu Taa a ghà mfā'o ndigha'o yi, ɲa pəi yuŋ ntou ntien, nne nōon ɲa pəi ghan younjin paŋ.

⁹ “Nɔ ha'an Taa khwā a nɛ, a ha'an ɲkhwā vəi nɛ. Pəi kina mon khwā a. ¹⁰ Pəi nū'on pa kina paŋ, kaŋ pəi shi ɲkina mon khwā a, wu'o nɔ ha'an mummu nū'on kina Taa a nne ɲkina mon khwā yi nɛ. ¹¹ ɲki chrà nnu pei ni pəi nne ɲa pwanju'o a pɔ mbiŋ pəi, pwanju'o yəi linaon. ¹² Yei kina a, ɲa pəi ɲkhwā non pəi nɔ ha'an ɲkhwā vəi nɛ. ¹³ Yichəi mme khwā lɔ mbɔ ntogo yei, ɲa ɲon fɛ chombhi yi nthe taannu pi. ¹⁴ Pəi pa taannu paŋ, nɔ ha'an pəi nū'on kina a. ¹⁵ Nɔ nu'un mēin vəi pi ni puon fā'a paŋ, nthe ɲa muun fā'a shi'a ɲji yaon ɲa Taathɔ vi chwie nu nɛ. Nɔ mēin vəi pi ni taannu paŋ nthe ɲa ɲguon nnu ɲa ɲja'o mbɔ Taa nɛ, nchwie pəi ji. ¹⁶ Pəi shi ki lɔ nchu'o a, a ni nchu'o mmu nchu'o vəi, nū'on vəi ɲa pəi ghəi ɲjuŋ ntien, ntien yəi kina, nne ɲa sheshe yaon ɲa pəi shi mbie Taa nɔ ghɔ ni ligi a nɛ, a nthe a fɛ ni pəi. ¹⁷ Mɛ kina pei ni pəi, nne ɲa pəi khwā non pəi.

Kipina pa ɲgwa ɲkuon mbhi

¹⁸ “Pa ɲgwa ɲkuon mbhi mbina vəi, pəi ji ɲa pugu kwo fūon mbina a ɲkaon maa mbina vəi. ¹⁹ Pəi kaŋ ni mbɔ pi yi ɲgwa ɲkuon mbhi, ɲgwa ɲkuon mbhi kaŋ ɲkhwā vəi nɔ yugu. Nɔ nthe ɲa pəi lɔ ɲji'i mbɔ yi ɲgwa ɲkuon mbhi, nɔ a chu'o mmu nchu'o vəi ɲa pəi taon shina ɲgwa ɲkuon mbhi nɛ, a chwie yie ghɔ ɲgwa ɲkuon mbhi pina vəi. ²⁰ Pəi kwien chrà ɲa mi ni nchrā ni pəi nɛ, ‘Muun fā'a shi'a nchaa Taathɔ vi.’ Pugu mɛ ɲgə'i vəi, kaŋ pugu shi mɛ ɲgə'i ni pəi ɲkaa pəi. Pugu kaŋ ni nū'on chrà a, kaŋ pugu shi nū'on yəi ɲkaa pəi. ²¹ Nɔ pugu shi nchwie ɲguon nnu pei ghao mbiŋ pəi nthe ligi a, nthe ɲa pugu lɔ ɲji'i ɲji ɲon ɲa a taon a nɛ. ²² ɲka ni mien ki lɔ nthɔ nchrā ni pugu, pi shi kaŋ nɔ ɲgwēin vugu nɔ pa ghan phi. Nɔ ndwe pugu lɔ nu'un mfā'o la nɔ mā'an nu nthe phi yugu. ²³ Sheshenon ɲa a pina a nɛ, pina Taa a ɲkaa yu. ²⁴ ɲka ni mien ki chwie pa nnu shina pugu ɲa yichəi ɲon lɔ naa nchwie nɛ, pi shi kaŋ ɲgwēin vugu nɔ pa ghan phi. Nɔ ndwe pugu yəi nɔ mbina vigi Taa a. ²⁵ Nɔ chrà yei ɲa pi nā'an mon gí yugu ɲa, ‘Pugu pina a ki la'o yi’, shi

ngu'ɔ ndɔŋɔ li'i.

²⁶ “Nɔɔ ndii ŋa ŋgan ghère, mbɔ Jijwe nnu shini ŋa ñshi ntaon llo mbhɔ Tãa shi nthɔ nɛ, kaŋ a shi ŋkwe ntie a. ²⁷ Pɛi ŋkaa pɛi shi ŋkwe ntie a nthɛ ŋa pia pɔ ka'a llo nɔ njɛ yi.

16

¹ “Ŋkwo chhu ŋguon nnu pei ni pɛi nɔ chwie nu ki'i pɛi gũ mon piŋ. ² Pi shi mfu'u vɛi mon pa nda luon Minnwi. Shishini, ndii chhɔ nthɔ nu ŋa ŋgwa ŋa pugu shi njwi vɛi nɛ shi mb'i ŋa pugu fã'a pi mbhɔ Minnwi. ³ Pugu shi nchwie pa nnu pei nthɛ ŋa pugu lɔ nji Tãa, ki nji a. ⁴ Nɔɔ nchhu nnu pei ni pɛi nne ŋa ndii yugu gha ŋkã'o, minthe pɛi kwij ŋa mi ni ŋkwo shwei vɛi.

Fã'a Jijwe Minnwi

“Nshini nɔɔ nchhu nnu pei ni pɛi nɔ njɛ yi, nthɛ ŋa pia ni mbɔ ka'a. ⁵ Nɔɔ ndwe ñthɔ ŋgɛi nu njɛi ŋon ŋa a ni ntaon a nɛ, nɔɔ pa'a kaŋ ta'a ŋon vɛi lɔ mbie a ŋa, ‘O ghɛi pi hiŋ?’ ⁶ Nɔɔ pɛi fã'o yu'ɔ njù'ɔ nthɛ ŋa ñchhu nnu pei ni pɛi nɛ. ⁷ Mbapa nenne, ñshwei vɛi ni nnu shini. A pɔ pi shéi ni pɛi ŋa ŋgɛi. Nthɛ ŋa mii mien ki ghɛi, pa'a ŋgan ghère lɔ nthɔ njɛi vɛi. Nɔɔ mii ŋgɛi, kaŋ ñshi ntaon vi ni pɛi. ⁸ A shi ŋga nthɔ, kaŋ

a shi nshrã ŋgwa ŋkuon mbhi paa nthɛ phi yugu, pugu pa nnu ndindi pugu pa nnu shã'a. ⁹ A shi nshrã vugu paa nɔ nnu phi, nthɛ ŋa pugu lɔ nji'i mbiŋ a, ¹⁰ nɔ nnu ndindi nthɛ ŋa ñthɔ ŋgɛi nu njɛi Tãa, nɔɔ mba'a pɛi nu'uy njɛi a ŋkamu'ɔŋ ndwe, ¹¹ nɔ nnu shã'a, nthɛ ŋa pi sha'a ŋgan sha'a mbhi yei.

¹² “Ŋgu'ɔ mbini mfã'o ntou nnu nɔ chhu nu ni pɛi, nɔɔ a chaa ghri yɛi nɔ ya'o nu ndwe. ¹³ Nɔɔ ndii ŋa Jijwe nnu shini thɔ nɛ, a shi nɔon ŋguon nnu shini ghao ni pɛi, nthɛ ŋa mba'a a yi'i nchrã pi ni thɔ yi, sheshe nnu ŋa a ya'o nɛ a shi nchhu, nɔɔ shwei vɛi ni pa nnu ŋa a shi nthɔ nɛ. ¹⁴ A shi ŋga'o a nthɛ ŋa a shi ndɔŋɔ pa yaon ŋa a nyan nɛ nshwei vɛi. ¹⁵ Ŋguon yaon ŋa Tãa fã'o nɛ pɔ pi nyan. Nthɛ yie ghɔ, ñchhu ŋa a shi ndɔŋɔ pa yaon ŋa a nyan nɛ nchhu ni pɛi.

Pɛi njù'ɔ yɛi shi ŋkara mbɔ pwanju'ɔ

¹⁶ “Nɔɔ muun kuo ndii, mba'a pɛi nu'uy njɛi a, a gha nu'uy ndara muun kuo ndii ŋkamu'ɔŋ pɛi pini njɛi a.”

¹⁷ Nenne pichɛi pa ghan younjij pi chhu ni non pugu ŋa, “A chhu pi ŋa ni pia, ‘Nɔɔ muun kuo ndii mba'a pɛi nu'uy njɛi a, a gha nu'uy ndara muun kuo

ndii ŋkamu'ouŋ pəi pini njəi a, ndo mbini nchhu ŋa, 'Nthe ŋa ŋgəi nu njəi pi Taa'?'¹⁸ Nne, pugu chhu nu ŋa, "A gha nchhu ŋa, 'Nɔ muuŋ kuo ndii,' njin yi pɔ pi ŋa? Pigi lo nji nnu ŋa a chhu nu ne."

¹⁹ Jisho ni nji ŋa pugu tā'a nu mbie vi, nne a chhu ni pugu ŋa, "Yei nnu ŋa pəi pie non pəi nɔ gho ne mbo njin nnu ŋa nchhu ŋa, 'Nɔ muuŋ kuo ndii mba'a pəi nu'uy njəi a, a gha nu'uy ndara muuŋ kuo ndii ŋkamu'ouŋ pəi pini njəi a?'²⁰ Shishini, nchhu ni pəi ŋa, pəi shi ŋkəi ndo njwei ndo ŋkuon mbhi fā'o pwanju'ɔ. Pəi shi mfā'o yu'ɔ njù'ɔ, ndo yu'ɔ njù'ɔ yəi kara mbo pwanju'ɔ.²¹ Mingwe ghà ŋga mbhi nu, mfā'o yu'ɔ njù'ɔ nthe ŋa ndii yi kā'o, ndo ti ndii ŋa a kwo phi muuŋ gho ne, a li'ε yú'ɔ gho nthe pwanju'ɔ ŋa pi phi ŋonmishua ŋkuon mbhi.²² Nthe yie gho, pəi fā'o yu'ɔ njù'ɔ ndwe ndo nshi mbini njəi vəi pəi fā'o pwanju'ɔ, ndo mba'a sheshenon pini mfu'u pwanju'ɔ yəi gho mbin pəi.²³ Mon llé gho, mba'a pəi nu'uy mbie sheshe yaon mbho mu, shishini, nshwei vəi, sheshe yaon ŋa pəi pie mbho Taa nɔ ligi a ne, a shi mfe ni pəi.²⁴ Ndo ti nchəin ndwe, pəi

shi lo mbie sheshe yaon ya'a nɔ ligi a. Pəi pie kan pəi shi mfā'o nne ŋa pwanju'ɔ yəi linaon.

Jisho kwo gha'a mbhi

²⁵ "Ŋki kwo chhu nnu pei ni pəi pi mon chrà lu'ɔ, ndii chho tho nu ŋa mba'a nu'uy nchrà ni pəi pi mon chrà lu'ɔ, ndo shi nchrà chrà shieshie nthe Taa.²⁶ Mon llé gho, pəi shi mbie pa nnu nɔ ligi a, ndo ndo nji'i nchhu ni pəi ŋa nshi mbie mbho Taa nthe vəi,²⁷ Nthe ŋa ndutho Taa ŋkaa yu khwā vəi nthe ŋa pəi khwā a, ndo ni mbin ŋa ndho mbho Minnwi*.²⁸ Mi ni ndho pi mbho Taa ntho ŋkuon mbhi, ndwe ndho nu mien ŋkuon mbhi mbini nu njəi Taa."

²⁹ Pa ghan younjin pi chhu gho ŋa, "Yo! Ndwe ɔ ya nchrà a shie nu ki lo mbo pi chrà lu'ɔ!³⁰ Ndwe, pigi ji ŋa ɔ ji nguon nnu ghao, pa'a ndo nu'uy nchəi nu ŋa ŋon pie gho ni pie, a chwie yie gho pigi pin ŋa ɔ llo mbho Minnwi."

³¹ Jisho khwē ŋa, "Pəi pin ndwe?³² Pəi lii njəi, ndii chho ntho nu, ndo ŋkwo tho ŋa pi shi nshāan vəi, sheshenon ghəi la'a yu mien a tə'i a. Ndo ndo mbo pi tə'i a, nthe ŋa Taa pɔ pigi yu ka'a.

³³ "Nchhu nnu pei ni pəi nne ŋa pəi shi mfā'o

* 16:27 16:27 Pichəi pa Nwa'anli Minnwi ndunu mon chrà Gri chhu ŋa Taa hein nɔ li'i Minnwi.

ghighri ntɔgɔ pi ŋkuon pɔ nu ta'a yi pia ka'a. Mon mbhi yei, pi shi mfe wuwuru ngə'i ni pəi. Ndo pəi fā'o mā'an ghrí, nthé na ŋkwo gha'a ŋkuon mbhi yei."

17

Jishɔ luon Minnwi ni ghan pin

¹ Jishɔ ni nga ŋkwo chrā pa nnu pei, mbi'i ligi yi ndii po nchhu na, "Tāa, ndii ghɔ kā'o, gha'o muon ghɔ nne na muon gha'o ghɔ, ² na ɔ fɛ ghrí ghɔ mbin ŋguon ŋgwa nɛ, na a fɛ chombhi ki mmɛ ni ŋguon ŋgwa na ɔ fɛ ghɔ nɛ. ³ Ndo yei pɔ chombhi ki mmɛ, na pugu ji ghɔ mbo fiɛn ta'a Minnwi shini, ndo mbini nji Jishɔ Krishto na ɔ taon nɛ. ⁴ Mi ni mfe ndigha'o vɛ ŋkuon shhɛ hein ndii na mi ni ŋkwo mī'ɛn fā'a na ɔ ni mfe vɛi na mfā'a nɛ. ⁵ Ndo ndwɛ, ma Tāa, gha'o a shhi ghɔ ni ŋkwan ndigha'o na mi ni mfā'o pɔgɔ ŋkaon mbhi maa mbo nɛ.

Jishɔ luon Minnwi mfe ni ghan younjin pi

⁶ "Mi ni nchwɛ ŋgwa pɛ na ɔ ni mfe vɛi mon mbhi nɛ ji ghɔ. Pugu ni mbo jɔ, ɔ fɛ vugu vɛi, pugu nū'ɔn chrà yɔ. ⁷ Ndwɛ, pugu ji na ŋguon yaon na ɔ ni mfe vɛi nɛ llo pi mbho ghɔ. ⁸ Mi ni mā'an ŋkɔni yɛ na ɔ ni mfe vɛi nɛ ni

pugu, pugu pin ŋkɔni ghɔ, ndo nji shishini na ndho pi mbho ghɔ ndo mbin na a taon gɔ ntaon a.

⁹ "Nthɔ nduon mfe nu ni pugu, ndo nji'i nduon pi ni ŋkuon mbhi, nduon pi ni ŋgwa pɛ na ɔ ni mfe vugu vɛi nɛ, nthé na pugu jɔ. ¹⁰ Ŋguon yaon na mfā'o nɛ jɔ, ŋguon yaon na ɔ fā'o nɛ pɔ nyan, pi yɛi ndigha'o a ntɔgɔ pi mbin pugu. ¹¹ Ndo ndwɛ, nthɔ mbini nu njɛi ghɔ, ndo nu'un mbi'i ŋkuon mbhi, a pugu ŋkuon mbhi. Tāa na a pɔ taontaon nɛ, nū'ɔn vugu ki kà'a lo ŋkɛe vugu ni ghrí ligi yɔ na ɔ fɛ vɛi nɛ, nne na pugu pɔ ta'a yi wu'ɔ no ha'an pɔgɔ ta'a yi nɛ. ¹² No ha'an pigi pugu ni mbo nɛ, mi ni ndina ni pugu ntɔgɔ pi ŋkuon ghrí ligi yɔ na ɔ fɛ vɛi nɛ. Nkɛ'i vugu ti pa'a kan ta'a non vugu lo mbhe, ŋkien yɛ non na a ni nji'i na a phe nɛ, nne na nnu na Nwa'anli Minnwi ni ŋkwo chhu nɛ lɔgɔ li'i.

¹³ "Ndo ndwɛ, nthɔ mbini nu njɛi ghɔ, nchhu nnu pei ŋkuon mbhi nne na pugu fā'o pwanju'ɔ a njù'ɔ pugu ti a linaon. ¹⁴ Ŋkwo mā'an ŋkɔni yɔ ni pugu, ŋkuon mbhi pina vugu nthé na pugu lo mbo yi ŋkuon mbhi wu'ɔ no ha'an mummu lo mbo yi ŋkuon mbhi nɛ. ¹⁵ Ndo nji'i nchhu pi na ɔ fu'u vugu mon mbhi, nchhu pi

ŋa ɔ kē'i vugu mbhɔ ŋon mbimbhi. ¹⁶ Pugu lɔ nji'i mbo yi ŋkuon mbhi yei wu'ɔ nɔ ha'an mummy lɔ nji'i mbo yi mbhi yei nɛ. ¹⁷ Chu'ɔ vugu nū'ɔŋ nɔ fà'a yɔ ntɔɔ pi ŋkuon nnu shini yɔ, chrà yɔ nnu shini. ¹⁸ Nɔ ha'an ɔ ni ntaon a mon mbhi nɛ, a wu'ɔ ha'an mummy taon vugu mon mbhi nɛ. ¹⁹ Nchu'ɔ non a nū'ɔŋ nɔ fà'a yɔ nthɛ pi pugu, nne ŋa pinthɛ pi chu'ɔ vugu ŋkaa pugu nū'ɔŋ nɔ fà'a yɔ ntɔɔ pi ŋkuon nnu shini.

Jishɔ luon Minnwi mfe ni ŋguon ghan pin ghao

²⁰ "Nɔ ŋgu'ɔ nduon pi ni pei tɔ'i vugu, mbini nu'uy nduon ni pɛ ŋa pugu shi mbin ntɔɔ ŋkuon chrà yugu nɛ, ²¹ nne ŋa ŋguon yugu shi nchiri mbo ta'a yi, wu'ɔ nɔ ha'an gɔ Taa pɔ mbin mu, mmu nduthɔ a pɔ mbin ghɔ nɛ, nne ŋa pugu pɔ mbin pɔɔ, nne ŋa minthɛ ŋkuon mbhi pin ŋa a taon gɔ ntaon a.

²² "Ndigha'o ŋa ɔ fɛ vɛi nɛ mfe ni pugu, nne ŋa pugu pɔ ta'a yi wu'ɔ nɔ ha'an pɔɔ ta'a yi nɛ, ²³ Mbo mbin pugu ɔ pɔ mbin mu, nne ŋa pugu ya mbo ta'a yi shi'i, nne ŋa ŋkuon mbhi ji ŋa ɔ taon a ndɔ ŋkhwā vugu wu'ɔ nɔ ha'an ɔ khwā a nɛ. ²⁴ Taa, ŋkhwā ŋa pugu ŋkaa pugu

ŋa ɔ fɛ vɛi nɛ nshi mbo pigi pugu ka'a li'i ŋa mbo nɛ, nɔ yɛi nu ndigha'o a ŋa ɔ fɛ vɛi nthɛ ŋa ɔ khwā a ŋkaon pi maa nchwie mbhi nɛ.

²⁵ "Yo Taa ndindi, nji'i nthɛ pi nɔ ha'an ŋkuon mbhi lɔ nji'i nji ghɔ nɛ, ŋji ghɔ, pa ghan younjɪn pei ji ŋa a taon gɔ ntaon a. ²⁶ Mi ni nchwie pugu ji ghɔ, ndɔ shi ŋgu'ɔ ŋgɛi shhi nchwie nu, nne ŋa khwā ŋa ɔ khwā a nɔ ghɔ nɛ, pugu shi mfā'o, mummy ŋkaa mu pɔ mbin pugu."

18

Pi mfini Jishɔ, pi wēiŋ vi (Matio 26:47-56; Maaku 14:43-50; Luka 22:47-53)

¹ Jishɔ ni ŋga ŋkwo mī'ɛŋ lúon yei, ntaon pugu pa ghan younjɪn pi ŋgɛi nshā'a Piprɛi Kidron. Nyien chɛi ni mbo fɔ, Jishɔ pugu pa ghan younjɪn pi nii fɔ. ² Judashi, ŋa a ni mfini Jishɔ nɛ, ni nji li'i ghɔ nthɛ ŋa Jishɔ ni njien mbāon nu fɔ pugu pa ghan younjɪn pi. ³ Nne Judashi lɔgɔ kwie pa shooge Roma, ni pa ghan kē'i Nda Minnwi ŋa pa thishi ghan fe'ingien pugu pa ŋgwa Farashi ni ntaon nɛ, pugu pugu ghɛi mon nyien ghɔ. Pugu ni ntuo truka, pugu pa ŋki'a pugu pa maon nchhɔ.

⁴ Jishɔ gha ŋkwo ji ŋguon nnu ŋa a shi ndɔgɔ li'i mbin yu nɛ, ntaon nthɔ shhi

nchhu ni pugu ŋa, **“Pəi tā’a pi gǒ?”**

⁵ Pugu khwē ŋa, “Jisho llo Nashare.”

Jisho chhu ni pugu ŋa, **“A mmu mbo ju.”** Judashi, ŋa a ni mfini vi ne, ni nthi fo pugu pugu. ⁶ Ndiŋ ŋa Jisho ni nchhu ni pugu ŋa, **“A mmu mbo ju ne,”** pugu pini njinjin ŋgū shhe. ⁷ Nne Jisho pini mbie vugu ŋa, **“Pəi tā’a pi gǒ?”**

Pugu chhu ŋa, “Jisho llo Nashare.”

⁸ Jisho khwē ŋa, **“Mi ni ŋkwo chhu ŋa a mmu mbo ju. Nne ti pəi ntā’a a, pəi mienŋ ŋgwa pei ghēi.”** ⁹ Yei nnu ni mbo no chwē nu nnu ŋa a ni ŋkwo chhu ne lōgo li’i: **“Shina ŋguon ŋgwa pe ŋa ɔ ni mfe vəi ne, nshi lo mbhe kan ta’a yi fo.”**

¹⁰ Nne Shemu Pita, ŋa a ni mfā’o kafa ne, shua nche tənə muuŋ fà’a taatho pa thishi ghan fe’ingien, tənə muuŋ fà’a gho ya’a. (Ligi muuŋ fà’a gho ni mbo Maakushi.) ¹¹ Nne Jisho chhu ni Pita ŋa, **“Ni’iŋ kafa yo mon mba’a yi. ɔ pi’i ŋa mba’a nji’i nnu ndua ŋgə’i ye ŋa Tāa fe vəi ne?”**

Jisho shhi Anan pugu Kaifa

¹² Nne kwie pa shooge pigho pugu pa thishi pugu ni pa ghan kē’i Nda Minnwi pa ŋgwa Juu wēiŋ Jisho ŋkrao vi, ¹³ fūon ndōgo vi ŋgəi no njei Anan, nthe ŋa a ni mbo tāa ŋgwe Kaifa ŋa a ni mbo taatho pa thishi ghan

fe’ingien ŋga’o gho ne. ¹⁴ A ni mbo Kaifa ŋa a ni ntigi pa ŋgwa Juu ŋa, “A pwa ŋa ta’a ŋon khu no ligi ŋguon ŋgwa.”

Pita lāa Jisho

(Matio 26:69-70; Maaku 14:66-68; Luka 22:55-57)

¹⁵ Shemu Pita pugu yichəi ŋgan younjin Jisho ghēi njin Jisho. Nthe ŋa taatho pa thishi ghan fe’ingien ni nja nji yie ta’a ŋgan younjin Jisho shi’i ne, a nii mon yina Taatho pa thishi ghan fe’ingien. ¹⁶ Ndo Pita thi pi chonda mbhi. Nne ye ŋgan younjin Jisho ŋa taatho pa thishi ghan fe’ingien ni nji vi ne taon mbhi nchrā pugu ye muuŋ mingwe ŋa a ni mbo chonka’a ne, ndōgo Pita nii ni ju. ¹⁷ Muuŋ mingwe gho ŋa a ni mfā’a nu chonka’a ne chhu ni Pita ŋa, “Gò ŋkaa gho lo mbo ta’a ŋgan younjin ŋon yine?”

Pita chhu ŋa, “Ndo mbo ta’a yi.”

¹⁸ Ndwe puon fà’a pugu pa ghan kē’i Nda Minnwi ni frēi mōnōn nthi fo njigo nu nthe ŋa figəi ni mbo. Pita ni mbo pugu pugu nthi fo ntho njigo nu ŋkaa yu.

Taatho pa thishi ghan fe’ingien tou Jisho

(Matio 26:59-66; Maaku 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Taatho pa thishi ghan fe’ingien pie Jisho ni pa pie nthe pa ghan younjin pi pugu pa nnu ŋa a ni nje’i nu ne. ²⁰ Jisho khwē gho ŋa, **“Ŋga ŋgu’o nchrā pi**

li'i wo ni nguon ngwa ghao. Nga ngu'ɔ nje'i mon pa nda luon Minnwi pugu pa Nda Minnwi li'i ha'an nguon pa Juu ghà nkiri nɛ. Ndo nji'i nchrā sheshe nnu pi lōiŋ. 21 Ti ɔ pie a pi na? Pie ni ngwa ha'an pugu ni nja'o nnu na mi ni nje'i nu nɛ, pugu ji nnu na mi ni nchhu nɛ."

22 A ni nga nchhu nnu pei, yichəi ta'a ngan kē'i Nda Minnwi wie Jisho ni mbho yi, nchhu nu na, "Yine ha'an pi ghà nkhwē nnu ni taatho pa thishi ghan fe'ingien nɛ?"

23 Jisho khwē gho na, **"Nnu na nchhu nu nɛ mien ki kā'o, ɔ chhu nɛ ntəi gho ni nguon ngwa pei hein. Ndo ti ä mbo na nnu na nchhu nɛ kā'o, ɔ wie ki'ɛ na?"**

24 Anan taon vi ki'ɛ, a wu'ɔ mbo mon nkii, ni Kaifa mbo taatho pa thishi ghan fe'ingien.

Pita pini ndāa Jisho nkamu'ɔŋ

25 Shemu Pita ni ngu'ɔ ntithi fɔ ntho njigɔ mōŋon. Nne pugu chhu gho na, "Gò nkaa gho lo mbo ta'a ngan younjin ŋon vine?"

A lāa nchhu na, "Ndo mbo ta'a yi."

26 Yichəi ta'a muon fà'a taatho pa thishi ghan fe'ingien, mbo ndaonon ŋon ve na Pita ni nja'a tənə yi nɛ pie na, nshini ndo njəi gho mon nyien pəi yu? 27 Pita pini nu'un ndāa

nkamu'ɔŋ. Wu'ɔ ndii gho, minkə'i khwe.

*Jisho shhi Paile
(Matio 27:1-2,11-14;
Maaku 15:1-5; Luka 23:1-5)*

28 Nkien ni muon tutu'u, pugu lōgɔ Jisho llo nda Kaifa ngəi nɔ ntu'ɔ mme ngan sha'a li'i. Ndutho yugu shini ndo nii ntu'ɔ mme ngan sha'a li'i gho nne na ki'i pugu fuo non yugu nji na mimfe pugu ji Lli Nji'a. 29 Nne Paile taon mbhi njəi vugu mbie na, "Pəi wēin ŋon vei na a fāan pi kho?"

30 Pugu khwē gho na, "Ŋon vei kan mien ki tho nchwie pi phi, pigi shi kan ndo ndōgɔ vi ntho mfe ve."

31 Paile chhu ni pugu na, "Pəi lōgɔ vi ni non yəi nsha'a vi nkwan nɔ ha'an gí yəi chhu nɛ."

Pa Juu chhu gho na, "Pi lo nji'i mbin na pigi jwi sheshenon." 32 Yei nnu ni ndōgɔ li'i nɔ nōon nu na nnu na Jisho ni nchhu nɛ nnu shini ndii na a ni nshwei nkwan gu na a shi nkhu nɛ.

33 Nne Paile pini nii ntu'ɔ yu, mēin Jisho mbie gho na, "ɔ fūon pa Juu?"

34 Jisho khwē na, **"Yei pie llo pi mbo gho ki a chhu pichəi ngwa ve nne nthe a?"**

35 Paile khwē na, "ɔ pī'i na mbo pi ŋon Juu? Ngwa la'a pəi pugu pa thishi ghan fe'ingien cha'a gho mfe vəi. ɔ chwie pi nei?"

36 Jisho khwē na, **"Sha'afuon a lo nji'i mbo**

pi yi ŋkuoŋ mbhi yei. Sha'afuoŋ a kaŋ ni mbo pi yi ŋkuoŋ mbhi yei, pa ghaŋ younjin paŋ kaŋ ntho ŋgwie ŋkrò, nne ŋa ki'i pi cha'a a mfe ni thishi pa ŋgwa Juu. Nji a no sha'a nu lo ndho pi ŋkuoŋ mbhi hein."

³⁷ Nne Paile chhu gho ki'e ŋa, "Yie nōoŋ ŋa o fūoŋ?"

Jisho khwē ŋa, "**o chhu ŋa a mmu mbo fūoŋ. Yei nnu ŋa pi ni mbhi a no ne, yei nnu ŋa ñtho ŋkuoŋ mbhi yei no ne, no po nu miŋkwentie no nnu shini. Sheshenoŋ ŋa a yi nnu shini ne gha njwεε nnu ŋa ñchhu nu ne."**

³⁸ Paile pie gho ŋa, "Nnu shini po pi kho?"

Pi fe njó gu ni Jisho

(Matio 27:15-31; Maaku 15:6-20; Luka 23:13-25)

Paile ni ŋga nchhu nnu yei, ntaoŋ mbhi mbara pa ŋgwa Juu nchhu ni pugu ŋa, "Ndo njai fan ŋoŋ vei. ³⁹ Ndo pae fa'o nu'oiŋ ŋa ŋga ŋgu'o nchu'o ta'a ŋgaŋ chéiŋ mfe ni pae ndii Lli Nji'a. Nne pae ta'a nu ŋa nchu'o fūoŋ pa ŋgwa Juu mfe ni pae?"

⁴⁰ Pugu chhu ni nji ŋa, "Pa'a ndo mbo pi ŋoŋ vei, mbo pi Baraba." Baraba ni mbo ŋgina minwi.

19

Pi cha'a Jisho mfe ŋa pi kwīŋ vi ŋkuoŋ wá'a

¹ Nne Paile lōgo Jisho ŋgwie vi ni ŋgwan. ² Pa

shooge pa'a ndi'i minduan-dua no ŋkie, nu'oiŋ tho yu, mā'an piri mbiŋ yu. ³ Pugu tho njai vi, nchhu nu ŋa, "Pigi ghino gho ma fūoŋ pa Juu!" Ndo ŋgwie vi ni mbho yugu.

⁴ Paile pini ntaoŋ mbhi ŋkamu'oiŋ nchhu ni pugu ŋa, "Njai, ñtaoŋ nu ni ju mbhi mfe ni pae nne ŋa pae ji ŋa ñdo nji'i njai sheshe fan ŋa a chwie." ⁵ Nenne Jisho taŋ mbhi ni ŋkie minduan-dua tho yu ni piri mbiŋ yu. Paile chhu ni pugu ŋa, "Pae lli njai, ŋoŋ gho po neiŋ!"

⁶ Pa thishi ghaŋ fe'ingien pugu pa ghaŋ kē'i Nda Minwi ni ŋga njai vi, mba'o ŋgou ni nji ŋa, "Kwīŋ vi ŋkuoŋ wá'a, kwīŋ vi ŋkuoŋ wá'a!"

Paile chhu ni pugu ŋa, "Pae lōgo vi ni noŋ yae ŋkwīŋ vi ŋkuoŋ wá'a nthe ŋa ñdo nji'i njai sheshe nnu ŋa a faan."

⁷ Pa ŋgwa Juu khwē gho ŋa, "Pigi fa'o gi, ŋkwan ha'an gi gho chhu ne, a nōoŋ ŋa a fa'o no khu nu nthe ŋa a nu'oiŋ noŋ yi ŋa a Muun Minwi."

⁸ Paile ni ŋga nja'o yei nnu, mbini ŋkaa pogo pogo mbigi. ⁹ Mbini nii moŋ ntu'o mbie Jisho ŋa, "o lo pi hin?" Ndo pa'a Jisho lo ŋkhwē. ¹⁰ Nne Paile chhu gho ŋa, "o lo ntā'a nu nchrā vei, o lo nji ŋa mfa'o ghrí no chu'o nu gho, mfa'o ghrí no kwīŋ nu gho ŋkuoŋ wá'a?"

¹¹ Jisho khwē ghō ña, “**Ɔ fā’o ghrí mbiñ mu ngu’o nthē pi ña a fē Minnwi vε. Nthē yie ghō, ñon yē ña a cha’a a mfε vε nε fā’o ju mme phi.**”

¹² Jē ndiñ ghō, Paile ta’a pa shendaon nō chu’o nu vi. Ndo pa Juu pa’o ngòu ña, “Ɔ nchu’o vi, kañ o lo mbo taannu Kaisha. Sheshenon ña a nū’on non yi ña a fùon nε tini pi tho ni Kaisha.”

¹³ Nne ndiñ ña Paile ni nja’o yei chrà nε, a lōgō Jisho ntaon nō mbhi, nchōchho ñkuon faañ shá’a yi nō li’i ña pi mēiñ ni li’i nū’on ni ngù’o nε (mbo mon chrà Hibu ña Gabata). ¹⁴ A ni mbo llé piri nu non nō ji nu Lli Nji’a. A ni mbo mon ntun minaon. Paile chhu ni pa Juu ña, “Pəi li njəi, fùon vəi pə neiñ!”

¹⁵ Pugu pa’o ngòu ni nji ña, “Jwi vi jwi, kwīñ vi ñkuon wá’a!”

Paile pie vugu ña, “Ñkwīñ fùon vəi ñkuon wá’a?”

Pa thishi ghan fe’ingien khwē ña, “Pigi lo nji’i mfā’o yichəi fùon ñkien Kaisha.”

¹⁶ Nne, a cha’a vi mfε ni pugu ña pi kwīñ vi ñkuon wá’a.

Pi kwīñ Jisho ñkuon wá’a (Matio 27:32-44; Maaku 15:21-32; Luka 23:26-43)

Nne pugu lōgō Jisho, ¹⁷ a taon mbhi ntien wá’a yi ngəi nu nō li’i ña pi mēiñ ña Li’i Kwéi Tho, ña pi mēiñ mon chrà Hibu ña Gogota nε. ¹⁸ Pugu kwīñ vi fo ñkuon wá’a pugu pa pichəi

paa ngwa, ta’a yi nō sheshe ñgei mbho yi, Jisho pō titri pugu. ¹⁹ Paile nā’an yaon ñkwīñ ñkuon wá’a yi. Yaon ghō ni mbo ña, “Jisho lo Nashare, mbo Fùon pa Juu.”

²⁰ Ntou pa ngwa Juu ni mēiñ yaon yei, nthē ña li’i ña pi ni ñkwīñ Jisho nε ni mbara mon la’a ndo pi ni nā’an mon chrà Hibu ni chrà Latin ni chrà Gri.

²¹ Nne pa thishi ghan fe’ingien pa Juu chhu ni Paile ña, “Ki’i nā’an ña, ‘Fùon pa Juu,’ ka nā’an pi ña, ‘Non vei ni nchhu ña, A mmu mbo Fùon pa Juu.’”

²² Paile khwē ña, “Yaon ña ñkwo nā’an nε, ñkwo nā’an.”

²³ Pa shooge ni nga ñkwīñ Jisho ñkuon wá’a, ndōgō mme ndhwí figəi yi nshāa a taon khwē li’i, sheshe ta’a shooge fā’o ta’a pra yi. Mbini ndōgō ndhwí ña a ni mā’an mon ghō nε, pa’a li’i yōu lo mbo ñkuon ghō, pi ni ntun a pō pi ta’a pra yi llo tho ghō nshwi’i fε nō la’o yi. ²⁴ Nenne pugu chhu ni non pugu ña, “Ki’i pia shāa, pia ka mā’an pi yaon nō yəi nu ña a shi mbo yi gō?” Yeï ni mbo nō chwīe nu Nwa’anli Minnwi lōgō li’i ña a chhu ña, “Pugu ni ngrā mme ndhwí figəi a shina pugu, mā’an yaon shhe nō ji nu muun ndhwí a,” nne pa shooge pigho chwīe nnu pei.

²⁵ Ndo mūun Jisho pugu ndiñ mūun vi, ni Meri ngwe Klopa, Meri Madalin ni nthi

fɔ yəi wá'a Jishɔ. ²⁶ Jishɔ ni ŋga njəi mǔŋ vi, pugu ŋgaŋ younjɪŋ yi ye ŋa ju Jishɔ ni ŋkhwā vi nɛ thi fɔ. A chhu ni mǔŋ vi ŋa, "**Ma, lii njəi, a muuŋ ghɔ!**" ²⁷ Nnɛ nchhu ni ŋgaŋ younjɪŋ yi ghɔ ŋa, "**A mǔŋ ghɔ.**" Jɛ ndii ghɔ ŋgaŋ younjɪŋ yi ghɔ lɔŋ vi ŋgəi nɔ nda yu.

Gu Jishɔ

(*Matio 27:45-56; Maaku 15:33-41; Luka 23:44-49*)

²⁸ Jishɔ ni nji ndwɛ ŋa ŋguoŋ nnu kwo mme, nchhu ŋa (nɔ chwɛ nu chrà Minnwi pɔ nnu shini), "**Njù'ɔ a yaon.**" ²⁹ Mikei là'o chəchigəi ni nthi fɔ, nne pugu lɔŋ kusha nchru moŋ là'o ghɔ, nshhɔ thɔ muuŋ thi ŋa pi mɛiŋ ni haisho nɛ, ŋkərə nū'ɔŋ nɔ nchò yi. ³⁰ Jishɔ gha nnu là'o chəchigəi ghɔ, nchhu ŋa, "**A mme nɛ!**" Ntu'u thɔ yi shhe Jijwɛ yi taon.

Pi chwɛ'i mbru Jishɔ

³¹ Nthɛ ŋa a ni mbɔ Llé piri nu non nɛ, nɔ yəi nu ŋa khu yugu lɔ ŋkina ŋkuoŋ wá'a llé Ji (mbɔ ŋkien mme Llé Ji nthɛ ŋa a ni mbɔ Llé ji Lli Nji'a) nɛ, pa Juu pie Paile ŋa pi pə'i kwò muŋu, nshwi'i khu yugu ŋkuoŋ wá'a. ³² Nnɛ pa shooge thɔ mbə'i kwò fūoŋ yi pugu vichəi ŋa pi ni ŋkwīŋ vugu pugu nɛ. ³³ Pugu ni ŋga nchəiŋ mbɪŋ Jishɔ, njəi ŋa a kwo khu, pa'a ndo nu'uy mbə'i kwò yi. ³⁴ Ndo ta'a ŋon shina pa shooge pighɔ

chwɛ'i mbru yi ni khwǎ, chhǐ pugu pa ŋkhǐ taon wu'ɔ ndii ghɔ. ³⁵ Nɔŋ ŋa a ni njəi nnu yei lɔŋ li'i nɛ ni nchrā nthɛ nnu ghɔ, nne ŋa pəi ŋkaa pəi nthɛ pəi piŋ. Nnu ŋa a ni nchhu nɛ nnu shini, a ji ŋa a chrā pi nnu shini. ³⁶ Pa nnu pei ni ndɔŋ li'i ŋa chrà Minnwi pɔ yi nnu shini ŋa: "Mba'a pi yi'i mbə'i kaŋ ta'a kwéi yi." ³⁷ Yichəi li'i moŋ Nwa'anli Minnwi pini nchhu ŋa, "Pugu shi ndii ŋon ŋa pugu chwɛ'i nɛ."

Pi twei Jishɔ

(*Matio 27:57-61; Maaku 15:42-47; Luka 23:50-56*)

³⁸ Pa nnu pei ni ŋga ntɔŋ, Joshe llo Arimatia, ŋa a ni mbɔ ta'a ŋgaŋ younjɪŋ Jishɔ moŋ njɪŋ nthɛ ŋa a ni mbɔŋ pa Juu nɛ, luon ni Paile ŋa a lɔŋ khu Jishɔ. Paile piŋ ŋa a lɔŋ. Nnɛ a thɔ ndɔŋ khu Jishɔ ŋgəi nɔ ghɔ. ³⁹ Nikodemu ŋkaa yu, ŋa a ni ŋkwo fūoŋ nthɔ njəi Jishɔ ni tu'u nɛ, thɔ ni laminda ŋa pi nyan ni yichəi yaon ŋa pi mɛiŋ ni məə pugu aloe nɛ, a pou yaon mbɔ ghrà kilu. ⁴⁰ Nnɛ pugu lɔŋ khu Jishɔ, ndiŋ moŋ mbhɔ ndhwí fhu ni laminda ghɔ nɔ ha'an nū'ɔŋ pa Juu pɔ nɛ. ⁴¹ Yichəi nyiŋ ni mbɔ moŋ li'i ŋa pi ni ŋkwīŋ Jishɔ fɔ ŋkuoŋ wá'a nɛ, chəi fúŋ fhi ŋa pi fi'i moŋ ŋgu'ɔ ni mbɔ fɔ, ŋa pi lɔ naa ma ntwei ŋon fɔ. ⁴² Nnɛ nthɛ nnu Piri nu non pa Juu, ndo mbini mbɔ ŋa fúŋ ghɔ ni mbɔ fɔ nɛ, pugu twei vi fɔ.

20

Jisho pini nu'uj ηku'ɔ

(*Matio 28:1-8; Maaku 16:1-8; Luka 24:1-12*)

¹ Monj fūonj llé monj shwi'i taŋ ghɔ mbɔ Shonde ni muuj tutu'u, mbhi wu'ɔ njo shini nu, Meri Madalin ghēi chofunj njəi ɲa pi kwo kēnə ηgù'ɔ chofunj ghɔ mbi'i. ² Nenne a tei ηgēi njəi Shemu Pita pugu yichəi ta'a ηgaŋ younjij Jisho ɲa Jisho khwā nɛ, nchhu ni pugu ɲa, "Pi fu'u khu Taatho monj fúnj, pa'a pigi lo nji li'i ye ɲa pi nū'ɔŋ vi nɛ!"

³ Nne Pita taonj mbhi pugu yichəi ηgaŋ younjij Jisho ghɔ, ηgēi nu chofunj.

⁴ Nguonj vugu pi paa ni ntei nu, ndo yichəi ta'a ηgaŋ younjij Jisho ghɔ tei mfərə Pita fūonj ju nchəinj chofunj.

⁵ A ni ɲa ntu'u nonj yi mbe'i monj fúnj, njəi ndhwí fhu ghɔ nūanj fɔ ndo pa'a ndo nii monj ghɔ.

⁶ Nenne Shemu Pita tho mbara vi nii monj fúnj. A ni njəi ndhwí fhu ghɔ nūanj fɔ,

⁷ pugu pa ndhwí pūonj ligi ɲa a ni mbɔ nɔ tho Jisho nɛ, pa'a lo nūanj pi pugu pa ndhwí fhu ghɔ, pi para vi para nū'ɔŋ li'i tə'i vi.

⁸ Nne yichəi ta'a ηgaŋ younjij ye ɲa a ni fūonj ju nchəinj chofunj nɛ nii monj ghɔ ηkaa yu. Njəi ndo mbinj,

⁹ ndo pa'a tho yugu lo naa nshie ni chrà Minnwi ye ɲa a chhu ɲa a shi ηgu'ɔ

ηku'ɔ monj gu nɛ. ¹⁰ Pa ghan younjij Jisho pigho pini la'a pugu.

Jisho nōonj nonj yi ni Meri Madalin

(*Matio 28:9-10; Maaku 16:9-11*)

¹¹ Ndo Meri tithi chofunj ηkēi nu, nɔ ha'anj a ni ηkēi nu nɛ, ntu'u nonj yi ndii monj fúnj ¹² njəi paa ghanj ntaonj Minnwi, pugu mā'anj ndhwí fhu, pugu chho nɔ li'i ɲa pi ni nū'ɔŋ khu Jisho nɛ, ta'a yi nɔ tho yi, ta'a yi nɔ kwò yi. ¹³ Pugu pie vi ɲa, "Ma, ɔ kēi pi kho?"

A chhu ni pugu ɲa, "Pi lōgo Taatho a ηgēi nɔ ghɔ, ndo pa'a ndo nji li'i ɲa pi nū'ɔŋ vi nɛ!"

¹⁴ A gha ηkwo chhu yei nnu, ηkara njəi Jisho a tithi, ndo pa'a a lo nji ɲa a Jisho. ¹⁵ Jisho chhu ghɔ ɲa, "**Ma, ɔ kēi pi kho? ɔ tā'a pi gɔ?**"

A pī'i nu ɲa a ηgaŋ nyienj ghɔ nchhu ghɔ ɲa, "Masha, a mbɔ ɲa ɔ fu'u vi ηgēi nɔ ghɔ, ɔ shwei a ni li'i ɲa ɔ nū'ɔŋ vi nɛ, kanj n̄shi ndōgo vi ηgēi nɔ ghɔ."

¹⁶ Jisho chhu ghɔ ɲa, "**Meri.**"

A kara nchhu ghɔ monj chrà Hibriu ɲa, "Raboni." (Njinj yi pɔ ɲa Masha.)

¹⁷ Jisho chhu ghɔ ɲa, "**Ki'i nu'uj mbanj a*, nthɛ ɲa ndo naa ηku'ɔ njəi Tāa a ya'a. Ndo ghēi njəi pa lij†pan nchhu ni pugu ɲa nchho ηku'ɔ nu njəi Tāa a**

* **20:17** 20:17 Pichəi pa ndunu Nwa'anli Minnwi monj chrà Gri chhu ɲa *Ki'i mbanj a*. † **20:17** 20:17 Jisho chhu yei pi ghanj younjij pi.

mbini mbo Tãa vøi, Minnwi a mbini mbo Minnwi vøi.

¹⁸ Meri Madalin ghøi nchii ni pa ghan younjij pi ña, "Njëi Taathø!" -pugu pa ña a ni nchhu nnu pei ghø.

Jishø nøon non yi ni ghan younjij yi

(*Matio 28:16-20; Maaku 16:14-18; Luka 24:36-49*)

¹⁹ A ni mbo ni fanaon, mon fũon llé mon shwi'i taŋ ghø, pa ghan younjij pi kiri ta'a li'i mon nda fini nthe ña pugu ni nthø mboŋo pa thishi ñgwa Juu. Jishø tho nthi shhi pugu nchhu ni pugu ña, "**Ghighri pø mbinj pøi.**" ²⁰ A ni ñga ñkwo chhu yei, nøon mbhø mi pugu pa mbru yi ni pugu. Nne pa ghan younjij pi fã'o pwanju'ø ndii ña pugu ni njëi Taathø vugu ne. ²¹ Jishø pini nu'un nchhu ni pugu ñkamu'øn ña, "**Ghighri pø mbinj pøi. Nø ha'an Tãa taon a ne, nenne ñtaon vøi.**" ²² A ni ñga kwo chhu yei nnu, njwë mbinj pugu nchhu ña, "**Pøi kwe Jijwe Minnwi.**" ²³ **Pøi ndi'ε phi sheshon, kaŋ pi li'ε. Ti pøi mien ki li'ε, kaŋ pi lo nji'i ndi'ε.**"

Jishø pugu Toma

²⁴ Ta'a paanchro ghø, ligi yi pø Toma, ña pi ni mëin vi ña kø'i ne, shini ndø mbo pugu pugu ndii ña Jishø ni nthø ne. ²⁵ Nne pichøi ghan younjij Jishø shwei vi ña, "Pigi yøi Taathø."

Ndø a chhu ni pugu ña, "Mi mien ki lo njëi chhi nthi nø mbhø yi ti ni'in muunshimbhø a nø chhi nthi pighø mbini nũ'øn mbhø a nø mbru yi pa'a ndø ma mbinj."

²⁶ A gha nda'a fũon llé, pa ghan younjij pi pø mon nda ñkamu'øn Toma pø pugu pugu. Nji'i nthe nø ha'an chonda ni mbo yi fini ne, Jishø tho nthi shina pugu nchhu ña, "**Ghighri pø mbinj pøi.**" ²⁷ Nne nchhu ni Toma ña, "**Ni'in muunshimbhø yo hein ndø ndii mbhø a njëi, fe mbhø yo nũ'øn nø mbru a. Mien fã'o nu khuthø fø, mfã'o pinj.**"

²⁸ Toma khwë ña, "Taathø a, ndø mbo Minnwi a!"

²⁹ Jishø chhu ghø ña, "**Ø pinj nthe ña ø yøi a ne? Mboro yi ñgwa pe ña pugu pinj ndø ki lo njëi yøi ne.**"

Nnu ña a chwë pi nã'an ñgwa'anli yei ne

³⁰ Jishø ni nøon ntou pichøi pa li shhi ghan younjij pi, ña pi lo nã'an mon ñgwa'anli yei; ³¹ Ndø pi nã'an pei nne ña mimfe pøi pinj ña Jishø Ju ña Minnwi Chu'ø Ntaon nø ñkwe ne, mbo Muun Minnwi pugu pa ña mon pinj nu mi minthe pøi fã'o chombhi.

21

Jishø nøon non yi ni khwachøi ghan younjij pi

1 Pa nnu pei ni ŋga ntɔgɔ, Jishɔ nɔɔŋ noŋ yi ni pa ghaŋ younjɪŋ pi ŋkiŋ ŋkhi Tiberia. Yei ŋkwaŋ ha'aŋ a ni nɔɔŋ noŋ yi nɛ. 2 Shemu Pita pugu Toma (ŋa pi ni mɛiŋ vi ni kə'i nɛ), ni Natania lɔ Kanaŋ moŋ Galili mbo puoŋ Shebedi, pugu pa pichəi paa ghaŋ younjɪŋ pi ni mbo ka'a.

3 Shemu Pita chhu ni pugu ŋa, "Ŋgəi pi ŋgunu."

Pugu chhu ghɔ ŋa, "Pia shi ŋgəi ka'a." Pugu taɔŋ ŋgəi nii moŋ kikuoŋ, ndɔ ni tu'u ghɔ pa'a pugu lɔ ŋgwɛiŋ yaɔŋ.

4 Wu'ɔ nɔ ha'aŋ mbhi ni ndaŋ nu nɛ, Jishɔ thi ŋkiŋ ŋkhi. Ndɔ pa'a pa ghaŋ younjɪŋ pi lɔ nji'i nji ŋa a ni mbo pi Jishɔ. 5 Jishɔ chhu ni pugu ŋa, "**Pa puoŋ paŋ, pəi fā'o sheshe shhu?**"

Pugu khwɛ ghɔ ŋa, "Ŋga."

6 A chhu ni pugu ŋa, "**Pəi mā'aŋ ndaŋ nɔ ŋgei mbho ji kikuoŋ, kaŋ pəi shi ŋgwɛiŋ pichəi.**" Nɛnɛ, pugu mā'aŋ, a shini ndɔ nji'i nji'ɛ nɔ shūu nu ndaŋ ghɔ ni'in moŋ kikuoŋ nthe fi'i shhu ŋa a ni mbo moŋ ghɔ nɛ.

7 Yie ŋgaŋ younjɪŋ Jishɔ ŋa Jishɔ ni ŋkhwā vi nɛ chhu ki'ɛ ni Pita ŋa, "A Taathɔ!" Shemu Pita ni ŋga nja'o ŋa a Taathɔ, ndɔgɔ mme ndhwí yi mā'aŋ nthe ŋa a ni nshrāo nɔ fā'a nu fā'a, a ni ndhi nchəiŋ ŋkhi ntaoŋ nu mbhi. 8 Pichəi ghaŋ younjɪŋ nduoŋ taɔŋ yugu mbhi pi moŋ kikuoŋ, nthɔ nshūu ndaŋ ye ŋa a ni ndinaoŋ ni

shhu nɛ, nthe ŋa li'i ŋa pugu ni mbo nɛ shini ndɔ nshiga nɔ nchəiŋ nu mbhi. A ni mbo yaɔŋ nɔ ta'a ŋkii kwo. 9 Pugu ni ŋga ntaoŋ nchəiŋ mbhi, njəi mɔŋoŋ ŋa pi frəi ni shhu ŋkuoŋ ghɔ pugu pa brɛi.

10 Jishɔ chhu ni pugu ŋa, "**Pəi thɔ ni pichəi shhu ŋa pəi wu'ɔ ŋka wɛiŋ wɛiŋ nɛ.**" 11 Nnɛ Shemu Pita ku'ɔ moŋ pie, nshūu ndaŋ ghɔ ntaoŋ nɔ mbhi, mɛmme shhu linaoŋ moŋ ghɔ. Pa shhu pighɔ ni mbo ta'a ŋkii ni tien wuŋ ni ndigi yi trɛi. Nji'i nthe pi nɔ ha'aŋ pa shhu pighɔ ni njeŋ, ndaŋ ghɔ shini ndɔ nshāa.

12 Jishɔ chhu ni pugu ŋa, "**Pəi thɔ nji maɔŋ.**" Ndɔ pa'a yichəi kaŋ ta'a ŋgaŋ younjɪŋ yi lɔ mɔoŋ mbie vi ŋa, "Ɔ pɔ pi gɔ?" Nthe ŋa pugu ni nji ŋa a Taathɔ. 13 Jishɔ thɔ ndɔgɔ brɛi ghɔ pugu pa shhu mfe ni pugu. 14 Ndwe ni mbo ŋgé yi trɛi ŋa Jishɔ ni nɔoŋ noŋ yi ni ghaŋ younjɪŋ pi ndii ŋa a ni ŋkwo ku'ɔ moŋ gu nɛ.

Jishɔ pugu Pita

15 Pugu ni ŋga mī'ɛŋ ji nu maɔŋ, Jishɔ chhu ni Shemu Pita ŋa, "**Shemu, muuŋ Jouŋ, ɔ khwā a nchaa nɔ ha'aŋ pei ŋgwa khwā a nɛ?**"

A chhu ghɔ ŋa, "Ooŋ, ma Taathɔ, ɔ ji ŋa ŋkhwā ghɔ."

Jishɔ chhu ghɔ ŋa, "**Kugwi puoŋ minjii paŋ.**"

16 A pini nu'uj nchhu ghɔ mbra ŋgɛ ɲa, **“Shemu, muuj Jouŋ, ɔ khwā a?”**

A chhu ghɔ ɲa, “Ooŋ, ma Taathɔ, ɔ ji ɲa ɲkhwā ghɔ.”

Jishɔ chhu ghɔ ɲa, **“Kē'i minjii paŋ.”**

17 A pini nchhu ghɔ a pɔ trɛi ŋgɛ ɲa, **“Shemu, muuj Jouŋ, ɔ khwā a?”**

Njù'ɔ Pita pə'i nthe ɲa a chhu ghɔ a pɔ trɛi ŋgɛ ɲa, “ɔ khwā a?” A chhu ghɔ ɲa, “Taathɔ, ɔ ji ŋguoŋ nnu ghao, ɔ ji ɲa ɲkhwā ghɔ.”

Jishɔ chhu ghɔ ɲa, **“Kugwi minjii paŋ. 18 Shishini, ɲchhu ve ɲa, ndii ɲa ɔ ni mbo mikə'i ne, ɔ ni nthɔ mā'an ndhwí yɔ ŋgəi sheshe li'i ɲa ɔ tā'a nu ne. Ndo ndii ɲa ɔ lūnu ne, ɔ shwii mbhɔ yɔ ŋoŋ nduoŋ mā'an ndhwí yɔ, ndɔgɔ ghɔ ŋgəi nɔ li'i ɲa ɔ lo ntā'a nu ne.”** 19 (A ni nchhu yei nɔ nɔoŋ nu ŋkwanŋ gu ɲa a shi ŋkhu nɔ gha'o nu Minnwi ne.) Jishɔ ni ɲga nchhu yei mī'ɛŋ nchhu ɲa, **“Yōu njin a.”**

Jishɔ pugu ta'a ŋgan younjin yi ye ɲa a khwā ne

20 Pita kara ligi yi njəi ye ta'a ŋgan younjin ɲa Jishɔ ni ŋkhwā ne thɔ nu njin pugu. Mbo ye ɲa a ni nchhɔ nji maon yəi yu ŋkuoŋ taprei, ni nchhu ɲa, “Taathɔ, a gɔ ɲa a shi fini ghɔ?” 21 Pita ni ɲga njəi vi, nchhu ni Jishɔ ɲa, “Taathɔ, ti ŋoŋ vei ne?”

22 Jishɔ khwē ghɔ ɲa, **“Mi ntā'a nu ɲa a kina yi maon ti ɲshi nu'uj mbini, ɔ fē'i kho yɔ nɔ ghɔ? Ndo ni gò, thɔ njōu njin a!”** 23 Nne pa chrà nyienŋ nu shina pa lɪŋ* ɲa, mba'a ta'a ŋgan younjin yi vei khu. Ndo ti Jishɔ shini ndo nchhu ɲa mba'a a yi'i ŋkhu. A ni nchhu pi ɲa, **“Mi ŋkhwā ɲa a kina yi maon ti ɲshi nu'uj nthɔ ɔ fē'i kho yɔ nɔ?”**

24 Yei ni mbo ŋgan younjin Jishɔ ye ɲa a thɔ nchhu nnu pei ne, ndo nā'an nnu pei ne, ndo pia ji ɲa nnu ɲa a chhu ne nnu shini.

25 Ntou pa pichəi nnu ni mbo fɔ ɲa Jishɔ ni nchwie. A kan mbo ɲa pi nā'an pa nnu pighɔ pa ta'a ta'a, pa'a ŋkuoŋ mbhi lo mfā'o li'i nū'oŋ ɲwa'anli ye ɲa pi shi nā'an moŋ ghɔ ne.

* 21:23 21:23 Pi ni nchhu pi pa ghan pinŋ.

Nwa'anli Fà'a Kāon nu pa tho nnu

Nwa'anli fà'a ghan Ntaon Jisho yei po pi mbra nwa'anli na Luka ni nā'an no ghēi nu shhi ni nnu na a ni njē fī'i nu mon fūon nwa'anli yi. Fūon nwa'anli yi gho ni mbo Pwa Pisha'akho nkwan Ha'an Luka Fī'i nē. Mmē tho nnu na a nā'an nwa'anli yei no nē po no mfi'i nu nkwan ha'an ghan ntaon Jisho ni ngēi shhi nchii nkini pwa pisha'akho no ligi Jisho mon Judia pugu pa Shamaria pugu pa nguon li'i nkuan shhe nē. Luka chwē pia ji na pugu ni mfā'a fà'a yei ntogo pi mon ghrī Jijwe Minnwi. A fī'i na Pita pugu Poo ni ntaon mbo pa thishi choshi ndii gho. Choshi ndii gho ni nku'ɔ nu nga'a nji'i nthe pi no ha'an pichai ni ntogo nu mon pa moon nu llo mbho pa thishi Juu pugu pa thishi ngwa Roma nē.

Minthe pi ghrà nwa'anli yei mon trei memme ghrà. Fūon ghrà po pi nkwan ha'an nnu pin nu Jisho ni njē Jerushalein ndii na Jisho ni nkwo ku'ɔ po nē. Mbra ghrà po nkwan ha'an nnu pin Jisho nyien nii mon pichai li'i mon Palishitain nē. Ndugwi yi po nkwan ha'an nnu pin Jisho nyien ti nchēin mon krao ngei pa

la'ataon Mediterenia ti ngēi nchēin mon la'ataon Roma.

Mmē nnu no yēi nu mon nwa'anli yei po pi fà'a Jijwe Minnwi. Jijwe Minnwi ni nshwi'i ni ghrī mbin pa ghan pin llé Penteko, ndo ngēi shhi ntho nōon ndaon ni pugu ndo mā'an ghrī yugu pugu pa thishi pi. Nkini ghan pin llé shhi gho po mon pa chii nu nkini Minnwi na pugu ni nchii nu mon nwa'anli yei nē. Nkini pigho ni nōon na ghrī po mon gho ntogo pi mon nkwan ha'an a ni nkāon chombhi ghan pin pigho nē.

*Minnwi kā'a no taon nnu
Jijwe yi*

¹ Mon fūon nwa'anli, ma Tiofilu, nki nā'an nguon pa nnu na Jisho ni nchwē ndo ntigi nē, ² ti ngēi nchēin ndii na Minnwi ki lōgo vi nkwo'ɔ no po nē. Nkaon pi maa nkwo'ɔ ni ju po, mon nji Jijwe Minnwi, a fe gí ni pa ghan ntaon pi na a ni nchu'ɔ nē. ³ A ni nga nkwo yēi ngēi ti nkhu nkwo'ɔ mon gu, nōon non yi ni pugu no khwe wun lembhi ntou ndii mon pa shendaon na a ni nōon ki khutho lo mbo na a yi maon. Pugu ni njai vi, a chrà ni pugu nthe Sha'afuon Minnwi.

⁴ Pugu pugu ni nga mbo ta'a li'i, a fe gí ni pugu na, **"Ki'i p̄ai lollo Jerushalein, p̄ai kina fo njwere fé ye na nki shwei v̄ai no nē, fé na Tāa a ni nkā'a nē.**

5 Kwe ñkhĩ Jouŋ ni mbo pi yi moŋ ñkhĩ, ndo no kuo ndii, p̄ai shi mfā'o kwe ñkhĩ moŋ Jijwe Minnwi."

Minnwi lōgō Jishō ñku'ō no po

6 Pa ghaŋ ntaoŋ Jishō ni nga mbo ta'a li'i pugu pa Jishō, pugu pie vi ŋa, "Taathō, o shi ndu'u sha'afuoŋ ndwe mbho Ishrae?"

7 Jishō khwē ni pugu ŋa, **"P̄ai lo mfā'o no ji nu ndii ki llé ŋa Tāa nū'ōŋ pi ni ji nji nē. 8 Ndo p̄ai shi mfā'o ghr̄i ndii ŋa Jijwe Minnwi shwi'i mbiŋ p̄ai nē. P̄ai shi mbo pa miŋkwentie paŋ llo Jerushaleiŋ, pugu pa moŋ Judia ni Shamaria, ti ŋḡai nch̄eiŋ moŋ ndugwi mbhi."**

9 A ni nga mī'eiŋ chhu nu nnu pei, Minnwi lōgō vi ñku'ō ni ju po, ti a nu'uiŋ mbhe ligi pugu moŋ luluŋ.

10 No ha'an pugu ni ŋgu'ō mbe'i po no ha'an a ni ŋḡai nu nē, nga ñj̄ei nu, paa ŋgwa thi ȳei pugu moŋ ndhw̄i fhu, **11** nchhu ni pugu ŋa, "Ŋgwa Galili, p̄ai thi heŋ mbe'i pi kho po? Jishō vei ŋa pi lōgō vi ligi p̄ai ñku'ō no po nē, shi nde mbini wu'ō no ha'an p̄ai nu'uiŋ ñj̄ei vi a gh̄ai po nē!"

Njinda Judashi

12 Pa ghaŋ ntaoŋ Jishō p̄ini Jerushaleiŋ lo ñkuoŋ mbra ŋa pi m̄eiŋ ni Olive nē, mbo no ta'a ŋkaŋ kwò llo Jerushaleiŋ. **13** Pugu ni nga nii fo, ñku'ō moŋ ñj̄eiŋ nda

tothi li'i ha'an pugu ni nda'a nu nē. Pugu ni mbo:

Pita
ni Jouŋ
ni J̄eiŋ
ni Andru,
Fili
pugu Toma,
Batolomiu
pugu Matio,
J̄eiŋ muuŋ Afioishi
ni Shemu, mbo kw̄ini la'a,
ni Judashi, mbo muuŋ
J̄eiŋ.

14 Nguoŋ pa ghaŋ ntaoŋ Jishō pei ni mbo ni ta'anggi ntho nduoŋ Minnwi pugu pa pich̄ei piŋge ŋa pugu ni ŋḡere Jishō nē, ni Meri m̄uuŋ Jishō pugu pa liŋ pi pi pimb̄ia.

15 Moŋ llé pighō Pita lollo ntithi shina ta'a ñkii ni pa wuŋ ghaŋ piŋ, nchhu ŋa,

16 "Liŋ paŋ! A ni mbie ŋa nchò Nwa'anli Minnwi ch̄eiŋ ñkwaŋ ha'an Jijwe Minnwi ni ñk̄aoŋ Devi a nā'an nthe Judashi ŋa a ni ŋḡai n̄ooŋ Jishō ni ŋgwa pe ŋa pugu ni ntho nu ŋgw̄eiŋ vi nē. **17** Judashi ni mbo ta'a ŋoŋ via, nthe ŋa pi ni nchu'ō vi ñkaa yu ŋa a fā'a pia pugu."

18 A ni njuoŋ shhe ni pe ŋa pi ni mfe ghō nthe mbha nnu pip̄hi yi nē, ndho tothi ŋgū mfūŋ ni tho yi, nshina titri, maŋ puŋ pi taŋ. **19** Nguoŋ ŋgwa Jerushaleiŋ ni nja'ō nnu ghō, nenne m̄eiŋ shhe ghō moŋ chrà la'a yugu ŋa Hakeldama ñj̄iŋ yi po ŋa, "Shhe Chh̄i."

²⁰ Pita chhu ña, "Nthe ña pi nā'an mon Nwa'anli Nkhí ña, 'Nda yi ku'ó fùn. Ki'i ñon ma nda'a fò.' Pi pini nā'an ña, 'Ñon nduon lōgò li'i yi.'

²¹ Nne, a pie ña pia chu'ó ta'a ñon mbigi mbin pia, mbo ñon ña a ni mbo pia pugu jē ndii ña pia pa Jisho Taatho ni nyien nu ka'a ne, ²² mbo ñon ña pia pugu ni mbo jē ndii ña Joun ni ntho mfe ñkhi ni ñgwa ne, ti ñgēi nchēi ndii ña Minnwi ni mfu'u Jisho gho shina pia ñku'ó nò pò ne. Pia pa ñon vei pò pa ghan kwentie ña Jisho ni mbini ñku'ó mon gu."

²³ Nne pugu tere Joshe, mbo Bashaba ña pi ni mēi vi ni Jushitu ne, mbini ntere Matia. ²⁴ Nduon Minnwi nchhu ña, "Taatho, o ji njù'ó sheshenon. Nōon ye ñon ña o chu'ó shina paa ñgwa pei ne, ²⁵ ña a lōgò fà'a Judashi nò ñgan ntaon Jisho ña a ni ñkhu mien ñgēi li'i ña a ni mbie ña a ghēi ne." ²⁶ Pugu mā'an yaon nò ji nu ñon ña Minnwi chu'ó ne, a gū mbin Matia, nne pugu pigi vi mbin pa ta'anchro *ghan ntaon Jisho.

2

Jijwe Minnwi tho

¹ Llé ji ña pi mēi ni Pen-teko ne ni ñga ntho, ñguon pa ghan pin kiri ta'a li'i.* ² A gha ndara yichēi yòyòno llo

po mbo nò ñggi ñkien mme fin, ntho ndinaon ñguon nda ña pa ghan pin pigho ni nchho fò ne. ³ Pugu ni ñjēi pa yaon ña a ni mbo nò pa lin mōnon, pugu taon nshere non yugu nthi mbin sheshe ta'a ñon vugu. ⁴ Pugu ni ndinaon ni Jijwe Minnwi, ñjē chrà nu mon pa ñkwan chrà taon nduon nò ha'an Jijwe gho ni nchu'ó nchò yugu ne.

⁵ Mon pii ndii gho, pa ñgwa Juu ña pugu ni mfā'ò pògò Minnwi ne ni nda'a nu Jerushalein llo mon ñguon mbhi ghao. ⁶ Pugu ni ñga nja'ò yòyòno gho, yú ñgwa kiri, ñgrāo nthe ña sheshenon ni nja'ò pugu chrā pi chrà la'a yugu.

⁷ Pugu ni ñgrāo ti a gha'a mbie ña, "Ñguon ñgwa pei ña pugu chrà nu ne lo mbo pi ñgwa Galili? ⁸ Ti a kie pi ñein pia ya'ò nnu ña pugu chhu nu ne pi mon yia chrà la'a? ⁹ Pia llo pi Patia, Media ni Elan, pugu pa ñgwa llo Meshopotemia, Judia, ni Kapadoshia, pugu pa ñgwa llo Pontu ni Eshia, ¹⁰ pugu pa ñgwa llo Fragia, Pamfilia, Ijipti pugu pa pichēi li'i Libia yēi Shirin. Pichēi pia llo pi Roma ntho ñkra Jerushalein, ¹¹ pichēi pò ñgwa Juu, pichēi pò ñgwa nduon ña pugu pin nnu Minnwi pa Juu ne. Pichēi pia llo Krete, pichēi llo Arabia. Ndo pia ya'ò pugu chho mfi' ghraoghrao nnu Minnwi mon pa chrà

* 2:1 2:1 Yei ji ni ntho nu tien wuj llé ndii ña ji Linji'a ni ñkwo tōgò ne.

la'a pia." 12 Nguon yugu ghao ni ngrào, ndo mbo ni fintho, nchhu nu ni non pugu na, "Njin yei po pi na?" 13 Pichèi ka mā'an ghan pin pigho pi ni kwèin, nchhu nu na, "Pugu paa pi là'o!"

Nkìni Minnwi llo mbo Pita

14 Nenne Pita taon ntho shhi pugu pa pichèi ta'anchro ghan ntaon Jisho, nkèrè nggì yi nchhu na, "Ngwa Juu pugu pa nguon ngwa na pugu la'a nu Jerushalein ne, pèi ywere shishi'i, nshwei vèi ni njin nnu na a lōgo li'i ne. 15 Ngwa pei lo nji'i mbaa pi là'o nkwan ha'an pèi pi'i ne, nthè na ndwe wu'ò ndipu'u minaon ni tutu'u. 16 Yeì po pi nnu na njèli'i Minnwi Joe ni nchhu nu ne:

17 'Minnwi chhu na yei nnu na nshi nchwè mon pa ndugwi llé ne.

Nshi nshā'ò Jijwe a mbìn sheshenon.

Puon pèi pi pimbìa pugu pa pinje shi nchii nkini a,

pa mā'an mikhwa yèi pa nnu,

pa lulunu ngwa pèi fā'ò pa njèin.†

18 Oon, nshi nshā'ò Jijwe a mbìn puon fà'a pan pi pimbìa pugu pa pinje, mon llé pigho, pugu chii nkini a.

19 Nshi nchwè pa nnu ghraoghrao po, nōon pa li nkun shhe.

Chhì, mónon, ni gwí ndindhi shi mbo.

20 Minaon shi nkara ngū njinjin,

fhú kara mbie no chhì, nkaoñ nkien mme llé Taatho maa ntho.

21 A shi mbo na sheshenon na a gē ligi Taatho ne shi ndūgu.'

22 "Ngwa Ishrae, pèi ya'ò chrà yei! Jisho llo Nashare, non na Minnwi ni nōon na a taon ju ntaon vi, nkie pi nkun pa nnu ghraoghrao pugu pa li na a ni mfe ghrì gho a chwè no gho shina pèi no ha'an pèi nkaa pèi ji ne. 23 Minnwi ni nkwo ji ndo nū'ōñ na pi shi kwīñ vi nkun wá'a, njwi vi nkie pi nkun cha'a nu vi mfe mbho ngwa piphi. 24 Ndo Minnwi pi'i vi mon gu, nkwe vi mbho ghrì gu, nthè na a kan ni mfe pa'a gu lo ngwēin vi a kina no ngan chōin. 25 Nthè na Devi chhu nthè vi na,

'Njèi Minnwi Taatho shhi mu nguon ndii ghao.

A po yèi mu nguon ndii, nne mba'a nji'i mbogo nnu na nonmishua tā'a nu nchwè mbìn mu ne.

26 Nthè yie gho, ndinaon ni pwatua,

chrà a po chrà pwanju'ò. No pīgi nu, nguon non ghao yi'è mbìn Minnwi.

27 Nthè na mba'a o yi'i mien a nkina yi khu,

† 2:17 2:17 Yeì ndugwi llé hein po pi jē ndii na Jisho ni fūon ntho ne ti ngèi nchèin ndii na a shi mbini ntho li'i sha'a mbhi ne.

mba'a ɔ yi'i mien Muun
Fà'a yɔ yi Taonjaon
fōrɔ mon fún.

28 ɔ nōon shendaon chombhi
vɛi.

ɔ shi nchwīe ndinaon
ni pwanju'ɔ nthe ɲa
pɔgɔ pɔ ka'a.'

29 "Līn paŋ, minthe ñchhu
ni pɛi ni tininju'ɔ nthe fà'o
via Devi. A ni ɲkhu pi twei
vi, fún yi pɔ shina pia ti
nchɛin shi'a. 30 Ndo, a ni
mbo njɛli'i Minnwi, ɲji ɲa
Minnwi ni ɲkwo kã'a vi ti
nshwrɛi ɲa a shi nchɛrɛ ta'a
mbhɛ yaon yi ɲkuon faan
ju Devi ghɔ. 31 Minnwi ni
nōon nnu ɲa a shi ndɛ ndɔgɔ
li'i nɛ ni Devi, nenne a chrà
ɲkuon khu nu mbini ɲku'ɔ
Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon
nɔ ɲkwe nɛ, ɲa pi shi ki lɔ
mien vi a kina yi khu mon
fún, ki mien a fōrɔ.

32 "Minnwi ni mbini
nu'un mbi'i Jishɔ vei mon
gu, ɲguon yigi pɔ pa
minkwentie. 33 Minnwi Tãa
vi ni ɲkɛrɛ vi nchɛrɛ ɲgei
mbhɔ yi yi jì, mfe Jijwe yi
ghɔ ɲkwan nɔ ha'an a ni
ɲkã'a nɛ. Nnu ɲa pɛi yɛi nu
ndo ɲa'o nu ndwe nɛ pɔ pi
fé yi ɲa a shã'o mbin pi
34 nthe ɲa a shini ndo ɲku'ɔ
Devi po. Ju, Devi, ka chhu pi
ɲa,

'Taathɔ chhu ni Taathɔ a ɲa,
"Chhɔ ɲgei mbhɔ a yi jì
hɛin

35 ti ñshi nu'un nchwīe pa
mbina pɔ
pɔ krí tigi kwò yɔ."'

36 "Nthe yie, ɲguon ɲgwa
Ishrae fã'o nɔ ji nu ni
tininju'ɔ ɲa Minnwi chwīe vi
a pɔ Taathɔ, mbini mbo Ju
ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ
ɲkwe nɛ, mbo Jishɔ vei ɲa
pɛi ni ɲkwīn vi nɛ."

37 Pugu ni ɲja'o nnu pei a
kãon ɲjù'ɔ yugu ɲkien yie,
pugu chhu ni Pita pugu pa
pichɛi ghan ntaon Jishɔ ɲa,
"Pa līn pigi, pigi shi nchwīe
pi nɛin?"

38 Pita chhu ni pugu ɲa,
"Pɛi pã'a ɲkũnu yɛi ni phi,
ɲkwe ɲkhì ni ligi Jishɔ Kr-
ishto, Minnwi li'ɛ phi yɛi,
mfe fé yi ni pɛi, mbo
Jijwe Minnwi. 39 Minnwi
kã'a vɛi ni kã'a yei pɛi pa
ɲgwreingwa pɛi, pugu pa
ɲgwa pɛ ɲa pugu pɔ fie hini
nɛ, ni sheshɛon ɲa Taathɔ,
mbo Minnwi via, chu'ɔ vi
nɛ." 40 Pita pini ɲgɛi shhi
nchrã ntou pa chrà nduon
mfra vugu ni ɲji, nchhu nu
ɲa, "Pɛi kwe non yɛi nne ɲa
ki'i pɛi fã'o ɲgɛ'i ɲa Minnwi
shi mfe ni ɲgwreingon piphi
yei nɛ."

41 Nenne, ɲgwa ha'an
pugu ni mbin chrà yi nɛ ni
ɲkwe ɲkhì. Ta'a llé ghɔ,
yaon nɔ trei ɲkan ɲgwa
pigi mbin ghan pin. 42 Pugu
ni mfe ndii yugu ntho ɲjɛ'i
yaon mbhɔ ghan ntaon Jishɔ,
ɲkiri nu ɲguon ndii ghao ni
ta'anju'ɔ, ɲji pa maon ka'a
mbini ndo nduon Minnwi.‡

Chombhi shina ghan pin

‡ 2:42 2:42 Pa ghan pin ni ma ti ɲa ntho li'i mu'ɔn, ɲji maon ɲga mī'ɛn, ɲgɛi
ki'ɛ ɲji jì kwīn Taathɔ.

⁴³ Minnwi ni ntɔgɔ njin pa ghan ntaon Jishɔ mfā'a pa nnu ghraoghrao ndɔ nōon pa li. Nenne, sheshenon fā'o pɔgɔ gu. ⁴⁴ Nguon ngwa pe na pugu ni mbin Minnwi ne ghēi shhi mbo nu ta'a li'i ni ta'anju'ɔ, maon pugu pɔ ta'a yi. ⁴⁵ Pugu jē nthɔ mfini kien shhe pugu, pugu pa pichēi pa maon, nthɔ ngrā mbin ghɔ ni nguon ngwa wu'ɔ nɔ ha'an chà yugu nu'un mbo ne. ⁴⁶ Pa lelle, pugu kiri nu Nda Minnwi ni ta'anggi, nji pa maon ka'a mon pa nda nda. Pugu ni nji maon pugu ni pwatua pugu pa pwapun, ⁴⁷ nga'o Minnwi, nguon ngwa pin vugu. Pa lelle Taathɔ pigi vugu ni pa ngwa na a ni nkwe vugu ne.

3

Pita pugu Joun luon nkwin nyien

¹ Llé chēi Pita pugu Joun ni ngēi nu Nda Minnwi mon trei minaon ni naonchi, mbo ndii luon Minnwi. ² Pi tien non chēi na pi ni mbhi vi, a taon nkwin llo pun, ngēi nu nɔ chonka'a na a ghēi Nda Minnwi, pi mēin ni Pwapwa ne. Pi ghà ngu'ɔ ngēi ni ju nū'ɔn vi lelle chonka'a ghɔ na a luon ghère mbho ngwa na pugu ghēi nu Nda Minnwi ne. ³ A gha njēi Pita pugu Joun nii nu Nda Minnwi, a jē nthɔ nduon ghère mbho pugu.

⁴ Ndo Pita pugu Joun tigi ligi yugu mbin yu nchhu na, "Lii vigi!" ⁵ A jē nthɔ

ndii vugu, mbī'i nu na a shi mfā'o yaon mbho pugu. ⁶ Ndo Pita chhu na, "Ndo nji'i mfā'o dere, ndo yaon na mfā'o ne nshi mfe ve. Mon ligi Jishɔ Krishto llo Nashare, lollo nyien!"

⁷ Ngwēin vi nɔ ngei mbho yi yi ji nkērɔ vi tothi, wu'ɔ ndii ghɔ, kwò mi pugu pa mbi'i kwò mi shwii. ⁸ A lli ntithi, njē nyien nu. Nii mon Nda Minnwi pugu pugu, nyien nu, ndhi nu, ndo nga'o Minnwi.

⁹ Nguon pa ngwa yēi vi nɔ ha'an a nyien nu nthɔ ntōo Minnwi, ¹⁰ nji vi na a non na a ni nchho nduon ghère chonka'a ye Nda Minnwi na pi mēin ni Pwapwa ne. Wiwini wēin vugu, pugu ghrāo nnu na a lōgɔ li'i mbin yu ne. ¹¹ Nɔ ha'an non ghɔ ni ndia mbin Pita pugu Joun mon li'i na pi mēin ni Varinda Sholomu ne, nguon ngwa ni ngrāo ntei nthɔ mbara vugu fɔ.

Pita chhu chrà Minnwi

¹² Pita gha njēi ngwa pighɔ, nchhu ni pugu na, "Ngwa Ishrae, a chwie kho pēi ghrāo nnu yei nein? A chwie kho pēi chaon ligi yēi mbin pigi nɔ ha'an pigi chwie non vei nyien pi ni yigi nji ki ni yigi pɔgɔ Minnwi? ¹³ Minnwi Abrahan, Aiji ni Jakɔ, mbo Minnwi pa nkhu taa pia, gha'o muon fā'a yi mbo Jishɔ, mbo ju na pēi ni ncha'a vi mfe ni pa thishi, ndaa vi shhi Paile ndii na Paile ni ntā'a nu mien yi

na a ghēi nē. ¹⁴ Ndo pēi lāa vi, mbo non taontaon ndo mbo nkien non, nka chhu pi na pi chu'ō njwi non mfe ni pēi. ¹⁵ Pēi jwi ngan fe chombhi, ndo Minnwi pi'i vi mon gu, pigi po pa minkwentie nnu pei!

¹⁶ "A tōgo pi nkuon pin mon ligi Jisho na non vei po shishi'i, non vei na pēi yēi ndo nji nē. A pin mon ligi Jisho na a chwīe a ya mbo shi'i shhi pēi ghao.

¹⁷ "Ndwē, līn pan, nji na pēi ni nchwīe nnu yēi mon ki ji, pēi pa thishi pēi. ¹⁸ Yaon ha'an Minnwi ni nōon ni pa njēli'i pi fie ma nga'ō pugu chhu nē, na Ju na Minnwi Chu'ō Ntaon no Nkwe nē shi njēi ngē'i, Minnwi chwīe a lōgo li'i wu'ō nenne. ¹⁹ Nthe yie gho, pēi pā'a nkūnu yēi ni phī mbini mbara Minnwi, nne na a lī'e phī yēi. Pēi nchwīe nenne, kan mā'an nu ghrī mon jijwe yēi shi ntho ni pēi lo mbo Taatho, ²⁰ a lo mbini ntaon Ju na Minnwi Chu'ō Ntaon no Nkwe nē, mbo Jisho na a ni nkwo chu'ō vi nē ni pēi. ²¹ A shi nkina po ti ndi nu'un ntho na pi shi nchwīe nguon pa nnu po pi fhi no ha'an ju Minnwi ni nchhu ntōgo pi mbho pa njēli'i pi pi taontaon lleshhi nē. ²² Mushi ni nchhu na, 'Minnwi Taatho shi nchu'ō njēli'i yi mfe ni pēi lo shina pēi wu'ō no ha'an a ni nchu'ō a nē. Pēi shi nchwīe nguon pa nnu na a chhu na pēi chwīe nē. ²³ Sheshenon

na mba'a a yi'i nja'ō nchō njēli'i gho nē, pi shi mfu'u vi shina ngwa Minnwi, ndo nshi'i vi.'

²⁴ "Wu'ō nenne, nguon pa njēli'i Minnwi lo mbin Shamue ngēi nu shhi ni nchii pa nnu pei na a tho ndōgo li'i mon llē pei nē nkaa pugu. ²⁵ Pa kà'a Minnwi na a ni mfe ntōgo pi mbho pa njēli'i pi nē ni mbo pi ni pēi. Pēi fā'ō shina mon kina na Minnwi ni ngwrā pugu pa nkhu taa pēi nē. A ni nchhu ni Abraham na, 'Ntōgo pi mbho mbhē yaon yo, nshi fe mboro ni nguon ndaanon nkuon shhe ghao.' ²⁶ Nenne, Minnwi chu'ō muun fā'a vi mfūon ntaon vi pi ni pēi, na a fe mboro ni pēi mon chwīe nu nguon vēi ghao ntaon mon mbha nnu pīphi."

4

Pi wēin Pita pugu Joun

¹ Pita pugu Joun ni nga ngu'ō nchrā nu ni ngwa pigho nē, pa gan fe'ingien Minnwi pugu pa thishi gan kē'i Nda Minnwi pugu pa ngwa Shadushi tho mbara vugu, ² mfā'ō pigitua ntou yi nthe na Pita pugu Joun ni ntho nje'i ngwa ndo nchii nu na Jisho ni nkhu mbini nkwo'ō nōon nu na ngwa le nkhu mbini nkwo'ō. ³ Pugu wēin Pita pugu Joun ni'in vugu chēin ti mbhi nu'un ndan nthe na tu'u ni nkwo shini nu. ⁴ Ndo ntou ngwa pe na pugu ni nja'ō chrā

Minnwi ne piŋ. Fi'i pimbia
 ɲa pugu ni mbiŋ Minnwi ne
 ku'ɔ nchəiŋ tieŋ ɲkanj yi.

5 Mbhi ni ɲga ndaŋ, pa
 thishi pa Juu pugu pa kún,
 pugu pa ghaŋ ye'i ɲgwa ni
 gí Mushi kiri Jerushaleiŋ.
 6 Anaŋ, mbo taathɔ pa thishi
 ghaŋ fe'ingieŋ, pugu Kaifa,
 ni Jouŋ, ni Alešhanda, ni
 pa ndaanoŋ pa thishi ghaŋ
 fe'ingieŋ, 7 fu'u pa ghaŋ
 ntaoŋ Jishɔ pighɔ nthigi shhi
 pugu njē tou nu vugu ɲa,
 "Pəi chwīe yei nnu pi ni ghrí
 gɔ, ki ni ligi gɔ?"

8 Pita, linaoŋ ni Jijwe Min-
 nwi, nchhu ni pugu ɲa,
 "Thishi pugu pa kún moŋ
 la'a, 9 pi nthɔ nsha'a vigi
 shi'a nthe pi nnu shi'i ɲa
 pigi chwīe mbiŋ ɲkwini vei,
 ɲkwaŋ ha'aŋ a kie ɲkaonj
 maa mbo shi'i ne, 10 kaŋ a
 pie ne ɲa ɲguoŋ yei ghao
 pugu pa ɲguoŋ ɲgwa Ishrae
 ji ɲa ɲoŋ vei ti shhi pəi nja
 mbo shishi'i ntɔgɔ pi ɲkuonj
 nji Jishɔ Krishto llo Nashare,
 ɲa pəi ni ɲkwīŋ vi ɲkuonj
 wá'a, Minnwi pi'i vi llo moŋ
 gu ne. 11 Jishɔ vei, ju ɲa
 Nwa'anli Minnwi chhu nthe
 vi ɲa,

'Muun nchí'a ye ɲa pəi ghaŋ
 krao nda ni ndāa ɲa a
 lo mfā'o ghère ne,
 pini ɲkara ju mbo muun
 nchí'a kwonda.'

12 Lūgu nu wu'ɔ mbo pi
 mbhɔ yu tə'i vi! Moŋ ɲguoŋ
 mbhi, yichəi ɲoŋ lo mbo fɔ
 shina ɲgwamishua ɲa Min-
 nwi fe ɲa minthe a kwe via."

13 Pa thishi pighɔ ni
 ɲga njəi fi'i tininju'ɔ ɲa
 Pita pugu Jouŋ fā'o ne,
 ndo nji ɲa pugu lo nji'i
 nchəiŋ nthiŋkwo kəkərə
 moŋ ɲwa'anli, ɲa pugu wu'ɔ
 mbo pi ɲgwa gha pugu
 ghrāo, nji ki'ε ɲa pugu pa
 Jishɔ ni mbo ka'a. 14 Ndo
 pugu ni ɲga njəi ɲoŋ ɲa pi
 ni nchwīe vi a pɔ shi'i ne
 thi yei Pita pugu Jouŋ, pa'a
 pugu lo nu'un mfā'o nnu no
 chhu nu. 15 Nenne, pugu fe
 gí ni pugu ɲa pugu taonj nda
 pa kún. Nne pugu pini shina
 pugu, 16 nchhu nu ɲa,

"Pia shi nchwīe pi neiŋ
 ni ɲgwa pei? Nthe ɲa
 sheshəŋoŋ Jerushaleiŋ ji
 ɲa mme nnu ghraoghrao
 yei chwīe pugu. Yichəi
 shendaonj lo mbo ɲa mimfe
 pia puoŋ. 17 Ndo no chwīe
 nu ɲa ki'i nnu yei nu'un
 nyīeŋ mbigi ɲgəi shhi, pia
 shūu tənə yugu ɲa ki'i pugu
 nu'un nchhu sheshe nnu ni
 ɲoŋ no ligi Jishɔ." 18 Nenne,
 pugu mēiŋ vugu, mfe gí ni
 pugu ɲa ki'i pugu nu'un
 nchhu nnu ki ntigi no ligi
 Jishɔ.

19 Ndo Pita pugu Jouŋ
 khwē ni pugu ɲa, "Pəi ɲkaa
 pəi ywere ni thɔ yei ɲa a
 kā'o yei ligi Minnwi, ya'o
 nu nchɔ yei ki ya'o nu nchɔ
 Minnwi, 20 nthe ɲa mimfe
 pa'a pigi lo mienj shwei nu
 nnu ɲa pigi ya'o ndo njəi ni
 noŋ yigi ne."

21 Pa thishi pugu pa kún
 pighɔ gha ɲgūru vugu mbigi
 ɲa pugu shi mfe ɲgə'i ni

pugu, mien vugu ña pugu ghēi. Pugu ni njēi ña mimfe pa'a pugu lo mfe ñgə'i ni pugu nthē ña pa ñgwa ni nchho ñga'o Minnwi nthē nnu ña a lōgo li'i nē, ²² nthē ña ñon ña pi ni nchwīe nnu ghraoghrao yei mbin yu, non yi mme nē, ni ntogo khwe wuñ ñga'o.

Pa ghan pin luon ña Minnwi fe tininju'ó

²³ Wu'ó ndii gho ña pi ni nchu'ó vugu nē, pugu ghēi njēi ñgwa pugu, mfi'i nnu ña pa thishi ghan fe'ingien pugu pa thishi ni nchhu ni pugu nē. ²⁴ Ndi ña pugu ni nja'o nnu pigho nē, ñkērē ñggi yugu tothi mon ta'anju'ó nduon Minnwi. Pugu ni nduon nu ña, "Taatho ña a fā'o ñguon nji, nchwīe po pugu pa shē ni ñkhi pugu pa ñguon maon ña a po mon gho nē, ²⁵ ntogo pi mbho Jijwe Minnwi, o ni nchhu ni ñkhu taa vigi Devi, mbo muñ fā'a yo ña,

'Pa ñgwa taon nduon ni ndinaon ni pigitia ña, pa ñgwa Ishrae kā'a pa nnu piphi ña a lo fā'o ghēre nē nthē a ña?

²⁶ Pa fūon ñkuon mbhi hein pugu pa pichēi pa thishi paon mbiri non pugu no mā'an nu Minnwi Taatho pugu *Meshaya yi ña a taon nē.'

²⁷ "Shishini, Hero pugu Pontiu Paille paon mon la'ataon yei pugu pa ñgwa la'ataon nduon ni pa ñgwa Ishrae no nyian nu ntán nthē muñ fā'a yo yi taontaon, mbo Jisho ña o ni nchu'ó vi ña a po Meshaya* nē. ²⁸ Pugu paon no chwīe nu ñguon pa nnu ha'an o ni ñkwo kā'a nū'on ña a shi ñgu'ó ndōgo li'i nē. ²⁹ Nenne ndwe, ma Taatho, ywere ñkwan no ha'an pugu kā'a ña pugu shi mfe ñgə'i ni pigi nē. Ghēre vigi mbo pa puon fā'a no chrà nu chrà yo ni tininju'ó. ³⁰ No ha'an o chwīe yei nē, ghēi mbi'i mbho yo ñigi ghino no gho, mbin nchwīe pa nnu ghraoghrao, ndo non pa li po ntogo pi no ligi muñ fā'a yo yi taontaon mbo Jisho."

³¹ Pugu ni ñga nduon Minnwi ti mī'en, li'i ña pugu ni ñkiri fo nē chī'i, pugu linaon ni Jijwe Minnwi nshwei chrà Minnwi ni tininju'ó.

Pa ghan pin ghrā maon pugu shina pugu

³² Pa ghan pin ni mfā'o ta'anggi njū'ó pugu, pugu pa kwā'a nu muñ. Pa'a sheshenon vugu lo nchhu ña yaon ña a fā'o nē po pi ji tē'i vi, yaon yugu ghao po pi ta'a yi. ³³ Ntogo mon nji Jijwe Minnwi, pa ghan ntaon Jisho ni nchi ni pa ñgwa ña Jisho, mbo Taatho,

* 4:27 4:27 Meshaya po pi mon chrà Hibru. A po mon chrà Gri mbo pi Krishto, nin yi po ña ñon ha'an Minnwi chu'ó vi mfe ndaon fā'a gho ña a fā'a.

khu mbini nu'unj nkwo, Min-nwi nōonj ntou pwapun yi ni pugu ghao. ³⁴ Ta'a ngan chà shini ndo mbo shina pugu, nthē ja no ha'anj ndii ni ntogo nu ne, pa ngwa ja pugu ni mfā'o pa shhe ki pa la'a ne fini, ntho ni mbinj gho ja pugu fini no gho ne, ³⁵ nū'oj shhi pa ghanj ntaonj Jisho, pugu ghrā ni ngwa wu'ō no ha'anj chà yugu nu'unj mbo ne.

³⁶ Nne, Joshe ja pa ghanj ntaonj Jisho ni ntho mēinj vi ni Banaba ne (njinj yi po ja "Ngan Mā'anj Ghrī"), mbo nonj Levi ja pi ni mbhi vi Shaipru, ³⁷ fini nyien ja a ni mfā'o ndōgo mbinj gho ntho nū'oj shhi pa ghanj ntaonj Jisho.

5

Anania pugu Shafira

¹ Ndo nonj chēi ni mbo fo, ligi yi po Anania. Pugu ngwe vi, Shafira, ni mfini yaonj yugu. ² A lōinj pigēi mbinj ja pugu ni mfini yaonj gho no ne, ngwe vi ji, ngu'ō ntho pi ni ghrā yi nū'oj shhi pa ghanj ntaonj Jisho.

³ Ndo Pita chhu ja, "Anania, a chwēi kho o mienj Shata nii njū'ō gho, o le'ingien ni Jijwe Minnwi, ndēinj pigēi mbinj ja o fini shhe yo gho no ne? ⁴ Ndi ja o shini ndo naa mfini ne, a loo mbo jo? Ndi ja o ni nkwo fini ne, a loo ngu'ō mbo jo? Ti a chwēi kho o pi'i chwēi nu nkwanj nnu yei? O lo nde'i ngien pi ni

ngwamishua, o le'i pi ni Minnwi."

⁵ Anania ni nga nja'o nnu yei, ngū shhe nkhu, pogo gu wēinj nguonj ngwa pe ja pugu ni nja'o nnu yei ne. ⁶ Pa ma'anj mikhwa lollo ndinj vi monj ndhwī, ntienj vi ntaonj no mbhi ngēi ntwei.

⁷ A ni nga njo njunu, ngwe vi nii ndo ki lo nji nnu ja a lōgo li'i ne. ⁸ Pita chhu gho ja, "Shwei a, yei fi'i mbinj ja pēi ndaonj gho fini shhe gho no ne?"

A khwē ja, "Oonj, a yie."

⁹ Ndo Pita chhu gho ja, "A chwēi kho pēi taan no mōonj nu Jijwe Taatho? Ngwa ha'anj pugu twei ndaonj gho ne po ne chonda, pugu shi ntienj gho ntaonj no."

¹⁰ Wu'ō ndii gho, a gū shhe shhi yu nkhu, pa ma'anj mikhwa pigho nii njēi ja a kwo khu. Pugu tienj vi ntaonj no mbhi, ntwei vi yēi ndaonj vi. ¹¹ Pogo gu wēinj nguonj ngwa monj choshi gho pugu pa nguonj ngwa ja pugu ni nja'o nnu pei ne.

Pa nnu ghraoghrao pugu pa li

¹² Pa ghanj ntaonj Jisho ni nōonj pa li ndo nchwēi ntou pa nnu ghraoghrao. Nguonj pa ghanj pinj ni mbo monj Varinda Sholomu. ¹³ Sheshenonj ja a shini ndo nji'i mbo ngia yugu ne shini ndo nji'i mōonj no tūru nu pugu pugu nji'i nthē no ha'anj pugu ni ndii vugu no pa nkienj ngwa. ¹⁴ Ndo ntountou ngwa ha'anj pugu

ki piŋ Taathò nɛ ka mī'ɛŋ mbigi pīgi ɲgōi shhi, mbia pugu pa piŋgɛ. ¹⁵ Nthɛ pa nnu ha'an pa ghan ntaon Jishò ni nchwīɛ nu nɛ, pi tiɛŋ pa ghan ghĩnɔ ntaon nɔ ghɔ nɔ pa shendaon, nū'ɔŋ vugu ŋkuon pa kúon pugu pa ɲgrào nne ŋa kə'ichəi mili'i Pita gū mbiŋ pugu nɔ ha'an a ni ntɔgɔ nu nɛ. ¹⁶ Ntou yú ɲgwa pini ŋkiri llo mon pa la'ataon ŋkin Jerushaleiŋ nthɔ nu ni pa ghan ghĩnɔ pugu pa ɲgwa pɛ ŋa pa jiwɛ piphɪ ni nthɔ ɲgana vugu nɛ, pi yīgi ghĩnɔ yugu.

Pi fɛ ɲgə'i ni pa ghan ntaon Jishò

¹⁷ Ndo taathò pa thishi ghan fɛ'ingien pugu pa pakwo pi, mbo pa ɲgwa Shadushi, linaon ni kighi'ə nthɛ ghan ntaon Jishò. ¹⁸ Nne pugu wēiŋ ghan ntaon Jishò ni'in mon chéiŋ. ¹⁹ Ndo, a gha mbo ni tu'u, ɲgan ntaon Taathò chu'ɔ cho chéiŋ mfu'u vugu mbhi nchhu ŋa, ²⁰ "Pəi ghēi nthi mon Nda Minnwi, nshwei ɲguon chrà chombhi fhi yei ni ɲgwa."

²¹ Pa ghan ntaon Jishò pighɔ ya'ɔ nchò yugu, a gha mbo ni tutu'u pugu nii Nda Minnwi njɛ yɛ'i nu.

Taathò pa thishi ghan fɛ'ingien thɔ pugu pa pakwo pi mēiŋ ɲguon pa thishi ɲgwa Juu ghao nne ŋa a nthɛ pugu fā'ɔ kiri pa kún. Mfɛ gí mon chéiŋ ŋa pi thɔ ni ghan ntaon Jishò lɔ mon

chéiŋ. ²² Pa shooge gha ɲgōi mon chéiŋ pa'a ndo njəi vugu fɔ, mbini ki'ɛ mfi'i ni pugu ŋa, ²³ "Pigi yəi cho chéiŋ pi ya mfini shi'i, pa ghan kē'i pi thi nɔ pa cho pi, ndo pigi gha nchu'ɔ, pa'a ndo njəi ɲon mon ghɔ."

²⁴ Ndiŋ ŋa mmeŋon pa shooge ghan kē'i Nda Minnwi pugu pa thishi ghan fɛ'ingien ni nja'o nnu yei nɛ, pugu ghrāo ŋa a nthɛ yei ŋkwan nnu shi ndugwi pi hiŋ. ²⁵ Yichəi ɲon thɔ nchhu ni pugu ŋa, "Pəi li njəi! ɲgwa pɛ ŋa pəi ni ni'in chéiŋ nɛ thi Nda Minnwi nthɔ njɛ'i ɲgwa."

²⁶ Nne mmeŋon shooge pugu pa ɲgwa pi ghēi nthɔ ni pugu ndo ki lɔ nchwīɛ pi nnu kikri nthɛ ŋa pugu ni mbogɔ nu ŋa minthɛ pa ɲgwa tun vugu ni ɲgù'ɔ. ²⁷ Pugu ni ɲga nthɔ ni ghan ntaon Jishò pighɔ ntigi vugu shhi pa kún. Taathò pa thishi ghan fɛ'ingien tou vugu, ²⁸ nchhu nu ŋa, "Pigi ni ŋkwo ya mfɛ titini gí ni pəi ŋa ki'i pəi nu'un njɛ'i ɲgwa ni ligi ɲon vine ndo pəi li njəi, pəi kwo yɛ'i ɲgwa mon Jerushaleiŋ ŋkwe li'i ghao, nthɔ nchwīɛ nu a pɔ ŋa a jwi pigi njwi vi."

²⁹ Ndo Pita pugu pa pichəi ghan ntaon Jishò khwē ŋa, "A yi'i ŋa pigi ya'ɔ nchò Minnwi nchaa nchò ɲgwamishua. ³⁰ Minnwi pa taa pia ni mbi'i Jishò llo mon gu, mbo Jishò ŋa pəi ni ŋkwīŋ vi ɲkuon wá'a

njwi nε. ³¹ Minnwi kērə vi, nchərə ηgei mbhɔ yi yi ji nɔ Nthishi mbini mbo Nkwe, nɔ fε nu shāna ni pa Ishrae nɔ pā'a nu nkūnu yugu ni phi, Minnwi li'ε phi yugu. ³² Pigi pa minkwentie nnu pei, Jijwe Minnwi ηa Minnwi fε ni ηgwa pε ηa pugu ya'ο vi nε pɔ yichəi."

³³ Pugu ni nga nja'ο yei nnu, a pigi vugu nshā'a la'a munu nne pugu tā'a nu njwi vugu. ³⁴ Ndo yichəi ta'a ηon Farashi shina ηgwa pighɔ, ligi yi pɔ Gamalia, mbo ηgan ye'i gí, ηa ηgwa lii vi nɔ ηon chīichīi, lollo tɔthi mfe gí ηa pi lɔgɔ pa ghan ntaon Jishɔ pighɔ ntaon nɔ mbhi nɔ kuo ndii. ³⁵ Pi gha ntaon ni pugu, a chhu ki'ε ni pa kún pighɔ ηa, "Nɔgwa Ishrae, pəi lina nu ni nnu ha'an pəi chwīe nu mbin ηgwa pei nε. ³⁶ Pəi kwij nu ηa yichəi ndii ni ma mbo Tioda taon, nchhu nu ηa a mmeηon ndien. Yaon nɔ khwe nkii ηgwa younjij yi. Ndo pi ni njwi vi, ηgwa ηa pugu ni njou njij yi nε shāan, nnu ηa a ni nthi nɔ nε shāna gha. ³⁷ A ni nga ntɔgɔ ji, ηon chəi, ligi yi pɔ Judashi, mbo ηon llo Galili mon ηga'ombhi shia ηgwa, nu'un ntaon ji, nshūu ntou ηgwa pugu younjij yi. Pi jwi vi ηkaa yu, ghan younjij pi shāan.

³⁸ "Nne, mon yei nnu ηa a pɔ shhe nε, ki'i pəi chwīe nnu mbin ηgwa pei, pəi mien vugu tə'i vugu. Nnu ηa pugu kā'a ndo

nchwīe nε, mbo ηa a llo pi mbo ηonmishua, kan a shi nshāna mme gha. ³⁹ Ndo a ndhɔ pi mbo Minnwi, kan minthe, pa'a pəi lo ηga'a vugu. Pəi ka yəi non pəi ηgwie ηkrɔ pi pəi pa Minnwi." Pa kún pighɔ lɔgɔ ntigi Gamalia.

⁴⁰ Pugu mēij ghan ntaon Jishɔ pighɔ, pugu nii nda, pugu wie vugu, mfe gí ni pugu ηa ki'i pugu nu'un nchrā nu ni ligi Jishɔ, nne mien vugu pugu ghəi. ⁴¹ Nenne, pa ghan ntaon Jishɔ taon nda pa kún ntho mfā'ο pwanju'ο ηa Minnwi shia vugu shina pa ηgwa ηa mimfe pugu yəi ηgə'i pi shhū vugu nɔ ligi Jishɔ nε. ⁴² Nguon llé ghao mon Nda Minnwi pugu pa la'a pa ηgwa, pugu ghəi nchhɔ ntigi nu ndo nchii nu ηa, "Jishɔ Ju ηa Minnwi Chu'ο Ntaon nɔ Nkwe nε."

6

Khwachəi ghan ghère

¹ A ni nga nda'a shigei pa ghan younjij Jishɔ pigi nu nε, fε'i gū shina pa ghan pij mbo ηgwa Juu pε ηa pi ni mbhi vugu pugu ku'ο taon nduon nchrā pi Gri nε, pugu pa pε ηa pi ni mbhi vugu pugu ku'ο la'a nchrā pi Hibru nε. Pε ηa pugu ni ηku'ο mbhi nε, ni mfε'i nu ηa pi lo ndii pa kugu pugu shi'i mon nnu ghrā maon lelle.

² Nne paanchro ghan ntaon Jishɔ pighɔ mēij

nguoŋ ghaŋ younjɪŋ Jisho li'i mu'ow nchhu ŋa, "A lo nji'i ŋkã'o ŋa pigi mien chii nu chrà Minnwi fo ntho pi li'i ghrã maon ji. ³ Nthe yie gho, liŋ paŋ, pæi tere khwachæi ŋkien ŋgwa, ŋa pugu linaon ni Jijwe Minnwi pugu pa shietho ne, pigi nu'ow vugu no fã'a yei. ⁴ Pigi shi mfe non yigi pi no luon nu Minnwi pugu pa fã'a chii nu chrà Minnwi."

⁵ Nnu ŋa pugu ni nchhu ne pwa nguoŋ kiri gho. Pugu chu'ow Shitifiŋ ŋa a ni ntini mon piŋ ndo ndinaon ni Jijwe Minnwi ne, ni Fili, ni Prokoru, ni Nikano, ni Taimon, ni Pamena, ni Nikola lo Antio ŋa a ni mbiŋ Minnwi pa Juu ne. ⁶ Pugu lōgō vugu ŋgōi ntigi shhi pa ghaŋ ntaon Jisho, pugu nu'ow mbo yugu mbiŋ pugu nduoŋ Minnwi.

⁷ Nenne, chrà Minnwi pini nyien ŋgōi shhi, fi'i ghaŋ younjɪŋ Jisho Jerushaleiŋ pini njiŋ mbiŋ ŋkien yie, pa ntou ghaŋ fe'ingien Minnwi gū ghaŋ piŋ.

Pi wēiŋ Shitifiŋ

⁸ Shitifiŋ, ŋa mboro pugu pa nji Minnwi ni ndinaon mbiŋ yu ne, chwie ntou pa nnu ghraoghrao ndo nōon pa li shina ŋgwa. ⁹ Ndo pichæi ŋgwa ni ndãa vi, mbo ŋgwa ŋa pugu ni mbo ŋgia ghaŋ nda luon Minnwi ŋa pi ni mēiŋ ni yi ŋgwa ŋa pugu lo nu'uw mbi'i pa kũna ne, ŋa ŋgwa Juu ni mbo mon gho llo Shirin pugu

Aleshandria, pugu pa pichæi Juu nduoŋ llo krao ŋgei Shilishia, ni Eshia. Pugu jē lōu nu pugu pa Shitifiŋ. ¹⁰ Ndo Jijwe Minnwi fe shietho ni Shitifiŋ, fi'i ŋkwan ha'an a ni nchrã ne, lãa nu chrà yi gha'a.

¹¹ Nne, pugu ŋi'an ni'in puŋ ŋgwa, pugu chhu ŋa, "Pigi ya'o a chrã chrà nchi'esho nthe ligi Mushi pugu Minnwi." ¹² Nne pugu chwie pa ŋgwa pigho, pugu pa thishi pugu pa ghaŋ ye'i gi Mushi, pugu wēiŋ Shitifiŋ ŋgōi no shhi pa kún, ¹³ ndo ntho ni pa ŋgwa nchhu ŋa pugu le'ingien tho yu ŋa, "Non vei wu'ow ntho nchrã pi nnu pipi nthe Nda Minnwi yia yi taontaon pugu pa gi Mushi, ¹⁴ nthe ŋa pigi ya'o a chhu ŋa, 'Jisho vei llo Nashare shi nshã'a Nda Minnwi yei ŋkwri pa nu'ow ŋa Mushi ni mfe ni pia ne.'"

¹⁵ Nguon ŋgwa pe ŋa pugu ni mbo nda pa kún ne chaon ligi yugu mbiŋ Shitifiŋ gho, njei ŋa miŋi mi po pi no yi ngan ntaon Minnwi.

7

Chrà Shitifiŋ

¹ Taatho pa thishi ghaŋ fe'ingien pie Shitifiŋ ŋa, "Yei nnu shini?"

² Shitifiŋ khwē ŋa, "Liŋ paŋ pugu pa tãa paŋ, pæi ywere nnu ŋa ñchhu nu ne. Minnwi ndigha'o ni nōon non yi ni tãa via Abrahan ndii ŋa a ni mbo Meshopotemia ne ŋkaon

a maa ηgōi nda'a Haran, ³ nchhu ghō ηa, 'Taon mien la'a yēi pugu pa ndaanon yō ηgōi mon la'ataon ye ηa nshi nōon ve ne.'

⁴ "Nne, a taon ki'ε la'a pugu, mbo la'a pa Chadien, ηgōi nchho Haran. Tāa vi ni ηga ηkhu, Minnwi fu'u vi fō nthō ni ju la'ataon yei ηa pēi chho fō ne. ⁵ Minnwi shi ki lō nji'i mfe, nji'i nthe pi muun pra shhe ghō nō ji. Ndo Minnwi kā'a vi kā'a ηa a shi mfe shhe ghō a pō ji pugu pa ηgwreionon yi, nji'i nthe nō ha'an a shi ki lō mfā'o muun ndii ghō ne. ⁶ Minnwi ni nchhu ηa, 'Ngwreionon yō shi nda'a nō pa ghini la'ataon ηgwa nduon, ηgū pa kūna fō, pi fe ηgō'i ni pugu nō khwe ηkii ηga'o.' ⁷ Minnwi pini nchhu ηa, 'Ndo nshi nsha'a ηgwa pighō, ηa pēi shi fā'a mbho pugu nō ηkūna ne, mfe njó* ni pugu, yei gha ntogo pugu taon la'ataon ghō nthō ηga'o a shhe hein.' ⁸ Minnwi pini ηgwra kina pugu Abrahan ηa a ni'in pimbia ηgunu mbrei nō nōon nu ηa pugu pō pi yi Minnwi ndō nshi nchwīe nnu ηa a chhu ni Abrahan ne. Nne, pi ni ηga mbhi Aiji, a la'a ta'a tan, Abrahan ni'in vi ηgunu mbrei, Aiji ni'in ji muun mbo Jakō ηgunu mbrei, Jakō ni'in paanchro puon pi ηgunu mbrei, mbo pa tāa pia.

⁹ "Pa tāa pia pighō fā'o kighi'ō nthe Joshe ndin

vugu, mfini vi la'ataon Ijpti, ndō Minnwi pō pugu yu ka'a, ¹⁰ ηkwe vi mon ηguon pa ηgō'ingō'i pi. Joshe ni ηga ηgōi shhi Fero, Minnwi chwīe a fā'o mbha nnu shi'i ligi Fero mbo fūon Ijpti, ndō mfe shiethō ghō. Fūon chwīe Joshe pō mmenon nthō nsha'a Ijpti pugu pa ntu'ō yi.

¹¹ "Nne, nji gū mon ηguon Ijpti pugu pa Kanan, nji ghō chwīe ηgwa yēi ηgō'i ntou yi, ti pa'a pa tāa pia lō mfā'o yaon nō ji nu. ¹² Jakō gha nja'o ηa maon ji pō Ijpti a fūon ntaon pi pa tāa pia fō. ¹³ A gha mbo mon mbra ηge, Joshe chwīe pa lin pi ji vi, Fero ji ndaanon Joshe ki'ε. ¹⁴ Joshe mā'an ηkini mēin Jakō tāa vi, ηa a tho Ijpti pugu pa ηguon mbaanda yi ghao mbo khwachai wun ηgwa ni yi tien. ¹⁵ Nenne, Jakō shwi'i Ijpti mbo li'i ha'an a ni ηkhu pugu pa tāa pia. ¹⁶ Pi ni ntien khu yugu mbini nō ghō Sheken ntwei vugu fō mon fūn ηa Abrahan ni njuon mbho puon Hamon ni yichai fi'i mbai' mbin ne.

¹⁷ "Nō ha'an ndii kà'a ηa Minnwi ni ηkā'a Abrahan nō ghō ni nchəne mbara nu ne, pa ηgwa pia pini njien mbigi Ijpti. ¹⁸ Ndugwi yi, yichai fūon ηa a shini ndō nji Joshe ne jē nthō nsha'a Ijpti ¹⁹ A ku'ō tho pa tāa pia, nchwīe ηgō'i mbin pugu, mfra vugu ηa pugu nū'ōn puon pugu mbhi, nne ηa pugu khu.

* 7:7 7:7 Njō yei ni mbo gu pugu ηgō'i.

20 "A ni mbo pi mon yei pii ndii na pi ni mbhi Mushi. Mushi ni mbo nkien muun pwapwa. Pi ni nū'ɔŋ vi nda wu'ɔ nɔ trei nàon. 21 Pi ni nga mfu'u vi nū'ɔŋ mbhi, muun Fero yi mingwe lɔgo vi nɔ muun vi ŋku'ɔ ni ju nɔ muun vi. 22 Pi ni nje'i Mushi ni nguon shietho pa ngwa Ijpti. A ni ngū nkien mmenon ndien mon chrà yi pugu pa nchwie nu nnu mi.

23 "A ni nga nkwo po khwe wun nga'o, a tho njū'ɔ yu na a kra lin pi mbo puon Ishrae. 24 A ni nga njai non Ijpti tho mfe ngə'i ni muun Ishrae, a ghēi li'i ghēre vi njwi non Ijpti gho nɔ lu'u nu ngə'i ye na a chwie mbin vie non ne. 25 A ni kwā'a na pa lin pi shi nji na Minnwi taon vi nɔ kwe nu vugu, ndo pa'a pugu lo nji'i nji.

26 "Mbhi ni nga ndan, a yei paa puon Ishrae pugu wie nkrò, a pa'o nu na pugu chini nggì, nchhu na, 'Lin pan, pəi pa lin, pəi wie pi nkrò kɔ neiŋ?'

27 "Ndo ye non na a ni ntho ngwie ndin vi ne tū'ɔ Mushi mfe hini, mbie vi na, 'A nū'ɔŋ gɔ nū'ɔŋ gho na ɔ sha'a vigi? 28 ɔ tā'a nu njwi a nkwan nɔ ha'an ɔ ni njwi non Ijpti yua ne?' 29 A ni nga nkhwē neiŋ, Mushi tei ngəi mbo ngini la'ataon Midia, ndan mbhi paa puon pimbia.

30 "Ndwe Mushi ni nga nkwo la'a Midia nɔ khwe wun nga'o, ngan ntaon

Minnwi nōon non yi gho nɔ lin mōnon nkii nu ŋkuon muun thi yuyu'u mon nkūnu njó ŋkuon mbra Shinai. 31 Mushi ni ngrāo yaon na a ni njai ne, nchəne mbara yei gho nɔ yei nu shi'i, nga mbara nja'o nggì Taatho: 32 'Mi Minnwi pa taa po, Minnwi Abrahan, Aiji ni Jakɔ.' Mushi wrū ntho pogo gu ki lo nu'un ntā'a nu mbe'i.

33 "Minnwi Taatho chhu gho na, 'Shrāo tra yo, ntho na li'i na ɔ thi ne po pi shhe taon taon. 34 Njai fi'i nkwan ngə'i na pi fe nu ni ngwa pan la'ataon pa Ijpti ne, nja'o kəi yugu nshwi'i shhe nɔ kwe nu vugu. Tho ndwe ntaon gho la'ataon Ijpti.'

35 "Mushi vei na ngwa Ishrae ni ndāa vi, nchhu nu na, 'A nū'ɔŋ gɔ nū'ɔŋ gho na ɔ sha'a vigi?' A ju na Minnwi chu'ɔ ntogo pi ŋkuon ngan ntaon vi na a ni nōon non yi gho ŋkuon muun thi yuyu'u na a sha'a puon Ishrae ndo nkwe vugu mon ngə'i ne. 36 A ni mfu'u pa puon Ishrae la'ataon Ijpti. A ni ntho nchwie pa nnu ghraoghrao ndo nōon pa li mon la'ataon Ijpti pugu pa moon mme nkhi na pi mēin ni Nkhi Pipie ne, pugu pa moon nkūnu njó nɔ khwe wun nga'o.

37 "Yei Mushi ye na a ni nchhu ni ngwa Ishrae na, 'Minnwi shi nchu'ɔ njəili'i yi mfe ni pəi llo shina pəi wu'ɔ nɔ ha'an a ni nu'un nchu'ɔ

a nē.' ³⁸ Mushi yei, ju ye
 ɲa a ni mbo pugu pa kiri
 ɲgwa Ishrae mon ɲkũnu njó,
 a ni mbo hein pugu pa ɲkhu
 tãa pia pugu pa ɲgan ntaon
 Minnwi, ɲa a ni nchrã ghó
 ɲkuon mbra Shinai, a kwe
 chrã maon ghó, mbo chrã
 Minnwi nɔ fe nu ni pia.

³⁹ "Pa tãa pia ni ndãa nɔ
 ya'ó nu nchò yi, ɲka lãa
 vi lãa ɲkhwã njù'ó pugu
 nɔ pini nu la'ataon Ijpti,
⁴⁰ nchhu nu ni Eroɲ ɲa,
 'Puon yaon mfe ni pigi nɔ
 Minnwi ɲa a shi mbo nthishi
 vigi, a mbo pi Mushi vei
 ɲa a ni mfu'u vigi Ijpti nē,
 pigi llo nji nnu ɲa a chwie
 vi nē.'" ⁴¹ A ndii ghó ɲa
 pugu ni nchwie yaon puon a
 pɔ nɔ muun nã'an mimbia,
 pugu fe'ingien ghó, mfã'ó
 mme ji nɔ gha'ó nu yaon ɲa
 pugu chwie ni mbho yugu.
⁴² Nthe yie ghó, Minnwi pã'a
 ɲkũnu yi ni pugu, mfe vugu
 ɲa pugu tho ɲga'ó pi pa
 maon mon tothi nɔ pa finai,
 fhú, ni minaon, nɔ ha'an
 pi nã'an mon ɲwa'anli pa
 njeli'i Minnwi ɲa,

'Nɲwa Ishrae, ɲguon pa
 minyien ɲa pɛi ni
 ɲgwrã nɔ yaon
 fe'ingien
 nɔ khwe wun ɲga'ó
 mon ɲkũnu njó nē
 shini ndɔ nji'i mbo pi
 vei.

⁴³ A ni mbo ntãa nnwi
 Moloke ɲa pɛi ni ntien
 nyien nu nɔ ghó,
 pugu chwie yaon nɔ
 finai nɔ ligi nnwi ɲa

pɛi ni mēin ni Refan.
 Pie ghó ni mbo pa nnwi
 ɲa pɛi ni nchwie
 ɲga'ó nu nē,
 nthe yie ghó, nshi njou vei
 mon pa la'a pɛi,
 pɛi ghēi ti mfərə Ba-
 bilon.'

⁴⁴ "Pa tãa pia ni mfã'ó
 Ntãa ɲa a nōon ɲa Minnwi
 pɔ pugu pugu nē mon ɲkũnu
 njó. Pi ni nchwie Ntãa ghó
 nɔ ha'an Minnwi ni nchhu
 ni Mushi ɲa a chwie ɲkwan
 ha'an a ni nōon ghó nē. ⁴⁵ A
 ni ɲga nda'a, pa tãa pia ɲa
 pa tãa pugu ni mfe ntãa ghó
 ni pugu nē tien ɲgēi nɔ ghó
 ndii ɲa pugu pa Joshua ni
 ɲgēi ɲkwe shhe mbho pa
 la'ataon ɲa Minnwi ni mfu'u
 pa la'ataon pighó fɔ nē. A ni
 ɲkina fɔ ti ntho nchəin tho
 Devi.

⁴⁶ "Devi ɲa Minnwi ni
 nōon pwapun yi ghó nē, a
 luon ni Minnwi ɲa a mien
 a krao li'i chho ni Min-
 nwi Jakɔ. ⁴⁷ Ndo a ni
 ɲkrao Sholomu ɲkrao Nda
 ghó. ⁴⁸ Mbapa nenne, Min-
 nwi ɲa a Chaapifuson nē
 shi'a nchho mon nda ɲa a
 krao ɲonmishua ni mbho mi
 nē nɔ ha'an njeli'i Minnwi
 chhu ɲa,

⁴⁹ "Taathɔ chhu ɲa, "Po pɔ pi
 faan a,
 shhe pɔ kri tigi kwò a.

Ti a yəi ɲkwan nda ɲa
 minthe ɔ krao vei?
 Mimfe nda'a pi mon yəi
 ɲkwan li'i?

⁵⁰ Nshini ndɔ nchwie
 ɲguon pa maon pei

ghao pi ni mbho ma?"

51 "Pa kwéi tho pei, ngwa na mba'a pugu pin chrà Minnwi ki nja'ò. Pèi ghà nchì'è nchò Jijwe Minnwi nguon ndii ghao wu'ò nò ha'an pa taa pèi ni nchwìe nu nè. 52 A yèi njèili'i Minnwi na pa taa pèi shini ndò mfe ngò'i ni pugu? Pugu ni njwi pa ghan mā'an nkini Minnwi, na pugu ni nchii tho nu muon fà'a vi yi tithi nè. Ndwe pèi fini vi njwi vi. 53 Pèi ni nkwe gí Minnwi nò ha'an ghan ntaon Minnwi ni mfe ni pèi nè, ndò ki lo nji'i nū'ò gí ghò."

Pi tun Shitifin ni ngù'ò

54 Nò ha'an pa ngwa nda pa kún ni nja'ò nnu na Shitifin ni nchhu nè, a shā'a la'a munu pugu kru shua munu mon pigítua. 55 Ndò Shitifin linaon ni Jijwe Minnwi, mbi'i ligi yi ndii po njèi ndigha'ò Minnwi, ndò njèi Jishò a thi ngei mbho Minnwi yi ji. 56 Shitifin ghò chhu na, "Njèi! Njèi po na'an, njèi Muon Nonmishua a thi ngei mbho Minnwi yi ji!"

57 Pa ngwa pighò fò pa'ò ngòu, nchri ténè yugu ni mbho munu, ntei nchò vi, 58 mfu'u vi ntaon nò mon la'a, tun vi ni ngu'ò, pa ngwa pè na pugu ni ntigi pa nnu tho yu nè ni mien pa mme ndhwí pugu ni ma'an mikhwa chài ligi yi pò Shòò.

59 Nò ha'an pugu ni ntho ntun Shitifin nè, a luon Minnwi nchhu na, "Jishò Taathò, kwe jijwe a." 60 A kwìn kwére yi shhè, nkèi ni nji na, "Taathò, ki'i ngwèin vugu nthè nnu piphi yei na pugu chwìe nè." A ni nchhu nenne nkhu.

8

1 Shòò ni mbin na pi jwi Shitifin ghò.

Shòò fè ngò'i ni chòshi

Llé ghò ngwa yrei ntho mfe nkien ngò'i ni chòshi Jerushalein, pugu sha mon nguon Judia pugu pa Shamaria, a twi'a pa ghan ntaon Jishò. 2 Pa nkien titini ghan pin twei Shitifin nkèi vi a wùru. 3 Ndò Shòò jè nthò nshāan chòshi, nii nda nda nthò mfu'u mbia pugu pa pinge mbo ghan pin nthò mā'an vugu chéin.

Pi chūi nkini pwa pisha'akhò Shamaria

4 Ndwe, nguon ngwa pè na pi shāan vugu nè ghèi nguon li'i nthò nchii nkini pwa pisha'akhò fò. 5 Fili llo nshwi'i mon la'a Shamaria, nchii ligi Ju na Minnwi Chu'ò Ntaon nò Nkwe nè ni pugu. 6 Yú ngwa pighò fò nè ya njwèrè nnu na Fili ni nchhu nè, nò ha'an pugu ni njèi pa nnu ghraoghrao na a ni nchwìe nu nè. 7 Pa jijwe piphi pa'ò ngòu ntaon mbin ntou ngwa na pugu ni mbo mbin pugu nè. Ntou pa ngwa na pè'i non yugu ni

ηkhu ne pugu pa ηkwini pini mbo shi'i. ⁸ Nne ntou pwanju'ο πο mon la'ataon gho.

⁹ Non chae, ligi yi πο Shemu, ηa a ni mbo ntoungan, ni nchwie ηgwa Shamaria ghrāo vi ni nnu ηgan, a ni nchhu nu ηa juju ηkaa yu non ndien.

¹⁰ Nguon ηgwa mon la'a, ηgwa kike'i pugu pa pi lien ya'o vi, nchhu nu ηa, "Non vei πο pi nji Minnwi ye ηa pi mēin ni yi Lien ne." ¹¹ Pugu ni mfe ndii yugu gho nenne nthe ηa no ntaan ndii a ni ηgwini vugu ni ηgán yi ηa a ni ntou nu ne.

¹² Ndo pugu ni ηga mbin ηkani pwa pisha'akho Sha'afuon Minnwi pugu pa Jisho Krishto ηa Fili ni nchii ni pugu ne, ηkwe ηkhī mbia pugu pa pingē. ¹³ Shemu pin ηkaa yu, ηga ηkwe ηkhī, nyien nu pugu Fili. A ni ηga ηjēi pa li pugu pa memme nnu ghraoghrao ηa Fili ni nchwie nu ne, ηgrāo.

¹⁴ Ndwe, pa gan ntaon Jisho Jerushalein ni ηga nja'o ηa ηgwa Shamaria pin chrà Minnwi, ntaon Pita pugu Jouη, ¹⁵ pugu shwi'i nduon Minnwi mfe ni pugu nne ηa mimfe pugu kwe Jijwe Minnwi. ¹⁶ Nthe ηa a shini ndo naa nshwi'i mbin sheshenon vugu, pugu ni ηgu'ο ηkwe ηkhī pi no ligi Jisho Taatho. ¹⁷ Pita pugu Jouη nū'ον mbho yugu mbin pugu, pugu kwe Jijwe Minnwi.

¹⁸ Ndwe, Shemu ni ηga ηjēi ηa gan ntaon Jisho nū'ον mbho mbin ηgwa pugu fā'o Jijwe Minnwi, a fe mbin ni Pita pugu Jouη, ¹⁹ nchhu nu ni pugu ηa, "Fe ghrī yei vae ηkaa mu, nne ηa sheshenon ηa nū'ον mbho a mbin yu ne shi mfā'o Jijwe Minnwi."

²⁰ Ndo Pita khwē gho ηa, "Pae pa mbin yo gho shi'i, nthe ηa ο pi'i ηa minthe ο yuon fé Minnwi ni mbin. ²¹ O lo nji'i fā'o shina mon fā'a yigi nthe ηa njū'ο yo lo nji'i mbo yi tithi ligi Minnwi. ²² Nthe yie gho, pā'a ηkūnu yo ni mbha nnu piphi yei nduon ni Taatho ηa minthe a li'e phi yo ni pi'i nu yei ηkwan nnu. ²³ Nthe ηa ηjēi ηa ο linaon ni kighi'ə piphi mbini mbo ηgan chēin mbho phi."

²⁴ Shemu khwē ηa, "Pae luon ni Taatho mfe vae nne ηa ki'i sheshe nnu yei ηa pae chhu nthe a ne fi'i a!"

²⁵ Pita pugu Jouη chhu pa nnu ηa ndutho yugu ji nthe Jisho ne, ndo nchii chrà Taatho, ηjē pini nu ki'e Jerushalein. Pugu ni ηga mbo shendaon mbini nu, ntho nchii chrà Minnwi mon ηguon puon mi la'ataon mon Shamaria.

Fili paon pugu mmenon llo Itiopia

²⁶ Ndo gan ntaon Taatho chhu ni Fili ηa, "Lollo nshwi'i mbin shendaon ηa a llo Jerushalein ηgēi Gasha ne." (Yei ndaon ηa pi lo

nu'un ntogo nu fo shi'a.)
 27 Fili lollo ngōi, nga njēi
 nu, yichēi non llo Itiopia,*
 ni mbo non ndien ndina nu
 ni mbin ngwafuon Itiopia,
 tho Jerushalein li'i gha'o
 Minnwi. 28 A ni nga nkwei
 nu, nchho mon yaon na pi
 mēin ni kalit ne ntho mēin
 nwa'anli njēili'i Minnwi
 mbo Ishaya.

29 Jijwe Minnwi chhu ni
 Fili na, "Ku'o mbara vi yēi
 kali."

30 Nne, Fili tei ngōi mbara
 vi, nja'o a tho mēin nwa'anli
 njēili'i Minnwi mbo Ishaya.
 A pie vi na, "O lo nja'o nnu
 na o mēin nu ne?"

31 A khwē na, "Mimfe nkie
 pi nei ni ki non lo mfi'i
 vōi?" Ngē Fili na a ku'o
 nchho pugu yu mon kali.

32 Ye li'i Nwa'anli Minnwi na
 a ni mēin nu ne ni mbo yei
 li'i na,

"A ni mbo no minji na pi
 lōgo vi ngōi no gho
 ngwrā,

wu'o nkwan ha'an
 muon minji shi'a
 nkēi ndii na pi kiri ngi
 yi ne,

a shini ndo nchhu nnu.

33 Pi ni nshū vi ndo ndāa ki
 lo nsha'a vi ni ndindī.
 Mimfe pa'a non lo
 nchhu nnu ntho
 ngwreionon yi

Ntho na chombhi yi
 nkuan shhe hein kwo
 lūgiwi."

34 Mmenon gho pie Fili na,
 "Shwei a, njēili'i Minnwi yei

tho nchrā yei nnu pi no ligi
 gō? A chrā pi no ji ligi ki
 non nduon?" 35 Nne Fili jē
 chrā nu kē'i gho, llo nkuan
 li'i nwa'anli yei, nshwei vi
 kē'i gho ni pwa pisha'akho
 ntho Jisho.

36 Pugu ni nga nyien
 nshwi'i nu shendaon gho
 ntaon yichēi li'i nkhi po
 fo, mmenon gho chhu na,
 "Lii njēi, nkhi po nei, a
 shi mbin ntāra kho ntāra
 a na ki'i nkwe nkhi?" 37 [Fili
 khwē na, "Minthe o kwe,
 no ha'an o mbin ni nguan
 njū'o yo." Non gho khwē na,
 "Mbin Jisho Krishto Muon
 Minnwi."] 38 Mfe gi ni Kali
 gho na a tithi, pugu Fili
 shwi'i kē'e mon nkhi, Fili fe
 nkhi gho.

39 Pugu ni nga ntaon mon
 nkhi, Jijwe Taatho lōgo Fili
 ngōi no gho. Mmenon gho
 shi ki lo nu'un njēi Fili jē ndii
 gho, mboro ngōi nu ni vhi
 ndinaon ni pwanju'o. 40 Fili
 yēi non yi la'ataon Ashotu. A
 ni nyien ngōi Kaisharia, no
 ha'an a ni ngōi nu ne, ntho
 nchii nkini pwa pisha'akho
 mon nguan li'i ghao ti nu'un
 ngōi nchēin Kaisharia.

9

Shoo pin Minnwi

1 Ndo ndii yei Shoo wu'o
 ntho ngōi nu shhi nchhu nu
 na a shi njwi ghan younjin
 taatho. Ngōi mbara taatho
 pa thishi ghan fe'ingien
 2 nchhu gho na a nā'an pa

* 8:27 8:27 Non vei ni mbo non fu'u.
 mitu na a ghā nshū pa minyien.

† 8:28 8:28 Ye ni mbo yichēi nkwan

ngwa'anli mfe gho, no shwei nu non na ju, Shoo, yie gho ne ni ngwa mon pa nda luon Minnwi Damashiku, nne na ä njai ngwa na pugu po pi ngwa Shendaon* na Jisho ni non ne, mbia ki pinga, kan a shi ngwain vugu mbini ni pugu Jerushalein.

³ No ha'an Shoo ni nyien mbara nu Damashiku ne, li'e wi'i shein mbin yu llo po.

⁴ A gu shhe nja'o yichai nggi chhu nu gho na, **"Shoo! Shoo! O fe ngə'i vəi na?"**

⁵ Shoo pie na, "O po pi go, Taatho?"

Nggi gho khwe na, **"Mi Jisho na o tho fe ngə'i gho ne.** ⁶ Ndo lollo nii mon la'a, kan pi shi nshwei gho ni nnu na o shi nchwie ne."

⁷ Ndo ngwa pe na pugu pugu ni mbo ne tithi, ncho yugu llwi, nja'o nggi, ndo pa'a ndo njai ngan vi. ⁸ Shoo lollo shhe, mfei ligi yi, ndo pa'a ndo njai li'i. Nthe yie gho, pi wein pi mbho yi nii no gho Damashiku. ⁹ Ndo a shini ndo njai li'i no trei lle ndo pa'a ndo nji yaon ki nnu sheshe yaon.

¹⁰ Ngan younjin Jisho chai ni mbo fo Damashiku, ligi yi po Anania, Taatho chwie a yai nnu, nchhu gho mon nnu gho na, **"Anania!"**

A khwe na, "Lii njai! Mbo ein, ma Taatho."

¹¹ Taatho chhu gho na, **"Piri non yo ngəi shendaon na pi mein ni**

Ndindi ne, nda Judashi, ndii non chai llo Tasho, ligi yi po Shoo. A chho ne nduon Minnwi. ¹² Minnwi kwo chwie a yai nnu, non chai, ligi yi po Anania, tho nu'on mbho yi mbin yu nne na a pini njai li'i."

¹³ Ndo Anania khwe na, "Taatho, ntou ngwa kwo fi'i ntou pa nnu vai nthe non vei, fi'i pa nnu wuwuru na a chwie mbin ngwa po pi taontaon Jerushalein ne. ¹⁴ Ndo a ni nkwe ghr'i mbho pa thishi ghan fe'ingien no tho nu Damashiku hein ngwain ngwa pe na pugu gha nji'a non yugu mbin gho."

¹⁵ Ndo Taatho chhu gho na, **"Ghai, nthe na a yaon fa'a na nchu'o na a chwie pa ngwa taon nduon pugu pa funon ni pa ngwa Ishrae ji a ne.** ¹⁶ Nthe na mmu ndutho a, shi non gho fi'i nkwan no ha'an a pie na a yai ngə'i nthe a ne."

¹⁷ Nne, Anania lollo ngai nii nda gho, nga nu'on mbho yi mbin yu, nchhu na, "Ndin a Shoo, Jisho Taatho na a non non yi ve shendaon na o ni ntogo fo ntho ne, taon a nne na minthe o pini nu'un njai li'i ndo ndinaon ni Jijwe Minnwi." ¹⁸ Wu'o ndii gho, pichai yaon no ghrao shadi pa'a ntaon no ligi yi a pini nu'un njai li'i. Ndollo ki'e pi kwe vi ni nkhi. ¹⁹ A ji maon mfa'o ghr'i ki'e.

* 9:2 9:2 Pa ghan pin lleshhi ni ntho mein non yugu na Ghan Shendaon.

Shɔɔ jē chīi nu chrà Minnwi Damashiku

Shɔɔ ni mbɔ pugu pa ghan younjin Jishɔ Damashiku nɔ ntou lle. ²⁰ Shɔɔ yrei ta'a ngé ngēi mon pa nda luon Minnwi njē chīi nu chrà Minnwi fɔ, ɲa Jishɔ muon Minnwi.

²¹ Nguon ngwa ɲa pugu ni nja'o a tho nchīi nu ne ni ngrào, mbie ɲa, "Yei shi lo mbɔ non ɲa a ni ntho mfe wuwuru ngə'i ni ngwa pe Jerushalein, ɲa pugu ghà nji'ə non yugu mbin non ghɔ ɲa pi mēin ni Jishɔ ne? A shini ndo ngu'ɔ ntho hein pi nɔ wēin nu ngwa pighɔ ngēi mfe vugu ni pa thishi ghan fe'ingien?"

²² Ndo chīi nu chrà Minnwi Shɔɔ pini ntini nga'a, a llwī nchò pa Juu Damashiku nɔ nōon nu ki khuthɔ ɲa Jishɔ pɔ pi Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ Nkwe ne shini. ²³ Ntou llé ni nga ntɔɔ, pa Juu paon ntaon nɔ jwi nu vi. ²⁴ Ndo pi tūgu ntán yugu ghɔ ni Shɔɔ. Pugu ni ntho mbe'i pa chonka'a ɲa pi ghà ntɔɔ fɔ nii mon la'a ne ni naonchi pugu pa tu'u nɔ jwi nu vi. ²⁵ Ndo ni tu'u chēi, pa ghan younjin Shɔɔ lɔɔ vi ni'in vi mon mikuo nshwi'i vi mon mbo mbin nda, a taon.

Shɔɔ Jerushalein

²⁶ Shɔɔ ni nga ngēi Jerushalein, ɲkaa nu nɔ tūru nu pugu pa ghan younjin Jishɔ. Ndo pa'a pugu lo nji'i mbin ɲa a ta'a ngan younjin Jishɔ, ɲka pɔɔ vi

pɔɔ. ²⁷ Ndo Banaba tho nɔ ghēre nu vi, ngwēin mbho yi ngēi ni ju njēi pa ghan ntaon Jishɔ, nshwei vugu ɲkwan ha'an a ni njēi Taathɔ shendaon, Taathɔ ghɔ chhu pa nnu ghɔ. Mbini mfi'i ni pugu ɲkwan ha'an Shɔɔ ni nshwei chrà Minnwi nɔ ligi Jishɔ ni tininju'ɔ Damashiku ne. ²⁸ Nne Shɔɔ ni nyien nu pugu pugu ka'a Jerushalein, ntho nchīi chrà Minnwi ni tininju'ɔ mon ligi Taathɔ. ²⁹ A ni nchrà nu ndo ndou nu pugu pa ngwa Juu pe ɲa pugu ni nchrà pi chrà Gri ne, ndo ngwa Juu pighɔ tā'a nu njwi vi jwi. ³⁰ Pa pichēi ghan pin ni nga nji ɲa pi tā'a nu njwi vi, ndɔɔ vi nshwi'i nɔ Kaisharia ntaon vi Tashɔ.

³¹ Nne, choshi mon nguon Judia, ni Galili, ni Shamaria fā'o ghighri. Jijwe Minnwi ghēre choshi pini ntini mbigi ndo mbini njien mbigi nɔ ha'an pugu chhɔ chombhi yugu ni pɔɔ Taathɔ ne.

Pita ghēi mon pa la'ataon Lida pugu Jopa

³² Pita ni nyien nguon li'i ghao, nɔ yichēi ngé a ghēi li'i kra ngwa Minnwi pi taontaon Lida, ³³ nga nchēin fɔ njēi yichēi non, ligi yi pɔ Aenia, ɲa pə'i non yi ni ɲkwo khu, a kwo nūan kúon nɔ fúon nga'o. ³⁴ Pita chhu ghɔ ɲa, "Aenia, Jishɔ Krishto yīgi ghīnɔ yɔ, lollo nchwīe kúon yɔ." Wu'ɔ ndii ghɔ a lollo. ³⁵ Nguon ngwa ɲa pugu ni nda'a nu Lida

pugu Sharon nɛ, yɛi vi nkara mbinj Taathɔ ghao.

³⁶ Ndiɛ ghɔ monj la'ataon Jopa, nganj younjinj Jishɔ chɛi ni mbo fɔ, ligi yi pɔ Tabita, mbo monj chrà Gri ɲa Doka.† A ni ndɔgɔ nguon ndiɛ yi ghao nthɔ nchwɛ shi'i ndɔ ngɛrɛ ghanj pou. ³⁷ Monj llɛ pighɔ a gū ghɛnɔ ndɔ nkhu. Pi ni ɲa nshīgao vi, ndɔgɔ vi nkɔ'ɔ nū'ɔn monj njienj nda tothi. ³⁸ Nthe ɲa Lida ni mbara Jopa nɛ, pa ghanj younjinj Jishɔ gha ɲa'ɔ ɲa Pita ni mbo Jopa, ntaon paa ɲgwa ghɔ, mā'anj ghrí yi nchhu nu ɲa, "Pigi pa'ɔ mbhɔ, kɔnɔ nthɔ njɛi vigi ki lo nu'uj njiri."

³⁹ Pita yrei ngɛi pugu pugu, ɲa nchɛinj fɔ pi lɔgɔ vi nkɔ'ɔ ni ju monj nda tothi. Nguon pa nkugu ni nkiri yɛi Pita nkɛi ndɔ nthɔ nɔonj pa puonj mi ndhwí pugu pa pichɛi memme ndhwí figɛi yugu ɲa Doka ni nchwɛ ndiɛ ɲa pugu pugu ni mbo nɛ. ⁴⁰ Pita chhu nguonj yugu taonj monj njienj nda ghɔ, â nkwi kwɛrɛ yi nduonj Minnwi, nkara mbɛ'i khu ɲonj ghɔ nchhu ɲa, "Tabita, lollo!" A fɛi ligi yi ɲa njɛi Pita, ndollo nchɔchhɔ. ⁴¹ Pita fɛ mbhɔ yi ngɛrɛ vi a lollo tothi. Nnɛ, a mɛinj nguonj ɲgwa Minnwi pi taonjtaonj, pugu pa nkugu, mɛ vi yi maonj ni pugu.

⁴² Nnu pei ni nyienj nkwe nguonj Jopa, ntou ɲgwa kara mbinj Taathɔ. ⁴³ Pita la'a

Jopa nɔ ntou llɛ pugu yichɛi ɲonj, ligi yi pɔ Shemu, mbo nganj chwɛ ɲgrào.

10

Pita pugu Kɔniliu

¹ Nɔn chɛi ni mbo Kaisharia ligi yi pɔ Kɔniliu. A ni mbo nthishi ta'a nkɛi pa shooge monj kwɛ ntigao nkɛi pa shooge llo Itali. ² A ni mbo nkienj ɲonj Minnwi. Nduthɔ yi pugu pa nguonj ndaonj yi ni nthɔ ɲga'ɔ Minnwi. A ni nthɔ ngɛrɛ ntou pa ghanj pou, ndɔ nduonj Minnwi ki jwɛ. ³ A ni mbo monj trei minaonj ni naonchi, Minnwi nɔonj nnu ghɔ, a yɛi nganj ntaonj Minnwi, a chhu ghɔ ɲa, "Kɔniliu!"

⁴ A lii nganj ntaonj Minnwi ghɔ ni pɔgɔ gu, mbie ɲa, "A kɔ, Taathɔ?"

Nganj ntaonj Minnwi khwɛ ɲa, "Minnwi kwinj luonj yɔ pugu pwapunj yɔ ni pwatua. ⁵ Ndwe, taonj ɲgwa Jopa, pugu ghɛi mɛinj ɲonj chɛi ligi yi pɔ Shemu Pita. ⁶ A la'a nu pugu Shemu mbo nganj chwɛ ɲgrào, ɲa nda yi pɔ nkɛinj mme nkhi nɛ."

⁷ Nganj ntaonj Minnwi ghɔ ɲa a ni nchrà ghɔ nɛ gha nkwo ghɛi nɛ, Kɔniliu gɛ paa ɲgwa ha'anj pugu ni mfā'a nu mbhɔ yu nɛ, ni ta'a shooge mbo ɲonj Minnwi shina pa shooge ɲa a ni nthɔ nsha'a vugu nɛ. ⁸ ɲga mfi'ɛ nguonj nnu pighɔ ni pugu, ntaonj vugu Jopa.

† 9:36 9:36 Njinj Doka pugu Tabita pɔ ɲa *mingra*.

⁹ Mbhi ni nga ndan, pugu pɔ shendaon ɲgɛi nu ti ɲkwo para mon la'a. Pita ku'ɔ thɔnda* li'i luon Minnwi mon ntun minaon. ¹⁰ Nji yia vi, a tã'a yaon nji, pi gha nthɔ nyian maon, a yɛi nnu. ¹¹ Njɛi po ɲa'an, a yɛi yaon shwi'i nu shhe nɔ mme pra mbhɔ ndhwí, pi wɛin vi ɲkuon khwe ghaa pi, a shwi'i nu. ¹² Nguon ɲkwan pa minyien pugu pa mimaon shatei pugu pa mishi mon ɲgunu ni mbɔ fɔ. ¹³ Yichɛi ɲggì taon po nchhu ghɔ ɲa, "Pita, lɔllo, jwi ɲkru."

¹⁴ Pita khwɛ ɲa, "Nga, ma Taathɔ! Ndɔ naa ma mfuo non a ni maon fuo ki maon nchí."

¹⁵ Nggì ghɔ pini nchhu ghɔ mbra ɲgé ɲa, "Ki'i mɛin yaon ɲa Minnwi chwɛ a pɔ yi taontaon nɛ ɲa a yaon nchí." ¹⁶ Yei nnu ni ndɔgɔ li'i nɔ trɛi ɲgɛ, nɛ pi lɔgɔ maon pighɔ mbini nɔ po.

¹⁷ Pita ni nga nthɔ ɲgrão njin nnu ɲa a yɛi nɛ, ɲgwa pɛ ɲa Kɔniliu ni ntaon nɛ kwo pie ti njɛi nda Shemu, nthɔ nthi chonka'a, ¹⁸ mɛin nu ndɔ mbie nu ɲa Shemu ɲa ligi yi Pita nɛ la'a pi fɔ? ¹⁹ Nɔ ha'an Pita ni ɲgu'ɔ nthɔ mbi'i njin nnu ɲa a yɛi nɛ, Jijwɛ Minnwi chhu ghɔ ɲa, "Lii njɛi, trɛi ɲgwa thɔ nɛ ndii ghɔ. ²⁰ Ndwe, lɔllo, nshwi'i shhe, ɲgɛi pɛi pugu

ki lo ndɔu nthɛ ɲa a taon mmu ntaon vugu."

²¹ Pita shwi'i ɲgɛi mbara ɲgwa pighɔ, nchhu ɲa, "Mi non ɲa pɛi lli nu nɛ, pɛi thɔ pi khɔ?"

²² Pugu chhu ɲa, "Ngan ntaon Minnwi yi taontaon chhu ni Kɔniliu, mbɔ nthishi ta'a ɲkii pa shooge, mbɔ non ndindí, mbɔgɔ Minnwi, ɲguon ɲgwa Juu nchrã shi'i nɔ ligi yi, ɲa a gɛ ghɔ nda yu, nji ɲa a shi nji nnu ɲa ɔ fã'o nɔ chhu nu nɛ." ²³ Pita chhu ni ɲgwa pighɔ ɲa pugu nii nda pugu pugu la'a. Mbhi ni nga ndan a piri non yi, pugu pugu ghɛi. Pichɛi pa ghan pin llo Jopa yɔu njin yi pugu pugu ghɛi ka'a.

²⁴ Mbhi ni nga ndan a chɛin Kaisharia, li'i ɲa Kɔniliu ni nthɔ njwɛɛ vi pugu pa lin pi, pugu pa taannu pi ɲa a ni ɲgɛ vugu nɛ. ²⁵ Ndi ɲa Pita ni ntã'a nu nii nda nɛ, Kɔniliu paon pugu yu ɲgũ shhi yu, ɲga'o vi. ²⁶ Ndɔ Pita pi'i vi tothi, nchhu nu ɲa, "Lɔllo tothi mummu wu'ɔ nonmishua ɲkaa mu." ²⁷ Pita gha nchrã pugu yu nɛ, nii nda njɛi ntu ɲgwa kiri fɔ.

²⁸ Pita chhu ni pugu ɲa, "Pɛi ji ni non yɛi ɲa a lo mbie ɲa non Juu kra, ki nchiri pugu pa ɲgwa taon nduon.† Ndɔ Minnwi nɔon vɛi ɲa ki'i ndii yichɛi non ɲa a lo nji'i mbɔ yi taontaon.

* **10:9** 10:9 Thɔnda yei ni mbɔ pi yi sheinshɛin pi chwɛ ni ɲgu'ɔ ɲkwan ha'an pi nthɛ non chhɔ fɔ nɛ. † **10:28** 10:28 Gí pa ɲgwa Juu lo mbin ɲa pugu para ki nchwɛ nnu taannu pugu pa ɲgwa taon nduon.

²⁹ Nthe yie ghò, ndii ña ò ni mā'an ñkìni mēin a nē, ñthò ki lo ñji'í ñkōrò, nenne, mbie vèi nē ndwe ña ti pèi ni mēin a pi ña?"

³⁰ Kōniliu khwē ña, "A khwe llembi shi'a wu'ò mon ñdii yei ña mi ni nthò nduon Minnwi nda mu mon trei minaon ni naonchi. Ñga ñjèi yichèi ñon thi shhi mu ndhwí yi thò nchiachia, ³¹ nchhu ña, 'Kōniliu, Minnwi ya'ò luon yò ndò ñkwìn pwapun yò. ³² Fè ntaon Jopa ñgē Shemu ña pi mēin vi ña Pita, ña a thò nda'a nu nda ñon chèi, ligi yi pò Shemu, ñkin mme ñkhi, mbo ñgan chwie ñgrào nē.' ³³ Nenne, ñtaon ñon ve wu'ò ndii ghò, ò ya ndò nchwie a pwa nò ha'an ò thò nē. Nenne, pigi kiri hein ndwe shhi Minnwi nò ya'ò nu ñguon pa nnu ña Taathò chhu ve ña ò chhu nē."

Chrà Pita

³⁴ Pita jē chrà nu nchhu ña, "Shishini, ñja ñjèi ndwe ña Minnwi shi'a nōon shieligi ³⁵ A ghà mbin sheshenon ña a pògò vi ndò nchwie nnu ña a kà'ò nē, ki lo ndii ña a llo pi mon yèi la'ataon. ³⁶ Pèi ji ñkìni ña a ni ntaon ni ñgwa Ishrae nē, nthò nchii pwa pisha'akho ta'anggi, ntògò pi mbho Jishò Krishto ña a Taathò ñguon ñgwa nē. ³⁷ Pèi ji mme nnu ña a ni ndògò li'í mon ñguon Judia, jē Galili, ndii ña Jouñ ni ñkwo jē chii nu chrà Minnwi ña ñgwa

pā'a ñkūnu yugu ni phi a kwe vugu ni ñkhi nē. ³⁸ Pèi ji Jishò llo Nashare, ñkwan ha'an Minnwi ni nshwi'í Jijwe yi pugu pa ghrí mbin yu nē. A ghèi ñguon li'í nchho nchwie pa nnu shi'í nchho ñjigi ghino ñgwa pè ña Shata ni nthò mfe ñgè'í ni pugu nē, nthe ña Minnwi ni mbo pugu yu.

³⁹ "Pigi pò pi pa minkwentie ñguon nnu pei ghao ña a ni nchwie mon la'ataon pa ñgwa Juu pugu Jerushalein nē. Pi jwi vi ntògò pi nò kwìn nu vi ñkuon wá'a. ⁴⁰ Ndo a gha nda'a trei llé, Minnwi pini mbi'í vi mon gu, nchwie a nōon non yi, ⁴¹ ndò ki lo nōon pi ni ñguon ñgwa, ñkien pigi mbo pa minkwentie ña Minnwi ni nchu'ò vigi, mbo pigi ye ña pigi pugu ni ñji maon ndò nnu nu ka'a ndii ña a ni ñkwo ku'ò nē. ⁴² A fè gi ni pigi ña pigi chii ñkìni pwa pisha'akho ni ñgwa, ndò nchhu ni pugu ña a ju mbo ñon ña Minnwi chu'ò vi nò ñon ña a lè nsha'a ñgwa maon pugu pa ñgwa khu nē. ⁴³ Ñguon pa ñjèli'í Minnwi ghao ni nchrà nthe vi, nchhu nu ña, 'Ñguon ñgwa ña pugu pin vi nē, Minnwi shi ndi'è phi yugu ntògò pi ñkuon ghrí Jishò.'"

Jijwe Minnwi shwi'í mbin ndaonon Kōniliu

⁴⁴ Pita ni ñga ñgu'ò nchrà nu, Jijwe Minnwi shwi'í mbin ñguon ñgwa pè ña

pugu ni ntho nja'ò ñkìni yei nɛ. ⁴⁵ Pa ñgwa Juu llo Jopa ña pugu ni mbin Minnwi ña pugu ni ntho pugu pa Pita nɛ ghrāo ña Minnwi shwi'i fé yi, mbo Jijwe yi, mbin ñgwa taon nduon. ⁴⁶ Nthe ña pugu ya'ò pugu chrā nu mon pa chrà taon nduon ntho ñga'ò Minnwi.

Nne Pita chhu ki'ɛ ña, ⁴⁷ "Yichai non nu'un mbo ña mimfe a lāa ña ki'i ñgwa pei kwe ñkhi, ha'an Jijwe Minnwi shwi'i mbin pugu wu'ò nɔ ha'an a ni nshwi'i mbin pia nɛ?" ⁴⁸ A fe gí ña pi kwe vugu ni ñkhi mon ligi Jisho Krishto. Nne, pugu chhu gho ña pugu la'a nɔ shigei llé.

11

Pita fi'ni nnu ña a lōgo li'i nɛ ni choshi Jerushalein

¹ Ndwe, pa ghan ntaon Jisho pugu pa pichai ghan pin mon Judia ya'ò ña pa ñgwa taon nduon pin chrà Minnwi. ² Pita ni ñga ñgāi Jerushalein, pichai ñgwa Juu* ña pugu ni mbin Jisho nɛ chhu ña Pita chwē pa'a a lo ñkā'ò ³ mbie nu ña, "A ni nchwē kho ɔ ghāi nda ñgwa ha'an pi lo ni'in vugu ñgunu mbrei nɛ, ti nji pi maon pēi pugu?"

⁴ Ndo Pita jē fi'ni nu ni pugu ñguon nnu ña a ni ndōgo li'i nɛ mon lein. ⁵ "Mi ni mbo Jopa ntho nduon Minnwi, Minnwi ndutho yi nōon nnu

vai, ñjēi yaon, a shwi'i nu shhe nɔ mbho ndhwī nshwi'i nu ni khwe ghaa llo po, ntho ntithi yēi mu. ⁶ Nga ndii mon gho shi'i, ñjēi pa mimaon moon la'a pugu pa mimaon moon trū, pa mimaon shatei pugu pa mishi moon ñgunu. ⁷ Nja'ò yichai ñggi chhu ña, 'Pita, lollo njwi ñkru.'

⁸ "Ndo ñkhwē ña, 'Nga, ma Taatho! Pa maon fuo ki maon nchhi lo naa ma nii nchò mu ya'a.'

⁹ "Nggi gho pini nchrā mbara ñgé nchhu ña, 'Ki'i mēin yaon ña Minnwi chwē a pɔ yi taontaon nɛ ña a yaon nchhi.' ¹⁰ Yei nnu ni ndōgo li'i nɔ trei ñge, pi pini nshūu ñguon maon pigho ñku'ò nɔ gho po.

¹¹ "Wu'ò ndii gho trei ñgwa chēin nda ña pigi ni mbo nɛ, pi taon vugu vai llo Kaisharia. ¹² Jijwe Minnwi chhu vai ña pigi pugu ghāi ka'a, ki'i ñji'i ndou. Pigi pa ntigao ghan pin pei ghāi nda non gho ka'a. ¹³ A chhu ni pigi ñkwan ha'an a ni ñjēi ñgan ntaon Minnwi, a thi nda yu, nchhu nu gho ña, 'Taon ñgwa Jopa mēin Shemu ña pi mēin vi ni Pita nɛ. ¹⁴ A shi mā'an ñkini ve ña ɔ shi ñkie fo ndūgu, pēi pa mbaanda yo.'

¹⁵ "Nɔ ha'an mi ni njē chrā nu nɛ, Jijwe Minnwi shwi'i mbin pugu wu'ò ñkwan ha'an a ni nshwi'i mbin pia nɔ njē yi nɛ. ¹⁶ Nne ñkwīn

* **11:2** 11:2 Pichai ñgwa Juu ni mbi'i ña non taon nduon mbin Jisho, pi wu'ò ni'in vi ñgunu mbrei.

chrà Taathò, ñkwanj ha'anj a ni nchhu ña, **'Kwe ñkhi Joun ni mbo pi mon ñkhi, ndo pæi shi mfā'o kwe ñkhi mon Jijwe Minnwi.'**

¹⁷ Ti ä mbo ña Minnwi wu'ò mfe pi ta'a fé gho ni pugu no ha'anj a ni mfe ni pia ndii ña pia ni mbinj Jishò Krishto mbo Taathò ne, mbo nyanj pi gǒ ña ñkanj ni nthe mbo ki'ingini ni Minnwi?"

¹⁸ Pugu ni ñga ñja'o yei nnu, nchò yugu chri pugu gha'o Minnwi, nchhu nu ña, "Minnwi fe shàna ni ñgwa taonj nduonj ñkaa pugu ña pugu pā'a ñkūnu yugu ni phi mfā'o chombhi."

Choshi Antio

¹⁹ Ndwe pa ghanj pinj pe ña pugu ni nsha nthe ñgə'i ña pi ni mfe nu ni ghanj pinj ndii ña pi ni njwi Shitifinj ne, ghəi ti nchəinj Fonishia, Shaipru ni Antio, nthò nshwei chrà Minnwi wu'ò ni pa Juu. ²⁰ Ndo pichəi ghanj pinj llo Shaipru pugu Shirinj ghəi Antio nshwei chrà pwa pisha'akho nthe Jishò Taathò ni pa ñgwa taonj nduonj. ²¹ Mbho Taathò ni mbo mbinj pugu, ñkienj ntou ñgwa pinj ñkara mfe nonj yugu ni Taathò.

²² Pisha'akho pei nyienj nchəinj monj choshi Jerushaleinj, nne pugu taonj Banaba Antio. ²³ A ni ñga nthò njəi fi'i ñkwanj no ha'anj Minnwi nōonj pwapuj yi ni pugu ne, mfā'o pwatua

mā'anj ghrí yugu ña pugu ghəi shhi ñkina ni ta'anju'ò monj mienj nu nonj yugu ni Taathò, ²⁴ nthe ña Banaba gho ni mbo pi ñkienj nonj ndinaonj ni Jijwe Minnwi ndo ntini monj pinj. Nne, ntou ñgwa pinj Taathò.

²⁵ Nne, Banaba ghəi Tashò no lli nu Shòò, ²⁶ ñga njəi vi, ndōgò vi ñgəi no Antio, no ñguonj ta'a ñga'o gho, pugu pi paa paonj pugu pa ghanj choshi gho, njə'i ñkienj mme kiri ñgwa fə. A ni mbo pi Antio ña pi fūonj mēinj ghanj pinj ni Krishitenj.†

²⁷ Monj pii ndii gho, pichəi pa njəili'i Minnwi llo Jerushaleinj ñgəi Antio. ²⁸ Ta'a nonj shina pugu, ligi yi pə Agabu, lollo, Jijwe Minnwi nōonj gho a chhu ña, ñkienj mme njī shi ñgū monj ñguonj mbhi. Njī gho ni ñgū ndii ña Klaudiu ni nthò nsha'a ñguonj mbhi Roma ne. ²⁹ Pa ghanj younjinj Jishò lōgò nthi munju ña pugu shi ntaonj ghère fi'i ñkwanj ha'anj sheshenonj vugu fā'o ne, no ghère nu pichəi ghanj pinj no monj Judia. ³⁰ Nenne, nchu'ò ghère gho ntaonj ni Banaba pugu Shòò ña pugu fe ni pa thishi choshi gho Judia ne.

12

Ngə'i pigi ni pa ghanj pinj

¹ Monj pii ndii gho, fūonj Hero jē nthò mfe ñgə'i ni pichəi ghanj choshi. ² A ni njwi Jēinj, mbo ndiinj Jounj, ni

† 11:26 11:26 Njinj Krishitenj pə ña ñgwa pe ña pugu pinj Jishò nthò njōu njinj yi ne.

kafa. ³ Ni nga njèi ña nnu ghò pwa ñgwa Juu, a ghèi ñgwèiñ Pita ñkaa yu. Yei ni mbo mon ndii jì Jì Brèi ki Ku'ò. ⁴ A ni nga ñgwèiñ vi, ni'ing chéiñ, mfe vi fò ni khwe kwie pa khwe shooge ña pugu thò ñkè'i vi. Herò ni ñkà'a nu nò sha'a nu vi shhente ndii ña Jì Lli Nji'a tógò nɛ. ⁵ Nnɛ, pi ni ni'ing Pita chéiñ, choshi luon Minnwi ki jwe mfe nu ghò.

Pi fu'u Pita chéiñ

⁶ A gha mbo ni tu'u ye ña Herò ni mbo nò fu'u nu vi nɛ, Pita ni nūan shina paa shooge, pi krao vi ni paa cheiñ, pa ghan kè'i chéiñ thi choñka'a chéiñ nthò ñkè'i nu. ⁷ Nga njèi nu, ñgan ntaon Taathò nōon non yi mon chéiñ ghò, lí'ɛ the mon njien chéiñ ghò. Ngan ntaon Minnwi kwa'a Pita nò mbru yi, mbi'i vi tothi nchhu ghò ña, "Kòno ndollo!" Wu'ò ndii ghò pa cheiñ pighò taon nò mbhò Pita. ⁸ Nnɛ ñgan ntaon Minnwi ghò chhu ghò ña, "Krao ñkandan yò, ñgwe tra yò." Pita chwie nnɛ. Ngan ntaon Minnwi pini nchhu ña, "Mā'an mme ndhwí yò nthò pògò ghèi."

⁹ Pita lollo ntaon njōu njin yi, a shini ndò nji ña nnu ña ñgan ntaon Minnwi ghò ni nchwie nu nɛ ni mbo pi ñkien nnu, a ni ñgè ña a thò njèi pi nnu. ¹⁰ Pugu ni ñga ntaon ti mfərə fūon ñgan kè'i lí'i pugu mbra yi, ñgèi nchéiñ choñka'a tini ña a ni nii mon la'a

nɛ, choñka'a ghò chu'ò ni nōon yi. Pugu taon nyien shwi'i nu shendaon chéi, ndii ghò ñgan ntaon Minnwi ghò mien vi.

¹¹ Lina Pita kwèi kí'ɛ a chhu ni non yi ña, "Ndwe, ñji shini ña Taathò taon ñgan ntaon yi ña a thò ñkwe a mbhò Herò pugu pa ñguon nnu pɛ ña ñguon ñgwa Juu ni mbi'i nu ña a shi ndōgò lí'i nɛ."

¹² Thò yi ni ñga nja nshie ni nnu ye ña a lōgò lí'i mbin yu nɛ, a ghèi la'a Meri mūon Jouñ Maaku, lí'i ña ntou ñgwa ni ñkiri nchhò nduon Minnwi nɛ. ¹³ A ni ñkwèi chonda ñka'a mbhi, muon fà'a nda ghò mbo Ròda thò lí'i chu'ò. ¹⁴ Nga nja'ò a pò ñggì Pita, a fā'ò ntou pwatua ki lò nu'un nchu'ò choñka'a, ntei mbini nda, nshwei ñgwa ña Pita thi nɛ mbhi.

¹⁵ Pugu chhu ghò ña, "O ya mbo pi lèiñ." A tii ña nnu ña a chhu nu nɛ yie ghò, pugu chhu kí'ɛ ña, "Kañ a pò pi ñgan ntaon Minnwi ña a ghà ñkè'i vi nɛ."

¹⁶ Ndò Pita wu'ò nchhò ñkwèi kwèi, pugu gha nchu'ò njèi a pò ju nɛ, pugu ghrāo piphì. ¹⁷ A nōon ni mbhò yi ña pugu lere lan, mfi'i ni pugu ñkwan ha'an Taathò mfu'u vi mon chéiñ nɛ, ndò nchhu ni pugu ña, "Pèi shwei Jèiñ pugu pa pichèi ghan pin ni nnu pèi." A lollo kí'ɛ ñga ntaon mbhi ñgèi lí'i nduon.

18 Mbhi ni nga ndan, tho nguon ghan kē'i chéin vu'u ni nnu na a lōgo li'i mbin Pita ne. 19 Herō fe gí na pi ta'a vi, ndo pi tā'a vi kie. Nthe yie gho, a tou pa ghan kē'i chéin pigho, mfe gí na pi jwi vugu. Nne Herō gho lollo Judia ngōi nda'a Kaisharia no yichai fi'i ndii.

Gu Herō

20 Herō ni mfā'o pigitua mbin pa ghan Taire pugu Shidon. Ngwa pei chrà ntaon ni ta'anngi na pugu ghēi njai Herō, mfūon ngōi ndīgōi Blashitu mbo ta'a mmenon shina pa ngwa na pugu ni ntho ndina nu ni ntū'o ne na a ghēre vugu. Nenne pugu ghēi mbara Herō ndīgōi vi na pugu pugu lūgwi nthe na la'a yugu ghà mfā'o maon pi llo la'ataon fūon Herō. 21 A ni nga mbo llé na pi ni ntigi na pugu pugu paon ne, Herō mā'an piri yi, nchho nkuon faan yi, mfe chrà ni ngwa. 22 Ngwa pa'o ngou na, "A lo nji'i mbo pi nggì nonmishua, a pō pi nggì nwi!"

23 Wu'o ndii gho ngan ntaon Taathō wie vi a gū shhe nthe na a shini ndo mfe ndigha'o ni Minnwi. Pa ngingii ni nkru vi, a khu.

24 Ndo chrà Minnwi nyien mbigi ngōi nu shhi ngwa pin mbigi nu.

25 Banaba pugu Shōo ni nga mī'en fà'a yugu, ndōgo Jon Maaku pugu pugu pini llo Jerushalein.

13

Pi chu'o Banaba pugu Shōo ntaon vugu

1 Mon choshi Antio, pa pichai pa njai'i Minnwi pugu pa masha ni mbo fo. 2 Ni mfā'o Banaba, Shimion, na pi ni mēin vi ni Yishhi ne, Lushio llo Shirin, Manen, na a ni nku'o pugu Herō na a sha'a krao Roma ne, ni Shōo. 2 Ndi na pugu ni ntho nga'o Taathō ndo nji nkhi ne, Jijwe Minnwi chhu ni pugu na, "Chu'o Banaba pugu Shōo nū'on vugu no chwie nu fà'a na ngē vugu na pugu chwie ne." 3 Pugu ji nkhi ndo nduon Minnwi, nū'on mbho yugu mbin pugu, ntaon vugu ki'e.

Banaba pugu Shōo ghēi Shaipru

4 Jijwe Minnwi gha nkwo taon vugu, pugu ghēi Shelushia, nshā'a nkhi ntaon Shaipru. 5 Pugu ni nga nchēin Shalami, nchii chrà Minnwi mon pa nda luon Minnwi pa Juu. Pugu ni ndōgo Jon Maaku na a ghēre vugu ni fà'a gho.

6 Pugu ni nga nyien nguon li'i mon muon nkunu gho tri nkhi ne, ti nchēin Pafō, mbāon pugu pa ngan fhō chōi, ligi yi pō Baa-Jishō, mbo non Juu na a ni mbo njai'i mifi. 7 A ni mbo nū'ontho Shēgiu Pōo, na a ni ntho sha'a Shaipru ne, ndo mbo ngan lina ne. Non vei ni ngē Shōo pugu Banaba nthe na a ni ntā'a nu nja'o

chrà Minnwi. ⁸ Ndo Elima, mbo ntoungan (nthe ña a njin ligi yi), tãra vugu mba'ò nu ña ki'i ñgan sha'a ñgwa gho pin.

⁹ Ndo Shoo, ña pi ni mēin vi ni Poo ñe, ni ñga ñkwo linaon ni Jijwe Minnwi, nchaon ligi yi mbin yu, ¹⁰ nchhu gho ña, "O muun Shata, mbo mbina ñguon nnu ña a yi ndindi ñe. O linaon ni ñguon ñkwan mifiu pugu pa nnu pipi. O gha ñgu'ò ñkina nchho ñkaa nu no kara nu nnu shini Taathò a pò no le'ingien!" ¹¹ Ndo lii njei, mbho Taathò gū ñe mbin gho, o shi ñgū nchriligi, ki lo nu'un njei li'è no yichai fi'i ndii."

Wu'ò ndii mba'a pugu pa njinjin gū mbin Elima, a nyien nthò ntã'a ñon ña a wēin mbho yi nōon ndaon gho. ¹² Nenne, ñgan sha'a ñgwa gho pin Minnwi ndii ña a ni njei nnu ña a lōgo li'i ñe, nthe ña a ni ñgrāo pa nnu ña pi ye'i no ligi Taathò ñe.

Poo chii ñkini pwa pisha'akho Antio mon Pishidia

¹³ Poo pugu pa pakwo pi shã'a llo Pafò ntaon Pega, mbo yichai mme li'i Pamfilia. Joun Maaku mien vugu hēin kə'i gho, mbin Jerushalein. ¹⁴ Ndo pugu togo llo Pega ñgāi Antio mon Pishidia.

A gha mbo llé ji pa juu, pugu ghāi mon nda luon Minnwi nchochho fò. ¹⁵ Ndi ña pi ni ñkwo mēin

Ñwa'anli Gí ña Mushi ni nã'an ñe, pugu pa ye ña pa Njēli'i Minnwi ni nã'an ñe, pa thishi mon nda luon Minnwi mã'an ñkini ni pugu, nchhu nu ña, "Lij pan, pēi mfã'ò sheshe chrà no mã'an nu ghrí ñgwa no gho, pēi chrã."

¹⁶ Nenne, Poo lallo tothi, nōon ni mbho yi nchhu ña, "Ñgwa Ishrae pugu pa ñgwa taon nduon ña pugu pogo Minnwi ñe, pēi ya'ò nnu ña nchhu nu ñe!"

¹⁷ "Minnwi ñgwa Ishrae ni nchu'ò pa tãa pia nchwē pugu yien ndo ntini ndii ña pugu ni nda'a nu Ijpti no pa ghini ñe, ndo Minnwi fu'u vugu fò ni mbho titini. ¹⁸ A ni ñgwēin njū'ò yi, ndina ni pugu no khwe wun ñga'ò mon ñkūnu njó. ¹⁹ A ni nchwē pi pigēi khwachai taon mon la'ataon Kanan, mfe shhe gho ni ñgwa pi no yugu. ²⁰ Ñguon nnu pei ni ndōgo li'i no khwe ñkii ni tien wun ñga'ò.

"Ndi yei ni ñga ntogo, Minnwi chu'ò pa thishi mfe ni pugu ti ñgāi nchēin ndii njēli'i Minnwi, mbo Shamue. ²¹ Nenne, pugu pie Minnwi ña a fe fūon ni pugu, a fe Shoo, muun Kishi, ñon llo mon ñgwreion Benjamein, a sha'a no fūon vugu no khwe wun ñga'ò. ²² Minnwi ni ñga mbi'i vi, nū'ōn Devi no fūon vugu. Yei pò nnu ha'an Minnwi ni nchhu nthe Devi ñe, 'Njei ña Devi, muun Jeshe ñon ña a

ghà nchwīe njù'ò a pwa nē, mbo ñon ña a shi nchwīe ñguon nnu ha'an ñtā'a nu ña a chwīe nē.'

23 "Wu'ò llo mon ñgwreïnon Devi yei, Minnwi fe ñkwe ni Ishrae mbo Jisho wu'ò nò ha'an a ni ñkā'a nē. 24 Nkaon Jisho maa njē fà'a yi, Jouñ ni nchii chrà Minnwi ni ñguon ñgwa Ishrae ña pugu pā'a ñkūnu yugu ni phi, a fe ñkhi ni pugu. 25 Nò ha'an Jouñ ni ntho mī'ey fà'a yi nē, a pie ña, 'Pēi pī'i ña mi pò pi gō? Ndo ñji'i mbo ñon ña pēi ywere nu nē. Vie ñon wu'ò mbo ñjin ntho nu, pa'a ñdo ñji'i ñkā'ò nò kigei nu ñkii tra yi, mfu'u nò kwò yi.'

26 "Līñ pan, mbo ndaonon Abrahan, pugu pa ñguon ñgwa taon nduon ña pugu pōgò Minnwi nē, pi taon ñkini yei ni pia ña a fi'i ñkwan ha'an Minnwi kwe ñgwa pi nē. 27 Nthe ña pa ñgwa pē ña pugu la'a nu Jerushalein, pugu pa thishi pugu, shini ndo ñji ña a Jisho vei mbo ñkwe, ndo ki lo mfā'ò shietho ñkuon chrà pa njēli'i Minnwi ña pi ni mēin nu ñguon llé ji nē, mon fe nu njó gu gho, pugu ka chwiechwie chrà pa njēli'i Minnwi pigho chēin. 28 Ti mfe pi nò ha'an pugu shini ndo njēi sheshe fāñ mbin yu ña a pie ña pi jwi vi nē, pugu wu'ò nchuchu ni Paile ña a chwīe pi jwi vi.

29 "Pugu ni ñga ñkwo chwīe ñguon pa nnu ha'an chrà Minnwi ni nchhu nthē vi nē ti mī'ey, nshwi'i vi ñkuon wā'a, ni'in vi mon fún. 30 Ndo Minnwi ku'ò ni ju mon gu, 31 nò pa ntou llé, a nōon non yi ni pa ñgwa pē ña pugu pugu ni ndho Galili ntho Jerushalein nē, mbo pa ñgwa pē ña pugu pa minkwentie pi ndwe ni ñgwa Ishrae nē.

32 "Pigi tho ndwe ni ñkani pwa pisha'akhò ni pēi, ña nnu ña Minnwi ni ñkā'a ni pa ñkhu taa pigi ña a shi nchwīe nē, 33 a chwīe nē ni pigi, mbo pa puon pugu, ñkie pi ñkuon ku'ò nu ni Jisho mon gu. Wu'ò nò ha'an pi nā'an mon mbra njien Nwa'anli Nkhi* ña,

'Ò Muun a,

shi'a ñgū Tāa gho.'

34 Yei pò pi nnu ña Minnwi chhu nthē ku'ò nu ni ju mon gu ki a lo ñji'i mfōrò mon fún nē: 'Nshi mfe mboro taontaon, mbo yi kà'a ki fi, ña ñki ñkā'a Devi nò nē vē.† 35 Wu'ò nenne, a chhu mon yichai li'i Nwa'anli Nkhi ña, 'Mba'a o yi'i mien Muun Fà'a yo yi Taontaon fōrò mon fún.‡ 36 Nthe ña Devi ni ñga mfā'a fā'a ña Minnwi ni nū'on ña a fā'a nē, mon ndii ña a ni mbo ñkuon mbhi nē ti mī'ey nē, ñkhu, pi twei vi li'i ha'an pi ni ntwei pa taa pi nē, a fōrò mon fún. 37 Ndo ju ña Minnwi ni ñku'ò nò mon

* 13:33 13:33 Nwa'anli Nkhi 2:7. † 13:34 13:34 Ishaya 55:3. ‡ 13:35 13:35 Nwa'anli Nkhi 16:10.

gu ne shini ndo mfōro.

³⁸ "Nthe yie gho, ma lin pan, a pie na pae ji na ntogo njin Jisho vei, pi chii nkini li'e phi ni pae. ³⁹ Ndo ntogo pi mbho yu, sheshenon na a pin ne shi ndugu mon nguon phi na a kan ni nthe pa'a gi Mushi lo ndugu ni ju mon gho ne. ⁴⁰ Pae lina nu ne na ki'i pa nnu ha'an pa njeli'i Minnwi ni nchhu ne lōgo li'i mbinj pae:

⁴¹ 'Lii njai, pa ghan nchi'esho,
 pae ghrāo ndo nkhu,
 nthe na nnu ha'an nchwie
 nu shi'a,
 a kan ni fe pa'a pae lo
 mbinj
 no ha'an pi kan ni ndo
 nchuchu ni pae na a
 shi mbo.'"§

⁴² No ha'an Poo pugu Banaba ni ntaon nu mon nda luon Minnwi ne, pa ngwa pigho ligai vugu na pugu pini mbini lle ji ka'ashi'a, mfi'i moon nnu pei ni pugu ngai shhi. ⁴³ Ndi na pi ni nshaan mon nda luon Minnwi ne, ntou pa ngwa Juu pugu pa ngwa taon nduon, na pugu ni nkara mbinj nnu Minnwi pa Juu ne, yōu njin Poo pugu Banaba. Poo pugu Banaba chrā ni pugu ntho nkwenē vugu na pugu ghai shhi ntho nji'ə non yugu nkuan pwapu Minnwi.

Poo kara ngai ni ngwa taon nduon

⁴⁴ Mbra lle ji nduon ni nga ntho, a pi'i shigei yi

nguon ngwa mon la'ataon gho tho li'i ya'o chrā Taatho. ⁴⁵ Pa ngwa Juu ni nga njai yu ngwa pigho, ndinaon ni kighi'ə, ndaa nnu na Poo ni nchhu nu ne ndo ngwe'i vi.

⁴⁶ Ndo Poo pugu Banaba chrā ni tininju'o, nchhu nu na, "A ni mbie na pi fuon nchhu chrā Minnwi pi ni pae. Ndo ndwe na pae laa, ki lo ndii non pae na pae ka'o no fa'o nu chombhi ki mme ne, pigi shi mien vei nkara nchhu ni ngwa taon nduon.

⁴⁷ Nthe na a ha'an Taatho fe gi ni pigi ne, nchhu nu na,
 'Nū'on vei na pae po li'e ni
 pa ngwa taon nduon,
 nenne na a nthe pae ghai
 ni lugu nu ti nchaj
 nguon li'i ghao nkuan
 mbi.'"§

⁴⁸ Pa ngwa taon nduon ni nga nja'o yei, mfa'o pwanju'o, nga'o chrā Taatho. Nne, pa ngwa pe na Minnwi ni nkwo chu'o vugu na pugu fa'o chombhi ki mme ne, gu pa ghan pin. ⁴⁹ Chrā Taatho nyien mon nguon yie ngei li'i.

⁵⁰ Ndo pa Juu ni'in pun pa memme pinje pugu pa thishi pimbia mon la'ataon gho, pugu je ntho mfe ngai ni Poo pugu Banaba, njou vugu mon yugu li'i gho. ⁵¹ Ndo pugu kru pru no kwō munu no fe nu nduon yugu tho pugu, ngai ki'e Ikoniun.

⁵² Pa ghan pin mon Antio ni ndinaon ni pwanju'o pugu pa Jijwe Minnwi.

14

Pɔɔ pugu Banaba mon la'ataon Ikoniuŋ

¹ Pa nnu ni ndɔgɔ li'i Ikoniuŋ wu'ɔ nɔ ha'an a ni mbo Antio ne, Pɔɔ pugu Banaba nii mon nda luon Minnwi nja nchrā ni pugu shishi'i, nne, ŋkien ntou ŋgwa Juu pugu pa ŋgwa taon nduon gū ghan pin. ² Ndo pa ŋgwa Juu na pugu ki lāa ki lo mbin ne ni'in pun pa ŋgwa taon nduon, nne pugu fā'o kipina mbin pa ghan pin. ³ Nenne, pugu kina fo nɔ ntaan ndii ntho nshwei chrā Taatho ni tininju'ɔ. Taatho nōon na ŋkɛni yugu nthe pwapun yi nnu shini, ntɔgɔ pi ŋkuon pa li, pugu pa nnu ghraoghrao na a ni mfe nji ni pugu pugu chwie ne. ⁴ Ndo pa ŋgwa la'ataon gho thi pi nduonduon, pichai thi yugu ninj pa ŋgwa Juu na pugu shini ndo mbin ne, pichai thi yugu ninj paa pa ghan ntaon Jisho pigho.

⁵ Nenne, pichai pa ŋgwa taon nduon pugu pa pichai ŋgwa Juu chiri pugu pa thishi yugu ntaan na pi fe ŋgə'i ni ghan ntaon Jisho ndo ntun vugu ni ŋgū'ɔ. ⁶ Pugu ni nga nja'o, ntan yugu ntei ŋgəi Lishtra pugu Debi mon la'ataon Likaonia pugu pa pichai la'ataon ŋkin li'i gho, ⁷ nchii ŋkɛni pwa pisha'akho fo.

Pɔɔ pugu Banaba Lishtra pugu Debi

⁸ Yichai ŋkwini ni mbo la'ataon Lishtra na pi ni mbhi vi kwò yi fā'o ŋgə'i pa'a a lo naa ma nyien. ⁹ A ni ntho njwere nnu na Pɔɔ ni nchhu nu ne. Pɔɔ lii vi, njai na a fā'o pin na a nthe a chwie a po shi'i ne, ¹⁰ a chhu gho ni nji na, "Lollo ntithi tothi." A lii ntithi, njē nyien nu.

¹¹ Yú ŋgwa pigho ni nga njai nnu na Pɔɔ chwie ne, ŋkəre ŋggi yugu nchhu mon chrā Likaonia na, "Pa nnwi gū ne shina pia, mbo nɔ ŋgwamishua!" ¹² Pugu mēin Banaba ni Yeu, mēin Pɔɔ na Hemeshi, nthe na a ni nthi ju shhi nchrā nu. ¹³ Ngan fē'i shhi nnwi Yeu na nda nnwi gho ni mbo mbara mbin mon la'a ne, tho ni pa na'an pimbia pugu pa frawa chonka'a nthe na pugu pa yú ŋgwa pigho ni ntā'a nu fe'ingien ni pa ghan ntaon Jisho.

¹⁴ Ndo pa ghan ntaon Jisho, mbo Banaba pugu Pɔɔ, ni nga nja'o nnu na pugu tā'a nu nchwie ne, nshāa ndhwí munu, ntei nii tri yú ŋgwa pigho mba'o ŋgou, nchhu nu na, ¹⁵ "Lin pan, pəi chwie nei nthe kho? Pigi ŋkaa pigi wu'ɔ pa ŋgwamishua nɔ pəi! Pigi po hein nɔ chii nu pwa pisha'akho ni pəi, nɔ fu'u nu vəi mon ŋguon maon mbombonɔ pəi, nne na pəi kara njai Minnwi maon, na a chwie po pugu shhe, ni ŋkhǐ pugu pa ŋguon maon na a po mon gho ne.

¹⁶ Lleshhi, a ni mienj ɲa pa taonj taonj chhɔ ɲkwanj nɔ ha'anj pugu ywɛɛ nɛ. ¹⁷ Ndo a ghà ɲgu'ɔ nōonj ɲa a pɔ fɔ ntɔgɔ pi ɲkuonj pa nnu shi'i ɲa a ghà nchwīe nɛ, a ghà mfe mbì llo pɔ pugu pa maonj kwōo monj ndii ha'anj a kã'ɔ, mfe pa maonj jì ni pɛi, ndinaonj ɲjù'ɔ yɛi ni pwatua." ¹⁸ Ni ɲguonj chrà pei, pa ghanj ntaonj Jishɔ wu'ɔ ntɔgɔ pi monj ghagha'a nɔ li'i nu vugu ɲa ki'i pugu fe'ingienj ni pugu.

¹⁹ Ndo pichɛi ɲgwa Juu llo Antio monj Pishidia pugu pɔ Ikonij thɔ fii ɲgwa pighɔ pugu pinj vugu, pugu pugu chiri ntunj Pɔɔ ni ɲgù'ɔ, nshūu vi ntaonj nɔ monj la'ataonj ghɔ ɲkwā'a ɲa a khu. ²⁰ Ndo pa ghanj pinj ni ɲga nthɔ ɲkiri yɛi yu, a lollo tɔthi mbini nii monj la'ataonj ghɔ. Mbhi gha ndan, pugu Banaba ghɛi Debi.

Pɔɔ pugu Banaba pini Antio monj Shiria

²¹ Pɔɔ pugu Banaba chii pwa pisha'akhɔ monj la'ataonj Debi ntou pa ɲgwa pinj Jishɔ. Nnɛ pugu pini Lishtra, ndhɔ fɔ mbini Ikonij ɲkaonj maa mbini Antio ki'ɛ. ²² Pugu mā'anj ghrì pa ghanj pinj nchwīe nu ɲa pugu wɛinj yaonj ɲa pugu pinj nɛ titini, nchhu nu ɲa, "A yi'i ɲa pia shi ɲgu'ɔ ntɔgɔ monj ntou pa ɲgɛ'i nɔ nii nu monj Sha'afuonj Minnwi." ²³ Pugu ni ɲga ɲkwo chu'ɔ pa thishi monj sheshe chɔshi, monj luonj pugu pa jì ɲkhì,

mienj vugu lienj mbhɔ Taathɔ ɲa pugu ni mbinj nɛ. ²⁴ Ntɔgɔ kɛ'i ghɔ monj Pishidia ɲgɛi Pamfilia. ²⁵ ɲga nshwei chrà Minnwi Pega, ntɔgɔ shwi'i Atalia.

²⁶ Llo fɔ kɛ'i ghɔ, pugu shā'a ɲkhì ntaonj Antio. Yei li'i ɲa pa ghanj pinj ni nduonj ni Minnwi ɲa a nōonj pwapunj yi ni pugu nthɛ fā'a ɲa pugu mī'ɛn nɛ. ²⁷ Pugu ni ɲga nchɛinj Antio, ɲkiri ɲguonj ɲgwa chɔshi ta'a li'i, nshwei vugu ni ɲguonj nnu ɲa Minnwi fā'a mbinj pugu nɛ, pugu pa ɲkwanj nɔ ha'anj a chu'ɔ shendaonj ni pa ɲgwa taonj nduonj ɲa pugu pinj nɛ. ²⁸ Pugu kina fɔ nɔ ntaonj ndii pugu pa ghanj pinj.

15

Pie nthɛ gí Mushi

¹ Pichɛi ɲgwa ni ndhɔ Judia nthɔ Antio, ɲjɛ'i pa ghanj pinj ɲa, "Pɛi mienj ki lo nii ɲgunu mbrei ɲkwanj ha'anj gí Mushi chhu nɛ, pa'a pɛi lo ndūgu." ² Pɔɔ pugu Banaba nii monj ɲkienj titini mindoundou pugu pugu nthɛ yei nnu, nɛnnɛ, pugu taonj ni ta'ancho ɲa Pɔɔ pugu Banaba pugu pa pichɛi ɲgwa llo Antio ghɛi Jerushaleinj ɲjɛi pa ghanj ntaonj Jishɔ pugu pa thishi nthɛ nnu yei. ³ Chɔshi taonj vugu, pugu tɔgɔ Fonishia pugu Shamaria nthɔ nshwei fi'i ɲkwanj nɔ ha'anj ɲgwa taonj nduonj pinj Minnwi nɛ. Pisha'akhɔ yei thɔ ni pwanju'ɔ ni ɲguonj pa ghanj pinj.

4 Pugu ni nga nchəin Jerushalein, choshi pugu pa ghan ntaon Jisho, ni pa thishi chhu ni pugu na pugu tho a pwa, pugu fi'i nguon pa nnu na Minnwi fā'a ntogo mbho pugu ne ni pugu. 5 Ndo pichəi pa ghan pin na pugu ni ndho mon shina pa ngwa Farashi lollo tothi nchhu na, "A pie na pi ni'in vugu ngunu mbrei, mfe gi pugu nū'on gi Mushi."

6 Pa ghan ntaon Jisho pugu pa thishi paon no lii nu nnu yei. 7 Pugu ni nga nkwo lōu no ntaan ndii, Pita lollo tothi nchhu ni pugu na, "Lin pan, pəi ji na fie mon pii ndii chəi, Minnwi ni nchu'ō a shina pəi no mā'an nu nkini pwa pisha'akho ni ngwa taon nduon, nne na a nthe pugu ya'ō ndo mbinj. 8 Ndo Minnwi na a ji njū'ō sheshenon ne, ni nōon na a pin vugu ntogo pi nkuon fe nu Jijwe yi ni pugu, pi wu'ō nkwan no ha'an a ni mfe ni pia ne. 9 A shini ndo nōon na kwri pō shina pia pugu. A ni nka shigao njū'ō yugu shigao nthe na pugu ni mbinj vi. 10 Ti ndwe yei, pəi pini nu'un ntā'a nu njwe'i Minnwi no kho, ni nū'on nu lri tho pa ghan pin na pa nkhu taa pia ki ndutho yia shini ndo nkā'ō no tien nu ne? 11 Ndo pia pin na pia lūgu ntogo pi mon pwapun Taatho, mbo Jisho, wu'ō no ha'an pugu nkaa pugu lūgu ne."

12 Nguon kiri gho ni

nderə lan njwere nu nkwan ha'an Banaba pugu Pōo tho mfi'i pa li pugu pa nnu ghraoghrao ha'an Minnwi ni nchwie ntogo pi mbho pugu shina pa ngwa taon nduon ne.

13 Pugu ni nga mfi'i ti mi'en, Jein khwe na, "Lin pan, pəi ya'ō vəi! 14 Shemu wu'ō nka fi'i fi'i ni pia nkwan ha'an Minnwi ni fūon nkra ngwa taon nduon no fu'u nu ngwa ha'an pugu shi mbo ji ne. 15 Ndo chrà pa njəili'i Minnwi pin nnu na Shemu chhu ne, wu'ō no ha'an pi nā'an mon chrà Minnwi na,

16 'A shi nga nda'a,
mbini mbini nkrao li'i
chho Devi na a ku'ō
fūn ne.

Nshi mbini nkrao nda
sha'osha'ō gho,
mbini nchwie vi, a thi
tothi nkamu'ōn,

17 nne na pigəi ngwamishua
shigi Taatho,
nguon pa ngwa taon
nduon ha'an pi gē
vugu na pugu pō
ngwa pan ne.

18 Yei nnu na Taatho, na a
ni nchwie ngwa ji yei
nnu fie lleshhi, chhu
ne.'

19 "Nthe yie gho, mbī'i
nyan na ki'i pia fe ngə'i
ni ngwa taon nduon ye na
pugu kara mbinj Minnwi ne.

20 Pia ka nā'an pi nwa'anli
ni pugu, nshwei vugu na ki'i
pugu ji sheshe maon ji na
pi fē'i pa nnwi no ne, na
pugu lə'i shuon, ki lo nkru

minyien ña pi nīnaon mmi yi a khu ki chhī lo ntaon mbīn yu nē, ndo ndə'i ji nnu chhī. ²¹ Nthe ña llo lleshhi Mushi fā'o ñgwa ña pugu gha mēin gí yi mon ñguon la'ataon ghao, pi ghà mēin chrà yi ñguon llé ji ghao mon pa nda luon Minnwi."

Nwa'anli ni pa ghan pin llo la'ataon nduon

²² Nne, pa ghan ntaon Jisho pugu pa thishi ni ñguon choshi ni njəi ña a pwa ña pugu chu'o ñgwa shina pugu ntaon vugu pa Pɔɔ ni Banaba pugu ghēi Antio. Pugu ni nchu'o Judashi, ña pi mēin vi ña Bashaba, pugu Shaila, mbo pa ñgwa chiichi shina pugu. ²³ Ntaon vugu ni yei ñwa'anli, ñwa'anli gho chhu ña,

"Pigi, mbo pa ghan ntaon Jisho pugu pa thishi, mbo pa līn pəi, nchrā ni pəi, mbo pa ghan pin llo la'ataon nduon nchho nu mon Antio, pugu pa Shiria ni Shilishia nē. ²⁴ Pigi ya'o ña pichəi ñgwa llo shina pigi ghana vəi ni pichəi pa chrà, mvū'u tho yəi. Ndo nē, chrà gho shini ndo nē ndho pi mbho pigi. ²⁵ Pigi paon nē, njwərə ntaon ni ta'anggi ña a pwa ña pigi chu'o pa ñgwa, ntaon vugu ña pugu tho njəi vəi. Pugu shi ntho pugu pa ñkien pa līn pia, mbo Banaba pugu Pɔɔ, ²⁶ mbo ñgwa ña pugu

mī'an chombhi yugu nthe ligi Taatho via, mbo Jisho Krishto. ²⁷ Nenne, pigi taon Judashi pugu Shaila ña pugu tho nshwei vəi ni nchō yugu ni nnu ha'an pigi nā'an mon ñwa'anli nē. ²⁸ Pigi pa Jijwe Minnwi pɔ ni ta'a nchō ña a pwa ña ki'i pigi nu'un nū'on yichəi sheshe lrī mbīn pəi, ñkien ña pəi nū'on pa memme nnu pei: ²⁹ Ki'i pəi ji maon ña pi fē'i pa nnwi nɔ gho nē, ki'i pəi ji chhī, ki'i pəi kru minyien ña pi nīnaon mmi yi a khu ki chhī lo ntaon mbīn yu nē, ki'i pəi kwoshuon. Pəi ndina pa nnu pei, kan pəi shi mbo shi'i. Pəi chho shi'i."

³⁰ Pi ni ñga ntaon vugu, pugu shwi'i Antio ñkiri pa ghan pin ta'a li'i mfe ñwa'anli gho ni pugu. ³¹ Pugu ni ñga mēin, mbo ni ntou pwatua nthe chrà mā'an ghrī gho mon gho nē.

³² Ndo Judashi pugu Shaila, ña pugu ni mbo pa njəili'i Minnwi, fe ntou chrà ntīgi ni pugu ntho mā'an ghrī yugu ndo nti'i vugu. ³³ Pugu ni ñga nda'a fo nɔ yichəi fi'i ndii, pa ghan pin pigho cha'a vugu ña pugu nyien shi'i, pugu pīni kə'i gho mbho ñgwa ha'an pugu ni ntaon vugu nē. ³⁴ [Ndo Shaila khwā nɔ kina nu fo.] ³⁵ Ndo Pɔɔ pugu Banaba kina Antio, ntho nje'i nu ndo nchii chrà Taatho pugu

pa pichæi ntou ηgwa nduon ηkaa pugu.

Pɔɔ fēne non pugu Banaba

³⁶ A ni ηga nda'a, Pɔɔ chhu ni Banaba ηa, "Pɔɔ pini mbīni ηkra pa ghan pin mon ηguon pa la'ataon ηa pɔɔ ni nchii chrà Taathɔ fɔ ne, njæi ηa pugu thɔ mbo pi ηkwan nej." ³⁷ Banaba ni ntā'a nu ndɔɔ Joun Maaku pugu pugu ghæi ka'a. ³⁸ Pɔɔ ni njwere ηa a lo nji'i ηkã'o no lɔɔ nu vi nthe ηa a ki tei njin yugu Pamfilia ki pugu pugu lo mī'en fà'a ka'a. ³⁹ Mindoundou ni nja ntini shina pugu ti ndugwi yi pugu fēne non, Banaba lɔɔ Joun Maaku, pugu shā'a ηkhī ηgæi Shaipru. ⁴⁰ Pɔɔ lɔɔ Shaila, pugu yu ghæi, pa ghan pin luon ηa Taathɔ nōon pwapun yi ni pugu. ⁴¹ Nne, a ghæi mon Shiria pugu Shilishia, nthɔ mā'an ghrī pa choshi fɔ.

16

Timoti ghæi pugu pa Pɔɔ ni Shaila

¹ Pɔɔ ghæi Debi pugu Lishtra, njæi yichæi ηgan younjin Jishɔ fɔ, ligi yi pɔ Timoti. Mūun Timoti ni mbo non Juu, mbo ηgan pin ηkaa yu, ndo tãa vi pɔ pi non Gri. ² Pa ghan pin ηa pugu ni mbo Lishtra pugu Ikoniun ne, ni nchrã pa nnu shi'i nthe vi. ³ Pɔɔ ni ntā'a nu ηa pugu Timoti ghæi ka'a, nthe yie ghɔ, a ni'in vi ηgunu mbrei. A ni nchwie nne

nthe ηa ηguon pa ηgwa Juu ηa pugu ni mbo mon li'i pighɔ ne ni nji ηa tãa Timoti pɔ pi non Gri. ⁴ No ha'an pugu ni nyien nu mon pa la'ataon pighɔ ne, pugu shwei pa ghan pin ni pa nthi ηa pa ghan ntaon Jishɔ pugu pa thishi Jerushalein ni ndɔɔ ne, nchhu ni pugu ηa pugu wēin nthi pighɔ a pwa. ⁵ Nne, pa choshi pighɔ ni ntini nu mon pin, fi'i ghan pin pigi nu sheshe llé.

Gè llo Mashedonia

⁶ Pugu nyien ntɔɔ krao ηgei Fragia pugu Galashia nthe ηa Jijwe Minnwi ni ηkwo lãa ni pugu ηa ki'i pugu chii chrà Minnwi Es-hia. ⁷ Pugu ni ηga nchæin Mishia, ntā'a nu ηgæi Bitinia, ndo pa'a Jijwe Jishɔ lo mbin ni pugu. ⁸ Nne, pugu tiri mon Mishia ηgæi Troa.

⁹ Pɔɔ ni njæi nnu ni tu'u ghɔ, a ni njæi non Mashedonia titi nthɔ ndigæi vi ηa, "Shā'a Mashedonia ηgēre vigi!" ¹⁰ Wu'ɔ no ha'an Pɔɔ ni nu'un njæi nnu yei ne, pigi piri non yigi no llo nu ηgæi Mashedonia nthe ηa pigi ni njæi ηa Minnwi gē vigi ηa pigi chii ηkani pwa pisha'akho ni pa ηgwa li'i ghɔ.

Mon Filipai, Lidia kwri njũ'ɔ yi

¹¹ Pigi shā'a mon pie llo Troa ntun ntaon Shoma-trashe, mbhi gha ndan pigi ghæi Neapoli. ¹² Llo fɔ, pigi ghæi Filipai mbo mme

la'ataon ɲa'anɲa'an mon krao ɲgei Mashedonia mbo li'i ɲa ntou ɲgwa Roma ni nchho nu ne. Pigi ni nda'a fo no ntou lembhi.

¹³ A gha mbo llé ji, pigi taon mon tri la'a ɲgɛi ɲkɛi ɲinɛi, mbo li'i ɲa pigi ni mbi'i ɲa ɲgwa Juu gha ɲkiri fo no luon nu Minnwi ne. Pigi ni nchochho shhe nchrā ni pa pinɛ ɲa pugu ni ɲkiri fo ne. ¹⁴ Ta'a ɲon ɲa a ni nja'o vigi ne ni mbo Lidia llo Tiatira, mbo ɲgan fini pa ndhwí tininchuon mbo mingwe ɲa a ni ntho ɲga'o Minnwi. Taatho ɲa'an ɲjù'ɔ yi ɲa a tigi tho yi ni nnu ɲa Pɔɔ ni ntho nchhu nu ne. ¹⁵ A ni ɲga ɲkwe ɲkhí, pugu pa mbaanda yi, ɲgɛ vigi, nchhu nu ɲa, "Pɛi tho nda'a nda mu no ha'an pɛi nja ɲɛi ɲa nja mbin Taatho shini." Ntho ndigɛi vigi ti pigi pin ɲa pigi pugu ghɛi.

Pɔɔ pugu Shaila mon chɛiɲ

¹⁶ A ni mbo llé chɛi pigi gha ɲgɛi nu no li'i luon Minnwi, mbāon pigi pa muon mingwe chɛi mbo ɲkuna ɲa a ni mfā'o jiwɛ piphi, jiwɛ piphi gho ni ntho nchwɛ a yɛi pa nnu ɲa a shi ndɔgo li'i ne. ɲgwa pɛ ɲa pugu ni mfā'o vi ne ni ntho mfā'o ntou mbin nthɛ ɲa a ni ntho ɲɛi pa nnu nchhu nu. ¹⁷ A yōu ɲin yigi pa Pɔɔ mba'o ɲgòu, nchhu nu ɲa, "ɲgwa pɛi ya mbo pi puon fà'a Minnwi ɲa a Chaapifuson ne! Pugu tho nchii nu ni pɛi

ɲkwan ha'an mimfɛ pɛi kie ndugu ne."

¹⁸ A ni nchwɛ nenne no ntou llé ti Pɔɔ pigitua, ɲkara nchhu ni jiwɛ piphi gho ɲa, "Mfɛ gí vɛ mon ligi Jisho Krishto ɲa ɔ taon mbin yu!" A wu'ɔ ntaon pi chomilaon gho.

¹⁹ ɲgwa pɛ ɲa pugu ni mfā'o ɲkuna gho ne, ni ɲga ɲɛi ɲa mba'a pugu nu'un mfā'o shéi llo mbho ɲkuna gho ne, pugu wɛin Pɔɔ pugu Shaila, ɲgɛi ni pugu mon tan shhi pa kún, ²⁰ ɲga ntho ni pugu shhi pa memme ɲgwa ghan sha'a shá'a, nchhu ɲa, "ɲgwa pɛi pɔ pi ɲgwa Juu, nchho ntho nu ni mintantara mon la'a pia. ²¹ Pugu tho ntigi pa nù'ɔɲ ɲa a lo ɲkā'o ɲa pia pin ki nchwɛ nthɛ ɲa pia pɔ pi ɲgwa Roma."

²² Yú ɲgwa pigho fo ne chiri pugu pugu nii nu ligi Pɔɔ pugu Shaila. Pa ghan sha'a shá'a pigho shāa ndhwí Pɔɔ pugu Shaila mfe gí ɲa pi wie vugu. ²³ Pi ni ɲgwɛ vugu ɲkien yie gho, mā'an vugu chɛiɲ, mfe gí ni ɲgan kɛ'i chɛiɲ ɲa a kɛ'i vugu shishi'i. ²⁴ ɲgan kɛ'i chɛiɲ gha ɲa'o gí yei, ni'in vugu mon ɲkien chɛiɲ titini, mfini kwó muɲu ni kipa'o.

²⁵ A ni ɲga mbo mon ntun mbhi, Pɔɔ pugu Shaila luon Minnwi njrāo ɲkhí pa ghan chɛiɲ ywɛɛ nu. ²⁶ Shhe wí'i nchi'i, ti kwonda chɛiɲ gho chī'i wu'ɔ ndii gho, ɲguon chonda chu'ɔ, ɲguon chein kigei mbin ɲguon ghan

chóin. ²⁷ Ngaran kē'i chéin gho gha ndollo njai na cho chéin yi wo, nshūa kafa yi ntā'a nu njwi nōon yi, ngē nu na ghan chéin kwo taon ntei. ²⁸ Poo pa'o ngou ni nguon nggì yi na, "Ki'i njwi non yo, pigi po hein ghao."

²⁹ Ngaran kē'i chéin gho mēin na pi tho ni lan, ntei nii mon chéin gho, ngrū nu, ngū nō kwò Poo pugu Shaila, ³⁰ mfu'u vugu ntaon nō mbhi nchhu na, "Pa masha mi shi nchwie pi nein ndūgu?"

³¹ Pugu khwē na, "Pin Jisho Taatho, kan o shi ndūgu, pēi pa mbaanda yo."

³² Pugu shwei chrà Taatho gho pugu pa ngwa na pugu ni mbo nda yu ne. ³³ Wu'ò ndii gho ni tu'u gho, a lōgo vugu ngēi nshigao fī yugu. Ngaran kē'i chéin gho pugu pa ndaanon yi kwe nkhi wu'ò ndii gho. ³⁴ Nkē'i chéin gho lōgo Poo pugu Shaila nku'ò nō nda yu mfe maon pugu ji. Non gho fā'o pwatua pugu pa ndaanon yi nthe na pugu pin Minnwi.

³⁵ Mbhi ni nga ndan, pa ghan sha'a shá'a taon pa brushi, nchhu nu na, "Pēi chu'ò ngwa pe pugu ghēi!"

³⁶ Ngaran kē'i chéin pini, nchhu ni Poo na, "Pa ghan sha'a shá'a mā'an nkini na pi chu'ò vōi, pēi ghēi ne ni vōi shi'i."

³⁷ Ndo Poo khwē na, "Pugu wie vigi shina ngwa, ndo ni'in vigi chéin ki lo naa nsha'a vigi ya'a pigi lo mbo pi ngwa Roma. Ti ndwe

pugu tā'a nu mfu'u vigi pi njinjin? Nga! Pugu tho ni non yugu mfu'u vigi."

³⁸ Pa brushi pini mā'an nkini gho ni ghan sha'a shá'a pigho. Pugu gha nja'o na Poo pugu Shaila ni mbo pi ngwa Roma, mbo go a gha'a.

³⁹ Nenne pugu tho mbin fan ni pugu. Mfu'u vugu mon chéin, nchhu na pugu taon ni vugu mon la'a. ⁴⁰ Nne pugu taon mon chéin, ngēi nda Lidia. Nga ngēi fo, mbāon pugu pa ghan pin, mā'an ghrī yugu ngēi ki'ε ni vugu.

17

Poo pugu Shaila
Teshalonika

¹ Poo pugu Shaila ni nyien ntogo Amfipoli pugu Apolonia ntho nchēin Teshalonika li'i ha'an nda luon Minnwi pa Juu ni mbo ne. ² Poo nii mon nda luon Minnwi gho ndo ha'an a ghà mbigi nchwie ne, nne nō trei tan mon pa Llé ji, ntho mbī'i chrà Minnwi pugu pugu. ³ A fi'i nu ni pugu ndo nōon nu llo mon gho na a ni ngu'ò mbie na Ju na Minnwi Chu'ò Ntaon nō Nkwe ne yēi ngē'i ndo nkhu mbini nku'ò, nchhu nu na, "Jisho yei, na ntho nchrā nu nthe vi ne po pi ju gho na Minnwi chu'ò vi ntaon ne." ⁴ Pichēi pa ngwa ni mbin njōn njin Poo pugu Shaila, ntou pa ngwa Gri na pugu pogo Minnwi ne, pugu pa ntou memme pinje pin nkāa pugu.

⁵ Ndo pichèi ngwa Juu fā'ò kighi'è, nne, ñkiri pa mbigi pun, mbo pa ngwa ghagha pugu taon ni mme yú, nchwíe yòyòncò ku'ò mon la'a, pugu ghèi nii la'a Jashon nò wèin nu Pòò pugu Shaila mfe ni ngwa pugu. ⁶ Pugu ni nga mien ki lo njèi vugu fò, ngwèin Jashon pugu pa pichèi pa ghan pin ngèi ni pugu shhi pa thishi mon la'a, nchhu nu ña, "Ngwa pei ha'an pugu thò fe ngè'i nguon li'i ne chèin ne hein, ⁷ Jashon lōgò vugu ni'in nda yu. Pugu thò nch'i'è nguon gi ña Kaisha fe ne, nchhu nu ña yichèi fùon pò fò, ligi yi pò Jishò." ⁸ Pa ngwa pugu pa thishi mon la'a ni nga nja'ò yei nnu, a ghana vugu. ⁹ Pugu chwíe Jashon pugu pa pakwo pi nū'òñ mbinj,* nne pi mien vugu pugu ghèi.

Pòò pugu Shaila Beria

¹⁰ Tu'u ni nga nshini, pa ghan pin ki'i mfe Pòò pugu Shaila fe Beria. Pugu gha ngèi ti nchèin, ngèi mon nda luon Minnwi pa Juu. ¹¹ Pa ngwa Juu fò ni mbo ñkien ngwa nchaa pi Teshalonika, nthè ña pugu ni mbinj chrà Minnwi ni ntou ni'in njù'ò, ntou moon yi nguon llé nò yèi nu ña a nnu shini. ¹² Nthè yie ghò, ntou yugu ni mbinj Minnwi, ntou

pa memme pinje ni memme nthinkwo llò Gri, pugu pa ntou mbia, pin Minnwi.

¹³ Pa ngwa Juu ña pugu ni mbo Teshalonika gha nja'ò ña Pòò shwei chrà Minnwi Beria ñkaa yu ne, pugu ghèi fò, ni'in pun ngwa, ndò ñkàon vugu ña pugu tãra. ¹⁴ Wu'ò ndii ghò pa ghan pin Beria fe Pòò ñkin ñkhi ndò Shaila pugu Timoti kina Beria. ¹⁵ Pa ngwa pe ña pugu ni ndōgò Pòò nò ghèi nu nti'i vi ne, ghèi ti nchèin Aten maa mbini mbini Beria ni ñkini ña pugu chhu ni Shaila pugu Timoti ña pugu para vi wu'ò chomilaon ghò.

Pòò Aten

¹⁶ Pòò ni nga nchho njwèrè Shaila pugu Timoti Aten, njù'ò yi ghana vi mon ghò ñkien yie, nthè ña la'ataon ghò ni ndinaon ni pa nwi. ¹⁷ Nne a shwei chrà Minnwi mon nda luon Minnwi ni pa Juu pugu pa ngwa taon nduon ña pugu ni nthò nga'ò Minnwi ne. Mbini nchhu mon tan nguon llé ni pa ngwa ña pugu ni mbo fò ne. ¹⁸ Pichèi ngwa ña pugu ni nthò njòu njin Epikuru[†] ne, pugu pa ngwa ña pugu ni ntigi ngwa ni yaon ña Shitoi[‡] ni ntigi nu ne, lōu nu pugu pa Pòò. Pichèi chhu ña, "Yei ngan wie nchò chhu pi ña?"

* **17:9** 17:9 Pugu ni nū'òñ mbinj ña pi mien pa Pòò ña pugu ghèi, ti pugu nu'un mbini nthò ni minduonnduon, pugu shien mbinj ghò. † **17:18** 17:18 Yei ni mbo ngwa ña pugu khwā nchho shi'i ñkuon shhe hein nga'a ne. ‡ **17:18** 17:18 Yei ni mbo ngwa ña nnu nchho shi'i ki nnu yèi ngè'i lo mfhi nnu ni pugu.

Pichəi khwē ɲa, “A fhi nɔ ha'an a chrā nu nɔ ligi nnwi taon nduon.” Pugu ni nchhu yei nthe ɲa Pɔɔ ni nthɔ nchii chrà pi nɔ ligi Jishɔ pugu pa nnu khu nu mbini ɲku'ɔ.

¹⁹ Nenne, pugu lɔgɔ Pɔɔ ɲgəi ni ju shhi pa kún Areopagushi[§] nchhu ghɔ ɲa, “Pigi tā'a nu nji yaon ɲa nnu fhi yei ɲa a ye'i nu yie ghɔ nɛ. ²⁰ Pichəi pa nnu ɲa pigi ya'ɔ ɔ ye'i nu nɛ ghrāo vigi, nthe yie ghɔ, pigi tā'a nu ɲa ɔ ya mbini mfi'i nnu pei pigi ji.” ²¹ Pugu ni nchhu nei ɲthe ɲa ɲguon pa ɲgwa Ateɲ pugu pa ghini ɲa pugu la'a nu fɔ nɛ ghà ndɔgɔ ɲguon ndii yugu nɔ chhu nu ki nɔ ya'ɔ nu pa pisha'akhɔ fhi.

²² Nenne, Pɔɔ tithi shhi pa kún Areopagushi nchhu ɲa, “ɲgwa Ateɲ, ɲjəi ɲa mon ɲguon puon shendaon ghao pəi ghà ɲga'ɔ pa nnwi. ²³ Nthe ɲa nɔ ha'an ntɔgɔ mon la'a pəi nɛ, nthɔ mbɛ'i pa shhi nnwi pəi ha'an pəi gha'ɔ nu nɛ, ɲjəi yichəi li'i fe'ingien pi nā'an fɔ ɲa, ‘Ni nnwi ɲa pigi lɔ nji vi nɛ.’ Yaon ye ɲa pəi gha'ɔ pi ki lɔ nji nɛ, a yie ghɔ ɲa nchrā nu ni pəi nthe vi nɛ.

²⁴ “Minnwi ɲa a chwīe mbhi pugu pa ɲguon yaon mon ghɔ nɛ, a ju mbɔ Taathɔ po pugu pa shhɛ. A shi'a nji'i nchhɔ pi mon pa Nda Minnwi ha'an a krao ɲonmishua ni mbhɔ mi nɛ, ²⁵ ki mbɔ ni

chà yichəi yaon ha'an a nthe a fà'a ɲonmishua mfe ghɔ nɛ, ɲa a ju nduthɔ yi ɲa a fe chombhi pugu pa jijwe pugu pa ɲguon pa maon nduon ni sheshenon nɛ. ²⁶ Ntɔgɔ pi mbin ta'a ɲonmishua, a chwīe ɲguon pa ɲgwa taon taon ɲkuon mbhi, nchwīe ɲa pugu nchhɔ mon ɲguon ɲkuon mbhi ghao. Ni ɲkwo nū'ɔɲ pa fiɛɲ yugu pugu pa fi'i ndii ye ɲa pugu shi nchhɔ ɲkuon mbhi hein, ɲkaon pugu maa mbɔ.

²⁷ “A ni nchwīe yei nne ɲa a nthe pugu tā'a vi ndɔ ɲjəi vi nɔ ha'an pugu mon ntā'a vi nɛ. Ndo nɛ, a lɔ nji'i mbɔ pi fie hin ni sheshenon via. ²⁸ Nthe ɲa pia chhɔ chombhi, nyien nu ndɔ mbɔ nu pi mbhɔ yu, wu'ɔ nɔ ha'an pichəi ghan shiethɔ shina pəi chhu nɛ ɲa, ‘Shishini ɲguon via pa puon pi.’ ²⁹ Nthe ɲa pia puon Minnwi nɛ, ki'i pia pi'i ɲa Minnwi pɔ pi nɔ yaon ɲa ɲon chwīe ni laonɔ, ki ni yaon tɔni ki ni ɲgù'ɔ, mbɔ pi yaon ɲa a chhɔ ɲonmishua mb'i nchwīe nɛ. ³⁰ Minnwi funu ndii ɲa ɲgwa ni nchwīe phi ki ji nɛ, ndɔ ndwe, a fe gí ɲa ɲguon ɲgwa mon ɲguon li'i pā'a ɲkunu yugu ni phi. ³¹ Nthe ɲa a chwīe ta'a llé nū'ɔɲ ɲa a shi ndɛ nsha'a ɲguon mbhi ghao mon ndindi ntɔgɔ pi mbin ta'a ɲon ɲa a chu'ɔ vi nɛ. A nōon li yei ni sheshenon

§ 17:19 17:19 A li'i ha'an yichəi nnwi ni mbɔ, pi mēin ni Areshi, mbɔ nnwi nchhɔ. Nda ncha'ɔ ni mbɔ mbara nɔ li'i yei.

ntogɔ pi ηkuonj ku'ɔ nu ni nonj vei llo monj gu."

³² Ndiη ηa pugu ni nja'o Pɔɔ k̄aonj nnu khu nu mbini ηku'ɔ nɛ, pich̄ai mā'anj vi ni kw̄aiη, ndo pich̄ai chhu ηa, "Pigi tā'a nu mbini nja'o ɔ chr̄a nnu yei ηḡé nduonj."

³³ Nenne, Pɔɔ lollɔ mienj vugu ηḡai. ³⁴ Ndo pich̄ai yōu njiη yi mbiη Minnwi. Dionishio mbo ta'a ηkúnj, ni yich̄ai miηgwe, ligi yi pɔ Damarishi, ni mbo shina ηgwa pei, pugu pa pich̄ai ηgwa nduonj.

18

Pɔɔ monj la'ataonj Korinj

¹ Pɔɔ ni ηga mī'ej shhi pa kúnj, ndho Ateη ηḡai Korinj.

² A ni njei yich̄ai nonj Juu fɔ, ligi yi pɔ Akwila, ηa pi ni mbhi vi Pontu, a wu'ɔ ηka llo pi llo Itali pugu ηgwe vi, ligi yi pɔ Prishila, nthe ηa F̄uonj Klaudiu ni mfe gí ηa ηguonj ηgwa Juu ntaonj monj Roma. Pɔɔ gh̄ai nɔ yei nu vugu. ³ Nda'a pugu pugu ndo mf̄a'a pugu pugu ka'a nthe ηa ηguonj vugu ni mbo pa ghanj chw̄ie nt̄aa* mfini nu.

⁴ A ni nshwei chr̄a Minnwi monj nda luonj Minnwi ηguonj llé ji ghao, ηkaa nu ηa ηgwa Juu pugu pa ηgwa Gri piη. ⁵ Shaila pugu Timoti ni ηga ndho Mashedonia ntho, Pɔɔ fe ηguonj ndii yi ghao nɔ chii nu chr̄a Minnwi, ntho nshwei ηgwa Juu

ηa Jisho Ju ηa Minnwi Chu'ɔ Ntaonj nɔ Nkwe nɛ. ⁶ Pugu ni ηga ndāa vi nchhu pa nnu p̄iph̄i nthe vi, a krū pru ηkuonj ndhwí pi nchhu ηa, "Nonj yei pɔ nɛ mbho p̄ai! Mbho ma yi wo nɛ, llo ndwe ηḡai nu shhi, ñshi ηḡai nshwei chr̄a Minnwi ni pa taonj nduonj."

⁷ A mienj vugu ηḡai nda nonj ch̄ai, ligi yi pɔ Titu Jushitu, mbo nonj ηa a ni ntho ηga'o Minnwi. Nda yi ni mbo mbiη nda luonj Minnwi. ⁸ Krishpu, mbo nthishi nda luonj Minnwi piη Taatho pugu pa mbaanda yi. Pich̄ai pa ntou ηgwa la'ataonj Korinj ya'o chr̄a Minnwi mbiη ndo ηkwe ηkh̄i.

⁹ A ni ηga mbo ni tu'u ch̄ai, Pɔɔ yei nnu Taatho chhu gh̄o ηa, "**Ki'i mbogɔ gu, chr̄a ni tininju'ɔ, ki lo ηkina chr̄a nu,** ¹⁰ **nthe ηa pɔgɔ pɔ ka'a. Mba'a yich̄ai nonj yi'i mfe ηḡai ve nthe ηa ntou ηgwa monj li'i yei ηgwa panj.**"

¹¹ Nenne, Pɔɔ la'a fɔ nɔ ta'a ηga'o ni ghr̄a yi ntho nje'i ηgwa pigho ni chr̄a Minnwi.

¹² Ndo ndii ηa pi ni nū'ɔη Galio ηa a sha'a krao Roma ηa pi m̄eiη ni Akaya nɛ, pa ηgwa Juu pɔ ni ta'annggi ηḡai ηgw̄eiη Pɔɔ ηḡai ni ju shhi ghanj sha'a sh̄a'a.

¹³ Pugu chhu ηa, "Nonj vei tho niηi nu ηkara njù'ɔ ηgwa, pugu gha'o Minnwi

* **18:3** 18:3 Pi ni nchw̄ie yei nt̄aa pi ni ngr̄aο mimbhi, a f̄a'o pa kw̄ini pi. Nonj gha ntaonj li'i tu'u shini vi a ghi'i, ndi'i ni pa ηkii nda'a fɔ ki mfere nonj yi fɔ.

mon shendaon ña gí lo mbin ne!"

14 Ndo Poo ni ñga ntā'a ña'an nchò yi lí'i chrà, Galio chhu ni ñgwa Juu ña, "Yei kan ni mbo pi yichèi nnu piphi, ki fàn ha'an ñon vei chwie, ñka ni mfā'o tho nnu nò wēin nu njù'ò nja'ò vèi.

15 Ndo, nthe ña a pò pi mindoundou ñkuon pa chrà, pugu pa ligi, pugu pa yèi gí ne, a nthe a wu'ò ndugwi pèi. Mimfe pa'a ndò nsha'a ñkwan nnu yine." 16 Nne, a yōu vugu nda shá'a.

17 Nguon vugu wēin Shoshtene, mbo nthishi mon nda luon Minnwi, ñgwie vi mon ndasha'a shá'a gho. Ndo pa'a a lo mfhi nnu ni Galio.

Poo pini Antio

18 Poo chho pugu pa ghan pin Korin nò ntou llé mien vugu ki'è nshā'a ñkhí pugu Prishila ni Akwila ñgèi Shiria. A ni ñga mbo Kenkria, ñkuon tho yi nthe kina ña a ni ñgwrā.

19 Pugu gha nchəin Efesho, Poo mien Prishila pugu Akwila fo. Nkaon a maa mien vugu, a ni ñgèi nda luon Minnwi mbi'i pa nnu pugu pa ñgwa Juu fo. 20 Pugu ni nchhu gho ña pugu pugu la'a nò ntaan ndii, a lāa. 21 Ndo a gha ñgèi nu, nchhu ni pugu ña, "Minnwi mbin, kan ñshi mbini mbini." Ndhò ki'è Efesho, nii mon pie ñgèi. 22 A ni ñga ñkaon Kaisharia, ñgèi Jerushalein nchrā ni choshi, nshwi'i ki'è Antio.

23 A ni ñga mbo fo nò yichèi fi'i ndii, ndollo nyien pa lí'ili'i mon Galashia, pugu pa Fragia, ntho mā'an ghrí ghan pin.

Apolo ghèi Efesho pugu Korin

24 Ndiì gho, ñon Juu chèi, ligi yi pò Apolo, llo Aleshandria tho Efesho. A ni mbo ñon ña a ni nja ñi chrà, ndò nja ñi Nwa'anli Minnwi. 25 A ni mfā'o ntigi mon Shendaon Taatho. A ni nchrā ndò nje'i pa nnu ki ntèi nthe Jisho ni ñguon ni'in njù'ò ghao, ñji'i nthe pi nò ha'an a ni ñgu'ò ñi pi kwe ñkhí Jouñ ne. 26 A jē ntho nchrā nu ni tininju'ò mon nda luon Minnwi. Prishila pugu Akwila ni ñga nja'ò vi, ndōgò vi ñgèi nò nda pugu mfi'i Shendaon Minnwi gho shishi'i.

27 A ni ñga ntā'a nu nshā'a Akaya, pa ghan pin fo ghère nā'an ñwa'anli mfe ni ghan pin Akaya, nchhu nu ña pi tuo vi a pwa. A ni ñga nchəin Akaya, ñgère ñgwa pe ña pugu ni ntōgò mon pwapun Minnwi mbo ghan pin ne. 28 A ni ndou pi titini ti ñga'a pa Juu shhente nò nōon nu ni pugu mon Nwa'anli Minnwi ña Jisho Ju ña Minnwi Chu'ò Ntaon nò Nkwe ne shini.

19

Poo mon la'ataon Efesho

1 Apolo ni ñga ñgu'ò mbo Korin, Poo tōgò krao khwi ñgei gho, nchəin Efesho, ñjèi

pichèi ghan̄ younj̄iṅ Jishò fò,
² mbie vugu ṅa, “Pi ni mfe
 Jijwe Minnwi ni pèi ndii ṅa
 pèi ni mbin̄ nɛ?”

Pugu khwē ṅa, “Nga! Pigi
 lo naa ndo nja'ò sheshe yaon̄
 ṅa Jijwe Minnwi.”

³ A chhu ṅa, “Ti pèi ni
 ntògò pi mon̄ yèi kwe ṅkhi?”

Pugu ṅa, “Mon̄ kwe ṅkhi
 Joun̄.”

⁴ Pòò chhu ṅa, “Kwe ṅkhi
 Joun̄ ni mbò pi ni ṅgwa pè
 ṅa pugu pā'a ṅkũnu yugu
 ni phi nɛ, Joun̄ ghò ni nthò
 nchhu nu ni ṅgwa ṅa pugu
 piṅ ṅon̄ ṅa a thò nu njiṅ yu
 nɛ, mbò Jishò.”

⁵ Pugu ni ṅga nja'ò yei,
 ṅkwe ṅkhi mon̄ ligi Jishò
 Taathò. ⁶ Pòò gha nū'on̄
 mbhò mi mbin̄ pugu, Jijwe
 Minnwi shwi'i mbin̄ pugu,
 pugu chrà mon̄ pa chrà taon̄
 nduon̄, ndò njèi pa nnu
 llo mbhò Minnwi nchhu.
⁷ Nguon̄ pa pimb̄ia ni mbò
 nò paanchrò.

⁸ Pòò ghèi mon̄ nda
 luon̄ Minnwi nchrà pugu
 pa ṅgwa fò ni tin̄nju'ò
 nò trèi nàon̄ nchrà nu
 ndò nthò ndigèi vugu ṅa
 pugu piṅ Sha'afuon̄ Minnwi.

⁹ Ndo pichèi tin̄ithò ki lo
 mbin̄, nchrà pa nnu piphi
 nthɛ Shendaon̄ Taathò shhi
 ṅguon̄ ṅgwa. Nthɛ yie ghò,
 Pòò mien̄ vugu ndògò pa
 ghan̄ younj̄iṅ Jishò pugu
 pugu ghèi, sheshe llé a thò
 fā'ò chrà mon̄ nda ye'i yaon̄
 Tiranu. ¹⁰ Yei ni ṅgèi shhi
 nò paa ṅga'ò, nne ti ṅguon̄
 ṅgwa ṅa pugu ni nchhò

pi Eshia nɛ ni nja'ò chrà
 Taathò, pa ṅgwa Juu pugu
 pa ṅgwa taon̄ nduon̄.

Puon̄ Shikeva

¹¹ Minnwi ni ntògò mbin̄
 Pòò nthò nchwīe memme
 nnu ghraoghrao. ¹² Nenne
 pi lōgò pra ndhwí pugu pa
 ndhwí fā'a ṅa a ni ṅkwo
 fā'a nò nɛ, ṅgèi nò ṅkāon̄ pa
 ghan̄ ghñò, pa ghñò pugu
 mme, pa jijwe piphi taon̄
 mbin̄ pugu.

¹³ Pichèi ṅgwa Juu, ṅa
 pugu ni nthò nyīen̄ njōu
 pa jijwe piphi nɛ, mōon̄
 nò yōu nu pa jijwe piphi
 ni ligi Jishò Taathò, nchhu
 nu ṅa, “Mfe gí ve nò ligi
 Jishò ṅa Pòò ghà nchii nɛ,
 ṅa o taon̄.” ¹⁴ Khwachèi
 puon̄ pimb̄ia, mbò puon̄
 yichèi taathò pa thishi ghan̄
 fe'ingien̄ pa ṅgwa Juu, ligi
 yi pò Shikeva, ni nthò nyīen̄
 nchwīe nnu yei. ¹⁵ Ndo jijwe
 piphi ghò khwē ni pugu ṅa,
 “Nji Jishò, nji pa nnu nthɛ
 Pòò, ndò pèi pò yèi pi pa
 gǒ?” ¹⁶ Ngan̄ jijwe piphi ghò
 lli nchèin̄ mbin̄ pugu ni pri,
 ṅga'a vugu ghao. Pugu tei
 ntaon̄ nda yu ntii ni pa lèin̄
 mbin̄ pugu.

¹⁷ Nguon̄ pa Juu pugu pa
 ṅgwa taon̄ nduon̄ ṅa pugu ni
 nda'a nu Efeshò nɛ ni nja'ò
 yei nnu, pògò gu wēin̄ vugu,
 pi gha'ò ligi Jishò Taathò
 mb̄igi ṅgèi shhi. ¹⁸ Ntou pa
 ghan̄ piṅ thò shhente mbin̄
 fàn̄ yugu ndò ntūgu pa nnu
 lèin̄ ṅa pugu ni nchwīe nu
 nɛ. ¹⁹ Ntou pa ṅgwa ṅa
 pugu ni mbò pa ghan̄ shhè

ne tho ni pa nwa'anli shhě pugu pi tūon shhente. Pi pī'i nchuoŋ nwa'anli pigho a taon tiew wuŋ nkan yichəi nkwan mbij.* 20 Nenne chrà Taatho nyien ngəi shhi nkien titini.

Mme minduoŋnduoŋ gū Efesho

21 Pa nnu pei ni nga ntogo, Poo lōgo nthi mi mon Jijwe no tōgo nu Mashedonia pugu Akaya ngəi Jerushaleiŋ. A ni nchhu nu ŋa, "Nshi nga ngəi fo, ŋgu'ō ngəi ti nchəiŋ njəi la'ataon Roma ŋkaa yu." 22 Poo ni nga nkwo taon Timoti pugu Erashitu, mbo paa ghan ghère pi Mashedonia, ndutho yi kina Eshia no yichəi fi'i ndii.

23 A ni mbo pi mon yei pii ndii ŋa nkien titini lwilwi'i ni ngū Efesho nthe Shendaon Taatho. 24 Ngan shūgu lien chəi, ligi yi po Demetriu, lien pa yaon pugu fhi nda nnwi Atemi, pa ghan fà'a pi fà'o nkien ntou shéi ŋkuon fà'a yugu gho. 25 Demetriu kiri pichəi ghan fà'a pigho pugu pa pichəi ghan nkwan fà'a pigho, nchhu ni pugu ŋa,

"Ngwa paŋ, pəi ji ŋa nguon fà'o pia llo pi ŋkuon yei chofa'a. 26 Pəi yəi ndo nja'o ni non pəi, nnu ŋa ŋon vei ŋa pi mēiŋ ni Poo, chwīe nu nē. A chhu ŋa pa nnwi ŋa pi chwīe ni mbho nē lo nji'i mbo pa nnwi kan tigəi

yi, nkwo ya mba'o ti nkara ntou ngwa hein Efesho pugu nguon krao Eshia. 27 Nnu wuwuru mon gho lo ngu'ō mbo pi ŋa yia fà'a yei shi ngū shhē. A pini mbigi ŋa nda nnwi Atemi shi ngū nnu gha, ndutho Atemi gho, ŋa nguon Eshia pugu pa nguon mbhi ghà ŋga'o nē, shien ndigha'o yi."

28 Pugu ni ŋa nja'o yei nnu, ndinaon ni pigitua, njē pa'o nu ngòu, nchhu nu ŋa, "Atemi pa ngwa Efesho, yi ndien!" 29 Moon la'a linaon ni fintho ghao. Pugu tei ngəi nii mon mme li'i ŋa ngwa ghà nkiri fo nē, nshūu Gayu pugu Arishtaku, mbo ngwa Mashedonia ŋa pugu pa Poo ni nyien nu ka'a nē, nii no mon li'i gho. 30 Poo ni ntā'a nu nii shina kiri gho, ndo pa'a ghan younjin Jisho lo mien vi ŋa a nii. 31 Pichəi pa thishi Eshia ŋkaa pugu ŋa pugu ni mbo pa taannu Poo nē, ligəi vi ŋa ki'i a lii mon kiri gho.

32 Kiri gho tho mba'o ngòu, pichəi chhu yei nnu, pichəi chhu yini nnu nthe ŋa fintho ni mbo shina pugu. Pa'a ntou yi lo nji nnu ŋa pugu ni nkiri no gho nē. 33 Pichəi pa ngwa mon Kiri gho fe ntigi ni Aleshanda, ŋa pa Juu ni ntu'ō pi ju ntigi shhi, nne, Aleshanda nōon ni mbho yi ŋa ngwa lere lan, ŋkaa no fi'i nu moon nnu pigho. 34 Pugu gha

* 19:19 19:19 Ye i yichəi nkwan mbij ŋa ta'a ndigi yi fi'i mbij ŋa ŋon mfā'a no ta'a llé pi pe vi no nē.

njèi ña a pɔ pi ñon Juu, pugu mū'un yōnɔ nu nɔ paa awa, nchhu nu ña, "Atemi pa ñgwa Efeshɔ, yi ndienj."

³⁵ Ndugwi yi, ñgan ñā'an ñwa'anli la'ataon ghɔ pa'ɔ nderɛ vugu, nchhu ni pugu ña, "Ñgwa Efeshɔ! Sheshenon ji ña a tuo Efeshɔ ntuo nda nnwi ndienj Atemi pugu pa ñgū'ɔ yi yei, ña a llo po ñgū nɛ. ³⁶ Ña yei lɔ mbo nnu ña mimfɛ sheshenon lāa nɛ, a pie ña pɛi lɛrɛ lanj, ki lɔ nchwīe sheshe nnu titini. ³⁷ Nthe ña pɛi tho ni ñgwa pei heinj, mbo ñgwa pɛ ña pugu lɔ ñji'i njōo yaonj nda nnwi ki nchrā chrà piphi nthe vi. ³⁸ A mbo ña Demetriu pugu pa ghan fā'a pi fā'o pigi njū'ɔ nthe sheshenon, pia fā'o pa thishi pia, pa ndasha'a pia pɔ fɔ, a nthe pugu ghēi mburu fɔ. ³⁹ Ndo ti ɔ mbini mfā'o nnu nduon pi sha'a nda ncha'o. ⁴⁰ Nthe ña pia shi nchwīe, pi shi ñgwēinj via ña pia tho ni yōyɔnɔ shi'a monj la'a ki ñkienj la'o yi lɔ mbo." ⁴¹ A ni mī'ɛnj chhu nu nnu yei, nchhu ñgwa ghēi.

20

Pɔɔ ghēi Mashedonia pugu Gri

¹ Yōyɔnɔ ni ñga mme, Pɔɔ gē pa ghan younjinj Jishɔ ta'a li'i, ñga mā'an ghrī yugu, mienj vugu ndollo ñgēi Mashedonia. ² A ni ñga ntɔgɔ monj ñguonj pa li'i

pighɔ ghao, ñkwo mā'an ghrī ghanj pinj fɔ, ñgēi la'ataonj Gri. ³ A ni nda'a fɔ nɔ trɛi nāonj, nɔ ha'anj a ni mbiri nonj yi nɔ shā'a nu ntaonj Shiria nɛ, ñja'o ña pa Juu tho nyianj ntánj nthe vi nɛ, a lōgɔ nthi mi nɔ tɔgɔ nu Mashedonia mbini.

⁴ Shopata mbo muunj Pairu llo Beria ghēi pugu pugu ka'a, pugu pa Arishtaku ni Shekondo llo Teshalonika, ni Gayu llo Debi, ni Timoti ñkaa yu pugu Taikiku ni Trofimu llo krao ñgei Eshia. ⁵ Pugu ni ñgēi shhi nchēi vigi Troa. ⁶ Llé Ji Brei ki ku'ɔ ni ñga ntɔgɔ, pigi shā'a llo Filipai, ñga nda'a tienj llé pigi para vugu Troa, nda'a fɔ nɔ khwachēi llé.

Ndugwi njin kra Pɔɔ Troa

⁷ A ni ñga mbo fūonj llé monj shwi'i tanj, pigi kiri nɔ kru nu brei,* Pɔɔ chrà ni pugu, mbī'i nu nɔ ghēi nu yua, nthe yie ghɔ, a wu'ɔ nchrachra ti mī'ɛnj ni ntunj mbhi. ⁸ Ntou lanj ni nthɔ ñkii nu monj njienj nda tothi ña pigi ni ñkiri fɔ nɛ. ⁹ Yichēi ma'an mikhwa, ligi yi pɔ Eutiku, ni nchho nchò windu. Pɔɔ gha ñgu'ɔ nchrachra mbigi ñgēi nu shhi nɛ, lōgɔ gha'a ma'an mikhwa ghɔ, a gū shhe llo monj trɛi yere nda tothi, pi pi'i vi shhe a kwo khu. ¹⁰ Pɔɔ shwi'i shhe, mbanj vi nchhu ña, "Ki'i pɛi fā'o yu'ɔ njū'ɔ, a wu'ɔ

* 20:7 20:7 Brei yei ni mbo ye ña pugu ni mbē'i ñkru nɔ kwinj nu gu Taathɔ.

mbi'i yi maonj." 11 Mbini
 ηku'ò monj njiēn nda tōthi
 ki'ε, mbə'i brei ηkru. A
 ni ηga nchrā pugu pa ghanj
 younjij Jisho nō ntaanj ndii
 ti mbhi ya ndanj, ndollo ηgəi.
 12 Pa ghanj younjij Jisho lōgō
 ma'anj mikhwa ghō pugu
 pugu pini la'a, a wu'ò mbo
 yi maonj, pugu fā'ò ntou
 ghrinju'ò.

Pɔɔ llo Troa ηgəi Miletu

13 Pigi lollo ηgəi shhi
 nii mitu ηkhi nshā'a ntaonj
 Ashoshi, li'i tienj Pɔɔ nō
 ha'anj a ni ηkwo chhu ni pigi
 nε, nthe ηa a ni nyienj pi
 shhe ηgəi nu fō. 14 Pigi pugu
 ni ηga mbāonj Ashoshi, pigi
 tienj vi monj mitu ηkhi pigi
 pugu ghəi Mitulene. 15 Pigi
 nyienj llo fō mbhi gha ndanj
 pigi chəinj mbinj Kiou, yichəi
 mbra llé pigi shā'a Shamo,
 mbhi gha mbini ndanj pigi
 chəinj Miletu.

16 Pɔɔ lōgō nthi mi nō
 nyienj nu monj ηkhi mfərə
 Efesho, nne ηa ki'i a mī'anj
 ndii Eshia, nthe ηa a ni
 ηkonō nu ηgəi Jerushaleinj
 llé ji ηa pi mēinj ni Penteko
 nε, nō ha'anj a nji'ε. 17 Pɔɔ
 ni ηga mbo Miletu, ntaonj
 ηkini Efesho ηa pa thishi
 monj choshi ghō tho njəi vi.

18 Pugu ni ηga ntho njəi
 vi, a chhu ni pugu ηa, "Pəi
 ηkaa pəi ji ηkwanj ha'anj mi
 ni nchho chombhi a shina
 pəi jē nō fūonj llé ηa mi
 ni ntigi kwò a Eshia nε.
 19 Mfā'a mbho Taatho ni
 ηguonj junonj ghao, ni ηkhi
 ligi pugu pa mōonj nu ηa

a ni ntho vəi llo ηkuonj pa
 ntanj ηa pa Juu ni ntaanj a nō
 nε. 20 Pəi ji ηa nshini ndo
 ndəinj vəi ni sheshe yaonj ηa
 a nthe a ghēre vəi nε. Mi
 ni nchhu chrā Minnwi, ndo
 nje'i vəi shhente pugu pa
 nda nda. 21 Mi ni nshūu tənə
 pa Juu pugu pa ηgwa taonj
 nduonj ηa pugu pā'a ηkūnu
 yugu ni phi mbinj Minnwi,
 ni'inj njū'ò yugu mbinj Jisho
 Krishto mbo Taatho.

22 "Ndo ndwe, lii njəi,
 ηgəi nu nε Jerushaleinj, nō
 ha'anj Jijwe Minnwi yi'i a ηa
 ηgəi nε, ndo nji'i nji nnu
 ηa a shi nchwīe a fō nε,
 23 ηkienj ηa Jijwe Minnwi
 kwo shūu tənə a ηa monj
 sheshe la'ataonj, chəinj pugu
 pa ηgə'i tho njwərə a. 24 Ndo
 ndii chombhi a, a pō yichəi
 nnu vəi, ki a fā'ò pi yichəi
 ghēre vəi. Ngu'ò ntā'a nu
 mī'enj pi nnu ηa Jisho Taatho
 ni mēinj a nō ηkuonj mbhi
 nε, mbo chii nu ηkini pwa
 pisha'akho pwapuj Minnwi.

25 "Lii njəi, ndwe, nji
 ηa mba'a kanj ta'a ηonj vəi
 nu'unj njəi a ηkamu'onj, mbo
 pəi ηa nyienj ntho nchii
 Sha'afuonj Minnwi shina pəi
 nε. 26 Nenne, nchhu ni pəi
 shi'a yei ηa sheshenonj vəi
 mbhe gha, kanj mbho ma
 lo nε nji'i mbo nō, 27 nthe
 ηa nshini ndo nji'i ndəinj
 nō chhu nu ηguonj pa nnu
 ηa Minnwi lōgō nthi mi nō
 chwīe nu nε.

28 "Nenne, pəi lina ni nonj
 pəi ndo mbini ndina ni pa
 ηgwa Minnwi ηa Jijwe Min-

nwi nū'oy vèi ña pèi tigi ligi yèi mbinj pugu nɛ, nɔ lina nu ni chɔshi Minnwi ña a yuonj ni chhĩ Muun vi nɛ. ²⁹ Nji ña ñshi ñga ñgèi, pa ñgwa pìphi nii shina pèi ñgūo mbinj pèi wu'ɔ nɔ ha'anj minjanjen chigèichigèi ghà nchwìe ni pa minjii nɛ. ³⁰ Ndiì thɔ nu ña pichèi ñgwa llo shina pèi shi ndè'i ñgiɛn nɔ fii nu pichèi pa ghanj pinj pugu yōu njinj yugu. ³¹ Nthe yie ghɔ, pèi chhɔ ni lina mèi, ñkwinj nu ña nɔ trèi ñga'ò, ñshini ndɔ nji'i ñkina nɔ ye'i nu vèi monj tu'u pugu pa naonchi ni ñkhĩ ligi.

³² "Ndwe, ñchā'a vèi mfe mbhɔ Minnwi pugu pa chrà pwapunj yi ña a nthe a chwìe pèi ku'ɔ monj pinj pugu pa mbɔɔ ña Minnwi fɛ ni ñguonj ñgwa pi pi taonjaonj ghao nɛ.

³³ "Nshini ndɔ nji'i nshɔɔ mbinj ñonj ki laonjo yi, ki ndhwí yi. ³⁴ Pèi ñkaa pèi ji ña mbhɔ ma mei yru ju ni mmu pigi pa pakwo pan. ³⁵ Nōonj ni pèi monj ñguonj pa nnu ghao ña monj fā'a nu ki jwe, pia ghēre ñgwa pɛ ña pugu lɔ mfā'ò nɛ nthɔ ñkwinj pi chrà Jishɔ Taathɔ ña a ki chhu ña, **'Ntou mbɔɔ pɔ monj fɛ nu nchaa kwe nu.'**"

³⁶ A ni ñga nchrā ti mī'enj, ñkwi kwére yi shhe nduonj Minnwi pugu pugu ghao. ³⁷ Nguonj yugu ghao kèi, mbanj vi, nɔ cha'a vi ña a nyienj shi'i. ³⁸ Njù'ɔ yugu lrī

ñkienj ntou yi nthe pa nnu ña a ni nchrā nɛ, ña mba'a pugu shi nu'unj njèi vi ñkamu'oy nɛ. Pugu lōgo vi ñgèi nti'i yèi mitu ñkhĩ.

21

Pɔɔ ghèi Jerushalein

¹ Pigi ni ñga nchā'a vugu, nii monj mitu ñkhĩ nchu'ɔ shhe, ntunj ndindi ntaonj Koshi, mbhi gha ndanj pigi ghèi Rodeshi, ndhɔ fɔ ñgèi Patara. ² Pigi gha nchəinj fɔ njèi mitu ñkhĩ a ghèi nu Fonishia, pigi nii monj ghɔ ñgèi. ³ Pigi ni ñga nthɔ ti njèi Shaipru, nchhwi nshwi'i mbienj ntaonj Shiria, ntaonj ñkaonj pie Taire, nthe ña a li'i ña mitu ñkhĩ ghɔ ni mfā'ò nɔ fu'u nu pa kaku fɔ nɛ. ⁴ Nga njèi pa ghanj younjinj Jishɔ, nda'a fɔ pigi pugu nɔ khwachèi llembhi. Ntɔgo mbhɔ nji Jijwe Minnwi, pugu chhu ni Pɔɔ ña ki'i a ghèi Jerushalein. ⁵ Fi'i llembhi ña a ni mbie ña pigi la'a fɔ nɛ ni ñga mme, pigi lollɔ ñgwēinj ndaonj ñgèi nu ñguonj vugu ghao pugu pa ñgwe pugu ni puonj pugu ghèi nti'i vigi ti ntaonj monj la'a, pigi kwi kwére yigi ñkinj ñkhĩ nduonj Minnwi, ⁶ nchā'a nonj. Nenne pigi nii mitu ñkhĩ ñgèi, pugu pīni yugu la'a.

⁷ Pigi ni ñga mī'enj nyienj llo Taire, nchəinj Tolamai, nchrā ni pa ghanj pinj nda'a fɔ nɔ ta'a llé. ⁸ Mbhi gha ndanj pigi lollɔ ñgèi Kaisharia, ñgèi nda Fili

ngan chii pwa pisha'akho, mbo ta'a non shina pa khwachai ngwa pe na pi ni nchu'c vugu Jerushalein no nnu ghere ngwa ne, nda'a pigu pugu. ⁹ A ni mfa'o khwe puon pinga na pugu shi ya'a lan ne, Minnwi non nnu ni pugu pugu chhu.

¹⁰ No ha'an pigu ni nda'a no yichai fi'i le ne, njeli'i Minnwi chai, ligi yi po Agabu, llo Judia nshwi'i. ¹¹ A ni ntho mbara vigi, ndogo nkandan Poo, nkrao kwò ndutho yi no gho pugu pa mbho mi nchhu na, "Yei nnu na Jijwe Minnwi chhu ne, 'Yei ha'an pa Juu Jerushalein shi nkrao ngan nkandan yei ncha'a vi mfe mbho ngwa taon nduon.'" ¹² Pigi ni nga nja'o nnu yei, pigu pa ngwa ha'an pugu ni mbo fo ne, ndigai vi na ki'i a ku'c Jerushalein.

¹³ Nenne Poo khwe na, "Pai chwie pi nei, nkai nu ntho mbai njuc a? Nthe na ndo ngu'c mbiri non a pi no ghai nu choin, a nji'i mbo pi gu ngu'c nkukhu Jerushalein no ligi Jisho Taatho." ¹⁴ Pigi ni nga ndigai vi kike, mien vi fo nchhu na, "Nnu na Taatho ta'a nu ne po."

¹⁵ Le pei ni nga ntogo, pigu piri non yigi nku'c Jerushalein. ¹⁶ Pigi pa pichai gan younjin Jisho llo Kaisharia pugu logo vigi ngai ni pigu nda Nashon llo Shaipru mbo pa fun gan

pin, nne na pigu pugu la'a ka'a.

Poo ghai kra Jein

¹⁷ Pigi ni nga ntho nchein Jerushalein, pa gan pin shwi'i pin pigu ni pwanju'c. ¹⁸ Mbhi gha ndan, pigu pa Poo ghai njai Jein. Nguon pa thishi ni mbo fo.

¹⁹ Poo ni nga nchra ni pugu, mfi'i nguon nnu na Minnwi chwie shina pa ngwa taon nduon ntogo mbho yu ne, pa ta'a yi pa ta'a yi.

²⁰ Pugu ni nga nja'o, nga'o Minnwi. Nchhu gho ki'e na, "C yai nu ndin vigi, fi'i nkankan ngwa Juu ha'an pugu pin Minnwi, ndo mfa'o nkien ntou ni'in njuc nkuon gi Mushi ne. ²¹ Pi kwo chhu pa nnu ni pugu nthe gho na c ye'i nguon pa Juu na pugu la'a nu shina ngwa taon nduon ne, na ki'i pugu nu'on gi Mushi, nchhu nu ni pugu na ki'i pugu ni'in puon pugu ngunu mbrei, ki nchwie nu'on pa ngwa Juu. ²² Ti pi shi nchwie pi nei? Nthe na pugu shi nja'o na c tho.

²³ "Yei nnu na pigu ta'a nu na c chwie ne. Khwe ngwa po hein ha'an pugu kwo logo ka'a shhi Minnwi. ²⁴ Ghai pai pugu ka'a, nchwie pa nu'on no po nu yi taontaon, c lo mbe yaon na a pie na pugu fe no chwie nu nu'on gho nne na mimfe pi kiri tho yugu. Nne kan pugu nkaa pugu shi nji na nnu shini lo mbo mon pa nnu ha'an pi

chhu nthe ghò, ña gò nduthò yò ghà nū'òñ gí.

25 "Ndo ni ñgwa taon nduon ña pugu pin Minnwi ne, pigi kwo nā'an ñwa'anli mfe ni pugu ña ki'i pugu ji maon ña pi fē'i pa nnwi nò ghò ne, ki'i pugu ji chhi, ki'i pəi kru minyien ña pi ninaon mmi yi a khu ki chhi lo ntaon mbin yu ne, ki'i pugu kwoshuon."

26 Nne, Poo ghəi pugu pa ñgwa pigho. Mbhi gha ndan pugu pugu chwie non yugu mbo yi taontaon, ñgəi Nda Minnwi, nò chhu nu lembhi ña a pi'i pugu lūgwi chwie nu nū'òñ nò pò nu yi taontaon, ndo shi ntho ni maon fe'ingien nò fe nu nò tho sheshenon vugu.

Pi wēin Poo Nda Minnwi

27 Khwachəi llé ghò ni ñga ñkwo mme nu, pichəi ñgwa juu lo Eshia gha njəi Poo Nda Minnwi, ni'in puñ yú ñgwa pə ña pugu ni mbo fò ne ndo ñgwēin vi ne, 28 mba'ò ñgòu ña, "Ñgwa Ishrae pəi kwe vigi! Yei non ye ña a nyien ñguon li'i ntho nje'i ñgwa ni nnu piphi nthe ñgwa Ishrae pugu pa gí Mushi pugu pa Nda Minnwi yei. Nò pīgi nu, a lōgò pa ñgwa taon nduon ntho mfuo li'i taontaon yei." 29 Pugu ni nchhu nne nthe ña pugu ni ñkwo fūon njəi vi pugu Trəfimū mbo non llò Efeshò mon la'a, ntho mbī'i nu ña ju, Poo, ntiən vi ntho nò Nda Minnwi.

30 Fintho gū mon ñguon la'a ghao, pa ñgwa pigho tei ñgəi ñgwēin Poo nshūu vi ntaon nò Nda Minnwi, nchri chonka'a wu'ò ndii ghò. 31 Nò ha'an pugu ni mba'ò nu nò jwi nu Poo ne, ñkəni chəin mbhò taathò pa ghan mā'an nchhò Roma ña ñguon Jerushalein pò mon fintho. 32 Wu'ò ndii ghò a lōgò pa shooge pugu pa thishi ta'a ñkii shooge, pugu pugu tei ñgəi njəi ñgwa pigho. Pa ñgwa pigho ni ñga njəi vi pugu pa shooge pigho, mien wie nu Poo.

33 Taathò ghò ghəi ñgwēin Poo, mfe gí ña pi krao vi ni paa ndigi chəin. Ndo mbie ki'e ña, "Non vei pò pi gǒ? A lo nchwie pi nein?"

34 Pichəi ñgwa mon kiri ghò pa'ò ñgòu nchhu yei nnu, pichəi chhu yini. A gha mien ki ya'ò la'ò nnu pigho, nthe ntou yòyòu a fe gí ña pi ni'in vi mon li'i ña pa shooge ghà nchhò ne. 35 Ndi ña pi ni nchəin ni ju ni mbin nchwi nda ne, pa shooge pigho ya ntiən vi tiən nthe fi'i kikri ña yú ñgwa pigho ni ntho nu nò ghò ne. 36 Yú ñgwa pigho wu'ò ntho nu njin yu mba'ò ñgòu ña, "Pəi mī'ən ni ju!"

Poo taa nchò yi

37 Nò ha'an pi ni ntā'a nu nii ni Poo mon li'i ña pa shooge ghà mbo ne, a chhu ni taathò pa shooge pigho ña, "Nchhu nnu ve?"

A pie vi ña, “Ɔ ji chrà Gri?
 38 A lɔ mbo gò mbo ñon Ijipti
 ña a ni nthɔ ni tinithɔ ndɔgo
 khwe ñkan mikija pɛi pugu
 nii mon ñkũnu njó ne?”

39 Pɔɔ khwē ña, “Mbo
 pi ñon Juu llo Tashɔ mon
 Shilishia, ñon llo mon mme
 la'ataon. Ndīgɛi gho mien
 ñchhu nnu ni ñgwa pei.”

40 Nthishi pa shooge gho
 pin, nne Pɔɔ thi ñkuon pa
 nchwi nda pighɔ nɔon ni
 mbhɔ yi ña ñgwa pighɔ lere
 lan. Pugu ni ñga ndere lan,
 Pɔɔ chrà ni pugu mon chrà
 Hibru, nchhu nu ña,

22

1 “Lĩn pan pugu pa tãa
 pan, pɛi ya'ɔ ñkwan nɔ
 ha'an ñshi ntaa non a ndwe
 shhi pɛi ne.” 2 Pugu gha
 nja'ɔ a chrà pi mon chrà
 Hibru, pugu pini nja ndere
 lan. Pɔɔ ghɛi shhi nchhu ña,

3 “Mi ñon Juu, pi phi
 a Tashɔ mon Shilishia
 ndo ñku'ɔ pi hein mon
 Jerushalein mbhɔ Gamalia
 mbo masha a. Mfã'ɔ ñkien
 titini ntigi mon gí pa tãa pia,
 mfe non a ni Minnwi wu'ɔ
 nɔ ha'an ñguon vɛi ha'an
 pɛi thi hein shi'a fe non yɛi
 ne. 4 Ñki fe ñgɛ'i ni ñgwa ña
 pugu younjin Shendaon yei
 ne, ti pichɛi khu. Ñki wɛin
 mbia pugu pa pinje ni'in
 vugu chɛin. 5 Pa taathɔ pa
 thishi ghan fe'ingien pugu
 pa kún nthe pugu kwe ntie a
 ña ñchhu pi nnu shini. Pugu
 ni nã'an pa ñwa'anli mfe vɛi
 ñgɛi mfe ni pa ñgwa Juu

Damashiku, nenne, ñgɛi fo
 nɔ wɛin nu ñgwa ña pugu ni
 mbo fo ne ñkrao vugu mbini
 ni pugu Jerushalein pi fe njó
 ni pugu.

*Pɔɔ fi'i ñkwan ha'an a ni
 ñkara mbin Minnwi ne*

6 “Nɔ ha'an ñki nyien
 ñgɛi nu ti mbara mbin
 Damashiku ne, nnu ni ntun
 minaon, lí'e llo po wĩ'i nshei
 yɛi mu. 7 Ngũ shhe, nja'ɔ
 yichɛi ñggì chhu nu vɛi ña,
**'Shɔɔ, Shɔɔ, ɔ thɔ mfe
 ñgɛ'i vɛi nɔ khɔ?'**

8 “Ñkhwē ña, “Ɔ pɔ pi gɔ,
 Taathɔ?”

“A chhu ña, **'Mi Jishɔ
 llo Nashare ña ɔ thɔ mfe
 ñgɛ'i gho ne.'** 9 Ñgwa
 ha'an pigi pugu ni mbo ka'a
 ne, ni njɛi lí'e gho ndo pa'a
 ndo nja'ɔ ñji ñggì ñon ña a
 ni nchrã nu vɛi ne.

10 “Nchhu ña, ‘Mi shi
 nchwie pi nein, Taathɔ?’

“Taathɔ chhu vɛi ña,
**'Lollo ñgɛi Damashiku,
 pi shi nshwei gho fo ni
 ñguon nnu ña Minnwi
 nũ'ɔn ña ɔ chwie ne.'**

11 Ligi ma nchri nthe fi'i
 ñkwan nɔ ha'an lí'e gho ni
 nthe ne, nthe yie gho, pakwo
 pan wɛin mbhɔ a ñgɛi ni mu
 mon Damashiku.

12 “Ñon chɛi ni mbo mon
 la'ataon Damashiku, ligi yi
 pɔ Anania, mbo ñkien ñgan
 pɔgo Minnwi ndo nũ'ɔn
 ñguon gí ghao, ñguon pa
 ñgwa Juu lii vi ña a ñkien
 ñon. 13 A thɔ ntithi yɛi mu
 nchhu ña, ‘Ndin a Shɔɔ, pini

njèi li'í, wu'ó chomilaon gho, ligi a chu'ó njèi vi.

14 "A chhu ña, 'Minnwi pa ñkhu tãa pia chu'ó gho ña ó ji nnu ña a kã'a nò chwíe nu nɛ, nò yèi nu Muuñ Fà'a vi yi Ndindi, ndò nja'ó ñggì yi a chrà nu. 15 Ó shi mbo minkwentie yi ni ñguon ñgwa nò nchhu nu pa nnu pɛ ña ó yèi ndò nja'ó nɛ. 16 Ó nu'un ñchèi pi kò ndwɛ, yrèi shhɛ, ñkwe ñkhĩ nduon Minnwi a shĩgao phĩ yó.'

Minnwi gɛ Poo ña a ghèi nchĩ chrà yi ni ñgwa taon nduon

17 "Mbinì Jerushalein ñga nthò nduon Minnwi mon Nda Minnwi, njèi nnu. 18 Mon nnu gho njèi Taathò a chhu vèi ña, '**Kòno ntaon Jerushalein ni nji, nthɛ ña mba'a ñgwa pei pin nnu ña ó shi nchhu nthɛ a nɛ.**'

19 "Ñkhwè ña, "Taathò, pugu ni non pugu ji ña ñki nyien mon sheshe nda luon Minnwi ñgwèin pa ñgwa ña pugu pin gho nɛ, ni'in vugu chéin ndò ñgwie pichèi. 20 Ndi ña pi ni nchò njwi minkwentie yó mbo Shitifin nɛ, mmu nduthò a ni mbo fò, mbin ñu ña pi jwi vi, ndina nu ni ndhwí ñgwa pɛ ña pugu ni thò njwi vi nɛ.'

21 "Taathò chhu vèi ña, '**Ghèi! Nthɛ ña ñshi ntaon gho fie hini ni ñgwa la'ataon nduon.**'"

22 Ñgwa pighò ni ñgu'ó njwerɛ nu tí ñga nja'ó yèi,

ñkèrè ñggì yugu nchhu ña, "Pèi mĩ'ɛñ ni ju, a ló mfá'ó nò chhò nu mbhi!" 23 Ndò ha'an pugu ni mba'ó ñgòu, nshràò ndhwí yugu mfiri nu, ndò mã'an pru mon tóthi nɛ, 24 taathò pa shooge Roma fɛ gí ña pi lógo Poo ñgèi ni ju mon li'í ña pa shooge ghà nchhò nɛ, ndò nchhu pugu wie vi nò tã'a nu la'ó nnu ña a chwíe pa ñgwa Juu thò mba'ó ñgòu thò yu nɛ. 25 Ndò pugu ni ñga ñkwo krao vi nò wie nu, Poo pie ni ta'a nthishi pa ta'a ñkii shooge ña a ni nthi fò nɛ ña, "Gí pin ña pi wie non Roma ki ló naa nsha'a vi njèi ña a gū shá'a?"

26 Ndi ña nthishi pa ta'a ñkii shooge gho ni nja'ó nnu yèi nɛ, ñgèi nchhu ni taathò pa shooge ña, "Ó tã'a nchwíe pi nein? Nthɛ ña non vei pò pi non Roma."

27 Taathò pa shooge pighò ghèi mbie vi ña, "Shwei a, ó non Roma?"

Poo khwè ña, "Oon."

28 Taathò pa shooge pighò chhu ña, "Njuon pi ni ñkien ntou mbin maa mbo non Roma."

Poo khwè ji ña, "Pi phi a phi nò non Roma."

29 Nnɛ ñgwa pɛ ña pugu ni mbo nò tou nu mi nɛ kã'ó mbinì pinì ndii gho. Taathò pa shooge gho pògo nthɛ ña a ni nji ndii gho ña Poo pò pi non Roma a kwo ló ñkrao vi.

Poo shi pa kún

30 Ndò mbhi ni ñga ndan, taathò pa shooge pighò tã'a

nu nja nji nnu ña a chwīe pa ñgwa Juu pa'ò ñgòu tho yu ne, ñkīgei vi, ñgē pa thishi ghan fe'ingien pugu pa kún, nshwi'i ni Poo ki'ε ntigi vi shhi pugu.

23

1 Poo chaon ligi yi mbin pa kún nchhu ña, "Līn pan, ñgantho a lo ñji'i ñkhu mon ñkwan ha'an ñchho chombhi a shhi Minnwi ti ntho nchēin shi'a ne." 2 Taatho pa thishi ghan fe'ingien mbo Anania fe gi ni ñgwa ha'an pugu ni nthi mbara yēi Poo ne ña pugu chrēi lrī tho Poo. 3 Nenne, Poo chhu gho ña, "Minnwi shi nchrēi gho ñkaa gho, ma ñgan mbe vei. O chho hene no sha'a nu ma ñkwan ha'an gi chhu ne, ndo mbē'i gi gho ñkaa gho no chhu nu ña pi chrēi a?"

4 Ñgwa ha'an pugu ni nthi yēi Poo ne chhu ña, "O kie ñein ñgwe'i taatho pa thishi ghan fe'ingien Minnwi?"

5 Poo khwē ña, "Līn pan ñshini ndo ñji ña a taatho pa thishi ghan fe'ingien, nthē ña pi nā'an ña ki'i nchrā nnu piphi nthē ghan sha'a ñgwa pēi."

6 Ndo Poo ni ñga ñjēi ña ta'a ghrà kīri gho pa ñgwa Shadushi yichēi ta'a po Farashi, a pa'ò ñgòu nda pa kún ña, "Līn pan, mi ñon Farashi, a phi ñon Farashi mbhi a. Pi sha'a a hein shi'a nthē ña ñjwere nu ni tininju'ò ña ñgwa ña pugu ñkhu ne shi mbini ñku'ò."

7 A ni ñga nchhu yēi nnu, mindoundou gū shina pa ñgwa Farashi pugu pa ñgwa Shadushi, kīri gho shina ntaon nduonduon. 8 Nthē ña pa ñgwa Shadushi ghà nchhu ña ñon shi'a ñkhu mbini ñku'ò, pa'a pa ghan ntaon Minnwi lo mbo, ndo pa'a pa Jijwe lo mbo, ndo ñgwa Farashi pin ñguon pa nnu pei ghao. 9 Mmē yòyòno mū'un, pichēi pa ghan ye'i ñgwa ni gi Mushi ña pugu ni mbo mon ta'a ghrà pugu pa ñgwa Farashi ne tithi ndou nu ña, "Pigi lo ñjēi fān ñon vei, pēi ji ñein ña yichēi jijwe, ki ñgan ntaon Minnwi chrà gho?"

10 Minduonduon gho ni ñga nchēin mōnōn, taatho pa shooge pigho pogo ña pi shi nshāa Poo prapra, mfe gi ni pa shooge ña pugu shwi'i mfu'u vi ni ghrī shina ñgwa pigho ntho no li'i ha'an pa shooge ghà nchho ne.

11 Tu'u gha shini, Taatho thi yēi yu nchhu ña, **"Fā'ò tininju'ò, wu'ò ñkwan ha'an o chii ligi a Jerushalein ne, a wu'ò ñkwan ha'an o shi nchii mon la'ataon Roma ne."**

Ntān no jwi nu Poo

12 Mbhi ni ñga ndan, pichēi pa ñgwa Juu nyian ntān, ñgwrā kina ña mba'a pugu ñji yaon, ki nnu sheshe yaon, kan a ne pugu jwi Poo. 13 Ñgwa ña pugu ni nyian ntān gho ne ni ntogo khwe wun yugu. 14 Pugu lollo

ngēi mbara pa thishi ghan fe'ingien pugu pa pichēi pa thishi nchhu ɲa, "Pigi wrā kina ɲa mba'a pigi ji sheshe yaon ti nu'un ɲwi Pɔɔ. ¹⁵ Nthe yie gho, pēi pa pichēi pa kún taon ɲkini ni taathɔ pa shooge Roma ɲa a taon Pɔɔ ni pēi. Pēi chwē nɔ ha'an pēi tā'a nu ntou pi moon nnu gho shi'i nɔ ji nu pa nnu nthe vi. Pigi kwo piri non yigi nɔ jwi nu vi ɲkaon a maa ndɔ nchēin hein."

¹⁶ Ndɔ muun mimbiambo muun ndin Pɔɔ yi mingwe ni nja'o ntan yei, ngēi li'i ha'an pa shooge ghā nchhɔ ne nshwei Pɔɔ nɔ gho. ¹⁷ Nenne, Pɔɔ mēin ta'a nthishi pa ta'a ɲkii shooge nchhu gho ɲa, "Lōgo muun vei ngēi nɔ gho shhi taathɔ pa shooge nthe ɲa a fā'o nnu nɔ chhu nu gho."

¹⁸ Nenne, nthishi gho lōgo vi pugu yu ghēi ɲēi taathɔ pa shooge nchhu ɲa, "Pɔɔ, yichēi ta'a ɲgan chēin, mēin a nchhu vāi ɲa ñdōgo muun vei nthɔ ɲēi gho nɔ, nthe ɲa a fā'o nnu nɔ chhu nu vē."

¹⁹ Taathɔ pa shooge gho wēin mbhɔ yi pugu yu ghēi li'i ha'an ɲgwa lɔ mbɔ ne, a pie vi ɲjinjin ɲa, "Nnu ɲa ɔ tā'a nu nchhu vāi ne pɔ pi kho?"

²⁰ Muun gho khwē ɲa, "Pa juu taan ɲa pugu shi nchhu vē ɲa ɔ taon Pɔɔ ni pa kún yua nɔ ha'an pugu tā'a nu ntou vi tou ɲi pa nnu nthe vi shishi'i. ²¹ Ndɔ ki'i nja'o nnu ɲa pugu chhu nu ne, nthe ɲa

pugu tōgo khwe wun yugu ɲa pugu kwo taan ti ɲgwā kina ɲa mba'a pugu ji ki nnu sheshe yaon ki lɔ naa ɲwi vi, ɲkwo lere nthɔ ɲwere vi. Ti ndwe, pugu kwo piri non yugu nthɔ ɲwere khwē pi mbhɔ gho."

²² Nenne, taathɔ pa shooge chhu ni muun gho ɲa a ghēi ni vhi ndɔ mfe gí gho ɲa, "Ki'i nchwē sheshenon ji ɲa ɔ kwo chhu nnu yei vāi."

Pi taon Pɔɔ ni Feli mbo ɲgan Sha'a Kaisharia

²³ Taathɔ pa shooge gho mēin paa nthishi pa ta'a ɲkii shooge nchhu ɲa, "Pēi piri paa ɲkii pa shooge nɔ ghēi nu Kaisharia pēi pa khwachēi wun ghan mā'an nchhɔ ni minyenlāi pugu pa paa ɲkii ghan mā'an nchhɔ ni khwā, mbiri nɔ lɔ nu mon ndipu'u minaon ni tu'u.

²⁴ Fe pichēi pa ɲkwēin ni Pɔɔ a ku'ɔ pēi ghēi ni ju mfe vi ni Feli, mbo mme ɲgan sha'a ɲgwa shi'i, ki kà'a lɔ ɲkēe vi." ²⁵ Taathɔ pa shooge gho nā'an ɲwa'anli, nchhu nu ɲa,

²⁶ "Nwa'anli yei nā'an mmu Klaudiu Lishia vē, ma Feli non ndien, ñchrā vē.

²⁷ Pa ɲgwa juu ni ɲgwēin non vei ntā'a nu ɲwi vi. ɲga nthɔ mbara vi pigi pa shooge ɲkwe vi, nja'o ɲa a pɔ pi non la'ataon Roma. ²⁸ ɲki tā'a nu ɲi nnu ɲa pugu ni ɲgwēin vi nɔ ne, nenne, ɲgēi ni ju nda pa kún pugu. ²⁹ ɲki gha ntā'a, ɲēi ɲa pa nnu ha'an

pi ni ηgwēin vi nɔ ghɔ nɛ
lɔ mbo pa nnu ha'an a nthɛ
pi jwi vi, ki ni'in vi chéin
nɔ ghɔ, pa nnu pighɔ pɔ pi
ηkuon pa pie nthɛ nnu gí
yugu. ³⁰ Pi ni nga ntúgu vɛi
ηa pi thɔ nyian ntán nthɛ vi,
ntaon vi vɛ ta'a ηgɛ, mfe gí
ni ηgwa ha'an pugu wēin vi
nɛ ηa pugu shwei nnu ha'an
pugu wēin vi nɔ ghɔ nɛ vɛ."

³¹ Nenne, pa shooge lɔgo
Pɔɔ wu'ɔ ηkwan nɔ ha'an pi
ni mfe gí ni pugu nɛ, ηgɛi ni
ju ti nchəin Antipatri ni tu'u.
³² Mbhi gha ndan pugu pīni
li'i ha'an ghan mā'an nchhɔ
ghà nchhɔ nɛ, mien vi pugu
pa ghan Minyienlɛi ηa pugu
pugu ghɛi ka'a. ³³ Pugu ni
ηga nchəin Kaisharia, mfe
ηwa'anli ghɔ ni Feli mme
ηgan sha'a ηgwa, mbini
ncha'a Pɔɔ mfe mbhɔ yu.
³⁴ Feli mēin ηwa'anli ghɔ
mbie vi ηa a llo mon yɛi
li'i, nga nja'o ηa a llo pi
Shilishia, ³⁵ a chhu ghɔ ηa,
"Nshi nja'o chrà yɔ ndii ηa
ηgwa ηa pugu wēin ghɔ thɔ
nɛ." Nenne, mfe gí ηa pi
chhɔ ηkɛ'i Pɔɔ ntu'ɔ fùon
Herɔ.

24

*Nnu ηa pi wēin Pɔɔ nɔ ghɔ
nɛ*

¹ Tien llé ni nga ntɔgo,
taathɔ pa thishi ghan
fe'ingien mbo Anania shwi'i
pugu pa pichəi pa thishi ni
ta'a ηon ηa a shi nchrā nɔ

li'i yugu, ligi yi pɔ Tetulu.
Pugu fī'i nnu ηa pugu wēin
Pɔɔ nɔ nɛ ni Feli ηon ndien.
² Pi ni nga mēin Pɔɔ a nii
nda, Tetulu jē nthɔ ntigi pa
nnu thɔ yu, nchhu nu ηa,

"Nthɛ ηa ɔ sha'a nu ni
shiethɔ nɛ, pigi fā'o ntou
ghighri nɔ ntaan ndii nɛ,
pugu pa ηa ntou pa kwri
thɔ mon la'ataon yei ntɔgo
pi mbhɔ ghɔ nɛ, ma Feli
ηon ndien, ³ mon ηguon
shendaon mon ηguon li'i
ghao, pigi pin ηguon nnu
pighɔ ni ntou tɔo nu vɛ, ma
Feli ηon ndien. ⁴ Nɔ nɔ
mien nu ki lɔ nu'un njwi ndii
yɔ, ndigəi ghɔ mon pwanju'ɔ
yɔ ηa ɔ ya'o vigi nɔ kuo ndii.
⁵ Pigi yɛi ηa ηon vei ya mbo
pi ηkien ηgan ndan, a thɔ
ni minduonnduon shina pa
Juu mon ηguon mbhi ghao,
mbo nthishi pa ηgwa kiri
ye ηa pi mēin ni Nasharin
nɛ.* ⁶ A ni ntā'a nu mfuo
Nda Minnwi, pigi wēin vi.
[Pigi kan ni nshā'a vi ηkwan
nɔ ha'an gí yigi chhu nɛ,
⁷ ndɔ Lishia mbo nthishi pa
taathɔ pa shooge thɔ ni ghrí
ηkwe vi mbhɔ pigi ηgɛi ni
ju, ⁸ nchhu nu ni pa ηgwa ηa
pugu ni ntigi nnu thɔ yu nɛ
ηa pugu thɔ shhi ghɔ.] ɔ shi
ηga ntou vi ni non yɔ, kan ɔ
shi nji ηguon pa nnu ηa pigi
wēin vi nɔ nɛ mbhɔ yu."

⁹ Pa ηgwa Juu nii mon
ghɔ ηkaa pugu, nchhu nu ηa
ηguon pa nnu ha'an pi wēin
vi nɔ nɛ nnu shini.

* **24:5** 24:5 Yei ηkwan ha'an Tetulu ni mēin Pɔɔ pugu pa pichəi pa ηgwa ηa
pugu ni njou njin Jishɔ llo Nashare nɛ.

Pɔɔ taa nchò yi shhi Feli

¹⁰ Feli mme ngan sha'a ngwa nōon ni mbho yi na Pɔɔ chrà. Pɔɔ chhu na, "Nji na ɔ kwo sha'a la'ataon yei nɔ ntou nga'o. Nthe yie gho, mfa'o pwatua nɔ taa nu nchò a shhi gho. ¹¹ Nɔ ha'an ɔ nthe ɔ yei ni non yo ne, a lo nji'i ntogo paanchro llé nɔ ha'an nki ku'ɔ Jerushalein li'i gha'o Minnwi. ¹² Pa Juu shi ki lo njei ntho ndou nu pigi sheshenon ki ni'in puŋ ngwa mon Nda Minnwi ti mfe pi ni moon sheshe nda luon Minnwi, ki pi mon la'a. ¹³ Ndo minthe pa'a pugu lo nōon ve na nnu na pugu tigi nu tho mu ne nnu shini.

¹⁴ "Ndo mbini yei ve, na nga nga'o Minnwi pa nkhu taa pigi njou pi njin Shendaon na pugu chhu na a lo ka'o ne. Ndo mbini mbini na nguon yaon na pi na'an mon nwa'anli gi Mushi pugu pa yi njaili'i Minnwi ne, yi ndindi. ¹⁵ Mfa'o kwa'a mbini Minnwi na pugu nkaa pugu fa'o ne, na nguon ngwa ghao, ngwa shi'i pugu pa pi piphi shi nde mbini nkhu'ɔ mon gu. ¹⁶ Nenne, nga mba'o na ngantho a po yi shishie shhi Minnwi pugu pa ngwamishua.

¹⁷ "Mi ni nga nkwo po mbhi nɔ ntou nga'o, mbini mbini la'a pigi nɔ ghēre nu ngwa pan ni mbini ndo mbini fe'ingien ni Minnwi. ¹⁸ A ni mbo pi ndii na nki tho nchwie nnu pei Nda Minnwi ne, ndii na nki kwo mi'en

nū'on na pi ghà nchwīe nɔ po nu yi taontaon ne, na pugu ni njei a. Pigi pa yu ngwa shini ndo mbo ka'a, ndo pa'a minduonduon lo mbo. ¹⁹ Ndo pichai pa ngwa Juu lo Eshia ni mbo fo nkaa pugu, a pie na pugu tho nkaa pugu nɔ fi'i nu sheshe nnu na nchwie ki a lo nkā'o ne. ²⁰ Ndaa nenne ne, pei ngwa na pugu po hein ne fi'i ne nnu na nki chwie ki a lo nkā'o ndii na nki thi shhi pa kún ne, ²¹ nkien yei ta'a nnu na nki pa'o ngou nɔ ndii na nki thi shina pugu ne, 'Nthi sha'a ne shi'a shhi pai nthe na mbini na ngwa ghà nga nkhu, shi mbini nkhu'ɔ."

²² Ndo Feli na a ni nja nji pa nnu nthe nnu Shendaon shi'i ne, chi sha'a mfe shhi, nchhu na, "Ndi na Lishia mbo taatho pa shooge shi nchoin ne, ndugwi sha'a yo."

²³ Nenne a fe gi ni nthishi pa ta'a nkii shooge na a chho nkē'i vi, ndo mfe shina gho nɔ ha'an minthe pa shuon pi tho ngere vi ki lo mfa'o ki'ingini ne.

Pɔɔ shhi Feli pugu Drushila

²⁴ Pichai pa llé ni nga ntogo Feli tho pugu ngwe vi, ligi yi po Drushila, mbo non Juu, nchhu pi tho ni Pɔɔ, a ywere nkwan ha'an Pɔɔ tho nchrā nu nthe nnu pin mbini Jisho Krishto ne. ²⁵ Nɔ ha'an Pɔɔ ni nchrā nu nkuon pa nnu ndindi, pa nnu wein nu non pugu pa lembhi sha'a na a tho nu ne, pogo gu wein

Feli a chhu ghò ña, “O nthe o ghēi ndwē, ñshi mbini mēin ghò ndii ña ñfā'o shàna nē.”
 26 Wu'ò mon ndii ghò, a kwā'a nu ña Poo shi mfe mbin ghò, nthe yie ghò, a thò mēin vi ngeṅge pugu yu chrā nu.

27 Paa nga'o ni nga ntogo, Pokiu Feshitu lōgò li'i Feli. Feli ni ntā'a nu nōon pwapuṅ ni pa Juu, nne, mien Poo mon chéin.

25

Poo ligəi ña shá'a yi ghēi shhi Fùon pa ngwa Roma

1 Trei llé ni nga ntogo Feshitu chéin mon krao li'i ghò, ndhò Kaisharia ñku'ò Jerushalein. 2 Pa thishi ghan fe'ingien pugu pa thishi ngwa Juu chhu pa nnu thò Poo, ndigəi Feshitu, 3 mbie vi ña a nthe a chwē shi'i ni pugu nò taon nu Poo a shwi'i Jerushalein. Pugu ni nchhu nne nthe ña pugu ni ñkwo tan nò nū'on nu ngwa pugu lere njwi Poo shendaon. 4 Feshitu khwē ña, “Pi nū'on Poo nò ngan chéin Kaisharia, mba'a a nu'un nda'a ñkaon mmu nduthò a maa ngēi fò. 5 Pəi chwē pigi pa thishi pəi ghēi Kaisharia, a mbo ña ñon ghò fāan sheshe nnu, pugu chhu nthe vi.”

6 Feshitu chhò fò nò fúon llé ngēi pi wuṅ, ndollo ki'e ngēi Kaisharia. Mbhi gha ndan a chòchò mon li'i sha'a shá'a, mfe gí ña pi thò ni Poo. 7 Poo ni nga nchəin, pa

ngwa Juu ña pugu ni ndhò Jerushalein nē, ghēn vi, nthò nchhu ntou pa nnu thò yu, ndò pa'a ndò nōon ña sheshe nnu pighò nnu shini.

8 Ndo Poo taa non yi, nchhu nu ña, “Ndo nji'i nchwē kan ta'a fān nthe gí pa ngwa Juu ki nthe Nda Minnwi, ki mbin Kaisha mbo fūon pa Roma.”

9 Ndo Feshitu ni ntā'a nu nò nōon nu pwapuṅ ni pa ngwa Juu, nenne a chhu ni Poo ña, “O khwā nò ghēi nu Jerushalein pi sha'a ghò fò nthe nnu pei ña pi chhu vəi hein nthe ghò nē?”

10 Poo khwē ña, “Nthi hein mon ta'a li'i sha'a shá'a Kaisha mbo li'i ña a pie ña pi sha'a a nē. Gò nduthò yò ji ña ñdò nji'i fāan kan ta'a nnu mbin pa Juu. 11 Nkan ni mbo pi ngusha'a, nchwē sheshe nnu ña a pie ña ñkhu nē, pa'a ñdò nji'i nte tei. Ndo a mbo ña kan ta'a nnu shini lò nji'i mbo mon nnu ña pugu chhu nthe a nē, kan mba'a yichəi ñon fe a mbhò pugu. Ndōgò shá'a a nda shá'a Kaisha.”

12 Feshitu ni nga mbini pugu pa kún pi, ñkhwē ña, “Ña o chhu ña Kaisha sha'a shá'a yò nē, o shi ngēi shhi yu.”

Poo shhi Agripa pugu Benishi

13 A ni nga nda'a, Fūon Agripa pugu Benishi ghēi Kaisharia nò kra nu Feshitu, nchhu ghò ña a thò a pwa. 14 Nò ha'an pugu ni nda'a fò

nɔ ntou llé nɛ, Feshitu nū'ɔŋ shá'a Pɔɔ ghɔ shhi fùɔŋ, nchhu nu ŋa, "Yichəi ŋgaŋ chéiŋ pɔ hein ŋa Feli ni ŋga ndɔllɔ mien. ¹⁵ Nki gha ŋgəi Jerushalein, pa thishi ghaŋ fe'ingien pugu pa thishi pa ŋgwa Juu chhu pa nnu nɔ ligi yi, nchhu nu ŋa, ŋon vei ŋgusha'a. ¹⁶ Ndo ñchhu ni pugu ŋa, pigi, mbɔ ŋgwa Roma shi'a nji'i ndɔgɔ ŋon nɔ ŋgusha'a ki a lɔ ntithi shhi pa ŋgwa ŋa pugu chhu nnu thɔ yu nɛ ntaa nchò yi nthe nnu pɛ ŋa pi chhu thɔ yu nɛ.

¹⁷ "Pugu ni ŋga nthɔ hein kə'i ghɔ, pa'a ñdɔ nu'uy mbiri fi'i, ndɔ mbhi gha ndaŋ ŋki'ɛ chhɔ pi chhɔ li'i shá'a nchhu ŋa pi thɔ ni ŋon ghɔ. ¹⁸ Pa ŋgwa pɛ ŋa pugu ni nchhu pa nnu thɔ yu nɛ lɔllɔ ntithi tɔthi ndɔ pa'a ndɔ nchhu kaŋ ta'a nnu piphi ha'an ŋki ywere nu ŋa pugu chhu thɔ yu nɛ. ¹⁹ Ndo ŋguon yaon ŋa pugu ni nchhu nu nɛ pɔ pi mindoundou nthe nnu Min-nwi yugu pugu pa ligi yichəi ŋon pi mēin vi ni Jishɔ ŋa a ni ŋkwo khu, Pɔɔ chhu nu ŋa a yi maon. ²⁰ Nshini ndɔ nji ŋkwaŋ ha'an a nthe ñtā'a moon ŋkwaŋ nnu pei nɛ, nthe yie ghɔ, mbie Pɔɔ ŋa a shi ŋkhwā nɔ ghəi nu Jerushalein pi sha'a vi fɔ nthe nnu pighɔ. ²¹ Ndo Pɔɔ ni ŋga ntā'a nu ŋa a sha'a fùon Roma nsha'a shá'a yi, pi nū'ɔŋ vi hein. Nenne, mfe gí ŋa pi chhɔ ŋkē'i vi ti

shi nu'uy ntaon vi ni Kaisha, mbɔ fùon Roma."

²² Agripa chhu ni Feshitu ŋa, "Nshi ŋkhwā nɔ ya'o nu mbhɔ ŋon vei nduthɔ a."

Feshitu khwē ŋa, "Ɔ shi nja'o vi yua."

²³ Mbhi gha ndaŋ Agripa pugu Benishi thɔ mon ndigha'o ntinta'o pugu pa thishi pa ta'a ŋkaŋ shooge ni pichəi pa memme ŋgwa mon la'ataon ghɔ ŋgəi nii mon mme fā'o ŋa ŋgwa ghà nthɔ nchhɔ nɛ. Feshitu fe gí pi thɔ ni Pɔɔ fa'o ghɔ.

²⁴ Feshitu chhu ŋa, "Fùon Agripa pugu pa ŋguon pa ŋgwa ŋa pugu pɔ hein shi'a pigi pugu nɛ, pəi yəi ŋon vei, ŋguon pa ŋgwa Juu ŋa pugu pɔ hein pugu pa pɛ ŋa pugu pɔ Jerushalein chhu pa nnu thɔ yu. Pugu pa'o ŋgòu ŋa a lɔ nu'uy mfā'o nɔ chhɔ nu mbhi. ²⁵ Ndo pa'a ñdɔ njəi ŋa a chwē sheshe nnu ŋa a pie ŋa pi fe njó gu ghɔ, nɔ ha'an nduthɔ yi chhu ŋa a sha'a fùon Roma nsha'a vi nɛ, ñchú'ɔ nɔ taon nu vi.

²⁶ "Ndo, ñdɔ nji'i mfā'o ŋkien thɔ nnu nɔ nā'an nu nthe vi mfe ni fùon Roma. Nthe yie ghɔ, ñthɔ ni ju hein shhi pəi, mī'en mbɔ shhi ghɔ, ma Fùon Agripa, nne ŋa pia shi ŋga ntou moon shá'a yi ghɔ, kaŋ a nthe mfā'o nnu nɔ nā'an nu. ²⁷ Nthe ŋa mbī'i a pɔ nnu na nɔ lɔgɔ nu ŋgaŋ chéiŋ ntaon, ki lɔ nja mfe thɔ nnu ŋa pi wēin vi nɔ ghɔ nɛ."

26

Pɔɔ tǎa nchò yi shhi Fùon Agripa

¹ Agripa chhu ni Pɔɔ ɲa, "A nthe ɔ chrà nthe non yɔ."

Pɔɔ shwii mbhɔ yi njē taa nu nchò yi, nchhu nu ɲa, ² "Fùon Agripa, ɲjəi non a nɔ mbrɔthɔ nɔ thi nu shhi ghɔ shi'a nɔ taa nu non a shhi ghɔ nthe ɲguon pa nnu ɲa pa ɲgwa Juu chhu thɔ mu nɛ. ³ Mí'ɛn nthe ɲa ɔ ya ɲji nù'ɔn pugu pa mindoundou ɲa a pɔ shina pa ɲgwa Juu nɛ, nthe yie ghɔ, ɲduon ɲa ɔ wēin njù'ɔ yɔ njwɛɛ nnu ɲa ɲshi nchhu nɛ.

⁴ "Nɲuon pa ɲgwa Juu ji ɲkwan ha'an ɲki chhɔ chɔmbhi a llo nɔ ha'an ɲki pɔ ma'an mikhwa nɛ, llo nɔ njē yi la'a pigi ti ɲgəi fɛ ni ndii ɲa ɲki pɔ Jerushalein nɛ. ⁵ Pugu ji nɔ ntaan ndii nɔ ha'an pugu ɲkhwā nɔ fī'i nu, llo nɔ njē yi, ɲchhɔ chɔmbhi a nɔ ta'a ɲon shina pa ɲgwa ha'an pugu ghà nū'ɔn kina Minnwi yigi titini, mbɔ pa ɲgwa Farashi. ⁶ Ndwe, ɲthi hɛnɛin pi thɔ nsha'a a nthe ɲa nū'ɔn njù'ɔ a ɲkuon kà'a ɲa Minnwi ni mfe ni pa tǎa pigi nɛ. ⁷ Mbɔ yaon ɲa paanchɔ la'ataon ɲgwa pigi kwā'a nu nɔ ha'an pugu gha'o Minnwi ni ta'anju'ɔ yugu mon tu'u pugu pa naonchi nɛ. A chwīe nthe kwà'a yei ɲa mǎfà'o nɛ ɲa pa ɲgwa Juu pei tigi pa nnu thɔ mu, ma Fùon Agripa. ⁸ A chwīe khɔ a gha'a ni pəi ɲa pəi thi hein

nɛ nɔ pin nu ɲa Minnwi ghà ɲku'ɔ ni ɲgwa ha'an pugu khu nɛ?

⁹ "Mmu nduthɔ a ni mbī'i ɲa mǎfà'o nɔ chwīe nu ntou nnu nɔ yəi nu ɲa ki'i ligi Jishɔ llo Nashare nu'un ɲgəi shhi. ¹⁰ Yinɛ nnu ɲa ɲki chwīe Jerushalein. Pa thishi ghan fɛ'ingien ni mfe ɲji vəi pa'a ɲdɔ ɲgu'ɔ ni'in ntou pa ɲgwa Minnwi pi taonjaon ni'in chəin, pi ni ɲga njwi vugu, mummu pin. ¹¹ Mfe ɲgə'i ni pugu mon ntou ndii mon pa nda luon Minnwi, mba'o nu nɔ yəi nu ɲa pugu chrā chrà pīphi nthe nnu Minnwi. Njù'ɔ a ni mbigi mbin pugu ti nchəin fī'i ɲa ɲki ghəi mon pa la'ataon nduon nɔ fɛ nu ɲgə'i ni pugu.

Pɔɔ fī'i ɲkwan ha'an chɔmbhi yi ni ɲkwri nɛ

¹² "Nnɛ, mi ni ɲkwe ghrí, pugu pa ɲwa'anli ɲa a nɔon ɲa pi fɛ ghrí vəi nɛ mbhɔ pa thishi ghan fɛ'ingien ɲgəi nɔ Damashiku ɲgu'ɔ nthe pi yie ghɔ. ¹³ A gha mbɔ mon ntun minaon, ma chaapifuson, ɲga mbɔ shendaon ɲgəi nu nɛ, ɲjəi lí'ɛ ɲa a the nchaa minnaon llo pɔ the ɲgin a pigi pa ɲgwa ɲa pigi pugu ni nyien nu nɛ. ¹⁴ Nɲuon yigi gha ɲgū shhe, ɲja'o yichəi ɲggi chhu nu vəi mon chrà ɲgwa Hibru ɲa, '**Shɔɔ, Shɔɔ, ɔ thɔ mfe ɲgə'i vəi ɲa? A lɔ mbwa ɲa ɔ tun kwò yɔ ɲkuon thɔ muon thi piga**

ɲa a tū'ɔ ghɔ ɲgəi nu nɔ shhi nɛ.*

¹⁵ “Nchhu ɲa, ‘Ɔ pɔ pi gɔ, Taathɔ?’

“Taathɔ khwē ɲa, ‘**Mi Jishɔ, ɲa ɔ thɔ mɛ ɲgə'i ghɔ nɛ.** ¹⁶ Nɔ lɔllɔ ntithi ɲkuon kwò mɔ, nthe ɲa n̄onon a vɛ nthe yei nnu, n̄chu'ɔ ghɔ nɔ muun fà'a a. Ɔ shi nshwei pichəi pa ɲgwa nduon ni yaon ɲa ɔ yəi shi'a nɛ, pugu pa nnu ɲa n̄shi n̄onon vɛ nɛ. ¹⁷ Nshi ɲkwe ghɔ mbhɔ pa ɲgwa Ishrae pugu pa ɲgwa taon nduon ɲa n̄shi ntaon ghɔ ni pugu nɛ. ¹⁸ Ɔ shi nchu'ɔ ligi yugu, ɲa pugu kara ntaon mon njin nthɔ mon lí'ɛ, pugu taon mon ghrí Shata nthɔ njəi Minnwi, nne ɲa pi lí'ɛ phi yugu, pugu lɔ mfā'o shina, shina ɲgwa pɛ ɲa Minnwi kwo chu'ɔ vugu nɔ ji ntɔgɔ pi ɲkuon pin ɲa pugu fā'o mbij mu nɛ.’

Pɔɔ shwei ɲkwan ha'an fà'a yi pɔ nɛ

¹⁹ “Nthe yie ghɔ, ma Fùon Agripa, n̄shini n̄ɔ ntinithɔ ni nnu yei ɲa mi ni njəi lɔ po nɛ. ²⁰ Nki jē Damashiku pugu Jerushalein ni ɲguon krao ɲgei Judia pugu pa la'ataon nduon, nchii nu ɲa pugu fā'o nɔ wu'ɔ nu mbā'a ɲkunu yugu ni phi nthɔ njin Minnwi, n̄ɔ nchwīe pa nnu pɛ ɲa a shi n̄onon ɲa pugu

pā'a ɲkunu yugu ni phi nɛ. ²¹ Yei nnu ɲa a ni nchwīe pa Juu pei wēin a ndii ɲa ɲki pɔ Nda Minnwi nɛ, mba'o nu nɔ jwi nu ma. ²² Nchəin shi'a, a Minnwi ɲa a thɔ ɲgēre a, n̄thi hein shi'a nɔ shwei nu ni ɲguon ɲgwa, lɔ mbij pa minkwasha ti ɲku'ɔ nchəin mbij pa ɲgwa ndien pa'a n̄ɔ nchhu pi nnu nduon ɲkien pa nnu ɲa pa Njəli'i Minnwi pugu pa Mushi ni nchhu ɲa a shi nde ndɔgɔ lí'i nɛ. ²³ Pugu ni nchhu ɲa Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaon nɔ Nkwe nɛ shi ɲgu'ɔ njəi ɲgə'i, n̄ɔ mbɔ ju fūon ɲon nɔ pini nu ɲku'ɔ mon gu. A shi nchii lí'ɛ lūgu nu ni ɲgwa Juu pugu pa ɲgwa taon nduon.”

²⁴ Nɔ ha'an Pɔɔ thi fɔ nthɔ ntaa nchò yi nɛ, Feshitu pa'o ɲgòu ni nji ɲa, “Pɔɔ, ɔ ya mbaa paa ntou ye'i yaon chwīe ɔ ɲgū liliŋ!”

²⁵ Nɔ Pɔɔ khwē ɲa, “Nɔ nji'i mbaa paa, ma Feshitu ɲon ndien, n̄chrā pi ɲkien nnu shini n̄ɔ mbɔ chrà lina. ²⁶ Nɔ Fùon Agripa ji nnu pei minthe n̄chrā pa nnu pei ghɔ ni tininju'ɔ nthe ɲa a ji ɲguon pa nnu pei ghao nthe ɲa pi shini n̄ɔ nchwīe nnu pei pi ləin. ²⁷ Fùon Agripa, ɔ pin pa njəli'i Minnwi? Nji ɲa ɔ pin.”

²⁸ Agripa khwē ɲa, “Mon kuo ndii yei ɔ pī'i ɲa ɔ shi nchwīe ɲgū Krishiten?”

* 26:14 26:14 Mon la'ataon pa Juu, muun thi pīga ni mbɔ nɔ chwīe nu minyen wu'ɔ ɲgəi pi shhi ki lɔ nu'un mbini njin. Jishɔ ni nchhu yei ni Pɔɔ hein ɲa kí'i a lāa nnu fhi ɲa ju Jishɔ thɔ nchwīe nu, mbɔ gē nu ɲgwa pi jē choshi yi nɔ ghɔ.

29 Pɔɔ khwē ɲa, “Ki mi shi ndōgɔ pi kuo ndii ki ntaan ndii, luon Minnwi a pɔ ɲa ki'i a wu'ɔ mbo pi gò, ɲguon ɲgwa pei ɲkaa pugu kara mbo nɔ ha'an mbo nɛ, ɲkien chɛiɲ yei ɲa pi krao mbhɔ ma nɔ ghɔ nɛ.”

30 Nnɛ fùon pugu pa Feshitu, ni Benishi pugu pa ɲguon pichɛi ɲgwa yrɛi shhɛ. 31 Nga ɲkwo yiri, nchhu ni non pugu ɲa, “Nɔn vei lɔ nji'i nchwīe sheshe nnu ɲa a pie ɲa a khu ki pi ni'in vi chɛiɲ nɛ.” 32 Agripa chhu ni Feshitu ɲa, “Ndo pi kan ni nchu'ɔ ɲon vei mien vi a ghɛi ndo ha'an a kan ni mien ki naa ndōgɔ shá'a yi shhi Kaisha.”

27

Pɔɔ ghɛi la'ataon Roma

1 Pi ni nga ɲkwo chhu ɲa pigi nii mitu ɲkhɛ ɲgɛi Itali, Feshitu cha'a Pɔɔ pugu pa pichɛi ghan chɛiɲ mfe ni Julion mbo nthishi ta'a ɲkii shooge mon kwie ntigao ɲkii shooge ɲa pugu ni ɲkɛ'i fùon Roma nɛ. 2 Pigi nii mon mitu ɲkhɛ llo Adramitiun, ɲa a ni ɲkwo tithi nɔ ghɛi nu mon li'i kaon pa mitu ɲkhɛ Eshia nɛ. Nchu'ɔ ki'ɛ njɛ ghɛi nu, pigi pa Arishtaku, mbo ɲon Mashedonia lɔ Teshalonika.

3 Mbhi gha ndan pigi chɛiɲ Shidon. Julion ni nōon pwapun ni Pɔɔ, mien vi ɲa a ghɛi njɛi pa taannu pi, nji ɲa pugu shi mfe pa yaon

ɲa a pou nɛ ghɔ. 4 Pigi lollo fɔ, ndo nthɛ ɲa fifrɛi ni nthɔ nu pi llo ɲgei ɲa pigi ni ɲgɛi nu fɔ nɛ, pigi nyien ni pie pi ɲgei ɲkhɛ ye ɲa ɲkũnu Shaipru ni ɲki'i fifrɛi ki a lɔ nchɛiɲ fɔ nɛ. 5 Pigi shá'a ntiri ɲkiɲ Shilishia pugu Pamfilia nchɛiɲ Mura mon Lishia. 6 Nga nchɛiɲ fɔ, nthishi pa ta'a ɲkii shooge ghɔ yɛi mitu ɲkhɛ a llo Aleshandria ɲgɛi nu Itali, a ni'in vigi mon ghɔ.

7 Pigi nyien pɔpɔɔ nɔ yichɛi fi'i llɛ, ntɔgɔ mon ghagha'a nchɛiɲ Kinidu. Fifrɛi shini ndo mien vigi ɲa pigi nu'un ɲgu'ɔ mbigi nyien ɲgɛi nu ɲgei ghɔ, nthɛ yie ghɔ, pigi nyien ɲgei ɲkũnu ye ɲa ɲkũnu Krete ni ɲki'i fifrɛi nɔ chɛiɲ nu fɔ nɛ, ntɔgɔ yɛi Shalmone.

8 Pigi wu'ɔ nyien pi ɲkiɲ wɛi, nyien ni ghagha'a ti ɲgɛi nchɛiɲ li'i ɲa pi mɛiɲ ni Li'i Kaon Pie Juju, yɛi mme la'ataon ɲa pi mɛiɲ ni Lashia nɛ.

9 Pigi ni nchhɔ fɔ nɔ ɲkien ntaan ndii, ti ɲgɛi nchɛiɲ yichɛi fi'i ndii ɲa nyien nu mon ɲkhɛ ya ɲga'a, nthɛ ɲa nji'i nthɛ pi mme llɛ j̄ ɲkhɛ* pa Juu ni ɲkwo tɔgɔ. Nnɛ Pɔɔ fe ntigi ni pugu, 10 nchhu nu ɲa, “Mme ɲgwa, njɛi ɲa nyien yia llo hɛiɲ ɲgɛi nu shhi shi mfe ɲgɛ'i. Ntou phe shi mbo, ki lɔ ɲgu'ɔ mbo pi ni pa maon ɲa pia tien nɛ, pugu pa mitu ɲkhɛ, ti

* 27:9 27:9 Mme llɛ ji ɲkhɛ yei ni nthɔ mbo nu mon ndugwi ndipu'u nàon ɲgɛi nu mon njɛ wun nàon mbo ndii ɲa nyien nu mon ɲkhɛ ni nja ɲga'a.

mfe ni chombhi yia." ¹¹ Ndo nthishi pa ta'a nkii shooge gho, ya'o pi nnu ye na ngan shūgu mitu nkhi gho, pugu ngan mitu nkhi gho chhu ne, pa'a ndo nja'o pi ye na Poo chhu ne. ¹² Li'i kaon pie gho shini ndo nji'i mbo nkien li'i chho mon laon,† nthe yie ntou ngwa ni nkhwa yugu na pi lollo fo nne na pugu pa'o nsh'a nkhi ntaon Foniti no ha'an ä nji'e, nne na minthe pugu chho fo mon laon. Foniti li'i kaon pie mon la'ataon Krete na a nuan ngöi ni ngei mbho nkwreri pugu pa ngei mbho ji ngei nii minaon.

Fin mon nkhi

¹³ Muon fifrei ni nga nje ntogo nu llo mbien, pa ghan shūgu mitu nkhi pi'i na minthe pugu pa'o ti ngöi nchöin no ha'an pugu ki pi'i ne, nne pugu fu'u ngü'ö wëin pie mon nkhi, nchwi ti nja mbara nkien nkhi Krete. ¹⁴ Ndo a ni nga ndara, mme fifrei na a ghà ntaon ngei mbho nkwreri sha'a minaon tiri llo nkuon nkünu Krete. ¹⁵ Mme fifrei gho ni nga ngwëin mitu nkhi, a gha'a ni pigi no yina nu fifrei gho ni mitu nkhi yigi, nne, pigi mien fo fifrei gho tien vigi ngöi nu no.

¹⁶ Pigi ni nga nchöin mbien njin muon nkünu Kauda, nkünu gho ki'i fifrei gho ni pigi. Pigi pa'o fo mon

puon pimbia ti nkaa nkwe muon pie na mme mitu nkhi gho ni nshüu nu ne ki a lo mbiri. ¹⁷ Pugu shüu muon pie gho ni'in mon mme mitu nkhi, nkrao mitu nkhi gho ni nkii na ki'i a shina. Nthe na pugu ni mbogo na pie shi ntei ni nji ngöi nku'ö nkuon gwí ni ngei nkien nkhi Libia ne, pugu shwi'i ngü'ö li'i mitu nkhi mon nkhi. Mien mitu nkhi gho kə'i gho fifrei ghöi nu ni ju pöpöo.

¹⁸ No ha'an fin titini gho ni ngü'ö ntho ngöi nu shhi ne, mbhi gha ndan pugu fu'u pa maon pugu mon mitu nkhi gho mā'an nu nkhi. ¹⁹ A gha mbo trei llé, no ha'an fifrei gho ni nje ne, pugu fu'u pa maon mitu nkhi gho ni yugu mbho mā'an nu nkhi. ²⁰ No ntou lembhi, pa'a pigi lo njöi ligi minaon ki pa finöi, fifrei gho wu'ö mbigi pigi ntini nu. Ndugwi yi, pigi khe non yigi ki lo nu'un mbi'i na pigi shi ndügu.

²¹ Nthe na pugu ni nkwo po no ntaan ndii ki lo mfä'o maon ji ne, Poo lollo ki'e nthithi tothi nchhu na, "Ngwa pan, pöi kan ni nja'o nnu na mi ni nchhu ne, ki lo nu'un nshūgu mitu nkhi ngöi no Krete, yei phe shi kan ni nu'un nii via. ²² Pöi fä'o tininju'ö ndwe nthe na mba'a tho non nu'un mbhe, a shi ngü'ö mbhe mitu nkhi. ²³ Nthe na ni tu'u ye na a

† 27:12 27:12 Mon pii ndii yei mon la'ataon gho, fin gha nga'a mon nkhi ti pa'a non lo nji ndii na minthe a nyien mon nkhi shi'i ne.

togo ne, ngan ntaon Min-
nwi na mbo pi ji ndo nga'o
vi ne tho vai, ²⁴ nchhu na,
'Ki'i fa'o pogo gu, ma Poo,
o shi ngu'o nthi sha'a shhi
Kaisha. Minnwi kwo kwe
nguon ngwa na pei pugu
nyien nu ka'a mon mitu nkhi
ne.' ²⁵ Nenne, pei fa'o wein
nju'o, ma ngwa pan, nthe
na mfa'o tininju'o mbin Min-
nwi na a shi ngu'o mbo
pi no ha'an pi shwei a ne.
²⁶ Fifrei shi ngu'o ndogo via
ngoi nkaon nkuon gwí nkin
muon nkunu titri nkhi."

²⁷ Pigi ni nga nkwo po
mon nkhi no khwenchro
tu'u ntho nsha'a nkhi na
pi mein ni Adria ne, pa
ghan shugu mitu nkhi tha
na pi chho mbara nu mbhi.
²⁸ Pugu chu ngu'o nkuon
nkhi, ma'an mon nkhi, njei
na nthi nkhi paa wun mbho,
no nkaon nu shhe. Nga
mbini ngoi shigei, ma'an
njei na nthi nkhi tienchro
mbho no kaon nu shhe.
²⁹ Pogo gu wein vugu na
mitu nkhi shi nchwi ngu'o,
nthe yie gho, pugu ma'an
kwe ngu'o li'i pie mon nkhi
lo njin mitu nkhi, nduon
Minnwi na mbhi lan. ³⁰ Pa
ghan shugu mitu nkhi ni
nga nta'a nu ntei ntaon mon
mitu nkhi gho, pugu shwi'i
muon kikuon mon nkhi mfi
nu na pugu ghei pi tho mitu
nkhi li'i chu ngu'o li'i pie fo.
³¹ Ndo Poo chhu ni nthishi
pa ta'a nkhi shooge pugu pa
pichai shooge na, "Ngwa pei
mien ki kina mon mitu nkhi,

kan mba'a pei lugu." ³² Nne,
pa shooge pigo ya'a nkhi
kikuon gho mien.

³³ Nkaon mbhi maa ndan,
Poo kono nguon yugu ghao
na pugu ji maon, nchhu nu
na, "A khwenchro lle shi'a
na pei ywere nu mon fintho,
ki lo nji maon ki njwe'i
yaon. ³⁴ Nthe yie gho, nkono
vai na pei ji maon nenne
na a shi nkwe vai nthe na
nji'i nthe pi ta'a ngiitho yei,
mba'a a phe." ³⁵ Poo ni
nga nchhu nnu yei, ndogo
brei, nga ntoo Minnwi shhi
nguon yugu ghao, mbe'i nje
kru nu. ³⁶ Nju'o nguon
yugu gu, pugu je ji nu maon.
³⁷ Nguon yigi ghao mon mitu
nkhi gho ni mbo paa nkhi
ni khwachai wun ni ndigi yi
ntigao. ³⁸ Pugu ni nga nji
ti njru, nkere pichai pa pien
maon ji ma'an mon nkhi nne
na pie yi'e.

Mitu nkhi shina

³⁹ Mbhi ni nga ndan, pa'a
pugu lo nji li'i nkin nkhi
gho, ndo pugu ni njei muon
loo nkhi ni gwí fo ntho
njwere nu na a nji'e pugu
ku'o ni mitu nkhi fo nkuon
shhe. ⁴⁰ Nne pugu ya'a nkhi
ngu'o li'i pie, mien a yie
mon nkhi. Wu'o ndii gho
pugu pini nja'a nkhi nkuon
yaon shugu mitu nkhi la'o
mitu nkhi, nku'o mme kaon
ndhwí fifrei tothi, fifrei chi
vugu ki'e pugu ghei nu nkin
mbhi. ⁴¹ Ndo mitu nkhi
gho chhwi nkuon gwí nkwa,
ndi'i ntithi ki lo nchoin nkin

mbhi. Tho mitu nkhi li'i, mme fin gho nwī'in la'o mitu nkhi kraokrao.

⁴² Pa shooge kā'a nɔ jwi nu pa ghan chéin nne na ki'i kan ta'a non vugu pa'o nkhi ntei. ⁴³ Ndo nthishi pa ta'a nkhi shooge tā'a nu nkwe Pɔɔ nne ndāa na ki'i pugu chwīe nnu na pugu ni nkā'a nu ne. A ka fe pi gi ni pe na pugu ji pa'o nu nkhi ne, na pugu lli nchēin mon nkhi mba'o nkhi ntaon mbhi. ⁴⁴ Pigēi ngwa younjin yugu: pichēi taon nkun pa krao pilan, pichēi taon pi nkun krao mitu nkhi, nenne, nguon yugu ghao chēin mbhi ki kà'a.

28

Mon muun nkunu Malta

¹ Pigi ni nga ntaon ti nchēin mbhi shi'i, nja'o na ligi muun nkunu gho Malta. ² Pa ngwa taon pigho nōon nkien pwapun ni pigi, mfrēi mōnon na pigi yigō nthe na mbē ni nkwo jē llo nu, li'i ya ngri. ³ Pɔɔ ni nkiri puon mi nkwein, nga ntūon nu kie, fifhi taon mon gho nthe laonlaon mōnon, naon vi nchu nɔ mbho yi. ⁴ Pa ngwa taon pigho ni nga njēi miyaon gho a chu nɔ mbho Pɔɔ, nchhu ni nōon pugu na, "Non vei njwi non shini, nji'i nthe nɔ ha'an a lūgu ki lo nkhu mon nkhi ne, shhe chhu na mba'a a lūgu." ⁵ Pɔɔ mīni fifhi gho mā'an mon mōnon ndo pa'a kà'a lo nkēe

ju Pɔɔ. ⁶ Pugu tithi nchēi nu na non yi ku'ɔ ki na a gū shhe nkhu. Ndo pugu ni nchēi nɔ ntaon ndi ki lo njēi sheshe nnu, nne pugu kwri njū'ɔ yugu, nchhu nu na Pɔɔ pɔ pi nwi.

⁷ Pa nyien ni mbo nkun li'i gho mbo yi taathō mon muun nkunu gho ligi yi pɔ Publiu. Taathō gho ni ndōgo vigi ntuo vigi shi'i nɔ ghan kra pi nɔ trēi llé. ⁸ Tāa Publiu ni nūan kūon ntho nginō shigao pugu pa nchēi. Pɔɔ ghēi njēi vi nduon Minnwi gho nū'ɔn mbho yi mbēn yu non yi tōgo. ⁹ Yei nnu ni nga ndōgo li'i pigēi ngwa nkun muun nkunu gho na pugu ni mfā'o pa nginō ne tho ni pugu, pi yigi ghinō yugu. ¹⁰ Pugu ni mfe ntou pa maon ni pigi, pigi gha ngēi nu pugu ni'in nguon pa maon na a ni mbie na pigi fā'o ne mon mitu nkhi.

Llo Malta ngēi Roma

¹¹ Trēi nāon ni nga ntōgo, pigi nii mitu nkhi na a ni ndho Aleshandria, pi mēin ni pa "nnwi kē'i" na a ni nda'a fɔ mon ndi laon gho. ¹² Pigi ni nchēin la'ataon Shirakushe nda'a fɔ nɔ trēi llé. ¹³ Llo fɔ, pigi nii pie njin ngēi Regiun. Ta'a llé gha ntōgo fifrēi llo mbien jē tho nu, a gha mbo mbra llé pigi nchēin Puteoli. ¹⁴ Pigi gha nchēin fɔ ne, njēi pichēi ghan pin, pugu chhu ni pigi na pigi pugu la'a nɔ khwachēi llé. Nenne, yei

ηkwan ha'an pigi kie nchəin Roma nε.

¹⁵ Pa ghan pin Roma ni nja'o ηkaon yigi, ntaon ntho nchəin mon la'ataon ηa pi mēin ni Tan Apiu* pugu li'i ye ηa pi mēin ni Trei li'i Pe Nda'a† nε, nɔ para nu minji. Pɔɔ gha njəi vugu, ntōo Minnwi, njù'ɔ yi pini nja ηgū.

Mon la'ataon Roma

¹⁶ Pigi ni ηga nchəin Roma, pi mien Pɔɔ ηa a la'a tə'i vi pugu ta'a shooge ηa a ni ηkē'i vi.

¹⁷ Trei llé ni ηga ntɔɔ, Pɔɔ mēin kiri pa thishi pa Juu mon la'a. Pugu ni ηga ηkiri, a chhu ni pugu ηa, "Pa lin pan, nji'i nthe nɔ ha'an ndo nji'i nchwie sheshe nnu mbin pa ηgwa pia ki ηkuon nù'ɔn yia nε, ndo pugu ni ncha'a a mfe nɔ ηgan chəin Jerushalein ni ηgwa Roma.

¹⁸ Pugu ni ηga ntou a, ntā'a nu mien ηgəi nthe ηa pugu shi ki lo njəi sheshe yaon ηa nchwie ηa a pie ηa pi fe njɔ gu vəi. ¹⁹ Pa ηgwa Juu ni ηga ndāa, a yi'i ηa ndɔɔ shá'a a ηgəi nɔ shhi Kaisha, ndo ki lo mfā'o pi sheshe nnu nɔ chhu nu tho ηgwa pan. ²⁰ A chwie yie ηgē vəi, ntā'a nu nɔ yəi nu vəi pia chrà, ηa pi krao a ni chein nein nthe pi ηon ηa ηgwa Ishrae fā'o kwà'a mbin yu nε."

²¹ Pugu chhu ghɔ ηa, "Pi lo nji'i mfe ηwa'anli ni pigi llo Judia nɔ ligi yɔ. Ndo pa'a ηgwa pia ηa pugu tho nu hein nε lo nchrā sheshe nnu ki nchhu sheshe nnu piphi nthe ghɔ. ²² Ndo pigi khwā nɔ ya'o nu mbho ghɔ, jɔ nnu ηa ɔ pi'i nε. Nthe ηa pigi ji ηa pi chrà pa nnu piphi mon ηguon li'i ghao nthe ye kiri ηa ɔ pɔ fɔ nε."

²³ Pugu ni ntigi llé, a gha mbo llé ghɔ ntou yugu tho li'i ha'an Pɔɔ ni nda'a nu nε, a tere nnu pighɔ ni pugu jē ni tutu'u ηgəi nchəin ni fanaon, ntho mfi'i nnu Sha'afuon Minnwi ni pugu, ηkaa nu nɔ nɔon nu ni pugu llo mon gí Mushi pugu pa ηwa'anli pa njəli'i Minnwi ηa pugu pin Jishɔ. ²⁴ Pichəi ni mbin nnu ηa a ni nchhu nu nε, pa'a pichəi lo mbin. ²⁵ Pugu lallo ηgəi, ndou nu ni non pugu ndii ηa Pɔɔ ni ηkwo chhu yei ta'a nnu nε, "Jijwe Minnwi ni nchhu shini ndii ηa a ni nchhu ni pa taa pəi ntɔɔ pi njin njəli'i Minnwi mbo Ishaya nε:

²⁶ 'Ghəi nchhu ni ηgwa pei ηa,

Shishini, pəi shi nja'o ndo pa'a ndo nji njin yi,
pəi shi nja ndii ndo pa'a ndo njəi.

²⁷ Nthe ηa njù'ɔ ηgwa pei kwo fɔni,
tənə yugu chri ki lo nu'un nja'o li'i,

* **28:15** 28:15 Li'i yei ni mbo khwachəi wun ηkan kwo nɔ ghəi nu nchəin Jerushalein. † **28:15** 28:15 Li'i yei ni mbo yaon nɔ tien wun ηkan ni khwachəi ηkan kwɔ nɔ ghəi nu nchəin Roma.

pugu kwo kwiri ligi
 yugu,
 Nne ña ki'i pugu yəi ni ligi
 yugu,
 ñja'o ni tənə yugu,
 ñji ni ñjù'ó yugu
 Ñkara mbara a,
 ñchwíe pugu pó shi'i.'

²⁸ Pəi ji nɛ ña lūgu nu
 yei llo mbhɔ Minnwi ghēi
 nɛ mbhɔ ñgwa taon nduon,
 ndo ñgwa taon nduon shi
 njwɛɛ." ²⁹ [Pɔɔ ni ñga kwo
 chhu nɛiñ, ñgwa Juu pighɔ
 taon ñgəi nu, ndou nu ni
 non pugu.]

³⁰ Pɔɔ ni nda'a fo no paa
 ñga'o mon nda ña a ni
 mbe nu llo pɛiñ yu. A
 mbiñ ñguon ñgwa ña pugu
 tho fo no yəi nu vi nɛ,
³¹ ntho nchii Sha'afuon Min-
 nwi, ntho nje'i pa nnu nthe
 Jisho Krishto mbo Taatho ni
 tininju'ó ki non lo ntara vi.

Nwa'anli choshi Roma Kāon nu pa tho nnu

Pɔɔ ni nā'an nwa'anli yei mfe ni pa ghan pin mon choshi la'ataon Roma. Nwa'anli yei nōon nwa'annwi ni nchu'ɔ Pɔɔ nɔ nwan ntaon yi. A ni nā'an mfe nɔ ligēi nu vugu nwa pugu ghēre vi nɔ ghēi nu ni nkini pwa pisha'akho krao ngei la'ataon yugu nwa a pɔ ngei nii minaon nē. Pɔɔ pini mfi'i yaon nwa fā'o nu pin mbin Jisho yie gho nē pugu pa nkwan ha'an ghan pin fā'o nɔ chho nu chombhi yugu nē. A pini nu'un nchwie nwa pi ji nnu nwa Minnwi ni nkā'a nu mon mbhi nē ntogo pi mbho Jisho Krishto mbo muun Fūon Devi. Yie gho nōon nu nwa Minnwi thi nkuon kina yi nwa a ni ngwra pugu pa ngwa Ishrae nē.

Nwa'anli yei shwei via nwa ngwa Juu pugu pa ngwa taon nduon pɔ pi pa ngusha'a nne mfā'o nɔ fā'o nu njó. A pini nu'un nōon ni pia nwa Minnwi lōgo nthi mi nɔ chwie nu ngwa Juu pugu pa taon nduon pugu pɔ yi ndindi ntogo pi nkuon khu nu Jisho Krishto mbini nku'ɔ. Nwa'anli yei gha ndwigi nu, mfi'i nkwan ha'an pa ghan pin fā'o nɔ chho nu chombhi yugu mon pin nē.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Pɔɔ, mbo muun fā'a Krishto Jisho. Pi gē a nwa mbo nwan ntaon Krishto, Minnwi chu'ɔ a nwa nchii pwa pisha'akho yi, ² nwa a ni nkā'a fie ndii ntogo pi mbho pa njeli'i pi mon Nwa'anli Minnwi yi taontaon. ³ Pwa pisha'akho gho pɔ nthe Muun vi, nwa mon freinon pi ni mbhi vi mon ndaonon Fūon Devi nē. ⁴ Ntogo pi mbho Jijwe taontaon, pi ni nōon vi ni mme ghrī nwa a Muun Minnwi ntogo pi mon ku'ɔ nu mi mon gu, mbo ju Jisho Krishto mbo Taatho via. ⁵ Pia togo mbho Krishto mfā'o shina mbini mbo ghan ntaon, nɔ chwie nu nguon ngwa taon nduon ya'o nchò llo mon pin nthe ligi yi, ⁶ pugu pa pēi nwa pi gē vāi nwa pēi pɔ yi Jisho Krishto nē.

⁷ Nā'an pi ni nguon vāi ghao nwa pēi pɔ la'ataon Roma nē, nwa Minnwi khwā vāi ndo ngē vāi nwa pēi pɔ ngwa pi pi taontaon nē.

Pwapun pugu pa ghighri llo mbho Minnwi mbo Tāa via pugu Jisho Krishto mbo Taatho pɔ ni pēi.

Pɔɔ khwā nu nɔ ghēi nu la'ataon Roma

⁸ Mfūon ntōo Minnwi a ntogo mbho Jisho Krishto nthe vāi, nthe nwa pi chii pin yāi mon nguon mbhi. ⁹ Nthe nwa Minnwi nwa mfā'a mbho yu ni nguon njù'ɔ a ghao mon pwa pisha'akho Muun

vi ne minḱwentie a ḱa ḱga ḱgu'ó ḱḱwinq v̄ei, ¹⁰ ḱguon ndii ghao mon luon Minnwi a, nduon nu ḱa Minnwi mbin, kaḱ minthe ndūgu ntho nō ȳei nu v̄ei. ¹¹ Nthe ḱa ḱḱhwā nu nō ȳei nu v̄ei, nne nō ghr̄a nu pich̄ei fé llo mbho Jijwe Minnwi ni p̄ei nō mā'an nu ghr̄i ȳei. ¹² Yie pō nō chhu nu ḱa minthe pia mā'an ghr̄i non pia ntogo pi ḱkuon pin yia, mbo pin ȳei pugu pa nyan.

¹³ Ntā'a nu p̄ei ji, ma pa linq pan, ḱa ḱḱwo pī'i nō tho nu nj̄ei v̄ei ḱḱenḱe ndo pa nnu wu'ó ndi'i a li'i nō tho nu, nne ḱa minthe fā'a a gh̄ere ḱkara pich̄ei ḱḱwa shina p̄ei wu'ó nō ha'an a lōgo li'i shina pa pich̄ei ḱḱwa taon nduon. ¹⁴ Mfā'o ḱḱr̄u chii nu pwa pisha'akho ni pa ḱguon taontaon ghao, ni pa ghan shieligi pugu pa ghan moon trū, ni pa ghan shietho pugu pa na. ¹⁵ Nne ki'ε ñtho ḱḱhwā nu nō chii nu ḱḱini pwa pisha'akho ni p̄ei ḱkaa p̄ei ḱa p̄ei pō mon la'ataon Roma ne.

Ghr̄i ḱa a pō mon ḱḱini pwa pisha'akho ne

¹⁶ Ndo nji'i mfā'o lritho nthe ḱḱini pwa pisha'akho, nthe ḱa a nji Minnwi nō kie nu ndūgu ni sheshenon ḱa a pin ne, fūon yi pō ḱḱwa Juu, ni pa ḱḱwa taon nduon ki'ε. ¹⁷ Mon ḱḱini pwa pisha'akho ghō, pia ȳei ḱḱwan ha'an Minnwi fā'a nō chw̄ie nu ḱḱwa kā'o ligi yu ne, llo mon pin, ndugwi ḱkuon pin.

Nō ha'an pi nā'an ḱa, "Non ndindi shi mfā'o chombhi ntogo pi ḱkuon pin."

Pigitua Minnwi nthe phi

¹⁸ Nthe ḱa mme pigitua Minnwi nōon non yi llo pō nthe ḱguon ki pogo Minnwi pugu pa mbha nnu t̄eit̄ei ḱḱwamishua, ḱa pugu t̄ogo mon phi yugu mfr̄ei nnu shini. ¹⁹ Nthe ḱa yaon ḱa minthe pi ji nthe Minnwi ne, yi shieshie ni pugu nthe ḱa Minnwi nōon ni pugu. ²⁰ Nthe ḱa j̄e ndii ḱa pi ni nchw̄ie mbhi ne, pi kwo ya nji mbha nnu Minnwi ḱa minthe pa'a pi lo nj̄ei ne, nō nji yi ki ndugwi yi, ni p̄uon yi nō Minnwi, pi ya nji shishi'i ntogo pi ḱkuon pa yaon ḱa a chw̄ie ne. Nthe yie ghō, mba'a pugu nu'un nchu ḱa, "Mi ni nji ni kho!"

²¹ Nthe ḱa nji'i nthe nō ha'an pugu ni nji Minnwi ne, pugu shini ndo ḱḱa'o vi nō Minnwi ki mfe t̄oo nu ghō, pugu gū pa ḱḱwa ghagha mon mb̄i'i nu nnu yugu, nne nj̄u'ó nana ḱa pugu fā'o ne linaon ni njinjin. ²² Pugu chhu nu ḱa pugu ghan shietho, ntaon pa na. ²³ Fie ḱa pugu ka ni ḱḱa'o pi Minnwi ḱa a shi'a ma ḱḱhu ne, pugu kara ḱḱa'o pi pa maon k̄uon ḱa a fhi ḱonmishua ḱa a gh̄a ḱḱhu ne, pugu pa mishi, ni pa minyien pugu pa mimaon shatei.

²⁴ Nthe yie, Minnwi cha'a vugu mfe ni shōro nu pa nnu totro ḱa nj̄u'ó yugu khwā nu ne, pugu chw̄ie pa nnu

feſhe shina pugu. ²⁵ Nthe ŋa pugu kwri nnu shini nthe Minnwi ni le'ingien, ŋkara ŋga'o ndo mfā'a mbho yaon ŋa pi chwiechwie ne mien ŋon ŋa a chwie ju maon pigho ne, mbo ŋon ŋa a pie ŋa pi gha'o vi ki ndugwi yi ne. A yie.

²⁶ Nthe yie gho, Minnwi cha'a vugu mfe ni shoro nu pa nnu toto. Nji'i nthe pi pinge pugu kara ŋkwan ha'an a pie ŋa mingwe yei mibia ne mbini njei pi non pugu. ²⁷ Pimia ŋkaa pugu kara ki lo nji non pi pugu pa pinge ŋkwan ha'an a pie ne, ŋka fā'o pi titini shoro nu no ji nu pichai pimia, nthe yie gho, pugu fā'o njó ŋa a kā'o ne nthe fan yugu.

²⁸ Ndo no ha'an pugu shini ndo mbi'i a kā'o no ji nu Minnwi ne, Minnwi cha'a vugu mfe ni mbi'i nu nnu pa ŋgwa pipi ŋa pugu chwie pa nnu pe ŋa a pie ŋa ki'i pugu chwie ne. ²⁹ Pugu ni ndinaon ni ŋguon ŋkwan mbha nnu taitai, phi, lúá, kipina. Pugu linaon ni kighi'ə, mbo pa njwi ŋgwa, minduonduon, mifi, mbha nnu pina ŋgwa. Pugu pa ghan nchhu, ³⁰ ghan chhu nnu phi tho ŋgwa, ghan pina Minnwi, ghan nchi'əshə, ghan mā'an ntinta'o, ghan kwēi njú'ó, ghan pa'o pa phi, ghan chi'ə nchò pa taa, ³¹ pa na, ki pin, ghan ki khwă ŋgwa nduon, ghan ki non

kwoshini. ³² Nji'i nthe pi no ha'an pugu ji pa gi Minnwi ŋa ŋgwa pe ŋa pugu chwie ŋkwan nnu pigho pie ŋa pugu khu ne, pa'a pugu lo ŋgu'ó nchwiechwie, pugu pin ŋgwa pe ŋa pugu chwie ŋkwan nnu pigho ne ŋkaa pugu.

2

Minnwi gha nsha'a ŋgwa pi mon ndindi

¹ Nthe yie gho, gò ha'an o tuo pa ŋgwa nduon no pa ŋgusha'a ne lo nji'i mfā'o shina no chhu nu ŋa o shi lo nji'i nji. Nthe ŋa mon tuo nu ŋgwa nduon no pa ŋgusha'a, o non non yo no ŋgusha'a, nthe ŋa gò ŋa o wēin ŋgwa no pa ŋgusha'a ne wu'ó ntho nchwie pi pa ŋkwan nnu ha'an pugu chwie nu ne. ² Pia ji ŋa Minnwi chwie a kā'o ndii ŋa a sha'a pa ŋgwa ha'an pugu chwie ŋkwan nnu pei ne. ³ Shuon a, o pi'i ŋa o shi ntei shá'a Minnwi, mbo gò ŋa o tuo ŋgwa no pa ŋgusha'a nthe pa nnu ha'an pugu chwie, ndo nchwie pi pa nnu pigho ŋkaa gho ne? ⁴ Ki o chi'ə mme pwapun yi pugu pa tiishii, ni wēin njú'ó yi ki lo nji nu ŋa pwapun Minnwi fā'o no chwie nu o pā'a ŋkunu yo ni phi?

⁵ Ndo nthe tinitho yo pugu pa njú'ó yo ha'an o lo ntā'a nu ŋkwri ne, o tho ŋkiri pigitia Minnwi a le nshwi'i mbin gho mon lembhi ŋa Minnwi ma non pigitia yi

pugu pa ḡkwan ha'an a ghà nsha'a ḡgwa mon ndindi ne. ⁶ Minnwi ma ḡkinēin sheshenon wu'ɔ nɔ fī'ī fā'a yi. ⁷ A shi mfe chombhi ki mme ni ḡgwa pe ḡa pugu wēin njù'ɔ yugu nthɔ nchwīe nnu shi'i, nthɔ ntā'a pi ndigha'o pugu pa liēn ni chombhi ki ndugwi yi ḡa Minnwi ghà mfe ne. ⁸ Ndo ni ḡgwa pe ḡa pugu wu'ɔ ntā'a pi yugu nnu ki lo mbin nnu shini ne, nthɔ nchwīe pi pa nnu ha'an a lo nji'i ḡkā'o ne, a shi mfe wuwuru ḡgə'i ni pugu. ⁹ ḡgə'i pugu pa yú'ɔ shi mbɔ ni ḡguon ḡgwa pe ḡa pugu chwīe phi ne, fūon yi ni pa ḡgwa Juu mbra ki'e ni pa ḡgwa taon nduon ḡkaa pugu. ¹⁰ Ndo Minnwi shi mfe ndigha'o pugu pa liēn pugu pa ghighri ni ḡguon pa ḡgwa ḡa pugu chwīe shi'i ne, fūon yi ni pa ḡgwa Juu mbra ki'e ni pa ḡgwa taon nduon, ¹¹ nthē ḡa Minnwi shi'a nōon shieligi.

¹² Nthē ḡa ḡguon ḡgwa ha'an pugu chwīe phi ki lo mfā'o ḡí shi ḡgu'ɔ ḡkhu pi ki lo ntogɔ pi ḡkuon ḡí, ndo ḡguon pa ḡgwa ḡa pugu fā'o ḡí ndo nchwīe phi ne, pi shi nsha'a vugu ni ḡí ghɔ. ¹³ Nthē ḡa a lo nji'i mbɔ pi pa ghan ya'o ḡí ḡa pugu pa ḡgwa ndindi ligi Minnwi, a ghà mbɔ pi ḡgwa ḡa pugu chwīe nnu ha'an ḡí chhu ne ḡa Minnwi shi nsha'a ḡa pugu pa ḡgwa ndindi. ¹⁴ Ndiḡ ḡa njù'ɔ ḡgwa taon nduon ḡa pugu

lo nji'i mfā'o ḡí na'an ni pugu, pugu chwīe nnu ha'an ḡí chhu ne, nji'i nthē pi nɔ ha'an pugu lo nji'i mfā'o ḡí ne, nōon ḡa a ḡí ni pugu. ¹⁵ Mbha nnu pugu nōon ḡa pi nā'an nnu ḡa ḡí tā'a nu ḡa pi chwīe ne mon njù'ɔ pugu, ḡganthɔ yugu wēin vugu ḡa pugu chwīe ntəi ki ḡkwe ntie yugu ḡa pugu chwīe a kā'o. ¹⁶ Nne, nɔ ha'an pwa pisha'akhɔ ḡa ḡga nchi chhu ne, yei ḡkwan ha'an a le mbɔ mon llé ghɔ, ndiḡ ḡa Minnwi ma ntogɔ mbin Jishɔ Krishto nsha'a ḡguon pa nnu lēin ha'an ḡgwa pī'i nu njù'ɔ pugu ne.

ḡgwa Juu pugu pa ḡí

¹⁷ Ndo ni ḡɔ ɔ mēin non yɔ ni ḡon Juu nji'ə non yɔ ḡkuon ḡí Mushi mfā'o titene nthē shina yəi Minnwi. ¹⁸ ɔ ji nnu ha'an a tā'a nu ḡa ɔ chwīe ne, ndo nje'i llo mon ḡí ḡkwan ha'an minthē ɔ tere nnu ḡa a kā'o ne. ¹⁹ ɔ ya fā'o tininju'ɔ ni non yɔ ḡa ḡɔ nduthɔ yɔ ḡgan nōon shendaon ni pa nchriligi, mbɔ li'e ni pa ḡgwa pe ḡa pugu pɔ mon njinjin ne. ²⁰ ɔ pī'i ḡa ɔ ḡgan yu'u pa na, ḡgan ye'i pa mikə'i. Nthē ḡa ɔ fā'o tininju'ɔ ḡa ḡí Mushi fe ḡguon lina pugu pa nnu shini ve.

²¹ ḡɔ ki'e ḡa ɔ ye'i ḡgwa nduon ne, a pɔ khɔ pa'a ɔ lo nje'i non yɔ? Nɔ ha'an ɔ chīi nu ḡa ki'i pi yōo ne, ɔ ghà njōo? ²² ḡɔ ḡa ɔ chhu ḡa ki'i ḡgan lán kwo shúon

ne, o ghà nkwo shúon? Gò ña o pīna pa nnwi ne, o ghà njōo yaon mon nda pa nnwi? ²³ Gò ña o tene nu ni gí ne, chí'ə Minnwi ntogó pi ñkuon pə'i nu gí. ²⁴ Nò ha'an pi nā'an mon Nwa'anli Minnwi ña, "Pi wé'i ligi Minnwi shina pa ñgwa taon nduon nthe vèi."

²⁵ Nthe ña o nchwīe nnu ña gí chhu ne, kañ nii nu mo ñgunu mbrei fā'o ghère. Ndo o mien ki chwīe nnu ña gí chhu ne, kañ nii nu mo ñgunu mbrei lo mfā'o ghère vè, nne o pò nò ñgwa taon nduon ña pugu lo nji'i nii ñgunu mbrei ne. ²⁶ Nenne, ñon ña a lo nji'i nii ñgunu mbrei ne ñchwīe nnu ha'an gí chhu ne, pa'a Minnwi lo ndii vi nò ha'an a pò pi ñon ña pi ni'in vi ñgunu mbrei? ²⁷ Shishini, pa ñgwa taon nduon ha'an pugu shi lo nii ñgunu mbrei, ndo nū'on gí Minnwi ne, shi ñgwēin vèi mbo pa ñgwa Juu, ña pəi fā'o gí Minnwi ña pi nā'an ne, mbini nii ñgunu mbrei, ndo ñgu'ó mbini ñkara mbə'i gí gho ne nò pa ñgusha'a.

²⁸ Nthe ña yichəi ñon lo mbo fò ña a ñon Juu ñgu'ó nthe pi ña pa taa pi ni mbo pa ñgwa Juu ndo pa'a nnu nii ñgunu mbrei lo mbo pi yi freinon ha'an a nthe pi yəi ne. ²⁹ Ndo ñkien ñon Juu pò pi mon gho, ndo nii nu ñgunu mbrei pò pi nnu mon njù'ó, ntogó pi mbho Jijwe Minnwi, ki lo

ntogó pi ñkuon gí ña pi nā'an ne. Nkwan ñon gho shi'a mfā'o ndigha'ó yi pi lo mbho ñonmishua, a ghà mfā'o pi lo mbho Minnwi.

3

Nguon mbhi ghao gū shá'a

¹ Ti ghère pò nu ñon Juu ki'ə pò pi kò? Ki ghère nii nu ñgunu mbrei pò pi kò? ² A yien mon ñguon puon shendaon. Fūon yi pò ña Minnwi ni mfe ñkini yi pi ni pugu.

³ Ti ä mbo ña pichəi shini ndo nchwīe nnu ña pugu fā'o nò chwīe nu ne, mien nu yugu ki lo nchwīe nnu ña pugu fā'o nò chwīe nu ne shi ndi'i Minnwi nò chwīe nu nnu ha'an a kā'a ne?

⁴ Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! Minnwi shi ñgu'ó mbo ñgan nnu shini, nji'i nthe pi nò ha'an ñguon pa ñgwamishua pa ndé'i ñgien ne. Wu'ó nò ha'an Nwa'anli Minnwi chhu ña,

"Ña minthe pi yəi gho nò ñon ndindi mon chrə yó,

ndo ndii ña pi sha'a gho ne, jo chəin."

⁵ "Ndo," yichəi ñon nthe a chhu ña, "ti ä mbo ña pa ntəi pia ghère nò nōon nu ndindi Minnwi kañ minthe pia chhu pi ña? Ña Minnwi fāan ndii ña a fe njó ni pia ne?" (Nchrā yei pi nò ñonmishua). ⁶ Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! Nthe ña a mbo nenne, Minnwi kie pi neiñ nsha'a mbhi

ki'ε? ⁷ Yichəi ηοη nthe a pini nchhu ηα, "Ndo, ti ä ntogo pi ηkuoη le'ingien a nnu shini Minnwi ya ntaoη paa no fe nu ntou ndigha'ο ghο, pi pini nu'un η nsha'a a no nchwie phi pi ηa?" ⁸ A po kho ki'ε pa'a ο lo nchhu ηα, "Pia chwie phi nne ηα minthe a tho ni shi'i?" Pichəi pa ηgwa we'i a ntogo pi ηkuoη tigi nnu tho mu ηα yei nnu ηα nchhu ne. Pi shi mfe njό ni pugu no ha'an a pie ne.

Nguoη ηgwa ghaη phi

⁹ Pia chhu ηα ki'ε? Pia ηα pia ηgwa Juu ne po shi'i nchaα vugu? Nga! Pia lo mbo shi'i nchaα vugu kaη shigei. Nthe ηα pia kwo nooη ηα pa ηgwa Juu pugu pa ηgwa taoη nduoη ghao po mbho phi. ¹⁰ No ha'an pi na'an ne:

"Noη ndindi lo mbo nji'i nthe pi ta'a yi,

¹¹ Noη ηα a ji nnu ne lo nji'i mbo fo.

Pa'a yichəi ηοη lo mbo ηα a shigi Minnwi.

¹² Nguoη ηgwa shri ηkunu yugu ni Minnwi, pugu faan ndaoη ghao, yichəi ηοη lo nji'i nchwie nnu ηα a pwa,

Nji'i nthe pi ta'a yi."

¹³ "Chra yugu lun no fun khu ηοη ha'an pi fi.

Pugu lōgo lin yugu no fi nu ηgwa no ghο."

"Ngο pa mikwin po la'ο ghrāo nchο yugu."

¹⁴ "Nchο yugu linaoη ni nchōno pugu pa lwilwi chra shāan li'i."

¹⁵ "Kwo yugu chigəi no ghəi nu njwi ηοη.

¹⁶ Piri nu pugu pa ηgə'i nūan no pa pa'ο pugu sheshe li'i ha'an pugu ghəi ne.

¹⁷ Pugu lo nji'i nji ηkwan ha'an pi ghà ntogo nchho ni ta'anggi ne."

¹⁸ "Pugu lo nji'i njəi ηα pugu fā'ο no fā'ο nu pōgo Minnwi."

¹⁹ Ndwe pia ji ηα sheshe nnu ηα gi Mushi chhu ne, a chhu pi ni ηgwa pe ηα a tho sha'a vugu ne, nne ηα minthe nchο ηguoη ηgwa chri, Minnwi shi sha'a ηguoη ηkuoη mbhi. ²⁰ Nthe ηα minthe pa'a shesheoη lo ηkā'ο ligi Minnwi ntogo pi ηkuoη chwie nu nnu ha'an gi tā'a nu ne, nthe ηα gi wu'ο mbo pi no chwie nu pia ji phi yia.

Kā'ο nu ligi Minnwi togo pi ηkuoη pin

²¹ Ndo ndwe, Minnwi nooη shendaoη ha'an mimfe ηgwa kie fo mbo ηgwa ndindi shhi yu ne. A lo mfā'ο sheshe nnu no chwie nu ni nū'oη nu yaοη ha'an gi tā'a nu ηα pi chwie ne. Ndo gi Mushi pugu pa nnu pe ηα pa njəili'i Minnwi ni na'an ne ni nchrā nthe shendaοη yei. ²² Pi chwie pia po ηgwa ndindi ligi Minnwi ntogo pi ηkuoη yi'ə nu noη mbin Jisho Krishto ni shesheoη ηα a pin ne. Nthe ηα kwri shi lo mbo, ²³ nthe ηα ηguoη ηgwa chwie phi nne ki lo nu'un

nchəiŋ nthiŋkwo ndigha' o Minnwi. ²⁴ Ndo pi chwīe pia pɔ ŋgwa ndindi pi nɔ fé llo ŋkuon pwapuŋ Minnwi ntɔgo pi mbhɔ Krishto Jishɔ ŋa a yuon via mfu'u mon ŋkii phi nɛ. ²⁵ Minnwi fɛ Jishɔ pi nɔ yaon fɛ'ingien ŋa a fu'u pigitua ju Minnwi nthe phi ntɔgo pi mon chhi yi. Minnwi li'ɛ phi ŋgwa ndii ŋa pugu fā'o pin mbin Jishɔ Krishto nɛ. Minnwi ni nchwīe yei nɔ nɔon nu ŋa a ŋon ndindi, nthe ŋa mon wēiŋ njù'ɔ ŋa a ni mfā'o ni ghan phi nɛ, a ni mien ki lo mfe njó phi ŋa pi ni ŋkwo chwīe nɛ. ²⁶ A ni mbo nne pi nɔ nɔon nu ndindi yi mon ndii yei, nne ŋa a pɔ ŋon ndindi ndo mbo ju mbo ŋgan ŋon ŋa a chwīe sheshenon ŋa a pin Jishɔ nɛ, pɔ ŋon ndindi.

²⁷ Minthe ki'ɛ pia nɔon non yia pi ni khɔ? Yichəi yaon lo mbo! Yei pɔ nthe pi khɔ? A pɔ nthe pi ŋa pia chwīe nnu ŋa gí chhu nɛ? Nga! A pɔ nthe pi ŋa pia pin. ²⁸ Nthe ŋa pia lūgwi ŋa ŋon ghà ŋkā'o mbo ŋon ndindi ligi Minnwi ntɔgo pi ŋkuon pin, ki lo ntɔgo pi ŋkuon chwīe nu nnu ha'an gí chhu nɛ. ²⁹ Ki Minnwi wu'ɔ mbo pi Minnwi pa ŋgwa Juu tə'i vugu? A lo mbo Minnwi pa ŋgwa taon nduon ŋkaa pugu? Oon, a Minnwi ŋgwa taon nduon ŋkaa pugu, ³⁰ nthe

ŋa shishini, Minnwi ta'a yi, mbo ŋgan ŋon ŋa a shi nchhu ŋa pa ŋgwa Juu, mbo ghan nii ŋgunu mbrei pa ŋgwa ndindi ntɔgo pi ŋkuon pin. Pa ŋgwa taon nduon ŋkaa pugu, mbo ghan ki nii ŋgunu mbrei wu'ɔ mbo ŋgwa ndindi ntɔgo pi ŋkuon pin. ³¹ Yei nɔon ŋa ntɔgo pi ŋkuon pin pia pigei gí? Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! Pia ka chwiechwie nnu ŋa gí chhu nɛ lōgo li'i.

4

Abrahan ni mbo ŋon ndindi ntɔgo pi ŋkuon pin

¹ Ti pia shi nchhu ki'ɛ ŋa Abrahan ŋkhu taa via ni nshei pi khɔ mon freinon?*

² Nthe ŋa Abrahan kan ni mbo yi ndindi shhi Minnwi ntɔgo pi ŋkuon pa fā'a, a kan ni mfā'o nnu nɔ kwēi nu njù'ɔ yi nɔ ghɔ, ndo pa'a ndo mbo pi shhi Minnwi. ³ Nwa'anli Minnwi chhu pi ŋa, "Abrahan ni mbin Minnwi, nthe pin yi, Minnwi lōgo vi nɔ ŋon ndindi."

⁴ Ndwe, ni ŋon ŋa a fā'a, pi shi'a mēiŋ pe yi pi ni kənēiŋ, a pɔ pi yaon ŋa a fā'a fā'a mfā'o. ⁵ Ndo ni ŋon ŋa a lo nji'i mfā'a, mbin pi ŋon ŋa a ghà nchwīe ŋgwa ki pɔgo Minnwi pɔ ŋgwa ndindi nɛ, pi lōgo pin yi nɔ ndindi shhi Minnwi. ⁶ Wu'ɔ nɔ ha'an Devi ni nchrā nthe mbɔɔ ŋa a pɔ mbin ŋon ŋa Minnwi lōgo nɔ ŋon ndindi ki lo nthe

* **4:1** 4:1 Pichəi ywere nu nthe li'i yei pɔ ŋa *Ti pia shi nchhu pi ŋa ki'ɛ? Abrahan pɔ pi ŋkhu taa via mon freinon?*

pi sheshe yaon̄ ña ñon̄ gho chwīe:

7 “Mbɔɔo yi pa ñgwa pɛ ña pi li'ɛ pip̄hi yugu nɛ, ña pi kuru phi yugu nɛ.

8 Mbɔɔo pɔ ni ñon̄ yɛ ña Taathɔ lo ñji'i ndɔ̄go pi phi yi nɛ.”

9 Mbɔɔo yei wu'ɔ mbo pi ni pa ñgwa ha'an̄ pi ni'in̄ vugu ñgunu mbrei nɛ, ki a pɔ ni ghan̄ ki nii ñgunu mbrei ñkaa pugu? Pigi chhu ña pi ni ndɔ̄go pin̄ Abrahan̄ nɔ ndindi shhi Minnwi. 10 Pi ni ndɔ̄go ña a ñon̄ ndindi pi ndii khɔ? A ni mbo pi ndii ña a ni nii ñgunu mbrei nɛ, ki ñkaon̄ a maa nii ñgunu mbrei? A ni mbo pi ndii ña a shini ndɔ naa nii ñgunu mbrei nɛ.

11 A ni mfā'o li nii nu ñgunu mbrei nɔ nōon̄ nu ña a ñon̄ ndindi ntɔgo pi ñkuon̄ pin̄ mon̄ ndii ña a shini ndɔ naa nii ñgunu mbrei nɛ. Lá'o yi ni mbo nɔ chwīe nu a pɔ tãa ñguon̄ ñgwa ña pugu pin̄ ki lo nii ñgunu mbrei nɛ, nne ña minthe pi lɔgo vugu nɔ ñgwa ndindi ñkaa pugu, 12 ndɔ mbini nchwīe a pɔ tãa pa ñgwa ña pugu nii ñgunu mbrei nɛ, ki lo mbo pi ñgwa pɛ ña pugu wu'ɔ nii nii ñgunu mbrei nɛ, mbini mbo ñgwa pɛ ña pugu chhɔ chombhi ñkwan̄ pin̄ yɛ ña Abrahan̄ tãa via ni nchhɔ ñkaon̄ maa nii nu ñgunu mbrei nɛ.

Pi fā'o kà'a ntɔgo pi ñkuon̄ pin̄

13 Nthe ña kà'a yɛ ña a ni mbo ni Abrahan̄ pugu pa ndaon̄on̄ yi ña ñkuon̄ mbhi shi mbo ji nɛ shini ndɔ nthɔ ntɔgo pi ñkuon̄ gí, a ni nthɔ nthe pi ña a ni fā'o pin̄, Minnwi lɔgo vi ña a ñon̄ ndindi. 14 Nthe ña a mbo ña Minnwi shi mfe yaon̄ ña a kã'a nɛ pi ni pa ñgwa ha'an̄ pugu fā'o gí Mushi nɛ, a nōon̄ ña pin̄ lo ñji'i mfā'o ghèrɛ, ndɔ kà'a Minnwi pɔ nnu ghagha. 15 Nthe ña gí thɔ ni pigitua Minnwi, ndɔ li'i ha'an̄ gí shi lo mbo nɛ, pə'i nu gí shi lo mbo ñkaa yu.

16 A chwīe yie kà'a gho yi'ə pi ñkuon̄ pin̄, nne ña minthe kà'a gho yi'ə pi ñkuon̄ pwapun̄ Minnwi. Ñguon̄ ndaon̄on̄ Abrahan̄ fā'o tininju'ɔ nɔ fā'o nu, ki lo ngu'ɔ mbo pi pa ñgwa pɛ ña pugu fā'o gí Mushi nɛ, a pini mbo ni ñgwa pɛ ña pugu fā'o ñkwan̄ pin̄ Abrahan̄, mbo tãa ñguon̄ via ghao. 17 Wu'ɔ nɔ ha'an̄ pi nã'an̄ nɛ, “Nchwīe gho ña ɔ pɔ tãa ntou pa la'ataon̄,” shhi Minnwi ña a pin̄ nɛ, ña a ghà mfe chombhi ni ñgwa pɛ ña pugu khu nɛ, chrà yi chwīe pa yaon̄ ña a lo ñji'i mbo nɛ, pɔ.

18 Ñji'i nthe pi ndii ña lá'o fā'o nu kwà'a shini ndɔ ñji'i mbo nɛ, Abrahan̄ kina nthɔ mfā'o kwà'a, mbin̄ nu ña a shi ñgū tãa ntou pa la'ataon̄ nthe ña Minnwi ni nchhu gho ña, “Yine fi'i ngwreijon̄ ña ɔ shi mfā'o nɛ!” 19 Pin̄ yi shini ndɔ ñji'i nchi'i ñji'i

nthe pi ndii na a ni ndii nonj yi a po no ha'anj a kwo kukhu, nne nthe na a ni nkwo po no ta'a nkii nga'o, ki ndii na a ni ndii njai na minthe pa'a Shera lo nu'unj mbhi muunj ne.

²⁰ Abrahanj shini ndo mfa'o khutho monj pinj yi nthe ka'a na Minnwi ni nkwo fe gho ne. A ni nkwo'ntini monj pinj yi no ha'anj a ni mfe ndigha'o ni Minnwi ne. ²¹ Nja nji nu na Minnwi fa'o ghr'i no chwie nu nnu ha'anj a ka'a ne. ²² A ni nchwie yie gho, pi logo pinj yi no ndindi. ²³ Ndo chra gho na, "Pi ni ndogo vi no nonj kaka'o," pi shini ndo na'anj nthe pi ju ta'i vi, ²⁴ a ni mbini mbo nthe via nkaa pia. Pi shi ndogo via no ngwa ndindi, pia na pia pinj vi na a ni mbi'i Jisho Taatho via monj gu ne, ²⁵ mbo ju na pi ni mfe vi na a khu nthe phi yia ne, pi pi'i vi monj gu nne na pia po ngwa ndindi shhi Minnwi.

5

Fa'o ta'anggi pai Minnwi ntogo pi nkuonj pinj

¹ Nthe yie gho, no ha'anj pia po ngwa ndindi ligi Minnwi ntogo pi nkuonj pinj ne, pia fa'o ta'anggi pia pa Minnwi ntogo pi mbho Jisho Krishto mbo Taatho via. ² Ntogo pi mbho yu, pia pini nu'unj mfa'o shina ntogo nkuonj pinj no nii nu monj pwapunj Minnwi na pia thi fo ne, mfa'o pwanju'o monj

kw'a na pia fa'o no ghr'a nu monj ndigha'o Minnwi ne.

³ Ki lo ngu'o mbo pi yei, pia pini nu'unj mfa'o pwanju'o monj ng'e'i, nji nu na ng'e'i na pia yai nu ne shi ntho ni weinj nj'u'o, ⁴ weinj nj'u'o tho ni mbha nnu shi'i, mbaa nnu shi'i tho ni kw'a'a ⁵ ndo kw'a'a shi'a nji'i njiri nonj, nthe na Minnwi sha'o khwa yi monj nj'u'o pia ntogo pi nkuonj Jijwe yi na a ni mfe ni pia ne.

⁶ Nthe na no ndii na pia ni ngu'o nk'i ne, ndii ni nga nk'a'o, Krishto khu nthe ghanj ki pogo Minnwi. ⁷ Nthe na a gha'a ni nonj no khu nu nthe nonj ndindi, nji'i nthe pi no ha'anj minthe nonj fa'o tininju'o no ta'a nu nkhu nthe nkienj nonj ne. ⁸ Ndo Minnwi nonj khwa yi ni pia ntogo pi nkuonj taonj nu Krishto a tho nkhu nthe via ndii ha'anj pia ni ngu'o mbo pa nchwie phi ne.

⁹ Nthe yie gho, no ha'anj pia po pi ngwa ndindi ligi Minnwi ntogo pi nkuonj chhi Jisho ne, a fi'i yi neinj na a shi ndugu ni pia mbho pigitua Minnwi. ¹⁰ Nthe na a mbo na ndii na pia ni mbo ni kipina pia pa Minnwi ne, pi ni nchini via pia pa Minnwi ntogo pi nkuonj gu Muunj vi, ndwe na pia kwo chini nggi ne, pia shi ndugu pi fi'i yi neinj ntogo pi nkuonj chombhi yi. ¹¹ Ndo yine lo mbo nguonj yi, pia pini mfa'o pwanju'o ntogo pi mbinj Taatho via, mbo Jisho

Krishto, mbo ñon ña pia tɔgɔ mbho yu mfā'o chīni ñggɔ pia pa Minnwi nɛ.

Gu tɔgɔ pi mbho Adan, chombhi tɔgɔ pi mbho Krishto

¹² Nthe yie gho, wu'o no ha'an phi ni nii ñkuon mbhi ntɔgɔ pi mbin ta'a ñon nɛ, gu tɔgɔ mbin phi nii nɛ, nne, gu shere ñgwēin ñguon ñgwa ghao nthe ña ñguon ñgwa ghao chwē phi. ¹³ Nthe ña shishini, phi ni mbo mon mbhi Minnwi ma mfe gí, ndo pi shi'a nshia phi li'i ha'an gí lo mbo nɛ. ¹⁴ Ndo gu ni nsha'a no fūon llo ñkuon Adan ti ñgōi nchēin ndii Mushi, ñji'i nthe pi ñgwa pɛ ña phi yugu shini ndo ñji'i mbo pi no yi Adan, ña a ni mbo mifhi ñon ye ña a tho nu nɛ.

¹⁵ Ndo kwri po shina yi paa gho, nthe ña phi Adan lo ñji'i mbo pi no fé pwapun Minnwi. Nthe ña a mbo ña ntou ñgwa ni ñkhu ntɔgɔ pi ñkuon phi ta'a ñon, kan pwapun Minnwi pugu pa fé pwapun ña ta'a ñon gho mbo Jisho Krishto, fe ni ntou ñgwa nɛ gha'o ncha yie gho. ¹⁶ Kwri po shina fé Minnwi pugu nnu ña a llo ñkuon phi ta'a ñon gho, mbo Adan nɛ. Adan ni ñga nchwē ta'a phi gho, yie gho chwē pi sha'a ñguon ñgwa pugu gū shá'a, ndo fé ña a ni tho ndii ña pi ni ñkwo chwē ntou phi nɛ ni nchwē ñgwa pugu taon ñgwa ndindi. ¹⁷ Nthe ña phi

ta'a ñon vei ni nchwē, gu jē sha'a nu no fūon ntɔgɔ pi ñkuon ta'a ñon gho. Ndo pwapun Minnwi pugu pa fé yi, mbo ndindi ka chaa yie gho chaa nthe ña ñguon ñgwa pɛ ña pugu kwe nɛ shi nchho chombhi yugu mon sha'a nu no fūon ntɔgɔ pi mbho ta'a ñon vei, mbo Jisho Krishto.

¹⁸ Nthe yie gho, no ha'an ta'a phi ni nchwē ñguon ñgwa gū shá'a nɛ, wu'o nenne, ta'a nnu ndindi nchwē ñgwa gū ñgwa ndindi shhi Minnwi mbini ntho ni chombhi ni ñguon ñgwa. ¹⁹ Wu'o no ha'an ta'a ñon ni nchī'ə nchò ntou ñgwa gū ghan phi nɛ, nenne ya'o nchò ta'a ñon chwē ña ntou ñgwa shi ñgū ñgwa ndindi.

²⁰ Ndwe gí Mushi ni ntho pi no pigi nu phi, ndo li'i ha'an phi pigi nɛ, pwapun Minnwi pini mbigi ñjien ñga'a. ²¹ Nne ña no ha'an phi ni sha'a nu no fūon ntɔgɔ pi ñkuon gu nɛ, pwapun Minnwi ñkaa yu nthe a sha'a no fūon ntɔgɔ pi ñkuon ndindi ntho ni chombhi ki mme ntɔgɔ pi mbin Jisho Krishto mbo Taatho via.

6

Pi pə'i ghrí phi

¹ Pia shi nchhu pi ña ndwe? Pia shi ñgōi shhi mon phi nne ña pwapun Minnwi pigi ñgōi shhi ñga'a? ² Minthe pa'a a lo ñji'i mbo nenne! Pinthe pia ña pia

kwo khu nɔ chwīe nu phi ne kie pi nɛiŋ mbini nthɔ nchhɔ chɔmbhi yia pi mon phi? ³ Ki pɛi lɔ nji ŋa ŋguon yia ŋa pia ni ŋkwe ŋkhĩ mbo ta'a yi pia pa Krishto Jishɔ nɛ, kwe ŋkhĩ ghɔ ni nchwīe pia pugu pɔ ta'a yi mon gu yi? ⁴ Nthe yie ghɔ, pi ni ntwei via pugu ntɔgɔ pi ŋkuon kwe ŋkhĩ. Nnɛ ŋa wu'ɔ nɔ ha'an pi ni ŋku'ɔ ni Krishto llɔ mon gu ntɔgɔ pi ŋkuon ndigha'o Taa nɛ, minthe pia ŋkaa pia chhɔ mon chɔmbhi fhi.

⁵ Nthe ŋa pia pugu mbo ta'a yi mon ŋkwan gu yi, kan shishini pia pugu shi mbo ta'a yi mon ŋkwan ku'ɔ nu mi mon gu. ⁶ Pia ji ŋa pi kwo jwi ndunu non yia pia pa Krishto ka'a ŋkuon wá'a yi, nnɛ ŋa minthe pa'a phi lɔ nu'un mfá'o ghrĩ mbiŋ pia, ki pia lɔ nu'un mbo ŋkũna mbhɔ nduthɔ phi ghɔ. ⁷ Nthe ŋa ŋon ŋa a khu nɛ, pi fu'u vi mbhɔ phi.

⁸ Ndwe, ä mbo ŋa pia pa Krishto khu ka'a, pia fā'o piŋ ŋa pia pugu shi mbo yi maon ka'a. ⁹ Pia ji ŋa, mon ku'ɔ nu ni Krishto mon gu, mba'a a ma nu'un ŋkhu ŋkamu'ɔŋ, gu lɔ nu'un mfá'o ghrĩ mbiŋ yu. ¹⁰ Nthe ŋa gu ŋa a ni ŋkhu ta'a ŋgé ndɔ mbo ndugwi yi nɛ, a khu pi nɔ nnu chwīe phi, ndɔ chɔmbhi ŋa a chhɔ nu nɛ, a chhɔ pi nɔ pɔ nu pugu Minnwi.

¹¹ Nenne pɛi ŋkaa pɛi lɔgɔ non yɛi ŋa pɛi ŋgwa khu nɔ nnu chwīe phi, mbo ŋgwa maon pi nɔ tɔgɔ nu mbiŋ

Krishto Jishɔ mbo ka'a pɛi pa Minnwi. ¹² Ki'i pɛi nu'un mien phi sha'a nu nɔ fūon mon non yɛi, ŋa minthe a khu nɛ, nɔ chwīe nu pɛi ya'o pi nchɔ pa nnu tɔtrɔ ŋa a tā'a nu nɛ. ¹³ Ki'i pɛi nu'un ncha'a pa ghrà non pɛi mfe ni phi nɔ pa yaon chwīe pa nnu tɛitɛi, ndɔ pɛi cha'a non pɛi mfe ni Minnwi nɔ pa ŋgwa pɛ ŋa pi kwo fu'u vugu mon gu nii nɔ ghɔ mon chɔmbhi, mfe pa ghrà non pɛi ni Minnwi nɔ pa maon fà'a nnu tithi. ¹⁴ Nthe ŋa mba'a phi nu'un nsha'a vɛi, nthe ŋa pɛi lɔ nu'un nchhɔ chɔmbhi nja'o pi mbhɔ gí, pɛi chhɔ chɔmbhi yɛi ntɔgɔ pi mbhɔ pwapuŋ Minnwi.

Pa ŋkũna mbhɔ nnu ndindi

¹⁵ Yie pɔ ki'ɛ ŋa? A pɔ ŋa pia chhɔ nthɔ nchwīe pi phi nthe ŋa pia lɔ nji'i nchhɔ chɔmbhi yia nja'o pi mbhɔ gí, pia chhɔ chɔmbhi yia pi mbhɔ pwapuŋ Minnwi nɛ? Minthe pa'a a lɔ nji'i mbo nenne! ¹⁶ Pɛi lɔ nji ŋa pɛi ncha'a non yɛi mfe ni sheshenon nɔ pa ŋkũna ya'o nchɔ, kan pɛi ŋkũna ŋon ghɔ ŋa pɛi chhɔ nja'o nchɔ yi nɛ? Ki pɛi pɔ pi yi phi, ndugwi yi pɔ gu, ki yi ya'o nchɔ, ndugwi yi pɔ fā'o nu chɔmbhi ndindi? ¹⁷ Ndɔ pia tɔo Minnwi ŋa pɛi ŋa pɛi ni mfūon mbo ŋkũna phi nɛ gū pa ghan ya'o nchɔ yaon yɛ'i pɛ ŋa pi ni mfe ni pɛi nɛ llɔ njũ'ɔ pɛi, ¹⁸ ndɔ pi ni ŋga

kwo fu' u v̄ei mon̄ phi, p̄ei gū pa ṅkūna mbh̄o nnu ndind̄i.

¹⁹ Nth̄o nchr̄a nu ni p̄ei, mā'an̄ fi' i pi n̄o ṅon̄mishua nth̄e ṅa ṅon̄mishua fā'o ki' ṅṅini n̄o ji nu pich̄ei nnu. Nth̄e ṅa wu' o n̄o ha'an̄ a ni mb̄o yich̄ei nd̄ii p̄ei f̄e pa ghr̄a non̄ p̄ei n̄o ṅkūna pa nnu tot̄ro pugu nnu pip̄hi n̄e, a chw̄ie p̄ei nii mon̄ pip̄hi mb̄igi n̄e, nne ndwe p̄ei cha'a pa ghr̄a non̄ p̄ei m̄f̄e n̄o ṅkūna mbh̄o nnu ndind̄i ṅa a shi nchw̄ie p̄ei p̄o yi taon̄taon̄ n̄e. ²⁰ Nth̄e ṅa nd̄ii ṅa p̄ei ni mb̄o pa ṅkūna mbh̄o phi n̄e, a shini nd̄o mb̄o pi yi' i ni p̄ei n̄o chw̄ie nu nnu ndind̄i. ²¹ Nd̄o p̄ei ni nshei pi kh̄o nd̄ii gh̄o l̄o ṅkuon̄ pa maon̄ p̄e ṅa p̄ei fā'o lrith̄o ṅkuon̄ gh̄o ndwe n̄e? ṅguon̄ nnu pigh̄o ni nth̄o pi ni gu, ²² nd̄o ndwe ṅa pi kwo fu' u v̄ei mbh̄o phi n̄e, p̄ei gū pa kūna mbh̄o Minnwi n̄e, sh̄ei ṅa p̄ei fā'o n̄e a ch̄h̄o nu mb̄o yi taon̄taon̄ nchw̄ie p̄ei fā'o ch̄ombhi ki m̄m̄e. ²³ Nth̄e ṅa pa pe l̄o mbh̄o phi p̄o pi gu, nd̄o f̄e Minnwi p̄o ch̄ombhi ki m̄m̄e mon̄ p̄o nu ta'a yi p̄ei pa Krishto Jish̄o Taath̄o via.

7

Gí lo nu' uṅ ṅkrao gh̄o

¹ Pa l̄iṅ pan̄, ñth̄o nchr̄a pi ni ṅgwa p̄e ṅa pugu ji gí n̄e, p̄ei shi lo ṅji' i ṅji ṅa gí gh̄a ṅgu' o ṅkrao ṅon̄ pi nd̄ii ṅa a yi maon̄ n̄e? ² Gí krao lán̄ sh̄ina mingwe pugu ndaon̄ vi pi nd̄ii ha'an̄

ndaon̄ vi wu' o mbi' i yi maon̄ n̄e, nd̄o ñdaon̄ vi ṅkhu, kan̄ gí lán̄ lo nu' uṅ ṅkrao vi. ³ Nenne ki' e, ñdaon̄ vi mb̄o yi maon̄ a ji mimb̄ia nduon̄, kan̄ pi shi m̄eiṅ vi ni min̄kwoshuon̄, nd̄o ti ñdaon̄ vi ṅkhu, kan̄ gí lo nu' uṅ ṅkrao vi, nne ṅa mba'a a yi' i nu' uṅ mb̄o min̄kwoshuon̄ ṅji' i nth̄e pi n̄o ha'an̄ a lan̄ mimb̄ia nduon̄ n̄e.

⁴ Wu' o nenne, ma pa l̄iṅ pan̄, p̄ei ṅkaa p̄ei kwo khu nth̄e nnu gí nt̄oḡo pi mon̄ non̄ Krishto, nne ṅa p̄ei p̄o yi ṅon̄ nduon̄, mb̄o ju ṅa pi pi' i vi mon̄ gu n̄e, nne ṅa minthe pia yuṅ nt̄ieṅ ni Minnwi. ⁵ Nth̄e ṅa nd̄ii ṅa pia ni ṅgu' o nch̄h̄o pi mon̄ freinon̄ n̄e, sh̄ōr̄o nu pa nnu pip̄hi, ṅa gí chw̄ie pia fā'o n̄e, ni nth̄o mfā'a nu mon̄ non̄ pia nth̄o nu ni gu. ⁶ Nd̄o ndwe, pi k̄igei via mbh̄o gí, nt̄oḡo pi mon̄ khu nu mbh̄o ju ṅa a ni ṅgw̄eiṅ via n̄o ṅkūna n̄e, nne ṅa minthe pia fā'a mon̄ shendaon̄ fhi, mb̄o yi Jijwe, ki lo mb̄o pi yi mon̄ ndunu shendaon̄, mb̄o yi kina ṅa pi nā'an̄ n̄e.

Gí Mushi chw̄ie pia ji phi yia

⁷ Pia shi nchhu pi ṅa ki' e? ṅa gí Mushi p̄o pi phi? Minthe pa'a a lo ṅji' i mb̄o nenne. Nd̄o gí kan̄ ni ṅkien̄ ñshi kan̄ ṅji yaon̄ ṅa phi yie gh̄o n̄e. Nshi kan̄ nd̄o ṅji yaon̄ ṅa sh̄ōr̄o nu yie gh̄o n̄e n̄o ha'an̄ gí kan̄ ni mien̄ ki chhu ṅa, "Ki' i nsh̄ōr̄o yaon̄

ηοη ηδουοη.” ⁸ Ndo phi lōgo shina ntogo pi ηkuoη kina, nchwīe m̄fā’o ηguoη ηkwan shōro nu moη noη a ghao. Nthe ηa gí kan mien ki kien phi, kan mbo pi yaon khu. ⁹ Nki po yi maon ndii ηa gí shini ndo naa mbo ne, ndo ndii ηa kina ni ntho ne, phi gū yi maon, ηkhu. ¹⁰ Ya kina gho ηa a ni ηkā’a fe nu chombhi v̄ei ni ηka tho pi ni gu v̄ei. ¹¹ Nthe ηa phi ni mfi a, ntogo pi moη lōgo nu shina mbho kina, ntogo moη gho njwi a. ¹² Nne gí yi taontaon, kina po yi taontaon, mbo yi ndindi ndo mbwa. ¹³ Yie gho nōon pi ηa yaon ηa a yi shi’i ne pini ntho pi ni gu v̄ei? Minthe pa’a a lo nji’i mbo nenne! A phi ηa a tho ni gu v̄ei ntogo ηkuoη yaon ηa a pwa ne, nne ηa minthe pi nōon ηkien ηgwra phi no ha’an a po ne, ndo ntogo ηkuoη kina minthe pia ȳei fi’i ηkwan ha’an phi pigi ne.

¹⁴ Nthe ηa pia ji ηa gí Mushi llo pi mbho Jijwe Minnwi, ndo m̄bo pi yi freinoη, pi fini a no ηkuna ni phi. ¹⁵ Nthe ηa ndo nji’i nji nnu ha’an ntho nchwīe nu ne, nthe ηa ndo ntho nchwīe pi pa nnu pe ha’an ηkhwa no chwīe nu ne, ndo nchwīe pi ya wu’o pa nnu pe ηa mbina ne. ¹⁶ Ndo ti m̄i nchwīe ya wu’o nnu ha’an ndo nji’i ntā’a nu nchwīe ne, pigi gí po ni ta’a nchō, ntho mbiη nu ηa gí pwa. ¹⁷ Nenne, a lo nji’i ntho

nchwīe mmu nchwīe nt̄ei gho, a tho nchwīe phi ha’an a chho mbiη mu ne.

¹⁸ Nthe ηa n̄ji ηa sheshe yaon shi’i lo nji’i nchho mbiη mu, mbo moη freinoη a, nthe ηa m̄fā’o khwa no chwīe nu nnu ha’an a yi ka’oka’o ne, ndo pa’a nji chwīe nu nnu ka’oka’o gho lo mbo. ¹⁹ Nthe ηa ndo nji’i nchwīe nnu shi’i ha’an ntā’a nu ne, ndo phi ηa n̄shi lo nji’i ntā’a nu ne ka po ju yaon ha’an ntho nchwīe nu ne. ²⁰ Ndo ti m̄i ntho nchwīe ya wu’o nnu ha’an ndo nji’i ntā’a nu no chwīe nu ne, kan a lo nji’i mbo mmu mbo ηoη ηa ntho nchwīe nnu gho ne, ndo a ka tho nchwīe phi ha’an a chho mbiη mu ne nchwīe nnu gho.

²¹ Nne, n̄j̄ei ηkwan ha’an gí yei chho m̄fā’a nu ne: Na ndii ha’an ntā’a nu nchwīe nnu ha’an a kā’o ne, phi wu’o mbo pi ηkien ȳei mu. ²² Nthe ηa fie moη njū’o mu, m̄fā’o pwanju’o ni gí Minnwi. ²³ Ndo n̄j̄ei gí nduoη fā’a nu moη pa ghr̄a noη a, a tho mā’an nchhō pugu gí ye ηa tho a shwei a ηa a kā’o ne, nchwīe m̄bo ηgan ch̄oiη mbho gí phi ha’an a fā’a nu moη noη a ne. ²⁴ Mi po pi ȳei ηkwan ηoη gha neiη! A shi ηkwe ḡo ηkwe a moη noη gu yei? ²⁵ Ndo pia tōo Minnwi ntogo mbho Jisho Krishto mbo Taatho via! Nenne ki’ε, mmu ndutho a fā’a mbho gí Minnwi ni pī’i nu ma, ndo ni freinoη a m̄fā’a pi mbho gí

phi.

8

Chombhi mon Jijwe

¹ Nthe yie gho, gū nu shá'a lo nu'unj mbo ndwe ni pa ngwa pe na pugu ta'a yi pugu pa Krishto Jisho ne. ² Nthe na mon po nu ta'a yi pae pa Krishto Jisho, gi Jijwe chombhi kwo fu'u gho, o lugu mbho gi phi pugu gu. ³ Nthe na yaon na a kan ni nthe pa'a gi lo nchwie nthe na freinon ni nchwie a pou ghrí ne, Minnwi ni nchwie ntogo pi nkuon taon nu Muun vi mon puon freinon nonmishua no yaon fe'ingien nthe phi, nne ngwēin phi no ngusha'a mon freinon, ⁴ nne na nnu ndindi na gi ta'a nu ne po yi nu'onj mon chombhi yia, mbo pia na pia chho chombhi yia,* ki lo mbo pi nkwan ha'an freinon ta'a nu ne, mbo pi nkwan ha'an Jijwe ta'a nu ne.

⁵ Nthe na ngwa pe na pugu chho chombhi yugu pi nkwan ha'an freinon ta'a nu ne gha nu'onj njú'ó yugu pi nkuon pa maon freinon ndo pa ngwa pe na pugu chho chombhi yugu pi nkwan ha'an Jijwe ta'a nu ne, gha nu'onj njú'ó yugu pi nkuon pa maon mon Jijwe. ⁶ Nthe na ngwa nu'onj njú'ó yugu nkuon pa nnu freinon a ntho pi ni gu, ndo nu'onj

nu njú'ó nkuon Jijwe, gha ntho pi ni chombhi pugu pa ghighri. ⁷ Nthe na ngwa pe na pugu nu'onj njú'ó yugu pi nkuon pa nnu freinon ne po ni kipina pugu pa Minnwi nthe na pugu lo mfe non yugu ni gi Minnwi, shishini, minthe pa'a pugu lo ndo mfe. ⁸ Ngwa pe na pugu gha nja'o pi mbho freinon yugu ne, nthe pa'a pugu lo nchwie túa Minnwi pwa.

⁹ Ndo ni pae, pae lo nji'i nja'o pi mbho freinon yae, pae ya'o pi mbho Jijwe no ha'an a nja mbo na Jijwe Minnwi chho njú'ó pae. Sheshenon na a lo nji'i mfa'o Jijwe Krishto mon chombhi yi ne lo nji'i mbo yi Krishto. ¹⁰ Ndo ti Krishto mbo mon chombhi yae, nji'i nthe pi no ha'an non yae yi khu nthe phi ne, Jijwe Minnwi fe chombhi ni pae nthe na pi kwo chwie pae po yi ndindi shhi Minnwi. ¹¹ Jijwe ju na a ni mbi'i Jisho mon gu ne richho mbinj gho, kan ju na a ni mbi'i Krishto lo mon gu shi mbini mfe chombhi ni freinon yae na a gha nkhu ne ntogo pi nkuon Jijwe yi na a chho mbinj gho ne.

¹² Nthe yie gho, ma lin pan, pia fa'o yaon na a yi'i via, ki lo mbo pi ni freinon no chho nu chombhi yia nkwan ha'an freinon ta'a nu ne. ¹³ Nthe na pae nchho chombhi yae pi nkwan ha'an freinon ta'a nu

* **8:4** 8:4 Minthe o pini nchhu yei na *Nji na nnu ka'oka'o na gi chhu nthe via ne nthe a lōgo li'i mbinj pia.*

ne, kan pəi shi nkhu, ndo ti pəi ntogo mbin Jijwe Minnwi njwi mbha nnu non, pəi fā'o chombhi. ¹⁴ Nthe na nguon ngwa pe na a non Jijwe non nkwan ha'an pugu shi nchho chombhi yugu ne po pi puon Minnwi.

¹⁵ Nthe na Jijwe na Minnwi ni mfe ni pəi ne lo nji'i mbo pi Jijwe nkuna na a shi nchwie pəi pini mbogo gu, a po pi Jijwe na a chwie pəi gū puon Minnwi, mbo Jijwe na pia togo mbho yu nkəi ni Minnwi na, "Baba, Taa via!" ¹⁶ Jijwe Minnwi ndutho yi po pi minkwentie ni jijwe yia na pia po pi puon Minnwi. ¹⁷ Na pia puon pi ne, nne pia shi mfā'o pa yaon na a nū'on ni puon pi ne, mbini mfā'o yaon na ju, Minnwi, nū'on ni Krishto ne, pia pa Krishto ka'a, no ha'an pia pa Krishto njəi ngə'i ka'a nne na pia pugu fā'o ndigha'o ka'a.

Ndigha'o na a po shhi ntho nu

¹⁸ Nja mfā'o tininju'o na ngə'i na a po ndwe ne lo nji'i mbo yichəi yaon no ha'an o mb'i fi' ndigha'o ye na Minnwi tho nu non ni pia ne. ¹⁹ Nguon maon pe na Minnwi ni mbuon ne tho njua nu njwere ndii na Minnwi shi non puon yi ne. ²⁰ Nthe na nguon yaon na pi ni mbuon ne shini ndo mfā'o ghère, pa'a ndo mbo pi khwatua yugu, mbo nthe pi non na a ni nchwie pugu po nne ne. Ndo pugu ni ngu'o mfā'o kwà'a, ²¹ na

ndutho maon pe na pi puon puon ne, pi shi mfu'u vugu mon nkii fōro nu pugu nii mbara puon Minnwi mon ndigha'o po nu ni tho yugu. ²² Nthe na pia ji na nguon maon na Minnwi puon ne chho nshono nu ka'a mon yu'o ti nchəin ndwe no yi mingwe na muon naon vi ne. ²³ A lo ngu'o mbo pi pa maon na Minnwi puon ne na pugu shono nu, nji'i nthe pi ndutho yia na pia fā'o Jijwe Minnwi no fūon fe ne shono nu mon njū'o pia no ha'an pia ywere nu nkien yie gho na Minnwi lōgo via no puon pi, nkigei non yia mfu'u mon nkii ne. ²⁴ Nthe na a ni ntogo pi nkuon kwà'a yei na pia lūgu. Ndo ti kwà'a na pi yəiyəi ne lo nji'i mbo kwà'a, nthe na non shi'a mbini mfā'o pi kwà'a nkuon yaon na a yei nu ne. ²⁵ Ndo pia mfā'o kwà'a nthe yaon na pia lo nji'i njəi ne, pia ywere yaon gho ni wəin njū'o.

²⁶ Wu'o nenne, Jijwe Minnwi ghə ngère via mon pa ndii na pia lo nji'i ntini ne. Nthe na pia lo nji'i nji pa nnu na pia fā'o no luon nu Minnwi no gho nkwan ha'an a ni mbie na pia ji ne, ndo Jijwe Minnwi ndutho yi ghə ngère ndigəi Minnwi mfe via no gho ni luo nu na minthe pa'a chrə lo mfi' ne. ²⁷ Ndo ti Minnwi na a ghə njəi njū'o yia ne, ji yaon na a po mon njū'o Jijwe ne, nthe na Jijwe gho ghə ndigəi nthe

ngwa Minnwi pi taon̄taon̄ pi nkwan̄ nɔ ha'an̄ ju, Minnwi, tā'a nu nɛ. ²⁸ Ndo pia ji na Minnwi ghà mfā'a mon̄ nguon̄ nnu ghao pi na a pɔ shi'i ni ngwa pɛ na pugu khwā vi nɛ, na pi gē vugu na pugu fā'a nkwan̄ nɔ ha'an̄ Minnwi kā'a nɛ. ²⁹ Nthe na ni ngwa pɛ na Minnwi ni nkwo ji fie ndii na pugu shi mbin̄ vi nɛ, a pin̄i ndōgɔ nthi mi ntere vugu nchwīe pugu pɔ fhi Muun̄ vi, nne na minthe Muun̄ pɔ fūon̄ phi shina ntou pa ghan̄ pin̄. ³⁰ Ngwa pɛ na a ni ndōgɔ nthi mi nchu'ɔ vugu nū'ɔn̄ nɛ, a ni mbini ngē vugu, ngwa pɛ na a gē vugu nɛ, a pin̄i nchwīe pugu pɔ yi tithi shhi yu, ngwa pɛ na a chwīe pugu pɔ yi tithi shhi yu nɛ, a pin̄i nchwīe pugu fā'o nkwan̄ ndigha'o yi.

Khwā Minnwi na a lo nji'i mfā'o ndugwi yi nɛ

³¹ Ti pia shi nchhu pi na nthe nguon̄ nnu pei ghao? Ti Minnwi mbo pia pugu kā'a, a gha'a gɔ nga'a via? ³² Ju na a shini ndɔ ngī'ɛ Muun̄ vi ni mfe vi nɔ yaon̄ fe'ingien̄ nthe via ghao nɛ, a shi nkie pi neīn mien̄ ki fe nguon̄ yaon̄ ghao ni pia ki lo ngī'ɛ, pugu pa Muun̄ vi ghɔ? ³³ A gɔ na minthe a wēin̄ ngwa na Minnwi chu'ɔ nɛ na pugu chwīe ntai? Non̄ lo mbo. A Minnwi mbo non̄ na a chwīe vugu pugu pɔ ngwa ndind̄i shhi yu nɛ. ³⁴ Ti minthe a wēin̄ gɔ ngwēin̄ vugu nɔ pa ngusha'a? Non̄

lo mbo! Nthe na Krishto Jishɔ ni nkhu, nɔ pigi nu ngōi shhi, pi ni mbini nku'ɔ ni ju a pɔ yi maon̄, a chho ngei mbho Minnwi yi ji ntho ndigēi Minnwi nɔ ligi yia.

³⁵ Minthe a fēnɛ gɔ mfēnɛ via mon̄ khwā Krishto? Minthe a pɔ mme pa ngō'ingō'i ki mme yú'ɔ, ki ngō'ingō'i na ngwa fe nu ni pia nthe pin̄ yia, ki nji na a gū, ki pou ndhwī nɔ mā'an̄ nu, ki cho ndua, ki nnu khu nu? ³⁶ Nɔ ha'an̄ pi nā'an̄ mon̄ Nwa'an̄li Minnwi na, "Nthe ghɔ, pigi chho ntogɔ nu mon̄ cho ndua gu nguon̄ ndii ghao, pi lii vigi nɔ minjii na pi ghēi nu li'i wrā." ³⁷ Ndo mon̄ nguon̄ nnu pei ghao, pia chaa pa ngwa na pugu mā'an̄ ti nga'a ntogɔ mbo ju na a khwā via nɛ. ³⁸ Nthe na nja mfā'o tininju'ɔ na nji'i nthe pi gu, chombhi, ki ghan̄ ntaon̄ Minnwi, ki ghan̄ ghr̄i sha'a li'i, ki pa nnu ndwe ki pa nnu na a pi'i shhi nɛ, ki pa pichēi ghr̄i, ³⁹ ki nguon̄ mbhi tothi ki mbhi mbembien̄, nthe pa'a pugu lo mfēnɛ via mon̄ khwā Minnwi na pia fā'o mon̄ Krishto Jishɔ Taathɔ via nɛ.

9

Minnwi pugu pa ngwa pi

¹ Ntho nchrā pi nnu shini mon̄ pɔ nu na mi ta'a yi pigi Krishto, ndɔ nji'i ntho nde'i pi ngien̄, ngan̄thɔ a na Jijwe Minnwi sha'a nu nɛ fe tininju'ɔ vōi na ndo

nji'i ntho nde'i pi ngien,
 2 na mfa'o mme yu'o njù'o
 pugu pa yú'o ki ndugwi yi
 mon njù'o mu, 3 na nkāan
 njūa na mmu ndutho a kaan
 mfa'o nchōno Minnwi, pi
 fēne a mbiñ Krishto nthe līn
 pan, ngwa pan mon freinon.
 4 Pugu pō pi ngwa Ishrae, pi
 lōgo vugu na pugu pō puon
 Minnwi, Minnwi ni nōon
 ndigha'o yi ni pugu, ngwra
 pa kina pugu pugu, mfe gí yi
 ni pugu, mfe shina ni pugu
 nō gha'o nu, kà'a yi tho pi
 mbho pugu. 5 Pugu pō pi pa
 ngwreñon pa memme nkhu
 taa mon la'ataon Hibru, Kr-
 ishto mon freinon llo pi mon
 yugu ngwreñon. Krishto
 yei pō pi Minnwi, mbo ju na
 a sha'a nguon yaon ghao ne,
 mbo non na a pie na pi gha'o
 vi ki ndugwi yi ne. A yie gho!

6 Ndo a lo nji'i mbo pi
 nō ha'an kà'a Minnwi mien
 mien ki lo ndōgo li'i. Nthe
 na a lo nji'i mbo nguon
 ngwa na pi phi vugu mon
 ndaonon Ishrae ne na pugu
 puon Ishrae. 7 Ndo pa'a a lo
 nji'i mbo nguon ngwa ghao
 mbo puon Abrahān nthe na
 pugu mbhē yaon yi, nthe na
 Nwa'anli Minnwi chhu na,
 "A shi ntōgo pi mbiñ Aiji na
 o shi mfa'o ngwreñgwa na
 mi ni nkā'a ne."* 8 Yei nōon
 na a lo nji'i mbo pi puon na
 pi phi vugu pi nkwan ha'an
 ngwamishua ghā mbhi ne,
 na pugu puon Minnwi, a pō

pi puon pe na pi phi vugu
 ntōgo pi nō ha'an Minnwi
 ni nkā'a ne, na pugu nkien
 puon Abrahān. 9 Nthe na yei
 nnu na kà'a gho ni nchhu
 ne: "A shi nga mbo mon
 pii ndii yei nga'o yini, kan
 nshi mbini, Shera phi muon
 mimbia."†

10 A lo ngu'o mbo pi yei,
 Rebeka nkāa yu, ndii na a
 ni nshūu paa puon pugu Aiji
 mbo taa via ne, 11 nji'i nthe
 pi nō ha'an pi shini ndo naa
 mbhi puon pigho ndo pa'a
 pugu lo naa nchwē sheshe
 nnu ki a pō pi pwa ki phi
 ne, nō pō nu na kà'a Minnwi
 mon chu'o nu ngwa ghēi
 shhi, ki lo mbo nthe pi fā'a
 na non fā'a, mbo nthe pi
 khwatua Minnwi, 12 Minnwi
 ni nchhu gho na, "Muon
 gho yi shhi shi mfa'a mbo
 muon vugu."‡ 13 Nō ha'an pi
 nā'an na, "Mi ni nkhwā Jakō
 mbina Esho."§

14 Ti pia shi nchhu pi na?
 Minnwi pō pi ngan mbe?
 Minthe pa'a a lo nji'i mbo
 nenne! 15 Nthe na a ni nchhu
 ni Mushi na,
 "Nshi mfa'o kwoshini mbiñ
 sheshenon na nkhwā
 ne,
 ndo nshi nōon kwoshini
 ni ngan ngō'i na
 nkhwā ne."*

16 Nenne, a lo nji'i mbo nthe
 pi nnu na nonmishua tā'a
 nu, ki nnu ha'an a chwē
 ne, ndo a yi'ə pi mbiñ Min-
 nwi na a nōon kwoshini ne.

* 9:7 9:7 Nwa'anli Njē yi 21:12. † 9:9 9:9 Nwa'anli Njē yi 18:10,14. ‡ 9:12
 9:12 Nwa'anli Njē yi 25:23. § 9:13 9:13 Malakai 1:2-3. * 9:15 9:15 *Nwa'anli
 Ndi Taon nu 33:19.

17 Nthe ɲa ɲwa'anli Minnwi chhu ɲa Minnwi ni nchhu ni Fero ɲa, "Mi ni nchere gho no funon nthe pi yei nnu, ɲa nonon ghrí a mbin gho pugu pa ɲa pi chi ligi a nkwe nguon ɲkuon shhe ghao." 18 Nenne a gha mfā'o kwoshini mbin sheshenon ɲa a khwā ne, mfini njū'ò sheshenon ɲa a khwā ne.

19 ɔ shi mbie vèi ki'ε ɲa, "A kan mbo nenne Minnwi pini ɲkrèi sheshenon ki'ε ɲa? Nthe ɲa nonon ɲa minthe a li'i nnu ɲa Minnwi tā'a nu ɲa a po ne po pi gǒ?" 20 Ndo ɔ po pi gǒ, nonmishua, no khwē nu chrà nchò Minnwi? Yaon ɲa pi puon puon ne nthe a chhu ni nonon ɲa a puon vi ne ɲa, "ɔ puon a pi nei nthe kha?" 21 Ngan puon kɲ lo mfā'o ghrí ɲkuon mbéin no lōgo nu ta'a gwí mbéin nchwie kɲ ɲa pi shi nchwie nnu no pi wu'ò ndii ɲa memme nnu taon ne, nchwie nnu ni pichèi pi lèlle mon nda?

22 Wu'ò nenne, ɲi'i nthe pi no ha'an a li'i Minnwi no nonon nu pigítua yi ndo mbin nu'un nchwie pi ji ɲi yi ne, a tii shii mon ntou wéin njū'ò ni ɲgwa pe ɲa a ni mfā'o no shā'o nu pigítua yi mbin pugu ne, mbo ɲgwa pe ɲa pi ni mbiri vugu no shi'i nu ne. 23 A ni nchwie yei no chwie nu pi ji fi'i fā'o yi mon ndigha'o yi ni ɲgwa pe ɲa a shi nonon kwoshini yi ni pugu ne, mbo ɲgwa ɲa a ni ɲkwo piri nū'on fie ndii ɲa pugu

fā'o ndigha'o, 24 ti mfe ni pia ɲa a gē, ki lo ɲgu'ò mbo pi ɲgwa Juu, ndo mbin mbo ni pa ɲgwa taon nduon ne.

25 No ha'an shishini, a chhu mon ɲwa'anli Hoshia ɲa, "ɲgwa pe ɲa pugu shini ndo mbo ɲgwa pan ne, nshi mēin vugu ni ɲgwa pan,

ju ye ɲa nshini ndo ɲkhwā ne, nshi mēin vi ni ɲkhwā a."

26 "Mon ya li'i gho ɲa pi ni nchhu ni pugu ɲa, 'Pèi lo mbo ɲgwa pan ne,'

fo pi shi mēin vugu ɲa, 'puon Minnwi ɲa a yi maon ne.'"

27 Ishaya ni mba'o ngòu nthe puon Ishrae ɲa, "ɲi'i nthe pi no ha'an fi'i pa puon Ishrae po no shishhe ɲkin ɲkhí ne, a wu'ò shigei mbigèi ɲgwa ɲa pugu shi ndūgu.

28 Nthe ɲa Taathò shi mfe njó yi ɲkuon shhe pi shishi'i pi ki lo njiri."

29 A wu'ò mbo pi no ha'an Ishaya ni ɲkwo chhu ne, "Taathò ɲa a Taathò pa shooge po ne, kan ni mien ki pigèi ɲgwreimon ni pigi, pi kan ni nshi'i vigi no Shodon pugu Gomora."

Ki pin ɲa pa ɲgwa Ishrae fā'o ne

30 Ti pia shi nchhu pi ɲa ki'ε? ɲa pa ɲgwa taon nduon, ɲa pugu shini ndo

mba'ò nò pò nu pa ñgwa ndindi ñe, ni mfā'ò ndindi, mbo ndindi ha'an a tógò pi ñkuon pin ñe, ³¹ ndò pa ñgwa Ishrae ha'an pugu ni mba'ò nu nò nū'ón nu gí ña a shi nchwīe pugu pò ñgwa ndindi ñe, pugu shini ndò nji'i nū'ón gí gho. ³² Ti a chwīe kò? A ni nchwīe nthe ña pugu shini ndò mba'ò nò pò nu ñgwa ndindi ntógò ñkuon pin ñe, pugu ni mba'ò pi nò ha'an a fā'ò nò tógò nu pi mon nū'ón nu gí. Pugu kōrò ñkuon ñgù'ò kí'ingini, ³³ wu'ò nò ha'an pi nā'an ñe, "Līi njəi, ñthò nū'ón muon ñgù'ò kí'ingini Shayaon, mbini mbo ñgù'ò ña a shi nchwīe ñgwa kōrò ñgū, ti sheshenon ña a pin vi ñe, mba'a pi mā'an lrithò thò yu."

10

¹ Pa līn pan, khwā njù'ò a pugu luon a ni Minnwi nthe vugu pò ña minthe pugu lūgu. ² Nthe ña mi minkwentie yugu ña pugu fā'ò ñkien ntou ni'in njù'ò mbin Minnwi, ndò ni'in njù'ò yugu gho pou ya ji nu nnu. ³ Pugu ni ñga mien ki lo nji ñkwan ha'an Minnwi ghà nchwīe ñgwa pò yi ndindi shhi yu ñe, mba'ò nu nò nū'ón nu yugu shendaon, nne pa'a ndò mfe non yugu ni yi Minnwi shendaon nò chwīe nu ñgwa pò ñgwa ndindi shhi yu. ⁴ Nthe ña

Krishto kwo chwīe thò nnu ha'an pi ni mfe gí nò gho ñe, nne sheshenon ña a pin Krishto ñe non ndindi shhi Minnwi.

Nkìni lūgu nu pò pi ni ñguon ñgwa

⁵ Mushi ni nā'an ñkuon pò nu non ndindi shhi Minnwi ntógò pi ñkuon nū'ón nu gí ña: Sheshenon ña a chwīe ñguon nnu ha'an gí chhu ñe shi mfā'ò chombhi. ⁶ Ndò nnu ña Nwa'anli Minnwi chhu nthe pò nu non ndindi shhi Minnwi ntógò pi ñkuon pin ñe pò ña, "Ò lo mfā'ò nò pie nu non yò ña, 'A shi ñku'ò gǒ tothi pò, nò shwi'i nu ni Krishto shhe?' ⁷ ki ña, 'A shi nshwi'i gǒ mon shin ki ndugwi yi nò ku'ò nu ni Krishto, llo mon gu?'" ⁸ Ndò a chhu pi ña? "Chrà gho pò yəi gho, a pò nchò gho ndò mbo mon njù'ò gho," mbo chrà pin ña pigi chhi nu ñe ⁹ nthe ña, ò nchhu ni nchò yò ña Jishò Taathò, mbin mon njù'ò gho ña Minnwi ni ñku'ò ni ju llo mon gu, kan ò shi ndūgu. ¹⁰ Nthe ña non ghà mbin pi ni njù'ò yi pi chwīe vi a pò non ndindi shhi Minnwi, a tógò pi ñkuon chhu nu ni nchò, non lūgu. ¹¹ Nthe ña Nwa'anli Minnwi chhu ña, "Non ña a pin vi ñe, mba'a pi le ma mā'an lrithò thò yu." ¹² Nthe ña kwri shi lo nji'i mbo shina pa Juu pugu pa ñgwa taon nduon mon shendaon kie nu ndūgu, nthe ña Taathò vugu

ghao ta'a yi, na a gha mfe ki lo ngi'e ni nguon pa ngwa ha'an pugu ge vi ne. ¹³ Nthe na, "Sheshenon na a ge ligi Taatho ne shi ndugu."

¹⁴ Ti minthe pugu kie pi nein nge vi na pugu lo nji'i mbin vi ne? Pugu shi mbin vi pi nein na pugu lo naa nja'o non na a yie ne? Minthe pugu kie pi nein nja'o ki non lo nchi ni pugu? ¹⁵ Minthe pugu chii pi nein ki non lo ntaon vugu? Wu'o no ha'an pi na'an ne, "Tho nu ngwa ha'an pugu tuo nkini pwa pisha'akho ne pwa ti nga'a."

¹⁶ Ndo a lo mbin nguon yugu ghao mbin pwa pisha'akho gho nthe na Ishaya chhu na, "Taatho, a pin go mbin nnu ha'an a ya'o mbho pigi ne?" ¹⁷ Nne pin gha ntho ntogo pi nkuon ya'o nu, ya'o nu togo pi nkuon chii nu chra Krishto. ¹⁸ Ndo mbie na, pugu lo nji'i nja'o nkini gho? Shishini, pugu ya'o, nthe na Nwa'anli Minnwi chhu na,

"Nggi yugu nyien mon nguon mbhi ghao, chra yugu choin mon ndugwi mbhi."*

¹⁹ Ndo, mbie na, tho ngwa Ishrae shini ndo nshie? Fuon yi, Mushi khwe na,

"Nshi nchwie pai ghi'o ngwa na pugu lo mbo ngwa taon ne,
nchwie tua yai pigi ntogo pi mbin ngwa

taon nduon na pugu pa na ne."

²⁰ Nne Ishaya ya mfa'o tininju'o no chhu nu na,

"A ka yai ngwa pe na pugu shini ndo nta'a a ne njei a;

ndon non a ni ngwa pe na pugu shini ndo mbie a ne."

²¹ Ndo nga ngei no ngwa Ishrae, a chhu na,

"Na'an mbho ma nguon lle ghao no loko nu ngwa na pugu po pi pa ntinitho ndo ndaa a ne."

11

Kwoshini Minnwi mbin ngwa Ishrae

¹ Mbie ki'e na, Minnwi laa ngwa pi? Minthe pa'a a lo mbo nenne! Nthe na mmu ndutho a non Ishrae, ndaanon Abrahan, mbo nggia ngwreion Benjamein.

² Minnwi lo nji'i ndaa ngwa pi na a ni nchu'o ne. Pai lo nji'i nji nnu ha'an Nwa'anli Minnwi chhu nthe Elaija ne, nkwan ha'an a ni ndigei Minnwi na a fe njo ni Ishrae ne? ³ "Taatho, pugu jwi pa njeili'i po, nshaa pa li'i fe'ingien yo, a wu'o mbi'i mmu te'i a, pugu ta'a nu njwi a nkaa mu."

⁴ Ndo Minnwi ni nkhwē gho pi na? "Nu'on khwachoi nkan ngwa ha'an pugu lo nji'i nga'o ki ntu'u non yugu shhi nnwi na pi mein ni Baa ne no nyan."

* 10:18 10:18 Nwa'anli Nkhi 19:4.

⁵ A wu'ó ñkwanj ha'anj a pɔ ndwe ne, mbigəi ñgwa pɔ ña Minnwi chu'ó vugu ntɔgɔ pi ñkuonj pwapunj yi. ⁶ Ndo ti nɔ ha'anj a tɔgɔ pi ñkuonj pwapunj Minnwi ne, a lo nu'unj mbo nthɛ pi pa fà'a ha'anj pi fā'a, ä mbo nenne, pa'a pwapunj lo nu'unj mbi'i pwapunj.

⁷ Yie pɔ pi ña ki'ɛ? Ñgwa Ishrae shini ndo mfā'o yaonj ha'anj pugu ki tā'a nu ne, ndo pa ñgwa ha'anj pi chu'ó vugu ne fā'o, ndo pi fīni njù'ó pigəi ñgwa. ⁸ Wu'ó nɔ ha'anj pi nā'anj ne,

"Minnwi fɛ jijwe chōo nu ni pugu,

ni ligi ha'anj mba'a a yi'i njəi li'i pugu pa tónə ña mba'a a ya'ó li'i ne ti ntho nchəinj tho pa shi'a."

⁹ Ndo Devi chhu ña,

"Na'anj pa li'i ha'anj pugu ghà nji maonj ne gū shiri pugu pa shi'i, mbo ki'ingini pugu pa yaonj ña a shi ntho ni njó ña a pie ña pugu fā'o ne.

¹⁰ Na'anj ligi yugu chri nne ña ki'i pugu yəi li'i, na'anj pa lrī pugu chwīe ñkūnu yugu ñaonj nɔ ñguonj ndii ghao."

¹¹ Nenne mbie ña, puonj Ishrae ni ñkōrɔ nne, pi nɔ gū nu ñkina shhe? Minthe pa'a a lo nji'i mbo nenne! Ntɔgɔ ñkuonj phi yugu lūgu nu tho ni pa ñgwa taonj nduonj, nne nɔ chwīe nu pa ñgwa Ishrae fā'o kighi'ə. ¹² A mbo ña phi pa ñgwa Juu tho pi ni

fà'o ni ñgwa ñkuonj mbhi, ä mbo ña pou yugu monj jijwe pɔ pi fà'o ni pa ñgwa taonj nduonj, kanj ñkuonj mbhi shi mfā'o pi fi'i yi neinj ki'ɛ ndii ña pugu linaonj fi'i pa ñgwa Juu ha'anj Minnwi chu'ó ña pugu pinj ne.

Minnwi fɛ lūgu nu ni pa ñgwa taonj nduonj

¹³ Ndwe ñchrā pi ni pəi ña pəi pa ñgwa taonj nduonj ne. Nɔ ha'anj Minnwi chu'ó a nɔ ñganj ntaonj Jisho ni pa ñgwa taonj nduonj ne, ñga'ó fà'a a ghɔ, ¹⁴ nne ña minthe ñchwīe pa ñgwa la'a pigi, mbo pa ñgwa Juu, fā'o kighi'ə nne ña monj yichəi ñkwanj shendaonj minthe ñkwe pichəi shina pugu.

¹⁵ Nthe ña ä mbo ña ndii ña Minnwi ni ndāa vugu ne, Ju, Minnwi, chīni ñggi pugu pa ñgwa ñkuonj mbhi, a shi mbo pi neinj ndii ña Minnwi shi mbinj vugu ne? A shi mbo chombhi ni pa ñgwa ña pugu ni mbo yi khu monj Jijwe ne. ¹⁶ Fūonj tho brei ña pi fɛ nɔ yaonj fé ne mbo yi taonjtaonj, a nōonj ña ñguonj brei ghɔ yi taonjtaonj, ndo ti ñienj thi mbo yi taonjtaonj, kanj pa mbhothi ghɔ pi taonjtaonj.

¹⁷ Ndo pichəi pa mbhothi pei llo ñkuonj thi Abrahanj, pi pə'i vugu mfu'u, mbo pichəi pa ñgwa Ishrae. Nchīni vəi ña pəi pa ñgwa taonj nduonj, mbo pa mbhothi olive ña a ghà ñku'ó ku'ó gha monj ñkūnu ne. Nne ndwe, pəi ñkaa pəi chho mfā'o mbɔrɔ

ha'anj Minnwi ni nkā'a Abrahaj nɔ ghɔ nɛ, nthɔ mfā'o njru llo nkuaŋ n̄ien nkien thi olive Minnwi. ¹⁸ Nenne ki'ɛ, ki'i nchī'ə pa ngwa pɛ ha'anj pi pə'i vugu nɔ pa mbhɔthi mfu'u nɛ. A nthɛ ɔ kie pi n̄ien nōŋ non yɔ? ɔ wu'ɔ mbo pi mbhɔthi, ɔ lo nji'i ntuo n̄ien thi, a tuo n̄ien thi ntuo ghɔ. ¹⁹ Nne kan ɔ shi nchhu ŋa, "Pi ni mbə'i pichəi pa mbhɔthi mfu'u nne ŋa pi chīni a nkuaŋ thi ghɔ." ²⁰ Yie ghɔ nnu shini. Pi ni nja'a vugu mfu'u nthɛ ki piŋ yugu, ndɔ ɔ wu'ɔ mbo nkuaŋ ghɔ ntɔɔ pi nkuaŋ piŋ yɔ. Nne ki'i mā'anj ntinta'o, fā'o pɔgɔ. ²¹ Nthɛ ŋa ä mbo ŋa Minnwi shini ndɔ mfā'o kwoshini mbij pa Juu ha'anj pugu pɔ nɔ mbhɔthi ŋa a ni mbo mbij thi llo nɔ njɛ yi nɛ, kan mba'a a yi'i mfā'o kwoshini mbij ghɔ.

²² Yəi ki'ɛ fi'i nkwan ha'anj Minnwi nganj kwoshini mbini mbo ŋon titini nɛ njəi. A ŋon titini ni ngwa pɛ ŋa pugu gū mon phi nɛ, ndɔ nōŋ kwoshini vɛ nɔ ha'anj ɔ ngəi shhi mon kwoshini yi, kien nenne kan pi shi nja'a ghɔ mfu'u nkāa ghɔ. ²³ Ndɔ nji'i nthɛ pi pugu, pugu mien ki ghəi shhi mon ki piŋ yugu, Minnwi pini nu'uj nchīni vugu, nthɛ ŋa Minnwi fā'o njɛ nɔ pini nu nchīni vugu nkamu'ɔŋ. ²⁴ Nthɛ ŋa ä mbo ŋa pi ni nja'a ghɔ llo nkuaŋ thi olive ha'anj a ni nkua'ɔ ku'ɔ gha mon nkūnu nɛ, nchīni ghɔ nkuaŋ thi olive

ha'anj pi pi phi nɛ, mbo yaon ŋa a shi'a nji'i mbo pi nne nɛ, ti ɔ pi'i ŋa pi shi mbini nchīni pa ngwa Juu mbo ya mbhɔthi llo nkuaŋ thi olive phi ghɔ pi fi'i yi n̄ien?

Nnu ləin ŋa pi nōŋ nthɛ lūgu nu puon la'ataon Ishrae

²⁵ Ntā'a nu ŋa pəi ji nnu ləin yei ŋa Minnwi nōŋ nɛ, ma pa liŋ paŋ, nne ŋa ki'i pəi shi mbī'i nu ni non pəi ŋa pəi pɔ pi pa ghan shiethɔ. Pi ni fīni njū'ɔ pichəi pa ngwa Ishrae nɔ kuo ndii, ti ngəi nchəin fi'i ndii ŋa fi'i ngwa taon nduon ha'anj a pie ŋa pugu thɔ njəi Minnwi kwo thɔ njəi Minnwi nɛ. ²⁶ Nenne, nguaŋ ngwa Ishrae shi mfā'o lūgu nu, wu'ɔ nɔ ha'anj pi nā'anj ŋa, "Nganj kwe ngwa shi ndhɔ Shayaon,

a shi mfu'u nguaŋ pa piphi llo mon ndaanon Jakɔ.

²⁷ Yei shi mbo kina a ŋa n̄shi ngwrā pigi pugu ndii ŋa n̄shigao phi yugu nɛ."

²⁸ Llo nɔ ngei pwa pisha'akhɔ, pa ngwa Juu pa mbina Minnwi nthɛ vəi, mbo pa ngwa taon nduon. Llo nɔ ngei ngwa ŋa Minnwi chu'ɔ, pugu pa taannu Minnwi nthɛ pi pa nkhu taa pugu. ²⁹ Nthɛ ŋa Minnwi shi'a mfe fé ni ŋon, ngə vi mbini nkwi njū'ɔ yi. ³⁰ Nthɛ ŋa wu'ɔ nɔ ha'anj pəi ni mbo ghan tinithɔ ni Minnwi yichəi ndii nɛ, ndɔ ndwe pi nōŋ kwoshini ni pəi nthɛ

tinitho yugu, ³¹ nenne ndwe, pugu nkaa pugu ni mfā'o tinitho nne na ntogo nkuon kwoshini na pi non ni pae ne, minthe pi non kwoshini ni pugu ndwe. ³² Nthe na Minnwi cha'a nguon ngwa ghao mfe mbho tinitho, nne na minthe a non kwoshini ni nguon ngwa ghao.

Pia fe ndigha'o ni Minnwi

³³ Yo, fi'i nthinkwo fa'o pugu shietho ni lina Minnwi gha'o pi fi'i yi nei! A nthe a ji go nkwan ha'an Minnwi gha' ndii nnu ne! A nthe a ji go pa shendaon pi? ³⁴ Wu'o no ha'an Nwa'anli Minnwi chhu ne,

"A kwo ji go nji nnu na Taatho pi'i nu ne, ki a naa mfe go mfe ntigi gho?"

³⁵ "Ki a kwo fe go fe yaon gho nne na minthe a lu'u gho?"

³⁶ Nthe na nguon yaon ghao lo pi mbho yu ndo ntogo pi mbho yu, ndo mbo pi no fe nu ndigha'o gho. Ndigha'o po gho ki ndugwi yi! A yie.

12

Pia chho mbhi pi no fa'a na fa'a Minnwi

¹ Nthe yie gho ma pa nkien lij pan, ndigoi vei nthe pi fi'i mme kwoshini na Minnwi non ni pia ne, na pei cha'a non pei mfe ni Minnwi no yaon fe'ingien maon na a yi taontaon, mbo ye na a pwa gho ne. A yie

nja mbo nkien shendaon no gha'o nu vi. ² Ki'i pei chwie pa nnu pi no ha'an nkuon mbhi chwie nu ne. Ndo a pie na Minnwi kara vei lo mon gho ntogo pi nkuon kwri nu kwa'a nu mai, nne na minthe pei ywe'i ndo nji yaon na Minnwi ta'a nu ne, mbo yaon na a yi shi'i, pi pin ndo a po ki ntei ne.

³ Nthe na ntogo pi nkuon pawapun Minnwi na a non vei ne, nchhu ni nguon ngwa shina pei na: Ki'i pei lii non yei na pei gha'o ncha yaon na pei ya mbo yie ne. Pei lii non yei pi ni juju, sheshenon lii pi ni fi'i pin na Minnwi fe gho ne. ⁴ Non ta'a non fa'o ntou pa you pi, ndo pa'a pa ghrà non pi pigho lo mfā'o pi ta'a nkwan fa'a. ⁵ Wu'o nenne, nji'i nthe pi no ha'an pia ntou yi ne, pia po pi ta'a non mon po nu ta'a yi pia pa Krishto, sheshenon via po pi mbho vichai.

⁶ Nne pia fa'o pa fe na a kwri wu'o no fi'i pawapun na Minnwi non ni pia ne. Pia fa'a pa fa'a ni fe pigho. Fe gho mbo chii nu nnu na Minnwi chhu ne, pia wu'o mfā'a no gho pi nkwan no ha'an pin yia non ne. ⁷ A mbo no ghere nu pa fa'a mon choshi, pia fa'a wu'o nenne. A mbo pi ye'i nu, pia ye'i wu'o nenne. ⁸ A mbo pi ma'an nu ghrí ngwa, pia ma'an wu'o nenne. Non na a fe pi yaon no ghere nu ngwa nduon ne, a fe ki lo ngi'e.

Ñon̄ ña a pɔ pi nthishi nɛ, â chwīe fā'a yi ni ni'in̄ njù'ɔ. Ñon̄ ña a nōon̄ pi kwoshini nɛ, â nōon̄ pi ni pwanju'ɔ.

Pa li ña ñkieni ñgan̄ piñ fā'o

⁹ A pie ña khwā pɔ pi yi ta'anju'ɔ. Pīna yaon̄ ña a phi nɛ ñkieni yie, nthi a tini ñkuon̄ yaon̄ ña a pwa nɛ. ¹⁰ Pəi khwā non̄ pəi nɔ ha'an̄ a pie ña pa liñ khwā non̄ nɛ. Ñon̄ fā'o ni'in̄ njù'ɔ mon̄ gha'o nu non̄ vichəi. ¹¹ Ki'i ndī'ə, ka fā'a pi shishi'i, fā'o jiwɛ ni'in̄ njù'ɔ, fā'a mbhɔ Taathɔ ni ta'anju'ɔ. ¹² Fā'o pwanju'ɔ mon̄ kwà'a, ntii shii mon̄ ñgə'i, luon̄ Minnwi ki jwɛ. ¹³ Fɛ pa yaon̄ nɔ pi'i nu chà ñgwa Minnwi pi taon̄taon̄. Nōon̄ pwapun̄ ni pa ghini ha'an̄ pugu kra ghɔ nɛ.

¹⁴ Luon̄ mbɔɔ mɛ ni ñgwa pɛ ña pugu fɛ ñgə'i vɛ nɛ, ki'i nchōnɔ vugu, luon̄ pi mbɔɔ mɛ ni pugu. ¹⁵ Fā'o pwanju'ɔ pəi pa ñgwa pɛ ña pugu fā'o pwanju'ɔ nɛ, ñkəi pəi pa ñgwa pɛ ña pugu kəi nu nɛ. ¹⁶ Pəi chhɔ shi'i ni ta'anggi shina pəi. Ki'i mā'an̄ ntinta'o, pəi chi kwò pəi pa ñgwa ña yugu lɔ mbɔ nɛ. Ki'i pəi pi'i ni pa non̄ pəi ña pəi pɔ pi pa ghan̄ shiethɔ.

¹⁷ Ki'i pəi lu'u phi ni phi, ndɔ pəi kaa pi nɔ chwīe nu nnu ña a yi chiichii ligi ñguon̄ ñgwa nɛ. ¹⁸ A ñji'ɛ, nɔ ha'an̄ ñguon̄ nnu mbɔ pi mbhɔ ghɔ, pəi chhɔ mon̄ ta'anggi pəi pa ñguon̄ ñgwa ghao. ¹⁹ Ki'i pəi lu'u phi

ha'an̄ pi chwīe mbin̄ pəi nɛ, ma ñkieni liñ pan̄, ndɔ ka mien̄ pi shina ni pigitua Minnwi, nthɛ ña pi nā'an̄ ña, "Taathɔ chhu ña, 'Mfā'o ñji nɔ fɛ nu njó, ñshi nthu.'"

²⁰ Ñwa'an̄li Minnwi ka chhu pi ña,

"Ñji ñjia mbina yɔ, ɔ fɛ maon̄ ji ghɔ,

ti njù'ɔ yi ñjaon̄, ɔ fɛ yaon̄ nnu ghɔ, mon̄ chwīe nu nɛnɛ, ɔ shi mā'an̄ lrithɔ thɔ yu."

²¹ Ki'i phi gha'a ghɔ ndɔ ka gha'a phi gha'a ni shi'i.

13

Ya'o nchò pa thishi

¹ Sheshen̄on̄ ya'o nchò pa thishi ha'an̄ pugu sha'a nu nɛ. Nthɛ ña yichəi nthishi lɔ mbɔ ki lɔ ndhɔ pi mbhɔ Minnwi, pɛ ha'an̄ pugu pɔ nɛ nū'ɔñ Minnwi nū'ɔñ vugu.

² Nthɛ yie ghɔ, sheshen̄on̄ ña a tinithɔ ni pa thishi nɛ, chhɔ ntinithɔ pi ni yaon̄ ha'an̄ Minnwi nū'ɔñ nɛ, ndɔ ñgwa pɛ ña pugu tinithɔ nɛ shi mfā'o njó mbin̄ pugu. ³ Nthɛ ña pa ñgwa ha'an̄ pugu fā'o mbha nnu shi'i nɛ shi lɔ ñji'i mfā'o nɔ pɔgɔ nu pa ghan̄ sha'a ñgwa, ndɔ ghan̄ chwīe nnu piphi fā'o nɔ pɔgɔ nu. ɔ tā'a nu ki lɔ mbɔgɔ pa ñgwa pɛ ha'an̄ pugu pa thishi nɛ? ɔ chwīe nɛ nnu ha'an̄ a yi shi'i nɛ, kan̄ pugu shi mbin̄ ghɔ. ⁴ Nthɛ ña a ñgan̄ fā'a Minnwi nthɛ pɔ nu mɔ shi'i. Ndɔ ɔ nchwīe nnu ha'an̄ a lɔ ñji'i ñkā'o nɛ, ɔ fā'o pɔgɔ

gu nthe vugu, nthe ña pugu fā'ò ñji nò fè nu ñjó. Nthe ña a ñganj fā'a Minnwi nò fè nu ñjó Minnwi ni pa ñgwa pè ha'anj pugu chwìe phi nè. ⁵ Nthe yie ghò, á yí'i ña ñon ya'ò nchò pa thishi pighò, ki lo ñgu'ò nthe pi pògò ñjó Minnwi, mbini nthe pi yaonj ña ñganthò yi chhu nè. ⁶ Nthe ña a pò nthe pi yie ña pèi ghà mā'anj taashi, nthe ña pa thishi fā'a pi mbhò Minnwi ndii ña pugu chwìe fā'a yugu nè. ⁷ Pèi pe ni ñguonj ñgwa yaonj ña a pie ña pèi pe ni pugu nè, pèi pe taashi ni ñganj kwe taashi, ä mbò taashi ñkuonj pa yaonj ña pèi fā'ò nè, pèi pe ni ghanj kwe pi, ä mbò pi pògò nu, pèi pògò ñonj ña a pie ña pèi pògò vi nè, ä mbò pi gha'ò nu, pèi gha'ò ñonj ña a pie ña pèi gha'ò nè.

Nū'ón nu gí ntògò pi ñkuonj khwǎ

⁸ Ki'i ñkrù ñonj pò punj pèi, ta'a ñkrù ña a pie ña pèi fā'ò nè pò ña pèi khwā nonj pèi. Nthe ña ñonj ña a khwā pichèi ñgwa nè nū'ónj gí. ⁹ Nthe ña pa kina ña a chhu ña, "Ki'i ñganj lánj kwo shúonj, ki'i ñjwi ñonj, ki'i ñjòo, ki'i nshòrò yaonj ñonj nduonj nè," pugu pa pichèi gí nduonj nè chiri mbò monj yei ta'a chrà, "Khwā taakuo yò nò ha'anj ò khwā nonj nè." ¹⁰ Nthe ña ñonj ña a fā'ò khwǎ nè shi'a nchwìe phi mbinj taakuo yi, nthe yie ghò,

khwā nu ñgwa pò pi nū'ónj nu gí.

¹¹ Nò pigi nu, pèi ji ña ndii kwo ghèi. Ndi thò ña pèi fā'ò nò wū'u nu lògò. Nthe ña lūgu nu yia kwo para ndwe nchaa ha'anj a ni mbò ndii ña pia ni mfūonj mbinj nè. ¹² Tu'u kwo ya ñgèi, mbhi kwo lanj nu. Nenne, pía mī'anj ñguonj mbha fā'a moonj ñjin, mā'anj maonj nchhò lí'è. ¹³ A pie ña pía chhò chombhi yia monj shendaonj ña a ká'ò nè nò ñgwa ña pugu chhò pi monj lí'è. Ki lo mbò pi monj pa ji ki tou pugu pa nnu nu mbaa, ki lo mbò pi monj kwo nu shúonj pugu pa mbha nnu tótrò, ki lo mbò pi monj fè'i pugu kighi'è. ¹⁴ Ndo pèi gwe Jishò Krishto, mbò Taathò, nò ha'anj ñonj ghà ñgwe ndhwí nè, ki lo mfe sheshe shina ni freinonj yei nò chwìe nu nnu ye ña a khwā nè.

14

Ki'i ñgwèinj ndinj ghò nò ñgusha'a

¹ Pèi pinj ñonj ña a lo ñji'i ntini monj pinj shi'i nè, ndò ki lo ñji'i nthò mfā'ò pi mindoundou pèi pugu nthe yugu nnu ña pugu ji nè. ² Yichèi ñonj fā'ò pinj ña minthe a ji sheshe yaonj, ndò ñonj ña a lo ñji'i ntini monj pinj nè kru pi wu'ò pa mbìga. ³ Ki'i ñonj ña a ji ñguonj yaonj nè chī'è ñonj ña a jī pichèi pa yaonj nè, ndò ki'i ñonj ña a jī nè lii ñonj ña a ji ñguonj yaonj nè nò

ngusha'a, nthe ña Minnwi piñ vi. ⁴ Ɔ pɔ pi gɔ̃ nɔ tuo nu muuñ fà'a ñoñ nduoñ nɔ ngusha'a? A fā'o taathɔ vi ñji nɔ chhu nu ña a thi a tini ki ña a shi ngū, ndɔ a shi nthi a tini nthe ña Taathɔ fā'o ñji nɔ chwīe nu a tithi.

⁵ Yichəi ñoñ lōgɔ yichəi llé ña a gha'o nchaa yichəi. Yichəi ñoñ lōgɔ ji ña ñguoñ llé pɔ ndindi. Sheshenon fā'o tininju'ɔ ña ji nnu ña a pī'i nɛ kā'o. ⁶ Ñoñ ña a lōgɔ yichəi llé nɔ mme yi nɛ chwīe nne pi nɔ gha'o nu Taathɔ, ñoñ ña a ji maon nɛ ji pi nɔ gha'o nu Taathɔ, nthe ña a fɛ tōo nu ni Minnwi. Ñoñ ña a lɔ ñji pichəi pa maon nɛ, mienj ki ji pi nɔ gha'o nu Taathɔ, mfe tōo nu ni Minnwi. ⁷ Nthe ña kañ ta'a ñoñ via shi'a nchhɔ mbhi nthe pi noñ yi ndɔ pa'a kañ ta'a ñoñ via lɔ ñkhu nthe pi noñ yi. ⁸ Nthe ña pia nchhɔ mbhi kañ pia chhɔ nthe pi Taathɔ, ti pia ñkhu kañ pia khu nthe pi Taathɔ. Nne ki'ɛ, ki pia chhɔ pi mbhi ki pia kukhu, pia pɔ pi yi Taathɔ. ⁹ Nthe ña a nnu ña Krishto ni ñkhu mbini nu'uj mfā'o chɔmbhi nthe yie nɛ, nne ña minthe a pɔ Taathɔ pa ñgwa khu pugu pa ñgwa maon.

¹⁰ Ɔ wēiñ ndiñ ghɔ nɔ ngusha'a nthe khɔ? Ki gɔ̃, a chwīe khɔ ɔ chī'ə ndiñ ghɔ? Ñguoñ yia ghao lɛ nthi shá'a shhi faañ shá'a Minnwi. ¹¹ Nthe ña pi nā'an ña,

“Taathɔ chhu ña, ‘Shishini, nɔ ha'an ñchhɔ mbhi nɛ, ñguoñ kwére shi ñkwi shhi mu, ñguoñ ñgwa fɛ ndigha'o ni Minnwi shhente.’”

¹² Nne ki'ɛ, sheshenon via ma mfe khwè ni Minnwi nɔ pa nnu pɛ ña a chwīe nɛ.

Ki'i nchwīe pichəi ñgwa gū mon piñ yugu

¹³ Nthe yie, ki'i ñoñ lii ndiñ vi nɔ ngusha'a. Pəi ka lōgɔ nthi məi pi ña mba'a pəi nu'uj nū'ɔñ ki'ingini ki ntàra nɔ shendaon ndiñ via.

¹⁴ Ntɔgɔ pi nɔ pɔ nu ta'a yi pigi Taathɔ mbɔ Jishɔ, ñji ndɔ mfā'o tininju'ɔ ña yichəi yaon lɔ mbɔ yi fuo ni nduthɔ yi, ndɔ a yi fuo ni ñoñ ña a pī'i ña a yi fuo nɛ. ¹⁵ Nthe ña ñjù'ɔ ndiñ ghɔ mbigi ntɔgɔ pi ñkuon yaon ña ɔ ji nu nɛ, kañ ɔ lɔ nu'uj nchhɔ chɔmbhi yɔ pi mon khwă. Ki'i mbiri ñoñ ña Krishto khu nthe vi nɛ ntɔgɔ pi ñkuon maon ña ɔ ji nu nɛ.

¹⁶ Nne ki'i pəi chwīe yaon ña a pɔ pi yaon shi'i ni pəi nɛ, pi chrā chrā piphi nthe yie. ¹⁷ Nthe ña Sha'afuon Minnwi lɔ ñji'i mbɔ pi nnu ji nu maon pugu pa nnu nu yaon. Ndɔ a pɔ pi nnu chhɔ nu chɔmbhi ndindi pugu pa ghighri ni pwanju'ɔ mon Jijwe Minnwi. ¹⁸ Minnwi ghà mfā'o pwatua, ñgwamishua pini mbinj sheshenon ña a fā'a mbhɔ Krishto nenne nɛ.

¹⁹ Nenne ki'ɛ, pia kaa nɔ tei nu pi ñjiñ yaon ña a thɔ ni ta'anggi pugu

pa ghêre nu pichêi ghan
piñ nɔ ku'ɔ nu. ²⁰ Ki'i
nji'i mbiri fâ'a Minnwi nthe
maon ji. Shishini, ŋguon
yaon ghao yi taon̄taon̄ ndɔ
a lɔ nji'i ŋkâ'o ni sheshenon̄
nɔ chwîe nu yichêi non̄ kôro
nthe yaon̄ ŋa a ji nu nɛ. ²¹ A
pwa mien̄ nu ki lɔ ŋkru frèi,
ki nnu là'o, ki nchwîe sheshe
nnu ŋa a shi nchwîe ndin̄
gho gū nɛ.

²² Nū'ɔn̄ jɔ nthí ŋa ɔ lɔgo
mon̄ nnu pei nɛ shina pèi
Minnwi. Mbɔro pɔ ni non̄
ŋa a lɔ mbi'i ŋa a gū nthe
yaon̄ ŋa a piñ ŋa a kâ'o nɛ.
²³ Ndɔ sheshenon̄ ŋa a fâ'o
khuthɔ nɛ kwo pɔ ŋgusha'a
nɔ ha'an̄ a nji, nthe ŋa ji nu
mi lɔ nji'i ndhɔ pi ŋkuon̄ piñ
yi. Nthe ŋa sheshe yaon̄ ŋa
a lɔ nji'i ndhɔ pi mon̄ piñ nɛ,
pɔ pi phi.

15

Lì llo mbhɔ Krishto

¹ Pia ŋa pia tini mon̄ piñ
nɛ fâ'o nɔ ghêre nu pa ŋgwa
pɛ ŋa pugu lɔ nja ntini nɛ
pugu tien̄ lr̄i yugu ki lɔ ŋgu'ɔ
nchwîe pi ŋa a pwa yia túa.
² Sheshenon̄ via chwîe pi
ŋa túa taakuo yi pwa, nthe
pɔ nu mi shi'i, ŋkugwi vi
a ku'ɔ mon̄ piñ. ³ Nthe
ŋa Krishto shini ndɔ ŋgu'ɔ
nchwîe pi ŋa túa yi pwa, ndɔ
nɔ ha'an̄ pi nā'an̄ nɛ, "Pa
wé'i ŋa pi wé'i vèi nɔ nɛ
shwi'i mbin̄ mu."* ⁴ Nthe ŋa
sheshe yaon̄ ŋa pi ni nā'an̄
lleshhi nɛ, pi ni nā'an̄ pi nɔ
tigi nu via, nne ŋa ntogo

* 15:3 15:3 Nwa'an̄li Nkhĩ 69:9.

ŋkuon̄ tiishii pugu pa mā'an̄
njù'ɔ llo mon̄ Nwa'an̄li Min-
nwi, minthe pia fâ'o kwà'a.
⁵ Nduon̄ ŋa Minnwi, ŋa ti-
ishii pugu pa mā'an̄ njù'ɔ llo
mbhɔ yu nɛ, fɛ nji ni pèi
nɔ chhɔ nu mon̄ ta'an̄ggi,
nne nchwîe ŋkwan̄ ha'an̄
Krishto Jishɔ ni nchwîe nɛ,
⁶ ŋa ŋguon̄ yèi ghao chini
ni ta'an̄ggi mfe ndigha'o ni
Minnwi ndɔ mbo Tãa Taathɔ
via Jishɔ Krishto.

⁷ Nthe yie ghɔ, pèi piñ
pa lin̄ pèi, wu'ɔ nɔ ha'an̄
Krishto piñ vèi nɛ. Pèi chwîe
nne nɔ fɛ nu ndigha'o ni
Minnwi. ⁸ Nthe ŋa ñchhu
ni pèi ŋa Krishto ni ŋgū
muun̄ fâ'a nthe pa ŋgwa
Juu nɔ nōon̄ nu ŋa Minnwi
ŋgan̄ nnu shini, nɔ chwîe nu
nnu ha'an̄ a ni ŋkâ'a ni pa
ŋkhu tãa, ⁹ pugu pa nne ŋa
minthe pa ŋgwa taon̄ nduon̄
fɛ ndigha'o ni Minnwi nthe
kwoshini yi. Nɔ ha'an̄ pi
nā'an̄ nɛ,

"Nthe yie ghɔ, ñshi ŋga'o
ghɔ shina pa ŋgwa
taon̄ nduon̄,
ñshi njrão ŋkhĩ nɔ gha'o
nu ligi yo."

¹⁰ Ndɔ a pini nu'un̄ nchhu
ŋkamu'ɔn̄ ŋa,

"Pa ŋgwa taon̄ nduon̄, pèi
fâ'o pwanju'ɔ, pèi pa
ŋgwa Minnwi."

¹¹ Mbini nchhu ŋa,

"Ŋguon̄ yèi ha'an̄ pèi ŋgwa
taon̄ nduon̄ nɛ, gha'o
Taathɔ,
ŋguon̄ pa ŋgwa ghao
gha'o vi."

¹² Ndo Ishaya pīni nchhu ŋa,
 “Ndāa yaon Jeshe shi ntho,
 a shi n̄rei shhe nō
 sha’a nu pa ŋgwa
 taon nduon,
 pa ŋgwa taon nduon fā’o
 kwà’a m̄biŋ yu.”

¹³ Minnwi ŋa a ghà mfe
 kwà’a nē linaon v̄ei ni
 ŋguon pwanju’o pugu pa
 ghighri nō ha’an̄ p̄ei piŋ vi
 nē, nne ŋa minthe kwà’a ȳei
 gh̄ei sh̄hi ŋku’o nu ntogo pi
 ŋkuon n̄ji Jijwe Minnwi.

*Pɔɔ pɔ pi ŋgaŋ fà’a ŋa pi
 taon ni pa ŋgwa taon nduon*

¹⁴ Mmu ndutho a, fā’o
 ŋkien ntou tininju’o nthe
 v̄ei, ma pa l̄iŋ pan, ŋa
 p̄ei ni ndutho ȳei linaon ni
 shi’i pugu pa ŋguon lina
 ti minthe p̄ei tiḡi non̄ p̄ei.

¹⁵ Ndo n̄ā’an̄ pich̄ei pa nnu
 ki lo mfā’o pogo gu nenne nō
 kw̄iŋ nu v̄ei ŋkamū’oŋ nthe
 pwapuŋ ha’an̄ Minnwi fe v̄ei
¹⁶ nō pō nu ŋgaŋ fà’a Kr-
 ishto Jisho ni pa ŋgwa taon
 nduon. Mfā’a nu nō ŋgaŋ
 fe’inḡien̄ Minnwi mon̄ ch̄ii
 nu pwa pisha’akhō llo mbhō
 Minnwi, nne ŋa minthe pa
 ŋgwa taon nduon pō yaon fe
 ha’an̄ Minnwi piŋ nē, ha’an̄
 pi tere nū’oŋ ni Minnwi
 ntogo pi mbhō Jijwe Minnwi.

¹⁷ Mon̄ pō nu ta’a yi pigi
 Krishto Jisho ki’ε, minthe
 ñtēnē ni fà’a a nthe Min-
 nwi. ¹⁸ Nthe ŋa m̄ba’a

n̄ji’i ŋḡei sh̄hi nō chr̄ā nu
 ŋkuon sheshe nnu ŋkien
 nnu ha’an̄ Krishto fā’a ntogo
 m̄biŋ mu nō chw̄ie nu pa

ŋgwa taon nduon ya’o nchō
 Minnwi. Pugu fā’o ya’o
 nchō yei ntogo pi ŋkuon nnu
 ŋa ñchr̄ā ndo nchw̄ie nē,
¹⁹ pugu pa n̄ji l̄i, ni pa nnu
 ghraoghrao pugu pa n̄ji Jijwe
 Minnwi. Nenne, m̄i’ēŋ nch̄ii
 pwa pisha’akhō nthe ligi Kr-
 ishto llo Jerushaleiŋ ti ŋḡei
 nch̄eiŋ Ilirikun̄.

²⁰ Nne, a khwā njū’o a nō
 ch̄ii nu pwa pisha’akhō nō
 li’i ha’an̄ pi lo naa nch̄ii nnu
 Krishto ŋgwa ya’o nē, nne
 ŋa ki’i ŋkrao ŋkuon kwonda
 ha’an̄ a ni’iŋ ŋon̄ nduon,
²¹ ndo nō ha’an̄ pi n̄ā’an̄ nē,
 “Pa ŋgwa ha’an̄ pi shi ya’a
 ma nchr̄ā ni pugu
 nthe vi nē shi n̄j̄ei,
 ndo ŋgwa ha’an̄ pugu
 shini ndo naa ma
 n̄ja’o nē shi n̄ji.”†

*Kà’a Pɔɔ nɔ kra nu
 la’ataon Roma*

²² Yeï nnu ha’an̄ a chw̄ie
 m̄fā’o ki’inḡini ntou nd̄ii nō
 tho nu n̄j̄ei v̄ei nē. ²³ Ndo
 ndwe ŋa m̄i’ēŋ fà’a a mon̄
 pei krao ŋgei li’i nē pugu
 pa ŋa ŋki kwo yūa nu nō
 ntou ŋga’o nō tho nu n̄j̄ei
 v̄ei nē, ²⁴ m̄bi’i nu ŋa ñshi
 n̄j̄ei v̄ei nō muuŋ kuo nd̄ii
 nō ha’an̄ ñshi ntogo ŋḡei nu
 Shipeiŋ nē, nne ŋa p̄ei gh̄ere
 a nō nȳien̄ a nd̄ii ŋa ŋkwo
 fā’o pwanju’o nō chhō nu
 pia ka’a nō muuŋ kuo nd̄ii
 nē.

²⁵ Ndo ndwe, ŋḡei pi
 Jerushaleiŋ nō fe nu gh̄ere
 ni pa ŋgwa Minnwi pi
 taontaon fo. ²⁶ Nthe ŋa

† 15:21 15:21 Ishaya 52:15.

pa choshi Mashedonia pugu Akaya ni mfā'o pwatua nō fe nu pa maon, pi ghēre pa ghan pou shina pa ngwa Minnwi pi taontaon Jerushalein nō ghō. ²⁷ Nthe na pugu ni mfā'o pwanju'ō nō chwīe nu nne, ndo shishini, a yī'i ni pugu nō ghēre nu vugu. Nthe na nō ha'an ngwa taon nduon fā'o ghrà mon mboro mon Jijwe na a yi pa ngwa Juu ne, pa ngwa taon nduon nkaa pugu fā'o nō lōgo nu pa maon pugu ha'an pugu fā'o ne ngēre vugu nō. ²⁸ Nthe yie ghō, ndii na nshi nkwo mī'en yei fā'a ne, nkwo fe maon pighō na pi ni mā'an ne ni pugu, nshi ngēi Shipēin, nga ngēi nu, ntogo njai vāi. ²⁹ Nji na ndii na nshi ntho nu njai vāi ne, nshi ntho ni mboro linaon llo mbho Krishto.

³⁰ Ndīgēi vāi ma pa lin pan, ntogo pi mbho Jisho Krishto, mbo Taathō via, pugu pa khwā lo mbho Jijwe Minnwi, na pia chiri tho yia ka'a nkara'a mon luon Minnwi mfe vāi, ³¹ na ki'i ngwa pe ha'an pugu lo nji'i mbin Minnwi Judia ne fe ngē'i vāi pugu pa na pa ngwa Minnwi pi taontaon ha'an pugu po Jerushalein ne pin fā'a a, ³² nne na, ni pin Minnwi, minthe ntho njai vāi mon pwanju'ō, mfā'o mā'an ghrī shina pēi.

³³ Minnwi na a ghā mfe ghighri ne po pēi pugu ghao.

A yie.

16

Pōō mā'an chrà pa shuon pi

¹ Mbin ni pēi na Foebe po pi nkien non, a ndin via yi mingwe na a muon fā'a choshi Kenkria ne. ² Pēi tuo vi shi'i mon ligi Taathō mon nkwan shendaon na a kā'o ni ngwa Minnwi pi taontaon ne, ngēre vi ni nguon pa yaon ha'an a tā'a nu mbho pēi ne, nthe na ju ndutho yi kwo ghēre ntou pa ngwa ti mfe ni ndutho a nkaa mu.

³ Pēi chrā ni Prishika* pugu Akwila mbo pakwo fā'a pan mon fā'a nu fā'a Krishto Jisho ⁴ pugu ni ntogo mon gu ni chombhi yugu nthe a. Mfe tōo nu ni pugu, ki lo ngu'ō mbo pi mmu, nguon pa choshi pa ngwa taon nduon tōo nkaa pugu. ⁵ Chrā ni choshi ha'an a po nda pugu ne nkaa pugu.

Chrā ni nkien ndin a mbo Epainetu na a ni mbo fūon non nō pin nu Krishto Eshia ne. ⁶ Chrā ni Meri na a ya mfā'a nthe vāi ne. ⁷ Chrā ni Androniku pugu Junia, mbo pa lin pan ha'an pugu pa Juu ndo mbo pakwo pan ha'an pigi pugu ni mbo mon chēin ne. Pa ghan ntaon Jisho ya nji vugu ndo pugu ni fūon mbin Krishto nkaon māa mbin. ⁸ Chrā ni Ampliatu mbo nkien ndin a mon Taathō. ⁹ Chrā ni Ubanu mbo

* 16:3 16:3 Prishika po pi yichēi ligi Prishila.

pakwo fà'a pia mon Krishto pugu Shitaki ηkien ndin a.

¹⁰ Chrā ni Apele, mbo ηkien ηon ηa pi pin vi mon Krishto ne. Chrā ni pa ηgwa ha'an pugu po mon mbaanda Arishtobulu ne. ¹¹ Chrā ni Herodion mbo ndin a ηon Juu. Chrā ni ηgwa pe ηa pugu pin Taathō, ηa pugu po mon mbaanda Nakishu. ¹² Chrā ni Trifaina pugu Trifosha mbo pa ghan fà'a mon Taathō, chrā ni ηkien ndin via Peshu ηa a ya mfā'a shishi'i mon Taathō ne. ¹³ Chrā ni Rufushi, ηa pi chu'ō vi mon Taathō pugu mūun vi ηkaa yu, ha'an a po no mūun a ηkaa mu ne.

¹⁴ Chrā ni Ashinkritu, ni Flegon ni Hemeshi ni Patroba, ni Hema pugu pa pichai pa lin ηa pugu pugu po ka'a ne. ¹⁵ Chrā ni Filologu ni Julia, ni Nereu pugu ndin vi yi mingwe pugu Olimpa pugu pa ηguon pa ηgwa Minnwi pi taonjaon ηa pugu pugu po ka'a ne. ¹⁶ Pēi chrā ni non pēi shishi'i ni pan nu non. Nguon pa chōshi Krishto chrā ni pēi.

Ndugwi ntigi pugu pa mā'an nu chrā

¹⁷ Ndigai vāi, ma pa lin pan, pēi chhō ndina pa ηgwa pe ηa pugu thō ni pa minduonduon, nthō nū'ōn pa ki'ingini ki lo nthō nje'i pi pa nnu ha'an pi ni nje'i vāi no ghō ne, pēi lē'i vugu. ¹⁸ Nthe ηa ηkwan ηgwa pi ne lo nji'i nthō mfā'a pi mbhō Krishto Taathō via,

pugu fā'a nthe pi nji pun yugu. Ni pa chrā liliη pugu pa chrā fii ηgwa, pugu fii ηgwa pe ηa pugu lo nja nji nnu ne. ¹⁹ Nthe ηa ηguon ηgwa ji fi'i ηkwan ha'an pēi ya'ō nchō ne, nne mfā'ō pwanju'ō nthe vāi, ndō ntā'a nu ηa pēi fā'ō shiethō ni pa yaon ha'an a pwa ne, ndō mbhō yāi po yi wo mon chwīe nu nnu ηa a phi ne. ²⁰ Minnwi ηgan fe ghigri tothō nwī'ing thō Shata la'ō kwō pēi. Pwapun Taathō via mbo Jishō Krishto po ni pēi ghao.

²¹ Timoti mbo ηgan kwō fā'a a mā'an chrā yāi, Lushio pugu Jashon ni Shoshipata mbo pa lin pan lo mon shina pa Juu mā'an chrā yāi ηkaa pugu.

²² Mmu Tetiu, mbo ηon ηa a nā'an ηwa'anli yei ne, mā'an chrā yāi mon Taathō.

²³ Gayu, mbo ηon ha'an nda'a nu nda yu, chōshi nii pi nda yu ne mā'an chrā yāi. Erashitu mbo ηgan lēin mbin la'ataon yei pugu ndin via Kwatu mā'an chrā yāi.

²⁴ [Pwapun Taathō via mbo Jishō Krishto po ni pēi ghao. A yie.]

²⁵ Ndwe, pia fe ndigha'ō ni Minnwi. A fā'ō ghrī no chwīe nu o thi a tini mon pin yo ηkwan ha'an pwa pisha'akhō a ηa nchii nu nthe Jishō Krishto pugu pa ηkwan ha'an pi nōon nnu shini ηa a ni mbo yi lēin no ntaan ndii ne, ²⁶ ndō ndwe nnu shini ghō taon pāa

ntɔgɔ pi ŋkuon pa nnu ha'an
 pa njəili'i Minnwi ni nā'an
 nɛ, pugu pa ŋkwan ha'an
 gí Minnwi ha'an a lo mfā'o
 njē yi pugu ndugwi yi chhu
 nɛ, pi chwīe ŋguon pa taon
 taon ji, nne ŋa ŋguon ŋgwa
 piŋ ndo mfā'o ya'o nchò.
²⁷ Ndigha'o ki ndugwi yi tɔgɔ
 mbhɔ Jishɔ Krishto mbɔ ni
 ta'a Minnwi ŋa a wu'ɔ ju tə'i
 vi ŋa a fā'o shiethɔ nɛ! A yie.

ηκιεη ηκε κειειη ηδii ηγwa
λε ηku'ο moη gu ηε.

Fūoη ηwa'anli choshi Korinj Kāoη nu pa tho nnu

ηwa'anli yei ni nā'an Poo mfe ni choshi la'ataoη Korinj. A ni nā'an ηwa'anli yei ηδii ye ηa pa ghaη piη moη choshi Korinj ni ηkwo nā'an chēi ηwa'anli mfe ghō nchhō mfi'i pichēi pa nnu ghō ηε. Pa ηgwa la'ataoη Korinj ni nthi ηkuoη pichēi pa nnu ηa, pa maoη ηa minthe pi kaonkaoη ηε, pō pi maoη piphi. Nthe yie ghō, pugu tā'a nu mfu'u jijwe yugu moη noη pugu. Pugu ni ndhō ni ηkwaη yaoη ye'i tētēi yei mbhō pa ηgwa Gri. Nthe yie ghō pugu ni nthō ndii pa yaoη nō lāη, pugu pa ku'ō nu Jishō moη gu, pugu pa ghēi nu li'i pa ji, pi yichēi ηkwaη. Nthe yie ghō, Poo nā'an ηwa'anli yei ki'ε ηkāoη pa nnu pei moη ghō pugu pa ηkwaη nō ha'an nnu chiri nnu ηga'o Minnwi pie ηa a pō ηε.

Poo nā'an moη ηwa'anli yei ηa ηgwa pe ηa pugu piη Jishō Krishto mfe noη yugu ni fā'a nu fā'a yi ηε shi nde ηku'ō moη gu mfā'o kineiη. Nne, ηgē pa ghaη choshi Korinj ηa pugu fe noη yugu ki lo ηgi'ε ni fā'a Jishō Taathō, nthe ηa a yie mbō shendaoη ηa pugu shi mfā'o kineiη ηε. Pugu shi mfā'o

Mā'an nu chrà

¹ ηwa'anli yei llo pi mbhō mu Poo. Minnwi chu'ō a ntōgō pi ηkuoη khwā njū'ō yi nō pō nu ηgaη ntaoη Krishto Jishō. A llo mbhō pigi Shoshtene ndiη via, ² ηgēi nu ni choshi Minnwi ηa a pō la'ataoη Korinj ηε, ni pa ηgwa pe ηa Minnwi gē vugu ηa pugu pō ηgwa taonetaoη ntōgō pi moη pō nu ta'a yi pugu pa Krishto Jishō, pugu pa ηguoη ηgwa pe ηa pugu pō moη ηguoη li'i ηa pugu ghā ηga'o Taathō mbō Jishō Krishto ηa a Taathō yugu mbini mbō yia ηε.

³ Pwapuη pugu pa ghighri llo mbhō Minnwi mbō Tāa via pugu Jishō Krishto, mbō Taathō, pō ni pēi.

Poo tōo Minnwi nthe ηgwa Korinj

⁴ Ntōo Minnwi a ηguoη ndii nthe vēi, nthe fi'i pwapuη ηa a nōoη ni pēi moη Krishto Jishō ηε. ⁵ Moη pō nu ta'a yi pēi pa Krishto Jishō, pēi gū ghaη fā'o moη ηguoη nnu ghao, moη ηkwaη ha'an pēi ghā nchrā ηε pugu pa ji nu nnu mēi. ⁶ Yei ηkwaη nō ha'an Minnwi ni nōoη ni pēi ηa chrà ηa pigi ni nchrā ni pēi nthe Krishto ηε, nnu shini, ⁷ nne ηa ki'i pēi pou sheshe fé moη Jijwe nō ha'an pēi thō njwεε nu ηa pi nōoη Taathō via mbō Jishō Krishto ηε. ⁸ Jishō Krishto ju ηa a shi nū'oη vēi, pēi thi a tini ti

ηγῶϊ nchəiη nɔ ndugwi yi, ki lɔ mfā'ɔ krēi nu mon llé ηa Taathɔ via mbɔ Jishɔ Krishto shi nthɔ nɛ. ⁹ Minnwi pɔ pi kà'a ki fii, mbɔ ju ηa a ni mēiη vəi ηa pəi pɔ ka'a pəi pa muuη vi, Jishɔ Krishto mbɔ, Taathɔ via nɛ.

Pa minduoηnduoη mon chɔshi

¹⁰ Ndīgəi vəi, ma pa līη paη, pi ni ligi Taathɔ via mbɔ Jishɔ Krishto, ηa ηguoη vəi pɔ ni ta'anggi, pugu pa ηa ki'i minduoηnduoη nu'uη mbɔ shina pəi, ηa pəi pɔ ta'a yi mon lina pugu pa mbi'i nu nnu məi. ¹¹ Nchhu neiη, ma pa līη paη, nthɛ ηa ηgwa ηa pugu llo nda Kloe kwo chhu vəi ηa fè'i pɔ shina pəi. ¹² Nnu ηa nchhu nu nɛ pɔ pi ηa sheshəoη vəi thɔ nchhu pi ηa, "Nshi njōu nyan pi njiη Pɔɔ," ki ηa, "Njōu pi njiη Apolo," ki ηa, "Njōu pi njiη Kefa*," ki ηa, "Njōu pi njiη Krishto."

¹³ Krishto pɔ pi mon pa chu'uchu'u? Pi ni ηkwīη Pɔɔ ηkuoη wá'a nthɛ vəi? Ki ɔ ni ηkwe ηkhǐ nɔ ligi Pɔɔ? ¹⁴ Ntōo Minnwi nthɛ ηa nshini ndɔ ηkwe mmu ηkwe vəi ni ηkhǐ. Nki wu'ɔ ηkwe pi Krishpu pugu Gayu ni ηkhǐ. ¹⁵ Nnɛ yichəi ηoη nthɛ pa'a a lɔ nji'i nchhu ηa a ni ηkwe ηkhǐ pi ni ligi a. ¹⁶ (Mi ni mbini ηkwe mbaanda Shitefana ni ηkhǐ ηkaa pugu. Ntɔgɔ yie, ndɔ nu'uη nji ηa mi ni mfe

ηkhǐ ni yichəi ηoη nduoη.) ¹⁷ Nthɛ ηa Krishto shini ndɔ ntaoη a pi ηa nthɔ ηkwe ηgwa ni ηkhǐ, a ni ntaoη pi ηa nthɔ nchii chrà pwa pisha'akhɔ, ki lɔ nchii pi ni chrà shiethɔ ηgwamishua, nne ηa ki'i gu Krishto ηkuoη wá'a phe ghrí ηa a pɔ mon ghɔ nɛ.

Krishto pɔ pi ghrí pugu pa shiethɔ Minnwi

¹⁸ Nthɛ ηa ηkɪni nthɛ gu Krishto ηkuoη wá'a pɔ pi nnu na ni ηgwa pɛ ηa pugu phe nu gha nɛ, ndɔ ni pia ηa pia lūgu nu nɛ, a ghrí Minnwi. ¹⁹ Nthɛ ηa Nwa'anli Minnwi chhu ηa,

"Nshi mbiri shiethɔ ghan shiethɔ,
ndāa lina ghan ji nnu."

²⁰ Ghan shiethɔ pighɔ hiη? Ghan ji ηwa'anli pighɔ pɔ pi hiη? Ki pa ghan lōu pa nnu ni shiethɔ mbhi heiη pɔ pi hiη? Minnwi lɔ ηkwo chwīe shiethɔ ηkuoη mbhi yei taoη nnu na? ²¹ Nə mon shiethɔ Minnwi, ηgwa ηkuoη mbhi shini ndɔ nji Minnwi ntɔgɔ pi ηkuoη shiethɔ, Minnwi ni mfā'ɔ pwatua ntɔgɔ pi ηkuoη chrà nnu na ηa pigi chii nu nɛ, nɔ kwe nu ηgwa pɛ ηa pugu piη nɛ. ²² Nthɛ ηa ηgwa Juu tā'a pi li, pa ηgwa Gri tā'a yugu pi shiethɔ. ²³ Ndɔ pigi ghà nchii pi Krishto ηa pi kwīη vi ηkuoη wá'a, mbɔ ki'ingini ni ηgwa Juu mbini mbɔ nnu na ni ηgwa taoη nduoη.

* 1:12 1:12 Yei ni mbɔ yichəi ligi Pita.

²⁴ Ndo ni pa ngwa ha'anj pi gē vugu ne, pa Juu pugu pa ngwa taonj nduonj, Krishto pɔ pi nji Minnwi pugu pa shietho Minnwi. ²⁵ Nthe ja yaonj Minnwi ja a pɔ pi nɔ nnu na ni ngwamishua ne, fā'o shietho monj gho ja a chaa yi ngwamishua ne, ndo yaonj Minnwi ja a pɔ nɔ k'í ni ngwamishua ne, tini nchaa nji ngwamishua.

²⁶ Pa lin panj, pəi pī'i yaonj ja pəi ni mbo yie gho ndii ja Minnwi ni ngē vəi ne. Ngwamishua shini ndo ndii ntou yəi nɔ pa ghanj shietho, pa'a ntou yəi lo mbo pa ghanj nji, pa'a ntou yəi lo mbo pa ngwa lienlienj. ²⁷ Ndo Minnwi chu'ɔ pa ngwa ja nkuonj mbhi pī'i ja pugu ngwa gha ne, nɔ shhū nu pa ghanj shietho nɔ gho, Minnwi chu'ɔ ngwa ja pugu pa nk'í monj mbhi ne nɔ shhū nu pa ghanj nji nɔ gho. ²⁸ Minnwi chu'ɔ pa yaonj ja nthinjkwɔ yugu lo nkəɾə, pi lo nchī'ə vugu monj mbhi ne, pa yaonj ghagha nɔ shwi'i, nu pa yaonj ja nkuonj mbhi pī'i ja a yi lienj ne, shhə. ²⁹ Minnwi chwīe nne ja ki'i yichəi nonj kwēi njù'ɔ yi shhi yu.

³⁰ Ndo a chwīe Minnwi ja pəi pɔ ta'a yi pəi pa Krishto Jisho. Minnwi chwīe ja Krishto pɔ yia shietho, pugu pa ndindi yia, mbo nganj chwīe pia pɔ yi taonjtaonj ndo mbo nja'andi'i yia. ³¹ Nenne, nɔ ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu ne, "Sheshenonj ja a

kwēi njù'ɔ yi ne, kwēi njù'ɔ yi nthe pi Taatho."

2

Nkini nthe gu Krishto nkuonj wá'a

¹ Ndií ja nki tho njəi vəi ne, ma pa lin panj, nshini ndo ntho nchii nnu shini Minnwi ja a ni ndəinj ne pi monj pa mme chrà pugu pa nōonj nu shietho. ² Nthe ja mi ni ndogɔ nthí ma ja mba'a nji'i nji sheshe nnu shina pəi nkienj Jisho Krishto pugu pa ja pi kwīnj vi nkuonj wá'a. ³ Mi ni ntho njəi vəi monj k'í pugu pa pógɔ ni ntou wrū nu. ⁴ Ndo chrà a pugu pa nnu ja mi ni nchii nu ne shini ndo mbo monj shietho ngwamishua pugu pa memme chrà liliñ, ndo a ni mbo pi monj li Jijwe Minnwi pugu pa nji, ⁵ nne ja ki'i pinj yəi pɔ pi nkuonj shietho ngwamishua, á pɔ pi nkuonj nji Minnwi.

Shietho llo mbho Minnwi

⁶ Ndo pigi ghà nchii nkini shietho ni ngwa pə ja pugu pa ntinimme monj pinj ne, nji'i nthe nɔ ha'anj a lo mbo pi shietho nkuonj mbhi yei ne, ki yi pa ghanj sha'a ngwa nkuonj mbhi yei ja a yī'i ja pugu chho ntogotogɔ ne. ⁷ Ndo pigi ghà nchii shietho Minnwi ja a ləinj ki ngwa lo nji ne, mbo shietho ləinj ja Minnwi ni nchu'ɔ nkaonj mbhi maa njē nɔ ndigha'ɔ yia ne. ⁸ Kanj ta'a nganj sha'a ngwa nkuonj mbhi yei lo nji'i nji shietho yei, nthe

ɲa pugu kaɲ ɲji, pugu shi kaɲ ɲkwɪɲ Taathɔ ndigha'ɔ ɲkuonj wá'a. ⁹ Nɔɔ nɔ ha'an pi nā'an monj Njwa'anli Minnwi ɲa,

"Pa nnu ɲa muunj ligi lo naa ɲjəi nɛ,
pa'a ténə lo naa nja'ɔ nɛ,

mbo yaonj ɲa ɲonmishua lo naa mbī'i tho yu
mbo yaonj ɲa Minnwi piri ni pa ɲgwa ha'an pugu khwā vi nɛ."

¹⁰ Minnwi nōonj pa maonj pei ni pigi ntɔgɔ pi mbhɔ Jijwe. Nthe ɲa Jijwe ghà ntā'a ɲguonj yaonj ghao, ɲji'i nthe pi lá'ɔ pa nnu ɲa Minnwi kā'a ndɔ ndəin nɛ. ¹¹ A gɔ shina ɲgwamishua ɲa minthe a ji nnu ɲa ɲonj pī'i nu nɛ ɲkienj jijwe ɲonj ghɔ ɲa a pɔ mbinj yu nɛ. Wu'ɔ nenne ɲonj lo ɲji nnu ɲa Minnwi pī'i nu nɛ ɲkienj Jijwe Minnwi. ¹² Pi lo ɲji'i mfe pi jijwe ɲkuonj mbhi ni pia, pi fe pi Jijwe ɲa a llo mbhɔ Minnwi nɛ ni pia, nne ɲa minthe pia ji pa yaonj ɲa Minnwi fe ni pia monj pwapunj yi nɛ.

¹³ Nenne ki'e, pigi lo ɲji'i nchrā pi ni chrà ɲa pigi ye'i llo ɲkuonj shiethɔ ɲonmishua, pigi chrā pi chrà ɲa Jijwe Minnwi ye'i vigi nɔ ghɔ nɛ, nthɔ ntūgu ɲjinj nnu shini monj jijwe ni pa ɲgwa pɛ ɲa pugu fā'ɔ Jijwe nɛ.* ¹⁴ Nɔɔ ɲa a lo ɲji'i mfā'ɔ Jijwe Minnwi nɛ minthe pa'a a lo ɲji'i mbinj

pa nnu ɲa a llo mbhɔ Jijwe Minnwi nɛ, nthe ɲa pa nnu pighɔ pɔ pi nɔ pa nnu na, nthe ɲa minthe pi wu'ɔ ɲji ghère nnu pighɔ pi monj Jijwe. ¹⁵ Nɔɔ ɲa a fā'ɔ Jijwe nɛ ghà ntou moonj ɲguonj yaonj ghao ɲji, ndɔ minthe pa'a sheshenonj lo ntou vi. ¹⁶ Nthe ɲa,

"A gɔ ɲa a ji pī'i nu Taathɔ ti a nthe a tigi vi?"
Nɔɔ pia fā'ɔ pī'i nu Krishto.

3

Pa puonj fā'a Minnwi

¹ Nɔ chrā nu nnu shini, ma linj panj, a kaɲ ni nthe pa'a ndɔ nchrā ni pəi nɔ ha'an nchrā pi ni ɲgwa ha'an pugu fā'ɔ Jijwe Minnwi nɛ, ɲki chrā ni pəi pi nɔ ha'an pəi pɔ pi ɲgwa ɲkuonj mbhi, nɔ pa puonj pɔ monj pinj nu Krishto. ² ɲki fe pi pini ni pəi ɲa pəi nnu, nshini ndɔ mfe pi maonj chienchienj ni pəi, nthe ɲa pəi shini ndɔ naa ɲkā'ɔ nɔ yi chienchienj. ɲji'i nthe pi ndwe pəi shi lo naa ɲji'i ɲkā'ɔ, ³ nthe ɲa pəi wu'ɔ mbi'i nchhɔ chombhi yəi nɔ ha'an ɲgwa ɲkuonj mbhi ghà nchhɔ nɛ. Nthe ɲa nɔ ha'an kighi'ə pugu pa fè'i wu'ɔ mbo nu shina pəi nɛ, a lo nōonj ɲa pəi pɔ pi yi ɲkuonj mbhi, nchhɔ chombhi yəi nɔ ɲgwa ɲkuonj mbhi? ⁴ Nthe ɲa ndii ɲa ɲonj vəi chhu ɲa, "Njōu pi ɲjinj Pɔɔ," yichəi ɲa, "Njōu pi ɲjinj Apolo," yie ghɔ

* **2:13** 2:13 Yichəi shendaonj nɔ chhu nu nnu yei pɔ ɲa nthɔ ntūgu ɲjinj nnu shini monj Jijwe ni chrà ɲa Jijwe fe nɛ.

shi lo nōon ja pəi tho mbo pi no ngwa ŋkuon mbhi?

⁵ Apolo po pi gō? Poo po gō? Pugu pa puon fà'a ja pəi kie pi mbho pugu mbin Taatho, no ha'an a fe shina ni sheshenon vigi ne. ⁶ Ŋki phi mbhē, Apolo shā'o ŋkhī ŋkuon gho. A chwīe Minnwi a ku'ɔ. ⁷ Nne, mme nnu shi lo nji'i mbo pi non ja a phī ne, ki non ja a shā'o ŋkhī ŋkuon gho ne, a po pi Minnwi ja a chwīe a khē ne. ⁸ Non ja a phī ne pugu non ja a shā'o ŋkhī ŋkuon gho ne wu'ɔ ta'a yaon, sheshe ngan vi shi mfā'o kànein yi wu'ɔ no fi'i fà'a yi. ⁹ Nthe ja pigi ghao po pi puon fà'a Minnwi, pəi po pi mon nyien Minnwi, mbini mbo pi nda Minnwi.

¹⁰ Ni fi'i pwapun ja Minnwi fe vəi, no ŋkien ngan krao nda ja a ji fà'a nga'a ne, ŋki nū'ɔn kwonda, non nduon krao nda ŋkuon gho. Sheshenon lina nu ŋkwan no ha'an a krao nu ŋkuon kwonda gho ne. ¹¹ Nthe ja minthe pa'a yichəi non lo mbini nū'ɔn yichəi kwonda nduon, ŋkien ye ja a kwo po ne, mbo Jisho Krishto.

¹² Ndwe, sheshenon ŋkrao nu ŋkuon kwonda gho pi ni laongo, ki tini, ki pa ngù'ɔ tininchuon, ki thi, ki trū yó, ki pi, ¹³ kan mbha fà'a sheshenon shi nōon non yi, ndii ja mme llé Krishto shi ntūgu vi ni mōnon ne. Mōnon shi njwe'i ŋkwan fà'a ja sheshenon

fā'a ne. ¹⁴ Fà'a ja a fā'a ŋkuon kwonda gho ne mien ki kii, a fā'o kànein. ¹⁵ Fà'a sheshenon ŋkii, ngan vi shien, ndo ndutho yi lūgu pi wu'ɔ no ha'an a tei ntaon pi mon mōnon.

¹⁶ Pəi lo nji'i nji ja pəi po pi Nda Minnwi? Pugu pa ja Jijwe Minnwi chho mbin pəi? ¹⁷ Sheshenon mbiri Nda Minnwi, Minnwi piri vi ŋkaa yu. Nthe ja Nda Minnwi po pi yi taontaon, Nda Minnwi gho ya ndo mbo pi pəi.

¹⁸ Ki'i sheshenon fii non yi. Sheshenon shina pəi mbī'i ja a fā'o shietho mon mbhi yei, a pie ja a gū na nne ja minthe a gū ŋkien ngan shietho. ¹⁹ Nthe ja shietho ŋkuon mbhi yei po pi nnu na ni Minnwi. Nthe ja pi nā'an ja,

"A wēin pa ghan shietho wu'ɔ ni yugu shietho."

²⁰ Ŋkamu'ɔn,

"Taatho ji kwā'a nu ghan shietho, ja a lo mfā'o ghère."

²¹ Nne ki'i non kwēi njù'ɔ yi nthe ngwamishua nthe ja nguon pa yaon ghao po pi yəi. ²² Ki a po pi Poo, ki Apolo, ki Kefa, ki ŋkuon mbhi, ki chombhi, ki gu, ki mbhi ndwe, ki ye ja a tho nu ne. Ŋguon yi ghao po pi yəi. ²³ Pəi po yi Krishto, Krishto po yi Minnwi.

4

Fà'a ghan ntaon Jisho

¹ Pəi lili vigi pi no puon fà'a Krishto, pugu pa ngwa ja

pi nū'ōḡ vugu ḡa pugu lina ni nnu lēiḡ Minnwi. ² Nō pigi nu, a pie ḡa ḡgwa ḡa pi nū'ōḡ vugu ḡa pugu lina ni pa maonḡ ne pō ḡgwa pē ḡa minthe ḡonḡ yī'ē nonḡ yī mbiḡ pugu ne. ³ Ndo ni mu, a pō pi ḡkiēḡ muunḡ mi nnu ḡa a sha'a pēi nsha'a a, ki ḡa a sha'a sheshe ndasha'a ḡgwamishua nsha'a a. Nji'i nthe pi mmu, ḡdo nji'i nsha'a nonḡ a. ⁴ Nthe ḡa ḡdo nji'i nji sheshe nnu ḡa minthe ḡkrēi nonḡ a nō ḡhō, ḡdo nji'i ntōḡo sha'a nthe pi yie. A Taathō mbo ḡonḡ ḡa a ḡhā nsha'a a.

⁵ Nthe yie ḡhō, ki'i ḡgwēiḡ nonḡ nō ḡgusha'a ki ndii lo naa ḡkā'o, ki Taathō lo naa mbiḡi ya'a. A ju mbo ḡonḡ ḡa a shi nthō ni pa nnu ḡa a pō monḡ njiḡ ndwe ne pāa, ntūgu pa nnu ḡa a pō njū'ō ḡgwa ne. Nne, sheshenḡonḡ fā'o ndigha'o yi llo mbhō Minnwi.

⁶ Pa līḡ panḡ, ḡdōḡo nnu pei pi mbiḡ pigi Apolo nthe vēi nthe ḡa pēi ye'i mbhō pigi nō mienḡ nu ki lo mfērē fi'i yaonḡ ḡa pi nā'anḡ ne, ḡa ki'i sheshenḡonḡ vēi nōonḡ nonḡ yi, nshigi yichēi ḡonḡ, nchī'ē yichēi. ⁷ A yēi ḡō sheshe kwri mbiḡ ḡhō? Ǿ fā'o pi khō ḡa pi shi lo nji'i mfefe vē? Ti ā mbo ḡa pi fefe vē, a chwīe khō Ǿ thō kwēi njū'ō yo pi nō ha'anḡ pi lo nji'i mfefe vē?

⁸ Pēi pī'i ḡa pēi kwo fā'o ḡguonḡ yaonḡ ḡa pēi tā'a nu ne! Pēi pī'i ḡa pēi kwo gū pa ḡhanḡ fā'o. Pēi pī'i ḡa

pēi kwo gū pa fūonḡ ki lo mbo pi ni ḡhēre yigi. Ndo shishini, ḡkhwā ḡa pēi ka ni ḡgū pa fūonḡ, nne ḡa minthe pigi ḡkaa pigi sha'a fūonḡ pia ka'a. ⁹ A fhi vēi nō ha'anḡ Minnwi fe ndugwi njiḡ li'i ni pigi, mbo pa ḡhanḡ ntaonḡ Jishō, nō pa ḡgwa ha'anḡ pi fe njō gu ni pugu pi li'i wo monḡ mbhi, ligi pa ḡhanḡ ntaonḡ Minnwi pugu pa ḡgwamishua.

¹⁰ ḡgwa pī'i ḡa pigi pa na nthe ligi Krishto ndō pēi pī'i ḡa pēi pa ndina monḡ Krishto. ḡgwa pī'i ḡa pigi kī'i ndō pēi pī'i ḡa pēi tini. Pi tuo vēi nō pa ḡgwa chīichīi, ndō pigi pō pa minḡwasha.

¹¹ Ti mfe ndwe, nji yia vigi, njū'ō yigi pini nu'unḡ njaonḡ, ndhwī yigi pō pa chē'i, pi wie vigi ki tou, pigi pini mbo pa ḡgwa ki la'a, ¹² pigi fā'a ki jwe ni mbhō minḡi nō yōu nu, pigi fe mbōrō ni ḡgwa pē ḡa pugu chōnō vigi ne, ndii ḡa pi fe ḡgē'i ni pigi ne, pigi wēiḡ njū'ō pa'a a lo mfhi nnu. ¹³ Ndiḡ ḡa pi chhu phi thō pigi ne, pigi khwē pi ni chrà pōpōrō, pigi pō nō pa ḡku'u maonḡ ḡkuonḡ mbhi, pa ndundu'u ḡguonḡ yaonḡ ḡhao ti nchēiḡ ndwe.

¹⁴ Ndo nji'i nā'anḡ pa nnu pei pi nō shhū nu vēi ndō nā'anḡ pi nō tigi nu vēi nō pa puonḡ panḡ ḡa ḡkhwā. ¹⁵ Nthe ḡa nji'i nthe pi nō ha'anḡ pēi fā'o wunḡ ḡkanḡ ḡhanḡ lina nu ni pēi monḡ piḡ yēi mbiḡ Krishto ne, pēi lo nji'i mfā'o ntou pa tāa. Nki gū

tăa vëi monj piñ nu Krishto Jisho ntogo pi ñkuonj pwa pisha'akho ña ñki chii ni pëi ne. ¹⁶ Nthe yie gho, mǎ'anj ghrí yëi ña pëi pīni mbha nnu pañ.

¹⁷ Nthe yei nnu, ñtaonj Timoti ni pëi, mbo ñkienj muunj a ña ñkhwā, ndo mbo muunj ña a nthe ñonj yi'ə nonj yi mbinj yu monj Taatho ne. A shi ñkwinj vëi ni mbha chombhi a monj Krishto wu'ɔ no ha'anj ñje'i ñguonj li'i monj ñguonj pa choshi ne.

¹⁸ Pichëi pa ñgwa shina pëi tene nu, nthe ña pëi pī'i ña ñdo ñji'i ntho nu no kra nu vëi. ¹⁹ Ndo monj kuo ndii, ñshi ntho ñjëi vëi no ha'anj Taatho mbinj, nne kanj ñshi ñjëi ñji ña ghanj titene pine fā'o ne, ki lo ñgu'ɔ mbo pi chrà ni nchò. ²⁰ Nthe ña Sha'afuonj Minnwi lo ñji'i ñgu'ɔ mbo pi monj chrà ni nchò, a pɔ pi monj ñji. ²¹ Pëi khwǎ pi yëi? Ntho ñjëi vëi pi ni ñgwàn ki ni khwǎ monj jijwe juju?

5

Kwoshuonj ghà fuo choshi

¹ Shishini, ñja'o pi chhu ña shúonj pɔ shina pëi, ñkwanj kwoshuonj ña a shi'a ndo ñji'i mbo shina pa ghanj ki piñ Minnwi ne, ñja'o ña yichëi ñonj lōgo ñgwe tăa vi. ² Pëi ka tho ntetene fiñj ña pëi kanj ni ntho ñkëikëi. Pëi fu'u ñonj ña a chwīe nnu yei ne shina pëi.

³ Ñji'i nthe no ha'anj pia lo ñji'i mbo ka'a monj freinonj

ne, pia pɔ ka'a monj Jijwe. Ñkwo sha'a ñonj vei pi no ha'anj mbo pi hene. ⁴ Monj ligi Jisho Taatho, ndii ña pëi kiri pia pɔ ka'a monj jijwe ntogo pi ñkuonj ñji Taatho via, Jisho Krishto ña pia pugu pɔ ka'a ne, ⁵ pëi fā'o no cha'a nu ñonj vei mfe mbho Shata a piri freinonj yi, nne ña jijwe yi lūgu monj llembi Taatho.

⁶ Titene yëi lo ñji'i mbwa. Pëi lo ñji ña muunj mi shigei yaonj chwīe prupina ku'ɔ ghà nchwīe ñguonj prupina ku'ɔ? ⁷ Pëi fu'u ndunu yaonj chwīe prupina ku'ɔ shina pëi, nne ña minthe pëi pɔ gwí prupina fhi ña yaonj chwīe prupina ku'ɔ lo ñji'i mbo monj gho ne, mbo yaonj ña pëi ya mbo ne. Nthe ña pi kwo jwi Krishto mbo muunj minji ñi Lli Ñji'a no yaonj fe'ingienj. ⁸ Nthe yie gho, pīa ñi ñi gho ni brei ña a lo ñji'i mfā'o ndunu yaonj chwīe prupina ku'ɔ monj gho ne, mbo phi pugu pa nnu totro, ndo â pɔ pi ni brei ña yaonj chwīe prupina ku'ɔ lo mbo monj gho ne, mbo ñjù'ɔ ndindi pugu pa nnu shini.

⁹ Monj ñwa'anli ña mi ni nā'anj mfe ni pëi ne, ñki chhu ni pëi monj gho ña ki'i pëi chi kwò pëi pa ghanj kwo shúonj. ¹⁰ Nshini ndo ñji'i ntho nchhu pi ghanj ki piñ Minnwi ña pugu pa ghanj kwo shúonj ne, ki pa ghanj lúá pugu pa ghanj nchigi, ki pa ghanj gha'o pa nnwi. Nthe ña ñkanj nchhu pi nenne, a

nōon̄ ɲa p̄əi taon̄ taon̄ ki lo nu'ur̄ mbi'i ɲkuon̄ mbhi. ¹¹ Ndo n̄ā'an̄ mfe ni p̄əi pi ɲa ki'i p̄əi chi kwò p̄əi pa ɲgwa ɲa pugu chhu ɲa pugu pa l̄in̄ mon̄ pin̄ ndo mbo pi ɲkwoshuon̄, ki ɲgan̄ lúá, ki ɲgan̄ gha'ò pa nnwi, ki ɲon̄ ɲa a chhu phi nthe nd̄in̄ vi ne ki mbaa là'ò, ki ɲgina. Ki'i p̄əi yi'i ndo nchochhō n̄ji maon̄ p̄əi pa ɲkwan̄ ɲgwa pine.

¹² Nthe ɲa a lo mbo li'i a no sha'a nu pa ɲgwa ɲa pugu pò mbhi ne. P̄əi shi'a nsha'a pi pa ɲgwa pe ɲa pugu pa ɲgia choshi ne? ¹³ Minnwi shi nsha'a ɲgwa pe ɲa pugu shi lo mbo ɲgia choshi ne. Nwa'an̄li Minnwi chhu ɲa, "P̄əi fu'u ɲon̄ mbimbhi shina p̄əi."*

6

Puru nu yichəi ɲgan̄ pin̄ ndasha'a

¹ Nd̄in̄ ɲa chəi ta'a ɲon̄ v̄əi fā'ò f̄è'i pugu nd̄in̄ vi mon̄ pin̄ ne, a kie pi nein̄ ɲgāon̄ ti ɲḡəi mburu pi ni ghan̄ ki pin̄ Minnwi ɲa p̄ugu sha'a ki lo mburu pi ni ɲgwa Minnwi pi taon̄taon̄? ² P̄əi lo ɲji ɲa pa ɲgwa Minnwi pi taon̄taon̄ le nsha'a ɲkuon̄ mbhi? Ti ä mbo ɲa a shi nsha'a p̄əi nsha'a ɲkuon̄ mbhi, a kie pi nein̄ pa'a p̄əi lo ɲkā'ò no sha'a nu pa puon̄ mi shá'a? ³ P̄əi lo ɲji'i ɲji ɲa pia le nsha'a pa ghan̄ ntaon̄ Minnwi? A mbo nenne kan̄

p̄əi kā'ò no l̄i nu pa nnu mon̄ chombhi yei! ⁴ Nne ti p̄əi mfā'ò shá'a, a chw̄ie khō p̄əi nū'on̄ pi shhi pa ɲgwa ɲa pugu lo ɲji'i mbo ɲgwa choshi ne? ⁵ A ɲkien̄ nnu lrithō ni p̄əi. Minthe a ki'i mbo ɲa kan̄ ta'a ɲgan̄ shiethō lo mbo shina p̄əi ɲa minthe a l̄ugwi shá'a shina ghan̄ pin̄? ⁶ Ndo no ha'an̄ a pò ne, ta'a ɲgan̄ pin̄ puru nd̄in̄ vi mon̄ pin̄ ni pa ghan̄ ki pin̄ Minnwi.

⁷ Wu'ò pò nu ɲa p̄əi ni non̄ p̄əi gh̄əi nthi shá'a nōon̄ ɲa p̄əi kwo ya ɲgū ti ɲḡəi nchəin̄ cho ɲkhi. A lo ɲka pwa ɲa ɔ mien̄ ɲj̄əi ɲḡəi nthe ɲa pi fāan̄ nnu mb̄in̄ gh̄o, ki mien̄ pi ch̄igi gh̄o? ⁸ Ndo p̄əi nduthō ȳəi gh̄à nchw̄ie pa f̄an̄ pugu pa nch̄igi, ndo nchw̄ie nne pi mb̄in̄ pa l̄in̄ p̄əi.

⁹ Ki p̄əi lo ɲji'i ɲji ɲa mba'a ɲgwa t̄əit̄əi fā'ò shina mon̄ Sha'afuon̄ Minnwi? Ki'i pi f̄i v̄əi: mba'a ɲgan̄ kwo shúon̄, ki ɲgan̄ gha'ò pa nnwi, ki ɲgan̄ lán̄ ɲa a kwo shúon̄ ne, ki pimb̄ia ɲa pugu pa shakhi ne, ki pimb̄ia ɲa pugu l̄oḡo pich̄əi pimb̄ia no ɲgwe vugu ne, ¹⁰ ki pa ɲgina, ki ɲgan̄ lúá, ki pa mbaa là'ò, ki pa ɲgwa ɲa pugu chhu phi nthe pich̄əi ɲgwa ne, ki ghan̄ nch̄igi le ma mfā'ò shina mon̄ Sha'afuon̄ Minnwi. ¹¹ Ndo pich̄əi ɲgwa shina p̄əi ni ɲgu'ò mbo pi nenne. Ndo pi sh̄igaō v̄əi, pi ni nchw̄ie p̄əi pò yi

* 5:13 5:13 *Nwa'an̄li Mbra Fe nu Gí. 13:5.

taonṭaon, pi ni nchwīe pəi pɔ yi ndindi shhi Minnwi ntɔgɔ pi ŋkuon ligi Taathɔ mbɔ Jishɔ Krishto pugu pa Jijwe Minnwi yia.

Lə'i kwo nu shúon

¹² Pichəi ŋgwa shina pəi chhu ŋa, "Mfā'o nji nɔ chwīe nu sheshe yaon." Nɔ a lɔ nji'i mbɔ ŋguon yaon ŋa a fā'o ghère ni pəi. Pichəi chhu ŋa, "Mfā'o nji nɔ chwīe nu sheshe yaon." Nɔ minthe pa'a ndɔ nji'i mien sheshe yaon fā'o nji mbiŋ mu. ¹³ Pichəi chhu yugu ŋa, "Maon ji pɔ pi ni puŋ, puŋ pɔ ni maon ji, ndɔ Minnwi shi shi'i ŋguon vugu yi paa ghɔ." Nɔ non ŋon lɔ mbɔ pi nɔ kwo nu shúon, a pɔ pi yi Taathɔ, Taathɔ pɔ yi non. ¹⁴ Minnwi ni ŋkərə Taathɔ mfu'u mon gu, ŋgu'ɔ shi ŋkərə via pi nenne mfu'u pi ni ghrí yi. ¹⁵ Pəi lɔ nji ŋa non pəi pɔ pi ghrà non Krishto? Minthe ndɔgɔ ghrà non Krishto nchwīe a pɔ ghrà non shakhi? Minthe pa'a a lɔ nji'i mbɔ nenne! ¹⁶ Ki pəi lɔ nji ŋa ŋon ŋa a tūru non yi pugu shakhi nɛ, ta'a non pugu yu? Nthe ŋa pi nā'an ŋa, "Yi paa ghɔ shi nchīni ŋgū ta'a freinon." ¹⁷ Nɔ ŋon ye ŋa a chīni non yi mbiŋ Taathɔ nɛ gū ta'a yi pugu yu mon jijwe.

¹⁸ Pəi tei kwo nu shúon. Sheshe phi nduon ŋa ŋon chwīe nɛ lɔ nji'i mbɔ pi mon non yu ndɔ ŋgan kwo shúon chwīe phi pi mbiŋ non yi.

¹⁹ Ki pəi lɔ nji'i nji ŋa non yəi pɔ pi nda Jijwe Minnwi ŋa a pɔ mbiŋ pəi nɛ, ŋa Minnwi ni mfe ni pəi nɛ? A lɔ mfā'o pəi mfā'o non yəi, ²⁰ Minnwi ni njuon vəi ni tininchuon. Nne gha'o Minnwi mon freinon yɔ.

7

Ntigi ŋkuon nnu lán

¹ Ndwe nɔ lli nu pa nnu pe ŋa pəi ni nā'an nɛ: "A pwa ni mimbria nɔ chhɔ nu ki lɔ njəi miŋgwe." ² Nɔ nthe pa mōon nu nɔ gū nu mon nnu kwo shúon, sheshe mimbria wu'ɔ nji pi ŋgwe vi, sheshe miŋgwe wu'ɔ nji pi ndaon vi.

³ Mimbria ji ŋgwe vi ndii ŋa ŋgwe vi tā'a nu nɛ, miŋgwe fe non yi ni ndaon vi ndii ŋa ndaon vi tā'a nu nɛ. ⁴ Nthe ŋa a lɔ nji'i mfā'o miŋgwe mfā'o non yi, a fā'o ndaon vi. Wu'ɔ nenne, a lɔ nji'i mfā'o mimbria mfā'o non yi, a fā'o miŋgwe.

⁵ Kí'i ŋon lāa vichəi, kan a neiŋ pəi pɔ ni ta'anggi nɔ kuo ndii, nne ŋa minthe pəi fe non yəi ni luon Minnwi, ndɔ ndii ghɔ gha ntɔgɔ pəi pini mbini njəi non ŋkamu'ɔn, nne ŋa kí'i Shata mōon vəi nthe pou wəin non. ⁶ Nɔ ñchhu yei pi nɔ piŋ nu nnu ŋa pəi pī'i nɛ, a lɔ nji'i mbɔ pi gí. ⁷ Nkhwā ŋa ŋguon ŋgwa pɔ nɔ ha'an mbɔ nɛ. Nɔ sheshon fā'o ji fé llo mbhɔ Minnwi. Chəi ŋon fā'o yei ŋkwan fé, yichəi fā'o yini ŋkwan fé.

⁸ Ni pa ngwa pe ɲa pugu lo ɲi'i ndaɲ ne pugu pa kugu, a pwa ɲa pugu kina ki lo ndaɲ no ha'an mbo ne. ⁹ Ndo ä mbo ɲa minthe pa'a pugu lo ngwëin non yugu, pugu laɲ. Nthe ɲa a pwa laɲ nu nchaa khu nu ɲi yäi nu mimbiala ki mingwe.

¹⁰ Mfe yei gi ni ngwa pe ɲa pugu laɲ ne, a lo ɲi'i mbo pi nyaɲ gi a yi Taatho. Ki'i mingwe shāaɲ laɲ yugu ndaon vi, ¹¹ ndo ti ä nshāaɲ, a kina ki laɲ, kien nenne, a pini nchīni nggì pugu ndaon vi. Ndo ki'i mimbiala fu'u ngwe vi.

¹² Ndo ni pigäi ngwa, ñchhu yei, mbo pi mmu, ki lo mbo Taatho, ɲa sheshe mimbiala ɲa a ngan pin ne, mfā'o ngwe vi ɲa a lo ɲi'i mbin Minnwi, a khwā no chho nu pugu yu, ki'i a shāaɲ laɲ yugu yu. ¹³ Ti sheshe mingwe mfā'o ndaon vi ɲa a lo mbin Minnwi, a khwā no chho nu pugu yu, ki'i a shāaɲ laɲ pugu yu. ¹⁴ Nthe ɲa pi chwie ndaon vi ɲa a lo mbin Minnwi ne po yi taontaon nthe ngwe vi ɲa a pin ne, mingwe ɲa a lo mbin Minnwi ne po yi taontaon ɲkaa yu nthe ndaon vi ɲa a pin ne. A kan ni mien ki po pi nenne, puon pəi shi kan mbo pi taontaon, ndo no ha'an a po ne, pugu pi taontaon.

¹⁵ Ndo ti ye non ɲa a lo ɲi'i mbin Minnwi ne ñshāaɲ laɲ, pəi mien a shāaɲ. Mon ye ɲkwan shina, ndin mon

pin ɲa a mimbiala ki mingwe ne, lo ɲi'i mbo pi mon ɲkii. Minnwi gē vəi ɲa pəi chho mon ghighri. ¹⁶ Gò mingwe, o ji pi nein ɲa minthe ndaon ghō kie mbho ghō ndūgu, ki gò mimbiala o ji pi nein ɲa ngwe ghō shi ɲkie mbho ghō ndūgu?

Sheshenon chho ɲkwan ha'an Minnwi gē vi ne

¹⁷ A wu'o mbo pi ɲa sheshenon chho chombhi yi ɲkwan no ha'an Taatho fe ghō ne, no ha'an Minnwi gē sheshenon a po ne, ä chho chombhi yi nenne. Yei po pi gi ɲa mfe mon nguon pa choshi ne. ¹⁸ Minnwi ɲga ngē sheshenon a kwo nii ngunu mbrei, ki'i a fu'u li ngunu mbrei mbin yu. Sheshenon mien ki lo naa nii ngunu mbrei ndii ɲa Minnwi ni ngē vi ne, ki'i a pa'o nu no nii nu ngunu mbrei. ¹⁹ Nthe ɲa nii nu ngunu mbrei ki mien nu ki lo nii lo ɲi'i mbo yichəi yaon, mme nnu po pi nū'on nu kina Minnwi.

²⁰ Sheshenon kina ɲkwan ha'an Minnwi ni ɲga ngē vi a po ne. ²¹ A mbo ɲa Minnwi ni ɲga ngē ghō o po pi ɲkuna, ki'i o wie non yo nthe yine. Ndo ti o mfā'o shina no taon nu mon kuna, o taon mon ghō. ²² Nthe ɲa non ɲa Taatho ni ɲga ngē vi a po ɲkuna ne, lo nu'un mbo ɲkuna mbho Taatho. Wu'o nenne, non ɲa pi ni ɲga ngē vi pa'a a lo mbo ɲkuna ne, ɲkuna Krishto.

23 Minnwi ni njuon v̄ei pi ni tininchuon, ki'i p̄ei gū kūna mbh̄o ṅgwamishua. 24 Pa l̄iṅ paṅ, sheshenon kina pugu Minnwi mon ṅkwan ha'an Minnwi ni ṅga ṅgē vi a p̄o n̄e.

Pie nthe ṅgwa p̄e ṅa pugu lo nji'i ndan n̄e pugu pa kugu

25 Ndwe, nthe ṅgwa p̄e ṅa pugu lo nji'i ndan n̄e, ṅdo nji'i mf̄a'o pi ḡi lo mbh̄o Taath̄o, ndo m̄f̄e nyan p̄i'i nu n̄o ṅon ṅa minthe pi ȳi'ə non mbin̄ yu nt̄oḡo pi ṅkuon kwoshini Taath̄o. 26 Nthe pa ṅḡə'i ṅa a p̄o ndwe n̄e, m̄b̄i'i ṅa a pwa ni ṅon n̄o kina nu ṅkwan ha'an a p̄o n̄e. 27 Ḷ ndan, ki'i mba'o n̄o shāan nu lán p̄ei yu. Ḷ mien̄ ki lan̄ mingwe, ki'i nt̄a'a mingwe n̄o lan̄ nu. 28 Nd̄o ti ̄o ndan, kan̄ ̄o lo nji'i nchw̄ie phi, nd̄o ti mingwe ṅa a shi ya'a lan̄ n̄e ndan, kan̄ a lo nji'i nchw̄ie phi. Nd̄o pa ghan̄ lán shi mf̄a'o pa ṅḡə'i mon ch̄ombhi yei, m̄ba'o pi ṅa ki'i p̄ei nii mon pa ṅḡə'i pigh̄o.

29 Yei njin̄ nnu ṅa ṅchhu nu n̄e, ma l̄iṅ paṅ, ndii kwo kwi'i. J̄e ndwe ṅḡəi nu shhi, pa ghan̄ lán chh̄o n̄o ha'an pugu lo nji'i ndan. 30 ṅgwa p̄e ṅa pugu k̄əi nu n̄e chh̄o n̄o ha'an pugu lo nji'i ṅk̄əi nu, ṅgwa p̄e ṅa pugu f̄a'o pwanju'̄o n̄e chh̄o n̄o ha'an pugu lo nji'i mf̄a'o pwanju'̄o, pa ghan̄ yuon maon chh̄o n̄o ha'an pugu lo nji'i mf̄a'o yaon yuon, 31 ṅgwa ha'an pugu chw̄ie pa nnu ni pa

maon ṅkuon mbhi n̄e, ki'i pugu w̄ēin̄ maon pigh̄o nthi n̄o gh̄o. Nthe ṅa ṅkuon mbhi yei, mon ṅkwan ha'an a p̄o ndwe n̄e, chh̄o nt̄oḡot̄oḡo.

32 Nt̄a'a nu ṅa p̄ei l̄ūgu mbh̄o ghana nj̄u'̄o. Non ṅa a lo nji'i ndan n̄e gh̄a ṅgwie non yi pi ni nnu Taath̄o, ṅkwan ha'an a shi nchw̄ie nj̄u'̄o Taath̄o pwa n̄e. 33 Nd̄o ṅgan̄ lán gh̄a ṅgwie non yi pi ni pa nnu ṅkuon mbhi, ṅkwan ha'an a nthe a chw̄ie túa ṅgwe vi pwa n̄e, 34 nj̄u'̄o yi p̄o pi paa ṅgei. Mingwe ṅa a lo naa ndan ki nji mimb̄ia n̄e, gh̄a ṅgwie non yi pi ni pa nnu Taath̄o, ṅkwan ha'an a nthe a p̄o yi taon̄taon̄ mon freinon pugu pa jijwe. Nd̄o mingwe lán gh̄a ṅgwie non yi pi ni pa nnu ṅkuon mbhi, ṅkwan ha'an a nthe a chw̄ie túa ndaon vi pwa. 35 Nchhu yei pi n̄o gh̄ēre nu v̄ei, ki lo mb̄o pi n̄o n̄ū'̄on nu sheshe l̄ri mbin̄ p̄ei, ṅchhu pi n̄o chw̄ie nu pa nnu nyien̄ shi'i, nne n̄o gh̄ēre nu p̄ei f̄e nj̄u'̄o ȳei ni Taath̄o ki ghr̄a yi lo mb̄o li'i nduon.

36 Sheshenon m̄b̄i'i ṅa nchw̄ie nu nnu yi lo nji'i ṅk̄a'o ni muon mingwe ṅa pugu yu k̄a'a lán n̄e, nj̄i ji nu mingwe gh̄o ya ṅga'a vi a p̄i'i ṅa pugu shi ndan, pugu yu lan̄ n̄o ha'an a t̄a'a nu n̄e, pugu lo nji'i nchw̄ie phi. 37 Nd̄o ṅon ṅa a l̄oḡo nthi mi mon nj̄u'̄o yu ki pi lo ṅi vi ṅi, nd̄o mf̄a'o nji n̄o w̄ēin̄ nu non yi, nd̄oḡo nthi

mi monj njù'ó yu ña mba'a a lanj mingwe gho ne, ñon gho chwie a pwa. ³⁸ Nenne ki'ε, ñon ña a lanj mingwe ña pugu yu kā'a lánj ne chwie a pwa, ndo ye ñon ña a lāa ki lo ndañ ne ka chwie a pwapwa ñga'a.

³⁹ Lánj mingwe pugu ndaonj vi krao no ha'anj ndaonj vi wu'ó mbo yi maonj ne. Ndo ti rīdaonj vi ñkhu, kanj a fā'o shina no lanj nu mimbia ña a khwā ne pi wu'ó no ha'anj mimbia gho mbo ñganj pinj Taathó. ⁴⁰ Ndo monj nyanj pī'i nu, a shi mfā'o ntou pwatua no ha'anj ä ñkina no ha'anj a pó ne. Ndo mbi'i ña mmu ñkaa mu fā'o Jijwe Minnwi.

8

Pie nthe pa maonj ji ña pi fe'ingienj no gho ni pa nnwi ne

¹ Ndwe, no pa maonj ji * ña pi fē'i pa nnwi no gho ne, pigi ji ña pichəi ñgwa shina pəi nchhu ña, "ñguonj yia fā'o lina." Lina ghà nchwie ñonj fā'o nōonj ñonj, ndo khwā ghà mā'anj ghrí. ² Sheshenonj mbi'i ña a ji nnu, ñganj vi lo naa ñji no ha'anj a fā'o no ji nu ne. ³ Ndo sheshenonj ña a khwā Minnwi ne, Minnwi ji vi.

⁴ Nthe yie gho, no ji nu maonj ña pi fē'i pa nnwi no gho ne, pigi ji yine no ha'anj pichəi shina pəi chhu ña, "yichəi yaonj lo mbo fo no

nnwi monj mbhi" pugu pa ña "a wu'ó ta'a Minnwi ña a pó." ⁵ A ndo mbo pi ña yaonj pó ña pi mēinj ni pa nnwi, ki a pó pi pó ki shhe, wu'ó no ha'anj shishini ntou pa "nnwi" pugu pa "taathó" pó ne, ⁶ ndo ni pia a wu'ó mbo ta'a Minnwi, mbo Tāa ña ñguonj pa yaonj llo pi mbho yu, pia chombhi nthe pi ju, ni ta'a Taathó mbo Jishó Kr-ishto ña pi togo pi mbinj yu nchwie ñguonj pa yaonj, pia fā'o chombhi ntogo pi mbho yu ne.

⁷ Ndo a lo mfā'o ñguonj ñgwa mfā'o lina yei. Pichəi pa ñgwa ni ñkwo we ni pa nnwi ti nchəinj ndwe, nne ña ndii ña pugu ji maonj ña pi fē'i pa nnwi no gho ne, pugu pī'i ña a pó pi gha'o nu ya nnwi shini. Nthe ña ñganthó yugu lo ntini ne, pugu pī'i ña pugu chwie phi. ⁸ Mba'a a yi'i nchwie maonj ji shina yia pia pa Minnwi pó shi'i. Mba'a pia yi'i mbhe yichəi yaonj no ha'anj pia mienj ki ji, ki nshei yichəi yaonj no ha'anj pia ñji.

⁹ Pəi lina nu ña ki'i pó nu ña pəi fā'o ñji no chwie nu sheshe nnu pó ki'ingini ni ñgwa ña pugu lo ñji'i ntini monj pinj ne. ¹⁰ Nthe ña sheshenonj njəi gho ña ó fā'o lina ne, ó tho ñji yaonj nda pa nnwi, pa'a yie gho lo nchwie vi juju ñkaa yu, ña ñganthó yi lo ñji'i ntini ne, a ji maonj ña pi fē'i pa nnwi no gho ne? ¹¹ Nenne ntogo pi ñkuonj pó

* **8:1** 8:1 Monj Gri, li'i yei chrā pi ñkuonj minyienj ña pi sho mfē'i ñgienj no gho ne.

nu ɲa ɔ ji, ɔ piri ɲon vei ɲa ɲjù'ɔ yi lo ɲa ntini ne, mbo ɲon ɲa Krishto ni ɲkhu nthe vi ne. ¹² Pɛi kie nenne mfāan mbinj pa liɲ pɛi, nchho mfe fi ni ɲgantho yugu ɲa a lo ɲji'i ntini ne, nenne mfāan mbinj Krishto. ¹³ Nthe yie gho, māon ji nchwīe ndiɲ a mon pinj chwīe phi, pa'a ndo ma nu'unj ɲkru frɛi, nne ɲa ki'i ndiɲ a gū mon phi.

9

Nji pugu pa fā'a ɲgan ntaonj Krishto

¹ Ndo mfā'o nji no chwīe nu sheshe nnu ɲa ɲkhwā ne no sheshenonj nduonj? Ndo mbo ɲgan ntaonj Krishto? Nshini ndo ɲjɛi Jisho Taatho via? Pɛi lo mbo pi mbho fā'a a monj Taatho? ² A kanj mbo ɲa ndo ɲji'i mbo ɲgan ntaonj Krishto ligi pichɛi ɲgwa, kanj shishini mi ɲgan ntaonj vi ligi pɛi, nthe ɲa pɛi ndutho yɛi pa li no ndonj nu ɲa mi ɲgan ntaonj Taatho.

³ Yei ɲkwanj ha'anj nshi ntaa nonj a shhi ɲgwa pɛ ɲa pugu shi ntou a ne. ⁴ A lo mbie ɲa pi fe maonj ji pugu pa maonj nnu ni pigi ɲkaa pigi? ⁵ A lo ɲkā'o ɲa pigi tho pigi pa pinje ɲa pigi lanj, mbo ghanj pinj, no ha'anj pichɛi ghanj ntaonj Jisho pugu pa ndiɲ Taatho pugu pa Kefa chwīe ɲkaa pugu ne? ⁶ Ki a wu'ɔ pigi Banaba ɲa a yi'i ɲa pigi fā'a no fā'o nu yaonj?

⁷ A gǒ ɲa a ghà mfā'a no shooge ndina ju ni nonj yi? A yɛi ɲganj fā'a nyienj ɲa minthe a phi ntienj thi mon nyienj, ndo a nthe pa'a a lo ɲka ntienj thi mon nyienj gho ɲji, ki a ghà ɲkɛ'i gǒ minjii ki lo nnu yichɛi mbini minjii gho? ⁸ Ngu'ɔ nchrā yei nnu pi no ɲonmishua? Nwa'anli gí lo ɲgu'ɔ nchhu pi nenne? ⁹ Nthe ɲa pi nā'anj monj gí Mushi ɲa, "Ki'i ɲkrao nchò fua ndii ɲa a nyienj nu ɲkuonj reshi no kwīe nu ne." Pɛi pī'i ɲa Minnwi lina pi ni fua nne? ¹⁰ A lo ɲa nchrā nthe pi pia? Pi nā'anj nne nthe pi pia. Nthe ɲa ɲganj fā'a sho fā'a ntho mfā'o pi kwà'a, ɲganj kwōo ntho mfā'o pi kwà'a no fā'o nu ghrà maonj kwōo gho.

¹¹ Pigi mbīgi ntienj monj jijwe shina pɛi, a yienj ti ɲga'a no kwōo nu ntienj, mbo maonj ɲa minthe pigi ji ndo nnu ne llo mbho pɛi? ¹² Pichɛi ɲgwa mfā'o ghrí no kwe nu yaonj mbho pɛi, kanj pigi lo ɲka fā'o fā'o nchaa yie gho?

Ndo pigi shini ndo ɲji'i nthi pi ɲkuonj ɲji yei, pigi ghà ɲgwēinj ɲjù'ɔ monj ɲguonj yaonj ghao nchaa ɲa pigi nū'ɔnj ki'ingini ni pwa pisha'akhɔ Krishto.

¹³ Pɛi lo ɲjɛi ɲa ɲgwa pɛ ɲa pi nū'ɔnj vugu ɲa pugu fā'a nu monj Nda Minnwi ne ghà mfā'o maonj ji pugu pi Nda Minnwi, ɲgwa pɛ ɲa pugu ghanj fe'ingienj ɲkuonj li'i fe'ingienj ne fā'o

yichəi maon fə'ingien ghō nō maon ji pugu? ¹⁴ Wu'ō nenne, Taathō fē gí ɲa ɲgwa pɛ ɲa pugu ghà nchii pwa pisha'akhō nē fā'ō nɲru yugu llo ɲkuon pwa pisha'akhō ghō. ¹⁵ Ndo, ndō ɲji'i nthi ɲkuon sheshe ɲji yei, ndō pa'a ndō ɲji'i nā'an nnu pei pi nō kie nu mfā'ō pa maon pighō. A ka pwa ɲa ɲkhu nchaa ɲa mien ɲon tāra a ni nnu ɲa ɲkwēi ɲjū'ō nthē yie ghō nē. ¹⁶ Nthē ɲa mii nchii pwa pisha'akhō, pa'a yie lō ɲji'i nchwīe a ɲkwēi ɲjū'ō a. Nthē ɲa a yiyi'i ɲa nchii. Ngə'i shi ɲgwēin a nō ha'an mi mien ki lō nchii ɲkini pwa pisha'akhō.

¹⁷ Nthē ɲa mii nchwīe pi ki pi lō ɲji'i mfra a fra, kaɲ ɲshi mfā'ō pe. Ndo mii mien pi ɲa pi ɲi a ɲi, kaɲ a wu'ō fā'a ɲa pi fē ɲa nchwīe. ¹⁸ Ti pe a pō pi khō? A fā'ō nu shina nō chii nu pwa pisha'akhō ki lō ɲkwe pe, ki lō nthi pi ɲkuon ɲji a nō fā'ō nu pe mon pwa pisha'akhō.

¹⁹ Nthē ɲa ɲji'i nthē nō ha'an ndō ɲji'i mbō ɲkūna mbhō sheshenon nē, ndōgō non a mbō muun fā'a mbhō ɲguon ɲgwa, nne ɲa minthe ɲkara ntou yugu. ²⁰ Ni pa ɲgwa Juu, ɲkara mbō nō ɲon Juu nne ɲa minthe ɲkara ntou yugu. Ni pa ɲgwa pɛ ɲa pugu ghà mba'ō pi nō nū'ōɲ nu gí Mushi nē, ɲkara mbō ta'a ɲgan nū'ōɲ gí (ɲji'i nthē pi nō ha'an a lō ɲji'i ɲa mmu nduthō a nū'ōɲ gí nō lūgu nu nē) nne

ɲa minthe ɲkara ɲgwa pɛ ɲa pugu pa'ō pi nō nū'ōɲ nu gí nē. ²¹ Ndi ɲa mfā'a pi pigi pa ɲgwa pɛ ɲa pugu lō ɲji nnu gí Mushi nē, mummu pō nō ɲon ɲa a lō ɲji'i ɲji nnu gí nē (ndō ki lō mbō pi ɲa ndō ɲji'i nthō nū'ōɲ gí Minnwi, ɲga mba'ō nu nō nū'ōɲ nu gí Krishto) nne ɲa minthe ɲkara ɲgwa pɛ ɲa pugu lō ɲji nnu gí Mushi nē pugu gū ghan pin.

²² Ni ɲgwa pɛ ɲa pugu lō ɲa ntini mon pin nē, mummu pō nō ha'an ndō ɲa ntini mon pin ɲkaa mu, nne ɲa minthe ɲkara ɲgwa pɛ ɲa pugu lō ntini mon pin nē. ɲkwo gū ɲguon yaon ghao ni ɲguon ɲgwa ghao nne ɲa mon ɲguon shendaon ghao minthe ɲkwe pichəi. ²³ Nchwīe ɲguon nnu pighō ghao nthē pi ɲkini pwa pisha'akhō, ɲa pigi pugu fā'ō shéi yi ka'a.

²⁴ Pəi lō ɲji ɲa mon li'i shiri tei, ɲguon ghan shiri tei ghao ghà nte ndō a wu'ō mfā'ō ta'a yi ɲgá'ō? Nne, pəi tei nō ha'an pəi shi mfā'ō ɲgá'ō ghō nē. ²⁵ ɲgwa pɛ ɲa a ghà mbō mon nnu ɲa a pie ɲa pi shishiri nē ghà ɲgwēin non yugu mon ɲguon nnu. Pugu ghà nchwīe nenne ɲa pi shhō vugu ni ɲgá'ō ɲa a ghà nda'a mbiri nē, ndō yia pō pi ye ɲa a shi'a mbiri nē. ²⁶ Nne, ɲshi'a ɲji'i nte pi ki lō ndii li'i. Nō ɲgan chhwi krao, ɲshi'a ɲji'i mā'an krao a pi li'i gha. ²⁷ ɲga ɲgwie non a, nchwīe ɲa a ya'ō

pi mbhɔ mu, nne ɲa ɲshi ɲga ɲkwo chii ɲkini pwa pisha'akho ni pichɛi ɲgwa, pa'a mummu nduthɔ a lo mien ki ɲkã'o nɔ fã'o nu ɲgã'o gho.

10

*Shūu nu ténə nthɛ Pa
nnwi*

¹ Ndo ntã'a nu, ma pa liɲ paɲ, ɲa pɛi mien ki lo nji nnu ɲa a lɔgo li'i mbiɲ pa tãa pia ɲa pugu ni ntho njou njiɲ Mushi lleshhi nɛ. Nguon yugu ghao ni mbo la'o luluɲ, nyien ntiri mon mme ɲkhi ɲa pi ni mɛiɲ ni Nkhi Pipie nɛ. ² Mon luluɲ gho pugu pa ɲkhi, pugu ni ɲkwe ɲkhi nɔ ghan younjin Mushi. ³ Nguon yugu ghao ni nji wu'ɔ ta'a ɲkwan maon ji mon jiwɛ. ⁴ Nguon yugu ni nnu ta'a ɲkwan yaon nnu mon jiwɛ. Pugu ni nnu ɲkhi llo mon ɲkhi mon ɲgù'ɔ mon jiwɛ ɲa pugu pugu ni nyien nu nɛ, ɲgù'ɔ gho pɔ Krishto. ⁵ Ndo, Minnwi ni mfã'o pigitua ni yien yugu, nne njwi vugu njrã khu yugu mon ɲkũnu njó.

⁶ Nne yei nnu ni ndɔgo li'i pi nɔ li ni pia, nne ɲa ki'i pia khwã phi nɔ ha'an pugu ni nchwie nɛ. ⁷ Ki'i pɛi pɔ ghan gha'o pa nnwi nɔ ha'an pichɛi shina pugu ni mbo nɛ. Nɔ ha'an pi ni nã'an nɛ, "Nɲwa pigho ni nchɔchho shhe nji maon ndo nnu, ɲa ndollo nchwe michwe." ⁸ Ki'i pia mã'an non yia mon kwoshuon nɔ

ha'an pichɛi pugu ni nchwie nu nɛ, mon ta'a llé pugu gū ɲkhu ti mbo paa wuɲ ɲkan ni ɲkan yi trei.

⁹ Ki'i pia ywɛ'i Krishto nɔ ha'an pichɛi shina pugu ni nchwie, pa mitwɛ'i jwi vugu nɛ. ¹⁰ Ki'i pia luo nu nɔ ha'an pichɛi shina pugu ni nduo ɲgan ntaon gu jwi vugu nɛ. ¹¹ Nne nnu pɛi ni ndɔgo li'i mbiɲ pugu nɔ pa li ndo pi nã'an nɔ tigi nu via nɔ gho. Nthe ɲa pia pɔ yia pi mon ndii ɲa mbhi kwo chho ndugwi nu nɛ.

¹² Nthe yie gho, sheshenon ɲa a pi'i ɲa a tithi nɛ lina nu kan a shi ɲgū. ¹³ Yichɛi ywɛ'i nu lo nɛ ɲga'a vɛi, ki lo ɲgu'ɔ mbo pi ye ɲa a ghà ntho ni sheshe ɲonmishua nɛ. Ndo Minnwi pɔ pi ɲon ɲa a ghà nū'ɔn kã'a yi nɛ, mba'a a yi'i mien ywɛ'i nu tho ni pɛi nchaa fi'i ghrí yɛi nɔ thi nu thi. Ndo ndii ɲa ywɛ'i nu tho ni pɛi nɛ, a pini nchu'ɔ ndaon ɲa minthe pɛi kie ntaon nɛ, nne ɲa minthe pɛi tii shii.

¹⁴ Nthe yie gho, ma ɲkien pa liɲ paɲ ɲa ɲkhwã, pɛi tei gha'o nu pa nnwi. ¹⁵ Ntho nchrã nu ni pɛi pi nɔ ɲgwa ɲa pugu fã'o shietho. Pɛi pi'i nnu ɲa ɲchhu nu nɛ ɲkaa pɛi ni tho yɛi. ¹⁶ Ndua mbɔɔ ɲa pia ghà mfe tōo nu nɔ gho, ndii ɲa pia ghà ɲgrã ndo nnu nɛ, chho nōon pi ɲa pia pɔ pi ɲgia chhi Krishto. Brɛi ɲa pia ghà mbɛ'i ndii ɲa pia kru brɛi gho nɛ, chho nōon pi ɲa pia

ngia nonj Krishto. ¹⁷ Nthe na a wu'ɔ ta'a brei, pia na pia pɔ pi ntou yi ne, pia pɔ pi ta'a freinonj nthe na nguonj yia ghao ghrā pi ta'a brei ghɔ. ¹⁸ Pī'i mbinj ngwa Ishrae, ngwa pɛ na pugu kru maonj fɛ'ingienj ne shi lo mbo pi ngia fà'a li'i fɛ'ingienj?

¹⁹ Njin nnu na nchhu nu ne ki'ɛ pɔ pi na? Yie nɔonj pi na maonj ji na pi fɛ'i pa nnwi nɔ ghɔ ne pɔ pi yichəi yaonj, ki na pa nnwi pɔ pi yichəi yaonj? ²⁰ Nga! Njin nnu ghɔ pɔ pi na pa ngwa ki ji Minnwi ghà nga mfɛ'i ngienj, mfe maonj pi ni pa minjweinj. Pugu shi lo mfe pi ni Minnwi. Ndo pa'a ndo ntā'a nu pəi chi kwò pəi pa minjweinj. ²¹ Minthe pa'a pəi lo nji'i nnu ndua Taathɔ mbini nnu ndua pa minjweinj. Minthe pa'a pəi lo nji maonj nkuonj taprei Taathɔ mbini nji nkuonj taprei pa minjweinj. ²² Ki pia tā'a nu nchwīe Taathɔ fā'o the fugu? Pia titinī nchaa vi?

Chwīe nguonj nnu ghao pi nɔ fɛ nu ndigha'o ni Minnwi

²³ Pi ghà nchhu na, "Minthe nchwīe sheshe nnu," ndo a lo nji'i mbo nguonj yaonj na a fā'o ghèrɛ. "Minthe nchwīe sheshe nnu," ndo a lo nji'i mbo nguonj yaonj na a ghà nchwīe nonj ku'ɔ monj pinj. ²⁴ Ki'i nonj wu'ɔ ntā'a pi ji shéi ni nonj yi, nonj tā'a pi shéi ngwa nduonj.

²⁵ Ji sheshe yaonj na pi fini nu monj tanj frèi ne, ndo ki lo nji'i mbie sheshe píe nthe pi nganthe yɔ. ²⁶ Nthe na, "Nkuonj shhe pugu pa nguonj yaonj na a pɔ monj ghɔ, ne pɔ pi yi Taathɔ."

²⁷ Nonj na a lo nji'i nji Minnwi ne mēinj vəi li'i ji, pəi khwā nɔ ghəi nu, pəi ghəi, sheshe yaonj na pi tigi shhi pəi ne, pəi ji ki lo mbie sheshe pie nthe nganthe yəi. ²⁸ Ndo ti nonj nchhu ni pəi na, "Pi kwo fɛ'i ngienj ni yaonj yinɛ" ki'i pəi ji, nthe pi nganthe nonj ghɔ na a shwei vəi nɔ ghɔ ne. ²⁹ Ndo nji'i nchhu pi nganthe yəi, nthe pi yi nonj na a shwei vəi ne. Nthe na, a shi nchwīe kho nji a nɔ chwīe nu sheshe nnu chho na'anj nganthe nonj nduonj vəi? ³⁰ Mi kanj nji ni tōo nu, nonj fɛ'i a nthe pi kho, nthe nnu na Ntōo Minnwi nɔ ghɔ ne?

³¹ Nenne, ki pəi ji pi yaonj ki nnu nu, ki sheshe yaonj na pəi chwīe nu ne, pəi chwīe nguonj yi ghao pi nɔ fɛ nu ndigha'o ni Minnwi. ³² Pəi chho chombhi yəi monj nkwanj shendaonj na mba'a a yi'i mbo ki'ingini ni pa Juu, ki ngwa taonj nduonj ki ni choshi Minnwi. ³³ Wu'ɔ nɔ ha'anj nga nkāa nɔ chwīe nu túa nguonj ngwa pwa monj nguonj nnu ghao na nchwīe nu ne, ki lo nchho ntā'a pi nyanj shéi ne, ntā'a pi yi ntou ngwa, nne na minthe pugu lūgu.

11

1 Pəi pīni a wu'ɔ nɔ ha'an nchhɔ mbini Krishto nɛ.

Pūon nu thɔ ndii ɲa pəi kiri li'i gha'o Minnwi nɛ

2 Ndwe, mbinj vɛi nthe ɲa pəi kwij a monj ɲguonj pa nnu ghao. Ndɔ mbini nū'ɔnj pa nū'ɔnj wu'ɔ nɔ ha'an ɲki fe ni pəi nɛ.

3 Ndɔ ntā'a nu pəi ji ɲa thɔ sheshe mimbia pɔ pi Krishto, thɔ mingwe lánj pɔ ndaonj vi, thɔ Krishto pɔ Minnwi.

4 Sheshe mimbia ɲa a luonj Minnwi, ki ɲjɛi nnu mbhɔ Minnwi nchhu nu, ni thɔ yi yi pūonj nɛ, chī'ə thɔ yi.

5 Sheshe mingwe lánj ɲa a luonj Minnwi, ki ɲjɛi nnu mbhɔ Minnwi nchhu ni thɔ sha nɛ, chī'ə thɔ yi, a wu'ɔ mbɔ pi ta'a yaonj pugu kiri nu thɔ yi. 6 Nthe ɲa mingwe lánj mienj ki pūonj thɔ yi, a ya nɛ ɲkiri thɔ yi a kwi'i. Ndɔ nthe ɲa a nnu lrithɔ ni mingwe nɔ ya'a nu ɲgiithɔ yi, ki kiri nu thɔ yi nɛ, a pie ɲa a pūonj thɔ yi.

7 Nthe ɲa mimbia lɔ ɲji'i mfā'o nɔ pūonj nu thɔ yi nthe ɲa a pɔ pi fhi Minnwi, mbini mbɔ ndigha'o yi. Ndɔ mingwe pɔ pi ndigha'o mimbia. 8 Nthe ɲa pi shi ki lɔ nchwīe mimbia pi lɔ mbinj mingwe, pi ni nchwīe pi mingwe lɔ mbinj mimbia.

9 Wu'ɔ nɔ ha'an pi shini ndɔ nchwīe mimbia nthe pi mingwe, pi ni nchwīe pi mingwe nthe mimbia. 10 A nnu ɲa a chwīe a pie ɲa mingwe fā'o li thɔ yu nɔ

nōonj nu ɲa a gha'o ndaonj vi, nne nthe pa ghanj ntaonj Minnwi.

11 Mbapa nenne, monj chombhi yia monj Taathɔ, mingwe lɔ ɲji'i mbɔ pi ni thɔ yi ki mimbia, ndɔ pa'a mimbia lɔ ɲji'i mbɔ ni thɔ yi ki mingwe. 12 Nthe ɲa nɔ ha'an pi ni nchwīe mingwe pi lɔ mbinj mimbia nɛ, a wu'ɔ ha'an a phi mingwe mbhi mimbia. Ndɔ ɲguonj nnu ghao lɔ pi mbhɔ Minnwi.

13 Pəi pī'i ni thɔ yɛi ɲa a kā'o ɲa mingwe luonj Minnwi ni thɔ sha? 14 Pūonj mbhi lɔ nōonj ɲa a nnu lrithɔ ni mimbia nɔ fā'o nu ntaanj ɲgiithɔ? 15 Ndɔ ti mingwe mfā'o ntaanj ɲgiithɔ a pɔ pi ndipwa ghɔ. Pi fe ntaanj ɲgiithɔ ghɔ nɔ pūonj nu thɔ yi. 16 Ndɔ ti sheshenonj ntā'a nu ndōu, kanj pigi lɔ mfā'o yichɛi nū'ɔnj nduonj ndɔ pa'a pa chɔshi Minnwi lɔ mfā'o ɲkaa pugu.

Maonj ji Taathɔ

17 Ndɔ monj nnu yei ɲa ntā'a nu nchhu ni pəi nɛ, ndɔ ɲji'i nthɔ mbinj vɛi pinj nthe ɲa pəi shi lɔ ɲkiri ta'a li'i pi nɔ shi'i, pəi kiri pi nɔ phi. 18 Nthe ɲa nɔ jē nu, ɲja'o ɲa pa minduonjnduonj pɔ shina pəi ndii ɲa pəi kiri nɔ chɔshi nɛ, ndɔ mbinj ɲa nnu shini pɔ monj nnu yei. 19 Ndɔ khuthɔ lɔ mbɔ, a yi'i ɲa minduonjnduonj fā'o nɔ pɔ nu shina pəi, nne ɲa minthe pi ji pa ɲgwa ndindi shina pəi.

20 Ndīi ɲa pɛi kiri ta'a li'i nɛ, pɛi lo ɲi'i ɲi pi maon ɲi Taathɔ nɔ ha'an pɛi p̄i nɛ. 21 Nthe ɲa nɔ ha'an pɛi ɲi nu nɛ, sheshenon ɣhəighəi nthɔ ɲi ɲi ki lo nchɛi ndin vi. Nji yia ta'a ɲon ndo vichəi ɲon ka lo ɲkwo paapaa. 22 Pɛi lo mfā'o pa la'a nɔ ɲi nu ndo nnu nu fɔ? Ki pɛi tā'a nu nch̄i'ə chɔshi Minnwi ndo mā'an lrihɔ mbin pa ɲgwa ɲa pugu lo ɲi'i mfā'o yaon nɛ? Mi shi nchhu ni pɛi pi ɲa? Nshi mbin vɛi ɲa pɛi chw̄ie a k̄a'o mon nnu yei? Nga, m̄ba'a m̄on.

23 Nthe ɲa nt̄igi ɲa mi ni ɲkwe mbhɔ Taathɔ nɛ, ye ɲa m̄fe ni pɛi nɛ: ɲa ni tu'u ye ɲa pi ni mfini Jishɔ Taathɔ, a ni ndɔgo brei, 24 ɲga nt̄o Minnwi, mbə'i nchhu ɲa, **"Yei freinon a ɲa a pɔ ni pɛi. Pɛi chw̄ie nɛin nɔ kw̄in nu ma."** 25 Wu'ɔ nenne, a lɔgo ndua ndīi ɲa pugu ni ɲkwo kru nɛ, nchhu ɲa, **"Ndua là'o yei pɔ pi kina fhi ɲa Minnwi wr̄a mon chh̄i a nɛ. Sheshe ndīi ɲa pɛi nnu nɛ, pɛi chw̄ie nenne nɔ kw̄in nu ma."** 26 Sheshe ndīi nɔ ha'an pɛi kru brei yei ndo nnu ndua là'o yei nɛ, p̄əi ch̄ii gu Taathɔ ti a shi nthɔ.

27 Nthe yie ɣhɔ, sheshenon ɲa a kru brei ɣhɔ ki nnu ndua Taathɔ mon shendaon ɲa a lo ɲi'i ɲk̄a'o nɛ, shi mbɔ ɲgusha'a nthe freinon Taathɔ pugu pa chh̄i yi. 28 Ndo a ȳi'ɛ ɲa ɲon lii non yi ɲkaon maa ɲkru brei

ɣhɔ ndo nnu ndua là'o ɣhɔ. 29 Nthe ɲa sheshenon mien ki ɲi ɲin ɣreinon Taathɔ ndīi ɲa a kru brei ɣhɔ ndo nnu lo mon ndua là'o ɣhɔ nɛ, kan a ni'in shá'a mbin yu nɔ ha'an ɔ kru ndo nnu nɛ. 30 A chw̄ie yei ɣhɔ pa'a ntou pa ɲgwa shina pɛi lo ntini, pichəi fā'o ɣh̄inɔ, pichəi pini ɲkhu.

31 Pia kan ni nsha'a non yia shishi'i pa'a pi lo ɲi'i nsha'a via. 32 Ndo ndīi ɲa Taathɔ sha'a via nɛ, a yu'u via yu'u nne ɲa ki'i pia ma mbɔ pa ɲgusha'a pia pa ɲkuon mbhi ka'a.

33 Nenne ki'ɛ, ma pa lin pan, ndīi ɲa pɛi kiri ta'a li'i nɔ ɲi nu maon ɲi Taathɔ nɛ, p̄əi ywɛɛ pichəi ɲgwa. 34 Nji njia sheshenon, â ɲi maon la'a, nne ɲa pɛi gha ɲkiri, ki'i pɛi fā'o njɔ Minnwi.

Nshi mb̄iri pa pigəi nnu ndīi ɲa nthɔ nɛ.

12

Pa nnu ɲa Jijwe Minnwi ghà ɲḡɛɛ ɲgwa nɔ chw̄ie nu nɛ

1 Ndwe, nthe pa fé mon Jijwe, ma pa lin pan, ndo ntā'a nu ɲa pɛi pɔ mon ki ɲi. 2 Pɛi ɲi ɲa ndīi ɲa pɛi shini ndo naa mbin Minnwi nɛ, pi ni nchw̄ie pɛi fāan ndaon nchhɔ ɲga'o pa nnwi ɲa mimfe pa'a pugu lo nchr̄a nɛ. 3 Nenne, ntā'a nu ɲa pɛi ɲi ɲa mba'a sheshenon ɲa a chr̄a pi ni Jijwe Minnwi nɛ ȳi'ɛ nch̄onɔ Jishɔ, ndo mba'a sheshenon chhu ɲa

Jisho Taatho ki lo ntogo pi mbho Jijwe Minnwi.

⁴ Ntou pa nkwan nkwan fe mon Jijwe po fo, ndo nguon yi ghao llo pi mbho Ta'a Jijwe. ⁵ Ntou pa nkwan nkwan fa'a po, ndo ngu'oo ndho pi mbho ta'a Taatho. ⁶ Ntou pa nnu chwie po fo, ndo a wu'oo ta'a Minnwi na a fe nji nguon yugu ghao ni sheshenonj.

⁷ Ndo ni sheshenonj, Jijwe Minnwi noon nonj yi na pugu yu po ka'a nne no tho nu ni ghere ni nguon ngwa. ⁸ Jijwe gho fe chra nkini shietho ni ta'a nonj, nga mbo ni vichai nonj, wu'oo ta'a Jijwe gho fe nkini chra lina. ⁹ Wu'oo ta'a Jijwe gho fe pinj ni yichai nonj, nga mbo ni vichai a fe nji yigi ghino. ¹⁰ A fe ni yichai ta'a nonj, nji no chwie nu pa nnu ghraoghrao, ni yichai, a fe yai nu nnu nchhu. A fe ni yichai, nji no ji nu na ki nkini llo pi mbho Jijwe Minnwi ki jijwe nduonj. A pini mfe ni yichai, nji no chra nu monj pa chra taonj na pi lo nji ne, ni vichai a fe nji no tugu nu chra pigho na pi shi lo nji ne. ¹¹ Ndo wu'oo ta'a Jijwe gho fa'a nguon pa nnu pei. A tho mfe pa fe ni sheshenonj wu'oo nkwan no ha'anj a khwa ne.

Ta'a freinonj ni ntou pa ghrà pi

¹² Nthe na wu'oo no ha'anj freinonj nonjmishua ta'a yi ndo mfa'oo ntou pa ghrà pi

ne, ndo nguon pa ghrà pi pigho, nji'i nthe pi no ha'anj a ntou pi ne, po pi ta'a freinonj, a no ha'anj a po ni Krishto nkaa yu ne. ¹³ Pi ni nkwe via ni nkhi monj ta'a Jijwe monj ta'a freinonj, ki pia po pi ngwa Juu ki ngwa taonj nduonj ki pia po pi pa kuna ki ngwa na pugu lo mbo kuna, pi ni nchwie na pia nnu llo monj ta'a Jijwe.

¹⁴ Nthe na freinonj lo ngu'oo mfa'oo pi ta'a ghrà yi, a fa'oo pi ntou pi. ¹⁵ Ti kwo nchhu na, "Nthe na ndo nji'i mbo mbho ne, ndo nji'i mbo ta'a ghrà nonj yo," pa'a yine lo nchwie vi na ki'i a po ta'a ghrà nonj gho. ¹⁶ Ti tene nchhu na, "Nthe na ndo nji'i mbo muonj ligi ne, ndo nji'i mbo ta'a ghrà nonj gho," pa'a yine lo nchwie vi ki a lo mbo ta'a ghrà nonj gho. ¹⁷ Ti nguon nonj kanj ni mbo pi muonj ligi, a ya'oo li'i pi neinj? Ti a kanj ni mbo pi tene, a ya'oo lunj yaonj pi neinj?

¹⁸ Ndo no ha'anj a po ne, Minnwi ni'inj nguonj pa ghrà nonj mbinj nonj pi wu'oo no ha'anj a ni nta'a nu ne. ¹⁹ Nguonj nonj nonj ghao kanj ni ngu'oo mbo pi ta'a ghrà, nonj nonj kanj mbo pi hinj? ²⁰ Ndo no ha'anj a po ne, nonj nonj fa'oo ntou pa ghrà ndo ngu'oo mbo pi ta'a yi. ²¹ Nenne minthe pa'a muonj ligi lo nchhu ni mbho na, "Ndo nji'i nta'a gho." Ndo mba'a tho chhu ni kwò na, "Ndo nji'i nta'a gho!"

22 Ndo a ka po pi pe pa ghrà non ña a fhi nò ha'an a lo nja ntini ne ña mba'a non non po ki pie gho. 23 Pa pe ghrà non ña pia pī'i ña pugu lo mbo yaon ne, ka po pi pe ña pia ghà nja ndina nò gho ne. Pe ghrà non ña mba'a ñgwa yoi ne, pia ya mbuon vugu shi'i, 24 ndo pe ghrà ña pugu chii ne lo nu'un mbie ña pi tu'oshè vugu nenne. Ndo Minnwi chwie non non mon shendaon ña a pie ña pi fe ndichii ni pe ghrà ña a lo nja nchii ne, 25 nne ña ki'i minduonduon po mon non, ndo ta'a ghrà non lina ni yichèi wu'ò ndindi. 26 Ta'a ghrà non njèi ngə'i, ñguon yi yoi ngə'i ka'a, pi nga'o ta'a ghrà non, ñguon yi ghao fā'o pwanju'ò pugu pa yie gho.

27 Ñguon vèi ghao po pi non Krishto, sheshenon ni tho yi po ta'a ghrà non yi. 28 Minnwi nū'on pa ñgwa mon choshi, fūon yi po pa ghan ntaon Jisho, mbra yi po pa ghan chii ñkani Minnwi, mbra mbra yi po pa ghan ye'i ñgwa. Pichèi ki'è po ghan fā'a nu pa nnu ghraoghrao, pichèi ki'è po pa fé yigi nu ghino, ni ghère nu ñgwa, ni fé po nu nthishi, ni pa ñkwan ñkwan chrà. 29 Ñguon ñgwa nu'un mbo pi pa ghan ntaon Jisho? Ñguon ñgwa nu'un mbo pi pa ghan chii ñkani Minnwi? Ñguon ñgwa nu'un mbo pi

pa ghan ye'i ñgwa? Ñguon ñgwa ghà nu'un mfā'a pi pa nnu ghraoghrao? 30 Ñguon ñgwa nu'un mfā'o pi pa fé yigi nu ghino? Ñguon ñgwa ghà nchrā pa ñkwan ñkwan chrà? A ghà nu'un ntūgu ñguon ntūgu ñgwa pa ñkwan ñkwan chrà? 31 Pèi ni'in njù'ò yoi ki'è ñkuon pa fé moon Jijwe ña a memme pi ne.

Nshi nōon shendaon ña a pwa nchaa ñguon yi ne ni pèi.

13

Khwă chaa ñguon yaon ghao

1 A mbo ña mimfe nchrā chrà pa ñguon taon taon pugu pa chrà ghan ntaon Minnwi ndo ki lo mfā'o khwă, kan mbo pi khu tu'ò yó ña a yōno nu ki njèi ña a yōno nu. 2 Ti ä mbo ña mfā'o ghrí nò chii nu ñkani Minnwi nò gho, ndo nji ñguon pa nnu lēin ghao, pugu pa ñguon lina ghao, ki mfā'o pin ña minthe a mū'un mbra ndo ki lo mfā'o khwă, kan mi yaon ghagha. 3 Mi mfe ñguon yaon ña mfā'o ne ni pa ghan pou, ndo mfe non a nne ña mimfe ñkwēi njù'ò* a nò gho ndo ki lo mfā'o khwă, pa'a ndo nshei sheshe yaon.

4 Khwă po pi wēin njù'ò, ni nōon nu pwapun, khwă shi'a mfā'o kighi'ə, ki mfā'o kwēi njù'ò, ki lo mā'an

* 13:3 13:3 Pichèi pa Nwa'anli Minnwi chhu ña mfe non a ña pi tūon.

ntinta'ó, ⁵ ki lo nchrā chrà nchi'əshə, ki lo ngu'ó ntā'a pi ji nnu, ki lo nji'a mbigi túa, ki lo nū'əŋ pa fəŋ ɲa pi chwīe nɛ. ⁶ Khwǎ shi'a mfā'ó pwanju'ó moŋ ntəi, a ghà mfā'ó pwanju'ó nthe pi nnu shini. ⁷ Khwǎ shi'a nji'i ɲkina, a ghà mbiŋ ɲguoŋ nnu ghao, mfā'ó kwà'a ni ɲguoŋ nnu mbini ntii shii moŋ ɲguoŋ nnu ghao.

⁸ Khwǎ lo nji'i mfā'ó ndugwi yi. Chhu nu ɲkìni Minnwi, shi ma ntəɔ, pa ɲkwan ɲkwan chrà, shi ma ntithi, pa lina təɔ ɲkaa pugu. ⁹ Pia ji pi ghrà nnu, ndo nchhu ɲkìni Minnwi pi ghrà yi. ¹⁰ Ndo ndii ɲa ye ɲa a kā'ó tho nɛ, kaŋ ye ɲa a ghrà yi nɛ shi ntəɔ gha.

¹¹ Ndi ɲa ɲki pɔ mikə'i nɛ, ɲki chrā nɔ mikə'i, mbī'i nnu nɔ mikə'i, nɲwɛ nnu nɔ mikə'i. Ndo ndii ɲa mi ni ɲgū ntinimɛ nɛ, mī'an pa nnu mikə'i. ¹² Nthe ɲa ndwɛ, pia yəi yaon pi nɔ ha'an a pɔ pi moŋ mililigi funfun, ndo ndii ghɔ pia pa Jishɔ shi ɲjəi ligi. Yaon ɲa ɲji ndwɛ nɛ wu'ó mbo pi ghrà yi, ndo ndii ghɔ, ɲshi nja nji ɲguoŋ pa nnu ghao wu'ó nɔ ha'an Minnwi ya nji a shishi'i nɛ.

¹³ Trei nnu pei shi ma ɲkina: piŋ, kwà'a ni khwǎ, ndo ye ɲa a chaa ɲguoŋ yi ghao nɛ khwǎ.

14

Chhu nu ɲkìni Minnwi pugu pa ɲkwan ɲkwan chrà

¹ Yōu ɲiŋ khwǎ, ndo nshigi pa fé Jijwɛ Minnwi llo moŋ ɲjù'ó ghɔ, mī'ɛŋ mbo fé chhu nu ɲkìni Minnwi. ² ɲoŋ ɲa a chrā nu moŋ ɲgìni chrà nɛ lo nji'i nchrā pi ni ɲgwa, a chrā pi ni Minnwi, nthe ɲa ɲoŋ lo nji nnu ɲa a chhu nu nɛ, ndo a chrā pi pa nnu ləiŋ moŋ Jijwɛ. ³ Ndo ɲoŋ ɲa a chrā pi ɲkìni Minnwi nɛ, chrā pi ni ɲgwamishua nɔ ghɛrɛ nu vugu pugu ku'ó moŋ piŋ, mā'an ghrí yugu, pugu pa ɲjù'ó yugu. ⁴ ɲoŋ ɲa a chrā moŋ ɲgìni chrà nɛ ghɛrɛ pi wu'ó noŋ yi ndo ɲoŋ ɲa a chhu pi ɲkìni Minnwi nɛ ghɛrɛ pi choshi.

⁵ Ndwe, ɲkhwā ɲa ɲguoŋ yəi chrā moŋ ɲgìni chrà ndo ɲka khwā ɲga'a pi ɲa pəi chii ɲkìni Minnwi. ɲoŋ ɲa a chii pi ɲkìni Minnwi nɛ chaa ɲoŋ ɲa a chrā pi moŋ ɲgìni chrà nɛ, kaŋ a ɲeiŋ ɲoŋ pɔ nɔ tūgu nu ɲgìni chrà ghɔ, nne ɲa minthe a ghɛrɛ choshi.

⁶ Pa liŋ paŋ, mii ntho ɲjəi vəi nchrā ni pəi pi moŋ ɲgìni chrà, a ghɛrɛ vəi pi ni khɔ, kaŋ a ɲeiŋ, ɲtūgu pi yichəi nnu ɲa Minnwi nɔon nɛ, ki yichəi nnu lina, ki yəi nu nnu nchhu ki yichəi yaon ye'i? ⁷ Nji'i nthe pi pa yaon ɲa a lo mbo yi maon, nɔ pa mbó, ki miləŋgəiŋ nɔ pa'ó nu lóu, a nthe pi ji nnu ɲa maon pighɔ chhu nu nɛ pi ɲeiŋ nɔ ha'an pi mien ki lo mba'ó shi'i? ⁸ Ki pi mvā'a pa'ó nu kwəi, a ji gó nnu ɲa

a chhu nu ne nɔ p̄iri nu non
yi nɔ nchhò?

⁹ A wu'ɔ ha'an a pɔ ni p̄ei
ne. P̄ei nchrā mon ɣɣini
chrà ɣa ɣgwa lɔ nja'o nu ne,
non kie pi neiɣ nji nnu ɣa
ɔ chhu ne? Nthe ɣa p̄ei shi
nthɔ nchrā nu pi mon ɣhanji.

¹⁰ Nnu khuthɔ lɔ nu'un
mbo ɣa ntou pa ɣkwan
ɣkwan chrà pɔ mon mbhi,
ndo pa'a kan ta'a yi lɔ nji'i
mbo ki lɔ mfā'o njiɣ yi. ¹¹ A
mbo ki'ɛ ɣa ndɔ nji'i nji njin
chrà, mbo shhi non ɣhɔ ɣa
a chrā nu ne pi nɔ ɣɣini,
juju ɣkaa yu pɔ ȳei mu pi nɔ
ɣɣini. ¹² A wu'ɔ nɔ ha'an a
pɔ ni p̄ei ɣa p̄ei khwā nu nɔ
fā'o nu pa fé mon Jijwe ne,
p̄ei pa'o nɔ ɣh̄ei nu shhi mon
pa fé ɣa a ɣh̄ere choshi ku'ɔ
ne.

¹³ Nthe yie ɣhɔ ki'ɛ, non
ɣa a ɣhà nchrā mon pa ɣɣini
chrà ne, luon ɣa pi fé ɣhrí
shwei nu njin yi. ¹⁴ Nthe
ɣa mi nduon Minnwi mon
ɣɣini chrà, jijwe a luon nu
ndo pa'a ndɔ nji njin sheshe
nnu ɣhɔ mon lina a.

¹⁵ Ti mi shi nchw̄e pi neiɣ
ki'ɛ? Nshi nduon ni jijwe
a, ndɔ mbini nduon ni lina
a. Nshi njrāo ɣkhí ɣga'o
Minnwi ni jijwe a, ɣgu'ɔ
mbini njrāo ni lina a. ¹⁶ Kieɣ
nenne, ɔ mfe tōo nu ni jijwe
yɔ, non ɣa a lɔ nji'i mfā'o
fé yei, ɣa p̄ei yu luon nu ne,
a kie pi neiɣ nchhu ɣa, "A
yie!" ni tōo nu ɣhɔ ɣa ɔ fe nu
ne, nɔ ha'an a mien ki ji njin
yi? ¹⁷ Nthe ɣa minthe ɔ thɔ
nja mfe pi tōo nu shini, ndɔ

pa'a a lɔ nji'i nchhɔ ɣḡere
yini non.

¹⁸ Ntōo Minnwi ɣa ɣga
nchrā mon pa ɣɣini chrà
nchaa ɣguon ȳei ɣhao.
¹⁹ Ndo mon choshi, a lɔ
ɣka pwa pi ɣa nchrā tien
ndigi chrà ni lina a, nne ɣa
ntigi pich̄ei ɣgwa, nchaa ɣa
nchrā wun ɣkan chrà mon
pa ɣɣini chrà?

²⁰ Pa lin pan, ki'i p̄ei p̄i'i
nnu nɔ pa puon p̄ɔ. P̄ei
pɔ pi puon fhu mon pa nnu
p̄ip̄hi, ndɔ mon p̄i'i nu nnu
ȳei, p̄ei pɔ pa ntinimme.
²¹ Pi nā'an mon ɣwa'anli ɣi
ɣa,

"Ntɔɔ pi ɣkuon pa ɣɣini
chrà pugu pa nnu ɣa a
taon nchò pa ɣh̄ini ne,
nshi nchrā ni ɣgwa pei.

Nji'i nthe pi nenne
mba'a pugu yi'i nja'o,
a chhu ju Taathɔ."

²² Nthe yie ɣhɔ, pa ɣɣini
chrà pɔ pi li ki lɔ mbo pi ni
ɣhan pin, a pɔ pi ni ɣhan ki
pin, ndɔ ȳei nu nnu mbhɔ
Minnwi nchhu, pɔ pi li, ndɔ
ki lɔ mbo pi ni ɣhan ki pin,
a pɔ pi ni ɣhan pin. ²³ Ndo ti
a kan mbo ɣa ɣguon ɣgwa
mon choshi kiri ta'a li'i,
ɣguon ɣgwa ɣhao thɔ nchrā
pi ɣɣini chrà, pa ɣgwa mbhi,
ki ɣhan ki pin nii n̄ei, pa'a
pugu lɔ nchhu ɣa p̄ei chhɔ
mbapa? ²⁴ Ndo ti ɣguon
ɣgwa kan n̄ei pi nnu mbhɔ
Minnwi nchhu nu, ɣgan ki
pin, ki non mbhi nii, ɣguon
nnu ɣhɔ ɣa pi chhu nu ne
w̄ein vi, ɣguon nnu ɣhɔ ɣa
a ya'o ne sha'a vi. ²⁵ Pa nnu

lêinj pe ña a ni mbo njù'ò yu ne taonj páa, nne a gū ni puñ yi shhe, ñga'ò Minnwi, nchhu nu ña Minnwi ya mbo shina pëi.

Nkwanj ha'anj a pie ña pi gha'ò Minnwi monj choshi ne

²⁶ Yei nnu ña ñchhu nu ne, ma lij panj. Ndiñ ña pëi kiri ta'a lí'i ne, ta'a ñonj mfā'ò ñkhǐ gha'ò Minnwi, yichèi fā'ò yaonj nò ye'i nu, yichèi fā'ò nnu ña pi nōonj ghò, ndò yichèi fā'ò ñgìni chrà ki tūgu nu ñgìni chrà ghò. Pëi chwie ñguonj pa nnu pò pi nò ghère nu choshi a ku'ò.

²⁷ Ti sheshenonj nchrà nu monj ñgìni chrà, a pie ña a pò paa ñgwa, ti a ñga'a a pò yi trei, ta'a ñonj chrà mfe shina ni ndinj vi, ndò a pie ña yichèi ñonj tūgu. ²⁸ Ndo ti ñonj mienj ki lo mbo nò tūgu nu, a pie ña sheshenonj vugu lere lanj monj choshi, ñgu'ò nchrà pi ni nonj yi pugu Minnwi.

²⁹ A pie ña pa njèlì'i Minnwi pi paa ki pi trei chrà, pichèi líi nnu ha'anj pugu chhu nu ne shishi'i. ³⁰ Ndo ti Taathò nōonj nnu ni yichèi ñonj ña a chòchò ne, a pie ña ñonj ña a chrà nu ne lere lanj. ³¹ Nthe ña minthe ñguonj vèi, pa ta'a ta'a, chhu ñkìni llo mbhò Minnwi, nne ña minthe ñguonj ñgwa ye'i yaonj ndò mfā'ò mā'anj njù'ò.

³² Nonj ha'anj a fā'ò fé chii nu ñkìni Minnwi nò ha'anj Jijwe Minnwi fe ne fā'ò nji nò wèinj nu nonj yi, njwère ji shina. ³³ Nthe ña Minnwi

lo mbo Minnwi vuvu'u, ndò a pò pi yi ta'anggi, wu'ò nò ha'anj a pò monj ñguonj pa choshi ñgwa Minnwi pi taonjtaonj ne.

³⁴ Pinje lere lanj monj pa choshi, nthe ña pi lo mbinj ña pugu chrà. A pie ña pugu shwi'i nonj yugu nò ha'anj gí chhu ne. ³⁵ Sheshe nnu mbo ña pugu khwā nò ye'i nu, a pie ña pugu pie ni pa laonj pugu la'a. Nthe ña a nnu lrithò ni mingwe nò chrà nu monj choshi.

³⁶ Ki chrà Minnwi ni ndhò pi mbhò pëi nthò? Ki a wu'ò pëi t'èi vèi ña chrà Minnwi chèinj mbhò pëi?

³⁷ Sheshenonj mbī'i ña a ñganj chii ñkìni Minnwi, ki mfā'ò fé llo mbhò Jijwe Minnwi, a fā'ò nò ji nu ña nnu ña nā'anj nu ni pëi ne pò pi kina llo mbhò Taathò. ³⁸ Sheshenonj mienj ki lo nji nnu yei, kanj pi lo nji vi.

³⁹ Nthe yie ghò, ma lij panj, pëi ya nshigi nò chii nu ñkìni Minnwi, ndò ki lo nji'i ndāa ña ki'i ñgwa chrà nu monj pa ñgìni chrà. ⁴⁰ Ndo a pie ña pi chwie ñguonj pa nnu shishi'i ndò mbo monj shendaonj ña a kā'ò ne.

15

Krishto pini nu'unj ñku'ò monj gu

¹ Ndwe, ma pa lij panj, ñshi ñkwinj vèi ni pwa pisha'akhò ña mi ni nchii ni pëi ne, ña pëi ni mbinj ndò nthi monj ghò a tini ne.

² A pwa pisha'akhò yei ña a kwe vèi nò ha'anj pëi ñgwèinj

chrà ɲa ɲki chīi ni pəi nɛ a tini, kien nne kan pin nu yəi ni mbo pi ghagha.

³ Yaon ha'an pi ni mfe vəi nɛ, ɲki fe ni pəi nɔ fūon mme nnu: ɲa Krishto ni ɲkhu nthe phi yia nɔ ha'an Nwa'anli Minnwi chhu nɛ, ⁴ pugu pa ɲa pi ni ntwei vi, pugu pa ɲa a ni ɲga mbo trei llé a pini nu'un ɲku'ɔ nɔ ha'an Nwa'anli Minnwi chhu nɛ, ⁵ pugu pa ɲa a ni nōon non yi ni Kefa, mbra ki'ɛ ni ɲguon paanchro ghan ntaon pi. ⁶ Mbini nōon non yi ni pichəi pa ghan younjij pi ti ntogo tien ɲkii yugu ta'a kien shhe, ntou yugu wu'ɔ mbi'i mbhi, ɲji'i nthe nɔ ha'an pichəi kwo khu nɛ. ⁷ Mbini nōon non yi ki'ɛ ni Jein, nōon ki'ɛ ni ɲguon pa ghan ntaon pi. ⁸ Ndugwi yi, a nōon non yi vəi ɲkaa mu nɔ non ɲa pi phi vi pi ki ndii lo ɲkā'o. ⁹ Nthe ɲa mi ndugwi njin shina ɲguon pa ghan ntaon Jisho ghao, pa'a ndo ɲkā'o ɲa pi mēin a ni ɲgan ntaon Jisho nthe ɲa mi ni mfe ɲgə'i ni choshi Minnwi.

¹⁰ Ndo, ntogo pi ɲkuon pwapun Minnwi, mi yaon ɲa mi yie gho nɛ, ndo ti pa'a pwapun yi vəi ni ndo mbhe pi ghagha. Ndo ɲki ka fā'a fā'a nchaa ɲguon pa ghan ntaon Jisho, ndo a shini ndo nja ntho mfā'a mmu, a ni mfā'a pwapun Minnwi mbin mu. ¹¹ Ki a ni mbo pi mmu ki pugu, yei yaon ɲa pigi ni nchii nɛ, mbo yaon ɲa pəi ni mbin nɛ.

Pa ɲgwa ha'an pugu khu nɛ shi mbini ɲku'ɔ mon gu

¹² Ndwe, pi nchii ɲa Krishto pini nu'un ɲku'ɔ mon gu, pichəi ɲgwa shina pəi kie pi nei nchhu ɲa mba'a ɲgwa ha'an pugu khu nɛ pini nu'un ɲku'ɔ? ¹³ Ndo ti ä mbo ɲa mba'a ɲgwa khu pini nu'un ɲku'ɔ mon gu, kan ɲji'i nthe pi Krishto lo ɲji'i ɲku'ɔ mon gu, ¹⁴ ndo ti ä mbo ɲa Krishto lo ɲji'i ɲku'ɔ mon gu, kan nnu ɲa pigi chii nu nɛ lo ɲji'i mfā'o ghère, ndo pa'a pin yəi lo mfā'o ghère. ¹⁵ Nɔ pīgi nu, a nōon ɲa pigi chho nde'i pi ɲgien nthe Minnwi, nthe ɲa pigi chhu nu ɲa a ni nchwie Krishto ku'ɔ mon gu, ndo pa'a a lo ɲji'i nchwie a ku'ɔ shini mon gu, nɔ ha'an ä mbo nnu shini ɲa mba'a ɲgwa khu ku'ɔ mon gu. ¹⁶ Ä mbo ɲa mba'a pa ɲgwa ha'an pugu khu nɛ ku'ɔ, yie nōon ɲa ɲji'i nthe pi Krishto shini ndo ɲku'ɔ. ¹⁷ Ndo ti ä mbo ɲa Krishto shini ndo ɲku'ɔ mon gu, kan pin yo po pi ghagha ndo pəi wu'ɔ mbini mbo mon phi yəi. ¹⁸ Nne kan ɲgwa pe ɲa pugu khu ndo mbo ghan pin Krishto nɛ phe gha. ¹⁹ Pia mfā'o kwà'a yia mbin Krishto pi wu'ɔ mon yei chombhi hein, a pie ɲa pi kwoshini yia nchaa ɲguon ɲgwa.

²⁰ Ndo shishini, Krishto ku'ɔ llo mon gu. A fūon non nɔ ku'ɔ nu nɔ nōon nu ɲa ɲgwa pe ɲa pugu kwo khu nɛ shi ɲku'ɔ. ²¹ Nthe ɲa nɔ

ha'anj a ni ntogɔ mbhɔ ta'a ɲon, guthɔ nɛ, a wu'ɔ mbini ntogɔ pi mbhɔ ta'a ɲon ɲa ɲgwa ha'anj pugu khu nɛ shi mbini ɲku'ɔ. ²² Nthe ɲa wu'ɔ nɔ ha'anj monj Adanj ɲguonj ɲgwa khu nɛ, wu'ɔ nenne, monj Krishto pi shi nchwɛ ɲguonj ɲgwa pɔ pi maonj. ²³ Ndo sheshenonj shi ɲku'ɔ monj ji ndii, Krishto pɔ fɔonj yi shina ɲguonj yi, nne ki'ɛ monj ndii ye ɲa a shi nthɔ nɛ, a pɔ ɲgwa pɛ ɲa pugu pɔ pi yi Krishto nɛ.

²⁴ Nne ki'ɛ ndugwi yi thɔ, ndii ɲa a shi ncha'a ɲji sha'a nu ndu'u ni Minnwi Taa, ndii ɲa a kwo piri ɲguonj ghrɪ ɲa pugu sha'a nu nɛ pugu pa memme ɲgwa pugu pa memme ghanj ɲji. ²⁵ Nthe ɲa a shi ɲgu'ɔ nsha'a ti nu'unj nū'ɔnj ɲguonj pa mimbina pi la'o kwɔ yu. ²⁶ Ndugwi mimbina ni Krishto nɔ shi'i nu pɔ pi gu. ²⁷ Nthe ɲa, "Minnwi kwo nū'ɔnj ɲguonj yaonj ghao la'o kwɔ yu." Ndo ndii ɲa a chhu ɲa, "ɲguonj yaonj ghao kwo pɔ la'o kwɔ yu nɛ," khuthɔ lɔ ɲji'i mbo ɲa chrà ghɔ ɲa "ɲguonj yaonj" lɔ mbo pi ɲa Minnwi nduthɔ yi ɲa a nū'ɔnj ɲguonj yaonj la'o kwɔ Krishto pɔ shina maonj pighɔ. ²⁸ Ndii ɲa ɲguonj yaonj ghao shi ɲja'o pi mbhɔ yu nɛ, kanj Muonj ɲkaa yu shi ɲja'o mbhɔ ju ɲa a nū'ɔnj ɲguonj yaonj la'o kwɔ yu nɛ, nne ɲa Minnwi nthe a pɔ Taathɔ ɲguonj yaonj ghao ɲguonj li'i.

²⁹ A mbo ɲa mba'a pa ɲgwa ɲa pugu khu nɛ yi'i ɲku'ɔ, ghèrɛ yi pɔ pi kho ki'ɛ nɔ kwe nu ɲgwa maonj ni ɲkhɪ nɔ ligi pa ɲgwa khu? Pi nu'unj ɲkwe vugu ni ɲkhɪ ɲa, nɔ ha'anj ä mienj ki pɔ ɲa yichəi llé pa ɲgwa khu ma mbini ɲku'ɔ monj gu?

³⁰ Ti a chwɛ kho ki'ɛ pia pɔ monj cho gu ɲguonj ndii? ³¹ Pa lɪnj panj, ɲga ntogɔ monj gu ɲguonj llé ghao. Titene ɲa ɲga mfā'o mbinj pəi, monj chombhi yia ɲa pia fā'o mbinj Krishto Jishɔ, mbo Taathɔ nɛ, chwɛ nchhu nenne. ³² Mi shi nshei pi kho, nɔ chrā nu nɔ ɲonmishua nɔ ha'anj ä mbo ɲa ɲgwie ɲkrɔ pi ghagha pigi pa minyienj moonj trū Efeshɔ? A mbo ɲa mba'a ɲgwa ha'anj pugu khu nɛ pini ɲku'ɔ, "A pie ɲa pia ji ndo nnu nthe ɲa yua shi mbo pia khu." ³³ Ki'i ɲonj fɪi vəi: "Taannu piphi ghà mbiri mbha nnu shi'i." ³⁴ Pəi pini ni lina yəi nɔ ha'anj a pie ɲa pəi chwɛ nɛ ndo mienj mbha nnu piphi yəi fɔ. Nchhu yei a pɔ nnu lrithɔ ni pəi ɲa pichəi ɲgwa shina pəi lɔ ndo ɲji Minnwi.

Noj ɲa a ku'ɔ monj gu nɛ

³⁵ Ndo yichəi ɲonj shi mbie ɲa, "Pa ɲgwa khu ghà mbini ɲku'ɔ pi neinj? Pugu ghà ɲku'ɔ pi ni yəi ɲkwanj nonj?" ³⁶ Yaonj na yei! Yaonj ɲa ɔ phɪ nɛ nthe pa'a a lɔ ɲji'i ɲkhɛ ɲku'ɔ ki lɔ mfɔonj ɲkhu ɲkaonj. ³⁷ Yaonj ɲa ɔ phɪ nɛ, wu'ɔ mbo pi mbia

thi, kə'ichəi mbia shie ge, ki mbia yichəi yaon nduon ki lo nji'i mbo pi nkien mme thi ghō na a khəkhe ŋku'ō nē. ³⁸ Minnwi ghā mfe non ni mbia thi nkwan nō ha'an a khwā nē. Minnwi ghā nchwīe sheshe mbia thi khē mfā'ō ji nkwan non. ³⁹ Nthe na ŋguon frēi pa yaon lo nji'i mbo pi ta'a nkwan. Pa ŋgwamishua fā'ō yugu nkwan non, pa minyien fā'ō yugu, pa mishi fā'ō yugu, pa shhu fā'ō yugu. ⁴⁰ Pi fā'ō pa nkwan non mbo yi po, pugu pa non mbo yi ŋkuon shhe. Nkwan non po fā'ō yugu nkwan ndipwa, pa nkwan non na a yi shhe nē fā'ō ji nkwan ndipwa. ⁴¹ Minaon fā'ō ji nkwan ndipwa, fhu fā'ō ji nkwan ndipwa, pa finəi fā'ō yugu nkwan ndipwa. Pa finəi kwri pugu pa pichəi mon ndipwa.

⁴² A ha'an a pō ni ŋgwa pe na pugu khu mbini ŋku'ō nē. Yaon na pi phī nē, yaon na a nthe a piri nē, yaon na a ku'ō nē nthe pa'a a lo nji'i mbiri. ⁴³ Ndīi na pi twei nu nē, ɔ lii a wuwuru ndō ndīi na a ku'ō nu nē a ku'ō mon ndipwa. Ndīi na pi twei nu nē pa'a a lo mfā'ō ghrī, ndō ndīi na a ku'ō nu nē a fā'ō ghrī. ⁴⁴ Pi twei nō non na pi phi non nō ghō ŋkuon mbhi hein nē, a ku'ō nō non na a chhō Jijwe mon ghō nē. Non mbo na pi phī non nō ghō ŋkuon mbhi hein, kan non pini mbo na a chhō Jijwe mon ghō.

⁴⁵ Nne pi nā'an na, "Fūon non, mbo Adan, ni mbo non maon," ndugwi Adan ni ŋgū jijwe fe chombhi. ⁴⁶ A shini ndō mfūon yi jijwe mbo, a ni mfūon yi ŋkuon mbhi yei mbo ŋkaon yi jijwe maa mbo. ⁴⁷ Fūon non ni ndhō ŋkuon shhe, pi chwīe vi pi ni nchī'a. Mbra non lo pi po. ⁴⁸ Wu'ō nō ha'an non ŋkuon shhe yei, ni mbo nē a wu'ō ha'an ŋgwa na pi chwīe vugu ni nchī'a pō nē. Wu'ō nō ha'an non ghō na a lo po pō nē, a ha'an pa po pō nē. ⁴⁹ Wu'ō nō ha'an pia fā'ō fhi non na pi chwīe vi ni nchī'a nē, a ha'an pia shi nde mfā'ō fhi non lo po nē.

⁵⁰ Nnu na nchhu nu nē pō na, ma līn pan, mba'a frēi pugu chhī fā'ō shina mon Sha'afuon Minnwi, ndō mba'a yaon na a ghā mbiri nē fā'ō shina mon yaon na a shi'a mbiri.

⁵¹ Līi njəi, ywere nnu yei, na a ni mbo yi ləin nē, mba'a a le ma ŋkhu ŋguon yia ghao, ŋguon yia ghao ma ŋkwri, ⁵² nō muun kuo ndīi nō mikwreiligi, ndīi na pi shi ntua ndugwi ntān nē. Nthe na pi shi ntua ntān, pa ŋgwa na pugu kwo khu nē ku'ō ni non na mba'a a ma nu'un mbiri, ŋguon yia ghao kwri. ⁵³ Non yei na a ghā mbiri nē yī'i na a kara mfā'ō non na a shi'a mbiri nē, non yei na a ghā ŋkhu nē yī'i na a kara mfā'ō non na a shi'a ŋkhu nē. ⁵⁴ Ndīi na non na a ghā mbiri kara mfā'ō non na

shi'a mbiri ne, non yei na a gha nkhu fā'o non na a shi'a nkhu ne, chrà yei na pi ni nchhu ne lōgo li'i ki'ε.

"Pi mmi gu mon gha'a nu mi. 55 Yo! Gu, nji yo nō gha'a nu hinj?"

Yo! Gu, ngò yo hinj?"

56 Ngò gu pō pi phi, nji phi pō gí Mushi. 57 Ndo pia tōo Minnwi na a fe gha'a nu ni pia ntōgo pi mbho Taathō via mbō Jishō Krishto.

58 Nthe yie gho, ma nkien pa lin pan, p̄ei thi a tini, ki'i p̄ei chī'i, ngu'ō nchho ngōi ghōi shhi mon fā'a Taathō, nji nu na fā'a yēi mon Taathō shi lo nchho mbhe pi ghagha.

16

Yaon fe nō ghēre nu ghan pin nō gho Jerushalein

1 Ndwe, nō chrā nu nkunon nnu fe pa maon pi kiri nō fe nu ni pa ngwa Minnwi pi taon^{taon}* nō ha'anj nki chhu ni pa choshi Galashia na pugu chwīe ne, p̄ei wu'ō nchwīe pi nenne nkaa p̄ei. 2 Mon fūon llembhi mon nguon shwi'i tan, sheshenon v̄ei fā'o nō nū'ōn nu yichēi fi'i mbinj, nkiri nu, wu'ō fi'i nō ha'anj a fā'o ne, nji na nshi nga nthō pa'a a lo nu'uy mbō na pi kwe nu wu'ō ndii gho. 3 Ndi na nshi nchēin ne, nshi ntaon ngwa pe na p̄ei pin ne ni nwa'anli pugu tien pa maon fé pighō ngōi nō Jerushalein. 4 Ā nshi

mbō na a pwa na ngōi nkaa mu, kan pugu shi nthō pigi pugu ghōi ka'a.

Nkwan nō ha'anj nyien Pōo shi mbō ne

5 Nshi nkra v̄ei ndii na nkwo tiri Mashedonia ne, nthe na mbi'i nu nō tōgo nu Mashedonia, 6 kē'ichēi shi nthō pia la'a ka'a, kē'ichēi ti mbō pia ka'a mon pii ndii pa nāon figōi, nji na p̄ei shi ngēre a nō nyien nu sheshe li'i na nshi ngōi ne. 7 Nthe na ndo ntā'a nu njēi v̄ei ndwe pi wu'ō tothi. Nkhwā na pia chho ka'a nō yichēi fi'i ndii nō ha'anj Taathō mbinj. 8 Ndo shi nda'a Efeshō ti ndii ji Penteko kā'o. 9 Nthe na mme shina pō v̄ei fō nō nkien mme fā'a, ndo ntou pa mimbina pō.

10 Ndi na Timoti shi nthō ne, p̄ei chwīe a fēi non yi shina p̄ei, nthe na a chho mfā'a pi fā'a Taathō nō ha'anj mummu fā'a nu ne. 11 Nthe yie gho, ki'i sheshenon chī'ə vi. P̄ei ghēre vi nō ha'anj a nyien nu ne mon ghighri nji na a shi nkwei njēi a, nthe na nchho njwere vi pugu pa pichēi ghan pinj.

Pa ndugwi njin chrā

12 Ndwe nthe ndin via Apolo, mi ni nja mfra nu titini na a tho pugu pa pichēi ghan pinj nkra v̄ei. Ndo a shini ndo mbō pi khwatua yi kan shigei na a tho pi ndwe.

* 16:1 16:1 Ghan pinj pei ni mbō pi Jerushalein nthō njēi ngō'i.

A shi ntho ndii ña a fã'o shina ne.

¹³ Pëi chho ni lina mëi, nthi a tini monj piñ, pëi chwïe nnu no pimbïa, pëi thi a tini. ¹⁴ Pëi chwïe ñguonj nnu ña pëi chwïe nu ne pi monj khwã.

¹⁵ Pëi ji ña mbaanda Shitefana ni mbo pa fũonj ghanj piñ Akaya pugu pa ña pugu fe nonj yugu ni fã'a ñgwa Minnwi pi taonjaonj. Ndwe, ñdïgëi vëi, ma lïñ pañ, ¹⁶ pëi ya'o nchò ñkwanj ñgwa pei pugu pa ñguonj pichëi ñgwa ña pugu nii monj fã'a gho ndo mfe njù'ò yugu monj gho nne ne. ¹⁷ Mfã'o pwanju'ò nthë ña Shitefana, ni Fötunatu ni Akaiku ni ntho, nthë ña pugu chwïe nnu ña pëi shini ndo mbo heinj no chwïe nu ne. ¹⁸ Nthë ña pugu ni mã'anj njù'ò a pugu pa yëi. Pëi lïi ñkwanj ñgwa no pei shi'i.

¹⁹ Pa choshi monj Eshia mã'anj chrà yëi. Akwila pugu Prishika†, pugu pa choshi ña a pò nda pugu ne, mã'anj chrà yëi shishi'i monj Taathò. ²⁰ Nguonj pa ghanj piñ heinj, mã'anj chrà yëi. Pëi chrã ni nonj pëi shishi'i ni pañ nu nonj.

²¹ Mmu, Pòò, nã'anj chrã nu yei pi ni nyanj mbhò.

²² Sheshenonj mienj ki fã'o khwã mbinj Taathò, nchòno pò mbinj yu. Taathò vigi! Tho!

²³ Jishò, mbo Taathò, nōonj pwapunj yi ni pëi.

²⁴ Khwã a pò mbinj pëi ghao monj Krishto Jishò. A yie.

† 16:19 16:19 Prishika pò pi yichëi ligi Prishila.

Mbra ηwa'anli choshi Korinj Kāon nu pa tho nnu

Yei mbra ηwa'anli ηa Pɔɔ ni nā'an mfe ni choshi Korinj ne. A nā'an ηwa'anli yei mfe ni pugu ndii ηa pa nnu shini ndo nyien ηu shi'i mbho pugu pugu ne. Pichəi pa ηgwa mon choshi gho ni nchho mfe ηgə'i ni Pɔɔ ndo a pa'o no lūgwi nu pugu pugu.

Mon fūon ghrà mon ηwa'anli yei, Pɔɔ fi'i ηkwan ha'an shina yugu pa choshi gho ni mbo ne, ndo mbini mfi'i nnu ηa a chwie a nā'an ηwa'anli gho a titini ne. A ni nā'an nne nthe wé'i pugu pa ki'ingini ηa pugu ni nū'on ηu gho ne. A ni mbini mfi'i ηkwan no ha'an a ni mfā'o pwatua nthe ηa a ni nga nā'an nenne, a chwie pugu pā'a nkūnu yugu ni phi, nne, chini nu ηggi pini mbo.

A ghəi shhi ki'ε ndigəi ηa pa ηgwa mon choshi gho fe pa yaon ki lo ηgi'ε no ghēre nu pa ghan pin ηa pugu ni mbo Judia ne. Pɔɔ gha ndwigi nu ki'ε, nōon ηa a ηkien ηgan ntaon Krishto shini nthe ηa pichəi ni ntho ndii vi pi no ηgan mifi.

¹ Nwa'anli yei llo pi mbho mu Pɔɔ, mbo ηgan ntaon Krishto Jisho ntogo pi ηkuon khwā njù'ɔ Minnwi ndo

mbini ndho mbho Timoti ndii ηa, ηgəi ni choshi Minnwi ηa a pɔ la'ataon Korinj pugu pa ηguon pa ηgwa Minnwi pi taonjaon ηa pugu pɔ mon ηguon krao ηgei Akaya.

² Pwapu ηa pugu pa ghighri llo mbho Minnwi, mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, pɔ ni pəi.

Minnwi ghà mfe mā'an njù'ɔ ni ηguon ηgwa

³ Mboro yi Minnwi ndo mbo Tāa Jisho Krishto, mbo Taatho via. A Tāa pa kwoshini ndo mbo Minnwi ηguon mā'an njù'ɔ ghao, ⁴ ηa a ghà mā'an njù'ɔ yigi mon ηguon pa ηgə'i yigi ghao, nne ηa minthe pigi fā'o nji no mā'an nu njù'ɔ pa ηgwa pɛ ηa pugu pɔ mon sheshe ηgə'i ni mā'an njù'ɔ ηa Minnwi mā'an njù'ɔ ndutho yigi no gho ne.

⁵ Nthe ηa wu'ɔ no ha'an pigi yəi ηgə'i ntou yi no ha'an Krishto ni njei ne, wu'ɔ nenne, mā'an njù'ɔ yigi shi nji η ntogo pi mbho Krishto.

⁶ Ndo pigi njei ηgə'i, a pɔ pi mā'an njù'ɔ pugu pa lūgu nu ni pəi, ki pi mā'an pi njù'ɔ yigi, kan a pɔ pi mā'an njù'ɔ yəi, ηa a fā'a mbin pəi ndii ηa pəi wēin njù'ɔ yəi, ntii shii mon ta'a ηkwan ηgə'i ηa pigi ηkaa pigi yəi ne. ⁷ Kwà'a yigi nthe vəi lo nji'i nchi'i, nthe ηa pigi ji ηa no ha'an pəi fā'o ghrà mon ηgə'i yigi ne, pəi shi mbini nu'un mfā'o ghrà mon mā'an njù'ɔ yigi.

⁸ Pa lɪŋ paŋ, pigi tā'a nu nshwei vɛi ni ŋgə'i ŋa pigi tɔgɔ moŋ ghɔ Eshia nɛ. Pa lɪŋ ha'an pi ni nū'ɔŋ mbiŋ pigi nɛ ni ŋgā'o ndɔ ndrī nchaa ghrí yigi ti chɔmbhi gu nnu gha ni pigi. ⁹ Shishini, pigi ni mbi'i ŋa pi fɛ njó gu ni pigi. Ndo yei ni mbo nɔ chwīe nu ki'i pigi yi'ə non yigi mbiŋ pigi, ndo pigi yi'ə pi mbiŋ Minnwi ŋa a ghà mbi'i pa ŋgwa khu moŋ gu nɛ. ¹⁰ A ni mfu'u vigi moŋ yie cho gu piphi ndo shi ŋgu'ɔ mbini mfu'u vigi ŋkamu'ɔŋ. Pigi nū'ɔŋ kwà'a yigi pi mbiŋ yu ŋa a shi mbini nu'un ŋkwe vigi ŋkamu'ɔŋ. ¹¹ Pɛi ŋkaa pɛi fā'o nɔ ghēre nu vigi ni luon Minnwi, nne ŋa ntou ŋgwa shi mfe ntōo nu nɔ ligi yigi nthe mbɔɔ ŋa Minnwi fɛ ni pigi nthe luon Minnwi ntou ŋgwa nɛ.

Pɔɔ kwri ŋkwan ha'an a ni mfā'o nɔ chwīe nu nnu pi nɛ

¹² Kwēi njù'ɔ yigi pɔ pi yei, ndo ŋganthɔ yigi chhu ni pigi ŋa pigi ni nchwīe nnu pigi ŋkuon mbhi yei ni ta'anju'ɔ ndo ntɔgɔ ndaon ntou moŋ pɔgɔ Minnwi, ki lɔ mbo pi shiethɔ ŋkuon mbhi yei, mbo ntɔgɔ pi ŋkuon pwapuŋ Minnwi, mī'ɛŋ mbo pi ni pɛi. ¹³ Nthe ŋa pigi lɔ nchhɔ nā'an pi yichɛi nnu nduon ni pɛi ŋkien yaon ŋa pɛi mēiŋ ndo nji nɛ, ndo ŋkwā'a nu ŋa pɛi shi nja nji ghao, ¹⁴ wu'ɔ nɔ ha'an pɛi ni nji vigi shigɛi nɛ, ŋa moŋ llɛmbhi ŋa Jishɔ Taathɔ via

shi mbini nɛ, pɛi shi mfā'o titenɛ nthe vigi nɔ ha'an pigi fā'o nthe vɛi nɛ.

¹⁵ Nthe ŋa mi ni mfā'o yei tininju'ɔ nɛ, mi ni ntā'a nu mfūon nthɔ ŋkra vɛi, nne ŋa minthe pɛi fā'o mbɔɔ mbra ŋgɛ. ¹⁶ Mi ni ntā'a nu ŋkra vɛi ndii ŋa ŋgəi nu Mashedonia nɛ, ndo nshi mbini njɛi vɛi llɔ Mashedonia, nne ŋa pɛi ghēre a ŋgəi Judia.

¹⁷ Mi ni ŋgəi pi shhi ŋkwɛi nu njiŋ ndii ŋa mi ni ntā'a nu nchwīe yei nɛ? Ŋga ŋkā'a nnu paŋ pi ŋkwan ha'an freinon tā'a nu nɛ, mbiri nɔ chhu nu ŋa, "Oon, oon" ki ŋa "Ŋga, ŋga" wu'ɔ ta'a ndii ghɔ? ¹⁸ Shishini, nɔ ha'an Minnwi ŋon ŋa a ghà nchwīe nɔ ha'an a chhu nɛ, chrà yigi ni pɛi lɔ nji'i mbo pi Oon pugu Ŋga. ¹⁹ Nthe ŋa Muon Minnwi mbo Jishɔ Krishto ŋa Shaila, ni Timoti ni mmu nduthɔ a chii nu ni pɛi nɛ shini ndo mbo pi Oon pugu Ŋga ndo moŋ Krishto a ghà ŋgu'ɔ mbo pi Oon. ²⁰ Nthe ŋa ŋguon pa kà'a Minnwi Oon mbiŋ yu. A chwīe yie a pɔ ntɔgɔ pi mbhɔ yu ŋa pia chhu ŋa "A pɔ nenne" ni Minnwi nɔ ndigha'o yi.

²¹ A chwīe Minnwi pia thi titini moŋ Krishto, ndo mbini nchu'ɔ via nū'ɔŋ nɔ ji, ²² ndo mbini mbo ju mbo ŋon ŋa a nū'ɔŋ li yi mbiŋ pia ndo mfe Jijwe yi njù'ɔ pia nɔ minkwentie pa nnu pɛ ŋa a kà'a via nɔ ghɔ nɛ.

23 Ngē Minnwi nɔ minkwentie a ɲa ɲɔɔ nde'i pi ɲgiɛɲ, ɲa a ni mbo nthe pi ɲa ɲshini ndɔ ntā'a nu mfe ɲgə'i ni pəi ɲa mi ni mienj ki lo nthɔ ɲjəi vəi Korinj. 24 A lo ɲji'i mbo pi ɲa pigi ku'ɔ ku'ɔ tho pəi monj pinj yəi, ndɔ pia ghà mfā'a ka'a nɔ pwanju'ɔ yəi, nne ɲa pəi thi a tini monj pinj yəi.

2

1 Nenne, mi ni mbiri njù'ɔ a ɲa mba'a nthɔ ɲjəi vəi nne ɲa ki'i nchwīe pəi pɔ monj yu'ɔ njù'ɔ ɲkamu'ɔɲ. 2 Nthe ɲa mi nchwīe pəi fā'o yu'ɔ njù'ɔ, a shi mbini nchwīe gɔ mfā'o pwanju'ɔ ɲkienj gɔ ghɔ ɲa ɲkwo chwīe ɔ fā'o yu'ɔ njù'ɔ nɛ? 3 Mi ni nā'anj ɲkwanj ha'anj ɲki nā'anj nɛ, nne ɲa ɲshi ɲga nthɔ, pa'a ɲɔɔ mfā'o yu'ɔ njù'ɔ lo mbhɔ ɲgwa pɛ ɲa pugu kanj ni nchwīe mfā'o pwanju'ɔ nɛ. Mi ni mfā'o tininju'ɔ mbinj pəi ɲa pwanju'ɔ a shi mbo pwanju'ɔ ɲguonj yəi ghao. 4 Nthe ɲa ɲki nā'anj ɲwa'anli mfe ni pəi pi monj ɲkienj ntou ɲgə'i pugu pa mme yu'ɔ njù'ɔ, ni ɲkhī ligi, pa'a ndɔ ntā'a pi ɲa pəi pɔ monj yu'ɔ, ntā'a pi ɲa pəi ji fi'i ntou khwǎ ɲa mfā'o nthe vəi nɛ.

Lī'ɛ phi ɲonj ɲa a chwīe phi nɛ

5 Ndwe sheshenonj kanj ni nchwīe ɲonj fā'o yu'ɔ njù'ɔ, kanj a lo nchwīe pi mbinj mu nɔ yichəi fi'i, a chwīe pi mbinj ɲguonj yəi, nɔ chhu

nu ki lo ni'ɲj nchunchru yi. 6 Ni ɲkwanj ɲonj yinɛ, ɲjɔ ɲa a lo mbhɔ yienj yəi nɛ kǎ'o. 7 Nne, a ka pie pi ɲa pəi lī'ɛ phi yi ndɔ mā'anj njù'ɔ yi, kanj minthe yu'ɔ njù'ɔ yienj ɲga'a vi. 8 Nne, ɲdīgəi vəi ɲa pəi pini nu'uj nchwīe a ji ɲa pəi khwǎ vi.

9 Nthe ɲa yei nnu ɲa a ni nchwīe ɲā'anj mfe ni pəi ɲa minthe ɲjwe'i vəi ɲjəi ɲa pəi ghà ɲja'o nchɔ monj ɲguonj nnu ghao. 10 Sheshenonj ɲa pəi lī'ɛ phi yi nɛ, mummu ɲkaa mu shi ndī'ɛ phi yi. Nthe ɲa sheshe ndii ɲa ɲkwo lī'ɛ phi nɛ, nɔ ha'anj ā mbo ɲa ɲkwo lī'ɛ phi, kanj a pɔ nthe pi pəi shhi Krishto, 11 nne ɲa ki'i Shata gha'a via, nthe ɲa pia shi lo mbo pi pa ghini ni pa shiri ɲa a piri nu nɛ.

Pa ghaghana ɲa a ni nthɔ ni Pɔɔ la'ataonj Troa

12 Ndi ɲa mi ni nthɔ nchəinj Troa li'i chii ɲkini pwa pisha'akhɔ Krishto nɛ, ɲji'i nthe pi nɔ ha'anj chonda fā'a Taathɔ ni mbo yi chu'ɔ vəi fɔ nɛ, 13 njù'ɔ a shini ndɔ mbo shi'i nthe ɲa ɲshini ndɔ ɲjəi Taitu ndinj a fɔ. Nne ɲienj vugu ɲgəi Mashedonia.

Pia gha'a pa ghagha'a ntɔgɔ pi mbhɔ Krishto

14 Ndɔ pia tɔo Minnwi, ɲa, monj pɔ nu ta'a yi pia pa Krishto, a ghà ɲgu'ɔ nthi shhi ntia via ɲgəi nu nɔ ghɔ, nɔ ɲgwa ɲa pugu mā'anj ti

nga'a, ntogo mbho pia Minnwi chwie yaon na Krishto yie ne nyien nguon li'i no lun mbwa laminda. ¹⁵ Nthe na pia po pi no mbwa lun laminda Krishto ni Minnwi shina ngwa pe na pugu lugu nu ne, ndo mbini mbo shina ngwa pe na pugu phe nu gha ne. ¹⁶ Ni ngwa pe na pugu phe nu gha ne, a lun gu na a tho ni gu, ndo ni ngwa pe na pugu lugu nu ne, lun chombhi na a tho ni chombhi. Ti a go na nnu pei ka'o ghrí yu? ¹⁷ Nthe na pigi shi lo mbo pi no ntou pichai ngwa na pugu logo chrà Minnwi no maon tan, ndo no ghan ta'anju'o na Minnwi fe fa'a ni pugu ne, shhi Minnwi, pigi gha nchra mon po nu ta'a yi pigi pa Krishto.

3

Puon fa'a kina fhi

¹ Pigi pini nu'un njē ntho nōon pi non yigi no nkien ngwa nkamu'on? Ki a pie na pi nā'an jwa'anli no ha'an pichai ngwa chwie ne, no chhu nu na pigi nkien ngwa mfe ni pēi, ki lo mbho pēi? ² Ndutho yēi po pi pa jwa'anli no nōon nu na pigi nkien ngwa, na pi nā'an njū'o pigi, na nguon ngwa ji ndo mēin. ³ Pēi nōon na pēi po pi jwa'anli lo mbho Krishto na pigi fe, jwa'anli na pi lo nji'i nā'an pi ni nkhwā jwa'anli, pi nā'an pi ni Jijwe Minnwi maon, ki lo mbo pi

ngkuon pa ngū'o prapra, mbo pi njū'o ngwamishua.

⁴ Yie gho nkwan tininju'o na pia fa'o mbin Minnwi ntogo pi mbho Krishto ne. ⁵ A lo nji'i mbo pi na pigi ndutho yigi ka'oka'o no chhu nu na chēi nnu lo pi mbho pigi, ka'o nu yigi lo pi mbho Minnwi, ⁶ na a chwie via pia ka'o no po nu puon fa'a kina fhi, ki lo mbo pi ye na pi nā'an nā'an ne, mbo pi yi Jijwe. Nthe na ye na pi nā'an nā'an ne gha ntho pi ni gu ndo Jijwe gha mfe chombhi.

⁷ A kan mbo na ndunu shendaon na a tho ni gu ne, na pi ni nā'an pi ngkuon ngū'o ne, ni ntho ni nkien mme ndigha'o ti puon Ishrae kan ni nthe pa'a pugu lo nji'i ndii ligi Mushi nthe ndigha'o yi gho ne, ndo mbo ndigha'o na a ni ntho memme ne, ⁸ yie gho shi lo nōon ki'e na shendaon fhi mbo yi Jijwe ka fa'o ndigha'o fa'o a chaa yie gho? ⁹ Nthe na no ha'an ndigha'o ni mbo mon ndunu shendaon na a gha ntho ni njō ne, yie gho nōon na shendaon fhi na a tho ni ndindi ne chaa vi nkien yie gho mon ndigha'o. ¹⁰ Shishini, mon yei, yaon na a ni ma mfā'o ndigha'o lūgwi ki lo nu'un mfā'o sheshe ndigha'o kan shigei nthe ndigha'o na a chaa vi ne. ¹¹ Nne, ti yaon na a ni nkhu nu ne mbo na a ni mfā'o ndigha'o, yie nōon na yaon na a tho nu nkina ne

fā'o ndigha' o nchaa yie gho ḡkierḡ ntou yi.

¹² Na pigi fā'o yei kwà'a ne, pigi ya mfā'o tininju' o, ¹³ ki lo mbo pi no Mushi, na a ni mbūonḡ ligi yi ni yaonḡ ndhwí nne na ki'i pa puonḡ Ishrae chaonḡ ligi yugu ḡkuonḡ yaonḡ na a ni nchho ḡkuokuo mme nu ne. ¹⁴ Ndo pugu ni nchri njù' o yugu. Nthe na nchəinḡ shi'a, ndii na pugu mēinḡ ndunu kina ne, ndhwí gho wu' o mbūonḡ njù' o yugu, nthe na a wu' o ntogō pi mbinḡ Krishto na ndhwí gho ghà mbo yi pi'i. ¹⁵ Oonḡ! Nchəinḡ shi'a sheshe ndii na pi mēinḡ gí Mushi ne, ndhwí gho kina ḡkuru njù' o yugu.

¹⁶ Ndo ndii na ḡonḡ kara mbara Taathō ne, pi pi'i ndhwí gho. ¹⁷ Ndwe, Taathō pō pi Jijwe, ndo li'i na Jijwe Taathō pō ne, ḡonḡ lo nu' uḡ mbo monḡ kina. ¹⁸ Nne ndwe, pia ghao chho njəi ndigha' o Taathō ni minḡi mia na a lo mbo yi pūonḡ ne, pia chho ḡkara nu mfhi vi, lo ḡkuonḡ ta'a nthinḡkwo ndigha' o ḡgəi nchəinḡ monḡ yichəi. Yeí lo pi mbho Taathō na a Jijwe gho ne.

4

Lí' e pwa pisha' akhō

¹ Nthe yie gho, no ha'anḡ pigi fā'o fà'a yei, ntogō pi ḡkuonḡ kwoshini Minnwi ne, pigi lo nji'i mfā'o li'ənonḡ. ² Pigi ni ndōgō nthi minḡi na mba'a pigi ma nchwie pa nnu moonḡ njinḡ pugu

pa nnu lrithō. Pigi lāa chwie nu pa nnu mifi ki kwri nu chrà Minnwi, ndo ntogō pi ḡkuonḡ chrā nu nnu shini shhente, pigi nōonḡ ḡkwanḡ ḡgwa na pigi yie ne ni ḡganthō sheshenḡon shhi Minnwi.

³ A ndo mbo na pwa pisha' akhō yigi yi kuru, kanḡ a wu' o mbo pi ni ḡgwa pe na pugu phe nu ne. ⁴ Nnwi ḡkuonḡ mbhi yei fhiligi ḡgwa pe na pugu lo mbinḡ, nne na ki'i pugu yəi lí' e pwa pisha' akhō ndigha' o Krishto mbo fhi Minnwi.

⁵ Nthe na pigi lo nji'i ntho nchii pi nonḡ yigi. Pigi chii pi Jishō Krishto no Taathō, ni pigi na pigi pō pi puonḡ fà'a ni pəi nthe Jishō ne. ⁶ Nthe na Minnwi mbo ḡonḡ na a ni nchhu na, "Lí' e the lo monḡ njinḡ ne," kwo the monḡ njù' o pigi no fe nu lí' e ji nu ndigha' o Minnwi no minḡi Jishō Krishto.

Fà' o monḡ kḡn nchí' a

⁷ Ndo pigi tuo fà'o yei pi monḡ pa kḡn nchí' a, no nōonḡ nu na mme titini nji gho pō pi yi Minnwi ki lo mbo pi yigi. ⁸ Yú' o nii vigi monḡ ḡguonḡ puonḡ shendaonḡ ghao, ndo pa'a ndo nwí' inḡ vigi, pigi fā'o finthō ndo pa'a ndo mbhe kwà'a. ⁹ Pi fe ḡgə'i ni pigi ndo pa'a pigi lo ḡkina tə'i vigi, nchhwi vigi mā'anḡ shhe ndo pa'a ndo mbiri vigi, ¹⁰ ḡgu' o ma nchho ntienḡ pi gu Jishō nyienḡ nu no monḡ nonḡ yigi nne na chəmbhi Jishō nōonḡ monḡ

nonj yigi. ¹¹ Nthe ña ñguon ndii ghao pi cha'a vigi ña pigi yi maonj ne mfe nu ni gu nthe ligi Jisho, nne ña minthe chombhi Jisho nonj nonj yi monj freinonj yigi ña a gha ñkhu ne. ¹² Nne pigi togo pi monj gu, ndo pæi chho mfā'o chombhi mbinj pæi.

¹³ Nwa'anli Minnwi chhu ña "Ñki pinj, a ni nchwie yie gho ñchrā." Ni ta'a ñkwan pinj gho, pigi ñkaa pigi ni mbinj nne nchrā, ¹⁴ ñji nu ña ju ña a ni mbi'i Jisho Taatho monj gu ne shi mbi'i vigi pigi pa Jisho Taatho, ntho ni pia ka'a shhi yu. ¹⁵ Nthe ña ñguon yi ghao po nthe pi pæi, nne ña pwapuñ Minnwi ña a tho nshēre nu ni ntountou ñgwa ne, shi nchwie tōo nu pigi nō fe nu ndigha'o ni Minnwi.

¹⁶ Nne, mba'a pigi yi'i mfā'o li'anonj. Nji'i nthe pi nō ha'anj freinonj yigi piri ñgēi nu ne, nonj yigi monj jijwe wu'ō nchho ñgū pi yi fhi pa lelle. ¹⁷ Nthe ña puonj mi ñgē'i yī'ē yī'ē pei nō kuo ndii yei ne chho mbiri pi ñkien lilri ndigha'o ki ndugwi yi ña fi'i yi lo ñji'i mbo ne. ¹⁸ Nthe ña pigi lo ñji'i ntho nū'ōñ njū'ō yigi pi ñkuonj pa maonj pe ña ñonj gha ñjæi ni ligi yi ne, pigi nū'ōñ njū'ō yigi pi ñkuonj pa maonj pe ña minthe pa'a ñonj lo ñjæi ne. Nthe ña pa maonj pe ña ñonj yæi nu ne chho ntogotogō, ndo pa maonj pe ña pi lo ñjæi nu ne gha mbo pi ki ndugwi yi.

5

Li'i chho yia po

¹ Nthe ña pia ji ña ntāa yei ña a po pi la'a yia ñkuonj shhe ne shi ñga mbiri, pia fā'o li'i chho mbho Minnwi, mbo nda ña pi lo ñji'i ñkrao pi ni mbho, mbo nda ña a shi mbo ki ndugwi yi po. ² Nthe ña monj yei ntāa ndwe ne, pia shonō nu, njūa nu ña pia po monj nda yia ña a po pi yi po ne. ³ Pigi tā'a nu mfā'o freinonj yei llo po ñji ña mba'a pigi nu'unj mbo ntii. ⁴ Nthe ña nō ha'anj pigi wu'ō mbo monj ntāa yei ndwe ne, pigi shonō ni ghana njū'ō, a lo ñji'i mbo pi ña pigi tā'a nu mfu'u nonj yigi yei mī'anj, a po pi ña pigi tā'a nu mā'anj nonj fhi ñkuonj yei, nne ña chombhi mmi nonj yei ña minthe a khu ne. ⁵ Nonj ña a piri via nō nnu yei ne po pi Minnwi, mbo ñonj ña a fe Jijwe yi ni pia nō ña pia fā'o tininju'ō ni yaonj ña a kā'a via nō gho ne.

⁶ Nthe yie gho, pigi gha ñgu'ō ndinaonj ni tininju'ō. Pigi ji ña ndii ña pigi po la'a monj nonj yei ne, kanj pigi lo ñji'i mbo yæi Taatho, ⁷ nthe ña pigi gha nchho chombhi yigi ntogō pi monj pinj, pa'a ndo mbo pi monj pa nnu ña pigi yæi nu ne. ⁸ Oonj! Pigi ya ndinaonj ni tininju'ō, ñka khwā pi ña pigi mienj ki lo mbo monj nonj yei, nne ndo mbo la'a pigi pa Taatho ka'a. ⁹ Nne ki pigi po heinj pi monj nonj yei, ki pigi lo ñji'i mbo monj nonj yei, pigi gha

mba'ò pi nò yèi nu ña pigi chwīe túa yi pwa. ¹⁰ Nthe ña ñguon yigi ghao ma ñgu'ò nthi shá'a shhi faan Krishto, nne ña sheshenon nthe a fā'ò yaon ña a pie ña a fā'ò nthe nnu ña a ni nchwīe mon freinon yei ne, ki a pò pi pwa ki phi.

Fā'a nu fā'a chīni nu ñggi

¹¹ Nthe yie ghò, nthe ña pigi ji yaon ña pógò Taathò yie ghò ne, pigi chrā nthe vi ni pichèi ñgwa mba'ò nò chwīe nu ña pugu piñ. Ndò Minnwi ji yaon ña pigi yie ghò ne. Mbī'i ña pèi ji ñkaa pèi mon ñganthò yèi. ¹² Pigi lo ñji'i nchhò mba'opa'ò nò chhu nu yaon ña pigi yie ne ni pèi. Pigi chhò fè pi shàna ni pèi ña pèi kwèi njù'ò nthe vigi ñji ña pèi shi mfā'ò khwè nò fè nu ni ñgwa pè ña pugu kwèi njù'ò nthe pi pa yaon ña pi yèi nu ne, ki lo mbò pi yaon ña a llo mon njù'ò ne. ¹³ Á ñji'i mbò pò ña moon thò yigi lo ñji'i ñkā'ò, kan a pò nthe pi Minnwi, ä mbò ña moon thò yigi pò shi'i kan a pò nthe pi pèi. ¹⁴ Nthe ña khwā ña Krishto fā'ò ni pigi yaon ña a chhò nsha'a vigi ne, nthe ña pigi kwo lūgwi yei nnu mon njù'ò pigi ña ta'a ñon khu nthe ñguon ñgwa, nthe yie ghò, ñguon ñgwa khu. ¹⁵ A ni ñkhu nthe ñguon ñgwa, nne ña ñgwa pè ña pugu chombhi ne, pugu chhò mbhi ki lo nthe pi nōon yugu. Pugu chhò nthe pi ju ña a ni ñkhu

pi ku'ò ni ju mon gu nthe vugu ne.

¹⁶ Nthe yie ghò, jē ndwe ñgèi nu shhi, pigi shi lo nu'un ndii ñgwa pi ñkwan ha'an ñgwamishua ghà ndii ne. Nji'i nthe pi nò ha'an pigi ni ndii Krishto pi ñkwan ha'an ñgwamishua ghà ndii ne, mba'a pigi yi'i nu'un ndii vi nenne. ¹⁷ Nthe yie ghò, sheshenon ña a ta'a yi pugu Krishto ne, pò pi yaon puon fhi. Pa ndunu nnu kwo tógò, lii njèi, pa nnu gū pi fhi.

¹⁸ Ñguon nnu pei ghao llo pi mbhò Minnwi ña a tógò mbij Krishto nchīni ñggi via pugu, mfe fā'a chīni nu ñggi ni pia ¹⁹ yie ghò pò ña mon Krishto Minnwi ni nthò nchīni ñggi pugu pa ñgwa ñkuon mbhi pugu pinì mbara vi, ki lo nu'un nchhò ñgwèin vugu nthe phi ña pugu chwīe ne, ndò ncha'a ñkīni chīni nu ñggi mfe mbhò pigi. ²⁰ Nthe yie ghò, pigi pa ghan chrà nò ligi Krishto, pi nò ha'an Minnwi chhò mfe gè yi ntógò pi mbhò pigi. Pigi ligèi vèi nò ligi Krishto ña pèi chīni ñggi pèi pa Minnwi. ²¹ Nthe via Minnwi ni nchwīe vi a pò phi, mbò ju ña a shini ndò ñji phi ne, nne ña mon pò nu ta'a yi pigi pugu, pigi shi mbò ndindì Minnwi.

6

¹ Nò ha'an pigi pa Minnwi fā'a nu ka'a ne, pigi ligèi ña ki'i pèi chwīe pwapun Minnwi ña a nōon ni pèi ne

phe gha. ² Nthe ña Minnwi chhu ña,

“Wu’o no ha’an ndii ni ñkã’o ne, ñki ya’o vëi, mon ñlëmbhi lûgu nu ñgêre vëi.”

Lii ñjëi, ndwe ndii kã’o, lii ñjëi, ndwe pö pi ñlëmbhi lûgu nu.*

³ Pigi lo nû’oñ ki’ingini ni sheshenon, nne ña ki’i sheshe ntëi pö ni fã’a yigi.

⁴ Ndo no puon fã’a Minnwi pigi nönon non yigi ña pigi ñkien ñgwa ntogo pi mon tiishii, pa ñgö’ingö’i, pa ghagha’a pugu pa nnu titini, ⁵ pa wie, pa ghëi nu chëin, pa yöyöno ghan pigitua ntho nu li’i wie vigi, fã’a ki jwe, la’a ki lle pugu pa ñji. ⁶ Pigi pinii nönon non yigi ña pigi ñkien ñgwa ntogo pi ñkuon pö nu yi taontaon, ji nu yigi, wëin nu ñjü’o, pwapun, fã’o nu Jijwe Minnwi mon chombhi yigi, khwã llo mon ñjü’o pigi, ⁷ chrã nu nnu shini, ni ghrí Minnwi. Pigi ghà ntuo ndindi no maon nchhò ñgei mbho ji no mã’an nu pugu ñgei mbho ñkwrei no li’i nu. ⁸ Pigi ghà mfã’a mbho Minnwi ki pi gha’o vigi ki nshhü vigi, nchhu nnu phi tho pigi ki mfe ndigha’o ni pigi. Pi lögö vigi no pa ghan mifi, ndo pigi chrã pi nnu shini. ⁹ Pi lii vigi no pa nnu gha, ndo pichëi ji vigi ti nga’a, no ñgwa ña pugu chhò ñkukhu, ndo lii

ñjëi, pigi yi maon, no ñgwa ña pi fe njó ni pugu ndo pa’a ndo njwi vugu, ¹⁰ no ñgwa ña pugu fã’o pë’i ñjü’o ndo pigi wu’o nchhò mfã’o pi pwanju’o, no ghan pou ndo pigi wu’o nchhò nchwë ntou ñgwa pö ghan fã’o, no ñgwa ña pugu lo ñji’i mfã’o yaon ndo pigi fã’o ñguon yaon ghao.

¹¹ Pigi chrã ni pëi ki lo ndëin vëi ni sheshe nnu, ma ñgwa la’ataon Korin, ñjü’o yigi yi wo shhi pëi. ¹² Pigi lo ñji’i ndi’i vëi, ndo a li’i pëi ndi’i non yëi mon ñjü’o pëi. ¹³ Ndwe, no khwë nu, pëi ña’an ñjü’o yëi ni pigi ñkaa pigi. Nchrã yei ni pëi ndwe pi no puon pan.

Nda Minnwi maon

¹⁴ Ki’i nyian kwò pëi pa ghan ki pin. Nthe ña a yëi ta’annggi ña a pö shina ndindi pugu piphi? Ki a yëi chi nu kwò ña a ghà mbö shina lí’ë pugu ñjinñjin?

¹⁵ Ki a yëi ta’annggi shina Krishto pugu Shata*? Ki a yëi li’i ña ñgan pin ghà nchi pugu ñgan ki pin? ¹⁶ A yëi ta’annggi ña Nda Minnwi fã’o pugu pa nwi? Nthe ña pia pö pi Nda Minnwi maon no ha’an Minnwi chhu ña,

“Nshi nchwë li’i chhò a shina pugu nyien shina pugu

mbo Minnwi vugu,

pugu pö pa ñgwa pan.”

¹⁷ Nthe yie ghö, Taathö chhu ña:

* 6:2 6:2 Ishaya 49:8. † 6:15 6:15 A pö mon chrã Gri pi ña Belia.

“Pəi taon shina pugu
 mbo tə'i vəi,
 Ki'i pəi kəon yaon ɲa a yi fuo
 nɛ,
 kaɲ n̄shi mbiɲ vəi,
 18 Ndo mbo Tāa vəi,
 pəi pɔ pa puon paɲ pi
 pimbɪa pugu pa piɲɛ.
 A chhu Taathɔ ɲa a chaa
 ɲguon ɲji nɛ.”

7

1 Nkien pa liɲ paɲ, nthe ɲa
 pia fā'o pa kà'a pei nɛ, p̄ia
 fu'u sheshe yaon ɲa a ghà
 mfuo via nɛ mbiɲ pia pugu
 pa jiywɛ yia, m̄'ɛɲ pɔ nu yi
 taonɲaon mon pɔɔ Minnwi.

*Pwanju'ɔ ɲa Pɔɔ ni mfā'o
 nɛ*

2 Pəi ɲa'an ɲjù'ɔ yəi
 ni pigi, pigi lo ɲji'i
 mfāan sheshe nnu mbiɲ
 sheshenon, pigi lo ɲji'i
 mbiri sheshenon, pigi lo ɲji'i
 nchigi sheshenon. 3 Ndo
 ɲji'i nchrā yei pi nɔ wēiɲ nu
 vəi ɲa pəi fāan nnu. Nthe
 ɲa mi ni ɲkwo chhu ni pəi
 ɲa pəi pɔ ɲjù'ɔ pigi, pia
 khu ka'a ndo nchhɔ mbhi
 ka'a. 4 Nthɔ nchwīɛ pa nnu
 pi ni ntou tininju'ɔ mbiɲ
 pəi, mfā'o ntou titɛnɛ mbiɲ
 pəi. Ndinaon ni ghrinju'ɔ.
 Mon ɲguon pa ɲgə'i pigi,
 pwanju'ɔ a linaon ti ɲkwri.

5 Nthe ɲa ɲji'i nthe pi ndii
 ɲa pigi ni nchəiɲ Mashedo-
 nia nɛ, pigi shini ndo mfā'o
 ferenon, ɲgə'i ni nii vigi
 mon ɲguon puon shendaon,
 ɲgwa fē'i vigi, pɔɔ gu pɔ
 nu ɲjù'ɔ pigi. 6 Ndo Minnwi,
 mbo ju ɲa a ghà mfe mā'an
 ɲjù'ɔ ni ɲgwa pɛ ɲa pugu

fā'o pə'i ɲjù'ɔ nɛ, mā'an
 ɲjù'ɔ yigi ntɔɔ pi ɲkuon tho
 nu Taitu. 7 Ndo pa'a ndo
 ɲgu'ɔ mbo ntɔɔ pi ɲkuon
 tho nu mi, a ni mbini mbo
 ntɔɔ pi ɲkuon mā'an ɲjù'ɔ
 ɲa pəi ni mā'an ɲjù'ɔ yi
 nɔ ghɔ nɛ, nɔ ha'an a ni
 nshwei vigi ɲkwan ha'an pəi
 ni ɲkhwā nu nɔ yəi nu ma,
 ndo ɲjūa nu nthe nnu ɲa a
 ni ndɔɔ li'i nɛ, ndo mfā'o
 ni'in ɲjù'ɔ vəi, nne ɲja mfā'o
 pwanju'ɔ, mbigi ɲgəi shhi.

8 Nthe ɲa ä ɲji'i mbo ɲa
 nchwīɛ pəi fā'o tu'uthɔ ni
 ɲwa'anli ɲa ɲki nā'an mfe ni
 pəi nɛ, kaɲ ndo ɲji'i ɲjūa ɲa
 ɲki nā'an ɲwa'anli ghɔ nɛ.
 Mi ni mfūon ɲjūa nthe ɲa
 mi ni ɲjəi ɲa ɲwa'anli ghɔ
 chwīɛ pəi fā'o tu'uthɔ nɔ
 kuo ndii. 9 Nɔ ha'an a pɔ nɛ,
 mfā'o pwanju'ɔ, ki lo nthe
 pi ɲa pəi fā'o tu'uthɔ nɛ, mi
 ni mfā'o nthe pi ɲa pəi ni
 mfā'o tu'uthɔ, a chwīɛ pəi
 pā'a ɲkūnu yəi ni phi. Nthe
 ɲa pəi ni mfā'o pi tu'uthɔ
 llo ɲkuon pɔɔ Minnwi, nne
 pigi shini ndo mfe ɲgə'i ni
 pəi kaɲ shigɛi. 10 Nthe ɲa
 tu'uthɔ ɲa a pɔ nthe pi pɔɔ
 Minnwi nɛ ghà nthɔ ni pā'a
 nu ɲkūnu ni phi, ndugwi yi
 pɔ lūgu nu ki yūa nu lo mbo.
 Ndo tu'uthɔ ɲa a pɔ pi yi
 ɲkuon mbhi nɛ ghà nthɔ ni
 gu.

11 Lii fi'i thi nu a tini mon
 ni'in ɲjù'ɔ ɲa ɲkwan tu'uthɔ
 yei ɲa Minnwi tā'a nu nɛ
 chwīɛ pəi fā'o, pugu pa fi'i
 ni'in ɲjù'ɔ ɲa pəi fā'o nɔ
 taa nu nchɔ yəi nɛ ɲjəi!

Yei nōon nu ɲa mbho yəi yi wo. A pini nu'uy ntho ni fi'i pigitua, fi'i pogo, fi'i khwā nu pugu pa fi'i ni'in njù'ɔ, ni fi'i piri nu non nɔ fe nu njó ni non ɲa a chwie nnu ɲa a lo nji'i nkā'o ne! Mon nguon ndii ghao, pəi nōon non yəi ɲa mbho yəi yi wo mon nnu gho. ¹² Nne nji'i nthe nɔ ha'an ɲki nā'an ɲwa'anli mfe ni pəi ne, a shini ndo mbo nthe pi non ɲa a faan nnu gho ne, ki nthe non ɲa pi faan mbin yu ne. A ni mbo nthe pi ɲa ni'in njù'ɔ yəi mbin pigi nōon non yi ni pəi shhi Minnwi. ¹³ Nthe yie gho, pigi fā'o ghrinju'ɔ.

A lo ngu'ɔ mbo pi yigi ghrinju'ɔ, pigi pini mfā'o pwanju'ɔ mbigi nthe pi pwanju'ɔ Taitu, nthe ɲa nguon yəi mā'an ghrí yi. ¹⁴ Nshini ndo mfā'o lritho nthe sheshe kwēi njù'ɔ ɲa mi ni ɲkwēi gho nthe vəi ne. Ndo wu'ɔ nɔ ha'an nguon nnu pə ɲa pigi ni nchhu ni pəi, ni nōon ɲa a nnu shini ne, nguon kwēi nu njù'ɔ ɲa pigi ni ɲkwēi shhi Taitu ne nōon ɲa a nnu shini. ¹⁵ Fi'i khwā ɲa a fā'o ni pəi ne ka pini njien yien, nɔ ha'an a kwij ya'o nchò yəi ghao ne, fi'i ɲkwan nɔ ha'an pəi ni nchhu gho ɲa a tho a pwa ni pogo pugu pa wrū nu. ¹⁶ Mfā'o pwanju'ɔ nthe ɲa mfā'o ɲkien tininju'ɔ mbin pəi.

8

Mme pwapun mon yaon fe

¹ Ndwe, ma pa lin pan, pigi tā'a nu ɲa pəi ji fi'i pwapun Minnwi ɲa a fe ni pa choshi mon Mashedonia ne. ² Mon mme titini ngə'i ɲa a moon vugu ne, ntou pwanju'ɔ yugu chwie pugu fe ki lo nji'i ngi'e, nji'i nthe pi nɔ ha'an pugu ya mbou ngā'a ne.

³ Nthe ɲa mi minkwentie yugu ɲa pugu ni mfe nɔ fi'i nji yugu, ti a ka lo nchaa nji yugu chaa, pugu ni mfe pi ni khwā njù'ɔ yugu, ⁴ ndigəi vigi ki jwe nɔ fā'o nu shina nɔ pɔ nu ɲgia yaon fe nɔ ghēre nu ɲgwa Minnwi pi taontaon. ⁵ Yei lo mbo ɲkwan ha'an pigi ni njwere nu ne, ndo pugu ni mfūon mfe non yugu ni Taatho ɲkaon, mbini mfe non yugu ni pigi wu'ɔ ɲkwan nɔ ha'an Minnwi tā'a nu ne.

⁶ Nne pigi ni ɲkonɔ Taitu ɲa nɔ ha'an a ni ɲkwo jē ne, â mī'en fā'a pwapun yei shina pəi. ⁷ Ndo wu'ɔ nɔ ha'an pəi ghəi nu shhi mon nguon nnu ne, mon pin, mon chrà, pugu pa ji nu nnu, pugu pa thi nu titini mon ni'in njù'ɔ, pugu pa khwā ɲa pigi chwie ɲa pəi fā'o ne,* pəi yəi ɲa pəi ghəi shhi shi'i mon fā'a pwapun yei ɲkaa yu.

⁸ Ndo nji'i ntho mfe yei pi nɔ gí ni pəi, ndo yei pɔ pi nɔ nōon nu ɲa khwā yəi yi

* **8:7** 8:7 Pichəi pa Nwa'anli Minnwi mon chrà Gri fā'o pi ɲa khwā ɲa pəi fā'o mbin pigi ne.

ndindi ntogo pi ηkuon chwīe nu pēi yēi titini ni'in njù'ò ηgwa nduon.

⁹ Pēi ji pwapun Taathò via mbò Jishò Krishto, ηa nji'i nthe pi nò ha'an a ni mfā'ò nē, ndò nthe vèi, a ni ηgū mbou, nji ηa ntogo ηkuon pou yi, pēi shi mfā'ò.

¹⁰ Ndò mon nnu yei, mfe nyan pī'i nu, ηa yei pò pi shéi ni pēi, mbò pēi ηa shina ta'a ηga'ò ηa a togo nē, pēi ni njē pa'a ndò ηgu'ò nchwīe fā'a yei chwīe, pēi ni mbini ηkhwā nò chwīe nu fā'a ghò.

¹¹ Nenne ki'ε, pēi ghēi nò ghò shhi ti mī'εn fā'a ghò, nne ηa pīri nu non nò khwā nu nò fā'a nu fā'a ghò nthe ηa a nyien ta'a kwò pugu pa mī'εn nu fā'a ghò nò fi'i ghrī yēi. ¹² Nthe ηa pīri nu non nò fe nu mbò, pi pin yaon fe non pi fi'i ηkwan ha'an a fā'ò nē, ki lò mbò pi fi'i ηkwan ha'an a lò nji'i mfā'ò nē.

¹³ Yei lò nji'i mbò pi nò chwīe nu pichēi ηgwa pò shi'i pēi fā'ò lrī, ndò a pò pi nò chwīe nu ηguon ηgwa pò ndindi. ¹⁴ Fi'i ntou yaon ηa pēi fā'ò ndwe nē shi ηgēre vugu mon yugu chà, nji ηa ntou yaon ηa pugu fā'ò nē shi ηgēre vèi mon yēi chà, nne ηguon pa nnu pò ndindi. ¹⁵ Nò ha'an pi nā'an nē: "Non ηa a ni ηkiri ntou yi nē shini ndò mfā'ò ti a yienyen ηga'a ndò pa'a non ηa a ni ηkiri shigēi nē lò mbou yaon."

Taitu pugu pa pakwo pi

¹⁶ Ndò pia tōo Minnwi ηa a fe ta'a ηkwan ni'in njù'ò ηa pigi fā'ò nò lina nu ni pēi nē njù'ò Taitu. ¹⁷ Nthe ηa a shini ndò nji'i ηgu'ò mbin pi ligēi yigi, ndò nduthò yi thi titini mon ni'in njù'ò, ηkhwā ni njù'ò yi nò thò nu njēi vèi. ¹⁸ Pigi taon vi pugu yichēi ta'a ηgan pin ηa pi ya ηga'ò vi mon ηguon pa choshi nthe fi'i ηkwan ha'an a thò nchii pwa pisha'akhò nē. ¹⁹ Ki lò ηgu'ò mbò pi yie ghò, pa choshi pini nu'un nchu'ò vi ηa pigi pugu nyien ka'a nò fā'a nu fā'a pwapun yei nthe ndigha'ò Taathò nduthò yi, ndò mbini nōon ηa pigi khwā nò ghēre nu.

²⁰ Pigi togo pi yei shendaon nne ηa ki'i non krēi vigi nthe ηkwan nò ha'an pigi chhò ndii nnu kwe nu, pugu pa ghrā nu maon pei ηa pi fe ki lò ηgi'ε nē. ²¹ Pigi fā'ò njù'ò pigi nò chwīe nu nnu ye ηa a lò ηgu'ò nchii pi ligi Taathò, ndò a chii ηkaa yu ligi ηgwamishua nē.

²² Pigi chhò ntaon vugu pugu pa yichēi ta'a ndin vigi mon pin ηa pigi moon vi ntou ηgē njēi ηa a ni'in njù'ò nò ghēre nu mon ntou pa nnu, ndò ndwe, a ka pini nu'un mfā'ò ni'in njù'ò fā'ò mbigi nthe fi'i ntou tininju'ò ηa a fā'ò mbin pēi nē. ²³ Ndò ä mbò nò Taitu, a ηgan kwò a, ndò mbini mbò non ηa pigi yu fā'a nu ka'a nò ghēre nu vèi. Nga mbò nò pichēi pa lin pigi, pugu ghan ntaon

pa choshi, mbo ndigha' o Kr-
ishto. ²⁴ Nthe yie gho, phei
nōon shhi pa choshi ni ngwa
pei fi'i khwā yei pugu pa
titene yigi nthe vāi.

9

*Yaon fe no ghēre nu ghan
pin Jerushalein*

¹ Ndwe, a lo nu'un ndo
mbie na mbini nā'an mfe ni
phei nthe nnu ghēre nu ngwa
Minnwi pi taontaon. ² Nji fi'i
ηkwan ha'an phei kwo piri
non yei no ghēre nu ne, mbo
yie na ηkwo fā'o kwēi njū'c
no gho nthe vāi ni pa ngwa
Mashedonia, nchhu nu na jē
nga'o yini, ngwa Akaya ni
ηkwo piri non yugu. Ndo
ni'in njū'c yei kwēne ntou
yugu.

³ Ndo ntho ntaon ghan pin
pei ni phei nne na ki'i kwēi nu
njū'c yigi nthe vāi yi'i ntaon
ghagha mon nnu pei, nne na
minthe phei piri non yei no
ha'an mi ni ηkwo chhu na
phei shi mbo ne. ⁴ Ti ā mbo
na pichai ngwa Mashedonia
tho pigi pugu, njei na phei
lo naa mbiri non yei, lritho
wēin vigi, ndo pa'a yei lritho
lo nu'un mbo pi nnu chhu
nthe fi'i tininju'c na pigi
kwo fā'o nthe vāi ne. ⁵ Nthe
yie gho, mi ni mb'i na a pie
na mā'an ghrī pa ghan pin
pei pugu ghēi shhi njei vāi
no piri nu yaon fe na phei
ni ηkā'a ne ndii maa kā'o
nu nne na pi kwo piri maon
pigho maa nchēin nu, a pini
nōon na phei fe nthe pi na

phei khwā no fe nu, ki lo mbo
nthe pi na pi njei vāi njei.

Ngan fe ki lo ngī'ε

⁶ Yei nnu gho: Sheshenon
na a phī yaon ngī'ε ne shi
ηkwōo shigei, sheshenon na
a phī ntou yi ne shi ηkwōo
ntou yi. ⁷ Sheshenon fe no
ha'an a lōgo nthi mi njū'c
yu ne, ki lo mfe pi ni kwe
tho, ki pi no ha'an pi njei vi njei,
nthe na Minnwi khwā non
na a ghā mfe ni pwanju'c ne.
⁸ Minnwi fā'o ghrī no fe nu
yaon ni phei a yien ti nchaa
fi'i ye na phei tā'a nu ne, nne
na phei shi nga mfā'o nguon
yaon na a pie na phei fā'o
nguon ndii ghao ne, phei fā'a
fā'a shi'i mbigi ngēi shhi.

⁹ No ha'an pi nā'an ne,
"A ghrā pa yaon ki lo ngī'ε,
a fe ni pa ghan pou.

Ndindi yi shi lo mfā'o
ndugwi yi."*

¹⁰ Minnwi, mbo non na a ghā
mfe mbhē ni ngan phī mbhē
pugu pa maon ji no ji nu ne,
shi mbini mfe nguon mbhē
ye na phei fā'o no phī nu ne
ndo nchwīe a ku'c phei kwōo
ntou yi ηkwan ha'an phei fe
nu ki lo ngī'ε†.

¹¹ Pi shi nchwīe phei fā'o
mon nguon shendaon ghao,
nne na minthe phei fe ki lo
ngī'ε mon nguon shendaon
ghao. Ndi na pigi fe pa
yaon fe phei ne, kan ngwa shi
ntōo Minnwi. ¹² Nthe na fā'a
nu fā'a yei lo ngu'c mbo pi
pi'i nu chà ngwa Minnwi pi
taontaon, a pini nu nchwīe

* 9:9 9:9 Nwa'anli Nkhi 112:9. † 9:10 9:10 Gri fā'o pi na ndindi.

na ntou tōo nu linaon mbho Minnwi.

¹³ Ntogo pi nkuon po nu na pugu pinj fa'a yei, pugu shi mfe ndigha'o ni Minnwi nthe pi fe nu non yei ni pwa pisha'akho Krishto na pae chhu ne, pugu pa pwapun yei no fe nu yaon ni pugu pugu pa nguon ngwanduon. ¹⁴ Nenne, pugu shi nduon Minnwi mfe ni pae ni mme khwa, nthe pwapun ki fi'i na Minnwi non ni pae ne. ¹⁵ Pia tōo Minnwi nthe fe ki fi'i yei!

10

Poo taa ncho nthe fa'a yi

¹ Mmu ndutho a, Poo, ndigaei vai ntogo pi nkuon juju pugu pa ndiporo Krishto, mbo mmu na pi chhu na nga mbo go ligi ndii na pia po ka'a ne, ndo mfa'o tini njuc ndii na pia lo mbo ka'a ne! ² Ndigaei vai na ndii na ntho ne, ki'i pae chwie mfa'o tininju'c ni pae no ha'an mb'i na a pie na mbo ni ngwa pe na pugu pi'i yugu na pigi chwie pa nnu pi mon freinon ne.

³ Nthe na nji'i nthe pi no ha'an pigi wuc mbo mon freinon yei nkuon mbhi ne, pigi lo nji'i ntho ma'an nchho pi no ha'an freinon ta'a nu ne. ⁴ Nthe na pa maon nchho pigi lo nji'i mbo pi maon nchho nkuon mbhi. A po pi titini maon nchho lo mbho Minnwi no shaan nu ghr'i mimbina ndo mbini nshaan pa mindoundou

mifii. ⁵ Pigi gha nshaan sheshe mindoundou na a po no ki'ingini ni ji nu Minnwi ne, nchwie nguon pi'i nu ya'o pi mbho Krishto. ⁶ Ndi na pae ya'o ncho ti ngaei mi'en ne, pigi fe njoc ni sheshenon na a lo nji'i ntho nja'o ncho ne.

⁷ Pae lii nkwan ha'an pa nnu po ligi pae ne. Sheshenon mfa'o tininju'c ni non yi na a yi Krishto, a pini nu'un nkwin non yi ni yei nnu na, wuc no ha'an a yi Krishto ne, wuc nenne pigi yi Krishto nkaa pigi. ⁸ Nthe na mi nji'i ndo nkwei njuc ni nji nthe ghr'i na Taatho fe ni pigi no chwie nu pae ku'c, ki lo mbo pi no piri nu vai ne, kan mba'a nji'i mfa'o lritho.

⁹ Ndo nji'i nta'a nu a po pi no ha'an nchho nguru vai wuru ni pa nwa'anli na na'an mfe nu ni pae ne. ¹⁰ Nthe na pi chhu na, "Pa nwa'anli pi lr'i ndo ntini, ndo ndii na a po ju shhe ne, pa'a ndutho yi lo ntini, ndo chra yi po nnu gha." ¹¹ Nkwan non gho ji na yaon na pigi chhu pi mon nwa'anli ndii na pigi lo mbo ne, wuc nnu na pigi chwie ndii na pigi po shhe ne.

¹² A lo nji'i mbo pi na pigi moon nchho nuc non yigi pi mon ta'a nthinkwo, ki ntho mbini pi non yigi pigi pa ngwa pe na pugu pa'o nu no non nu non yugu na pugu nkien ngwa ne. Ndo ndii na pugu ligo non yugu a po nthinkwo fi'i pa nnu, ndo

mbini ngwa pi mbin̄ pugu ne, nōon̄ na ngwa pei lo n̄ji'i n̄ji nnu.

¹³ Minthe pa'a pigi lo ηkwēi njù'ò yigi mfērə yei nth̄nkwo, pigi shi ngu'ò ηkwēi njù'ò yigi ndugwi mon̄ fiēn̄ na Minnwi fē ni pigi na pigi fā'a fō ne, ti nchəīn̄ mbin̄ pəi. ¹⁴ Nthe na pigi lo n̄ji'i mb̄igi pi non̄ yigi pi nō ha'an̄ pigi shini ndo nchəīn̄ mbin̄ pəi. Nthe na a pigi mbō fūon̄ ngwa llo fie hin̄ nthō njəi vəi ni ηk̄ini pwa pisha'akhō Krishto.

¹⁵ Pigi shi'a n̄ji'i ηkwēi njù'ò mfērə nth̄nkwo mon̄ fā'a na ngwa nduon̄ fā'a ne. Ndo kwà'a yigi pō pi na nō ha'an̄ pin̄ yəi p̄igi nu ne, fi'i li'i na pigi shi fā'a shina pəi ti nchəīn̄ ne, shi mb̄igi ntou yi, ¹⁶ n̄ji na pigi shi nch̄ii ηk̄ini pwa pisha'akhō ti mfērə la'ataon̄ yəi, pi ki lo ηkwēi pi njù'ò nthe fā'a na chəī non̄ kwo fā'a ηgei nduon̄ ne. ¹⁷ "Sheshənon̄ na a kwēi njù'ò yi ne, kwēi njù'ò yi nthe pi Taathō."

¹⁸ Nthe na a lo n̄ji'i mbō pi non̄ yə na a nōon̄ non̄ yi nō ηk̄iēn̄ non̄ ne na pi pin̄ vi, a pō pi non̄ yə na Taathō nōon̄ vi na a ηk̄iēn̄ non̄ ne.

11

Pɔɔ pugu pa ghan̄ ntaon̄ mifī

¹ Ntā'a nu na pəi fā'ò sh̄igei wēīn̄ njù'ò mon̄ muon̄ mi sh̄igei nnu na. Pəi fā'ò wēīn̄ njù'ò vəi. ² Mfā'ò the fugu Minnwi nthe vəi, mi ni

nōon̄ vəi nō mingwē fhi, na a lo n̄ji mimb̄ia ne, ni ta'a mimb̄ia, mbō Krishto. ³ Ndo ñthō mbōgō nu na wu'ò nō ha'an̄ mitwē'i ghō ni mfīi Ive ntōgō pi ηkuon̄ mbha nnu mifīi yi ne, njù'ò yəi shi mfīi vəi ki pəi lo nu'un̄ nthi ni ta'an̄ju'ò, pugu pa fē nu njù'ò yəi mon̄ taon̄taon̄ ni Krishto. ⁴ Nthe na yichəī non̄ nthō nch̄ii pa nnu nthe yichəī Jishō ηk̄iēn̄ yə na pigi ch̄ii nu ne, pəi pin̄ pin̄. Pəi pin̄ yichəī j̄ijwē ki lo mbō yə na pəi ni mfūon̄ mbin̄ ne pin̄, mbin̄ yichəī pwa pisha'akhō nduon̄ ki lo mbō yə na pəi ni mfūon̄ mbin̄ ne pin̄.

⁵ Shishini, ñdō n̄ji'i mb̄i'i na mēmme ghan̄ ntaon̄ pəi pine chaa a chaa. ⁶ A n̄ji'i mbō pi na ñdō n̄ji'i n̄ji chrà, pa'a a lo mbō pi na ñdō n̄ji nnu. Nō chrā nu shini, pigi ni nchwīe pəi ji pei pa nnu mon̄ ηguon̄ shendaon̄ ghao.

⁷ Ki mi ni nchwīe pi phi nō jū nu non̄ a n̄ji na minthe pi kērə vəi? Nthe na mi ni nch̄ii ηk̄ini pwa pisha'akhō Minnwi ni pəi ki lo ηkwe pe ne. ⁸ Mi ni nch̄igi pa choshi nduon̄ nthe na mi ni ηkwe pe mbhō pugu nō fā'a nu mbhō pəi. ⁹ Nō p̄igi nu, nd̄ii na piā ni mbō ka'a pa chà pō mbin̄ mu ne, ñshini ndo ηgana sheshənon̄ vəi. Pa ghan̄ pin̄ llo Mashedonia ni mb̄i'i pa chà pan̄. Nne, ñdāa nō pō nu lr̄i ni pəi, ndo m̄ba'a nde ma mbō lr̄i ni pəi. ¹⁰ Nō ha'an̄ nnu

shini Krishto pɔ njù'ɔ mu nɛ, m̀ba'a nji'i mienj kwēi nu njù'ɔ monj pa krao ngei Akaya. ¹¹ Yie pɔ nne nthe khɔ? A pɔ nthe pi ɲa ñɔ ɲkhwā vɛi? Minnwi ji ɲa ɲkhwā vɛi.

¹² Nshi nɲu'ɔ nthɔ nchwīe pa nnu pɛ ɲa ñthɔ nchwīe nu nɛ, nne nji ɲa ñshi mfā'ɔ shàna nɔ li'i nu nɲwa pighɔ ɲa pi lɔgɔ vugu nɔ ta'a yaonj pigi pugu monj nnu pɛ ɲa pugu kwēi njù'ɔ yugu nthe yie nɛ. ¹³ Nthe ɲa ɲkwanj nɲwa pighɔ pɔ pi ghanj ntaonj mifi, ghanj fà'a fi nɲwa, ɲa pugu pūonj nonj yugu mbɔ nɔ ghanj ntaonj Krishto. ¹⁴ Ndɔ a lɔ nu'uj mbɔ pi nnu ghrāo nu nthe ɲa nji'i nthe pi Shata pūonj nonj yi mbɔ nɔ nɲan ntaonj lí'ɛ. ¹⁵ Nthe yie ghɔ, a lɔ nji'i mbɔ pi nnu ghrāo nu nɔ ha'anj puonj fà'a pi ɲkaa pugu pūonj nonj yugu mbɔ nɔ puonj fà'a ndindì. Monj ndugwi yi, pugu shi ɲkwōo pi ɲkwanj ha'anj pugu phī nɛ.

Pa nɲə'i ɲa Pɔɔ ni ntɔgɔ monj ghɔ nɔ nɲan ntaonj Kr-ishto nɛ

¹⁶ Na'anj mbini mbī'i, ki'i yichəi nonj pī'i ɲa m̀bɔ pi na. Ndɔ p̄əi ndɔgɔ a nenne, p̄əi pinj a nɛ nɔ na nji ɲa minthe ɲkwēi njù'ɔ a shigei. ¹⁷ Yei nnu ɲa ñthɔ nchhu nu nɛ, ñɔ nji'i ɲkwe ghrí pi mbhɔ Taathɔ nchhu nu nɔ ghɔ, ñchhu pi nɔ na. ¹⁸ Nthe ɲa ntou nɲwa ghà ɲkwēi njù'ɔ nthe pi nnu freinonj nɛ, mummu ɲkaa mu ñshi

ɲkwēi. ¹⁹ Nthe ɲa p̄əi ghà nɲwēin njù'ɔ ni pa na monj pwanju'ɔ, ɲa p̄əi pɔ pi ghanj shiethɔ! ²⁰ Nthe ɲa p̄əi ghà mfā'ɔ wēin njù'ɔ nɔ ha'anj ɲonj ndɔgɔ vɛi nɔ pa ɲkūna ki n̄joo mbhɔ p̄əi, ki mfi vɛi, ɲk̄ərə nonj yi nthi thɔ p̄əi, ki nchr̄əi lr̄i t̄ənə p̄əi. ²¹ A nnu lrithɔ vɛi nɔ chhu nu ɲa pigi ni ɲk̄i'ɲ nɲa'a nɔ chwīe nu nnu pighɔ.

Ndɔ ti šheshenonj mfā'ɔ tininju'ɔ nɔ tene nu nthe yichəi nnu (ñchr̄ə pi nɔ na ɲkamu'ɔn), m̀fā'ɔ tininju'ɔ nɔ tene nu nɔ ghɔ ɲkaa mu. ²² Pugu pa nɲwa Hibru? Mummu ɲkaa mu yie. Pugu pa nɲwa Ishrae? Mummu ɲkaa mu yie. Pugu puonj Abrahamj? Mummu ɲkaa mu yie. ²³ Pugu puonj fà'a Kr-ishto? N̄ka chaa vugu chaa. Nchr̄ə pi nɔ ha'anj mbɔ pi lili, ndɔ ɲka pɔ pɔ nchaa vugu, monj ntou fà'a, monj gh̄əi nu ch̄əin nɲenɲɛ, pi wie a monj nɲé ki fi'i, ɲgu'ɔ ma ntɔgɔ pi monj gu ntou ndi. ²⁴ Nɔ t̄ien nɲɛ, pa nɲwa Juu wie a ni trei wunj ni ndipu'u ndigi cho nɲwàn. ²⁵ Nɔ trei nɲɛ, pi wie a ni muonj th̄i, ntunj a ni nɲu'ɔ ta'a nɲɛ, mitu ɲkh̄i kwo chhwi nshina kraokrao ni mmu trei nɲɛ, monj ta'a tu'u ni ta'a naonchi ñdoo nu ɲkuonj yaonj thɔ mme ɲkh̄i. ²⁶ Nkuonj ntou pa nyienj, ñtɔgɔ monj gu monj pa ninəi, ntɔgɔ monj gu mbhɔ pa nɲina minwi, ntɔgɔ monj gu mbhɔ pa nɲwa panj, ntɔgɔ monj gu mbhɔ

pa ngwa taon nduon, ntogɔ mon gu mon pa memme la'ataon, ntogɔ mon gu mon nkũnu njó, ntogɔ mon gu mon mme nkhi, ntogɔ mon gu mbho pa ngwa na pugu fi na pugu pa ghan pin ne. ²⁷ Mon ngə'i pugu pa wie non, ntogɔ mon ntou pa tu'u ki lo ndhe, nji yia a, njú'ɔ a pini njaon, mbo ki maon ji mon yien ndii, mon figəi pugu pa pou kwri ndhwí. ²⁸ Ndo no mien nu ki lo ngəi mfi'i pichəi pa nnu nduon, mon pa lelle, mfa'ɔ lrí ghana njú'ɔ nthe nguon pa choshi. ²⁹ Ndi na non lo ntini ne, mbo no ha'an ndo ntini nkaa mu. Ndi na pi chwie non gū mon phi ne, ndinaon ni pə'i njú'ɔ.

³⁰ A mbo na ntene, ntene pi ni pa maon pe na a non na ndo ntini ne. ³¹ Minnwi ndo mbo Taa Jisho Taatho, mbo ju na mboro po ji ki ndugwi yi ne, ji na ndo nji'i ntho nde'i pi ngien. ³² Mon Damashiku, non na a ni ntho nsha'a nu mbho Furon Areta ne, ni ncho nkə'i mme la'ataon Damashiku no wein nu ma, ³³ ndo pi ni ni'in a mon mikuo nshwi'i cho windu mbin nka'a, nne ntei ntaon mbho yu.

12

Nnu ha'an Poo yəi ne pugu pa maon chwe'ichwe'i mon non yu

¹ A pie na ngəi shhi ntho nkwe'i njú'ɔ a, nji'i nthe pi no ha'an shéi shi lo mbo no

gho, nshi ngəi shhi no chrā nu nkuon yəi nu nnu pugu pa nnu ha'an Taatho non ne. ² Nji yichəi non mon Krishto na a khwenchro nga'ombhi no ha'an pi ni njā vi nku'ɔ no gho mon trei yere po, ki a ni mbo pi mon freinon ki a shini ndo mbo pi mon freinon, ndo nji'i nji, a ji Minnwi. ³ Nji na pi ni njā non vei nku'ɔ no gho mon li'i pwapwa po, ki a ni mbo pi mon freinon ki a shini ndo nji'i mbo mon freinon, ndo nji'i nji, a ji Minnwi. ⁴ A ni nja'ɔ pa nnu na mba'a ncho fi'i, na pi shi lo nji'i mbin na non chhu.

⁵ Nshi ntene mon ligi non vei, ndo ni nyan non mba'a ntene, nkien ni pa yaon na ndo nji'i ntini mon gho ne. ⁶ Nthe na mi ndo nkhwā no kwei nu njú'ɔ a pa'a ndo nji'i mbo pi na, nthe na nshi ntho nchrā pi nnu shini. Ndo mba'a nji'i ntene, nne na ki'i non lii a no yaon na a ncha fi'i nkwan ha'an a yəi mbin mu ki nja'ɔ llo mbho mu ne.

⁷ Nenne, no li'i nu ma na ki'i non non nthe pa memme nnu ghraoghrao na nki yəi ne, pi ni ni'in pa yaon no pa yaon chwe'ichwe'i mbin mu, ngan ntaon llo mbho Shata, no fe nu ngə'i vəi, no li'i nu ma na ki'i mfa'ɔ non non. ⁸ Njūa ni Taatho ni trei ngé nne na minthe yaon yei taon mbin mu. ⁹ Ndo a chhu vəi na, **"Pwapun a po pi nguon yaon na a pie na ɔ fā'ɔ,**

nthe ña ñguon ñji a ghà nōon non yi ndii ña ɔ lo ntini ne.” Nthe yie gho, ñja mfā’o pwanju’o ki’ε nɔ tene nu mon pɔ nu ma ki lo ntini, nne ña minthe ñji Krishto kina mbin mu. ¹⁰ Nthe ligi Krishto ki’ε, m̄fā’o pwanju’o mon pɔ nu ki lo ntini, mon wé’i, ñgɔ’i ghagha’a ña pi fe nu vɛi pugu pa nnu titini. Nthe ña ndii ña ñdo ñji’i ntini ne, ñkan titini kə’i gho.

Pɔɔ fā’o ñjù’o nthe choshi Korinj

¹¹ Ñkwo pɔ nɔ na, a fra pɛi mfra a ña m̄bo nne, nthe ña a ni mfā’o pɛi nɔ chhu nu ña mi ñkien ñon ñdo mbin a. Nthe ña ñshini ñdo ñkigɛi kigɛi nchaa ñgwa pighɔ ña pugu chhu ña pugu ghan ntaon Jishɔ lienlien, ñji’i nthe pi nɔ ha’an ñdo mbo yichɛi yaon ne. ¹² Mi ni nōon pa li ñkien ñgan ntaon Jishɔ shina pɛi ni ñguon wɛin ñjù’o ghao, ntɔɔ ñkuon pa li pugu pa nnu ghraoghrao ni pa memme fà’a titini. ¹³ Nthe ña a pɔ pi mon yɛi shendaon ña pi ni nchwɛ ni pɛi nɔ ha’an pɛi lo mbo yaon shina ñguon pichɛi pa choshi, ñkien ña mmu nduthɔ a, shini ñdo mbo lr̄i ni pɛi? Pɛi li’ε phi a yei mfe a nɔ gho!

¹⁴ Lii ñjɛi, ñkwo p̄iri non a nɔ thɔ nu ñkra vɛi a pɔ trɛi ñge, ñdo m̄ba’a mbie vɛi ni sheshe yaon nthe ña ñdo ñji’i ntā’a pi maon pɛi, ntā’a pi pɛi. Nthe ña a lo ñji’i

ni puon ña pugu l̄in maon nthe pa t̄aa pugu, ñdo a yī’i ña a l̄in pa t̄aa nthe puon pugu. ¹⁵ Nshi ñja ñkhwā nɔ phe nu ñguon yaon ña m̄fā’o ne ti mbhe chɔmbhi a nthe nchɛi yɛi. Mi ñkhwā vɛi ntou yi, a nu’un mbie ña pɛi khwā a pi shigei yi?

¹⁶ Pichɛi shina pɛi pin ña mmu nduthɔ a shini ñdo mbo lr̄i ni pɛi, pichɛi shina pɛi chhu ña mi ni mbo pi ñgan mbe, nchigi vɛi ni mifi. ¹⁷ Ñkwan ñein? Ñki tɔɔ mbin sheshenon ña ñki taon ne nchigi vɛi? ¹⁸ Ñki ligɛi Taitu ña a ghɛi, nchu’o ta’a ñgan pin ntaon vugu yu. Taitu ni chigi vɛi? Ñguon yigi pugu shini ñdo mfā’o ta’a ñkwan ñjù’o ñdo mbha nnu yigi pɔ ta’a yi?

¹⁹ Pɛi wu’o nchho mb̄i’i nu ñguon ndii yei ña pigi chho nchhu nnu pei nchho ñkwe pi non pigi? Pigi chr̄a nu ñkwan ha’an Krishto tā’a nu ña pigi chr̄a shhi Minnwi ne, ñdo ñguon pa nnu ha’an pigi chwɛ nu ne, pigi chwɛ pi nɔ ghɛre nu vɛi, ma ñkien pa li ñ pan. ²⁰ Nthe ña m̄bɔɔ nu ña ndii ña ñshi nthɔ ne, pa’a ñdo ñjɛi vɛi ñkwan ha’an ñkhwā ne, ñdo pa’a pɛi lo ñjɛi a nɔ ha’an pɛi tā’a nu ne. M̄bɔɔ nu ña kə’ichɛi fè’i shi mbo, kighi’ə pɔ, pigitua, pugu pa kipina, ni chr̄a p̄iphi, ni nchú, nōon non pugu ghaghana. ²¹ M̄bɔɔ ña ñshi ñga mbini nthɔ, Minnwi a shwi’i a shhe shhi pɛi, kə’ichɛi ñshi mfā’o nɔ kɛi nu ntou pa

ngwa ha'anj pugu ni nkwo ma nchwīe phi ndo pa'a ndo nji'i mbā'a nkūnu yugu ni pa nnu tōtro, kwoshuonj pugu pa nnu nchhī ja pugu chwīe ne.

13

Shūu nu tēnə pugu pa ndugwi njin mā'anj nu chrā

¹ A ngé yi trei ndwe no ha'anj ntho nu nkra vāi. "Pi nchhu sheshe nnu tho nonj, a wu'ō mbie ja paa minkwentie ki yi trei wu'ō mbo nkaonj nnu gho maa mbo ja a nnu shini"*.² Mi ni nshūu tēnə nguonj ngwa pe ja pugu ni nchwīe phi ne pugu pa nguonj pichēi ngwa nduonj. Ndo mbini ntho nshūu tēnə yugu ndwe ja ndo nji'i mbo ne, wu'ō no ha'anj nki chwīe ndii ja nki tho nkra vāi mbra ngé ne, ja mii mbini ntho nkamu'onj pa'a ndo nu'unj mienj vugu.³ Nchhu neiñ nthe ja pēi chho ntā'a li no nōonj nu ja Krishto chho nchrā nu ntōgo pi mbinj mu. Krishto shi lo mbou pi ghrī ni nkwanj ha'anj pēi pugu tōgo nu ne. A fā'o ghrī shina pēi.⁴ Nthe ja pi ni nkwiñ vi nkuonj wā'a ntho nōonj nu ja a shini ndo ntini, ndo a fā'o chōmbhi ndwe ntōgo pi nkuonj nji Minnwi. Pigi nkaa pigi lo nji'i ntini monj po nu pigi pugu ka'a, ndo monj chwīe nu pa nnu pia ka'a, pigi fā'o chōmbhi pigi pugu ntōgo pi nkuonj nji Minnwi.

⁵ Pēi lii nonj pēi njēi ja pēi po monj pinj! Pēi ywe'i nonj pēi, ki pēi lo nji yei nnu, ja Jisho Krishto po monj njū'ō pēi, kanj a neiñ, shishini pēi gū ywe'i nu gho gū.⁶ Nkwā'a ja pēi shi njēi ja pigi lo nji'i ngū monj ywe'i nu gho.

⁷ Ndo pigi luonj ni Minnwi ja ki'i pēi fāanj sheshe nnu, ki lo mbo pi ja pigi nōonj nonj yigi ja pigi ka'oka'ō monj nguonj nnu. A po pi ja pēi chwīe nnu ye ja a kā'ō ne, nji'i nthe pi no ha'anj a shi mbo no ha'anj pigi gugu.⁸ Nthe ja minthe pa'a pigi lo nji'i nchwīe sheshe nnu ja a nōonj nu ja pigi lāa nnu shini lāa. Minthe pigi wu'ō nchwīe sheshe nnu nthi pi nkuonj nnu shini.⁹ Pigi fā'o pwanju'ō ndii ja pigi pou ghrī, ndo pēi fā'o ghrī ne. Pigi luonj nu ja pēi pini mbini mbo shi'i.

¹⁰ Nthe yie gho, nā'anj nnu pei mfe ni pēi ndii ja pia lo nji'i mbo ka'a ne, nne ja ndii ja ntho ne, mba'a nu'unj nōonj nnu ghrī ja Taatho fe vāi ne mbinj pēi ni nji, mbo ghrī ja a fe vāi ja nkugwi vāi no gho ki lo nshāanj vāi shāanj no gho ne.

¹¹ No lūgwi nu, ma linj panj, pēi fā'o pwanju'ō. Pēi pa'ō no pini nu mbini mbo shi'i, mā'anj njū'ō nonj pēi ni nonj pēi. Pēi po ni ta'annggi, pēi chho monj ta'annggi. Minnwi khwā, mbo Minnwi ta'annggi, po pēi pugu.

* 13:1 13:1 Nwa'anli Mbira Fe nu Gí 19:15.

¹² Pəi chrā ni non pəi
shishi'i ni paŋ nu non.

¹³ Nguon pa ŋgwa Minnwi
pi taon̄taon̄ mā'an̄ chrà yəi.

¹⁴ Pwapuŋ Jisho Krishto,
mbo Taatho, pugu pa khwǎ
Minnwi pugu pa Jijwe Min-
nwi po pəi pugu ghao.

Nwa'anli choshi Galashia Kāon nu pa tho nnu

Nɔ ha'an ɲkɪni pwa pisha'akho Krishto ni ɲgɔi nu shhi ti pa ɲgwa ɲa pugu shi lo ɲji'i mbo ɲgwa Juu jē po nu ghan pin ne, pié ni mbo ɲa a pie ɲa ɲon ɲa a lo ɲji'i mbo ɲon Juu ne nii ɲgunu mbrei ɲkaon maa mbo ɲgan pin? Pɔɔ fi'i ni pia mon ɲwa'anli yei ɲa a lo mbie ɲa ɲon nii ɲgunu mbrei ɲkaon maa mbo ɲgan pin. A fi'i mon ɲwa'anli yei ɲa a wu'ɔ mbo pi fā'o nu pin mbiɲ Krishto ɲa minthe ɲon kie fo ndūgu. Pɔɔ ni nā'an ɲwa'anli yei ki'e nɔ chwīe nu ɲgwa pe ɲa pugu ni ɲkwo chho fāan ndaon ntogo ɲkuon yaon ye'i taitai ne, pini shendaon ɲa a kā'o ne. Pɔɔ gha ndugwi nu nōon ɲa mbha nnu ɲon ɲa a pin Minnwi ne ghà ndho pi mon khwā ɲa a fā'o mbiɲ Minnwi pugu pa ɲgwamishua, ntogo ɲkuon pin ɲa a fā'o ne.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Pɔɔ, mbo ɲgan ntaon Jisho, ki lo ndho pi mbho ɲgwamishua, ki ntogo pi mbho ɲon. A togo pi mbho Jisho Krishto, pugu Minnwi, mbo Tāa vi, ɲa a ni ɲku'ɔ ni ju mon gu ne.

² Pigi pa ɲguon ghan pin, ɲa pigi pugu po hein ka'a ne, chrā ni pa choshi mon Galashia.

³ Pwapun pugu pa ghighri llo mbho Minnwi mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho po ni pēi. ⁴ Jisho yei ni mfe non yi ɲkhu nthe phi yia, nɔ fu'u nu via mon mbhi piphi yei, ɲkwan nɔ ha'an Minnwi ndo mbo Tāa via ni ntā'a nu ne, ⁵ ɲguon ndigha'o ghao ki ndugwi yi po ji. A yie.

ɲkɪni pwa pisha'akho wu'ɔ ta'a yi

⁶ Nja ɲgrāo ɲkwan nɔ ha'an pēi kwo tho ntei Non ye ɲa a gē vāi, ntogo pi ɲkuon pwapun Krishto, ɲka tho ɲjōu pi ɲjin ɲkwan pwa pisha'akho nduon ne. ⁷ Yichai pwa pisha'akho nduon lo ɲji'i mbo fo, a po pi ɲa pichai pa ɲgwa tho mfe ɲgə'i ni pēi, ntā'a nu ɲkwri pwa pisha'akho Krishto. ⁸ Ndo, ā ɲji'i ntho pigi ki ɲgan ntaon Minnwi llo po, nchii pwa pisha'akho ki a lo mbo pi ye ɲa pigi ni nchii ni pēi ne, nchōnɔ po mbiɲ yu llo mbho Minnwi. ⁹ Nɔ ha'an pigi ni ɲkwo chhu, mbini nu'un nchhu ndwe ɲkamu'ɔn ne, ɲa ijon ntho nchii pwa pisha'akho ni pēi, ki a lo mbo pi ɲkwan ye ɲa pēi ni mbiɲ ne, nchōnɔ po mbiɲ ɲgan vi, llo mbho Minnwi.

¹⁰ Mi chho ndwe mba'o pi ɲa ɲgwamishua pin a, ki mi pa'o pi ɲa a pin

Minnwi mbinj a? Ki mi pa'o pi no chwie nu na tua ngwamishua pwa? A kan ni mbo na ngu'o mba'o pi no chwie nu na tua ngwamishua pwa, nshi kan nji'i mbo muun fa'a Krishto.

A gē Minnwi ngē Pɔɔ

11 Na'an nchwie pēi ji, ma lɪn pan, na pwa pisha'akho ye na a ni nchii mmu ne lo ndho pi mbho ngwamishua. 12 Nthe na a shini ndo mfe sheshe nonmishua v̄ei, ndo pa'a pi lo nje'i a ye'i no gho. A tho v̄ei ntogo pi mon nnu na Jisho Krishto ni non v̄ei ne.

13 Pēi ni nja'o nkwan ha'an chombhi a ni mbo, ndii na mi ni ntho njou njin nkwan nnu Minnwi pa ngwa Juu ne, nkwan ha'an nki tho mfe titini ngə'i ni choshi Minnwi, mba'o nu no shi'i nu vi ne. 14 Nki ghēi shhi mon nkwan nnu Minnwi pa ngwa Juu ncha ntou pa kuo pigi, nthe na nki ya mfā'o ntou ni'in njū'o mon nū'ɔn pa nkhu taa pan.

15 Ndo ndii na ju ye na a ni nkwo chu'o a llo ndii na müun a ni nshūu a ne, ndo mbini nu'un ngē a ntogo pi nkuon pwapun yi, 16 ni mfā'o pwanju'o no non nu muun vi v̄ei nne na minthe nchii pwa pisha'akho nthe vi shina pa ngwa taon nduon ne, nshini ndo ngēi mbho sheshenon no kwe nu ntigi. 17 Nshini ndo mbini nku'o Jerushalein

no yei nu pa ngwa pe na pugu ni mbo pa ghan ntaon Jisho nkaon maa mbo ne. Nki ka ghēighēi ta'a ngē mon la'ataon Arabia, ndho mbini mbini Damashiku.

18 Trei nga'o ni nga ntogo, nku'o Jerushalein no kra nu Kefa,* pigi yu chho no tienchrō lembhi. 19 Nshini ndo njai kan ta'a ngan ntaon Jisho nkien Jēin ndin Taathō. 20 Nnu na na'an ne nnu shini. Minnwi ji na ndo nde'i pi ngien.

21 A gha nda'a, ngēi mon pa krao ngei Shiria pugu Shilishia. 22 Mon ndii gho, pa ngia choshi Krishto mon Judia shini ndo naa ma njai a, 23 pugu ni ngu'o nja'o ya'o pi chhu nu na, "Non ve na a ni ntho mfe ngə'i ni pia ne tho ne ndwe nchii pi pin ye na a ni nkaa nu no shi'i nu ne." 24 Nne, pugu gha'o Minnwi nthe a.

2

Pa pichēi ghan ntaon Jisho pin Pɔɔ

1 A ni nga nda'a khwenchrō nga'o, mbini nku'o Jerushalein, pigi Banaba ni nku'o ka'a. Mi ni ndogo Taitu pigi pugu ku'o ka'a. 2 Mi ni ngēi nthe na Minnwi ni non na ngēi. Mi ni mfi'i nkini pwa pisha'akho ye na mi ni nchii ni pa ngwa taon nduon ne mon kiri pa thishi chii chii tē'i vugu. Nne nthe na nshini ndo ntā'a nu na

* 1:18 1:18 Kefa pō pi ligi Pita mon chrà Gri.

fà'a ña mi ni ñkwo fā'a, pugu pa ye ña m̄fā'a nu ne togo gha. ³ Ndo pugu shini ndo ñji'i mfra no ni'in nu Taitu ña pigi yu ni mbo ka'a ne ñgunu mbrei, ñji'i nthe pi no ha'an a ni mbo pi ñon Gri, ⁴ ndo pichai ñgwa ni ntā'a nu ña pi ni'in vi ñgunu mbrei. Ñgwa pei ni mbo ñgwa ña pugu ni mfi nu ña pugu ghan pin, ñi'an nii shina pigi no pa miyra, no tā'a nu la'o taon nu mon k̄na mbho gi pa Juu ña pigi taon fo nthe ña pigi pa Krishto Jisho ta'a yi ne. Pugu ni ntā'a nu ña pigi po mon k̄na. ⁵ Pigi shini ndo mbin chwie nu nnu ña pugu ni nchhu nu ne kan shigei yi, nne ña nnu shini pwa pisha'akho kina ni p̄ei.

⁶ Ndo ni ñgwa pe ña pugu ñgwa chiichii shina p̄ei ne, yaon ña pugu yie gho lo ñji'i mbo yichai nnu v̄ei, Minnwi shi'a noon shieligi. Pugu shini ndo mb̄igi sheshe nnu fhi v̄ei. ⁷ Pugu ni ñka ȳei pi ña Minnwi chu'ò a ña ñchii ñk̄ni pwa pisha'akho ni ghan ki nii ñgunu mbrei* ne, wu'ò no ha'an pi ni nchu'ò Pita ña a chii ni ñgwa ña pi ni'in vugu ñgunu mbrei ne. ⁸ Nthe ña ñon ña a ghà ntogo mbin Pita m̄fā'a ña â chii ñk̄ni pwa pisha'akho no ñgan ntaon Jisho ni ñgwa ña pi ni'in vugu ñgunu mbrei ne, ghà ñgu'ò m̄fā'a ju mbin mu

ña ñchii ni pa ñgwa taon nduon. ⁹ Ndi ña Jein pugu Kefa, ni Jouñ ña pugu ni mbo no pa kw̄ni ni ñj̄ei fi'i pwapun ña Minnwi ni noon v̄ei ne, pugu chr̄a ni pigi Banaba ni mbho no noon nu ña pugu pin nnu ña pigi ye'i nu ne, ña pigi gh̄ei nchii ni pa ñgwa taon nduon, pugu chii yugu ni ñgwa ña pi ni'in vugu ñgunu mbrei ne. ¹⁰ Pugu ni ñgu'ò mb̄ini nchhu pi ña pigi kw̄in ghan pin mbo ghan pou Jerushalein, ñgu'ò mbo nnu ye ña mi ni ñkwo ya ñkhw̄a nu no chwie nu ne.

Poo f̄e'i Kefa (Pita)

¹¹ No p̄igi nu, Kefa ni ñga mbo Antio yichai ndii, ñj̄ei ña a ni ntho nchwie nnu ña a lo ñji'i ñk̄a'ò ne, mb̄iga vi shhi ñgwa. ¹² Ñk̄aon pichai ñgwa ña Jein ni ntaon vugu ne maa nch̄in, Kefa ni ntho ñi maon pugu pa ñgwa taon nduon, ñgwa pigho gha ntho nch̄in, a fu'u non yi mb̄ini ñjin nthe ña a ni ntho mbogo ñgwa pe ña pugu ni nthi yugu pi ña pi ni'in ñgwa taon nduon ñgunu mbrei ne. ¹³ Pichai pa ñgwa Juu, mbo ghan pin, p̄ini Kefa mon mbha nnu mifi yei, ti Banaba ñkaa yu ḡu mon mifi yugu gho.

¹⁴ Mi ni ñga ñj̄ei ña mbha nnu pugu lo ñji'i ntogo ndaon ntou ñkuon nnu shini pwa pisha'akho, ñchhu ni Kefa shhi pugu ghao ña, "Gò

* 2:7 2:7 Ñgwa ña pi lo ni'in vugu ñgunu mbrei ne, po pi pa ñgwa taon nduon, ñgwa ña pi ni'in vugu ñgunu mbrei ne, po pa ñgwa Juu.

ndutho yo ya mbo non Juu, ndo nchho chombhi yo no non taon nduon ki lo mbo pi non Juu. Ti a kie pi neiñ o fra ngwa taon nduon na pugu chho chombhi yugu no pa Juu?"

Pa Juu pugu pa Ngwa Taon Nduon
togo pi mon pin nu ndugu

¹⁵ Pia ni non yia, pi phi via pia po pi ngwa Juu, ki lo nji'i mbo ngwa taon nduon, mbo "ghan phi" no ha'an pi gha mein vugu ne, ¹⁶ ndo pia ji na non shi'a nji'i mbo non ndindi shhi Minnwi ntogo pi nkuon nu'on nu gi. Non gha ngu'o ntogo pi mon pin nu Jisho Krishto.† Nne pia nkaa pia pin pi Krishto Jisho nkaon maa ntogo sha'a, ntogo pi mon pin na pia fa'o mbin Krishto ne, ki lo ntogo pi mon nu'on nu gi. Nthe na mba'a yichai non togo sha'a shhi Minnwi nthe pi na a ni nu'on gi.

¹⁷ Ti pia mba'o no po nu ngwa ndindi pi mon pin nu Krishto, pa Juu lii via no ghan phi, yie gho non ki'e pi na Krishto po pi ngan pin nnu phi? Nga! ¹⁸ Nthe na mi mbini nu'un nkrao yaon na mi ni nkwo shaan ma'an shhe ne, yie gho non na non non a na mi ngusha'a. ¹⁹ Nthe na mi ni fon nchho chombhi, mba'o pi no nu'on nu gi ndugu, ndo mi ni nga ndugu mbho gi, mfa'o ghrí no chho nu chombhi mbho

Minnwi. ²⁰ Pi kwo kwín vigi Krishto nkuon wa'a ka'a. A lo nu'un nchho mmu nchho chombhi a, a chho Krishto chombhi yi mon chombhi a. Chombhi ye na nchho nu ndwe mon freinon ne, nchho ntogo pi mon pin nu Muon Minnwi, na a ni nkhwā a mfe non yi nthe a ne. ²¹ Ndo nji'i ndaa pwapun Minnwi, nthe na a kan mbo na non nthe a po yi ndindi shhi Minnwi ntogo pi nkuon nu'on nu gi, kan Krishto ni nkhu pi gha.

3

Lugu nu po ntogo pi nkuon pin, ki nu'on nu gi?

¹ Pa na ngwa Galashia, a chono go nchono vai? A ni mbo pi ligi pai na pi ni mfi'i nkwan ha'an pi ni nkwin Jisho Krishto nkuon wa'a ne. ² Na'an mbie vai ni yei nnu, pai ni mfa'o Jijwe Minnwi ntogo pi mon nu'on nu gi ki ntogo pi mon ya'o nu chrā Minnwi ndo mbin? ³ A ha'an pai ya na? Pai ni nje pi mon Jijwe Minnwi ntā'a nu ndwe mi'en pi ni ghrí ngwamishua? ⁴ Pai ni ntogo mon ntou ngə'i ndii na pai ni mbin Minnwi ne pi ghagha? A shini ndo mbo pi gha!

⁵ Minnwi yei na a ni mfe Jijwe yi ni pai, mfa'a pa nnu ghraoghrao shina pai ne ni nchwie nenne nthe pi na pai gha nchwie nnu na gi chhu

† 2:16 2:16 A nthe non pini nkara li'i yei na pin na Jisho Krishto ni non ne.

ne, ki ntɔgɔ pi ŋkuon pin nu nnu ŋa pɛi ya'ɔ ne? ⁶ A wu'ɔ mbɔ nɔ ha'an Abrahan ni mbin Minnwi, nthe pin yi, Minnwi lɔgɔ vi nɔ ŋon ndindi ne. ⁷ Pɛi ji ne ki'e ŋa a ŋgwa pɛ ŋa pugu ghan pin ne, ŋa pugu puon Abrahan.

⁸ Nwa'anli Minnwi ni ŋkwo yɛi nnu ye ŋa a shi ndɔgɔ li'i ne, ŋa Minnwi shi nchwie pa ŋgwa taon nduon pɔ yi ndindi ligi yu ntɔgɔ pi ŋkuon pin yugu. Minnwi ni nchi ŋkani pwa pisha'akho ni Abrahan ŋa, "Ntɔgɔ pi mbin gho, ŋguon pa la'ataon shi mfā'ɔ mbɔɔ." ⁹ Nne, ŋguon ŋgwa pɛ ŋa pugu ghan pin ne fā'ɔ mbɔɔ pugu pa Abrahan mbɔ ŋgan pin.

¹⁰ Nthe ŋa ŋgwa pɛ ŋa pugu ghā nji'ɔ non yugu pi ŋkuon chwie nu nnu pɛ ŋa gí chhu ne pɔ pi mon nchɔnɔ Minnwi, nthe ŋa pi nā'an ŋa, "Nchɔnɔ pɔ mbin ŋgwa pɛ ŋa pugu lɔ nthi ŋkuon ŋguon nnu pɛ ŋa pi nā'an mon ŋwa'anli gí ndɔ nchwie nu ne."* ¹¹ Ndwe pi ya nji ŋa mba'a yichai ŋon pɔ yi ndindi shhi Minnwi ntɔgɔ pi ŋkuon nū'ɔn nu gí, nthe ŋa, "Ŋgwa ndindi shi mfā'ɔ chɔmbhi ntɔgɔ pi ŋkuon pin nu Minnwi."† ¹² Ndɔ gí lɔ nji'i nthi pi ŋkuon pin, Nwa'anli Minnwi ka chhu pi ŋa, "Sheshenon ŋa a chwie ŋguon nnu ŋa gí chhu ne, shi mfā'ɔ chɔmbhi."‡

¹³ Krishto ni ŋkwo yuon via mfu'u mon nchɔnɔ lɔ mbho gí ntɔgɔ pi ŋkuon pɔ nu nchɔnɔ nthe via. Nthe ŋa pi nā'an ŋa, "Nchɔnɔ pɔ ni sheshenon ŋa pi krēi vi ŋkuon thi ne."§ ¹⁴ Krishto Jisho ni nchwie nne nji ŋa ntɔgɔ mbho yu minthe pa ŋgwa taon nduon fā'ɔ mbɔɔ Abrahan, nne ŋa minthe pia fā'ɔ Jijwe ŋa Minnwi ni ŋkā'a ne ntɔgɔ pi ŋkuon pin.

Gí pugu kà'a

¹⁵ Nɔ mā'an nu fi'i ni nnu ŋa a ghā ndɔgɔ li'i shina ŋgwamishua ne, ma lin pan, ndii ŋa paa ŋgwa pɔ ni ta'anggi ŋkuon nnu ti ŋgwrā kina ne, mba'a yichai ŋon nu'un nchi'i ki mbigi sheshe yaon ŋkuon gho. ¹⁶ Ndwe, kà'a gho ni mbɔ pi ni Abrahan pugu ta'a mbhē yaon yi. A shini ndɔ nji'i nchhu pi ŋa, "ni pa mbhē ŋgwa pi," mbɔ ntou ŋgwa, a ni nchhu pi ta'a yi, "mbɔ ta'a mbhē yaon yɔ," mbɔ Krishto. ¹⁷ Yei nnu ŋa ñchhu nu ne, gí ŋa a ni nthɔ pi khwe ŋkii ŋga'ombhi ni trei wun njin ne, nthe pa'a a lɔ mbə'i kina ŋa Minnwi ni ŋkwo wrā pugu Abrahan ne, nne nɔ chi'i nu kà'a Minnwi. ¹⁸ Nthe ŋa fē Minnwi kan ni nthi pi ŋkuon nū'ɔn nu gí, a nɔon ŋa a lɔ nu'un nthi pi ŋkuon kà'a Minnwi. Ndɔ a ni ntɔgɔ pi ŋkuon kà'a

* 3:10 3:10 Nwa'anli Mbra Fe nu Gí ne 27:26. † 3:11 3:11 Habaku 2:4. ‡ 3:12

3:12 Nwa'anli Ghan Fā'a Nda Minnwi 18:5. § 3:13 3:13 Nwa'anli Mbra Fe nu Gí 21:23.

Minnwi ña a ni mfe fé gho ni Abrahan.

¹⁹ Ti ghèrè gí ni mbo pi kha? Pi ni mfe gí nne ña a nōon yaon ña phi yie gho ne, mfā'a ji ti ngēi nchēin ndii ña mbhē yaon Abrahan ha'an pi ni nchwīe kà'a nthe vi shi ntho ne. Minnwi ni mfe gí ntōgo mbho pa ghan ntaon pi ni Mushi nō ñon ña a ki thi shina Minnwi pugu pa ngwamishua ne. ²⁰ Ndo ndwe, ngan titri ghà nga mbo, a nōon ña a lo ngu'ō mbo pi nnu ta'a ñon. Ndo ndwe, Minnwi wu'ō mbo pi ta'a ñon.*

Ghèrè gí

²¹ Yie nōon ña gí pō pi ki'ingini ni kà'a Minnwi? Nga! Nthe ña yichēi gí kan ni mbo ña a nthe a fe chōmbhi, pō nu ñon ndindi shhi Minnwi kan mbo shini ntōgo pi ñkuon nū'ōn nu gí. ²² Ndo Nwa'anli Minnwi chhu ña nguon ngwa pō pi pa kũna mbho phi, nne ña a nthe pi fe kà'a ye ña a llo pi ñkuon pin† ña Jisho Krishto nōon ne, ni ngwa pe ña pugu pin ne.

²³ Ndo ñkaon pin maa ntho, gí ni ñkrao vigi ni'in chēin ti ngēi nchēin ndii ña pi ni nōon pin ne.

²⁴ Nenne, gí ni mbo ngan nōon ndaon ni pigi ti Krishto nu'un ntho, nne pigi kie ñkuon pin mbo ngwa ndindi shhi Minnwi. ²⁵ Ndo

ndwe nō ha'an pin kwo tho ne, a lo nu'un mbie ña a tho ndina gí ni pigi. ²⁶ Nthe ña ntōgo pi mbho Krishto Jisho, nguon vāi ghao puon Minnwi ntōgo pi ñkuon pin. ²⁷ Pāi ña pāi ni ñkwe ñkhi nō pō nu ta'a yi pāi pa Krishto ne, kwo mā'an Krishto nō ndhwī mbin pāi. ²⁸ Nenne, kwri lo mbo shina pa Juu pugu pa ngwa taon nduon, shina pa kũna pugu pa ngwa ña pugu lo mbo pa kũna ne, shina mbia pugu pa pingē, nthe ña nguon vāi ghao ta'a yi mon Krishto Jisho. ²⁹ Pāi mbo yi Krishto, kan pāi mbhē yaon Abrahan, nshi mfā'o kà'a ña Minnwi ni ñkā'a Abrahan nō gho ne.

4

Pia ni mfūon mbo pi pa kũna

¹ Na'an mā'an fi'i ni li yei, nō ha'an muon pi'i mikē'i nda pugu ne, ti mfe pi nō ha'an nguon yaon shi nde mbo pi ji ne, a lo ñji'i nchaa ñkũna. ² A fā'o nō ya'o nu nchō pa ngwa ña pugu lina nu ni ju ti a shi nu'un ñku'ō ngū mmeñon ñkā'o nō ndii ha'an tãa vi ni nū'ōn ne. ³ A wu'ō nō ha'an a ni mbo ni pia ndii ña pia ni ngu'ō mbo puon prō ne, pia ni mbo pa kũna mbho pa nū'ōn ñkuon mbhi yei.

⁴ Ndo ndii ni nga ñkā'o, Minnwi taon Muon vi,

* **3:20** 3:20 Minnwi ni mfe kà'a yei ni Abrahan ki lo ntōgo pi ñin ñon. † **3:22** 3:22 A nthe pi pini ngu'ō ñkara li'i yei ña pin nu Jisho Krishto.

mingwe phi vi, a fā'o nɔ nū'ɔŋ nu gí Mushi,⁵ nɔ yuon nu pa ŋgwa pɛ ɲa gí tuo vugu nɛ pugu lūgu, nne ɲa pinthe Minnwi lōgo via nɔ puon pi.⁶ Nthe ɲa pɛi pa puon nɛ, Minnwi fɛ Jijwe Muun vi njù'ɔ pia, mbo Jijwe ɲa a yūa ɲa, "Baba, Tāa a."⁷ Nenne, ɔ lɔ nu'uy mbo pi ŋkūna, ɔ pɔ pi muun. Nthe ɲa ɔ pɔ pi muun nɛ, Minnwi fɛ ŋguon yaon ɲa a fā'o nɛ vɛ.

Pɔɔ fā'o ŋgwa la'ataon Galashia njù'ɔ yu

⁸ A ni mbo ndii shhi, mbo ndii ɲa pɛi shini ndɔ naa nji Minnwi nɛ, pɛi ni mbo pa ŋkūna mbho pa maon ɲa pugu lɔ ndɔ mbo nwi nɛ.⁹ Ti ndwe ɲa pɛi kwo ji Minnwi nɛ, ki nthe pi ɲa Minnwi kwo ji vɛi nɛ, pinthe pɛi kie pi neiŋ mbini ŋkara mbini ŋkuon nù'ɔŋ ŋkuon mbhi yei ɲa a lɔ nji'i mfā'o ghrí ki ghère nɛ, pɛi tā'a nu mbini mbo pa ŋkūna mbho pa nù'ɔŋ pighɔ ŋkamu'ɔŋ?¹⁰ Pɛi ghà ndina ni nū'ɔŋ nu pichɛi pa mme llé pugu pa tan, pugu pa ndii ni pa ŋga'ɔ.¹¹ Mfā'o pɔgo nthe vɛi ɲa ŋgə'i ɲa ŋjɛi nthe vɛi nɛ phe pi gha.¹² Pa liŋ paŋ, mba'ɔ mbho ɲa pɛi pɔ nɔ mmu, nthe ɲa mummu kwo pɔ nɔ pɛi.

Pɛi lɔ nji'i mfāan nnu mbiŋ mu.¹³ Pɛi ji ɲa a ni mbo nthe pi ɲa non a shini ndɔ nja mbo shi'i nɛ ɲa ŋki chii ŋkani pwa pisha'akho ni pɛi fūon ŋgɛ.¹⁴ Ndɔ nji'i

nthe pi nɔ ha'an non a ni mbo nne nɛ, mbo nɔ mɔon nu ni pɛi nɛ, pɛi shini ndɔ ndāa a ki nchī'ə a, pɛi ni mbiŋ a nɔ ŋgan ntaon Minnwi, nɔ Krishto Jishɔ nduthɔ yi.¹⁵ Ti ndwe, a lōgo kho ndōgo li'i ni fi'i pwanju'ɔ ye ɲa pɛi ni mfā'o nɛ? Mmu nduthɔ a, minthe ñchhu ɲa pɛi kaŋ ni nthe pɛi fu'u muun ligi yɛi mfe vɛi nɔ ha'an a kaŋ ni nji'ɛ.¹⁶ Nka pini mbo pi mbina vɛi ndwe nthe ɲa ñchhu nnu shini ni pɛi nɛ?

¹⁷ Ŋgwa pighɔ nɔon nu ɲa pugu fā'o ndii yɛi ntou yi ndɔ pa'a ndɔ mbi'i pi shi'i nthe vɛi. Pugu tā'a nu mfēne vɛi yɛi mu, nne ɲa pɛi kina ni ŋguon njù'ɔ yɛi njin pugu.¹⁸ Nɔn mfā'o ntou khwā nɔ chwīe nu shi'i, kaŋ a pwa, ndɔ ā chwīe ŋguon ndii ghao, ki lɔ ŋgu'ɔ mbo pi ndii ɲa pia pɔ ka'a nɛ.¹⁹ Pa puon mi puon paŋ, mbini nchho ŋgwie non a nɔ mingwe shūu ɲa a phi nu nɛ, nne ti pɛi nu'uy ntini mon Krishto.²⁰ Njūa ɲa pia kaŋ ni mbo pi ka'a, ŋkwri ŋkwan ŋggi ɲa ñchrā nu nɔ nɛ, nthe ɲa mfā'o ntou finthɔ nthe vɛi.

Lì llo mbho Haga pugu Shera

²¹ Pɛi shwei a, pɛi ɲa pɛi khwā nɔ kina nu ŋkuon gí nɛ, pɛi shi'a njwere yaon ɲa gí ghɔ chhu nɛ?²² Nthe ɲa pi nā'an ɲa Abrahan ni mfā'o paa puon pimbia, ta'a yi pɔ müun vi pɔ mingwe ŋkūna,

yichəi pɔ muun ve ɲa a shini ndo mbo kũna ne. ²³ Pi ni mbhi muun ve ɲa mũun vi ni mbo mingwe ɲkũna ne, ntɔgo pi ɲkuon mbi'i nu nnu ɲgwamishua, ndo mbhi muun ve ɲa mũun vi mingwe ɲa a shini ndo mbo ɲkũna ne, ntɔgo pi ɲkuon kà'a Minnwi.

²⁴ Ndwe, paa pingɛ pei thi pi no ligi yaon, pugu pɔ no paa kina. Ta'a yi, mbo Haga, pɔ no ye kina ɲa Minnwi ni ɲgwrā pugu pa puon Ishrae ɲkuon Mbra Shinai ne. A ni mbhi puon pugu pɔ pa ɲkũna. ²⁵ Haga yei pɔ pi no mbra Shinai mon la'ataon Arabia, mbo no Jerushalein shi'a nthe ɲa a pɔ mon kũna pugu pa puon pi. ²⁶ Ndo ye Jerushalein ɲa a pɔ po ne, lo nji'i mbo mon kũna ndo mbo mũun via. ²⁷ Nthe ɲa pi nā'an ɲa:

"Fā'o pwanju'ɔ, ma ɲkhwè ɲa a lo mbhi ne,
pa'o ɲgòu, ɲkəi ni pwatua,
mbo gò ɲa muun lo naa
ma naon ghɔ ne,
nthe ɲa puon ju ɲa pi shini
ndo mfā'o ndii yi ne
shi njien nchaa yi
mingwe* ye ɲa a fā'o
mimbia ghɔ ne."

²⁸ Pəi ndwe, ma lɪn paɲ, pɔ pi puon Minnwi ntɔgo pi ɲkuon kà'a wu'ɔ no ha'an Aiji ni mbo ne. ²⁹ Ndo wu'ɔ no ha'an ndii ghɔ muun ye ɲa pi ni mbhi vi ntɔgo pi ɲkuon pi'i nu ɲgwamishua

ne ni mfe ɲgə'i ni ye muun ɲa pi ni mbhi vi ntɔgo pi ɲkuon ɲkwan ha'an Jijwe Minnwi ni ntā'a nu ne, a wu'ɔ ha'an a pɔ ndwe ne.

³⁰ Ndo ɲwa'anli Minnwi chhu pi ɲa? A chhu ɲa, "Yōu mingwe ɲkũna pugu muun vi, nthe ɲa mba'a muun mingwe ɲkũna ghɔ le ma mfā'o maon taa pugu muun ve mingwe ɲa a lo mbo ɲkũna ne ka'a." ³¹ Nne, ma lɪn paɲ, pia lo nji'i mbo pi puon mingwe ɲkũna ghɔ, pia pɔ pi yi mingwe ye ɲa a lo mbo ɲkũna ne.

5

Krishto kwo chwīe pia lūgu

¹ No taon nu mon kũna, Krishto kwo fu'u via mon ghɔ. Nthe yie ghɔ, thi a tini ki lo nu'un mfe non yɔ ni lrɪ kũna.

² Lii njəi nduthɔ a, Pɔɔ, chhu nu ni pəi ɲa pəi nu'un mbin nnu nii ɲgunu mbrei, kan Krishto lo nji'i mfā'o ghère ni pəi. ³ Nchho ne nshū tónə sheshenon ɲa a wu'ɔ mbin nnu ni'in ɲgunu mbrei ne, ɲa a yi'i ɲa a nū'ɔn ɲguon gí. ⁴ Pəi fēne non yəi mbin Krishto, pəi ɲa pəi tā'a nu ntɔgo pi ɲkuon nū'ɔn nu gí mbo yi ndindi ne. Pəi lo nu'un mbi'i mon wwapun Minnwi.

⁵ Nthe ɲa ntɔgo pi mon Jijwe, mon pin, pigi ni non pigi ni pwatua tho njwere

* 4:27 4:27 Yei li'i tho nchhu pi Haga ɲa a ni mfā'o Abrahan no kuo ndii ne.

yaon̄ ña pigi kwā'a nu n̄e, mbō p̄o nu ñgwa ndindi shhī Minnwi. ⁶ Mon̄ Krishtō Jish̄o, ni'in̄ nu ñgwa ñgunu mbreī ki mien̄ nu ki lō ni'in̄ lō n̄ji'i mfā'ō yich̄ai gh̄ere. Yaon̄ ña a gh̄ere n̄e p̄o pi pin̄ ña a fā'a ntoḡo ñkuon̄ khwā n̄e.

⁷ P̄ai ni n̄ja n̄tei tei ghō shi'i, ti a ni mbinī mbō ḡō ki'in̄gini ni p̄ai n̄o yōu nu n̄jin̄ nnu shini? ⁸ Yei liḡai ña p̄ai mien̄ nnu shini lō ndh̄o pi mbh̄o ñon̄ ña a ki gē v̄ai n̄e. ⁹ Ntigī pip̄hi yei p̄o pi n̄o muun̄ mi shigei yaon̄ chw̄ie prupinā ku'̄o ña a gh̄a nchw̄ie ñguon̄ prupinā ku'̄o. ¹⁰ N̄ja mfā'ō tinin̄ju'̄o mon̄ Taath̄o nthē v̄ai ña mba'ā p̄ai yi'i n̄thi ñkuon̄ nnu nduon̄ ntoḡo ye ña ñgw̄ein̄ n̄e. Sheshen̄on̄ ye ña a th̄o mvū'u v̄ai n̄e shi mfā'ō n̄j̄o, ki a p̄o pi ḡō.

¹¹ Ndō ni mmu, ma l̄in̄ pan̄, ñkan̄ ñgu'̄o mbinī nth̄o nch̄ii pi ña a pie ña pi ni'in̄ ñgwa ñgunu mbreī, pi shi kan̄ ndō nu'un̄ mfe ñḡe'i v̄ai. A kan̄ ni mbō pi n̄enne, kan̄ chr̄a Minnwi ña ñch̄ii nu nthē gū Krishtō ñkuon̄ wā'a n̄e, shi kan̄ nu'un̄ mbō ki'in̄gini. ¹² Ñgwa pigh̄o ña pugū tāra th̄o ȳai n̄e ya n̄e ñḡe'i shhī mbu'̄o non̄ yugu.

¹³ Nthē ña pi ni ñgē v̄ai ña ki'i p̄ai nu'un̄ mbō mon̄ k̄una, ma pa l̄in̄ pan̄, ndō ki'i p̄ai l̄oḡo yie a p̄o shendaon̄ n̄o kie nu f̄o nchw̄ie pa nnu pip̄hi ña freinon̄ ȳai tā'a nu n̄e. Ndō p̄ai ka toḡo pi mon̄ khwā ñḡere non̄ p̄ai.

¹⁴ Ñguon̄ ḡi ch̄iri ntaon̄ mon̄ ta'a ḡi yei ña, "Khwā taakuō yō n̄o ha'an̄ ō khwā non̄ yō n̄e." ¹⁵ Ti p̄ai nth̄o ntā'a lā'o, ndō nshāan̄ non̄ p̄ai, p̄ai lina nu kan̄ p̄ai shi n̄jwi non̄ p̄ai.

Chh̄o ch̄ombhi yō n̄o ha'an̄ Jijwe tā'a nu n̄e

¹⁶ Ndō nnu ña ñchhu nu n̄e p̄o ña chh̄o ch̄ombhi yō pi n̄o ha'an̄ Jijwe chhu n̄e, kan̄ mba'ā ō nu'un̄ nchw̄ie nnu ña freinon̄ tā'a nu n̄e. ¹⁷ Nthē ña pa nnu ña freinon̄ khwā n̄e p̄o ni kipinā pugū Jijwe, pa nnu ña Jijwe tā'a nu n̄e p̄o ni kipinā pugū pa freinon̄. Pa nnu pei p̄o pi ni kipina, n̄ne minthē pa'a ō lō nchw̄ie nnu ña ō khwā n̄o chw̄ie nu n̄e. ¹⁸ Ndō p̄ai ña'ō pi nnu ña Jijwe chhu nu n̄e, pa'a a lō nu'un̄ nsha'a ḡi nsha'a v̄ai.

¹⁹ Pa mbha nnu ña freinon̄ gh̄a nchw̄ie n̄e lō nu'un̄ mbō pi nnu l̄ein̄: shūon̄, mbha nnu totrō, pa nnu shhunon̄, ²⁰ gha'ō nu pa nnwi, l̄in̄, kipina, minduon̄nduon̄, kighi'̄e, memmē pigitua, tā'a nu n̄o p̄o nu shhi, ki lō ña'ō nnu mbh̄o ñgwa nduon̄, fu'u nu non̄ shina ñgwa ha'an̄ p̄ai pugū lō mb̄i'i nnu ta'a ñkwan̄, sh̄ere nu ntaon̄ puon̄ mi chu'u, ²¹ chw̄ie nu pa nnu kighi'̄e, paa nu là'o, gh̄ei nu mon̄ pa li'i ji ki tou pugū pa ñguon̄ ñkwan̄ nnu pei. Nshūu t̄en̄e ȳai ñkwan̄ n̄o ha'an̄ ñki ñkwo shūu t̄en̄e ȳai n̄e, ña mba'ā ñgwa pe ña pugū gh̄a nchw̄ie ñkwan̄

nnu pei ne fā'ō shìna mon Sha'afuon Minnwi.

²² Ndo ntien Jijwe po pi khwā, pwanju'ō, ghighri, wēin njù'ō, pwapuŋ, mbha nnu shi'i, ta'anju'ō, ²³ junon, wēin non, yichai kan ta'a gí lo ndāa ŋkwan nnu pei.

²⁴ Ndo ŋwa pe ŋa pugu yi Krishto Jisho ne kwo kwīn freinon yugu ŋkuon wá'a pugu pa nnu pīphi pi, pugu pa nnu pe ŋa a khwā ne.

²⁵ Na pia fā'ō chombhi pi llo mbho Jijwe ne, pia wu'ō nchho chombhi yia pi no ha'an Jijwe chhu ne. ²⁶ Ki'i pia mā'an nthinta'ō, ndo ki lo nchwīe túa pichai ŋwa pigi nu, ki ŋgī'ə pichai ŋgwa.

6

Tien lri pichai ŋgwa

¹ Līn pan, sheshenon ŋgū mon phi, pēi ŋa pēi tini mon jijwe ne, pini nju'u vi mon jijwe juju. Lina ni non yo ŋkaa ghō nji ŋa ki'i ywē'i nu nii ghō o chwīe phi.

² Ghēre ntien lri pichai ŋgwa nne kan o nū'ōŋ gí Krishto.

³ Nthe ŋa sheshenon ndii non yi ŋa a mmeŋon ndo mbo pi muuŋ mi non kan a fi pi non yi.

⁴ Ndo sheshe non līi fā'a yi, nji ŋa ā ntā'a nu ŋkwēi njù'ō yi ā po nthe pi non yi ki lo mbo nthe pi taakuo yi.

⁵ Nthe ŋa a pie ŋa sheshenon tien lri yi.

⁶ Sheshenon ŋa pi ye'i vi ni chrà Minnwi ne ghrā ŋguon

maon shi'i ŋa a fā'ō ne mfe yi non ŋa a ye'i vi ne.

⁷ Ki'i pēi fi non pēi, non shi'a mā'an Minnwi ni kwēin, sheshe yaon ŋa non phī ne a ye ŋa a shi ŋkwōo ne. ⁸ Ō mbhī pi maon freinon, o kwōo gu llo mon freinon ghō, ndo ti o mbhī pi maon mon Jijwe, o kwōo chombhi ki mme mon Jijwe ghō.

⁹ Ndo ki'i pia kina chwīe nu shi'i nthe ŋa ndii shi ŋa ŋkā'ō pia kwōo shéi, no ha'an pia mien ki ya'a kuo. ¹⁰ Nne ki'ē, no ha'an pia fā'ō shina ne, pia chwīe shi'i mbīn ŋguon ŋgwa ghao. Mī'ēn mbo mbīn ŋgwa pe ŋa pugu ŋgia ghan pin ne.

Ndugwi njin shūu nu tənə pugu pa fe nu mborə

¹¹ Lii njēi ŋkwan ha'an nā'an yei li'i ni nyan mbho, ndo nā'an a gha'ogha'ō ne!

¹² A wu'ō ŋgwa pe ŋa pugu tā'a nu nōon non mon freinon ne ŋa pugu fra vāi ŋa pi ni'in vāi ŋgunu mbrei, nne ŋa ki'i pi fe ŋgə'i ni pugu nthe wá'a Krishto.

¹³ Nthe ŋa nji'i nthe pi pugu ŋa pugu nii ŋgunu mbrei ne, lo nji'i nū'ōŋ gí ndutho yugu. Ndo pugu tā'a nu ŋa pi ni'in vāi ŋgunu mbrei nne ŋa pugu kwēi njù'ō yugu ŋa pēi nii ŋgunu mbrei mon freinon.

¹⁴ Ndo ni mmu, ki'i a ma mbo ŋa ŋkwēi njù'ō a ŋkien ŋa ŋgu'ō ŋkwēi njù'ō nthe pi wá'a Jisho Krishto mbo Taatho via. Nthe ŋa ntogō

pi ηkuon gu Krishto ηkuon wá'a, ηkuon mbhi kwo pɔ yi kwīn ηkuon wá'a v̄ai, mummu pɔ yi kwīn ηkuon wá'a nɔ ligi ηkuon mbhi.

¹⁵ Nthe ηa ni'īn nu ηgwa ηgunu mbrei ki mien nu ki lɔ ni'īn lɔ nji'i mfā'o yichəi ghèrɛ. A pɔ nu ηon fhi mbo mme nnu. ¹⁶ Ghighri pugu pa kwoshini pɔ ni ηgwa pɛ ηa pugu yōu njin chrà yei nɛ, mbinì mbo mbin̄ Ishrae ηa a yi Minnwi nɛ.

¹⁷ Jē ndwe ηgōi nu shhi, ki'i ηon tā'a a ni ndàn nthe ηa pa tina Jishɔ pɔ mbin̄ non mu.

¹⁸ Pwapun̄ Jishɔ Krishto, mbo Taathɔ via, pɔ ni jijwe yəi ghao, ma līn pan̄. A pɔ nenne.

Nwa'anli choshi Efesho Kaon nu pa tho nnu

Poo nā'anj nwa'anli yei, ntho mfi'i pi kà'a na Minnwi fā'o nthē nguon pa yaon na a puon nkuon shhe pugu pa po nē. A nōon mon nwa'anli yei na nguon yaon ghao shi nja'o pi mbho Jisho Krishto.

Mon fūon krao nwa'anli yei, Poo chrā pi nkuon po nu ta'a yi ntogo pi nkuon chhu nu nkwan nō ha'an Minnwi Tāa chu'ō ngwa pi nē, nkwan nō ha'an a li'ē phi yugu ndo mfu'u vugu mon phi yugu ntogo pi mbho Muun vi, mbo Jisho Krishto. A pini nu'un mfi'i nkwan nō ha'an kà'a Minnwi shi ngu'ō ndogo li'i ghao ntogo pi mbho Jijwe Minnwi.

Poo mā'anj fi'i ni ntou pa yaon nō nōon nu na nguon puon Minnwi ghao ta'a yi ntogo pi mon po ta'a yi pugu pa Jisho Krishto. A nā'anj na choshi po nō non, Jisho Krishto po tho yi, na choshi nda, Krishto po muun nchi'a nchini nda gho, na choshi po pi mingwe, Krishto po ndaon vi.

Poo lūgwi nōon mon nwa'anli yei na nthē khwā na Krishto fā'o mbinj ghan pin nē, pugu pa chombhi yi na a fe nthē vugu nē, ni li'ē nu phi na a chwīe pugu fā'o

nē, ni fi'i pwapun na a nōon ni pugu nē, a pie na ghan pin mī'anj mbha nnu piphi yugu nchho chombhi taontaon.

Mā'anj nu chrā

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Poo, mbo ngan ntaon Krishto Jisho, ntogo pi nkuon khwā njū'ō Minnwi, ngōi ni pa ngwa Minnwi pi taontaon mon la'ataon Efesho ndo mbo ngwa ta'anju'ō mbinj Krishto Jisho.

² Pwapun pugu pa ghighri llo mbho Minnwi, mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni pēi.

Mboro mon Jijwe ndii na o pin Krishto nē

³ Mboro yi Minnwi, mbo Tāa Taatho via, mbo Jisho Krishto, na a fe nguon nkwan mboro mon jijwe ni pia mon mbhi moon jijwe ntogo pi mbinj Krishto.

⁴ Wu'ō nō ha'an a chu'ō via nthē Krishto nkaon maa nchwīe mbhi nē, na pia po yi taontaon ki lo mfā'o ntēi shhi yu. Mon khwā, ⁵ a ni ndogo nthi mi fie ndii ntogo mbinj Jisho Krishto nchwīe pia po puon pi, ntogo pi nkuon pwanju'ō yi, ⁶ nne na pia gha'ō ndipwa pwapun yi, na a fe ni pia ghagha ntogo pi mbho ta'a Muun vi na a nkhwā nga'a nē. ⁷ Ntogo pi nkuon chhi Krishto,* a yuon via mfu'u mon ghrī phi, nne Minnwi li'ē phi yia

* 1:7 1:7 Njin chhi Jisho po na gu na a ni mfe chombhi yi pi jwi vi, chhi yi kwri nō yaon fe'ingien nē.

pi wu'ó nò fi'i pwapuñ yi, yi yienyien, ⁸ ña a shā'ó ni pia ntou yi ne pugu pa ñguon shietho pugu pa ji nu.

⁹ Minnwi chwīe nnu ña a ni ñkā'a ñjù'ó yu ndo pa'a ñgwa lo ñji ne, pia ji, mbo pa nnu ña a ni ñkwo lōgo nthi mi nò chwīe nu ntōgo pi mbiñ Krishto ne. ¹⁰ Nnu yei ña Minnwi ni ñkā'a nò chwīe nu, ndo shi nchwīe ndii ña ndii kā'ó ne, pò nò tho nu ni ñguon pa maon, nchwīe pugu pò ta'a yi, ñguon pa maon ña a pò pò pugu pa ñkuon shhe ne, Krishto pò Taatho vugu. ¹¹ Ntōgo pi mbiñ Jisho, Minnwi pini nchu'ó vigi ña pigi pò ji llo mon ñjē yi, wu'ó ñkwan nò ha'an a ni ñkā'a ne. Minnwi ghà nchwīe ñguon nnu pi pi ñkwan ha'an a khwā ne, ¹² nne ña pigi, ña pigi ni mbo fūon ñgwa nò fā'ó nu kwà'a mbiñ Krishto ne, shi ñga'ó ndigha'ó yi. ¹³ Ntōgo pi mbho yu, pēi ñkaa pēi ni ñga ñja'ó ñkini nnu shini, mbo pwa pisha'akho ña a tho ni lūgu nu ni pēi ne, pēi gha mbiñ, Minnwi nū'on li yēi ni Jijwe yi ña a ni ñkā'a ne. ¹⁴ Jijwe Minnwi pò pi fé ni pia nne ña pia fā'ó tininju'ó ña Minnwi shi mfe yaon ña a kā'a via nò ne, ni kwà'a ña a shi ndugwi mī'ey mfe ñguon maon pigho ni pia, nne ña pia gha'ó ndigha'ó yi.

¹⁵ Nthe nnu yei, jē fie nò ha'an ñki ya'ó fi'i piñ yēi mbiñ Jisho Taatho pugu pa khwā yēi mbiñ pa ñguon ñgwa Minnwi pi taonjaon ne, ¹⁶ ñshini ndo ñkina nò tōo nu Minnwi nthe vēi. Ntho ñkwiñ vēi mon luon Minnwi a, ¹⁷ ña Minnwi, mbo Minnwi Taatho via Jisho Krishto, mbo Tāa ndigha'ó shi mfe jijwe shietho pugu pa ji nu nnu nne ña o ji vi mbigi. ¹⁸ Nduon ña ñjù'ó yēi pīgēi ni lí'e, nne ña pēi ji kwà'a ña a fe ni pēi, mbo ñgwa ña a gē ne, ni fi'i fā'ó ña a pò mon mbwa mboro ña Minnwi kā'a ñgwa pi nò ne, ¹⁹ ni ghrí ki fi'i ña a fā'a nu mbiñ pia ña pia piñ ne. Yei ghrí ña a fā'a nu mbiñ pia ne, wu'ó mbo pi nò fi'i mme ghrí ye ña ²⁰ a ni mfā'a nò gho ndii ña a ni mbi'i Krishto llo mon gu nchərə vi ñgei mbho yi yi ji pò ne. ²¹ Krishto tho nsha'a nu fo mon nthiñkwo kəkərə nchaa ñguon ghrí ña pugu sha'a nu pò ne, pugu pa memme ñgwa pugu pa memme ghan ghrí pugu pa taatho pugu pa nthiñkwo ña ñgwa ni ñkwo ma mfā'ó, ki lo ñgu'ó mbo pi mon yei mbhi ndwe ne, pugu pa mbhi ye ña a tho nu ne. ²² Minnwi nū'on ñguon yaon ghao la'ó kwò yu, mfe vi ni choshi nò Taatho ñguon yaon ghao. ²³ Choshi pò pi non Krishto, a chwīe choshi linaon ndo ñkā'ó ni ju ye ña a linaon ñguon yaon ghao

nguon li'i ghao ne.

2

Llo mon gu nii mon chombhi

¹ Pæi ni mbo ngwa khu mon chī'ə nu nchò pugu pa phi ² ña pæi ni nchhò nu mon ghò ñkwan ha'an ngwa ñkuon mbhi yei chwīe nu ne, mbini mbo ñkwan ha'an Shata, mbo nthishi ñji mon tothi tā'a nu ne, mbo jijwe ña a fā'a nu mbin ñgwa ha'an pugu chī'ə nchò Minnwi ne. ³ Nguon yia ni mbo nò pugu, nchhò chombhi yia ñkwan ha'an freinon yia khwā ne, nthò nchwīe nnu ha'an freinon yia pugu pa njù'ò yia tā'a nu ne, ña púon yia ni mbo pi yi phi ne, pigitua Minnwi ni mbo mbin pia.

⁴ Ndo Minnwi, ña a fā'ò ntou kwoshini, nthè khwā yi yi titini ña a khwā via nò ne, ⁵ ti mfe pi mon ndii ña pia ni ngu'ò mbo pi ngwa khu mon chī'ə nchò ne, a ni nchwīe via pia pò yi maon pia pa Krishto ka'a. A tōgò pi ñkuon pwapun Minnwi ña pæi lūgu. ⁶ A ni ñku'ò ni pia pa Krishto Jishò mon gu, nchərə via pugu ka'a mon mbhi moon jijwe mbin Krishto Jishò, ⁷ nenne ña mon pa ndii ña a thò nu ne, minthe a nōon mme pwapun yi ña minthe pa'a pi lo mfi'i ne, mon shi'i yi ña a nōon

ni pia ntōgò pi mbin Krishto Jishò ne.

⁸ Nthe ña a chwīe pwapun Minnwi pæi lūgu ntōgò pi ñkuon pin, ndò pa'a yei lo ndhò pi mbhò ghò, a pò pi fe Minnwi, ⁹ ki lo mbo nthè pi fā'a nne ña ki'i sheshenon kwēi njù'ò yi. ¹⁰ Nthe ña pia pò pi mbhò fā'a yi, a chwīe via ntōgò pi mbin Krishto Jishò ña pia fā'a fā'a shi'i ña Minnwi ni ñkwo piri nū'on ña pia chwīe.

Ta'anggi pugu pa ghighri mon Krishto

¹¹ Nthe yie ghò, pæi ña pæi ngwa taon nduon mon freinon ne, ña ngwa ha'an pugu nii ngunu mbrei mēin vèi ni ngwa ki nii ngunu mbrei ne, mbo ngunu mbrei ña pi ni'in non fò pi ni mbhò non mishua ne, pæi kwīn ñkwan yaon ña pæi ni mbo lleshhi ne, ¹² ña yichèi yaon shini ndò nchīni vèi pæi pa Krishto, pæi ni mbo pa ghini nne pa'a ndò mbo ngwa Minnwi nò ngwa Ishrae, pæi shini ndò mfā'ò nnu mon pa kina llo ñkuon kà'a Minnwi ni ngwa Ishrae, ki lo mfā'ò kwà'a, ndò mbo ki Minnwi ñkuon mbhi. ¹³ Ndo ndwe, ntōgò pi mbin Krishto Jishò, pæi ña pæi ni mbo pi fie hini ne, pi chənə ni pæi mbara, ñkie pi ñkuon chhī Krishto.*

¹⁴ Nthe ña a ju nduthò yi ña a thò ni ta'anggi shina pia, ña a chwīe paa ghrà ngwa pei, mbo ngwa taon

* **2:13** 2:13 Njin chhī Jishò pò ña gu ña a ni mfe chombhi yi pi jwi vi, chhī yi kwrī nò yaon fe'ingien ne.

nduon pugu pa ngwa Juu, pugu gū ta'a yi. A ni mbə'i ḡka'a ḡa a ni fēne vugu ntogo pi ḡkuon gu yi mon freinon, ¹⁵ a ni mfu'u kipina ḡa a ni ntho nthē gí,† pugu pa nnu ḡa gí chhu ne, nne ḡa a nthē a taon ni ta'a ḡon fhi shina kiri paa ḡgwa pei ḡkie pi mbin yu, nne ntho ni ta'anggi, ¹⁶ ndo mbini nchini paa kiri ḡgwa pei pugu po ta'a yi, a chini vugu pugu pa Minnwi ntogo pi ḡkuon gu yi ḡkuon wá'a, nne njwi kipina gho.

¹⁷ Nenne, Krishto ni ntho nchi pwa pisha'akho mbo yi ta'anggi ni pəi ḡgwa taon nduon ḡa pəi shi ki lo mbara yəi Minnwi ne, pugu pa ḡgwa Juu ḡa pugu ni mbara ne. ¹⁸ Nthē ḡa a togo pi mbho Krishto ḡa ḡguon yia ghao mbo ḡgwa Juu pugu pa ḡgwa taon nduon, fā'o shina mon ta'a Jijwe no ghəi nu shhi Taa.

¹⁹ Nthē yei, pəi ḡgwa taon nduon lo nu'un mbo pa ghini ki ghan kra, pəi po ndwe pi ta'a ḡgwa pəi pa ḡgwa Minnwi pi taontaon, pəi po mon mbaanda Minnwi. ²⁰ Pi krao vəi ḡku'oo no gho ḡkuon kwonda ḡa a nu'on ghan ntaon Jisho pugu pa njəili'i Minnwi ne, Krishto Jisho ndutho yi po ḡkien muon nchi'a nchini nda gho. ²¹ A togo pi mbho yu ḡa ḡguon nda gho ḡa a ku'oo nu no ne tithi mbo ta'a yi, ḡku'oo nu mbo nda Minnwi

yi taontaon, mbo yi Taatho. ²² Ntogo pi mbin Krishto, pi tho ḡkrao vəi ḡku'oo nu ni pəi, pəi po nda ḡa Minnwi ghəi nchho fo mon Jijwe ne.

3

Fā'a Poo ni ḡgwa taon nduon

¹ Nthē nnu yei, mmu Poo, luon Minnwi mfe ni pəi. Mbo pi ḡgan chəin nthē ligi Krishto Jisho, nthē vəi, ma pa ḡgwa taon nduon. ² No ha'an ə mbo ye ḡa shishini, pəi kwo ya'oo fā'a ye ḡa Minnwi fe vəi mon pwapun yi nthē vəi ne, ³ ḡa nnu ḡa Minnwi ni ndəin ne, a ni nōon vəi, nchwie ḡji no ha'an ḡkwo nā'an, ḡkəon tho yi ni pəi ne. ⁴ Pəi shi ḡga məin nnu yei, kan pəi shi ḡji nyan pi'i nu nthē nnu ləin ḡa Minnwi tugu nthē Krishto ne, ⁵ ye ḡa pi shini ndo ntugu ni pa ḡgwa lleshhi ḡkwan no ha'an pi nōon ni pa ghan ntaon Jisho pugu pa njəili'i Minnwi pi taontaon ntogo pi mbho Jijwe Minnwi ne.

⁶ Nnu ləin gho po ḡa ntogo pi ḡkuon pwa pisha'akho, pa ḡgwa taon nduon fā'o shina pugu pa Juu ka'a mon mboro ye ḡa Minnwi fe ne. Pugu ḡgia ta'a freinon ndo nchiri mon kə'a ḡa Minnwi ni mfe ntogo pi mbho Krishto Jisho. ⁷ Minnwi ni nchwie a mbo muon fā'a pwa pisha'akho ntogo pi ḡkuon fe pwapun yi ḡa a ni mfe vəi ntogo pi

† 2:15 2:15 A shini ndo ntho gí ni kipina yei. Lii nnu ḡa a po mon ḡwa'anli Roma 7:5-14.

ηkuonη ηkwanη ha'anη nji yi fā'a nu nε.

⁸ Mmu, ηa mi ndugwi njin shina pa ηgwa Minnwi pi taonηaonη nε, pi ni mfe pwapuη yei vāi ηa ñchii pwa pisha'akho fā'o Krishto ηa a chaa lina ηonmishua nō ji nu nε, ni ηgwa taonη nduonη, ⁹ ndō mbini nōonη kà'a Minnwi li'i wo ni ηguonη ηgwa ghao, mbo kà'a ηa a ni ndēin llo lleshhi nε. Minnwi yei ηonη ηa a ni nchwīe ηguonη yaonη.

¹⁰ Nenne ηa ndwe, minthe choshi chwīe pa thishi pugu pa memme nji monη mbhi moonη jijwe ji shietho Minnwi monη ηguonη pa ηgwra pi. ¹¹ Yeī ni ηgu'ō mbo ηkwanη ha'anη Minnwi ni ηkā'a ηkaonη mbhi maa njē nε, ηa a ni nchwīe a lōgō li'i ntōgō pi mbho Krishto Jisho, mbo Taathō via nε, ¹² mbo ju ηa pia tōgō mbho yu mfā'ō tininju'ō pugu pa ndaonη wo monη pinη mbinη yu nō ghēi nu shhi Minnwi nε. ¹³ Nthe yie ghō, ñdīgēi vāi ηa ki'i pēi fā'ō pē'i njū'ō nthe ηgē'i ηa ñjēi nu nthe vāi nε, nthe ηa a pō pi nō gha'ō nu vāi nε.

Khwă Krishto

¹⁴ Nthe yei, ηkwi kwere a shhi Tāa ¹⁵ ηa ηguonη ndaonηonη pō pugu pa ηkuonη shhe fā'ō ligi yugu pi llo mbho yu nε, ¹⁶ ηa a shi mfe nji ni pēi, ntōgō pi ηkuonη Jijwe yi, nne ηa pēi tini monη njū'ō pēi, wu'ō pi nō fi'i fā'ō yi monη ndigha'ō yi, ¹⁷ nenne ηa minthe Krishto chho monη

njū'ō pēi ntōgō pi ηkuonη pinη, ñjēn yēi gha ηkwo tini, kwo yēi kwō phi monη khwă, ¹⁸ nthe pēi pa ηguonη ηgwa Minnwi pi taonηaonη ghao fā'ō ghrī nō ji nu fi'i figi, pugu pa fi'i puη, ni fi'i nthe, ni fi'i shhi nu ηa khwă Krishto fā'ō nε. ¹⁹ Oonη, ηa a nthe pēi ji khwă Krishto ηa a chaa lina ηonmishua nō ji nu nε, nne ηa minthe pēi linaonη ni fhi nu Minnwi.

²⁰ Ni ju ye ηa minthe a fā'a nchaa fi'i ηkwanη nō ha'anη pia pie ki mbī'i nε, ntōgō pi ηkuonη nji ye ηa a fā'a nu monη nonη yia nε, ²¹ ndigha'ō pō ghō ntōgō mbho choshi pugu pa Krishto Jisho ηguonη ηgwreingwa ghao, ηguonη ndii ghao ki ndugwi yi. A pō nenne.

4

Ta'a freinonη monη pinη

¹ Nthe yie ghō, mmu, ηganη chēin nthe ligi Taathō, ñdīgēi vāi ηa pēi chho chombhi monη shendaonη ηa a kā'ō nthe gē ye ηa Minnwi gē vāi nō nε. ² Pēi shwi'i nonη yēi shhe, mbo juju, mfā'ō wēin njū'ō, mfā'ō wēin njū'ō ni fānη ηgwa nduonη monη khwă, ³ ηkāa monη ηguonη puonη shendaonη ghao ηa ta'annggi ye ηa Jijwe Minnwi fe ntōgō monη ghighri ηa a chini vāi nε, kina shina pēi.

⁴ A wu'ō ta'a nonη pugu ta'a Jijwe, wu'ō nō ha'anη Minnwi ni ηgē vāi monη ta'a kwā'a nε, ⁵ ta'a Taathō, ta'a pinη ni ta'a kwe ηkhī, ⁶ pēi fā'ō

ta'a Minnwi, mbo Taa nguon ngwa, na a Taatho nguon ngwa, mfā'a fā'a yi ntogo mbinj nguon ngwa ndo mbo monj nguon ngwa. ⁷ Ndo sheshenonj shina pia fā'o fé wu'ó fī'i nkwanj nō ha'anj Krishto fe gho ne. ⁸ Nō ha'anj Nwa'anli Minnwi chhu na,

"A ni nga nku'ó tōthi,
ndōgo pa mimbina pi
ha'anj a gha'a vugu ne
pugu tho njinj yu,
a fe pa fé ni ngwa."

⁹ Ndwe, njinj chrà yei na, "A ni nku'ó tōthi" pō pi na nkienj na a shwi'i shhe? ¹⁰ Ju na a ni nshwi'i ne wu'ó ju na a ni mbini nku'ó fie monj ndugwi pō ne, nne na a linaonj nguonj mbhi ghao.

¹¹ A fe pa fé ni pichəi na pugu pō ghanj ntaonj pi, pichəi pō pa njəli'i Minnwi, pichəi pō ghanj chii pwa pisha'akho, pichəi pō pa ngwa na pugu ghà ndina ni choshi * ndo nje'i nu ne, ¹² nō piri nu ngwa Minnwi pi taonjtaonj nō fā'a nu fā'a ju Krishto, nne nō kugwi nu nonj yi a ku'ó, ¹³ ti pia nu'unj nku'ó mbo ta'a yi monj pinj pugu pa fī'i nkwanj ha'anj pia ji Muunj Minnwi ne, nku'ó ti mbo memme ngwa monj pinj, ti nu'unj nku'ó ndinaonj mbo nō ha'anj Krishto pō ne.

¹⁴ Nenne, kanj mba'a pia nu'unj mbo nō puonj fhu, pi tho nchi via mfe heinj, mfe nu hinj nō ngwa na mba'anj khi tienj vugu, ntogo

pi nkuonj nkwanj nkwanj yaonj ye'i llo mbho ngwa mifi na pugu ghà nchwie ngwa fāan ndaonj ntogo pi nkuonj pa nnu mifi na pugu tigi nu ne. ¹⁵ A ka pie pi na ntogo nkuonj chrā nu nnu shini monj khwā, pia ku'ó monj nguonj puonj shendaonj ghao monj ju ye na a pō nō tho yəi ne, mbo Krishto. ¹⁶ Krishto chini nguonj ngwa pi ghao monj ta'a nonj, nne na a nthe pia pō shigi ndienj na a chini nguonj nonj nonjmishua ne. Ndi na nguonj ghrā nonj fā'a nu shi'i ne, a chwie nguonj nonj ku'ó nkugwi nonj yi monj khwā.

Chho nu nō ngwa moonj li'e

¹⁷ Nchhu yei nnu ndo mbo minkwentie monj Taatho na, ki'i pəi nu'unj nchho chombhi yəi nō ha'anj ngwa ki pinj Minnwi ghà nchho ne, na kwā'a nu nnu yugu lo mfā'o ghère ¹⁸ njū'ó yugu pō pi monj njinjnjinj. Pugu lo nji'i mfā'o shina monj nkwanj chombhi na Minnwi ghà mfe ne, nthe ki ji na a pō mbinj pugu ne, nthe tinitho na pugu fā'o ne. ¹⁹ Pugu lo nu'unj mfā'o lritho, mfe nonj yugu ni pa mbha nnu piphi, mfā'o piga nō chwie nu nguonj nkwanj nkwanj nnu tōtrō mbigi.

²⁰ Yine lo mbo nkwanj nō ha'anj pəi ni nje'i nthe Krishto ne. ²¹ Shishini, pəi ya'ō pa nnu nthe vi, pi ye'i vəi

* 4:11 4:11 Yei ngwa pe na pi ghà mēinj ni pa pashito ne.

ni nnu shini ña a llo mbho ju, Jisho ñe. ²² Nenne, p̄ei mī'an ndunu non yoi, ña a ni nchwīe p̄ei chho chombhi ñkwan ha'an p̄ei ni nchho nu ñe, mbo ndunu non ye ña a ni mbiri nu nthē pa nnu pip̄hi ña p̄ei ni ñkhwā, a fīi v̄ei ñe. ²³ A pie ña njū'ō yoi pugu pa kwā'a nu† m̄ei ya mbini mbo yi fhi, ²⁴ p̄ei lo mbini ñgwe non fhi ña pi chwīe vi a fhi Minnwi mon ndindi pugu pa taon̄taon̄ ña a llo mon nnu shini ñe.

²⁵ Nthē yie gho, p̄ei mien le'ingien̄ fo, sheshen̄on̄ shina p̄ei chrà nnu shini ni taakuo yi nthē ña pia p̄o pi ta'a yi mon̄ Krishto. ²⁶ P̄ei mbigi túa, ki'i p̄ei chwīe phi, ki'i p̄ei mien̄ minaon̄ nii p̄ei wu'ō mbo ni piḡitua. ²⁷ Ndo ki'i p̄ei fe shina ni Shata.

²⁸ Ki'i non̄ ña a ni mbo ñgina ñe nu'un̄ njōo, a pie ña a fā'a, ntho mfā'a fā'a shi'i ni mbho mi, nne ña mimfe a fe yi non̄ ña a lo nji'i mfā'ō ñe. ²⁹ Ki'i sheshe chrà pip̄hi taon̄ mon̄ nchō p̄ei, ndo a wu'ō mbo pi ñkwan̄ chrà ña a pwa no ghēre nu non̄ a tithi a tini mon̄ ñkwan̄ ha'an̄ chà ndii gho p̄o ñe, nji ña minthe a ghēre ñgwa p̄e ña pugu ya'ō chrà gho ñe.

³⁰ Ki'i nchwīe Jijwe Minnwi yi taon̄taon̄ ña pi ni nū'on̄ li yoi ni ju ñe, p̄o ni tu'utho. Pi ni nū'on̄ li yoi ni ju no nōon̄ nu ña mon̄ yichai

ndii, Minnwi shi njuon̄ via mfu'u mon̄ ñguon̄ ghr̄i phi.

³¹ P̄ei mī'an̄ chachiḡei, pugu pa piḡitua, ni yoyoro, ni fē'i nu fē'i, ni wē'i nu ñgwa, ni kipina. ³² P̄ei ka nōon̄ pi mbha nnu shi'i ni pa pichai ñgwa, mfā'ō njū'ō p̄op̄oro, ndi'ē phi ñgwa wu'ō no ha'an̄ Minnwi togo mb̄in̄ Krishto ndi'ē yoi phi ñe.

5

Chho nu mon̄ li'ē

¹ Nthē ña p̄ei pa puon̄ Minnwi ha'an̄ a ya ñkhwā vugu ñe, p̄ei pa'ō no p̄o nu no ju.

² P̄ei chho mon̄ khwā wu'ō no ha'an̄ Krishto ni ñkhwā v̄ei ñkaa yu ti mfe chombhi yi nthē v̄ei no yaon̄ fe pugu pa yaon̄ fe'ingien̄ ni Minnwi ha'an̄ lun̄ yi fiḡei ñe.

³ Ndo no pa ñgwa Minnwi pi taon̄taon̄, a lo nji'i ñkā'ō ña pi ku'ō pa nnu kwoshuon̄, ki sheshe nnu nchhi ki piḡa, shina p̄ei ⁴ ki ña p̄ei chrā pa chrà fefhe pugu pa chrà naa, pugu pa chrà michwe fefhe, mbo nnu ña a lo ñkā'ō ni p̄ei ñe. A ka pie pi ña p̄ei tho ntōo pi Minnwi. ⁵ P̄ei ya nji yei nnu shi'i ña, mba'a ñgan̄ kwo shúon̄, pugu pa ñgan̄ chwīe nnu nchhi, ki ñgan̄ piḡa (ñkwan̄ non̄ yei p̄o pi no ñgan̄ gha'ō pa nnwi), yi'i mfā'ō sheshe yaon̄ mon̄ Sha'afuon̄ Krishto pugu pa yi Minnwi.

⁶ Ki'i yichai non̄ fīi v̄ei ni pa chrà ghagha, nthē ña a

† 4:23 4:23 Mon̄ chrà Gri a chhu pi ña ntogo ñkuon̄ jijwe kwā'a nu m̄o.

togo pi nkuon pa nnu pei na pigitua Minnwi shwi'i mbin pa ghan tinitho. ⁷ Nthe yie gho, ki'i nturu pai pugu no chwie nu phi. ⁸ Nthe na pai ni mfuson mbo pi mon njinjin, ndo ndwe pai po mon li'e nthe na pai po pi yi Taatho ne. Nenne, pai chho no ngwa ha'an pugu po mon li'e ne, ⁹ nthe na ntien thi li'e po nguon pa nnu shi'i pugu pa nnu ndindi ni nnu shini.

¹⁰ Kaa no ye'i nu nnu na a shi mfe pwanju'o ni Taatho ne. ¹¹ Ki'i ni'in mbho yo no chwie nu pa nnu ghagha na a yi mon njin ne, ka tugu pi paa, ¹² nthe na a nnu lritho no chra nu nkuon pa nnu pigho na pugu gha nchwie li'i lain ne. ¹³ Ndo li'e gha nga non sheshe yaon, ngwa yei yaon gho.* ¹⁴ Nthe na li'e gha nga nthe nkuon yaon, yaon gho li'e nkaa yu. A chwie yie gho pi chhu na, "Wu'u ma ndhe logo, ndollo mon gu, kan li'e Krishto shi nthe mbin gho."

¹⁵ Nthe yie gho, pai lina nu nkwan ha'an pai chho chombhi yei ne, ki lo nchho pi no pa na, pai chho pi no ghan shietho, ¹⁶ mfa'a fa'a shi'i mon sheshe muun shina na o fa'o ne nthe na lle pei pi piphi. ¹⁷ Nthe yie, ki'i mbo na, ka ji pi yaon na Taatho ta'a nu ne.

¹⁸ Ki'i pai paa la'o, nthe na a shi nchwie pai chwie pa nnu na a shi mbiri vei piri ne. Pai ka linaon pi ni Jijwe Minnwi, ¹⁹ njrao nu ni non pai lo mon Nwa'anli Nkhi, pugu pa nkhi gha'o Minnwi pugu pa nkhi mon Jijwe. Pai yrao nkhi mba'o lou ni Taatho mon nj'u'o pai, ²⁰ ngu'o nchho mfe too nu mon nguon pa nnu ni Minnwi Taa mon ligi Taatho via mbo Jisho Krishto.

Lan na a po no yi Krishto pugu choshi ne

²¹ Pai fe non pai ni non pai mon pogo Krishto. ²² Pingel lan, pai ya'o ncho laon pai no ha'an pai ya'o ncho Taatho ne. ²³ Nthe na mimbia po pi taatho ngwe vi wu'o no ha'an Krishto taatho choshi ne. Ju, Krishto gho, po nkwe choshi na a non yi ne. ²⁴ No ha'an choshi gha nja'o ncho Krishto ne, a pie na mingwe lan wu'o nja'o ncho ndaon vi pi nne mon nguon nnu ghao.

²⁵ Pimbia, pai khwa ngwe pai wu'o no ha'an Krishto ni nkhwā choshi ndo mfe chombhi yi nthe vi ne, ²⁶ nenne na a chwie vi a po yi taontaon no ha'an a kwo shigao vi ni nkhi pugu pa chra ne, ²⁷ nenne na minthe a kara choshi ncha'a mfe ni non yi mon nguon ndipwa yi ki muun mi kigao ki sheshe

* **5:13** 5:13 Wu'o nenne, ngwa gha nga nchwie pa nnu piphi li'i lain pi chhu nnu na Nwa'anli Minnwi chhu ni pugu nthe nnu piphi gho ne, pugu yei fi'i nkwan no ha'an nnu piphi gho na pugu chwie pigi ne.

kòrɔ ki sheshe ñkwan yaon yei lo mbo mbij yu, ña â pɔ yi taontaon ki lo mfā'ò ntəi. ²⁸ Wu'ɔ nenne, pimbia fā'ò nɔ khwā nu ñgwɛ pugu nɔ ha'an pugu khwā non yugu nɛ. Non ña a khwā ñgwɛ vi nɛ, khwā pi non yi, ²⁹ nthɛ ña sheshenon shi'a ma mbina freinon yi, a ghà ñkugwi ndɔ ndina ni non yi, wu'ɔ nɔ ha'an Krishto ghà nchwīe ni chɔshi nɛ, ³⁰ nthɛ ña pia pa ghrà non yi.

³¹ "Nthɛ yei ghɔ, non shi mien taa vi pugu mũun vi, nchiri mbij ñgwɛ vi pugu pi paa chiri ngū ta'a freinon."†
³² Nnu ləin yei ña pi tugu nɛ ñkien mme yi, ndɔ nchrā nthɛ pi Krishto pugu chɔshi.
³³ Ndɔ sheshe non shina pəi khwā ñgwɛ vi nɔ ha'an a khwā non yi nɛ, mingwɛ yəi ñkaa yu ña a ya'ò ndaon vi.

6

Puon pugu pa taa ni ma

¹ Puon, pəi ya'ò nchò pa taa pəi pugu pa mũun pəi nthɛ ña pəi pɔ pi yi Taathɔ, nthɛ ña a nnu ña a kã'ò nɔ chwīe nu nɛ. ² "Pəi ya'ò nchò pa taa pəi pugu pa mũun pəi." Yei fion kina ña a fā'ò kà'a nɛ: ³ "Nnɛ ña pa nnu nyien ni pəi shi'i, pəi lo mfā'ò ntaan chombhi ñkuon shhɛ ghɔ."*

⁴ Pa taa, ki'i pəi chwīe túa puon pəi pigi, pəi ku'ɔ ni pugu pi ni ntigi pugu pa ye'i

nu vugu ñkwan ha'an chrà Taathɔ chhu nɛ.

Pa kına pugu pa taathɔ pugu

⁵ Pa kına, pəi ya'ò nchò pa taathɔ pəi ñkuon shhɛ hein ni pogo pugu pa ya'ò nu vugu ni ta'anju'ɔ nɔ ha'an a kan ni mbo Krishto pəi ya'ò vi nɛ. ⁶ Ki'i pəi wu'ɔ nchwīe nnu pi ndii ña a lii vəi nɛ, nthɛ ña pəi tā'a nu ña pi pin vəi, pəi chwīe pi nɔ puon fā'a Krishto, nthɔ nchwīe nnu ña Minnwi tā'a nu nɛ pi ya llo njù'ɔ pəi. ⁷ Pəi fā'a fā'a pi ni njù'ɔ shi'i nɔ ha'an pəi fā'a pi mbhɔ Taathɔ ki lo mfā'a pi mbhɔ ñgwamishua, ⁸ nthɔ nji nu ña sheshe nnu shi'i ña non chwīe nu nɛ, a shi mbini mfā'ò wu'ɔ yie ghɔ llo mbhɔ Taathɔ, ki ñgan vi pɔ pi ñkına, ki non gha.

⁹ Pa taathɔ, pəi wu'ɔ nchwīe pi nenne ni pa kına pəi, ki lo nu'un nyien nguru vugu. Pəi ji nu ña non ña a Taathɔ yugu pugu pa yəi nɛ chhɔ pi pɔ ndɔ ki lo mbo ñgan mbe mon shā'a yi.

Maon nchhò llo mbhɔ Minnwi

¹⁰ Nɔ lūgwi nu, pəi thi a titini mon Taathɔ pugu pa titini ghrí yi. ¹¹ Gwɛ ñguon maon prī llo mbhɔ Minnwi, nne ña mimfɛ ɔ wu'ɔ nthi a tini ndii ña Shata thɔ ni ñguon ñkwan shendaon mifi nɛ. ¹² Nthɛ ña pia shi'a nji'i mā'an prī pi pia pa

† 5:31 5:31 Nwa'anli Njɛ yi 2:24.

* 6:3 6:3 Nwa'anli Ndi Taon nu 20:12.

ngwamishua mon freinon, pia ghà mā'an pi pia pa jijwe piphi na pugu tho nsha'a nu ne, pugu pa memme ghan ghrí pugu pa ghan nji mon mbhi njin yei, pugu pa jijwe piphi mon mbhi moon jijwe.

¹³ Nthe yie gho, p̄ei lōgo nguon maon p̄i llo mbho Minnwi ghao, nji na llembhi piphi shi nga ntho, a li'i mimbina ni nguon p̄i na a mā'an v̄ei no gho ne ghao, p̄ei shi nga nkwo mā'an vi ti ndugwi, nja ngu'ō nthi a tini. ¹⁴ Nthe yie gho ki'ε, p̄ei p̄iri non yei ntithi a tini, nkrao ntu'u yei ni nkandan nnu shini, chombhi ndindi p̄o tini ki'i njū'ō yei, ¹⁵ tra gwe no kwō yei p̄o p̄iri nu non yei no ch̄i nu pwa pisha'akho ghighri. ¹⁶ Mon nguon ndii ghao, pin yei p̄o ngrào p̄i yei, nji na p̄ei shi nk'i'ndo mbigei nguon kr̄ei tuontuon na Shata mā'an v̄ei no gho ne. ¹⁷ P̄ei lōgo lūgu nu m̄ei no yaon p̄uon tho yei, ni chrà Minnwi no kafa yei llo mbho Jijwe. ¹⁸ Nduon Minnwi nguon ndii ghao mon Jijwe, ni nguon nkwan luon nu pugu pa pie nu mbho Minnwi. No ha'an p̄ei ji nnu pei ne, p̄ei chho ni lina m̄ei, ki lo mfā'o li'ənon, nduon Minnwi mfe ni nguon ngwa Minnwi pi taontaon ghao.

¹⁹ Ndo nduon mfe v̄ei nkaa mu, na Minnwi shi mfe chrà yi v̄ei ndii na ntā'a nu nchrà ne, nchrà ni tininju'ō, nne na nchw̄ie pi ji nkini pwa pisha'akho na a ni mbo

yi l̄ein, ndo Minnwi chw̄ie ngwa ji ne. ²⁰ A p̄o nthe pi nkini pwa pisha'akho yei na nchho no ligi Jisho mon ch̄ein. P̄ei luon na mfā'o tininju'ō no ch̄i nu nkini pwa pisha'akho yei no ha'an a pie ne.

Ndugwi njin chrà nu

²¹ No chw̄ie nu p̄ei ji nkwan ha'an m̄bo ne, pugu pa nnu na nchw̄ie nu ne, nkien ndin via ndo mbo ngan fā'a ni ta'anju'ō mbho Taatho, mbo Taikiku, shi nshwei v̄ei ni nguon nnu. ²² Ntaon vi ni p̄ei nthe pi yei nnu, na p̄ei ji nkwan no ha'an pigi p̄o ne, a lo mbini mā'an njū'ō yei.

²³ Minnwi, mbo Tāa, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, fe ghighri pugu khwā pugu pa pin ni nguon ghan pin ghao. ²⁴ Pwapun Minnwi p̄o ni nguon ngwa pe na pugu khwā Taatho via mbo Jisho Krishto ni khwā na a shi'a ma nkhu ne.

Nwa'anli choshi Filipai Kāon nu pa tho nnu

Pɔɔ ni n̄ga ntho n̄gēi mbra nyien̄ nɔ phī nu choshi shina n̄gwa taon̄ nduon̄, njē choshi mon̄ la'ataon̄ Filipai. Pa n̄gwa Filipai gū pa taannu pi, n̄gēre vi n̄guon̄ ndii ghao jē ndii ghɔ. Pugu ni n̄ga nja'ɔ n̄a a pɔ la'ataon̄ Roma mon̄ chéin̄, pugu mā'an̄ mbin̄ n̄taon̄ Epafroditu a ghēi n̄gēre vi nɔ ghɔ. Pɔɔ taon̄ vi ki'ε ni n̄wa'anli, nchhɔ ntōo vugu ni ghère ghɔ.

Pɔɔ ni n̄ji n̄a n̄gwa Filipai ni nchhɔ ntɔgɔ nu mon̄ ntou ghagha'a llo mbhɔ n̄gwa, nne a gē vugu n̄a pugu lli pi ju, nne n̄je'i tɔgɔ nu mon̄ n̄kwan̄ nnu pighɔ ni pwanju'ɔ. N̄ji'i nthe pi mon̄ titri pa ghan̄ kē'i lī'i ntu'ɔ Kaisha, Pɔɔ wu'ɔ n̄gēi shhi nchii nu n̄a Jishɔ pɔ pi Taathɔ. Khwatua Pɔɔ ni mbɔ n̄a pa ghan̄ pin̄ Filipai ghēi nchii pwa pisha'akhɔ ni tin̄inju'ɔ.

Pɔɔ gē pa ghan̄ pin̄ Filipai n̄a pugu fā'ɔ n̄kwan̄ njù'ɔ n̄a Jishɔ Krishto ni mfā'ɔ ne mbɔ njù'ɔ muun̄ fā'a. A shini ndo ndii non̄ yi n̄a a fā'ɔ mme nth̄inkwo, a ni nshwi'i non̄ yi shhe thi nch̄in̄ nth̄inkwo n̄a a ni n̄khu n̄kuon̄ wá'a. Jishɔ Krishto ni nchw̄ie n̄guon̄ yie

ghao nthe pi n̄gwamishua. Pɔɔ gha ndugwi nu mfi'i n̄a pa ghan̄ pin̄ lɔ n̄ji'i mbɔ pi n̄gwa n̄a la'a yugu pɔ pi n̄kuon̄ shhe hein̄. N̄kien̄ la'a yugu pɔ pi po nne a pie n̄a pugu chhɔ njwere ndii n̄a pugu shi mbini ni vugu la'a pugu ghɔ. Pa ghan̄ pin̄ fā'ɔ nɔ chhɔ nu njwere ndii n̄a Jishɔ Krishto shi mbini n̄kwri non̄ yugu a pɔ non̄ ndigha'ɔ n̄kwan̄ ha'an̄ ji pɔ n̄ε.

Mā'an̄ nu chr̄a

¹ Nwa'anli yei llo mbhɔ mu Pɔɔ pigi Timoti, mbɔ puon̄ fā'a Krishto Jishɔ.

Nā'an̄ mfe pi ni pa n̄gwa Minnwi pi taon̄taon̄ mon̄ Krishto Jishɔ la'ataon̄ Filipai pugu pa thishi mon̄ choshi pugu pa n̄gwa n̄a pugu ghà n̄gēre fā'a mon̄ choshi n̄ε.

² Pwapun̄ pugu pa gh̄ighri llo mbhɔ Minnwi, mbɔ Tāa via, pugu Jishɔ Krishto, mbɔ Taathɔ, pɔ ni p̄ai.

Pɔɔ luon̄ Minnwi mfe ni pa n̄gwa Filipai

³ Ntōo Minnwi a n̄guon̄ ndii n̄a mbī'i v̄ei n̄ε, ⁴ pugu pa mon̄ n̄guon̄ luon̄ nu Minnwi a ni p̄ai n̄a n̄duon̄ nu mon̄ pwanju'ɔ, ⁵ nthe fi'i ghère n̄a p̄ai ghère a nɔ ghɔ mon̄ fā'a pwa pisha'akhɔ n̄ε, jē fūon̄ llé ti ntho nch̄in̄ shi'a. ⁶ N̄ja mfā'ɔ tin̄inju'ɔ n̄a Minnwi, n̄a a ni njē fā'a shi'i mbin̄ p̄ai n̄ε, shi ndōgɔ n̄gēi shhi ti ndugwi ndii n̄a Krishto Jishɔ l̄ε ntho n̄ε.

⁷ A kā'ō vāi nō pī'i nu neiŋ nthe vāi ghao nthe ŋa pēi pō njū'ō a ŋga'a. Nthe ŋa ki mi pō pi moŋ cheiŋ, ki ndii ŋa ñchhō ŋkhwē pa chrà nthe ŋkini pwa pisha'akhō, ki nōoŋ nu ŋa a nnu shini nē, pia wu'ō nchhō mfā'ō pwapuŋ Minnwi ka'a. ⁸ Nthe ŋa Minnwi miŋkwentie a ŋa ñshigi vāi ni ŋkieŋ khwă ŋa a llo mbhō Krishto Jishō nē.

⁹ Ndo a pō luoŋ Minnwi a ŋa khwă yēi pīgi ŋgēi shhi njeŋ, pugu pa lina, ni ŋguoŋ ji nu nnu ghao, ¹⁰ nne ŋa minthe pēi chu'ō yaon ŋa a ya ŋkā'ō nē, nne ŋa minthe pēi pō ki kōrō ndo ki lō mfā'ō sheshe ntēi ti nchēiŋ llembhi ŋa Krishto shi nthō nē, ¹¹ ndinaon ni ntieŋ ndindi ŋa a ghà nthō ntōgō pi mbhō Jishō Krishto nō fē nu ndigha'ō pugu tōo nu ni Minnwi nē.

Chéiŋ Pōō chwīe pwa pisha'akhō Krishto ghēi shhi

¹² Ntā'a nu pēi ji, ma pa līŋ paŋ, ŋa nnu ŋa a lōgō li'i mbiŋ mu nē kara ŋgēre ŋa pwa pisha'akhō ghēi shhi. ¹³ Nne, ŋguoŋ pa ghaŋ kē'i li'i moŋ ntu'ō pugu pa ŋguoŋ pichēi pa ŋgwa nduoŋ heiŋ ji ŋa mōo moŋ chéiŋ nthe pi ŋa mi muuŋ fā'a Krishto. ¹⁴ Pō nu ma moŋ chéiŋ mā'an ghrí ntou pa ghaŋ piŋ mbiŋ Taathō pugu fā'ō tininju'ō nō chīi nu chrà Minnwi ki lō mfā'ō pōgō gu.

¹⁵ Shishini, pichēi chīi pwa pisha'akhō Krishto

nthe kighi'ē pugu pa mishishiri, ndo pichēi chīi pwa pisha'akhō ghō llo moŋ njū'ō shi'i. ¹⁶ Mbra ŋgwa pēi chīi pwa pisha'akhō yēi llo moŋ khwă, ŋji nu ŋa Minnwi chu'ō a nō li'i nu pwa pisha'akhō. ¹⁷ Fūoŋ ŋgwa chīi pwa pisha'akhō Krishto llo moŋ mishishiri, ki lō mbo pi llo moŋ ta'anju'ō, mbī'i nu ŋa pugu shi ni'in yū'ō mbiŋ mu moŋ chéiŋ. ¹⁸ Ndo a lō mbo pi yichēi nnu. A wu'ō mbo ŋa moŋ ŋguoŋ puoŋ shendaon ghao, ki a pō pi moŋ mbha nnu mifiŋ, ki moŋ nnu shini, pi chīi pwa pisha'akhō Krishto, nthe yie ghō mfā'ō pwanju'ō.

Chhō nu mbhi pō pi fā'a nu fā'a Krishto

Ooŋ, ñshi mfā'ō pwanju'ō, ¹⁹ nthe ŋa ñji ŋa ntōgō moŋ luoŋ Minnwi yēi pugu pa ghēre llo mbhō Jijwe Jishō Krishto, yēi shi ŋkara mfe lūgu nu vāi. ²⁰ Khwă njū'ō a pugu pa kwā'a nu ma pō ŋa mba'a ŋji'i mfā'ō lrithō kaŋ shigei yi, ŋa ni ŋguoŋ tininju'ō ndwe pugu pa ŋguoŋ ndii ghao, Krishto shi mfā'ō ndigha'ō yi moŋ noŋ a, ki a pō pi moŋ chhō nu ma mbhi, ki moŋ khu nu ma. ²¹ Nthe ŋa ni mmu, chhō nu ŋkuoŋ mbhi pō pi gha'ō nu Krishto, khu nu pō shéi. ²² A mbo ŋa ŋgēi shhi nthō nchhō nu mbhi moŋ freinoŋ, a nōoŋ ŋa mfā'ō nō fā'a nu fā'a ŋa a shi njuŋ ntieŋ nē, ndo ñdo ŋji ye ŋa ñshi ntere

ne. ²³ Ndi nthi monj titri paa nnu pei. Ndo khwatua a po ja ngēi mbo pigi Krishto nthē ja yie ya mbwa nga'a. ²⁴ Ndo a pie ja nkina mbo yi maonj monj freinonj nthē vāi.

²⁵ Nthe ja nji ja yei kā'o ne, nji ja nshi nkina ngēi shhi ntho mbo nu pia ka'a, nthē ghēi nu shhi yēi pugu pa pwanju'ō yēi monj piŋ, ²⁶ nne ja ntōgo pi mbinj mu, pēi shi mfā'o ntou pa nnu nō fā'o nu ndigha'ō monj ghō mbinj Krishto Jishō, nthē thō nu ma mbini njēi vāi nkamu'ōŋ.

²⁷ Pēi wu'ō nchwīe mbha chōmbhi yēi nyienj nkā'o pugu pa pwa pisha'akhō Krishto, nne nji ja ki mi tōthō njēi vāi ki mi lo nthō, minthe ŋgu'ō nja'ō ja pēi thi a tini nu monj ta'anju'ō, pugu pa ja ni ta'a kwā'a nu, pēi thō mba'ō nu ka'a nthē piŋ pwa pisha'akhō, ²⁸ ndo ki lo mfā'o pōgo gu nthē pa mbina pēi. Yei shi mbo nkienj li shieshie ja pi shi nshi'i vugu, ndo mbo lūgu nu ni pēi llo mbho Minnwi. ²⁹ Nthe ja pi fe shāna ni pēi ja, nthē Krishto mba'a pēi yi'i ŋgu'ō mbinj vi piŋ, pēi shi mbini njēi ngē'i nthē vi. ³⁰ Pia po monj nchhō yei ka'a. Pēi ni nkwo yēi nkwanj ha'anj ŋki po monj ghō ne, ndo ndwe pēi ya'ō ja ŋgu'ō mbo monj ghō.

2

Krishto nōonj nkwanj ha'anj pi fā'o nō shwi'i nu nonj

shhe ne

¹ Nthe yie ghō, sheshe mā'anj ghrī mbo llo ŋkuonj po nu mbinj Krishto, sheshe mā'anj njū'ō llo monj khwā yi mbo, sheshe po nu ta'a yi monj Jijwe, nkienj khwā pugu pa kwoshini mbo, ² pēi chwīe pwanju'ō a linaonj ntōgo pi ŋkuonj po nu ta'a yi monj pī'i nu mēi. Pēi fā'o khwā nonj, mbo ni ta'annggi monj jijwe pugu pa nnu ja pēi pī'i nō chwīe nu ne.

³ Ki'i pēi chwīe sheshe yaonj pi llo ŋkuonj mishishiri pugu pa nōonj nu nonj, ndo monj junonj pēi lōgo ŋgwa nduonj ja pugu chīi nchaa vāi. ⁴ Ki'i sheshenonj vāi wu'ō ndii pi nnu ja a shi ngēre pi nonj yi ne, pēi lii pi pa nnu ja a shi mbini ngēre ŋgwa nduonj nkaa pugu ne.

⁵ Pēi fā'o pi nkwanj mbha nnu yei ja Krishto Jishō ni mfā'o ne mbinj pēi.

⁶ Nji'i nthē pi nō ha'anj Krishto ni mbo monj pūonj Minnwi ne, a shini ndo ndii pi ja pugu Minnwi po ndindi, ŋgwēinj nthi ŋkuonj ghō.

⁷ A ni nkā mienj li'i yi mienj, nshwi'i nonj yi shhe, ndōgo pūonj muunj fā'a, pi phi vi a po nō ŋgwamishua.

Nga mbo monj ngrào ŋonmishua,

⁸ nshwi'i nonj yi shhe, nja'ō nchō Minnwi

ti nchəiŋ monŋ nthiŋkwo
gu, nji'i nthe pi gu
ŋkuonŋ wá'a.

9 Nthe yie ghɔ, Minnwi ya
ŋkərə vi tɔthi,

mfe nthiŋkwo ghɔ
ŋa a chaa ŋguonŋ
nthiŋkwo.

10 Nne ŋa sheshenonŋ po
pugu pa ŋkuonŋ shhe
pugu pa moonŋ shhe
shi ŋkwi kwére yugu
ŋginɔ ligi Jishɔ,

11 ŋguonŋ ŋgwa chhu li'i wo
ŋa Jishɔ Krishto pɔ pi
Taathɔ,

nɔ fe nu ndigha'o ni
Minnwi Taa.

The nu nɔ lí'ε ŋkuonŋ mbhi

12 Nthe yie ghɔ, ma ŋkienŋ
liŋ paŋ, wu'ɔ ŋkwanŋ nɔ
ha'anŋ pəi ghà ŋgu'ɔ nja'o
a ndii ŋa pia ni mbo ka'a
ne, a pinì ŋka ya mbwa
mbigi nɔ ya'o nu ma ndwe
ŋa ndɔ mbo yəi pəi ne. Pəi
ghəi nchhɔ mfā'a lūgu nu
məi ni pɔgɔ pugu pa wrū
nu. 13 Nthe ŋa a chhɔ mfā'a
Minnwi mbinŋ pəi nɔ chwīe
nu ŋa pəi fā'o khwǎ pugu pa
nji nɔ chwīe nu nnu ŋa a tā'a
nu ne.

14 Pəi chwīe ŋguonŋ nnu
ghao ki lɔ nduo nu, ki ndou
nu, 15 nne ŋa pəi pɔ pa puonŋ
Minnwi pi tithi ki lɔ mfā'o
ntəi, ki kərə monŋ mbhi ŋa
ŋgwa tɔtrɔ pugu pa ghanŋ phi
pɔ ne. Pəi fā'o nɔ the nu
shina pugu nɔ lí'ε ŋa a the
nu tɔthi, 16 nchhɔ ŋgwēiŋ
chrà chombhi a tini, nne
ŋa monŋ lembhi ŋa Krishto
shi mbini nthɔ ne, minthe

mā'o titene nthe vəi, ŋa
ŋguonŋ pa'o nu ma pugu pa
fā'a a shini, lɔ nji'i mbo pi
gha. 17 A nji'i mbo pi ŋa
chhi a kwri nɔ là'o fe'ingienŋ,
mbigi ŋkuonŋ fe nu nonŋ yəi ni
Minnwi, nɔ yaonŋ fē'i ŋgienŋ
pi lɔ monŋ pinŋ yəi, njù'ɔ a
pwa, ŋguonŋ yia ghao fā'o
pwatua a. 18 Wu'ɔ nenne,
pəi ŋkaa pəi fā'o pwanju'ɔ,
pia lɔ mbini mbwa túa ka'a.

Timoti pugu Epafroditu

19 Nchhɔ mfā'o kwà'a ŋa
Jishɔ mbo Taathɔ mbinŋ,
ntaonŋ Timoti ni pəi monŋ
kuo ndii nji ŋa nshi mfā'o
mā'anŋ ghrí ndii ŋa nja'o pa
nnu nthe vəi ne. 20 Nthe
ŋa ndɔ nji'i mfā'o yichəi
ŋonŋ ŋa a pɔ nɔ ju, ŋa a
fā'o njù'ɔ mbinŋ pəi shini,
ŋa pəi pɔ shi'i. 21 ŋguonŋ
pa ŋgwa nduonŋ ghao khu
pi wu'ɔ yugu pa nnu, ki lɔ
mfā'o pi ndii Jishɔ Krishto.
22 Ndɔ pəi ji ŋa Timoti kwo
nōonŋ ŋa a ya ŋonŋ, ŋkwanŋ
nɔ ha'anŋ nɔ muonŋ pugu taa
pigi yu fā'a ka'a monŋ fā'a
pwa pisha'akhɔ. 23 Nthe yie
ghɔ, ŋkwā'a nɔ taonŋ nu vi
ndii ŋa njəi ŋkwanŋ ha'anŋ pa
nnu nyienŋ mbhɔ mu monŋ
kuo ndii ne. 24 Ndɔ mummu
ji ŋa ni pinŋ Taathɔ, nshi nthɔ
ŋkaa mu monŋ kuo ndii.

25 Mi ni mbī'i ŋa a pie
ŋa ntaonŋ Epafroditu ndiŋ a,
mbini mbo ŋganŋ kwɔ fā'a a,
ni pəi. Epafroditu yei ŋonŋ
ŋa pigi yu mā'anŋ nchhɔ pinŋ
ka'a, ndɔ mbini mbo ŋganŋ
ntaonŋ vəi ŋa pəi taonŋ vi ŋa
a thɔ mfe pa maonŋ vəi, ndɔ

mbini ngēre a ŋkaa yu ne.
²⁶ A ni nchho ŋkhwā nu no
 yēi nu vēi ghao, ndo mbini
 mfā'o ghana njū'ō nthe ŋa
 pēi ya'ō ŋa noŋ yi llo nji'i
 mbwa. ²⁷ Shishini, a ni
 ngēno ti ŋkaan ŋkhu, ndo
 Minnwi fā'o kwoshini mbiŋ
 yu, pa'a ndo ŋgu'ō mbo pi
 mbiŋ yu, mbini mfā'o mbiŋ
 a ŋkaa mu kaŋ ŋkaan mfā'o
 yu'ō njū'ō ŋkuon yu'ō njū'ō.

²⁸ Nthe yie gho, mbini
 nu'uy ntā'a nu ntaon vi ni
 pēi, nji ŋa pēi shi mfā'o
 pwanju'ō no yēi nu vi, pugu
 pa ŋa ki'i njū'ō a ŋkaa mu
 nu'uy ŋgana a. ²⁹ Nne, pēi
 lōgo vi ni ŋguon pwanju'ō
 ghao nthe piŋ yi mbiŋ
 Taathō, ndo ŋga'ō ŋkwan
 ŋgwa pei. ³⁰ Nthe ŋa a ni
 mbi'i shigēi ŋkhu nthe fā'a
 Krishto, ntōgo mon pa cho
 gu no mī'ey nu nnu ŋa a ni
 mbi'i mon fā'a yēi nthe a ne.

3

*Po nu yi ndindi ntōgo pi
 ŋkuon fā'o nu piŋ mbiŋ Kr-
 ishto*

¹ No lūgwi nu ma liŋ paŋ,
 pēi mfā'o pwanju'ō mon
 Taathō. No pini nu nā'an
 wu'ō ta'a nnu gho ni pēi lo
 mbo pi nnu piphi vēi, ndo a
 po pi li'i nu ni pēi.

² Pēi chho ndina ŋgwa
 pe ŋa mbha nnu pugu yi
 ghan ki piŋ Minnwi ne,* pēi
 chho ndina ghan chwē phi,
 pēi chho ndina pa ghan kē'i
 ŋgwa. ³ A pia nja mbo ghan

nii ŋgunu mbrei, pia ŋa pia
 ghā ŋga'ō Minnwi ntōgo pi
 ŋkuon Jijwe. Pia ghā mfā'o
 ndigha'ō yia pi mon Krishto
 Jishō ki lo nji'i nji'ē mon yia
 ŋkuon freinon, ⁴ nji'i nthe
 pi no ha'an mmu nduthō a
 nthe mfā'o nnu no yi'ē nu
 mon ŋkuon freinon nthe yie
 gho ne. Sheshenon mbi'i ŋa
 a fā'o nnu no yi'ē nu mon yi
 ŋkuon freinon nthe yie gho,
 kaŋ ŋka fā'o a ka yienyien.
⁵ Pi ni mbhi a, a gha mbo
 mon fūon llembhi pi ni'in
 a ŋgunu mbrei, mbo ŋon
 llo mon ŋgwreingwa Ishrae,
 llo mon ndaanon Benjamein,
 ŋon Hibru mbo phi Hibru,
 ŋga ŋgēi no nū'ōn nu gí,
 mbo Farashi, ⁶ ŋga ŋgēi no
 ni'in njū'ō, mbo pi ŋgan fe
 ŋgē'i ni chōshi, ŋga ŋgēi no
 po nu yi ndindi mon nū'ōn
 nu gí, mbo ki ntēi.

⁷ Ndo sheshe shēi ŋa ŋki
 fā'o ne, ndōgo no phe nthe
 Krishto. ⁸ Shishini, ndōgo
 ŋguon yaon ŋa a phe nthe
 yaon ŋa a ya ŋgā'ō ŋga'a
 ne, mbo ji nu Krishto Jishō
 Taathō a. Nthe vi, ŋkwo
 mī'an ŋguon maon ghao no
 ŋku'u maon, nne ŋa minthe
 ŋshei Krishto, ⁹ ndo nja mbo
 ta'a yi pigi yu, ki lo mfā'o
 ndindi ŋa a po pi nyan, ŋa
 a llo pi ŋkuon nū'ōn nu
 gí ne. Mfā'o pi ye ndindi
 ŋa a llo pi ŋkuon piŋ mon
 Krishto, mbo ye ŋa a llo pi
 mbho Minnwi, nthi pi ŋkuon
 piŋ ne. ¹⁰ Ntā'a nu nji vi

* **3:2** 3:2 Yei po mon chrà Gri ŋa *pa mingu*. Pa ŋgwa Juu ni nji ŋa mingu po pi minyien totro.

pugu pa nji na a ni nku'ɔ nɔ mon gu ne, ndɔ mbini mfā'o ghrā ngə'i yi. Ntā'a nu mbo nɔ ju mon gu yi, ¹¹ na mon nguon puon shendaon ghao, mummu nkaa mu nthe nku'ɔ mon gu.

Pa'o nu nɔ wu'ɔ nu mfā'o ngá'o gho

¹² A lo nji'i mbo pi na nkwo fā'o nguon yaon yei, ki na nkwo ka'oka'o, nchho mba'o nu nɔ fā'o nu ngá'o gho, nthe na Krishto Jisho kwo chwē a mbo ji. ¹³ Pa lɪn pan, ndɔ nji'i mbi'i na nkwo chwē a pɔ nyan. Nɔ ta'a nnu na nchwē ne pɔ na ndi'ε pa nnu na a kwo tɔgɔ ne, nchho mba'o pi nɔ fā'o nu pa yaon na a pɔ shhi ne. ¹⁴ Nchho ni ngəi nu yəi mme tho nnu gho, nɔ fā'o nu ngá'o gè Minnwi lo tothi na a pɔ mon Krishto Jisho ne.

¹⁵ Nguon yia na pia memme ngwa mon pin ne pi'i nnu pi mon yei nkwan shendaon, ti pəi mbi'i pi nkwan nduon mon sheshe yaon, kan Minnwi shi nɔon yie nnu, a pɔ yi li'eli'ε ni pəi nkaa pəi. ¹⁶ A wu'ɔ mbo pi na p̄ia wēin yaon na Minnwi ni nkwo nɔon ni pia ne.

¹⁷ Pa lɪn pan, p̄əi ghəi shhi nchho mbini a. Nū'ɔn ligi mbin ngwa pɛ na pugu chho chombhi yugu pi nkwan ha'an pugu yəi li mbho pigi ne. ¹⁸ Nthe na ntou ngwa na mi ni nkwo shwei vəi, ndɔ mbini ntho nshwei vəi ndwe pi ni nkhi ligi ne, chho chombhi yugu pi nɔ pa

mbina pa pisha'akhɔ nthe wá'a Krishto. ¹⁹ Ndugwi yugu shi mbo shi'i nu. Nnwi yugu nji pan yugu, pugu fā'o ndigha'o mon pa nnu lritho, nū'ɔn njù'ɔ yugu pi nkuon maon nkuon shhe.

²⁰ Pia pɔ pi ngwa pɔ, lo fɔ, pia chho njwere nkwe, mbo Jisho Krishto Taatho. ²¹ Jisho pɔ pi non na a shi nkara freinon yia yei na a ghà mbiri ne, a pɔ nɔ non yi mbo yi ndigha'o na a shi'a nji'i mbiri ne, ntɔgɔ pi nkuon ghrí na a chwē vi a chwē nguon yaon ghao ya'o pi mbho yu ne.

4

¹ Nthe yie gho, ma lɪn pan na nkhwā ndɔ mbini ntā'a nu njəi vugu, p̄əi chwē mfā'o pwanju'ɔ, ndɔ mbini mbo ngá'o a. Pəi tithi a tini mon Taatho, ma nkien pa lɪn pan na nkhwā.

Ntigi pugu pa mā'an njù'ɔ ni luon Minnwi

² Ndigəi Eyodia pugu Shinteke na pugu chho ni ta'anggi mon Taatho. ³ Oon, nchhu ve nkaa gho nɔ ngan kwo fā'a a, yi shishini, na ô ghēre pinje pei na pigi pugu ni mfā'a ka'a mon pwa pisha'akhɔ pigi pugu pa Klemen ni pichəi nguon pakwo fā'a pan, na ligi yugu pɔ mon nwa'anli chombhi ne.

⁴ Pəi fā'o pwanju'ɔ mon Taatho nguon ndii ghao, nkamu'ɔn nchhu ni pəi na p̄əi fā'o pwanju'ɔ. ⁵ Pəi nɔon

nguoŋ ɲgwa yəi, ɲa pəi pa ghaŋ juŋoŋ. Taathɔ kwo para. ⁶ Ki'i pəi fā'o ghana njù'ɔ nthe sheshe yaon, ndɔ moŋ ɲguoŋ nnu ghao ntɔgo moŋ luon Minnwi pugu pa pie nu pugu tɔo nu, pəi chwīe Minnwi ji pa chà pəi. ⁷ Nne kaŋ ghighri Minnwi, ɲa a chaa ji nu ɲoŋmishua ne, shi ɲkē'i njù'ɔ yəi pugu pa pī'i nu məi moŋ Krishto Jishɔ.

⁸ Nɔ lūgwi nu, ma pa līŋ paŋ, sheshe yaon ɲa a nnu shini ne, sheshe yaon ɲa a yi chīichīi, sheshe yaon ɲa a yi ndīndī ne, sheshe yaon ɲa a yi taonɔtaon ne, sheshe yaon ɲa minthe ɲgwa khwā ne, sheshe yaon ɲa pi chí'a ne, sheshe yaon mbo ɲa a pwa ti ɲga'a, sheshe yaon mbo ɲa a pie ɲa pi gha'o, pəi chhɔ mbī'i pa ɲkwaŋ maon pighɔ. ⁹ Yaon ɲa pəi ye'i ndɔ mbinɔ ndɔ ɲja'o mbini njəi mbhɔ mu ne, pəi chwīe pa maon pighɔ, kaŋ Minnwi ɲa a ghà mfe ghighri ne, shi mbo pəi pugu.

Pa maon ɲa Minnwi fe ne

¹⁰ Mi ni mfā'o pwanju'ɔ moŋ Taathɔ ɲkien ntou yi, ɲa pəi pinī nu'un ɲjwin lina nu ni mmu ndwe ɲkien yie ghɔ. Ndɔ shishini, pəi ni ɲgu'ɔ ndɔ mfā'o ndīi a ndɔ pa'a ndɔ mfā'o shina. ¹¹ Ndɔ ɲji'i nchrā nu nthe pi ɲa mfā'o chà ne, nthe ɲa ɲkwo ye'i nɔ fā'o nu ɲrú moŋ sheshe ɲkwaŋ shina ɲa mbo moŋ ghɔ ne. ¹² ɲji ɲkwaŋ ha'an minthe ñchhɔ shi'i

ndīi ɲa m̄bou ne, pugu pa ɲkwaŋ ha'an minthe ñchhɔ ndīi ɲa mfā'o ne. Moŋ sheshe shina pugu pa ɲguoŋ shina ɲje'i ɲkwaŋ ha'an minthe ɲjrū ni ntou maon pugu pa pɔ nu moŋ ɲji moŋ fā'o nu a yien pugu pa pɔ nu moŋ chà. ¹³ Minthe ñchwīe ɲguoŋ nnu ghao ntɔgo pi mbhɔ ju ɲa a ghà mfe ɲji vəi ne. ¹⁴ Ndɔ a ni mbo ɲkien nnu pwapuŋ ni pəi nɔ ha'an pəi ni ɲgēre a moŋ pa ɲgə'ɲgə'i paŋ ne.

¹⁵ Ndɔ pəi, ɲgwa Filipai, ni ɲji ni noŋ yəi ɲa moŋ ɲjē chīi nu ɲkīni pwa pisha'akho ndīi ɲa ɲki llɔ Mashedonia ne, sheshe chɔshi shini ndɔ nchi pigi pugu moŋ fe nu pugu pa kwe nu yaon ɲkien vəi tə'i vəi. ¹⁶ ɲji'i nthe pi ndīi ɲa ɲki pɔ moŋ la'ataon Teshalonika ne, pəi ni ntaon ghère vəi mbini mbi'i nɔ pi'i nu pa chà paŋ. ¹⁷ A lo ɲji'i mbo pi ɲa ñtā'a pi maon fe pighɔ, ɲka tā'a pi ɲa shéi pigi moŋ piɛŋ lōin yəi.

¹⁸ ɲkwo kwe ɲguoŋ yaon ɲa pəi taon vəi ne, a ka yienyien ti ntɔgo. Mfā'o ɲguoŋ yaon ɲa mi ni ntā'a nu ne, ti a ka tɔgo tɔgo nɔ ha'an ɲkwe pa maon pe ɲa pəi ni ntaon Epafroditu nɔ vəi ne. Maon pighɔ pɔ nɔ maon fe'ingien ni Minnwi ɲa luŋ yi figəi, mbo maon fe'ingien ɲa Minnwi pin, ndɔ mfā'o pwatua nɔ ghɔ. ¹⁹ Minnwi a shi mfe ɲguoŋ yaon ɲa a pie ɲa pəi fā'o nɔ pi'i nu chà pəi nɔ

gho ne, wu'ɔ no fi'i fā'o yi
 mon ndigha'o yi mon Kr-
 ishto Jisho. ²⁰ Ndigha'o ki
 ndugwi yi pɔ ni Minnwi yia
 ndo mbo Tāa via. A yie.

*Ndugwi njin mā'an nu
 chrà*

²¹ Pəi chrā ni nguon ɲgwa
 Minnwi pi taonɲaon ɲa pugu
 yi Krishto Jisho ne. Pa
 ghan pin ha'an pigi pugu
 pɔ hein ne mā'an chrà yəi.

²² Nguon pa ɲgwa Minnwi
 pi taonɲaon chrā ni pəi,
 mī'en mbo mbaanda Kaisha.

²³ Pwapun Jisho Krishto,
 mbo Taatho, pɔ pugu pa
 jijwe yəi.

Nwa'anli choshi Koloshe Kāon nu pa tho nnu

Pɔɔ ni nā'anj nwa'anli yei mfe ni choshi na a ni mbo mon la'ataon Koloshe ne. A shini ndo mbhi Pɔɔ mbhi choshi yei, ndo a ni mbo pi mon li'i na Pɔɔ ni mbi'i na a pie na a lina no gho. A ni ntaon ngwa llo Efesho na pugu ghēi fo nchii nkini pwa pisha'akho fo.

Pɔɔ ni nja'o na pa ghan ye'i nnu na a lo nji'i nkā'o ne ni mbo mon choshi gho. Ngwa pigho ni ntho ntigi nu na non ntā'a nu nja nji Minnwi, a yi'i na a gha'o pichēi pa nji mon tothi. Pugu ni mbini nje'i nu na a yi'i na pi ni'in non ngunu mbrei pugu pa na non fā'o no nū'oj nu pichēi pa nū'oj nthē nnu maon ji. Pɔɔ ni nā'anj no lāa nu nguon nnu pei ghao ndo nchwē ngwa ji yaon ye'i na a yi ka'oka'o ni ghan pin ne.

Mme nnu na a ye'i mon nwa'anli yei ne po na minthe Jisho fe lūgu nu ni sheshenon na a pin vi ne. Non lo nu'un mfā'o no nū'oj nu pi pa gi pigho nkaon ma ndūgu. Pa nū'oj pigho ghā nka pi'i ngwa pi'i yei Jisho Krishto. Minnwi ni ntogo pi mbho Jisho nchwē mbhi, ndo, ntogo pi mbho Jisho, nguon mbhi ghao shi mbini mbini mbho yu. A wu'o mbo ntogo pi nkuon po nu ta'a yi

pai Jisho na minthe non fā'o kwā'a mon mbhi yei. Pɔɔ ghēi ki'ε shhi mfi'i nkwan no ha'anj mme yaon ye'i yei fā'o no kāon nu chombhi ghan pin ne.

Taikiku, mbo non na Pɔɔ ni ntaon vi ni nwa'anli yei ne, ni ngēi pugu Oneshimu. Oneshimu ni mbo nkuna ye na Pɔɔ ni nā'anj nwa'anli ntaon ni Filemu no ligi yi ne.

Mā'anj nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu, Pɔɔ, mbo ngan ntaon Krishto Jisho ntogo pi nkuon khwā njū'o Minnwi, ni Timoti ndin via.

² Mfe nu ni pa ngwa Minnwi pi taontaon ndo mbo ghan pin mon Krishto na pugu po Koloshe ne.

Pwapun po ni pai pugu pa ghigri llo mbho Minnwi Tāa via.

Tōo nu pugu pa luon nu Minnwi

³ Pigi ghā ngu'o ntōo Minnwi mbo Tāa Taatho via, mbo Jisho Krishto, ndii na pigi luon Minnwi mfe nu ni pai ne. ⁴ Fie no ha'anj pigi ni nja'o fi'i pin yei mon Krishto Jisho pugu pa fi'i khwā na pai ni mfā'o ni pa ngwa Minnwi pi taontaon ne, ⁵ nthē pi fi'i kwā'a na pai fā'o nkuon yaon na Minnwi nū'oj ni pai po ne. Pai ni nkwo fuon nja'o yei mon chrà nnu shini, mbo nkini pwa pisha'akho, ⁶ na a tho ni pai no ha'anj shishini, a po mon nguon mbhi ghao ntho

njun ntíen, nkú'ó nu wu'ó nò ha'an a yun nu shina pèi jē ndīi na pèi ni nja'ò ndò nji pwapun Minnwi mon nnu shini, ⁷ wu'ó nò ha'an pèi ni nje'i mbhò Epafra nkien ndin via ndò mbò ngan kwò fà'a yia. A nkien muun fà'a Krishto yi shini, nò ligi yèi. ⁸ A chwīe pigi ji khwā na Jijwe Minnwi fè ni pèi nè.

⁹ Nenne, jē llé na pigi ni nja'ò nè, pigi shini ndò ncha'a luon nu Minnwi mfe ni pèi, nduon nu na pèi linaon ni ji nu nnu na Minnwi tā'a nu nè, mon nguon shiethò pugu pa ji nu llò mbhò Jijwe Minnwi, ¹⁰ nne na pèi chhò chombhi yèi mon nkwan shendaon na a kā'ò mbhò Taathò, ndò nchwīe túa yi pwa nu, nchhò njun ntíen mon nguon mbha fà'a shi'i ghao ndò nkú'ó nu mon ji nu Minnwi.

¹¹ Nduon na pèi fā'ò ghrí ni nguon nji na a llò nkuan nji yi mon ndigha'ò yi nè, nji na pèi shi mfā'ò tiishii pugu pa wēin njù'ó ni pwanju'ó, ¹² nchhò mfe tōo nu ni Tāa na a chwīe pèi kā'ò nò fā'ò nu yèi ghrà maon ha'an ngwa Minnwi pi taonjaon na pugu chhò mon lí'è shi mfā'ò nè. ¹³ A fu'u via mon mbhi njin, ncha'a via mfe mon sha'afuon Muun vi na a khwā nè, ¹⁴ mbò Muun vi ye na pi tōgò mbhò yu njuon via mfu'u, phi yia pò yi lí'è nè.

Nyon na Krishto yie ghò nè, pugu pa fà'a yi

¹⁵ Ju, Krishto, pò pi fhi Minnwi na pi shi'a njèi vi nè, a muun shhi na a chaa nguon yaon na Minnwi ni mbuon nè. ¹⁶ Ntōgò pi mbhò yu, pi ni nchwīe nguon yaon ghao, pò pugu pa shhe, pa yaon na minthe pi yèi, pugu pa ye na minthe pa'a pi lò nji'i njèi, pa nji mon jijwe,* pa taathò, pa ghan sha'a ngwa ni pa thishi. Pi ni nchwīe nguon yaon ghao ntōgò pi mbhò yu ndò nthè pi ju. ¹⁷ A pò nkaon pi maa nchwīe sheshe yaon. Nguon yaon wu'ó nchhò mbò nu, ntōgò pi mbhò yu.

¹⁸ A ju mbò thò non na a choshi nè. A ju mbò njē yi, mbò fūon muun nò ku'ó nu mon gu, nne na mon nguon nnu ghao á pò ju shhi. ¹⁹ Minnwi ni mfā'ò pwatua nò chwīe nu na nguon pūon yi linaon mbin ju Krishto. ²⁰ Ndò ntōgò pi mbhò yu, Minnwi pinì mbini ni nguon yaon nkuan mbhi na pugu pugu chini nggì, ki a pò pi maon nkuan mbhi ki mon pò. Minnwi chini nggì pugu pugu ntōgò pi nkuan chhi yi nkuan wá'a.

²¹ Pèi na pèi ni mbò yichèi ndīi mbò pi yi fēne yèi Minnwi, mbò ni nchhò njù'ó pèi nthè vi, nthò nchwīe pa nnu piphi nè, ²² ndwe Minnwi chini nggì pèi pugu mon freinon muun vi ntōgò pi

* **1:16** 1:16 Pichèi pa Nwa'anli Minnwi fā'ò faan nò lí'i nji mon jijwe.

mon gu yi. A ni nchwīe nne ḡa a nthē a thō ni pēi shhī ju Minnwi, pēi pō pi taonṭaon, ki kòrō, ki lō mfā'ō ntēi, ²³ nō ha'an pēi nja ḡgēi shhī shishini mon pin ki lō nchi'i, ndō nthi a tini, ki lō nchənə ndollo yēi kwà'a pwa pisha'akhō yē ḡa pēi ni nja'ō nē. Pi ni ḡkwo chīi pwa pisha'akhō yēi ni ḡguon pa yaon puon la'ō pō, mbō yē ḡa mmu, Pōō, ni ḡgū muun fā'a pwa pisha'akhō ḡhō nē.

Fā'a Pōō nō muun fā'a chōshi

²⁴ Ndwe, mfā'ō pwanju'ō mon pa ḡgō'i pan nthē vēi. Nthō ndwi'i yaon ḡa a pou nu mon ḡgō'i Krishto, nthē non yi, mbō chōshi, ²⁵ ḡa Minnwi chwīe a mbō muun fā'a chōshi ḡhō nē. A ni mfē fā'a ḡhō vēi ḡa mfā'a nthē vēi, ḡa ḡchwīe pēi ya nji chrà Minnwi, ²⁶ mbō nnu lēin ḡa a ni mbō nō pa ḡga'ō ḡga'ō, pugu pa ḡgwreingwa ḡkuon ḡgwreingwa, ndō ndwe, a chwīe ḡgwa Minnwi pi taonṭaon ji. ²⁷ Minnwi ni ndōgō nthi mi nō chwīe nu pugu ji fi'i ḡkwan ḡa'an nnu lēin yēi ḡha'ō shina ḡgwa ḡa'an pugu lō mbō pa Juu nē, mbō ḡa Krishto pō njū'ō pēi, pēi fā'ō kwà'a fā'ō nu ndigha'ō.

²⁸ Pigi chīi pi Krishto ḡhō ni sheshenon, nchhō nshūu ténə yugu nje'i vugu ni ḡguon shiethō, nne ḡa minthe pigi thō ni ḡguon yugu shhī Minnwi pugu kwo pō pa ntinimme mon

Krishto. ²⁹ A chwīe nthē pi yēi nnu ḡa nthō ḡgwie non a, mba'ō nu ni ḡguon ḡhrī ḡa Krishto fē vēi nē, ḡa a chhō fā'a nu mbin mu titini nē.

2

¹ Ntā'a nu ḡa pēi ji fi'i pa'ō nu ḡa mi ni mba'ō nthē vēi, pēi pa ḡgwa Laodeshia pugu pa ḡguon ḡgwa ḡa pigi pugu lō naa ma njēi ligi nē, ² ḡa pugu fā'ō mā'an njū'ō, nō ha'an pugu chīni ta'a li'i mon khwā, nne nō fā'ō nu tininju'ō ḡa ḡkieḡ ji nu nnu ḡhà nthō nō ḡhō nē. Pugu shi ḡkie mon yie shendaon nji nnu lēin, mbō yi Minnwi, ḡa a Krishto nduthō yi nē. ³ ḡguon fā'ō shiethō pugu pa ji nu pō pi mon Krishto.

⁴ Nchhu yēi nnu nji ḡa ki'i ḡon fi vēi ni mindoundou ḡa a pō nō nnu shini nē. ⁵ Nthē ḡa nji'i nthē pi nō ḡa'an ndō nji'i mbō hene pēi thō njēi a nē, ndō mbō pia ka'a mon jijwe, ndō mbō ni pwanju'ō nō yēi nu ḡa pēi thō nchwīe pa nnu nō ḡa'an a pie nē, pugu pa ḡa pin yēi tini mon Krishto.

Chōmbhi ndinaon mon Krishto

⁶ Nthē yie ḡhō, nō ḡa'an pēi pin Krishto Jishō nō Taathō vēi nē, pēi chhō pēi pugu ka'a. ⁷ Njēn yēi tini, ndō mbini nu'un ḡku'ō nu mon pō nu pēi pugu ka'a, nthi a tini mon pin wu'ō nō ḡa'an pi ni nje'i vēi nē, ndō nja ndinaon ni tōo nu.

8 Pəi lina nu ɲa ki'i sheshenon chwīe pəi gū pa kūna ntogo pi ɲkuon lina ɲgwamishua pugu pa chrà ghagha mbo yi mifi, ɲkwan nɔ ha'an nù'ɔn ɲgwamishua tā'a nu nɛ, pugu pa llo mbho pa jijwe ɲa pugu sha'a mbhi* yei nɛ, ki lo ndho pi mbho Krishto. 9 Nthe ɲa ɲguon púon Minnwi chho mbin Krishto mon freinon. 10 Pi fe chombhi ndinaon ni pəi mon Krishto, mbo ju ɲa a taatho ɲguon pa ghan sha'a ɲgwa pugu pa thishi nɛ.

11 Mon Krishto pi ni'in vəi ɲgunu mbrei ni ɲkwan ni'in nu ɲgunu mbrei ɲa pi lo ɲji'i nchwīe pi ni mbho ɲonmishua nɛ, a pɔ pi yi fu'u nu ɲgrào non phi yəi mbo pi nii nu ɲgunu mbrei ɲa a chwīe Krishto nɛ. 12 Pəi ni ɲga ɲkwe ɲkhī, pi twei vəi pugu ka'a mon kwe ɲkhī gho,† pi ni mbini mfu'u vəi pugu ntogo pi ɲkuon pin mon titini fà'a Minnwi, ɲa a ni mfu'u vi mon gu nɛ.

13 Pəi ni ɲga ɲgu'ɔ mbo yi khu mon phi yəi pugu pa ɲa pəi shini ndo naa nii ɲgunu mbrei mbo yi fu'u nu ɲgrào non phi yəi, Minnwi ni nchwīe pəi pɔ yi maon pəi pa Krishto, ɲkwo li'ɛ ɲguon phi yia ghao, 14 ntogo pi ɲkuon chi'i nu ɲwa'anli ɲkrù yia ɲa a ni ntho nōon

pa nnu ɲa pia chwīe ki a lo ɲji'i ɲkā'o nɛ pugu pa yaon ha'an gí tā'a nu nɛ. ɲguon nnu pei ghao a chi mī'an ntogo pi ɲkuon kwīn nu nnu pigho ɲkuon wá'a. 15 Krishto ni ɲkwe maon nchhò ghan sha'a li'i mon jijwe pugu pa thishi, mā'an lritho tho pugu shhente ntogo pi ɲkuon gha'a nu vugu ɲkuon wá'a.

Ki'i pəi mien sheshenon chhu ɲa pəi shi lo ɲkā'o

16 Nthe yie gho, ki'i pəi mien sheshenon sha'a vəi nthe yaon ɲa pəi ji ki nnu nɛ, ki nthe nnu nū'ɔn nu pa llé ji ki ji nàon fhi ki nnu Llé Ji. 17 Pei pɔ pi pa mili'i pa nnu ɲa a shi ntho nɛ, ndo ti ɲkien nnu gho pɔ pi Krishto. 18 Ki'i pəi mien sheshenon chhu ɲa pəi shi lo ɲkā'o nɔ fā'o nu ɲgá'o yəi, ntogo pi ɲkuon tii nu ɲa pəi lāa nchhò shi'i, pugu pa gha'o pa ghan ntaon Minnwi. ɲgwa pei lōgo nthi munu ɲkuon pa nnu ɲa pugu yəi, ɲku'ɔ non yugu ki la'o yi nthe pi yugu ɲkwan pi'i nu nnu nɔ ɲgwamishua, 19 ki lo ntho nthi nu a tini pi mbin Krishto, ɲa a pɔ ju tho mbin non nɛ, mbo li'i ɲa ɲguon non ghao ghà mfā'o maon ji, ndo nchīni mbo ta'a yi ntogo pi ɲkuon pa yòu pi pugu pa shigi ndien, ɲku'ɔ ni ku'ɔ nu ɲa a llo pi mbho Minnwi nɛ.

* 2:8 2:8 Njin yei pini mbo ɲa, "nù'ɔn pugu pa gí, ɲkwan ha'an ɲgwamishua pin ɲa pugu chwīe nnu pugu nɛ". † 2:12 2:12 Yei lo mbo ɲa jisho ni mbo fo mon freinon pi twei vugu pugu ka'a mon kwe ɲkhī gho. Pugu pugu ni mbo ka'a pi mon jijwe.

20 Nɔ ha'an pɛi pa Krishto kwo khu nthe pa jijwe ɲa pugu sha'a mbhi yei ne, a chwɛe kho pɛi wu'ɔ nthɔ njɔu njin pa gɛ ɲkuonj mbhi yei, nɔ ha'an ɔ wu'ɔ mbi'i pi ɲgia pi? Pa gɛ nɔ pa, 21 "Ki'i ntuo! Ki'i njwe'i! Ki'i ɲkaonj!" 22 Nguonj pa nnu pei ghao chhu pi pa maonj pe ɲa pugu shi'a nu'uj mfā'o ghɛre ndii ɲa pi kwo fā'a fā'a nɔ ghɔ ne, pugu wu'ɔ mbɔ pi pa gɛ pugu pa ntigi ɲgwamishua. 23 Pa nnu pei shishini fā'o fhi shiethɔ monj ghɔ nɔ tū'ɔ nu nnu Minnwi ɲa a nū'ɔj ɲonjishua ne a ghɛi shhi pugu pa lāa nu nonj yɔ ni nchhɔ shi'i ndɔ mbini mfe ɲgə'i ni nonj yɔ, ndɔ pa nnu pighɔ lɔ nji'i mfā'o ghɛre nɔ li'i nu freinonj ɲa ki'i a nii monj pa nnu piphi ɲa a khwā nu ne.

3

Chho nu chɔmbhi fhi

1 Nɔ ha'an pi kwo ku'ɔ ni pɛi pa Krishto llo monj gu ne, pɛi nū'ɔj njū'ɔ yɛi pi ɲkuonj pa maonj ha'an a pɔ po ne, li'i ha'an Krishto pɔ, ndɔ nchhɔ ɲgei mbhɔ Minnwi yi ji ne. 2 Pɛi nū'ɔj kwā'a nu mɛi ɲkuonj pa maonj po ki lɔ mbɔ pi ɲkuonj pa maonj ɲkuonj shhe. 3 Nthe ɲa pɛi kwo khu, chɔmbhi yɛi pɔ yi

lɔinj ni Krishto mbhɔ Minnwi. 4 Ndi ɲa Krishto, ɲa a ya chɔmbhi yɛi, shi nɔonj nonj yi ne, kanj pɛi ɲkaa pɛi shi nɔonj nonj yɛi monj ndigha'o pɛi pugu.

5 Nthe yie ghɔ, pɛi jwi pa nnu ɲkuonj shhe ɲa a pɔ mbinj pɛi ne, nɔ pa nnu shúonj, pa nnu tɔtrɔ, titini shɔrɔ nu pa nnu tɔtrɔ, khwā nu pa nnu piphi, ni lúa, nthe ɲa lúa pɔ nɔ gha'o nu pa nnwi. 6 Nthe pi pa nnu pei pigítua Minnwi chhɔ nthɔ nu.* 7 Pɛi ɲkaa pɛi ni ɲkwo pɔ monj pa ɲkwanj nnu pei ndii ɲa pɛi ni nchhɔ chɔmbhi yɛi pi monj ɲkwanj nnu pighɔ ne. 8 Nɔ ndwe, a yi'i ɲa pɛi mi'an ɲguonj nnu pighɔ ghao: yɔyɔrɔ, pigítua, kipina, ni we'i nu ɲgwa, pugu pa chrà fefhe llo nchɔ pɛi. 9 Ki'i pɛi le'ingien ni nonj pɛi, nthe ɲa pɛi kwo shrāo ndunu ɲgrào nonj yɛi mfu'u pugu pa mbha nnu piphi pugu. 10 Nɔ ɲkwo gwe ɲgrào nonj fhi, ɲa a thɔ mbɔ yi fhi lelle nɔ ha'an ɔ ye'i nu nɔ ji nu Minnwi mba'o mbhi, ndɔ mbɔ nɔ ju ne. 11 Monj chɔmbhi fhi yei, kwri lɔ nji'i mbɔ shina ɲonj ɲa a lɔ mbɔ ɲonj Juu pugu pa ɲonj Juu, ɲonj ɲa a nii ɲgunu mbrei pugu ɲonj ɲa a shi lɔ nii ɲgunu mbrei ne, ni

* 3:6 3:6 Pichɛi pa Nwa'anli Minnwi chhu ɲa mbinj pa ɲgwa pe ɲa pugu lɔ nja'o nchɔ yi ne. † 3:11 3:11 Baberianj: pa ɲgwa Gri ni mɛinj pa ɲgwa ɲa pugu lɔ mbɔ ɲgwa Gri ne ɲa Baberianj njin yi pɔ ɲa pa ghini, ghanj ki ji nū'ɔj. ‡ 3:11 3:11 Pi fā'o Pi Shikaitianj heinj. Pa Shikaitianj ni mbɔ pa ɲgwa ɲa pugu ni nii pa la'ataonj ni nchhɔ mfe ɲgə'i ni pugu ndɔ njwi ɲgwa. Pi ni ndii vugu nɔ pa ghanj ki ji nnu.

pa ghini† ni ghan ki ji nnu‡
pugu pa kũna pugu pa ngwa
na pugu lo mbo pa kũna ne,
ndo Krishto nguon yi ndo
mbo mon nguon yi.

12 Nenne, no ngwa ha'an
Minnwi chu'o vœi ne, ndo
mbo ngwa na pugu pi
taontaon, mbo ngwa na
Minnwi ya nkhwã vœi
ne, pœi gwe njù'o nœon
kwoshini, pwapun, shwi'i
nu non shhe, juju ni wœin
njù'o, 13 mfã'o wœin njù'o
mbin ngwa nduon, ti
sheshenon mfã'o nnu na a
lo nkã'o nthe ndin vi, pœi li'e
phi yi. Wu'o no ha'an Taatho
ni ndi'e yœi phi ne, a yi'i na
pœi nkaa pœi li'e phi ngwa
nduon. 14 Nchaa nguon pa
nnu pei ghao, pœi gwe khwã
na a gha nja nchini ngwa
pugu po ta'a yi shi'i ki koro
ne. 15 Pœi mien ghighri lo
mbho Krishto kwe shhi mon
njù'o pœi. Nthe na no ngia
ta'a freinon, Minnwi ni ngē
vœi na pœi chho mon ghighri
gho. Pœi fã'o tœo nu.

16 Pœi mien chrà Krishto
chho mbin pœi nkien kina
yi, ntho nje'i nu ndo nshũu
tœnœ non pœi ni nguon shi-
etho, nchho njrão pa nkhi
lo mon Nwa'anli Nkhi, pugu
pa nkhi gha'o Minnwi pugu
pa nkhi mon Jijwe, mfe tœo
nu ni Minnwi lo mon njù'o
pœi. 17 Sheshe nnu na pœi
nchwœe ki nchhu ne, pœi
chwœe nguon yi ghao mon
ligi Jisho Taatho, nchho mfe
tœo nu ni Minnwi Tãa ntœgo
pi mbin yu.

*Pa ntigi nkwan ha'an
ghan pin fã'o no
chho nu mon mbaanda yugu
ne*

18 Pinge lán, pœi fe non pœi
ni laon pœi no ha'an a kã'o ni
ngwa pe na pugu yi Taatho
ne.

19 Pimbia, pœi khwã gwe
pœi ki lo nchigœi ni pugu.

20 Puon, pœi ya'o nchœ pa
tãa pœi pugu pa mũun pœi
mon nguon nnu ghao, nthe
na yie gho shi nchwœe túa
Taatho pwa. 21 Pa tãa, ki'i
pœi chwœe túa puon pœi pigi,
kan non yugu shi shien.

22 Pa kũna, pœi ya'o nchœ
pa taatho pœi nkuon shhe
hein mon nguon nnu ghao,
ki lo ngu'o mbo pi ndii ha'an
pugu pe'i vœi ne, nthe na
pœi tã'a nu na pugu pin vœi
ne, ndo pœi ya'o nchœ yugu
ni ta'anju'o ntho mbœgo pi
Taatho. 23 Sheshe yaon na
pœi chwœe nu ne, pœi fã'a
ni nguon njù'o yœi ghao
no ha'an pœi fã'a pi mbho
Taatho ki lo mfã'a pi mbho
ngwamishua, 24 nji nu na
Taatho shi mfe yaon na a
nũ'on ni pœi ne no kinein yœi.
Pœi chho mfã'a pi mbho Kr-
ishto Taatho. 25 Nthe na pa
ghan fãan nnu shi mfã'o pe
fàn yugu ha'an pugu chwœe
ne, nthe na Minnwi shi'a
nœon shieligi.

4

1 Pa taatho, pœi tuo kũna
pœi no ha'an a kã'o ne ki lo
nchigi vugu, nji nu na pœi
nkaa pœi fã'o Taatho na a po
po ne.

Pa ntīgi nɔ pīgi nu

² Pəi ghəi shhi ntii shii mon luon, ndo ndina nu nɔ ha'an pəi luon nu nɛ, nchho fɛ tɔo nu ni Minnwi. ³ Luon Minnwi mfe ni pigi nkaa pigi, ɲa Minnwi ɲa'an chonda ni chrà yi, pigi chii nnu ləin Krishto, mbo nnu ɲa mbɔ chəin nthe yie ghɔ nɛ. ⁴ Luon ɲa ntugu chrà ghɔ paa nkwan nɔ ha'an a pie ɲa nchrà nɛ.

⁵ Pəi fā'o shiethɔ mon nkwan nɔ ha'an pəi chwie pa nnu ni pa ɲgwa ha'an pugu lɔ mbo ghan pin nɛ, nja mfā'a shi'i mon sheshe shina ɲa pəi fā'o nɛ. ⁶ Chrà yəi wu'ɔ ma nja mbwa pwa, ndin nɔ ha'an pi ni'in pi khí fɔ, nji ɲa minthe pəi ji nkwan nɔ ha'an minthe pəi fɛ khwè ni sheshenon nɛ.

Ndugwi njin mā'an nu chrà

⁷ Taikiku shi nshwei vəi ni nguon pa nnu ɲa nchho nchwie nu nɛ, a nkien ndin via ndo mbo ɲgan fā'a ni ta'anju'ɔ ɲa pigi yu fā'a nu ka'a mbho Taathɔ. ⁸ Ntaon vi ni pəi nthe pi yei nnu, ɲa pəi ji nkwan nɔ ha'an pigi pɔ nɛ, a lɔ mbini mā'an njù'ɔ yəi. ⁹ A pugu Oneshimu, mbo nkien ndin via ɲa a fā'o ta'anju'ɔ, pia lɔ mbini nkhwā vi, mbo ta'a ɲon vəi. Pugu shi nshwei vəi ni nguon pa nnu ɲa a kwo lɔgɔ li'i hein nɛ.

¹⁰ Arishtaku, ɲgan kwɔ chəin a, mā'an chrà yəi, Maaku, mbo ɲon ndaa pa

Banaba, mā'an chrà yəi nkaa yu, mbo ju ɲa pi ni nkwo fɛ ntīgi ni pəi nthe vi nɛ, ā nthɔ, pəi tuo vi shi'i. ¹¹ Jishɔ, ɲa pi mēin vi ni Jushitu nɛ, mā'an chrà yəi nkaa yu. Pei pa fiɛn ɲgwa shina pa ɲgwa ɲa pugu nii ɲgunu mbrei nɛ ɲa pugu pɔ shina pa ɲgwa ɲa pugu pakwo fā'a pan mon Sha'afuon Minnwi nɛ. Pugu ya mfe mā'an njù'ɔ vəi.

¹² Epafra, mbo ta'a ɲon vəi, mbo muon fā'a Krishto Jishɔ, mā'an chrà yəi. A wu'ɔ nduon Minnwi nkien yie ghɔ nguon ndii nthe vəi, nduon nu ɲa pəi thi nɔ pa ntinimme, mfā'o tininju'ɔ ni nguon pa nnu ɲa Minnwi tā'a nu nɛ. ¹³ Nthe ɲa mi minkwentie yi ɲa a ya mfā'a nthe vəi mbini nu'un nthe pɛ ɲgwa ɲa pugu pɔ Laodeshia pugu Herapoli nɛ.

¹⁴ Luka, nkien ndin via, mbo dokto pugu Dema, mā'an chrà yəi nkaa pugu. ¹⁵ Pəi mā'an chrà a ni pa lin pia mon pin Laodeshia, mbini mā'an ni ndin via yi mingwe mbo Nimfa pugu pa choshi ɲa a pɔ nda yu nɛ.

¹⁶ Ndi ɲa pəi kwo mēin ɲwa'anli yei shina pəi nɛ, pəi pini nchwie pi mēin mon choshi ɲgwa Laodeshia. Pəi pini nu'un ɲkwe ye ɲwa'anli ɲa a pɔ mbho ɲgwa Laodeshia nɛ mēin.

¹⁷ Pəi chhu ni Akipu ɲa, "Pa'o nɔ yəi nu ɲa ɔ mī'en fā'a ɲa Taathɔ fɛ vɛ nɛ."

18 Mmu, Pɔɔ, nā'anj chrà
yəi yei pi ni nyanj mbhɔ.

Pəi chhɔ ŋkwɪŋ cheiŋ ŋa a
pɔ mbɪŋ mu nɛ.

Pwapuŋ Minnwi pɔ mbɪŋ
pəi.

Fũoŋ ɲwa'anli choshi Teshalonika Kāoŋ nu pa tho nnu

Choshi Teshalonika ni mbhĩ Pɔɔ. Fè'i ni ɲgũ moŋ choshi yei llo mbhɔ pa ɲgwa Juu ha'an pugu ni ɲgĩ'ə fà'a Pɔɔ, ɲa a ni ɲgəi nu shhi shi'i shina pa ɲgwa taonɲ nduoŋ ha'an pugu ni nchhɔ ɲkhwā nnu Minnwi pa ɲgwa Juu nɛ. Nthe fè'i yei, Pɔɔ lollo Teshalonika ɲgəi Beria. A ni ɲga nda'a Pɔɔ ghəi Korin, Timoti shwei vi ɲkwanɲ ha'an pa nnu ni nyienɲ nu Teshalonika nɛ, nne Pɔɔ nā'an ɲwa'anli nɔ mā'an nu ghrĩ ndo mfe tininju'ɔ ni pa ghanɲ pin fɔ.

Pɔɔ tōo Minnwi nthe pin yugu pugu pa khwǎ yugu, ndo ɲkwɪn yugu ni ɲkwanɲ chombhi ɲa a ni nchhɔ nu ndii ɲa pugu pugu ni mbo ka'a nɛ ndo ɲkhwē pa piɛ ɲa a ni ndollo moŋ choshi gho nthe nnu mbra tho nu Krishto nɛ. Choshi yei ni mfā'o khutho ni nnu ɲa a shi mbo ni ɲgwa pɛ ɲa pugu khu ɲkaonɲ Jisho maa mbini ntho nɛ, pugu pa ɲa Jisho shi mbini ntho pi ndii khɔ. Pɔɔ ɲkhwē pa nnu pei ki'ɛ ndo nchhu ni pugu ɲa pugu ghəi shhi nchhɔ fā'a pa fā'a pugu ndo njwɛɛ mbra tho nu Jisho moŋ kwà'a.

*Chrà ɲa pi mā'an ni
choshi Teshalonika*

¹ ɲwa'anli yei llo mbhɔ mu Pɔɔ, ni Shaila*, ni Timoti. Pigi nā'an mfe ni choshi Teshalonika, mbo ɲgwa Minnwi Tāa pugu Jisho Krishto mbo Taathɔ. Pwapuŋ Minnwi pugu ghighri yi pɔ mbɪŋ pəi.

*Fĩ'i pin ha'an ɲgwa
Teshalonika fā'o nɛ*

² Pigi ghà ɲgu'ɔ ntōo Minnwi ɲguonɲ ndii nthe vəi ghao. Nduonɲ Minnwi ni pəi ɲguonɲ ndii moŋ pa luonɲ yigi, ³ nchhɔ ɲkwɪn fà'a yəi ɲa pin yəi chwīe pəi fā'a nɛ, pugu pa ɲkwanɲ ha'an khwǎ yəi mbɪŋ Jisho chwīe pəi fā'a ki jwɛ nɛ, pugu pa ɲkwanɲ ha'an pəi tii shii nthe kwà'a mbɪŋ Taathɔ, mbo Jisho Krishto shhi Minnwi via ndo mbo Tāa via nɛ.

⁴ Pa lɪŋ paŋ ɲa Minnwi khwā nɛ, pigi ji ɲa Minnwi chu'ɔ vəi ⁵ nthe ɲa pwa pisha'akhɔ ɲa pigi ni nchii ni pəi shini ndo ɲgu'ɔ mbo ni chrà tə'i vi, a ni ntho moŋ ghrĩ Jijwɛ Minnwi, pugu pa ɲkienɲ tininju'ɔ ɲa ɲkɪni gho pɔ pi nnu shini, wu'ɔ nɔ ha'an pəi ji ɲkwanɲ ha'an pigi ni nchhɔ chombhi yigi ndii ɲa pia ni mbo ka'a nɛ, a ni mbo nthe pi yəi shi'i. ⁶ Pəi ni mbini vigi mbini mbini Taathɔ nthe ɲa pəi ni mbɪŋ chrà Minnwi ni pwanju'ɔ llo mbhɔ Jijwɛ Minnwi moŋ ntou ɲgə'i. ⁷ Nne pəi pɔ nɔ pa lɪ ni ɲguonɲ ghanɲ pin

* 1:1 1:1 Pi pini mēin vi ni Shivanu.

ghao mon Mashedonia pugu pa mon Akaya.

⁸ Nthe na nkini Taatho lo ngu'ɔ ntaon mbho pɛ nyien pi mon Mashedonia pugu Akaya, ndo mon nguon li'i ghao, ngwa tho nja'o nkwan fi'i pin na pɛi fã'o mbin Minnwi ne, nne, pigi lo nu'un ndo mfã'o no chrà nu sheshe nnu. ⁹ Nthe na pugu ndutho yugu fi'i fi'i nkwan ha'an pɛi ni ntuo vigi shi'i ne. Pugu ni mbini mfi'i nkwan ha'an pɛi ni nkara njɛi Minnwi, llo nkuon gha'o nu pa nnwi, no fã'a nu mbho Minnwi maon ndo mbo Minnwi nnu shini ne, ¹⁰ no ywere nu Muun vi llo po. Muun vi yei Jisho na a ni nku'ɔ ni ju mon gu, mbo ju na a kwe via mon pigitua Minnwi na a shi ntho ne.

2

Fã'a Pɔɔ mon Teshalonika

¹ Pɛi nkaa pɛi ji, ma pa lin pan, na tho nu minji njɛi vɛi shini ndo mbo pi gha. ² Ndo nji'i nthe pi no ha'an pigi ni nkwo yɛi ngɛ'i pi shhũ vigi Filipai, no ha'an pɛi ji ne, pigi wu'ɔ mfã'o tininju'ɔ mbin Minnwi yigi no chii nu pwa pisha'akho Minnwi ni pɛi mon shina ntou pa ntara pigho. ³ Nthe na ligɛi na pigi ni mfe ni pɛi ne lo ndho pi mon fãan nu ndaon, ki nchhi, ki mon tã'a nu shina no fi nu sheshenon.

⁴ Ndo wu'ɔ no ha'an Minnwi kwo pin vigi no ni'in nu nkini pwa pisha'akho mbho pigi ne, nne pigi ghà

nchrã, ki lo nchwie pi na tãa nonmishua pwa, pigi ghà nchrã no chwie nu tãa Minnwi na a ghà nki'a moon njũ'ɔ yigi ne pwa. ⁵ No ha'an pɛi ji ne, pigi shini ndo nji'i ntho pi ni pa chrà lili n no fi nu vɛi, ki ntho ni pa chrà no kuru nu pa yigi nnu na pigi shigi nu ni non pigi ne, Minnwi minkwentie yigi. ⁶ Pigi shini ndo ntho ntã'a ndigha'o mbho nonmishua, ki a po pi mbho pɛi ki mbho ngwa nduon, ⁷ nji'i nthe pi no ha'an no ghan ntaon Krishto pigi fã'o nji no pie nu pa yaon mbho pɛi ne, ndo pigi ni mbo non puon fhu shina pɛi.

No mamuun mbro na a chho ndina nu ni puon pi ne, ⁸ a ha'an pigi ni ndina ni pɛi ne. Pigi shini ndo ngu'ɔ mfã'o pwanju'ɔ pi no chii nu pwa pisha'akho Minnwi ni pɛi, pigi ni mbiri non yigi no fe nu chombhi yigi nthe vɛi, nthe na pigi ya nkhwã vɛi!

⁹ Pa lin pan, pɛi kwij fã'a yigi pugu pa wie non yigi, pigi fã'a mon tu'u pugu pa naonchi nne na ki'i pigi po lrĩ ni sheshenon vɛi ndii na pigi ni ntho nchii nkini pwa pisha'akho Minnwi ni pɛi ne. ¹⁰ Pɛi pa minkwentie yigi, Minnwi nkaa yu po yichɛi, nkwan ha'an mbha nnu pigi ni pɛi pa ghan pin ni mbo yi taonjaon pugu pa yi ndindi ki lo mfã'o ntɛi ne. ¹¹ Pɛi ji nkwan no ha'an pigi ni ntuo sheshenon vɛi

nɔ ha'an tãa ghà ntuo puon pi nɛ. ¹² Pigi ni mā'an ghrí yəi, mbini mā'an njù'ɔ sheshenon vəi, mfe gí ni pəi ɲa pəi chhɔ chɔmbhi yəi mon shendaon ɲa a kã'o ni Minnwi, mbɔ ju ɲa a gē vəi mon Sha'afuon pugu pa ndigha'o yi nɛ.

¹³ Pigi ghà mbini nu'un ntōo Minnwi nguon ndii ghao nthe yei nnu, ɲa ndii ɲa pəi ni nja'o chrà Minnwi llo mbhɔ pigi nɛ, pəi ni mbin ɲo ha'an a ya mbɔ nɛ, ki lo mbɔ pi nɔ chrà ngwamishua. Pəi ni mbin pi nɔ chrà Minnwi ɲa a thɔ fã'a nu mbin pəi mbɔ pa ghan pin. ¹⁴ Pa lin pan, pa nnu pɛ ɲa a ni ndɔgɔ li'i mbin pa chɔshi Minnwi mon Krishto Jishɔ ɲa pugu pɔ mon Judia nɛ, wu'ɔ ye ɲa a lɔgɔ li'i mbin pəi nɛ, nthe ɲa pəi ni ntii shii mon ngə'i mbhɔ pa ngwa la'a pəi wu'ɔ nɔ ha'an pugu ɲkaa pugu ni ntii shii mon ngə'i mbhɔ pa ngwa Juu nɛ. ¹⁵ Pa ngwa Juu pei ni njwi Taathɔ, mbɔ Jishɔ, pugu pa njəli'i Minnwi, ndɔ njou vigi nne nchwie túa Minnwi pigi. Pugu pini tãra nguon ngwa ghao, ¹⁶ ɲkie pi ɲkuon tãra nu vigi ɲa ki'i pigi chrà ni ngwa taon nduon nne ɲa minthe pugu lūgu, nne nɔ mī'en nu phi yugu ɲa pugu ghà ngu'ɔ nchwie nɛ. Nɔ pigitua Minnwi lūgwi ndwe nshwi'i mbin pugu!

Pɔɔ khwã nɔ kra nu ngwa Teshalonika ɲkamu'ɔɲ

¹⁷ Nɔ llo nɔ ha'an pi ni fēnɛ vigi mbin pəi, ma lin pan, nɔ kuo ndii ki pia lo njəi ligi, ndɔ ki lo mfēnɛ pi mon njù'ɔ nɛ, pigi ni mba'o, nthɔ ɲkhwã nu ntou yi ɲa pia yəi ligi. ¹⁸ Nthe ɲa pigi ni ntã'a nu nthɔ njəi vəi, mmu Pɔɔ, kãa ngengɛ, ndɔ Shata li'i vigi. ¹⁹ Ki a lo mbɔ pəi mbɔ kwà'a yigi, mbini mbɔ pwanju'ɔ yigi, mbini mbɔ ngá'o yigi ɲa pigi shi mfã'o ndigha'o mon ghɔ shhi Taathɔ via, mbɔ Jishɔ, ndii ɲa a shi mbini nthɔ nɛ? ²⁰ Pəi pɔ pi ndigha'o yigi mbin mbɔ pwanju'ɔ yigi.

3

¹ Nthe yie ghɔ, ndii ɲa a kan ni nthe pa'a pigi lo nu'un ngwēin njù'ɔ yigi mbigi ngəi shhi nɛ, pigi pi'i ɲa a pwa ɲa pigi kina njin tə'i vigi Aten. ² Pigi ni ntaon Timoti ndin vigi ndɔ mbɔ ngan kwò fã'a Minnwi mon chii nu pwa pisha'akhɔ Krishto ɲa a thɔ nchwie pəi tini, ndɔ mbini mā'an ghrí yəi mon pin yəi, ³ ɲa ki'i ta'a ɲon vəi chī'i nthe pi ngə'i pei, nthe ɲa pəi ɲkaa pəi ji ɲa ɲkwan ngə'i pighɔ pɔ pi pichəi pa yaon ɲa Minnwi ɲkwo kã'a ni pia nɛ. ⁴ Nthe ɲa ndii ɲa pia ni mbɔ ka'a nɛ, pigi ni ɲkwo wu'ɔ nthɔ nshwei vəi ni shhi ɲa pia shi njəi ngə'i, nne a thɔ nɔ lɔgɔ nu li'i wu'ɔ nɔ ha'an pəi ji nɛ.

⁵ Nthe yie ghɔ, a ni ɲa nu'un mbɔ ɲa minthe pa'a ndɔ nu'un ngwēin njù'ɔ a

mbigi ηgēi shhi, ñtaon ηon ni pēi nō ji nu ηkwan ha'an pin yēi pō nē, nthe ηa ηki pōgō nu ηa kē'ichēi Shata kwo mōon vēi nō chwīe nu pēi mien pin yēi, nne, fā'a yigi phe gha. ⁶ Ndo ndwe ηa Timoti tho njēi vigi lō mbhō pēi, ndō nthō pi ni ηkīni shi'i nthe pin yēi pugu pa khwā yēi nē, ndō mbini nchhu ηa pēi ghā ηgu'ō ηkwin vigi shishi'i, ηkhwā nu nō yēi nu vigi wu'ō nō ha'an pigi khwā nu nō yēi nu vēi nē, ⁷ nthe yei nnu, ma pa līn pan, mon ηguon yū'ō pugu pa ηgē'i yigi, pigi fā'ō ghrinju'ō nthe vēi ntōgō pi ηkuon pin yēi. ⁸ Nthe ηa minthe pigi fere ndwe nō ha'an pēi nthi a tini mbin Taathō.

⁹ Pinthe pigi fe pi fi'i yēi ηkwan tōo nu ni Minnwi nthe vēi, nthe ηguon pwanju'ō ηa pigi fā'ō nthe vēi shhi Minnwi yigi, ¹⁰ nō ha'an pigi luon nu mon tu'u pugu pa naonchi ni ηguon njū'ō yigi ηa minthe pia yēi ligi pigi fe yaon ηa a pou nu mon pin yēi nē?

¹¹ Nduon ηa Minnwi yia, ndō mbō Tāa via, pugu Taathō via, mbō Jishō, fie ndaon ni pigi nō tho nu njēi vēi. ¹² Nduon ηa Taathō chwīe khwā non shina pēi pugu pa khwā yēi ni ηguon ηgwa pigi ti ndinaon, wu'ō nō ha'an pigi khwā vēi nē, ¹³ nenne ηa Taathō chwīe njū'ō yēi tithi ki ntēi mon taonjaon shhi Minnwi yia, ndō mbō Tāa via, mon ndii

ηa Taathō via, mbō Jishō, shi nthō nu pugu pa ηguon ηgwa pi pi taonjaon nē.

4

Chombhi ηa a fe pwanju'ō ni Minnwi nē

¹ Nō lūgwi nu ki'ē, ma pa līn pan, pigi luon ndō ndīgēi vēi ni ligi Taathō, mbō Jishō, ηa nō ha'an pēi ni nje'i mbhō pigi ηkwan ha'an pēi fā'ō nō chhō nu nō fe nu pwanju'ō ni Minnwi, wu'ō nō ha'an pēi kwo tho nchhō nu nē, ηa pēi pigi ηgēi shhi shishi'i. ² Nthe ηa pēi ji pa ntīgi ηa pigi ni mfe ni pēi ntōgō mbin Taathō, mbō Jishō nē.

³ Nthe ηa yei nnu ηa Minnwi tā'a nu nē, ηa pēi ku'ō mon pō nu yi taonjaon, yie pō ηa pēi lē'i kwoshuon, ⁴ ηa sheshenon vēi ji ηkwan ha'an minthe a tuo non yi mon taonjaon pugu pa chīchīi nē, ⁵ ki lō mbō pi njū'ō nnu shūon nō ha'an ηgwa nduon ha'an pugu lō nji Minnwi ghā nchwīe nē. ⁶ Mon nnu yei, ki'i sheshenon fāan nnu mbin ndīn vi ki nchīgi vi, nthe ηa Taathō ghā mfe njō mon ηguon nnu pei, wu'ō nō ha'an pigi ni ηkwo shwei vēi ndō mbini nu'un nshūu tēnē yēi nē. ⁷ Nthe ηa Minnwi lō ηgē via pi ηa pia pō mon nchīi, a gē via pi ηa pia pō pi yi taonjaon. ⁸ Nthe yie ghō, sheshenon ηa a lāa ntīgi yei nē lō nji'i ndāa pi

noŋmishua, a lāa pi Minnwi
 ŋa a fe Jijwe yi ni pēi ne.

⁹ Nō chrā nu nō nnu khwā
 noŋ ghère lo nu'uj mbo ŋa
 sheshenon nā'an mfe ni pēi,
 nthē ŋa Minnwi ndutho yi
 ye'i vāi ŋa pēi khwā noŋ.

¹⁰ Nthē ŋa yine nnu ŋa pēi
 kwo tho nchwīe nu ni ŋguon
 ghan pin mon Mashedonia,
 pigi ligēi vāi, ma pa liŋ paŋ,
 ŋa pēi chwīe nne mbīgi ŋgēi
 shhi.

¹¹ Pigi pinī mā'an ghrī yēi
 ŋa pēi pa'o ni ŋguon ghrī
 yēi nō chho nu chombhi juju,
 ndīi pi pa pēi nnu, mfā'a ni
 mbho mēi nō ha'an pigi ni
 ntigī vāi ne, ¹² nji ŋa mbha
 nnu yēi shi mbo yi shishi'i
 ligi ghan ki pin Minnwi, ki lo
 nu'uj nji'ə noŋ yēi pi mbīŋ
 sheshenon.

Tho nu Taathō

¹³ Ndo pigi lo nji'i ntā'a
 nu ŋa pēi mien ki ji, ma liŋ
 paŋ, nthē ŋgwa pē ŋa pugu
 kwo khu ne, nne ŋa ki'i pēi
 fā'o tu'utho nō ha'an ŋgwa
 ŋa pugu lo nji'i mfā'o kwā'a
 ghā mfā'o ne. ¹⁴ Nthē ŋa
 pigi pin ŋa Jisho ni ŋkhu
 mbini ŋku'ō, wu'ō nenne
 ntōgo mbīŋ Jisho, Minnwi
 shi mbini ntho ni pa ŋgwa
 pē ŋa pugu kwo khu ne,
 pugu pa Jisho.

¹⁵ Nthē ŋa nnu yei ŋa
 pigi shwei vāi nō ne pō pi
 chrā llo mbho Taathō, ŋa pia
 ŋa pia yi maon ne, ŋa pia
 wu'ō mbi'i ti nchēiŋ ndīi ŋa
 Taathō shi ntho ne, mba'a
 pia yi'i mbo pi shhi ŋgwa
 pē ŋa pugu kwo khu ne.

¹⁶ Nthē ŋa Taathō ndutho yi,
 shi nshwi'i llo po, ni mme
 ŋggī fe gī, mbo ŋggī nthishi
 pa ghan ntaon Minnwi, ni
 ŋggī ntāŋ mbo yi Minnwi.
 Pa ŋgwa pē ŋa pugu pin
 Krishto ŋkhu ne fūon pugu
 ŋku'ō. ¹⁷ Pia ŋa pia pi'i
 mbhi ŋgu'ō mbi'i ndīi ghō
 ne, ku'ō mbāon ka'a mon
 lūluŋ mbara Taathō mon
 tothi, nne pia pa Taathō wu'ō
 ma mbo ka'a. ¹⁸ Nthē yie
 ghō, mā'an ghrī pichēi ŋgwa
 ni chrā pei.

5

*Piri noŋ yo nō llemmbhi ŋa
 Taathō shi ntho ne*

¹ Nō nnu pa ndīi pugu pa
 llé ŋa nnu pei shi ndōgo li'i
 ne, ma liŋ paŋ, ghère nā'an
 nu mfe ni pēi lo nu'uj mbo.

² Nthē ŋa pēi ŋkaa pēi ji
 ni noŋ pēi shishi'i ŋa llé ŋa
 Taathō shi ntho ne shi ŋgwī'i
 pi nō ŋgina ni tu'u. ³ Ndīi ŋa
 ŋgwa shi nchhu nu ŋa, "Li'i
 yi juju, ŋguon pa nnu pō
 shi'i ne," ŋguon yaon yugu
 shi mbiri nō ha'an yú'ō phi
 ghā nshwi'i mbīŋ mingwe
 shūu ne, ndo mba'a pugu yi'i
 ntei.

⁴ Ndo pēi lo mbo pi mon
 njiŋ, ma liŋ paŋ, nō llemmbhi
 ghō nō wī'i nu vāi nō
 ha'an ŋgina ghā ŋgwī'i noŋ
 ne. ⁵ Nthē ŋa pēi ghao
 pō pi puon lī'ē, mbo puon
 naonchi. Pia lo mbo pi yi
 tu'u ki yi njiŋnjin. ⁶ Nne ki'ē,
 ki'i pia lle nō ha'an pichēi
 chwīe nu ne. Pia chho tothi
 mbo ni wēiŋ noŋ. ⁷ Nthē

na ghan lle logo ghà nchho ndhe pi ni tu'u, ngwa pe na pugu paa là'o ne, paa pi ni tu'u. ⁸ Ndo nthe na pia po pi ngwa naonchi ne, pia lina nu, ngwe tini ki'i njù'ò, mbo pin pugu khwă, kwà'a lūgu nu mēi po yaon pūon tho yēi.

⁹ Nthe na Minnwi lo nchu'ò via pi na pigitia yi shwi'i mbin pia, a ni mbo pi na pia fā'ò lūgu nu ntogo pi kúon pin nu Taathò via, mbo Jishò Krishto, ¹⁰ na a ni nkhu nthe via, nji na ki pia po pi yi maon ki pia kukhu, pia pugu shi mfā'ò chombhi. ¹¹ Nthe yie, pēi mā'an ghrí non pēi, ngēre pichēi ngwa pugu tini mon pin, wu'ò nò ha'an ò kwo tho nchwīe nu ne.

Pɔɔ fe ndugwi njin ntigi mbini mā'an chrā

¹² Pigi tā'a nu na pēi gha'ò ngwa pe na pugu fā'a nu shina pēi ndo mbo shhi pēi ntho ntigi vēi mon chombhi yēi nò ghan pin Taathò ne, ma lin pan, ¹³ ndo nga'ò vugu nkien yie mon khwă nthe fā'a yugu. Pēi fā'ò ta'anggi shina pēi.

¹⁴ Pigi mā'an ghrí yēi, ma pa lin pan, na pēi shūu tēnə ghan chho ghaa, mā'an ghrí ngwa pe na pugu pa mbo go gu ne, ndo ngēre ngwa pe na pugu lo nji'i ntini ne, mfā'ò wēin njù'ò ni pugu ghao.

¹⁵ Pēi kaa nò yēi nu na ki'i non lu'u phi ni phi, ndo pēi wu'ò ma mba'ò pi nò chwīe nu shi'i shina pēi pugu pa nguon ngwa nduon.

¹⁶ Pēi fā'ò pwanju'ò nguon ndii ghao, ¹⁷ nduon Minnwi ki jwe, ¹⁸ mfe tōo nu mon nguon ndii ghao, nthe na yei nnu na Minnwi tā'a nu mbho gho mon chombhi yò, mon Krishto Jishò ne.

¹⁹ Ki'i mbigei mōnon Jijwe Minnwi. ²⁰ Ki'i nchī'ə nnu na Minnwi nōon pi chhu ne, ²¹ ndo ywe'i nguon yaon ghao, ngwēin yaon na a yi shi'i ne, a tini. ²² Mfe mbra nguon nkwan phi ghao.

²³ Ndwe, Minnwi na a ghà mfe ghighri ne, chwīe pēi po yi taontaon mon nguon shendaon ghao, nū'ōn nguon jijwe yò ni nchēi yò pugu pa non yò ki ntēi ti Taathò via, mbo Jishò Krishto, nu'un nthò. ²⁴ Ju na a mēin vēi ne shi nchwīe nenne, nthe na a ghà ngu'ò nchwīe pi nò ha'an a kā'a ne.

²⁵ Pa lin pan, pēi luon Minnwi mfe ni pigi.

²⁶ Pēi chrā ni nguon lin pia mon pin ni pan nu non.

²⁷ Mfe gi ni pēi nò ligi Taathò na pēi mēin nwa'anli yei ni nguon ghan pin ghao.

²⁸ Pwapun Jishò Krishto, mbo Taathò via, po mbin pēi.

Mbra ηwa'anli choshi Teshalonika Kāon nu pa tho nnu

Mme kōro ηa choshi Teshalonika ni mfā'o ne ni mbo fintho nthe ndii ηa Jisho shi mbini ntho ne. Pichai ηgwa ni ntho nchhu nu ηa ndii tho Taatho kwo chaiη. Poo ni nju'u pi'i nu yei ntho nchhu nu ηa ηkaon Taatho maa ntho, phi pugu pa wuwuru chwie nu nnu piphi shi nji'a ηgwala'a ndii ηa ηon mbimbhi ηa a mbina Krishto shi ntho sha'a nu ne. Poo ge ηgwa pe ηa pugu ni mfā'o no mein nu ηwa'anli yei ne ηa ki'i pugu chi'i mon pin yugu nji'i nthe pi mon ghagha'a pugu pa ηge'i. A chhu ηa pugu fa'a no yru nu, wu'o no ha'an ju Poo pugu pa pakwo pi chwie nu ne, ndo ntii shii mon chwie nu shi'i.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Poo, ni Shaila*, ni Timoti. Pigi na'an mfe ni ηgwa choshi Teshalonika, mbo ηgwa Minnwi Taa via pugu Jisho Krishto, mbo Taatho.

² Pwapun pugu pa ghighri llo mbho Minnwi, mbo Taa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, po ni pai.

Tōo nu nthe pin pugu pa tiishii

³ Pigi fa'o no fe nu too nu ni Minnwi ηguon ndii nthe vai, ma pa lin pan, no ha'an a ka'o ne. Nthe ηa pin yei ya ηku'o nu shi'i, khwa yei mbin pa lin pai pini nja mbigi nu. ⁴ Nthe yie gho, pigi ni non yigi gha ηkwai nju'o nthe vai mon pa choshi Minnwi nthe fi'i tiishii yei pugu pa pin mon ηguon ηge'i ηa pi fe nu ni pai, pugu pa ghagha'a ηa pai tho ηgwaiη nju'o mon gho ne.

⁵ Yei po pi no li ηa sha'a Minnwi po pi yi ndindi, ηa minthe pi shia vai ηa pai ka'o no po nu ηgia Sha'afuon Minnwi, ηa pai tho njai ηge'i nthe yie gho ne. ⁶ Na Minnwi gha ηgu'o nsha'a sha'a yi pi ndindi ne, a shi ndu'u ηge'i ni ηgwa pe ηa pugu tho mfe ηge'i ni pai ne. ⁷ A shi mfe ferenon ni pai ηa pi tho mfe ηge'i ni pai ne, mbini mfe ni pigi ηkaa pigi, ndii ηa pi non Jisho Taatho llo po pugu pa titini ghan ntaon pi ne. ⁸ A shi ntho pugu pa ghan ntaon pi pigho mon lin monon no fe nu njo ni ηgwa pe ηa pugu lo nji'i nji Minnwi ne pugu pa ηgwa pe ηa pugu lo nji'i nchwie nnu ηa pwa pisha'akho Jisho Taatho via chhu ne. ⁹ Pugu shi njai ηge'i mon njo piri nu ki ndugwi yi, ki lo mbara yei Taatho pugu pa ndigha'o ηa ghri yi non ne. ¹⁰ Ndi

* 1:1 1:1 Pi pini mein vi ni Shivanu.

na a shi ntho monj llé gho ne, pa ngwa pi pi taonjaon fe ndigha'ó gho, nguon pa ngwa na pugu pinj vi ne linaon ni ghráo nu, nthé vi. Pèi nkaa pèi pò shina pugu nthé na pèi ni mbinj chrà na pigi ni nchi ni pèi ne.

¹¹ Nthé yei nnu, pigi ghà nduonj Minnwi mfe ni pèi nguonj ndii ghao, nne na Minnwi yia chwíe pèi ká'ó monj chombhi na a gē vèi na pèi chho ne, mbinj nchwíe nguonj pa nnu shi'í na pèi khwā nò chwíe nu pugu pa nguonj pa fà'a na pèi tā'a nu mfā'a nthé pinj yèi ne lōgo lí'í ntōgo pi nkuonj ghrí yi. ¹² Nji na ndigha'ó shi mbo nò ligi Taathó via Jishó llo mbho pèi, ndo mbini mbo ni pèi llo mbho yu, ntōgo pi nkuonj pwapunj Minnwi via pugu pa Jishó Krishto, mbo Taathó.

2

Pa nnu na a shi ndōgo lí'í nkaonj

Taathó maa nthó mbra ngé ne

¹ Nthé nnu thó nu Taathó via, mbo Jishó Krishto, pugu pa nnu kirí via pia pugu, pigi lígèi vèi, ma pa líj panj, na ² ki'í pèi yí'è mienj thó yèi finj ki mienj njù'ó yèi wū'u nthé pi yichèi nnu na yichèi nonj chhu na pi nōonj ni pigi ki sheshe nnu na pi chhu na pigi chhu ki sheshe nwa'anli na a fhi nò ha'anj a llo pi mbho pigi nthó nchhu pi na llembi Taathó kwo thó. ³ Ki'í pèi mienj sheshenonj fii

vèi monj sheshe shendaonj. Mba'a llé gho yi'í nthó ki ndugwi njin tinithó ni Minnwi ló mfūonj nthó, ti ngūo nnu mbimbhi na a yí'í na a ghèi monj mōnonj ne nōonj nonj yi. ⁴ A shi ntāra sheshe yaonj na pi mēinj ni nnwi ne, ki yaonj na pi ghà nga'ó ne, nkērə nonj yi nchaa nguonj yugu ghao, nne na a chho nkuonj lǎi monj Nda Minnwi nthó nchhu nu na nduthó yi Minnwi.

⁵ Pèi ló nkwinj na pia ni nga ngu'ó mbo ka'a, nshwei vèi ni pa nnu pei? ⁶ Ndo pèi ji yaonj na a thó ndi'í vi ndwe ne, nthé na minthé a wu'ó nōonj nonj yi pi ndii ye na ndii yi ká'ó ne. ⁷ Nthé na pa ghanj chī'ə gí Minnwi kwo thó nchī'ə nu monj njin. A wu'ó ju na a lí'í nu ne na a shi ndi'í ti ndii shi nu'unj nkā'ó pi pi'í vi shendaonj. ⁸ Nenne ki'è, ngūo nnu mbimbhi gho nōonj nonj yi, Jishó Taathó jwi vi ni ta'a chrà na a shi ntaonj nchò yu ne, ndo nshi'í vi ni chiachia lí'è thó nu mi.

⁹ Thó nu nonj mbimbhi gho shi mbo ta'a kwò pugu pa nchwíe nu nnu Shata ni nguonj nji pugu lí ni pa nnu ghraoghrao mbo pi mifii, ¹⁰ pugu nguonj nkwanj mifii piphi ghao ni pa ngwa pe na pugu phe nu ne, nthé na pugu ni ndāa khwā nu nnu shini nne nò lūgu nu. ¹¹ Nthé yie gho, Minnwi taonj titini nji, a fii vugu monj ntèi yugu, nne na pugu pinj nnu

ɲa a lɛ'ingien nɛ, ¹² nne ɲa ɲguon ɲgwa ɲa pugu lo ɲji'i mbin ɲnu shini, ndo ntho mfā'o yugu nchho shi'i pi mon pa ɲnu piphi nɛ po pa ɲgusha'a.

Thi a tini

¹³ Ndo pigi fā'o no tōo nu Minnwi ɲguon ndii nthe vɛi, ma pa lin pan ɲa Taatho khwā, nthe ɲa Minnwi chu'ɔ vɛi no fūon ɲgwa no lūgu nu ntogo pi ɲkuon Jijwe Minnwi ɲa a chwīe pɛi po yi taontaon nɛ, pugu pa pin yɛi mon ɲnu shini. ¹⁴ Yei yaon ɲa a ni ɲgɛ vɛi no nɛ, ntogo pi ɲkuon pwa pisha'akho ɲa pigi chii nu nɛ, nne ɲa pɛi fā'o ndigha'o Taatho via, mbo Jisho Krishto.

¹⁵ Nthe yie gho, ma lin pan, pɛi thi a tini, ndo ɲgwɛin ɲnu shini ɲa pigi ni nje'i vɛi no gho, ki a ni mbo pi ni nchò yigi, ki mon ɲwa'anli lo mbho pigi.

¹⁶ Nduon ɲa Taatho via, mbo Jisho Krishto ndutho yi, pugu Minnwi Tāa via, ɲa a khwā via, mā'an ɲjù'ɔ yia ki ndugwi yi ndo mbini nu'un mfe ɲkien kwà'a shi'i ni pia ntogo pi mon pwapun yi nɛ, ¹⁷ mā'an ɲjù'ɔ yɛi nchwīe a tini mon ɲguon pa fà'a shi'i pugu pa chrà yɛi.

3

Luon Minnwi mfe ni pigi

¹ No mī'ɛn nu pa ɲnu ɲa ntā'a nu nchhu nɛ, ma pa lin pan, pɛi luon Minnwi mfe ni pigi, ɲa chrà Taatho shɛrɛ

ni ɲji ɲgɛi shhi pi pin ni gha'o nu, wu'ɔ no ha'an a ni mbo shina pɛi nɛ. ² Pɛi pini nduon ɲa Minnwi kwe vigi mbho pa ɲgūo ɲnu mbimbhi pugu pa ɲgwa piphi, nthe ɲa a lo mfā'o ɲguon ɲgwa mfā'o pin. ³ Ndo Taatho ɲon ɲa a ghà nchwīe no ha'an a chhu nɛ, a shi mā'an ghrí yɛi ndo ɲkɛ'i vɛi mbho ɲon mbimbhi. ⁴ Pigi fā'o tininju'ɔ mon Taatho nthe vɛi, ɲa pɛi tho nchwīe nu ndo shi nchwīe ɲnu ɲa pigi fɛ gí ɲa pɛi chwīe nɛ. ⁵ Pigi luon ɲa Taatho nōon ndaon ni pɛi no ji nu khwā Minnwi mbigi ɲgɛi shhi pugu pa ti-shii ɲa a lo mbho Krishto nɛ.

Shūu nu tənə nthe shwīe nchho gha

⁶ Pa lin pan, pigi fɛ gí ni pɛi mon ligi Taatho, mbo Jisho Krishto, ɲa pɛi fɛ mbra sheshenon ɲa a tho nshwīe nchho nu gha ki lo ntho nū'ɔn pa ntigi pɛ ɲa pɛi ni mfā'o mbho pigi nɛ. ⁷ Pɛi ɲkāa pɛi ji ɲkwan ha'an pɛi fā'o no yōu nu ɲjin mbha ɲnu pigi nɛ, nthe ɲa pigi shini ndo ntho nchho pi gha ndii ɲa pia ni mbo ka'a nɛ. ⁸ Pigi shini ndo ɲji maon sheshenon ki lo mbe gho, ndo mon ɲgɛ'i pugu pa wie non, pigi fā'a mon tu'u pugu pa naonchi nne ɲa ki'i pigi po lrí ni sheshenon vɛi. ⁹ A lo mbo nthe pi ɲa a shini ndo mbo li'i yigi no ji nu, pigi ni nchwīe nne no po nu li ni pɛi ɲa pɛi pini. ¹⁰ Nthe ɲa

nji'i nthe ndii na pia ni mbo ka'a ne, pigi ni ntho mfe gi yei ni pae: non mien ki ta'a nu mfa'a fa'a, ki'i a ji yaon.

¹¹ Nthe na pigi ya'o na pichai ngwa shina pai tho nyien ndi'a nchho nu gha ki lo mfe non yugu mfa'a fa'a, ngu'o ni'in pi non yugu mon nnu ngwa nduon.

¹² Mon ligi Jisho Krishto, mbo Taatho, pigi fe gi ni ngwa pei ndo ma'an ghr'i yugu na pugufaa fa'a yugu pwpw ndo nji yugu maon na pugufaa ne. ¹³ Ndo ni pai, ma lin pan, ki'i pai kina chwie nu nnu shi'i.

¹⁴ Sheshenon mien ki lo nchwie nnu na pigi na'an mon nwa'anli yei ne, pai lii ngan vi shi'i mfe mbra yi nne na tho yi lri. ¹⁵ Ndo ki'i pai ligo vi pi no mbina vai, pai shuu tene yi no ndin vai.

Ndugwi chra

¹⁶ Nduon na Taatho ghighri ndutho yi fe ghighri ni pai mon nguon ndii ghao mon nguon shendaon ghao. Taatho po pai pugufaa ka'a.

¹⁷ Mmu, Poo, na'an chra nu ni pai yei pi ni nyan mbho. Ye li no non nu mon sheshe nwa'anli na nga na'an ne na nwa'anli gho lo pi mbho mmu shini, yei nkwan ha'an nga na'an ne.

¹⁸ Pwapun Taatho via, mbo Jisho Krishto, po ni pai ghao.

Fũonŋ nwa'anli Timoti Kāonŋ nu pa tho nnu

Yei fũonŋ nwa'anli ŋa Pɔɔ ni nā'anŋ mfe ni Timoti. Mũunŋ Timoti ni mbo ŋonŋ Juu, tãa vi pɔ ŋonŋ Gri. A ni mbo pakwo Pɔɔ monŋ nyienŋ nu nshwei chrà Minnwi.

Nwa'anli yei ni mbo nɔ shũu nu tɔnə nthe pa ntigi mifi monŋ choshi. Ntigi pei ni mbo pi nchinchiri pi'i nu nnu pa ŋgwa Juu pugu pa ŋgwa taonŋ nduonŋ. Ntigi gho ni nchhu nu ŋa, mbhi yei pigi, ndo ŋonŋ nthe a wu'ɔ ndũgu ntɔgo pi ŋkuonŋ yichai lina monŋ njinŋ pugu pa mienŋ nu ki lo ndanŋ ndo nji pichai ŋkwanŋ maonŋ ji.

Nwa'anli gho pini nchrà ŋkuonŋ ŋkwanŋ ha'anŋ pa nnu fã'o nɔ nyienŋ nu monŋ choshi ne, gha'o nu Minnwi pugu pa mbha chombhi pa thishi. Pɔɔ gha ndugwi nu nshwei Timoti ŋkwanŋ ha'anŋ a nthe a pɔ ŋkienŋ muunŋ fã'a Krishto, pugu pa chofa'a yi ni pa ŋkwanŋ ŋkwanŋ kiri monŋ choshi.

Mā'anŋ nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Pɔɔ, mbo ŋganŋ ntaonŋ Krishto Jisho, ntɔgo pi ŋkuonŋ gi Minnwi, mbo ŋkwe via, pugu Krishto Jisho, ŋa kwà'a yia pɔ mbiŋ yu ne.

² Nā'anŋ nwa'anli yei mfe ve, ma Timoti, ŋkienŋ muunŋ a monŋ pinŋ.

Nduonŋ ŋa Minnwi Tãa pugu Krishto Jisho Taatho via nōonŋ pwapunŋ pugu pa kwoshini ni ghighri ve.

Shũu nu tɔnə nthe ghanŋ ye'i yaonŋ mbo pa mifi

³ Ntã'a nu ŋa ɔ kina Efesho wu'ɔ nɔ ha'anŋ ŋki ligai gho ndii ŋa ŋki ghai nu Mashe-donia ne, nne ŋa ɔ shi mfe gi ni pichai ŋgwa pe ŋa pugu tho nje'i yaonŋ ŋa a lo nji'i ŋkã'o ne, ŋa ô lãa ni pugu.

⁴ Lãa ŋa ki'i pugu nu'unŋ mfe nonŋ yugu ni pa mishweish-wei pugu pa ligi pa ŋkhu tãa ki ndugwi yi, ŋa a ghà ŋgu'ɔ ntho pi ni mitatha ki lo nji'i mfã'o pi nnu ŋa Minnwi tã'a nu ne, ŋa pi ghà nji ntɔgo pi ŋkuonŋ pinŋ ne.

⁵ Nnu ŋa a chwie pigi fe gi yei ne pɔ nthe pi khwã ŋa a llo monŋ njũ'ɔ taonŋtaonŋ, pugu pa ŋgantho ŋa a yi shishi'i, ni pinŋ shishini. ⁶ Pichai ŋgwa tɔgo ŋkuonŋ tei nu nnu pei ŋgɛi fãanŋ ndaonŋ nii monŋ pa chrà ghagha. ⁷ Nkhwã nu nɔ pɔ nu pa ghanŋ ye'i ŋgwa ni gi ndo ki lo nji'i nji nnu ŋa pugu chhu nu ne, ki nnu ŋa pugu chrã nu ŋkuonŋ gho ni tininju'ɔ ne.

⁸ Ndo pia ji ŋa gi pwa nɔ ha'anŋ ŋonŋ mfã'a nɔ gho monŋ shendaonŋ ŋa a kã'o ne, ⁹ nji nu ŋa pi shi ki lo nũ'ɔnŋ gi nthe pi ŋgwa ndindi, pi ki nũ'ɔnŋ nthe pi

pa ghan pə'i gí pugu pa ghan tinitho, nthe pa ghan ki gha'o Minnwi pugu pa ghan phi, nthe ngwa na pugu shi lo mbo yi taontaon, pugu pa ghan chī'ə Minnwi, nthe pi ngwa pe na pugu jwi pa taa pugu pugu pa mūun pugu ne, pugu pa ghan jwi ngwa, ¹⁰ nthe ghan kwoshuon, pugu pa pimbia na pugu nūan pugu pa pichəi pimbia no ha'an nton ghà nūan pugu mingwe ne*, nthe pa ghan yōo ngwa mfini no nkūna, ni pa nde'ingien pugu pa ghan kwe nte ngwa ni mbe pugu pa ngwa na pugu chwīe sheshe nnu nduon na a lo nyien ta'a kwò pugu pa yaon ye'i tithi ne, ¹¹ nkwan no ha'an pwa pisha'akhò mbo yi ndigha'o Minnwi na a fā'o nguon mboro ghao chhu ne, mbo pwa pisha'akhò na pi fe vəi na nchii ne.

Poo tōo Jisho nthe kwoshini yi

¹² Ntōo Krishto Jisho Taathò via na a fe ghrí fà'a vəi ne. Ntōo vi na a līi a nkā'o, a chu'ò a no fā'a nu mbho yu. ¹³ Nji'i nthe pi no ha'an nki fūon mbo pi ngan we'i ligi Minnwi ntho fe ngə'i ni ngwa pi, ndo nchī'ə vi ne, Minnwi ni nōon kwoshini vəi nthe na nki chwīe nnu pei pi mon ki ji pugu pa pou pin. ¹⁴ Ndo Taathò via shā'o ntou pwapun yi mbin mu pugu

pa pin ni khwā na a po mon Krishto Jisho ne.

¹⁵ Chrà yei nkien nnu shini na minthe non yi'ə non yi nkuon ghò ndo mbin nguon yi ghao, na Krishto Jisho ni ntho nkuon mbhi hein no kwe nu pa ghan chwīe phi, mi ni mbo nchochho vugu. ¹⁶ Ndo ti Minnwi nōon kwoshini vəi nne na Krishto Jisho nōon titini wēin njū'ò yi mon nkwan ha'an a fā'a nu mbin mu mbo nchochho pa ghan phi ne, no li ni ngwa ha'an pugu shi mbin vi a fe chombhi ki mme ni pugu ne. ¹⁷ Ju na a fūon mon nguon ndii, na mba'a a yi'i ma nkhu, na pi shi'a njei vi ne, mbo fien ta'a Minnwi, gha'o nu pugu pa ndigha'o po ji ki ndugwi yi lo ma mbo. A yie.

Fà'a Timoti

¹⁸ Mfe yei gí ve, ma Timoti muun a, mon ta'a kwò pugu pa nnu na Minnwi ni nōon pi chhu nthe ghò, thi nkuon chrà ghò no mā'an nu nchho shi'i, ¹⁹ nchho nthi nu nkuon pin yo pugu pa ngantho yo shishi'i. Pichəi lāa thi nu nkuon nnu na pugu ji na a kā'o ne, nne nwī'in pin yugu no pie ha'an a shina kraokrao. ²⁰ Mon shina ngwa pei, pia fā'o Haimenu pugu Aleshanda na nkwo cha'a vugu mfe ni Shata, nne na pugu ye'i nkwan ha'an a nthe pugu mien we'i nu ligi Minnwi fo ne.

* 1:10 1:10 Yəi nwa'anli Ghan Fà'a Nda Minnwi 18:22.

2

Luonj Minnwi mfe ni nguonj ngwa

¹ Fūonj nnu ki'ε pɔ ɲa, ñchhɔ ndīgəi vəi ɲa p̄əi fε pa piε, pa lūonj, yūa nu chà ni tōo nu ni Minnwi nɔ ligi nguonj ngwa ghao.

² Pəi luonj Minnwi mfe ni pa fūonj pugu pa nguonj ngwa ɲa pugu pɔ monj pa memme nthiŋkwo nε, nne ɲa minthe pia chhɔ chɔmbhi ghighri pugu pa juju, ɲa a fā'ɔ pɔgɔ Minnwi ndɔ nchi monj nguonj puonj shendaonj nε.

³ Yei nnu pwa ndɔ mfe pwatua ni Minnwi mbo Ŋkwe via, ⁴ ɲa a khwā ɲa nguonj ngwa lūgu ndɔ nji nnu shini nε. ⁵ Nthe ɲa a wu'ɔ ta'a Minnwi ndɔ a wu'ɔ mbo ta'a ɲonj ɲa a thi shina Minnwi pugu pa ngwamishua, mbo ɲonj ɲa pi mēinj vi ni Krishto Jishɔ nε. ⁶ Krishto Jishɔ ghɔ ni mfe chɔmbhi yi ŋkhu nɔ nchuonj tho nguonj ngwa. Yie ghɔ ni mbo li monj ndii ka'oka'ɔ nɔ nōonj nu ɲa Minnwi tā'a nu ɲa sheshenonj lūgu. ⁷ Nthe ɲa yei nnu ɲa pi ni nchu'ɔ a nɔ ghɔ ɲa mbo ɲganj chii chrà ndɔ mbini mbo ɲganj ntaonj Jishɔ, ñthɔ nchhu pi nnu shini, ñɔ nji'i ndε'i pi ŋgiεj, mbo pi masha pa ngwa ɲa pugu lɔ mbo pa Juu monj piŋj pugu pa nnu shini nε.

⁸ Nthe yie ghɔ, ñtā'a nu ɲa pa pimbia monj nguonj

li'i ghao luonj Minnwi, mbi'i mbhɔ taonjaonj tothi ki lɔ nji'i mfā'ɔ pigitua ki mindoundou.

⁹ Wu'ɔ nenne, p̄iŋge chwie nonj yugu shi'i ni pa ndhwī ɲa a ka'oka'ɔ ndɔ nchi nε, ki lɔ mbo pi ni chwie nu ntou ŋḡinɔ tho pugu, pugu pa shiga laonjo pugu pa pichəi pa shiga tininchuonj ki pa memme ndhwī tininchuonj.*

¹⁰ A pie ɲa pugu chwie nonj yugu pi ni fā'a shi'i, mbo yaonj ɲa a kā'ɔ ni piŋge ɲa pugu ghà ɲga'ɔ Minnwi nε.

¹¹ Piŋge lere laŋ, nje'i yaonj ni nguonj ya'ɔ nchɔ ghao.

¹² Ndɔ nji'i mbiŋ ɲa miŋgwe ye'i ki ɲa a fā'ɔ nji mbiŋ mimbia, a ka pie pi ɲa a lere laŋ. ¹³ Nthe ɲa Minnwi ni fūonj mbuonj pi Adanj ŋkaonj maa mbra ni Ive. ¹⁴ Ndɔ pi shini ndɔ mfi pi Adanj, pi ni mfi pi miŋgwe ghɔ a gū ŋganj pə'i gí. ¹⁵ Ndɔ miŋgwe shi ndūgu ntɔgɔ pi ŋkuonj phi nu muunj nɔ ha'anj pugu ntii shii monj piŋj pugu pa khwā, ni chɔmbhi taonjaonj pugu pa wēinj nu nonj.

3

Ŋkwanj ha'anj pa ghanj ye'i ngwa

monj chɔshi fā'ɔ nɔ pɔ nu nε

¹ Chrà yei ɲa pi ghà nchhu nε nnu shini ɲa: Sheshenonj ŋkhwā nɔ pɔ nu nthishi nɔ ɲganj chhu chrà Minnwi, kanj a khwā ŋkiej fā'a. ² Nthishi

* 2:9 2:9 Yei lɔ mbo pi ɲa ki'i miŋgwe mā'anj ndhwī tininchuonj ki nchwie tho yi. A pɔ pi ɲa pugu chwie nonj yugu monj shendaonj ɲa a ya ŋkā'ɔ ki lɔ mbo pi nɔ ghanj nōonj nonj ki nɔ shakhi.

nɔ ɲaŋ ɕhu ɕhrà Minnwi fā'o nɔ pɔ nu ki ntəi, ndaŋ wu'ɔ ta'a miŋgwe, ɲgwēiŋ non yi, ntuo non yi shi'i, ɲon ɕhiichii, ɲaŋ tuo pa ghini shi'i, nji ye'i nu. ³ Ki lo mbo mbaa la'o, ki ɲaŋ kikri, mbo ɲon juju, ki lo mbo ɲaŋ fē'i, ki lo mbo ɲaŋ khwā mbiŋ. ⁴ A fā'o nɔ tuo nu moon da yi shi'i, nchwē puon pi ya'o nchò yi mon ɲuon pógɔ. ⁵ Ti ɲon mien ki ji ɲkwan ha'an a nthe a tuo nda yi shi'i ne, a kie pi neiŋ ntuo ɕoshi Minnwi shi'i?

⁶ Ki lo mbo ɲon ɲa a wu'ɔ ɲka piŋ Minnwi piŋ, kaŋ a shi ɲku'ɔ non yi mon ntinta'o, mfā'o ɲkwan njó ɲa pi ni mfe ni devi ne. ⁷ Nɔ pigi nu, a fā'o nɔ pɔ nu ɲon ɲa ghan ki tho ɕoshi gha'o vi nɔ ɲkien ɲon, nji ɲa ki'i a fā'o shhū non ɲgū mon shiri devi.

ɲkwan ha'an pa dikin fā'o nɔ pɔ nu ne

⁸ Wu'ɔ nenne, pa dikin* fā'o nɔ pɔ nu ɲgwa ɕhiichii, ki lo mbo ghan paa chrà, ki lo mfe non yugu ni ntou là'o, ki ɲkhwā togɔ nu mon shendaon ntəi nɔ fā'o nu mbiŋ. ⁹ Pugu fā'o nɔ wēiŋ nu chrà nnu shini, mbo yi piŋ, ɲa pi nōon ndwe ne, ni ɲgantho ɲa a yi shieshie ne. ¹⁰ Pi fūon ɲjwe'i vugu ɲkaon, ti pugu mien ki fā'o ntəi, pi nū'on vugu ki'e nɔ pa dikin.

* **3:8** 3:8 Njin dikin pɔ ɲa muun fā'a. pa dikin, sheshe yi nthe a kã'o hein.

¹¹ Pa piŋge† ɲkaa pugu fā'o nɔ pɔ nu ɲgwa ɕhiichii, ki lo mbo ghan nchhu, pugu fā'o nɔ pɔ nu ghan wēiŋ non, mbo ɲgwa ndindi mon ɲguon yaon.

¹² Pa dikin fā'o nɔ lan nu wu'ɔ ta'a miŋgwe, ntuo puon pugu, pugu pa mon nda yugu shi'i. ¹³ Nthe ɲa ɲgwa pe ɲa pugu fā'a fā'a yugu shi'i nɔ pa dikin ne, ɲgwa shi ɲga'o vugu nɔ ɲkien ɲgwa ndo mbini mfā'o mme tininju'ɔ mon piŋ yugu ɲa a pɔ mon Kr-ishto Jisho ne.

Mme nnu ləiŋ mon piŋ ɲa pi chwē ɲgwa ji ne

¹⁴ Mbī'i nu ɲa mba'a a nu'un nshiga maa ntho ɲjəi vəi, ndo nā'an pa nnu pei ni pəi nne ɲa, ¹⁵ mī ɲjiyiri, pəi ji ɲkwan ha'an a pie ɲa ɲon tuo non yi mon mbaanda Minnwi, mbo ɕoshi Minnwi maon, ɲa a kwini pugu pa ntuon nnu shini ne.

¹⁶ Shishini nnu ləiŋ ɲa pi chwē ndwe pi ji mon piŋ yia ne gha'o, ɲa,

A ni nōon non yi mon freinon,

Jijwe Minnwi nōon ɲa a yi ndindi,

Ghan ntaon Minnwi yəi vi,

Pi ɕhi ligi yi mon pa la'ataon ghao,

Pi piŋ vi mon ɲguon mbhi ghao,

ɲku'ɔ ni ju po mon ndigha'o.

† **3:11** 3:11 A nthe a pɔ piŋge ki ɲgwe

4

Pichəi ngwa shi ndāa piŋ yugu

¹ Jijwe Minnwi chhu ɲa moŋ pa ndugwi llé pei, pichəi ngwa shi ntaoŋ moŋ piŋ mfe noŋ yugu ni pa jijwe mifi piugu pa yaon ye'i ɲa pa miŋweiŋ tā'a nu ɲa ngwa thi ŋkuoŋ gho ne. ² A ghà nshère ghan mifi, mbo pa nde'i ngien, shère ŋkwan yaon ye'i yei, ngwa pei po pi ngwa pe ɲa nganthe yugu lo nji'i nji khu nduŋ ne.

³ Pugu ngwa pe ɲa pugu lāa lān, pugu pa pichəi ŋkwan maon ji, mbo pa maon ji ɲa Minnwi chwē ɲa ngwa pe ɲa pugu piŋ ndo nji nnu shini ne, ji ni tōo nu. ⁴ Ŋguoŋ yaon ɲa Minnwi chwē ne pwa, pa'a ndo mbie ɲa pi lāa sheshe yaon no ha'an pi ŋkwe ni tōo nu. ⁵ Nthe ɲa pi ghà nchwē a po yi taontaon ntogo pi ŋkuoŋ chrà Minnwi pugu luon Minnwi.

Ŋkien ngan fà'a Krishto Jisho

⁶ O mfi'i nnu pei ni ŋguoŋ pichəi ghan piŋ, o po ŋkien muuŋ fà'a Krishto Jisho, ɲa a chho ŋkugwi noŋ yi moŋ pa chrà ɲa ghan piŋ thi ŋkuoŋ gho ne pugu pa ŋkien yaon ye'i ɲa o ni ŋkwo tho njou njiŋ yi ne. ⁷ Ki'i mfā'o nnu pəi pa mishweishwei ghagha ɲa a lo ngère gho ɲa o ji Minnwi ne, ka tho nje'i noŋ yo pi no fā'o nu chombhi pogo

Minnwi. ⁸ Nthe ɲa no ha'an ye'i nu freinoŋ ni pa yaon ɲa a shi nchwē a po shi'i fā'o yichəi fi'i ghère ne, chombhi pogo Minnwi fā'o ghère moŋ ŋguoŋ shendaon ghao nthe ɲa a fā'o kà'a moŋ yei chombhi pugu pa ye chombhi ɲa a tho nu ne.

⁹ Nnu yei nnu ɲa pinthe noŋ yi'ə noŋ yi ŋkuoŋ gho, mbo nnu ɲa a pie ɲa pi piŋ ghao. ¹⁰ A po nthe pi yei nnu ɲa pigi ghà mfā'a, ndo ngwie noŋ yigi, nthe ɲa pigi nū'oŋ kwà'a yigi pi ŋkuoŋ Minnwi maon, ɲa a ŋkwe ŋguoŋ ngwa ghao, mī'eiŋ mbo ngwa pe ɲa pugu ghan piŋ ne.

¹¹ Fe gi ndo nje'i pa nnu pei ni pugu. ¹² Ki'i sheshenoŋ chī'ə gho nthe ɲa o mikə'i, ndo noŋ li ni ghan piŋ moŋ chrà yo, mbha nnu yo, ni khwă, ni piŋ yo, ni chombhi taontaon yo. ¹³ Fe noŋ yo ni mēiŋ nu Ŋwa'anli Minnwi ngwa ya'o, pugu pa chīi nu, ni ye'i nu chrà Minnwi, ti nshi nu'uŋ ntho.

¹⁴ Ki'i nchī'ə fé moŋ Jijwe ɲa o fā'o ne ɲa Minnwi ni mfe ntogo pi ŋkuoŋ noŋ nu ni ngwa pugu chhu ndi ye ɲa pa thishi no ghan chhu chrà Minnwi ni nū'oŋ mbho yugu mbiŋ gho ne. ¹⁵ Chwē nnu pei, mfe noŋ yo moŋ gho, nne ɲa ŋguoŋ ngwa yei ŋkwan ha'an o ghəi nu shhi ne. ¹⁶ Lina ni noŋ yo pugu pa yaon ɲa o ye'i nu ne. Ghəi shhi nchwē nu nne, nthe ɲa moŋ chwē nu nne, o shi

ηκwe nonη yɔ pugu pa ηgwa
πε ηa pugu ywere ghɔ nε.

5

Pa ntigi ηa pi fe ni chɔshi

¹ Ki'i mbiga nonη ηa a kwo
pɔ mmenonη nε, ka mā'anη
ghrɪ yi nɔ ha'anη a pɔ pi
tāa ghɔ, ntuo pimbɪa ηa
pugu pi'i mikə'i nε nɔ lɪn
pɔ, ² pinɔge ηa pugu kwo
pɔ memme ηgwa nε nɔ pa
mũun pɔ, pinɔge pe ηa pugu
pi'i mikə'i nε nɔ pa lɪn pɔ ni
njù'ɔ taon̄taon̄.

³ Gha'o pa pinɔge kugu pe
ηa pugu ya mbɔ pa kugu
shini nε. ⁴ Nɔɔ mɪngwe
ηkugu mfā'o puon̄ ki puon̄
puon̄, puon̄ pighɔ fũon̄ nje'i
nɔ nɔon̄ nu pɔgɔ Minnwi ni
mbaanda yugu nɔ lu'u nu
shi'i ni pa tāa pugu, pugu pa
mũun pugu, nthe ηa yei nnu
pwapwa ligi Minnwi.

⁵ Mɪngwe ye ηa a ya mbɔ
ηkugu shini, mbɔ pi tə'i vi
nε, nū'ɔn̄ kwā'a nu mi pi
mbin̄ Minnwi, ηgəi shhi ni
luon̄ nu Minnwi nthɔ ηkəi
pa chà ni Minnwi ni tu'u
pugu pa naon̄chi. ⁶ Nɔɔ
mɪngwe ηkugu ye ηa a fe
non̄ yi pi ni pa nnu nchhɔ
shi'i nε, kwo khu nji'i nthe
pi nɔ ha'anη a yi maon̄ nε.
⁷ Fe pa gɪ pei ηkaa pugu ni
pa ghan̄ pin̄, nji ηa pugu shi
mbɔ ki ntəi.

⁸ Nɔɔ ti n̄on̄ mien̄ ki lɔ
ndina ni ndaon̄on̄ yi m̄'εn̄
mbɔ mbaanda yi, kan̄ a lāa
pɔ nu ηgan̄ pin̄, nɔon̄ ηa a

piɔi nchaa non̄ ηa a lɔ mbin̄
Minnwi nε.

⁹ Ki'i pi nā'an̄ ligi mɪngwe
ηkugu mon̄ ηwa'an̄li pa
kugu nɔ ha'an̄ a mien̄ ki tɔgɔ
ntigao wun̄ ηga'o, ni ηgu'ɔ
mbɔ pi ηgwe ta'a mimbɪa*,
¹⁰ ni mbɔ non̄ ηa pi ji vi
nɔ ηgan̄ chwɪe shi'i, nɔ ku'ɔ
nu ni puon̄ pi shi'i, nɔon̄
pwapun̄ ni pa gh̄ini, nsh̄igao
kwɔ pa ηgwa Minnwi pi
taon̄taon̄, ηḡere ηgwa mon̄
pa ghagha'a pugu, mfe non̄
yi nɔ chwɪe nu ηguon̄ fā'a
shi'i.

¹¹ Nɔɔ ki'i pəi nā'an̄ ligi
pa pinɔge kugu ηa pugu pi'i
mikə'i nε mon̄ ηwa'an̄li pa
kugu, nthe ηa ndii ηa n̄ji
mimbɪa shi n̄jia vugu nε,
pugu tei n̄jin̄ Krishto fɔ ntā'a
nu ndan̄ ¹² nne nshūu njɔ
ni'in̄ non̄ yugu nɔ ghɔ nthe
ηa pugu pə'i fũon̄ kà'a ηa
pugu ni nchwɪe nε. ¹³ Nɔɔ piɔi
nu ηkuon̄ yie ghɔ, pugu ye'i
mi chhɔ gha, nyien̄ nu nda
nda, ki lɔ ηgu'ɔ nchɔchhɔ
gha, mbini mbɔ ghan̄ nchhu,
nchhɔ ntā'a lā'o nnu ηgwa
nduon̄, nchhu pa nnu pe
ηa pugu shini nɔɔ mfā'o nɔ
chhu nu nε. ¹⁴ Nne, n̄shi
ηkhwā ηa pugu ηa pugu pa
mikə'i nε lan̄, mbhi puon̄,
ndina ni moon̄ nda yugu,
nne ηa ki'i mimbina fā'o
shina nɔ chrā nu phi nthe
via. ¹⁵ Nthe ηa pichəi kwo
kara nthɔ njou n̄jin̄ Shata.

¹⁶ Sheshe mɪngwe ηa a
ηgan̄ pin̄ nε, mfā'o pa
ndaon̄on̄ yi pugu pɔ pa kugu,

* 5:9 5:9 Yichəi n̄jin̄ yei nthe a pɔ ηa ni ηgu'ɔ n̄ji pi ndaon̄ vi kúon̄ tə'i vi.

â lina ni pugu. Ki'i pugu mienj lrî pɔ mbinj choshi, nji ɲa minthe a lina ni pɛ kugu ɲa pugu ya mbɔ ɲkugu shini nɛ.

17 Pa thishi ghanj chhu chrà Minnwi ɲa pugu tuo ɲgwa pugu shi'i nɔ pa thishi nɛ, pie ɲa pi fɛ paa yere gha'o nu ni pugu, mī'ɛɲ mbɔ ghanj yɛ'i ɲgwa ɲa pugu wie nonj yugu nɔ chii nu pugu pa yɛ'i nu chrà Minnwi nɛ. 18 Nthe ɲa ɲwa'anli Minnwi chhu ɲa, "Ki'i ɲkrao nchò fua ndii ɲa a nyienj nu ɲkuonj reshi nɔ kwie nu nɛ," ndɔ mbini nā'anj ɲa, "A pie ɲa ɲganj fà'a fā'o pe yi."

19 Ki'i mbinj nnu ɲa pi chhu thɔ nthishi ɲganj chhu chrà Minnwi nɛ, kanj a neinj pɛi fā'o minkwentie yi paa ki yi trei. 20 Pīga pɛ thishi ɲa pugu kina monj phi nɛ shhi ɲguonj ɲgwa nne ɲa pigəi ɲgwa shi mfā'o pɔɔɔ gu.

21 Shhi Minnwi pugu Kr-ishto Jishɔ pugu pa ghanj ntaonj Minnwi ɲa a chu'ɔ nɛ, m̄fɛ gí titini vɛ ɲa ô nū'ɔɲ ɲguonj pa ntīgi pei, ki lɔ nōonj shieligi, ki mbinj mbe monj ɲguonj nnu ghao ɲa ɔ chwie nu nɛ. 22 Ki'i ɲkɔnɔ nɔ nū'ɔɲ nu mbhɔ yɔ mbinj ɲonj nɔ chu'ɔ nu vi nɔ fā'a nu fà'a Minnwi, ki mbɔ ɲgia phi yugu. Nū'ɔɲ nonj yɔ mbɔ yi taonjtaonj.

23 Ki'i nu'unj ɲgu'ɔ nthɔ nnu pi ɲkhi, nnu muunj shigei là'o nthe moonj punj yɔ ɲa a fɛ ɲgə'i, pugu pa ɲa ɔ ghīnɔ nu ki cha'a.

24 Phi pichəi ɲgwa ya nōonj pāa, ɲgəi nu shhi pugu li'i shá'a, ndɔ ni pichəi ɲgwa phi yugu la'a ɲkaonj pi maa njəi. 25 Wu'ɔ nenne fà'a shi'i ghà nōonj pāa, ndɔ nji'i nthe pi yɛ ɲa pi lɔ naa njəi nɛ, nthe pa'a a lɔ ɲkina yi pūonj.

6

1 ɲguonj ɲgwa pɛ ɲa shhɔ kũna pɔ mbə'i pugu nɛ lii pa Taathɔ pugu nɔ ɲgwa ɲa pugu fā'o nɔ gha'o nu, nne ɲa ki'i pi chrà phi nthe ligi Minnwi pugu pa yaonj yɛ'i yia. 2 Pɛ ɲgwa ɲa taathɔ pugu ghanj pinj nɛ, lɔ mfā'o nɔ chi'ə nu vugu nthe ɲa pugu pugu pa lij monj pinj. Pugu ka fā'o nɔ fā'a nu shi'i mbigi ɲa ɲgwa pɛ pugu shei nu ɲkuonj fā'a pwapunj yugu nɛ pɔ pi ghanj pinj mbɔ ɲgwa ɲa pugu khwā nɛ.

Pa ntīgi tətətəi pugu pa ɲkienj fā'o

Yɛ'i ndɔ ɲkwēnɛ ɲgwa pugu chwie nnu pei. 3 Sheshenonj njɛ'i ɲkwanj yɛ'i nu nduonj ɲa a lɔ nji'i nyienj ta'a kwò pugu pa chrà ka'oka'o mbɔ yi Taathɔ via mbɔ Jishɔ Krishto pugu pa yaonj yɛ'i ɲa a nyienj ta'a kwò pugu pa pɔɔɔ Minnwi nɛ, 4 kanj a linaonj ni nōonj nonj ki lɔ nji kanj ta'a yaonj. A fā'o ntou shōrɔ nu njù'ɔ, mbɔ njù'ɔ piphi nthe mindoundou pugu pa fè'i nthe chrà ɲa a thɔ ni kighi'ə, pa minduonjnduonj, chhu nu phi thɔ ɲgwa, wəinj nu ɲgwa ɲa pugu ghanj phi ndɔ ki lɔ

mfā'o li, ⁵ fè'i nguon ndii ghao shina ngwa pe ña njù'ò yugu piri mon jiwè ki pugu lo nji nnu shini, mbī'i nu ña yaon ye'i nthe Minnwi shendaon kie nu mfā'o.

⁶ Ndo ndwe ntou shéi pò mon pògò nu Minnwi pugu pa yru nu ni yaon ña pia fā'o nɛ, ⁷ nthe ña pia lo nji'i ntho ni yaon ñkuon mbhi hein, ndo minthe pa'a pia lo nji'i ndōgò yichèi yaon ntaon nò gho. ⁸ Ndo pia mfā'o maon ji pugu pa ndhwí, pia yru ni yie gho. ⁹ Ndo ngwa pe ña pugu tā'a nu mbo ghan fā'o nɛ, gū mon pa mōon nu nò chwīe nu phi. Ngū mon shiri ntou pa nnu na pugu pa khwǎ piphi ña a chi vugu pugu shi'i ndo mbiri. ¹⁰ Nthe ña khwǎ mbin pò pi ñien nguon ñkwan phi. A chwīe pa'o nu ntou yi nò fā'o nu mbin ña ntou ngwa ghi ntaon mon pin, nchwe'i non yugu ni nguon ñkwan yu'ò njù'ò ghao.

Ndugwi njin ntigi ña Pòò ni mfe

¹¹ Ndo ni gò ma non Minnwi, tei mī'an nguon nnu pei ghao. Njōu njin ndindi, pógò Minnwi, pin, khwǎ, tii nu shii, juju. ¹² Wie ñkien ñkrò mbo yi pin, wēin chombhi ki mme ña pi ni mēin gho ña ò fā'o nɛ ndii ña ò ni nchrā shishi'i nthe pin yò shhi ntou pa minkwentie nɛ. ¹³ Mfe gí ve shhi Minnwi, ña a ghà mfe chombhi ni

nguon yaon nɛ, pugu Krišto Jisho ña a ni nchrā nnu shini nthe non yi shishi'i shhi Pontiu Paile nɛ, ¹⁴ ña ô nū'on pa kina, ki kòrò, mbo ki ntèi ti Taathò via Jisho Krišto nu'un nthò. ¹⁵ Minnwi shi nōon tho nu yi gho ndii ña ndii kà'o nɛ, mbo ju ña a fā'o nguon mborò, mbo fiɛn non ña a chaa nguon nji, mbo Fūon pa fūon, Taathò pa taathò. ¹⁶ A wu'ò ju tē'i vi ña a shi'a ñkhu, nchho mon li'e ña mba'a non para yèi gho, ña non lo naa ma njèi ndo pinthe pa'a non lo ndo njèi. Nguon gha'o nu pugu nji ki ndugwi yi pò pi ji. A yie!

¹⁷ Tigi ngwa pe ña pugu ghan fā'o mon mbhi yei nɛ ña ki'i pugu nōon non, ki nū'on njù'ò yugu ñkuon pa fà'o, mbo yaon ña mba'a non nū'on non yi ñkuon gho nɛ. Pugu nū'on non yugu pi mbin Minnwi, mbo non ña a ghà ni'in via ni nguon yaon nò fā'o nu pwanju'ò nò gho. ¹⁸ Pugu fā'o nò chwīe nu shi'i, mbo ghan fā'o pi mon fà'a shi'i, mfā'o pwapun, mbiri non yugu nò fe nu pa maon ni pichèi ngwa, ¹⁹ nne nchho ñkiri fà'o ni non yugu, mbo ñkien ñien shi'i ni pugu nò lembhi yua, nji ña a nthe pugu fā'o yaon ña a chombhi shishini nɛ.

²⁰ Yo! Timoti, lina ni yaon ña pi lēin ve nɛ. Lè'i pa chrà ghagha pugu pa mindoundou na ña pichèi pa ngwa fāan nu nchho mēin

nu ɲa a ji nu nnu. ²¹ Nthe
ɲa pichəi ɲgwa piɲ ɲa a nnu
shini, nne mfāaɲ shendaon
ntigi ɲa ghaɲ piɲ thi ɲkuon
gho nɛ.

Pwapuɲ Minnwi pɔ mbɪɲ
pəi.

Mbra nwa'anli Timoti Kāon nu pa tho nnu

Yei mbra nwa'anli na Poo ni nā'an mfe ni Timoti ne. Timoti ni nkwo fā'o pə'i njù'ò pugu pa pogo gu llo mbho pa masha mifi na pugu ni mfāan ndaon ni ngwa ndo mvū'u vugu ni pa nnu mindoundou na a chwē ngwa chho mon minduonduon, ki lo nchho pi chombhi shigao mbho pugu pa yi ya'o nchò. Poo fe ntou pa ntigi ni Timoti no ngan kwò fà'a yi ndo mbo ngan ghère vi no mā'an nu ghrí yi na a kina mbo non ndindi no minkwentie Jisho Krishto. Poo tigi vi na a tii shii, ngwēin ntigi pwa pisha'akho pugu pa Nwa'anli Ndunu Kina a tini, nchwē fà'a yi no ngan ye'i ngwa pugu pa ngan chii chrà Minnwi a pwa nji'i nthe pi no ha'an a togo nu mon ngə'i ne. Nwa'anli yei gē Timoti na a lə'i pa mindoundou nnu na na a lo mfā'o ghère ni ngwa pe na pugu ya'o ne.

Poo mā'an chrà Timoti

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu, Poo, mbo ngan ntaon Krishto Jisho, ntogo pi nkuon khwā njù'ò Minnwi, nne na nchii chombhi na pia fā'o

mon po nu mon Krishto Jisho ne.

² Nā'an nwa'anli yei mfe ve, ma Timoti muon a na nja nkhwā.

Nduon na Minnwi Tāa pugu Krishto Jisho Taatho via nōon pwapun, ni kwoshini, ni ghighri ve.

Tōo nu pugu mā'an nu ghrí

³ Ntōo Minnwi na nga nga'o wu'ò no pa nkhu taa pan, ni nganthe na a yi shieshie ne. Nga ntōo vi no ha'an nkwin vəi ki jwe mon luon Minnwi a mon tu'u pugu pa naonchi ne.

⁴ No ha'an nkwin nkhi ligi yei ne, nkhwā no yei nu vəi nne na minthe ndinaon ni pwanju'ò.

⁵ Nkwin pin ta'anju'ò na o fā'o ne, mbo pin na a ni mbo njù'ò mamma gho mbo Loeshi pugu mūon gho Unishi, mfā'o tininju'ò na o fā'o nkaa gho. ⁶ Nthe yei nnu, nchho nkwin gho na o pini frəi fe Minnwi gho na a po mbin gho ntogo pi nkuon nū'on nu mbho na pi ni nū'on mbin gho ne a kii nu. ⁷ Nthe na Minnwi lo nji'i mfe pi Jijwe pogo gu ni pia. A fe pi Jijwe na a linaon via ni nji pugu pa khwā ni wēin non.

⁸ Nthe yie gho, ki'i mfā'o lritho no chrā nu no ligi Taatho via, ki nthe a mbo ngan chéin no ligi yi. Ndo yei ngə'i nkaa gho nthe pwa pisha'akho ntogo pi nkuon ghrí Minnwi, ⁹ na a ni nkwe

via ngē via na pia pō ngwa pi pi taonṭaon, ki lo mbo nthē pi fā'a yia, mbo nthē pi ji nu nnu pugu pa pwapuṅ yi na a ni nōon ni pia ntōgō pi mbiṅ Krishto Jishō ṅkaon mbhi maa njē nē. ¹⁰ Ndo ndwē pi chwīe pia ji pwapuṅ yi ghō ntōgō pi ṅkuon tho nu Nkwe via, mbo Krishto Jishō. Mbo ju na a chi'i gu, nthō ni chōmbhi, pugu pa chhō nu mbhi kikhu li'i wo ntōgō pi ṅkuon ṅkīni pwa pisha'akhō, ¹¹ na pi ni nchu'ō a na mbo ṅgan chīi nu, mbini mbo ṅgan ntaon, mbini mbo ṅgan ye'i ṅkīni ghō, ¹² mbo nnu na ṅjēi ṅgō'i nō ghō neiṅ nē. Ndo, ṅdō ṅji'i mfā'o lrithō, nthē na ṅji ṅon na mbiṅ vi nē, ndo ṅji na a fā'o ghrī nō kē'i nu yaon na a lēiṅ nē ti ṅgōi nchēiṅ yua ghō.

¹³ Kina ni ṅkwan chrà tithi na o ya'ō mbhō mu mon piṅ pugu pa khwǎ na a pō mon Krishto Jishō. ¹⁴ Kē'i pa maon shi'i na pi lēiṅ ve nē, ntōgō pi ṅkuon ṅji Jijwe Minnwi na a chhō mbiṅ pia nē.

¹⁵ O ji na ṅguon ṅgwa na pugu pō Eshia nē tei a, shina pugu ni mbo Figelushi pugu Hōmogene.

¹⁶ Taathō nōon kwoshini ni ndaonon Oneshiforu nthē na a ni njiēṅ nthō mā'an ṅjū'ō a ntou ndii. A shini ndō mfā'o lrithō nthē na mbo mon chōiṅ. ¹⁷ Ndo ndii na a ni nchēiṅ La'ataon Roma nē, a ni ntā'a a ni ta'anju'ō yi ti ṅjēi a.

¹⁸ Taathō nōon kwoshini yi ghō mon Llembi ghō. O ya nji shi'i ṅkwan ha'an a ni ṅgēre Efeshō nē.

2

ṅkieṅ ṅgan mā'an nchhō Krishto Jishō

¹ Ndo ni gō ma muon a, fā'o mā'an ghrī mon pwapuṅ na a pō mbiṅ Krishto Jishō nē. ² Pa yaon na o ya'ō mbhō mu shhi ntou pa miṅkwentie nē, fe mbhō pa ṅgwa ndindi na a nthē pugu pini nje'i ṅgwa nduon nō ghō ṅkaa pugu nē.

³ Yēi ṅgō'i ṅkaa ghō nō ṅkieṅ shooge Krishto Jishō. ⁴ Sheshe shooge shi'a ni'in non yi mon nnu pa ṅgwa gha, nne na minthe a chwīe ṅjū'ō ṅon na a nū'ōṅ vi nō shooge nē pwa. ⁵ ṅgan shiri tei shi'a ṅji'i mfā'o ṅgā'o kan a nē a tei nō ha'an gi tei ghō pie nē. ⁶ ṅgan fā'a nyiēṅ na a ya mfā'a nē ge nō fā'o nu fūon ghrà maon kwōo mon nyiēṅ. ⁷ Ywere tho yo ni nnu na ṅchhu nē, nthē na Taathō shi nchwīe o ji ṅguon nnu ghao.

⁸ Chhō ṅkwin Jishō Krishto, na pi ku'ō ni ju mon gu, na a ni mbo mbhē yaon fūon Devi nō ha'an pi ye'i mon pwa pisha'akhō na ṅga nchīi nē. ⁹ Nthē na ṅjēi ṅgō'i ndwē ti mbo mon cheiṅ nō ṅgūo nnu mbimbhi nthē pi pwa pisha'akhō ghō. Ndo ti chrà Minnwi lo ṅji'i mbo mon cheiṅ. ¹⁰ Nthē yie ghō, ṅtūi shii mon ṅguon pa nnu

ghao nɔ ligi pa ngwa pe ɲa Minnwi chu'ɔ ne, nne ɲa pugu ɲkaa pugu nthe pugu fā'o lūgu nu ɲa a pɔ mon Krishto Jishɔ ne pugu pa ndigha'o ki ndugwi yi.

¹¹ Chrà yei chrà ɲa minthe ɔ yi'ə non ɔ ɲkuon ɲhɔ,
Pia ɲkwo ɲkhu pia pa Kr-
ishto ka'a,
pia pini mfā'o chombhi
pia pugu.

¹² Pia nchhɔ ntii shii,
pia pugu shi nsha'a ka'a,
pia ndāa vi,
juju ɲkaa yu shi ndāa
via.

¹³ Pia mien ki lo ngəi shhi
nthɔ ɲji'ə non yia
mbin yu,
a kina mbo ɲon ɲa
minthe pia yi'ə non
yia mbin yu
nthe ɲa minthe pa'a a lo
ndāa ɲon ɲa a yie ne.

*Ngan fā'a ɲa Minnwi pin
vi ne*

¹⁴ Kwin vugu ni pa nnu
pei, ndɔ mfe gi yei ni pugu ki
lo ntɔnɔ shhi Minnwi, ɲa ki'i
pugu fē'i fē'i nthe pa chrà ɲa
a lo mfā'o ghère ndɔ ɲka piri
ngwa pe ɲa pugu ya'o ne
piri. ¹⁵ Kāa ni nguon ɲhrɔ ɔ
ghao nɔ thi nu shhi Minnwi
nɔ ngan fā'a ɲa ju Minnwi
pin ne, mbo ngan fā'a ɲa
a lo ɲji'i mfā'o nɔ lrɔ nu
thɔ, ɲa a tere chrà nnu shini
shishi'i. ¹⁶ Ndɔ lə'i pa chrà ki
pɔɔ Minnwi pugu pa chrà
na, nthe ɲa a shi ngu'ɔ ni'in
ngwa pi mon ki pɔɔ Min-
nwi mbigi ngəi shhi. ¹⁷ Chrà
ɲkwan ngwa pei ghà ngu'ɔ

ngi'əghi'ə ngəi nu nɔ fi ki
tini. Paa ngwa ɲa pugu ye'i
ɲkwan nnu pei ne Haimenu
pugu Filetu, ¹⁸ mbo ngwa
ɲa pugu fāan shendaon ki lo
nu'un mbi'i mon nnu shini,
nchhu nu ɲa pini nu ɲku'ɔ
mon gu kwo lōgɔ li'i, nne,
nthɔ ntāra pin pichəi ngwa.

¹⁹ Ndɔ ɲien ɲa Minnwi phi
ne thi ntini ni li yei ɲkuon
ghɔ: "Taathɔ ji pa ngwa pe
ɲa pugu pɔ pi ji ne," pugu pa
ɲa, "Sheshenon ɲa a chhu
ɲa a yi Taathɔ ne mien phi."

²⁰ Mon nda lien, pi lo
ngu'ɔ mfā'o pi maon ɲa
pi chwie ni laonɔ pugu
pa tini, pi ghà mbini mfā'o
yi thi pugu pa mbəin, pi
ghà nchwie nnu ni pichəi
pi wu'ɔ ndii ɲa memme
nnu taon ne, nchwie nnu
ni pichəi pi lelle mon nda.
²¹ Yei ɲkwan ha'an a pɔ ni
ghan pin ne, ngwa pe ɲa
pugu chwie non yugu mbo yi
taonon llo mon pa nnu pei
ne, pi shi ndōgɔ vugu mfā'a
pa memme fā'a nɔ ghɔ, nthe
ɲa pi tere vugu nū'ɔn nɔ
yi taonon pugu fā'o fā'a
mbhɔ taathɔ vugu mon nda,
mbiri non yugu nɔ fā'a nu
nguon pa fā'a shi'i.

²² Nenne, tei pa nnu piphi
pe ɲa pa kuonon ghà ɲkhwā
ne, ɲjōu ɲjin ndindi, pin,
khwā ni ghighri, pəi pa
ngwa pe ɲa pugu gē Taathɔ
llo mon ta'anju'ɔ ne.

²³ Ndɔ lə'i mindoundou
nnu na ɲa lina shi lo mbo
mon ghɔ ne, nthe ɲa ɔ ji ɲa
a ghà nshūu pi fē'i. ²⁴ Ngan

fà'a Taathò lo mfā'ò nò pò nu ngan fē'i fē'i, a fā'ò nò nōon nu pwapuŋ ni nguon ngwa ghao, nji ye'i nu, mfā'ò wēin njù'ò ndii na pi fāan mbin yu ne, ²⁵ nthò nju'u ngwa pe na pugu pugu lo mbo ta'a kwò ne ni junon, na kə'ichəi Minnwi shi nchwie pugu pā'a nkunu yugu nji nnu shini. ²⁶ Kə'ichəi lina yugu kwəi pugu tei shiri devi na a kwo wēin vugu pugu thò nja'ò pi mbhò yu ne.

3

Mbha nnu pa ngwamishua mon pa ndugwi llembhi

¹ Ndo ji yei, na mon pa ndugwi llembhi, pa ndii titini shi nthò. ² Nthe na ngwamishua shi nkhwā pi non pugu mbo pi pa ghan khwā mbin, nōon non, nkwe'i njù'ò, ngwe'i ngwa, nchī'ə nchò pa taa pugu, pugu pa mūn pugu, pa'a ndo nji shi'i, ki lo mfā'ò pogo Minnwi, ³ ki lo mfā'ò kwoshini, ki ji ligəi, ghan chhu phi thò ngwa, ki lo mfā'ò wēin non, nnu pugu tini nga'a ki lo nkhwā nnu shi'i, ⁴ ghan yiri ngwa, ghan chwie nnu ki ywere, ndinaon ni ntita'ò, nkhwā pi nchhó shi'i ki lo nkhwā Minnwi, ⁵ mfā'ò fhi nnu Minnwi mbin pugu ndo ndāa ya nnu Minnwi ghò na minthe a kwri vugu pugu fā'ò pogo Minnwi ne. Lə'i nkwan ngwa pei.

⁶ Pichəi ngwa shina pugu ni'an nii mon pa nda mfi pinge na pugu lo nja mfā'ò lina, phi lri mbin pugu, nguon nkwan kwā'a nu piphi tien vugu ngəi nu nò, ⁷ mbo pinge na pugu ghà ngu'ò nthò nje'i pi yaon ndo pa'a ndo ma nji nnu shini. ⁸ Wu'ò nò ha'an fie ndii chəi Janeshi pugu Jambreshi ni ntāra Mushi,* nenne ngwa pei nkaa pugu ghà ntāra nnu shini, mbo ngwa na pi'i nu munu tāra, mbo ngwa na pi lāa vugu nò ha'an ntigi na ghan pin nthe nkuan ghò nōon ne. ⁹ Ndo mba'a pugu ghəi shhi, nthe na sheshenon shi njəi fi'i nkwan ha'an pugu na ne. A wu'ò nò ha'an a ni mbo ni Janeshi pugu Jambreshi.

Nguon Nwa'anli Minnwi llo pi mbhò Minnwi

¹⁰ Ndo ni gò, ɔ yōu njin yaon na nje'i nu ne, nkwan chombhi a, thò nnu na mbo nò ghò ne, pugu pa pin a, nkwan wēin njù'ò a, khwā a na mfā'ò pugu pa tiishii a ¹¹ pugu pa ngə'i pugu pa yú'ò na ngwa ni mfe nu vəi. ɔ ji nguon nnu pe na a ni ndōgo li'i mbin mu mon pa la'ataon Antio, ni Ikoniun pugu pa Lishtra ne, nkwan wuwuru ngə'i na mi ni ntii shii mon ghò ndo Taathò fu'u a mon ghò ghao. ¹² Nguon ngwa pe na pugu khwā chhò nu chombhi pogo Minnwi, mon Krishto jishò

* 3:8 3:8 7:11-22 Nwa'anli Taon nu 8:7-19.

ne, pi shi mfe ngə'i ni pugu.
 13 Ndo ngwa piphi pugu pa ngwa na pugu fii nu no po nu yaon na pugu lo mbo ne, shi ngu'o ntho mbigi pigi nii nu mon pa nnu phi, mfi ngwa pi lo ntho mfi vugu.

14 Ndo ni go, ghei shhi ni nnu na o ye'i ndo mbin a tini ne, nthe na o ji ngwa pe na o ye'i mbho pugu ne, 15 pugu pa na o kwij nu na lo ke'i pro, o ni nji Nwa'anli Minnwi na a fa'o ghr'i no chwie nu o fa'o shietho na a gha ntho ni lugu nu ntogo pi nkuon pin mbin Krishto Jisho ne. 16 Nguon Nwa'anli Minnwi jwe Minnwi a taon†, ngere no ye'i nu nnu shini, piga nu taei, yu'u nu fan, piri nu non no cho nu chombhi ndindi 17 nne na ngan fa'a Minnwi shi mbo nkao, mfa'o nguon yaon no chwie nu sheshe nkwan fa'a shi'i no gho.

4

Chii chra Minnwi

1 Mfe gi ve ki lo ncho ntoto shhi Minnwi pugu Krishto Jisho na a shi nsha'a ngwa maon pugu pa ngwa khu ne, pugu pa na a tho nu nsha'a no funon ne, 2 chii chra Minnwi, piri non yo no chii nu ki pa nnu nyien nu shi'i ki a lo nyien nu shi'i. Yu'u vugu no gho, mbiga vugu ndo ma'an ghr'i yugu ni nguon wein nu'oo ghao pugu pa ye'i nu.

3 Nthe na ndii cho ntho nu na mba'a ngwa yi'i nu'un ngwein nu'oo yugu nja'o yaon ye'i na a ka'o ne, pugu shi njo njin nnu na nu'oo yugu ta'a nu ne, nkiri pa gan ye'i ngwa pugu ye'i vugu ni yaon na ton yugu yigao nu no ya'o nu ne. 4 Pugu shi nkara ntei ya'o nu nnu shini, mfaan ndaon mfe ndii yugu pi ni pa mishweishwei.

5 Ndo ni go, wein non yo no nguon ndii ghao, ntii shii mon yei ngə'i, mfa'a fa'a ngan chii chra Minnwi, nchwie nguon fa'a yo ghao no ngan fa'a Minnwi.

6 Nthe na pi kwo tho nsha'o chombhi a no la'o fe'ingien, ndii gu a kwo ka'o. 7 Nkwo wie nkro shi'i gho, nkwo mi'en tei gho, nkwo thi nkuon pin ti ngəi ndugwi. 8 Je ndwe ngəi nu shhi, pi kwo nu'on ngao chombhi ndindi vei, na Taatho, mbo non na a gha nsha'a ni ndindi ne, shi mfe vei lle gho, ndo ki lo ngu'oo mbo pi vei te'i a, mbin mbo ni nguon ngwa pe na pugu khwa tho nu mi ne.

Poo chhu na Timoti tho njai vi mon khu ndii

9 Ya mba'o no tho nu njai a mon khu ndii. 10 Nthe na Dema, nthe khwa nkuon mbhi yei mi'an a ngəi Teshalonika, Kreshen ghei Galashia,* Taitu ghei Damashia. 11 A wu'oo mbi'i

† 3:16 3:16 Njin yei po na A Chra lo mbho Minnwi na Minnwi kaon ngwa pugu na'an. * 4:10 4:10 Pichei Nwa'anli Minnwi lleshi chhu na Gau.

Luka tɔ'i vi pigi yu. Lɔgɔ Maaku pɛi yu thɔ nɛi a, nthɛ ɲa a fã'o ntou ghɛrɛ vɛi nɔ fà'a Minnwi. ¹² Ntaon Taikiku la'ataon Efeshɔ. ¹³ Ndiɛ ɲa ɔ thɔ nu nɛ, ɔ lɔgɔ mmɛ ndhwí figɛi ɲa mi ni mienɲ ni Kaapu la'ataon Troa. Thɔ ni pa ɲwa'anli pan ɲkaa pugu, mī'en mbo pa yi ɲgrào minyienɲ.

¹⁴ Aleshanda mbo ɲgan lienɲ, ni nchwīe ɲkienɲ nnu piphi mbinɲ a. Taathɔ shi mbe vi wu'ɔ nɔ fi'i fà'a yi. ¹⁵ Chhɔ ndina vi ɲkaa ghɔ, nthɛ ɲa a ghà ndāa ɲkìni yia ɲkienɲ yie ghɔ.

¹⁶ Monɲ fũonɲ ɲgɛ nɔ tãa nu nchò a li'i shá'a, ɲon shini ndɔ nthɔ nɔ thi nu yɛi mu. Nguonɲ ɲgwa ni mī'an a ghao. Ki'i Minnwi wēinɲ vugu nthɛ yie nnu. ¹⁷ Nɔ Taathɔ ni nthi yɛi a, mā'an ghrí a, nne ɲa ntɔgɔ mbhɔ a ɲkìni Minnwi shi nja nyienɲ, ɲguonɲ ɲgwa, taonɲ nduonɲ ya'o. Nne pi ni mfu'u a nchò pa'o. ¹⁸ Taathɔ shi mfu'u a monɲ ɲguonɲ ghagha'a piphi ɲa pi thɔ nɔ vɛi nɛ, nii ni mmu ki kà'a lɔ ɲkēe a monɲ Sha'afuonɲ yi Po. Ndigha'o pɔ ghɔ ɲguonɲ ndiɛ ghao. A yie.

Ndugwi mā'an nu chrà

¹⁹ Chrā ni Prishika† pugu Akwila pugu pa mbaanda Oneshiforu. ²⁰ Erashitu kina Korinɲ, mienɲ Trofimu ɲa nonɲ yi shini ndɔ mbwa nɛ Miletu.

²¹ Kāa ni ɲguonɲ ghrí nɔ thɔ nu laonɲ ma nchhu. Yubulu mā'an chrà yɔ. Wu'ɔ nɔ ha'an Pudenɲ ni Lainu, ni Klaudia ni ɲguonɲ linɲ pia monɲ pinɲ ghao mā'an ɲkaa pugu nɛ.

²² Taathɔ pɔ pugu jijwe yɔ ka'a. Pwapunɲ Minnwi pɔ ni pɛi.

† 4:19 4:19 Prishika pɔ pi yichɛi ligi Prishila.

Nwa'anli Taitu Kāon nu pa tho nnu

Nwa'anli yei nā'an Poo mfe ni Taitu, mbo nğan piñ llo shina pa ngwa taon nduon, ɲa a ni mbo pakwo fā'a Poo, ni ntho ngēre Poo ne. A fe ntigi ni Taitu nthe ɲkwan chombhi ɲa pa thishi fā'o no chho nu ne, pugu pa ɲkwan ntigi ɲa a fā'o no fe nu ni pa piñge, pimbia, ma'an mikhwa pugu pa kūna ne. Poo chwie Taitu ji ɲa a ɲkani nnu shini nthe Jisho Krishto ɲa a nthe a ghēre ngwa pugu chho chombhi pogo Minnwi.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu, Poo, mbo ɲkūna Minnwi, ndo mbini mbo nğan ntaon Jisho Krishto. Pi ni nchu'o a ntaon no ghēre nu piñ pa ngwa ha'an Minnwi chu'o vugu ne, mbini nu'un nchwie pugu ji nnu shini ɲa a ghà nchwie ɲon fā'o pogo Minnwi ne, ² ntogo pi ɲkuon kwā'a fā'o nu chombhi ki mme. Minnwi, ɲa a shi'a ma nde'i ngien, ni ɲkā'a chombhi yei ɲkaon mbhi maa nje. ³ Ndo ndii ni ɲga ɲkā'o, a nōon chrà yi ntogo pi ɲkuon chii nu chrà gho ɲa pi ni mfe vāi ntogo pi ɲkuon gí Minnwi ɲkwe via ne.

⁴ Nā'an ɲwa'anli yei mfe ve, ma Taitu, ɲkien muon a mon ta'a kwò piñ.

Nduon ɲa Minnwi Tāa pugu Krishto Jisho, mbo ɲkwe via, fe pwapun pugu pa ghighri ve.

*ɲkwan ha'an a pie ɲa
nthishi no nğan
chhu chrà Minnwi po ne*

⁵ ɲki mien gho Krete nne ɲa o piri pa nnu pe ɲa a ni ɲkina ne a kā'o ndo mbini nu'un nū'on pa ngwa no pa thishi no ghan chhu chrà Minnwi mon choshi mon nguon pa la'ataon ghao wu'o ɲkwan no ha'an ɲki nchhu ve ne. ⁶ A pie ɲa nthishi no nğan chhu chrà Minnwi po ki ntai, ndan wu'o ta'a mingwe, puon pi po ghan piñ ndo ki pi lo ndii vugu no ngwa gha ki pa ntinitho. ⁷ Nthe ɲa nğan lina nu ni nnu Minnwi fā'o no po nu ɲon ki ntai. A lo mfā'o no po nu nğan nōon ɲon ki ɲi'e mbigi tūa, ki lo mbo mbaa là'o, ki nğan kikri, ki mbo nğan njù'o mbin.

⁸ Ndo a ka fā'o pi no po nu ɲon ɲa a ghà ntuo pa ghini shi'i, ɲkhwā pa nnu shi'i, mbo nğan ɲi'en ɲon, mbo ɲon tithi, mbo ɲon taontaon, ndo mbo nğan wēin ɲon. ⁹ A fā'o no wēin nu chrà yei ɲa minthe ɲon yi'ə ɲon yi ɲkuon gho ne no ha'an pi ye'i ne, nne ɲa minthe a ye'i ngwa ni ntigi ɲa a kā'o ne, ndo mbini mbiga ngwa pe ɲa pugu ye'i nnu ɲa a lo ɲkā'o ne.

¹⁰ Nthe ɲa ntou ɲgwa pɔ ɲa pugu pɔ pi pa ntinithɔ, pa ghanj chrà ghagha, pa ghanj fii ɲgwa, mī'ɛɲ mbo pa ɲgwa pɛ ɲa pugu yī'i ɲa ɲgwa nii ɲgunu mbrei nɔ kie nu ndūgu nɛ. ¹¹ A pie ɲa pi chri nchò yugu, nthe ɲa pugu thɔ mbiri ntou pa ndaanɔɲ ni yɛ'i nu pa nnu ɲa pugu shini ndɔ mfā'o nɔ yɛ'i nu nɛ, ɲguon yi nthe ɲa pugu tā'a shéi totro. ¹² Yichəi ta'a ɲonj Krete, mbo ta'a njəili'i vugu, ni nchhu ɲa, "Nɲgwa Krete ghà ɲgu'ɔ mbo pi pa ndɛ'i ɲgiɛɲ, mbo nɔ pa minyienj mbimbhi monj trū, pa ghanj li'ə, ndɔ ndigi yugu pɔ ji ki yru."

¹³ Nnu yei ɲa pi nchhu nɛ, nnu shini. Nthe yie ghɔ, pīga vugu titini nne ɲa pugu fā'o piɲ shishi'i, ¹⁴ ki lo mfe nonj yugu pi ni pa mishweishwei pa ɲgwa Juu ha'anj pugu ni mbi'i nchhu, pugu pa gí ɲgwamishua ha'anj pugu tei njin nnu shini.

¹⁵ Ni ɲgwa taonjaonj, ɲguonj yaonj ghao yi taonjaonj, ndɔ ni ɲgwa pɛ ɲa pugu yi fuo, ndɔ mbo ghanj ki piɲ nɛ, yichəi yaonj lo nji'i mbo yi taonjaonj. Ndo mbi'i nu nnu yugu pugu pa ɲganthɔ yugu lo mbo pi yi taonjaonj. ¹⁶ Pugu gha nchhu ɲa pugu ji Minnwi ndɔ ndāa vi ni mbha fā'a pugu. Pugu chwie pa nnu ɲa pi pīna, ndɔ mbo pa ntinithɔ, pa'a ndɔ ɲkā'o nɔ chwie nu sheshe nnu shi'i.

2

Yɛ'i yaonj yɛ'i ɲa a yi tithi nɛ

¹ Ndo ni gò, yɛ'i ɲgwa ni yaonj ɲa a nyienj ta'a kwò pugu yaonj yɛ'i tithi nɛ. ² Tigi lulunu pimbhia ɲa pugu wēin nonj pugu, mbini mbo ɲgwa chiichii, nchhɔ chombhi shiethɔ, mbo ɲgwa tithi monj piɲ, ni khwā, pugu pa tii nu shii.

³ Pa lulunu piɲge ɲkaa pugu nōonj pɔgɔ Minnwi monj mbha nnu yugu, ki lo mbo ghanj lēin ɲgwa ni chrà, ki pa ɲkūna monj là'o. Pugu fā'o nɔ yɛ'i nu yaonj ɲa a kā'o nɛ, ⁴ nne ntigi piɲge ɲa pugu pi'i mikə'i nɛ ɲa pugu khwā laonj pugu, pugu pa puonj pugu, ⁵ ndɔ mbini nchhɔ chombhi shiethɔ, mbo ghanj ɲi'ɛɲ nonj, mfā'a nu nda shi'i, mfā'o pwapunj, nja'o nchò ndaonj vugu nne ɲa ki'i pi wɛ'i chrà Minnwi. ⁶ Wu'ɔ nenne tigi pa pimbhia ɲa pugu pi'i mikə'i nɛ ɲa pugu chhɔ chombhi shiethɔ. ⁷ Nōonj nonj yɔ monj ɲguonj shendaonj ghao nɔ li nɔ ɲonj ɲa a ghà mfā'a fā'a shi'i, monj yaonj ɲa ɔ yɛ'i nu nɛ, yɛ'i ni ta'anju'ɔ, pugu pa chiichii. ⁸ Chrā chrà tithi ɲa mba'a ɲgwa yəi ntəi fɔ, nji ɲa pa mbina pɔ shi mfā'o lrithɔ ki lo mfā'o sheshe nnu piphi nɔ chrā nu nthe via.

⁹ Pa ɲkūna fā'o nɔ ya'o nu mbhɔ taathɔ vugu monj ɲguonj nnu ghao. Pugu fā'o nɔ chwie nu túa taathɔ yugu

pwa ki lo ntho nyien ḡkhwē chrà nchò pugu, ¹⁰ ki ntho njōo pa puon mi yaon mbho pugu, ndo pugu pō ḡgwa ḡa mimfē pi nnu ḡgò yugu, nne ḡa mon ḡguon puon shendaon ghao minthe pugu gha'ò ntigi Minnwi yia ḡa a ḡkwe via nē. ¹¹ Nthe ḡa pwapuḡ Minnwi kwo nōon non yi, ntho nu ni lūgu nu ni ḡguon ḡgwa ghao. ¹² Pwapuḡ yi ghō chhō ntigi via ḡa pia mī'an ḡkwan chōmbhi ḡa a lo ḡga'ò Minnwi nē pugu pa njù'ò maon ḡkuon ḡgrào mbhi, nchhō chōmbhi shiethō, pugu pa chōmbhi ndindi, pugu pa chōmbhi pōgō Minnwi mon mbhi yei, ¹³ ḡchhō ḡjwere kwà'a ḡa a gha ntho ni mbōrō nē, mbō tho nu Minnwi yia ndo mbō Minnwi ndien, ndo mbō ḡkwe via, mbō Jishō Krishto mon ndigha'ò. ¹⁴ Jishō Krishto yei ni mfe non yi ḡkhu nthe via nō yuon nu via mfu'u mon ḡguon pa nnu piphi ghao, nchwīe via pia pō pa ḡgwa taontaon ḡa pugu fā'ò ni'in njù'ò nō chwīe nu shi'i. ¹⁵ Chii pa nnu pei, mā'an ḡhrí ndo mbīga vugu ni ḡguon ḡhrí ghao. Ki'i ḡon chī'è ghō.

3

Piri non yo nō fā'a nu ḡguon fā'a shi'i

¹ Kwin ḡgu ḡa pugu ya'ò nchò ḡhan sha'a ḡgwa pugu pa thishi. Pugu ya'ò nchò pa thishi, ndo mbiri non

yugu nō chwīe nu ḡguon fā'a shi'i. ² Shwei vugu ḡa ki'i pugu chrā nnu piphi tho sheshenon, ndə'i fē'i, njū non, ḡga'ò ḡguon ḡgwa ghao. ³ Nthe ḡa yichəi ndii pia ni non yia ni mbō pa na, ntinithō, pi fāan ndaon ni pia, mbō pa kūna mbho ḡkwan ḡkwan njù'ò pugu pa nchhō shi'i. Nchhō chōmbhi yia mon khwā nu ḡa pichəi ḡgwa pō mon yú'ò, mfā'ò kighi'è, ḡgwa ki pīna via, pia pīna ḡgwa.

⁴ Ndo ndii ḡa pwapuḡ pugu pa khwā Minnwi ḡkwe via ni nōon non yi nē, ⁵ a kwe via, pa'a ndo ntōgō pi ḡkuon pa fā'a tithi ḡa pia chwīe, a ni mbō ntōgō pi ḡkuon kwoshini yi, ntōgō mbho Jijwe Minnwi ḡa a phi via ḡkamu'ōn, mfe chōmbhi fhi ni pia ntōgō pi ḡkuon shīgao nu via. ⁶ Minnwi ni shā'ò Jijwe yi ḡkien ntou yi mbin pia ntōgō pi mbin Jishō Krishto ḡkwe via, ⁷ nne ḡa pi shi ḡga nchwīe pia pō yi ka'oka'ò shhi Minnwi, ntōgō pi ḡkuon pwapuḡ yi, pia fā'ò chōmbhi ki mme ḡa pia fā'ò kwà'a nō ghō nē. ⁸ Chrà yei chrà ḡa minthe ḡon yi'è non yi ḡkuon ghō. Ntā'a nu ḡa o wu'ò nthi pi ḡkuon nnu pei, nne ḡa ḡgwa pē ḡa pugu ni ḡkwo pin Minnwi nē shi ndina nō fē nu non yugu ni fā'a nu fā'a shi'i. Nnu pei ya mbwa ndo mfā'ò shéi ni ḡgwa.

⁹ Ndo lə'i mindoundou nnu na, pa shia nu nnu pa

ligi pa ηkhu tǎa, pa min-
duoηnduoη, pa fè'i nthε gí,
nthε ηa pugu lɔ mfā'o shéi
ndɔ pa'a ndɔ nji'i mfā'o
ghèrε. ¹⁰ Ndɔ ni ηoη ηa a
ghà nthɔ ni minduoηnduoη
nε, fε mbra yi ndii ηa ɔ kwo
shūu ténə yi mbini mbi'i
nε, ¹¹ nji nu ηa ηkwaη ηoη
yine, kòrɔ pɔ mbiη yu, a ηoη
mbimbhi. Phi yi nōoη ηa a
pɔ moη ntəi.

*Ndugwi ntígi pugu pa
chrà*

¹² Ndii ηa òtaoη Ateμα
ki Taikiku vε nε, ɔ kǎa nɔ
thɔ nu njəi a Nikopoli, nthε
ηa òtā'a nu mbɔ pi fɔ moη
laoη. ¹³ Kǎa ni ηguoη ghrí
yɔ nɔ kɔnɔ nu Shena, mbɔ
mmεηoη moη gí, pugu Apolo
nɔ ha'aη pugu ghēi nyien
yugu nε. Kǎa nɔ yəi nu ηa
pugu lɔ nji'i mbou yaoη. ¹⁴ A
pie ηa ηgwa pia ye'i nɔ fε
nu noη yugu ni fà'a shi'i,
nɔ ghērε nu ni pa chà ηa a
laoη nu nε, ki lɔ nchɔ pi
chɔmbhi ki ghèrε.

¹⁵ Nguoη ηgwa ηa pigi
pugu pɔ ka'a nε mā'aη chrà
yɔ. Chrà ni ηgwa pε ηa pugu
khwā via moη piη nε.

Pwapuη Minnwi pɔ ni pəi
ghao.

Nwa'anli Filemu Kāonj nu pa tho nnu

A nā'anj Pɔɔ nā'anj nwa'anli yei mfe ni Filemu nɔ ligəi nu vi nthe khwǎ, ɲa a piŋ Oneshimu mbini nu'unj ndōgɔ vi, ki lo nu'unj mbo pi nɔ ŋkūna, mbo pi nɔ ndiŋ vi monj piŋ. Nwa'anli gho fi'i kwri ɲa a lōgɔ li'i monj chombhi Oneshimu nɛ. Njiŋ Oneshimu pɔ ɲa, "yaonj ɲa a fā'o ghèrɛ." Filemu ni mbo ŋkienj ɲganj piŋ ha'anj pi ya nji vi la'ataonj Koloshe. Oneshimu ni mbo ŋkūna yi ɲa a ni ntei, ɲga ɲgəi, ɲjəi Pɔɔ mbinj Minnwi mbho yu.

Mā'anj nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Pɔɔ, mbo ɲganj chəinj nthe Krishto Jisho; a pigi Timoti, ndiŋ via.

Nwa'anli yei ghəi pi mbho Filemu taannu via mbini mbo ɲganj kwò fà'a pia pugu ka'a ² ni Afia mbo ndiŋ via yi miŋgwe, ni Akipu ɲa pia pugu mā'anj nchhò monj piŋ ka'a nɛ, ni choshi ɲa a ghà mbāonj nda gho nɛ.

³ Pwapuj pugu pa ghighri llo mbho Minnwi, mbo Tāa via, pugu Jisho Krishto, mbo Taatho, pɔ ni pəi.

Khwǎ pugu piŋ ɲa Filemu fā'o nɛ

⁴ Ntōo Minnwi a ɲguonj ndii nthe gho sheshe ndii ɲa

ɲga ñchho nduonj Minnwi mfe nu ve nɛ, ⁵ nthe ɲa ɲja'ò fi'i piŋ yɔ mbinj Jisho Taatho pugu pa fi'i khwǎ ɲa ɔ fā'o mbinj ɲguonj ɲgwa Minnwi pi taonjaonj nɛ. ⁶ Nduonj ɲa pɔ nu yia ka'a nɔ ghanj piŋ shi nchwīe pia pini nji ɲguonj mboɔ ɲa ɲguonj yia fā'o monj chombhi yia monj pɔ nu ka'a pia pa Krishto. ⁷ Nthe ɲa ɲkwo fā'o ntou pwanju'ò pugu pa pɔ nu shi'i llo monj khwǎ ɲa ɔ fā'o nɛ ma ndiŋ a, nthe ɲa ɲjù'ò ɲgwa Minnwi pi taonjaonj gū ntogɔ pi mbho gho.

Pɔɔ fe ligəi nthe Oneshimu

⁸⁻⁹ Nthe yie gho, ñdigəi gho ɲa ɔ chwīe nnu ɲa ɔ fā'o nɔ chwīe nu nɛ. Ni ghri mbho Krishto, a kanj nthe ñfā'ò tininju'ò nɔ fe nu gí ve ɲa ɔ chwīe. Nɔ nthe pi khwǎ ɲa pɔgɔ fā'o nɛ, ñdigəi gho ligəi, mbo mu Pɔɔ ndunu ɲonj ndo mbini mbo ɲganj chəinj nthe Krishto Jisho.

¹⁰ Ndigəi gho nthe muunj a, Oneshimu, ɲa mi ni ɲgū taa vi monj piŋ nɔ ha'anj mbo monj chəinj heinj nɛ. ¹¹ A shini ndo mfūonj mfā'ò ghèrɛ ve, ndo ti ndwe a fā'ò ghèrɛ ve mbini mfā'ò vəi. ¹² Ntho ntaonj vi ɲa a pini ntho ɲjəi gho, ɲja mbo pi ɲjù'ò a nenne ɲa ñtaonj nu ve.

¹³ Nka ni ɲkhwā nɔ mienj nu vi yəi mu, nne ɲa minthe a ghèrɛ a nɔ li'i yɔ monj pii ndii ɲa mbo monj chəinj nthe pwa pisha'akhɔ nɛ. ¹⁴ Ndo ɲkhwā ɲa ki'i ñchwīe sheshe

nnu ki ɔ lo mbinj, nne ki'i shi'i yo po pi na pi fra gho fra. A po pi nkwan ha'an njù'ɔ yo chhu ne. ¹⁵ Nthe na kə'ichəi a ni nchwīe yie gho pi fēne vəi yu nɔ kuo ndii nne na ɔ shi mbini mfā'o vi nɔ nguon ndii ¹⁶ ki lo nu'unj mbo pi nɔ nkuna, ndo a chaa nkuna, mbo nɔ nkien ndin, mī'enj mbo vəi. Ndwe a shi nja mfā'o ntou ghère ve nɔ nkuna yo pugu pa ndin gho mon pinj.

¹⁷ Nne ä mbo na nɔ ngan kwò fā'a a, ɔ lili a nɔ ndin gho, ɔ pinj mbini ndōgo vi ndo ha'an ɔ lōgo pi mmu. ¹⁸ A mfāan sheshe nnu mbinj gho, ki sheshe nkru yo po punj yu, ô nā'an nɔ ligi a. ¹⁹ Nā'an yei li'i pi ni nyanj mbho: Mmu, Pɔɔ, nshi ndu'u ve. Ndo nu'unj mfā'o nɔ kwinj nu gho na nkru a punj gho yien ti nga'a nthe na ɔ tɔgo pi mbho mu mfā'o chombhi ki mme.

²⁰ A yie, ma ndin a, ntā'a shéi mbho gho nthe ligi Taathɔ. Mā'an njù'ɔ a nɔ ndin ɔ mon pinj nu Krishto.

²¹ Mfā'o tininju'ɔ na ɔ shi nchwīe nnu na ñchhu ne, nā'an mfe ve, nji nu na ɔ shi nchwīe ti a ka chaa fi'i ye na ñchhu ne chaa. ²² Ta'a nnu nɔ pini nu mbigi po na ɔ piri njien nda vəi, nthe na mēfā'o kwà'a na pi shi nkhwē luon yəi ghao, mfu'u a mon chéin ntho njəi vəi.

²³ Epafra, mbo ngan kwò chéin a nthe Krishto Jishɔ, mā'an chrà yo. ²⁴ Maaku, ni Arishtaku, ni Dema, ni Luka mbo ghan kwò fā'a pan, mā'an chrà yəi nkaa pugu.

²⁵ Pwapun Jishɔ Krishto mbo Taathɔ po ni pəi ghao.

Nwa'anli ngwa Hibru Kāon nu pa thō nnu

Pi nā'anj nwa'anli yei nō mā'anj nu ghrí ghanj pinj ha'anj pugu ni ntā'a nu ndāa pinj yugu mbij Krishto nthe pa ngō'i nja pugu ni ntōgō nu monj ghō nē. Fūonj nnu nja pi nā'anj nō mā'anj nu ghrí yugu nē pō nja, pi nōonj nja a Jishō Krishto mbō nkienj shendaonj ndō mbō ndugwi yi nja Minnwi tōgō fō nōonj nonj yi nē. Pi nōonj nja Jishō Muunj Minnwi, ni njē'i ya'ō nchō ntōgō pi nkuanj pa ngō'i nja a ni njēi nē. Jishō chaa nguonj pa njēi li'i Minnwi monj Nwa'anli Ndunu Kina pugu pa ghanj ntaonj Minnwi. Jishō pō nguonj ndii nō nganj fe'ingienj Minnwi, nthinjkwō yi chaa yi pa ghanj ntaonj Minnwi pugu pa Mushi. Minnwi nōonj nja Jishō nonj nja a pō ki ndugwi yi nō nganj fe'ingienj Minnwi nja a chaa nguonj pē ha'anj a ni mbō monj Nwa'anli Ndunu Kina nē.

Nwa'anli yei nōonj nja pa ghanj pinj tōgō mbhō Jishō ndūgu mbhō phi, ni pōgō gu pugu pa gu. A nōonj nja pa nnu wēinj nkhi pugu pa fē'i nu ngienj monj Nwa'anli Ndunu Kina ni mbō pi mili'i lūgu nu nja Jishō shi nthō nō ghō nē. Nwa'anli yei gē pa ghanj pinj nja pugu kina monj

pinj nthi a tini ti ngōi nchōinj nō ndugwi yi.

Jishō Krishto pō pi Muunj Minnwi

¹ Fie lleshhi, Minnwi ni nchrā ni pa tāa pia ntōgō pi mbij pa njēli'i pi ntou ndii monj ntou shendaonj. ² Ndo monj ndugwi llē pei, a chrā ni pia ntōgō pi mbij Muunj vi nja a ni nū'ōnj vi nja nguonj yaonj monj mbhi heinj ma mbō ji nē. Minnwi ni nchwīe mbhi yei ntōgō pi mbhō yu. ³ A pō pi chiachia the nu ndigha'ō Minnwi. A ya mbō pi ywri nkwanj ha'anj Minnwi pō nē. A ju mbō nonj nja a chwīe nguonj yaonj chhō mbō nu nō ha'anj pugu pō nu nē, ntōgō pi nkuanj ghrí chrā yi. A ni nja nkwo shīgao phi ngwamishua, nchōchhō ngei mbhō ji Ju nja a chaapi-fuonj tothi nē. ⁴ Pi ni nchwīe Muunj vei chaa pa ghanj ntaonj Minnwi wu'ō nō ha'anj ligi ghō nja Minnwi ni mfe ghō ni nchaa yugu nē.

⁵ Nthe nja a yēi nganj ntaonj Minnwi nja Minnwi ni nkwo ma nchhu ghō nja, "O Muunj a,

shi'a ngū Tāa ghō"?

Ki nkamu'ōnj nja,

"Nshi mbō Tāa vi,
a pō Muunj a"?

⁶ Nō pigi nu nkamu'ōnj, ndii nja Minnwi ni nthō ni Muunj shhi nkuanj mbhi nē, a chhu nja, "Nguonj ghanj ntaonj Minnwi gha'ō vi." ⁷ A gha ngōi mi chrā nu nthe pa ghanj ntaonj Minnwi, nchhu nja,

"Minnwi chwīe pa ghan
ntaon pi pɔ pi nɔ
fifræi,
nchwīe pa puon fà'a pi
pɔ nɔ lij mónon."

8 Ndɔ, nga ngəi nɔ Muun, a
chhu na,

"Faan yɔ, ma Minnwi, pɔ ki
ndugwi yi,
mbiē ndindi pɔ pi mbiē
na ɔ sha'a fūon yɔ nɔ
ghɔ nɛ.

9 ɔ khwā ndindi, mbina
mbha nnu pīphi.
Nthe yie, ma Minnwi,
Minnwi yɔ chu'ɔ ghɔ
mbɔɔ ghɔ ni wru
pwanju'ɔ na a chaa yi
ngwa pɛ na pəi pugu
pɔ nɛ."

10 A pini nu'un nchhu na,
"Gɔ, Taathɔ, a chwīe gɔ
nkuon shhe nɔ njē yi,
pa pɔ pɔ fà'a mbhɔ mɔ,

11 pugu shi mme ntɔgɔ
gha, ndɔ ɔ kina pi ki
ndugwi yi,
pugu shi ndunu nkhu nɔ
ndhwí.

12 ɔ le mbara vugu nɔ mme
ndhwí,
nkwri vugu nɔ ha'an pi
ghà nkwri ndhwí nɛ.

Ndɔ ɔ wu'ɔ nkina pi nenne,
ndugwi yɔ lɔ nji'i mbɔ."

13 Nɔ pīgi nu, a pɔ yəi ngan
ntaon Minnwi na Minnwi ni
nkwo ma nchhu ghɔ na,

"Chɔchɔ hein ngei mbhɔ a yi
ji,
ti nshi nu'un nchwīe pa
mimbina pɔ gū krí tigi
kwɔ yɔ?"

14 Pa ghan ntaon pighɔ lɔ
ngu'ɔ mbɔ pi pa puon fà'a
jijwe na pi taon vugu na
pugu ghēre pa ngwa pɛ na
pugu shi mfā'o lūgu nu nɛ?

2

*Thi a tini nkuon nnu na
Minnwi chhu nɛ*

1 Nthe yie ghɔ, a pie na
pia ya mfe ndii yia mbīgi ni
yaon na pia ni nja'o nɛ, kan
minthe nɛ pia lərə ndollo
nkuon ghɔ. 2 Nthe na nkini
Minnwi* na ghan ntaon Min-
nwi ni mā'an nɛ, ni nōon
na non nthe a yi'ə non yi
nkuon ghɔ, nguon ndii na
non chwīe nnu na a lɔ nji'i
nkā'o nɛ, ki ntinithɔ nɛ, a
fā'o njɔ nɔ ha'an a kā'o
nɛ. 3 Ti minthe pia tei ki'e
pi nei nɔ ha'an pia mien
ki tigi thɔ yia nkuon nkien
shendaon lūgu nu yei? A ni
mfūon Taathɔ nchii lūgu nu
yei, pa ngwa pɛ na pugu ni
nja'o nɛ nōon ni pia na a yie
ghɔ shini. 4 Minnwi nkaa yu
ni mbɔ minkwentie pa nnu
pighɔ, ntɔgɔ pi nkuon pa li
na a ni nōon pugu pa nnu
ghraoghrao na a ni nchwīe,
pugu pa nkwan nkwan nnu
ghrī na a ni nchwīe nu
pugu pa fé moon Jijwe, na
a ni ngrā nkwan nɔ ha'an a
khwā nɛ.

*Non na lūgu nu yia lɔ
mbhɔ yu nɛ*

5 Minnwi shini ndɔ nji'i
nū'ɔn pi ghan ntaon pi na

* 2:2 2:2 Nkini yei hein pɔ pi gí Mushi. Pa ngwa Juu ni nji yugu na Gí ghɔ ni
mfe Minnwi ni Mushi ntɔgɔ pi mbhɔ pa ghan ntaon pi.

pugu sha'a mbhi fhi na a tho nu ne, mbo mbhi ye na pia chrā nu nthe yie ne. ⁶ No ha'an pi chhu yichai li'i mon Nwa'anli Minnwi ne,

"Nōnmishua pō pi khō na ɔ chhō mbi'i pi ju ki Muun Nōnmishua na ɔ lina nu ni ju?"

⁷ ɔ chwīe vi nō muun kuo ndii a pō njin ghan ntaon pō.

ɔ shhō vi ni ηkie ndigha'o pugu pa pō nu chiichii,†

⁸ nū'ɔn vi na a sha'a ju ηguon yaon ghao."

No nū'ɔn nu vi na a tho nsha'a ηguon yaon ghao, njin yi pō na yichai yaon lō nji'i mbo fō na a lō nji'i nthō nsha'a ju. Ndo ti ndwe nei, pia lō nji'i njei vi a chhō nsha'a ηguon yaon ghao. ⁹ Ndo ndwe, pia yai pi ju na pi chwīe vi nō muun kuo ndii a pō njin pa ghan ntaon Minnwi ne, mbo Jishō. Pi shhō vi ni ηkie ndigha'o pugu pa gha'o nu nthe ηgə'i gu na a ni ntogō mon ghō ne. Yie ghō ni mbhō nenne na ntogō ηkuon pwapun Minnwi minthe a khu gu nō ligi ηguon ηgwa ghao.

¹⁰ Nthe na a ni ηkā'o na ju na ηguon yaon pō nthe pi ju ndō ndhō pi mbhō yu ne chwīe Jishō pō ki ntai ntogō pi mon yai nu ηgə'i. Yei pō pi nō chwīe nu ntou ηgwa fā'o ndigha'o. Jishō ju na a chu'ɔ shendaon kie nu ndūgu, ndō ηgēre ηgwa

ηgə'i nō fō ne. ¹¹ Ju na a shīgao ηgwa na pugu pō yi taontaon ne pugu ju ghō na pi shīgao vi na a pō yi taontaon ne lō pi mon ta'a ndaon. A chwīe yie ghō pa'a a lō nji'i mfā'o lirthō nō mēin nu vugu ni pa līn pi, ¹² nchhu nu na,

"Nshi nchii ligi yō ni pa līn pan, shi njrāo ηkhī ηga'o ligi yō mon kiri yugu."

¹³ Nkamu'ɔn a pini nchhu na, "Nshi nji'ə non a pi mbin yu." A pini nchhu ηkamu'ɔn na, "Mbo nei ηei ηi ηi pigi pa puon pe na Minnwi fe vāi ne."

¹⁴ Nthe na pa puon pō pi ηgwamishua ni freinon pugu pa chhi ne, Jishō ηkaa yu ni mbo ηnmishua nō pugu, nne na ntogō pi ηkuon khu nu mi, minthe a piri ηon na a fā'o ghrī gu ne, mbo devi, ¹⁵ nne mfu'u ηgwa pe na pugu ni ηkina mon ηkii mon ηguon chombhi yugu ghao nthe pōgō nu na pugu shi ηkhu ne.

¹⁶ Nthe na shishini, a lō nji'i ηgēre pi ghan ntaon Minnwi, a ghēre pi mbhē yaon Abrahan. ¹⁷ Nthe yie ghō, a ni mbie na pi chwīe vi a pō nō līn pi mon ηguon shendaon ghao, nji na minthe a pō ηkien Taathō pa Thishi Ghan Fe'ingien na a fā'o kwoshini ndō mfā'o ni'in njū'ɔ mon fā'a nu fā'a Minnwi. Nne minthe a fe yaon fe'ingien na a

† 2:7 2:7 Pi pīgi mon pichai pa Nwa'anli Minnwi lleshhi na ɔ nū'ɔn vi na a lina nu ni ηguon yaon na ɔ ni nchwīe ne.

shi nshīgao phi ngwa nē.
 18 Nthe ŋa ju ndutho yi gha
 kwo yēi ngə'i ndii ŋa pi
 mōon vi nē, a fā'o ghrī nō
 ghēre nu ngwa pē ŋa mōon
 nu tho nu ni pugu nē.

3

Jisho chaa Mushi

1 Pa līn paŋ pi taonjaon
 mon piŋ ŋa Minnwi gē vāi
 ŋkaa pēi nē, pēi līi pi Jisho
 shi'i mbo ŋgaŋ ntaon ndo
 mbini mbo Taatho pa Thishi
 Ghaŋ Fē'ingien piŋ ye ŋa pia
 chhu ŋa pia fā'o nē. 2 A
 ni ni'inj njū'ō yi nō fā'a nu
 fā'a ŋon ŋa a ni nchu'ō vi
 nē, wu'ō nō ha'an Mushi ni
 mfā'o ni'inj njū'ō mon fā'a yi
 mon ŋguon mbaanda Min-
 nwi nē. 3 Nthe ŋa pi yēi
 ŋa Jisho fā'o ndigha'ō a yien
 ncha a yi Mushi, a wu'ō nō
 ha'an ŋgaŋ ŋon ŋa a krao
 nda pie ŋa a fā'o ntou gha'ō
 nu ncha a nda ghō ndutho yi
 nē. 4 Sheshe nda krao ŋon
 ŋkrao nda ghō, ndo ŋon ŋa
 a krao ŋguon yaon nē pō pi
 Minnwi.

5 Mushi ni mfā'o ni'inj
 njū'ō mon ŋguon mbaanda
 Minnwi nō muuŋ fā'a nō
 kwe nu nte pa nnu pē ŋa
 pi shi nchhu ndii nduon
 nē. 6 Ndo Krishto fā'o ni'inj
 njū'ō mon mbaanda Min-
 nwi pi nō Muuŋ. Ndo pia
 pō pi mbaanda yi nō ha'an
 pia nthi ŋkuon tininju'ō yia
 pugu pa khwā njū'ō yia mon
 kwā'a ŋa pia fā'o nē.

Ferenon ni ngwa Minnwi

7 Nthe yie ghō, nō ha'an
 Jijwe Minnwi chhu nē,
 "Shi'a, pēi nja'ō ŋggī yi,

8 ki'i pēi fīni njū'ō yēi
 nō ha'an pa ŋkhu tāa
 pēi ni nchwīe ndii ŋa
 pugu ni mbā'a ŋkūnu
 yugu ni Minnwi,
 mon pii ndii ywē'i nu
 mon ŋkūnu njō,

9 li'i ŋa pa ŋkhu tāa pēi ni
 njwē'i a
 ndo njēi mbho fā'a a nō
 khwe wuŋ ŋga'ō nē.

10 Nthe yie ghō, lwillwi
 a ni ntīgēi nthe yei
 ŋgwreingwa, ñchhu
 ŋa,

'Pugu ghā ŋgu'ō mfāan
 pi ndaon mon njū'ō
 pugu,
 pugu lo nji'i ŋkāa nō ji
 nu nnu ŋa ñtā'a nu ŋa
 pugu chwīe nē.'

11 Nō ha'an mi ni ŋkwo kā'a
 ti nshwrēi mon mme
 pigitua a nē,
 'Mba'a pugu ma nii mon
 li'i fere non a.'"

12 Pēi lina nu ma pa līn
 paŋ, nne ŋa ki'i yichēi ŋon
 shina pēi fā'o njū'ō ŋa a
 yi piphi ki lo mbinj Min-
 nwi nē, nchwīe pēi gū ki
 lo nu'uŋ nthi mon piŋ nu
 Minnwi maon. 13 Ndo pēi
 mā'an ghrī non pēi sheshe
 llé nō ha'an ligi llembhi ghō,
 "shi'a" nē, nne ŋa mba'a
 phi fīi sheshenon vāi a fīni
 njū'ō yi. 14 Nthe ŋa pia tho
 mbo ta'a yi pia pa Krishto
 ka'a nō ha'an pia nthi ŋkuon
 tininju'ō ye ŋa pia ni mfā'o
 nē ti ŋgēi nchēin nō ndugwi

yi. ¹⁵ Nɔ ha'anj Nwa'anli
Minnwi chhu ne,
"Shi'a, p̄ai nja'o nggì yi,
ki'i p̄ai f̄ini njù'ɔ ȳai
nɔ ha'anj pa nkhu t̄aa
p̄ai ni nchw̄ie ndii ja
pugu ni mb̄a'a nk̄unu
yugu ni Minnwi ne."

¹⁶ Nthe ja a ni mbo pa ḡɔ
ja pugu ni nja'o nggì Min-
nwi ndo mb̄a'a nk̄unu yugu
gho? A shini ndo ngu'ɔ mbo
pi ngwa pe ja pugu ni ntaon
Ijpti, Mushi p̄o nthishi vugu
ne? ¹⁷ Lwillwi Minnwi ni
nt̄iḡei nthe pi pa ḡɔ nɔ khwe
wuj nga'o? A shini ndo mbo
nthe pi ngwa pe ja pugu ni
nchw̄ie phi, ja pugu ni nḡu
nkhu ghao monj nk̄unu njó
ne? ¹⁸ A ni nshwr̄ei nthe pi
pa ḡɔ ja mba'a pugu yi'i nii
monj li'i fere nonj yi? A shini
ndo mbo pi ngwa pe ja pugu
ni nt̄initho ne? ¹⁹ Nthe yie
gho, pia ȳai ja pugu ni nii
kie nthe ki pinj.

4

¹ Nthe yie, nɔ ha'anj k̄a'a
nɔ nii nu monj li'i ferenonj yi
wu'ɔ nthi ne, p̄ia f̄a'o p̄ogo
nji ja ki'i yich̄ai kanj ta'a
nonj v̄ai mienj ki lo ndugwi
pi monj ferenonj gho. ² Nthe
ja pwa pisha'akh̄o gho ni
ntho ni pia wu'ɔ nɔ ha'anj
a ni ntho ni pugu ne, ndo
nk̄ini ja pugu ni nja'o ne
shini ndo nḡere vugu nthe
ja pugu shini ndo mf̄a'o pinj
nk̄uonj nk̄ini gho ja pugu ni
nja'o ne. ³ Nthe ja pia ja pia
pinj ne nii monj ferenonj gho.
Nɔ ha'anj a ni nchhu ja,

"Nɔ ha'anj mi ni nkwo k̄a'a
ti nshwr̄ei monj mme
pigitua a ne,
mba'a pugu ma nii monj
li'i ferenonj a."

A ni nchhu yei nnu nji'i nthe
pi nɔ ha'anj a ni nkwo m̄i'ej
f̄a'a yi lo monj nj̄e mbhi
ne. ⁴ Nthe ja a chr̄a monj
yich̄ai li'i monj nwa'anli nthe
khwach̄ai ll̄e ja, "Minnwi
ni nga m̄i'ej nguonj pa f̄a'a
pi mfere monj khwach̄ai ll̄e."
⁵ Nkam̄u'ɔn, wu'ɔ monj li'i
pigho a chhu ja, "Mba'a
pugu ma nii monj li'i ferenonj
a."

⁶ Nthe yie gho, ja a kina
ja pich̄ai ngwa wu'ɔ nii fo
ne, ja ngwa pe ja pugu
ni mf̄uonj nja'o pisha'akh̄o
ferenonj gho shini ndo nii
fo nthe tinitho ne, ⁷ a pin̄i
nu'uj n̄u'ɔn yich̄ai ll̄e, pi
m̄einj ll̄e gho ni "shi'a." A ni
nga nda'a ntou nga'o a t̄ogo
mbin̄j Devi, monj li'i ja pia n̄i
nkwo chhu ne, nchhu ja,
"Shi'a, p̄ai nja'o nggì yi, ki'i
p̄ai f̄ini njù'ɔ ȳai."

⁸ Nthe ja a kanj ni mbo ja
Joshua ni mfe ferenonj ni
pugu, Minnwi shi kanj ndo
mbini nchho nchhu yich̄ai
ll̄e ferenonj nkam̄u'ɔn. ⁹ Nne
ki'ε, ll̄e ferenonj wu'ɔ mbi'i
ni ngwa Minnwi. ¹⁰ Nthe
ja sheshenonj ja a kwo nii
monj li'i ja Minnwi shi mfe
ferenonj gho ne kwo f̄a'o
ferenonj nthe f̄a'a pi, wu'ɔ nɔ
ha'anj Minnwi ni m̄i'ej f̄a'a
yi mfere nk̄aa yu ne.

¹¹ Pia pa'o ne ki'ε nɔ nii nu
monj ferenonj gho, nji ja ki'i

sheshenon gu mon nkwan tinitho gho. ¹² Nthe na chra Minnwi yi maon ndo mfa'a nu, nchigai ncha kafa paa njin. A gha nshe ti mfe ne nchai pugu pa jijwe, pugu pa younon pugu pa mimbaon moon kwai, nji kwa'a nu pugu nnu na nju'o non ta'a nu ne. ¹³ Yichai yaon lo mbo na a lere ligi yu. Nguon yi ghao po pi nti shhi yu, mbo ju na pia le ntaa non yia gho ne.

Jisho po pi nkien mme Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien Minnwi

¹⁴ Na pia fa'o nkien mme Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien na a ki nii ntiri mon pa po ne, mbo Jisho Muon Minnwi ne, pia wein pin yia na pia chhu na pia pin ne a tini. ¹⁵ Nthe na pia lo nji'i mfa'o pi Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien na minthe pa'a a lo nji'i mfa'o kwoshini ni pia mon pe nnu na pia pou ghr'i fo ne. Pia fa'o pi ye na a kwo togo mon mon nu mon nguon puon shendaon ghao no ha'an pia po ne, ndo ki lo nchwie phi. ¹⁶ Pia chonə mbara yai faan pwapun Minnwi ki'e ni tinanju'o nji na minthe pia fa'o kwoshini pi lo non pwapun ni pia mon ndi na pia fa'o pa cha yi ne.

5

¹ Nthe na sheshe taatho pa thishi ghan fe'ingien po pi non na pi chu'o vi shina ngwa pi, na a ghai shhi

Minnwi ni pa nnu no ligi ngwa, mfe pa maon fe'ingien nthe phi ngwa pigho ni Minnwi. ² Nthe na ju nkaa yu wu'o non mishua na a shi'a mbou ntai ne, minthe a tuo ngwa ki ji nnu ndo mbo ngwa na pugu gha mfaan pa nnu ne, ni juju. ³ Nthe yei nnu, a yi'i na a fe'i ngien nthe ji phi nkaa yu wu'o no ha'an a gha mfe'i nthe yi ngwa ne.

⁴ Nthe na non shi'a nji'i ndogo yie ndigha'o no po nu taatho pa thishi ghan fe'ingien pi ni non yi, a wu'o mbo pi ndi na Minnwi mein vi, wu'o no ha'an Eron ni mbo ne. ⁵ Wu'o nenne, Krishto shini ndo nkere non yi no po nu taatho pa thishi ghan fe'ingien. A ni nka chhu Minnwi gho na,

“O Muon a,
shi'a, ngu Taa gho.”

⁶ No ha'an a pin nu'un nchhu mon yichai li'i Nwa'anli Minnwi na,

“O ngan fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi,
mon nthinkwo Mek-
ishede.”

⁷ Mon le pe na Jisho ni mbo mon freinon ne, Jisho ni nduon Minnwi ndo njua cha pi ni kai nu ni nji ni nkhi ligi shhi Minnwi, mbo ju na minthe a kwe vi mon gu ne. Minnwi ni nja'o luon yi nthe na a ni mfa'o pogo gho. ⁸ Nji'i nthe no ha'an a ni mbo Muon Minnwi ne, a ni nje'i ya'o nu ncho ntogo pi kuon ngai na a ni njei

ne. ⁹ Pi ni nga nchwīe vi a pō yi ka'oka'o, a gū ŋoŋ ŋa a shi ŋkwe ŋguoŋ ŋgwa ha'an pugu ya'o nchò yi ne. A kwe vugu nō ŋguoŋ ndii. ¹⁰ Minnwi ni nū'ōŋ vi ŋa a Taathō pa Thishi Ghaŋ Fe'ingien mon nthiŋkwo Mekishede.

Shūu nu tənə nthe lāa nu piŋ

¹¹ Ntou nnu pō ŋa pigi fā'o nō chhu nu nthe pa nnu pei, ndō a gha'a nō kīgei nu ni pēi nthe ŋa thō yēi fīni nō ya'o nu nnu. ¹² Nthe ŋa nji'i nthe pi nō ha'an a piē ŋa pēi pō pi pa ghaŋ ye'i ŋgwa ndwe ne, a piē ŋa ŋoŋ wu'ō mbini nje'i vāi ni pa njē yaon ye'i mon ŋkini Minnwi ŋkamu'ōŋ. A wu'ō mbini mbie nu ŋa pēi nuan pi pini, ki lō nji pi maon chienchien. ¹³ Sheshenon ŋa a yru pi ŋkuon pini ne nōon ŋa a lō nji'i nji thō yi ni ntīgi ŋkuon nnu ndindi, nthe ŋa a wu'ō mbi'i pi muon mbrō. ¹⁴ Ndō pa maon chienchien pō pi ni ŋgwa pē ŋa pugu pa ntinimme ne, ŋa pugu tōgō mon ye'i nu non yugu shi'i nō ji nu nnu, nji kwri ŋa a pō shina pwā pugu pa phi ne.

6

¹ Nthe yie ghō, pia mien ye'i nu pa fūon yaon ye'i nthe Krishto, ŋku'ō mbō pa ntinimme ki lō ŋgu'ō mbini nchhō nchrā nthe pi pa fūon yaon ye'i, mbō pa pā'a nu ŋkūnu yia ni pa fā'a ghagha

pugu pa piŋ nu Minnwi, ² pugu pa ntīgi nthe pa nnu wēiŋ nu ŋkhi*, pa nnu nū'ōŋ nu mbhō thō ŋgwa, pa nnu pini nu ŋku'ō mon gu pugu pa shā'a ki ndugwi yi. ³ Ndō pigi shi nchwīe ŋguon pa nnu pei ghao nō ha'an Minnwi mbinj.

⁴ Nthe ŋa yichēi shendaon lō nji'i mbō ni ŋgwa pē ŋa ligi yugu ni ŋkwo ŋa'an ne, ŋa pugu ni ŋkwo ywe'i pa fé llō pō ne, mfā'o yugu ghrā mon Jijwe Minnwi, ⁵ ŋkwo ywe'i nja'o ha'an chrā Minnwi pwa ne, pugu pa nji mbhi ye ŋa a thō nu ne, ⁶ ndō mbini ntei ne, shendaon lō nu'unj mbō nō pini nu ŋkwēi ni pugu, pugu pā'a ŋkūnu yugu ni phi, ŋa pugu pini nu'unj nchhō ŋkwij Muon Minnwi ŋkuon wā'a ne, nne nchhō ŋgwēiŋ pi yugu non mbini nchhō mā'an lrithō thō yu shhente.

⁷ Nthe ŋa shhe ŋa a shwei ŋkhi mbì ye ŋa a ghā ndhō ŋkuon ghō ne, maon ku'ō nu fō ŋa a ghā ŋgēre ŋgwa pē ŋa pi ni mfā'a maon pighō nthe vugu ne, ghā mfā'o mbōrō llō mbhō Minnwi. ⁸ Ndō ā ŋku'ō pa trū pugu pa michwe'ichwe'i ŋkuon ghō, kaŋ a lō nji'i mfā'o ghère, mbara nō fā'o nu nchōnō llō mbhō Minnwi, ndugwi yi pō ŋa pi tūon vi.

⁹ Ndō nji'i nthe nō ha'an pigi chrā pi neiŋ ne, ndō ni pēi, ma liŋ paŋ, pigi fā'o tininju'ō nthe pa ŋkien nnu

* 6:2 6:2 Njin yei pini mbō ŋa pa nnu kwe ŋkhi.

nthe v̄ei m̄b̄o pa nnu ŋa a yi lūgu nu n̄e. ¹⁰ Nthe ŋa Minnwi lo n̄ji'i m̄b̄o pi Minnwi ŋgaŋ mbe n̄enne n̄o li'ē nu f̄ā'a ȳei pugu pa khw̄ā ŋa p̄ei n̄oŋ nthe ligi yi mon̄ f̄ā'a nu mb̄h̄o ŋgwa Minnwi pi taon̄taon̄ n̄o ha'an̄ p̄ei wu'̄o nchw̄ie nu n̄e. ¹¹ Pigi khw̄ā ŋa sheshen̄on̄ v̄ei n̄oŋ wu'̄o fi'i ŋkwan̄ ni'in̄ njù'̄o gh̄o ti ŋḡēi nch̄ein̄ n̄o ndugwi yi, n̄enne ŋa shishini, Minnwi shi m̄fe yaon̄ ŋa p̄ei f̄ā'o kw̄à'a ŋkuon̄ gh̄o n̄e ni p̄ei, ¹² n̄ne ŋa ki'i p̄ei shūu non̄ ȳei, nd̄o p̄ei p̄ini ŋgwa p̄e ŋa pugu t̄oḡo mon̄ pin̄ pugu pa w̄ein̄ njù'̄o mf̄ā'o yaon̄ ŋa Minnwi k̄ā'a n̄e.

Minnwi shi nchw̄ie nnu ha'an̄ a k̄ā'a n̄e

¹³ Nd̄i ŋa Minnwi ni m̄fe k̄ā'a ni Abrahan̄, nthe ŋa a shini nd̄o mf̄ā'o ŋon̄ ŋa a cha'a vi n̄e, a ni nshwr̄ei pi ni non̄ yi, ¹⁴ nchhu nu ŋa, "Shishini, ñshi m̄fe mb̄or̄o ve nd̄o nchw̄ie ŋgw̄rēin̄on̄ ȳo yien̄." ¹⁵ N̄enne, Abrahan̄ w̄ein̄ njù'̄o yi mf̄ā'o yaon̄ ŋa Minnwi ni ŋk̄ā'a n̄e.

¹⁶ Ŋgwa gh̄a nshwr̄ei pi yaon̄ ŋa a cha'a vugu n̄e, shwr̄ei nu gh̄o lūgwi pa ŋguon̄ mindoundou ghao. ¹⁷ N̄ne nd̄i ŋa Minnwi ni ŋkhw̄ā n̄o n̄oŋ nu ki khuth̄o lo m̄b̄o ni pa ŋgwa ha'an̄ pugu shi mf̄ā'o yaon̄ ŋa a k̄ā'a n̄e, ŋa a shi'a ma ŋkw̄ri mon̄ nnu ŋa a nū'̄on̄ n̄o chw̄ie nu n̄e, a ni n̄oŋ pi ni shwr̄ei nu, ¹⁸ n̄ne ŋa nt̄oḡo pi ŋkuon̄ paa yaon̄, m̄b̄o k̄ā'a

pugu pa shwr̄ei nu ŋa mba'a a yi'i ŋkw̄ri n̄e, m̄b̄o pa yaon̄ ŋa mba'a Minnwi yi'i nd̄e'i ŋgien̄ n̄o n̄e, pia ŋa pia tei ŋḡēi n̄j̄ei vi n̄o l̄ēre nu th̄o yia n̄e f̄ā'o ntou mā'an̄ njù'̄o n̄o w̄ein̄ nu kw̄à'a ŋa a p̄o shhi pia n̄e a tini. ¹⁹ Pia f̄ā'o kw̄à'a yei n̄o yaon̄ ŋa a tuo ch̄ombhi yia, m̄b̄o kw̄à'a ŋa mba'a yaon̄ k̄āon̄ nd̄o ti ŋon̄ nthe a yi'̄o non̄ yi ŋkuon̄ gh̄o, ŋa a nii mon̄ li'i taon̄taon̄ n̄jin̄ ndhw̄i ki'i li'i Nda Minnwi, ²⁰ m̄b̄o li'i ŋa Jish̄o kwo nii f̄o nthe via n̄o ha'an̄ a gū Taath̄o pa Thishi Ghan̄ Fe'ingien̄ n̄o ŋguon̄ nd̄i mon̄ nth̄inkwo Mekishede.

7

Taath̄o pa thishi ghan̄ fe'ingien̄ m̄b̄o Mekishede

¹ N̄o Mekishede yei, a ni m̄b̄o f̄uon̄ Shalein̄, m̄b̄o ŋgaŋ fe'ingien̄ Minnwi ŋa a chaapifuson̄ n̄e. N̄o ha'an̄ Abrahan̄ ni nth̄o ŋkw̄ei nchh̄o li'i ŋa a ni ŋga'a khwe pa f̄uon̄ pich̄ei n̄e, a ni m̄fe mb̄or̄o ni Abrahan̄. ² Abrahan̄ ni ŋgr̄ā maon̄ ŋa a ni nd̄oḡo li'i nchh̄o n̄e wun̄ li'i m̄fe ta'a li'i ni Mekishede. N̄o kara nu n̄jin̄ ligi yi, f̄uon̄ yi p̄o ŋa, "F̄uon̄ Nd̄indi" nd̄o mb̄ini nthe ŋa a ni m̄b̄o f̄uon̄ Shalein̄, n̄jin̄ yi p̄o ŋa, "F̄uon̄ Pa Ta'anggi". ³ Pi lo n̄ji'i n̄ji t̄āa vi ki m̄ūun̄ vi ki ndaan̄on̄ yi, pa'a nd̄o mf̄ā'o ll̄é ŋa pi ni mb̄hi vi ki ll̄é ŋa a ni ŋkhu n̄e. A p̄o n̄o Muun̄ Minnwi,

ɲkina mbo ɲgan fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi.

4 Yɛi fi'i ɲkwan nɔ ha'an ɲon vei ni mbo ɲon ndien ɲjɛi, mbo ɲon ɲa Abrahan ɲkhu taa via ni ɲgrā maon ha'an a ni ɲkwɛi nɔ li'i nchhɔ wuɲ li'i, mfe ta'a li'i ghɔ. ⁵ Pa ɲgwreion ɲ Levi pɛ ɲa pugu ni mfā'a nu Nda Minnwi nɔ pa ghan fe'ingien Minnwi nɛ, gí ni mfe ɲji ni pugu nɔ kwe nu shwéi mbhɔ pa ɲgwa, mbo pa liɲ pugu, ɲji'i nthe pi nɔ ha'an pa liɲ pugu ɲkaa pugu ni mbo ɲgwreion Abrahan nɛ. ⁶ Nɔ Mekishede vei ɲa a lɔ ɲji'i ndhɔ pi mon ɲgwreion Levi nɛ ni ɲkwe shwéi mbhɔ Abrahan nɔ mfe mbɔɔ ni ju ɲa a ni mfā'o kà'a Minnwi nɛ. ⁷ A lɔ nu'uy mbo pi nnu khuthɔ ɲa mmeion ndien ghà mfe mbɔɔ ni ɲon kike'i.

8 Nɔ ghan fe'ingien Minnwi, a ghà ɲkwe ɲgwamishua ɲa pugu ghà ɲkhu nɛ, nɔ nɔ yi Mekishede, shwéi ghɔ ni ɲkwe ɲon ɲa a shi'a ma ɲkhu nɔ ha'an ɲwa'anli Minnwi chhu nɛ. ⁹ ɲon nthe a chhu ɲa Levi nduthɔ yi ɲa a kwe pa shwéi nɛ ni mfe pa shwéi ntɔgɔ mbin ɲbrahan, ¹⁰ nthe ɲa a ni ɲgu'ɔ mbo pi mon non ɲkhu taa vi, mbo Abrahan, ndii ɲa pugu Mekishede ni mbāon nɛ.

Pi pini Jishɔ pugu Mekishede

¹¹ Ndwe, pi ni mfe gí ntɔgɔ pi mbhɔ ghan fe'ingien Minnwi lɔ mon ndaon Levi ni ɲgwa Ishrae. A kan ni mbo ɲa fà'a ghan fe'ingien Minnwi lɔ mon ndaon Levi nthe a chwie ɲgwa pɔ ki ntɛi, a shi kan ni nu'uy mbie ɲa yichɛi ɲkwan ghrà ghan fe'ingien Minnwi pɔ, mbo ye ɲa a pɔ mon nthiɲkwo Mekishede ki lɔ mbo pi yi Eron nɛ.

¹² Nthe ɲa ndii ɲa ɲkwan ghan fe'ingien kwri nɛ, a pie ɲa gí kwri ɲkaa yu. ¹³ Nthe ɲa ɲon ɲa pi chrā pa nnu pei nthe vi pɔ pi ɲon lɔ mon ndaon nduon, nɔ yichɛi kan ta'a ɲon lɔ mon yugu ndaon lɔ naa ma mfā'a li'i fe'ingien Minnwi. ¹⁴ Nthe ɲa pi ya ɲji ɲa Taathɔ via ni ndhɔ pi mon ndaon Juda, nɔ Mushi shini nɔ nchhu sheshe nnu nthe yie ndaon nɔ pa ghan fe'ingien Minnwi. ¹⁵ Nnu ghɔ ya mbini nɔon ndwe shi'i ndii ɲa yichɛi ɲgan fe'ingien Minnwi pini nu'uy ɲku'ɔ nɔ Mekishede nɛ, ¹⁶ a pɔ ɲgan fe'ingien Minnwi ki lɔ ntɔgɔ pi ɲkuon gí Mushi ɲa a wu'ɔ mbo pi nnu lɔ nu mon ndaon, a pɔ ntɔgɔ pi ɲkuon ghrí chɔmbhi ɲa minthe pa'a pi lɔ mbiri nɛ. ¹⁷ Nthe ɲa pi chhu nthe vi ɲa,
 “ɔ ɲgan fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi mon nthiɲkwo Mekishede.”

¹⁸ Pi chi ndunu kina nū'ɔn ɲjin nthe ɲa a ni mbou ghrí

ndo pa'a ndo mfā'o ghère ne, ¹⁹ nthe ña gí Mushi shini ndo nchwīe sheshe yaon po yi ka'oka'o ndo ndwe pi kwo tho ni kwà'a ña a pini mbwa mbigi, mbo shendaon ña pia shi ntogo fo nchənə mbara yəi Minnwi.

²⁰ Minnwi fe shendaon fhi yei ni shwrēi nu kina. Ngwa pe ña pugu ni mfūon ngū pa ghan fe'ingien ne, Minnwi shini ndo nshwrēi nthe vugu. ²¹ Ndo Jisho ñkaa yu ni ngū ngan fe'ingien Minnwi ntogo pi ñkuon kina ña a ni nshwrēi ndii ña a ni nchhu ña,

"Taatho kwo shwrēi, ti mba'a a yi'i ñkwri njù'ò yi,
 'Ò ngan fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi.'"

²² A chwīe yie Jisho po ñkien ngan fe tininju'ò ña yei kina pini mbwa ñga'a.

²³ Pa fūon ghan fe'ingien ni ñkien, nthe ña gu ni nja'a vugu no ghēi nu shhi ni fā'a yugu no ghan fe'ingien Minnwi. ²⁴ Ndo Jisho kina mbo ngan fe'ingien Minnwi ki ndugwi yi nthe ña ju ndutho yi lo mfā'o ndugwi yi. ²⁵ Nthe yie gho, ndwe pugu pa nguon ndii ghao, a fā'o ghrí no kwe nu ngwa pe ña pugu togo mbin yu nchənə mbara yəi Minnwi ne, nthe ña a ghà ngu'ò mbo yi maon no ligəi nu Minnwi nthe vugu.

²⁶ Nthe ña shishini, a ni ñkā'ò ña pia fā'o Taatho pa

Thishi Ghan Fe'ingien Minnwi ña a po no ju, ña a yi taontaon, ki lo mfā'o sheshe ntəi ki nchhi, mfu'u non yi shina ghan phi, pi kərə vi a fərə ndugwi pa yere po. ²⁷ A lo ñji'i mbie ña a chho mfē'i ngien lelle no pa pie taatho pa thishi ghan fe'ingien Minnwi, mfūon fe'ingien nthe ji phi maa mbini mfē'i nthe yi ngwa, nthe ña a ni nchwīe yie wu'ò ta'a ngé ndo mbo ndugwi yi ndii ña a ni mfe non yi no yaon fe'ingien ne. ²⁸ Gí Mushi ghà nchu'ò ngwamishua ña pugu po no sheshe ñonmishua ne ña pugu po pa taatho pa thishi ghan fe'ingien, ndo Minnwi ni nchrā ndo nshwrēi ndii ña gí ni ñkwo fūon mbo ne, ni nchu'ò Muun ña pi ni nchwīe vi a po ki ntəi ki ndugwi yi ne.

8

Jisho po pi Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien kina ña a pwa ñga'a ne

¹ Ndwe, nguon nnu ña pigi chhu nu ne po pi yei: pia fā'o ye ñkwan Taatho pa Thishi Ghan Fe'ingien ña a chho pi ngei mbho ji Minnwi Chaapifuson po, ² muun fā'a mon pa li'i taontaon, mon ya ñkien ntāa ña a lo ñkrao ñonmishua, a krao Taatho ne.

³ Nthe ña pi ghà nchu'ò sheshe taatho pa thishi ghan fe'ingien ña a fe pa yaon fe pugu po yaon fe'ingien, nne a pie ña yei Taatho pa Thishi

Ghanj Fe'ingienj fā'o yaonj nō fē'i nu ŋgienj nō ghō. ⁴Ndwe, a kanj nī mbo pi ŋkuonj shhe, a shi kanj nji'i mbo ŋganj fe'ingienj Minnwi kanj shigei nthe ŋa pa ghanj fe'ingienj Minnwi pō fō ŋa pugu ghā mfe pa yaonj fé ŋkwanj nō ha'anj gí chhu ne. ⁵Fā'a ŋa ghanj fe'ingienj pighō ghā mfā'a ne pō pi fhi pugu pa mili'i pa nnu ŋa a pō po ne, nthe ŋa ndii ŋa Mushi ni ntā'a nu ŋkroa ntāa ghō ne, Minnwi fe ntīgi ghō, nchhu nu ŋa, "Pa'o nō yēi nu ŋa ɔ chwīe ŋguonj yaonj monj ŋkwanj ha'anj pi ni nōonj ve ŋkuonj mbra ne." ⁶Ndō ti nō ha'anj a pō ne, Krishto fā'o fā'a ŋa a ya mbwa nchaa yugu, wu'ɔ nō ha'anj kina ŋa a ju mbo ŋganj chīni ŋggì fō pwa ŋga'a, nthe ŋa a yi'ə pi ŋkuonj pa ŋkienj kà'a.

⁷Nthe ŋa fūonj kina kanj ni mbo pi ki ntēi, a shi kanj ndō mbo ŋa pi chhō ntā'a mbra yi. ⁸Nthe ŋa a ni njēi ntēi mbinj pugu ndii ŋa a ni nchhu ŋa,

"A chhu ju Taathō ŋa, līi njēi, pa llé chhō nthō nu, ŋa nshi ŋgwrā kina fhi pigi pa ŋgwa Ishrae pugu pa ŋgwa Juda.

⁹Mba'a yei kina yi'i mbo pi nō ye ŋa ŋki wrā pigi pa taa pugu llé ye ŋa ŋki wēinj mbhō yugu ntaonj ni pugu monj la'ataonj Ijīpti ne.

Nthe ŋa pugu shini ndō ŋgēi shhi nthō nū'ɔŋ kina

a, nthe yei ghō, pa'a ndō mfā'o ndii yugu, a chhu ju Taathō.

¹⁰Nthe ŋa yei kina ŋa nshi ŋgwrā pigi pa mbaanda Ishrae ne, pa llé pighō shi ŋa ntōgō, a chhu Taathō, Nshi ni'inj gí panj thō pugu, ndō mbini nā'anj njū'ɔ pugu,

Ndō nshi mbo Minnwi yugu, pugu pō pa ŋgwa panj.

¹¹Mba'a sheshenonj yi'i nje'i taakuo vi ki sheshenonj ye'i ndin vi, nchhu nu ghō ŋa, 'Ji Taathō.'

Nthe ŋa ŋguonj yugu ghao shi nji a, llo ŋkuonj pa minkwasha ti ŋgēi nchēinj ŋkuonj pa ŋgwa lienlienj.

¹²Nthe ŋa nshi mfā'o kwoshini ni pa fāan pugu, pa'a ndō nu'unj ŋkwinj pa phi pugu kanj shigei yi."

¹³Minnwi gha nchrā nu nthe kina fhi, a chwīe fūonj yi lūnu, ndō sheshe yaonj ŋa a lūnu ndō mbiri nu ne tothō mbhe.

9

Gha'o nu Minnwi ŋkuonj shhe pugu pa gha'o nu Minnwi po

¹Fūonj kina ni mfā'o pa gí nō nnu gha'o Minnwi pugu pa li'i gha'o Minnwi ŋkuonj shhe. ²Pi ni njīgi ntāa a fā'o paa njienj. Monj fūonj

njiɛŋ, yaon tigi lan ni mbo fo, ni taprei ni brei ɲa pi fe ni Minnwi nɛ. Pi ni mɛiŋ fũon ɲjiɛŋ yei ni Li'i Taonɲaon. ³ Njiɛŋ ɲa pi mɛiŋ ni Ndugwi Li'i Taonɲaon nɛ ni mbo ɲjiŋ mbra ndhwí k'i li'i, ⁴ mfā'o li'i fe'ingien ɲa pi chwīe ni laonɲo nɔ tũon nu lɛi pugu pa ɲkũŋ nũ'ɔŋ kina, pi pũon ni laonɲo, k'ɲ ɲa pi chwīe ni laonɲo ni mana mon ɲhɔ ni mbo mon ɲkũŋ ɲhɔ, ni mbie Eron ɲa a ni ɲkhɛ nɛ, ni ɲgũ'ɔ ɲa Minnwi ni nā'an kina yi ɲkuon ɲhɔ nɛ. ⁵ Tho ɲkũŋ ɲhɔ ni mbo pa mimaon ɲa pugu ni mfā'o pra yugu nchhɔ nɔon ndigha'o Minnwi, pra yugu kuru faan kwoshini. Ndo ndwɛ, minthe pa'a pigi lo mfi'i ɲguon nnu pei ɲgɛi shhi.

⁶ Yei ɲkwan ha'an pi ni mbiri pa maon pighɔ nɛ. Pa ghan fe'ingien Minnwi nii mon fũon ɲjiɛŋ sheshe llɛ nɔ chwīe nu pa fā'a pugu. ⁷ Ndo a wu'ɔ nii taathɔ pa thishi ghan fe'ingien tɛ'i vi mon mbra ɲjiɛŋ ndo ɲgu'ɔ nchwīe nne pi ta'a ɲgɛ mon ta'a ɲga'o. A ghà nii ni chhĩ nɔ fe nu ni Minnwi nthe non yi pugu pa phi ɲgwa nduon ha'an pugu chwīe mon ki ji nɛ. ⁸ Mon nnu yei, Jijwɛ Minnwi ni nɔon ɲa shendaon tɔɔ nu nii mon Li'i Taonɲaon lo naa mbo yi wo ya'a nɔ ha'an fũon ɲjiɛŋ ntāa ɲhɔ wu'ɔ nthi fo nɛ.

⁹ Yei pɔ pi li nɔ ndii yei. Yei nɔon ɲa pa maon fé pugu

pa minyien fe'ingien ha'an pi fe ni Minnwi nɛ nthe pa'a a lo nchwīe ɲganthɔ pa ghan gha'o Minnwi pɔ ki ntɛi, ¹⁰ nthe ɲa pugu wu'ɔ ndii pi pa nnu maon ji pugu pa maon nnu, pugu pa ɲkwan ɲkwan nnu wɛiŋ ɲkhĩ, mbo pa gí nthe freinon ɲa a fā'a ti nthɔ nchɛiŋ mon ndii nnu fhi nɛ.

¹¹ Ndo ndwɛ, Krishto tho nɔ Taathɔ pa Thishi Ghan Fe'ingien mfe pa maon shi'i ɲa a kwo tho nɛ. A nii ki'e mon ntāa lien ɲa a pɔ ki ntɛi. Pi shi lo ɲji'i nchwīe ntāa yei ni mbhɔ ɲonmishua, pa'a ndo ɲji'i mbo pi yi ɲkuon mbhi yei ha'an pi chwiechwie nɛ. ¹² A nii ta'a ɲgɛ a lo mbo ɲguon yi mon pa Li'i Taonɲaon, ndo pa'a ndo ntɔɔ pi ɲkuon chhĩ pa mimbhi pugu pa puon nā'an, ndo a ni ntɔɔ pi ɲkuon chhĩ yi, nne njuon lūgu nu yia nɔ ɲguon ndii.

¹³ A kan ni mbo ɲa chhĩ mimbhi pugu nā'an mimbha pugu pa phu muun nā'an tũon ha'an pi lɔɔ ɲjrā mbɲ ɲgwa nɛ nthe a chwīe ɲgwa ha'an pugu fā'o nchhĩ nɛ pɔ pi taonɲaon, ¹⁴ a nɔon ɲa chhĩ Krishto, ɲa a tɔɔ mbhɔ Jijwɛ ɲa a lo mfā'o ndugwi yi nɛ, mfe non yi ki nchhĩ lo mbo mbɲ yu ni Minnwi nɛ, shi nshīgao ɲganthɔ yia a pɔ ki ntɛi pi fi'i yi neiŋ llo ɲkuon pa fā'a khu nɔ gha'o nu Minnwi maon. ¹⁵ Nthe yie ɲhɔ, a ju mbo ɲgan chini ɲggi mon kina fhi, nne

ɲa ɲɠwa pɛ ɲa a gē vugu nɛ nthe pugu fā'ò mbɔɔ ki ndugwi yi ɲa Minnwi kã'a nɔ fɛ nu ni pugu nɛ, nthe ɲa ju Krishto kwo khu nɔ yuon nu ɲɠwa mfu'u mon phi ɲa pi ni nchwīe ndii fūon kina nɛ.

¹⁶ Ndiɪ ɲa ɲon nū'ɔɲ gí nɔ ha'an pa nnu shi mbɔ ndii ɲa a khu nɛ, a pie ɲa pi nōon ɲa ɲon ɲa a nū'ɔɲ gí ghɔ nɛ kwo khu, ¹⁷ nthe ɲa ɲkwan gí ghɔ ghà ɲgu'ɔ mfā'a pi ndii ɲa ɲon ghɔ kwo khu nɛ, nthe ɲa mba'a gí ghɔ fā'a ndii ɲa ɲon ghɔ wu'ɔ mbi'i yi maon nɛ.

¹⁸ A ni nchwīe yie ghɔ pi ni nchwīe fūon kina jē ntɔɔ pi ɲkuon chhī. ¹⁹ Nthe ɲa Mushi ni ɲga nchhu ɲguon kina ɲa a taon mon ɲwa'anli gí nɛ ni ɲguon ɲɠwa ghao, ndɔɔ chhī puon nà'an pugu pa mimbhi nyāan ni ɲkhī njrā ɲkuon ɲwa'anli gí pugu pa ɲɠwa, ni yichəi ɲkwan muuɲ thi pi mēin ni haisho, pugu pa ɲgi ɲa a taon mbin minji, pi ni'in yaon fɔ a fā'ò ɲgwɔrà pipie. ²⁰ A ni ɲga njrā, nchhu nu ɲa, "Yei chhī wrā kina ye ɲa Minnwi ni mfe gí ni pəi nthe yie nɛ." ²¹ Wu'ɔ nenne, a pinɪ nu'un njrā chhī ghɔ ɲkuon ntāa pugu pa ɲguon pa maon pɛ ɲa pi ghà ɲga'ò Minnwi nɔ ghɔ nɛ. ²² Shishini, mon gí Mushi, pi ghà nchwīe yaon pɔ yi taontaon ntɔɔ pi kúon chhī, ti chhī mien ki kwri, pa'a lī'ɛ nu phi lɔ mbɔ.

²³ Nthe yie ghɔ, a ni mbie

ɲa pi chwīe pa fhi maon ha'an a pɔ po nɛ pɔ yi taontaon mon shendaon yei, ndɔ pa maon po pie ɲa pi chwīe a pɔ yi taontaon ni pa ɲkien maon fə'inɲien a chaa pei.

²⁴ Nthe ɲa Krishto shini ndɔ nii mon li'i taontaon ha'an pi chwīe pi ni mbhɔ nɛ, ɲa a ni mbɔ fhi ɲkien yi nɛ, ndɔ a ni nja nii pi ɲkien mon po nduthɔ yi, ndwɛ nɔ thi nu shhi Minnwi nɔ li'i yia. ²⁵ A shini ndɔ nji'i mfā'ò nɔ fɛ nu non yi nɔ yaon fə'inɲien ɲɲenɲɛ, nɔ ha'an taathɔ pa thishi ghan fə'inɲien ɲa a nii mon pa Li'i Taontaon sheshe ɲga'ò ni chhī ɲa a lɔ nji'i mbɔ ji nɛ. ²⁶ A kan ni mbɔ nenne, a kan ni mfā'ò nɔ yəi nu ɲgə'i ɲɲenɲɛ llɔ ndii ɲa pi ni mbā'ò mbhi nɛ. Ndɔ nɔ ha'an a pɔ nɛ, a nōon non yi ta'a ɲɲɛ, a lɔ mbɔ ɲguon yi mon ndugwi ɲguon pa ndii ghao nɔ fu'u nu phi ntɔɔ pi ɲkuon fɛ nu non yi nɔ yaon fə'inɲien.

²⁷ Wu'ɔ nɔ ha'an pi nū'ɔɲ ɲa ɲonmishua shi ɲkhu ta'a ɲɲɛ, mbra nnu a thi shá'a nɛ, ²⁸ wu'ɔ nenne, pi fɛ Krishto ta'a ɲɲɛ nɔ yaon fə'inɲien nɔ kwe nu phi ntou ɲɲwa, a shi mbini nōon non yi mbra ɲɲɛ ki lɔ nu'un nthe pi shīgao nu phi, ndɔ nthe pi kwe nu ɲɲwa pɛ ɲa pugu chhɔ njwɛɛ vi ɲkien yie nɛ.

10

Pi fɛ Krishto wu'ɔ ta'a

ngé nɔ yaon fe'ingien

¹ Nthe ɲa gí ni ngu'ɔ mbo pi mili'i pa maon shi'i ha'an a fā'o nɔ thɔ nu ki lo nja mbo pi ŋkien maon pighɔ ne, a kan ni mfe pa'a pa yaon fe'ingien ha'an pugu ni mfe nu sheshe ɲga'o ne lo nchwīe pa ɲgwa ɲa pugu ni nthɔ yəi Minnwi ne pɔ ki ntəi. ² A kan ni mbo ɲa pi kwo ya nshīgao phi ɲgwa pe ɲa pugu ni nchhɔ ɲga'o Minnwi ne shishini, pugu shi kan ni nu'un mbī'i ɲa pugu pa ghan phi ŋkamu'ɔn, nne fe'ingien kan ni ntithi. ³ Nɔ ha'an a pɔ ne, pa maon fe'ingien pighɔ ni mfā'a nɔ kwɪn nu ɲgwa ni phi yugu sheshe ɲga'o. ⁴ Nthe ɲa minthe pa'a chhi pa nā'an mimbina pugu pa mimbhi lo nshīgao phi.

⁵ Nthe yie ghɔ, ndii ɲa Krishto ni nthɔ ŋkuon mbhi ne, a ni nchhu ɲa,

“ɔ lo ɲji'i ntā'a pa maon fe'ingien pugu pa maon fé,
ndɔ ɔ fe freinon vəi.

⁶ ɔ lo ɲji'i mfā'o pwanju'ɔ ni pa mimaon ha'an pi tūon pugu pa pichəi pa maon fe'ingien nduon nɔ shīgao nu phi.

⁷ Nenne nchhu ɲa, 'Lii njəi, nthɔ nɔ chwīe nu nnu ye ɲa ɔ tā'a nu ne ma Minnwi,
wu'ɔ nɔ ha'an pi nā'an nthe a mon ɲwa'anli gí ne.'”

⁸ Fūon yi Krishto chhu ɲa, “ɔ lo ɲji'i ŋkhwā ki mfā'o pwanju'ɔ ni fe'ingien pugu pa maon fé pugu pa minyien ha'an pi tūon nɔ yaon fe'ingien ne pugu pa maon fe'ingien nɔ shīgao nu phi” (pi fe maon pei pi ŋkwan ha'an gí chhu ne), ⁹ nenne, a pini mbīgi ɲa, “Lii njəi, nthɔ nɔ chwīe nu nnu ha'an ɔ tā'a nu ne.” A ni mī'an fūon yi nne nɔ thɔ nu ni mbra yi. ¹⁰ Nthe ɲa Jishɔ Krishto chwīe nnu ɲa Minnwi tā'a nu ɲa a chwīe ne, pi chwīe pia pɔ yi taonɔon llo mon phi ntɔɔ pi ŋkuon fē'i nu ɲgien ɲa a ni mfē'i pi ni ji freinon ta'a ɲgé a lo mbo ɲguon yi ne.

¹¹ Sheshe ɲgan fe'ingien ghà mfā'a fā'a yi sheshe llé nthɔ fē'i ndɔ nthɔ mbi'i ta'a ŋkwan fē'i nu ɲgien ɲa minthe pa'a a lo ma nshīgao phi ne. ¹² Ndɔ ndii ɲa Krishto ni ŋkwo fe ta'a yaon fe'ingien nɔ ɲguon ndii ghao nthe phi ne, a ni nchɔchhɔ ɲgei mbhɔ ji Minnwi, ¹³ nchhɔ njwere nu llo ndii ghɔ ti pi shi nu'un nchwīe pa mimbina pi pɔ krí tigi kwò yi. ¹⁴ Nthe ɲa ntɔɔ pi ŋkuon ta'a yaon fé, a chwīe ɲgwa pe ɲa pugu thɔ mbo yi taonɔon ne pɔ ki ntəi nɔ ɲguon ndii.

¹⁵ Ndɔ Jijwe Minnwi ɲkaa yu pɔ minkwentie ni pigi ndii ɲa a ni ŋkwo chhu ɲa,

¹⁶ “Yei kina ɲa nshi ɲgwrā pigi pugu

pa llé pigho shi nga
ntogo, a chhu Taatho:
'Nshi ni'in gi pan mon njù'ò
pugu
ndo mbini nā'an mon
tho pugu.'"

17 Nenne ki'ε a pīgi na,
"Mba'a shi nu'un ηkwin
pa phi yugu pugu
pa sheshe nnu piphi
ha'an pugu chwie ne
ηkamun'η."

18 Ndiη na pi kwo li'ε pa phi
pei ne, chà yaon fé nò li'ε nu
phi lo nu'un mbo.

*Pia chənə ntho yəi Min-
nwi*

19 Nenne ki'ε, ma liη pan,
pia fā'ò tininju'ò nò niη nu
mon pa Li'i Taonjaon ntogo
pi ηkuon chhi Jisho. 20 A
chu'ò shendaon fhi, ndo mbo
shendaon maon ni pia ntogo
pi ηkuon ndhwí ki'i li'i, njiη
yei pò pi na a togo pi ηkuon
freinon yi. 21 Ndo pia fā'ò
mme ngan fe'ingien Minnwi
na a lina nu ni mbaanda
Minnwi. 22 Nthe pa nnu
pei, pia chənə ntho yəi Min-
nwi ni njù'ò nnu shini pugu
pa tininju'ò mon piη, ni
nganthe na pi kwo yrā a pò
yi taonjaon llo mon phi, ni
pa non na pi kwo shigao ni
ηkhi taonjaon ne.

23 Pia wēiη kwà'a ha'an
pia chhu na pia fā'ò ne a tini,
nthe na minthe pia yi'ə non
yia mbiη Minnwi nò nū'əη
nu kà'a yi. 24 Pia pi'i ηkwan
ha'an a nthe pia kwēne non
pia nò fā'ò nu khwǎ pugu
pa fà'a shi'i, 25 ki lo nchho
funu paon nu ta'a li'i ka'a nò

ha'an pichəi pa ηgwa chho
nchwie nu ne. A ka pie pi
na pia mā'an ghrí liη pia
ηgəi shhi mbigi nò ha'an o
yəi Lləmbhi Taatho chənə
mbara nu ne.

26 Nthe na nò ha'an pia
kwo ji nnu shini ne, pia
mbini ηgəi shhi nchho
nchwie phi ndo nji nu, pa'a
yichəi yaon fe'ingien nthe
phi lo nu'un mbi'i ni pia,
27 ηkien wuwuru ywere
nu shá'a na a tho nu ne
pugu pa titini monon na a
shi mi'ēη pa mimbina ne.
28 Sheshenon na a ni ndāa gi
Mushi ne, pi ni jwi vi ki lo
mfā'ò kwoshini ndiη na paa
ηgwa ki pi trei nu'un mbo
nò pa minkwentie ne. 29 O
pi'i na njó ηgwa pe na pugu
nhi Muon Minnwi la'ò kwò
pugu ne, shi mbo pi fi'i yi
neiη? Mbo pa ηgwa ha'an
pugu lōgo chhi kina ha'an
pugu kie ηkuon gho mbo yi
taonjaon ne nò yaon ghagha,
ndo ηgwe'i Jijwe na a nōon
pwapun ne? 30 Nthe na pia
ji vi na a chhu na, "Mfā'ò
nji nò fe nu njó, nshi nthu,"
mbini nchhu na, "Taatho shi
nsha'a ηgwa pi." 31 A ηkien
nnu wuwuru nò gū nu mbho
Minnwi maon.

32 Pəi kwiη ηkwan ha'an a
ni mfūon mbo ni pəi ne, ndiη
na ligi yəi ni ηkwo na'an
ne, pəi ni ntii shii mon pa
titini ηgə'i. 33 Pichəi ndiη ni
mbo pi wə'i vəi li'i wo ndo
mfe ηgə'i ni pəi, pichəi ndiη
pəi ghēre ηgwa pe na pugu
yəi ηkwan ηgə'i na pəi ghà

njëi në. ³⁴ Nthe nga pëi ni nōon kwoshini ni pa ghan chéin, ndii nga pi ni nshiri maon pëi nkwe në, pëi pin ni pwanju'ō, nji nu nga pëi fā'ō pa maon ha'an a pwa ncha pie ghō në, mbō pë ha'an a ma ngu'ō mbō nō nguon ndii në.

³⁵ Nthe yie ghō, ki'i pëi mī'an tininju'ō yëi, nthe nga a shi nthō ni mme kënein. ³⁶ Pëi fā'ō nō tii nu shii, nne nga ndii nga pëi kwo chwë nnu nga Minnwi tā'a nu në, minthe pëi fā'ō yaon nga a kā'a vëi nō ghō në. ³⁷ Nthe nga,

“Mon muun mi kuo ndii,
Ju nga a thō nu në shi
nthō ki lo njiri.

³⁸ Ndo ngwa pan pi ndindi shi nchhō chōmbhi yugu pi mon pin.

Ndo ti sheshenon vugu
nshū'u mbini njin,
pa'a ndo mfā'ō
pwanju'ō mbin pugu.”

³⁹ Ndo pia lo mbō ngia ngwa pë ha'an pugu shū'u mbini njin nshī'i në, pia pō pi ngia ngwa pë nga pugu fā'ō pin ndūgu në.

11

Pa memme li pin

¹ Ndwe, pin pō pi fā'ō nu tininju'ō ni pa yaon ha'an o fā'ō kwā'a nkuon ghō në, nji nu ni tininju'ō nga o shi mfā'ō yaon nga o lo naa njëi në. ² Nthe nga a ni ntōgō pi nkuon pin, Minnwi pin pa ngwa lleshhi.

³ A pō ntōgō pi nkuon pin nga pia ji nga Minnwi ni nchwë mbhi pi ni chrà nga a ni ntaon nchō yu në, nne nga yaon nga pi yëi në, pi shini ndō nchwë pi ni pa yaon nga pi yëi në.

⁴ A ni ntōgō pi nkuon pin nga Abe ni mfe yaon fe'ingien ni Minnwi a pwa ncha yi Kein, nga Minnwi ni mbin vi nga a non ndindi, mbin vi ntōgō pi nkuon pin nu ji yaon fé. Nji'i nthe nō ha'an a kukhu në, ndō ntōgō nkuon pin yi ghō, a wu'ō nchrā nu.

⁵ A ni ntōgō pi nkuon pin pi lōgō Enoke nku'ō nō tothi nne nga ki'i a khu, kan ta'a non shini ndō njëi vi nthe nga Minnwi ni ndōgō vi. Ndwe, nkaon pi maa ndōgō vi, pi ni nkwo pin vi nga a ni nkwo chwë tūa Minnwi pwa. ⁶ Mba'a sheshenon chwë tūa Minnwi pwa ki lo ntōgō pi nkuon pin, nthe nga sheshenon nga a thō njëi Minnwi në, pie nga a pin nga Minnwi pō fō ndō nchhō nkënein ngwa pë nga pugu tā'a vi në.

⁷ Ntōgō pi nkuon pin, Minnwi ni nga shūu tēnə Noa ni pa nnu nga a thō nu ndōgō li'i, nji'i nthe pi nō ha'an a shini ndō naa njëi në, mon pōgō Minnwi, a ni nchwë mme pie nga a pō nō nda në nō kwe nu mbaanda yi nō ghō. Nthe yei, nguon mbhi ni mfā'ō njō gu, Minnwi ni nchhu nga Noa non ndindi nthe pi pin yi.

⁸ Ntōgō pi nkuon pin, ndii nga Minnwi ni ngē Abrahān

na a ghēi nō lī'i ha'an a shi mfe ghō nō ji nē, Abrahan ya'o nchō yi, ntaon ki lo nji lī'i ha'an a ni ngēi nu nē. ⁹ Ntōgō pi ηkuon pin a ni ngēi nō chhō nu mon la'ataon ηa Minnwi ni ηkā'a nō fē nu ghō nē, mon ngini la'ataon ghō a la'a fō mon pa ntāa, wu'ō nō ηa Aiji pugu Jakō, ηa pi ni ηkā'a vugu ni shhe ghō ni nda'a mon ntāa ηkaa pugu nē. ¹⁰ Nthe ηa a ni nchhō nchēi pi mme la'ataon ye ηa Minnwi ni mbī'i ηkwan ha'an a fā'ō nō pō nu ndō ηkrao nē, kwō mme la'ataon ghō pō ki ndugwi yi.

¹¹ A ni ntōgō pi ηkuon pin ηa nji'i nthe pi Shera ni mfā'ō nji nō shūu nu, nji'i nthe pi nō ha'an nga'ombhi yi ni ηkwo chaa yi ηon ηa minthe a shūu nē, nthe ηa a ni mbī'i ηa ηon ηa a kā'a vi nē ηon ndindi nō chwīe nu nnu ha'an a kā'a nē.* ¹² Nthe yie ghō, llo mbin ηa ta'a ηon ηa a ni ηkwo pō nō ηon khu, pi ni mbhi ηgwreingwa ηa pugu ni njiēn ti mbo nō fīnēi pō, mbini njiēn ti mbo nō shishhe ηkin ηkhī ηa minthe pa'a pi lo nshia nē.

¹³ Nguon pa ηgwa pei ni ηkhu mon pin ki lo naa mfā'ō yaon ηa pi ni ηkā'a nē, ndō pugu ni njēi pi fie shhi pugu ndō mbin maon pighō, ndō mbini nchhu ηa pugu pō

pi pa ghini ndō pa'a ηkuon shhe yei lo mbo la'a yugu. ¹⁴ Nthe ηa pa ηgwa ha'an pugu ghā nchrā ηkwan nnu pei nē chwīe pa'a khuthō lo nu'un mbo ηa pugu chhō ntā'a la'ataon ha'an a shi mbo yugu nē, ye ηa pugu ni ndhō fō nē. ¹⁵ Pugu kan ni nchhō mbī'i la'ataon ye ηa pugu ni ndhō fō nē, pugu kan ni mfā'ō shina nō pini nu fō. ¹⁶ Ndō nō ha'an a pō nē, pugu chhō nshigi pi la'ataon ha'an a pwa nchaa yei nē, mbo yi pō. Nenne Minnwi lo nji'i mfā'ō lrithō ηa pi mēin vi ni Minnwi yugu, nthe ηa a kwo piri mme la'ataon ni pugu.

¹⁷ Ntōgō pi ηkuon pin ndii ηa Minnwi ni njwē'i Abrahan nē, a ni mfe Aiji nō yaon fe'ingien. Abrahan ju ηa Minnwi ni mfe kā'a ghō nē, ndō a ni nthō mbiri nu nō fē nu fiēn muun vi nō yaon fe'ingien ni Minnwi. ¹⁸ Minnwi ni nchhu ghō ηa, "A shi ntōgō pi mbin Aiji ηa o shi mfā'ō ηgwreingwa ηa mi ni ηkā'a nē." ¹⁹ Abrahan ni njwēe ηa minthe Minnwi pi'i Aiji mon gu, ndō nō chrā nu, Abrahan ni mbini mfā'ō vi llo mon gu.

²⁰ Ntōgō pi ηkuon pin Aiji ni mfe mbōrō ni Jakō pugu Eshō nō pa nnu ηa a lē ma nthō nē.

²¹ Ntōgō pi ηkuon pin, ndii

* **11:11** 11:11 Yichai shendaon nō chhu nu nnu yei pō ηa A ni ntōgō pi ηkuon pin Abrahan fā'ō nji nō pō nu tāa nji'i nthe pi nō ha'an a ni ηkwo ya ndunu ndō minthe pa'a Shera ηkaa yu lo nu'un mfā'ō puon nē. Abrahan ni mbī'i ηa ηon ηa a kā'a vi nē ηon ndindi nō chwīe nu nnu ha'an a kā'a nē.

ɲa Jakɔ ni ɲkhu nu ne, a fe mbɔrɔ ni sheshe muuɲ Joshe ndɔ ɲga'ɔ Minnwi nɔ ha'an a ni ɲji'ɛ non yi thɔ mbɛ yi ne.

²² A ni ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, Joshe gha ntā'a ɲkhu, nchrā ɲkuonɲ ɲkwanɲ ha'an puonɲ Ishrae shi ntaonɲ la'ataonɲ Ijpti ne, ndɔ mfe pa gí nɔ nnu ha'an pi shi nchwíe ni pa kwéi pi ne.

²³ A ni ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, pi gha mbhi Mushi, pa taa pi ləinɲ vi nɔ trei nàonɲ, nthɛ ɲa pugu ni ɲjɛi ɲa a mbwa muuɲ, ndɔ pa'a pugu lɔ mfā'ɔ pɔgɔ gu nɔ pə'i nu gí fùonɲ.

²⁴ Ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, Mushi ni ɲga ɲgū mmeɲonɲ ndāa ɲa ki'i pi mēinɲ vi ɲa a muuɲ muuɲ fùonɲ Fero yi miɲgwe. ²⁵ A ni ɲka chu'ɔ pi nɔ yəi nu ɲgə'i pugu pa ɲgwa Minnwi ncha ɲa a fā'ɔ pwanju'ɔ pwatua monɲ phi nɔ kuo ndii. ²⁶ A ni mbi'i ɲa fā'ɔ nu wé'i nthɛ Ju ɲa Minnwi Chu'ɔ Ntaonɲ nɔ ɲkwe ne ɲkienɲ mme fā'ɔ ncha pa fā'ɔ monɲ la'ataonɲ Ijpti, nthɛ ɲa a ni nthɔ ndii pi kineinɲ ɲa a pɔ shhi ne. ²⁷ Ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, a lollo Ijpti pi ki lɔ ɲji'i mfā'ɔ pɔgɔ gu nthɛ pigítua fùonɲ. Pi nɔ ha'an a ni nthɔ ɲjɛi Minnwi ha'an pi shi'a ɲjɛi vi ne, a ni ndāa nɔ shrī nu ɲkūnu yi mbini. ²⁸ Ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, a ni nū'onɲ Ji Lli ɲji'a ndɔ mbini nchhu ɲa pi mīɲi chhí ɲkuonɲ pa chonda, nne ɲa ki'i ɲganɲ ntaonɲ Minnwi

ɲa pi ni ntaonɲ vi ɲa a jwi pa fùonɲ phi ne kāonɲ vugu.

²⁹ Ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, pugu ni nshā'a mme ɲkhí ɲa pi mēinɲ ni ɲkhí Pipie pi nɔ ha'an pugu ni ntɔgɔ pi ɲkuonɲ shhe yo, ndɔ pa ɲgwa Ijpti gha mōonɲ yugu ɲkhu monɲ ɲkhí ghɔ.

³⁰ Ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, pa ɲka'a ɲgu'ɔ Jeriko ni mbūo nshā'ɔ shhe ndii ɲa pugu ni ɲgɲin mbāonɲ nɔ khwachəi llé ne.

³¹ Ntɔgɔ pi ɲkuonɲ piɲ, Raha miɲgwe shakhi shini ndɔ ɲkhu pugu pa ɲgwa pe ɲa pugu ni ntinithɔ ne, nthɛ ɲa a ni ntuo pa miyra llo la'ataonɲ Ishrae shi'i.

³² ɲgu'ɔ ɲgəi nu shhi? Nthɛ ɲa ndii shi mbou vəi nɔ chrā nu nthɛ pa Gidonɲ, Bara, Shaonshi, Jefta, nthɛ Devi pugu Shamue pugu pa ɲjəli'i Minnwi, ³³ ha'an pugu ni ntɔgɔ ɲkuonɲ piɲ ɲga'a pa la'ataonɲ. Pugu ni nchwíe nnu ɲa a kā'ɔ ne ndɔ mfā'ɔ yaonɲ ɲa Minnwi ni ɲkā'a ne. Pugu ni nchri nchò pa pa'ɔ, ³⁴ mbigəi ɲji mōonɲ, ndə'i ki pi lɔ ɲjwi vugu ni kafa, mfā'ɔ ghrí monɲ pou ghrí, mfā'ɔ titini ghrí monɲ nchhò, mā'an ɲga'a ghanɲ mā'an nchhò pa taonɲ nduonɲ pugu tei. ³⁵ Piɲge ni mbini mfā'ɔ līnɲ pugu ha'an pugu ni ɲkwo khu ne ntɔgɔ pi monɲ ku'ɔ nu monɲ gu.

Pi ni mfe wuwuru ɲgə'i ni pichəi, pugu lāa ɲa mba'a pugu taonɲ chéinɲ, nne ɲa minthe pugu fā'ɔ ɲkienɲ

chombhi ndii ña pugu pini ñku'ó mon gu ne. ³⁶ Pi ni mā'an pichèi ni kwèin, ndo ñgwie pichèi ti ñkrao ni pa chein mā'an mon chéin. ³⁷ Pi ni ntun vugu ni ñgù'ó, nsho vugu pugu taon paa krao†, njwi vugu ni kafa. Pugu mā'an pa ñgrào minji pugu pa mimbhi mbin pugu nyien nu, mbou, pi fe ñgè'i ni pugu, pa'a ndo ntuo vugu shi'i. ³⁸ Mbha nnu ñgwa pei ni ñja mbwa ñga'a nò pò nu ñkuon mbhi yei, pugu ni ntho nyien nu li'ili'i mon ñkũnu njó pugu pa ñkuon mbra nchho nu mon pa llù pugu pa pùo.

³⁹ Nji'i nthe nò ha'an pi ni mbin ñguon ñgwa pei nthe pin yugu ne, pugu shini ndo mfā'ó yaon ña Minnwi ni ñkā'a ne, ⁴⁰ nthe ña Minnwi ni nū'on yaon ña a pwa nchaa yie ne ni pia, nne ña pia ñkien, pa'a pi lo nchwie pugu pò ki ntèi.

12

Jisho ñon ña pin yia llo pi mbho yu a pini nchwie pin yia pò ki ntèi ne

¹ Nthe yie gho, ña pia fā'ó ntou pa minkwentie yèi pia ne, pia mī'an ñguon pa lri pugu pa phi ña a krèi mbin pia ne, pia tei ni tiishii, tei ña a pò shhi pia ne, ² nchho ndii pi Jisho, mbo ñon ña pin yia llo mbho yu, a lo mbini mbo ñon ña a chwie

pin yia pò ki ntèi ne. Nthe pwanju'ó ña a ni mbo shhi yu ne, a ni ñgwèin njù'ó yi ti ñgèi nchèin nthin kwo ña a ni ñkhu ñkuon wá'a, mbī'i lritho khu nu ñkuon wá'a gho a pò nnu gha, pi chèrè vi ñgei mbho ji shhi faan Minnwi.

Ki'i mfā'ó li'ènon

³ Pi'i mbin ju ña a ni ntii shii mon ñkwan kipina ye ña a ni ntho nu gho llo mbho ghan phi ne, nne ña ki'i ó fā'ó li'ènon nshūu mbini njin. ⁴ Mon ñkrò yèi pèi pa phi, pèi lo naa ndi'i ti nchèin mon nthin kwo ña pi jwi vèi ⁵ ki pèi li'è mfā'an njù'ó ye ña a chrā ni pèi nò pa puon pi ne.

“Muun a, ki'i ndōgò pi ni tho mbho ndii ña taatho yu'u gho ne,

ki mfā'ó li'ènon ndii ña a fē'i gho ne.

⁶ Nthe ña Taatho ghà nju'u ñon ña a khwā ne, mfe njó ni sheshe muun ña a lōgò vi nò muun vi ne.”

⁷ A pò nthe pi yu'u nu ña pèi fā'ó nò wèin nu njù'ó yèi. Minnwi fā'a nu mbin pèi pi nò puon pi. Nthe ña a yèi muun ña tãa vi ghà mien ki lo nju'u vi? ⁸ Pi mien ki lo nju'u vèi nò ha'an pi ghà nju'u ñguon puon ne, a nōon ña pèi pò pi nò pa puon phi mbhi, ki lo mbo ñkien pa puon. ⁹ Nò pīgi nu, pia fā'ó pa tãa ñkuon shhe

† 11:37 11:37 Pichèi pa Nwa'anli Minnwi mon chrà Gri pini mbigi ña moon vugu.

heinj ɲa pugu ghà nju'ú via, ndo pia wu'ó nja nja'ó vugu. Yie lo mbie ɲa pia ka pini nja'ó nchò Taa pa jijwe pugu pa chombhi ya'ó mbigi ɲgèi shhi?

10 Pa taa ɲkuonj mbhi heinj ghà nju'ú via no muuj kuo ndii no ha'anj pugu lli a kã'ó mbho pugu ne, ndo A ghà nju'ú via nne ɲa pia po shi'i, nne ɲa pia fã'ó ɲkwanj taonjaonj yi. ¹¹ ɲguonj yu'ú nu ghà mfhi no ha'anj a tho pi ni yú'ó ndii ghó ki lo mbo pi nnu shi'i, ndo a gha ndara, ni ɲgwa pe ɲa pugu ye'i yaonj ɲkuonj ghó ne, a yunj ntienj mbo ta'anjggi pugu chombhi ndindi.

¹² Nthe yie ghó, kërə mbho mo ɲa a kina ne tothi, ndo nshwii kwére mo ɲa a nãna ne. ¹³ Pèi chwie shendaonj ha'anj kwò yèi tógó nu fò ne po yi tithi, nne ɲa ki'i kwò yèi ha'anj a lo nja ntini ne tée no yòu yi, a ka titini mbo shi'i.

¹⁴ Kãa no po nu ni ta'anjggi pèi pa sheshenonj ndo mbini nchho chombhi taonjaonj ɲa a ɲkienj pa'a kanj ta'a nonj lo shi njèi Taathó ne. ¹⁵ Pèi lina no yèi nu ɲa sheshenonj lo nshuu mbini njinj ntaonj monj pwapunj Minnwi. Pèi lina no yèi nu ɲa ki'i sheshenonj po no njenj thi lwillwi ɲa a ghà ɲku'ó ntho ni ghagha'a ntou ɲgwa kie ɲkuonj ghó mfuo nonj yugu ne. ¹⁶ Pèi yèi ɲa ki'i sheshenonj po minkwoshuonj, ki nonj ki pógó Minnwi no Eshó ɲa a

ni mfini li'i yi no muuj shhi nthe ta'a ɲgé maonj ji ne. ¹⁷ Nthe ɲa pèi ji ɲa a ni ɲga nu'unj nda'a, a tã'a nu no fã'ó nu mboro, pi lãa vi nthe ɲa a shini ndo nu'unj mfã'ó shina no pini nu ɲkwri njù'ó yi, nji'i nthe pi no ha'anj a ni ntã'a shina ni ɲkhí ligi ne.

Sha'afuonj ɲa minthe pa'a pi lo nji'i nch'i

¹⁸ Pèi lo nji'i ntho pi ɲkinj mbra ɲa minthe pèi kãonj, pugu mónonj ɲa a kii nu, ni titini njinjnjinj pugu pa mme finj, ¹⁹ ni ntàn ɲa pi tua pugu pa ɲggì ɲa chrà yi chwie ɲgwa ha'anj pugu ya'ó ne ligèi ɲa ki'i pi nu'unj mbini nchrã ni pugu. ²⁰ Nthe ɲa gí ye ɲa pi ni mfe ni pugu ne ni ɲga'a vugu. Gí ghó ni mbo ɲa, "A nji'i mbo ɲa a kãonj minyienj ɲkãonj mbra ghó, pi tunj vi ni ɲgù'ó a khu." ²¹ Shishini, li'i ghó ni ɲguru ti Mushi chhu ɲa, "Ndinaonj ni pógó gu pugu pa wrú nu."

²² Ndo pèi tho pi yèi mbra ɲa pi mèinj ni Shayaonj ne, pugu pa mme la'ataonj Minnwi maonj, mbo Jerushaleinj ɲa a llo po, shhi pa ɲkanjkanj pa ghanj ntaonj Minnwi ɲa pugu kiri monj mme pwatua ne, ²³ pèi tho pi monj choshi pa fũonj phi ha'anj pi nã'anj ligi yugu po ne. Pèi tho pi shhi Minnwi ɲganj sha'a ɲguonj ɲgwa, shhi pa jijwe pa ɲgwa ndindi ɲa pi chwie pugu po ki ntèi ne. ²⁴ Pèi tho pi shhi Jishó

mbɔ ɲɔaŋ çhīni ɲɔwa pugu pa Minnwi moŋ kīna fhi, shhi çhī ɲa pi yrā, ɲa a çhrā pa nnu shi'ī nçaa çhī Abe nɛ.

²⁵ Pɛi lina nu ɲa pɛi lo ɲi'ī ndāa vi ɲa a çhrā nu nɛ. Nthe ɲa ä mbɔ ɲa ɲɔwa pɛ ɲa pugu ni ndāa nɔ ya'ɔ nu çhrā Minnwi mbɔ ɲoŋ ɲa Minnwi ni mfe ɲkīni yi gho ɲkuoŋ shhe hein nɛ shini ndo ntei, pɛi pi'ī ki'ɛ ɲa minthe pia kie pi nein ntei, nɔ ha'an pīa ndāa ju ɲa a çhrā nu pi llo po nɛ! ²⁶ A ni ɲga mbɔ ndii gho, ɲggì yi çhī'ī shhe, ndo ndwe a kā'a ɲa, "Ndo mba'a nshi ɲgu'ɔ mbīni nchī'ī pi shhe tɔ'ī vi ɲkamu'ɔŋ, ndo nshi nchī'ī po ɲkaa yu." ²⁷ Çhrā yei ɲa "nshi ɲgu'ɔ mbīni" tho, nōoŋ pi fu'u nu pa maon ɲa minthe pi çhī'ī nɛ, mbɔ pa yaon ɲa pi chwīe nɛ, nne ɲa pa maon ɲa minthe pa'a pi lo nchī'ī nɛ nthe pugu kina.

²⁸ Nthe yie gho, pīa fā'o tōo nu nthe ɲa pia fā'o Sha'afuoŋ Minnwi ɲa minthe pa'a pi lo nchī'ī nɛ. Nthe yie gho, pia gha'o Minnwi moŋ shendaon ɲa a shi mbwa vi nɛ moŋ ya'ɔ nchò pugu pa pógɔ, ²⁹ nthe ɲa Minnwi yia pɔ pi móŋoŋ ɲa a ghà ɲkīi yaon nshi'ī nɛ.

13

Pa yaon fe'ingien ɲa a ghà mfe pwatua ni Minnwi nɛ

¹ Pɛi ghēi shhi nchho ɲkhwā noŋ pɛi nɔ pa ghan piŋ. ² Ki'ī pɛi li'ɛ lina nu

ni pa ghīni, nthe ɲa moŋ chwīe nu nenne, pichēi pa ɲɔwa lina ni pa ghan ntaon Minnwi ki lo ɲji. ³ Pɛi kwīŋ pa ɲɔwa ha'an pugu pɔ moŋ çhōin nɛ pi nɔ ha'an pɛi pugu pɔ moŋ çhōin ka'a, ɲkwīŋ ɲɔwa ha'an pi lo ntuo vugu shi'ī nɔ ha'an pɛi pugu tho ɲjēi ɲgɔ'ī pi ka'a.

⁴ ɲguoŋ ɲɔwa ghao gha'o lán, ki'ī ɲoŋ nūan pugu ɲoŋ nduoŋ ɲa a lo mbɔ ɲgwe vi ki ndaoŋ vi nɛ, nthe ɲa Minnwi shi nsha'a pa ghan kwoshuoŋ, pugu pa ghan lán ɲa pugu kwoshuoŋ nɛ.

⁵ Lina nu ɲa ki'ī khwā mbīŋ pɔ moŋ çhombhi yɔ, fā'o ɲjru ni yaon ɲa ɔ fā'o nɛ. Nthe ɲa Minnwi ni nchhu ɲa,

"Mba'a ɲji'ī ma mien gho,
ki ma ɲjiri gho."

⁶ Nenne minthe pia çhu ni tininju'ɔ ɲa,

"Taatho ɲɔaŋ ghère a, mba'a ɲji'ī mbogɔ gu.

Minthe ɲoŋmishua
chwīe pi kho mbīŋ
mu?"

⁷ Pɛi kwīŋ pa thishi pɛi, mbɔ pɛ ɲa pugu çhu çhrā Minnwi ni pɛi nɛ. Pɛi pi'ī ɲkwāŋ ha'an pugu ni nchho çhombhi yugu ti nu'un ɲkhu nɛ mbīni piŋ yugu.

⁸ Jisho Krishto pɔ wu'ɔ nɔ ha'an a ni mbɔ yua nɛ, ɲgu'ɔ mbɔ pi nenne shi'a, ndo ma ɲgu'ɔ mbɔ pi nenne nɔ ɲguoŋ ndii. ⁹ Ki'ī pɛi mien pa ɲkwāŋ ɲkwāŋ ntīgi pugu pa ɲgīni ntīgi tien vɛi ni'in moŋ trū, a pwa ɲa

pinj nonj tini ntogo pi nkuon pwapun Minnwi, ki lo ntogo pi nkuon nu'on nu pa nu'on nthe nnu maon ji, pa nu'on pei lo nji'i ngere ngwa pe na pugu nu'on ne.

10 Pia fa'o li'i fe'ingien* na pa ngwa pe na pugu fa'a nu mon li'i na pa ngwa juu gha nga'o Minnwi ne lo mfa'o nji no ji nu maon ha'an a llo nkuon li'i fe'ingien gho ne.

11 Nthe na freinon pa minyen pe na taatho pa thishi ghan fe'ingien nii ni chhi yugu mon pa Li'i Taontaon Nda Minnwi no yaon fe'ingien nthe phi ne, pi tuon pi mbhi no li'i ha'an ngwa lo nkrao ntaa ne.

12 Nthe yei, Jisho nkaa yu ni ntaon mon la'a nkaon maa njai ng'e'i nkhu, nne na minthe a chwie ngwa po pi taontaon ni ji chhi. 13 Nenne ki'e, a pie na pia taon mon la'a ng'e'i mbhi li'i na nonj lo nkrao ntaa ne mbara vi, nne na minthe pia fa'o yia ghrà mon shhunon na a ni ntogo mon gho ne. 14 Nthe na pia lo nji'i mfa'o la'ataon na a shi ma nkina ne hein, ndo pia tho nshigi pi mme la'ataon na a shi ntho ne.

15 Ntogo pi mbho yu ki'e, pia ghe'i shhi ntho mfe yaon fe'ingien mbo too nu ni Minnwi, mbo yaon fe' na a gha mfe pa ncho pe na pugu chhu paa na a Taatho ne. 16 Ki'i pai wein chwie nu shi'i ni tho mbho pugu pa

ghra nu maon ha'an pai fa'o ne pai pa ngwa nduon, nthe na pa nkwan maon fe'ingien pei gha mfe pwanju'o ni Minnwi.

17 Pai ya'o ncho pa thishi pai mfe nonj yei ni pugu, nthe na pugu chho ndina nu ni nchoi yei no pa ngwa ha'an pugu le mfi'i ni Minnwi nkwan ha'an pugu fa'a ne. Pai chwie nenne nthe na a pie na pugu chwie fa'a yei mon pwanju'o, ki lo mbo pi ni shono nu, nthe na mba'a yine ghere vai.

18 Pai luon Minnwi ni pigi, nthe na pigi fa'o tininju'o na ngantho yigi yi shieshie, pigi khwa no chwie nu nnu ha'an a ka'o ne mon nguon ndii ghao. 19 Ndigei vai nkien ntou yi na pai luon ni Minnwi na ki'i a shigashiga nkaon a maa mbini ntaon a na mbini njai vai.

Ndugwi njin luon Minnwi

20 Ndwe, nduon na Minnwi na ta'anggi gha ndho mbho yu ne, na a ku'o ni Jisho Taatho via mon gu ne, mbo ju Jisho na a mme nke'i pa minji ne, ntogo pi nkuon chhi kana na a lo nji'i mfa'o ndugwi yi ne, 21 piri vai ni nguon pa maon shi'i ghao, nne na minthe pai chwie nnu na a ta'a nu ne, a fa'a yaon na a khwa ne mon chombhi yia ntogo pi mbij Jisho Krishto, na ndigha'o po pi ji ki ndugwi yi ne. A po nenne.

* 13:10 13:10 Njin li'i fe'ingien yei po pi gu Jisho nkuon wa'a.

Ndugwi mā'an nu chrà

²² Ndīgəi vəi ma pa līn paŋ, ŋa pəi ywεε chrà mā'an ghrí yei ni wēiŋ njù'ɔ, nthε ŋa ŋwa'anli yei ŋa ñā'an ni pəi nε lɔ nji'i nshigashiga.

²³ Ntā'a nu pəi ji ŋa pi fu'u Timoti ndīŋ via moŋ chéiŋ. A shi nji'ε nthɔ, kaŋ pigi yu shi nthɔ ka'a njəi vəi ndii ŋa nthɔ nu nε.

²⁴ Pəi chrā ni ŋguoŋ pa thishi pəi, mbini nchrā ni ŋguoŋ pa ŋgwa Minnwi pi taŋtaoŋ. Pa ŋgwa lɔ moŋ la'ataoŋ Itali chhu ŋa pi chrā ni pəi.

²⁵ Nduoŋ ŋa pwapuŋ Minnwi pɔ ni pəi ghao.

Nwa'anli Jein Kāon nu pa tho nnu

Nwa'anli yei pɔ pi pa nch-
inchiri ntīgi llo mbhɔ Jein
ngēi nu ni nguon ngwa Min-
nwi na pugu sha mon nguon
mbhi nɛ. Jein lōgɔ pa yaon
mā'an fi'i nnu na a chhu nu
nɛ ni pa maon pighɔ, nɔ tigi
nu ŋkuon shiethɔ na a ghà
mfā'a nɛ, pugu pa ŋkwan
ha'an mbha nnu pa ghan
pin fā'o nɔ pɔ nu nɛ. Llo
mon ŋkwan ha'an pa ghan
pin ghà ndii nnu nɛ, a chrā
ŋkuon pa tho nnu nɔ pa nnu
fā'o, pou, mōon nu, mbha
nnu shi'i, shieligi, pin pugu
pa fā'a, lina nu ni lin yɔ,
shiethɔ, fē'i, nōon non pugu
pa junon, sha'a nu ngwa
nduon, kwēi nu njù'ɔ, wēin
njù'ɔ pugu pa luon Minnwi.
A chrā titini ŋkuon nōon nu
pin mon nnu Minnwi ntɔgɔ
pi ŋkuon fā'a.

Mā'an nu chrā llo mbhɔ Jein

¹ Nwa'anli yei llo mbhɔ
mu Jein, mbɔ muon fā'a
Minnwi pugu Jishɔ Krishto
na a Taathɔ nɛ.

Nchrā ni nguon ngwa
Minnwi llo mon paanchɔ
la'ataon Ishrae na pugu sha
mon nguon mbhi nɛ.

Pin pugu shiethɔ

² Pa lin pan, p̄ai lōgɔ a
pɔ nnu pwanju'ɔ ndii na
p̄ai tɔgɔ mon ŋkwan ŋkwan
mōon nu nɛ, ³ nthɛ na p̄ai
ji na pin yai ntɔgɔ pi mon
mōon nu, chwīe p̄ai fā'o
wēin njù'ɔ. ⁴ P̄ai mien wēin
njù'ɔ mī'en fā'a yi mbin p̄ai,
nne na p̄ai kā'o mon pin yai
ti ndinaon ki lo nu'un mbou
sheshe yaon.

⁵ Sheshenon shina p̄ai
mbou shiethɔ, â luon mbhɔ
Minnwi na a ghà mfe ni
nguon ngwa ki lo ngī'ɛ, ki
lo ŋkrēi non nɛ, kan a shi
mfe ghɔ. ⁶ Ndɔ ndii na ɔ
luon nɛ, luon mon pin, ki lo
mfā'o khuthɔ. Nthɛ na non
na tho yi kukhu nɛ pɔ pi nɔ
mba'anghi tho ŋkhī na fifrēi
chi vi mfe hein, mbini mfe
hini. ⁷ Ki'i non ghɔ pī'i na a
shi mfā'o sheshe yaon mbhɔ
Taathɔ, ⁸ nthɛ na ŋkwan non
vei ngan paa njù'ɔ, ki lo
mfā'o nthi mi mon nguon
mbha nnu pi ghao.

Pou pugu pa fā'o

⁹ Ngan pin ye na a pɔ
pi minkwasha nɛ fā'o ntou
pwanju'ɔ na pi kērɔ vi,
¹⁰ ngan fā'o fā'o pwatua
na pi shwi'i vi shhɛ, nthɛ
na ju nduthɔ yi shi ntɔgɔ
gha nɔ frawa na trū fu'u
nɛ. ¹¹ Nthɛ na minaon
ghà nsha'a ni titini laonlaon
ntūon trū ghɔ, frawa yi gū,
ndipwa yi phe gha. A wu'ɔ
nɔ ha'an ngan fā'o shi ntɔgɔ
ghagha mon titri maon pɛ na
a yōu nin yɛ nɛ.

12 Mbɔɔɔ yi ɲon ye ɲa a kina ntithi a tini mon mōon nu nɛ, nthɛ ɲa a shi ɲga nthi a tini ti mōon nu ghɔ tɔgɔ, a fā'o ɲgá'o chɔmbhi, ɲa Minnwi kā'a ni ɲgwa pɛ ɲa pugu khwā vi nɛ. 13 Ki'i ɲon chhu ndii ɲa ywɛ'i nu ɲa a chwīe phi thɔ ghɔ nɛ ɲa, "A ywɛ'i Minnwi njwɛ'i a nne," nthɛ ɲa minthe pa'a phi lɔ njwɛ'i Minnwi ndɔ ti pa'a Ju nduthɔ yi lɔ njwɛ'i ɲon ɲa a chwīe phi. 14 Ndɔ ywɛ'i nu ɲa ɲon chwīe phi ghà nthɔ ni ɲon ndii ɲa a mien pī'i nu pīphi shūu vi ndwɛɛ vi ɲgwɛin nɛ. 15 Nne, ndii ɲa pī'i nu pīphi ghɔ shūu nɛ, kan ɲa shi mbhi phi, phi gha ɲa ɲku'ɔ shi'i, mbhi gu.

16 Ki'i pɛi fii non yɛi, ma pa lin pan ɲa ɲkhwā. 17 Nguon pa yaon fé shi'i pugu pa kɛnɛin ki kɔɔ, llo pi po, nshwi'i nu shhe llo mbho Tāa pa lí'ɛ ɲa a shi'a ma ɲkwri nu nɔ mili'i ɲa a nyien nu nɛ. 18 Nthe khwá njù'ɔ yi, a chwīe pia pɔ phi ɲkamu'ɔn ntɔgɔ pi ɲkuon chrà yi, mbo nnu shini, nne ɲa pia pɔ nɔ yichɛi ɲkwan fūon ntien thi mon nguon pa maon ɲa a puon nɛ.

Ya'o nu ndɔ nchwīe nnu ɲa chrà Minnwi chhu nɛ

19 Ndɔ pɛi ji yei, ma ɲkien pa lin pan, a pie ɲa sheshenon vɛi yī'ɛ njwɛɛ nnu, ndɔ ki lɔ ɲkɔnɔ chrà nu, ki lɔ nji'ɛ mbigi túa, 20 nthɛ ɲa pigítua ɲonmishua shi'a nthɔ ni

ɲkwan ndindi ye ɲa Minnwi tā'a nu nɛ.

21 Nthe yie ghɔ, fu'u ɲguon nnu tɔtɔɔ pugu pa mbha nnu pīphi mon chɔmbhi yɔ, mbin chrà ye ɲa Minnwi phī mon njù'ɔ ghɔ nɛ ni junon, mbo chrà ɲa a fā'o ghrí ɲa minthe a kwe ghɔ nɛ.

22 Pɛi pɔ ghan nū'ɔn chrà Minnwi ki lɔ ɲgu'ɔ mbo pi ghan ya'o nu, nne nthɔ mfi non yɛi. 23 Nthe ɲa ɲon ɲgu'ɔ mbo pi ɲgan ywɛɛ chrà Minnwi ki lɔ mbo ɲgan chwīe, kan a pɔ nɔ ɲon ɲa a ya ndii ligi yi shishi'i mon mililigi, 24 ndii non yi ɲga ndollo ɲgɛi, ndi'ɛ ɲkwan ha'an a pɔ nɛ wu'ɔ ndii ghɔ. 25 Ndɔ sheshenon ɲa a lii gí tithi ɲa a ghà ɲkigei ɲkii mbin ɲon nɛ, ntii shii mon ghɔ, ki lɔ ɲgu'ɔ mbo pi ɲon ɲa a ya'o ndɔ ndi'ɛ nɛ, mbo pi ɲgan fā'a fà'a ghɔ ɲa gí ghɔ chhu nɛ, kan mbɔɔ shi mbo yi ɲon ghɔ.

26 ɔ nchhu ɲa ɔ ɲon Minnwi ki lɔ ndina ni lin yɔ, kan ɔ fii pi non yɔ, jo nnu Minnwi ghɔ lɔ nji'i mfā'o ghɛɛ. 27 Nnu Minnwi ɲa a yi taonɲaon ki lɔ mfā'o nchí ligi Minnwi Tāa nɛ pɔ ɲa, ɔ kra pa puon minthi pugu pa pingɛ kugu mon pa ɲgə'ingə'i pugu, ndɔ ndina ni non yɔ ki ɲkuon mbhi lɔ ntrao ghɔ.

2

Nōon nu shieligi

1 Pa lin pan, ki'i pɛi nōon shieligi nɔ ha'an pɛi thi mon

pin̄ yəi mbin̄ Jishō Taathō mbō Krishto ndō mbō Taathō pa ndigha'ō nē.

² Nthē ña ñon̄ ñgwē pa krēi laon̄go, mā'an̄ ñkwan̄ ñkwan̄ ndhwī, nii mon̄ nda luon̄ Minnwi yəi, ñgan̄ pou mā'an̄ kukhu ndhwī nii ñkaa yu, ³ ǒ mfē ndiī pi ni wu'ō yē ñon̄ ña a mā'an̄ ñkien̄kien̄ ndhwī nē nchhu ghō ña, "Chhō hein̄ nō li'i shi'i," nchhu ni ñgan̄ pou ña, "Thi hini ndāa nnē ǒ chhō shhē nda," ⁴ yie ghō lō nōon̄ ña pəi shērē non̄ pəi, nōon̄ ña pəi lii nnu ni mbe mbō nnu pīpīhī?

⁵ Pəi ywerē, ma pa līn̄ pan̄ ña ñkhwā. Minnwi chu'ō ñgwa pē ña pugu pou ñkuon̄ mbhi hein̄ nē, ña pugu pō pa ghan̄ fà'ō mon̄ pin̄, ña pugu fā'ō shina mon̄ Sha'afuon̄ Minnwi. A kā'a nō fē nu Sha'afuon̄ yi yei ni ñgwa pē ña pugu khwā vi nē. ⁶ Ndō pəi chī'ə ñgan̄ pou. A shi lō mbō ghan̄ fà'ō mbō ñgwa pē ña pugu ghà mfē ñgə'i ni pəi nē? Mbō ñgwa pē ña pugu ghà nshūu vəi ñgēi nō mon̄ shá'a nē? ⁷ A lō mbō pugu mbō ñgwa pē ña pugu ghà nchī'ə ligi Jishō, mbō ligi chīichīi ña pi chhō thō pəi nē?

⁸ Pəi ñja nthō nū'ōn̄ pi gí pifun̄ ñkwan̄ ha'an̄ a pō mon̄ Nwa'an̄li Minnwi ña, "Khwā taakuo yō nō ha'an̄ ǒ khwā non̄ yō nē," kan̄ pəi ya mfā'a nu shi'i. ⁹ Ti pəi nthō nōon̄ pi shieligi, kan̄ pəi thō nchwīe pi pīhī, gí wēin̄ vəi nō

pa ñgusha'a.

¹⁰ Nthē ña sheshen̄on̄ ña a nū'ōn̄ ñguon̄ gí ghao ndō ñgū yichəi ta'a yi nē, nōon̄ ña a gū ghao. ¹¹ Nthē ña ñon̄ ña a chhu ña, "Ki'i ñgan̄ lán̄ kwo shúon̄ nē," pinī ñgu'ō nchhu ju ña, "Ki'i ñjwi ñon̄." Ǔ mbō ñgan̄ lán̄ ki lō ñkwo shúon̄ ndō ñjwi ñon̄, kan̄ ǒ wu'ō mbō pi ñgan̄ pəi'í gí ñkaa ghō.

¹² Nnē pəi chrā ndō nchwīe sheshe nnu nō ñgwa ña pugu ji nu ña gí ña a ghà ñkīgei ñkīi mbin̄ ñgwa nē, shi nsha'a vugu. ¹³ Minnwi shi nde nsha'a ñon̄ ña a lō nōon̄ kwoshini nē ki kwoshini. Kwoshini ghà ñgwē ndiī ña shá'a thō nē.

Pin̄ pugu pa fà'a

¹⁴ Līn̄ pan̄, ghèrē yi kho nō ha'an̄ ñon̄ nchhu ña a fā'ō pin̄, ki lō nōon̄ pin̄ ghō ntōgo pi ñkuon̄ fà'a yi. Minthē pin̄ ghō kwe vi? ¹⁵ A mbō ña pa līn̄ pō mon̄ pin̄ pou ndhwī pugu pa maon̄ ji, ¹⁶ ta'a ñon̄ shina pəi chhu ni pugu ña, "Pəi ghēi mon̄ ghighri, non̄ yəi lāon̄, pəi fā'ō ñjru," ki lō ñji'i mfē pi yaon̄ ña pugu tā'a nu nē, ghèrē yi pō pi kho?

¹⁷ Nennē, pin̄ ña a pō pi tə'i vi ki fà'a lō mbō fō nē khu yi.

¹⁸ Ndō yichəi ñon̄ chhu ña, "Ǔ fā'ō pin̄, ndō ñmfā'ō fà'a." Nōon̄ pin̄ yō vəi ki fà'a lō mbō, nōon̄ pin̄ a vē ni fà'a a.

¹⁹ Ǔ pin̄ ña Minnwi ta'a yi, ǒ chwīe a pwa. Nji'i

nthe pi pa jiwε pīphi piŋ, ti ŋgrū mon pōgo gu. ²⁰ Yaon na yei! Ǿ tā'a nu ŋa pi nōon ve ŋa piŋ ki fā'a lo fā'o ghèrε? ²¹ Abrahan, ŋkhu tāa via, shini ndo mbo ŋon ndindi mbho Minnwi ntogo pi ŋkuon fā'a yi, ndii ŋa a ni mfe Aiji muun vi no yaon fé ŋkuon li'i fe'ingien ne? ²² Ǿ yəi ŋa piŋ yi pugu pa fā'a yi ni mfā'a nu ka'a, a ni nōon ŋa piŋ yi ŋkien yi ntogo pi ŋkuon fā'a yi. ²³ Nchò Ŋwa'anli Minnwi ni nchəin no ha'an a ni nchhu ŋa, "Abrahan ni mbin Minnwi, pi lōgo ŋa a ŋon ndindi." Pi ni mēin vi ŋa taannu Minnwi. ²⁴ Ǿ yəi ŋa pi ghà ndōgo ŋon ŋa a ŋon ndindi nthe pi fā'a yi ki lo ŋgu'ɔ nthe pi piŋ yi tə'i vi.

²⁵ Wu'ɔ nenne, pi shini ndo ndōgo mingwe shakhi chəi, mbo Raha, ŋa a ŋon ndindi nthe pi fā'a yi ndii ŋa a ni ndōgo pa miyra pigho ntaon vugu pugu togo mon ndaon nduon ŋgəi ne? ²⁶ Wu'ɔ nenne, no ha'an ŋon ŋa a lo mfā'o jiwε yi khu ne, a wu'ɔ no ha'an piŋ ŋa pi lo nōon ntogo pi ŋkuon fā'a yi khu ne.

3

Pu'ɔ nu liŋ yo

¹ Pa liŋ paŋ, ki'i ntou yəi pa'o no pɔ nu ghan ye'i ŋgwa, no ha'an pəi ji ne, pigi

ŋa pigi ghan ye'i ŋgwa ne, yigi shá'a le mbini ntini ŋgəi shhi. ² Nthe ŋa ŋguon yia ghà mfāan nnu, ti sheshenon mien ki fāan nnu mon nnu ŋa a chhu ne, kan a ŋon ŋa a lo mfā'o ntəi, mfā'o nji no tuo nu non yi.

³ Pia ghà ni'in yaon tini nchò pa minyienləi no chwie nu pugu ya'o nchò yia, nne ŋa pia fā'o nji no chwie nu pugu ghəi sheshe li'i ŋa pia khwā ne. ⁴ Pə'i pa mitu ŋkhī njəi, nji'i nthe pi no ha'an pugu ya ŋga'o, a tien fifrəi ntien vugu nyien nu no ne, ŋgan shūgu vi ghà ŋgu'ɔ ŋkara tho yi pi ni muun mi prā pugu ghəi li'i ha'an a khwā ne. ⁵ Wu'ɔ nenne, liŋ ŋon wu'ɔ muun mi ghrà non ŋon, ndo a ghà ŋkwəi njù'ɔ ni memme nnu. Muun mi liŋ mōnon nthe a tūon ta'a mme pa'a! ⁶ Ndo liŋ ŋon pɔ pi mōnon. Liŋ mme nda phi mon non ŋon. A ghà ntrao ŋguon non ŋon ghao, nchwie ŋguon chombhi yia chəin mōnon, mōnon ŋgù'ɔ lien shhe* fe mōnon ghə.

⁷ Ngwamishua fā'o nji no pu'ɔ nu ŋguon ŋkwan ŋkwan pa minyien ghao ni pa mishi ni pa miyaon shatei, pugu pa mimaon mon ŋkhī, ⁸ ndo minthe pa'a kan ta'a ŋon lo mbu'ɔ liŋ. A phi ŋa a shi'a mferε, ndinaon ni nji'i ŋa minthe

* **2:25** 2:25 Pa miyra pei pe ŋa a pɔ mon ŋwa'anli Joshua, ŋa pa miyra ni ntho no yra nu Jeriko ne. Joshua 2. * **3:6** 3:6 Mōnon yei lo ŋgu'ɔ mbo pi li'i ŋa ghan ki piŋ gha ŋkhi fo ne. A pini nu'un nthi no ligi Shata pugu pa minwein pi.

a jwi non. ⁹ Pia ghà nga'ò Taathò, mbò Tãa via, pi wu'ò ni lij yia, mbini ngu'ò nchòno ngwa ha'an Minnwi puon vugu, pugu fhi vi ne, pi wu'ò ni lij ghò. ¹⁰ Gha'ò nu Minnwi pugu pa chòno nu ngwa ghà ngu'ò ntaon pi mon ta'a nchò ghò. Pa lij pan, yei lo mfā'ò nò pò nu nne. ¹¹ Nkhĩ lilin pugu yi lwillwi nthè a taon mon ta'a nka'ashe? ¹² Lin pan, mimfe thi chĩa yun olive, ki thi grape nthè a yun chĩa? Mba'a nkhĩ lilin taon mon ta'a nka'ashe pugu yi lwillwi.

Shiethò llo po

¹³ Non na a fā'ò shiethò ndò nji nnu shina pèi ne gò? A nōon ntogò pi mon chombhi yi, yi shishi'i, pugu pa fā'a yi mon shiethò juju. ¹⁴ Ndò ò mfā'ò kighi'ə lwillwi, mbò non na ò wu'ò mbi'i pi jò nnu, ki'i nkwēi njù'ò yò ndò nde'i ngien nthò nkuru nnu shini. ¹⁵ Yie nkwan shiethò lo nji'i mbò ye na a llo po ne, ndò a llo pi nkuon shhe hein, mbò yi mon freinon pugu pa yi Shata. ¹⁶ Nthe na mon li'i na kighi'ə pò, non wu'ò ntā'a pi ji nnu ne, vuvu'u shi mbò pugu pa nguon nkwan nnu piphi ghao.

¹⁷ Ndò shiethò na a llo pi po ne, fūon yi pò na a yi taontaon, mbò yi ta'anggi, mbò yi juju, nkhwā nò ywere nu nnu, ndinaon ni kwoshini pugu pa ntien shi'i, ki lo mbin mbe, ki mbò ni

mifii. ¹⁸ Mbhě na a ghà njon ntien ndindi ne, phī pa ghan chwīe ta'anggi mon ta'anggi.

4

Chwīe nu taannu pèi nkuon mbhi

¹ A chhò nthò khò ni fē'i pugu pa nkrò shina pèi? A lo nchwīe pa yèi nnu na pèi shōrò nu njù'ò pèi, na pugu thò mā'an nchhò mon non pèi ne? ² Pèi tā'a pa yaon ndò pa'a ndò mfā'ò, nenne, pèi jwi. Pèi shōrò pa yaon nò fā'ò nu ndò pa'a ndò mfā'ò, nenne, pèi fē'i fē'i ndò ngwie nkrò. Pèi lo nji'i mfā'ò yaon na pèi tā'a nu ne nthè na pèi lo nji'i nduon mbhò Minnwi. ³ Pèi luon ki Minnwi lo mfe ni pèi, nthè na pèi luon ni njù'ò piphi, nò piri nu nkuon wu'ò yèi pa nnu na pèi tā'a nu ne.

⁴ Pa shakhi mon pin pei! Pèi lo nji na khwā nu pa nnu nkuon mbhi pò pi na pèi pīna Minnwi? Nthe yie ghò, sheshenon na a khwā nò chwīe nu taannu pugu pa nkuon mbhi ne, chwīe non yi mbò mbina Minnwi. ⁵ Ki pèi gē na a pò pi ghagha na chrà Minnwi chhu na, "Minnwi shigi jijwe na a ni'in mbin pia ne ni titini shōrò nu"? ⁶ Ndò Minnwi ya mfā'ò pwapun mbin pia, a chwīe yie chrà yi chhu na, "Minnwi lāa ngwa ha'an pugu kērə non yugu tothi ne,

nōon pwapuŋ yi ni
ngwa ŋa pugu shwi'i
non yugu shhe ne."*

7 Nthe yie ghō, p̄əi fe non
yəi ni Minnwi. P̄əi thi a
tini nō mā'an nu devī, kaŋ
a shi ntei v̄əi. 8 P̄əi chənə
mbara yəi Minnwi, kaŋ a
shi nchənə mbara yəi p̄əi.
P̄əi p̄ā'a ŋkūnu yəi ni phi,
ma ghaŋ chwīe phi! P̄əi ŋa
p̄əi fā'o paa njū'ō ne, p̄əi
shīgao njū'ō yəi! 9 P̄əi fā'o
p̄əi njū'ō, njwei ndo ŋk̄əi,
gwē yəi kara mbo k̄əi nu,
pwanju'ō yəi kara mbo yu'ō
njū'ō. 10 P̄əi shwi'i non yəi
shhe shhi Taathō, kaŋ a shi
ŋk̄ərə v̄əi tothi.

Ki'i nsha'a ngwa nduon

11 Līŋ paŋ, ki'i p̄əi chrà
nnu pip̄hi nō ligi ngwa
nduon. Non ŋa a chrà nnu
pip̄hi nō ligi ndiŋ vi ne, ki
nsha'a vi ne, chrà pi nnu
pip̄hi nthe gí, ndo nsha'a gí
ghō. Ndo ti ǝ nsha'a gí sha'a,
a nōon ŋa ǝ lo mbo ŋaŋ
chwīe nu nnu ŋa gí chhu ne,
ǝ pō pi ŋaŋ sha'a nu. 12 A
wu'ō ta'a non ŋa a ghà mfe
gí ndo mbo ŋaŋ shá'a, mbo
non ŋa a nthe a kwe non ki
njwi vi ne. Ndo ǝ pō pi gǝ nō
sha'a nu taakuo yō?

Shūu nu tənə nthe nnu kwēi njū'ō

13 Tho hein ndwe, gò ŋa
ǝ ghà nchhu ŋa, "Shi'a ki
yua, pigi shi ngēi mon yichəi
la'ataon, nda'a fō nō ta'a
nga'o, pigi shi mbi'ε tan fō
mfā'o shéi." 14 ǝ ji ŋkwan

ha'an chombhi yō shi mbo
yua ne? Chombhi yō pō
nō mbà'a ŋa a ghà ŋkwī
ni muon tutu'u ne, ŋa a pō
nō muon kuo ndi ndo ŋki'i
memme ne. 15 A ka pie
ŋa ǝ chhu pi ŋa, "Taathō
mbin, pigi chombhi, nchwīe
yei nnu ki nchwīe yini." 16
Ndo ha'an a pō ne, ǝ ghà
ŋkwēi njū'ō yō mon ntinta'o,
nguon ŋkwan kwēi njū'ō
pighō nnu pip̄hi.

17 Nthe yie ghō, sheshenon
ŋa a ji nnu ŋa a k̄ā'o nō
chwīe nu ndo mien ki lo
nchwīe ne, ni non ghō, a
chwīe pi nnu pip̄hi.

5

Shūu nu tənə ni ghaŋ fā'o

1 Ndwe, p̄əi ŋa p̄əi ghaŋ
fā'o ne, p̄əi k̄əi ndo mba'o
ngōu nthe ngə'i ŋa a shi
nii v̄əi ne! 2 Fā'o p̄əi kwo
fōrō, shé'i kwo kru ndhwī
p̄əi. 3 Wrukiēŋ kwo kru
pa laongo pugu pa mbin
p̄əi, wrukiēŋ ghō le mbo
minkwentie nō wēiŋ nu v̄əi,
ŋkru frēi yəi nō mōnon. P̄əi
kiri pa fā'o mon ndugwi llé
pei. 4 Lii njəi, mbin ngwa
ha'an pugu fā'a mon nyien
p̄əi, ki p̄əi lo mbe vugu
ne, chhō ne ŋk̄əi nu nthe
v̄əi, k̄əi pa ghaŋ kwōo maon
mon nyien p̄əi kwo chəin
tənə Minnwi ŋa a Taathō pa
shooge po ne.

5 P̄əi ni nchhō chombhi
yəi ŋkuon shhe mon mme
nchhō shi'i, nchwīe pa
sheshe nnu ŋa p̄əi khwā ne,

* 4:6 4:6 Nya'anli Lu'ō Chrà 3:34.

ηκugwi non yəi ηga'ο, ntho njwεε llembhi ηa pi shi nsho vəi nε. ⁶ Pəi wēin ηon ndindi nο ηgusha'a, njwi vi ndo pa'a a lo ndi'i vəi.

Wēin njù'ο pugu pa luon Minnwi

⁷ Nthe yie ghο, ma pa lin pan, pəi fā'ο wēin njù'ο ti Taatho shi nu'unj ntho. Lii njəi, ηkwan ηa'an ghan fā'a nyien ghà mfā'ο wēin njù'ο ti ηkienkieη maon shhe tini. Pugu ghà mfā'ο wēin njù'ο njwεε shhi mbì pugu pa njin mbì, a llo. ⁸ Pəi ηkaa pəi fā'ο wēin njù'ο. Pəi tithi ni njù'ο yəi a tini, nthe ηa ndii tho Taatho kwo para.

⁹ Pa lin pan, ki'i pəi luo nu ni non pəi, nne ηa ki'i pi sha'a vəi. Pəi lii njəi, ηgan sha'a shá'a kwo thi ne chonda.

¹⁰ Nο li yəi ηgə'i pugu pa wēin njù'ο, ma lin pan, pəi lii mbin pa njəli'i Minnwi pε ηa pugu ni nchrā nο ligi Taatho nε. ¹¹ Lii njəi, pigi lii ηgwa pε ηa pugu ni ntii shii ntithi a tini nε, ηa mboro yugu. Pəi kwo ya'ο nο ha'an Jobo ni ntii shii ntithi a tini nε, ndo njəi nnu ηa Taatho ni ntā'a nu ηa a lūgwi ndōgo li'i nε. Minnwi ηon ηa a fā'ο kwoshini, ndinaon ni pwapan.

¹² Ndo ye ηa a cha ηguon yi ghao nε, ma lin pan, pο ηa, ki'i ma nshwrēi kina, ki'i nshwrēi pο ki shhe ki sheshe ηkwan kina nduon. "Oon" yəi pο Oon, "ηga" yəi pο

ηga, nne ηa ki'i pəi pο pa ηgusha'a.

Ghrí luon nu Minnwi

¹³ Sheshenon pο shina pəi ntho njəi ηgə'i? A luon Minnwi. Sheshenon vəi fā'ο pwatua? A yrāo ηkhī ηga'ο Minnwi.

¹⁴ Sheshenon vəi ghino nu? A mēin pa thishi mon choshi, pugu tho nduon Minnwi ghο, nju'ο vi ni wru nο ligi Taatho, ¹⁵ luon Minnwi ηa pi luon mon pin nε shi njigi ghino ηgan ghino, Minnwi pi'i vi kúon ghino, ti ä mbo ye ηa a ni nchwie phi nε, Minnwi li'ε phi yi.

¹⁶ Nthe yie ghο, pəi kəi phi yəi ni non pəi, nduon Minnwi mfe ni non pəi nne ηa Minnwi chwie pəi pο shi'i. Luon Minnwi ηon ndindi fā'ο ntou ghrí nο chwie nu ntou nnu lōgo li'i. ¹⁷ Elaija ni mbo ηonmishua nο pia, a ni nduon Minnwi ki jwe ηa ki'i mbì llo, pa'a mbì lo ndho nο trei ηga'ο ni ntigao nàon ηkuon shhe. ¹⁸ A pini nduon ki'ε, pο fe mbì, pa maon shhe ku'ο.

Kwəi ni ndin ghο ηkuon pin

¹⁹ Pa lin pan, ta'a ijon shina pəi mfāan ndaon mien nnu shini, yichəi ηon pini ηkwəi ni ju ηkuon nnu shini ghο, ²⁰ ā ji nu nε ηa sheshenon ηa a pini mbini ni ηgan phi ηkuon nnu shini nε shi ηkwe nchəi ηon ghο mon gu, ndo shi nchwie pi li'ε ntou phi.

Fũon ɲwa'anli Pita Kāon nu pa tho nnu

Ɗwa'anli yei nā'an Pita, mbo ta'a ɲgan younjin shina paanchro ɲa Jisho ni nchu'ɔ ne. A ni nā'an mfe ni pa ghan pin ha'an pugu ni ntogo nu mon pa ntou ɲgə'i nsha mon mbhi nthe titini ɲgə'i ɲa pi ni mfe nu ni pugu ne, ɲa pugu thi a tini mon pin yugu. A ni nchwie yei ntogo pi ɲkuon kwin nu vugu ni pwa pisha'akho Jisho, ɲa nnu gu yi, ni nnu ku'ɔ nu mi mon gu pugu pa mbra tho nu mi, fe kwà'a ni pugu no ghan pin. Nthe pi yei, pugu fā'o no tii nu shii mon ɲgə'i, mbo ni tininju'ɔ ɲa ɲgə'i yei tho pi no mōon nu pin yugu njəi ɲa a yi tithi. A ni mbini ɲkwin vugu ɲa Minnwi shi ɲkinein pin yugu ndii ɲa Jisho shi mbini nu'un ntho ne.

Mā'an nu chrà

¹ Ɗwa'anli yei llo pi mbho mu Pita mbo ɲgan ntaon Jisho Krishto.

Mfe pi ni pa ɲgwa Minnwi ɲa a chu'ɔ ne. Ɗgwa pei sha, nchho nu no pa ghini mon ɲgei pa la'ataon Pontu, Galashia, Kapadoshia, Eshia pugu pa Bitinia. ² Minnwi Tāa ni nji vėi, ndo nchu'ɔ vėi ɲa pėi po yi taontaon ntogo pi ɲkuon Jijwe yi, nne no ya'o nu nchò Jisho Krishto

ndo mbini mbo yi shigao ni chhi yi.

Pwapun pugu pa ghigri po yei ti nja njien.

Pi phi ghɔ ɲkamu'ɔn ɲa ɔ fā'o kwà'a maon

³ Mboro po ni Minnwi ndo mbini mbo Tāa Taatho via Jisho Krishto! Ntogo pi ɲkuon mme kwoshini yi, a chwie pia po phi ɲkamu'ɔn ntogo pi ɲkuon ku'ɔ nu ni Jisho Krishto mon gu. Yei chwie pia fā'o kwà'a maon, ⁴ nchho njwere nu no fā'o nu pa maon shi'i ɲa Minnwi shi mfe ne, ɲa a shi'a ma mbiri ndo pa'a ndo mfā'o koro, ndo mba'a a ma ɲkhu, ɲa Minnwi nū'ɔn po ni pėi ne. ⁵ Maon pigho po pi yei, mbo pėi ɲa ntogo ɲkuon pin, Minnwi chho ɲkē'i vėi ni ghrı yi, ti pėi shi nu'un mfā'o lugu nu ɲa Minnwi shi nōon ni pėi mon ndugwi llé ne.

⁶ Nthe pa nnu pei, pėi tho mfā'o pwatua, nji'i nthe no ha'an no muun kuo ndii, a pie ɲa pėi fā'o pėi njù'ɔ nthe ntou pa moon nu ne, ⁷ nne ɲa pin yo shi nōon non yi ɲa a ɲkien yi, wu'ɔ no ha'an pi ghà njwe'i laongo ni mōon no chwie nu a po yi taontaon ne. Ndo pin yo ɲkien yi nchaa laongo, nthe ɲa laongo ghà mbiri. Ndi ɲa pin yo nōon non yi ɲa a ɲkien yi ne, kan ɔ shi mfā'o tōo nu pugu pa ndigha'o ni gha'o nu ndii ɲa Jisho Krishto shi mbini nōon non yi ne.

⁸ Nji'i nthe nɔ ha'an pɛi lo njɛi vi nɛ, pɛi khwā vi. Nji'i nthe nɔ ha'an pɛi lo njɛi vi ndwɛ nɛ, pɛi piŋ vi, mfā'o pwanju'ɔ ni fi'i ŋkwan pwatua pwapwa ŋa minthe pa'a ŋon lo mfi'i, ⁹ nthe ŋa pɛi shi mfā'o kɛnɛiŋ piŋ yɛi, mbɔ ŋa nchɛi yɛi lūgu.

¹⁰ A ni mbɔ nthe pi lūgu nu yei ŋa pa njɛli'i Minnwi ni nta'a, ndɔ mbie pɔpɔɔ njɛi, nchrā nthe fé yei ŋa Minnwi shi mfe ni pɛi nɛ. ¹¹ Pugu ni ŋkāa nɔ ji nu ŋa ndii ghɔ shi mbɔ pi ndii khɔ pugu pa ŋa a shi mbɔ pi ŋkwan nɛiŋ. Yei ni mbɔ ndii ye ŋa Jijwe Krishto ŋa a pɔ mbiŋ pugu nɛ ni nthɔ nshwei vugu ni ŋgɛ'i ŋa Krishto shi ntii shii mon ghɔ nɛ ŋkaon ndii maa ŋkā'o pugu pa ndigha'o ŋa a shi njou njiŋ yi nɛ.

¹² Minnwi ni nɔon ni pugu ŋa pugu lo nji'i mfā'a nu nthe pi non yugu, pugu fā'a nthe pi pɛi, nɔ ha'an pi kwo chii ndwɛ ni pɛi ntɔgo pi mbhɔ ŋgwa pɛ ŋa pugu ni nchii ŋkani pwa pisha'akho ni pɛi ntɔgo pi mbhɔ Jijwe Minnwi ŋa pi taon llo pɔ. Pa nnu pei ni mbɔ pa nnu ŋa nji'i nthe pi ghan ntaon Minnwi shigi nɔ pɛ'i nu.

Gɛ ŋa pɛi chhɔ chɔmbhi taon taon

¹³ Nthe yie ghɔ, pɛi piri njù'ɔ yɛi nɔ fā'a, nchhɔ ni lina, nū'ɔŋ ŋguon njù'ɔ yɛi ŋkuon pwapun ŋa pi shi nɔon ni pɛi ndii ŋa Jishɔ Krishto pini nɔon non yi nɛ.

¹⁴ Nɔ puon ya'o nchɔ, ki'i pɛi yi'i mfe njù'ɔ yɛi ni ŋkwan shɔrɔ nu ŋa pɛi ni mfā'o ndii ŋa pɛi ni mbɔ mon ki ji nɛ.

¹⁵ Ndɔ nɔ ha'an ju ŋa a mɛiŋ vɛi pɔ pi yi taon taon nɛ, pɛi ŋkaa pɛi pɔ taon taon mon ŋguon mbha nnu pɛi ghao, ¹⁶ ŋa pi nā'an ŋa, "Pɛi pɔ yi taon taon nthe ŋa mi yi taon taon."

¹⁷ Pɛi ŋkɛi ghɔ nɔ Tāa ŋa a ghà nsha'a ŋguon ŋgwa ghao ki lo nɔon shieligi, nsha'a pa ŋgwa pi ŋkwan nɔ ha'an mbha nnu yugu nɔon nɛ, a pie ŋa nɔ pa ghani ŋkuon shhe hein, pɛi chhɔ pigɛi chɔmbhi yɛi ŋkuon shhe hein pi ni pɔgo Minnwi, ¹⁸ mbɔrɔ nthɔ nji nu ŋa pi ni njuon vɛi mfu'u mon mbha nnu chɔmbhi ki ghɛrɛ ŋa pɛi ni nje'i llo mbhɔ pa ŋkhu pa tāa pɛi nɛ, ki lo mbɔ pi ni pa maon ŋa a ghà nda'a mbiri nɛ nɔ pa maon tininhuon pugu pa laon go. ¹⁹ Pi ni njuon vɛi pi ni mbwa chhɔ Krishto, mbɔ chhɔ ŋa a pɔ nɔ yi muon minji ŋa a lo nji'i mfā'o ntɛi ki kɔrɔ nɛ. ²⁰ Ŋkaon Minnwi maa nchwɛ mbhi, a ni ŋkwo chu'ɔ Krishto, ndɔ nɔon vi mon ndugwi llé pei nthe pi pɛi, ²¹ ŋa pɛi tɔgo mbhɔ yu mbiŋ Minnwi nɛ. A ni mbi'i Minnwi ghɔ mbi'i vi mon gu mfe ndigha'o ghɔ, nne ŋa piŋ yɛi pugu pa kwà'a yɛi pɔ pi mbiŋ Minnwi.

²² Ndwe ŋa pɛi chwɛ non yɛi mbɔ yi taon taon ntɔgo pi ŋkuon ya'o nu nnu shini ndɔ

nchwīe nē, ndo mbini mfā'ō
 ŋkieŋ khwā non nō pa līŋ
 mon piŋ nē, p̄ēi khwā non
 p̄ēi shishi'i ni ta'anju'ō, ²³ ŋa
 pi phi v̄ēi ŋkamu'ōŋ, pa'a
 ndo ntōgō pi ŋkuoŋ mbh̄ē
 yaon ŋa a ghā mbiri nē, pi
 phi v̄ēi ntōgō pi ŋkuoŋ yaon
 ŋa a shi'a nji'i mbiri nē, mbo
 chrà Minnwi. Chrà ghō yi
 maon ndo ŋkina ki ndugwi
 yi. ²⁴ Nthe ŋa,

“Nguoŋ chombhi ŋgwamishuanwi ŋa,

pō pi nō trū,
 ŋguoŋ ndigha'ō yugu
 ghao pō pi nō frawa
 trū.

Trū ghā mbrāo, frawa chu'ō
 ŋgū.

²⁵ Ndo chrà Taathō kina
 ki ndugwi yi.”*

Ndo chrà yei pwa pisha'akho
 ŋa pi ni nchīi ni p̄ēi nē.

2

*Ngù'ō ŋa a yi maon pugu
 pa ŋgwa taon̄taon̄*

¹ Nnē, p̄ēi mī'an̄ ŋguoŋ
 mbha nnu p̄iph̄i ghao, pugu
 pa lē'ingien̄, pugu pa mbha
 nnu mif̄i, ni kighi'ē, pugu
 pa chhu nu phi tho ŋgwa.

² Nō puoŋ prō ŋa pi wu'ō
 ŋka phi vugu phi nē, p̄ēi
 shigi nuan̄ nu ŋkieŋ p̄ini
 shi'i mbo yi jiwē nne ŋa p̄ēi
 shi ntōgō ŋkuoŋ ghō ŋku'ō
 mon lūgu nu. ³ ŋa ŋwa'an̄li
 Minnwi chhu ŋa, “P̄ēi ŋkaa
 p̄ēi ni njwē'i nj̄ēi ŋa Taathō
 ya mbwa.”

⁴ Nō ha'an̄ p̄ēi tho nu nj̄ēi
 vi nō ŋgù'ō ŋa a yi maon,
 ŋgwamishua lāa, ndo ŋga

mbo ligi Minnwi nē, mbo pi
 ŋgù'ō ŋa pi chu'ō ndo mbo
 ŋkieŋ yi. ⁵ P̄ēi nduthō yēi
 pō nō pa ŋgù'ō maon ŋa pi
 tho ŋkrao nu ŋku'ō nu nō
 ghō nō nda mon Jijwē nō
 pō nu ghan̄ fē'ingien̄ Minnwi
 yi taon̄taon̄, nō fē nu maon
 fē'ingien̄ ŋa Minnwi piŋ nē,
 mbo yi mon jiwē ntōgō pi
 mbhō Jishō Krishto. ⁶ Nthe
 ŋa a pō mon ŋwa'an̄li Min-

ŋa,

“Līi nj̄ēi, nū'ōŋ ŋgù'ō ch̄ēi
 Shayaon̄,

mbo ŋgù'ō nchini nda
 ŋa nchu'ō nū'ōŋ, mbo
 ŋgù'ō pwapwa.

Sheshen̄on̄ ŋa a piŋ vi nē

mba'a a lē ma mfā'ō
 lrithō.”

⁷ Nnē ndigha'ō ghō pō pi ni
 p̄ēi ŋa p̄ēi piŋ nē, ndo ni
 ŋgwa pē ŋa pugu lō nji'i
 mbiŋ nē,

“Ngù'ō yē ŋa

ghan̄ krao nda ni ndāa
 nē p̄ini mbo ju ndugwi
 ŋgù'ō shi'i,”

⁸ mbini mbo,

“Ngù'ō ki'ingini,

mbini mbo ŋgù'ō mā'an̄
 ŋgwa shhē.”

Pugu kōrō nthe ŋa pugu
 ch̄i'ē chrà Minnwi, nō ha'an̄
 pi ni nū'ōŋ vugu ŋa pugu
 chwīe nē.

⁹ Ndo p̄ēi pō pi
 ŋgwreingwa ŋa pi chu'ō,
 mbo ghan̄ fē'ingien̄ Minnwi
 ndo mbo pa pifuoŋ, ŋgwa
 taon̄taon̄, ŋgwa ŋa pugu pō
 pi ji nē, ŋa p̄ēi ch̄i ndipwa
 Ju ŋa a gē v̄ēi mfu'u v̄ēi
 mon njin̄ ni'in̄ v̄ēi mon lī'ē

* 1:25 1:25 Ishaya 40:6,8.

pwapwa yi. ¹⁰ Yichəi ndii ni mbo pa'a pəi lo nji'i mbo ngwa Minnwi, ndo ndwe pəi ngwa pi, yichəi ndii ni mbo pa'a pəi lo nji kwoshini Minnwi ndo ndwe pəi fā'o kwoshini yi.

¹¹ Pa ηkieη lin pan, ñdīgəi vəi, pəi no pa ghini ndo mbo no ngwa ηa pi yōu vugu ne, pəi lə'i pa nnu khwā nu pa nnu tōtrō ηa pugu tho mā'an nchhō pugu pa nchəi yəi ne. ¹² Mbha nnu pəi shina pa ngwa pe ηa pugu lo nji'i mbiη Minnwi ne pō yi chūichūi, nne ηa ndii ηa pugu chrā nthe vəi no ghan phi ne, pugu nthe pugu yəi mbha nnu shi'i pəi ηga'o Minnwi llé ηa a le ntho ne.

Ya'o nu nchò pa thishi

¹³ Nthe pi Taathō, pəi ya'o nchò nguon pa thishi ηa ηgwamishua nū'ōη ne. Ya'o nchò fūon Roma, mbo mme taathō, ¹⁴ nja'o nchò ghan sha'a ngwa no ngwa ηa Minnwi tōgō mbo fūon Roma ntaon vugu no fe nu njō ni ngwa pe ηa pugu chwīe phi ne, ndo mbini ηga'o ngwa pe ηa pugu chwīe shi'i ne.

¹⁵ Nthe ηa a nnu ηa Minnwi tā'a nu ne, ηa pəi kie ηkuon chwīe nu shi'i, nchri chrà ki ji ηa pa nana ghà nchrā ne. ¹⁶ Pəi chhō chombhi yəi no pa ngwa ηa pugu lo nji'i mbo pa kūna, ndo ki lo ndōgō ji nu ηa pəi lo nji'i mbo pa kūna ne ηkuru pi nnu piphi no gho, pəi chhō pi no puon

fà'a Minnwi. ¹⁷ Pəi gha'o nguon ηgwa ghao. Nkhwā pa lin mon pin, mfā'o pōgō Minnwi, ηgino fūon Roma.

Ntīgi ni pa puon fà'a

¹⁸ Pa puon fà'a, pəi ya'o mbho taathō pəi ni nguon gha'o nu ghao, nja'o nchō yugu ki lo ngu'ō mbo pi pe taathō ηa pugu ngwa shi'i mbini mbo ngwa juju ne, nji'i nthe pi pi piphi ηkaa pugu. ¹⁹ Minnwi shi mfe mbōrō ni pəi nthe yie, no ha'an pəi ntii shii mon ηgə'i ki mbho yəi lo mbo no gho, nthe pi ηa pəi ji nnu ηa Minnwi tā'a nu ne. ²⁰ Nthe ηa pəi shi nshei pi khō no ha'an pəi nchwīe phi, pi wie vəi, pəi tii shii mon gho? Ndo ti pəi nchwīe shi'i pi wie vəi, Minnwi fā'o pwatua ni pəi nthe yie. ²¹ Nthe ηa pi gē vəi nthe pi yei, nthe ηa Krishto ni njəi ηgə'i nthe vəi, mien li ni pəi, nne ηa pəi chu'ō chhikwo yi. ²² A shini ndo nchwīe phi, ndo pa'a kan ta'a chrà mifi lo mbo nchò yu.

²³ Ndiη ηa pi ni ηgwe'i vi ne, a shini ndo ndu'u, ndii ηa a ni njəi ηgə'i ne, a shini ndo ηgūru ηon, a ni ngu'ō ηgəi shhi ntho mfe non yi ni Minnwi, mbo ηon ηa a ghà nsha'a ngwa ni ndindi ne. ²⁴ Ju ndutho yi ni ntien phi yia mbiη yu ηkuon wá'a nne ηa pia khu nthe phi, mbo yi maon mon ndindi. Ntōgō pi ηkuon pa fí pi, ghīnō yəi pō yi yīgi. ²⁵ Pəi ni nchhō fāan ndaon no pa minji, ndo

ɲkwo pīni ndwe ɲjəi ɲkē'i
vəi, mbo ɲgaɲ lina ni nchəi
yəi.

3

*Pa piŋge lán pugu pa laon
pugu*

¹ Wu'ó nenne, pa piŋge
láj, p̄əi ya'ó nchò laon p̄əi,
ɲji ɲa sheshenon vugu mien
ki lo mbin chrà Minnwi, a
nthe pugu shi ɲkara mbin
pi wu'ó nɔ yəi nu mbha
nnu ɲgwe pugu, pi ki p̄əi lo
nchrā nnu, ² ndii ɲa pugu
yəi ɲkwan ha'an mbha nnu
p̄əi yi ya'ó nchò ndɔ mbo yi
taonɔtaon nɛ.

³ Ki'i chwīe nu non yəi
pɔ pi yi ɲgrào non nɔ pa
pa'a nu tho, pa gwe nu shiga
tininchuon, ki ɲkwan nd-
hwí ɲa p̄əi mā'an nu nɛ.

⁴ Chwīe nu non yəi mbwa
pɔ pi yi mon ɲjù'ó, mbo ye
ndipwa ɲa a shi'a ma mbiri
nɛ, mbo yi jijwe juju pugu
pa yi chichhi. A yie ɲa a
pwa ligi Minnwi. ⁵ Nthe

ɲa yei ɲkwan ha'an piŋge
taonɔtaon lleshhi, ɲa pugu ni
nū'ɔɲ kwà'a yugu mbin Min-
nwi, ni nchhɔ nchwīe non
pugu mbwa, tɔgɔ pi ɲkuon
ya'ó nu nchò laon pugu,
⁶ wu'ó nɔ ha'an Shera ni
ɲja'ó nchò Abrahan ti nchhɔ
mēin vi pi ni taathɔ. Ndo
p̄əi pa puon pi nɔ ha'an
p̄əi nchhɔ nchwīe shi'i ki lo
mbɔgɔ sheshe yaon.

⁷ Wu'ó nenne, pimbia, p̄əi
chhɔ p̄əi pa gwe p̄əi mon
ɲkwan shendaon ɲa a kā'ó
nɛ, ni ji nu ɲa pugu shi lo

ntini nɔ p̄əi. ɲga'ó vugu
nthe ɲa p̄əi pugu shi mfā'ó fé
chombhi ɲa Minnwi shi mfe
nɛ ka'a. P̄əi chwīe nne ɲji
ɲa ki'i luon Minnwi yəi fā'ó
ki'inɲini.

*Yəi nu ɲgə'i nthe ɲa p̄əi
chwīe nnu ndindi*

⁸ Nɔ lūgwi nu, p̄əi pɔ ni
ta'a nchò, mfā'ó kwoshini ni
non p̄əi, mfā'ó khwā non
shina p̄əi, ni ɲjù'ó pɔpɔɔ
ndo mfā'ó jū non. ⁹ Ki'i

ndu'u phi ni phi, ki wé'i
ni wé'i, ndɔ ka lu'u pi ni
mbɔɔ, nthe ɲa mbɔɔ yaon
ɲa Minnwi ni ɲkā'a nɔ fe nu
ve ndii ɲa a ni ɲgē ghɔ nɛ.

¹⁰ Nthe ɲa ɲwa'anli Minnwi
chhu ɲa,

Sheshenon ntā'a nu mfā'ó
nchhó shi'i ndɔ ɲjəi
pa nnu shi'i ɲa a tho
ndɔgɔ li'i nɛ,

ki'i pa chrà piphi taon
nchò yu, ki pa chrà
le'inɲien,

¹¹ a p̄ā'a ɲkūnu yi ni phi ndɔ
nchwīe shi'i,
a shigi ghighri ndɔ ɲjōu
ɲjin yi.

¹² Nthe ɲa ligi Taathɔ pɔ
mbin pa ɲgwa ndindi
a lo mbini ɲja'ó luon
Minnwi yugu.

Ndo Taathɔ ghà mbiri
ligi yi ni pa ghan
chwīe phi.

¹³ A shi mfe gǒ ɲgə'i ni
p̄əi nɔ ha'an p̄əi shigi chwīe
nu shi'i? ¹⁴ Ndo p̄əi ɲji'i
ɲjəi ɲgə'i nthe ɲa p̄əi chwīe
nnu ɲa a kā'ó nɛ Minnwi
fe mbɔɔ ni p̄əi. Ki'i p̄əi
pɔgɔ sheshenon, ndɔ ki'i

njù'ò yèi ghana vèi. ¹⁵ Ndo p̄èi gha'ò Krishto nò Taathò monj njù'ò p̄èi, mb̄iri nonj yèi ŋguonj ndii nò fè nu khwè ni sheshenonj ña a pie vèi ni nnu nthè kwà'a ña p̄èi fā'ò mbiñ p̄èi nɛ, ¹⁶ ndò p̄èi chwīe ni juju pugu pa pógò. Ŋganthò yèi pò yi shieshie, nne ña pi nchhu nnu pip̄hi thò p̄èi, lrithò wēinj ŋgwa pighò ña pugu wé'i mbha nnu shi'i yèi monj Krishto nɛ. ¹⁷ Nthè ña a pwa nò yèi nu ŋgə'i nthè chwīe nu nnu shi'i nò ha'anj a mbò nnu ña Minnwi tā'a nu nɛ, nchaa yèi nu ŋgə'i nthè nchwīe nu phi.

¹⁸ Nthè ña Krishto ni njèi ŋgə'i* ŋkaa yu ta'a ŋgé nthè phi, mbò nonj ndindì nò ligi ŋgwa pip̄hi, nne nò thò nu ni pia njèi Minnwi nò ghò. Pi ni njwi vi monj freinonj, ndò pi chwīe a pò yi maonj monj Jijwe Minnwi†.

¹⁹ Monj Jijwe ghò, a ni ŋgəi nchūi chrà ni pa jijwe ña pugu pò monj chéinj nɛ, ²⁰ mbò pa jijwe ña pugu ni ma ntinithò ndii ña Minnwi ni nthò mfā'ò wēinj njù'ò monj llembhi Noa, nò ha'anj pi ni nthò nchwīe ŋkiej mme pie ña pò nò nda nɛ, ña shigèi ŋgwa, mbò fúonj ŋgwa, ni ndūgu monj ghò ntógò ŋkuonj ŋkhī. ²¹ Ña a ni mbò lī nchhò nōonj kwe ŋkhī ña a lūgu ni p̄èi ndwɛ, ki lo mbò pi nò yaonj fu'u

nchhī mbiñ nonj, ndò a pò pi pié ni Minnwi nò chwīe nu ŋganthò yia pò yi taonjtaonj‡, ntógò pi ŋkuonj ku'ò nu Jishò Krishto monj gu.

²² Jishò Krishto yèi nonj ña a ghēi pò, nchhò ŋgei mbhò Minnwi yi ji, nthò nsha'a pa ghanj ntaonj Minnwi pugu pa thishi monj pò pugu pa ghanj ni.

4

Chombhi ña a fā'ò kwri nɛ

¹ Nthè ña Krishto ni njèi ŋgə'i monj freinonj nɛ, p̄èi p̄iri nonj yèi monj ta'a ŋkwanj p̄i'i nu, nthè ña sheshenonj ña a yèi ŋgə'i monj freinonj nɛ lo nu'unj nchhò nu monj phi. ² Llo ndwɛ ŋgəi nu shhi, p̄èi chhò pigəi chombhi yèi ŋkuonj mbhi heinj ki lo nthò nchwīe pi nnu ha'anj ŋgwamishua shōrò nu nɛ, p̄èi chwīe pi nnu ña Minnwi tā'a nu nɛ. ³ Nthè ña ndii ña a tógò nɛ kwo yienj nò chwīe nu nnu ña pa ghanj ki pinj Minnwi khwā nò chwīe nu nɛ. P̄èi ni nchhò chombhi totro, nshōrò njù'ò, mbaa là'ò, ŋgəi nu monj pa li'i ji ki tou, pa li'i nnu là'ò, ni'inj nonj yèi monj wuwuru gha'ò nu pa nnwi. ⁴ Monj ŋguonj pa nnu pei, pugu ghà ŋgrāo ña p̄èi lo nu'unj ntūru p̄èi pugu nò chwīe nu pa nnu ña a shi mbiri vèi p̄iri nɛ, nne pugu chhu phi thò

* **3:18** 3:18 Pichèi pa Nwa'anli Minnwi chhu pi ña nthè ña Krishto ni ŋkhu nthè phi. † **3:18** 3:18 Yichèi shendaonj nò chhu nu nnu yèi pò ña, monj jijwe yi. ‡ **3:21** 3:21 Yichèi shendaonj nò chhu nu nnu yèi pò ña A pie ni Minnwi llo monj ŋganthò yia ña a yi taonjtaonj nɛ.

gho, ⁵ ndo pugu shi ntaa non yugu ni Minnwi, na a piri non yi no sha'a nu ngwa maon pugu pa ngwa khu ne. ⁶ Nthe yei nnu, pi chi nkini pwa pisha'akho nji'i nthe ni ngwa pe na pugu khu ne, na nji'i nthe no ha'an pi sha'a vugu mon freinon no ha'an pi gha nsha'a ngwamishua ne, minthe pugu fa'o chombhi mon jijwe nkwan ha'an Minnwi gha nchho ne.

Nkien ngan lina ni pa maon na Minnwi fe ne

⁷ Ndi na nguon pa yaon ghao shi ndugwi ne kwo para, nthe yie gho, pei fa'o wein non, nchho ni lina mai nne na minthe pei luon Minnwi. ⁸ Nkien mme nnu na a ncha nguon yi ne po na pei khwa non pei ni ta'anju'o, nthe na khwa gha nkuru ntou phi. ⁹ Pei ghra maon na pei fa'o nda pei ne shina pei ki lo nduo nu. ¹⁰ No nkien pa ghan lina ni pa nkwan nkwan yaon fe llo mbho Minnwi, sheshenon ghere vichai ni nkien yaon fe na Minnwi fe gho ne. ¹¹ Sheshenon na a chra ne, chra no non na a chhu pi pa nkini llo mbho Minnwi, sheshenon na a fa'a nu ne, fa'a no ha'an a fa'a pi ni ghri na Minnwi fe ne, nne na mon nguon yaon ghao, Minnwi shi mfa'o ndigha'o yi ntogo pi mbho Jisho Krishto, mbo ju na ndigha'o pugu pa ghri po pi ji ki ndugwi yi ne. A po nenne.

Yei nu ngə'i no ngan pin

¹² Nkien pa lin pan, ki'i pei ghrao titini moon nu na a nii vei no moon nu vei, pi no ha'an a tho ndogo yichai ngini nnu ndogo li'i mbin pei. ¹³ Ndo pei ka fa'o pi pwatua na pei fa'o yei ghra ngə'i na Krishto ni njei ne, nne na minthe pei nkaa pei fa'o pwatua pugu pa pwanju'o ndi na Krishto shi mbini nu'un tho mon ndigha'o yi ne. ¹⁴ Pi ngwe'i vei nthe pi ligi Krishto, kan pei fa'o mboro, nthe na Jijwe ndigha'o pugu pa yi Minnwi po mbin pei. ¹⁵ Ndo ki'i sheshenon vei yei ngə'i nthe pi na a njwi non, ki ngina, ki nguo nnu mbimbhi, ki chainkichini. ¹⁶ Ndo ti sheshenon vei njei ngə'i nthe pi na a Krishiten, ki'i a fa'o lritho, a fe pi ndigha'o ni Minnwi na a pin ligi Krishto. ¹⁷ Nthe na ndi sha'a kwo ka'o, ndo pi funon je sha'a pi mon mbaanda Minnwi. Ti a je pi ni pia, kan a shi mbo pi nein ni ngwa pe na pugu lo nji'i mbin pwa pisha'akho Minnwi ne? ¹⁸ No ha'an Nwa'anli Minnwi chhu na, "A nga'a ni non ndindi no lugu nu,

kan shwei yi shi mbo pi nein ni pa ghan ki gha'o Minnwi, pugu pa ghan phi?"

¹⁹ Nthe yie gho, ngwa pe, na pugu yei ngə'i nthe na a nnu na Minnwi ta'a nu nthe vugu ne, fe nchai yugu ni Minnwi

mbuon vugu ña a kà'a ki fii, nò ha'an pugu ghèi shhi nthò nchwìe nnu ña a kà'o nɛ.

5

Kĕ'i minji Minnwi

¹ Nenne, mǎ'an ghrí pa thishi ña pugu thò nje'i ngwa shina pèi nɛ, nò yichèi ta'a nthishi ña a ghà nje'i ngwa ndò mbo minkwentie pa ngè'i Krishto ndò mbini mbo ñon ña a shi mfā'o ghrà mon ndigha'o ña pi shi nōon nɛ, ² ña pèi kē'i minji Minnwi shina pèi, ndina ni pugu ki lo nthè pi ña pi yī'i vèi yī'i, ndò a pò pi mon khwā njù'ò yèi ñkwan nò ha'an Minnwi tā'a nu ña pèi chwìe nɛ, ki lo mbo nthè pi njù'ò mbin, mbo nthè pi khwā njù'ò nò fā'a. ³ Ki lo nthò nsha'a ngwa pɛ ña pèi lina nu ni pugu nɛ, pèi nōon pi li ni pa minji pighò. ⁴ Ndi ña Taathò pa Nkē'i Minji thò nɛ, pèi shi mfā'o ñkie ndigha'o ña a shi'a ma ñkhu nɛ. ⁵ Wu'ò nenne, pèi ña pèi pa mikè'i nɛ, ya'ò nchò pa thishi ña pugu ye'i ngwa nɛ. Nguon vèi ghao pò pa ghan jū non ni non pèi nthè ña, "Minnwi lāa ngwa ha'an pugu kērè non yugu tothi nɛ, nōon pwapun yi ni ngwa ha'an pugu shwi'i non yugu shhɛ nɛ." ⁶ Nthè yie ghò, pèi shwi'i non yèi shhɛ shhi Minnwi ña a fā'o ñi nò li'i nu vèi nɛ, ñi ña

ndi shi ñga ñkā'o, a kērè vèi tothi. ⁷ Pèi thò ncha'a nguon pa lrì pèi mfe nu ghò nthè ña a ghà ndina ni pèi. ⁸ Pèi chhò ni lina mèi, nchhò njra nu. Mbina vèi, mbo devì, nyien nu nò pa'o ña a wara nu, nthò ntā'a ñon nshāa vi. ⁹ Ndo pèi li'i vi, nthi a tini mon pin yèi, ñi nu ña ñkwan ngè'i ña pèi tōgò nu mon ghò nɛ, pa lin pèi mon nguon mbhi ghao tōgò nu mon ghò ñkaa pugu. ¹⁰ Pèi shi ñga ñkwo yèi ngè'i nò kuo ndi, Minnwi ña a fā'o nguon pwapun, ngē vèi ña pèi fā'o yèi ghrà ndigha'o yi ña a lo mfā'o ndugwi yi mon Krishto nɛ, ju nduthò yi shi nchwìe pèi kà'o, ntuon vèi, mǎ'an ghrí yèi ndò mbini nchwìe pèi thi shi'i. ¹¹ Nguon ghrí ghao, nguon ndi ghao pò pi ji ki ndugwi yi. A pò nenne.

Ndugwi njin mā'an nu chrà

¹² Shaila*, ndin via, ña minthe ñon yi'è non yi mbin yu nò ha'an njei nɛ, ghèrè a nò nā'an nu muon kuo ñwa'anli yei. Nthò mǎ'an ghrí yèi ndò nchhu nu ni pèi ña yei pwapun Minnwi shishini. Pèi thi mon ghò a tini. ¹³ Yichèi ta'a choshi nò yèi ña a pò Babilon nɛ, ña pi chu'ò vi ñkaa yu nɛ mǎ'an chrà yèi. Maaku muon a mǎ'an chrà yèi ñkaa yu. ¹⁴ Pèi chrà ni non pèi ni pan

* **5:12** 5:12 Gri fā'o pi ña Shivanu, mbo ñkwan ha'an pi ghà mbini mēin Shaila ghò nɛ.

nu nɔ nōon nu khwǎ ghan
piŋ.

Ghìghrì pɔ mbiŋ ŋguon
vəi ghao ŋa pəi pɔ mon Kr-
ishto nɛ.

⁸ Nthe ña p̄əi mfā'ō pa mbha nnu pei ndō ñku'ō mon ghō mb̄igi ñḡəi shhi, kañ p̄əi shi ñji Taathō via mbō Jishō Krishto mon shendaon ña a shi nchwīe p̄əi fā'a shishi'i ndō ñjuñ nt̄ieñ n̄e. ⁹ Nthe ña sheshenon ña a pou pa mbha nnu pei n̄e, ligi yi thō nchri nu ti nchəiñ mon nthiñkwo ña a lō nu'uy ñj̄əi li'i, ñkwo li'ē ñkwan ha'an pi shīgao vi mon pa phi ña a ni mbō mon ghō n̄e.

¹⁰ Nthe yie ghō ma pa l̄iñ pañ, p̄əi ya mba'ō nō nōon nu ña Minnwi ḡē v̄əi ndō nchu'ō v̄əi nō ñgwa pi shini, nthe ña p̄əi nchwīe pa nnu pei, pa'a p̄əi lō ma ñgū mon piñ ȳəi. ¹¹ Nthe ña mon yei shendaon, pi shi m̄fē ghr̄i ni pia nō nii nu mon Sha'afuon ki ndugwi yi, mbō yi Taathō ndō mbō ñkwe via, Jishō Krishto.

¹² Nthe yie ghō, ñshi ñgu'ō nchhō ñkwiñ v̄əi ñguon nd̄i ni pa mbha nnu pei, ñji'i nthe pi nō ha'an p̄əi ji ndō ñkwo ya mbhi kwo ȳəi mon nnu shini ña p̄əi fā'ō n̄e. ¹³ Mb̄i'i ña a k̄ā'ō v̄əi nō kwēn̄e nu v̄əi ntōgō pi ñkuon kwiñ nu v̄əi, nō ha'an ñgu'ō mbō yi maon n̄e, ¹⁴ ñji nu ña nd̄i shr̄āo freinon nch̄i'a yei kwo para nō ha'an Taathō via Jishō Krishto ni ñkwo chwīe ñji n̄e. ¹⁵ Mba'ō nu ni ñguon k̄āa nu ghao n̄n̄e ña ñshi ñga mien mbhi yei, p̄əi

kwiñ pa nnu pei mon sheshe nd̄i.

Pa ñgwa ña pugu ni ñj̄əi ndigha'ō Krishto

¹⁶ Pigi shini ndō ñjōu pi ñjiñ mishweishwei ña ñgwa p̄i'i ni lina thō yugu nd̄i ña pigi ni nchwīe p̄əi ji thō nu Taathō via, mbō Jishō Krishto, mon ghr̄i, ndō ti pigi ni ñka ȳəi pi ndigha'ō yi. ¹⁷ Nd̄i ña Minnwi T̄āa ni m̄fē ndigha'ō ni Jishō Krishto ndō nōon vi nō ñon ndieñ n̄e, Ndigha'ō T̄ethe ghō ni nchhu ghō ña, "Yei ñkieñ Muon a ña ñkhwā, m̄fā'ō pwatua nthe vi." ¹⁸ Pigi ñkaa pigi ni ña'ō ñgḡi yei llo po nthe ña pigi pugu ni mbō ñkuon mbra Minnwi ghō ka'a, mbō mbra taon̄taon̄.

¹⁹ Pia fā'ō chr̄a ña pa ñj̄əli'i Minnwi ni nchhu n̄e, mbō yaon̄ ña a nthe ñon fā'ō tin̄inju'ō ñkuon ghō, ña a pie ña p̄əi ni'iy ñj̄'ō ȳəi ñkuon ghō nō lan̄ ña a kii nu mon ñjiñ ti mbhi shi nu'uy ndan̄, li'ē f̄in̄əi muon tutu'u the ñj̄'ō p̄əi. ²⁰ A pwa ña p̄əi f̄uon ñji yei, ña ñk̄ini Minnwi ña pa ñj̄əli'i Minnwi n̄ā'an mon ñwa'an̄li Minnwi n̄e lō mbie ña ñon t̄ūgu pi ñkwan ha'an̄ a yw̄ere ji n̄e.* ²¹ Nthe ña yich̄əi chr̄a llo mbhō ñj̄əli'i Minnwi shini ndō mbō fō ña a llo pi mon khwā ñj̄'ō ñon̄mishua, ndō ñgwa ni nchr̄a llo mbhō

* 1:20 1:20 Yich̄əi ñjiñ li'i yei pini mbō ña ñk̄ini Minnwi ña pa ñj̄əli'i Minnwi ni n̄ā'an̄ mon ñwa'an̄li n̄e shini ndō ndhō pi mon mb̄i'i nu pa ñj̄əli'i pighō.

Minnwi nɔ ha'an Jijwe Minnwi ni mfe nji ni pugu ne.

2

Pa masha pugu pa njæili'i mifi

¹ Ndo pa njæili'i mifi ni ntaon shina pa ngwa Ishrae lleshhi, wu'ɔ nɔ ha'an pa masha mifi shi ntaon shina pæi ne, na pugu shi njan nii shina pæi ni pa ntigi piphi na a yi piri ngwa ne, ntho ndaa Taathɔ na a yuon vugu ne, nne Minnwi shi nshi'i vugu pi ni tei mon kwo ndi.

² Ntou ngwa shi njou njin mbha nnu totro yugu, ntho vugu, pi chra nnu piphi ntho shendaon nnu shini. ³ Mon shoro nu nj'u'ɔ yugu, pugu shi nchi gi væi ni pa chra mifi. Minnwi ni nkwo piri nj'ɔ yugu ti a ka'o, ni nkwo ka'a piri nu vugu ti a ka'o.

⁴ Minnwi shini ndo mien pa ghan ntaon pi ndi na pugu ni nchi phi ne. A ni ma'an vugu mon mon li'i ha'an pi ni nu'on vugu mon chein mon li'i njinjin ntho njwere lembhi sha'a.

⁵ Minnwi shini ndo mien pa ngwa fie lleshhi nkien Noa na a ni nkwe vi, mbo ngan chi nnu ndindi, pugu pa khwachæi ngwa nduon. Yei ni ndogo li'i ndi na a ni nkuru mbhi na ngwa ki ya'o ncho yi ni mbo fo ne ni nkhi.

⁶ A ni nga nda'a, Minnwi fe nj'ɔ ni pa la'ataon Shodon pugu Gomora, ntouon vugu ti pugu gu phu. A ni nchi pugu po li nnu na a shi

ndogo li'i mbin ngwa pe na pugu lo mbo go vi ne. ⁷ Ndo Minnwi ni nkwe Loti, mbo non ndindi, na a ni mfa'o titini pigi nju'ɔ ntho mbha nnu totro ngwa piphi. ⁸ Loti yei ni mbo non ndindi. A ni ncho mfa'o yu'ɔ nj'u'ɔ ntho pa mbha nnu piphi na a ni nje nu ndo nja'o nu shina pugu lele ne. ⁹ A mbo nene, ɔ yei ki'e na Taathɔ ji nkwan ha'an a ntho a kwe ngwa ha'an pugu pogo vi ne mon ghagha'a ndo mbini nu'on ngwa piphi mon ngæ'i ncho njwere lembhi sha'a, ¹⁰ mi'en mbo ngwa pe na pugu tho nchi pa nnu totro na freinon yugu ta'a nu ne ndo mbini ntho nchi pa nji Minnwi nɔ sha'a nu.

Pugu fa'o tininju'ɔ pugu pa non non ndo ki lo mfa'o pogo ndi na pugu we'i ghan ndigha'o ne. ¹¹ Ndo nji'i ntho pi ghan ntaon Minnwi, na pugu fa'o ghr'i a yien ntou yi ncha pa masha mifi pei ne, lo nji'i nchi phi tho pugu, shi Taathɔ. ¹² Ndo ngwa pei chwi nnu pi ki ywere, nɔ pa minyen ki lo mfa'o lina na pi phi vugu pi na pi wein nji. Pugu gha nchra phi nkuon pa yaon na pugu lo nji'i nji. Pi shi nshi'i vugu nka pugu nɔ pa minyen.

¹³ Pugu shi nje ngæ'i, mbo pe ngæ'i na pugu ni mfe nu ne. Pugu lii a po nɔ ncho shi'i nɔ chwi nu sheshe nnu na a shi mfe pwanju'ɔ ni freinon yugu ne mon ntho minaon. Pugu

ya mbo pi ghan fe lritho pugu pa shhu non no ha'an pugu turu pai pugu li'i ji maon ne, ntho nchwie nchho mon mbha nnu mifi pugu. ¹⁴ Ligi yugu shi lo ndii nnu nduon ntogo ta'a nu mingwe na pugu pugu shi nuan ne, pa'a pugu lo ma njru ni chwie nu phi, mfi ngwa pe na pugu lo nji'i nthi a tini ne ngwain mon shiri yugu. Pugu fa'o nj'u'o na pi ye'i vugu ni shoro nu. Nchono po mbin pugu. ¹⁵ Pugu mien nkien ndaon, nii mon tru. Pugu togo nkwan shendaon na Balaan, mbo muun Beo, ni togo ne, a ni nkhwā shēi pi nkuon togo nu shendaon na a lo nkā'o ne. ¹⁶ Ndo Minnwi piga vi nthe phi na a ni nchwie ne, nkwein, mbo minyien na a shi'a nchrā ne, chrā ni nggi nonmishua, ndi'i nnu llin na njeli'i Minnwi ni ntā'a nu nchwie ne.

¹⁷ Ngwa pei po no sha'ashhe na nkhi lo nji'i ntaon nu fo, pugu po no lulu na fin tien nyien nu no gho. Pi kwo piri li'i ndugwi njinjnjij nu'o on ni pugu. ¹⁸ Nthe na pugu chrā memme chrā ghagha, nkwei nj'u'o no gho, mbiri ngwa pe na pugu wu'o nkakaa no taon nu shina ngwa pe na pugu wu'o nchho pi mon ntei ne, ngwain vugu ni fi nu vugu ni pa khwā nu shuon. ¹⁹ Pugu kā'a vugu na pugu shi ntaon mon kūna ndo mbo pa nkūna ndutho yugu mon mbha

nnu totro. Nthe na sheshe yaon na a gha'a non ne, non gho nkūna mbho yaon gho. ²⁰ Nthe na, a mbo na non kwo tei pa nnu pe na a ghā ntrao non mon mbhi ne ntogo pi nkuon ji nu Taatho via, mbini mbo nkwe via, Jisho Krishto, mbini mien non yugu maon pigho krao vugu nga'a vugu, kan chombhi non gho pini mbigi ncha nkwan ha'an a ni fuon mbo no nje yi ne. ²¹ A ni nka pwa na pugu shi kan ni ndo nji shendaon ndindi, ncha na pugu ji mbini nu'un nkara nkūnu yugu ni kina taontaon na pi fe ni pugu ne. ²² Nnu na lu'o chrā, mbo nnu shini chhu ne lōgo li'i mbin pugu, "Mingu ghā mfu'u mbini nji maon fu'u yi gho" ndo "minkunya ghā nga nkwo shigao non yi, mbini mbini nuan mon titwrei."

3

Kā'a na Taatho tho nu

¹ Yei mbra nwa'anli na nā'an nu mfe ni pai ndwe, ma nkien pa lin pan. Mon nguon paa nwa'anli pigho, nchho nkwe ne vāi no kwij nu vāi no fa'o nu pi'i nu shi'i. ² Ntā'a nu na pēi kwij pa nnu na Minnwi ni nkwo non ni pa njeli'i pi pi taontaon pugu chhu ne, pugu pa gi Taatho mbini mbo Nkwe ntogo pi mbho ghan ntaon Krishto na pugu ni nje'i vāi ne.

3 Pəi fūon̄ nji yei nnu, ɲa mon̄ pa ndugwi llem̄bhi, ghan̄ mā'an̄ kwəin̄ shi ntho ni mā'an̄ nu kwəin̄ yugu, ntho n̄jōu n̄jin̄ pa nnu pip̄hi ɲa n̄jū'ō yugu chhu ni pugu nɛ. 4 Pugu shi nchhu ɲa, "A ni ɲkā'a ɲa a shi mbini nu'un̄ ntho ti a hin̄? Jē fie ndii ɲa pa taa pia ni ɲkhu nɛ*, pa nnu wu'ō ɲgəi nu shhi wu'ō nō ha'an̄ pugu ni mbo mon̄ n̄jē mbhi nɛ." 5 Pugu li'ɛ nō ji nu yei nnu ɲa ntōgo pi ɲkuon̄ chrà Minnwi, pa po ni ɲkwo pō nō ntaan̄ ndii, shhe pō yi chwīe pi llo mon̄ ɲkhī ndō ntōgo pi mbhō ɲkhī. 6 Ndo ntōgo pi mbhō ɲkhī, mbo ɲkhī mbī, mbhi ye ɲa a ni mbo ndii ghō nɛ, ɲkhī ni n̄jie vi ndō shi'i. 7 Ndo pa po pugu shhe ye ɲa a pō ndwe nɛ, wu'ō mbo ti nchəin̄ ndwe nthe pi chrà yi ghō, nne ɲa pi le mbiri vi ni mōn̄on̄, pi nū'on̄ vugu ntho n̄jwɛɛ llem̄bhi shá'a mbo llé ɲa pi shi mbiri ghan̄ ki pōgo Minnwi nɛ.

8 Ndo ki'i pəi li'ɛ yei ta'a nnu, ma ɲkien̄ pa l̄in̄ pan̄, ta'a llé ni Taathō pō pi nō ta'a ɲkan̄ ɲga'ombhi, ta'a ɲkan̄ ɲga'ombhi pō pi nō ta'a llé. 9 Taathō lo n̄jiyiri nō chwīe nu nnu ɲa a k̄ā'a nɛ nō ha'an̄ pichəi ɲgwa l̄ii ȳiri nu nɛ, ndō a tho ɲgwēin̄ pi n̄jū'ō yi ni pəi ki lo ntā'a nu ɲa sheshen̄on̄ vəi shi'i, ntho ntā'a pi ɲa ɲguon̄ ɲgwa pā'a

ɲkūnu yugu ni phi. 10 Ndo llem̄bhi Taathō shi ntho pi nō ha'an̄ ɲgina ghà ɲgwī'i ntho nɛ, pa po shi ntōgo gha ni titini yōnō nu, pa maon̄ mon̄ po kii ndō nshi'i, ɲkuon̄ shhe pugu pa nnu ɲa ɲgwa ni nchwīe nu nɛ shi ntaon̄ li'i wo.†

11 Ti ɲa pi shi nshi'i ɲguon̄ maon̄ pei mon̄ yei ɲkwan̄ shendaon̄ nɛ, p̄əi p̄i'i ɲkwan̄ ɲgwa ɲa pəi fā'ō nō pō nu nɛ. Pəi fā'ō nō chhō nu chəmbhi taon̄taon̄ pugu pa chəmbhi pōgo Minnwi 12 ntho n̄jwɛɛ nu, ndō ɲkənō tho nu llem̄bhi Minnwi, mbo llé ɲa pi shi ntūon̄ pa po ni mōn̄on̄ a shūgwi, pa maon̄ po shūgwi mon̄ kii nu ghō. 13 Ndo ntōgo pi ɲkuon̄ ɲkwan̄ ha'an̄ k̄ā'a yi chhu nɛ, pia tho n̄jwɛɛ pō fhi pugu pa shhe fhi li'i ɲa ndindi Minnwi pō nɛ.

14 Nthe yie, ma ɲkien̄ pa l̄in̄ pan̄, ɲa pəi tho n̄jwɛɛ nnu pei nɛ, p̄əi k̄āa nō yəi nu ɲa pəi pō shhi yu ki muun̄ mi tōtro, ki ntəi lo mbo mb̄in̄ pəi ndō mbini mbo ni ta'an̄ggi pəi pugu. 15 Ndo mbini ndōgo wēin̄ n̄jū'ō Taathō via, nō shina ɲa a fe nu ɲa pəi lūgu wu'ō nō ha'an̄ Pōo, ɲkien̄ nd̄in̄ via, ni nā'an̄ mfe ni pəi ɲkaa yu ntōgo pi ɲkuon̄ fi'i shiethō ɲa pi ni mfe ghō nɛ. 16 Yei ɲkwan̄ nō ha'an̄ a ghà nā'an̄ ɲguon̄ pa ɲwa'an̄li pi ghao, ndii

* 3:4 3:4 Yei tho nchhu pi pe ɲgwa ɲa pugu ni mfūon̄ mbo ghan̄ youn̄jin̄ Krishto nɛ. † 3:10 3:10 A pō mon̄ pichəi ɲwa'an̄li Minnwi pi ɲa *Pi shi ntūon̄*.

ηα α chrā nu nthe nnu pei
 νε. Pichēi pa maon pō mon
 ghō ηα α gha'a nō jī nu ηα
 pichēi pa ηgwa ηα pugu lō
 nji nnu, ndō ki lō nthi α tini
 mon pin, kara nchhu nnu
 nduon, wu'ō nō ha'an pugu
 ghā nu'un nchwīe ni pichēi
 li'i mon Nwa'anli Minnwi
 νε, nne mbiri non yugu.

¹⁷ Ndō nthe ηα pēi kwo
 ji yei ni shhi νε, ηkieη pa
 līη pan, pēi lina nu ηα ki'i
 pi fīi vāi ni pa nnu ntēi
 ηgwa piphi, nne mien ki lō
 nu'un nthi α tini. ¹⁸ Ndō pēi
 ku'ō nu mon pwapun pugu
 pa ji nu Taathō via mbini
 mbo Nkwe via Jishō Krishto.
 Nguon ndigha'ō ghao pō ghō
 ndwe ti ηgēi nchēiη mon
 llembi ηα mba'a ndugwi yi
 pō νε. Α pō nenne.

Fũoŋ ɲwa'anli Jouŋ Kāoŋ nu pa tho nnu

Pi ni nā'an ɲwa'anli yei mfe ni pa ghaŋ piŋ ɲa pugu ni mbo moŋ fiŋtho ne. Pichəi shini ndo nu'un nthi moŋ piŋ mbiŋ Jisho ɲkwan no ha'an pi ni nje'i vugu no gho llo moŋ njē yi ne.

Pa ɲgwa Gri ni mbi'i ɲa freinoŋ pigi a wu'o mbwa jijwe ɲoŋ, nne pa'a ndo mbiŋ ɲa Minnwi shwi'i ɲkuoŋ shhe hein no ɲoŋ ɲoŋmishua moŋ freinoŋ. Nji'i nthe pi no ha'an pugu shini ndo mbiŋ vi, mbo Ju ɲa Minnwi Chu'o Ntaoŋ no ɲkwe ne, ntho nchho pi moŋ phi, ndo ki lo ntho nōoŋ khwă ne, pugu ni nchhu ɲa pugu ji Minnwi ndo mbo pi yi Minnwi. Pugu ni ntaoŋ shina pa ghaŋ piŋ nthe ɲa pugu ni mbi'i ɲa pugu fā'o yichəi ji nu nnu moŋ jijwe ɲa a chaa yi pigəi ɲgwa nduoŋ ne. Nnu yei ni nchi'i ɲgwa pe ɲa pugu ni ɲkina moŋ choshi ne, tho yugu fiŋ nthe pa nnu ha'an pi ni nje'i vugu no gho ne.

Jouŋ, ɲa a ni nji ɲgwa pei shi'i, ndo ni njəi Jisho Taatho ni ligi yi ne, nā'an ɲwa'anli yei no fe nu tininju'o ni pugu no nnu ɲa pugu ni nja'o llo no njē yi ne. ɲwa'anli yei nōoŋ nu ɲa Ju ɲa Minnwi

Chu'o Ntaoŋ no ɲkwe ne ni ntho shini moŋ freinoŋ ntho mā'an ghrí ghaŋ piŋ ɲa pugu fā'o nnu shini. ɲwa'anli yei tii ɲa chho nu chombhi taontaŋ pugu pa lina nu ni pichəi pa ɲgwa po pi ya ɲkieŋ pa li no nōoŋ nu ɲa ɲoŋ ji Minnwi.

Chrà chombhi

¹ Pigi chii ye ɲa a ni mbo no njē yi ne ni pəi, mbo ye ɲa pigi ni nja'o, mbo ye ɲa pigi ni njəi. Pigi ni njəi yie ni ligi yigi, ɲkāoŋ ni mbho yigi, nthe chrà chombhi. ² Chombhi gho ni nōoŋ noŋ yi, pigi yəi, ndo kwe ntie yi ndwe, ndo nchii chombhi ki ndugwi yi gho ɲa a ni mbo pugu Tāa ne. ³ Nnu ɲa pigi ni nja'o ndo njəi ne, pigi pini nchii ni pəi nne ɲa pia po nu ka'a moŋ ta'anju'o no ha'an pia pa Tāa ni muuŋ vi Jisho Krishto kwo po ta'a yi moŋ ta'anju'o ne. ⁴ Pigi* nā'an pei nnu nne ɲa pwanju'o yigi linaoŋ.

Minnwi po pi lí'ε

⁵ Yei ɲkəni ye ɲa pigi ya'o mbho yu ndo nchii ni pəi ɲa, Minnwi po pi lí'ε pa'a kaŋ shigei njin lo mbo mbiŋ yu. ⁶ Pia nchhu ɲa pia pugu po nu ka'a moŋ ta'anju'o ndo nyien nu njinjin, kaŋ pia le'ilé'i, ki lo ntho nchwie pi nnu shini. ⁷ Ndo pia nyien pi moŋ lí'ε, no ha'an Minnwi ndutho yi po moŋ lí'ε ne, pia ni noŋ pia po ka'a, chhi Jisho

* 1:4 1:4 A po moŋ pichəi ɲwa'anli ndunu ɲa Pəi fā'o yichəi pwanju'o yigi.

Muon vi shīgao nguon phi yia ghao.

⁸ Pia nchhu na pia lo mfā'ō phi, kan pia fii pi non yia, pa'a nnu shini lo mbo njū'ō pia. ⁹ Ndo ti pia mbin phi yia ndo njua ni Minnwi, kan A shi ndi'ē phi yia ghao ndo nshīgao nguon nnu phi yia ghao, nthe na a shi nū'ōn kà'a yi na a chhu na a shi ndi'ē phi yia ne, ndo mbo Minnwi ndindi. ¹⁰ Pia nchhu na pia lo nchwīe phi, a nōon na pia chhu na a Minnwi ngan le'ingien nne pa'a chrà yi lo nji'i mbo njū'ō pia.

2

Krishto ngan ghère via

¹ Pa puon mi puon pan, nchho nā'an pa nnu pei ni pēi nne na ki'i pēi chwīe phi. Ndo ti sheshenon nchwīe phi, kan pia fā'ō ngan ligēi na a shi ndigēi Tāa mfe via nō, mbo Jishō Krishto non ndindi. ² A ju ndutho yi mbo yaon fe'ingien na a fu'u pigitua Minnwi nthe phi yia, ki lo ngu'ō mbo pi yia tē'i via, ndo mbini mbo yi nguon mbhi ghao nkaa pugu.

³ Minthe pia fā'ō tininju'ō na pia ji Minnwi pi nō ha'an pia nū'ōn pa kina pi. ⁴ Non na a chhu na, "Nji vi," ndo ki lo nū'ōn kina yi ne, pō pi nde'ingien ndo pa'a nnu shini lo mbo njū'ō yu, ⁵ ndo ngwa pe na pugu ghà nū'ōn chrà yi ne, ngwa pe na khwā ye na pugu fā'ō mbin Minnwi ne ya mbo yi ka'oka'ō. A nkwan ha'an minthe pia

ji na pia pa Minnwi ta'a yi ne. ⁶ Pia nchhu na pia kina mbo pia pa Minnwi ta'a yi, a pie na pia chho chombhi yia nkwan ha'an Jishō Krishto ni nchho ne.

Kina fhi

⁷ Nkien lin pan, ndo nji'i ntho nā'an pi kina fhi ni pēi, a pō pi yi ndunu na pēi ni nkwo fā'ō nō njē yi ne. Ndunu kina gho ye na pēi ni nkwo ya'ō ne. ⁸ Ndo ti nchho nā'an pi kina fhi ni pēi nthe na nnu shini na a pō mon gho ne pi yēi mbin Krishto mbini njēi mbin pēi, nthe na njinjin tho ntogotogō, nkien lí'ē kwo the nu.

⁹ Sheshenon na a chhu na a pō mon lí'ē ndo mbina ndin vi ne wu'ō mbo mon njin. ¹⁰ Sheshenon na a khwā ndin vi ne chho pi mon lí'ē, nthe yie gho, yichēi nnu lo mbo mbin pia na a shi nchwīe non nduon chwīe phi. ¹¹ Ndo non na a pīna ndin vi ne pō pi mon njin ntho nyien pi mon njin gho, ki lo nji lí'i na a ghēi nu ne, nthe na njinjin gho kwo chri ligi yi.

¹² Ntho nā'an nu mfe ni pēi, ma pa puon mi puon pan,

nthe na pi kwo lí'ē phi yēi nthe pi Jishō.

¹³ Ntho nā'an nu ni pēi, ma pa tāa,

nthe na pēi ji vi, mbo ju ye na a ni nkwo pō nō njē yi ne.

Nā'an nu ni pēi, ma pa kuonon,

nthe ɲa pɛi gha'a ɲon
mbimbhi.

Nā'an nu ni pɛi, ma pa puon
nthe ɲa pɛi ji Tāa.

14 Nā'an mfe ni pɛi, ma pa
tāa

nthe ɲa pɛi ji vi ɲa a ni
mbo no njē yi ne.

Nā'an mfe ni pɛi, ma pa
kuonon

nthe ɲa pɛi fā'o nji,
chrà Minnwi kina mbin
pɛi,

ndo pɛi kwo gha'a ɲon
mbimbhi.

Ki'i ɲkhwā ɲkuon mbhi

15 Nenne, ñshwei vɛi, ki'i
pɛi khwā ɲkuon mbhi yei,
ki pa maon ɲkuon mbhi yei.
Sheshenon ɲkhwā ɲkuon
mbhi yei, kan a lo mfā'o
khwā mbin Tāa. 16 Nthe
ɲa ɲguon pa maon ɲkuon
mbhi, yaon ɲa freinon tā'a
nu ne pugu pa yaon ɲa ligi
ɲonmishua yɛi ɲkhwā nu
no fā'o nu ne, pugu pa kwēi
nu njù'o mon nōon non nthe
pa maon ɲa ɲon fā'o ne,
kan ta'a nnu yei lo ndho pi
mbho Tāa, a po pi yi ɲkuon
mbhi. 17 ɲkuon mbhi chho
ntogotogo pugu pa ji yaon
ɲa a khwā ne, ndo ɲgwa
pe ɲa pugu chwīe nnu ɲa
Minnwi chhu ne, pugu shi
nchho mbhi ki ndugwi yi.

Pɛi lina pa mbina Krishto

18 Puon pan, ndugwi yi
kwo para, no ha'an pɛi ni
nja'o ɲa mbina Krishto tho
nu ne, nenne ntou pi kwo
tho, nthe yie gho, pia ji ɲa
ndugwi yi kwo para. 19 Pugu
ni mien via ntaon ni vugu,

ndo pugu shini ndo nja mbo
pi ɲgia yia, nthe ɲa pugu
kan ni mbo ɲgia yia, pugu
kan ni ɲkina pia pugu, ndo
pugu ni ntaon shina pia,
nenne, a ya nōon ɲa ɲguon
yugu shini ndo mbo ɲgia yia.

20 Ju ɲa a yi taontaon
ne shā'o Jijwe Minnwi mbin
gho, nenne ɲguon vɛi ji nnu
shini. 21 Nā'an mfe ni pɛi
pa'a ndo nthe pi ɲa pɛi shi
lo nji nnu shini, nthe pi ɲa
pɛi ji, ndo pɛi ɲkaa pɛi ji ɲa
le'ingien shi'a ndho mbho
nnu shini. 22 Ngan le'ingien
po pi gō? A ɲon ye ɲa a
lāa ɲa Jisho shi lo mbo Ju
ye ɲa pi Chu'o vi Ntaon no
ɲkwe ne. Non vei ju mbo
mbina Krishto, mbo ju ve ɲa
a lāa Tāa mbini ndāa Muun
ne. 23 Sheshenon ɲa a lāa
Muun ne lāa Tāa ɲkaa yu,
sheshenon ɲa a pin Muun
ndo nchhu ne, pin Tāa ɲkaa
yu.

24 Ni gò, a pie ɲa yaon
ɲa o ni nja'o no njē yi ne
kina njù'o gho. Yaon ɲa o ni
nja'o llo no njē yi ne ɲkina
njù'o gho, kan gogo shi ɲkina
mbin Muun pugu Tāa. 25 Yei
yaon ɲa a kā'a via no gho ne,
chombhi ki mme.

26 Nā'an pa nnu pei mfe ni
pɛi nthe pa ɲgwa pe ɲa pugu
tā'a nu mfi vɛi ne. 27 Ndo ni
pɛi, Jijwe Minnwi ɲa Krishto
shā'o mbin pɛi ne kina mbin
pɛi, nne pa'a pɛi lo mfā'o
chà sheshenon no ye'i nu
vɛi. Nthe ɲa Jijwe yi ye'i vɛi
ni ɲguon nnu ghao, yaon ɲa
a ye'i nu ne po pi nnu shini,
ki lo mbo le'ingien. Wu'o no

ha'an a ye'i vøi ne, pøi kina pøi pa Krishto ka'a.

²⁸ Nne, ma puon mi puon paŋ, pøi kina pøi pugu ka'a, nne ŋa a shi ŋa mbini, pia fã'o tininju'ɔ ki lo nshũ'u mbini njiŋ mon lriho ndii ŋa a tho ne.

²⁹ Pøi nji ŋa Krishto ŋon ndindi, pøi ji ne ki'e ŋa sheshenon ŋa a ghà nchwie nnu ndindi ne phi Minnwi mbhi vi.

3

Puon Minnwi

¹ Lii njøi fi'i khwã ŋa Tãa fã'o mbiŋ pia ne njøi, a mēiŋ via ni puon pi, pia lo mbo yie shini. Nnu ŋa a chwie pa'a ŋkuon mbhi lo nji via ne pɔ ŋa ŋkuon mbhi shini ndo nji vi. ² Nkieiŋ liŋ paŋ, pia pɔ pi pa puon Minnwi ndwe, ndo ti ŋkwaŋ yaon ŋa pia shi mbo ne, pi lo naa nōon ni pia ya'a, ndo pia ji ŋa ndii ŋa a shi nōon non yi ne, pia shi nde mbo no ju, nthe ŋa pia shi njøi vi ŋkwaŋ no ha'an a pɔ ne. ³ Sheshenon ŋa a chho mfã'o yei kwã'a mbiŋ yu ne chwie non yi mbo yi taontaon, wu'ɔ no ha'an ju ndutho yi, yi taontaon ne.

⁴ Sheshenon ŋa a lōgo chwie nu phi a pɔ mbha nnu yi ne, a tho nchwie pi no ŋgũo nnu mbimbhi nthe ŋa phi pɔ pi mbha nnu ŋgũo nnu mbimbhi. ⁵ Pøi ji ŋa Krishto ni ntho pi no shigao nu phi, ndo pa'a phi lo mbo mbiŋ yu. ⁶ Sheshenon ŋa a ta'a yi pugu Krishto ne

shi'a ndōgo chwie nu phi a pɔ chofa'a yi, sheshenon ŋa chwie nu phi fã'a yi ne lo naa njøi vi ki nji vi.

⁷ Puon mi puon paŋ, ki'i sheshenon fi vøi, sheshenon ŋa a tho nchwie nnu ndindi ne pɔ ŋon ndindi no ha'an juju ŋon ndindi ne. ⁸ Sheshenon ŋa mbha nnu pi pɔ pi chwie nu phi ne pɔ pi yi Shata. Nthe ŋa Shata ni ŋkwo tho nchwie phi lo no njē yi. Nnu ŋa a ni nchwie Muon Minnwi tho ne, ni mbo ŋa a piri fã'a Shata. ⁹ Sheshenon ŋa a phi Minnwi mbhi vi ne shi'a ndōgo chwie nu phi a pɔ chofa'a yi, nthe ŋa mbha nnu Minnwi pɔ mbiŋ yu ti minthe pa'a a lo ŋkina ntho nchwie phi nthe ŋa a phi Minnwi mbhi vi. ¹⁰ Ntogo pi ŋkuon yei pinthe pi ji puon Minnwi pugu pa yaon ŋa puon Shata yie ne. Sheshenon ŋa a shi'a nji'i nchwie nnu ndindi ki ŋon ŋa a lo ŋkhwã ndiŋ vi ne, lo mbo yi Minnwi.

Sheshenon khwã pichøi ŋgwa

¹¹ Yei ŋkini ŋa pøi kwo ya'o lo mon njē yi ne, ŋa pia khwã non pia. ¹² Ki'i pia pɔ pi no Keiŋ ŋa a ni mbo yi ŋon mbimbhi, mbo Shata, njwi ndiŋ vi ne. A ni njwi vi nthe pi kho? Nthe ŋa fã'a yi ni mbo yi piphi, ndo yi ndiŋ vi pɔ fã'a ndindi. ¹³ Ki'i pøi ghrão, ma pa liŋ paŋ, ŋa ŋkuon mbhi pina vøi.

14 Pia ji ņa pia kwo taon mon gu nii mon chombhi, pia ji nthē ņa pia khwā līņ pia. Sheshēņon ņa a lo nji'ī mfā'o khwǎ nē, kina mon gu. 15 Sheshēņon ņa a pīna ndīņ vi nē pō pi njwi ņon, ndo pēi ji ņa mba'a pa ghan jwi ņgwa fā'o chombhi ki mme mon njū'ō pugu.

16 Yei ņkwan ha'an pia ghā nji ņkieņ khwǎ nē, ņa Jishō ni ņkhu nthē via, nthē yie ghō, a pie ņa pia khu nthē pa līņ pia. 17 ņon mfā'o fī'ī maon ņa a nthē a yru nō ghō shi'ī ndo njei ndīņ vi mon pou ki lo nōon kwoshini ghō, kaņ khwǎ Minnwi pō njū'ō yu pi neiņ?

18 Puon mi puon paņ, ki'ī khwǎ yia wu'ō mbo pi ni nchō ki chrā. Pia nōon nnu khwǎ ntōgo pi mon fā'a yia pugu pa nnu shini. 19 Ntōgo pi ņkuon yie, pia shi nji ņa pia ņgia nnu shini ndo mfā'o tininju'ō shhi Minnwi. 20 Njū'ō yia ņgwēiņ via nō ņgusha'a, pia ji nu ņa Minnwi chaa njū'ō yia ndo nji ņguon nnu ghao.

21 ņkieņ līņ paņ, ņjū'ō yia mien ki wēiņ via nō pa ņgusha'a, kaņ pia fā'o tininju'ō shhi Minnwi. 22 Ti sheshe yaon ņa pia pie mbho yu nē kaņ pia shi mfā'o, nthē ņa pia gha nū'ōņ kina yi ndo nchwīe nnu ņa a pwa vi nē.

23 Kina yi pō ņa pia fā'o piņ mbin Muuņ vi, mbo Jishō Krishto, ndo ņkhwā non pia wu'ō nō ha'an a fe gī ni pia ņa pia khwā

nē. 24 Sheshēņon ņa a nū'ōņ kina Minnwi nē, kina mbin Minnwi, Minnwi kina mbin yu. Pia ji ņa a kina mbo ta'a yi pia pugu, ntōgo pi ņkuon Jijwe yi ņa a fe ni pia nē.

4

Ji nu pa ghan ntaon mifi

1 ņkieņ līņ paņ, ki'ī nji'ī mbin pi sheshēņon ņa a chhu ņa nnu ņa a chhu nu lo pi mbho Jijwe Minnwi nē, ndo ywē'ī vugu nō yēi nu ņa Jijwe ņa pugu fā'o nē lo pi mbho Minnwi. Nthē ņa ntou pa njeili'ī mifi pō mon mbhi shi'a. 2 Yei ņkwan ha'an minthe o kie nji ņa Jijwe Minnwi pō mbin pugu nē. Sheshēņon vugu mbin ņa Jishō Krishto ni nthō mon freinon, kaņ a lo mbho Minnwi. 3 Sheshēņon mien ki lo mbin ņa Jishō ni nthō mon mbhi yei nō ņonmishua, kaņ ņon ghō lo nji'ī mfā'o Jijwe Minnwi. ņon ghō fā'o pi jijwe mbina Krishto ņa pēi ni nja'o ņa a tho nu, ndwe a kwo lo mbo mon mbhi nē.

4 Pa puon mi puon paņ, pēi pō pi yi Minnwi ņkwo lo ņga'a vugu, nthē ņa ju ņa a chho njū'ō pēi nē chaa vi ņa a pō mon mbhi nē. 5 ņgwa pighō pō pi yi ņkuon mbhi yei, nthē yie ghō, pugu chrā nnu pugu pi nō ņgwa ņkuon mbhi, ņgwa ņkuon mbhi ya'o vugu. 6 Ndo ti pia pō pi yi Minnwi. Sheshēņon ņa a ji Minnwi nē ghā nja'o via; sheshēņon ņa a lo mbo yi Minnwi nē shi'a nja'o via.

Yei ŋkwan ha'aŋ pia ghà ŋkie nji Jijwe nnu shini pugu jijwe mifi ne.

Minnwi pɔ pi khwă

⁷ Pa ŋkien lin pan, pia khwă non pia, nthe ŋa khwă llo pi mbho Minnwi. Sheshenon ŋa a nōon khwă ne phi Minnwi mbhi vi ndo a ji Minnwi. ⁸ Sheshenon ŋa a lo nōon khwă ne lo nji'i nji Minnwi, nthe ŋa Minnwi khwă.

⁹ Minnwi ni nōon fi'i ŋkwan ha'aŋ a khwă via ne, pi ni taon nu fiŋ Muuŋ vi a tho mon mbhi, nne ŋa minthe pia fā'o chombhi ntogo pi mbho yu. ¹⁰ Yei yaon ŋa pi mēin ni khwă ne, a lo nji'i mbo pi ŋa pia ni ŋkwo khwă vi, a pɔ pi ŋa a ni ŋkhwă via ntaon Muuŋ vi no yaon fe'ingien ŋa a pi'i pigitua Minnwi nthe phi yia ne.

¹¹ Pa ŋkien lin pan, Minnwi ŋkhwă via fi'i yei, a pie ŋa pia pini ŋkhwă non pia. ¹² Chəi kan ta'a ŋon lo naa njei Minnwi, pia ŋkhwă non pia, Minnwi kina pia pugu ka'a, khwă yi pɔ yi ndinaon njū'ɔ pia.

¹³ Yei ŋkwan ha'aŋ minthe pia ji ŋa pia pugu kina ka'a, juju kina pia pugu ne, nthe pi ŋa a fe Jijwe yi ni pia. ¹⁴ Pigi yəi ndo mbo pa minkwentie ŋa Tăa taon Muuŋ ŋa â tho mbo ŋkwe mbhi. ¹⁵ Sheshenon ŋa a pin ndo nchhu ŋa Jisho Muuŋ Minnwi ne, Minnwi kina mbo pugu yu ka'a, juju kina

mbo pugu Minnwi. ¹⁶ Nne pia ji ndo mbin fi'i ŋkwan ha'aŋ Minnwi khwă via ne.

Minnwi pɔ pi khwă, nne ŋon ŋa a kina nchho mon khwă ne kina pugu pa Minnwi ka'a, Minnwi kina pugu yu ka'a. ¹⁷ Mon yei shendaon pinthe pia ji ŋa khwă Minnwi linaon shina pia, nne ŋa minthe pia fā'o tininju'ɔ mon lembhi shá'a, nthe ŋa no ha'aŋ ju ndutho yi pɔ ne, a ha'aŋ pia ŋka pia pɔ mon mbhi yei ne.

¹⁸ Pogo gu lo mbo mon khwă, ndo khwă ŋa a yi ndinaon ghà njou pogo gu. Nne khwă lo ndinaon mbin sheshenon ŋa a pogo gu ne, nthe ŋa pogo gu ghà nyien pi pugu njó. ¹⁹ Pia ghà nōon khwă nthe ŋa Minnwi fūon ŋkhwă via.

²⁰ Sheshenon nchhu ŋa, "Ŋkhwă Minnwi," ndo mbina ndin vi, kan a nde'ingien, nthe ŋa ŋon ŋa a lo nji'i ŋkhwă ndin vi, mbo ŋonmishua ŋa yəi nu ne, nthe pa'a a lo ŋkhwă Minnwi ŋa lo nji'i njei ne. ²¹ Yei gí ŋa a fe ni pia: Non ye ŋa a khwă Minnwi ne yi'i ŋa a khwă ndin vi.

5

Gha'a nu ŋkuon mbhi

¹ Nguon ŋgwa ŋa pugu pin ŋa Jisho Ju ŋa Minnwi Chu'ɔ Ntaon no ŋkwe ne phi Minnwi mbhi vugu. Nguon ŋgwa ŋa pugu khwă Tăa ne khwă ŋon ŋa a phi Tăa mbhi vugu ne. ² Yei ŋkwan ha'aŋ

pia ghà nji ña pia khwā puon Minnwi nē: A ndiï ña pia khwā Minnwi nchwīe nnu ña pa kàna pi chhu nē. ³ Nthe ña a yei mbo khwā Minnwi: ña pia nū'oy pa kàna pi. Ndo pa kàna pi pigho lo nji'i mbo pi lrī. ⁴ Nthe ña ñon ña a phi Minnwi mbhi vi nē, gha'a ñkuon mbhi. Yei gha'a nu ña a gha'a ñkuon mbhi nē, pō pi piñ yia. ⁵ A gō ña a gha'a ñkuon mbhi? Nkiesu ju ña a piñ ña Jisho pō pi Muun Minnwi nē.

Nnu ña pi chhu nthe Muun Minnwi nē

⁶ Yei ju ña a ni ntho ntogo pi ñkuon kwe ñkhī mon ñkhī pugu pa chhī nē, mbo Jisho Krishto, ki lo ngu'ō ntogo pi mon ñkhī tē'i vi, a ni mbo pugu pa chhī gu yi. Jijwe Minnwi pō minkwentie yi, nthe ña Jijwe Minnwi gho Ju mbo nnu shini. ⁷ A trei pa minkwentie: ⁸ Jijwe, ñkhī ni chhī. Ndo ñguon yi trei pei pō ni ta'anggi. ⁹ Pia mbin ñgwamishua ha'an pugu pa minkwentie nē, pia ji nē ki'ē ña Minnwi nō minkwentie chaa yie gho. Yei kwe nu nte ña Minnwi kwe nte Muun vi nō gho nē. ¹⁰ Sheshenon ña a fā'o piñ mbin Muun Minnwi nē fā'o minkwentie yei njū'ō yu. Sheshenon ña a lo nji'i mbin Minnwi nē chwīe Minnwi pō ndē'i ñgiē, nthe ña pugu lo mbin nnu ña Minnwi chhu nthe Muun vi nē. ¹¹ Yei nnu gho ña Minnwi chhu nē: Minnwi fē chombhi ki mme ni

pia. Chombhi yei pō pi mbin Muun vi. ¹² Sheshenon ña a fā'o Muun Minnwi nē fā'o chombhi. Sheshenon ña a lo nji'i mfā'o Muun Minnwi nē lo nji'i mfā'o chombhi.

Pēi ji ña pēi fā'o chombhi ki mme

¹³ Nā'an nnu pei mfe ni pēi ña pēi piñ Muun Minnwi nē, nne ña pēi ji ña pēi fā'o chombhi ki mme. ¹⁴ Yei tininju'ō ña pia fā'o mbin Minnwi nē, ña pia mbie sheshe yaon ñkwan nō ha'an a tā'a nu nē, kan a shi nja'o via. ¹⁵ ña pia nji ña a ghà nja'o via mon ñguon nnu ña pia pie vi nō nē, pia pini nji ña a shi mfe yaon ña pia pie nu nē.

¹⁶ Sheshenon njei ndin vi a tho nchwīe phi ña a lo nji'i ndugwi mon gu mon jijwe nē, a luon Minnwi mfe gho, Minnwi fē chombhi gho, mbo pa ñgwa pē ña pugu chwīe phi ña mba'a a yi'i ndugwi mon gu nē. Yichēi phi pō ña a ghà ndugwi pi mon gu, ndo nji'i mfe pi gī ña pi luon Minnwi mfe ni ñgwa pē ña pugu chwīe ñkwan phi gho nē. ¹⁷ ñguon nnu ña a lo ñkā'o nē pō pi phi, ndo phi pō ña a lo nji'i ndugwi mon gu jijwe.

¹⁸ Pia ji ña sheshenon ña a phi Minnwi mbhi vi nē shi'a ñgēi shhi nchho nchwīe phi, nthe ña Muun Minnwi shi ndi'i vi, nne mba'a ñon mbimbhi, mbo Shata, kōon vi. ¹⁹ Pia ji ña pia llo pi mbo Minnwi, ndo ñguon

mbhi ghao pɔ pi mbhɔ ŋon
mbimbhi.

²⁰ Pia ji ŋa Muuŋ Minnwi
thɔ ndɔ mfe shiethɔ ni pia,
nne ŋa a nthe pia ji Minnwi,
mbɔ ju ŋa a yi shini ne.
Pia pɔ moŋ ju ŋa a yi shini
ne, moŋ Muuŋ vi, mbɔ Jishɔ
Krishto. A ju mbɔ ŋkieŋ
Minnwi shini mbɔ chɔmbhi
ki mme.

²¹ Pa puon mi puon paŋ,
pêi lə'i gha'o nu pa nnwi.

Mbra Nwa'anli Jouņ Kāoņ nu pa tho nnu

A wu'ó nā'an Jouņ nwa'anli yei nó shūu nu ténə ghan piņ mon yichəi choshi nthe pa ghan mifi, ndo mbini ndigəi vugu na pugu khwā non. A gē choshi mon nwa'anli yei pi na Mingwe, pa ngia choshi po pa puon Mingwe vei. Jouņ tūgu non yi nó nthishi. Pa ngwa mon choshi yei tho nkra Jouņ, a yei na pugu tho chho chombhi yugu mon nnu shini. Nne a pini nā'an nwa'anli nó shwei nu choshi yei na ki'i pugu tuon pa masha mifi.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo pi mbho mu, Jouņ, mbo nthishi mon choshi, ngəi nu mbho mingwe yei na pi chu'ó vi ne, pugu pa puon pi na nkhwā mon nnu shini, ndo ki lo ngu'ó mbo pi mmu tə'i a. Nguon ngwa na pugu ji nnu shini ne khwā vəi nkaa pugu, ² nthe nnu shini na a kina mbin pia, ndo shi mbo ka'a ki ndugwi yi ne.

³ Pwapuņ ni kwoshini ni ghighri po ni pia llo mbho Minnwi Tāa pugu Jisho Krishto, mbo muuņ Tāa, mon nnu shini pugu pa khwā.

Nyien nu mon khwā pugu pa nnu shini

⁴ Njū'ó a pwa ti nga'a nó yei nu na pichəi pa puon po chho nu mon nnu shini wu'ó nó ha'an Tāa ni mfe gí ni pia ne.

⁵ Ndwe nchho mbie gho, ma nkien mingwe vei, a lo nji'i mbo pi na nchho nā'an pi kina fhi mfe nu ni pəi, a wu'ó ye na pia ni mfā'ó llo nó njē yi ne, na pia khwā non pia. ⁶ A yei mbo khwā, na pia chho nkwan ha'an kina yi chhu ne. Yei kina yi, wu'ó nó ha'an pəi ni nja'ó mon njē yi ne, na pəi chho mon khwā.

⁷ Ntou pa ngwa mifi kwo taon mon mbhi, mbo ngwa pe na pugu lo nji'i mbin na Jisho Krishto tho mon freinon ne. Nkwan non vei po pi ngan mifi mbo mbina Krishto. ⁸ Pəi lina ni non pəi, nji na mba'a pəi phe yaon na pia kwo fā'a ne, nji na minthe pia fā'ó kinein ti a linaon. ⁹ Sheshenon na a ghəi shhi ki lo ngu'ó nkina pi nkuon yaon na Krishto ye'i ne, lo nji'i mfā'ó Minnwi. Non na a kina mon yaon na Krishto ye'i ne, fā'ó Tāa pugu muuņ.

¹⁰ Sheshenon ntho njəi vəi, ki lo ntho pi ni ntigi yei, ki'i pəi piņ vi nda pəi, ki nchrā gho, ¹¹ nthe na sheshenon na a chrā gho ne, po pi pakwo pi mon fā'a piphi yi.

Ndugwi njin chrà nu

¹² Mfā'ó ntou nnu nó shwei nu vəi nó gho, ndo mba'a nji'i nā'an nā'an mon nwa'anli, nshi nka khwā pi

nɔ kra nu vɛi, nchrā ni pɛi
pia tho njɛi ligi, nne ŋa
pwanju'ɔ yia linaon.

¹³ Puon ndiŋ gho yi
mingwe ŋa pi chu'ɔ vi ne,
mā'an chrà yɔ.

Yichəi mbra ŋwa'anli Jouŋ Kāoŋ nu pa tho nnu

Jouŋ nā'an ŋwa'anli yei nɔ chhu nu ni Gayu ŋa ju, Gayu, ya fā'a nu shi'i. A nā'an nɔ piŋ nu pichəi pa ŋgwa ŋa a taon mon choshi yei, ndɔ yichəi nthishi fɔ, ligi yi pɔ Diotrefe, lāa vugu lāa. Diotrefe ni ndāa nji Jouŋ ti nchəiŋ mon ye nthiŋkwo ŋa a fu'u ŋgwa pɛ ŋa pugu ghēre ŋgwa ha'an Jouŋ taon nɛ mon choshi. Gayu ni ndɔgɔ ghan chhu chrà Minnwi pei, (ŋa Diotrefe ni ndāa ŋa ki'i pi ghēre vugu nɛ), ŋgəi ni pugu nda yu, ŋgēre vugu, pugu chwīe fā'a yugu. Jouŋ, mon chhu nu ŋa Gayu fā'a nu shi'i, nɔon ŋa a nnu kaka'o nɔ ghēre nu pa ŋgwa ŋa pugu nyien nthɔ nchii chrà Minnwi ndɔ nchhɔ nu mon nnu shini nɛ.

Mā'an nu chrà

¹ Ŋwa'anli yei llo pi mbhɔ mu, Jouŋ, mbɔ nthishi mon choshi, ŋgəi nu mbhɔ Gayu ŋa ŋkhwā shishini nɛ.

² Ŋkien ndiŋ a, ŋduon ŋa ŋguon pa nnu tɔgɔ shi'i, pugu pa ŋa ɔ fā'o non nyien ntini wu'ɔ nɔ ha'an pa nnu nyien nu shishi'i ni nchəi yɔ nɛ. ³ Mi ni mfā'o pwanju'ɔ ŋkien ntou yi ndii ŋa pichəi ghan piŋ ni nthɔ nshwei

a ni fi'i ni'in ŋjù'ɔ ŋa ɔ fā'o ŋkuon nnu shini nɛ, nɔ ha'an shishini ɔ chhɔ nu mon nnu shini nɛ. ⁴ Ndɔ nji'i mfā'o pwanju'ɔ a yien nchaa yei: ya'o nu ŋa pa puon pan chhɔ nu mon nnu shini.

Lina nu ni ghan fā'a Minnwi

⁵ Ŋkien ndiŋ a, ɔ ya mfā'o ta'anju'ɔ ni fi'i fā'a ŋa ɔ fā'a nu mbiŋ pichəi ghan piŋ nji'i nthɛ pi nɔ ha'an pugu pɔ pi pa ghini nɛ. ⁶ Pugu ni nchii ni ŋgwa mon choshi fi'i khwā ŋa ɔ ni nɔon ni pugu nɛ. A shi mbɔ nnu shi'i nɔ ha'an ɔ ŋgēre vugu nɔ ha'an a nshi mfe pwanju'ɔ ni Minnwi nɛ ndii ŋa pugu llo nyien nɛ. ⁷ Nthɛ ŋa pugu nyien pi nɔ ligi Taathɔ ki lɔ nji'i nthɔ mbiŋ ŋkwe sheshe yaon mbhɔ ghan ki piŋ Minnwi. ⁸ Nthɛ yie ghɔ, a pie ŋa pia ghēre ŋkwan ŋgwa pei, nɛ ŋa minthɛ pia ŋkaa pia pɔ ghan fā'a mon ye'i nu nnu shini.

⁹ Ŋkwo nā'an yaon mfe ni choshi, ndɔ Diotrefe ŋa a khwā nɔ nū'ɔŋ nu non yi shhi nɛ shi'a ŋkhwā nɔ ya'o nu mbhɔ pigi. ¹⁰ Nshi ŋga nthɔ hɛnɛ, kan ŋshi ntaon ni pa nnu pɛ ŋa a chwīe nu nɛ pāa, pa nnu wuwuru ŋa a chrā nthɛ vigi nɛ. Nɔ ha'an pei nnu wu'ɔ ŋkigəi kigəi, a pini nu'un ndāa nɔ chhu nu tho a pwa ni ghan piŋ, ndɔ mbinu nu'un ndāa ni ŋgwa pɛ ŋa pugu tā'a nchhu ŋa pugu tho a pwa ni pugu nɛ, ti mfū'u vugu fu'u mon choshi.

¹¹ Nkien ndiŋ a, ki'i pɛi pini nnu piphi. Pɛi pini pi nnu shi'i. Sheshenon ɲa a chwie nnu shi'i ne, pɔ pi yi Minnwi. Sheshenon ɲa chwie nnu piphi lo naa nji Minnwi.

¹² Sheshenon chrā nnu shi'i no ligi Demetriu. A gha nchho chombhi yi ɲkwan ha'an nnu shini Minnwi chhu ne, yei nonon ɲa a ɲkien non. Pigi ɲkaa pigi, pigi nchhu yigi nnu shi'i nthɛ vi, o ji ɲa nnu ɲa pigi chhu ne nnu shini.

Ndugwi chrā

¹³ Mfā'o ntou nnu no chhu nu ve, ndo pa'a ndo nji'i ntā'a nu nā'an nā'an mon ɲwa'anli. ¹⁴ Nkwā'a no yɛi nu ghɔ mon kuo ndii yei, pɔgo yɛi ligi nchrā.

¹⁵ Minnwi fe ghighri ve. Nguon pa shuon pɔ hein mā'an chrā yo. Chrā ni ɲguon pa taannu pɔ, pa ta'a ta'a.

Nwa'anli Jude Kāon nu pa tho nnu

Pi ni nā'an ηwa'anli Jude nɔ shūu nu tónə ghan pin nthe pa masha mifi ηa pugu chhu ηa pugu ghan pin nε. Mon ηwa'anli yei, ηa a fhi mbra ηwa'anli Pita mon pa nnu ηa pi nā'an nε, Jude kwēnε pa ηgwa ηa pugu mēin ηwa'anli yi nε ηa pugu wie ηkrò pin ηa Minnwi fε ni pugu ta'a ηgé nɔ ηguon ndii ghao nε. Jude chhu ηa pa masha mifi pei yi'ə non yugu pi kúon nnu ηa njèin yugu nōon nε, ki lo mbo nnu ηa Minnwi chhu nε, nne mfuo freinon yugu ni shúon, nchī'ə nji ηa Minnwi nū'ɔn nε ndo ηgwe'i pa ghan ndigha'o. Nji'i nthe pi nɔ ha'an pugu chhu ηa pugu mā'an pi ηkin Minnwi nε, pugu ya nchwie pi nnu ηa njù'ɔ yugu na'an ni pugu nε, pa'a ndo mfā'o Jijwe Minnwi mbin pugu. Jude tā'a nu ηa pa ghan pin lāa nnu ηa pugu ye'i nu nε pugu ηkwan li ηa pugu nōon nu nε.

Mā'an nu chrà

¹ Nwa'anli yei llo mbho mu Jude, mbo muon fā'a Jisho Krishto mbini mbo ndin Jein, ηgəi nu ni ηgwa

πε ηa Minnwi, mbo Tāa, gē vugu, ndo ηkhwā vugu, nū'ɔn ni Jisho Krishto nε.

² Nduon ηa Minnwi nōon ntou kwoshini pugu pa ghighri pugu pa khwā ni pəi.

Pa masha mifi

³ Nkien pa lin pan, nji'i nthe nɔ ha'an mi ni ntho ηkhwā nu nɔ nā'an nu ηwa'anli mfe ni pəi nthe ta'a ηkwan lūgu nu ηa pia fā'o nε, ηki yəi ηa a pie ηa nā'an nɔ mā'an nu ghrī yəi ηa pəi wie ηkrò nthe pin ηa pi ni mfe ni pia, mbo ηgwa Minnwi ta'a ηgé nɔ ηguon ndii ghao nε. ⁴ Nthe ηa pichəi ηgwa ji'an nii ki pi lo nji, mbo ηgwa ki pɔgɔ Minnwi ηa pugu lin ηkini nthe pwapun Minnwi via nne nɔ li'i nu mbha nnu totro yugu. Ngwa pei lāa Jisho Krishto fiη Masha via ndo mbo Taatho. Pi ni ηkwo nā'an* fie ndii ηa ηgwa pei shi mfā'o njó.

⁵ Ntā'a nu mbini ηkwin vəi, nji'i nthe nɔ ha'an pəi ji ηguon nnu yei ηa Taatho† ni ηga ηkwo kwe la'ataon Ishrae llo mon la'ataon Ijpti, ndo ηga nda'a, nshi'i ηgwa pe ηa pugu shini ndo mbin nε. ⁶ Pəi kwin pa ghan ntaon Minnwi pe ηa pugu shini ndo ηkina mon li'i ye ηa pugu ni mfā'o nji fo nε, mī'an li'i ηa pugu ni mfā'o nɔ chho nu nε, Minnwi krao

* 1:4 1:4 Yichəi njin li'i yei pini mbo ηa pi ni ηkwo nū'ɔn fie ndii. † 1:5 1:5 Pichəi pa ndunu Nwa'anli Minnwi mon chrà Gri fā'o pi Jisho nɔ li'i yei, nōon nu ηa Jisho ni ηkwe vugu ηkaon pi maa mbhi vi ηkuon mbhi hein.

vugu ni chein nɔ nguon ndii, nū'ɔn mon mme njinjin nthɔ njwere mme llembhi shá'a. ⁷ Kwin la'ataon Shodon pugu Gomora pugu pa pichəi pa la'ataon yəi pugu, ɲa pugu ɲkaa pugu ni mfe non yugu ni kwoshuon pugu pa mbha nnu tɔtrɔ ne, pugu ni njəi ɲgə'i njɔ mɔnon ki ndugwi yi nɔ li ni nguon ɲgwa.

⁸ Wu'ɔ nenne, ɲgwa pei ɲkaa pugu, yi'ə non yugu pi kúon nnu ɲa njəin yugu nɔon ne, nne mfuo freinon yugu ni shúon, nchi'ə nji ɲa Minnwi nū'ɔn ne ndɔ ɲgwɛ'i pa ghan ndigha'o. ⁹ Nɔ ndii ɲa nthishi pa ghan ntaon Minnwi, mbɔ Maikə, ni nshūu nu pugu Shata ndɔ ndou nu nthɛ khu Mushi ne, a shini ndɔ nji'i mbí'i nɔ chrā nu chrà nchi'əshə nɔ sha'a nu Shata, ndɔ a ni chhu pi ɲa, "Taathɔ pīga ghɔ." ¹⁰ Nɔ ɲgwa pei gha ɲgwɛ'i nguon yaon ɲa pugu lɔ nji'i nji ne, ndɔ pa nnu pɛ ɲa pugu ji ki lɔ mbí'i nɔ pa minyien ne, pa nnu pighɔ gha mbiri vugu.

¹¹ Wuwuru ɲgə'i pɔ ni pugu. Nthɛ ɲa pugu yōu njin ɲkwan mbha nnu Kein, pugu mī'an non yugu nchwie pa ntəi ɲkwan ha'an Balaan ni nchwie ne nɔ fā'o nu shéi, ndɔ nshi'i ɲkwan ha'an Kora ni shi'i ne nthɛ tinithɔ.

¹² Pa ɲgwa pei pa thɔ mitwɛ'i njɔ li'i ji khwǎ yəi

nɔ ha'an pugu ji maon pəi pugu ki lɔ mfā'o pɔgɔ, ɲgu'ɔ ndina pi ni non yugu, pa luluɲ ki mbɔ ɲa fifrəi tien nyien nu nɔ ghɔ, mbɔ nɔ pa thi ɲa a lɔ njuɲ ntien mon ndii kwo ntien ne, pa thi ɲa pi kwo shū'ɔ vugu llɔ ɲkuon ɲien yugu ti pugu kwo khu. ¹³ Pugu pɔ nɔ fin titini thɔ ɲkhi, pa mbha nnu lrithɔ pugu thɔ nɔon non yi nɔ fa'ofa'o fin ghɔ. Pugu pɔ nɔ pa finəi ɲa pugu fin nu ne, Minnwi kwo nū'ɔn njinjin ki ndugwi yi ni pugu.

¹⁴ A ni ɲgu'ɔ mbɔ nthɛ pi pa nnu pei ɲa Enoke mbɔ khwachəi ɲgwreinion llɔ mbin Adan ni njəi nnu llɔ mbhɔ Minnwi nchhu ɲa, "Lii njəi, taathɔ thɔ nu ne pugu pa wun ɲkan[‡] ɲgwa pi pi taontaon ¹⁵ nɔ sha'a nu nguon ɲgwa ndɔ mfe njɔ ni nguon pa ghan ki pɔgɔ Minnwi nthɛ pa mbha nnu ki fā'o pɔgɔ Minnwi ha'an pugu chwie nu ne, pugu pa chrà piphi ɲa pa ghan ki pɔgɔ Minnwi mbɔ pa ghan phi chrā nu nthɛ vi ne."

¹⁶ ɲgwa pei ghà ɲgu'ɔ ma nthɔ nduoluo, ghan yūa shwieshwie, nthɔ njou njin pa nnu piphi ha'an njù'ɔ yugu tā'a nu ne, pugu chrā ni nɔon non nthɔ mfi ɲgwa ni chrà lilin nne nɔ tā'a nu shina yugu.

Gè nɔ fii nu shii

¹⁷ Nɔ pəi kwin pa nnu ɲa pa ghan ntaon Taathɔ via,

[‡] 1:14 1:14 Yichəi shendaon nɔ chhu nu nnu yei pɔ ɲa ɲkanɲkan.

mbo Jisho Krishto, ni nchhu ni p̄ai n̄e. ¹⁸ Pugu ni nchhu ni p̄ai ŋa, “Moŋ ndugwi ll̄é, pa ghaŋ mā’an kw̄eiŋ shi mbo, ntho nj̄ou njiŋ pa nnu ki p̄oḡo Minnwi ŋa pugu sh̄ōr̄o nu n̄e.” ¹⁹ Yei pa ŋgwa p̄e ŋa pugu tho ntho nu ni pa minduoŋnduoŋ n̄e, mbo pa ŋgwa ŋkuoŋ mbhi, ki lo mfā’o Jijwe Minnwi mbiŋ pugu.

²⁰ Ndo ni p̄ai, ma ŋk̄ieŋ pa liŋ paŋ, p̄ai kina nchho ŋkugwi noŋ ȳai ŋku’o nu moŋ yaŋ ye’i taŋtaŋ ŋa pa ghaŋ piŋ thi ŋkuoŋ gh̄o n̄e, ndo nduoŋ nu moŋ ghr̄i Jijwe Minnwi. ²¹ P̄ai nū’oŋ noŋ ȳai moŋ khw̄a ŋa Minnwi fā’o mbiŋ p̄ai n̄e, no ha’an p̄ai yw̄ere kwoshini Taath̄o via mbo Jisho Krishto no fe nu chombhi ki mme ni p̄ai n̄e.

²² P̄ai fā’o kwoshini mbiŋ ŋgwa p̄e ŋa pugu fā’o khuth̄o n̄e. ²³ Nkwe pich̄ai ŋgwa, ntoḡo pi ŋkuoŋ jā nu vugu mfu’u moŋ mōŋoŋ, ndo nōoŋ kwoshini ni pich̄ai moŋ p̄oḡo, nchho mbina phi pigh̄o ha’an a trao chombhi yugu n̄e.

Gha’o nu Minnwi moŋ luŋ

²⁴ Ni ju ŋa a fā’o nji no tuo nu v̄ai ki p̄ai lo ŋgū, ntho ni p̄ai ki k̄ōr̄o lo mbo mbiŋ p̄ai shhi ndigha’o yi ni ntou pwanju’o. ²⁵ Ni fiŋ Minnwi Nkwe via, ntoḡo pi mbho Jisho Krishto, mbo Taath̄o via, p̄o ndigha’o, ni ch̄iich̄i, ni ghr̄i pugu pa nji,

llo ndii ŋa a ni ŋkwo ma ntoḡo n̄e pugu pa ndw̄e, ti ŋḡei nch̄eiŋ moŋ ndii ŋa ndugwi yi lo mbo n̄e! A po n̄enn̄e.

Nwa'anli Nnu Nōonj Kāonj nu pa tho nnu

Pi ni nā'anj nwa'anli pa nnu na Jisho Krishto ni nōonj ni Jouj monj ndii na pa ghanj pij ni ntogo nu monj ngə'i nthe pij yugu mbij Jisho Krishto Taatho ne. Mmε tho nnu nwa'anli yei po pi no fe nu kwà'a pugu pa mā'anj ghrí ni ghanj pij pei na pugu togo nu monj ngə'i ne ndo mbini nkwenε vugu na pugu thi a tini.

Nwa'anli yei fā'o ntou pa nnu nōonj pugu pa nnu na Jouj yəi. Pi mā'anj fi'i nnu pigho pi ni pa chrā mili'i na a po pi no nnu lēinj ni ngwa nduonj ndo pa ghanj pij monj pii ndii gho ni nji njinj yi. Pi pi'i pa tho nnu nwa'anli yei nkwanj ha'anj pi ghà mbi'i nkhi yrāo ne monj pa nnu na Jouj ni njəi ne.

Nnu na Minnwi tā'a nu na pi ji llo monj njε nwa'anli yei ngəi nchəinj monj ndugwi yi ne po na: Ntogo mbho Jisho Krishto Taatho, Minnwi shi nga'a nguonj pa mbina pi ghao ti mfe ni Shata ndutho yi, ndo nkineinj ngwa pi pi ndindi ni mboro po fhi pugu pa shhe fhi ndii na a mi'enj gha'a nu pa mbina pi ne.

Njε yi

¹ Ye i pa nnu na Jisho Krishto ni nōonj, na Minnwi ni mfe gho na a nōonj ni pa

puonj fà'a pi, mbo pa nnu na a totho ndogo li'i ne. Jisho ni ntaonj pi ngan ntaonj Minnwi na a ghəi nchwie Jouj muunj fà'a yi ji pa nnu pei. ² Jouj ni nchhu nguonj nnu na a yəi ne. Nnu pigho ni mbo chrà llo mbho Minnwi pugu pa nnu na Jisho Krishto ni nchhu shishini ne.

³ Mboro po ni nonj ye na a mēinj chrà nnu nōonj yei nggì yi taonj ne, mboro po ni ngwa pe na pugu ya'o ndo nchwie pa nnu na a po monj gho ne, nthe na ndii para.

Nkini ni khwachəi choshi

⁴ Nkini llo mbho Jouj ngəi mbho khwachəi choshi na a po monj Eshia ne.

Pwapunj pugu pa ghighri po ni pəi llo mbho ju ye na a po, ndo ni mbo, ndo mbo no tho nu pugu pa llo mbho khwachəi jijwe na a po yəi faanj yi ne, ⁵ pugu pa llo mbho Jisho Krishto mbo minkwentie na a ghà ngu'ə mfi'i pi no ha'anj a yəi ne, mbo fūonj nonj no ku'ə nu monj gu, mbo ngan sha'a nguonj pa fūonj ghao monj mbhi.

Ni ju na a khwā via, nkwe via llo monj pa phi pia ntogo pi monj chhi yi, ⁶ ndo nchwie via pia po pa ghanj fe'ingienj monj Sha'afuonj Minnwi yi mbini mbo Tāa vi ne, nguonj ndigha'o ghao pugu nji ki ndugwi yi po gho. A po nenne.

⁷ Lii njəi, a tho nu ne monj lūluj,

nguoŋ ligi ghao shi njəi
vi,
nji'i nthe pi ngwa pe ɲa
pugu ni nchwɛ'i vi nɛ,
nguoŋ pa la'ataoŋ
ɲkuoŋ shhe ghao shi
mbo ni tu'utho nthe
vi.

A ha'an a le mbo nɛ. A yie.

⁸ Minnwi Taatho chhu ɲa,
"Mi njɛ yi ndo mbo ndugwi
yi, mbo ju ɲa a po, ni mbo,
ndo shi ntho, ju ɲa a chaa
nguoŋ nji nɛ."

*Muun Ƴonmishua nōon
noŋ yi*

⁹ A mmu, Jouŋ ndiŋ vɛi,
mbo ɲgaŋ kwo yɛi moŋ
ɲgɛ'i pugu pa Sha'afuoŋ
Minnwi pugu pa wɛiŋ nu
njù'o moŋ tiishii ɲa pia
togo nu moŋ ghɔ no ghaŋ
younjiŋ Jisho. Pi ni nū'oŋ
a ɲkuoŋ muun ɲkūnu ɲa
pi mɛiŋ ni Pamo titri ɲkhɪ
nthe ɲa ɲki chii chrà Min-
nwi pugu pa ɲa ñchhu nnu
shini ɲa a po nthe Jisho nɛ

¹⁰ Mi ni mbo moŋ Jijwe moŋ
lɛmbhi Taatho, ɲja'o mme
ɲggi njiŋ mu no ntan, ¹¹ a
chhu nu ɲa, "Nā'an nnu ɲa
o shi njəi nɛ moŋ ɲwa'anli
ntaoŋ ni khwachəi choshi
pe ɲa pugu po la'ataoŋ
Efesho, ni Shimaina, ni
Pegamuŋ, ni Tiatira, ni
Shadi, ni Filadefia, ni
Laodeshia nɛ."

¹² Nne ɲkara no yɛi nu
ɲggi ghɔ ɲa a ni nchrā nu
vɛi nɛ. Ƴga ɲkara, njəi
khwachəi yaon tigi laŋ ɲa
pi chwɛ ni laoŋgo. ¹³ Titri
pugu, yichəi ɲon ni mbo

no muun ɲonmishua, mā'an
mme ntaan ndhwɪ, ɲgwara
laoŋgo a tiri no njù'o yi.
¹⁴ Ƴgiitho yi fugu no frũ fhu,
mbini mfugu no wɛi. Ligi
yi po no liŋ mōŋon. ¹⁵ Kwo
mi po no yichəi ɲkwan tɪni
ɲa pi tūon moŋ mōŋon ndo
nju'o a lii. Ƴggi yi po no
ntou ɲkhɪ ɲa a khii ɲkhō
nu. ¹⁶ A tuo khwachəi ndigi
finəi ɲgei mbho yi yi ji. Kafa
chəchigəi ɲa a fā'o paa ɲgei
nɛ taoŋ nchò yu. Miŋi mi po
no minaon ɲa a ya nthe nu
shi'i.

¹⁷ Mi ni ɲga njəi, ɲgū shhi
yu no ha'an ɲkukhu. Ndo a
nū'oŋ mbho yi yi ji mbiŋ mu,
nchhu nu ɲa, "**Ki'i mboŋo
gu. A mmu mbo fūon
yi ndo mbo ndugwi yi,
18 mbo ju ɲa a yi maon
nɛ. Mi ni ɲkhu, ndo lii
njəi, mi yi maon ki ndugwi
yi, ndo mfā'o chu'o fini gu
pugu pa li'i ɲgwa khu.**

¹⁹ "Nthe yie ghɔ, nā'an
pa nnu ɲa o yɛi nɛ, pa
nnu pe ɲa a po ndwe nɛ,
pugu pa nnu ɲa a shi
ndōŋo li'i ndii nduoŋ nɛ.

²⁰ Ndo no pa nnu lōiŋ nthe
khwachəi finəi pe ɲa o ni
njəi ɲgei mbho a yi ji nɛ,
pugu pa khwachəi yaon
tigi laŋ ɲa pi chwɛ ni
laoŋgo nɛ, khwachəi finəi
pigho ghaŋ ntaoŋ Minnwi
ni khwachəi choshi pigho,
khwachəi yaon tigi laŋ po
khwachəi choshi pigho."

2

Ƴkɪni ni choshi Efesho

1 “Nā’an mfe ni ngan ntaon Minnwi choshi mon Efesho: ‘Pei pa chrà ju ye na a tuo khwachai finai ngei mbho yi yi ji, na a tho nyien nu shina khwachai yaon tigi lan na pi chwie ni laongo ne.

2 “‘Nji mbha fa’a pai, fi’i wie non yai ni fi’i wein njū’o yai mon tiishii, pugu pa fi’i nkwan no ha’an minthe pa’a pai lo mien shina ni ngwa piphi, pai kwo ywe’i ngwa pe na pugu mein non yugu ni pa ghan ntaon Jisho ndo pa’a ndo mbo yie gho ne, njai na pugu ghan mifii.

3 Nji na pai tho ntii shii, ngwein njū’o, njai ngə’i nthε ligi a, ndo pa’a ndo nkina.

4 “‘Ndo mfa’o yei nnu no kre’i nu vai no gho. Pai mi’an khwa ye na pai ni mfūon mfa’o ne.

5 Nthe yie gho, pai kwii fi’i nkwan no ha’an pai gu ne, mba’a nkunu yai, mfa’a fa’a ye na pai ni mfūon mfa’a nu ne, kien nne kan nshi ntho njai vai mbi’i yaon tigi lan yai no li’i yi. 6 Ndo pai fa’o yei ta’a nnu: pai pina mbha fa’a pa ghan younjin yaon ye’i Nikolou, na mummu pina nkaa mu ne.

7 “‘Non na a fa’o tēnε ne, a ya’o nnu na Jijwe chhu ni pa choshi ne. Ni non na a ma’an ti nga’a ne, nshi mfe nji gho no ji nu ntien lo nkuon thi

chombhi, na a po mon nyien Minnwi ne.’

Nkini ni choshi Shimaina

8 “Nā’an mfe ni ngan ntaon Minnwi choshi mon Shimaina: ‘Pei pa chrà fūon yi ndo mbo ndugwi yi na a ni nkhu mbini nu’un nku’o mfa’o chombhi ne.

9 “‘Nji pa ngə’ingə’i pai pugu pa pou yai ndo pai ghan fa’o. Nji pa nnu piphi na pi chhu tho pai ne, mbo ngwa pe na pugu chhu na pugu po pi pa ngwa Juu ndo pa’a ndo mbo yie gho ne. Pugu po pi kiri Shata. 10 Ki’i pai pogo ngə’i na a tho nu nii vai ne. Pai lii njai, Shata ta’a nu ma’an pichai shina pai mon choin, na pi ywe’i vai, ndo pai shi mbo mon ngə’i no wun lembhi. Pai nthi a tini ti nchein nthinkwo khu nu, kan nshi mfe nkie chombhi ni pai.

11 “‘Non na a fa’o tēnε ne, a ya’o nnu na Jijwe chhu ni pa choshi ne. Non na a ma’an ti nga’a ne, mba’a mbra gu kaon vi.’

Nkini ni choshi Pegamun

12 “Nā’an mfe ni ngan ntaon Minnwi choshi mon Pegamun: ‘Pei pa chrà ju ye na a fa’o kafa chochigai mbo yi paa njin ne.

13 “‘Nji li’i na pai chho ne, li’i na faan Shata po ne. Ndo pai wu’o nkina nchho nja’o ncho. Pai shini ndo ndaa pin yai

mbiη mu nji'i nthe pi mon pii ndii ηa pi ni njwi Antipa, mbo miηkwentie a, mbo ηgan ta'anju'ο. Pi ni njwi vi shina p̄ai li'i ha'an Shata chho ne.

14 "'Ndo mf̄a'ο shiḡei pa nnu no kr̄ei nu v̄ai no gho. P̄ai f̄a'ο pich̄ai pa ηgwa shina p̄ai hene ηa pugu thi pi ηkuon pa nnu ηa Balaan ni nje'i nu ne, ηa a ni nje'i Balake ηa a nū'on ki'ingini shhi pa puon Ishrae, nne ηa a nthe pugu ji maon ηa pi f̄e'i pa nnwi no gho ne, ndo mbini ηkwo shuon.

15 Wu'ο nenne p̄ai pini mf̄a'ο pich̄ai pa ηgwa shina p̄ai ηa pugu tho njou njiη yaon ye'i Nikolou. 16 Nthe yie gho, p̄ai p̄a'α ηkūnu ȳai. Ndāa nenne, kan n̄shi ntho nj̄ai v̄ai shina kuo ndii, mā'an vugu ni nchh̄o ni kafa ηa a taon nch̄o mu ne.

17 "'Non ηa a f̄a'ο t̄en̄e ne, â ya'ο nnu ηa Jijwe chhu nu ni pa ch̄oshi ne. Ni non ηa a mā'an ti ηga'α ne, n̄shi mfe yich̄ai ηkwan yaon ji ηa pi m̄eiη ni mana ηa pi ni nd̄eiη ne gho. Mbini mfe muon ηgū'ο fhu gho, ni ligi fhi ηa pi n̄a'an ηkuon gho ηa sheshenon lo nji'i nji ηkieη ju ηa a kwe ne.'

Nk̄ini ni ch̄oshi Tiatira

18 "N̄a'an mfe ni ηgan ntaon Minnwi ch̄oshi mon Tiatira: 'Pei pa chr̄a Muon Minnwi, ηa a f̄a'ο pa ligi a

p̄o no liη m̄onon ne, kw̄o mi p̄o no yich̄ai ηkwan t̄ini ηa pi yū'ο a lii ne.

19 "'Nji mbha f̄a'α ȳai, fi'i khw̄a ȳai, piη ȳai, f̄a'α gh̄ere ȳai pugu pa w̄eiη nu njū'ο ȳai mon tiishii, pugu pa ηa p̄ai f̄a'α ndwe nchaa ha'an p̄ai ni mf̄uon mf̄a'α nu ne.

20 "'Ndo mf̄a'ο yei nnu no kr̄ei nu v̄ai no gho, p̄ai mien mingwe yine mbo Jeshebe ηa a m̄eiη non yi ni nj̄eli'i, ndo ntho nje'i nu, ndo mf̄i puon f̄a'α pan ηa pugu nii mon nnu shuon, ndo nji pa maon ηa pi f̄e'i pa nnwi no gho ne.

21 Mi ni mfe ndii gho ηa a p̄a'α ηkūnu yi, ndo a l̄aa p̄a'α nu ηkūnu yi ni nnu kwoshuon.

22 "'Lii nj̄ai, n̄shi mā'an vi k̄uon gh̄no, mā'an ηgwa pe ηa pugu pugu p̄o nu mon shuon ne mon titini ηḡe'i, kan a neiη pugu p̄a'α ηkūnu yugu ni mbha f̄a'α mingwe gho.

23 Nshi mbr̄ao puon pi njwi, ηguon pa ch̄oshi ghao ji ηa a mmu mbo ju ηa a ji ηguon pi'i nu ηgwa, pugu pa njū'ο ηgwa ne, ndo shi mbe sheshenon v̄ai wu'ο no f̄a'α yi ηa a f̄a'α ne.

24 "'Ndo ni piḡai ȳai mon Tiatira ηa p̄ai lo ηgw̄eiη yaon ye'i yi gho ne, ηa p̄ai lo nje'i yaon ηa pi m̄eiη ni l̄a'ο Shata ne, n̄chhu ni p̄ai ηa n̄shi lo nu'un nū'on yich̄ai lr̄i nduon mbiη p̄ai.

²⁵ Pəi wēin pi yaon ɲa pəi fā'o nɛ a tini ti n̄shi nu'uy ntho. ²⁶ Non ɲa a mā'an ti ɲga'a nɛ, ju ɲa a nū'on pa fā'a a ti ɲgəi nchəin nɔ ndugwi yi nɛ, n̄shi mfɛ ghr̄i ni ɲgan vi nɔ sha'a nu pa la'ataon. ²⁷ A sha'a vugu ni mbie tini, nshina vugu pa kraokrao nɔ k̄in nch̄i'a, wu'ɔ nɔ ha'an mmu ndutho a fā'o ghr̄i llo mbho Taa a nɛ. ²⁸ Nshi mfɛ f̄inəi muuɲ tutu'u ghɔ.

²⁹ "'Non ɲa a fā'o tənə nɛ, â ya'o nnu ɲa Jijwe chhu ni pa choshi nɛ.'

3

Nk̄ini ni choshi Shadi

¹ "Nā'an mfɛ ni ɲgan ntaon Minnwi choshi mon Shadi: 'Pei pa chr̄a ju ye ɲa a tuo khwachəi Jijwe ni khwachəi f̄inəi nɛ.

"N̄ji mbha fā'a yəi. Pəi fā'o ɲkien ligi ɲa pəi yi maon, ndo pəi pɔ pi yi khu. ² Pəi pini njwin, nju'u yaon ɲa a pi'i nu, ntā'a nu ɲkhu nɛ. Nthe ɲa ndo n̄ji'i n̄jəi fā'a yəi k̄a'o ligi Minnwi a. ³ Pəi chho nɛ ki'ɛ ɲkw̄in yaon ɲa pəi ni mbin ndo n̄ja'o nɛ. Pəi nū'on nnu ghɔ ndo mbā'a ɲk̄unu yəi ni phi. Pəi mien ki lo njwin ndollo, kan n̄shi ntho nɔ ɲgina, pa'a pəi lo n̄ji'i n̄ji ndii ye ɲa n̄shi nshwi'i mbin pəi nɛ.

⁴ "'Ndo pi wu'ɔ mfā'o shiḡei ɲgwa mon Shadi,

mbɔ ɲgwa pɛ ɲa pugu lo n̄ji'i mfuo non yugu. Pugu shi mā'an mme ndhw̄i fhu nyien pigi pugu ka'a, nthe ɲa pugu k̄a'o. ⁵ Non ye ɲa a shi mā'an ti ɲga'a nɛ shi mā'an ndhw̄i fhu nɔ pugu, nne pa'a ndo ma mfū'u ligi yi mon ɲwa'anli chombhi. Nshi nchhu shhi Taa a pugu pa gan ntaon pi ɲa a nyan.

⁶ "'Non ɲa a fā'o tənə nɛ, â ya'o nnu ɲa Jijwe chhu ni pa choshi nɛ.'

Nk̄ini ni choshi Filadefia

⁷ "Nā'an mfɛ ni ɲgan ntaon Minnwi choshi Filadefia: 'Pei pa chr̄a ju ɲa a yi taontaon ndo mbɔ ɲgan nnu shini nɛ, a fā'o chu'ɔ nda ɲa a ni mbɔ yi Devi, ɲa yaon ɲa a chu'ɔ nɛ, minthe pa'a ɲon lo mf̄ini, ndo ti ä mf̄ini pa'a ɲon lo nchu'ɔ.

⁸ "'N̄ji mbha fā'a pəi. Lii n̄jəi, nū'on chonda wo shhi pəi ɲa pinthe pa'a ɲon lo n̄ji'i mf̄ini. N̄ji ɲa pəi fā'o pi muuɲ shiḡei ghr̄i, ndo pəi nū'on a chr̄a a, ki lo ndāa a. ⁹ Lii n̄jəi, n̄shi nchw̄ie pɛ ɲgwa ɲa pugu pɔ mon kiri Shata, ɲa pugu chhu ɲa pugu ɲgwa Juu ndo ki lo mbɔ yie ghɔ nɛ, nchho nde'i lɛ'i nɛ, lii n̄jəi, shi nchw̄ie pugu tho ntu'u non yugu shhi pəi, pugu shi n̄ji ɲa ɲkhwā vəi. ¹⁰ Nthe ɲa pəi nū'on chr̄a a, mbɔ chr̄a wēin njū'ɔ pugu tii nu shii

ne, n̄shi ndina ni p̄ai mon
ndii ɲa ghagha'a tho nu
mon ɲguon mbhi ne, n̄o
mōon nu ɲgwa p̄e ɲa pugu
p̄o chh̄o ɲkuon shh̄e ne.

11 “Nth̄o nu mon kuo
ndii, w̄eiɲ yaon ɲa ɔ f̄a'ō
ne a tini, ɲi ɲa mba'a
ɲon shiri ɲgá'ō ȳo ɲkwe.

12 ɲon ɲa a mā'an̄ ti
ɲga'a ne, n̄shi nchw̄ie vi
a p̄o kw̄ini Nda Minnwi a.
Mba'a a le ma nu'un̄ ntaon
f̄o, n̄do mbini n̄a'an̄ ligi
Minnwi a mbiɲ yu, mbini
n̄a'an̄ ligi la'ataon Minnwi
a mbo Jerushaleiɲ fhi, ɲa
a taon po nshwi'i nu shh̄e
llo mbho Minnwi a, pugu
pa ligi a yi fhi ne, mbiɲ yu.

13 “N̄on ɲa a f̄a'ō t̄en̄o,
â ya'ō nnu ɲa Jijwe chhu
nu ni pa ch̄oshi ne.’

Nk̄ini ni ch̄oshi Laodeshia

14 “N̄a'an̄ mf̄e ni ɲgan̄
ntaon Minnwi ch̄oshi mon
Laodeshia: ‘Pei pa chr̄a A
yie, mbo min̄kwent̄ie ye
ɲa a gh̄a ɲgu'ō nchhu pi
n̄o ha'an̄ a ȳe ne, n̄do mbo
ɲgan̄ chr̄a nnu shini, mbo
ɲon ɲa ɲguon yaon ɲa
Minnwi chw̄ie llo pi mbho
yu ne.

15 “ ‘N̄ji mbha f̄a'a p̄ai:
P̄ai lo ɲji'i ɲgri n̄do pa'a
n̄do nt̄uon. N̄j̄ua ɲa p̄ai
kan̄ ni ɲgri ki nt̄uon.

16 Nne nth̄e ɲa p̄ai kukhu,
ki lo nt̄uon n̄do pa'a n̄do
ɲgri ne, n̄shi nthu v̄ei
nch̄o a mfu'u. 17 Nth̄e ɲa
p̄ai chhu ɲa, “Pigi f̄a'ō,
pigi ya mbo shi'i, pigi lo
ɲji'i mf̄a'ō ch̄a!” N̄do ki

lo ɲi ɲa p̄ai pou ɲga'a,
a pie ɲa pi kwoshini ȳe,
p̄ai ghan̄ pou, mbo ni chri
ligi, n̄do mbo ntii. 18 Mf̄e
nt̄igi ne ni p̄ai ɲa p̄ai yuon
laon̄go ɲa pi chw̄ie a t̄ogo
pi mon mōon̄ a ya mbo
ɲk̄ieɲ yie gh̄o ne mbho
mu, nne ɲa minthe p̄ai
p̄o ghan̄ f̄a'ō. P̄ai yuon
mm̄e ndhw̄i fhu mbho mu,
ɲi ɲa p̄ai shi mā'an̄ mbiɲ
p̄ai ki ɲgwa lo nu'un̄ ɲj̄ei
nth̄ii ȳe, nth̄o ndrith̄o.
P̄ai yuon fh̄o ligi mbho mu
ni'in̄ ligi p̄ai ɲi ɲa minthe
p̄ai ȳe li'i. 19 ɲgwa p̄e ɲa
ɲkhw̄a vugu ne, ɲga mf̄e'i
vugu mbini n̄ju'u vugu,
nne, p̄ai f̄a'ō ntou ni'in̄
ɲj̄u'ō, mb̄a'a ɲk̄unu ȳe ni
phi.

20 “L̄ii ɲj̄ei! Nthi
chonda ɲkw̄ei nu,
sh̄sh̄en̄on ɲja'ō ɲggi a
nchu'ō chonda, n̄ii nda yu,
ɲi maon̄ pigi yu, pugu ji
pigi yu. 21 Ni ɲon ɲa a
mā'an̄ ti ɲga'a ne, n̄shi
f̄e ghri gh̄o a chh̄o ȳe a
ɲkuon faan̄ a, wu'ō n̄o
ha'an̄ mummy ni mā'an̄
ti ɲga'a nchh̄o ȳe T̄aa a
ɲkuon faan̄ yi ne.

22 “N̄on ɲa a f̄a'ō t̄en̄o
ne, â ya'ō nnu ɲa Jijwe
chhu ni pa ch̄oshi ne.’”

4

Faan̄ ɲa a p̄o po

1 Pa nnu pei ni ɲga nt̄ogo,
m̄be'i, ɲga ɲj̄ei ne, ɲj̄ei
chonda thi yi wo po! F̄uon̄
ɲggi ɲa mi ni f̄uon̄ ɲja'ō a

chrā nu v̄ei n̄o nt̄an̄ n̄e, chhu
 ɲa, “**Ku’o hein, kan̄ n̄shi
 n̄ōon̄ pa nnu ɲa a yī’i ɲa
 a l̄ōḡo lī’i ndii ɲa yei ndii
 kwo t̄oḡo n̄e.**” ² Wu’o ndii
 gh̄o, m̄b̄o mon̄ Jijw̄e. N̄j̄e
 faan̄ thi p̄o, yich̄e ɲon̄ ch̄h̄o
 ɲkuon̄ gh̄o. ³ Ngan̄ ɲon̄ gh̄o
 ɲa a ni nch̄h̄o ɲkuon̄ faan̄
 gh̄o n̄e chiachia n̄o pich̄e
 ɲkwan̄ ɲḡu’o ɲa pi m̄eɲ̄ ni
 jashipa pugu kanelian̄. Jijw̄e
 ɲgun̄nu ɲa a l̄i n̄o yich̄e
 ɲkwan̄ ɲḡu’o ɲa a l̄i n̄o
 fh̄othi pi m̄eɲ̄ ni emera n̄e
 gh̄in̄ vi. ⁴ Paa wun̄ faan̄ ni
 faan̄ yi khw̄e gh̄in̄ yie faan̄.
 Paa wun̄ thishi ch̄ich̄i ni yi
 khw̄e ch̄h̄o ɲkuon̄ pa faan̄
 pigh̄o, mā’an̄ pa mem̄me nd-
 hw̄i fhu ni pa ɲkie laon̄go
 th̄o pugu. ⁵ Pa sheishei
 fiemb̄i pugu pa miwara mb̄i
 taon̄ nu ɲkuon̄ faan̄ gh̄o.
 Khwach̄e ɲki’a m̄on̄on̄ ni
 nth̄o ɲk̄i nu sh̄i faan̄ gh̄o
 mb̄o khwach̄e Jijw̄e Min-
 nwi. ⁶ Sh̄i faan̄ gh̄o yich̄e
 yaon̄ ni mb̄o f̄o n̄o m̄me ɲk̄h̄
 ɲgrashi, nch̄ia nu n̄o ɲḡu’o
 chiachia.

Khw̄e mimaon̄ maon̄ gh̄in̄
 faan̄ gh̄o mb̄aon̄, n̄o sheshe
 ɲgei faan̄ gh̄o. Pa ligi linaon̄
 mb̄in̄ mimaon̄ pigh̄o, sh̄i,
 pugu pa n̄in̄. ⁷ F̄uon̄ miyaon̄
 maon̄ gh̄o p̄o n̄o pa’o, mbra
 yi p̄o n̄o fua, yich̄e mbra
 yi p̄o min̄i mi p̄o n̄o yi
 ɲon̄mishua, yich̄e mbra yi
 p̄o n̄o mimba’o ɲa a yei
 nu. ⁸ Sheshe khw̄e mimaon̄
 maon̄ pigh̄o f̄a’o ntigao pra,

pra pigh̄o linaon̄ ni pa ligi
 ɲkuon̄ pugu, pugu pa mon̄
 pi. Ni naon̄chi pugu pa tu’u
 pa’a pugu lo n̄ji’i mien̄ chhu
 nu ɲa,

“*Taon̄taon̄, taon̄taon̄,
 taon̄taon̄, a Taath̄o
 mb̄o Minnwi
 ɲa a chaa ɲguon̄ ɲji n̄e,
 ɲa a p̄o, nd̄o ni mb̄o,
 nd̄o nth̄o nu n̄e.*”

⁹ Sheshe ndii ɲa khw̄e
 mimaon̄ maon̄ pigh̄o f̄e
 ndigha’o pugu pa gha’o nu
 ni t̄o nu ni ju ɲa a ni ch̄h̄o
 ɲkuon̄ faan̄ gh̄o n̄e, ɲa a
 yi maon̄ ki ndugwi yi n̄e,
¹⁰ paa wun̄ ni khw̄e thishi
 ch̄ich̄i pigh̄o ḡu sh̄i yu ɲa
 a ni nch̄h̄o ɲkuon̄ faan̄ gh̄o
 n̄e, ɲga’o vi, mb̄o ju ɲa a
 yi maon̄ ki ndugwi yi n̄e.
 Pugu mā’an̄ pa ɲkie pugu
 sh̄i faan̄ gh̄o, nchhu nu ɲa,

¹¹ “*A k̄a’o ḡo, ma Taath̄o yigi,
 mb̄o Minnwi yigi,*

*n̄o kwe nu ndigha’o, ni
 gha’o nu, ni ghr̄i,*

*nthe ɲa o ni mbuon̄ ḡo
 mbuon̄ ɲguon̄ yaon̄
 ghao,*

*maon̄ pigh̄o wu’o
 mb̄o nt̄oḡo pi ɲkuon̄
 pwatua yo.”*

5

*ɲwa’anli gh̄o pugu Muun̄
 Minji gh̄o*

¹ Nne n̄j̄e ɲwa’anli* ɲgei
 mb̄h̄o ji ju gh̄o ɲa a ni
 nch̄h̄o ɲkuon̄ faan̄ gh̄o n̄e. Pi
 n̄a’an̄ yaon̄ mon̄ gh̄o pugu pa
 ɲk̄unu yi, ndia ni khwach̄e

* **5:1** 5:1 Yei ni mb̄o yich̄e ɲkwan̄ ɲwa’anli ɲa pi gh̄a ɲkra pi n̄o ha’an̄ pi gh̄a ɲkra ɲgr̄ao mata n̄e.

lěi titini. ² Njəi yichəi mme n̄gaŋ n̄taon̄ Minnwi, a chhu ni mme n̄ggì n̄a, “A k̄ā’o ḡò n̄o fēi nu n̄wa’an̄li yei, ndo mbā’a lěi yei?” ³ Ndo pa’a yichəi n̄on̄ po, ki n̄kuon̄ sh̄he ki la’o sh̄he lo n̄ji’i mfā’o n̄ji n̄o fēi nu n̄wa’an̄li gh̄o ki ndii mon̄ yi. ⁴ Ndo n̄jē k̄ēi nu ni n̄ji n̄the n̄a pi shini ndo n̄jəi yichəi n̄on̄ n̄a a n̄k̄ā’o n̄o fēi nu n̄wa’an̄li gh̄o ki ndii mon̄ yi. ⁵ Ndo yichəi ta’a n̄thishi ch̄iich̄i gh̄o chhu v̄əi n̄a, “Ki’i nu’un̄ n̄k̄ēi. Pa’o n̄a a llo mon̄ ndaan̄on̄ Juda, mbo N̄jēn̄ F̄uon̄ Devi, kwo mā’an̄ ti n̄ga’a ti min̄the a fēi n̄wa’an̄li gh̄o pugu pa khwachəi lěi n̄a pi lia n̄o gh̄o n̄e.”

⁶ Ndo shina faan̄ gh̄o pugu pa khwe mimaon̄ maon̄ pigh̄o, pugu pa thishi ch̄iich̄i pigh̄o, mi ni n̄jəi Muun̄ Minj̄i a tithi, n̄o ha’an̄ pi sho vi sho, ni khwachəi ndua pugu pa khwachəi ligi, mbo khwachəi Jijwe Minnwi n̄a pi taon̄ mon̄ n̄guon̄ sh̄he gh̄ao. ⁷ A gh̄ēi n̄kwe n̄wa’an̄li gh̄o llo n̄gei mb̄h̄o j̄i ju n̄a a ni n̄ch̄h̄o n̄kuon̄ faan̄ gh̄o n̄e. ⁸ A ni n̄ga kwo kwe n̄wa’an̄li gh̄o, khwe mimaon̄ maon̄ pigh̄o pugu paa wun̄ thishi ch̄iich̄i ni yi khwe pigh̄o ḡū sh̄hi Muun̄ Minj̄i gh̄o, sheshe ta’a yi tuo yaon̄ pa’o lóu pugu pa kumbu n̄a pi chw̄ie pi ni laon̄go, laminda linaon̄ mon̄ gh̄o, mbo luon̄ Minnwi pa n̄gwa Minnwi pi taon̄taon̄. ⁹ Pugu yr̄ao n̄kh̄i f̄hi, n̄chhu nu n̄a,

“A k̄ā’o ḡò n̄o lōgo nu n̄wa’an̄li gh̄o mbā’a pa lěi n̄a pi lěi n̄o gh̄o n̄e.

Nthe n̄a pi ni n̄sho gh̄o, ndo ntogo pi n̄kuon̄ ch̄h̄i yo

o yuon̄ n̄gwa mfu’u mfe ni Minnwi llo mon̄ n̄guon̄ kiri ndaan̄on̄ pugu pa llo mon̄ n̄guon̄ n̄kwan̄ chr̄a taon̄taon̄ pugu pa kiri pa n̄gwa pugu pa la’ataon̄.

¹⁰ Ndo mbini n̄chw̄ie vugu pugu sha’afuon̄ mbini mbo ghan̄ fe’in̄gien̄ Minnwi yia, ndo pugu le n̄sha’a f̄uon̄ yugu n̄kuon̄ sh̄he.”

¹¹ Nne m̄b̄e’i n̄ja’o n̄ggì ntou ghan̄ n̄taon̄ Minnwi, pugu yien̄ ti mbo shia kie, ti mbo pi n̄kan̄n̄kan̄ yugu, n̄kin̄ faan̄ gh̄o pugu pa mimaon̄ maon̄ pugu pa ȳəi pa thishi ch̄iich̄i pigh̄o. ¹² Pugu chhu nu ni mme n̄ggì n̄a, “A k̄ā’o Muun̄ Minj̄i n̄a pi ni n̄sho vi n̄a a kwe ghr̄i, pugu pa f̄ā’o pugu pa shieth̄o, pugu pa n̄ji ni gha’o nu, ni ndigha’o, pugu pa mb̄oro.”

¹³ Ndo m̄b̄ini n̄ja’o n̄guon̄ mimaon̄ n̄a pi chw̄ie n̄e po pugu pa n̄kuon̄ sh̄he pugu pa la’o sh̄he pugu pa moon̄ n̄kh̄i pugu pa n̄guon̄ maon̄ n̄a a po mon̄ n̄guon̄ yugu gh̄ao n̄e chhu nu n̄a, “Mb̄oro, gha’o nu pugu pa ndigha’o ni ghr̄i ki ndugwi yi

pɔ ni ju ye ɲa a chhɔ
 ɲkuon faan nɛ,
 pugu Muun Minjii ghɔ.”

14 Khwɛ mimaon maon
 pighɔ chhu ɲa, “A pɔ
 nɛnɛ!” Pa thishi chii chii
 pighɔ gū shhɛ ɲga’o vi.

6

Khwachəi ləi

1 Nnɛ mbɛ’i nɲɛi ndii ɲa
 ta’a Muun Minjii ghɔ ni
 mbə’i mfɛi ta’a ləi shina
 khwachəi ləi ghɔ nɛ, ɲja’o
 ta’a miyaon maon ghɔ chhu
 ni mɛɛ ɲggɪ nɔ mbɪ ɲa a
 wara ɲa, “Thɔ!” 2 Nnɛ mbɛ’i
 nɲɛi minyienləi fhu! Nɔn ɲa
 a ni nchhɔ ɲkuon ghɔ nɛ tuo
 wuon krɛi, pi fɛ ɲkie ghɔ a
 taon nthɔ mā’an ɲga’a nu,
 ndo shi ɲga’a.

3 A ni ɲga mbə’i mfɛi
 mbra ləi ghɔ, ɲja’o mbra
 miyaon maon ghɔ chhu ɲa,
 “Thɔ!” 4 Yichəi minyienləi
 taon nthɔ, mbɔ ɲkien yi
 pipie. Pi ni mɛɛ ɲji ni ɲon ɲa
 a nchhɔ ɲkuon ghɔ nɛ ɲa â
 fu’u ghighri llo ɲkuon shhɛ,
 nnɛ ɲa ɲgwa sho pichəi, pi
 ni mɛɛ ɲkien mɛɛ kafa ghɔ.

5 A ni ɲga mbə’i mfɛi
 yichəi mbra ləi ghɔ a
 pɔ yi trɛi, ɲja’o yichəi
 mbra miyaon maon chhu
 ɲa, “Thɔ!” Mbɛ’i, nɲɛi
 minyienləi shhi! Nɔn ɲa
 a ni nchhɔ ɲkuon ghɔ nɛ
 tuo paa yaon fi’i yaon mbhɔ
 yu. 6 Nja’o yichəi yaon a
 pɔ nɔ ɲggɪ, mon titri khwɛ

mimaon maon pighɔ, chhu
 nu ɲa, “Pi shi mfini ta’a
 kilu* shie gɛ ki trɛi kilu shie†
 ni fi’i mbiɲ ɲa ɲon mfa’a nɔ
 ta’a llɛ pi pe vi nɔ ghɔ nɛ.
 Ndo ki’i ɲji’i mbiri thi olive
 ɲa pi ghà ndu’u wru ni mbia
 yi nɛ pugu faan thi grape ɲa
 pi ghà nchwɛ là’o ni ntien
 yi!”

7 A ni ɲga nchu’o yichəi
 mbra ləi a pɔ yi khwɛ, ɲja’o
 ɲggɪ yichəi miyaon maon,
 mbɔ ɲgan khwɛ shina, chhu
 ɲa, “Thɔ!” 8 Mbɛ’i nɲɛi
 minyienləi ɲa a lii nɔ trū ɲa
 a jɛ yaon nu! Ligi ɲon ɲa
 a ni nchhɔ ɲkuon ghɔ nɛ pɔ
 Gu, la’a pa khushhɛ thɔ nu
 ɲjin yu. Pi fɛ ghrɪ ni pugu nɔ
 fā’o nu ta’a kaon mon khwɛ
 kaon mbhi. Pi ni mɛɛ ghrɪ
 yei nɔ jwi ɲgwa ni kafa pugu
 pa ɲji pugu pa ghɪnɔ pugu
 pa minyien mon trū ɲkuon
 shhɛ.

9 A ni ɲga nchu’o yichəi
 mbra ləi a pɔ yi tien, ɲjɛi
 nchəi ɲgwa la’o li’i fɛ’ingien
 Minnwi, mbɔ ɲgwa pɛ ɲa
 pi ni ɲjwi vugu nthɛ chrà
 Minnwi pugu pa ɲa pugu
 thi titini mon pɔ nu pa
 minkwentie. 10 Pugu kəi ni
 ɲji ni mɛɛ ɲggɪ ɲa, “Yo!
 Taathɔ ɲa a chaa ɲguon
 ghrɪ, mbɔ taon taon ndo mbɔ
 ɲgan nnu shini, ɔ shi nchhɔ
 pi fi’i yi nɛin ɲkaon maa
 nsha’a mɛɛ ɲjɔ ni ɲgwa
 ɲkuon shhɛ nthɛ jwi nu
 vigi?” 11 Nnɛ pi fɛ mɛɛ nd-

* 6:6 6:6 Yei ni mbɔ fi’i ye ɲa ɲon nthɛ a wu’o nchwɛ brɛi shi’i nɔ ghɔ ɲku
 pi nɔ ta’a llɛ a mɛɛ nɛ. † 6:6 6:6 Pei pichəi ɲkwan shie ɲa pi ghà nchwɛ
 prupina tūon brɛi nɔ ghɔ.

hwí fhu ni sheshenon vugu, nchhu ni pugu na pugu fere nɔ kuo ndii, ti pi nu'un njwi pichəi pakwo fà'a pugu, pugu pa lin pugu nkwan ha'an pi jwi vugu ne, ti fi'i yugu nu'un nkā'o.

¹² A ni nga mbini mbə'i mfēi yichəi ta'a lēi ghɔ a pɔ yi ntigao, mbe'i njəi shhe shina nkien yie, minon kara nshini nɔ ndhwí shhi, fhu na a kwo linaon ne kara mbɔ nɔ chhi. ¹³ Pa finəi tothi taon ngū shhe wu'ɔ nɔ ha'an thi wunu ghà mā'an ntien pi ndii na titini fifrəi laon chi'i vi ne. ¹⁴ Po fhu phe pi nɔ nwa'anli na pi kra nu, sheshe mbra pugu pa muun nkunu tri nkhi taon mon li'i na a ghà mbɔ ne. ¹⁵ Nne pa fūon nkuan shhe pugu pa ngwa lienlien, pugu pa memme thishi pa shooge, pugu pa ghan ghri, pugu pa sheshe nkwan ngwa, nkuna pugu ngwa pe na pugu lɔ nji'i mbɔ nkuna ne, lere mon pa pūo pugu pa shina pa ngū'ɔ nkuan mbra, ¹⁶ nthɔ mēin pa mbra pugu pa ngū'ɔ na, "Gū mbin pigi ndəin vigi mbhɔ ju na a chhɔ nkuan faan, pugu pa mbhɔ mme pigitua Muun Minji ghɔ, ¹⁷ nthɔ na mme llé mme pigitua yugu kwo thɔ, ti minthe a tei gɔ?"

7

Ta'a nkii nkan ni khwe wun nkan ni nkan yi khwe ngwa Ishrae

¹ Yei gha ntɔgɔ, njəi khwe ghan ntaon Minnwi thi nkuan khwe ghaa shhe, ndi'i khwe fifrəi ghɔ, na ki'i sheshe fifrəi tɔgɔ shhe ki nkuan nkhi ki ntu'ɔ thi. ² Njəi yichəi ngan ntaon Minnwi, a ku'ɔ nu llɔ ngei sha'a minon ni li na a yi Minnwi maon ne. A mēin ghan ntaon pighɔ ni nkien mme nggɔ, mbɔ ghan ntaon na pi fe ghri ni pugu na pugu fe ngə'i ni nkuan shhe pugu pa mon nkhi ne. ³ Nchhu nu na, "Ki'i pəi yi'i mfe ngə'i ni nkuan shhe pugu pa nkhi ki pa thi, ti pigi nu'un nū'ɔn li puon fà'a Minnwi yia nɔ choyei yugu."

⁴ Nja'o fi'i ngwa na pi ni nū'ɔn li yugu ne pɔ ta'a nkii nkan ni khwe wun nkan ni nkan yi khwe llɔ mon nguan ndaon Ishrae:

⁵ Paanchrɔ nkan ngwa fā'o li ghɔ llɔ mon ndaon Juda,

paanchrɔ nkan ngwa fā'o li ghɔ llɔ mon ndaon Reuben,

paanchrɔ nkan ngwa fā'o li ghɔ llɔ mon ndaon Ga,

⁶ paanchrɔ nkan ngwa fā'o li ghɔ llɔ mon ndaon Asha,

paanchrɔ nkan ngwa fā'o li ghɔ llɔ mon ndaon Naftali,

paanchrɔ nkan ngwa fā'o li ghɔ llɔ mon ndaon Manashe,

⁷ paanchrɔ ŋkan ŋgwa fā'ò lĩ
ghɔ llɔ mon ndaanon
Shimion,

paanchrɔ ŋkan ŋgwa fā'ò lĩ
ghɔ llɔ mon ndaanon
Levi,

paanchrɔ ŋkan ŋgwa fā'ò lĩ
ghɔ llɔ mon ndaanon
Ishaka,

⁸ paanchrɔ ŋkan ŋgwa fā'ò lĩ
ghɔ llɔ mon ndaanon
Shebulun,

paanchrɔ ŋkan ŋgwa fā'ò lĩ
ghɔ llɔ mon ndaanon
Joshɛ,

paanchrɔ ŋkan ŋgwa fā'ò lĩ
ghɔ llɔ mon ndaanon
Benjamɛin.

*Nkɛɛn mme yú ŋgwa llɔ
mon ŋguon la'ataon*

⁹ Yei ni ŋga ntɔgɔ, m̀bɛ'i
njɛi ŋkɛɛn mme yú ŋgwa ŋa
minthe pa'a ŋon lɔ nji'i shia,
llɔ mon ŋguon pa la'ataon
ghao, pugu pa ŋguon kiri
ndaanon, pugu pa llɔ mon
pa chrà taon taon, pugu thi
shhi faan pugu pa Muun
Minjii ghɔ, mā'an pa mme
ndhwí fhu, ntuo pa ghia tan
mbhɔ pugu, ¹⁰ ŋkɛi nu ni
mme ŋggi ŋa,

"Lūgu nu llɔ pi mbhɔ Min-
nwi yia ŋa a chhɔ
ŋkuon faan,
pugu Muun Minjii!"

¹¹ Pa ŋguon ghan ntaon
Minnwi ni nthi ŋkin faan
ghɔ pugu pa ŋkin pa thishi
chiiichi pugu pa khwe mi-
maon maon. Pugu gū ni puŋ
yugu shhi faan ghɔ ŋga'ò
Minnwi, ¹² nchhu nu ŋa,
"A pɔ nenne! Mbɔrɔ pugu pa
ndigha'ò, ni shiethɔ

ni tōo nu, ni gha'ò nu,
ni ghrí pugu pa nji pɔ ni
Minnwi via
ki ndugwi yi! A pɔ
nenne!"

¹³ Nne chɛi ta'a nthishi
chiiichi ghɔ pie a ŋa, "Ghan
mā'an mme ndhwí fhu pei
pɔ pi pa gɔ? Pugu lɔ ndhɔ
pi hin?" ¹⁴ Nchhu ghɔ ŋa,
"Masha, ɔ ji." A chhu vɛi
ŋa, "Yei pa ŋgwa pɛ ŋa pugu
taon mon mme ŋgə'i. Pugu
shīgao mme ndhwí fhu yugu
nchwīe a fugu pi ni chhi
Muun Minjii.

¹⁵ A chwīe yie ghɔ pugu thi
shhi faan Minnwi
mfā'a nu mbhɔ yu ni
tu'u pugu pa naonchi
mon Nda yi.

Ju ghɔ ŋa a chhɔ ŋkuon faan
nɛ
shhi ndi'i vugu ni pɔ nu
mi yɛi pugu.

¹⁶ Mba'a nji ma nu'un njia
vugu, ki njù'ɔ yugu
ma nu'un njaoŋ.
Mba'a minaon yi'i nthɛ
vugu, ki sheshe yaon
tuon tuon nu'un ntūon
vugu.

¹⁷ Nthɛ ŋa Muun Minjii ŋa a
pɔ titri faan ghɔ nɛ
shhi mbɔ ŋkɛ'i vugu,
a shi ŋkɛ'i vugu ŋgəi nɔ ghɔ
li'i ŋka'ashe ŋa a ŋkhi
fɛ chombhi nɛ.
Minnwi yi'igi ŋguon ŋkhi
ligi yugu ghao."

8

Ndigi yi khwachɛi lɛi

¹ Muun Minjii ni ŋga
mbə'i yichɛi lɛi mfɛi a pɔ
ndigi yi khwachɛi, li'i lɛrɛ

po ngōi nɔ ghrà awa. ² Nne ñjèi khwachèi ghan ntaon ña pugu thi shhi Minnwi. Pi fe khwachèi ntàn ni pugu.

³ Yichèi ta'a ngan ntaon fɔ thɔ nthi shhi li'i fe'ingien ntuo pein ni'in lèi ña pi chwèe pi ni laongo, pi fe ntou lèi ghɔ ña a pigi ñkuon luon Minnwi ngwa Minnwi pi taontaon fe'ingien nɔ ghɔ ñkuon yaon fe'ingien ye ña a ni nthi li'i fe'ingien shhi faan ghɔ pi chwèe pi ni laongo nɛ. ⁴ Ndindhi lèi ghɔ pugu pa luon Minnwi pa ngwa Minnwi pi taontaon ku'ɔ shhi Minnwi llo mbhɔ ngan ntaon ghɔ. ⁵ Ngan ntaon ghɔ kwe pein ghɔ ña pi chwèe pi ni laongo nɛ ni'in mɔnon mon ghɔ a linaon llo ñkuon li'i fe'ingien ghɔ, ncha'a mā'an ñkuon shhe, wara nu pugu pa luo nu mbì lɔgo li'i, pa fiembi shèi nu, shhe chī'i shina nu.

Pa ntàn

⁶ Nne khwachèi ghan ntaon ña pugu ni mfā'ɔ khwachèi ntàn nɛ piri non yugu nɔ tua nu.

⁷ Fūon ngan ntaon tua ji ntàn. Wèi pugu pa mɔnon ña a nyan ni chhi nɛ taon, pi mā'an ñkuon shhe. Ñkuon shhe kii mbo fi'i ghrà ña ɔ ngrā shhe trei li'i ta'a yi po nɛ. Pa thi wu'ɔ ñkii pi fi'i yie ghɔ, nguon trū fhe kii ghao.

⁸ Mbra ngan ntaon tua ji ntàn, pi mā'an yichèi yaon

nɔ mme mbra, a kii nu ni mɔnon mon ñkhī, ghrà ñkhī, ña ɔ ngrā ñkhī trei li'i ta'a li'i po yie ghɔ nɛ, kara ngū pi chhi. ⁹ Mimaon maon mon ñkhī ghɔ khu wu'ɔ fi'i yie ghɔ, pa mme kikuon piri wu'ɔ fi'i yie ghɔ.

¹⁰ Yichèi mbra ngan ntaon, mbo ngan shina yi trei tua ji ntàn, yichèi mme finèi gū llo po, ñkii nu nɔ ñki'a, ngū ñkuon pa ninèi mbo fi'i ye ña ɔ ngrā ñkhī trei li'i ta'a li'i po yie nɛ, mbini ngū ñkuon pa ñka'ashɛ. ¹¹ Ligi finèi ghɔ po pi Lwilwi*. Ta'a li'i nɔ ha'an ɔ ngrā ñkhī ghɔ trei li'i, kara ngū yi lwilwi. Ntuo ngwa khu nthɛ ñkhī ghɔ, nthɛ ña pi chwèe a po yi lwilwi.

¹² Yichèi ta'a ngan ntaon ghɔ, mbo ngan shina yi khwe, tua ji ntàn pi chwèe fi'i ghrà minaon ña ɔ ngrā trei li'i ta'a li'i po yie nɛ, ni wu'ɔ fi'i ghrà fhu ghɔ, ni fi'i ghrà finèi, ghrà lí'ɛ yugu ghɔ kara ngū njin. Minthe pi chwèe fi'i ghrà naonchi ghɔ pa'a a lo nu'un ndi'ɛ nu, fi'i ghrà tu'u ghɔ ñkaa yu.

¹³ Nne mbe'i, nja'ɔ mimba'ɔ a kèi nu ni mme nggi nɔ ha'an a ni njei ntogo nu thɔ a nɛ, nchhu nu ña, "Ngə'i, ngə'i, ngə'i ni ngwa pe ña pugu chhɔ ñkuon shhe nɛ, nɔ ha'an pi shi ntua pichèi pa ntàn pighɔ ña trei ghan ntaon pighɔ tā'a nu ntua nɛ."

* **8:11** 8:11 Ligi yei po pi yichèi ñkwan trū pugu yaon llwilwi ña a ghà ntaon mon ghɔ.

9

¹ Nne, yichəi ta'a ngan ntaon, mbo ngan tien shina tua ji ntan. Njəi finəi gū shhe llo po, pi fe chu'ɔ cho shin ki ndugwi yi ghɔ. ² A chu'ɔ cho shin ki ndugwi yi ghɔ, ndindhi taon cho ghɔ no ha'an a taon pi mon mme li'i lien, ndindhi llo mon shin ghɔ chwie minaon pugu moon gha mbhi shini.

³ Ngwin taon mon ndindhi ghɔ nshwi'i nkuon shhe, pi fe ghrɪ ni pugu nɔ ghrɪ nien nkuon shhe. ⁴ Pi ni nchhu ni pugu na ki'i pugu fe ngə'i ni trɔ nkuon shhe, ki sheshe yaon shhe na a yi fhe nkhē nu ne, ki sheshe thi, ki trɔ, pugu wu'ɔ mfe ngə'i pi ni ngwa pe na pugu fā'o li Minnwi choyei pugu ne. ⁵ Pi ni mien vugu na pugu fe ngə'i ni ngwa pighɔ nɔ tien nàon, ndo ki lo njwi vugu, yú'ɔ na ngwa pighɔ ni mfā'o nu llo nkuon ngə'i ghɔ ne po nɔ yú'ɔ na non ghà mfā'o ndii na nien naon vi ne. ⁶ Mon pa llé pighɔ, ngwa shi ntā'a gu ndo pa'a ndo njəi, pugu shi ntā'a gu ndo gu ntei vugu.

⁷ Pa ngwin pighɔ ni mbo nɔ pa minyienləi na pi piri vugu nɔ mā'an nu nchho. Pichəi yaon ni mbo tho pugu nɔ nkie na pi chwie ni laongo, mini munu po nɔ mini ngwamishua. ⁸ Ngiitho yugu po nɔ ngiitho pinge, shua munu po nɔ shua pa'o, ⁹ Pugu fā'o yaon

ki'i njú'ɔ yugu a po pi nɔ tni, nggɪ pra yugu po pi nɔ nggɪ ntou nkwan mitu na a ghà nshuu pa minyienləi nshuu vugu ne, ntei ngəi nu li'i nchho. ¹⁰ Shie yugu pugu pa kwēi nu yugu po ni nien. Ghrɪ yugu nɔ chwie nu ngwa ya'o yú'ɔ nɔ tien nàon po pi mon shie yugu ghɔ. ¹¹ Fūon vugu na a sha'a vugu ne po ngan ntaon shin ki ndugwi yi fo. Ligi yi mon chrà Hibru po na Abadon*, mbo mon chrà Gri na Apolion†.

¹² Fūon ngə'i kwo tɔgo, lii njəi, yi paa wu'ɔ mbi'i ntho nu.

¹³ Yichəi mbra ngan ntaon, mbo ngan ntigao shina tua ji ntan. Nja'o nggɪ llo mon khwe ndua li'i fe'ingien ghɔ na pi chwie pi ni laongo shhi Minnwi ne. ¹⁴ A chhu nu ni yichəi mbra ngan ntaon ghɔ, mbo ngan ntigao shina, na a ni mfā'o ntan ghɔ na, "Kigei khwe ghan ntaon Minnwi pe na pi krao vugu yəi mme nkhi Yufrete ne." ¹⁵ Nne pi fēi khwe ghan ntaon pighɔ na pi ni nkwo piri vugu nɔ ndii ghɔ, llé ghɔ, nàon ghɔ, ni nga'o ghɔ ne, na pugu jwi fi'i ghrà ngwa na o ngrā nguon ngwa trei li'i ta'a li'i po yie ne. ¹⁶ Mi ni nja'o fi'i ghan nchho na pugu ni nku'ɔ ne a po paa nkii nchu'u.

¹⁷ Yei nkwan ha'an mi ni njəi pa minyienləi mon nnu ghɔ na pi ni nōon vəi ne,

* 9:11 9:11 Abadon po na piri nu. † 9:11 9:11 Apolion po na ngan piri li'i.

pugu pa ηgwa pe ηa pugu ni ηku'ō ηkuon pugu ne: Pugu ni ηgwe pa tīni ki'i njū'ō yugu, ηgwrà yi pō nō ηgwrà mōnon. Pugu pa ηgū'ō ηa a lili ne, pugu pa ηgwrà fhō ya'ō pipie. Pa thō minyienlāi pighō pō nō thō pa pa'ō. Mōnon pugu pa ndindhi ni ηgū'ō mikan taon nu nchō pugu. ¹⁸ Fi'i ghrā ηgwa ηa ò ηgrā ηgwa trei li'i ta'a li'i pō yie ne khu ntōgo pi ηkuon ηgō'i pei, ntōgo pi ηkuon mōnon, ndindhi, ni mōnon ηgū'ō mikan ηa a taon nu nchō pa minyienlāi pighō ne. ¹⁹ Nthe ηa ghrī minyienlāi pighō ni mbō pi nchō pugu pugu pa shie yugu. Nthe ηa pa shie pugu pō pi nō mitwe'i ni thō pugu, pugu lāin ηgwa pi ni yie ghō.

²⁰ Pīgāi ηgwa ηa pi shini ndō njwi vugu ntōgo pi ηkuon ηgō'i pei ne, shini ndō mbā'a ηkūnu yugu nthe mbha fā'a pugu, ki mien gha'ō nu pa minwein pugu pa nnwi ηa pi chwīe ni laongo pugu pa tīni tininchuon pugu pa pichāi ηkwan tīni ηa a pō pi pipie, pugu pa ηgū'ō ni thi. Mbō pa nnwi ηa pinthe pa'a pugu lō njei li'i, ki nja'ō li'i, ki nyien. ²¹ Pugu shini ndō mbā'a ηkūnu yugu nji'i nthe pi nō pa nnu jwi ηgwa, nnu tou ηgan, ki nnu shūon pugu pa ηgina.

10

Ngan ntaon Minnwi pugu muun mi ηwa'anli

¹ Njei yichāi ta'a titini ηgan ntaon Minnwi shwi'i nu shhe llo mon po, ndin mon lulun, jiwē ηgunnu nnu pō tōthi thō yu, minji mi pō nō minaon, kwō mi pō nō lēi mōnon. ² A tuo muun mi ηwa'anli mbhō yu ηa a ni mbō yi ηa'an. A tigi ηgei kwō yi yi ji ηkuon ηkhī, yi ηkwrei pō ηkuon shhe, ³ a kēi ni mme ηggī ηa a pō nō yi pa'ō ndii ηa a phō ne. A ni ηga mēin, khwachāi miwara mbī wara.

⁴ Khwachāi pa miwara mbī pighō ni ηga ηgwara, mi ni ηkwo tā'a nā'an, ndo nja'ō ηggī llo po a chhu nu ηa, "Lēin nnu ηa khwachāi pa miwara mbī pighō chhu ne, ki lō nji'i nā'an shhe."

⁵ Ngan ntaon Minnwi ηa mi ni njei vi a thi ηkuon ηkhī pugu ηkuon shhe ne kērē ηgei mbhō yi yi ji po, ⁶ nshwrēi ni ligi Minnwi ηa a yi maon ki lō ma ηkhu ne, ηa a chwīe po pugu pa yaon ηa a pō mon ghō ne, nchwīe shhe pugu pa yaon ηa a pō mon ghō ne pugu pa ηkhī ni pa yaon ηa a pō mon ghō ne, ηa, "Mba'a yiri nu nu'un mbō. ⁷ Ndo ηgan ntaon Minnwi mbō ηgan khwachāi shina shi ηga ntua ntān yi, kan Minnwi shi nchwīe nnu lēin ηa a ni ηkā'a ne. A shi ndōgo li'i pi wu'ō nō ha'an a ni nchii ni puon fā'a pi mbō pa njēli'i Minnwi."

⁸ Nenne, ηggī ηa ηki ya'ō llo po ne chrā vāi ηkamu'on, nchhu nu ηa, "Ghēi ηkwe

ηwa'anjli ηa a yi ηa'anj mbho ηganj ntaonj Minnwi ηa a thi ηkuonj ηkhĩ pugu shhe ne." 9 Nne, ηgēi mbara ηganj ntaonj Minnwi ghō nchhu ghō ηa a fe muunj mi ηwa'anjli ghō vāi. A chhu vāi ηa, "Kwe ηkru, a shi nchwīe monj puη yō llwī, ndō monj nchō yō shi ndīη pi nō llō."

10 Nkwe muunj ηwa'anjli ghō mbho ηganj ntaonj Minnwi ghō ηkru. A ni ndīη pi nō llō monj nchō a, ndō ηga ηkwo kru, a chwīe puη a llwī. 11 Pi chhu vāi ηa, "O shi mbini nu'uj nchhu ηkīni Minnwi nthe ntou pa ηgwa pugu pa taonj taonj pugu ηkwanj ηkwanj chrà pa taonj pugu pa fūonj."

11

Paa pa miηkwentie

1 Pi ni mfe muunj thi fī'i yaonj vāi a pō nō mbie, yichēi ηonj chhu vāi ηa, "Lollo mfī'i Nda Minnwi pugu pa li'i fe'ingienj pugu pa ηgwa ηa pugu thō ηga'ō Minnwi monj ghō ne. 2 Ndo ki'i mfī'i yina ηa a pō mbhi Nda Minnwi nthe ηa pi kwo fe yie ghō ni pa la'ataonj ndō pugu shi nñ la'ataonj taonjtaonj la'ō kwō pugu nō khwe wuj nàonj ni nàonj yi paa. 3 Nshi mfe nji ni paa pa miηkwentie paη pugu yēi nnu mfī'i nō ta'a ηkanj ni paa ηkii ni ntigao wuj llembhi. Pugu shi mbo monj ndhwī ywei gu."

4 Yei paa pa thi olive pugu pa paa yaonj tigi lanj ηa a thi shhi Taathō ηa

a ghà nsha'a ηkuonj shhe ne. 5 Sheshenonj ntā'a nu ndāinj vugu, mōnjonj taonj nchō pugu nshi'i mimbina yugu, monj yei shendaonj, sheshenonj ntā'a nu nchwīe nnu ηgē'i mbinj pugu pi jwi vugu nenne. 6 Pugu fā'ō ghrī nō fīni nu pō, nne ηa ki'i mbī llo monj llē pighō ηa pugu thō nchhu pa nnu ηa pugu yēi ne, ndō pugu fā'ō nji mbinj pa ηkhĩ nō kara nu vugu pugu gū chhī pugu pa mā'anj nu ηguonj ηkwanj ηgē'i ghao ηkuonj shhe monj sheshe ndii ha'anj pugu khwā ne.

7 Pugu shi ηga ηkwo mī'ej ni chīi nu ηkīni yugu, minyienj piphi ye ηa a taonj monj shinj ki ndugwi yi ne, mā'anj vugu ni nchhō, ηga'a vugu, ndō njwi vugu. 8 Pa khu yugu nūanj shendaonj monj mme la'ataonj ηa nō li, pi mēinj ni "Shodonj" ki "Ijipti," mbo li'i ηa pi ni ηkwīη Taathō vugu ηkuonj wā'a ne. 9 Nō trei llē ni ghrà yi pichēi llo shina kīri pa ηgwa pugu pa kīri ndaanonj, pugu pa chrà taonj taonj, pugu pa la'ataonj shi mbe'i khu pugu ndō ndāa nō mienj nu pi twei vugu. 10 Ngwa pe ηa pugu chhō ηkuonj shhe ne shi mfā'ō pwanju'ō nthe vugu, nchwīe pa ji, ntaonj pa yaonj fé ni nonj pugu, nthe ηa paa pa njēili'i Minnwi pei ni mbo pa thōpa'ō ni ηgwa pe ηa pugu ni nchhō nu ηkuonj shhe.

11 Ndo trei llē ni ghrà yi ghō ni ηga ntōgō, jijwe

chombhi llo mbho Minnwi
nii mbij pugu, pugu lollo
ntithi nkuonj kwò munju,
nkiej mme pogo gu weinj
ngwa pe na pugu ni njai
vugu ne. ¹² Nne, nkiej mme
nggi taonj po, nchhu nu ni
pugu na, "Pai ku'ò heinj!"
Pugu ku'ò po monj luluñ pa
mbina pugu pe'i nu.

¹³ Wu'ò ndii gho, shhe chi'i
nkiej yie gho nshina, ta'a
ghrà monj la'ataonj gho no
ha'anj ò ngrà wun li'i a po yie
gho ne, gū shhe. Khwachai
nkanj ngwa ni nkhu no ha'anj
shhe gho ni nchi'i nka'a ne,
pigai yugu fā'ò mme pogo
gu, pugu fe ndigha'ò ni Min-
nwi po.

¹⁴ Mbra ngə'i gho kwo
togo, lii njai, yi trei tho nu no
kuo ndii.

*Ntanj nganj ntaonj Minnwi
mbo nganj khwachai shina*

¹⁵ Nne, nganj ntaonj Min-
nwi mbo nganj khwachai
shina tua ji ntanj pa mme
nggi, chhu nu po na,

"Sha'afuonj nkuonj mbhi gū
Sha'afuonj Taatho via
pugu yi Ju na Minnwi
Chu'ò Ntaonj no Nkwe
ne,
a shi nsha'a no nguonj
ndii ghao."

¹⁶ Paa wunj thishi chichii
ni yi khwe na pugu ni
nchho nkuonj pa faanj pugu
shhi Minnwi ne, gū ni minj
munju shhe nga'ò Minnwi,
¹⁷ nchhu nu na,

"Pigi fe tōo nu ve ma Minnwi
Taatho

na a chaa nguonj nji ne,
na a po, ndo ni mbo
nthē na o kwo kwe mme ghrī
yo

ndo njē sha'a nu.

¹⁸ Pa la'ataonj fā'ò pigitia,
ndo pigitia yo ni ntho,
mbo ndii na pi shi
nsha'a ngwa na pugu
kwo khu ne.

Ndii tho no kineinj nu puonj
fā'a po,
mbo pa njai'i po pugu
pa ngwa po,
mbo ngwa pe na pugu
pogo gho ne,
pa minkwasha pugu pa
ngwa lienlienj.

Ndii kwo tho no piri nu
ngwa pe ha'anj pugu
piri nkuonj shhe ne."

¹⁹ Nne, Nda Minnwi po
chu'ò, pi yai nkunj nū'oj
kina yi pugu pa ngwa monj
Nda ju Minnwi. Pa fiemi
ni nshēi nu, ndo nduo nu,
pa luo nu miwara mbī pini
mbo, shhe shina, mme wēi
gū.

12

*Mingwe chai pugu mme
ndaonj*

mikwokwo, pi mēinj ni dragonj

¹ Nkiej mme li nōonj nonj
yi po, mingwe chai na ndhwī
yi ni mbo pi minaonj, fhú
po la'ò kwò yu, ni nkie ni
paanchro finai nkuonj po tho
yu. ² A ni mbo ni nshūu,
nchho nkai nu nthē yú'ò
pugu pa ngə'i phi.

³ Yichai li pini ntaonj
po, nga njai nu, mme
mikwokwo pipie, mfā'ò

khwachəi thɔ ni wuŋ ndua
ni khwachəi ŋkie thɔ yu.
4 Shie yi yīgi ta'a ghrà pa
fínəi po nɔ ha'an ɔ ŋgrā
ŋguonj fínəi po a taonj trɛi
ghrà, mā'anj vugu ŋkuonj
shhɛ. Minyienj ghɔ tithi yəi
minjgwe ghɔ ŋa a ni ntā'a nu
mbhi nɛ, nne ŋa a gha mbhi
muunj yi ghɔ, a kē'i ŋkrukru.

5 A phi muunj mimbhia, mbɔ
ye ŋa a shi nsha'a ŋguonj
pa la'ataonj ghao ni mbie tɪni
nɛ, ndɔ pi ki'i njā muunj
ghɔ jā ŋku'ɔ nɔ yəi Minnwi
pugu pa faan yi. 6 Mingwe
ghɔ tei ŋgəi monj ŋkūnu njó
li'i ha'anj Minnwi ni ŋkwo
piri nū'ɔn, mbɔ li'i ŋa pi
shi ŋkugwi vi nɔ ta'a ŋkanj
ni paa ŋkii ni ntigao wuŋ
lɛmbhi.

*Pi mā'anj Shata ŋkuonj
shhɛ*

7 Nne, nchhò gū po. Maikə
pugu pa ghanj ntaonj pi thɔ
mā'anj mme mikwokwo ghɔ
ŋa pi mēinj ni dragonj nɛ.
Mikwokwo ghɔ pugu pa ji
pa ghanj ntaonj mā'anj vugu
ŋkaa pugu. 8 Ndo pi gha'a
pa minyienj ghɔ, pa'a shina
lɔ nu'unj mbi'i ni pugu po.
9 Pi mā'anj mme minyienj
ghɔ shhɛ, mbɔ mme mitwe'i
lleshhi ŋa pi mēinj vi ni devi
ki Shata nɛ, mbɔ ŋganj fi
ŋguonj mbhi. Pi ni mā'anj vi
ŋkuonj shhɛ, mā'anj pa ghanj
ntaonj pi pugu pugu.

10 Nja'o ŋkienj mme ŋggi
po chhu nu ŋa,
"Ndwe lūgu nu pugu pa ghrí
pugu pa Sha'afuonj Min-
nwi via

ni nji Ju ŋa Minnwi
Chu'ɔ Ntaonj nɔ Ŋkwe
nɛ kwo thɔ,
nthɛ ŋa pi kwo mā'anj ŋganj
shwei fàn pa lɪnj pia
shhi Minnwi shhɛ,
ŋa a ghà nchhu pa fàn pa lɪnj
pia

monj naonjchi pugu pa
tu'u shhi Minnwi yia
nɛ.

11 Pi kwo gha'a vi ntɔgo
pi ŋkuonj chhi Muunj
Minjii

pugu pa nnu shini ha'anj
pugu chii nɛ,
ndo pugu ni ŋkhwā chombhi
yugu wu'ɔ shigei ti
nchəinj nthiŋkwo
ŋa mimfe pugu khu nthɛ
vi.

12 Nthɛ yie ghɔ, fā'o
pwanju'ɔ ma po
pugu pa pəi ŋa pəi chho
monj ghɔ nɛ.

Ndo ŋgə'i po ni pəi ma
ŋkuonj shhɛ pugu pa
monj ŋkhí,

nthɛ ŋa devi shwi'i shhɛ
mbara vəi monj mme
pigitua

nthɛ ŋa a ji ŋa ndii yi
kwi'i."

13 Ndi ŋa mikwokwo ghɔ
ni njəi ŋa pi mā'anj vi ŋkuonj
shhɛ nɛ, a tei njinj minjgwe ye
ŋa a ni mbhi muunj mimbhia
nɛ. 14 Ndo pi ni mfe paa pra
mme mimba'o ni minjgwe
ghɔ, nne ŋa minthɛ a yei
ntei mitwe'i ghɔ ŋgəi monj
ŋkūnu njó, nɔ li'i ha'anj pi
fā'o nɔ kugwi nu vi nɔ trɛi
ŋga'o ni ghrà yi nɛ.

15 Mitwe'i ghɔ shā'o
ŋkhí nɔ ninəi llo nchò

yu njiṅ miṅgwe gho nne ṅa a tieṅ vi ṅgēi nō gho. ¹⁶ Ndo shhe ghēre miṅgwe gho, shhe ṅa'an nchò yi mmi ninēi gho ṅa minyien gho shā'o llo nchò yu ne. ¹⁷ Nenne, túa minyien gho pigi mbiṅ miṅgwe gho, a ghēi nō mā'an nu pigēi puonj miṅgwe gho ni nchhò, mbo ṅguonj pa ṅgwa pe ṅa pugu nū'oj kina Minnwi ndo ṅgwēinj nnu shini ṅa Jisho nōonj ne.

¹⁸ Ndo a thi ṅkuonj shishhe ṅkinj ṅkhĩ.

13

Fūonj minyien

¹ Njēi yichēi minyien a taonj nu monj ṅkhĩ ni wuj ndua pugu pa khwachēi tho ni wuj ṅkie ṅkuonj pa ndua pi, ni pa ligi nchī'eshē ṅkuonj pa tho pi. ² Minyien ṅa mi ni njēi ne ni mbo nō minchro, kwò mi pō nō yi miṅanjen, nchò yi pō nō nchò pa'o. Mmē mikwokwo ṅa pi mēinj ni dragonj ne fe nji yi pugu pa faanj yi ni mme ghrí gho.

³ Yichēi ta'a tho yi pō nō ha'an a fā'o fí ṅa minthe a jwi vi. Ndo fí gho ṅa a kaṅ ni nthe a jwi vi ne mme, ṅguonj ṅkuonj shhe ghao ghrāo nō ha'an pugu ni njōu njiṅ minyien gho ne.

⁴ Pugu ni ṅga'o mme mikwokwo gho nthe ṅa a fe ghrí yi ni minyien gho ndo pugu gha'o minyien gho, nchhu nu ṅa, "A gō nō minyien yei,

ndo a nthe a wie pugu gō ṅgwie ṅkrò?"

⁵ Nne, pi mienj minyien gho a chrā pa chrà nōonj nonj pugu pa chrà nchī'eshē nō ligi Minnwi. Pi fe nji gho nō chwīe nu nnu ṅa a tā'a nu ne nō khwe wuj nàonj ni nàonj yi paa. ⁶ A ṅa'an nchò yi nō chrā nu pa chrà nchī'eshē nthe Minnwi, ntho nchī'ē ligi yi pugu pa li'i chho yi, pugu pa ṅgwa pe ṅa pugu chho pi po ne. ⁷ Pi ni mbini mienj vi ṅa a mā'an pa ṅgwa Minnwi pi taontaonj ni nchhò ndo ṅga'a vugu, pi fe ghrí mbiṅ pa ṅguonj pa ndaanj, pugu pa kiri ṅgwa, ni pa ṅgwa llo monj chrà taonj taonj pugu pa la'ataonj. ⁸ ṅguonj pa ṅgwa ṅa pugu chho ṅkuonj mbhi ne shi ṅga'o vi, ṅkien ṅgwa pe ṅa pi ni nā'an ligi yugu ṅkaonj Minnwi maa chwīe mbhi monj ṅwa'anli chombhi mbo yi Muunj Minjiṅ ṅa pi ni njwi vi ne.

⁹ Sheshenonj mfā'o tónə, ā ya'o.

¹⁰ Sheshenonj mbo ṅa pi shi ṅgwēinj vi nō ṅganj chōinj,

kaṅ pi shi ṅgwēinj vi nō ṅganj chōinj.

Sheshenonj mbo ṅa pi shi nsho vi ni kafa,

kaṅ pi shi nsho vi ni kafa.

Yei gē ni ṅgwa Minnwi pi taontaonj nō tii nu shii pugu pa piṅ.

Mbra minyien

¹¹ Nne, ñjəi yichəi minyien a taon nu mon shhe mfā'ō paa ndua nō muon minji, nchrā nu nō mme mikwokwo ña pi mēin ni dragon ne. ¹² A ni nōon ñguon ñji fūon minyien shhi yu nchwīe ñkuon mbhi pugu pa ñguon ñgwa mon ghō gha'ō fūon minyien ghō ña mme fi yi ni ntini ne. ¹³ A ni nōon ntou pa li, nchwīe ti mōnon llo po nshwi'i shhe shhi ñgwa ¹⁴ ntōgo ñkuon pa li ña pi ni mien ña a fā'a shhi minyien ghō ne, a fi ñgwa pe ña pugu chho ñkuon shhe, nshwei vugu ña pugu chwīe yaon a fhi minyien ye ña kafa ni ndəin vi a lo mbi'i yi maon ne. ¹⁵ Pi mien mbra minyien ghō ña a fe jijwe ni yaon ghō ña pi chwīe a fhi fūon minyien ne, nne ña minthe yaon ghō ña pi chwīe a fhi minyien ghō ne a ka chrachra, nchwīe pi jwi ñgwa pe ña pugu lāa ña mba'a pugu gha'ō yaon ña pi chwīe a fhi minyien ghō ne.

¹⁶ Minyien ghō ñi ñguon ñgwa ghao, pa minkwasha pugu pa ñgwa lienlien, pa fā'ō pugu pa mbou, pa ñkūna pugu pa ñgwa gha, ña pi nū'ōn li nō ñgei mbho ji yugu ki nō choyei yugu. ¹⁷ Pugu ni nchwīe yei nnu nne ña minthe pa'a sheshenon lo njuon yaon ki fini, kan a ne a fā'ō li ghō mbho ligi minyien ghō ki fi'i ndigi yaon ña a thi nō ligi yi ne. ¹⁸ Yei fe gè ni shietho. Sheshenon ña a ji nnu ne

pī'i ñjin ligi yaon ña a thi nō minyien ghō ne nthe ña ñjin yaon shia ghō ne thi pi nō ligi ñon, yaon shia yei ghō po ntigao ñkii ni ntigao wun ni ndigi yi ntigao (666).

14

Muon Minji pugu pa ñgwa pi

¹ Nne mbe'i, ñga ñjəi nu ne, Muon Minji ghō thi ñkuon Mbra Shayaon pugu pa ta'a ñkii ñkan ni khwe wun ñkan ni ñkan ñgwa yi khwe ña pugu ni mfā'ō ligi yi pugu ligi Tāa vi choyei pugu. ² Nja'ō yichəi ñggi llo po, a po nō ntou pa ñkhi ña a wara nu nō ñggi mme miwara mbì. Ñggi ña mi ni nja'ō ne ni mbho nō ñggi ntou ñgwa ña pugu tho mba'ō lóu.

³ Pugu ni nchho ñjrāo ñkhi fhi shhi faan pugu pa shhi khwe pa miyaon maon pigho pugu pa thishi chiihii. Yichəi ñon kan ni mfe pa'a a lo ñje'i ñkhi ghō ñkien ta'a ñkii ñkan ni khwe wun ñkan ni ñkan yi khwe ña pi ni njuon vugu shina pa ñgwa ñkuon shhe ne. ⁴ A ñgwa pei ña pugu shi lo ñji'i mfuo non yugu ni pinge, nthe ña pugu shi ya'a nūan pugu pa pinge. A pugu mbho ñgwa pe ña pugu yōu ñjin Muon Minji ghō sheshe li'i ña a ghəi nu ne. Pi yuon pei ñgwa shina pa ñgwa ñkuon shhe nō fūon ntien thi mbho Minnwi pugu Muon Minji. ⁵ Pugu shini ndo naa ma

nde'i ngien, nthe ña pugu lo nji'i mfā'o ntēi.

Ñkìni llo mbho trei ghan ntaonj Minnwi

⁶ Njēi yichēi ta'a ngan ntaonj Minnwi, a yei ntōgo nu thō pigi ni pwa pisha'akhō ña a lo nji'i mfā'o ndugwi yi nō chii nu ni ngwa ña pugu pō ñkuonj shhe nē, ni nguonj pa la'ataonj, ni kiri ndaonj, ni ngwa llo monj chrà taonj taonj, ni kiri ngwa. ⁷ A chhu ni mme ñggì ña, "Pōgo Minnwi, mfe ndigha'o gho nthe ña ndii shā'a kwo thō ndō ñga'o vi ña a chwīe pō pugu pa shhe nē, pa mme ñkhī pugu pa ñkhī ñka'ashē."

⁸ Yichēi ta'a ngan ntaonj Minnwi mbo mbra yi pini nu'uj mbara, nchhu nu ña, "A gū, a gū mbo mme la'ataonj Babilonj, a pō nō mingwē ña a chwīe nguonj pa la'ataonj ghao nnu là'o njū'ō kwoshuonj yi."

⁹ Yichēi ngan ntaonj Minnwi, mbo ngan shāna yi trei, yōu njinj yugu, nchhu nu ni nji ña, "Sheshenonj ñga'o minyienj gho pugu yaonj ña pi chwīe nō fhi yi nē, mbinj lī gho choyei yu ki ñkuonj mbho yi, ¹⁰ kanj ju ñkaa yu shi nnu là'o Minnwi, mbo là'o pigitua yi, ña a shā'o ni nguonj nji monj ndua pigitua yi nē. Nguonj pa ngwa ña pugu chwīe nnu yei nē, pi shi mfe ñgē'i ni pugu monj mōnonj pugu pa mōnonj

ngū'ō mikanj ña a kii nu nē shhi pa ghan ntaonj Minnwi pi taonjtaonj pugu pa shhi Muonj Minjii. ¹¹ Ndindhi mōnonj ñgē'i yugu ku'ō tothi ki ndugwi yi, ferēnonj lo mbo monj naonchi pugu pa tu'u ni ngwa pei ña pugu gha'o minyienj gho pugu pa yaonj ña pi chwīe nō fhi yi nē, pugu pa sheshenonj ña a pinj pi nū'ōnj lī ligi yi mbinj yu nē. ¹² Yei gē ni ngwa Minnwi pi taonjtaonj nō tii nu shii, mbo ngwa pē ña pugu nū'ōnj kina Minnwi pugu pa pinj yugu mbinj Jishō nē."

¹³ Nja'o ñggì llo pō chhu nu ña, "Nā'anj yei: Shishini, mbōrō pō ni ngwa pē ña pugu khu monj pinj mbinj Taathō nē llo ndwē ñgēi nu shhi." Jijwē Minnwi chhu ña, "Shishini mbōrō yugu, nthe ña pugu shi mfere nonj yugu llo ñkuonj fā'a yugu, nthe ña fā'a yugu shi njōu njinj yugu!"

Maonj kwōo ñkuonj shhe

¹⁴ Nenne ndii, ñga njēi nu nē njēi lūlunj fufhu, yichēi ñonj chōchō ñkuonj lūlunj gho nō Muonj Nōnmishua, ni ñkie nō yi laonjgo thō yu, ni ñkwanj minwi ya'a reshi mbo yi chēchigēi mbho yu.

¹⁵ Yichēi ta'a ngan ntaonj Minnwi taonj monj Nda Minnwi nchhō mēinj ju gho ña a chhō ñkuonj lūlunj gho nē ni mme ñggì ña, "Lōgo minwi yō ña a pō nō yi ya'a reshi nē ñkwōo maonj nō gho nthe ña ndii kwōo maonj kwo thō, nthe ña ya maonj kwōo

ηkuonj shhe kwo ya ntini ti ηkā'o." ¹⁶ Nne ju ηa a ni nchho ηkuonj lūlunj gho ne, firi minwi yi ηkuonj shhe, ηkwōo maonj kwōo ηkuonj shhe.

¹⁷ Nne yichəi ηganj ntaonj Minnwi taonj monj Nda Minnwi po mfā'o minwi chəchigəi mbo ηkwanj yi ya'a reshi gho ηkaa yu.

¹⁸ Yichəi ta'a ηganj ntaonj Minnwi taonj li'i fe'ingienj, mbo ye ηganj ntaonj ηa a ni mfā'o ghrí mōnonj ne, mēinj ye ηa a ni mfā'o minwi chəchigəi gho ne ni nji ηa, "Lōgo minwi yo nja'a ntienj thi grape monj faan grape ηkuonj shhe, nthe ηa pa ntienj thi grape pi kwo tini."

¹⁹ Nne ηganj ntaonj gho firi minwi yi a tiri ηkuonj shhe ηkwōo pa ntienj thi grape ηkuonj shhe, mā'anj monj mme li'i ηa Minnwi ghà nchwīe là'o pigítua yi ne.

²⁰ Pi kienj ntienj thi grape pigho monj li'i kienj ntienj thi ηa a lo mbo pi monj la'a ne, chhī khīi ntaonj monj li'i kienj ntienj thi gho, ti mbo ta'a kwò ni ghrà yi nò ku'ò nu tóthi, ndò nshiga ti nchəinj paa ηkīi ηkanj ni ndipu'u wunj ηkanj ni ntigao ηkanj kwò.

15

Khwachəi pa ghanj ntaonj Minnwi ni khwachəi pa ηkwanj ηgə'i

¹ Nne, njəi yichəi li po, a pò mme yi ndò mbo yi ghraoghrao, khwachəi pa ghanj ntaonj Minnwi

ni khwachəi pa ηkwanj ηgə'ingə'i, mbo pa ndugwi pi nthe ηa a ndugwi njin nōonj nu pigítua Minnwi.

² Njəi yichəi yaonj ηa a pò nò mme ηkhī ηgrashi nyanj ni mōnonj. Mbini nu'unj njəi ηgwa pe ηa pugu gha'a minyienj gho pugu yaonj ηa pi chwīe a pò nò ju ne, ni ndigi yaonj ηa a thi nò ligi yi ne a thi yəi ηkhī ηgrashi gho, ni yaonj pa'o lóu Minnwi mbho pugu. ³ Pugu yrāo ηkhī Mushi, mbo muunj fā'a Minnwi pugu pa ηkhī Muunj Minjii gho, nchhu nu ηa, "Fà'a pò gha'o ndò mbo yi ghraoghrao,

ma Minnwi Taathò, ηa a chaa ηguonj nji ne.

Ɔ nōonj fà'a yo yi ndindi ndò mbo yi shishini,

ma Fùonj pa taonj taonj!

⁴ Yo Taathò, a gò ηa a shi mienj ki pogo ndò ηga'o ligi yo?

A gò tə'i gho mbo yi taonjtaonj.

ηguonj pa la'ataonj shi nthò ηga'o ligi yo

nthe ηa Ɔ ni nōonj pa mbha fà'a ndindi pò."

⁵ Nnu pei ni ηga ntogo, mbə'i, Nda Minnwi po pò yi wo, mbo ntāa ηa Minnwi ni nū'ɔnj gí kina yi monj gho ne. ⁶ Llo monj Nda Minnwi gho, khwachəi pa ghanj ntaonj Minnwi ni khwachəi

pa ηgə'ingə'i taonj monj gho, mbo monj ya ηkienj ndhwí fhu chiachia ni khwachəi pa ηgwara laonjgo ηkuonj njú'ò yugu. ⁷ Yichəi ta'a yi shina

khwe miyaon maon pigho ni mfe khwachai kumbu na pi chwie ni laonjo ni khwachai ghan ntaon Minnwi pigho, pigitia linaon mon gho mbo pigitia Minnwi na a chombhi ki ndugwi yi ne. ⁸ Nda Minnwi ni ndinaon ni ndindhi ndigha' o Minnwi pugu pa ghrí yi, ti a kan ni nthe pa'a yichai non lo nii mon Nda Minnwi gho ti khwachai pa ngə'ingə'i khwachai pa ghan ntaon Minnwi pigho nu'uj mme.

16

Khwachai kumbu pigitia Minnwi

¹ Nne nja' o yichai mme nggi lo mon Nda Minnwi gho chhu nu ni khwachai ghan ntaon Minnwi pigho na, "Pai ghai nshā' o khwachai kumbu pigitia Minnwi gho nkuon shhe."

² Nne fion ngan ntaon Minnwi ghai nshā' o ji kumbu nkuon shhe, wuwuru mbina yu' o yu' o ntaon mbin ngwa pe na pugu ni mfā' o li minyien gho ndo nga' o yaon na pi ni nchwie a fhi minyien gho ne. ³ Mbra yi shā' o ji kumbu mon mme nkhi, a kara mbo no chhi khu non, nguon pa mimaon maon mon nkhi gho khu ghao.

⁴ Yichai mbra yi, a po yi trei, shā' o ji kumbu gho mon ninai pugu pa nkhi nka'ashe, pugu gu chhi.

⁵ Nja' o ngan ntaon Minnwi

ye na a ni ndina nu ni mon nkhi ne chhu ni Minnwi na, "Yo, Non Taonjaon, o non ndindi, na a po, ni mbo, nthe na a tho go ni pa njó pei.

⁶ Nthe na pugu ni njwi ngwa Minnwi pi taonjaon pugu pa njai'i Minnwi, nne o fe chhi ni pugu na pugu nnu.

A yaon na a pie na pugu fā' o ne."

⁷ Nja' o, li' i fe'ingien Minnwi chhu nu na, "Oon, ma Taatho, mbo Minnwi na a chaa nguon nji ne,

pa njó po kā' o ndo mbo yi nnu shini!"

⁸ Yichai ta' a ngan ntaon Minnwi, mbo ngan shina yi khwe, shā' o ji kumbu nkuon minaon, pi mien minaon gho a tūon ngwa ni monon yi. ⁹ Titini laonlaon gho ni ntūon vugu pugu chōno ligi Minnwi na a fā' o nji mbin pa ngə'ingə'i pei ne. Pugu shini ndo mbā' a nkūnu yugu ni phi mfe ndigha' o ni Minnwi.

¹⁰ Ngan ntaon Minnwi mbo ngan tien shina shā' o ji kumbu nkuon faan minyien gho, la'ataon yi gu njin. Pa ngwa naon lin pugu mon yú' o, ¹¹ nchōno Minnwi po nthe yú' o yugu pugu pa mbina. Pugu shini ndo mbā' a nkūnu yugu ni mbha nnu yugu. ¹² Yichai ta' a ngan ntaon Minnwi mbo ngan ntigao shina shā' o ji

kumbu ηkuonj mme ninəi ηa pi mēinj ni Yufrete, ηkhǐ yi ywiri nɔ pīri nu shendaonj ni pa fūonj llo ηgei li' i sha'a minaonj. ¹³ Njəi trei jijwe piphi pugu pɔ nɔ mishinɔ. Pugu ni nchhɔ ntaonj nu nchɔ mme ndaonj mikwokwo, pugu pa nchɔ minyienj ghɔ, ni nchɔ njəili' i mifi. ¹⁴ Pugu ni mbo pa jijwe pa minjweinj nthɔ nōonj pa li ndɔ ηgəi njəi pa fūonj monj ηguonj mbhi nɔ kiri nu vugu ta'a li' i nɔ nchhɔ monj mme llé Minnwi ηa a chaa ηguonj nji nɛ.

¹⁵ Jishɔ Taathɔ ni nchhu ηa, **“Lii njəi, n̄thɔ nu nɔ ηgina! Mbɔrɔ yi ηonj ηa a lɔ nji' i ndhe lɔgɔ nɛ, ηa a mā'anj ndhwí yi, nne ηa ki' i a nyienj ntii, nne mfá' o lrithɔ li' i wo.”**

¹⁶ Nne pa jijwe pighɔ kiri pa fūonj pighɔ ta'a li' i nɔ li' i ηa pi mēinj monj chrà Hibru ni Amagedonj nɛ.

Shina ndigi khwachəi kumbu

¹⁷ Nne ηganj ntaonj Minnwi mbo ηganj khwachəi shina shā' o kumbu yi monj tothi, mme ηggi ntaonj monj Nda Minnwi, llo ηkuonj faanj Minnwi, nchhu nu ηa “A mme!” ¹⁸ Pa fiembɔ ni shēi nu, ndūo nu, ntou pa miwara mbɔ, shhe shina monj shendaonj ηa ηonj lɔ naa ma njəi llo nɔ ha'anj ηonj mishua ni mbo ηkuonj shhe nɛ, yie shina nu shhe ni mbo ηkienj mme yi. ¹⁹ Mme la' ataonj ghɔ ni nshina ntaonj trei krao, pa monj la'a monj pa

taonj taonj gu. Minnwi kwinj mme Babilonj nchwīe vi a nnu là' o llo monj ndua mme pigitua yi. ²⁰ Nguonj pa puonj ηkūnu titri ηkhǐ tei, pa'a kanj ta'a mbra lɔ nu'unj mbi' i. ²¹ Memme wēi, ηa lrī nu munj ni mbo nɔ khwe wunj kilu ni kilu yi tienj, gū llo po mbinj ηgwa, pugu chōnɔ Minnwi nthɛ ηgə' i wēi nthɛ ηa ηgə' i ghɔ ni ηga'a.

17

Mme shakhi pugu minyienj

¹ Nne, yichəi ta'a ηganj ntaonj shina khwachəi pa ghanj ntaonj Minnwi pighɔ ηa pugu ni ntuo khwachəi kumbu nɛ, thɔ nchhu vəi ηa, “Thɔ, n̄shi nōonj shá'a mme shakhi ghɔ vɛ ηa a chhɔ ηkuonj pa ntou ηkhǐ nɛ. ² A ju ηa pa fūonj ηkuonj shhe heinj kwo pɔ pugu pugu monj shúonj nɛ, ηgwa ηkuonj shhe heinj kwo paa nthɛ nnu nu là' o kwoshuonj yi nɛ.”

³ A tienj a monj Jijwe ηgəi ni mmu monj ηkūnu njɔ, njəi yichəi mingwe a chɔchɔ ηkuonj minyienj pipie ηa pi nā'anj pa ligi ηa a wɛ' i Minnwi nɛ ηkuonj ηguonj nonj yi ghao. Minyienj ghɔ fā' o khwachəi thɔ ni wunj ndua. ⁴ Mingwe ghɔ ni mā'anj ndhwí pipie, nchwīe nonj yi ni pa shíga laonjgo pugu pa ηgù' o pwapwa pugu pa pichəi ηkwanj maonj ηgɔnɔ. A ni ntuo ndua ηa pi chwīe ni laonjgo a linaonj ni pa nnu piphi pugu pa totro shúonj yi. ⁵ Pi ni nā'anj yichəi nnu ləinj

ηkuon choyei yi: Mmε Babilon mbo mũun pa shakhi pugu pa ηguon pa nnu piphi ghao ηkuon shhe. ⁶ Njəi mingwe gho a paa ni chhi pa ηgwa Minnwi pi taontaon, chhi pa ηgwa ηa pi ni njwi vugu nthε Jisho nε. Mi ni ηga njəi vi, ηgrāo ηkien yie.

⁷ Ndo ηgan ntaon Minnwi gho chhu vəi ηa, “O ghrāo pi kho? Nshi nshwei gho ni nnu ləin nthε mingwe yinε pugu pa minyien gho ηa a fā’o khwachəi tho, ni wun ndua ηa a tien vi nε. ⁸ Minyien gho ηa o ni njəi nε ni mbo yi maon ndo ki lo mbo ndwe, ndo ntā’a nu ηku’o llo mon tien ki ndugwi yi ηgəi pi piri vi. Pa ηgwa ηa pugu chho nu ηkuon shhe ηa pi lo nā’an ligi yugu mon ηwa’anli chombhi llo ndii ηa Minnwi ni nchwie mbhi nε shi ηgrāo nō yəi mi minyien gho, nthε ηa a ni mbo ndo pa’a ndo nu’un mbo ndo mfā’o nō tho nu.

⁹ Yei fε gē ni kwā’a nu shietho: Khwachəi tho pigho khwachəi pa mbra ηa mingwe gho chho ηkuon gho nε. ¹⁰ Pi pini nu’un mfā’o khwachəi pa fūon, shina pugu yi tien kwo gū, ta’a yi wu’o nchho sha’a nu, ta’a yi wu’o mbi’i nu ma ntho, ndo shi ηga ntho, a kina nō kuo ndii.

¹¹ Ndo ni minyien ye ηa a ni mbo yi maon, ndo pa’a ndo nu’un mbo yi maon nε, a pō pi ηgan shina yi fūon ndo mbo pi ta’a yi shina yi khwachəi pigho ndo pi shi

mbiri vi. ¹² Wun ndua ye ηa o ni njəi nε pō pi wun fūon ηa pugu lo naa mfā’o ghrī nō pa pifuon ya’a, ndo pugu shi mfā’o ghrī nō fūon nō ta’a awa pugu pa minyien gho. ¹³ Wun fūon pei pō pi ni ta’annggi, mfe nji yugu pugu pa ghrī yugu nō sha’a nu ni minyien gho. ¹⁴ Pugu shi mā’an Muun Minji gho ni nchho, Muun Minji gho gha’a vugu nthε ηa a Taatho pa taatho, mbo Fūon pa fūon, ηgwa pε ηa pugu pugu pō nε, pō pi ηgwa ηa pi mēin vugu, nchu’o vugu pugu lo mbini mbo ghan younjin pi ηa pugu ghā nja’o vi.”

¹⁵ Ngan ntaon Minnwi gho chhu vəi ηa, “Pa ηkhi pε ηa o ni njəi li’i ηa shakhi gho ni nchho nε, pō pi pa ηgwa pa la’ala’a taon, ηkien ntou pa yu ηgwa, pugu pa ηgwa pa taon taon, pugu pa ηgwa llo mon pa ηkwan ηkwan chrà. ¹⁶ Wun ndua pε ηa o ni njəi nε pugu pa minyien gho shi mbina shakhi gho. Pugu shi ηkwe ηguon yaon mbho yu ghao, mien vi a kina ntii. Pugu shi ηkru freinon yi, ntūon vi ni mōon. ¹⁷ Nthε ηa Minnwi kwo kəon njū’o yugu ηa pugu chwie nnu ηa ju Minnwi tā’a nu nε, ntogō pi ηkuon pō nu ni ta’annggi mfe ghrī yugu nō pa fūon ni minyien gho, ti pa chrà Minnwi nu’un ndōgō li’i. ¹⁸ Mingwe ye ηa o ni njəi nε, a ju mbo mme la’ataon ηa a fā’o nji mbin pa fūon ηkuon shhe nε.”

18

Gū nu Babilonj shhe

¹ Yei ni n̄ga ntogɔ, n̄jɛi yichɛi n̄ganj n̄taonj Minnwi, a shwi'i nu shhe llo po. A ni mfā'o n̄kien mme ghrí, n̄kuonj shhe chhɔ sheinj nu nthɛ ndigha'o yi. ² A mēinj ni n̄kien mme n̄ggì n̄a, "Mme Babilonj gū, a gū!

A gū li'i chhɔ pa minjweinj,
mbo li'i n̄a n̄guonj pa jijwe pip̄hi ghà n̄gɛi n̄kra fɔ n̄guonj ndii nɛ,
li'i n̄a n̄guonj pa mishi pip̄hi ghà n̄gɛi n̄kra fɔ n̄guonj ndii ghao,
li'i n̄a n̄guonj pa minyienj pip̄hi, minyienj n̄a pi lo n̄ji'i ntā'a nu nɛ ghà n̄gɛi fɔ n̄guonj ndii.

³ Nthɛ n̄a n̄guonj pa la'ataonj ghao kwo nnu là'o titini shōrɔ nu kwoshuonj yi,
pa fūonj n̄kuonj shhe heinj kwo pɔ pugu pugu monj shúonj,
pa ghanj pi'ɛ tanj n̄kuonj shhe heinj kwo gū ghanj fā'o llo n̄kuonj titini p̄iga pugu pa njù'ɔ shúonj yi."

⁴ Nne n̄ja'o yichɛi n̄ggì po, a chhu nu n̄a,
"P̄ɛi taonj ni v̄ɛi monj la'ataonj ghɔ, ma n̄gwa panj,
nne n̄a ki'i p̄ɛi yi'i mbo n̄gia phi yi,
pugu pa nenne n̄a ki'i p̄ɛi shi mbo n̄gia n̄gɛ'i yi.

⁵ Nthɛ n̄a pi kwo kiri phi yi monj gwí ti a ku'ɔ ti mbo nɔ po.

Minnwi kwinj n̄guonj mbha nnu pip̄hi pi ghao.

⁶ P̄ɛi fā'a mbinj yu wu'ɔ nɔ ha'anj juju fā'a mbinj n̄gwa nduonj nɛ.
P̄ɛi lu'u mbha fā'a yi ghɔ paa li'i.

Ni'inj là'o monj ndua yi a tini ti mbo paa li'i n̄kwanj ha'anj juju ni ni'inj yi n̄gwa nɛ.

⁷ Nɔ ha'anj a ni nchhɔ n̄ga'o nonj yi nchhɔ nu monj nchhó shi'i nɛ,
nne fɛ n̄gɛ'i ghɔ pugu pa yu'ɔ njù'ɔ pi nɔ fi'i n̄kwanj gha'o nonj pugu pa nchhó shi'i n̄a a ni nchhɔ monj ghɔ nɛ.

Nthɛ n̄a monj njù'ɔ yu a chhu n̄a,
'Nchhɔ pi nɔ n̄gwafuonj, ndɔ n̄ji'i mbo pi n̄kugu,
m̄ba'a ma n̄ji'i mfā'o yu'ɔ njù'ɔ.'

⁸ Nthɛ yie ghɔ, n̄gɛ'in̄gɛ'i pi, gu, yu'ɔ njù'ɔ, ni n̄ji shi nthɔ pi ta'a llé pi lo m̄bini ntūonj vi ni mōn̄onj
nthɛ n̄a Minnwi Taathɔ, n̄a a sha'a vi nɛ, fā'o n̄ji."

⁹ Pa fūonj n̄kuonj shhe, n̄a pugu pugu ni mbo monj nnu kwoshuonj, nchhɔ monj nchhó shi'i pugu pugu nɛ shi n̄kɛi ndɔ njūa nthɛ vi ndii n̄a pugu shi n̄jɛi ndindhi mōn̄onj n̄a a chhɔ n̄kii vi nɛ.

10 Pugu shi ntithi fie hini, monj pɔgɔ nu yú'ɔ ɲa pi ni'inj nu mbinj yu ne, nchhu ɲa, "A nnu wuwuru! A nnu wuwuru! Gò mme la'ataonj, gò mme la'ataonj, mbo Babilonj! Wu'ɔ monj ta'a awa, gha'a nu mo tho."

11 Pa ghanj pi'ε tanj ɲkuonj shhe kēi ndo njūa vi, nthe ɲa sheshenonj lo nu'urj njuonj kaku pugu ɲkamu'ɔnj. 12 Sheshenonj shini ndo nu'urj njuonj pa laonjo, pugu yichəi ɲkwanj tɪni tininchoonj, shíga pugu pa ɲgù'ɔ tininchoonj, pi mēinj ni pəə, pa ndhwí tininchoonj mbo yi frū, pichəi pa ndhwí ɲa a pie shishini, pugu pa pichəi ndhwí tininchoonj pi mēinj ni shilki, pugu pa ndhwí ɲa a pie nɔ pìi, pugu pa ɲguonj ɲkwanj thi ɲa pugu fā'o mbwa lunj ne, pa ɲguonj pa ɲkwanj yaonj ɲa pi chwīe ni shua shinəi ne, pugu pa ɲguonj yaonj ɲa pi chwīe ni thi tininchoonj ne, pugu pa yichəi ɲkwanj tɪni mbo yi pipie, ni tɪni, ni yichəi ɲkwanj ɲgù'ɔ ɲgwranjgwra, 13 pugu pa shinamonj,* pugu pa mbhe nyianj yaonj, pugu pa lēi, pugu pa laminda tininchoonj ɲa pi mēinj ni məə, pugu franjkishenj, pugu pa là'o, pugu pa wru, pugu pa prupina gato, pugu pa shíe ge, pugu pa nà'anj, pugu pa minjji, pugu pa minyienləi,

pugu pa yichəi ɲkwanj mitu ɲa pi mēinj ni kali, pugu pa kúna, mbo ɲgwamishua.

14 Pa ghanj pi'ε tanj pighɔ chhu ɲa, "Pa maonj pwapwa pe ɲa ɔ khwā ni njù'ɔ yɔ ne taonj ne mbhe mbho ghɔ, ɲguonj pa maonj nchhó shi'i pɔ pugu pa maonj shi'i pɔ phe ne mbho ghɔ ti mba'a ɔ ma nu'urj mbini njəi ɲkamu'ɔnj." 15 Pa ghanj tanj pe ɲa pugu fā'o tanj pighɔ ne, ɲa pugu ni ɲkie pi mbho yu ɲgū ghanj fā'o ne, shi nthe pi fie hini nthe ɲa pugu chho mboɔgɔ nū'urj nu ɲa pi nū'urj vi nɔ ghɔ ne, ɲkēi nu ndo njūa nu ni nji, 16 nchhu nu ɲa,

"A nnu wuwuru! A nnu wuwuru ni mme la'ataonj ɲa a ni mā'anj pi ɲkienj ndhwí ne, ndhwí ɲa a pie shishini pugu pa ndhwí pipie, mbūonj nonj yi ni laonjo pugu pa shíga ni pa ɲgù'ɔ tininchoonj pi mēinj ni pəə!

17 Nthe ɲa monj shina ta'a awa, ɲguonj maonj pei ghao shi'i."

ɲguonj pa taathɔ monj ɲkhí ghɔ, pugu pa ɲgwa monj ghɔ, ni ghanj fā'a monj mitu ɲkhí pighɔ, pugu pa ɲgwa pe ɲa tanj yugu pɔ pi ɲkuonj ɲkhí ne, thi pi fie hini. 18 Pugu ni ɲkēi ni nji nɔ ha'anj pugu ni njəi ndindhi ɲa a taonj nu monj mɔnonj ɲa a ni nchho ɲkie vi ne, ɲa,

* 18:13 18:13 Yei yichəi ɲkwanj yaonj ni'inj monj brei pwapwa. A gha ndho pi ɲkuonj ghrao thi ɲa pi wú'ɔ, mbo pi yi funfunj.

“A yəi la’ataonj ɲa a ni mbo
nɔ mme Babilonj?” ¹⁹ Pugu
shā’o pru thɔ pugu nɔ ha’an
pugu ni ɲkəi nu ndɔ njūa nu
nɛ, ɲkəi nu ni ɲji ɲa,

“A nnu wuwuru ni mme
la’ataonj ghɔ,
mbo li’i ɲa ɲguonj ɲgwa
pɛ ɲa pugu fā’o pa
mitu ɲkhǐ monj ɲkhǐ
nɛ,
tɔgɔ pi ɲkuonj fà’o yi
ɲgū ghanj fà’o!

Nthe ɲa shina ta’a awa, a gū
gha.”

²⁰ Fā’o pwanju’ɔ nthe vi, ma
pɔ,
pugu pa ɲgwa Minnwi
pi taonjaonj, pugu pa
ghanj ntaonj Jishɔ, ni
pa ɲjəili’i Minnwi.

Nthe ɲa Minnwi sha’a vi mfe
ɲjɔ ghɔ nthe vəi!

²¹ Nnɛ yichəi titini ɲganj
ntaonj Minnwi lɔgɔ ɲgù’ɔ nɔ
fi’i mme ɲgù’ɔ wū’ɔ yaonj
mā’anj monj ɲkhǐ, nchhu nu
ɲa,

“A ha’anj pi shi mā’anj Ba-
bilonj piphi,
mbo mme la’ataonj ghɔ,
pa’a pi lɔ ma nu’unj ɲjəi
vi ɲkamu’ɔnj.

²² Nnɛ ɲggì lóu ɲa pi ghà
ɲkraokrao, pugu pa
ghanj pa’o lóu, pugu
pa yi maonj tua, ni
ghanj tua ntàn,
mba’a pi ma nu’unj ɲja’o
shina ghɔ ɲkamu’ɔnj

ki ghanj chwīe sheshe ɲkwanj
maonj ni mbhɔ,

mba’a pi nu’unj ɲjəi
vugu shina ghɔ
ɲkamu’ɔnj

ki ɲggì ɲgù’ɔ wu’ɔ yaonj,
mba’a pi nu’unj ɲja’o
shina ghɔ.

²³ Lí’ɛ ɲa lanj ghà mfe nɛ,
mba’a a ma nu’unj nthe
shina pəi ɲkamu’ɔnj.

ɲggì mimbria lánj pugu
mɲngwɛ fhi,
mba’a pi ma nu’unj ɲja’o
shina pəi ɲkamu’ɔnj.

Nthe ɲa ɲgwa ɲa pugu ni
nthɔ mbi’ɛ tanj nɛ ni
mbo pugu mbo pa
mme ɲgwa ɲkuonj
shhɛ.

Pəi ni mfi ɲguonj ɲgwa
la’ataonj ghao ni ɲgánj
yəi.

²⁴ Pi ni mfe ɲjɔ ni Babilonj
ghɔ nthe ɲa pi ni ɲjəi
ɲa chhi pa ɲjəili’i Min-
nwi pugu pa ɲgwa
Minnwi pi taonjaonj,
pugu pa ɲguonj ɲgwa pɛ
ɲa pi ni ɲkwo ma ɲjwi
nɛ, pɔ mbhɔ yu.”

19

Pwanju’ɔ pɔ

¹ Yei ni ɲa ntɔgɔ, ɲja’o
yaonj ɲa a pɔ nɔ mme
ɲggì ntou yú pɔ, pa’o ɲgòu,
nchhu nu ɲa,

“Gha’o Yawe!*

Lūgu nu pugu pa ndigha’o
pugu pa ɲji pɔ ni Min-
nwi yia.

² Nthe ɲa sha’a nu mi pɔ
pi yi nnu shini mbini
mbo yi ndindi,

* 19:1 19:1 A ya mbo pi ɲa Haleluya monj chrà Hibru.

nthe ɲa a kwo sha'a mme
shakhi gho,
ɲa a ni ntho mfuo pa
ɲkuonj shhe monj pa
nnu kwoshuonj mi.

Minnwi fe njó gho nthe ɲa
a ni njwi puonj fà'a ju
Minnwi."

3 Pugu pini ɲkēi ni ɲji
ɲkamu'ɔn ɲa,
"Gha'o Yawe!
Ndindhi ɲa a taonj mbinj
yu ne ku'ɔ tothi ki
ndugwi yi."

4 Paa wunj thishi chiihii ni
yi khwe gho pugu pa khwe
mimaonj maonj pigho gū shhe
ɲga'o Minnwi ɲa a ni nchho
ɲkuonj faan, nchhu nu ɲa,
"A pɔ nenne. Gha'o Yawe!"

5 Yichēi ɲggì taonj ɲkuonj
faan gho, nchhu nu ɲa,
"Gha'o Minnwi yia,
ɲguonj yēi ɲa pēi pɔ pi
puonj fà'a pi ghao,
pēi ɲa pēi pɔgɔ vi ne,
pa minkwasha pugu pa
ɲgwa lienlien."

*Ji nu tini, mbo yi Muunj
Minjii*

6 Nja'o yaonj ɲa a pɔ nɔ
ɲggì mme yú ne, nɔ kɔ
nu ntou ɲkhi, pugu pa ɲggì
mme wara nu mbì, kēi nu ni
ɲji ɲa,
"Gha'o Yawe!

Nthe ɲa Taathɔ, mbo
Minnwi yia, mbo chaa
ɲguonj ɲji, sha'a.

7 Pia fā'o pwanju'ɔ, pugu
pa mme pwatua mfe
ndigha'o gho,
nthe ɲa lánj Muunj Minjii
kwo thɔ.

Ngwe vi kwo lo mbiri
nonj yi.

8 Pi fe ɲkienj ndugwi nd-
hwí pwapwa gho ɲa a
mā'an,
ni mbo ndhwí sheinsheinj,
ndo mbo yi taonjtaonj."
Nthe ɲa ɲkienj ndugwi
mbwa ndhwí gho pɔ
pi fà'a ndindi ɲgwa
Minnwi.

9 Ngan ntaonj Minnwi gho
chhu vēi ɲa, "Nā'an yei:
Mbɔɔ yi ɲgwa pɛ ɲa pi gē
vugu li'i ji tini Muunj Minjii
ne." Mbinì nchhu vēi ɲa,
"Yei ya mbo pi pa chrà Min-
nwi shishini."

10 Ngū shhe la'o kwò yu
nɔ gha'o nu mi. Ndo a
chhu vēi ɲa, "Ki'i nchwē
nne! Mummu wu'ɔ ɲgan
fà'a nɔ gò pia pa pichēi ghanj
pinj nduonj ɲa pugu wēinj
nnu shini ɲa Jishɔ chhu ne.
Gha'o Minnwi. Nthe ɲa nnu
shini ɲa Jishɔ chhu ne yaonj
ɲa a ghà ɲkāonj pa ɲgwa
pugu yēi nnu mbho Minnwi
nchhu ne."

*Ngan ɲonj ɲa a ku'ɔ
minyienlāi fhu*

11 Nne ɲjēi pɔ ɲa'an, ɲjēi
minyienlāi fhu thi fɔ! Nonj
ɲa a ni nchhò ɲkuonj gho
ne pi mēinj vi ni Kà'a Ki
Fii ndo mbo Nnu Shini. A
ghà nsha'a ndo mā'an nchhò
monj ndindi. 12 Ligi yi pɔ
nɔ linj mónonj. Ntou pa ɲkie
pɔ thɔ yu. A fā'o ligi ɲa pi
nā'an mbinj yu ɲa yichēi ɲonj
lo ɲji'i ɲji ɲkienj ju nduthɔ yi.
13 A mā'an mme ndhwí ɲa pi
ni nchru monj chhi, ligi ɲa pi

ni mēinj vi nɔ ghɔ nɛ pɔ Chrà Minnwi. ¹⁴ Pa ghanj mā'anj nchhò pɔ yōu njinj yi. Nyiēnj nu ŋkuonj pa minyienjlai fhu, mā'anj ndhwí fhu taonjtaonj. ¹⁵ Kafa chəchigəi taonj nchò yu ŋa a shi ŋgwie pa taonj taonj nɔ ghɔ. A shi nsha'a vugu ni mbie tɪni. A shi n̄i grape monj li'i kienj là'o, mfu'u là'o mbo yi wuwuru pigitua Minnwi ŋa a chaa ŋguonj nji nɛ. ¹⁶ Pi ni nā'anj ligi ŋkuonj ndhwí yi pugu pa nta'o yi ŋa, Fùonj pa fùonj pugu Taathɔ pa taathɔ.

¹⁷ Nne njəi ŋganj ntaonj Minnwi a thi monj minaonj, mēinj pa mishi ŋa pugu yei nu monj tɔthi nɛ ni nji ŋa, "Pəi thɔ ŋkiri ta'a li'i nɔ mme ji Minnwi, ¹⁸ nɔ kru nu frèi pa fùonj pugu pa thishi pa shooge, frèi pa memme ghanj nji, frèi pa minyienjlai pugu pa ghanj ku'ɔ pi, pugu pa frèi ŋguonj ŋgwamishua pa ŋgwa ŋa pugu lɔ mbo pa ŋkuna nɛ pugu pa ŋkuna. Pa minkwasha pugu pa ŋgwa lienlienj."

¹⁹ Njəi minyienj ghɔ pugu pa fùonj ŋkuonj shhe pugu pa ghanj mā'anj nchhò pugu kiri nɔ mā'anj nu vi ni nchhò mbo ju ŋa a ni nchhò ŋkuonj minyienjlai nɛ pugu pa ghanj nchhò pi. ²⁰ Pi ni ŋgwēinj minyienj ghɔ ni njəilɪ'i mifiɪ ŋa a ni nōonj ntou pa li shhi yu nɛ, mbo pa li pɛ ŋa a ni mfiɪ ŋgwa pɛ ŋa pugu ni mbinj mfā'o li minyienj, mbo ŋgwa pɛ ŋa pugu ni ŋga'o yaonj ŋa pi ni nchwie a pɔ nɔ

minyienj ghɔ nɛ. Pi ni mā'anj minyienj ghɔ pugu pa njəilɪ'i mifiɪ ghɔ pi maonj monj lii mónonj ŋa a kii nu ni ŋgù'ɔ mikanj nɛ. ²¹ Pi jwi pigəi yugu ni kafa ye ŋa a taonj nchò ju ŋa a ni nchhò ŋkuonj minyienjlai nɛ. Ŋguonj pa mishi ghao ni ŋkugwi nonj yugu ni frèi yugu.

20

Ta'a ŋkanj ŋga'o ghɔ

¹ Nne njəi ŋganj ntaonj Minnwi chəi a shwi'i nu shhe lɔ pɔ, ntuo chu'ɔ shinj ki ndugwi yi pugu pa cheinj lilri mbhɔ yu. ² A ni ŋgwēinj mme ndaonj mikwokwo ghɔ, mbo mitwɛ'i lleshhi mbo devɪ ki Shata, ŋkrao vi nɔ ta'a ŋkanj ŋga'ombhi, ³ mā'anj vi monj shinj ghɔ nchri cho yi, ndəi thɔ yi nne ŋa minthe pa'a a lɔ nu'unj mfiɪ pa taonj taonj mbigi ŋgəi shhi ti ta'a ŋkanj ŋga'o ghɔ nu'unj mme. Yie ghɔ shi ŋga ntɔgɔ, a yi'i ŋa pi chu'ɔ vi nɔ kuo ndii.

⁴ Njəi pa faanj, ŋgwa pɛ ŋa pugu ni nchhò ŋkuonj ghɔ nɛ pɔ ŋgwa pɛ ŋa pi fɛ ghrɪ ni pugu ŋa pugu sha'a nɛ. Mbini nu'unj njəi nchəi pa ŋgwa pɛ ŋa pi ni nja'a thɔ yugu nthɛ ŋa pugu ni nchii nnu shini ŋa Jishɔ ni nchhu nɛ pugu pa nthɛ chrà Minnwi. Ŋgwa pɛ ŋa pugu shini ndɔ ŋga'o minyienj ghɔ, ki ŋga'o yaonj ŋa pi ni nchwie a pɔ nɔ ju nɛ, ki lɔ mbinj pi nū'ɔnj li yi choyei pugu, ki nɔ mbhɔ yugu nɛ, pini

mfā'ō chōmbhi nsha'a fūon pugu pa Krishto nō ta'a nkan nḡa'ō.

⁵ Pīgəi nḡwa nḡa pugu ni nḡkhu nē shini ndō nu'un mfā'ō chōmbhi ti ta'a nkan nḡa'ō nu'un ntōḡō. Yei pō pi fūon ku'ō nu mon ḡu. ⁶ Mbōrō pugu pa taonḡaon pō pi yi nḡwa pē nḡa pugu pō mon fūon ku'ō nu mon ḡu nē! Mbra ḡu lo nu'un mfā'ō nḡi mbin pugu, ndō pugu shi mbō pi pa ḡan fe'ingien Minnwi pugu Krishto. Pugu pugu sha'a fūon ka'a nō ta'a nkan nḡa'ombhi.

Pi ḡha'a Shata

⁷ Ndi nḡa ta'a nkan nḡa'ō ḡhō mme nē, pi shi mfu'u Shata mon chōin. ⁸ A taon ki'ē nō fīi nu pa taon taon nḡa pugu pō mon khwe ḡhaa mbhi nē, mbō pa Go pugu pa Mago, nḡiri vugu nō mā'an nu nchhō, pugu yien ti mbō nō shishhe nḡin mme nḡhī. ⁹ Pugu ni ntia nyien mon nḡuon shhe ḡhao nḡin li'i ye nḡa nḡwa Minnwi pi taonḡaon ni mbō nē pugu pa mme la'ataon nḡa Minnwi khwā nē, ndō mōnḡon shwi'i llo po nḡigi vugu.

¹⁰ Pi mā'an devi nḡa a ni mfi vugu nē mon mme lii mōnḡon nḡu'ō mikan pugu pa nḡu'ō mōnḡon li'i nḡa minyien ḡhō pugu nḡeli'i mifi ni mbō nē. Pi wūo nḡə'i mbin pugu fō ni naonchi pugu pa tu'u, ki ndugwi yi.

Shá'a shhi mme faan fhu

¹¹ Nḡəi mme faan fhu ki'ē pugu nḡon nḡa a ni nchhō nḡkuon ḡhō nē. Shhe pugu pa po tei ndollo yəi yu pa'a pi lo nu'un nḡəi vugu. ¹² Mbin nḡəi pa nḡwa nḡa pugu ni khu, mbō pa nḡwa lienlien pugu pa minkwasha, pugu thi shhi faan ḡhō. Pi nḡ'an pa nḡwa'anli. Nne pi pini nu'un nḡ'an yichəi nḡwa'anli, mbō nḡwa'anli chōmbhi. Pi sha'a pa nḡwa pē nḡa pugu ni nḡkhu ntōḡō pi nḡkuon yaon nḡa pi ni nā'an mon pa nḡwa'anli nē, wu'ō nḡwan nō ha'an nchwīe nu nnu yugu ni mbō nē. ¹³ Nḡhī fu'u nḡwa khu pē nḡa pugu ni mbō mon ḡhō nē. Gu pugu la'ataon pa nḡwa khu fe nḡwa khu pē nḡa pugu ni mbō mbhō pugu nē, pi sha'a vugu, sheshenḡon vugu pi wu'ō nō fā'a yi. ¹⁴ Pi mā'an Gu pugu La'ataon nḡwa Khu mon lii mōnḡon. Moon lii mōnḡon ḡhō pō pi mbra khu nu. ¹⁵ Ndo ti sheshenḡon nḡa ligi yi lo nḡi'i mbō mon nḡwa'anli chōmbhi nē, pi mā'an vi mon lii mōnḡon ḡhō.

21

Po fhi pugu pa shhe fhi

¹ Nne nḡəi po fhi pugu shhe fhi, nthē nḡa fūon po pugu fūon shhe ni nḡkwo tōḡō ḡha, pa'a mme nḡhī lo nu'un mbō. ² Nne nḡəi la'ataon taonḡaon, mbō Jerushalein fhi a shwi'i nu llo po, llo mbhō Minnwi, pi piri vi nō minḡwe fhi nḡa pi chwīe vi

nɔ ghēi nu ntini ni ndaon vi. ³ Nja'ɔ mme nggì llo ŋkuonj faan nchhu nu ŋa, "Lii njəi, li'i chhɔ Minnwi pɔ pi pugu pa ŋgwamishua. A shi nchhɔ pugu pugu, pugu pɔ ŋwa pi, Minnwi nduthɔ yi pɔ pugu pugu nɔ Minnwi yugu. ⁴ A shi njīgi ŋguonj ŋkhĩ ligi yugu ghao llo ligi pugu, ndɔ mba'a gu nu'unj mbo. Mba'a ywei gu, ki kēi nu, ki yú'ɔ nu'unj mbhɔ nthe ŋa pa ndunu nnu kwo tɔgɔ."

⁵ Ju ghɔ ŋa a ni nchhɔ ŋkuonj faan ghɔ nɛ chhu ŋa, "Lii njəi, nchwīe nu ŋa ŋguonj pa nnu pɔ pi fhi." A pini nu'unj nchhu ŋa, "Nā'anj yei nnu, nthe ŋa pa chrà pei nnu shini ŋa a nthe ŋonj yi'ə nonj yi ŋkuonj ghɔ."

⁶ A chhu vɛi ŋa, "Pi kwo chwīe a mme! A mmu mbo fūonj yi ndɔ mbo ndugwi njinj yi, njē yi ndɔ mbo ndugwi yi. Ni ŋgwa pɛ ŋa njù'ɔ yugu yaonj nɛ, nshi mfe ŋkhĩ llo monj sha'ashhe ŋa a ghà mfe chombhi nɛ ni pugu ki lo mfini fini. ⁷ Nonj ŋa a mā'anj ti ŋga'a nɛ, maonj pei shi mbo ji, nshi mbo Minnwi yi, a pɔ muunj a!

⁸ Ndɔ ni pa mbene njù'ɔ, ghanj ki fā'ɔ pinj, pa ŋgwa piri, pa ghanj jwi ŋgwa, pa ghanj kwoshuonj, pa ghanj tou ŋganj, ghanj gha'ɔ pa nnwi, pugu pa ŋguonj pa ndɛ'i ŋgienj, li'i chhɔ yugu pɔ monj lli ŋa a kii nu ni mōnonj ŋgù'ɔ mikanj pugu pa ŋgù'ɔ mōnonj, mbo mbra gu."

Jerushaleinj fhi

⁹ Nne yichəi ta'a ŋgan ntaonj Minnwi shina khwachəi ghanj ntaonj Minnwi pighɔ, mbo ye ŋa pugu ni mfā'ɔ khwachəi kumbu ŋa pugu ni ndinaonj ni khwachəi ndugwi njinj pa ŋgə'ingə'i nɛ chrā vɛi, nchhu nu ŋa, "Thɔ, nshi nōonj Minjgwe fhi vɛ, mbo ŋgwe Muunj Minjii." ¹⁰ A tienj a ŋgəi nɔ ghɔ monj Jijwe ŋkuonj mme mbra, nōonj la'ataonj taonjtaonj vɛi, mbo Jerushaleinj, a taonj po nshwi'i nu shhe llo mbhɔ Minnwi. ¹¹ A ni nthe nu ni ndigha'ɔ Minnwi, the nu mi pɔ nɔ ŋgù'ɔ tininchuonj ŋa fā'ɔ nu gha'a, mbo nɔ yichəi ŋkwanj ŋgu'ɔ ŋa pi mēinj ni jashipa, ndi'ɛ nɔ ŋgrashi. ¹² A ni mfā'ɔ ŋkienj mme kaonj ŋka'a ni paanchrɔ cho yi. Paanchrɔ ghanj ntaonj Minnwi pɔ chonka'a pighɔ. Pi nā'anj ligi paanchrɔ pa ndaonj puonj Ishrae ŋkuonj pa chonka'a pighɔ. ¹³ Trei chonka'a ghɔ ni mbo ŋgei sha'a minaonj, yi trei pɔ khwi, yi trei pɔ mbiɛnj, yi trei pɔ ŋgei nii minaonj. ¹⁴ Mbinj ŋka'a mme la'ataonj ghɔ fā'ɔ paanchrɔ ŋgù'ɔ kwo pi, pi nā'anj ligi paanchrɔ ghanj ntaonj Muunj Minjii ŋkuonj paanchrɔ kwo pighɔ. ¹⁵ Ye ŋa pigi yu ni nchrā nu nɛ tuo muunj thi fi'i yaonj ŋa pi chwīe ni laonjgo nɛ, nɔ fi'i nu mme la'ataonj pugu pa chonka'a yi ni mbinj yi nɔ ghɔ. ¹⁶ A ni ŋga mfi'i la'ataonj ghɔ, a pɔ pi kaonj ndindi. Nonj ghɔ fi'i la'ataonj

gho ni muun thi fi'i yaon gho, a po paa nchu'u ni paa nkii ni paa wun nkan kwo*. Kwo pun yi, mbru yi, ni nthi yi po ta'a fi'i. ¹⁷ A pini nu'un mfi'i mbin nda la'ataon gho a po khwachai wun† kwo ni shigei ngan ntaon yei ni mfi'i pi ni nkwan ha'an ngwamishua gha mfi'i yaon ne. ¹⁸ Pi chwie mbin nda gho ni yichai nkwan ngu'o na pi mein ni jashipa, moon la'ataon gho po, pi chwie pi ni ya nkien laongo a li'e no ngrashi. ¹⁹ Pi ni nchwie ngino nkuon kwo mbin nda mme la'ataon gho ni nguon nkwan ngu'o pwapwa ndo mbo yi chigai nchuon. Fumon yi po yi lili no fhotru, pi mein ni jashipa. Mbra yi po nkwan yi lili nduon, pi mein ni shafaya. Yi trei po yi lili no fhotru, pi mein ni agate. Yi khwe po yi lili no tru, pi mein ni emera. ²⁰ Yi tien po yi pipie no nchi'a, ni pa lein fhu nkuon gho, pi mein ni onichi. Yi ntigao po ngu'o pipie, pi mein ni kanelian. Yi khwachai po yi pipie no nambwa, pi mein ni krisholai. Yi fumon po ngu'o lili no tru, pi mein ni beri. Ndipu'u po yi pipie no nambwa, pi mein topashi. Wun po yi lili no tru, pi mein ni krishoprashi. Ta'anchro po ngu'o lili, pi mein ni jashinti. Paanchro pie ji shishini, pi mein

ni ameti. ²¹ Paanchro chonka'a po paanchro ngu'o tininchuon pi mein ni pae, pi chwie sheshe ta'a chonka'a gho ni ta'a nkwan ngu'o tininchuon gho, shendaon mme la'ataon gho po pi chwie ni nkien laongo, ndi'e no ngrashi. ²² Nshini ndo nji'i njai Nda Minnwi mon mme la'ataon gho, nthe na Nda Minnwi gho yi Minnwi Taatho na a chaa nguon nji ne, pugu Muun Minji. ²³ Mme la'ataon gho shini ndo mfa'o cha minaon ki fhu no the nu mon gho, nthe na ndigha'o Minnwi li'e moon yi, lan yi po Muun Minji gho. ²⁴ Pa la'ataon shi nyien pi mon li'e yi, pa fumon nkuon mbhi hein tho ni ndigha'o yugu mon gho. ²⁵ Pa chonka'a mme la'ataon gho ma ngu'o nkina pi yi wo ni naonchi, mba'a pi ma mfini nthe na mba'a tu'u ma shini fo. ²⁶ Pi shi ntho ni ndigha'o pugu pa fa'o pa taon taon mon gho. ²⁷ Ndo ti mba'a sheshe yaon fuo ma nii mon gho pugu pa sheshenon na a chwie nnu piphi ki nde'i ngien, ndo a shi ngu'o nii ngwa pe na pi na'an ligi yugu mon nwa'anli chombhi Muun Minji ne mon gho.

22

Ninai pugu pa thi chombhi

* **21:16** 21:16 Mon chra Gri, yei po pi 12,000 fi'i yi ya nshiga pi mein ni shitedia. 12,000 gho po pi no non nu na la'ataon gho po pi ki ntai. † **21:17** 21:17 Yei po mon chra Gri na 144 kubi.

1 Nenne, ngan ntaon gho nōon ninēi ni nkhi fe chombhi mon gho vāi. Nkhi gho ni ndi'ē nō ngrashi, nkhi nu llo nkuon faan Minnwi pugu yi Muun Minji, 2 nkhi shwi'i nu titri mme shendaon mon mme la'ataon gho. Thi chombhi ni nthi nkin sheshe ngei ninēi gho, ntho njuon ntien nō paanchro ngé mon ta'a nga'o, ta'a ngé mon sheshe nāon, pa fhō pi pō nō yigi nu ghino pa taon taon. 3 Mba'a sheshe yaon na Minnwi chōnō nē ma nji'i mbo mon mme la'ataon gho. Faan Minnwi pugu yi Muun Minji shi mbo fo, pa puon fā'a pi gha'o vi. 4 Pugu shi njai mi, pi nā'an ligi yi nkuon pa choyei yugu. 5 Mba'a tu'u ma nu'un mbo, mba'a chà lí'ē, ki lan ki minaon yi'i mbo, nthe na Minnwi Taathō shi mbo lí'ē yugu, pugu sha'a nō pa fūon ki ndugwi yi.

Tho nu Jisho

6 Ngan ntaon Minnwi gho, chhu vāi na, "Chrà pei chrà na minthe non yi'ə non yi nkuon gho nē, ndo mbo nnu shini. Minnwi Taathō na a fe Jijwe yi ni pa njeli'i pi nē, taon ngan ntaon vi na a tho nōon pa nnu na a yi'i na a totho ndōgo lí'i nē ni puon fā'a pi." 7 Jisho chhu na, "**Lii njai, ntho nō kuo ndii. Mboro yi non na a nū'on pa chrà pei na Minnwi nōon pi nā'an mon nwa'anli yei nē.**"

8 Mmu Joun ya'o ndo njai nguon pa nnu pei. Ndi na nki ya'o ndo njai nē, nki gū shhe shhi ngan ntaon Minnwi na a nōon nnu pei vāi nē, ntā'a nu nga'o vi. 9 Ndo a chhu vāi na, "Nga, ki'i nga'o a. Mbo pi muun fā'a Minnwi wu'ō nō ha'an o pō pēi pa lin pō, mbo pa njeli'i Minnwi pugu pa nguon ngwa pē na pugu nū'on chrà na pi nā'an mon nwa'anli yei nē. Gha'o pi Minnwi!"

10 A chhu vāi na, "Ki'i ndōin chrà na pi nōon mon nwa'anli yei nē, nthe na ndii kwo para. 11 Ngan mbha nnu pipi ghēi shhi ni phi yi, ngan nnu totro ghēi shhi ni totro yi, ngan ndindi ghēi shhi ni nnu ndindi yi, non taontaon ghēi shhi mbo yi taontaon."

12 Jisho chhu na, "**Lii njai, ntho nu nō kuo ndii, ntho nu ni pé nō pe nu sheshon nō nkwan ha'an a fā'a nē.**" 13 A mmu mbo fūon yi ndo mbo ndugwi njin, njē yi ndo mbo ndugwi yi, jē nu ndo mbo lūgwī nu." 14 Mboro yi ngwa pē na pugu shigao mme ndhwī yugu a taon nē, nne na minthe pugu fā'o nji nō ji nu ntien llo nkuon thi chombhi, ndo mbini ntogo chonka'a nii mon mme la'ataon nē. 15 Ndo pa mingū, pa ghan tou ngan, ni pa ghan kwoshuon, pa ghan jwi ngwa ni pa ghan gha'o pa nwi pō pi mbhi

pugu pa sheshenon na pugu khwā pa nnu mbe ndo nchwie nu ne.

¹⁶ “Mmu, Jisho, taon ngan ntaon a na a chhu nnu pei nthε pa choshi ni p̄ai. Mi n̄ien Devi mbini mbo ngwreinion yi, mbo chiachia fin̄ai muun tutu’u.”

¹⁷ Jijwe pugu mingwe fhi chhu na, “Tho.” A yi’i na sheshenon na a ya’o nnu yei ne chhu na, “Tho.” A pie na non na njù’o yi yaon ne tho, non na a khwā ne kwe nkhi chombhi ki lo mbepe.

¹⁸ Nshūu t̄enē sheshenon na a ya’o chrà na a taon mon nwa’anli yei na pi ȳei

nchhu ne: Sheshenon mbigi yaon nkuon ghō, kan Min-nwi shi mbigi pa ngə’ingə’i na pi fi’i mon nwa’anli yei ne ghō. ¹⁹ Ti sheshenon nkere yaon lo nkuon chrà na a po mon nwa’anli yei na pi ȳei nchhu ne, kan Min-nwi shi nkwe ji ghrà ntien thi chombhi pugu pa moon mme la’ataon taontaon na pi fi’i mon nwa’anli yei ne.

²⁰ Ju na a chii nguon nnu pei mon nnu shini ne chhu na, “**Shishini, ntho nu no kuo ndii.**” A yie. Tho, ma Jisho Taathō!

²¹ Pwapun Jisho Taathō po ni p̄ai ghao. A po nenne.